IYA YONAI

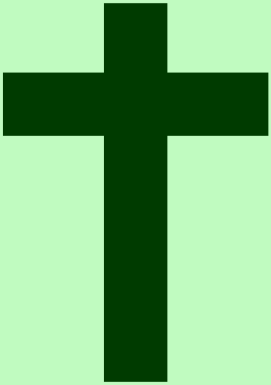

The New Testament in the Umanakaina Language of Papua New Guinea

IYA YONAI
The New Testament in the Umanakaina Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Umanakaina long Niugini

Copyright © 1999 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Umanakaina

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023
92bb28a8-6181-5bd4-a67f-1906ab635008

Contents

Mateyu 1
Maki 121
Ruki 194
Diyoni 316
Bususu 399
Roumi 514
1 Korini 566
2 Korini 616
Garasiya 647
Epeso 664
Piripai 682
Korosiya 695
1 Tesaronika 707
2 Tesaronika 718
1 Simosi 724
2 Simosi 739
Taitos 750
Paerimoni 757
Iburu 761
Diyemesi 799
1 Pita 812
2 Pita 827
1 Diyoni 836
2 Diyoni 848
3 Diyoni 850
Diyudi 853
Matatapupu 858

MATEYU
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Mateyu okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Takari kawaya Mamanuga God badidi gwaiyabawena e bonanai wainapamawa ragidai badidi tadeyawa ki makeya makeya ka Iyesu wenawena kawayawena upiwagawa umawa manako siyareya powena ko ade iyawena kipu ubupu. Gwaiyaba ropani kawaya ki badidi maba matarawagawa ki yonai ka apunu Mateyu ubupu Mamanuga God e okai bagi kawaya yau rabineya okapupu. Iyesu e ka Mesaiya. E ka oragai apunai Dewida e gidaragai.

Oka yau rabineya ka Iyesu badidi kabuwawagawa umawa ki yonai ropani kawaya.

Oka debai empamana ki kabuwai

Iyesu e ripakwarakwaraiyoma ade e wenawena yonai *1:1-2:23*
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e upi *3:1-12*
Iyesu siruwa kawapu ade kerapu wadewade e bameya bauwena *3:13-4:11*
Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *4:12-18:35*
Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *19:1-20:34*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *21:1-27:66*
Iyesu iyawena kipu ubupu ade matarawagawa *28:1-20*

Iyesu Keriso e ripa kwarakwaraiyoma
(Ruki 3:23-38)

1 Yau ka Iyesu Keriso e ripakwarakwaraiyoma dai mu simaga. Oragai apunai Eburamu e momoiyoma wenatagamawa kebomawa da paunau ka kaiwawo Dewida wenawena. Ade kaiwawo Dewida e momo-iyoma wenatagamawa kebomawa da siyareya ka Iyesu wenawena.

2 Apunu Eburamu e ubupu manako e gubagai Aisiki wenawena.
Aisiki e ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
Diyaikapu e ubupu manako e gubagai Diyuda e yowaiyoma mete kina wenatagubu.
3 Diyuda e ubupu manako e gubagai-yoma Peresi yo Tara wenatagubu. Mu inamaga ka Tama.
Peresi e ubupu manako e gubagai Esironi wenawena.
Esironi e ubupu manako e gubagai Rama wenawena.
4 Rama e ubupu manako e gubagai Aminadapu wenawena.
Aminadapu e ubupu manako e gubagai Nasoni wenawena.

Nasoni e ubupu manako e gubagai Saramoni wenawena.
5 Saramoni e ubupu manako e gubagai Bowasi wenawena. Bowasi e inai ka ridi Reyabu.
Bowasi e ubupu manako ridi Rusi pokaiya ka e gubagai Obedi wenapupu.
Obedi e ubupu manako e gubagai Diyese wenawena.
6 Diyese e ubupu manako e gubagai apunu kawai Dewida wenawena.
Apunu kawai Dewida e ubupu manako e gubagai Soromoni wenawena. Soromoni e inai ka apunu Uriyasi e koboroi.
7 Soromoni e ubupu manako e gubagai Reyabowamu wenawena.
Reyabowamu e ubupu manako e gubagai Abaidiya wenawena.
Abaidiya e ubupu manako e gubagai Ata wenawena.
8 Ata e ubupu manako e gubagai Diyosapasi wenawena.
Diyosapasi e ubupu manako e gubagai Diyoramu wenawena.
Diyoramu e ubupu manako e gubagai Usiya wenawena.
9 Usiya e ubupu manako e gubagai Diyotamu wenawena.
Diyotamu e ubupu manako e gubagai Ayasi wenawena.
Ayasi e ubupu manako e gubagai Esekiya wenawena.
10 Esekiya e ubupu manako e gubagai Manase wenawena.
Manase e ubupu manako e gubagai Amoni wenawena.
Amoni e ubupu manako e gubagai Diyosaiya wenawena.
11 Diyosaiya e ubupu manako e gubagai Diyokonaiya e yowaiyoma mete kina wenatagubu. Mara ki makeya ka tawana Babironi ragidai bautagubu tawana Isiraero ragidai tetampu diburatampu tawana Babironi kayatagubu.
12 Tawana Isiraero ragidai tawana Babironi were ade wiratagubu bautagubu ki makeya ka apunu Diyokonaiya e ubupu manako e gubagai Siyasiyero wenawena.
Siyasiyero e ubupu manako e gubagai Serababero wenawena.
13 Serababero e ubupu manako e gubagai Abiyusi wenawena.
Abiyusi e ubupu manako e gubagai Eraiyakimu wenawena.
Eraiyakimu e ubupu manako e gubagai Asoro wenawena.
14 Asoro e ubupu manako e gubagai Diyadoki wenawena.
Diyadoki e ubupu manako e gubagai Akimu wenawena.
Akimu e ubupu manako e gubagai Eriyudi wenawena.
15 Eriyudi e ubupu manako e gubagai Eriyesa wenawena.
Eriyesa e ubupu manako e gubagai Matanu wenawena.
Matanu e ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
16 Diyaikapu e ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena. Apunu Diyosepa e ka ridi Meri e nobomoi.

Ade ridi Meri e ka Iyesu e inai.
Ko Iyesu e si daikere ka mu Keriso simupu.
17 Oragai apunai Eburamu e momo-iyoma wenatagamawa
popotagamawa ade wenatagamawa popotagamawa inako
kwaetagamawa kebomawa da ida esida kewowena ker-
apu apeya apeya (14) ki makeya ka kaiwawo Dewida we-
nawena. Ade kaiwawo Dewida e momoiyoma wenataga-
mawa popotaga-mawa ade wenatagamawa popotaga-mawa
inako kwaetagamawa kebomawa da ida esida kewowena
kerapu apeya apeya (14) ki makeya ka tawana Babironi
ragidai bautagubu tawana Isiraero ragidai tetampu dibu-
ratampu tawana Babironi kayatagubu. Ade ki eweya ka
tawana Isiraero ragidai wenatagamawa popotagamawa ade
wenatagamawa popotagamawa inako kwaetagamawa kebo-
mawa da ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) ki
makeya ka Keriso e wenawena.

Iyesu Keriso wenawena
(Ruki 2:1-7)

(v22) Takari kawaya ka Mama-nuga God ubupu e bonanai
waina-piyawa wagawa apunai mosi sibu, manako e ubupu
oka inako tapu, wagubu ke; (v23) ‘Aita ewa ka onowa mosi
romodoyagisi manako munu uratanai wenapoto. Ko onowa
ki ka apunu mo mete eba iwa. Munu wena-yagisi ki mu e si
Imanuwero siyomoto. (Si Imanuwero ki mibai mete kina ko
ki mibai ka ‘Mamanuga God nu mete idiwei.’)

18 Mamanuga God e okai wagubu ki makeya makeya ka
Iyesu Keriso wenawena yau kena; E inai Meri ka onowa ton-
dawa da yaraga mo si ka Diyosepa pokaiya winemupu da e
uwarana ki nana. Mu didiwa eba ukwapamawa ko pa idiwa.
Onowa Meri inako pa tondawa kaniyawa da Mama-nuga God
e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu e rabineya minibu
siwa manako Keyai ki kasiyarai pokaiya ka e romodowena.
19 Apunu Diyosepa e ka notai eyaka mena supasupai
apunai, ko e gurabai Meri romodowena empupu ka e no-
tai wagubu ke; ‘Ki nima romodoi wagubu?’ E notai in-
ako wagubu, ko e eba nuwaiya iyapana Meri siyamana
midimama kweyamana ki pokere e ebo mena weki gwaiya
wareta kwaetagubu ki meyana puru kayawagana ki nana
wainapiyawa.
20 E inako notapiyawa tondawa da Mamanuga God aneya
mo tonopupu e bameya bauwena waro were maba sibu,
wagubu ke; “Diyosepa, kau ka oragai apunai Dewida e we-
nai. Kau notagi eba koyogono ko kau gurabagi Meri ki e
idai karako tepi kupi. Nau suwagani wainapi; Mamanuga

God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu Meri rabineya
minibu siwa kasiyara kwebu manako kasiyara ki pokaiya ka
e romodowena.
21 Ko munu uratanai aita wenayagisi ki kau e si Iyesu siyo,
mibai ka e iyapanaiyoma mu bigimaga empoto surupoto
manako iya tageni.” Aneya ki inako wagubu.
22 (-)
23 (-)
24 Apunu Diyosepa yabuwena kipu ubupu ka e aneya
badidi sibu ki makeya makeya kwaewena e gurabai Meri
uwapu.
25 Ko e wainai mete eba iwa ko pa idiwa kebomawa da e
gubagai wenawena ka e ubupu munu ki si Iyesu sibu. Naiya
ka e wainai mete eba ukwapamawa ko munu ki wenawena
eweya ka mu waina nobomo ewapuru idiwa.

2

Munu Iyesu wenawena ki iyapana e empamana ki nana bautagubu

1 Apunu Erodi tawana Diyudiya ragidai kawaimaga ton-
dawa ki makeya ka munu Iyesu natere Beteriyemu tawana
Diyudiya rabineya wenawena. E wenawena eweya ka iya-
pana supama iyabatamawa ragidai dai ki madega posiwa-
gau deneya idiwa ki kimpu ubumpu madega kaniyau surau
deneya kayatagubu natere Diyerusaremu bautagubu.
2 Bautagubu, manako manu inako wadumupu, tagubu ke;
“Wi Diyu ragidai Kaiwawoga wauni wenawena ki e bani
tondau? Nu madega posiwagau ki deneya idiweya da e
supamai wauni posiwena ki tanai emipi ki pokere nu munu
wenawena ki taragapamana e si tepapamana ki nana bai-
gibi.”
3 Apunu kawai Erodi ade natere Diyerusaremu ragidai
kuduba mete kina yona ki wainamupu ka mu notamaga
babawena,
4 ki pokere apunu Erodi ubupu Mamanuga God bameya
dobo-piyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai mete kina mu bibimaga tonopupu manako manu-
tapu, wagubu ke; “Keriso aita baiyagisi ki ka e tawana bani
wenayagisi?”
5 E inako wagubu manako mu denai tagubu ke; “E natere
Beteriyemu tawana Diyudiya rabineya wenayagisi, mibai ka
takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa
wagawa apunai mosi oka tapu, wagubu ke;
6 ‘Natere Beteriyemu tawana Diyuda rabineya, kau ka natere
marai munta ko ade natere kuduba tawana Diyuda
rabineya mu paunamugu kau mena ka natere kawaya,

mibai kau rabinageya ka Kaiwawo kawaya mo we-
nayagisi. E uburoto nau iyapananiyoma Isiraero
ragidai kwayubatamono tondono.’ ”

7 Apunu Erodi yona ki wainapupu ka e supama iyabata-
mawa ragidai ki mu bibimaga tonopupu bautagubu manako
weki gwaiya manutapu, wagubu ke; “Wi gwede mara su-
pama wauni posi-wena ki yabiri emupu?”

8 Mu denai tagubu manako e tadebu tonotapu, wagubu ke;
“Wi natere Beteriyemu kaiwagi munu wawayai ki naigida
mena kwaenepumuri empumuri manako ewa wiraiwagi
baiwagi nau sidimuri da nau mete kayasugani e empani
taragapani.”

9 Supama iyabatamawa ragidai yona ki wainamupu ka mu
kimpu ubumpu kayatagubu kaiwa manako supama naiya
mu mubo tawanamaga deneya posiwena emupu ki yabiri-
tapu kaya-wena kaniyawa da yabaramugu munu wenawena
kawareya uburawa ki mu ade emupu.

10 Mu supama ki emupu ka mu mamama kawaya
wainamupu,

11 manako kayatagubu kaiwa da munu tondawa tawai ki
bautagubu. Mu tawa rabineya yampu ka mu munu ki e inai
Meri mete kina ika idiwa emitampu manako kwarisitagubu
ramatamaga kawareya ubumpu munu ki taragamupu e si
esida tepamupu. Mu e si tepa-pamawa idiwa da kamadumpu
ka mu igwamaga rabineya puyo bagibagi bowa yamayamai
ade ripa otai aurere aurere kiyabumaga ebo ebo denimaga
kawa-kawaya ki inako waramupu puyo kwemupu.

12 Mu ade wiratagubu kayatagamawa makeya ka mu
yawata naiya bautagubu yawatai ki eba kaya-tagubu, mibai
ka mu waro were emupu da mu apunu Erodi bameya eba
kaya-tagamana ki nana. Mu kimpu ubumpu manako yawata
kudubai mosi mu mubo tawanamugu ade kayatagubu.

Mu tawana Idipi kayatagubu

13 Supama iyabatamawa ragidai ki kayatagubu eweya ka
Mamanuga God e aneyai mo tonopupu kunumau kawapu
manako apunu Diyosepa bameya bauwena waro were sibu,
wagubu ke; “Apunu Diyosepa, kau garugaru mena kiri uburi
kau ridigi munugi tetami wakapaiwagi kaiwagi tawana Idipi
idiwoi, mibai ka apunu Erodi kau munugi miniyana po ki
kwaenei kwaewagau. Ko wi ade wiraigamana marai ki nau
ewa were kau kabuwa-niyani.” Aneya ki inako wagubu.

14 Apunu Diyosepa waro were yona ki wainapupu ka e
garugaru mena kipu ubupu munu ki e inai mete kina wara-
tapu kemora ki rabineya tawana Idipi deneya kayatagubu.

15 Mu kayatagubu kaiwa da bautagubu ka mu ika idiwa
kebomawa da apunu Erodi powena eweya ka mu ade
wiratagubu mu mubo tawanamugu ade kayatagubu.
Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa
wagawa apunai mosi oka inako tapu, wagubu ke; 'Kaiwa-
wonuga e wagubu ke; Nau gubagani tawana Idipi kamadana
yabadana ki nana suwagubuwani.' Oka badidi wagubu ki
mibai wana wena-wena karako yau kena.
16 Supama iyabatamawa ragidai apunu Erodi beramupu
yawata kudubai mo kayatagubu ki sisiyai Erodi waina-pupu
ki ka e nuwai pupuwena. E piyara ragidai tadebu da mu
kayatagamana munu uratanai mu kwamuramaga apeya ade
erida ki natere Beteriyemu ade natere Beteriyemu bameya
ika idiwa ki mu kuduba namutamana gawarara ki nana
wagubu. Supama iyabatamawa ragidai gwede mara supama
wauni posiwena emupu ki yonai apunu Erodi kataiwena ki
pokere e wainapupu da piyara ragidai munu kwamuramaga
apeya ade erida ki namutamana ki ka baganai.
17 Apunu Erodi berokoi yau kwae-wena ki pokaiya ka Ma-
manuga God takari kawaya e bonanai wainapiyawa wagawa
apunai Diyeremaiya kabuwa-pupu oka tapu ki mibai wana
wena-wena. Oka ki wagubu ke;
18 'Tawana Rama rabineya ka apena yo yadi ki mumugarai
bauwena kayawena iyapana wainamupu. Ridi Rais-
ero e munuiyoma kuduba popotagubu gawarara ki
pokere e mu yadimaga kirau. Iyapana e rabinai
minimana kwarisi ki nana kwaetagamu ko e rabi-
nai eba kwarisiwena mibai ka e munuiyoma kuduba
popotagubu gawarara.'

Mu wiratagubu natere Nasareta kayatagubu

19 Apunu Erodi powena ki makeya ka Mamanuga God e
aneyai mo tono-pupu kunumau kawapu tawana Idipi ra-
bineya apunu Diyosepa bameya bauwena manako waro
were sibu,
20 wagubu ke; "Kau kiri uburi munu ki e inai mete
kina karako waratami manako wiraiwagi tawana Isiraero
naiya idiwa watagau ki ade kaiwagi. Kau munugi mini-
mana po kwaetaga-mawa ragidai ki mu kuduba popo-tagubu
gawarara."
21 Apunu Diyosepa yona ki waina-pupu ka e kipu ubupu
munu ki e inai mete waratapu ade wiratagubu kaya-tagubu
kaiwa da tawana Isiraero bautagubu.
22 Mu ika bautagubu ka apunu Erodi e gubagai si ka
Akerausi e mamai watai wadubu tawana Diyudiya ragidai
kawaimaga tondawa ki sisiyai Diyosepa wainapupu. E kudu

waina-pupu ade waro mo mete wadubu ki pokere mu ade
kimpu ubumpu tawana Diyudiya kamadumpu manako kaya-
tagubu kaiwa da tawana Gariri bau-tagubu.
23 Mu ika bautagubu ka mu ade kayatagubu kaiwa idiwa
da natere mo si ka Nasareta bautagubu manako ika idiwa.
Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa
tagamawa ragidai Iyesu nene oka inako tamupu, tagubu ke;
'Iyapana e tawana Nasareta apunai siyomoto.' Oka badidi
wagubu ki mibai wana wenawena karako yau kena.

3

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e Iyesu yawatai mebu
(Maki 1:1-8; Ruki 3:1-18; Diyoni 1:19-28)

1 Mara ki makeya ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni tawana Diyudiya rabineya iyapana eba idiwu tawaneya ki bauwena manako dimawagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke;
2 "Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai rogobiwena ki pokere wi beraga berokoi oragai ki wi karako kamadumuri wi notaga wirayagisi."
3 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya apunu Diyoni nene oka yau okapupu, wagubu ke;

"Apunu mosi gwabau umau e bonanai ragiragi kawaya wagau ke; Kaiwawonuga e yawatai gwaba memuri da e taneya mena baiyagisi kayayagisi."

4 Apunu Diyoni e gwedegwedei ka eba bagi. E papa kameru kumai kau-piyawa ade e naurai taburuba papa kwakwarai pokaiya yamanamupu ki umarawa umawa. E bani ka manigowa yo tapoi borepa ki mena kupawa tondawa.
5 Natere Diyerusaremu ragidai, iyapana awana Diyoudani bameya idiwa ragidai, ade iyapana tawana Diyudiya kuduba inako ki mu e bameya bautagubu,
6 manako mu bigi badidi kwaetagamawa ki mu tagamawa matara mu idamaga kerapumaga rikapamawa manako apunu Diyoni ubupu mu awana Diyoudani rabineya siruwatapu.
7 Parisi ragidai ade Sadusi ragidai ropani kawaya mete kina e siruwa-tamana ki nana bautagubu emitapu ki ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke; "Wi ka motamota berokoi e munuiyoma. Nima nidibu da wi Mamanuga God e nuwa pupui wi bamagau bauwagana kwaewagau ki kudeya wakapaigubu yewe siruwaigamana ki nana baigubu?

8 Wi mibai iyaga wirapamana weta-wetara ki nana
wainapiyamu ki ka wi iyaga oragai ki kuduba kamadumuri
manako supasupai mena idiwoi.
9 Ade eba notapiyoi da wi yona mena iwaga-mana ka
baganai, iwagi ke; 'Nu ka oragai apunai Eburamu e mo-
moiyoma ki pokere Mamanuga God e nu waina-niyau da nu
ka baganai.' Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e
nuwaiya ki ka e bowa ropani kawaya yau tadeni manako mu
eyaka eyaka oragai apunai Eburamu e momoiyoma wenatag-
isi.
10 Karako ka ripa kerareya dokopana apunai okuku-
nawena kewo-wena da e ripa meyana ki nana. Ripa ururu-
tanai kuduba ki e dokopoto matau isiyapoto."
11 Apunu Diyoni iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Wi no-
taga wirawena beraga berokoi kamadumpu ki mibi-pamana
ki nana ka nau awana pokaiya wi siruwaniyakani. Ko nau
ewaneya ka apunu mosi baiyagisi. E kasiyarai ka kawaya
esida ko nau kasiyarani ka marai munta erida. Nau apunu
ki e bigabigai kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai
bibiyopana ko nau eba bagi da nau upi ki kwaesugani. E
baiyagisi ki ka e Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
ki kasiyarai pokaiya ade mata nonarai pokaiya wi siruwaniy-
oto.
12 E diba idaiya wadubu kewowena ki pokaiya e gwaba
madai ki tekwaripoto da mibai gwegwetagisi wateya uk-
wopomoto. Ko gwaba ki kwarai ka mugu ki pokere nusuru
tepoto madaneya nakapoto. Madai gwetagubu ki e tepoto
e tawaiya magara nakapoto, ko mugui ki e mata maramara
urau ko ewa mo eba poyagisi ki kawareya isiyapoto." Apunu
Diyoni inako wagubu.

Apunu Diyoni Iyesu siruwapupu
(Maki 1:9-11; Ruki 3:21-22)

13 Mara ki makeya ka Iyesu tawana Gariri kamadubu
awana Diyoudani papateya bauwena da apunu Diyoni ubu-
rana e awana ki rabineya siruwa-pana ki nana.
14 Ko apunu Diyoni ubupu Iyesu notai wirapana ki nana
sibu, wagubu ke, "Nau ka eba bagi da nau uburani kau
siruwaniyani. Nau kau bamageya bausugubena da kau nau
siruwasinibena ki ka baganai, ko kau gwede nana nau ba-
maneya baunugibi?"
15 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau mara karako
nene nau siruwasini ki ka supasupai. Nu inako kwaigomu ki
ka Mamanuga God e badidi supasupai wainapiyau ki mibai
wenapoto." Apunu Diyoni yona ki wainapupu ka e ubupu
Iyesu siruwapupu.

16 Iyesu awana rabineya supu ade matarau posiwagawa ki
makeya ka kunuma yagarawena manako Mama-nuga God e
Keyai Tanai Bagi Kawaya ki midiwari umago maba kawapu
e kawareya minibu siwa ki e empupu.
17 Ki makeya ka bonana mosi kunumau kawapu, wagubu
ke; “Yau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po eyo ki pokere
nau karako e mamamai suwagakani.” Bonana ki inako
wagubu.

4

Berokoi Apunai Seitani Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa
(Maki 1:12-13; Ruki 4:1-13)

1 Ki eweya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
kawapu manako yabiriwena Iyesu bananapupu iyapana eba
idiwu tawaneya kaya-tagubu.
2 Iyesu bani eba kupawa ko ika pa umawa wadawa da mara
apunai apeya (40) kewowena eweya ka e wetei mebu.
3 E wetei meyawa makeya ka kerapu wadewade apunai
Seitani e bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; “Kau
God e Gubagai baganai ki kau nuwagi da bowa yau bani
wenayagisi kupi.”
4 E inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ma-
manuga God e okai mosi wagubu ke; Iyapana iyamaga ker-
arai ka eba bani mena ko Mamanuga God e umuneya badidi
wagau ki pokaiya ka mu iya wadamu.”
5 Berokoi Apunai Seitani Iyesu yonai ki wainapupu ka
e wirawena Iyesu idaiya wadubu kayatagubu natere Bagi
Kawaya Diyerusaremu bautagubu, manako e Iyesu wadubu
Mamanuga God e Tawai iyarau kawaya ki tagaiya tapu,
6 manako sibu, wagubu ke; “Kau God e Gubagai baganai ki
kau kwarara yau sikipi wairau uburi.” E inako wagubu ade
wagubu ke; “God oka inako tapu, wagubu ke;
‘Nau aneyagiyoma tonotamani eminimoto idamaga rabineya
wadinimoto sumoto ki pokere kau keraragi bowa eba
miniyoto.’ ”
7 Berokoi Apunai Seitani e Mamanuga God yonai kawareya
inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Mama-
nuga God e okai mosi wagubu ke; Wi nau kasiyarani matarau
empamana ki nana asusu eba kwaiwogoi.”
8 Iyesu inako wagubu, ko Seitani ubupu Iyesu idaiya ade
wadubu banana-pupu ewapuru kweya iyarau mo yamupu
manako e tawana bagibagi kuduba madega kauwagau
madega posiwagau ki kabuwapupu sibu, wagubu ke;

9 “Kau yabaraneya kwarisinuwagi kau rama-tagi
kawareya uburi nau sini tepapi manako ewa ka nau
gwedegwede bagibagi yau kuduba kau negeyani.”
10 E inako wagubu, ko Iyesu denai e nakaripupu sibu,
wagubu ke; “Seitani, kau kamadisini kayanuwagi. Ma-
manuga God e okai mosi wagubu ke; Nu Mamanuga God
e ebo mena si tepa-pomu ade e mena notapomu bigabigai
kwaigomu.”
11 Iyesu yona ki wagawa makeya ka Berokoi Apunai Sei-
tani e kamadubu kayawena, manako aneya bautagubu Iyesu
waitamupu togimupu.

Iyesu e upi kerarai tawana Gariri rabineya birikapupu
(Maki 1:14-15; Ruki 4:14-15)

12 Iyapana apunu Diyoni wadumpu diburamupu ki sisiyai
Iyesu wainapupu ki ka e ade wirawena tawana Gariri
kayawena.
13 E ika bauwena ka e ebo tawaneya natere Nasareta
rabineya eba tondawa ko e kayawena kaniyawa da natere
Kaponiyamu bauwena manako ika tondawa. Natere
Kaponiyamu ka kaburu kawaya Gariri ki papateya tawana
Teburoni yo Natari ragidai mu wairamaga kawareya.
14 E ika tondawa ki ka Mamanuga God e bonanai waina-
piyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya oka badidi
tapu ki mibai wana wenawena yau kena. E oka inako tapu,
wagubu ke;
15 ‘Tawana Teburoni ade tawana Natari awana Diyoudani
papasi buridere egi yawatai deneya ade tawana Gariri
iyapana kwaiyanai ragidai mete idiwu ki tawanai,
16 wi yona yau wainapumuri; Iyapana sisipu rabineya idiwu
ki mu ka tanai kawaya mo emupu. Ade sisipu kudeya
wainapiyamu idiwu ragidai ki mu kawarimugu ka
tanai ki mete minibu siwa.’
17 Mara ki makeya ka Iyesu yona ki mibai dimawagana
kerarai birikapupu. E iyapana tadeyawa, wagawa ke; “Ma-
manuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki marai rogobiwena. Ki pokere wi beraga berokoi
oragai ki wi karako kamadu-muri wi notaga wirayagisi.”

Iyesu kimai ragidai apeya apeya ki mu nene wagubu
(Maki 1:16-20; Ruki 5:1-11)

18 Mara ki makeya ka Iyesu kaburu Gariri papateya
kaniyawa da apunu Saimoni si daikere Pita ade e yowai
Enduru mete kina raubiyo nene kaburu kawaya ki papateya
ika puwaritaga-mawa idiwa emitapu. Mu ka kimai wasisinai
ragidai bowa madai wada-mana ki nana eboga ki kwaetaga-
mawa.

19 Ko Iyesu mu emitapu tadebu, wagubu ke; “Kebomuri
nau ewaneya ubumuri. Wi karako raubiyo tepiyamu iwu
ki maba nau wi kabuwaniyani da wi kaiwagi iyapana nene
iwagi tetamuri.”
20 Mu Iyesu yonai wagubu ki waina-mupu ka mu garugaru
mena puwari-muguma ika nakamupu kamadumpu manako
kimpu ubumpu e eweya kayatagubu.
21 Iyesu ade kayawena kaburu papateya kaniyawa ka e
apunu Tabadi e gubagaiyoma Diyemesi e yowai Diyoni mete
kina mamamaga mete ika waka rabineya puwarimaga badi-
pamawa idiwa emitapu. E mu nene mete wagubu,
22 manako garugaru mena ka mu kimpu ubumpu mama-
maga ki ika waka rabineya kamadumpu manako deni mena
Iyesu eweya kayatagubu.

Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa ade iyatamiyawa
(Ruki 6:17-19)

23 Iyesu tawana Gariri rabineya tawa tawa kuduba
bauwena kayawena. E Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai
rabineya iyapana kabuwatamiyawa mu Mamanuga God e
gari rabineya kai-wana e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai
bagi kawaya dimawagawa ade iyapana sigiramaga kiyabui
ebo ebo ki kuduba mete iyatamiyawa.
24 E badidi kwaewagawa ki yonai tawana Siriya rabineya
kuduba kawayawena kaya-wena ki pokere iyapana ubumpu
sigira kiyabui ebo ebo wadumpu ragidai ki waratampu e
bameya bautagubu. Iyapana makari kawaya wainapamawa
ragidai, iyapana notamaga gogagoga-wagawa kakasimaga
meme dokodoko-pupu ragidai, idamaga kerapumaga bad-
abadamawena bisi kayawena ragidai, ade kweya kairapu
iyapana giritampu mu rabinamugu idiwa ragidai ki mu
kuduba kebompu Iyesu bameya bautagubu manako e ubupu
mu iya-tapu.
25 Iyapana ropani kawaya tawana Gariri rabineya idiwa
ragidai, natere Ida Esida Kewowena rabineya idiwa
ragidai, natere Diyerusaremu rabineya idiwa ragidai,
tawana Diyudiya rabineya idiwa ragidai, ade awana
Diyoudani papasi buridere idiwa ragidai ki mu kuduba e
ewakumapamawa iwa.

5

Iyesu kweya mo kawareya dimawagawa
(Ruki 6:20-23)

1 Iyapana ropani kawaya Iyesu ewakumapamawa iwa
emitapu ki ka e kweya mo yapu manako ika kwarisi-wena

tondubu. E tadeyau kabukabuwa ragidai bautagubu e kwa-
garamupu idiwa,
2 manako e tadebu kabukabuwa, wagubu ke;
3 “Iyapana gwedewau mu nuwa-maga notamaga Mamanuga
God kataipamana wainapiyamu ko mu kataimaga ka
eba kawaya ki pokere mu ida kasikasi maba e bameya
bautagamu ki mu mamamatogomono, mibai ka Ma-
manuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai
pokaiya idiwana watai ka mu nene.
4 Iyapana gwedewau karako yadi wadamu ragidai ki mu
mete mamamatogomono, mibai ka Mamanuga God
mu rabinamaga miniyoto kwarisi nuwanusuru tageni.
5 Iyapana gwedewau kwarisitagubu moyamoyakai idiwu
ragidai ki mu mete mamamatogomono, mibai ka Ma-
manuga God e gwede tageyana gwaiyabai wagubu ki e
mu tageni.
6 Iyapana gwedewau mu nuwamaga notamaga eyaka mena
bagi supasupai idiwana ki mena notapiyamu ragidai
ki mu mete mamamatogomono, mibai ka mu badidi
notapiyamu ki kuduba mu bananapomoto.
7 Iyapana gwedewau mu kowa-muguma
nuwanuwatamiyamu ragidai ki mu mete
mamamatogo-mono, mibai ka Mamanuga God e
uburoto mu mete nuwanuwa-tamini.
8 Iyapana gwedewau mu rabina-mugu nota bagi mena
waina-piyamu ragidai ki mu mete mamamatogomono,
mibai ka mu ubumoto yabumugere Mamanuga God
empomoto.
9 Iyapana gwedewau kowamuguma nuwarara tagarara
idiwu ki dobotamiyamu ragidai ki mu mete
mamamatogomono, mibai ka Mamanuga God uburoto
e eya munuiyoma mu tadeni.
10 Iyapana gwedewau Mamanuga God e nene bagi supasupai
kwaetagamu manako ki pokaiya ka iyapana mu girita-
miyamu pasutamiyamu ragidai ki mu mete mamam-
atogomono, mibai ka aita ewa ka mu Mamanuga God
e gari rabineya kaiwoto e kasiyarai pokaiya idiwono.
11 Nau pokanere ka iyapana wi wainanimoto siyasiya,
wi tagararani-moto, wi wereyakauranimoto ade bera yonai
berokoberoko ebo ebo wi narini-moto. Ko mu wi bamagau
inako kwae-togomono ki ka wi mamamaiwogoi.
12 Ena, mara ki baiyagisi ki ka wi mibi mamamai idiwoi,
mibai ka wi puyoga kawaya ki wi nawanaga usi kunumau
tondau. Iyapana wi giriniyamu pasuniyamu ki maba takari
kawaya ka iyapana ubumpu Mamanuga God e bonanai

wainapamawa tagamawa ragidai inako mete giritamawa pasutamawa.”

Aidaba ade Tanai ki kabuwai
(Maki 9:50; Ruki 14:24-35)

13 “Wi yewe wairau iyapana kuduba mu paunamugu idiwu
ki ka wi midiyaga ka aidaba maba. Ko wainapumuri; Aidaba
ki kwerereyagisi e midiyai kewoyagisi ki ka wi badidi maba
kwaiwagi da aidaba ki midiyai ade wenapoto? Ae, ki pa
mena. Aidaba ki midiyai kewoyagisi ki ka pa mugu da
iyapana isiyapomoto taisi kurakura-pomoto.
14 Wi yewe wairau iyapana kuduba mu paunamugu idiwu
ki ka wi taniga duna urau ki tanai maba. Iyapana kweya
kwauneya natere mo wadumupu, natere ki ka iyapana yabu-
mugu matarau uburau ko eba weki gwaiya uburau.
15 Ade iyapana mosi duna beupoto ki ka e duna ki bani
taroto? E kurari umuneya wekepoto bo? Ae, pa mena, e duna
matarau taroto manako iyapana e tawai rabineya duna ki
taneya idiwono.
16 Ki maba, wi wiga taniga duna maba iyapana
kawarimugu miniyoto siwa da mu wi iyaga bagi kawaya
ki empomoto ki ka mu Mamanuga God Kunumau Tondau e
si esida tepapomoto.”

Mamanuga God e gorai oragai ki kabuwai

17 “Oragai apunai Mosisi gora tapu ade Mamanuga God
e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai badidi tagubu
ki nau koritapana kwenupana ki nana bausugubuwani bo?
Pa mena, wi inako eba wainapiyoi. Nau eba gora oragai ki
koritapana ki nana bausugu-buwani ko mu badidi tagubu ki
mibai wenawagana ki nana ka nau bausugu-buwani.
18 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana badidi
maba idiwana ki gorai ka e wateya tondau. Iyapana gora
ki wirapamana bo e okai marai munta mo surupamana ki
yawatai mo pa mena. Gora oragai tampu ki mibai makeya
makeya wena-yagisi kewoyagisi eweya ka kunuma yo waira
kuduba gogatagisi.
19 Ki pokere iyapana gwedewau gora oragai ki marai
munta mo paerepomoto bo mu kowa-muguma gora marai
munta ki kamadamana ki nana kabuwatamini, ki ka aita
kunumau Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana
ki maimeretagisi tariya kawareya idiwono. Ko iyapana
gwedewau gora oragai ki makeya makeya kwaetogomono
ade kowa-muguma kabuwatamono da mu kwae-tagamu ki
kawareya mu kowamuguma inako mete kwaetogomono, ki
ka aita kunumau Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana

ki kawakawaya-tagisi kebari bagi kawaya ki kawareya idi-
wono.
20 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina ki mu
wainapiyamu da; ‘Nu ka Mamanuga God e yabuiya bagi
supasupai kwaigemei ragidai.’ Ko wainapumuri; Mu bagi
supasupai kwaetagamu ki maba wi mete inako kwaiwagi ko
ade eba wade ewaiwatamuri, ki ka Mama-nuga God wi iya-
pana bagi supasupai eba nidini ade e gari rabineya kunumau
ki wi eba posiwagi.”

Nuwapupu ki kabuwai

21 “Gora oragai inako wagau; ‘Kau waretagi eba mini poyo.
Kau ki kwae-nuwagi ki ka iyapana kau wadinimoto idam-
aga gurai kau naurigeya ugwadini-moto ragiragi manako
kau paeregi ki bimbinai makeya makeya bita negeni.’ Wi
kataigau da takari kawaya ka oragai ragidai gora ki waina-
pamawa kwae-tagamawa.
22 Ko nau nidiyani wainapu-muri; Kau nima waretagi
bameya nuwagi pupuwagau ki ka iyapana kau wadinimoto
idamaga gurai kau nauri-geya ugwadinimoto ragiragi man-
ako kau paeregi ki denai bita negeni. Ade kau nima yona
berokoi pokaiya kau waretagi kirapiyei ki ka iyapana kau wa-
dinimoto kawakawai ragidai mu yabaramugu tamunimoto.
Ade kau nima waretagi siyei da e ka notababa apunai ki kau
mata nonarai ki yawateya kayanugana kwaenugei.
23 Ki pokere nau ade nidiyani wainapumuri; Kau nima
puyo Mamanuga God e kepakepai kawareya tarana
kwaenugei manako ki makeya ka kau notagi yagisi ke;
‘Akae, nau waretani bameya kwaesugubuwani siyasiya ki e
wainapiyau tondau.’ Kau notagi inako yogono,
24 ki kau puyogi ika kamadi manako kayanuwagi kau ware-
tagi bameya kau paeregi ki wade supasupapi ade besipi were
ewa wiranuwagi baunuwagi kau puyogi ki Mamanuga God
nene ika tari.
25 Kau gwede mo paerepipi ki gwawai kau iyaragi wa-
diniyoto kawakawai ragidai mu bamamugu kayayogono ki
kau yawatau e mete wibo mena kau paeregi ki wadumuri
supasupa. Kau ki eba kwaenuwagi ki ka e uburoto kau
wadiniyoto idamaga gurai iyapana naurimugu ugwaditami-
yamu ragiragi ragidai mu idamaga rabineya kau tamuniyoto.
Tamuniyoto manako mu ubumoto kau wadinimoto supa-
supa manako ewa wiratagisi pinai ragidai idamaga rabineya
kau tamuni-moto da mu ubumoto kau diburanimoto.
26 Nau nidiyani wainapi; Kau dibura rabineya tondowa
yarowa da kau paeregi ki denai kuduba kau kewopi were.”

Sipuma goragora eba rauru kawakawara kasiwaraigamana ki kabuwai

27 “Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu ke; ‘Wi sipuma goragora eba rauru kawakawara kasiwaraiwogoi idiwoi.’

28 Ko nau karako wi nidiyani wainapu-muri; Apunu mo uburoto ridi mo empoto manako e rabineya ridi ki mete ukwapamana poisiyasiyai wainapono ki ka e notai ororeya mena bigiwena sipuma goragora rauru kawakawara-wena.

29 Ki pokere, kau yabugi garu berokoi kwaenugana ki nana weyaweya-niyau taininiyau ki kau kiya uburi yabugi ki wadi toporu kwenupi. Kau inako kwaenuwagi ki kau midigi kwakware-pugi bani makariyagisi ko ki ka eba gwedei mete kina mibai ka aita ewa ka kau bagi kawaya tondowa. Ko kau inako eba kwaenuwagi ki kau bani wainapiyei da kau midigi kwakwarepugi ka bagi kawaya ko aita ewa ka mu kau midigi kwakwarepugi bagi kawaya ki yadini matau kwenupomoto.

30 Ade kau idagi garu berokoi kwaenugana ki nana weyaweyaniyau taininiyau ki kau kiya idagi ki mei puru kwenupi. Kau inako kwaenuwagi ki kau midigi kwakware-pugi bani makariyagisi ko ki ka eba gwedei mete kina mibai ka aita ewa ka kau bagi kawaya tondowa. Ko kau inako eba kwaenuwagi ki kau bani wainapiyei da kau midigi kwakware-pugi ka bagi kawaya ko aita ewa ka mu kau midigi kwakwarepugi bagi kawaya ki kuduba yadini matau kwenupomoto.”

Ridi apunu ragi kasiwaratagamu ki kabuwai
(Mateyu 19:9; Maki 10:11-12; Ruki 16:18)

31 “Oragai ragidai oka inako mete tampu, tagubu ke; ‘Apunu mosi e wainai kamadana wainapiyau ki ka e anika meyana puru ki okai okapoto kweyoto.’

32 Ko nau karako nidiyani wainapumuri; Apunu mosi e wainai apunu mo mete eba iwa ko e wainai ki pa asusu ragipupu manako ridi ki ewa kayayagisi apunu kudubai mo uworoto, ki ka e nobomoi yabiri kwaewena siyasiya ki pokaiya ka ridi ki e nobomoi yabiri ki rauru kawakawara-pupu. Ade apunu ridi wakeyara uwapu ki e mete kina ka ridi ki e nobomoi yabiri ki rauru kawakawarapupu.” Iyesu inako wagubu.

Gwede mo si pokaiya gwaiyaba kaimatana iwegemei ki kabuwai

33 “Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu ke; ‘Wi badidi kwaigamana ki nana gwede mo e si pokaiya gwaiyaba kaima-tana Mamanuga God bameya

iwagubu ki kuduba wi makeya makeya kwaiwogoi ko eba
paerepiyoi.'
34 Ko nau karako nidiyani wainapumuri; Wi gwaiyaba
yonai mo iwagi ki ka wi gwede mo e si pokaiya gwaiyaba
kaimatana eba iwagi. Wi kunuma si pokaiya gwaiyaba
kaima-tana eba iwagi mibai ka kunuma ka Mamanuga God
e tondau ki watai.
35 Ade wi waira si pokaiya gwaiyaba kaimatana eba iwagi
mibai ka waira ka Mamanuga God e kerarai tainipiyau ubu-
rau ki watai. Ade wi natere Diyerusaremu e si pokaiya
gwaiyaba kaimatana eba iwagi mibai ka natere ki ka nu
Kaiwawonuga Kawaya e naterei.
36 Ade wi wiga debaga pokaiya gwaiyaba kaimatana mete
eba iwagi mibai ka wi wiga kasiyaraga pokaiya iwagi ki ka
gwede mo eba wenayagisi. Wi badidi iwagi ki pokaiya ka
wi debaga kumai eyaka mena kwaitana poe bo pinai eba
wenapoto. Pa mena.
37 Ko wi yau mena kwaiwagi; Wi wainapiyamu da gwede
mo ka pa mena ki ka wi 'pa mena' iwagi, ade wi waina-
piyamu da gwede mo ka mibai ki ka wi 'mibai' iwagi. Wi yona
ki kawareya gwede mo iwagi, yona ki kuduba ka Berokoi
Apunai e deneya bauwagau."

Nu deni deni bimbina kasiwaraigemei ki kabuwai
(Ruki 6:29-30)

38 "Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako
tampu, tagubu ke; 'Apunu mosi e waretai yabui mini-yoto
sukwana ki ka bidara wadubu apunai ki gwawai uburoto e
waretai ki yabui mete miniyoto sukwana. Ade apunu mosi e
waretai uwarai miniyoto siwa ki ka bidara wadubu apunai ki
gwawai uburoto e waretai ki uwarai mete miniyoto siwa.'
39 Ko nau karako wi nidiyani wainapumuri; Iyapana mosi
gwede berokoi mo kau bamageya kwaeyogono ki kau denai
bimbina eba wadi. E kau kwanabugi garu minibu ki kau
denai e eba mini ko kamadi da e kau kwanabugi tenene ki
mete miniyoto ka baganai.
40 Ade kau waretagi mo bameya kau kwaenugibi siyasiya
manako e denai kau midigi tatamai kweyana ki nana yagisi
ki kau eba kau midigi tatamai ki mena rikapi kwei ko nusuru
tatamai ki mete kwei.
41 Ade piyara apunai mosi kau e waitapana yawata
eba rowarowa e igwai ketowa-pana wagau ki kau yawata
rowarowai-tau ade yari e igwai ketowapi were kwei.
42 Ade iyapana mosi kau gwede-gwedegi ki genei yagisi ki
kau e kwei, ade iyapana mosi baiyagisi kau gwede-gwedegi

pa wadana empana ki nana yagisi ki kau eba gwandagi
nuwagi ko kamadi da e yadini.”

Nu iyaranuguma mete nota kwarikwarisitamana ki kabuwai
(Ruki 6:27-28, 32-36)

43 “Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako
tampu, tagubu ke; ‘Wi kowaguma nota kwarikwarisi-tamiyoi
ko wi iyaraguma keitamiyoi.’
44 Ko nau karako nidiyani wainapu-muri; Wi iyaraguma
ki mete nota kwarikwarisitamuri ade wi giriniyamu pa-
suniyamu ragidai ki mu nene ka wi Mamanuga God bameya
guriguriwagi.
45 Wi inako kwaiwagi ki ka wi kunumau tondau apunai
Mamanuga God e munuiyoma mibai. E yagisi ki ka e
umuneya madega uburoto iyapana bagai ade eba bagai ki
mu kawarimugu tapapoto, ade e yagisi ki ka e umuneya
nawaya baiyagisi iyapana supasupai kwaetagamu ragidai
ade eba supasupai kwaetagamu ragidai ki mu kawarimugu
kaworoto.
46 Kau nota kwarikwarisi-niyamu ragidai ki mu mena de-
nai nota kwarikwarisitamiyowa ki ka Mamanuga God kau
gwede nana wadiniyoto bagi? Kau kwaenugibi ki ka eba
gwede kawaya mosi. Iyapana takesi wadamu ragidai ki mu
mete inako kwaetagamu.
47 Ade kau kowagiyoma nuwageya po ragidai ki mu mena
waretatamiyowa mete yonaiwogoi ki kau gwede bagi mo eba
kwaenugibi. Mamanuga God eba kataimugu ragidai ki mu
mete inako kwaetagamu.
48 Ki pokere, wi Mamaga kunumau tondau e bagi supasupai
mena kwaewagau ki maba wi mete inako bagi supasupai
mena kwaiwogoi.” Iyesu inako wagubu.

6

Gwedegwedemaga pa mena ragidai waitatamana ki kabuwai

1 Iyesu yona ade mosi tadebu, wagubu ke; “Naigida mena
idiwoi. Wi gwedegwede kuduba Mamanuga God nene kwai-
wogoi ki ka eba iyapana wi eminimana ki nana kwaiwogoi ko
wi weki gwaiya mena kwaiwogoi. Wi iyapana eminimana ki
nana kwaiwagi ki ka wi Mamaga kunumau tondau aita puyo
wi eba negeni.
2 Ki pokere wi iyapana gwedegwede-maga pa mena ragidai
waitatamana wainapiyamu ki ka eba iyapana wi eminimana
ki nana yonai iwagi kawaya ko giyansu mena mu waitata-
muri. Iyapana midimaga pa matakawagau ragidai ki mu

maba wi inako eba kwaiwogoi. Mu ka guriguri tawai ra-
bineya ade imatau noda gongomu-tagamu iyapana mu emi-
tamana simaga tepapamana ki nana matarau kwae-tagamu.
Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mu upimaga denai
ka mu yewe wairau wadumpu kewowena.
3 Wi iyapana waitatamana ki nana waina-piyamu ki ka wi
matarau iyapana yabumugu mu eba waitatamuri ko wi wibo
mena weki gwaiya mu waitata-muri da kowaguma wi bagi
badidi kwaigubu ki sisiyai mete eba kataitagisi.
4 Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamaga ki nu weki gwaiya
badidi kwaigemei ki kuduba matarau empiyau apunai ki e
uburoto denai puyo wi negeni."

Nu Mamanuga God bameya gurigurigamana ki kabuwai (Ruki 11:2-4)

5 "Wi Mamanuga God bameya gurigurigamana kwai-
wagamu ki ka wi iyapana midimaga pa matakawagau ragidai
ki mu maba inako eba guri-guriwogoi. Mu ka iyapana mu
emita-mana ki nana guriguri tawai rabineya ade imatau
mete kina matarau ubumu guriguritagamu. Nau yona mibai
nidiyani wainapumuri; Mu denimaga ka mu ororeya mena
wadumpu kewowena.
6 Wi gurigurigamana kwaiwagamu ki ka wi wibo tawaga
rabineya kaiwuri gudu umamuri manako wi Mamaga ki
nu yabunugu matarau eba empemei apunai ki e bameya
guriguriwagi. Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamaga ki nu
weki gwaiya badidi kwaigemei ki kuduba matarau empiyau
apunai ki e uburoto wi bagi kawaya kwaigubu ki denai puyo
wi negeni.
7 Wi Mamanuga God bameya gurigurigamana
kwaiwagamu ki ka wi iyapana kwaiyanai ragidai mu buburi-
maga kororai mibi pa mena rowarowa kawaya tagamu
kaiwu idiwu ki mu maba wi inako eba guriguriwogoi. Mu
notapiyamu da; 'Nu rowarowa kawaya inako buburigomu ki
ka e nu waina-niyoto'. Mu inako notapiyamu,
8 ko wi mu maba inako eba kwaiwogoi. Wi nuwaga notaga
kuduba ki Mamanuga God e matarau empiyau ki pokere
wi gwede nene wainapiyamu ki e ororeya mena kataiwena
kewowena were ewa wi e bameya gurigurigubu.
9 Wi Mamanuga God bameya guriguriga-mana ki wi gurig-
uri yau maba iwagi;
'Mamanuga, kau ka Kunumau tondei. Nu nuwanugu kau sigi
bagi kawaya ki kawayayagisi.
10 Nu nuwanugu kau garigi rabineya kaiwana kau kasiyaragi
pokaiya idiwana ki marai baiyagisi. Nu nuwanugu
kau kaubo nuwageya kunumau badidi wainapiyei

kwaenugei ki maba kau yewe wairau inako mete
kwaenuwagi da wenayagisi.
11 Nu baninuga karako nene waina-pemei ki kau nege.
12 Ade kowanuguma berokoi nu bamanugu kwaetagubu
ki nu nubo notanugu deni mena surumipi ki maba
berokoi nu kwaigibi ki kuduba kau mete kau kaubo
notageya deni mena surupi.
13 Kau kwayubaniyo da gwede ragiragi mosi eba baiyagisi nu
nukeniyoto, ade kau Berokoi Apunai bodapi da e eba
baiyagisi nu giriniyoto. Kau ka Kaiwawo maramara
tondei. Kau kasiyaragi ade kau tanigi kawaya ki mara-
mara tondono kaniyono. Ki mibai.'
Wi inako guriguriwagi.
14 Ade yona yau mete wainapumuri; Iyapana bera berokoi
mo wi bamagau kwaetagubu ki ka mu berokoi badidi kwae-
tagubu ki wi notagau deni mena surupumuri. Wi inako kwai-
wagi ki ka wi Mamaga kunumau tondau ki e mete uburoto wi
bigi badidi kwaigubu ki kuduba deni mena notagogapoto.
15 Ko iyapana bera berokoi mo wi bamagau kwaetagubu
ki wi notagau deni mena eba surupumuri ki ka wi Mamaga
kunumau tondau ki e mete wi bigiga ki eba empoto nota-
gogapoto. Pa mena."

Mamanuga God e nene bani kamadamu ki kabuwai

16 "Wi gurigurigamana ki nana Mamanuga God e nene
bani kamadu-muri ki ka wi iyapana midimaga pa matakawa-
gau ragidai badidi kwae-tagamu ki mu maba wi inako eba
kwaiwogoi. Mu ka kiyabumaga nuwa-boya kiyabui maba
idiwu da iyapana mu kiyabumaga ki empamana manako ki
pokaiya kataitagamana da mu Mamanuga God nene bani
kamadumpu idiwu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Mu
kwaetagubu ki denai ka mu wadu-mupu kewowena.
17 Wi Mamanuga God e nene bani kamadumuri ki ka wi
kiyabuga siruwapumuri monagaiwagi ade wi debaga isi-
waripumuri.
18 Wi inako kwaiwagi ki ka iyapana wi midiga bagi kawaya
ki empomoto manako eba kataitagisi da wi Mamanuga God
nene bani kamadumpu idiwu. Wi Mamaga ki nu yabunugu
eba empemei apunai ki e mena kataiya. E ka wi weki gwaiya
badidi kwaiwagamu ki kuduba matarau empiyau apunai ki
pokere aita ewa ka e uburoto wi badidi kwaigubu ki denai
puyo negeni."

Nu puyo denai kunumau yadamu
(Ruki 12:33-34)

19 “Wi gwedegwedega yewe wairau eba bondaiwogoi magara miniyoi. Yewe wairau ka ketere baitagisi wi gwedegwedega purupomoto ade wi gwede-gwedega niniyagisi. Ade kuwa ragidai mete baitagisi wi tawaga baupomoto wi bondaga magara nakamupu ki kuwa-tagisi.
20 Ko wi Mamanuga God e nene kwaiwogoi ki ka wi deniga ki e kunumau wi nene puyo tapu ki kawayayogono yarono. Kunumau ka ketere eba bai-tagisi wi puyoga ki purupomoto ade wi puyoga ki eba niniyagisi. Ade kuwa ragidai mete eba baitagisi wi deniga ki kuwatagisi. Pa mena.
21 Wi yewe wairau magaraga damupumuri ki ka wi nuwaga notaga waira yau purapurai ki mena kawareya ukworono. Ko wi magaraga kunumau damupumuri ki ka wi nuwaga notaga kunuma purapurai ki mena kawareya ukworono.”

Mamanuga God e tanai nu rabinanugu tondau ki kabuwai (Ruki 11:34-36)

22 “Wi yabuga ka wi kwakwarepuga ki dunai. Wi yabuga bagi negai kawaya ki ka wi midiga kwakwarepuga mete tanai kawaya,
23 ko wi yabuga gwaku-gwakuyagisi berokoyagisi ki ka wi midiga kwakwarepuga tanai ki sisipupoto. Ki maba, tanai wi rabinagau ki sisipuyagisi, akae, ki ka wi rabinagau sisipu kawaya umoroto.”

Mamanuga God ade waira yau gwedegwedei ki kabuwai (Ruki 16:13; 12:22-31)

24 “Iyapana mosi e kawakawaiyoma apeya mu bigabigamaga kwaeyogono ki ka e badidi maba mo yogono ki e umunui yodono ade wirayogono mo yogono ki e umunui mete yodono? Ki pa mena mibai ka e uburoto mosi nota kwarikwarisipono ko ade mosi keipono ade uburoto mosi e diriwai kwaeyogono ko ade mosi tagararapono. Ki maba, wi Mamanuga God e nene wainapamana wainapiyamu ki ka wi waira yau gwedegwedei nene notagogapumuri. Ade wi waira yau gwedegwedei nene wainapamana wainapiyamu ki ka wi Mamanuga God notagogapumuri.
25 Ki pokere, nau nidiyani wainapu-muri; Wi karako yewe idiwana ki iyai nene eba wainapiyoi. Wi masura kupamana bo awana kubamana bo midi tatamai umamana ki bani deneya baiyagisi ki nene wi eba wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi. Bani ka eba gwede kawaya mosi ko wi iyaga ka kawaya esida. Ade sipuma goragora ka eba gwede kawaya mosi ko wi midiga kwakwarepuga ka kawaya esida.

26 Nau keyakeyai mosi midiwari naureya nidiyani ki wi
wainapumuri; Midiwari iyarau iwu ki mu upi eba kwae-
tagamu, mu raupomu eba kwaetagamu, ade mu bani magara
nakapamana tawai pa mena, ko mu banimaga ka Mamanuga
God maramara mu tageyau iyatamiyau. Mamanuga God e
yabuiya wi ka kawaya esida ko midiwari mu ka erida.
27 Wi yewe wairau idiwana ki iyai nene wainapiyoi
nuwaboyaiwogoi ki ka wi iyaga ki pokaiya eba
rowarowayagisi. Pa mena, wi iyaga piri munta mena mete
eba rowarowayagisi.
28 Wi sipuma bo goragora umamana ki nuwaboyai mete
eba wainapiyoi nuwaboyaiwogoi. Nau keyakeyai mosi para-
parawasi naureya kabuwaniyani ki wi wainapumuri; Para-
parawasi mu ka eba upitagamu ade mu kwakwarepu-maga
sikwapamana nene mete eba wainapiyamu,
29 ko wainapumuri; Kaiwawo Soromoni e ka purapura
apunai ade e gwedegwedei umapu monagawena ki tanai ka
kawaya, ko e gwedegwedei ki tanai ka ade marai munta erida
ko paraparawasi mu tanimaga Mamanuga God mu pa tagebu
ki tanai ka kawaya esida.
30 Gwaba karako kasiga uburau ko tawiri pasumoto ki
uroto kewoyagisi, ko wainapumuri; Mamanuga God gwaba
kaina ki pa monagatamiyau ki ka e sipuma goragora wi
negeni monaganiyoto bo? Ena e wi negeni monaganiyoto.
Akae, wi sumaga Mamanuga God bameya ka marai munta
erida wainapakani.
31 Ki pokere wi bani kupamana bo awana kubamana ki
nene eba wainapiyoi nuwaboyaiwogoi, ade wi gwedegwede
umamana ki nima negeyana ki nene mete eba notapiyoi.
32 Mamanuga God eba kataimugu ragidai tawana tawana
idiwu ki mu inako notapiyamu kwaenetagamu iwu, ko wi
Mamaga kunumau tondau ki e kataiya da wi bani pa mena
ade gwedegwede pa mena pa idiwana ki ka eba baganai.
33 Wi e gari rabineya idiwana ki kwaenei mena kwaiwogoi
ade wi nuwaga notaga e nuwaiya badidi wainapiyau ki
mena supasupai makeya makeya kwaiwogoi ki ka e bani yo
gwedegwede kuduba inako deni mena wi negeni.
34 Ki pokere mara marawani nene ki wi karako eba no-
tapiyoi nuwaboya-iwogoi. Mara marawani baiyagisi ki ka wi
e bitai bo e nuwaboyai kataiwagi, ko wi eba karako ki no-
tapiyoi nuwaboya-iwogoi. Mara marawani ki ebo marawani
nene ade mara karako ki ebo karako nene.”

7

Iyapana berokoi eba tadeyomu
(Ruki 6:37-38, 41-42)

1 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Wi kowaguma emita-
muri ki ka wi garugaru mena mu eba waigubatamuri da
Mamanuga God wi mete eba waigubaniyoto.
2 Wi iyapana gwede maraitau tagemuri ki denai ka Mama-
nuga God wi maraitau negeni, ade wi iyapana gwede kawaya
daganani tagemuri ki ka Mamanuga God denai kawaya da-
ganani wi negeni.”
3 Iyesu inako wagubu, manako ade tadebu, wagubu ke;
“Kau nima waretagi e yabuiya gwede mugu marai munta
mo kenepupu empipi nuwegei ki kau badidi pokere kau kiya
yabugeya ripa tapai kawaya mo kenepupu ki eba empipi
were nuwegei.
4 Kau gwede nana yabarayabara kau waretagi siyei,
nuwegei ke; ‘Kabai, kau yabi da nau waitaniyani mugu marai
munta kau yabugeya supu ki koritapani.’ Kau gwede nana in-
ako nuwegei ko ripa tapai kawaya kau kiya yabugi kenepupu
ki kau eba empipi were nuwagibi?
5 Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi yabiri ripa
tapai kawaya wi wiga yabuga kenepupu ki koritapumuri da
wi tawana naigida empumuri were ewa ka wi kowaguma
yabumugu mugu marai munta kenepupu ki waitatamuri
koritapumuri.
6 Gwede bagi Mamanuga God e nene ki wi taku eba tage-
muri kwaenda taku ade wiratagisi wi wiga menimoto. Ade
wi taene monabu bagi kawaya ki wi boyo yabaramugu eba
nakapumuri kwaenda boyo dogiya mete taisi kurakurapo-
moto utapomoto.”

Mamanuga God e kwaenepamu e gudui miniyamu
(Ruki 11:9-13)

7 “Nau suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Wi
Mamanuga God bameya badidi iwagi ki e negeni. Wi iya
yawatai kwaenepumuri ki ka e yawata ki wi kabuwaniyoto.
Wi e gudui mini-muri ki ka gudu ki wi nene siwayagisi,
8 mibai ka iyapana gwedewau Mama-nuga God bameya
genetogomono ki ka e denai mu tageni. Ade iyapana gwede-
wau kwaenetogomono ki ka mu mibai bananapomoto. Ade
iyapana gwedewau gudu minimono ki ka gudu ki mu nene
siwayagisi.
9 Wi gwedewau munuguma mete kina ki wi yona yau
wainapumuri; Wi munuga mosi baire nene yagisi ki ka wi e
bowa kwemuri kupoto bo? Ae, pa mena.

10 Ade e menamena kupana nene yagisi ki ka wi e mota-
mota berokoi kugura kwemuri da e ki kupoto bo? Ae, pa
mena.
11 Ki pokere wainapumuri; Wi iyapana kaina yewe wairau
idiwu ki wi ka eba bagi ko wi munuguma mu bamamugu
ka wi bagi mena kwaiwa-gamu puyo ebo ebo bagi mena
mu tageyamu. Ki maba, Mamanuga God e ka bagi kawaya
esida kunumau tondau ki apunai ki pokere nu mete kataigibi
wetawetara da iyapana gwedewau e bameya genetagisi ki ka
e denai puyo bagi ebo ebo ki mena mu tageni.
12 Ki pokere, wi nuwagau iyapana wi bamagau badidi
kwaetagamana waina-piyamu ki wi yabiri mu bamamugu
inako mete kwaiwogoi. Oragai apunai Mosisi gora tapu ade
Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
badidi tagubu ki mibai kuduba ka ki kena."

Katamuru kapokaporoi ade katamuru dadarai ki kabuwai
(Ruki 13:24)

13 "Wi kunuma katamurui kapo-kaporoi ki rabineya kai-
wuri. Bita wadamana tawanai ki katamurui ka dadarai
kawaya ade yawata ki kayatagamana ka eba ragiragi ki
pokere iyapana ropani kawaya yawata ki kayatagamu.
14 Ko iya yawatai ki katamurui ka kapokaporoi ade yawata
ki kayatagamana ka ragiragi kawaya ki pokere iyapana eba
ropani yawata ki bananamupu kayatagaubu."

Ripa mibai kirau ki kabuwai
(Ruki 6:43-44)

15 Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e
yonai mu mubo notamaga pokaiya beratagamu tagamu iwu
ragidai ki mu wi naigida mena emitamiyoi. Mu midimaga
kwakwarepu-maga matarau empumuri ka papa sipi maba
moyamoyakai ko mu rabinamugu ka berokoi taku kamarai
wasibena maba tayatayabadai.
16 Mu badidi kwae-tagamu ki pokaiya ka wi mu kiyabu-
maga kataiwagi. Gaya madai kauma eba wenapoto ade
impunewa madai damaya eba wenapoto.
17 Ripa iruirui kawaya ka mibai bagi kawaya naigida mena
kiroto ko ripa wayowayoi ka mibai kiroto siyasiya.
18 Ripa iruirui kawaya ka mibai berokoi eba kiroto, ade ripa
wayowayoi ka mibai bagi kawaya eba kiroto.
19 Nau nidiyani wainapumuri; Ripa mosi e mibai eba kirau
ki ka mu ripa ki meyomoto yadini matau kwenupomoto.
20 Ki maba, iyapana mu mubo notamaga pokaiya Ma-
manuga God e yonai beratagamu tagamu iwu ragidai ki
mu badidi tagamu kwaetagamu iwu ki pokaiya ka wi mu
kiyabumaga matarau emitamuri."

Mamanuga God yagisi ke; 'Nau eba kataineya wiyo'
(Ruki 13:25-27)

21 Nau nidiyani wainapumuri; "Iyapana ropani kawaya
nau sidiyamu tagamu ke; 'Kaiwawoni, Kaiwawoni.' Mu
inako tagamu ko mu dai mena ka Mamanuga God e gari
rabineya kunumau baitagisi. Iyapana gwedewau nau Mamai
kunumau tondau e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya
makeya kwaetagamu ragidai ki mu mena ka e bameya
baitagisi.
22 Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba mu nauri-
mugu ugwaditamana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ka
iyapana ropani kawaya baitagisi nau sidini, tagisi ke; 'Kai-
wawoni, Kaiwawoni, nau kau sigi pokaiya Mamanuga God
e yonai dimasugekeya ade kau sigi pokaiya ka nau kweya
kairapu ropani kawaya siwakeketamekeya ade matakira ebo
ebo mete kwaesugekeya mibai wena-piyawa.'
23 Mu inako tagisi ko nau denai mu tadeyani, suwagani
ke; 'Wi bani baigubu? Nau eba kataineya wiyo. Wi ka bera
berokoi kwaiwagamawa ragidai ki pokere kamadisinimuri
kaiwagi."

Iyapana apeya tawa wadumupu ki keyakeyai
(Ruki 6:47-49)

24 "Iyapana nima nau bamaneya baiyagisi manako nau
yonani suwagu-buwani ki makeya makeya kwaeyogono
ki e iyai badidi maba ki keyakeyai nau karako suwagani
wainapumuri; E ka apunu notanotai mosi ki e tawai bebe-
dai ki urubai rorowa kawakawaya ukwatapu supu bebeda
nunutapu ki maba.
25 Nawaya aniyata wagubu ade awana goya ade nusuru
bauwena tawa ki kweyana gwairi kwaewagawa, ko e tawa ki
bebedai rorowa kawakawaya ukwatapu nunutapu ki pokere
tawa ki eba gwairiwena.
26 Ko iyapana nima nau yonani yau wainapoto ko makeya
makeya eba kwaeyogono ki ka e notababa apunai ki e tawai
bebedai ki urubai iyaruiyaru ukwatapu nunutapu ki maba.
27 Nawaya aniyata wagubu, awana goya bauwena ade
nusuru tapu tawa ki minibu da tawa ki deni mena gwairi-
wena rororororowena."
28 Iyesu yona ki wagubu kewowena makeya ka iyapana
kuduba e yonai wainamupu mu notamaga kowena kodaba-
maga kamupu,
29 mibai ka e kabuwai ka kasiyarai kawaya ko Mama-
nuga God e gorai kataimugu ragidai ki mu kabuwamaga ka
kasiyarai pa mena.

8

Iyesu ubupu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu (Maki 1:40-45; Ruki 5:12-16)

1 Iyesu kwaunai ki kamadubu kawarawa ka iyapana
ropani kawaya e ewakumamupu.
2 Ki makeya ka apunu mosi sigira berokoi wadubu e
kwakwarepui kwatakwatawena ki bauwena Iyesu empupu.
E garugaru mena yabadubu Iyesu yabareya kwarisi-
wena e ramatai kawareya ubupu manako genepupu,
wagubu ke; “Kaiwa-woni, kau kaubo nuwageya ko kau
nuwanuwasiniyei ki kau nau wadisini bagi.”
3 Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki pokere e idai
roronapupu apunu ki e mideya tapu manako sibu, wagubu
ke; “Nau nuwaneya kau iya negeyani ki pokere kau sigiragi
ki nau karako surupakani da kewoyagisi.” Iyesu yona ki
wagubu makeya ka apunu ki e sigirai garugaru mena ke-
wowena e midi wateya wateya bauwena manako e iyawena.
4 Ko Iyesu apunu ki tatama-pupu, wagubu ke; “Nau karako
iyani-buwani ki sisiyai kau iyapana eba tade ko kau deni
mena Mamanuga God Bameya Dobopiyamu Ragidai mu ba-
mamugu kayanuwagi da mu kau eminimoto manako ewa
kayanuwagi oragai apunai Mosisi gora tapu ki makeya
makeya kwaenuwagi Mama-nuga God bameya puyo tari.
Kau inako kwaenuwagi ki ka iyapana kawakawai kau emini-
moto manako mibipomoto da kau sigiragi wana kewowena.”
Iyesu inako wagubu.

Apunu kawai mosi e bigabigai apunai sigirawena (Ruki 7:1-10)

5 Iyesu natere Kaponiyamu rabineya bauwena ka tawana
Roumi ragidai mu piyaramuguma kawaimaga mosi e ika ba-
nanapupu manako waita nene Iyesu genepupu sibu, wagubu
ke;
6 “Kaiwa-woni, nau bigabigani apunai sigira kawaya
wadubu e idai kerarai bada-badamawena bisi kawayawena
kebari kawareya makariwagau ukwarau.”
7 Iyesu yona ki wainapupu, ka e denai sibu, wagubu ke;
“Baganai, kaigomu da nau e empani iyapani.”
8 E inako wagubu, ko piyara apunai ki garugaru mena
denai wagubu ke; “Kaiwawoni, ki pa mena. Kau ka apunu
bagi kawaya ko nau ka eba bagi da kau nau tawaneya yari.
Kau pa yona mena nuwagi manako nau bigabigani apunai
iyayagisi.
9 Nau mete kina ka iyapana kawakawai dai mu kobamugu
ade nau kobaneya ka piyara dai mete kina. Nau mu kay-
atagamana suwagani ki mu kayatagisi. Nau mu kebomana

suwagani ki mu kebomoto. Ade nau bigabigani apunai nau bigani mo kwaewagana siyani ki e nau bigani ki kwaeyagisi.”

10 Iyesu yona ki wainapupu, ka e notai wagubu ke; “Akae, apunu yau e sumai ka kawaya.” E inako notapupu manako wirawena iyapana ropani kawaya e ewakumapamawa ika ubu-mawa ki tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Tawana Isiraero ragidai wi paunagau ka nau apunu yau e sumai maba mo eba bananapuwani.

11 Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri; Iyapana kwaiyanai ragidai tawana tawana kuduba madega kau-wagau madega posiwagau were bai-tagisi manako kebomono Mamanuga God e gari rabineya kunumau wi ripakwarakwaraguma Eburamu, Aisiki ade Diyaikapu mete kina mu mete ewapuru mamamatogomono bani kupomono idiwono.

12 Wi Diyu ragidai wi ka Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki ragidai ko wi eba suma-iwagamu ki pokere Mamanuga God uburoto wi teniyoto matarau gari tagaiya sisipu rabineya isiyaniyoto manako wi ika makariwogoi uwariga sisiripiyoi ‘aige, aige’ iwogoi idiwoi.”

13 Iyesu inako wagubu manako wira-wena piyara apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau tawageya ade kayanuwagi. Kau nau sumasinibi ki pokere kau bigabigagi apunai ki iyayagisi.”

Iyesu yona ki wagawa makeya ka piyara apunai ki e bigabigai apunai deni mena iyawena.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa
(Maki 1:29-34; Ruki 4:38-41)

14 Ki eweya ka Iyesu apunu Pita e tawaiya kayawena. Apunu Pita e memenagui ridai muyamuyawena ika kebari kawareya ukwarawa,

15 ki pokere Iyesu kanibu e idai ridi ki kawareya tapu manako ki makeya ka e muyamuyawena ki deni mena kewowena manako e kipu ubupu kanibu Iyesu diriwai kwaewena bani dai warapupu kwebu.

16 Kemorawagawa ka iyapana ubumpu kowamuguma kweya kairapu rabinamugu idiwa ki tetampu Iyesu bameya bautagubu manako e yona mena pokaiya keyai berokoi kuduba ki siwakeketapu bautagubu kayatagubu ade sigira ragidai kuduba mete iyatapu.

17 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya wagubu oka tapu ki mibai wana wenawena yau kena. E oka tapu ki inako wagubu ke; ‘Sigira ebo ebo nu umeme dokodokonibu ki e rikapupu wadubu kayawena.’

Nu Iyesu eweya badidi maba kaigamu
(Ruki 9:57-62)

18 Iyapana ropani kawaya bautagubu Iyesu kwagaramupu
emitapu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu da e yo mu
ewapuru waka kawareya kaburu papasi daikere kayataga-
mana ki nana wagubu.
19 Ki makeya ka Mama-nuga God e gorai ki kataiya apunai
mosi bauwena Iyesu sibu, wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa
Apunai, kau kayanuwagi tawa tawa umowa ki nau kau
ewakumaniyoni mete iwomu."
20 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Taku
kamarai ki mu ka waira umuneya ukwapamu gawara-maga
mete kina. Ade midiwari iyarau iwu ki mu ka tawamaga
ripa kawareya mete kina. Ko nau Kunumau Kawa-puwani
Apunai gawara nau ukwarana bo aiyatasugana ki watai mo
pa mena."
21 E tadeyau kabukabuwa apunai mosi bauwena e sibu,
wagubu ke; "Kaiwawoni, kamadisini da nau yabiri kaya-
sugani nau mamai powena ki ononopani were ewa ki nau
bausugani kau ewageya kayasugani."
22 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; "Iyapana keyaimaga powena ragidai ki mu mena ubu-
moto popotagubu ragidai onono-tamini, ko kau kiya uburi
nau ewaneya yabodowa."

Nusuru kawaya mo bauwena Iyesu wagubu puruwena
(Maki 4:35-41; Ruki 8:22-25)

23 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka
kawareya yamupu.
24 Mu kayatagubu kaiwa ka nusuru kawaya mo garugaru
mena bauwena towawa wirawena yabadubu waka rabineya
posiwena da waka waunitau kaburu surana kwaewagawa.
Ko Iyesu ika waka rabineya ukwarawa,
25 ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai kaimupu
e wadumupu yabuyabu manako simupu, tagubu ke;
"Kaiwawo-nuga, nu waunitau popoigamana kwaigemei
ki pokere garugaru mena waitaniyo."
26 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
"Wi gwede nana kudu wainapiyamu? Wi sumaga ka eba
kawaya." E inako wagubu manako ubupu ragiragi kawaya
nusuru towawa tadebu manako ki makeya ka nusuru pame-
nawena, towawa bigawena, manako kaburu kwarisiwena
ukwapu.
27 Iyapana kuduba matakira ki emupu ka mu notamaga
kowena kodabamaga kamupu, tagubu ke; "Apunu yau e ka

nima? E bonanai ragiragi kawaya wagubu makeya ka nusuru
yo towawa e umunui wadumupu.”

Iyesu kweya kairapu siwakeketapu
(Maki 5:1-20; Ruki 8:26-39)

28 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka
kawareya kayatagubu kaiwa da papasi buridere Gadara
ragidai mu tawanamugu bau-tagubu. Bautagubu ka iya-
pana apeya ika idiwa ki Iyesu emupu manako matarau bau-
tagubu. Mu tawa rabineya eba idiwa ko popotagubu ragidai
nakapiyamu wateya ki ragumaga rabineya ukwapamawa.
Kweya kairapu iyapana apeya ki mu rabinamugu idiwa ki
kasiyara tagemawa da mu yawira kwaetagamawa ki pokere
tawana ki ragidai mu kudumugu wainapamawa ragu ki
yawatai deneya eba iwa.
29 Iyapana apeya ki Iyesu ika bauwena emupu ka mu
kwetagubu bonanamaga ragiragi kawaya e simupu, tagubu
ke; “Nu katainugu da kau ka God e Gubagai. Nu bita
wadamana marai ki eba bauwena ko nu nawananuga tondau
ki pokere kau karako gwede berapana ki nana nu bamanugu
baunugibi?.” Mu inako tagubu.
30 Karako kweya madanai daikere eba uwama ka papa
boyo ropani kawaya eba bigabigai buri sipura-tagamawa
idiwa.
31 Kweya kairapu papa boyo ki emitampu ka mu Iyesu
genemupu, tagubu ke; “Kau nu siwakekeniyana ki nana
baunugibi ki kau tononiyo da nu kaigamu bo buri rabina-
mugu teteigamu idiwomu.”
32 “Ki baganai, kaiwagi.” Iyesu inako wagubu manako ki
makeya ka keyai berokoi ki kimpu ubumpu iyapana apeya
ki kamaditampu matarau bautagubu kayatagubu kaiwa da
bo ki rabinamugu tetetagubu. Ki makeya ka bo ki kuduba
yabaramaga babawena kweya ki erida mena garugarumupu
kaburu sikisiki-mupu manako nonamaga kubabu da mu
kuduba popotagubu gawarara.
33 Bo baikamutagamawa ragidai ika idiwa badidi we-
nawena ki mu mubo yabumugere emupu ki ka mu wakapa-
tagubu kayatagubu natere ki rabineya badidi wenawena
sisiyai ade iyapana apeya rabinamugu kweya kairapu idiwa
mu bamamugu badidi wenawena ki sisiyai mete kina iya-
pana tademawa iwa.
34 Iyapana yona ki wainamupu ka mu kuduba Iyesu empa-
mana ki nana kayatagubu manako mu e bameya bautagubu
ka mu e baiyonomupu da e mu tawanamaga ki kamadana
kayawagana ki nana simupu.

9

Idai kerarai badababadamawena bisi kayawena apunai
(Maki 2:1-12; Ruki 5:17-26)

1 Iyesu waka kawareya yapu manako wirawena e ebo
tawaneya kaya-wena.
2 E ika bauwena ka iyapana dai mu waretamaga sigi-
rawena e idai kerarai badababadamawena bisi kaya-wena ke-
bari kawareya ukwarawa ki kawaramupu e bameya bau-
tagubu. Mu sumamaga kawaya Iyesu bameya ki e empupu
ki pokere e sigira apunai ki sibu, wagubu ke; "Gubagani, kau
kasiyara wainapi. Kau bigigi ki nau empuwani karako deni
mena surupakani."
3 Iyesu yona ki wagubu ka Mama-nuga God e gorai
kataimugu ragidai ika idiwa wainamupu manako mu deni
deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Apunu yau ka
Mamanuga God e si giripiyau wainapemei."
4 Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki kuduba Iyesu
empupu kewowena ki pokere e mu manutapu, wagubu ke;
"Wi gwede nana karako nota berokoi inako wi rabinagau
wainapiyamu?
5-6 Nau e bigi surupana suwagubuwani ko wi bera umani
nau sidimpu mibai ka wi wainapiyamu da ki ka pa yona da
muyai pa mena. Ko nau karako yona ade mosi suwagani
manako wi nau matakirani muyai kawaya empumuri. Nau
Kunumau Kawapuwani Apunai iyapana bigimaga empana
surupana ki nana ki kasiyarai wadubuwani ki wi karako nau
mibisini-muri." E inako wagubu manako wira-wena sigira
apunai ki sibu, wagubu ke; "Kau kiri uburi kebarigi ewopi
kawarapi kau tawageya kayanuwagi."
7 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki garugaru
mena kipu ubupu e ebo tawaiya kayawena.
8 Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu
notamaga kowena kudu mete wainamupu, tagubu ke; "Ma-
manuga God e iyapana kaina karako kasiyara kwebu ki nu
yabunugere emipi.' Mu inako tagubu manako Mamanuga
God e si esida tepamupu.

Iyesu apunu Mateyu nene wagubu
(Maki 2:13-17; Ruki 5:27-32)

9 Iyesu tawana ki kamadubu manako kayawena kaniyawa
ka e iyapana wairamaga denai takesi wadawa ki apunai mosi
si ka Mateyu ika takesi wadamawa wateya tondawa empupu.
Empupu manako sibu, wagubu ke; "Kau karako yabi nau
ewaneya kayanuwagi."
E inako wagubu, manako ki makeya ka apunu Mateyu deni
mena kipu ubupu Iyesu eweya kayawena.

10 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
kina apunu Mateyu e tawaiya daiyo bautagubu. Iyapana
takesi wadamawa ragidai ropani kawaya ade iyapana be-
ramaga berokoi ki iyapana mu keitamawa ragidai ki mu
dai mete bautagubu mete ika dibimupu ewapuru kupetaga-
mawa idiwa.
11 Parisi ragidai iyapana ki emitampu ka mu bautagubu
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai manu-tampu, tagubu
ke; "Wi Nidiyau Kabu-kabuwa Apunai e ka badidi pokere
iyapana takesi wadamu ade bigi kwae-tagamu ragidai ki mu
mete dibimupu ewapuru kupetagamu idiwu?"
12 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu,
wagubu ke; "Sigira ragidai ki mu mena ka muramura apunai
bameya kayatagisi ko midimaga bagi ragidai ki mu ka mura-
mura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi.
13 Wi kaiwagi manako Mamanuga God e okai yau nene
badidi wagubu ki mibai wi kwaenepumuri empumuri. E okai
inako wagubu ke;

'Wi nau nene papa puyo pasumana ki nau eba nuwaneya, ko
wi nuwaga notaga iyapana nuwanuwatamana ade mu
nene kwaiwagamana ki nau nuwaneya.'

Nau eba iyapana bagi ki mu nene bausugubuwani ko nau
iyapana berokoi bigibigi ki mu nene bausugubuwani da mu
notamaga wirayagisi." Iyesu inako wagubu.

Iyapana Mamanuga God e nene bani kamadumpu
(Maki 2:18-22; Ruki 5:33-39)

14 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e tadeyawa
kabukabuwa ragidai Iyesu bameya bautagubu manako
manumupu, tagubu ke; "Nu ade Parisi ragidai mete kina
nu kuduba ka mara dai Mamanuga God e nene bani kame-
demei pa gurigurigemei idiwei ko kau tadeyei kabukabuwa
ragidai mu ka badidi pokere inako eba kwaetagamu?"
15 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi
badidi waina-piyamu? Anika waunai ki kupei kawa-reya ka
apunu ewai ade ridi ewai bani eba kupomono ko nuwaboy-
atagisi pa idiwono bo? Ae, pa mena, bananatamini kupe ki
kawareya baitagisi ki ka mu anika waunai apunai ki mete
ewapuru kupetogomono ko eba nuwaboya nene idiwono. Ko
mara baiyagisi da iyapana ubumoto anika waunai apunai ki
yadini dokodoko kayatagisi. Mara ki makeya ka e kowaiyoma
nuwaboyatagisi bani kamadini."
16 Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana
ki nana ka Iyesu waigugu mosi mu ade tadebu, wagubu ke;
"Iyapana mosi e midi tatamai oragai tegereyagisi ki ka e eba

uburoto dabuwa tenai waunai mosi tegerepoto manako ya-
dini oragai ki naureya popopoto. Pa mena. E inako kwaeyag-
isi ki ka dabuwa tenai waunai ki ewa kaporopoto manako e
midi tatamai oragai ki popopupu wateya purupuruyagisi.
17 Ki maba; Awana waeni waunai ki wi awana kororai ora-
gai kakokakowena rabineya eba gwepumuri. Wi ki kwaiwagi
ki ka awana waeni waunai ki ebo totoripoto kawayayagisi
ko awana kororai ki ka kakokakoi ki pokere wateya tondono
da tegereyagisi sukwanayagisi manako awana waeni mete
baiyagisi kayayagisi. Ko awana waeni waunai ki wi awana
kororai papa kwakwarai wauni waka-mupu ki rabineya
gwepumuri. Awana kororai ki ka nenanenaitau ki pokere
awana waeni ebo totoripoto kawaya-yagisi ki ka kororai ki
mete kawayayagisi manako awana waeni ade awana kororai
ki ewapuru bagi kawaya idiwono."

Munu ridi popai ade ridi sigisigirai
(Maki 5:21-43; Ruki 8:40-56)

18 Iyesu yona ki wagawa makeya ka iyapana gurig-
urimaga tawai ki kwayubapiyau apunai mosi bauwena Iyesu
yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako
sibu, wagubu ke; "Nau peteni waunitau yewe powena ki
pokere kau yabodowa da nau tawa-neya kaigamu manako
kau idagi e kawareya tari da e iyayagisi ade umono."
19 Iyesu yona ki wainapupu ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai mete kina kimpu ubumpu apunu ki mete kaya-
tagubu.
20-21 Iyapana mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa
ko e ka kwamura ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki
rabineya sigira mena tondawa. E kobaiya ka dara maramara
bauwagawa. Ridi ki e notai inako wagubu ke; 'Nau kaniyani e
midi tatamai mena geyapani ki nau iyasugani.' E notai inako
wagubu ki pokere e karako Iyesu tagere bau-wena manako e
midi tatamai giyansu mena geyapupu.
22 Ko Iyesu wirawena ridi ki empupu manako sibu, wagubu
ke; "Peteni, kau kasiyara wainapi. Kau sumasinibi ki pokere
kau karako iyanugibi." E yona ki wagawa makeya ka ridi ki
deni mena iyawena.
23 Iyesu apunu kawai ki e tawaiya bauwena ka e tawa ra-
bineya yapu manako iyapana ika ratapamawa apena meya-
mawa munu ridai powena ki pokere durere siyamawa ika
idiwa emitapu.
24 Emitapu manako baiyono-tapu, wagubu ke; "Wi kuduba
baiwagi kaiwagi. Munu ridai yau eba powena ko e pa ukwa-
rau." E inako wagubu, ko mu e gwaigwitamupu.

25 Iyapana kuduba bautagubu kaya-tagubu eweya ka Iyesu
e eya mena kanibu munu ridai ki bameya bauwena e idaiya
wadubu manako ki makeya ka munu ridai ki ade iyawena
kipu ubupu.
26 Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai garugaru mena
kawayawena kayawena iyapana kuduba tawana ki rabineya
idiwa ragidai wainamupu.

Iyapana apeya yabumaga kenekenei ki Iyesu iyatapu

27 Iyesu natere ki kamadubu kaya-wena kaniyawa ka iya-
pana apeya yabumaga kenekenei e ewakumamupu manako
bonanamaga ragiragi kawaya wena siyamawa, tagamawa
ke; “Oragai apunai Dewida e momai; Kau nu nuwa-boyanuga
wainapiyei bo pa mena?”
28 Iyesu tawa mo yapu ka yabumaga kenekenei ragidai
ki mu mete bauta-gubu e eweya tawa ki rabineya yamupu
manako e mu manutapu, wagubu ke; “Wi wainapiyamu da
nau wi iyaniyana ki kasiyarai nau bamaneya bo?”
“Ena, Kaiwawonuga nu kau sumanimei.”
29 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu ubupu e idai mu yabu-
maga kawareya tapu manako tadebu, wagubu ke; “Wi badidi
sumaiwagamu ki makeya makeya wi bamagau wenayagisi.”
30 E yona ki wagawa makeya ka mu yabumaga pawena
tawana ade emupu. Ko Iyesu mu umunumaga umapu,
wagubu ke; “Nau wi bamagau kwaesugubuwani ki sisiyai wi
iyapana eba tadeyoi.”
31 E inako wagubu, ko mu e umunui eba wadumupu ko
mu tawana ki rabineya kayatagubu kaiwa e sisiyai iyapana
tademawa iwa.

Apunu mosi e tenawarai bisi kayawena yona eba wagawa

32 Iyapana apeya ki iyatagubu kayatagubu eweya ka iya-
pana dai ki apunu mosi e rabineya kweya kairapu mo ton-
dawa ki pokere e tenawarai bisi kayawena yona eba wagawa
ki wadumpu Iyesu bameya bautagubu.
33 Iyesu kweya kairapu ki siwakekepupu bauwena
kayawena makeya ka apunu ki e tenawarai tekatekawena
manako e yona supasupai kawaya ade wagubu. Iyapana
kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga
kowena kodaba-maga kamupu, tagubu ke; “Tawana Isiraero
rabineya ka nu naiya gwede mo yau maba inako eba
wenawena emipi.”
34 Ko Parisi ragidai Iyesu badidi kwaewena emupu ka mu
tagubu ke; “Kweya kairapu mu kawaimaga kasiyara kwebu
manako kasiyara ki pokaiya ka e uburau kweya kairapu
siwakeketamiyau da mu bautagamu kayatagamu.”

Iyesu e iyapanaiyoma mu nuwaboyamaga wainapupu

35 Iyesu kayawena natere natere tawa tawa bauwagawa
kayawagawa umawa. E Diyu ragidai mu guriguri-maga
tawai rabineya iyapana tadeyawa kabukabuwa ade mu Ma-
manuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki yonai bagi kawaya dimawagawa umawa. Iyapana
sigira-maga kiyabui ebo ebo e bameya bau-tagamawa ki ka e
mu iyatamiyawa.
36 Iyapana ropani kawaya e bameya inako bautagamawa
emitapu ka e mu nuwaboyamaga wainapupu, mibai mu ka
gwe papa sipi mu kwayubatamiyau apunai pa mena ki maba
nuwasiyasiya-tagamawa iwa.
37 Iyesu iyapana emitapu ka e wirawena e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Emitamuri, maura ka
kawaya daganani ko raupomu ragidai ka eba ropani,
38 ki pokere upi apunai e bameya guriguriwogoi da e
raupomu ragidai e kokoreya raupomutagamana ki nana
tonotamini.” E inako wagubu.

10

Iyesu apunu ida esida kewowena kerapu apeya winetapu (Maki 3:13-19; Ruki 6:12-16)

1 Mara ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
ida esida kewowena kerapu apeya mu nene wagubu e
bameya bautagubu manako e ubupu kasiyara tagebu da mu
kayataga-mana keyai berokoi siwakeketamana ade iyapana
sigiramaga kiyabui ebo ebo ki mete iyatamana ki nana.
2 Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena kerapu apeya
winetapu ki mu simaga ka yau kena; Apunu Saimoni ki e
si daikere Pita sibu ade e yowai Enduru mete kina; apunu
Tabadi gubagaiyoma Diyemesi ade e yowai Diyoni mete kina;
3 apunu Piripo, apunu Batoromaiya, apunu Tomasi, ade
iyapana wairamaga denai takesi wadawa apunai Mateyu
mete kina; apunu Arapiyasi gubagai Diyemesi; apunu
Tadeyasi;
4 iyapana wairamaga gwandagi wagau apunai mosi si ka
Saimoni; ade Iyesu yogoi ewa wagubu apunai Diyudiyasi si
daikere ka Isikariyoto.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu (Maki 6:7-13; Ruki 9:1-6)

5 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena
kerapu apeya ki tadebu tonotapu, wagubu ke; “Wi iyapana
kwaiyanai ragidai mu bamamugu eba kaiwagi ade tawana
Sameriya ragidai mu nateremaga mo rabineya mete eba
kaiwuri.

6 Wi tawana Isiraero ragidai mu mena bamamugu kaiwagi,
mibai mu ka gwe papa sipi yawata paeremupu kwakotagubu
ki mu maba iwu.
7 Wi kaiwagi manako dimaiwogoi, iwogoi ke; ‘Nu Ma-
manuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki marai waunitau baiyagisi.’
8 Wi inako dimaiwogoi manako sigira ragidai iyatamiyoi.
Iyapana kwakwarepumaga kwatakwata-wena ki wi
iyatamiyoi ade kweya kairapu iyapana rabinamugu
idiwu ki wi mete siwakeketamiyoi da mu baitogomono
kayatogomono. Iyapana dai mibai popotagubu emitamuri
ki ka wi iwogoi manako mu ade iyatogomono kimono
ubumono. Nau kasiyara deni mena wi puyo negebuwani
ki pokere kaiwagi iyapana deni mena iyatamiyoi ko eba mu
gwede mo denai wi negemana ki nene iwogoi.
9 Wi bani iwoi ki ka wi bowa madai dai mete eba tepumuri,
10 igwa eba tepumuri, wi midiga tatamai yapakai eba
tepumuri, wi kerapuga kwakwarai eba tepumuri, ade wi
gunaga mete eba tepumuri ko pa ida kasikasi kaiwagi mibai
ka iyapana gwedewau nau upini kwaetagamu ragidai ki mu
ka upimaga ki denai mete bananapomoto.”
11 Wi natere bo tawa mo baiwagi manako iyapana mo wi
diriwaga kwaeyogono ki ka wi e bameya yamuri idiwoi da
wi natere ki kamadumuri kaiwagi makeya. Ko wi tawa yaba-
yababa mo eba ukwapumuri.
12 Wi tawa mo yamuri ki ka wi yabiri yona inako iwagi ke;
“Parau kawaya nuwabagi rabineya idiwoi.’
13 Iyapana mosi ika nuwabagi rabineya tondau ki ka e wi
parauga ki mibai wainapoto. Ko tawa ki rabineya iyapana
mo inako pa mena ki ka wi parauga ki wirayagisi wi wiga
wainapumuri.
14 Ko wi tawa bo natere mo baiwagi da iyapana wi nene eba
kwaetogomono ki ka wi waigugu mena inako kwaiwagi; Wi
kerapuga dogiyai mena tawamaga pasipumuri.
15 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai
iyapana kuduba wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai
baiyagisi makeya ki ka tawana Sodomu yo Gomora ragidai
bita maraitau yadini ko natere ki ragidai ki mu ka bita
kawaya daganani bananapomoto.”

Iyapana nu girinimoto pasunimoto ki yonai
(Maki 13:9-13; Ruki 21:12-17)

16 “Nau karako wi tononiyakani, ko nau nidiyani waina-
pumuri; Papa sipi munai taku kamarai wasibena ropani
kawaya paunamugu iwu ki maba ka nau wi tononiyani kai-
wagi. Ki pokere motamota baibiga kwaetagamu ki maba

wi mete baibigaga inako kwaiwogoi, ade wi iyapana pauna-
mugu bagi supasupai mena kwaiwogoi idiwoi.
17 Yabu yabu idiwoi mibai ka iyapana baitagisi wi tenimoto
kayatagisi mu gurigurimaga tawai rabineya mu idamaga
gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi manako taburuba
pokaiya wi raukekenimoto girinimoto pasuni-moto.
18 Nau pokanere ka wi aita kaiwawo kawakawai ragidai
mu yabaramugu ubumuri nau yonani bagi kawaya mu tade-
muri ade iyapana kwaiyanai ragidai mete tademuri da mu
mete kina nau yonani ki wainapomoto.
19 Wi mu yabaramugu ubumu ki ka mu wi manunimana
ki denai wi badidi iwagamana bo badidi maba tademana ki
wi notaga eba koyogono mibai ka wi yona denai iwagamana
marai baiyagisi ki ka wi yona badidi iwagamana ki nau wi
kabuwaniyani.
20 Wi yona denai iwagi ki ka eba wi wibo yonaga ko ki ka wi
Mamaga e eya Keyai wi rabinagau tondau ki e yagisi.
21 Tatai uburoto yagisi manako e yowai poyagisi. Yowai
uburoto yagisi manako e tatai poyagisi. Mamai ubu-roto
yagisi manako e munuiyoma popotagisi. Munumuguma
ubumoto mu inamuguma mamamuguma tagarara-tamini
tagisi manako mu inamuguma mamamuguma popotagisi.
22 Nau pokanere ka iyapana wi nidimono siyasiya ade wi
tagararanimono, ko iyapana nima nau eba tagararasiniyau
ko giruru maba ki kobaiya tewagau buridere bauwagau ki
ka aita ewa, mara kwauneya, ka Mamanuga God uburoto
iyapana ki iya waunai kweyoto.
23 Mu natere mo rabineya wi girinimoto pasunimoto ki ka
wi wakapaiwagi kaiwagi natere mo rabineya idiwoi. Nau
yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi kaiwagi tawana Isir-
aero rabineya nau yonani natere natere tawa tawa iwogoi
iwoi ko wi upiga ki wi eba kewopumuri were ka nau
Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani.
24 Iyapana gwede mosi kataitagamana wainapiyamu ki ka
mu eba ubumoto kabuwamaga apunai ki e raurupomoto.
Ade bigabiga kwaetagamu ragidai ki ka mu eba ubumoto
kawakawaimuguma raurutamini.
25 Kabuwawagau apunai badidi bananapoto ki e kabuwai
waina-piyamu ragidai mete bananapomoto ki ka baganai.
Ade kawai apunai badidi bananapoto ki e bigabigaiyoma
mete bananapomoto ki ka baganai. Nau ka wi Kaiwawoga
ade wi ka nau iyapana-niyoma ki pokere wainapumuri; Mu
tawa apunai nau sidimono da nau ka kweya kairapu mu
kawaimaga Besaboro ki ka mu tawa rabineya idiwu ragidai
wi mete nidimono siyasiya.”

Nu nima kudeya wainapomu?
(Ruki 12:2-7)

26 “Ki pokere, wi iyapana kaina mu kudumugu eba
wainapiyoi, mibai ka gwedegwede kuduba karako utamupu
ki utai ka mara mosi wakayagisi, ade gwedegwede kuduba
karako weke-piyamu ki kuduba ewa marai mosi matarayag-
isi.
27 Nau yona karako sisipu rabineya badidi nidiyakani ki wi
nawaru puruyagisi makeya matarau iwagi, ade nau wenagu-
gau umana misimisinibuwani ki yonai ka wi aita ewa tawa
tagaiya yamuri matarau wena siyamuri da iyapana kuduba
wainapomoto.
28 Iyapana wi kwakwarepuga mena minimoto poyo ko wi
mibiga rabinagau ki eba minimoto poyo ki mu kudumugu
wi eba wainapiyoi. Ko Mamanuga God e mena kudeya
wainapiyoi mibai ka e nuwaiya ki ka e uburoto wi teniyoto
manako wi kwakwarepuga ade wi mibiga rabinagau ki ewa-
puru bita wadamana wateya giritamini.
29 Wainapumuri, wi waibora eyaka mena pokaiya midi-
wari gunototo apeya gimaratamuri mibai ka midiwari ki ka
maimerei munta. Mu ka maimerei munta ko mu Mamanuga
God e kwayubai rabineya idiwu ki pokere mu mo asusu
wairau eba kauyagisi.
30-31 Ko ade wainapumuri; Mamanuga God e yabuiya
ka midiwari ki maimerei munta erida ko wi ka kawak-
awaya esida. Wi debaga kumai eyaka eyaka ka e iyaba-
pupu kewowena wi kwayubaniyau ki pokere wi kudu eba
wainapiyoi.”

Iyapana dai Iyesu nene tagamu ko dai e tagararapiyamu
(Ruki 12:8-9)

32 “Nau suwagani wainapumuri; Iyapana nima iyapana
paunamugu matarau yagisi ke, ‘Nau ka Iyesu nene’, iyapana
nima inako yagisi ki ka nau mete kina nau Mamai kunumau
tondau e yabareya suwagani da apunu bo ridi ki e ka nau
nene.
33 Ko iyapana nima iyapana paunamugu matarau yagisi ke,
‘Nau ka eba Iyesu e iyapanai’, iyapana nima inako yagisi ki
ka nau mete kina aita ewa nau Mamai kunumau tondau e
yabareya matarau suwagani da apunu bo ridi ki e ka eba nau
nene.”

Iyesu ka iyapana ewanauwanibu apunai
(Ruki 12:51-53; 14:26-27)

34 “Wi bani wainapiyamu da nau bausuwagubuwani da
iyapana nuwabagi rabineya yewe wairau idiwana ki nana.
Ko ki pa mena, nau eba ki nene bau-sugubuwani. Nau

iyapana purutamana ewanauwatamana ki nana bausugu-
buwani.
35 Nau bausugubuwani ki pokaiya ka munumuguma
ubumoto mu mamamuguma iyaratamini, ade pete-
muguma ubumoto mu inamuguma iyaratamini, ade
wawanepumuguma ubumoto mu naimuguma iyaratamini.
36 Wi iyaranimana ragidai ka wi wiga wenaga eyaka mena
ki rabineya.

37 Iyapana nima nau maraitau nota kwarikwarisisiniyau
ko e eya inai mamai kawaya daganani nota kwarikwarisita-
miyau ki e kwaitana ka nau ewaneya eba uburoto kayayagisi.
Ade iyapana nima nau maraitau nota kwarikwarisisiniyau
ko e eya gubagai-yoma ade e peteiyoma kawaya daganani
nota kwarikwarisitamiyau ki e kwaitana ka nau ewaneya
eba uburoto kayayagisi.
38 Iyapana nima nuwaboya ade midi makari nau banana-
pakani ki maba e mete bananapana ko e tagararapiyau e eya
ripa korosi ki eba kawarapiyau, iyapana ki e kwaitana ka nau
ewaneya eba uburoto kayayagisi.
39 Iyapana nima e eya iyai karako tondana ki nene mena
wainapiyau ade wadau doko ki e ka e eya iyai ewa wadana ki
mete kaupiyau. Ko iyapana nima e eya iyai karako nene nau
pokanere kaupiyau ki e ka aita ewa iya mibai ki bananapoto.”

Mamanuga God deni mena nu puyonuga negeni
(Maki 9:41)

40 “Iyapana nima wi diriwaga kwaewagau ki ka e nau
diriwani mete kwaewagau, ade iyapana nima nau diriwani
kwaewagau ki ka e nau Tonosinibu Apunai e diriwai mete
kwaewagau.
41 Iyapana nima nuwaiya ka Mamanuga God e bonanai
waina-piyau wagau apunai e diriwai kwae-wagana
wainapiyau manako e diriwai kwaeyogono ki ka aita ewa
Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai puyo
yodono makeya ki ka iyapana ki e mete uburoto puyo ki
maba mo yadini. Ade iyapana nima nuwaiya ka iyapana
bagi supasupai kwaewagau apunai e diriwai kwaewagana
wainapiyau manako e diriwai kwaeyogono ki ka aita ewa
Mamanuga God iyapana bagi supasupai ki puyo kweyono
makeya ki ka iyapana ki mete uburoto puyo ki maba mo
yadini.
42 Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri; Iyapana nima
nuwaiya ka awana kasiga miniyana bo gwede mo inako
wadana nau ewakumasiniyau ridai bo apunai simaga eba
kawaya ki mo kweyana wainapiyau manako kweyau ki ka

aita ewa e denai puyo bagi kawaya bananapoto mibai ka e nau ewakuma-siniyawa apunai bo ridai ki waitapupu.”

11

Apunu Diyoni e kowakowaiyoma Iyesu bameya tonotapu (Ruki 7:18-35)

1 Iyesu yona ki e tadeyau kabukabuwa ragidai ida es-ida kewowena kerapu apeya tadebu kewo-wena ka e ade kipu ubupu tawana ki kamadubu manako kayawena tawana Gariri rabineya tawa tawa dimawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa.

2 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni dibura rabineya tondawa manako Iyesu badidi kwaewagawa umawa ki sisiyai wainapupu ka e eya tadeyau kabukabuwa ragidai dai Iyesu manupamana ki nana tonotapu.

3 Mu Iyesu bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kau nidi da nu wainapamu; Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni apunu mosi ewa bauwagana sisiyai wagubu wainamipi ki apunai ka kau baganai bo nu apunu kudubai mosi e bauwagana nawanai idiwomu?”

4 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi wiraiwagi kaiwagi manako wi yabugere badidi em-piyamu bo wainapiyamu ki sisiyai kuduba wi apunu Diyoni simuri, iwagi ke;

5 ‘Iyapana yabumaga kenekenei ki tawana ade empiyamu; iyapana kerapu-maga badababadamai bo kiyokiyoi ki iyatagubu ka iwu; iyapana kwakwarepu-maga kwatakwatawena ki ade bagi-tagubu; iyapana wenagumaga kenekenei ki yona ade wainapiyamu; popotagubu ragidai ki mu dai ade iyatagubu kimpu ubumpu ade iyapana nuwasiyasiya nene idiwu ragidai ki mu ka yona bagi kawaya ki mete wainapiyamu.

6 Iyapana nima e midi nau bamaneya eba togayogono ki ka e mibi mamamai tondono.’ ” Iyesu inako wagubu.

7 Apunu Diyoni e tonotapu ragidai ki wiratagubu kayatagubu eweya ka Iyesu iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki apunu Diyoni e nene yona yau tadebu, wagubu ke; “Wi apunu Diyoni bameya iyapana eba idiwu tawaneya kaigubu ki ka wi gwede empamana ki nana wainapamawa? Wi gwaba mosi nusuru gipiyau ki empamana ki nana kaigubu bo?

8 Wi gwede empamana ki nana kaigubu? Wi apunu mosi e midi tatamai bagibagi monagawena ki empamana ki nana kaigubu bo? Pa mena. Iyapana midimaga tatamai bagibagi

inako umamu ragidai ki mu ka kawakawai ragidai mu tawa-
maga bagi kawaya rabineya idiwu.
9 Ko nau sidimuri; Wi gwede empamana ki nana kaigubu?
Wi Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
mosi ki empamana ki nana kaigubu bo? Ena, wi ki nene
kaigubu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni e ka
Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai mosi
ko e ka ade kawaya esida.
10 Mamanuga God e Okai apunu Diyoni nene inako wagubu
ke;
‘Nau yonani wagana apunai ka nau bibi yabiri tonopani kau
yawatagi meyoto.’
11 Oka ki inako wagubu, ko nau ade nidiyani wainapumuri;
Iyapana kuduba emitamiyamu mu paunamugu ka iyapana
siruwatamiyau apunai Diyoni e mena ka kawaya esida, ko
aita ewa, Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki marai
baiyagisi makeya, ki ka iyapana nima kwarisiwena munu
marai munta maba tondau ki e ka ade apunu Diyoni rau-
rupoto esida.
12 Apunu Diyoni e yonai dimawagawa makeya yabadawa
da karako ka yawira ragidai ropani kawaya Mamanuga God e
watai kunumau ki wadamana giripamana pasumana ki nana
kwaetagamu.
13 Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa
ragidai oka badidi tampu ade oragai apunai Mosisi gora tapu
mete kina ki mu kuduba ka mara ewa badidi wenawagana ki
nana tagubu were ewa ka apunu Diyoni bauwena.
14 Wi nuwagau mu tagubu ki mibai wainapamana waina-
pumuri? Ki baganai, wi yona yau mete wainapu-muri; Mu
tagubu da oragai apunai Eraidiya aita ewa ade wirawagana
bauwagana ki nana ki ka mu apunu Diyoni e nene tagubu.
15 Wi wenaguga mete kina ki ka nau yona yau suwagu-
buwani ki mibai wi naigida mena wainapumuri.
16 Wi karako idiwu ragidai wi iyaga badidi maba ki
keyakeyai nau badidi maba suwagani? Nau nidiyani
wainapu-muri; Wi ka munu rasi imatau damu-piyamu idiwu
ki mu maba. Mu ka mu mubo deni deni tagamu kasiwara,
tagamu ke;
17 ‘Wi taereigamana ki nana durere siyemeya ko wi eba
taereigubu. Nu nuwaboya umayoi umayoigemeya ko
wi yadi eba wadumupu.’
18 Nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni bauwena ki
ka e Mamanuga God nene bani ragipupu ade awana waeni ki
mo e mete eba kubabu. Ko iyapana e kwaewena ki emupu

ka mu e simpu siyasiya, tagubu ke; ‘Kweya kairapu mosi e
rabineya tondau.’
19 Ade nau Kunumau Kawapuwani Apunai bausug-
ubuwani ki ka nau bani yo awana kubabuwani manako
iyapana nau sidimupu, tagubu ke; “Empumuri, e ka
kupekupei ade awana kawaya daganani kubarau e yabarai
baba-wagau. E takesi wadamu ragidai ade iyapana bigibigi
nu tagararatamemei ragidai ki mu waretamaga.” Mu
inako tagamu, ko Mamanuga God e katai ka kawaya esida.
Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai wainapomoto
mibipomoto ki mu ka e katai mibai ki mete kataitagisi.” Iyesu
inako wagubu.

Iyesu eba sumapiyamu ragidai ewa bita yadini
(Ruki 10:13-15)

20 Iyesu kayawena tawa tawa natere natere kunuma kasi-
yarai pokaiya matakira ebo ebo kwaewagawa ki iyapana
mu yabumugere matarau emupu. Ko mu notamaga eba
wirawena ade mu beramaga berokoi ki mu eba kamadumpu
ki pokere e natere ki ragidai nakaritapu tadebu, wagubu ke;
21 “Akae, natere Korasini ragidai. Akae, natere Betaida
ragidai. Wi ka bita kawaya daganani bananapumuri. Nau
matakira kawakawaya wi paunagau kwaesugekeya. Nau
matakira ki maba natere Taya yo natere Saidoni ragidai mu
bamamugu kwaesugubena ki ka mu ororeya mena mu bera-
maga berokoi ki kamadumpena mu notamaga wira-mpena
Mamanuga God kabuwampena manako gwedegwede tegete-
gerei umampena ku pasitagumpena ade mibi nuwaboyai
idimpena.
22 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mamanuga
God e idai gurai iyapana naurigau ugwa-diniyana ragi-
ragi ki marai baiyagisi ki ka e natere Taya yo natere
Saidoni ragidai kawaya daganani nuwanuwa-tamini ko e wi
maraitau nuwanuwa-niyoto.
23 Ade wi natere Kaponiyamu ragidai; Wi bani
wainapiyamu da wi wibo kasiyaraga pokaiya esida kunumau
yamuri, ko nau nidiyani wainapumuri; Pa mena, wi ka deni
mena erida bita wadamana wateya sumuri. Nau matakira
kawakawaya wi paunagau kwaesugekeya. Nau matakira ki
maba natere Sodomu ragidai mu bamamugu kwaesugubena
empena ki ka mu nateremaga ki eba giriwagubena ko mu
karako mete idimpibena.
24 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mamanuga God
e idai gurai iyapana wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki
marai baiyagisi ki ka e natere Sodomu ragidai mu kawaya

daganani nuwanuwatamini ko e wi maraitau nuwanuwaniyoto.” Iyesu inako wagubu.

Nau bamaneya baiwagi aiyata maramara idiwoi
(Ruki 10:21-22)

25 Ki makeya ka Iyesu Mamanuga God bameya parauwena,
wagubu ke; “Mamai, kau ka kunuma yo waira Kaiwawoi ki
pokere nau kau parau-niyakani. Gora kataimugu ragidai ade
katai ebo ebo kataitagubu ragidai ki mu bamamugu ka kau
yonagi wekepipi. Ko iyapana karako munu rasi maba idiwu
ki mu mena bamamugu ka kau notagi matarapipi.
26 Ena, Mamai, kau kaubo nuwageya wainapipi da ki ka
baganai ki pokere kau inako kwaenugibi.”
27 Iyesu e Mamai bameya inako parauwena kewowena ka
e iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Nau Mamai gwedeg-
wede kuduba tegebu umani sidibu. E mena e eya Gubagai
nau kataisinibu wetawetara ade nau niya mena ka nau Ma-
mai kataipuwani wetawetara. Ade iyapana gwedewau nau
naubo nuwaneya winetapuwani da mu nau Mamai kataipa-
mana ragidai ki mu mena ka nau Mamai mete kataipomoto.
28 Wi gwedewau bita kawaya kawara-piyamu ki pokere wi
wairoroigubu kasiyaraga kewowena ragidai ki wi kuduba
nau bamaneya baiwagi manako nau aiyata wi negeyani.
29 Nau kewatani kawarapakani ki wi mete wadumuri wi
kwepokaragau tamuri manako nau kwaesugakani ki wi nau
emisinimuri makeya makeya kwaiwogoi. Wi inako kwai-
wogoi ki ka wi aiyata bananapu-muri mibai ka nau kwari-
sisugubuwani moyamoyakai tondakani.
30 Nau kewatani ki daikerei wi kawarapamana ki nana
negeyakani ki bitai ka eba bisi kawaya ko tekatekai.” Iyesu
inako wagubu.

12

Aiyata pa idiwana marai ki yonai
(Maki 2:23-28; Ruki 6:1-5)

1 Mara eba rowarowa kewowena eweya ka Iyesu e tadeyau
kabukabuwa ragidai mete kina aiyata marai ki makeya
yawata mo kaya-tagubu manako yawatau ka mu kokora mo
bameya bautagubu. E tadeyau kabukabuwa ragidai kokora
ki kawareya kaiwa ka mu gwaba mosi ki madai dai asusu
toporupamawa tepa-mawa idamugu kotopamawa manako
madai mibai ki kupamawa kaiwa.
2 Mu inako kupamawa kaiwa ki ka Parisi ragidai dai mu
emitampu manako mu bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke;
“Kau kowakowagiyoma buri emitami. Nu aiyatanuga marai

ki makeya mu inako kwaetagamu ki ka mu goranuga ki
raurupiyamu.”
3 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
“Takari kawaya oragai apunai Dewida badidi kwaewena ki
bususui mu oka tampu ki wi iyaba-mupu kataigubu bo pa
mena? E kowakowaiyoma mete kina wetei metapu,
4 manako oragai apunai Dewida Mamanuga God e Tawai
rabineya yapu bani buredi ki iyapana Mamanuga God nene
puyo ika naka-mupu ki dai e tepupu kubabu ade dai mete
tepupu e kowakowaiyoma tagebu kupamupu. E inako
kwaewena, ko gora wagau da bani ki ka Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai ki mu mena kupomoto.
5 Ade oragai apunai Mosisi gora tapu ki wi iyabamupu
bo pa mena? Gora wagau da Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ki mu ka aiyata marai ki makeya mete
kina Mamanuga God e Tawai rabineya upitogomono. Mu aiy-
ata marai ki kaisi raurupiyamu ko Mamanuga God e yabuiya
ka mu eba paerepiyamu.
6 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e Tawai ka
gwede mo kawaya ko ade gwede mo kawaya esida ki karako
bauwena.
7 Oka mo wagubu ke; ‘Wi papa nau nene puyo pa-
sumu ki nau eba nuwaneya, ko wi nuwaga notaga iyapana
nuwanuwatamana mu nene kwaiwagamana ki nana ki nau
nuwaneya.’ Wi yona ki mibai kataigu-mpena ki ka wi karako
nari yonai pa asusu iwagamu ki eba iwagumpena.
8 Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata marai ki debai. E
ka esida, ko aiyata marai ka erida.”

Apunu mosi e idai kiyokiyowena
(Maki 3:1-6; Ruki 6:6-11)

9 Iyesu tawa ki kamadubu manako kayawena guriguri
tawai mo yapu.
10 Tawa ki rabineya ka apunu mosi e idai kiyokiyowena bisi
kayawena ika tondawa. Ko mara ki ka aiyata marai ki pokere
iyapana dai Iyesu naigida mena empamana da e aiyata marai
ki makeya gwede mo paerepana manako mu ki pokaiya e
siyamana wirawira ki nana ika mete bautagubu. Bautagubu
manako manumupu, tagubu ke; “Sigira ragidai ki nu aiyata
marai ki makeya mu iyatamomu bo pa mena? Nu goranuga
ki nene badidi wagau?”
11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi
papaga sipi mosi aiyata marai ki makeya uruba mo rabineya
kauyagisi ki ka wi sumuri papa ki tainipumuri iyapumuri bo
pa mena? Ena, wi sumuri tainipumuri iyapumuri.

12 Papa sipi ki ka eba gwede kawaya mosi ko iyapana ka
kawaya esida ki pokere nu sigira ragidai aiyata marai ki
makeya waita-tamomu ki ka nu gora eba raurupemei.”
13 E inako wagubu manako wirawena idai kiyokiyoi apunai
ki sibu, wagubu ke; “Kau idagi roronapi.”
Apunu ki e idai roronapiyawa makeya ka e idai ki garu-
garu mena supasupawena iyawena e idai daikere ki maba
wenawena.
14 Parisi ragidai Iyesu kwaewena ki emupu ka mu tawa ki
kamadumpu manako e minimana po ki keketai kupamawa.

Mamanuga God e bigabigai apunai winepupu

15 Parisi ragidai Iyesu minimana po keketai kupamawa ki e
eya wainapupu ki pokere e kipu ubupu tawana ki kamadubu
kayawena. Iyapana ropani kawaya e ewakumamupu kay-
atagubu. Iyapana dai mu sigiramaga mete kina ki ka e mu
kuduba iyatapu,
16 ko e mu tatamatapu tadebu da mu e sisiyai ki iyapana eba
tademana ki nana.
17 E inako kwaewena ki ka Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya oka
tapu ki mibai wenawagana ki nana. Oka ki wagubu ke;
18 ‘Mamanuga God inako wagau; Yau ka nau bigabigani
apunai winepuwani. Nau nuwaneya po eyo ade e
mamamai nau suwagakani. Nau Keyaini ki nau e ra-
bineya tapuwani ade nau kasiyara kwe-buwani da iya-
pana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
e umuneya nau notani bagi supasupai ki kataipamana
ki nana.
19 Iyapana e siyomoto siyasiya ki e denai eba yagisi ade e
bonanai ragiragi kawaya eba yagisi. Natere natere
imatau ka mu e bonanai eba wainapomoto.
20 Iyapana gwedewau kasiyaramaga pa mena ragidai ki mu
bamamugu ka e kwarisiyagisi naigida mena kwayu-
batamono, ade iyapana gwedewau waitamaga pa
mena da mu notamaga kauwena ragidai ki e mu togi-
tamini. E inako kwae-yogono yarono da nota bagi
supasupai baiyagisi nota oragai kuduba raurutamini
kewoyagisi makeya.
21 E mu waitatamana ki nana ka iyapana tawana tawana
kuduba mu notamaga e bameya nota-pomono ade e
nawanai idiwono.’
Oragai apunai Aisaiya e Mamanuga God yonai oka inako
tapu.

Iyesu ade Besaboro
(Maki 3:20-30; Ruki 11:14-23)

22 Ki makeya ka iyapana dai ubumpu apunu mosi kweya
kairapu e rabineya tondawa ki pokere e yabui kenewena ade
e tenawarai bisi kayawena yona eba wagawa ki wadumpu
Iyesu bameya bautagubu. Iyesu apunu ki iyapupu manako e
yabui papupu makeya ki ka e tawana empupu ade yona mete
wagubu.
23 Iyapana ropani kawaya ika idiwa Iyesu matakira
kwaewena ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga
kamupu manako mubo manu kasiwara-tagamawa,
tagamawa ke; “Apunu yau ka oragai apunai Dewida e momai
ki nawanai nu idiwei ki e baganai bo?”
24 Parisi ragidai iyapana inako tagubu wainamupu ka mu
denai tagubu ke; “Ki pa mena. Kweya kairapu kawai-
maga Besaboro e rabineya tondau kasiyara kweyau manako
kasiyara ki mena pokaiya ka e kweya kairapu kuduba ki
siwakeketamiyau.”
25 Mu inako tagubu, ko mu nuwa-maga notamaga ka Iyesu
ororeya mena empupu kewowena ki pokere e denai tadebu,
wagubu ke; “Tawana mosi ki ragidai nuwarara tagarara
kande kasiwaratogomono idiwono ki ka mu purutagisi mu
mubo mubo kayatagisi manako tawanamaga ki gumoroyag-
isi gwaba umuroto. Ade iyapana tawa eyaka mena bo natere
eyaka mena rabineya purupomoto kandetogomono idiwono
ki ka mu iyamaga giriyagisi mu mubo mubo kayatagisi.
26 Ki maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiyoma mete
kande kasiwaratogomono ki ka e kasiyarai badidi maba
uburono, mibai ka e kowakowaiyoma purupurutagubu mu
mubo mubo idiwu.
27 Wi iwagamu da nau kweya kairapu kawaimaga
Besaboro e kasiyarai tegeyau pokaiya kweya kairapu
siwakeketamakani, ko nau e kasiyarai pokaiya
kwaesugubena maba ki ka wi wiga kowaguma nima
kasiyarai pokaiya kweya kairapu ki siwakeke-tamuimbena?
Besaboro mu mete kasiyara tageyau bo? Wi wiga kowa-guma
ki manutamuri da mu muga tagisi.
28 Nau ka eba Besaboro e kasiyarai pokaiya kwaesugakani
ko nau Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya
kweya kairapu siwakeke-tamakani bautagamu kayatagamu.
Ki pokaiya ka wi kataiwagi da Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai wana wi bam-
agau bauwena.
29 Iyapana mosi nuwaiya ka kasiyara apunai mosi e tawai
baupana e gwede-gwedei kuwawagana wainapiyau ki ka
e yabiri kayayagisi kasiyara apunai ki yadini e idai ker-
arai umeme dokodoko-poto taroto were ewa tawa ki yaroto
apunu ki e gwedegwedei kuwayagisi.

30 Iyapana nima nau diriwani eba kwaewagau ki ka e nau
tagararasiniyau, ade iyapana nima nau eba waitasiniyau nau
iyapananiyoma eba waratamiyau ki ka e mu daburitamiyau.
31 Nau suwagani wainapumuri; Iyapana berokoi badidi
kwaetagubu bo tagubu ki kuduba ka Mamanuga God empoto
surupoto e tagaiya deni mena kwenupoto. Ko iyapana nima
uburoto Mamanuga God e eya Keyai ki siyoto siyasiya ki ka
Mamanuga God iyapana ki e bigi empana notagogapana ki
yawatai pa mena.
32 Iyapana gwedewau nau Kunumau Kawapuwani Apunai
nau sidimoto siyasiya ki ka Mamanuga God mu bigimaga ki
empana surupana yawatai mete kina. Ko iyapana gwedewau
ubumoto Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya
ki siyomoto siyasiya ki ka Mamanuga God mu bigimaga ki
empoto ko mara karako ade mara ewa ka e mu bigimaga ki
eba surupoto."

Ripa mibai kirau ki yonai
(Ruki 6:43-45)

33 "Ripa iruirui kawaya ki e ka mibai bagi mena kiroto, ade
ripa wayowayoi ki e ka mibai berokoi mena kiroto. Wi ripa
mibai empumuri ki pokaiya ka wi kataiwagi da ripa bani ka
iruirui ade ripa bani ka wayowayoi.
34 Wi ka motamota berokoi ki e momoiyoma. Wi rabinagau
ka nota berokoi mena posiwena ki pokere wi badidi maba
wi umunuga pokaiya yona bagi iwagi? Ki pa mena. Iya-
pana nima yona berokoi e umuneya wagau ki ka e rabineya
berokoi badidi notapiyau ki mena makeya e umuneya posi-
wagau.
35 Ki maba, apunu bagai ki e nuwai notai ka taniwena
ki pokere e bagi mena kwaewagau. Ko apunu berokoi e
nuwaiya notaiya ka berokoi mena posiwena ki pokere e
berokoi mena kwaewagau.
36 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai
iyapana kuduba wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai
baiyagisi makeya ki ka e uburoto wi yewe wairau yona mibai
pa mena kororai iwagamawa ki kuduba e mete matarapoto
denai negeni.
37 Wi yona supasupai iwagubu bo yona eba supasupai
iwagubu wi yonaga ki pokaiya ka e wi iyapana bagi nidini bo
iyapana berokoi nidini."

Iyapana matakira nene tagamawa ki yonai
(Maki 8:11-12; Ruki 11:29-32)

38 Ki makeya ka Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai
ade Parisi ragidai dai mete kina bautagubu Iyesu simupu,

tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa apunai, nu nuwanugu kau
matakira mo kwaenuwagi da nu empamu.”
39 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
“Wi karako idiwu ragidai wi beraga ka eba bagi ade wi
Mamanuga God bameya rauru kawa-kawara ki berai maba
kwaiwagamu idiwu ki pokere wi kunuma matakirai empa-
mana ki nana iwagamu. Ko matakira inako mo wi bamagau
eba wenayagisi. Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wa-
gawa apunai Diyouna e bameya badidi wenawena, waigugu
ki mena maba wi bamagau wenayagisi.
40 Oragai apunai Diyouna mara apeya eyaka iyana kawaya
mo rabineya tondawa ki maba ka nau Kunumau Kawa-
puwani Apunai mara apeya eyaka waira rabineya surani
tondoni.
41 Oragai apunai Diyouna dimawagawa makeya ka tawana
Niniwe ragidai mu notamaga wirawena mu beramaga
berokoi kuduba kamadumpu. Ko wi inako eba kwaigubu
ki pokere Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba wi
naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka
tawana Niniwe ragidai ki mu mete ubumoto mu idamaga
gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi. Oragai apunai
Diyouna e ka apunu kawaya, ko nau suwagani wainapumuri;
E ka ade erida ko karako bauwena apunai ki e ka kawaya
esida.
42 Ade takari kawaya ka tawana Seba ragidai mu ridimaga
kawai mosi tawana uwama kawaya were yabadubu apunu
kawai Soromoni e notai supasupai pokaiya dimawagawa ki
yonai waina-pana ki nana. Apunu Soromoni e ka kawaya,
ko nau suwagani wainapu-muri; E ka ade erida ko karako
bau-wena apunai ki e ka kawaya esida. Ki pokere Mamanuga
God e idai gurai iyapana naurigau ugwadiniyana ragiragi ki
marai baiyagisi ki ka ridi kawai ki e mete uburoto e idai gurai
iyapana karako idiwu ragidai wi naurigau ugwadiniyoto
ragiragi.
43 Nau nidiyani wainapumuri; Keyai berokoi iyapana mosi
kamadini bai-yagisi kayayagisi ki ka e aiyata tondana aiy-
atawagana tawai waunai mosi kwaenepono umono. E wata
bagi mosi eba bananapoto,
44 ki ka e notai yagisi ke; ‘Nau karako ade wirasugani wata
naiya tondekeya ki wateya ade kaya-sugani.’ E notai inako
yagisi manako e wirayagisi baiyagisi ki ka e tawa memupu
waramupu monagamupu bagi kawaya ki empoto,
45 ki pokere e mamamayagisi kayayagisi e kowaiyoma e
maba ko ade berokoi kawakawaya esida ida daikere ke-
wowena daikere apeya (7) ki waratamini manako mu baitag-
isi ewapuru iyapana ki e rabineya ika idiwono. Naiya, keyai

berokoi eyaka mena iyapana ki rabineya tondawa makeya, ki
ka iyapana ki bagasitau tondawa. Ko karako ka keyai berokoi
ropani kawaya e rabineya idiwu ki pokere e iyai ka berokoi
kawaya. Iyapana mara karako bera berokoi kwaetagamu
idiwu ragidai ki mu ka bita kawaya ki maba bananapomoto."
Iyesu inako wagubu.

Iyesu inai ade e eya yowaiyoma
(Maki 3:31-35; Ruki 8:19-21)

46 Iyesu iyapana inako tadeyawa kabukabuwa tondawa
makeya ka e eya inai ade e eya yowaiyoma mete kina ika
bautagubu. Mu tawa rabineya eba yamupu ko ika matarau
ubumawa Iyesu kawarana da mu e mete yonatagamana ki
nana ki yonai mena tawa rabineya tonomupu.
47 Mu yona mena tonomupu manako iyapana mosi ubupu
Iyesu sibu, wagubu ke; "Kau inagi ade kau yowagi-yoma mete
kina bautagubu tawa ureya ubumu kau mete yonaigamana
ki nana tagamu."
48 E inako wagubu, ko Iyesu e denai sibu, wagubu ke; "Nau
inai ka nima? Ade nau yowaniyoma ka gwedewau?"
49 E inako wagubu ade wirawena e tadeyau kabukabuwa
ragidai emitapu manako iyapana tadebu wagubu ke; "Nau
tadeyakani kabukabuwa ragidai yau emitamuri. Mu ka nau
nau yowani-yoma ade nau inaniyoma.
50 Iyapana gwedewau nau Mamai kunumau tondau e
nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya kwaeto-
gomono ki mu ka mibai nau yowaniyoma, nau egapuniyoma,
ade nau inaniyoma." Iyesu inako wagubu.

13

Momai upu ki waigugui
(Maki 4:1-9; Ruki 8:4-8)

1 Mara eyaka mena ki rabineya ka Iyesu tawa ki kamadubu
manako kayawena kaburu kawaya ki papateya bauwena
kwarisiwena ton-dubu manako e iyapana ika tadeyawa
kabukabuwa tondawa.
2 Iyapana ropani kawaya eba bigabigai bautagubu e yonai
wainapamana ki nana e kwagara-mupu idiwa ki pokere
Iyesu waka mosi ika kaburu papateya uburawa ki kawareya
yapu tondawa ko iyapana kuduba ka kaburu ki papateya
wairau idiwa.
3 E yona marai kawai kuduba waigugu were tadeyawa
manako paunau ka e waigugu mosi inako tadebu, wagubu ke;
"Apunu mosi ka momai dai urana kayawena.

4 E momai ki urawa umawa da momai dai yawatau kerapu
dabireya gwegwetagubu manako midiwari garugaru mena
bautagubu momai ki kupampu gawarara.
5 Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu manako momai
ki garugaru mena ugwadubu susukwana. Ko waira ki ka eba
kawaya,
6 ki pokere madega ubupu urabu ki ka momai ki garugaru
mena suratagubu, mibai ka witai waira rabineya eba supu.
7 Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwe-
tagubu wenatagubu ko gwaba ubupu niniuraurapupu ki
pokere wenatagubu ko mibai eba kipu.
8 Ko momai dai ka e waira bageya upu manako ugwede
susukwanapupu wenatagubu kawakawayatagubu mibai
kipu. Dai ka mibai apunai ida daikere mena (100) kipu, dai
ka mibai apunai apeya eyaka (60) kipu, ade dai ka apunai
eyaka mena ida esida mena (30) inako kipu.
9 Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau waiguguni yau
suwagu-buwani ki mibai naigida mena wainapu-muri."
Iyesu inako wagubu.

Iyesu gwede nana waigugu were tadeyawa?
(Maki 4:10-12; Ruki 8:9-10)

10 Iyesu yona ki wagubu eweya ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke;
"Kau badidi pokere iyapana waigugu were tadeyei?"

11 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
"Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai weke-
wekei ki mibai kuduba ka nau wi mena nidiyakani ko mu eba
tadeyakani.
12 Iyapana nima Mamanuga God e yonai mibai wainapupu
wadubu doko ki ka e yona waunai mosi ade wainapoto yadini
manako Mamanuga God e eya katai iyapana ki e rabineya
kawaya-yagisi. Ko iyapana nima yona ki eba wainapupu
wadubu doko ki ka e ewa mo eba yadini ade marai munta
waina-pupu ki mete gogayagisi.
13 Nau iyapana waigugu were tadeyakani ki mibai ka
mu yabutamiyamu ko mu mibai eba empiyamu. Ade
mu wenagu-mugere wainapiyamu ko mu mibai eba
wainapiyamu.
14-15 Mu inako kwae-tagamu ki ka Mamanuga God e bo-
nanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya
oka tapu ki mibai wena-wena yau kena. Oka ki wagubu ke;

'Wi wenaguga wi wiga bodamupu. Wi yabuga wi wiga ken-
emupu. Ade wi rabinagau wi wiga gudu uma-mupu.

Ki pokere wainapiyoi, wainapiyoi, ko wi mibai eba wainapumuri. Yabu tamiyoi, yabu tamiyoi, ko wi mibai eba empumuri.

Wi empamana eba wainapiyamu. Wi wainapamana eba wainapiyamu. Wi kataigamana mete eba wainapiyamu.

Wi wainampena ki ka wi mibai mete bananampena manako wi notaga wirawagubena wi Mamaga God nau bamaneya da nau iya wi negebena.'

16 Iyesu Mamanuga God e okai ki kawareya inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai ki ade tadebu, wagubu ke; "Ko wiyo, wi ka wi yabuga pokaiya empiyamu ade wi wenaguga pokaiya wainapiyamu ki pokere mamamaiwogoi.

17 Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Oragai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ropani kawaya ade iyapana ropani kawaya naiya idiwa mete kina ki mu ka wi karako empiyamu ki mu mete empamana wainapamawa ko mu eba emupu. Ade wi karako wainapiyamu ki mu mete wainapamana wainapamawa ko mu eba wainamupu." Iyesu inako wagubu.

Momai urawa waigugui ki mibai Iyesu matarapupu (Maki 4:13-20; Ruki 8:11-15)

18 "Apunu momai urawa ki waigugui mibai nau karako suwagani wainapu-muri;

19 Iyapana gwedewau Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai wainapomoto ko mu mibai naigida eba kataitagisi, ki mu ka momai yawatau kerapu dabireya gwegwetagubu ki maba. Iyapana ki mu ka Mamanuga God e yonai waina-pomoto ko Berokoi Apunai Seitani garugaru mena baiyagisi mu notamaga yadini gogapoto manako yona badidi wainamupu ki e surupoto.

20 Momai yaroyaro kawareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto manako mamamatagisi,

21 ko yona ki mibai mu rabinamugu eba supu tawa-wena ki pokere mu rowarowa kawaya eba mamamatogomono. Mu yona ki pokaiya berokoi mosi bananapomoto bo iyapana dai ubumoto mu giritamini pasutamini ki ka mu Mamanuga God e yonai ki garugaru mena notagoga-pomoto ewamugere wiratagisi.

22 Ade momai gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto ko mu mubo iyamaga nene mena notapomono

ade waira yau purapurai empomono yabumaga midiyayo-
gono. Mu notamaga ka ki mena kawareya ukworono manako
nota ki uburoto Mamanuga God e yonai badidi wainamupu
ki utapoto da mu mibimaga mo eba kiroto.
23 Ko iyapana dai ka e momai waira bageya upu ki maba.
Mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto sumapomoto
manako mu mibimaga mete kiroto. Dai ka mu mibimaga
apunai ida daikere mena (100) kiroto, dai ka mu mibimaga
apunai apeya eyaka (60) kiroto, ade dai ka mu mibimaga
apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) kiroto." Iyesu
inako wagubu.

Gwaba kokorau wenawena ki waigugui

24 Iyesu waigugu ade mosi tadebu, wagubu ke; "Wi Ma-
manuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki keyakeyai mosi nau nidiyani wainapumuri; Ki ka
apunu mosi momai bagibagi dai tepupu e kokoreya upu ki
maba.
25 Kemora mo rabineya iyapana kuduba ukwapamawa
tetamugu ka apunu ki e iyarai mosi gwaba berokoi ki mo-
mai dai tepupu apunu ki e kokoreya bauwena manako mo-
mai bagi kawaya ki kawarimugu ka e momai berokoi ki
kwisipupu kayawena.
26 Momai bagi kawaya upu ki kawayawena supupu ki
kaparimugu ka gwaba berokoi ki mete wenatagubu.
27 Wenatagubu emupu ka upi ki apunai e bigabigaiyoma
dai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Bada,
kau momai bagi mena upi ko badidi pokere ka gwaba berokoi
ki mete kaparimugu wenatagubu."
28 Upi apunai yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke;
"Nau iyarani mo bauwena ki kwaewena."
E inako wagubu manako mu e ade manumupu, tagubu ke;
"Kau nuwageya nu kaigamu gwaba berokoi ki kwai-pamu
isiyapamu bo?"
29 Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Pa mena, wi inako
kwaiwagi ki ka wi kwaenda momai bagi dai mete kwaipu-
muri,
30 ki pokere karako pa idiwomu yamomu da maura marai
baiyagisi were. Nu inako kwaigomu ki ka momai bagi
ade gwaba berokoi ki ewapuru kawakawayatagisi manako
maura marai baiyagisi ki ka nau raupomu ragidai tonota-
mani da mu yabiri gwaba berokoi ki kwaipomoto bawapo-
moto matau pasumoto manako ewa ka mu mibai bagi ki
raupomutagisi nau tawani rabineya nakapomoto."

Damaya madai ki waigugui
(Maki 4:30-32; Ruki 13:18-19)

31 Iyesu iyapana waigugu were inako tadebu ko kawareya
ade wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya kaiwana
e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai mosi nau karako
wi nidiyani wainapu-muri; Ki ka apunu mosi ripa damaya
madai tepiyau urau ki maba.
32 Ripa dai mu madimaga ka kawakawaya ko damaya
madai rabineya ka momai rasirasi. Momai marai munta
eyaka mena inako ki kauyagisi wairau suroto wena-yagisi ki
ka aita ripa kawaya mo wena-yagisi ragaragapoto manako
midiwari baitagisi ragai ki kawareya tawatagisi.”

Bani buredi kawayawagana ki waigugui
(Ruki 13:20-21)

33 Iyesu waigugu mosi iyapana ade tadebu, wagubu ke;
“Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki keyakeyai ade mosi nau karako wi nidiyani
wainapumuri; Ki ka ridi mosi bani buredi kawaya-wagana
domai marai munta mo yadini suguna mete wirapoto taroto
manako suguna ki kawayayagisi yaroto ki maba.”

Iyesu waigugu mena pokaiya iyapana tadeyawa
(Maki 4:33-34)

34 Iyesu waigugu mena pokaiya iyapana ropani kawaya
tadeyawa umawa ko e yona matarau mo mu eba tadebu.
35 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa
apunai mosi naiya oka tapu ki mibai wenawagana ki nana
ka e inako kwaewena. Oka ki wagubu ke;
‘Mamanuga God kunuma waira yamanapupu makeya
yabadawa da karako e yonai mibai iyapana eba
kataitagamana ki nana wekepupu ki yonai ka nau
waigugu mena pokaiya mu tadeyani.’

Momai bagi ade berokoi ki waigugui Iyesu matarapupu

36 Iyesu iyapana ropani kawaya ki kamaditapu tawa ra-
bineya yapu ton-dubu makeya ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu
ke; “Kaiwawonuga, kau gwaba momai berokoi kokorau we-
nawena ki waigugui nuwagibi ki mibai kau karako matarau
nuwagi da nu wainapamu.”
37 Mu inako tagubu, ki pokere Iyesu denai tadebu, wagubu
ke; “Momai bagi upu apunai ki e ka nau Kunumau Kawa-
puwani Apunai.
38 Kokora ki ka waira kuduba madega kauwagau madega
posiwagau, ade momai bagi ka iyapana kuduba ki aita ewa
Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki ragidai. Gwaba berokoi ki momai kwisipupu ka
Berokoi Apunai Seitani e iyapanaiyoma,

39 ade iyara apunai ki ka Berokoi Apunai Seitani e eya.
Maura marai ki ka mara siyareya, ade raupomutagamana
ragidai ki mu ka Mamanuga God e aneyaiyoma.

40 Mu gwaba berokoi ki kwaimpu matau isiyamupu ki
maba mara siyareya
41 ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau aneyaniy-
oma tonotamani da mu nau garini rabineya kayatagisi gwede
kuduba iyapana bigi tageyau ade iyapana gwedewau berokoi
kwaetagamu ragidai ki mu kuduba mete kina purutamini
damutamini,
42 manako tetamini mata maramara urau ki nonareya
isiyatamini. Isiyatamini manako mu ika yadi kimono
uwarimaga sisiripomono ‘aige, aige’ togomono idiwono.
43 Mara ki makeya ka Mamanuga God e eya iyapanaiy-
oma bagi supasupai kwaetagamawa ragidai ki mu tanimaga
madega maba tapapoto manako mu e gari rabineya idi-
wono. Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau waigugu
suwagubuwani yau ki mibai naigida mena wainapumuri.”

Waigugu yonai dai yau kena

44 Iyesu inako wagubu manako waigugu dai ade tadebu,
wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e
kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai ade mosi nau karako
wi nidiyani wainapumuri. Ki ka apunu mosi waira uk-
wapupu rabineya purapura bagi kawaya mo bananapupu
ki maba. E purapura ki empupu ade utapupu kamadubu
manako mibi mamamai garugaru mena kayawena e ebo
gwedegwedei kuduba tepupu nidapupu manako denai bowa
madai wadubu ki pokaiya ka e wirawena waira ki gimara-
pupu. E waira gimara-pupu kewowena ki ka purapura waira
rabineya ki mete e nene.

45 Ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai
pokaiya idiwana ki keyakeyai ade mosi ka yau kena; Ki ka
purapura deni deni nida kasiwarawagau apunai mosi taene
bagi kawaya mo kwaenepiyau umau ki maba.
46 E taene bagi kawaya mo bananapoto ki ka e wirayagisi
kaya-yagisi e ebo purapurai kuduba nidapoto manako denai
bowa madai yadini ki pokaiya ka e kayayagisi taene bagi
kawaya ki gimarapoto.

47 Ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai
pokaiya idiwana ki keyakeyai ade mosi ka yau kena; Ki
ka iyapana kimai wasisinai ragidai puwarimuguma tempu
kaya-tagubu kaburu rabineya nunumupu manako raubiyo
kiyabumaga ebo ebo waramupu ki maba.

48 Mu puwari-muguma tainitamini borau positagisi ki ka
mu raubiyo kwanapomoto. Raubiyo bagi ki mu kodemaga
rabineya nunu-moto ko berokoi ki mu isiyapomoto.
49 Mara siyarai ki marai baiyagisi ki ka inako maba we-
nayagisi. Mamanuga God e aneyaiyoma kayatagisi iyapana
bagi supasupai ragidai mu paunamugu iyapana beramaga
berokoi ki kwana-tamini,
50 manako tetamini mata maramara urau ki nonareya
isiyatamini. Isiyatamini manako mu ika yadi kimono
uwarimaga sisiripomono 'aige, aige' togomono idiwono."

51 Iyesu waigugu ki wagubu kewo-wena ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai ki emitapu manako manutapu, wagubu
ke; "Nau keyakeyai karako suwagu-buwani ki mibai wi
wainamupu bo pa mena?"

"Ena, nu wainamipi."

52 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu denai tadebu,
wagubu ke; "Nau keyakeyai mo wi nidiyani wainapumuri;
Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ubumoto nau
sumasinimoto manako Mamanuga God e gari rabineya
kayatagisi yona waunai mete kataitagisi ki ka mu tawa
apunai e tawai rabineya kaniyau e gwedegwedei waunai
ade oragai ewapuru tepiyau ki maba." Iyesu inako wagubu.

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu
(Maki 6:1-6; Ruki 4:16-30)

53 Iyesu waigugu kuduba ki wagubu kewowena ka e
tawana ki kamadubu,
54 manako wirawena e ebo tawaneya ade kayawena. E
guriguri tawai rabineya Mamanuga God e yonai iyapana
tadeyawa kabukabuwa tondawa. Iyapana ropani kawaya e
yonai wagawa ki wainapamawa ka mu notamaga kowena,
tagamawa ke; "Apunu yau ka yona kawaya kawaya yau bani
wainapupu bauwena wagau? Nota yau ka nima e kwebu? E
matakira ebo ebo mete kwaewagau ki kerarai ka badidi?
55 E ka ripa meyau kaitepiyau tawa wadau apunai ki e
gubagai. E inai ka Meri ade e yowaiyoma ka Diyemesi yo
Diyosepa yo Saimoni yo Diyudiyasi.
56 Ade e egapuiyoma ka nu mete yewe idiwei. E ka pa tawa
munai ko e katai kawaya yau ka e bani wadubu?"
57 Iyapana inako tagubu manako Iyesu simpu siyasiya
tagararamupu.

Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God
e bonanai wainapiyau wagau apunai ki e ka tawana
tawana umono manako iyapana e wiwirapomono e diriwai
kwaetogo-mono ko e wirayagisi e ebo tawaneya baiyagisi ki

ka e eya iyapanaiyoma e eba wiwirapomono ade e diriwai mete eba kwaetogomono.”

58 Iyapana ika idiwa e eba suma-mupu ki pokere natere ki rabineya ka e matakira ropani kawaya eba kwaewena.

14

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni powena (Maki 6:14-29; Ruki 9:7-9)

1 Mara ki makeya ka tawana Gariri ragidai mu kawaimaga si ka Erodi Iyesu sisiyai wainapupu,

2 manako e kowakowaiyoma tadebu, wagubu ke; “Apunu yau kena e ka bani iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni powena ki ade iyawena kipu ubupu ki pokere e kasiyara wadubu matakira ebo ebo inako kwaewagau.”

3-5 Apunu Erodi inako wagubu ki mibai ka e naiya e yowai Piripo e wainai si ka Erodiyasi kuwawena uwapu ki pokere iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni ubupu e kawareya kawareya sisibapiyawa, wagawa ke; “Kau nadawagi kuwanugibi ki kau gora raurupipi bera berokoi kwaenugibi.” Apunu Diyoni inako wagawa tondawa ki pokere apunu Erodi gagayawena Diyoni deni mena miniyana po wainapupu. Ko e Diyu ragidai mu kudumugu mete wainapupu mibai ka iyapana kuduba kataimugu da apunu Diyoni e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi. Apunu Erodi iyapana kudumugu wainapupu ki pokere e piyara ragidai tadebu da mu Diyoni pa wadamana e idai kerarai umamana dokodoko manako diburapamana ki nana wagubu.

6 Ki eweya, iyapana apunu Erodi wenawena marai ki kupei kupe-tagamawa idiwa ki mareya ka ridi Erodiyasi e petei bauwena apunu Erodi e daiyoi bautagubu ragidai mete mamamatagamana ki nana mu yabara-mugu taerewagawa kaniyawa yabadawa. Apunu Erodi munu ridai ki badidi kwaewena empupu ka e rabinai bagiwena,

7 manako gwaiyaba kaimatana e sibu, wagubu ke; “Nau mibai nidiyakani; Kau gwede mo nene wainapiyei nuwagi ki kuduba nau kau negeyani.”

8 Apunu Erodi inako wagubu, manako munu ridai ki e inai nuwaiya badidi wainapiyawa ki e kataiya ki pokere e denai wagubu ke; “Nau nuwaneya kau tegeyana ka yau kena; Iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e gobai wi karako memuri puru manako e debai ki wi yogo kawareya tamuri nau tegemuri.”

9 Apunu Erodi yona ki wainapupu ka e nuwaboyawena.
Ko e ororeya mena e daiyoi bautagubu ragidai mu yabu-
mugu munu ridai ki gwaiyaba kaimatana sibu ki pokere e
piyara ragidai tadebu da mu munu ridai ki nuwaiya badidi
ki makeya makeya kwaetagamana ki nana wagubu,
10 manako mu e umuneya kayatagubu apunu Diyoni
dibura rabineya tondawa ki e gobai mempu puru.
11 Mempu puru manako e debai yogo mo kawareya tampu
wadumpu bautagubu munu ridai ki kwemupu, manako e
ubupu yogo ki wadubu kayawena e inai kwebu.
12 Apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai e powena
sisiyai wainamupu ka mu bautagubu e kwakwarepui wad-
umpu kayatagubu ononomupu. Ki eweya ka mu kayatagubu
apunu Diyoni powena sisiyai ki kuduba Iyesu simupu.

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu
(Maki 6:30-44; Ruki 9:10-17; Diyoni 6:1-14)

13 Iyesu apunu Diyoni powena sisiyai wainapupu ka e
tawana ki kamadubu waka kawareya iyapana eba idiwu
tawanai mo kayawena e ebo mena ika tondana ki nana.
Ko iyapana e kaya-wena sisiyai wainamupu ki ka mu e
kayawena ki deneya kaburu papateya kerapumugu kay-
atagubu kaiwa e duwareya buri bautagubu manako e
nawanai ika idiwa.
14 Iyesu buri bau-wena waka kamadana wairau surana
kwaewagawa ka e iyapana ropani kawaya bautagubu e
nawanai ika idiwa emitapu manako e mu nuwaboyamaga
wainapupu ubupu sigiramaga ebo ebo ki iyatapu.
15 Kemorawagawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke;
“Madega surana kwaewagau, ko tawana yau ka tawa pa
mena ki pokere kau iyapana ropani kawaya yau karako
tonotami da mu kayatagisi tawa tawa bani dai mu mubo
gimarapomoto teyomoto kupomoto.”
16 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu emitapu denai tadebu,
wagubu ke; “Ae, mu eba kayatagisi ko wi wiga baniga dai
tepumuri tagemuri da mu kupomoto.”
17 E yona ki wagubu ka mu denai tagubu ke; “Akae, nu ka
bani buredi ida daikere mena ade raubiyo apeya ki mena
yewe temipi.”
18 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Ki
baganai, bani ki tepumuri nau tegemuri.”
19 E inako wagubu manako iyapana kuduba dewarepa
kawareya idiwana ki nana tadebu. E bani buredi ida daikere
mena ade raubiyo apeya mete kina ki tepupu esida kunumau
yabu tapu e Mamai bameya parauwena manako bani buredi

ki gerepupu e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu manako
mu ubumpu iyapana tagempu kayatagubu.
20 Iyapana kuduba bani ki kupampu matetagubu manako
mu kupampu kewowena eweya ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai bani pirai ki kwanamupu kode rabineya
nunumupu ka kode ida esida kewowena kerapu apeya (12)
positagubu.
21 Ko mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba biga-
bigai bani ki kupampu matetagubu. Apunu mena ka kuduba
5000, ko ridi yo munu mete kina ki mu eba iyabatampu.

Iyesu e kerareya kaburu kawareya kaniyawa
(Maki 6:45-52; Diyoni 6:15-21)

22 Iyapana bani ki kupampu kewo-wena eweya ka Iyesu e
tadeyau kabu-kabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Wi yabiri
waka kawareya kaburu papasi daikere kaiwagi ko nau ka
ewa ika bausugani." E inako wagubu manako wirawena
iyapana kuduba ika dibimupu idiwa ki tonotapu mu mubo
tawana-mugu tawanamugu kayatagubu.
23 Iyapana kayatagubu kewowena eweya ka Iyesu e eya
mena kwaunai mo yapu manako e eya mena e Mamai
bameya ika guriguriwagawa tondawa da kemorawena.
24 Kemora ki rabineya ka nusuru towawa wirawena waka
kaburu paunau gipiyawa kaniyawa,
25 da mara waunitau dumai tarana kwaewagawa ka Iyesu
kipu ubupu supu e kerareya kaburu kawareya e tadeyau
kabukabuwa ragidai mu ewamugu kayawena.
26 E kayawena kaniyawa da mu bamamugu bauwagana
kwaewagawa ka mu e kaburu kawareya e kerareya mu den-
emugu yabadawa emupu ki ka mu kudu ebotau wainamupu
didiguramaga wagubu, tagubu ke; "Guba diyayai mo bauwa-
gau." Mu inako tagamawa kwetagamawa idiwa.
27 Ko Iyesu garugaru mena tadebu wagubu ke; "Yau ka nau,
ki pokere kudu eba kwaiwogoi ko kasiyarai kawaya idiwoi."
28 Apunu Pita Iyesu yonai ki waina-pupu ka e denai wagubu
ke; "Kaiwa-woni, ki kau baganai ki kau nuwagi da nau
mete kina nau kerapuneya kaburu kawareya kau bamageya
kaniyani."
29 "Ki baganai, yabi." Iyesu inako wagubu manako
apunu Pita kipu ubupu waka kamadubu e kerareya kaburu
kawareya Iyesu bameya kayawena.
30 E kaburu kawareya kaniyawa ka e nusuru kasiyarai
kawaya bauwena e weupana kwenupana kwaewagawa ki
kudeya wainapupu. E kudu wainapiyawa makeya ka e
kaburu rabineya surana kwaewagawa ki pokere e bonanai

ragiragi kawaya wagubu ke; “Kaiwawoni, nau kaburu ra-
bineya surakani ki pokere waitasini.”
31 E inako wagubu, ko Iyesu garugaru mena e idaiya
wadubu manako sibu, wagubu ke; “Pita, kau badidi pokere
kau notagi apeya apeya inako wainapiyei? Kau kawaya
daganani nau eba sumasiniyei.”
32 Mu waka kawareya positagubu makeya ka nusuru ke-
wowena.
33 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai matakira ki emupu
ka mu e si tepamupu, tagubu ke; “Mibai, kau ka Mamanuga
God e eya Gubagai.”

Iyesu sigira ragidai tawana Genesare rabineya iyatamiyawa
(Maki 6:53-56)

34 Mu waka kawareya ade kaya-tagubu kaiwa da papasi
buridere tawana Genesare bautagubu.
35 Iyapana ika idiwa Iyesu kiyabui emupu ka mu garugaru
mena kimpu ubumpu tawa tawa kayatagubu sigira ragidai
tetampu Iyesu bameya bautagubu.
36 Mu e midi tatamai mena geyapamana da mu iyataga-
mana ki nana e genemupu, manako sigira ragidai ki e midi
tatamai geyamupu makeya ki ka mu kuduba iyatagubu
gawarara.

15

Nu ripakwarakwaranuguma mu kabuwamaga
(Maki 7:1-3)

1 Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai mete kina natere Diyerusaremu were bautagubu
manako Iyesu manumupu, tagubu ke;
2 “Kau tadeyei kabukabuwa ragidai badidi pokere
nu goranuga oragai ki nu ripakwarakwaranuguma nu
kabuwanimawa kebomawa ki mu raurupiyamu mu idamaga
gora ki pokaiya eba siruwapiyamu were bani kupamu?”
3 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi
gwede nana wi wiga goraga naigida mena wiwira-piyamu ko
Mamanuga God e gorai tapu ki wi raurupiyamu?
4 Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Kau inagi mamagi
naigida mena wiwiratamiyowa ade mu umunumaga wad-
owa’. Ade e okai mosi inako wagubu ke; ‘Iyapana nima e eya
inai mamai tadebu siyasiya ki ka wi denai e minimuri poyo.’
5 Mamanuga God e okai inako wagubu ko wi wibo nuwa-
gau iwagamu da iyapana mosi e inai mamai nuwasiyasiya
nene idiwu ki emitamini manako yagisi ke; ‘Nau wi wait-
aniyana gwede mo negeyana ko nau gwede ki winepuwani

Mamanuga God nene tapuwani ki pokere nau wi negeyana
ka eba baganai.'
6 E inako yagisi ki ka wi iwagi ke; 'Baganai, kau inagi
mamagi eba waitatamiyowa.' Ko wi iyapana inako tadeyamu
ki ka wi paerepiyamu Mamanuga God e gorai tapu ki wi rau-
rupiyamu manako wi wibo kabuwaga ade wi wibo kaisiga ki
mena makeya makeya kwaiwagamu.
7 Wi ka wi midiga pa matakawagau ragidai. Oragai apunai
Aisaiya takari kawaya wi karako kwaiwagamu idiwu ki uwa-
mau empupu manako wi nene oka mibai inako tapu, wagubu
ke;
8 'Mamanuga God e wagau; Iyapana yau nau sini pa
umunumaga pokaiya tagamu wiwirasiniyamu, ko mu
nuwamaga notamaga ka uwama kawaya, eba nau ba-
maneya.
9 Mu tagamu da mu nau sini tepa-piyamu ko mu kwaetagamu
ki mibai ka pa mena. Mu muga goramaga iyapana
naiya mu mubo notamaga pokaiya kwaetagamawa
iwa ki mena mu makeya makeya kwaetagamu ade mu
kowamuguma mete kabuwatamiyamu iwu. Ko gora
kuduba mu wiwirapiyamu ki ka eba nau gorani. Pa
mena.'
Oragai apunai Aisaiya wi sisiyaga inako wagubu."

Gwede ka iyapana bigi negeyau?
(Maki 7:14-23)

10 Iyesu iyapana ropani kawaya ika idiwa ki mu nene
wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; "Nau yona
yau suwagani ki mibai wi naigida mena wainapumuri katai-
wagi wetawetara;
11 Wi gwede mosi wi umunugere kupumuri ki ka eba bani
ki wi bigi negeni. Ko wi wibo rabinagau berokoi notapiyamu
manako wi umunuga pokaiya matarau iwagamu ki mena wi
bigi negeyau."
12 Iyesu yona ki wagubu kewowena eweya ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu,
tagubu ke; "Parisi ragidai kau yonagi ororeya mena nuwagibi
ki mu wainamupu gagayatagubu ko kau ki wainapipi bo pa
mena?"
13 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu wagubu ke;
"Gwede ripai kuduba ki nau Mamai kunumau tondau e idere
eba utapu ki ripai ka e aita ewa uburoto kwaitamini,
14 ki pokere wi Parisi ragidai mu nene eba wainapiyoi.
Mu ka iyapana yabumaga kenekenei ragidai mu
kawakawaimuguma, ade mu muga mete yabumaga
kenekenei ki pokere mu yawata paerepiyamu. Yabui
kenekenei apunai mosi ki eba uburoto e waretai yabui

kenekenei ki e idaiya yadini yawata kabuwapoto. E inako
kwaeyogono ki ka mu ewapuru yawata paerepomoto bobau
gwepomoto.”
15 Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pita denai wagubu
ke; “Kau waigugu nuwagibi ki mibai kau matarau nu
kabuwaniyo.”
16 Ko Iyesu denai mu kuduba tadebu, wagubu ke; “Wi mete
kina mu maba notababa wadamu bo?
17 Wi badidi pokere eba wainapiyamu? Bani kiyabui ebo
ebo kupumuri ki suroto wi rabinagau tondono manako ewa
baiyagisi kayayagisi. Ki ka eba bani ki wi nuwaga notaga bigi
kweyau,
18 ko ki ka wi wibo rabinagau berokoi badidi wainapiyamu
manako wi umunugere matarau iwagamu ki mena wi bigi
negeyau.
19 Wi wibo nuwaga notaga nota berokoi ebo ebo
wainapiyamu taininiyau ki pokaiya ka wi minimini
popoiwagamu, deni deni rauru kawakawaraiwagamu, taku
maba igida yauda asusu yabayababa iwu, kuwaiwagamu,
yona beraiwagamu ade yanuwe teyateyama iwagamu.
20 Nota berokoi ebo ebo inako ki wi bigi negeyau, ko wi
idaga eba siruwapiyamu were bani kupamu eba ki wi bigi
negeyau.” Iyesu inako wagubu.

Ridi kwaiyanai mosi Iyesu sumapupu
(Maki 7:24-30)

21 Iyesu tawana ki kamadubu kaya-wena kaniyawa da
tawana mosi natere Taya yo natere Saidoni bamamugu ika
bauwena,
22 ka tawana Kainani ragidai mu ridimaga mosi ika ton-
dawa ki Iyesu bameya bauwena manako e bonanai ragiragi
kawaya sibu, wagubu ke; “Oragai apunai Dewida e mo-
mai, kau nau nuwaboyani wainapiyei bo pa mena? Kweya
kairapu berokoi mosi nau peteni rabineya tondau ki pokere
e makariwagau naigida eba ukwarau.”
23 Ridi ki inako wagubu, ko Iyesu yona daikere eba wagubu
ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bau-
tagubu manako simupu, tagubu ke; “Kau ridi yau tonopi
da e kayayagisi mibai ka e midi togatoga nene yona-wagau
tondau.”
24 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; “Tawana
Isiraero ragidai papa sipi maba yawata paeremupu kwako-
tagubu kayatagubu ki mu nene mena ka nau Mamai nau
tonosinibu kawapuwani.”
25 E yona ki wagawa makeya ka ridi ki Iyesu yabareya
kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako sibu,
wagubu ke; “Kaiwawoni, kau nau waitasini.”

26 E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau munu
rasi banimaga tepani takumuguma kupamana nene isiya-
pani ki ka eba baganai.”
27 Iyesu inako wagubu, ko e waigugu wagubu ki mibai ka
ridi ki wainapupu ki pokere e denai wagubu ke; “Kaiwawoni,
kau yona mibai nuwagibi, ko munu rasi ki mu banimaga
kupomono da pirai gwetagisi ki ka taku mete kupomoto.”
28 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai sibu, wagubu ke;
“Ridi, kau kawaya daganani nau sumasiniyei ki pokere kau
petegi nene badidi wainapiyei ki nau kwaesugani.” Iyesu
yona ki wagawa makeya ka ridi ki e petei deni mena iyawena.

Iyesu ubupu iyapana ropani kawaya iyatapu

29 Iyesu tawana ki kamadubu kayawena kaburu Gariri pa-
pateya bauwena manako kanibu kwaunai mo yapu kwarisi-
wena tondubu.
30 E ika tondawa ka iyapana ropani kawaya e bameya
ika bautagubu. Mu kowa-muguma idamaga kerapumaga
bada-badamawena ragidai, yabumaga kenekenei ragidai,
idamaga kerapu-maga korekorei ragidai, tenawarimaga bad-
abadamawena bisi kayawena yona eba tagamawa ragidai,
ade iyapana sigiramaga kiyabui ebo ebo ragidai ki mu teta-
mawa ika bautagamawa Iyesu yabareya nakatamawa man-
ako e ubupu mu kuduba iyatapu.
31 Iyapana tenawarimaga badababadamawena bisi
kayawena yona eba tagamawa ragidai ki mu ka yona ade
tagubu, idamaga kerapumaga korekorei ragidai ki mu
ka ade supasupatagubu, iyapana idamaga kerapumaga
badababadamawena bisi kayawena ragidai ki mu ubumpu
kerapumugu kayatagubu, ade iyapana yabumaga kenekenei
ragidai ki mu ka tawana ade emupu. Iyapana kuduba
ika idiwa matakira ki emupu ka mu nota-maga kowena
kodabamaga kamupu manako tawana Isiraero ragidai mu
Mamamaga God ki e si mu esida tepamupu.

Iyesu iyapana 4000 bani mibai tagebu
(Maki 8:1-10)

32 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu
bautagubu, manako tadebu, wagubu ke; “Nau iyapananiy-
oma yau mu nuwaboyamaga wainapakani. Mu dai ka
tawana uwama kawaya were bautagubu mara apeya eyaka
nu mete yewe idiweya ko mu banimaga ka pa mena. Nau
mibi wetei mu tonotamani ki ka mu yamono da yawatau
kasiyaramaga kewoyagisi wairorotagisi.”
33 Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai
denai e manumupu, tagubu ke; “Tawana yau ka gwabau
iyapana eba idiwu tawanai ki pokere nu kaigamu iyapana

ropani kawaya yau waitatamamu ki ka mu banimaga ki nu
bani maba tepamu tageyamu da mu kupomoto?”
34 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke;
“Wi masura boromai badibadi ika nunumupu?”
Mu denai tagubu ke; “Nu masura ida daikere kewowena
daikere apeya ki mena yewe temipi ade menamena
maimerei munta eba ropani dai mete temipi.”
35 Iyesu yona ki wainapupu ka e iyapana kwarisitagamana
waira kawareya idiwana ki nana wagubu,
36 manako e masura ida daikere kewo-wena daikere apeya
ki ade menamena ki mete tepupu kunumau esida Mamanuga
God bameya parauwena. E bani ki gerepupu e tadeyau kabu-
kabuwa ragidai tagebu manako mu bani ki temupu iyapana
tagemupu kaya-tagubu.
37 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya ki kuduba
bani ki kupampu matetagubu. Mu kupamawa idiwa da
kamadumpu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai bani pirai
kwana-mupu kode rabineya nunumupu manako kode ida
daikere kewowena daikere apeya (7) positagubu.
38 Iyapana ropani kawaya bani ki kupampu matetagubu
apunu mena ka kuduba 4000 ko ridi yo munu mete kina ki
mu eba iyabatampu.
39 Ko Iyesu iyapana tonotapu kaya-tagubu manako e
tadeyau kabukabuwa ragidai mete waka rabineya yamupu
tawana Magadani kayatagubu.

16

Iyesu matakira mo kwaewagana ki nana tagubu
(Maki 8:11-13; Ruki 12:54-56)

1 Ki eweya ka Parisi ragidai ade Sadusi ragidai Iyesu
kerareya wadamana da e yona mo paerepana bo eba
paerepana ki empamana ki nana e bameya bautagubu man-
ako manumupu, tagubu ke; “Kau kunuma kasiyarai pokaiya
matakira mo kwaenuwagi da nu kau eminiyamu.”
2 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke;
“Madega surau gugu beuwagau empiyamu ki ka wi iwagi ke;
‘Gugu beuwena ki pokere marawani ka kwamura puruyag-
isi’,
3 ade wi didiburu oroguma pinipini-wagau empiyamu ki
ka wi iwagi ke; ‘Oroguma pinipiniwena ki pokere kemora
nene ka nawaya baiyagisi.’ Wi ka kunuma yo waira kiyabu-
maga empiyamu manako ki pokaiya ka wi kataiwagamu da
nawaya baiyagisi bo kwamura uburoto. Ko Mamanuga God
karako kwaewagau ki mibai wi badidi pokere eba empiyamu
bo wainapiyamu?

4 Wi karako idiwu ragidai wi beraga ka eba bagi ade Ma-
manuga God bameya ka wi rauru kawakawara ki berai maba
kwaiwagamu ki pokere wi kunuma matakirai empamana ki
nana iwagamu ki mo nau eba kwaesugani. Mamanuga God e
bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyouna matakira ba-
didi kwae-wena ki kawareya mena nau wi kabuwa-niyani.”
Iyesu inako wagubu manako kamaditapu kayawena.

Parisi ragidai ade Sadusi ragidai mu beramaga
(Maki 8:14-21)

5 Mu waka kawareya kayatagubu kaiwa ka Iyesu e tadeyau
kabukabuwa ragidai wainamupu da mu masura dai eba
temupu.
6 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Nau suwagani waina-
pumuri; Parisi ragidai ade Sadusi ragidai mete kina mu ban-
imaga bedebedepupu ki wi naigida mena empiyoi kaisipiyoi
kwaenda mu banimaga kinokinoi ki wi pasiniyoto giriniy-
oto.”
7 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
babatagubu manako mu mubo mubo deni deni manu kasi-
waratagamawa, tagamawa ke; “Nu masuranuga dai eba
temipi ki pokere e inako wagau bo?”
8 Mu notamaga badidi wagawa ki Iyesu ororeya mena
kataiwena ki pokere e manutapu, wagubu ke; “Wi badidi
pokere masura dai eba temupu ki kawareya iwagamu? Wi
sumaga nau bamaneya ka eba kawaya.
9 Nau keyakeyai suwagubuwani ki mibai wi eba
wainamupu bo? Nau naiya bani buredi ida daikere mena
gerepuwani iyapana uratanai mena 5000 tagebuwani
kupampu matetagubu gawarara ki ka wi bani pirai uburawa
ki kode badibadi positampu? Wi ki wainapiyamu bo pa
mena?
10 Ade nau masura ida daikere kewowena daikere
apeya gerepuwani iyapana 4000 tagebuwani kupampu
matetagubu ki ka wi bani pirai uburawa ki kode badibadi
positampu?”
11 Nau eba bani kaina nene suwagubuwani ko nau Parisi
ragidai ade Sadusi ragidai mu banimaga bedebedepupu
ki wi naigida mena empamana kaisipamana ki nana
suwagubuwani. Ko wi badidi pokere keyakeyai ki mibai
eba wainamupu?”
12 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
wainamupu da e eba bani kaina bedebedepupu kinokino-
wena ki nene wagubu ko e Parisi ragidai ade Sadusi ragidai
mu kabuwamaga ki naigida mena empamana kaisipamana
ki nana wagubu.

Apunu Pita ubupu Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(Maki 8:27-30; Ruki 9:18-21)

13 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
kina natere Sisaraiya Piripai ade natere dai bameya bameya
mete kina ki deneya kaya-tagubu. Mu yawatau kayatagubu
kaiwa ka Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Nau Kunumau
Kawapuwani Apunai nau nene ka iyapana badidi tagamu?”
14 “Mu dai tagamu da kau ka iyapana siruwatamiyawa
apunai Diyoni, ade dai tagamu da kau ka oragai apunai
Eraidiya ade wiranugibi baunugibi, ade dai tagamu da kau
ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
Diyeremaiya bo ade e waretai mosi.”
15 Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu,
wagubu ke; “Ko wiyo, wi wainapiyamu da nau ka nima?”
16 E inako wagubu ka apunu Saimoni si daikere Pita denai
wagubu ke; “Kau ka Mesaiya. Kau ka nu Iya Negeyana
Apunai Keriso. Kau ka Mamanuga God mara-mara tondau
apunai e eya Gubagai.”
17 Apunu Pita inako wagubu manako Iyesu denai e sibu,
wagubu ke; “Apunu Diyouna e gubagai Saimoni, kau yona
mibai nuwagibi ki pokere mamama-nugowa. Kau yona inako
nuwagibi ki ka eba iyapana kaina mo kau kabuwanibu ko
nau Mamai kunumau tondau e mena kau kabuwanibu ki
makeya kau nuwagibi.
18 Apunu Pita, nau nidiyani wainapi; Kau sigi ka waigugu
ko ki mibai ka ‘bowa’ ki pokere bowa ki kawareya ka
nau bebedani kaupani nau tawani yadani manako nau
sumasiniyamu ragidai kau pokagere ropanitagisi ade mu
sumamaga ragiragiyagisi. Po kasiyarai ki baiyagisi nau
sumasiniyamu ragidai ki bodata-mana kwaeyogono ko po
kasiyarai ki mu eba raurutamini bo bodatamini. Pa mena.
19 Mamanuga God e gari kunumau ki kasiparai nau kau
negeyani ki pokere kau yewe wairau gwede mo bodapana
eba wenawagana nuwagi ki ka Mamanuga God usi kunumau
ki e mete bodapoto da eba wenayagisi. Ade kau yewe wairau
gwede mo wenawagana ki nana baganai nuwagi ki ka Ma-
manuga God usi kunumau ki e mete baganai yagisi.”
20 Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai mu umunumaga umapu, wagubu ke; “Nau ka
wi Iya Negeyana Apunai Keriso ko yona ki wi iyapana eba
tademuri.”

Iyesu bita midi makari bananapana powagana ki yonai wagubu
(Maki 8:31-9:1; Ruki 9:22-27)

21 Naiya ka Iyesu e powagana sisiyai e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai matarau eba tadebu ko karako ade ewa ka
e mu inako tadebu, wagubu ke; “Nau natere Diyerusaremu
kayasugani manako iyapana kawakawai Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai mete kina ki mu ubumoto nau wadisini-
moto bita midi makari kawaya daganani tegeni. Mu nau wa-
disinimoto deni mena susinimoto poyo ko mara apeya eyaka
kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani.”

22 Iyesu e powagana sisiyai matarau inako wagubu waina-
pupu ka apunu Pita ubupu Iyesu wadubu paere banana-
pupu mubo kayatagubu manako e ubupu Iyesu sisibapupu,
wagubu ke; “Kaiwawoni, mu kau bamageya inako kwaeto-
gomono ki ka Mamanuga God mu bodatamini da kau bam-
ageya inako eba wenayagisi.”

23 E inako wagubu ko Iyesu wira-wena e empupu manako
denai sibu, wagubu ke; “Pita, kau ka Seitani. Kau nau
yawatani bodapiyei ki pokere nau taganeya kayanuwagi.
Kau eba nau Mamai God e nuwaiya ki nuwegei ko kau
iyapana kaina mu notamaga ki nuwegei.”

24 Iyesu inako wagubu manako ade wirawena e tadeyau
kabukabuwa ragidai kuduba tadebu, wagubu ke; “Iyapana
nima nuwaiya nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki ka e
gwedegwede kuduba e eya iyai nene wainapiyau ki kamadini
manako e bita makari nau pokanere bananapana ki kudeya
e eba wainapono ko kasiyarai kawaya uburoto e eya korosi
kawara-poto yabadini nau ewaneya uburoto kayayagisi.

25 Iyapana nima e ebo iyai karako nene wainapiyau ki ka
e eya iyai ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau
pokanere e eya iyai karako nene kaupiyau ki ka aita ewa ka e
iya mibai bananapoto yadini.

26 Iyapana mosi e eya iyai karako nene wainapiyau ade
waira purapurai kuduba, madega kauwagau madega posi-
wagau ki tepiyau niniyapiyau, ki ka e poyagisi makeya ka e
gwedegwedei ki kuduba kamadini kayayagisi ko denai mo
eba yadini. E eya iyai mibai ki e kaupupu kewowena.

27 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai uburani nau Mamai
e tanai bagi kawaya ki kasiyarai pokaiya nau aneyaniyoma
tetamani mete kawamamu makeya ki ka iyapana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau mu badidi kwae-
tagamawa ki makeya mena ka nau mu denai tageyani.

28 Nau yonani yau nidiyakani ki wi naigida mena wainapu-
muri; Wi karako idiwu ragidai nau Kunumau Kawapuwani
Apunai kaiwawo-sugana ki marai baiyagisi emisinimuri
were ka wi dai popoiwagi.”

17

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Maki 9:2-13; Ruki 9:28-36)

1 Mara ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki
eweya ka Iyesu ubupu apunu Pita, apunu Diyemesi ade
Diyemesi e yowai Diyoni mete kina waratapu mu muga mena
kweya kawaya mo yampu kwauneya positagubu.
2 Mu ika idiwa ka Iyesu e midi kuduba wirawena ebo
wenawena. E kiyabui wirawena tanai ka madega sinini
maba ade e midi tatamai poe kawaya wirawena taniwena ki
mu mete emupu.
3 Mu empamawa idiwa ka oragai popotagubu ragidai
Mosisi yo Eraidiya mataratagubu bautagubu Iyesu mete
yonatagamawa idiwa ki mu emitampu.
4 Emitamawa ka apunu Pita ubupu Iyesu inako sibu,
wagubu ke; “Kaiwawoni, nu wi mete yewe idiwei ka bagi
kawaya. Kau nuwageya ki ka nau karako nabonabo apeya
eyaka yewe yadani, mosi kau nene, mosi apunu Mosisi nene
ade mosi apunu Eraidiya nene.”
5 Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka oroguma poe
tanai kawaya mo mu kawarimugu kawapu manako bonana
mosi oroguma rabineya mete bauwena, wagubu ke; “Yau ka
nau Gubagani. Nau nuwaneya po eyo ki pokere e mamamai
nau suwagakani. E mena yonai ki wi wainapiyoi idiwoi.”
6 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bonana ki
wainamupu ka mu notamaga kowena kudu mete
wainamupu manako gwairitagubu nikapu mempu wairau
ukwampu.
7 Ko Iyesu mu bamamugu bauwena geyatapu manako
tadebu wagubu ke; “Kimuri ubumuri ko kudu eba
wainapiyoi.”
8 E inako wagubu ka mu yabu tampu manako mu Iyesu e
ebo mena ika uburawa emupu.
9 Mu kweya were wiratagubu kawamawa ka Iyesu mu tata-
matapu, wagubu ke; “Wi karako badidi yabugere matarau
waro were maba emupu ki sisiyai wi iyapana eba tademuri.
Nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugani ade iyasugani
kirani uburani eweya ka wi iyapana tademuri.”
10 Iyesu inako wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
ki e manumupu, tagubu ke; “Gora kataimugu ragidai badidi
pokere tagamu da oragai apunai Eraidiya e yabiri baiyagisi?”
11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
“Mu apunu Eraidiya nene inako tagamu ki mibai. E yabiri
baiyagisi gwedegwede kuduba okukuna-yagisi.

12 Ko nau ade suwagani wainapu-muri; Oragai apunai
Eraidiya e ororeya mena wirawena bauwena ko iyapana
e gogomupu manako mu mubo nuwamugu e bameya
berokoi badidi kwaetagamana wainamupu ki mu kwae-
tagubu. Ki kwaitana ka iyapana ubumoto Kunumau Kawa-
puwani Apunai nau bamaneya inako mete kwaetagisi."
13 Iyesu yona ki wagawa makeya ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai katai-tagubu da e wagubu ki ka e iyapana
siruwatamiyawa apunai Diyoni ki e nene wagubu.

Kweya kairapu munu mosi rabineya tondawa
(Maki 9:14-29; Ruki 9:37-43)

14 Mu ade wiratagubu iyapana ropani kawaya ki mu bama-
mugu bautagubu ka apunu mosi Iyesu bameya bauwena e
yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu,
15 manako sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, nau gubagani e nuwaboyai ki kau wainapi. Kweya
kairapu mosi e rabineya tondau ki e wadau kwisikwisi-
piyau ku kawareya matau kwenupiyau ade awanau mete
kwenupiyau.
16 Nau e wadubuwani kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu
bamamugu bausugubuwani da mu e iyapamana ki nana, ko
mu kwaetagubu ko e eba iyawena."
17 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke;
"Wi nau eba sumasini-yamu ragidai. Wi nau matesiniyamu
idiwu. Nau mara badibadi yabaranugu wi mete yewe idi-
womu da wi nau suma-sinimuri? Ko baganai, munu ki wadu-
muri nau bamaneya kebomuri."
18 Mu munu ki wadumpu bautagubu ka Iyesu kweya
kairapu munu ki rabineya tondawa ki siwakekepupu
bauwena kayawena manako ki makeya ka munu ki deni
mena iyawena.
19 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mubo
mena e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke;
"Nu badidi pokere keyai berokoi ki simipi ko e eba bauwena
kayawena?"
20 Mu inako manumupu, ko Iyesu denai tadebu wagubu
ke; "Ki mibai wi sumaga ka eba kawaya. Ko nau nidiyani
wainapumuri; Ripa damaya madai ki bonai rabineya ka
rasirasi. Wi marai munta ki maba nau mibai sumasinimuri
ki ka wi kweya yau simuri, iwagi ke; 'Kau kiya kiri uburi buri
kayanuwagi', wi inako iwagi ki ka kweya ki kiroto uburoto
kayayagisi. Wi nau inako sumasiniyoi ki ka wi badidi iwagi
ki kuduba wenayagisi.
21 Ko wi kweya kairapu yau maba siwakekepamana ki
ka wi yabiri Mamanuga God e nene bani kamadumuri ade

guriguriwagi were ewa e siwakekepumuri da e baiyagisi
kaya-yagisi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu e powagana ade kirana uburana yonai ade wagubu
(Maki 9:30-32; Ruki 9:43-45)

22 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba tawana
Gariri rabineya bautagubu dibimupu idiwa ka Iyesu mu
tadebu, wagubu ke; “Iyapana ubumoto Kunumau Kawa-
puwani Apunai nau nidani tagisi manako iyapana dai ki mu
idamaga rabineya tamusinimoto,
23 da mu nau susinimoto poyo. Mu nau susinimoto poyo,
ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani
kirani uburani.”
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu
ka mu nuwaboya-tagubu.

Apunu Pita Mamanuga God e Tawai ki takesi tapu

24 Mu natere Kaponiyamu bautagubu ka Mamanuga God
e Tawai ki takesi wadamu ragidai bautagubu apunu Pita
manumupu, tagubu ke; “Wi Nidiyau Kabukabuwa Apunai ki
e nu wairanuga denai takesi tarau bo pa mena?”
25 “Ena, e takesi tarau.” Pita inako wagubu ko e tawa
rabineya yapu ka Iyesu wirawena e sibu, wagubu ke; “Sai-
moni, kau badidi wainapiyei? Iyapana gwedewau waira yau
kawakawaimuguma mu bamamugu takesi tamoto? Iyapana
kwaiyanai ragidai mu mena takesi ki tamoto bo taubanuwai
ragidai mete kina?”
26 “Ki ka iyapana kwaiyanai ragidai ki mu mena takesi ki
tamoto.” Pita inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
“Baganai, inako ki ka nu taubanuwai ragidai waira ki denai
takesi eba tamana.
27 Ko Mamanuga God e tawai ki takesi wadamu ragidai nu
bamanugu eba gunaratagamana ki nana ka kau kayanuwagi
kimai kaburu kwenupi manako menamena yabiri tainipi ki
e kodabai ki kau wadi waka manako e rabineya ka kau nu
takesi tamana ki bowai madai ika emani. Kau bowa madai
ki wadi manako kaya-nuwagi takesi wadamu ragidai mu
bamamugu nau yo wi ewapuru takesinuga tari.” Iyesu inako
wagubu.

18

Nima ka kawaya esida?
(Maki 9:33-42; Ruki 9:46-48; 17:1-2)

1 Mara ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke;
“Kunumau, Mamanuga God e gari rabineya nima si ka
kawaya esida?”

2 Ko Iyesu munu marai munta mo nene wagubu bauwena
wadubu mu yabaramugu tapu,
3 manako tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani
wainapumuri; Iyapana kawakawai wi notaga munu rasi mu
notamaga maba ki ka wi Mamanuga God e bameya kaiwuri
e gari rabineya bagi kawaya idiwoi. Ko wi notaga eba munu
rasi mu notamaga maba ki ka wi Mamanuga God e bameya
eba kaiwuri ade e gari rabineya eba idiwoi.
4 Nima iyapana yabaramugu ebo kwarisiyagisi manako
munu marai munta yau e notai maba tondono ki ka aita ewa
Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana ki kawaya-yagisi.
5 Ade iyapana nima nau sini pokaiya munu yau maba e
diriwai kwaewagau ki ka e nau diriwani mete kwaewagau.
6 Ko iyapana nima uburoto nau sumasiniyau apunai bo
ridai ki pisipisipoto da e sumai nau bamaneya ki kauyag-
isi, akae, iyapana ki ka aita bita kawaya mo bananapoto.
Iyapana e wadumpena bowa bisi kawaya mo taburuba
pokaiya kwimpena e gobaiya umampena manako egi ra-
bineya kwenumpena ki ka e nene baganai.

7 Gwede marai kawai iyapana tainitamiyau da mu
paerepiyamu bigi kwaetagamu, ko iyapana nima e waretai
ki e kerareya wadau da e bigi kwaewagau, akae, iyapana ki
ka aita berokoi kawaya eba marai bananapoto.
8 Ki pokere, kau idagi bo kau kerapugi daikere berokoi
kwaenugana ki nana taininiyau da kau sumagi ki pokaiya
kaupana kwaenugei, ki kau kaubo uburi kau idagi bo kau
kerapugi ki mei puru kwenupi. Kau idagi bo kau kerapugi
daikere mena pokaiya kanenenugowa umowa da ewa iya
maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka bagi
kawaya. Ko kau idagi bo kau kerapugi daikere daikere
pokaiya inako umowa da mu aita ewa kau wadinimoto mata
maramara urau ki nonareya kwenuni-moto ki ka berokoi
kawaya.
9 Ade kau yabugi daikere berokoi kwaenugana ki nana
taininiyau da kau sumagi ki pokaiya kaupana kwaenugei,
ki kau kaubo uburi kau yabugi ki wadi toporu kwenupi.
Kau yabugi eyaka mena bagi ki mena pokaiya umowa da
ewa iya maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka
bagi kawaya. Ko kau yabugi daikere daikere pokaiya inako
umowa da mu aita ewa kau wadinimoto mata maramara
urau ki nonareya kwenunimoto ki ka berokoi kawaya.

Papa sipi kwakowena ki keyakeyai
(Ruki 15:3-7)

10 Wi munu rasi yau maba eba waigubatamiyoi mibai ka
mu aneya-muguma ka maramara kunumau nau Mamai e
yabareya ubumu.
11 Iyapana Mamanuga God e yawatai paeremupu ragidai
ki mu waratamana iya waunai tageyana ki nana ka nau
Kunumau Kawapuwani Apunai bausugubuwani.
12 Nau keyakeyai mo suwagani waina-pumuri; Apunu mosi
e papaiyoma sipi ropani kawaya apunai ida daikere mena
(100) manako e papaiyoma ki mu paunamugu papa sipi
eyaka mena mo yadini kaupoto ki ka e badidi kwae-yagisi?
Nau nidiyani wainapumuri; E papaiyoma dai ki kuduba 99
ki gwabau kamaditamini manako papa eyaka mena wadubu
kaupupu ki e kwaenei kayayagisi.
13 E kwaenepono umono da bananapoto ki ka e papa eyaka
mena ki e nene mamama kawaya wainapoto ko e papaiyoma
ropani kawaya eba waditapu nunutapu ki mu nene ka e
mamama maraitau wainapoto.
14 Ki maba, wi Mamaga kunumau tondau e eba nuwaiya e
munui eyaka mena yau maba mo yawata paerepoto kwakoy-
agisi.”

Iyapana bigi nu bamanugu kwaetagisi ki nu badidi kwaigamu?

15 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Kau waretagi mosi
berokoi mo kau bamageya kwaeyagisi ki kau yabiri e
bameya kayanuwagi manako wi apeya wiga mena e paerei
kwaewena ki wadumuri supasupa. E kau yonagi wainapoto
ki ka baganai,
16 ko e kau yonagi ki eba wainapiyau ki kau uburi
kau kowagiyoma apeya bo apeya eyaka inako waratami
e bameya kaiwagi manako e badidi wagau ki mu mete
wainapomoto. Kau inako kwaenuwagi ki kau Mamanuga
God e okai wagubu ki makeya kwaenugei. Oka ki wagubu
ke; ‘Iyapana apeya bo apeya eyaka baitagisi gwede ewa-
puru emupu ki tagisi matara ki ka wi mu yonamaga ki
mibipumuri.’
17 Ko paere kwaewena apunai ki uburoto kau kowagiy-
oma mu yonamaga mete eba wainapoto ki kau kayanuwagi
iyapana ika Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ragidai
kuduba mu paunamugu uburi nuwagi da mu mete kina e
badidi kwaewena ki sisiyai mu wainapomoto. Ko e mu
yonamaga mete eba wainapoto ki kau e deni mena kamadi
kayanuwagi. Mamanuga God tagararapiyamu ragidai ade
takesi wadamu ragidai mu bama-mugu wi badidi kwai-
wagamu ki maba kau e bameya inako mete kwaenuwagi
tagararapi.

18 Nau wi kuduba yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi
yewe wairau gwede mo bodapamana eba wena-wagana
iwagi ki ka Mamanuga God usi kunumau gwede ki mete
bodapoto da eba wenayagisi. Ade wi yewe wairau gwede mo
wenawagana ki nana baganai iwagi ki ka Mamanuga God usi
kunumau gwede ki nene mete baganai yagisi.

19 Ade nau yona yau mete suwagani wainapumuri; Wi
apeya yewe wairau gwede mo nene wi nuwaga notaga eyaka
mena pokaiya guriguriwagi ki ka nau Mamai kunumau ton-
dau wi badidi iwagubu ki makeya makeya e kwae-yagisi.
20 Mibai, wi apeya bo apeya eyaka nau sini pokaiya ewa-
puru dibipu-muri idiwoi ki ka nau mete kina ika wi pauna-
gau.”

Iyapana paeremaga ki nu notanugu deni mena surupamu

21 Ki makeya ka apunu Pita Iyesu bameya bauwena man-
ako manupupu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau waretani nau
girisiniyono pasusiniyono ki ka nau mara badibadi e paere
nau bamaneya kwaewena ki nau notaneya deni mena suru-
pani? Nau mara ida daikere kewo-wena daikere apeya ki
kwaesugani ka baganai bo?

22 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; “Kau eba mara ida daikere kewowena daikere apeya
mena inako kwaenuwagi ko maramara kawareya kawareya
ka kau e badidi paerepiyau ki kau notageya deni mena su-
rupi.
23 Ki pokere, Mamanuga God e gari rabineya kunumau ka
badidi maba ki nau karako keyakeyai mosi wi kabuwaniyani
wainapumuri; Mara mosi ka apunu kawai mo ubupu iya-
pana e bameya gwedegwede sikwatagubu ki denai e kweya-
mana ki nana mu yona-maga tonopupu.
24 Mu denai kweya-mana marai ki bauwena ka e kowa-
kowaiyoma dai tonotapu kayatagubu yabiri e bigabigai
apunai mosi ki bowa madai kawaya daganani eba iyaba-
pamana makai e bameya sikwawena apunai ki wadumpu
bautagubu e yabareya tamupu.
25 Bigabiga apunai ki sikwa kawaya daganani kwaewena
denai tarana ki makai eba wadubu ki pokere apunu kawai
ki ubupu bigabiga apunai ki sibu, wagubu ke; ‘Kau ridigi
munugiyoma mete kina ade kau gwedegwedegi kuduba ki
iyapana baitagisi tepomoto manako mu bowa madai wi
deniga tamoto ki nau yadani.’

26 Bigabiga apunai yona ki waina-pupu ka e kwarisiwena e
ramatai kawareya ubupu manako e kawai ki genepupu sibu,

wagubu ke; ‘Bada, kau nuwagi nau bamaneya ki eba pupu-
yogono ko nawananugowa. Nau sikwasugubuwani ki denai
kuduba nau ewa were kau negeyani.’

27 E inako wagubu ka apunu kawai ki e notai wirawena
e bigabigai apunai ki e nuwaboyai wainapupu manako e
ubupu apunu ki e bameya badidi sikwawena ki kuduba deni
mena surupupu pa tonopupu kayawena.

28 Bigabiga apunai ki tawa ki kama-dubu bauwena
kayawena kaniyawa ka e waretai mosi ika bananapupu. E
waretai ki ka naiya bowa madai eba ropani bigabiga apunai
ki e bameya sikwawena ko bigabiga apunai ki e waretai
karako empupu ka e kanibu e gobaiya wadubu manako
ragiragi kawaya sibu, wagubu ke; ‘Kau naiya nau bamaneya
sikwa-nugibi ki denai kau karako mena tege.’

29 E waretai yona ki wainapupu ka e kwarisiwena e ramatai
kawareya ubupu manako bigabiga apunai ki sibu, wagubu
ke; ‘Kabai, kau nuwagi nau bamaneya eba pupuyogono ko
nawananugowa. Nau sikwasugubuwani ki denai kuduba
nau ewa were kau negeyani.’

30 E inako wagubu, ko bigabiga apunai ki e waretai ki e
nuwaboyai eba wainapupu ko e wadubu diburapupu ika
tondana da e sikwa-wena ki denai kuduba bodapana were.

31 Bigabiga ragidai dai ki mu wareta-maga badidi
kwaewena emupu ka mu gagayatagubu manako kayatagubu
kawaimaga sisiya ki kuduba simupu.

32 Apunu kawai ki yona ki wainapupu ka e bigabiga apunai
ki e nene ade wagubu bauwena manako nakaripupu sibu,
wagubu ke; ‘Kau ka berokoi. Kau bigabiga beranugei. Kau
genesinibi ki pokere kau bowa madai kawaya daganani
nau bamaneya sikwanugibi ki kuduba nau deni mena su-
rupuwani notagogapuwani.

33 Nau kau nuwanuwa-nibuwani ki pokere kau mete kina
ka kau waretagi e nuwaboyai wainapena.’

34 Apunu kawai ki e nuwai e bigabigai apunai ki bameya
pupuwena manako e wadubu diburapupu ika tondana bita
wadana da e sikwawena ki denai kuduba bodapana were.”

35 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewo-wena ka e wirawena
e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Nau
keyakeyai suwagubuwani ki maba ka wi kowaguma paere
wi bamagau badidi kwaetagamu ki kuduba wi notagau deni
mena surupumuri. Wi inako eba kwaiwagi ki ka nau Ma-
mai kunumau tondau e uburoto apunu kawai ki e bigabigai
apunai bameya badidi kwae-wena ki maba e wi bamagau
inako mete kwaeyagisi.” Iyesu inako wagubu.

19

Ridi apunu anikatagubu ko ragi kasiwaratagamu
(Maki 10:1-12; Ruki 16:18)

1 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e tawana Gariri
kama-dubu kayawena kaniyawa da tawana Diyudiya
bauwena ka e awana Diyoudani purupupu papasi daikere
bauwena tondawa.
2 Iyapana ropani kawaya e ewakumapamawa iwa ki e mu
ika iyatapu.
3 E ika tondawa ka Parisi ragidai dai bautagubu e manu-
pamana da e yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e
wadamana ki nana e bameya bautagubu manako simupu,
tagubu ke; “Apunu mosi e ebo nuwaiya e wainai pa ragipana
wainapiyau ki ka nu goranuga wagau da ki ka baganai bo eba
baganai?”
4 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu manutapu, wagubu
ke; “Mamanuga God e okai ki wi iyabamupu bo pa mena? E
okai wagubu da e kunuma waira yamanapupu makeya ki ka
e ridi yo apunu ewapuru yamanatapu.
5 E mu yamanatapu manako wagubu ke; ‘Apunu mosi
karako e inai mamai kamaditamini ridi mosi uworoto man-
ako mu apeya wainai nobomoi ewapuru eyaka mena idi-
wono.’
6 Naiya ka mu mubo mubo idiwa ko karako ka mu ewapuru
eyaka mena idiwu ki pokere Mamanuga God ridi yo apunu
inako dibitapu ki ka iyapana mo eba baiyagisi mu wade
purupurutamini.”
7 Iyesu inako wagubu wainamupu ka Parisi ragidai ki denai
e manumupu, tagubu ke; “Kau nuwegei ki mibai maba ki
ka oragai apunai Mosisi badidi pokere nu goranuga tapu,
wagubu ke; ‘Apunu mosi nuwaiya ka e wainai ragipana
wainapiyau ki ka e anika meyana puru ki yonai oka pokaiya
taroto manako e ridi ki tonopoto deni mena kayayagisi.” ’
8 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi rabinaga
ka ragiragi kawaya ki pokere ka oragai apunai Mosisi gora ki
wi nene tapu. Ko kerareya Mamanuga God iyapana yamanat-
apu makeya ka inako pa mena.
9 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Ridi mosi rauru
kawakawara ki berai mo eba kwaewena ko e nobomoi
uburoto e wainai ki pa asusu ragipoto manako kayayagisi
ridi kudubai mosi uworoto, ki ka apunu ki e wainai yabiri ki
rauru kawakawarapupu.” Iyesu inako wagubu.
10 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki
wainamupu ka mu Iyesu simupu, tagubu ke; “Waina nobomo
inako idiwana ki ka nu ridi eba tauwa-mana ko pa idiwana
wainapemei.”

11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
“Nau yona suwagu-buwani ki iyapana kuduba eba waina-
pomoto ko Mamanuga God yona ki wainapamana notai
tagebu ragidai ki mu mena ka yona ki mibai waina-pomoto.
12 Mibai ebo ebo ki pokaiya ka iyapana dai ridi eba
tauwamu; Dai wenatagubu siyasiya ki pokere, dai ka iya-
pana mu kwakwarepumaga rigamupu ki pokere, ade dai
ka Mamanuga God e gari kunumau ki mena diriwai kwae-
tagamu ki pokere mu ridi eba tauwamu. Iyapana gwedewau
yona yau wainapa-mana wainapiyamu ki ka baganai mu
wainapomoto.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Maki 10:13-16; Ruki 18:15-17)

13 Iyapana dai mu munumuguma tetampu Iyesu bameya
bautagubu da e idai mu kawarimugu tarana mu nene gurig-
uriwagana ki nana. Ko e tadeyau kabukabuwa ragidai
ubumpu iyapana ki nakaritampu baiyonotampu.
14 Mu inako kwaetagamawa ko Iyesu tadebu, wagubu ke;
“Munu rasi nau bamaneya kebomono ki wi mu yawata-
maga eba bodapiyoi. Mu ka nau Mamai God e gari rabineya
kaiwoto e kasiyarai pokaiya bagi kawaya idiwono.”
15 E inako wagubu manako e idai munu ki kawarimugu
tapu waditapu bagi manako ewa kamaditapu kayawena.

Apunu mosi e gwedegwedei ropani kawaya
(Maki 10:17-31; Ruki 18:18-30)

16 Mara mosi ka apunu mosi Iyesu bameya bauwena man-
ako manupupu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai,
nau bagi badidi maba kwae-sugani da nau denai iya waunai
banana-pani maramara tondoni kaniyoni?”
17 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; “Kau gwede bagi nene nau manusinibi ki mibai ka badidi?
Mamanuga God e eya mena ka bagi. Kau e gorai tapu ki
makeya makeya kwaenugowa ki kau iya ki wadi.”
18 Iyesu inako wagubu, ko apunu ki denai wagubu ke;
“Nau gora bani wadana makeya makeya kwaesugana ki nana
nuwegei?”
E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; ‘Iyapana mo
eba mini poyo; Kau waretagi eba raurupi e wainai eba wadi;
Gwedegwede mo eba kuwa-nuwagi; Kau waretagi badidi
kwaewena empipi ki kau bera eba nuwagi;
19 Kau inagi mamagi wiwiratamiyowa ade kau kiya nene
wainapiyei ki maba kau kowagiyoma mu nene inako mete
wainapiyowa.”

20 Iyesu inako wagubu, ko apunu ki denai wagubu ke; “Gora
nuwagibi ki nau makeya makeya naigida mena kwaesug-
ekeya yabedekeya da karako, ko ki kawareya ka nau gwede
kwaesugani?”

21 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu ade sibu, wagubu
ke; “Kau nuwageya bagi kawaya tondana wainapiyei ki
kau kayanuwagi kau gwedegwedegi kuduba tepi iyapana
gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai tage manako ewa
yabi nau ewaneya uburi. Kau inako kwaenuwagi ki kau
denai bagi kawaya mosi aita kunumau bananapi.”

22 Apunu ki e gwedegwedei ka ropani kawaya ki pokere e
Iyesu yonai ki wainapupu ka e nuwaboyawena nuwasiyasiya
nene e tagai wirapupu kayawena.

23 Iyesu apunu ki nuwasiyasiya nene inako kayawena em-
pupu ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu,
wagubu ke; “Iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya
ragidai mu Mamanuga God sumapamana ade e gari rabineya
kunumau kaiwana idiwana ka ragiragi kawaya.

24 Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki maba. Papa
kawaya ‘kameru’ kwaitana tainugu umunai ki teyagisi ki
ka e daikere eba baiyagisi kayayagisi, mibai ka tainugu
umunai ka marai munta ko papa ki ka kawaya. Ko nau
suwagani wainapumuri; Papa kawaya ‘kameru’ ki tain-
ugu umuneya tewagana ki ka ade matarau ko iyapana
mu gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai ubumana Ma-
manuga God sumapamana ade e gari rabineya kaiwana idi-
wana ki ka ragiragi kawaya.”

25 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki
wainamupu ka mu notamaga kowena manako e manu-
mupu, tagubu ke; “Akae, inako ki ka nima iya waunai
yadini?”

26 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu emitapu manako denai
tadebu, wagubu ke; “Iyapana wi wiga kasiyaraga pokaiya
iya ki eba wadumuri ko Mamanuga God e badidi yagisi ki e
umuneya ka gwedegwede kuduba ade wenayagisi.”

27 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu
ke; “Kau wainapi, nu ka tawanuga kuduba kamadimpi kau
ewageya kaigibi ki pokere denai ka nu gwede yadamu?”

28 E inako wagubu, ko Iyesu mu kuduba tadebu, wagubu
ke; “Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mara ewa, nau
Kunumau Kawapuwani Apunai kaiwawo kemai tanai bagi
kawaya ki kawareya tondoni makeya, ki ka wi nau ewaku-
masiniyamu ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12)
ki wi kawakawaiwagi manako wi kemaga kawareya idiwoi

tawana Isiraero ragidai kunu ida esida kewowena kerapu apeya (12) kuduba ki mu yabiyabirimuguma idiwoi.

29 Iyapana gwedewau wi tawaga, wi yowaguma tataguma, wi inaguma mamaguma, wi munuguma bo wi wairaga inako ki kuduba nau pokanere kamaditamuri kaiwagi, ki ka wi denai kawaya daganani wadumuri manako maramara idiwana kaiwana ki iyai wi mete wadumuri.

30 Iyapana ropani kawaya karako yewe wairau kawakawayatagubu idiwu ki mu ka mara mosi maimeretagisi ewa ubumoto. Ade iyapana ropani kawaya karako maimeretagubu idiwu ki mu ka mara mosi kawakawayatagisi yabiri ubumoto.” Iyesu inako wagubu.

20

Iyapana kokorau upitagamawa ki keyakeyai

1 “Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai mosi nau karako wi kabuwaniyani wainapumuri; Mara mosi nawaru dumai tarawa makeya ka apunu kawai mosi ubupu iyapana e upi kwaetagamana ki nana mu kwaene-maga kayawena.

2 Mu mara eyaka mena upitagamana ki denimaga bowa madai baura eyaka mena wadamana ki yonai e mu mete ewapuru tagubu mibimupu manako ewa tonotapu e kokoreya kayatagubu upitagamawa.

3 Madega kaidenai pisikanawagawa makeya ka e ade ubupu kanibu iyapana dai ika imatau pa ubumawa iwa emitapu.

4 Emitapu manako e mu mete tadebu, wagubu ke; “Wi kaiwagi nau upini kwaiwagi ki ka nau wi deniga kemora nene negeyani.”

5 E inako wagubu manako mu mete kina e kokoreya kayatagubu.

Madega paunau wadawa makeya ade madega kekerawagawa makeya ka e inako mete kwaewena iyapana dai e kokoreya tonotapu.

6 Kemora nene ka e ade ubupu iyapana dai ika pa ubumawa iwa ki emitapu manako tadebu, wagubu ke; ‘Wi madega kawaya yau gwede nana pa asusu giripiyamu iwu?’

7 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; ‘Ki mibai ka iyapana mo e upi kwaigamana ki nana nu eba nidibu.’ Mu inako tagubu ki pokere apunu kawai ki iyapana ki mete tadebu, wagubu ke; ‘Baganai, wi kaiwagi nau kokoraneya upiwagi.’

8 Kemorawagawa makeya ka apunu kawai ki ubupu e kobaiya upiwagawa apunai mosi sibu, wagubu ke; ‘Kau nau

upini kwaetagamawa ragidai ki mu nene nuwagi baitagisi
manako mu upitagamawa ki denimaga tage. Ewa bautagubu
ragidai mu denimaga ki kau yabiri tage ko yabiri bautagubu
ragidai mu denimaga ki kau siyarai tage.'
9 Iyapana kemora nene bautagubu ragidai ki mu ka yabiri
bautagubu manako mu denimaga bowa madai baura eyaka
mena ki mu eyaka eyaka wadumupu.
10 Iyapana didiburu bau-tagubu ragidai ki emupu ka mu
nota-maga wagubu ke; 'Nu ka didiburu mena baigibi muya
nunumeya idiweya da kemorawena ki pokere nu ka bani
deninuga kawaitau yadamu.' Mu notamaga inako wagubu
ko mu mete bowa madai baura eyaka mena ki mena wad-
umupu.
11 Mu ki mena wadumupu ki pokere mu apunu kawai ki e
bameya gunaratagubu, tagubu ke;
12 'Iyapana yau mu ka kemora nene bautagubu eba
rowarowa upitagamawa ko nu ka didiburu mena baigibi kau
upigi kwaigemeya muya nunumeya da karako kemorawena.
Kau bowa madai baura eyaka mena mu tagebi ki kau nu mete
negebi ko ki ka eba supasupai.'
13 Mu inako tagubu, ko apunu kawai ki wirawena e upi
kwaewagawa apunai ki mosi sibu, wagubu ke; 'Kabai, nau
eba paerepuwani kau bamageya berokoi mo eba kwaesug-
ubuwani. Nau didiburu kau mete ewapuru iwagibi mibimipi
da kau nau upini mara eyaka mena upi-nugowa ki nau kau
denigi bowa madai baura eyaka mena negeyani.
14 Kau denigi ki wadi kau tawageya kaya-nuwagi. Nau
siyarai bautagubu ragidai ade wi yabiri baigubu ragidai wi
deniga kawayai eyaka mena negebuwani ki ka nau naubo
mena.
15 Nau naubo bowani madai pokaiya badidi kwaesugana
wainapakani ki nau kwaesugani, ko kau wainapiyei da ki ka
eba baganai bo? Nau ewa bautagubu ragidai denai kawaya
tagebuwani ki nene kau nuwaroronugei bo?"
16 Iyesu keyakeyai ki wagubu ade tadebu wagubu ke; 'Iya-
pana gwedewau karako siyareya ubumu ki mu ka aita yabiri
ubumoto ade iyapana gwedewau karako yabiri ubumu ki mu
ka aita siyareya ubumoto."

Iyesu powagana ade iyawagana sisiyai ki ade wagubu
(Maki 10:32-34; Ruki 18:31-34)

17 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya mete kina kayatagubu natere
Diyerusaremu yawatau yamawa ka e mu waditapu paere
bananatapu mubo mena kayatagubu manako tadebu,
wagubu ke;

18 “Nau suwagani wainapu-muri; Nu karako natere
Diyerusaremu kaigamu ki ka iyapana ubumoto Kunumau
Kawapuwani Apunai nau wadisinimoto iyapana
kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina
ki mu idamaga rabineya nau tamusinimoto. Mu idamaga
rabineya tamusinimoto manako iyapana ki ubumoto mu
idamaga gurai nau naurineya ugwadi-sinimoto ragiragi,
tagisi ke; ‘Kau kaubo beragi ki pokere karako denai
ponuwagi.’ Mu inako tagisi,
19 manako wadisinimoto kwaiyanai ragidai mu idamaga
rabineya tamusinimoto manako mu ubumoto nau
waegeyageyamasinimoto, wikuku pokaiya raukekesinimoto
manako ewa susinimoto poyo. Nau mibai posugani ko mara
apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani
uburani.” Iyesu inako wagubu.

Apunu Diyemesi yo Diyoni mu inamaga Iyesu genepupu (Maki 10:35-45)

20 Ki makeya ka apunu Tabadi e wainai ubupu e gubagaiy-
oma apeya waratapu Iyesu bameya bautagubu. Ridi ki Iyesu
yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako e
nuwaiya badidi wainapiyawa ki e Iyesu kwaewagana ki nana
gwaiyabapupu.
21 “Kau nuwageya gwede?” Iyesu inako wagubu manako
ridi ki denai wagubu ke; “Nau nuwaneya ka yau kena; Kau
nau gwaiyabasini da kau Kaiwawo-nuwagi makeya ki ka nau
gubaganiyoma apeya yau kau madanigeya idiwono, mosi
kau idagi garu deneya ade mosi kau idagi tenene ki deneya.”
22 Ridi ki inako wagubu ka Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; “Kau nuwegei ki mibai kau kiya eba kataigeya.” E
inako wagubu manako wirawena ridi ki e gubagaiyoma ki
tadebu, wagubu ke; “Nau nuwaboya nene awana suwakarai
kubarani makari bananapani ki wi mete kubamuri baganai
bo?”
23 “Ena, nu baganai.”
Mu inako tagubu, ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke;
“Baganai, nau nuwaboya nene awana suwakarai kubarani ki
wi mete kubamuri. Ko iyapana nima nau idani garu deneya
tondana ade nima nau idani tenene deneya tondana ki sisiyai
ka nau eba suwagani. Iyapana gwedewau nau Mamai mu
watamaga ki winepupu ragidai ki mu mena ka aita kaiwoto
wata ki idiwono.”
24 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida mena ki
apunu Diyemesi yo Diyoni mu sisiyamaga ki wainamupu ka
mu bamamugu rabina-maga pupuwena.

25 Ko Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba
mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke;
“Wi kataigau da Mamanuga God tagararapiyamu ragidai
mu kawakawaimuguma ubumoto mu mubo kasiyaramaga
pokaiya gwede mo togomono ki ka mu kobamugu idiwu
ragidai ki mu umunumaga yodomono makeya makeya kwae-
togomono.
26 Ko wi bamagau ka inako pa mena. Wi mo nuwagau
kawaigamana wainapiyamu ki ka wi yabiri kwarisiwagi wi
kowaguma mu bigabigamaga kwaiwogoi.
27 Ade wi mo nuwagau yabiri ubumana waina-piyamu ki
ka wi yabiri kowaguma mu ewamugu ubumoi mu bitamaga
kawara-piyoi.
28 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete kina inako
kwaesugakani. Eba iyapana ubumana nau bigani kwaetaga-
mana ki nana bausugubuwani ko nau uburana mu bigam-
aga kwae-sugana ki nana nau bausugubuwani. Nau posug-
ani manako nau pokanere ka iyapana ropani kawaya mu
bigimaga kuduba rikayagisi deni mena goga-yagisi.”

Iyapana apeya yabumaga kenekenei
(Maki 10:46-52; Ruki 18:35-43)

29 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina natere
Diyeriko kamadamana kayatagamana kwae-tagamawa ka
iyapana ropani kawaya mu ewakumatampu.
30 Iyapana apeya yabumaga kenekenei ika yawata kwaiya
idiwa ki Iyesu ika yabadawa sisiyai wainamupu ka mu bo-
nanamaga ragiragi kawaya patamupu, tagubu ke; “Oragai
apunai Dewida e momai, kau nu nuwaboyanuga wainapiyei
bo pa mena?”
31 Mu inako tagamawa ka iyapana ropani kawaya ika
ubumawa iyapana apeya ki yona kerekeretagamana ki nana
nakaritampu ko mu bonanamaga ragiragi kawaya kawareya
kawareya ade wena siyamawa, tagamawa ke; “Oragai apunu
Dewida e momai, kau nu nuwaboyanuga wainapiyei bo pa
mena?”
32 Iyesu yona ki wainapupu ka e yawatau ubupu iya-
pana apeya ki mu nene wagubu bautagubu manako tadebu,
wagubu ke; “Wi nuwagau nau gwede wi nene kwaesugani?”
33 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Kaiwawonuga,
nu nuwa-nugu ka kau nu yabunuga wadi papi da nu tawana
empamu.”
34 Mu inako tagubu wainapupu ka Iyesu mu nuwaboya-
maga wainapupu manako mu yabumaga geyapupu. E mu

yabumaga geyapiyawa makeya ka iyapana ki tawana matarau emupu manako mu kimpu ubumupu Iyesu eweya kayatagubu.

21

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa

(Maki 11:1-11; Ruki 19:28-40; Diyoni 12:12-19)

1 Mu kebomawa da natere Diyerusaremu bameya bautagamawa ka mu ripa ‘oripi’ wena-tagubu kweyai ki yamupu manako natere marai munta mo si ka Bepage bautagubu. Mu ika bautagubu ka Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tadebu, wagubu ke;

2 “Wi natere buri yabaranugu ki yabiri kaiwagi manako papa ‘donki’ mosi e munui mete kina taburuba pokaiya yawata uwareya umatampu ki ika emitamuri. Wi papa ‘donki’ ki e munui mete kina taburubamaga rikapumuri manako bananatamuri kebomuri.

3 Ko iyapana mosi wi eminiyoto, yagisi ke; ‘Wi badidi pokere inako kwaiwagamu?’, e inako yagisi ki ka wi denai e simuri, iwagi ke; ‘Nu Kaiwawonuga papa ‘donki’ yau e munui mete kina ki mu nene wagubu. E garugaru ade tonotamini wiratagisi baitagisi.”

4 Iyesu inako wagubu ki ka Mama-nuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka tapu ki mibai wenawena. E okai ki inako wagubu ke;

5 ‘Tawana Saiyoni ragidai yona yau tade; Wi Kaiwawoga kwarisiwena papa ‘donki’ kawareya wi nene yabadau empumuri. E papa ‘donki’ ki munai kawareya yabadau.’

6 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya ki kayatagubu manako mu natere buri bautagubu ka mu Iyesu badidi tadebu ki makeya makeya kwaetagubu.

7 Mu papa ‘donki’ ki e munui mete kina tetampu wiratagubu bautagubu ade mu muga midimaga tatamai rikatampu papa ki kawarimugu nakatampu manako Iyesu yapu papa ‘donki’ ki kawareya tondubu kayawena.

8 E kayawena kaniyawa ka iyapana ropani kawaya ika ubumawa ki mu mete kina mu midimaga tatamai dai rikatamawa yawatau nakapamawa ade dai ka ripa kwarai meyamawa naka-pamawa da Iyesu ki kawareya bauwagana kayawagana ki nana.

9 Iyapana dai yabiritagubu ade dai ewatagubu inako kayatagubu yamawa manako mu ewapuru mena Iyesu paraupamawa Mamanuga God e si tepapamawa, tagamawa ke;

"Ousana kaiwa kaiwa. Oragai apunai Dewida e momai, nu kau sigi tepapemei. Mamanuga God kau wadiniyoto bagi. Kau karako Mamanuga God e kasiyarai pokaiya baunugibi. Mamanuga God usi kunumau tondau e si nu karako tepapemei."

Iyapana inako tagamawa.

10 Iyesu natere Diyerusaremu bau-wena ka iyapana kuduba notamaga kowena purere igida yauda bautagamawa, tagamawa ke; 'Apunu yau e ka nima?'

11 Ko iyapana e ewakumapamawa mete bautagubu ragidai ki mu denai tagubu ke; "Apunu yau e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai mosi si ka Iyesu. E ka natere Nasareta tawana Gariri rabineya ki mu iyapana-maga mosi." Mu inako tagubu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kayawena
(Maki 11:15-19; Ruki 19:45-48; Diyoni 2:13-22)

12 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki rabineya kayawena manako iyapana ika deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa ki nakaritapu siwakeketapu. Bowa madai deni deni nida kasiwaratagamawa ragidai ki mu wataramaga ki e korita-pupu isiyapupu ade midiwari bowa madai nene nidatagamawa ragidai ki mu kebarimaga ki e mete tarapupu isiya-pupu,

13 manako tadebu, wagubu ke; "Takari kawaya ka mu Mamanuga God e okai mosi inako tampu, tagubu ke; 'Nau Tawani ki ka guriguri tawai.' Mamanuga God e okai inako wagubu, ko wi ka kuwa ragidai yewe maramara weki gwaiya kuwaiwagamu idiwu." Iyesu inako wagubu.

14 Mamanuga God e Tawai rabineya ka iyapana yabumaga kenekenei ade tagamaga korekorei Iyesu bameya bautagubu manako e mu iyatapu.

15 Ko Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade gora kataimugu ragidai mete kina Iyesu bagi kawaya badidi kwaewagawa emupu, ade munu rasi Mamanuga God e Tawai rabineya e si tepapamawa idiwa ki mu yonamaga mete wainamupu, ki ka mu nuwamaga pupuwena. Munu rasi ki inako taga-mawa ke; 'Oragai apunai Dewida e momai, nu kau sigi tepapemei.'

16 Iyapana kawakawai ki Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Mu yona tagamu ki kau wainapiyei bo pa mena?"

"Ena, nau wainapakani. Ko Mama-nuga God e okai ki wi iyabamupu bo? Oka ki wagubu ke; 'Mamanuga, kau munu rasi kabuwatapi da mu kau sigi bagi kawaya ki tepapiyamu.' "

17 Iyesu inako wagubu manako iyapana ki kamaditapu
natere Diyerusaremu kamadubu kayawena umawa da
natere Betani bauwena manako e kemora ki ika ukwapu.

Iyesu ripa damaya sibu
(Maki 11:12-14, 20-24)

18 Mu ika ukwampu nawaru puru-wena manako natere
Betani kama-dumpu kayatagubu kaiwa ka Iyesu wetei mebu.
19 E wetei meyawa ka e yabu tapu manako ripa damaya
mo buri yawata kwaiya uburawa ki empupu. Ko ki ka eba
damaya madai kirau ki marai ki pokere e ripa ki bameya
bauwena ka e damaya madai mo eba empupu. E kwarai
mena empupu ki pokere e ripa ki sibu, wagubu ke; "Kau
mibigi ewa eba kiroto." Iyesu yona ki wagubu makeya ka ripa
ki deni mena surawena.
20 E tadeyau kabukabuwa ragidai badidi wenawena
emupu ka mu nota-maga kowena kodabamaga kamupu,
tagubu ke; "Ripa damaya yau badidi maba garugaru mena
inako surawena?"
21 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
"Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi notaga eba
apeya apeya ko eyaka mena Mamanuga God sumapiyoi ki ka
nau ripa damaya bameya badidi kwaesugubuwani ki maba
wi mete inako kwaiwagi. Ko eba ki mena. Wi kweya buri
simuri, iwagi ke; 'Kau kiya kiri uburi kayanuwagi egi suri',
wi inako iwagi ki ka kweya ki eya kiroto uburoto kayayagisi.
22 Wi Mamanuga God bameya guriguri pokaiya gwede mo
nene geneiwagi ki ka wi notaga eyaka mena inako nota-
pumuri, iwagi ke; 'Nau karako suwagu-buwani ki wenayag-
isi.' Wi inako sumaiwagi ki ka wi iwagubu ki wana e negeni."
Iyesu inako wagubu.

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapa-
mawa
(Maki 11:27-33; Ruki 20:1-8)

23 Iyesu wirawena Mamanuga God e Tawai rabineya ade
kanibu manako iyapana ika idiwa ki tadeyawa kabukabuwa
tondawa ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
ade iyapana kawakawai dai ki e bameya bautagubu manako
manumupu, tagubu ke; "Kau nima kasiyara negebu were
kwaenugei? Kasiyara ki nima negebu?"
24 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
"Yabiri ka nau wi manuniyani denai sidimuri were ewa ka
nau nima kasiyara tegebu ki sisiyai wi nidiyani.
25 Apunu Diyoni iyapana siruwatamana ki nana bauwena
ki ka e Mamanuga God wagubu ki pokaiya kwaewagawa bo

iyapana kaina mo wagubu were kwaewagawa? Wi ki iwagi da nau wainapani.”

Kawakawai ragidai e manui ki wainamupu ka mu denai e badidi siyamana ki nana dibimupu deni deni tagamawa kasiwara idiwa. Mu inako tagamawa ke; “Nu denai iwagamu da; ‘Apunu Diyoni, e ka Mamanuga God wagubu umuneya kwaewagawa’, nu inako iwagamu ki ka apunu ki denai nidiyoto, yagisi ke; ‘Baganai, ko wi badidi pokere apunu Diyoni e yonai eba sumamupu?’

26 Ko nu iwagamu da; ‘Apunu Diyoni, e ka iyapana kaina mo wagubu umuneya kwaewagawa’, nu inako iwagamu ki ka nu iyapana-nuguma pakasi ragidai badidi tagisi, mibai ka mu kuduba wainapiyamu da apunu Diyoni e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ki apunai mosi.”

27 Kawakawai ragidai inako waina-mupu ki pokere mu denai Iyesu simupu, tagubu ke; “Nima Apunu Diyoni tonopupu ki nu eba katainugu.”

Iyesu yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Baganai, wi nau eba sidimupu ki pokere nima kasiyara nau tegebu pokaiya kwaesugakani ki sisiyai nau wi mete eba nidiyani.”

Apunu mosi e gubagaiyoma apeya ki keyakeyai

28 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Wi karako badidi wainapiyamu; Apunu mosi e gubagaiyoma apeya mete idiwa manako mara mosi ka e ubupu e gubagai yabiri wenawena ki e bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; ‘Gubagani, kau karako kokorau kaya-nuwagi upinuwagi.’

29 E inako wagubu ko e gubagai ki basarawena, denai wagubu ke; ‘Pa mena, nau eba nuwa-neya’. E inako wagubu ko ewa ka e notai ade wirapupu manako kokorau kayawena.

30 Ki eweya ka apunu ki wirawena e gubagai mosi ki e bameya kayawena manako e mete sibu da e kokorau kayawagana upiwagana ki nana. E gubagai ki garugaru mena wagubu ke; ‘Baganai, eba wainapi, nau kokorau kayasugani’. E inako wagubu ko ewa ka e notai wirapupu manako kokorau eba kayawena.

31 Karako sidimuri da nau wainapani; Munu nima ubupu e mamai umunui wadubu, yabiri ki kena bo ewa ki kena?”

Iyesu yona ki wagubu ka kawakawai ragidai ki denai tagubu ke; “Munu yabiri ki kena.”

Mu inako tagubu, manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana takesi wadamu ragidai ade ridi yawata kawakawareya iwu ragidai ki mu ka aita wi raurunimoto Mamanuga God e gari rabineya yabiri kaiwoto, ko wi ka ewaiwagi.

32 Apunu Diyoni wi bamagau bauwena yawata supasupai
kabuwa-nibu, ko e yonai ki wi eba wainamupu sumamupu.
Takesi wadamu ragidai ade ridi yawata kawakawareya iwu
ragidai e yonai wainamupu sumamupu manako mu bera-
maga berokoi kamadumpu ki wi yabugere emitampu ko wi
wiga beraga berokoi ki wi eba kamadumpu ade wi notaga eba
wiramupu.”

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga
(Maki 12:1-12; Ruki 20:9-19)

33 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Nau keyakeyai ade mosi
suwagani wainapumuri; Waira apunai mosi e gari umapu
manako ripa ‘waeni’ ki momai dai tepupu gari ki rabineya
upu. Ki eweya ka e ripa madai ki botopamana watai yamana-
pupu manako iyapana e upi ki kwayubapamana watai iyarau
mo mete wadubu. Wadubu kewowena ka e iyapana dai mu
nene wagubu bau-tagubu manako gwaiyabatapu, wagubu
ke; “Wi nau upini yau naigida mena kwayubapiyoi manako
maura marai ki makeya ka wi madai dai wi wiga tepiyoi ko
dai nau nene nakapiyoi. Nau niya ka tawana mo kayasugani
umoni da ewa marai mosi ade bausugani.” E inako wagubu
manako kamaditapu kayawena.

34 Maura marai bauwena ka e ubupu e bigabigaiyoma ripa
madai dai tepa-mana ki nana upi kwayubapamawa ragidai
ki mu bamamugu tonotapu kayatagubu.

35 Ko mu ika bautagubu ka upi kwayubapamawa ragidai ki
ripa madai mo mu eba tagempu ko mu ubumpu iyapana ki
tetampu mo guda-pamawa da pa tonomupu kayawena, mo
minimupu poyo ade mosi bowa were minimupu.

36 Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigaiyoma ragidai ropani
kawaya inako ade tonotapu kayatagubu. Ko mu iwa da
buri bautagubu ka upi kwayuba-pamawa ragidai ubumpu
yabiri bau-tagubu ragidai bamamugu badidi kwaetagamawa
ki maba mu ewa bautagubu ragidai ki mu bamamugu inako
mete kwaetagubu.

37 Upi apunai e bigabigaiyoma inako tonotamiyawa da
kewowena ka e eya gubagai tonopupu. E notai wagubu
ke; ‘Nau niya gubagani tonopani ki ka mu e naigida mena
wiwirapomoto waina-pakani.’

38 Ko e gubagai kayawena umawa da buri upi kwayubapa-
mawa ragidai bamamugu bauwagana kwae-wagawa ka mu e
yabadawa emupu manako mu mubo mena tagubu ke; ‘Waira
yau ewa wadana apunai ki bauwena yau kena ki pokere
karako miniyamu poyo da e gwedegwedei yau kuduba ka aita
nu tepamu.’

39 Mu inako tagubu manako mu munu ki wadumpu
dokodoko gari tagaiya kwenumupu manako minimupu
poyo.”
40 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana
ki ade manutapu, wagubu ke; “Wi badidi wainapiyamu;
Waira ki apunai e eya aita wirayagisi baiyagisi ki ka e upi
kwayubapamawa siyasiya ragidai ki mu bamamugu badidi
kwaeyagisi?”
41 Iyesu inako wagubu ka kawakawai ragidai ki denai e
simupu, tagubu ke; “Mu berokoi kwaetagubu ki pokere e mu
tetamini namutamini manako ewa e upi kwayubapamana
ragidai kudubai dai ki mu nene yagisi baitagisi manako mu
ubumoto e upi naigida mena kwayuba-pomono da maura
marai baiyagisi ki ka mu bani tepomoto manako daikere
apunu kawai ki e nene nakapomoto.”
42 Iyapana ki inako tagubu manako Iyesu denai mu tadebu,
wagubu ke; “Mamanuga God e okai ki wi iyaba-mupu bo pa
mena? Oka ki wagubu ke;
‘Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda
berokoi ki pokere kwenumupu. Ko Mamanuga God
bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu. Nu
Kaiwawo-nuga ki kwaewena ka bagi kawaya nu
yabunugere emipi.’ ”
43 Iyesu Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu
manako ade tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God wi wataga
e gari rabineya winepupu tapu ki e koritapoto iyapana
kudubai mibi-maga kipu ragidai ki mu tageni da mu ika
idiwono.
44 Nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana kaiwoto da bebeda
ki pokaiya pisipisitamini gwepomoto ki ka mu bidara yadini
midimaga purupuru-tagisi. Ade bebeda ki mu kawarimugu
kauyagisi ki ka mu tauniyoto kwere-kwerere.” Iyesu inako
wagubu.
45 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Parisi
ragidai mete kina wainamupu da Iyesu keyakeyai ki wagubu
ki ka e mu nene wagubu,
46 ki pokere mu gagayatagubu e wadamana yawatai
kwaenepamawa. Ko mu e eba wadumupu mibai ka mu
pakasi ragidai ropani kawaya ika idiwa ki mu kudu-mugu
wainamupu. Pakasi ragidai tagubu da Iyesu e ka Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi.

22

Mamanuga God e poragai kawaya ki waigugui
(Ruki 14:15-24)

1 Iyesu waigugu pokaiya iyapana ade tadebu, wagubu ke;

2 “Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai
pokaiya idiwana ki keyakeyai mosi ka yau kena; Apunu
kawai mosi e gubagai anikawagana ki kupei kawaya mo
okukunawena.
3 E okukunawena kewowena ka e bigabiga-iyoma dai
tonotapu da mu kayataga-mana iyapana bibitapu ragidai
ki waratamana kupe kawareya bautaga-mana ki nana. E
bigabigaiyoma kaya-tagubu iyapana tademupu, ko iyapana
ki basaratagubu eba bautagubu.
4 Ko apunu kawai ki e bigabigaiyoma dai ade tonotapu
tadebu, wagubu ke; ‘Wi kaiwagi nau bibitapuwani
ragidai inako tademuri, iwagi ke; ‘Nau kupe yau
okukunasugubuwani kewowena. Nau papaniyoma
burumakau munumuguma mete kina ki nau namutapuwani
bani teyamipi nawananimei ki pokere wi kuduba kupe yau
kawareya garugaru mena baiwagi.’
5 E bibi tonotapu ragidai kayatagubu yona ki iyapana
tademupu ko iyapana basaratagubu umunumaga eba wad-
umpu ko mu mubo nuwamugu nuwamugu mena kwae-
tagubu. Mosi e ebo kokoreya kayawena ade mosi e ebo
baikamu wateya ki kayawena. Mu inako kwaetagubu,
6 ade mu dai ubumpu bibi ragidai ki tetampu giritampu
pasutampu manako ewa taunimupu popo.
7 Iyapana kwaetagubu siyasiya ki sisiyai apunu kawai ki
wainapupu manako e nuwai pupuwena e piyara-iyoma dai
tonotapu kayatagubu berokoi kwaetagubu ragidai ki kuduba
namu-tampu gawarara manako mu natere-maga mete pa-
sumupu.
8 Ki eweya ka e bigabigaiyoma ragidai mu nene wagubu
bautagubu manako tadebu, wagubu ke; ‘Nau gubagani
anikawagana ki kupei nau ororeya mena okukunasug-
ubuwani kewowena. Ko iyapana bibimaga tonopuwani
ragidai ki mu ka eba bagi da mu bautagamana makai,
9 ki pokere wi karako kaiwagi imatau ade yawata
kawakawareya iyapana ropani kawaya pa asusu ika idiwu
ki waratamuri da mu kupe yau kawareya baitagisi.’
10 E inako wagubu manako e bigabigaiyoma kayatagubu
imatau ade yawata kawa-kawareya iyapana bagi ade eba
bagi ki kuduba waratampu bautagubu tawa kuduba posi-
wena.
11 Apunu kawai ki iyapana bau-tagubu ragidai mu emita-
mana ki nana tawa rabineya yapu manako e apunu mosi
ika tondawa ki e anika monagai eba umapu ki empupu sibu,
wagubu ke;
12 ‘Kabai, kau anika monagai eba umapi ki pokere kau
badidi maba nau tawaneya baunugibi?’ E inako wagubu, ko

apunu ki yona daikere mo eba wagubu ko pa tondawa.
13 E pa tondawa ki pokere apunu kawai ki e bigabigaiyoma
tadebu, wagubu ke; ‘Apunu yau wadumuri e idai kerarai
umamuri dokodoko manako gari tagaiya sisipu rabineya
kwenupumuri. E ika makariyogono uwarai sisiripono yadi
kirono tondono.”
14 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ki
ade tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e iyapana ropani
kawaya bibitapu ko e iyapana eba ropani winetapu.”

Iyapana wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Maki 12:13-17; Ruki 20:20-26)

15 Ki makeya ka Parisi ragidai mubo mena paeretagubu
Iyesu beraberapa-mana manupamana da e yona mo
paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana
ki keketai kupamawa.
16 Mu ubumpu mu muga tademawa kabukabuwa ragidai
ade apunu Erodi e kowaiyoma dai mete kina ki tonotampu
kayatagubu Iyesu bameya bautagubu manako simupu,
tagubu ke; “Nidiyei kabukabuwa apunai, nu katainugu
da kau iyapana eba beratamiyei ko kau yona mibai mena
nuwegei. Iyapana kawakawai kau bamageya bautagamu
ki kau bera yonai eba nuwegei beratamiyei. Ade iyapana
pakasi ragidai kau bamageya bautagamu ki kau mu mete
eba beratamiyei yona kudubai mosi nuwegei. Pa mena. Kau
maramara yona eyaka mena Mamanuga God e yawatai
ki yonai mibai ki mena kawareya kawareya iyapana
kabuwatamiyei.
17 Ki pokere, kau badidi wainapiyei ki kau karako kiya
nuwagi da nu wainapamu; Nu tawana Roumi ragidai mu
kawaimaga Sita bameya nu wairanuga denai takesi tamana
ki nene ka nu goranuga badidi wagau? Nu takesi ki tamana
ka baganai bo eba baganai?”

18 Iyapana ki Iyesu wadamana ki nana dayaya yonai taga-
mawa ki Iyesu ororeya mena kataiwena ki pokere e denai
tadebu, wagubu ke; “Wi ka midiga pa matakawagau ragidai.
Wi badidi pokere nau wadisinimana ki nana dayaya yonai
iwagamu?
19 Ko baganai, wi takesi tamana ki bowai madai mo tege-
muri da nau empani.”

Mu bowa madai mo wadumpu kwemupu,
20 manako e mu manutapu, wagubu ke; “Yau ka nima keyai
bowa madai yau naureya tondau? Nima si bowa madai yau
naureya okamupu?”

21 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Yau ka tawana
Roumi ragidai mu kawaimaga Sita e keyai ki naureya ton-
dau.”
Mu inako tagubu, manako Iyesu denai wagubu ke;
“Baganai, ki pokere apunu kawai Sita e nene ki wi e ebo
kwemuri, ade Mamanuga God e nene ki wi e ebo kwemuri.”
22 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana ki mu notamaga
kowena denai siyamana babatagubu manako kamadumpu
kayatagubu.

Popai ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto
(Maki 12:18-27; Ruki 20:27-40)

23 Mara eyaka mena ki rabineya ka Sadusi ragidai dai Iyesu
bameya bau-tagubu. Sadusi ragidai mu ka iyapana inako
tadeyamu, tagamu ke; ‘Nu popoigamu ki ka nu ewa eba
iyaigamu ade kimamu ubumamu.’
24 Sadusi ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako
simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, oragai
apunai Mosisi nu goranuga inako tapu, wagubu ke; ‘Apunu
mosi e wainai munu eba wenapoto manako e nobomoi poy-
agisi, ki ka apunu ki e yowai koboro ki uworoto manako
munu wenapoto ki aita popai apunai ki e watai yadini.’
25 Kau karako wainapi; Iyapana ida daikere kewowena
daikere apeya (7) nu mete yewe idiweya manako mu tata-
maga ridi mo uwapu. E ridi mo uwapu ko e munu eba
wenapupu manako apunu ki powena. E powena ki pokere
e yowai koboro ki uwapu ko e mete powena ko munu mo eba
wenawena.
26 Mu inako kwaetagamawa yamawa da iyapana ida
daikere kewowena daikere apeya (7) koboro ki uwamupu
ki mu kuduba popotagubu gawarara ko munu mo eba we-
nawena.
27 Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena.
28 Kau karako nuwagi da nu wainapamu; Mara kwauneya
iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto
makeya ki ka ridi ki nima wainai? Mibai ka e iyapana ida
daikere kewowena daikere apeya (7) ki tauwapu.”
29 Sadusi ragidai ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu,
wagubu ke, “Wi paerepiyamu kawaya daganani. Wi Ma-
manuga God e yonai eba kataigau ade e kasiyarai mete eba
kataigau.
30 Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubu-
moto makeya ki ka mu eba anikatagisi. Mu ka aneya
kunumau idiwu ki mu maba inako idiwono.
31 Ko iyapana popotagubu ragidai ewa ade iyatagamana
kimana ubumana ki yonai ka Mamanuga God e okai wi

kabuwanibu kewowena. Ko e yonai ki wi bani eba
iyabamupu bo? E okai ki wagubu ke;
32 ‘Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu Aisiki e
Mamai God ka nau. Ade apunu Diyaikapu e Mamai God ka
nau.’ ”
Iyesu ubupu Mamanuga God e okai kawareya inako
wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God
e ka eba iyapana kwakwarepumaga ononopiyamu puwawa-
gau ki mu Mamamaga. E ka popai ragidai mu keyaimuguma
iyaiya idiwu ki mu Mamamaga, ki pokere e okai wagubu ke;
‘Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu Aisiki e Mamai
God ka nau. Ade apunu Diyaikapu e Mamai God ka nau.”
33 Iyapana ropani kawaya Iyesu kabuwai ki wainamupu ka
mu nota-maga kowena.

Gora bani ka kawaya
(Maki 12:28-34; Ruki 10:25-28)

34 Iyesu badidi wagubu ki pokaiya Sadusi ragidai yona
denai tagamana babatagubu ki sisiyai Parisi ragidai
wainamupu manako mu bautagubu ewapuru dibimupu.
35 Mu ewapuru dibimupu manako mu paunamugu ka
Mamanuga God e gorai kataiya apunai mosi ubupu Iyesu
manupana da e yona mo paerepana ki nana e manupupu,
wagubu ke;
36 “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, Mamanuga God e gorai
ropani kawaya nakapupu ki paunamugu gora bani ka
kawaya esida?”
37 E inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
“Gora kawai ka yau kena; ‘Mamanuga God e eya mena ka
Kaiwawo. Wi nuwaga notaga ade wi mibiga kuduba e mena
mara-mara nota kwarikwarisipiyoi idiwoi.’
38 Gora ki mena ka kawaya esida,
39 ade gora ki kobaiya ka yau kena; ‘Kau kiya nene
wainapiyei ki maba kau kowagi-yoma mu nene mete
wainapiyowa.’
40 Gora apeya yau mena ka kawakawaya. Mamanuga God
e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai badidi tagubu
ade oragai apunai Mosisi gora badidi tapu ki kuduba ka gora
apeya yau mu koba-mugu.” Iyesu inako wagubu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Maki 12:35-37; Ruki 20:41-44)

41 Parisi ragidai ika bautagubu dibimupu idiwa ki pokere
Iyesu mu manutapu, wagubu ke;
42 “Wi badidi wainapiyamu; Wi Iya Negeyana Apunai
Keriso ki e ka nima e momai?”

E inako wagubu manako mu denai tagubu ke; “E ka oragai
apunai Dewida e momai.”
43 Mu inako tagubu ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke;
“Keriso ka oragai apunai Dewida e momai ki yonai ka mibai
maba ki ka Mamanuga God e Keyai badidi pokere apunu
Dewida kabuwapupu da e uburoto Keriso e eya Kaiwawoi
siyana ki nana sibu? Mama-nuga God e okai wagubu ke;
44 ‘Nau Mamai God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau nau
madanani garu deneya tondowa da nau kau iyaragiy-
oma kuduba kwanatamani kau kerapugi kobaiya
nakatamani kewoyagisi were.’
45 Oragai apunai Dewida ubupu wi Iya Negeyana Apunai
Keriso e eya Kaiwawoi sibu, ko ade badidi maba ka e eya
Kaiwawoi sibu Keriso ki ade apunu Dewida e eya momai?”
46 Iyesu yona ki wagubu ka Parisi ragidai yona denai taga-
mana babatagubu. Mara ki makeya ade ewa ka iyapana dai
eba bautagubu Iyesu manumupu.

23

Iyesu iyapana kawakawai sisibatapu
(Maki 12:38-39; Ruki 11:43-46; 20:45-46)

1 Ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai ade
iyapana ropani kawaya mete kina ki tadebu, wagubu ke;
2 “Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi
ragidai ki mu ka oragai apunai Mosisi e watai wadumupu,
3 ki pokere mu Mamanuga God e yonai tagamu ki wi
wainapiyoi makeya makeya kwaiwogoi. Ko mu kwaetagamu
ki kawareya wi inako eba kwaiwogoi, mibai ka mu yona
tagamu ki mu muga paerepiyamu ko eba kwaetagamu.
4 Mu mubo goramaga bisi kawaya ki mu wadamu pakasi
ragidai mu kwepokaramugu tamu. Ko iyapana gora ki
makeya kwaetagamana ki nana muya nunumu ki ka
kawakawai ragidai ki pa ubumu mu emitamiyamu ko eba
waitatamiyamu.
5 Iyapana mu emitamana ki nana ka mu Mamanuga God
e yonai dai oka-piyamu mu yabaramugu painipiyamu ade
mu idamugu katama maba umamu. Mu midimaga tatamai
umamu ki kisiyarai rorowa kawakawaya taini-piyamu iwu.
6 Poraga kawareya ka mu iyapana mu emitamana wi-
wiratamana ki nana kebari bagi kawaya kawareya idiwu ade
guriguri tawai rabineya ka mu kawai gisipiyamu kawakawai
ragidai mu watamaga bagi kawaya ki kawareya idiwu.

7 Mu nuwamugu kayatagamana imatau iwana da iyapana
ropani kawaya ika idiwu mu emitamana naigida mena pa-
rautamana ki nana manako tagamana ke; 'Wi ka nu Ni-
diyamu Kabukabuwa Ragidai'.
8 Mu inako kwaetagamu, ko nau nidiyani wainapumuri;
Wi wiga kowaguma eba tademuri da mu ka wi 'Nidiyamu
Kabukabuwa Ragidai', mibai ka wi Nidiyau Kabukabuwa
Apunai ka eba ropani ko eyaka mena.
9 Ade yewe wairau ka wi iyapana kaina mo eba simuri da
e ka wi 'Mamaga', mibai ka wi Mamamaga eyaka mena ka
kunumau tondau.
10 Ade wi Kaiwawoga ka Keriso e eya mena ki pokere
iyapana kaina mo wi Kaiwawoga eba simuri.
11 Iyapana nima wi paunagau kawaiwagana wainapiyau ki
ka e kwarisiyagisi e kowaiyoma mu bigabigamaga kwaeyo-
gono.
12 Iyapana nima e ebo si tepapiyau ki ka aita ewa ka e
kwarisiyagisi suroto. Ko ade iyapana nima e ebo kwarisi-
wena tondau ki ka aita ewa ka e kawayayagisi."

Parisi ragidai mu midimaga pa matakawagau
(Maki 12:40; Ruki 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13-14 Iyesu ade wagubu ke; "Akae, Mamanuga God e gorai
kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya
bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Ma-
manuga God e gari kunumau ki katai iyapana kataitagamana
katamurui ki kasiparai ka wi umamupu dokodoko. Wi wiga
ka katai ki eba kataigamana wainapiyamu ade iyapana katai
ki kataitagamana wainapiyamu kaiwu mu yawatamaga ki wi
bodapiyamu.
15 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi
ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga
pa matakawagau ragidai. Iyapana eyaka mena kwaitana e
notai wirapa-mana da wi kwaiwagamu ki maba e mete inako
kwaewagana ki nana ka wi ubumu tawana tawana igida
yauda egi kawareya mete kina kwaeneiwagamu iwu. Wi
iyapana mo inako bananapumuri ki ka wi beraga berokoi e
kabuwapumuri da e wi badidi kwaiwagamu ki maba e inako
mete kwaeyogono. Ko berokoi e kwae-yogono ka kawaya
esida ki pokere e yo wi bita wadamana tawaneya baiwagi ki
ka e bita kawaya daganani esida bananapoto.
16 Akae, wi yabuga kenekenei iyapana waratamiyamu
yawata paere-piyamu kabuwatamiyamu ragidai. Wi ka
aita bita kawaya bananapumuri. Wi iyapana tadeyamu,
iwagamu ke; 'Nima uburoto Mamanuga God e Tawai ki
si pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi manako

gwaiyaba wagubu ki e ewa eba kwaeyagisi, ki ka baganai,
eba gwedei mete kina. Ko e uburoto bowa yamayamai Ma-
manuga God e Tawai rabineya ki si pokaiya gwaiyaba kaima-
tana ki yagisi, ki ka gwaiyaba wagubu ki e makeya makeya
kwaeyogono ko eba paerepoto.'
17 Wi inako iwagamu ki mibai ka wi yabuga ka kenekenei
ade wi ka notababa ragidai. Gwede ka kawaya esida? Bowa
yamayamai ki kena bo Mamanuga God e Tawai ki kena? Nau
nidiyani wainapumuri; Gwede yamayamai tawa rabineya ki
kuduba ka tawa ki pokaiya Mamanuga God e nene.
18 Ko wi iyapana inako mete tadeyamu, iwagamu ke; 'Nima
uburoto Mamanuga God e kepakepai ki si pokaiya gwede mo
gwaiyaba kaimatana yagisi manako gwaiyaba wagubu ki e
ewa eba kwaeyagisi, ki ka baganai, eba gwedei mete kina.
Ko e uburoto puyo kepakepa kawareya tampu ki si pokaiya
gwaiyaba kaimatana ki yagisi, ki ka gwaiyaba wagubu ki e
makeya makeya kwae-yogono ko eba paerepoto.'
19 Wi yabuga kenekenei ragidai. Gwede ka kawaya esida?
Kepakepa ki kena bo puyo kepakepa kawareya ki kena?
Nau nidiyani wainapumuri; Gwede kepa-kepa kawareya ki
kuduba ka kepakepa ki pokaiya Mamanuga God e nene.
20 Iyapana nima uburoto kepakepa ki si pokaiya gwede mo
gwaiyaba kaimatana yagisi ki ka e puyo kepakepa kawareya
nakamupu ki kuduba simaga pokaiya gwaiyaba kaimatana
ki mete wagubu.
21 Ade iyapana nima uburoto Mama-nuga God e Tawai ki si
pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi ki ka e tawa ki
apunai e si pokaiya gwaiyaba kaimatana ki mete wagubu.
22 Ade ki kwaitana; Iyapana nima uburoto kunuma si
pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi ki ka e Ma-
manuga God e kemai ade kema kawareya tondau apunai ki
mu simaga pokaiya gwaiyaba kaimatana ki mete wagubu.

23 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi
ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga
pa matakawagau ragidai. Wi ka gwedegwedega kuduba
naigida mena damupiyamu manako damu ida esida mena ki
damui eyaka mena ka wi Mamanuga God nene tamu. Ena,
eba wi gwedegwedega ki mena ko kusura kwarai yo gumai
ebo ebo inako ki wi mete tepiyamu naigida mena damu-
piyamu. Ko Mamanuga God e gorai kawakawai karako suwa-
gani ki wi eba wainapiyamu kwaiwagamu; Wi Iyapana ba-
mamugu supasupai kwaiwagamana ki wi eba kwaiwagamu,
wi iyapana eba nuwanuwatamiyamu, ade wi badidi kwai-
wagamana iwagamu ki wi eba kwaiwagamu. Damu eyaka
mena Mamanuga God nene tamana ki ka baganai ko e gorai

kawakawai ki wi mete makeya makeya kwaigamana ki nana.
24 Wi yabuga kenekenei iyapana waratamiyamu yawata
paerepiyamu kabuwatamiyamu ragidai, wi ka badidi maba
ki keyakeyai nau karako wi nidiyani wainapumuri; Wi ka
apunu mosi e kapai rabineya kwagama marai munta supu ki
empupu tekwaripupu kwenupupu ko buwamuku kawaya e
kapai rabineya supu ki e eba empupu ko mete kubabu, ki wi
ka apunu ki maba.
25 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi
ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka
midiga pa matakawagau ragidai. Wi kapaga yo wi yogoga
tagai mena ki wi siruwapiyamu da iyapana wi emini-mana
baganai tagamana ki nana, ko wi rabinagau berokoi posi-
wena uburau ki wi utapiyamu kapoi ade taisi teyateyama ki
mena kwaiwagamu idiwu.
26 Wi yabuga kenekenei Parisi ragidai, nau yona yau ni-
diyani ki wi wainapumuri; Wi kapaga yo wi yogoga ki rabinai
yabiri siruwapumuri ki ka tagai mete taniyagisi.
27 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi
ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga
pa matakawagau ragidai. Popotagubu ragidai mu rakimaga
iyapana tarapiyamu bagi kawaya monagapiyamu, ki wi ka
ade raki ki maba. Raki kawareya ka tanai kawaya ko raki ra-
bineya ka popai ragidai mu suwanamaga ade mu midimaga
kwakwarepumaga puwawena ika uburau.
28 Ki maba, iyapana wi midiga kwakwarepuga empiyamu
ka bagi kawaya ko wi midiga pa matakawagau. Wi rabinagau
ka bigi mena posiwena uburau."

Mamanuga God uburoto Parisi ragidai bita tageni
(Ruki 11:47-51)

29 Iyesu ade wagubu ke; "Akae, Mamanuga God e gorai
kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya
bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai.
Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-mawa ragidai
ade bagi supasupai kwaetagamawa ragidai naiya mena
popotagubu ononotampu ki mu ononotampu rakimaga ki wi
karako naigida mena monagapiyamu ade kwayubapiyamu.
30 Wi iwagamu ke; 'Nu ripakwarakwaranuguma ubumpu
Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai
namutampu ki ka mu idiwa makeya nu ika mete idim-
pena ki ka mu berokoi kwaetagubu ki maba nu inako eba
kwaigumpena.'
31-32 Wi inako iwagamu, ko nau nidiyani wainapumuri;
Wi ripakwarakwaraguma nene iwagamu ki ka wi wiga nene
mete iwagamu, mibai wi ka mu momo-muguma. Ko baganai,

mu naiya Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai namutamawa ki bigi wi karako wadumuri riyapumuri yamuri kewopumuri.

33 Wi ka motamota berokoi e munuiyoma ade wi motamota e munuiyoma mete wenatamiyamu. Mamanuga God wi bita negeyana watai ki wi badidi maba baibigapumuri?

34 Nau nidiyani wainapumuri; Nau bonanani wainapamana tagamana ragidai yo katai ragidai yo wi nidimana kabukabuwa ragidai ki mu kuduba nau wi bamagau tonotamani manako mu nau yonani togomono iwono. Ko nau kataineya da aita ewa ka wi ubumuri manako mu dai wi namutamuri, dai wi ripa korosi naureya ikokotamuri da popotagisi, dai wi tetamuri guriguri tawai rabineya raukeketamuri, ade dai wi siwakeketamuri tawa tawa kaya-tagisi.

35 Wi mu bamamugu inako kwaiwagi ki pokere wainapumuri; Iyapana naiya ubumpu bagi supasupai apunai Eiboro minimpu poyo ade e eweya supasupai kwaetagamawa ragidai mete namutamawa kebomawa da apunu Barakaiya e gubagai Sekaraiya Mama-nuga God e Tawai rabineya 'Puyo Tamu Watarai' ade 'Wata Tanai Bagi' ki paunau minimpu poyo, mu berokoi ki kuduba kwaetagamawa ki denai ka bita wi bananapumuri.

36 Ena, nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba naiya namutampu popotagubu ragidai mu bimbinamaga ka wi karako idiwu ragidai wadumuri."

Iyesu natere Diyerusaremu nene nuwaboyawena (Ruki 13:34-35)

37 Iyesu ade wagubu ke; "Natere Diyerusaremu ragidai, natere Diyerusaremu ragidai. Mamanuga God e bonanai wainapiyamu ragidai ki wi namutamiyamu ade e bibi tonotapu ragidai ki wi bowa were tauniyamu popo. Kokoroku inai e munuiyoma e mabui kobaiya nakatamiyau kwayubatamiyau ki maba ka nau maramara wi kuduba nau idani rabineya dibiniyana ki nana wainapekeya ko wi nau bodabodasinimawa.

38 Ko wainapumuri, karako nau kamadiniyani kayasugani manako wi tawaga gumoroyagisi.

39 Ade nau yonani yau mete wainapumuri; Waunitau ka wi nau mo eba emisinimuri, ko mara baiyagisi da wi iwagi ke; 'Kau Mamanuga God e kasiyarai pokaiya baunugibi ki pokere e kau wadiniyoto bagi,' wi yona ki iwagi makeya ka wi nau ade emisinimuri." Iyesu inako wagubu.

24

Mara siyarai bauwagana ki makai nu badidi maba empamu
(Maki 13:1-2; Ruki 21:5-6)

1 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki kamadubu kayawena
kaniyawa ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bau-
tagubu e tawa bagi kawaya ki naigida mena empana ki nana
simupu.
2 Ko e tadebu, wagubu ke; “Wi gwedegwede yau kuduba
em-piyamu? Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Tawa
yau bowa pokaiya wadumupu ki ka iyapana ewa marai mosi
baitagisi baupomoto giripomoto pasumoto manako bowa mo
kawareya pasimupu ki kuduba mu yadini rorororo isiyapo-
moto kewoyagisi.

Nuwboya ade bita makari yabadau ki yonai
(Maki 13:3-13; Ruki 21:7-19)

3 Iyesu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki kawareya ton-
dawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mubo mena
e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kau
nidi; Nuwaboya yo midi makari nene nuwagibi ki gwede
mara baiyagisi? Kau wiranugana baunugana marai ade
mara siyarai ki marai bauwagana ki nu gwede matakirai
empamu da nu kataigamu mete idiwomu?”
4 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
“Wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi yabu yabu idiwoi
kwaenda iyapana baitagisi wi beranimoto kerapugau yadini.
5 Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi nau sini
pokaiya beratagisi, tagisi ke; ‘Nau ka wi Iya Negeyana Apunai
Keriso.’ Mu inako beratagisi manako iyapana ropani kawaya
notamaga wirapomoto da mu sumatamini.
6 Wi ta yo yawira ki sisiyai wainapumuri, ade ta yo yawira
kwaetagamana kwaetagisi ki sisiyai mete wainapumuri. Ko
kudu eba wainapiyoi. Ta yo yawira ki kuduba wenayagisi ko
mara siyarai tondau, eba bauwagana kena.
7 Tawana tawana ka natere mo uburoto natere kudubai
mo mete yawiratagisi, ade tawana mo kawaimaga e iya-
panaiyoma tetamini kayatagisi tawana mo kawaimaga e iya-
panaiyoma mete kandetagisi. Tawana dai ka kapoi kawaya
daganani uburoto ade tawana dai ka waira nutanuta mete
baiyagisi.
8 Ko nuwaboya yau kuduba ka ridi munu wenapana tagai
urau ki makarai maba. Makarai kawaya ka ewa baiyagisi.
9 Mara ki baiyagisi makeya ka iyapana ubumoto wi dai
tenimoto iyara ragidai mu idamaga rabineya naka-nimoto
manako mu ubumoto wi girini-moto pasunimoto manako

namunimoto. Nau pokanere ka iyapana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau wi tagararanimoto.
10 Mara ki makeya ka nau sumasiniyamu ragidai ropani
kawaya mu sumamaga kaupomoto manako kowamuguma
tagararatamono deni deni yogo kasiwaratogomono.
11 Ki makeya ka Mamanuga God e yonai beratagamu mubo
nuwamugu nuwa-mugu tagamu ragidai ropani kawaya
mete baitagisi iyapana kerapumugu waditamono notamaga
wirapomono.
12 Mara ki makeya ka berokoi e upi kawayayagisi kayayag-
isi ki pokere iyapana ropani kawaya mu rabinamugu ka nota
kwarikwarisi ki notai nusuru-yagisi.
13 Ko iyapana gwedewau ragiragi kawaya ubumoto giruru
maba kobaiya tetetagisi kaiwono da mara siyarai baiyagisi ki
mu ka iya waunai yadini.
14 Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau, ki ka mu Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya
yau wainapomoto kewoyagisi were ewa ka mara siyarai ki
baiyagisi.”

Berokoi kawaya mosi yabadau
(Maki 13:14-23; Ruki 21:20-24)

15 “Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa
apunai Daniyero wagubu da aita ewa ka Berokoi Kawaya
mosi baiyagisi manako wata bagi kawaya e eba uburana
watai ki wateya e uburoto. (Nima yona yau iyabapono ki ka
e yona yau mibai ki naigida mena notapono.) Wi berokoi ki
ika uburono empumuri,
16 ki ka wi tawana Diyudiya ragidai garugaru mena waka-
paiwagi kweyau kaiwagi.
17 Iyapana mosi tawa tagaiya yapu tondau ki e eba suroto
e ebo gwedegwedei tawa rabineya nakapupu ki tepoto. Pa
mena.
18 Ade iyapana mosi kokorau umau ki ka e eba wirayagisi e
midi tatamai ki kai tawau kayayagisi. Pa mena.
19 Akae, mara ki makeya ridi mosi mibi romodoi bo munu
wawayai mete kina ki ka e badidi maba wakapayagisi garu-
garu kaya-yagisi?
20 Ade ki maba, wi Mamanuga God bameya guriguriwogoi
da berokoi ki nusuru marai bo aiyata marai ki makeya eba
baiyagisi.
21 Mibai, mara ki makeya ka nuwaboya yo bita kawaya da-
ganani wenayagisi. Mamanuga God ubupu waira yo gwedeg-
wede kuduba yamanatapu makeya idiweya kebomeya da
karako ka iyapana bita inako mo eba emupu. Ade ewa, mara

siyareya, ka mu bita inako mo mete eba empomono. Ko
paunau ka bita kawaya yau wenayagisi.
22 Mamanuga God e bita ade nuwaboya ki marai yadini
rowarowa ki ka iyapana mo eba tondono ko mu kuduba
popo-tagisi gawarara. Ko e eya iyapanaiyoma winetapu
ragidai ki mu nene e waina-piyau ki pokere e mara ki yadini
rogobi da mu eba popotagisi ko idiwono.
23 Mara ki makeya iyapana mo baiyagisi wi nidiyoto, yagisi
ke; ‘Kebo-muri empumuri, Keriso yewe bauwena tondau,’ bo
ade mo yagisi ke; ‘Keriso bauwena burida tondau,’ iyapana
mosi baiyagisi inako yagisi ki ka wi e yonai ki eba suma-
pumuri.
24 Iyapana dai ubumoto beratagisi, tagisi ke; ‘Nau ka
Keriso.’ Ade dai beratagisi, tagisi ke; ‘Nau ka Mamanuga God
e bonanai wainapuwani makeya nidiyakani yau kena.’ Mu
inako tagisi manako mu matakiramaga marai kawai mete
kwaetogomono wi kabuwanimono. Mu iyapana beratamini
manako kasiyara-tagisi ki ka mu ubumoto Mamanuga God
e eya iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu notamaga mete
wira-pomoto.
25 Ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi yabu yabu
idiwoi. Gwedegwede kuduba aita ewa wenayagisi ki sisiyai
nau karako yabiri nidibuwani yau kena.
26 Iyapana dai wi nidimoto, tagisi ke; ‘Empumuri, e
bauwena iyapana eba idiwu tawaneya buri tondau’, mu
inako tagisi ki ka wi rabinaga pakarayagisi mu ewamugu eba
kaiwagi. Ade mu tagisi ke; ‘Empumuri, e nu bamanugu yewe
bauwena tawanugu tondau’, mu inako tagisi ki ka wi mu
yonamaga ki mete eba sumapumuri.
27 Yangwara wadau kunuma kuduba miniyau siwa ki maba
ka Kunumau Kawapuwani Apunai nau marani baiyagisi
manako iyapana kuduba nau inako matarau emisini-moto.
28 Ko nau waigugu yau suwagani ki wi wainapumuri;
Gwede mosi powena ika ukwarau ki ka midiwari kusuketa
ika mete dibipomoto e kwakwarepui ki kupamana ki nana
baitagisi.”

Kunumau Kawapu Apunai ade wirayagisi baiyagisi
(Maki 13:24-27; Ruki 21:25-28)

29 “Bita makari kawaya ki marai kewoyagisi ki ka madega
sisipupoto manako siragamu ewa eba taniyagisi. Supama
kunumau gwegwetagisi manako kunuma kasiyarai mubo
mubo geyageyatagisi.
30 Mara ki makeya ka iyapana tawana tawana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau, Kunumau Kawa-
puwani Apunai nau matakirani kunumau kwaesugani ki

mu empomoto manako yadi kimono apena meyomono. Ki
makeya ka Kunumau Kawapuwani Apunai nau tanini bagi
kawaya ade nau kasiyarani mete kina kunumau oroguma
kawareya ade kaworoni ki wi nau emisinimuri.
31 Bawiwi kawaya ki yogono makeya ka nau aneyaniy-
oma tonotamani manako tawana tawana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau, kunuma waira kerareya, ki
mu kayatagisi nau iyapananiyoma winetapuwani ragidai
kuduba kwanatamini manako wata eyaka mena damu-
tamini."

Waigugu mosi ripa damaya naureya
(Maki 13:28-31; Ruki 21:29-33)

32 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Karako
keyakeyai ripa damaya naureya kabuwaniyani ki wi waina-
pumuri; Ripa damaya mibai toporuyagisi gumai bagi kawaya
posiwagana kwaeyogono ki ka wi kataigau da bodu marai
waunitau baiyagisi.
33 Baganai, wi gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai
wena-yogono empiyoi ki ka wi mete kataiwagi da mara si-
yarai ka waunitau.
34 Nau yona mibai suwagani wainapu-muri; Nau yonani
yau kuduba nidi-buwani ki mibai matarayagisi empu-muri
were ka wi dai yewe wairau idiwu ragidai ewa popoiwagi.
35 Kunuma waira kuduba gogatagisi, ko nau yonani ba-
didi suwagubuwani ki eba gogayagisi ko maramara tondono
kaniyono."

Iyesu gwede mara ade wirayagisi baiyagisi
(Maki 13:32-37; Ruki 17:26-30, 34-36)

36 "Nau gwede mara kemorau bo nawarau ade wirasugani
bausugani ki ka iyapana kuduba wi eba kataigau, aneya
kunumau idiwu mete eba katai-mugu, ade nau niya Ma-
manuga God e eya Gubagai ki nau mete eba kataineya. Nu
Mamanuga God e eya mena mara ki kataiya.
37 Iyapana oragai apunai Nowa tondawa makeya badidi
kwaetagamawa idiwa ki maba ka nau Kunumau Kawa-
puwani Apunai ade wirasugana bau-sugana makeya iyapana
inako mete kwaetagisi.
38 Oragai takari kawaya awana goya kawaya ki eba
bauwena makeya ka iyapana bani kupamawa, awana
kubamawa, apunu ridi tauwa-mawa ade petemuguma
apunu tauwa-mawa, mu inako kwaetagamawa kebomawa
da apunu Nowa waka kawaya ki kawareya yapu posiwena.
39 Mara ki makeya ka iyapana eba kataimugu da awana
goya kawaya ki yabadawa, ko goya kawaya ki bauwena

iyapana kuduba bibiyotapu gawarara. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugana bausugana marai ka inako wenayagisi.

40 Nau bausugani ki ka iyapana apeya upitagamu idiwu ki nau mo yadani ko mosi kamadani.

41 Ridi apeya bani madai musupiyamu idiwu ki nau mo yadani ko mosi kamadani.

42 Ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi yabu yabu idiwoi. Nau wi Kaiwawoga gwede mara ade wira-sugana bausugana marai ki wi eba kataigau.

43 Nau yona yau mete suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Tawa apunai e eba kataiya da kuwa apunai kemorau gwede madega baiyagisi. E kataiwagubena ki ka e dagurai tondibena manako kuwa apunai ki eba bauwagubena e tawai baupena.

44 Baganai, ki maba nau nawanani yabu yabu idiwoi. Wi wainapiyoi da nau eba bausugana marai ki nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani." Iyesu inako wagubu.

Bigabiga apunai bagi ade eba bagi
(Ruki 12:41-48)

45 "Bigabiga apunai nima e upi eba kamadau ko e notai supasupai kawaya mena kwaewagau ki e bameya badidi wenayagisi ki nau karako wi nidiyani wainapumuri; Kawai apunai tawa kamadini kayayogono ki ka e bigabiga apunai ki e nene yagisi baiyagisi manako siyoto da e yabiyabiri uburono manako e kowaiyoma bigabiga ragidai kuduba mu upimaga badidi upitagamu ki makeya mu denimaga tageyono.

46 Bigabiga apunai ki uburoto e upi wadubu ki naigida mena kwayubapono kwaeyogono tondono da apunu kawai ki ade wirayagisi baiyagisi e empoto, ki ka apunu kawai ki e mamamai yagisi.

47 Ena, nau mibai suwagani wainapu-muri; Bigabiga apunai ki e upi naigida mena inako kwayubapono kwaeyogono tondono ki ka tawa apunai ki e tepapoto kawaiyagisi manako siyoto, yagisi ke; 'Nau tawani ade nau gwedegwedeni kuduba ki kau mete kwayubapiyowa.'

48 Ko bigabiga apunai ki e berai eba bagi ki ka e upi naiya wadubu ki naigida eba kwayubapono ko e notai yagisi ke; 'Nau kawaini e wirawagana bauwagana marai ki e paerepupu rowarowa kawaya umau wadau'.

49 E inako notapono manako e eya kawai gisipono e kowaiyoma bigabiga ragidai ridi yo apunu ki tauniyono

makari tageyono ade bani kawaya daganani kupono awana
suwakarai mete kuburono da e yabarai babayagisi.
50 Ko ki makeya ka tawa apunai ki ade wira-yagisi baiyagisi
manako bigabiga apunai ki nainipoto.
51 E eba nawanawagawa ki pokere apunu kawai ki baiyag-
isi bigabiga apunai ki yadini gudapoto bidara kweyoto man-
ako ewa yadini iyapana midimaga pa matakawagau ragidai
mu watamugu kwenupoto. Kwenupoto manako e ika yadi
kirono uwarai sisiripono tondono.” Iyesu inako wagubu.

25

Onowa ida esida mena badidi kwaetagubu ki keyakeyai

1 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Mara ki makeya wi
Mamanuga God e gari rabineya badidi maba kaiwana ki
keyakeyai mosi ka yau kena; Onowa ida esida mena ki mu
duna-muguma temupu anika waunai apunai ki bananapa-
mana nawanai kayatagubu.
2 Onowa ki mu paunamugu ida daikere mena ka notanotai
ko ade ida daikere ka notababa ragidai.
3 Notababa ragidai ki mu dunamuguma mena temupu ko
duna awanai yapaka ki mu eba temupu.
4 Ko onowa notanotai ki mu ka mu duna-muguma ki
awanai yapaka mete temupu.
5 Anika apunai ki garugaru eba bauwena ki pokere onowa
ki kuduba pa nawana idiwa da paunau ka mu yabu-maga
towena manako oro wadumpu.
6 Tedera paunau ka apunu mosi ubupu e bonanai ragiragi
kawaya wagubu ke; ‘Anika apunai bauwagana kwaewagau,
wi kebomuri e banana-pumuri.’
7 E yona ki wagubu ka onowa ida esida ki kuduba wakapa
giritagubu kimpu ubumpu mu dunamuguma wade kawak-
awayamupu,
8 ko notababa ragidai ki mu dunamuguma awanai
kewowena ki pokere mu ubumpu notanotai ragidai ki
tademupu, tagubu ke; ‘Wi dunaga awanai dai nu negemuri,
mibai ka nu dunanuguma awanai ki kewowena.’ Mu inako
tagubu,
9 ko onowa notanotai ki denai mu tademupu, tagubu ke; ‘Pa
mena, nu nubo denenugu mena minimipi ki pokere dai wi
nege-mana ka eba baganai. Wi kaiwagi wi wibo awanaga ki
gimarapumuri.’
10 Mu inako tagubu manako notababa ragidai ki ubumpu
mu dunamuguma awanai ki gimarapamana ki nana kay-
atagubu.

Mu kayatagubu ewamugu ka anika apunai ki bauwena. Onowa notanotai ida daikere mena ki mu ka okukuna-tagubu kewowena ika nawana idiwa ki pokere anika apunai ki bauwena ka e mu emitapu waratapu tawa rabineya anika kupei kupetagamana ki nana yamupu manako ewa gudu umamupu.

11 Notababa ragidai iwa da ewa bautagubu ka mu gudu umampu ki tagaiya wadedetagamawa, tagamawa ke; 'Kaiwa-wonuga, Kaiwawonuga, kau gudu nu nene kwaipi.'

12 Mu inako tagubu, ko apunu ki denai tadebu, wagubu ke; 'Ki pa mena, nau eba kataineya wiyo.' "

13 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Nau gwede mara bo gwede madega bausugani ki wi eba kataigau ki pokere yabu yabu idiwoi."

Bigabiga ragidai apeya eyaka mu keyakeyaimaga (Ruki 19:11-27)

14 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Mara ki makeya wi Mamanuga God e gari rabineya badidi maba kaiwana ki keyakeyai mosi ka yau kena; Apunu kawai mosi tawana uwama kawaya mo kayawagana kwaewagawa ki pokere e bigabigaiyoma apeya eyaka ki mu nene wagubu bau-tagubu manako e gwede-gwedei kuduba mu idamaga ra-bineya nakapupu da mu kwayubapamana ki nana.

15 Mu eyaka eyaka kataimaga kawayai ki makeya makeya ka e bowa madai mu tagebu. Mosi ka e bowa madai 5000 kwebu, mosi ka e 2000 kwebu, ade mosi ka e 1000 kwebu. E inako kwaewena manako kamaditapu tawana mo kayawena.

16 Bowa madai 5000 wadubu apunai ki e kayawena bowa madai ki pokaiya upi mo kwaewagawa manako bowa madai ki kawayawagawa yarawa da e kawareya ade 5000 wadubu.

17 Bowa madai 2000 wadubu apunai ki e mete inako kwaewena. E kayawena bowa madai ki pokaiya upiwagawa yarawa da bowa madai ki kawareya ka e ade 2000 wadubu.

18 Ko bowa madai 1000 wadubu apunai ki e upi mo eba kwae-wena ko e ubupu apunu kawai ki e bowai madai wadubu kayawena uruba ukwapupu manako rabineya wekepupu.

19 Apunu kawai ki umawa wadawa da mara rowarowa kawaya kewowena eweya ka e ade wirawena bauwena man-ako e bigabigaiyoma mu nene wagubu bautagubu tadebu, wagubu ke; 'Nau bowa madai wi kwayubapamana ki nana negebuwani ki wi karako tepumuri baiwagi da nau empani.'

20 Bowa madai 5000 wadubu apunai ki e yabiri bauwena manako wagubu ke; 'Bada emani, kau bowa madai 5000

nau idani rabineya tapi ko ki pokaiya ka nau upisugekeya
da kawareya ade 5000 wadubuwani karako negeyakani yau
kena.’
21 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu,
wagubu ke; ‘Kau midigi eba togawena ko kau upi bagi
kawaya kwaenugibi apunai. Nau marai munta negebuwani
ki kau naigida mena kwayubapiyeya ki pokere nau karako
kawaya daganani negeyani ki kau mete kwayubapiyowa.
Kau yabi da nau mete ewapuru idiwomu mamamaigomu.’

22 Ki eweya ka bowa madai 2000 wadubu apunai ki e
mete bauwena manako wagubu ke; ‘Bada emani, kau bowa
madai 2000 nau idani rabineya tapi ko ki pokaiya ka nau
upisugekeya da kawareya ade 2000 wadubuwani karako
negeyakani yau kena.’
23 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu,
wagubu ke; ‘Kau midigi eba togawena ko kau upi bagi
kawaya kwaenugibi apunai. Nau marai munta negebuwani
ki kau naigida mena kwayubapiyeya ki pokere nau karako
kawaya daganani negeyani ki kau mete kwayubapiyowa.
Kau yabi da nau mete ewapuru idiwomu mamamaigomu.’

24 Siyarai ka bowa madai 1000 wadubu apunai ki e mete
bauwena manako wagubu ke; ‘Bada, nau kataineya da kau
midigi kwakwarepugi ka tayatayabadai. Kau eba upinugibi
kokoreya ki kau bani tepiyei ade kau momai eba upi wateya
ki kau raupomunugei.
25 Nau kau kudugeya wainapekeya ki pokere kau bowagi
madai ki nau tepuwani waira rabineya wekepuwani ko ki
kuduba nau karako ade negeyakani yau kena.’

26 Bigabiga apunai yona ki wagubu wainapupu ka apunu
kawai ki denai e sibu, wagubu ke; ‘Kau ka berokoi ade
kau ramatagi ka togatogai upi eba kwaenugei apunai. Nau
eba upisugubuwani kokoreya ki nau bani tepakani ade nau
momai eba upuwani wateya ki nau raupomusugakani ki kau
katainugibi nuwegei?
27 Baganai, kau katainugibi ki pokere bowa madai
negebuwani ki kau wadubena kayanugubena bowa
madai kawayawagau wateya tapena da nau karako
wirasugubuwani bausugubuwani ki kau bowa madai dai
kawareya tapena ki nau mete tegebena.’
28 Apunu kawai ki inako wagubu manako e bigabigai-
yoma tadebu, wagubu ke; ‘Bowa madai 1000 apunu yau
kwebuwani ki wi wadmuri bowa madai kawaya daganani
10000 wadubu apunai ki e kwemuri.
29 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima marai munta
wadubu ki pokaiya uburau upi naigida mena kwaewagau

kwayubapiyau ki kawareya ka e ropani kawaya bananapoto
ade e bondai ki mete uburono. Ko iyapana nima e bameya
marai munta uburau ki kawareya ka e mo eba yadini ade
marai munta e bameya uburau ki mete gogayagisi.
30 Wi apunu berokoi yau karako wadumuri sisipu
tawaneya gari tagaiya kwenupu-muri. E ika yadi kirono e
uwarai sisiri-pono tondono.' Apunu kawai ki inako wagubu."

Mamanuga God iyapana bagi ade berokoi purutamini

31 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau Kunumau
Kawapuwani Apunai kaiwawosugani nau aneyaniyoma ba-
nanasinimoto kaworoni makeya ki ka wi nau kepakepani
tanai bagi kawaya ki kawareya tondoni emisinimuri.
32-33 Iyapana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ki mu baitagisi Kunumau Kawapu apunai e
yabareya dibipomoto idiwono manako papa sipi yo papa
gote kwayuba-tamiyamu ragidai mu papamuguma badidi
maba purupiyamu papa sipi daikere nakapiyamu ade papa
gote daikere nakapiyamu ki maba ka e uburoto iyapana
bagi supasupai kwae-tagamawa ragidai tetamini e idai
garu deneya nakatamini ade eba supasupai kwaetagamawa
ragidai ki tetamini e idai tenene deneya nakatamini.
34 E inako kwaeyagisi kewoyagisi eweya ka wi Kaiwawoga
uburoto e idai garu deneya idiwu ragidai ki tadeni, yagisi
ke; 'Nau Mamai wadinibu bagi ragidai wi karako kebomuri
manako e kunuma waira kerareya wi wataga e gari rabineya
yamanapupu ki rabineya ka wi e kasiyarai pokaiya idiwoi.
35 Nau wetei mesiniyawa makeya ka wi nau bani tegemupu
kububuwani, ade nau awana gobani wagawa ki makeya
ka wi nau awana tegemupu kubabuwani. Nau gogai wi
bamagau bausugubuwani ki wi nau diriwani kwaigubu,
36 ade nau sipumani pa mena ki wi nau sipuma-sinimupu.
Nau sigirasugubuwani ki wi nau kwayubasinimawa ade nau
dibura rabineya tondekeya ki wi nau kasiyara tegemana ki
nana nau daiyoni baigubu.'
37 E inako yagisi ki ka iyapana bagi supasupai kwaetaga-
mawa ragidai denai e siyomoto, tagisi ke; 'Kaiwawonuga, kau
gwede mara wetei meniyawa manako nu bani kau negemipi,
ade kau gwede mara awana gobagi wagawa manako nu
awana kau negemipi?
38 Kau gwede mara nu bamanugu iyapana gogai maba
baunugibi manako nu kau diriwagi kwaigibi ade gwede mara
ka kau sipumagi pa mena manako nu kau sipumanimpi?
39 Kau gwede mara sigiranugibi manako nu kau eminimpi
bo kau gwede mara dibura rabineya tondeya manako nu kau
daiyogi baigibi?'

Mu inako tagisi,
40 ko wi Kaiwawoga denai yagisi ke; ‘Nau yona mibai
nidiyani wainapumuri; Wi ubumpu nau iyapananiyoma ku-
pamu siyasiya iwu ragidai mu diriwamaga kwaigubu ki ka wi
nau diriwani mete kwaigubu ki kena.’
41 E inako yagisi manako ade wirayagisi iyapana e idai
tenene deneya ubumu ragidai ki tadeni, yagisi ke; ‘Ma-
manuga God e kowagai rabineya idiwu ragidai, wi paepere-
wagi kamadisinimuri kaiwagi. Berokoi Apunai Seitani e
aneyaiyoma mete kina mu watamaga mata maramara urau
ki tawaneya Mamanuga God yamanapupu ki wateya ki wi
mete ika kaiwagi.
42 Nau wetei mesiniyawa makeya ki wi nau bani eba
tegemupu, ade nau awana gobani wagawa ki makeya ka wi
nau awana mete eba tegemupu.
43 Nau gogai wi bamagau bausugubuwani ki wi nau diri-
wani eba kwaigubu, ade nau sipumani pa mena ki ka wi
nau eba sipumasinimpu. Nau sigirasugubuwani ade dibura
rabineya tondekeya ki wi nau nene eba kwaigamawa.’
44 E inako yagisi ki ka mu denai tagisi ke; ‘Kaiwawonuga,
kau gwede mara wetei menibu, bo awana gobagi wagubu,
bo kau iyapana gogai maba baunugibi, bo kau sipumagi pa
mena, bo kau sigiranugibi bo ade dibura rabineya tondeya
manako nu kau eba eminimpi waitanimpi?’
Mu inako tagisi,
45 ko wi Kaiwawoga denai yagisi ke; ‘Nau yona mibai
nidiyani wainapumuri; Wi nau iyapananiyoma kupamu
siyasiya iwu ragidai mu diriwamaga eba kwaigubu ki ka wi
nau diriwani mete eba kwaigubu ki kena.’ E inako yagisi,
46 manako uburoto iyapana ki tonotamini bita maramara
wadamana ki tawaneya kayatagisi. Ko iyapana bagi supasu-
pai kwaetagamawa ragidai ki mu e tonotamini iya maramara
idiwana ki wateya kayatagisi idiwono.” Iyesu inako wagubu.

26

*Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupa-
mawa*
(Maki 14:1-2; Ruki 22:1-2; Diyoni 11:45-53)
1 Iyesu yona yau kuduba iyapana kabuwatapu kewowena
ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu,
wagubu ke; “Wi kataigau da mara apeya yabaranugu ka
‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki marai.
2 Poraga ki kawareya ka iyapana ubumoto nau Kunumau
Kawapuwani Apunai wadisinimoto piyara ragidai mu idam-
aga rabineya nau tamusinimoto manako mu ubumoto nau
ripa korosi naureya susinimoto poyo.”

3 Mara ki makeya ka iyapana kawakawai ade Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mete kina ewapuru mena
Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai kawaimaga si
ka Kaipasi e tawaiya dibimupu,
4 manako mu Iyesu wekei gwaiya wadamana minimana po
ki keketai kupamawa.
5 Iyapana ropani kawaya ika poraga kawareya bautagubu
ki pokere kawakawai ragidai ki tagubu ke; “Iyapana ropani
kawaya yewe bautagubu ki ubumana nu yawirani-mana
kudeya ki pokere kamadamu da poraga yau kewoyagisi were
ewa ka nu apunu ki yadamu.” Mu inako tagubu.

Ridi mosi ubupu Iyesu monagapupu
(Maki 14:3-9; Diyoni 12:1-8)

6 Ki makeya ka Iyesu apunu mosi si ka Simiyoni e bameya
natere Betani rabineya tondawa. Apunu Simiyoni e ka
naiya sigira berokoi mo wadubu e kwakwarepui kwatak-
watawena, ko e karako iyawena.

7 Mu kupetagamawa idiwa ka ridi mosi ripa otai aurai
bagi kawaya awana kororai mo rabineya minibu ki wadubu
Iyesu bameya bauwena. Awana ki denai ka kawaya da-
ganani, ade awana kororai ka mu bowa si ‘arabata’ pokaiya
yamanamupu. Ridi ki Iyesu bameya bauwena manako ripa
otai bagi kawaya ki Iyesu debaiya kwebu wira.
8 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ridi ki badidi
kwaewena emupu ka mu rabina-maga urabu manako mu
mubo mena inako tagubu ke; “Ridi yau awana bagi kawaya
ki gwede nana pa giripupu?
9 E kayawagubena iyapana gimarampena manako denai
bowa madai kawaya daganani kwempena ki e wadubena
iyapana gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai ki
tagebena.” Mu inako tagubu.

10 Ko mu badidi notapamawa ki Iyesu e ororeya mena
kataiwena ki pokere e tadebu, wagubu ke; “Ridi yau kamad-
umuri midimama eba kwemuri. E bauwena nau nene badidi
kwaewena ka bagi kawaya.
11 Gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai ki mu ka
maramara wi mete idiwoi da wi mu waitatamiyoi, ko nau
marani rogobiwena da nau ewa wi mete eba idiwomu.
12 Ridi yau badidi kwaewena ki kuduba bagi mena. Nau
posugana marai waunitau ki pokere e karako bauwena nau
monagasinibu awana bagi kawaya yau nau debaneya kwebu
wira.

13 Nau mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana tawana
tawana idiwu aita ewa nau yonani bagi kawaya wainapo-
moto ki ka mu ridi yau nau nene badidi kwaewena ki sisiyai
mete waina-pomoto manako e werei togomono.”

Iyesu wadamana yonai ki apunu Diyudiyasi mibipupu
(Maki 14:10-11; Ruki 22:3-6)

14 Iyesu yona ki wagubu makeya ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai ida esida kewowena kerapu apeya apunai mosi si
ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto e kipu ubupu Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu bamamugu
kayawena,
15 manako manutapu, wagubu ke; “Nau karako wait-
aniyani da wi Iyesu wekei gwaiya wadumuri ki ka wi denai
nau gwede tegemuri?”
Mu bowa madai apunai eyaka mena ade ida esida mena
(30) ki iyabamupu kwemupu,
16 ki pokere apunu Diyudiyasi kayawena Iyesu wadana mu
idamaga rabineya tarana ki yawatai kwaenepiyawa umawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kupetagamawa
(Maki 14:12-21; Ruki 22:7-14, 21-23; Diyoni 13:21-30)

17 ‘Parawa Pa Pasumana Kupei’ ki marai yabiri bauwena
ki makeya ka Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya
bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Kau nuwageya
nu tawa bani rabineya yamamu tawiyaigamu da kau ‘Ma-
manuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei kupenuwagi?”
18 Mu inako tagubu manako e denai tadebu, wagubu ke;
“Wi natere Diyerusaremu kaiwagi, manako apunu mosi ika
bananapumuri ki wi simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau Kabuk-
abuwa Apunai nu tononibu wagubu ke; Nau marani wana
bauwena ki pokere kau tawageya ka nau tadeyakani kabu-
kabuwa ragidai mete kina ‘Mamanuga God Nu Raurunibu
Poragai’ ki kupei ika kupeigamu.”
19 Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kayatagubu
natere ki rabineya e wagubu ki makeya makeya kwaetagubu
‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki ika tawiyatagubu.
20 Kemorawagana kwaewagawa ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya mete ika
dibimupu kupetagamawa idiwa,
21 manako paunau ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke; “Nau
yona mibai nidiyani wainapumuri; Waunitau ka apunu mosi
wi paunagau uburoto nau yogoni yagisi.”
22 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu notam-
aga kowena nuwaboya-tagubu manako mu eyaka eyaka e
manumupu, tagubu ke; “Kaiwawoni, kau nau nene nuwegei
bo? Kau eba nau nene nuwegei?”

23 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Ki ka apunu eyaka mena
mosi karako nau mete ewapuru bani pikapana ki nana
awanau kaupiyau yogo yau kawareya nau mete ewapuru
kupemei apunai ki waunitau nau nidani yagisi.
24 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa tagamawa ragidai ubumpu nau Kunumau Kawa-
puwani Apunai posugana ki yonai oka tamupu. Ko apunu
nima nau nidani yagisi ki e ka aita bita kawaya daganani
bananapoto. Akae, apunu ki eba wenawagubena ki e nene
baganai.”
25 Iyesu yona ki wagubu ka e yogoi tapu apunai Diyudiyasi e
empupu manako wagubu ke; “Sidiyei Kabu-kabuwa Apunai,
kau nau nene nuwegei bo? Kau eba nau nene nuwegei?”
E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu wagubu ke; “Kau
kiya yona ki nuwagibi.”

Iyesu e kupe siyarai
(Maki 14:22-26; Ruki 22:14-20; 1 Korini 11:23-25)

26 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka Iyesu bani bu-
redi mo wadubu Mamanuga God bameya parauwena piripiri
gerepupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu,
tadebu, wagubu ke; “Bani buredi yau ka nau kwakwarepuni
ki pokere tepumuri kupumuri.”
27 E inako wagubu manako kapa mo wadubu Mamanuga
God bameya ade parauwena manako tagebu tadebu, wagubu
ke; “Wi kuduba awana yau piripiri kubamuri.
28 Awana ‘waeni’ daragai yau ka nau darani. Nau Mamai
uburana iyapana ropani kawaya mu bigimaga deni mena
surupana ki nana gwaiyabawena ki mibai wenawagana ki
nana ka nau karako posugani manako nau darani baiyagisi
kaworoto.
29 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Awana daragai
yau ka nau ewa mo eba kubarani. Ko aita ewa nau Mamai
God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya tondoni makeya ki
nau awana ‘waeni’ waunai mosi wi mete ewapuru kuba-
mamu.”
30 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka mu Mamanuga God
e si umayo pokaiya tepamupu manako kayatagubu kaimpu
ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki yampu kayatagubu.

Iyesu kataiya da apunu Pita yona yagisi bodaboda
(Maki 14:27-31; Ruki 22:31-34; Diyoni 13:36-38)

31 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu yona mo mu ade tadebu,
wagubu ke; “Nau kataineya da kemora yau rabineya ka
wi kuduba nau kamadisinimuri kudu wakapaiwagi kai-
wagi, mibai ka takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai

wainapiyawa wagawa apunai mosi nau nene oka inako tapu, wagubu ke;

‘Mamanuga God wagubu ke; Aita ewa ka nau papa sipi kwayubatamiyau apunai miniyani manako papa sipi kuduba daburipomoto mu mubo mubo kayatagisi.”

32 Iyesu inako tadebu, manako ade tadebu wagubu ke; “Nau posugani ade iyasugani kirani uburani ki nau yabiri kayasugani tawana Gariri rabineya wi nawanaga ika tondoni.”

33 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Mu dai ka bani kau kamadinimoto kudu wakapatagisi kayatagisi ko nau kau eba kamadiniyani kayasugani.”

34 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Pita, nau mibai nidiyani wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwagi bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau inako beranugowa manako ewa ka kokoroku yagisi manako nawaru puruyagisi.”

35 Iyesu inako wagubu, ko apunu Pita e midi minibu, wagubu ke; “Akae, nau inako eba suwagani. Kau ponuwagi ki ka nau mete posugani.” Apunu Pita inako wagubu manako Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba Pita umunui kawareya ki mu mete tagubu.

Iyesu tawana Gesemane rabineya guriguriwagawa tondawa
(Maki 14:32-42; Ruki 22:39-46)

36 Mu kayatagubu kaiwa da tawana Gesemane bautagubu ka Iyesu mu munatapu, wagubu ke; “Wi yewe idiwoi ko nau niya mena kayasugani nau Mamai bameya gurigurisugani.”

37 E inako wagubu manako ubupu apunu Pita ade apunu Tabadi e gubagaiyoma apeya ki mu mena waratapu mete kayatagubu.

Ki makeya ka Iyesu nuwaboya kawaya wainapupu ade e rabinai giriwena pasuwena,

38 ki pokere e kowakowaiyoma ki emitapu tadebu, wagubu ke; “Nau karako nuwaboya kawaya wainapakani ade nau rabinaneya po mete wainapakani ki pokere wi nau mete yabu yabu yewe idiwoi ko oro eba ukwopoi.”

39 E inako tadebu kamaditapu kanibu e ebo mena ubupu manako kwarisiwena wairau ukwapu e Mamai bameya guriguriwena, wagubu ke; “Mamai, berokoi nau karako banana-pani ki kau surupi bo? Kau wainapiyei da baganai ki kau baunuwagi nau nuwaboyani kerarai kapa tegebi ki kau wadi kwenupi. Ko Mamai, kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi ko eba nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi.”

40 Iyesu inako guriguriwena manako e ade wirawena
bauwena ka e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka ki
ika ukwapamawa emitapu. Emitapu, wade yabuyabutapu,
manako e apunu Pita empupu sibu, wagubu ke; “Nau eba
rowarowa kanibuwani ko wi apeya eyaka badidi pokere nau
mete yabu yabu eba idiwei?
41 Yabu yabu idiwoi, ade Mamanuga God bameya gurig-
uriwogoi da gwede mosi eba baiyagisi wi kerapugau yadini.
Wi nuwaga notaga ka wi bani kasiyara wainapiyamu ko wi
kwakwarepuga ka kasiyarai pa mena.”
42 Iyesu inako tadebu manako wirawena kanibu e Mamai
bameya ade guriguriwena, wagubu ke; “Mamai, kau kapa
tegebi ki nau kamadana yawatai pa mena ki ka baganai, nau
kubarani. Eba nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi ko kau
kaubo nuwageya ki kwaenuwagi.”
43 E inako guriguriwena manako ade wirawena bauwena
e kowakowaiyoma ki yabumaga ade bisi kayawena ukwa-
pamawa emitapu.
44 E mu emitapu kamaditapu ade kanibu e Mamai bameya
naiya guriguri-wena ki kawareya ade guriguriwena.
45 E guriguriwagawa da kamadubu ka e wirawena
bauwena e kowakowaiyoma ki ade ukwapamawa idiwa
emitapu manako wade yabuyabutapu tadebu, wagubu ke;
“Wi oro mena ukwapamu idiwu bo? Ko karako kewowena.
Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau marani wana
bauwena da nau nidani wagubu apunai ki baiyagisi nau
wadi-siniyoto manako iyapana beramaga berokoi ragidai
mu idamaga rabineya nau tamusiniyoto.
46 Ki pokere, kimuri ubumuri da kaigomu. Nau yogoni tapu
apunai ki wana bauwena empumuri.”

Iyapana Iyesu wadumupu
(Maki 14:43-50; Ruki 22:47-53; Diyoni 18:3-12)

47 Iyesu yona ki wagawa makeya ka mu apunu Diyudiyasi
ika matarau bauwena emupu. E ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya ki apunai
mosi. Diyu ragidai mu kawakawaimuguma ade Mamanuga
God bameya dobo-piyamu ragidai mete kina ki mu iyapana
ropani kawaya tonotampu ta yo kepata inako temupu apunu
Diyudiyasi mete ika bautagubu.
48 Yawatau ka yogo tapu apunai ki iyapana ki inako tadebu,
wagubu ke; “Nu kaigamu buri baigamu ki wi nau mena
emisiniyoi manako apunu ki nau kiyauyauponi ki e wi
naigida mena wadumuri dokodoko kaiwagi.”
49 Apunu Diyudiyasi inako tadebu, ki pokere mu karako
bautagubu ka e deni mena kayawena Iyesu bameya bauwena

manako paraupupu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa
Apunai, kaiwa kaiwa.” E inako wagubu, manako kanibu
Iyesu kiyauyaupupu.
50 Ko Iyesu apunu Diyudiyasi empupu manako sibu,
wagubu ke; “Nau waretani, kau badidi kwaenugana
wainapiyei ki kau garugaru mena kwaenuwagi.”
E yona ki wagubu makeya ka iyapana ki Iyesu waipara
mena wade dokodokomupu ubumawa.
51 Ko Iyesu mete iwa apunai mosi ubupu e kerebai wadubu
iyara apunai ki mosi e wenagui mebu puru. Bidara wadubu
apunai ki e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
kawaimaga ki e bigabigai apunai mosi.
52 Ko Iyesu wirawena kereba wadubu apunai ki sibu,
wagubu ke; “Kau kerebagi wadi wateya ade tari. Iyapana
gwedewau kereba sumeya kwaetagamu ragidai ki mu ka aita
kereba pokaiya popotagisi.
53 Nau naubo nuwaneya kwaesugubena ki ka nau Mamai
kabuwapena manako e aneyaiyoma ropani kawaya eba bi-
gabigai nau waitasinimana ki nana kunumau tonotapena
kawampena nau waitasinimpena, ko ki wi wainapiyamu bo
pa mena?
54 Nau Mamai inako sibena ki ka e bonanai wainapamawa
tagamawa ragidai takari kawaya oka tampu ki mibai eba we-
nawagubena, ko nau eba sibuwani mibai ka nau nuwaneya
oka ki wenawagana ki nana.”
55 Iyesu inako wagubu manako wirawena iyapana ropani
kawaya ika bautagubu ki mu emitapu tadebu, wagubu ke;
“Nau ka eba yawiyawirai. Wi ta yo kepata wi tawagau
kamadumpena pa baigumpena, ko wi gwede nana ki mete
temupu nau yawirani baigubu? Nau maramara Mamanuga
God e Tawai rabineya wi nidiyekeya kabukabuwa tondekeya
ko wi badidi pokere mara ki makeya nau eba wadisinimupu?
56 Ko baganai; Mamanuga God e bonanai waina-pamawa
tagamawa ragidai takari kawaya oka tampu ki mibai karako
wenayagisi.”
Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai kuduba e kamadumpu wakapatagubu garu-
garu mena kayatagubu.

Iyapana kawakawai Iyesu siyamawa wirawira
(Maki 14:53-65; Ruki 22:54-55, 63-71; Diyoni 18:13-14, 19-24)

57 Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu
kaiwa da Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
kawaimaga si ka Kaipasi e tawaiya bautagubu. Diyu ragidai

kawakawaimuguma ade Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai kuduba mete kina ika dibimupu idiwa.
58 Apunu Pita Iyesu eweya weke-wagawa yabadawa da
tawa ki kakapareya tewena imatau bauwena manako kanibu
iyara ragidai ika idiwa ki mu paunamugu tondubu. E Iyesu
bameya badidi wenawagana ki empana ki nana ika tondawa.
59 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Diyu
ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ki mu nuwa-
mugu Iyesu minimana po waina-mupu ki pokere e paere
mo kwaewena ki mu beratagamana ade matarapamana ki
yawatai mu kwaenepamawa idiwa.
60 Iyapana ropani kawaya bautagubu mu mubo mubo
beratagamawa ko mu rabinamaga ka eba eyaka mena ki
pokere mu mibai mo eba bananamupu. Mu mubo mubo in-
ako manu kasiwara-tagamawa idiwa da paunau ka iyapana
apeya ubumpu,
61 manako tagubu ke; “Apunu yau wagubu ki nu
wainamipi, e wagubu ke; ‘Mamanuga God e Tawai ki nau
koritapani manako mara apeya eyaka rabineya ka nau tawa
ki waunai ade yadani.’ ”
62 Iyapana apeya ki inako tagubu wainamupu ka Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga
ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Mu yona tagubu ki denai kau
mo nuwagi bo pa mena? Mu gwede yonai tagubu?”
63 E inako wagubu, ko Iyesu kererewena yona denai mo
eba wagubu ki pokere Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai kawaimaga ki ubupu e ade sibu, wagubu ke; “Mara-
mara tondau apunai Mamanuga God e kau eminiyau ki
pokere e yabuiya karako matarau nuwagi da nu wainapamu;
Mamanuga God e eya Gubagai ade nu Iya Negeyana Apunai
Keriso ki kau baganai bo?”
64 E yona ki wagubu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
“Ena, ki kau ba nuwegei. Ko nau wi kuduba nidiyani
wainapumuri; Nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita ewa
uburani nau Mamai Kasiyarai Kawaya Esida Apunai e idai
garu deneya tondoni ki wi nau emisinimuri manako nau
kunumau oroguma kawareya ade wirasugani kaworoni ki wi
nau mete emisinimuri.”
65 Iyesu yona ki wagubu makeya ka Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ki e yabui dara
wirawena manako e ubupu e eya midi tatamai wadubu
tegere manako iyapana ika idiwa ki manutapu, wagubu
ke; “E yona berawena Mamanuga God e si giripupu ki wi
wainamupu bo? E eya wagubu ki nu kuduba wainamipi
kewowena ki pokere e paere kwaewena iwagamana matara

ki yonai nu kwaene-pemeya idiweya ki kwaenei karako ke-
wowena.
66 Apunu yau Mamanuga God bameya berawagau ki
pokere wi wainapiyamu da nu karako e bameya badidi
kwaigamu?”

E inako wagubu ka kawakawai ragidai ki mu kuduba
ubumpu ewapuru mena mu idamaga gurai Iyesu naureya
ugwadumpu ragiragi, tagubu ke; “E Mamanuga God e si
giripiyau ki pokere e denai karako poyagisi.”
67 Mu inako tagubu manako mu dai ubumpu Iyesu
kiyabuiya tepotepo-pamawa ade minimawa ade dai e
kwanabeya minimawa manako waegeyageyamapamawa,
tagamawa ke;
68 “Ki nima nunibu? Kau nu Iya Negeyana Apunai Keriso
baganai ki ka kau nima nunibu ki e si nuwagi da nu waina-
pamu.” Mu inako tagubu.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Maki 14:66-72; Ruki 22:56-62; Diyoni 18:15-18, 25-27)

69 Ki makeya ka apunu Pita ika imatau tondawa manako
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga e
bigabigai munu ridai mosi bauwena e empupu sibu, wagubu
ke; “Kau mete kina ka tawana Gariri apunumaga Iyesu mete
iwa apunai mosi eminiyakani.”
70 Munu ridai ki inako wagubu ko Pita iyapana kuduba
yabaramugu denai wagubu bodaboda, wagubu ke; “Kau
apunu nima nene nuwegei? Kau yonagi ki nau eba waina-
pakani.”
71 Apunu Pita inako wagubu manako kipu ubupu kanibu
tawa kakapareya uburawa.

E ika uburawa ka munu ridai ade mosi bauwena e empupu
manako iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Apunu
burida ka tawana Nasareta apunai Iyesu mete iwa apunai
mosi.”
72 E inako wagubu ko Pita ade wagubu bodaboda, wagubu
ke; “Mamanuga God nau emisiniyau; Apunu ki nene
iwagamu ki nau eba kataineya.”
73 Mu idimupu eba rowarowa ka iyapana ika idiwa ki Pita
naigida mena yabu dokodokomupu manako simupu, tagubu
ke; “Nu katainugu da kau ka e mete iwa apunai mosi, mibai
kau ka tawana Gariri ragidai mu bonanamaga nuwegei.”
74 Pita yona ki wainapupu ka e midi minibu, wagubu ke;
“Apunu ki nene iwagamu ki e nau eba kataineya. Mamanuga
God e kataiya da nau yona mibai suwagakani. Nau berasug-
akani ki ka e kowaga tegeni ka baganai.”

Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka e kokoroku mo
wagubu wainapupu,
75 manako e wenagui paparawena Iyesu naiya badidi
wagubu ki wainapupu. Iyesu naiya e inako sibu, wagubu ke;
‘Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwogowa
bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau inako beranugowa
manako ewa ka kokoroku yagisi manako nawaru puruyag-
isi.’ Iyesu naiya inako wagubu ki makeya makeya apunu Pita
wainapupu manako e kipu ubupu matarau kayawena yadi
kawaya daganani kipu.

27

Iyesu apunu Pairasi yabareya ubupu
(Maki 15:1; Ruki 23:1-2; Diyoni 18:28-32)

1 Nawaru dumai tarawa ka Mamanuga God bameya
dobo-piyamu ragidai ade Diyu ragidai kawakawaimuguma
kuduba mete kina Iyesu badidi maba minimana po ki keketai
kupamawa.
2 Mu wadumupu e idai umamupu dokodoko manako
bananamupu kayatagubu tawana Roumi ragidai piyara-
muguma mu kawaimaga Pairasi bameya bautagubu.

Apunu Diyudiyasi kwikwiwena
(Bususu 1:18-19)

3 Iyesu yogoi wagubu apunai Diyudiyasi mu Iyesu wad-
umupu sisiyai wainapupu ka e rabinai wirawena e badidi
paerepupu ki wainapupu, manako e bowa madai apunai
eyaka mena ade ida esida mena (30) naiya kwemupu ki
tepupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade
Diyu ragidai kawakawaimuguma mete kina ki mu bama-
mugu kayawena.
4 E mu bamamugu bauwena ka e tadebu, wagubu ke; “Nau
kwaesugubuwani siyasiya. Iyesu berokoi mo eba kwae-wena
ki pokere nau e nidai suwagu-buwani ki nau paerepuwani
kawaya daganani.”
Apunu Diyudiyasi inako wagubu ko mu denai tagubu ke;
“Ki ka eba nuyo ko kau kaubona.”
5 Mu inako tagubu ka apunu Diyudiyasi bowa madai
kuduba ki tepupu Mamanuga God e Tawai rabineya isiya-
pupu manako kamaditapu bauwena kayawena kanibu e ebo
kwikwiwena.
6 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai bowa
madai ki kwana-mupu manako tagubu ke; “Nu bowa madai
yau Mamanuga God e Tawai nene tamamu ki ka nu goranuga
raurupamu mibai ka bowa madai yau ka yogo tampu ki
bowai madai.”

7 Mu yona ki kawareya tagamawa idiwa da mu rabinamaga
eyakamenawena ka mu kayatagubu kurari yamanawagawa
apunai mosi e bameya bowa madai ki pokaiya waira mo
gimaramupu. Waira ki rabineya ka mu kwaiyanai ragidai
popotagamana ki ika ononotamana ki nana.
8 Mara ki makeya yabadawa da karako ka iyapana waira ki
si 'Apunu Darai Waira Yau Wadubu' ki tagamawa.
9 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai
Diyeremaiya takari kawaya oka tapu ki mibai wena-wena
yau kena. E oka tapu ki inako wagubu ke;
'Tawana Isiraero ragidai mu rabina-maga eyakamenawena
manako mu bowa madai apunai eyaka mena ade ida
esida mena (30) ki tempu apunu powagana ki e yogoi
tamupu.
10 Bowa madai ki pokaiya ka mu kurari yamanawagawa
apunai mosi e wairai gimaramupu. Mamanuga God
nau sidibu ki makeya makeya inako wenawena.'
Oragai apunai Diyeremaiya e oka inako tapu.

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Maki 15:2-5; Ruki 23:3-5; Diyoni 18:33-38)

11 Mu Iyesu wadumpu apunu Pairasi bameya bautagubu
e yabareya tamupu manako tawana Roumi kawaimaga ki
ubupu Iyesu manupupu, wagubu ke; "Kau Diyu ragidai mu
Kaiwawomaga kawai ki kau baganai bo?"
E inako manupupu manako Iyesu denai wagubu ke; "Ena,
ki kau ba nuwegei."
12 Iyesu inako wagubu ka Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai kawakawaimuguma
mete kina e kawareya kawareya naripamawa bera ropani
kawaya siyamawa ko e yona denai mo eba wagubu.
13 E yona denai mo eba wagubu ki pokere apunu Pairasi
Iyesu ade sibu, wagubu ke; "Mu rowarowa kawaya kau mena
kekeniyamu idiwu ko mu yona tagamu ki kau wainapiyei bo
pa mena?"
14 Ko Iyesu yona denai mo eba wagubu, ki pokere apunu
kawai ki e notai babawena.

Apunu Pairasi Iyesu minimana po yonai wagubu
(Maki 15:6-15; Ruki 23:13-25; Diyoni 18:39-19:16)

15 Kwamura makeya makeya 'Mamanuga God Nu Rau-
runibu Poragai' poragatagamawa ki kawareya ka tawana
Roumi piyaramuguma mu kawaimaga ubupu dibura gudui
kwai-pupu manako dibura apunai eyaka mena nima iya-
pana e si tagamawa ki apunai dibura kamadubu manako pa
bauwena kayawena.

16 Karako ka apunu mosi si ka Barabasi ika diburawena
tondawa. E si kawayawena kayawena iyapana kuduba
wainamupu.
17 Iyapana kuduba ika bautagubu dibimupu idiwa ki
apunu Pairasi mu emitapu manako e ubupu mu manutapu,
wagubu ke; “Wi nuwagau nau karako nima e idai rikapani da
e baiyagisi kayayagisi? Nau apunu Barabasi e idai rikapani
baiyagisi kayayagisi bo apunu Iyesu si daikere Keriso tagamu
ki e idai rikapani bai-yagisi kayayagisi?”
18 Apunu Pairasi yona ki wagubu ki mibai ka e kataiya
da Diyu ragidai mu kawakawaimuguma gunaratagubu ki
pokere mu Iyesu wadumpu e idai rabineya tamupu.
19 Apunu Pairasi e idai gurai iyapana naurimugu ugwadita-
mana ragiragi ki kemai kawareya tondawa makeya ka e eya
wainai bauwena yona mo e bameya tonopupu sibu, wagubu
ke; ‘Apunu ki e berokoi mo eba kwaewena ki pokere kamadi.
Nau kemorau e waro were empuwani manako e pokaiya ka
nau oro naigida eba ukwapuwani.’ E yona inako tonopupu.
20 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Diyu
ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ki garugaru mena
bautagubu iyapana pakasi ragidai mu rabinamaga kupa-
mpu, tagubu ke; “Apunu Pairasi wi ade manuniyoto ki ka wi
apunu Barabasi e idai rikapana da bauwagana kayawagana
ki nana iwagi ko mu ubumoto apunu Iyesu pa minimana po
ki yonai iwagi.”
21 Apunu kawai Pairasi iyapana ade manutapu, wagubu
ke; ‘Wi nuwagau nau nima e idai rikapani da e baiyagisi
kayayagisi?’
Ko mu denai tagubu ke; ‘Nu nuwanugu kau apunu Barabasi
e idai rikapi da e baiyagisi kayayagisi.’
22 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi mu ade manu-
tapu, wagubu ke; “Ko apunu Iyesu si daikere Keriso tagamu
ki e bameya ka nau karako badidi kwaesugani?”
E yona ki wagubu ka mu kuduba tagubu ke; ‘Ripa korosi
naureya mini-muri poyo.’
23 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi mu ade manu-
tapu, wagubu ke; “E poyagisi ki mibai ka badidi? E gwede
paere kwaewena?”
Ko mu naiya tagubu ki kawareya mu bonanamaga ragiragi
kawaya ade tagamawa ke; “Ripa korosi naureya minimuri
poyo.”
24 Iyapana inako kawareya kawareya tagamawa ki pokere
apunu Pairasi e notai wagubu ke; ‘Iyapana yau nau bonanani
eba wadamu ade mu waunitau yawira kwaetagamana kwae-
tagamu.’ E notai inako wagubu ki pokere e iyapana kuduba

yabaramugu waigugu mo kwaewena e idai bigi siruwapupu manako tadebu, wagubu ke; “Apunu yau powagana ki yonai ka wi iwagubu ko eba nau suwagubuwani, ki pokere e poyagisi ki bimbinai ka aita wi wadumuri ko eba nau yadani.”

25 E inako wagubu, ko iyapana ropani kawaya ki denai tagubu ke; “E poyagisi ki bimbinai nu yadamu ade nu mununuguma mete yadini ki ka baganai, eba gwedei mete kina.’

26 Iyapana yona ki tagubu waina-pupu ka apunu Pairasi ubupu dibura rabineya tondawa apunai Barabasi e idai kerarai rikapupu tonopupu bau-wena kayawena. Ko e piyara ragidai tadebu da mu Iyesu wikuku pokaiya raukekepamana ki nana wagubu manako ewa ubupu Iyesu wadubu mu idamaga rabineya tapu, wagubu ke; “Wi apunu yau wadumuri ripa korosi naureya minimuri poyo.”

Piyara ragidai Iyesu waegeyageyamapamawa
(Maki 15:16-20; Diyoni 19:2-3)

27 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kawaimaga tawai rabineya kaimpu manako kowamuguma nene tagubu bautagubu ewapuru mena ika dibimupu idiwa.

28 Mu e eya midi tatamai rika-mupu manako midi tatamai daragai bagi kawaya mo wadumpu monaga-mupu.

29 Mu impunewa tempu e debaiya painimupu ade guna mosi wadumpu e idai garu tampu kwempu manako e yabareya kwarisitagubu mu ramatamaga kawareya ubumupu e waegeyageyamapamawa parau bera-tagamawa siyamawa, tagamawa ke; “Kaiwa kaiwa, Diyu ragidai mu Kaiwawomaga Kawaya.”

30 Mu inako tagubu manako ubumpu Iyesu kiyabuiya tepotepopamawa ade guna idaiya wadubu ki mu wadumpu e debaiya kawareya kawareya minimawa.

31 Mu e inako waegeyageyamapamawa da kamadumpu ka mu midi tatamai daragai bagi kawaya ki ade rikamupu e ebo gwedegwedei ade umamupu kwemupu manako ripa korosi naureya minimana po ki nana wadumpu kaya-tagubu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu
(Maki 15:21-32; Ruki 23:26-43; Diyoni 19:17-27)

32 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa yamawa ka mu tawana Sairini apunumaga mo si ka Saimoni ika yawatau bananamupu. Mu e Iyesu korosi kawarapana ki nana simupu manako apunu Saimoni ubupu ripa korosi ki kawarapupu.

33 Mu Iyesu wadumpu yampu tawana mo si ka ‘Gorogata’ bautagubu ko tawana ki si mibai ka Deba Suwana.

34 Ika bautagubu ka mu ripa otai suwakarai mosi wad-
umpu awana ‘waeni’ mete wiramupu manako awana ki
Iyesu kubarana ki nana kwemupu. E awana ki piri munta
remopupu ko e eba nuwaiya kubarana wainapupu.
35 Ki eweya ka mu Iyesu wadumpu ripa korosi naureya
ikokomupu manako e midi tatamai rikamupu. Mu yanuwa
munta mo mete kwaetagubu da nima si yanuwa ki rabineya
yabiri bauwena ki ka e ubupu Iyesu midi tatamai ki e
wadubu.
36 Mu inako kwaetagamawa da kewowena ka mu
kwarisitagubu e ika empamawa idiwa.
37 Iyesu debaiya ripa korosi naureya ka mu e badidi pokere
powagana ki kerarai oka inako tamupu; ‘Yau ka Iyesu, Diyu
ragidai mu Kaiwawomaga’.
38 Mu iyapana berokoi apeya mete ripa korosi naureya
ikokotampu, mosi ka Iyesu e idai garu deneya ade mosi ka e
idai tenene deneya.
39 Iyapana ika esidaeridatagamawa kaiwa kebomawa
Iyesu emupu ka mu debamaga gipamawa e waegeyageyama-
pamawa siyamawa, tagamawa ke;
40 ‘Kau karako kiri uburi kwaenuwagi. Kau naiya nuwagibi
da kau Mamanuga God e Tawai ki koritapana mara apeya
eyaka rabineya ade wadana ki nana nuwagibi ki pokere kau
Mamanuga God e Gubagai mibai ki kau karako iyanuwagi
ripa korosi ki kamadi kawari da nu kau eminiyamu.”
41 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Ma-
manuga God e gorai kataimugu ragidai, ade Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma mete kina ki mu bautagubu Iyesu inako
mete gwaigwita-pamawa, tagamawa ke;
42 “E iyapana iyatamiyawa ko e eya iyawagana ka badidi
pokere e kasiyarai pa mena? E mibai tawana Isiraero ragidai
nu Kaiwawonuga ki ka e ebo ripa korosi ki kamadini ka-
woroto da nu yabunugere e empamu sumapamu.
43 E wagubu da e Mamanuga God sumapiyau ade wagubu
da e ka Mamanuga God e eya Gubagai ki pokere e mibai
wagubu ki ka Mamanuga God karako e iyapoto da nu em-
pamu.”
44 Iyapana kawakawai ki inako tagubu ade iyapana berokoi
apeya e madanai daikere daikere ikokotampu ki mu mete
kina Iyesu inako waegeya-geyamamupu.

Tawana sisipu umapu
(Maki 15:33-41; Ruki 23:44-49; Diyoni 19:28-30)

45 Madega paunau wadawa makeya ka tawana kuduba
sisipu umapu, ko ade madega kanibu kekerawagawa napusi
apeya eyaka wadawa makeya ka sisipu ki ade negawena.

46 Sisipu ki ade negawagawa makeya ka Iyesu e bonanai
ragiragi kawaya wagubu ke; “Eroi, Eroi, rama sabaktani.”
Ki mibai ka inako; ‘Mamani God, Mamani God, kau badidi
pokere nau kamadisinibi?’
47 Iyapana dai ika ubumawa e yonai ki wainamupu ka mu
tagubu ke; “Wainapumuri, e oragai apunai Eraidiya e wenai
siyanau.”
48 Apunu ki mosi dabuwa tenai mo wadubu garupupu
awana suwakarai mo rabineya kaupupu manako siku-
rupupu Iyesu umuneya tapu da e kubarana ki nana.
49 Ko mu dai tagubu ke; “Kamadi, idiwomu da empomu.
Oragai apunai Eraidiya baiyagisi e iyapoto bo?”
50 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya ade wagubu manako
e nonai toporuwena powena.
51 Iyesu powagawa makeya ka aukwara mosi Mamanuga
God e Tawai rabineya gudu maba uburawa ki paunau te-
gerewena esida da erida. Waira nutanuta kawaya mo mete
bauwena ade bowa susukwanatagubu.
52 Mamanuga God e iyapanaiyoma naiya popotagubu
ragidai ki mu dai uruba rabineya ade iyatagubu kimpu
ubumpu.
53 Iyesu ade iyawena kipu ubupu eweya ka iyapana
popotagubu ade iyatagubu kimpu ubumpu ragidai ki Ma-
manuga God e naterei Diyerusaremu rabineya matara-
tagubu manako iyapana ropani kawaya mu yabumugere
emitampu.
54 Piyara ragidai kawaimaga ade e kobaiya idiwa ragidai
mete kina ika Iyesu empamawa idiwa ki waira nutanuta
ade gwedegwede kuduba wenawena ki mete emupu ka mu
notamaga kowena kudu mete waina-mupu manako tagubu
ke; “Mibai, apunu yau e ka Mamanuga God e eya Gubagai.”
55-56 Ridi ropani kawaya ika uwamautau Iyesu empamawa
ubumawa mu paunamugu ka ridi Meri Magidarini, apunu
Diyemesi yo Diyose mu inamaga si ka Meri, ade apunu
Tabadi e wainai. Iyesu naiya tawana Gariri rabineya umawa
wadawa ki makeya ka ridi ropani kawaya ki e ewakumapa-
mawa waitapamawa wadamawa tekateka iwa.

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tamupu
(Maki 15:42-47; Ruki 23:50-56; Diyoni 19:38-42)

57 Kemorawagana kwaewagawa ka purapura apunai mosi
si ka Diyosepa ika bauwena. E ka Iyesu ewakuma-piyawa
umawa apunai mosi tawana Arimateya were bauwena.
58 E kaya-wena apunu kawai Pairasi e yabareya ubupu
manako Iyesu kwakwarepui wadana ononopana ki nana ki
genei wagubu. Apunu Pairasi wagubu da baganai,

59 ki pokere apunu Diyosepa kayawena Iyesu kwak-
warepui wadubu kwarisi aukwara waunai mosi pokaiya
gerowopupu,
60 manako wadubu kayawena ragu waunai mosi ki e eya
nene gimarapupu ki rabineya tapu. Tapu manako bowa
kawaya mosi gwairipupu kanibu ragu umunai ki minibu
bodapupu manako kamadubu kayawena.
61 Ridi Meri Magidarini ade e waretai si ka Meri ki mu
ika uwamautau ubumawa manako apunu Diyosepa badidi
kwaewena ki kuduba mu yabumugere emupu.

*Piyara ragidai ragu ki katamurui dagurapamawa ubu-
mawa*

62 Nawaru puruwena aiyata marai ki makeya ka Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawakawai-
muguma ade Parisi ragidai dai mete kina apunu Pairasi
bameya kayatagubu,
63 manako simupu, tagubu ke; “Kawainuga, bera apunai
powena e naiya iyaiya tondawa makeya badidi wagubu ki nu
notapemei. E inako wagubu ke; ‘Nau posugani ko mara apeya
eyaka eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani.’
64 E inako wagubu ki pokere kau nuwagi da piyara ragidai
kayatagisi ragu ki katamurui dagurapomono da mara apeya
eyaka kewoyagisi werena. Wi inako eba kwaiwagi ki ka
e tadeyawa kabukabuwa ragidai kwaenda kai baitagisi e
kwakwarepui ki kuwatagisi kayatagisi manako iyapana be-
ratamini, tagisi ke; ‘E iyawena kipu ubupu.’ Mu inako bera-
tagisi ki ka mu yonamaga ki kawaya-yagisi kayayagisi. E
naiya eya berawena ki ka maraitau erida ko mu karako ewa
inako beratagisi ki ka kawaya esida.”
65 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke;
“Baganai, wi piyara ragidai bananatamuri kaiwagi manako
wi badidi wainapiyamu ki wi makeya kwaiwogoi ragu ki
naigida mena kwayubapiyoi.”
66 E inako wagubu manako mu kayatagubu iwa da buri
bautagubu ka mu ragu katamurui rima umamupu manako
ripa otai mo rima ki kawareya pasimupu da iyapana rima
ki koritapomoto ki ka mu idamaga kewoi bowa ki naureya
tondono ki mu em-pomoto. Mu inako kwaetagubu manako
piyara ragidai ki ika dagura ubumana ki nana kamaditampu
kayatagubu.

28

*Iyesu powena, ko e ade iyawena kipu ubupu
(Maki 16:1-10; Ruki 24:1-12; Diyoni 20:1-10)*

1 Diyu ragidai aiyatamaga marai ki idiwa da kewowena
manako ukwampu nawaru dumai tarawa ka ridi Meri Magi-
darini ade e waretai si ka Meri ki kimpu ubumpu Iyesu kwak-
warepui tampu ki ragui empamana ki nana kayatagubu.
2 Garugaru mena ka waira nutanuta kawaya mo bauwena
manako ki makeya ka Mamanuga God e aneyai mosi
kunumau kawapu bowa kawaya ragu umunai bodapupu
ki gwairipupu ragu madaneya tapu manako yapu bowa ki
kawareya tondubu ki mu yabumugere emupu.
3 Aneya ki e kiyabui sinini tanai ka yangwara maba ade e
midi tatamai ka poe kawaya midiwari weyaku ki maba.
4 Piyara ragidai ika gopara ubumawa aneya ki emupu ka
mu kudu ebotau wainamupu didiguramaga wagubu manako
iyapana popai ki maba notamaga gogagogawena.
5 Ko aneya ridi ki inako tadebu, wagubu ke; “Wi notaga
eba koyogono, kudu eba wainapiyoi. Nau kataineya da
ripa korosi naureya minimpu poyo yewe ragu tampu apunai
Iyesu e midi kwakwarepui ki wi empamana ki nana baigubu.
6 Ko e yewe eba ukwarau. E naiya nidibu ki makeya
makeya e iyawena kipu ubupu kayawena. Mu e tampu watai
yau kena ki wi karako kebomuri empumuri.
7 Ko karako garugaru mena kaiwagi e tadeyau
kabukabuwa ragidai tademuri, iwagi ke; ‘Iyesu iyawena
kipu ubupu yabiri kayawena tawana Gariri rabineya
wi nawanaga ika tondau ki pokere karako kaiwagi e ika
bananapumuri.’ Nau karako nidibuwani ki wi naigida mena
wainapumuri.”
8 Aneya yona ki wagubu ka ridi ki garugaru mena ragu
kamadumpu Iyesu kowakowaiyoma tademana ki nana mibi
didigurai garugarumupu kayatagubu, ko mu mamama mete
wainamupu.
9 Ki makeya ka Iyesu garugaru mena bauwena mu yabara-
mugu ubupu manako parautapu, wagubu ke; “Kaiwa kaiwa.”
Mu e yonai ki wainamupu ka mu e yabareya kwarisitagubu
ramata-maga kawareya ubumpu e kerareya wadumpu doko
manako e si esida tepamupu.
10 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Kudu eba wainapiyoi ko
karako kaiwagi nau kowaniyoma nau sumasiniyamu ragidai
ki mu tademuri, iwagi ke; ‘Wi kaiwagi manako tawana Gariri
rabineya ika bananasinimuri.’ ” Iyesu inako tadebu.

Ragu katamurui dagura ubumawa ragidai mu yonamaga

11 Ridi ki ragu kamadumpu wira-tagubu kayatagamawa
ka piyara ragidai ika katamuru dagurapamawa ubumawa
ki wiratagubu natere Diyerusaremu kayatagubu manako
badidi wenawena mu yabumugere emupu ki sisiyai

mu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawakawaimuguma tade-mupu.
12 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki yona ki
waina-mupu ka mu Diyu ragidai kawakawai-muguma mete
dibimupu mu badidi kwaetagamana ki yonai tagamawa kasi-
wara manako bowa madai kawaya daganani tempu piyara
ragidai ki tagempu,
13 tadempu, tagubu ke; “Wi yona yau mena iyapana
tadeyoi, iwogoi ke; ‘Nu kemorau ukwepemeya tetanugu ka e
tadeyawa kabukabuwa ragidai bautagubu e midi kwakware-
pui ki kuwatagubu kayatagubu.’ Wi inako mena iwogoi,
14 ko wi ukwapamawa sisiyai ki wi kawaiga wainapana
manako ki pokaiya bita negeyana ki kudeya ki wi eba
wainapiyoi. Yawata ki ka nu mena yadamu supasupa.”
15 Diyu ragidai kawakawaimuguma inako tagubu ki pokere
piyara ragidai bowa madai ki temupu manako kawa-kawai
ragidai ki mu badidi kwaetaga-mana ki nana tademupu ki
mu makeya makeya kwaetagubu. Mu bera yonai iyapana
tademupu ki kawayawagawa yabadawa da karako Diyu
ragidai inako mete wainapiyamu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu matarawena
(Maki 16:14-18; Ruki 24:36-49; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

16 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida ke-
wowena kerapu eyaka mena ki kimpu ubumpu tawana
Gariri kayatagubu manako kweya mosi ki Iyesu naiya mena
kabuwatapu ki ika bautagubu.
17 Mu Iyesu emupu ka mu e si tepapamawa ko mu dai
notamaga apeya apeya mete wagawa.
18 Ko Iyesu mu bamamugu bauwena, manako tadebu,
wagubu ke; “Kunuma waira ki kasiyarai kuduba ka nau
tegebu wadu-buwani,
19 ki pokere kimuri ubumuri tawana tawana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ki kaiwagi iyapana
bani bani idiwu ki tadeyoi iwoi da mu nau ewakuma-
sinimono. Mamanuga God e si pokaiya ade e Gubagai nau
sini pokaiya ade e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki e si pokaiya
ka wi mu siruwatamiyoi,
20 ade yona kuduba nau nidibuwani ki wi kaiwagi
mu tadeyoi kabukabuwa iwoi da nau yona kuduba
suwagubuwani ki mu makeya makeya kwaetagamana ki
nana. Nau suwagani wainapumuri; Wi inako kwaiwogoi
ki ka nau maramara wi mete idiwomu yamomu da mara
siyarai ki baiyagisi.” Iyesu inako wagubu.
Ika kewowena.

MAKI
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Maki okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Mamanuga God e yonai bagi kawaya apunu Maki okapupu yau rabineya ka Iyesu e upi badidi kwaewagawa umawa ki yonai ropani kawaya ko e badidi kabuwawagawa umawa ki yonai ka eba ropani.

Oka yau rabineya ka Iyesu e eya si wagubu da e ka Kunumau Kawapu Apunai.

Oka debai empamana ki kabuwai.

Yona bagi kawaya ki kerarai *1:1-13*
Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *1:14-9:50*
Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *10:1-52*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *11:1-15:47*
Iyesu iyawena kipu ubupu *16:1-8*
Iyesu matarawena ade kunumau kayawena *16:9-20*

Apunu Diyoni Iyesu sisiyai wagawa
(Mateyu 3:1-12; Ruki 3:1-18; Diyoni 1:19-28)

1 Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso e yonai bagi kawaya ki kerarai ka yau kena.

2 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya Mamanuga God e okai yau tapu, wagubu ke;

‘Nau bibini yabiri kayawagana wagana apunai ki nau yawata yabiyabiri tonopani da e kau yawatagi meyoto taniyagisi.

3 Iyapana eba idiwu tawaneya ka e bonanai ragiragi kawaya inako wagau ke;

‘Kaiwawonuga e yawatai gwaba memuri da e taneya baiyagisi kayayagisi.’ ’

4 Oragai apunai Aisaiya oka inako tapu ki pokere mara ki bauwena makeya ka apunu Diyoni iyapana eba idiwu tawaneya ubupu iyapana siruwa-tamiyawa dimawagawa, wagawa ke; “Wi beraga berokoi oragai ki wi karako kamadumuri wi notaga wirayagisi da nau uburani wi siruwaniyani manako Mamanuga God e uburoto wi bigiga ki kuduba deni mena surupoto.”

5 E yona inako wagawa manako tawana Diyudiya ade natere Diyerusaremu ragidai e empamana ki nana kebomupu ika bautagubu. Bautagubu ka mu berokoi badidi

kwaetagamawa ki tagubu matara mu idamaga kerapumaga rikapamawa manako apunu Diyoni ubupu mu awana Diyoudani rabineya siruwatapu.

6 Apunu Diyoni e gwedegwedei ka eba bagi. E papa kameru kumai kau-piyawa ade e naurai taburubai ka papa kwakwarai pokaiya yamanamupu ki e umarawa umawa. E bani ka manigowa yo tapoi borepa ki mena kupawa tondawa.

7 E dimawagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke; “Apunu nau ewaneya baiyagisi e kasiyarai ka kawaya daganani esida ko nau kasiyarani ka maraitau erida. Nau e bigabigai kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai ki rikapana ko nau eba bagi da nau upi ki kwaesugani.

8 Nau awana pokaiya wi siruwaniyakani ko e uburoto Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya wi siruwaniyoto.” Apunu Diyoni inako wagubu.

Apunu Diyoni ubupu Iyesu siruwapupu
(Mateyu 3:13–4:11; Ruki 3:21-22; 4:1-13)

9 Mara ki makeya ka Iyesu natere Nasareta tawana Diyudiya rabineya ki kamadubu kayawena yabadawa da apunu Diyoni bameya bauwena manako Diyoni ubupu Iyesu wadubu awana Diyoudani rabineya siruwapupu.

10 Iyesu awana rabineya supu ade matarau posiwagawa makeya ka e kunuma yagarawena empupu manako Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki midiwari umago maba kawapu e kawareya tondubu,

11 manako bonana mosi kunumau kawapu ki wagubu ke; “Kau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po kau ki pokere nau karako kau mamamagi suwagakani.” Bonana ki inako wagubu.

12 Ki makeya, garugaru mena, ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya bauwena Iyesu sibu yabiripupu da e iyapana eba idiwu tawaneya ki kayawagana ki nana,

13 ki pokere e kipu ubupu manako tawana ki kayawena mara apunai apeya (40) rabineya e eya mena ika umawa wadawa. Ko Berokoi Apunai Seitani maramara e bameya bauwagawa e beraberapiyawa ade e rabinai kupawa. Papa kamarai ika mete idiwa ko Mamanuga God e aneyaiyoma bautagubu Iyesu kwayubapamawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu
(Mateyu 4:12-22; Ruki 4:14-15; 5:1-11)

14 Iyapana apunu Diyoni wadumpu diburamupu eweya ka Iyesu tawana Gariri rabineya bauwena Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki dimai wagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke;

15 “Mara wana bauwena. Iyapana ubumana nau Mamai
God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana
ki marai wana bauwagana kwaewagau. Ki pokere wi be-
raga berokoi ki wi karako kamadumuri wi notaga wirayagisi
manako yona bagi kawaya yau mena wainapumuri suma-
pumuri.” E inako wagubu.

16 Mara ki makeya ka Iyesu kaburu Gariri papateya
kaniyawa da apunu Saimoni e yowai Enduru mete kina
raubiyo nene kaburu kawaya ki papateya ika puwaritaga-
mawa idiwa emitapu. Mu ka kimai wasisinai ragidai bowa
madai wadamana ki nana ika ebogatagamawa.

17 Ko Iyesu mu emitapu manako tadebu, wagubu ke; “Kebo-
muri nau ewaneya ubumuri. Wi karako raubiyo tepiyamu
iwu ki maba nau wi kabuwaniyani da wi kaiwagi iyapana
nene iwagi tetamuri.”

18 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu garugaru mena
puwarimaga tampu kamadumpu manako kimpu ubumpu e
eweya kayatagubu.

19 Mu kayatagubu kaburu papateya kebomawa da apunu
Tabadi e gubagai-yoma Diyemesi yo Diyoni mete kina ika
wakamaga rabineya puwarimaga badipamawa idiwa emita-
mpu.

20 Iyesu garugaru mena apunu Diyemesi yo Diyoni mu
nene wagubu manako mu kimpu ubumpu mu mamamaga
Tabadi e kowakowaiyoma mete kina ika waka rabineya ka-
maditampu manako sumpu deni mena Iyesu eweya kay-
atagubu.

Keyai berokoi apunu mo rabineya tondawa
(Ruki 4:31-37)

21 Mu kayatagubu kaiwa da natere Kaponiyamu bautagubu
ka mu ika idiwa da aiyata marai ki makeya ka mu guriguri
tawai ki rabineya yamupu manako Iyesu ika dimawagawa
iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa.

22 Ko iyapana ika idiwa e yonai ki waina-mupu ka mu nota-
maga kowena kodaba-maga kamupu mibai ka Iyesu e yonai
ki kasiyarai ka kawaya ko iyapana kawakawai Mamanuga
God e gorai kataimugu ragidai ki mu yonamaga ka kasiyarai
pa mena.

23 Iyesu ika dimawagawa tondawa manako ki makeya ka
keyai berokoi apunu mosi rabineya tondawa ki ika bauwena
Iyesu empupu manako e bonanai ragiragi kawaya Iyesu sibu,
wagubu ke;

24 “Iyesu, tawana Nasareta apunai, kau nuwageya gwede
nu bamanugu berapana ki nana? Kau nu giriniyana ki nana

baunugibi bo? Nau kataineya kau. Kau ka Mamanuga God e
umunui wadei apunai bagi kawaya.”
25 Ko Iyesu wirawena keyai berokoi apunu ki rabineya
tondawa ki empupu manako e bonanai ragiragi kawaya
siwakekepupu sibu, wagubu ke; “Kau kererenuwagi apunu
yau kamadi baunuwagi matarau kayanuwagi.”
26 E yona ki wagubu makeya ka keyai berokoi ki apunu
ki ragiragi kawaya wadubu kwisikwisipupu manako e
kwewena bauwena kayawena.
27 Ko iyapana kuduba Iyesu badidi kwaewena emupu ka
mu notamaga kowena mu mubo mubo kowamuguma mete
manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Yau ka badidi?
Yau ka kabuwa waunai mosi bo? Apunu yau e kasiyarai ka
kawaya esida. E keyai berokoi siwakeketamiyau wagau ki ka
mu e bonanai wadamu bautagamu kayatagamu.” Iyapana
inako tagubu,
28 manako Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai garugaru
mena tawana Gariri rabineya kawayawena kayawena iya-
pana kuduba wainamupu.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa
(Mateyu 8:14-17; Ruki 4:38-41)

29 Iyesu kipu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade
apunu Diyemesi yo Diyoni mete kina waratapu guriguri
tawai ki kamadumpu manako kaimpu apunu Saimoni yo
Enduru mu tawamugu yamupu.
30 Tawa ki rabineya ka apunu Saimoni e memenagui ridai
muyamuyawena ika ukwarawa ki sisiyai mu Iyesu simupu,
31 manako e kanibu ridi ki waitapupu e idaiya wadubu kipu
ubupu. Ridi ki kirawa uburawa makeya ka e sigirai ki garu-
garu mena kewo-wena manako e kanibu mu diriwamaga
kwaewena bani warapupu tagebu.
32 Madega kanibu supu kemora-wagawa ka iyapana dai
kayatagubu sigira ragidai ade keyai berokoi mu rabinamugu
idiwa ragidai inako tetampu Iyesu bameya bautagubu.
33 Natere ki ragidai kuduba ika bautagubu tawa ki ureya
ubumawa,
34 manako Iyesu ubupu iyapana sigiramaga ebo ebo ki
iyatamiyawa ade keyai berokoi mu dai rabinamugu idiwa
ki mete siwakeke-tamiyawa bautagamawa kayataga-mawa.
Keyai berokoi ki kuduba katai-mugu da Iyesu ka nima ko mu
yona ki matarau eba tagamana ki nana ka e mu tatamatapu.

Iyesu tawana Gariri rabineya dimawagawa umawa
(Ruki 4:42-44)

35 Mu ukwapamawa da nawaru dumai tarawa ka Iyesu
kipu ubupu iyapana yabumaga sipeya tawa ki kamadubu

kanibu e ebo mena gari tagaiya e Mamai bameya guriguri-
wagawa tondawa.
36 Ko apunu Saimoni e kowaiyoma mete kina Iyesu
kwaenei kayatagubu kwaenepamawa iwa da bananamupu,
37 manako simupu, tagubu ke; “Natere yau ragidai kuduba
kau kwaeneniyamu.”
38 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau Mamai e yonai
iyapana kuduba tadeyana ki nana nau tono-sinibu bausug-
ubuwani ki pokere nu yewe mena eba idiwomu ko tawana
tawana mete kaigamu da nau ika mete dimasugoni umoni.”
39 Iyesu inako wagubu manako tawana Gariri rabineya
tawa tawa umawa wadawa ade Diyu ragidai mu gurig-
urimaga tawai rabineya mete kina Mamanuga God e yonai
wagawa umawa. E keyai berokoi dai mete siwakeke-
tamiyawa bautagamawa kayatagamawa.

Iyesu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu
(Mateyu 8:1-4; Ruki 5:12-16)

40 Apunu mosi sigira berokoi mo wadubu e kwakwarepui
kwatakwata-wena ki Iyesu bameya bauwena parau-pupu e
yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako
genepupu sibu, wagubu ke; “Kau kaubo nuwageya nau nene
wainapiyei ki kau wadisini bagi.”
41 Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki pokere e idai
roronapupu sigira apunai ki e mideya tapu manako sibu,
wagubu ke; “Nau nuwaneya kau iya negeyani ki pokere kau
sigiragi nau karako surupakani da deni mena kewoyagisi.”
42 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e sigirai
garugaru mena kewowena e midai wateya wateya bauwena
manako e iyawena.
43 Ko Iyesu apunu ki tatamapupu sibu tonopupu, wagubu
ke;
44 “Nau karako iyanibuwani ki sisiyai kau iyapana eba
tade ko kau deni mena Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu bamamugu kayanuwagi da mu kau eminimoto
manako ade kau sigiragi kewowena ki mu mete em-pomoto
manako ewa kayanuwagi oragai apunai Mosisi gora tapu
ki makeya makeya kwaenuwagi papa kumerekumere Ma-
manuga God bameya puyo tari. Kau inako kwaenuwagi ki ka
iyapana kawakawai ki kau eminimoto manako mibipomoto
da kau sigiragi wana kewowena.”
45 E inako sibu ko apunu ki e umunui eba wadubu ko e
kayawena Iyesu e badidi maba iyapupu ki sisiyai tawa tawa
wagawa umawa ki pokere Iyesu tawana tawana matarau eba
umawa ko e gari tagaiya wekei gwaiya mena umawa. Ko

iyapana ropani kawaya tawana tawana maramara e bameya bautagamawa.

2

Apunu mosi e idai kerarai badabadamawena ki Iyesu iyapupu
(Mateyu 9:1-8; Ruki 5:17-26)

1 Mara dai kewowena eweya ka Iyesu ade wirawena natere Kaponiyamu e ebo tawaneya bauwena manako e bauwena sisiyai kawayawena kayawena iyapana ropani kawaya wainamupu e empamana ki nana diriwai bautagubu.
2 Bautagubu ka tawa rabineya, katamuru ade imatau iyapana posiwena tawa rabineya yamana watai mo pa mena.

Iyesu tawa rabineya kabuwagawa tondawa ki makeya,
3 ka iyapana apeya apeya mu waretamaga e idai kerarai badabadamawena bisi kayawena ki gagara umampu rabineya kaumpu ki kerorampu ika bautagubu.
4 Mu nuwa-mugu apunu ki wadamana Iyesu bameya yamana ki nana ko tawa rabineya iyapana posiwena ki pokere mu apunu ki mibi gagarai wadumpu tawa tagaiya yampu manako Iyesu tondawa kawareya tawa tagai wadu-mpu bebere apunu ki mibi gagarai taburuba pokaiya kwimpu kaumpu Iyesu rabineya supu.
5 Mu sumamaga kawaya daganani Iyesu bameya ki e empupu ki pokere e sigira apunai ki sibu, wagubu ke; “Gubagani, kau beragi berokoi ki nau empuwani da karako surupakani.”

6 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana kawakawai Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ika idiwa waina-mupu manako mu notamaga wagubu ke;
7 “E ka badidi pokere inako wagau? Mamanuga God e mena nu beranuga berokoi ki empiyau surupiyau. Apunu yau ka berawagau Mamanuga God e si giripiyau ade e eya si tepapiyau wainapemei.”
8 Mu inako notapamawa, ko Iyesu mu notamaga ki e garugaru mena empupu manako manutapu, wagubu ke; “Wi karako gwede nana sidiyamu da nau Mamanuga God e si giripakani?
9 Nau e bigi surupana suwagubuwani ko wi bera umani nau sidimupu mibai ka wi wainapiyamu da ki ka pa yona da muyai pa mena. Ko nau karako yona ade mosi suwagani manako wi nau matakirani muyai kawaya empumuri.

10 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai iyapana beramaga
berokoi empana surupana ki kasiyarai wadubuwani kawa-
puwani ki wi karako nau mibisinimuri." E inako wagubu,
manako wirawena sigira apunai ki sibu, wagubu ke;
11 "Nau suwagani wainapi; Kau kiri uburi gagaragi wadi
kawarapi kau tawageya kayanuwagi."
12 Iyesu yona ki wagubu makeya ka apunu ki kipu ubupu
iyapana yabu-mugu e gagarai wadubu kawarapupu manako
garugaru mena bauwena kayawena. Iyapana ika idiwa
matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga
kamupu manako Mamanuga God si tepamupu, tagubu ke;
"Nu naiya inako mo eba emipi."

Iyesu apunu Riwai nene wagubu
(Mateyu 9:9-13; Ruki 5:27-32)

13 Iyesu ade wirawena kayawena kaburu Gariri papateya
bauwena ka iyapana ropani kawaya e bameya bautagubu
manako e ubupu dima-wagawa Mamanuga God e yonai mu
tadeyawa kabukabuwa tondawa.
14 E tadeyawa kabukabuwa tondawa da kamadubu ade
kayawena kaniyawa ka e apunu Aropiya e gubagai si ka Ri-
wai ika empupu. Apunu Riwai e ka tawana ki mu wairamaga
denai 'takesi' wadawa ki apunai mosi ika 'takesi' wateya ton-
dawa. Ko Iyesu apunu Riwai empupu manako sibu, wagubu
ke; "Kau karako yabi nau ewaneya uburi." E inako wagubu
manako apunu Riwai kipu ubupu e eweya kayawena.
15 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
kina apunu Riwai e tawai rabineya kupetagamawa idiwa.
Iyapana 'takesi' wadamawa ragidai ade beramaga eba bagi
ki pokere iyapana mu tagararatampu ragidai ropani kawaya
mete kina Iyesu ewakumapamawa iwa manako mu dai e
mete ika kupetagamawa idiwa.
16 Parisi Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai iya-
pana ki Iyesu mete kupe-tagamawa idiwa emitampu ka
mu ubumpu Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai tademupu,
tagubu ke; "E badidi pokere bera berokoi kwaetagamu
ragidai ki mu mete ewapuru kupe-tagamu idiwu?"
17 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu,
wagubu ke; "Sigira ragidai ki mu mena ka muramura apunai
bameya kayatagisi, ko midimaga bagi ragidai ki mu ka mu-
ramura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi. Nau ka
eba iyapana bagi supasupai ki mu nene bausugubuwani ko
iyapana berokoi bigibigi ki tadeyana da mu nau bamaneya
kebomana ki nana nau bausugubuwani.

Iyapana Mamanuga God nene bani kamadumpu
(Mateyu 9:14-17; Ruki 5:33-39)

18 Mara mosi ka iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e
tadeyau kabukabuwa ragidai ade Parisi ragidai dai mete kina
gora pokaiya Mamanuga God nene bani kamadumpu idiwa,
manako iyapana dai Iyesu bameya bautagubu e manumupu,
tagubu ke; “Apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai ade
Parisi ragidai mu tadeyamu kabukabuwa ragidai mete kina
ki mu kuduba ka Mamanuga God nene bani kamadumpu
idiwu ko kau tadeyei kabukabuwa ragidai ki mu ka badidi
pokere inako eba kwaetagamu?”
19 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai waigugu were
tadebu, wagubu ke; “Anika waunai kupei ki kawareya ka
apunu ewai ade ridi ewai bani eba kupomoto ko pa idiwono
bo? Ae, pa mena. Bananatamini kupe ki kawareya baitagisi
ki ka mu eba nuwaboya nene idiwono ko anika waunai ki
mete kupetogomono idiwono.
20 Ko mara baiyagisi da iyapana ubumoto anika waunai
apunai ki yadini dokodoko kayatagisi. Mara ki makeya ka e
kowai-yoma nuwaboyatagisi bani kamadini.”
21 Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana
ki nana ka Iyesu waigugu were ade tadebu, wagubu ke;
“Gwedegwede oragai mo tegereyagisi ki ka wi dabuwa tenai
oragai mo wadumuri ki naureya tamuri popopumuri. Ko wi
dabuwa tenai waunai mo wadumuri tamuri popopu-muri ki
ka dabuwa tenai waunai ki ewa kaporopoto manako gwedeg-
wede oragai ki wi popomupu wateya purupuruyagisi.
22 Ade keyakeyai mosi ka yau kena; Awana ‘waeni’
waunai ki wi awana kororai papa kwakwarai waunai
pokaiya yamanamupu ki rabineya gwepumuri. Awana ko-
rorai ki ka nenanenaitau ki pokere awana ‘waeni’ ebo to-
toripoto kawayayagisi ki ka kororai ki mete kawayayag-
isi. Ko wi awana ‘waeni’ waunai ki awana kororai oragai
kakokakowena rabineya gwepu-muri ki ka awana ‘waeni’
waunai ki totoripoto kawayayagisi ko awana kororai ki ka
kakokakoi ki pokere wateya mena tondono da baurayagisi
manako awana ‘waeni’ ki mete baiyagisi kayayagisi.” Iyesu
waigugu inako wagubu.

Aiyata pa idiwana marai
(Mateyu 12:1-8; Ruki 6:1-5)

23 Aiyata marai ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa
ragidai mete kina tawana mo kayatagubu manako yawatau
kokora mo kawareya bau-tagubu. Bautagubu ka Iyesu e
tadeyau kabukabuwa ragidai gwaba maba mosi ki madai
kupemei kena ki asusu toporu-pamawa tepamawa kaiwa.
24 Parisi ragidai mu emitampu ka mu bautagubu Iyesu
simupu, tagubu ke; “Kau kowa-kowagiyoma buri emitami.

Nu aiyata-nuga marai mu inako kwaetagamu ki ka mu nu
goranuga ki giripiyamu.”
25 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
“Takari kawaya oragai apunai Dewida badidi kwaewena ki
bususui mu oka tampu ki wi iyaba-mupu kataigubu bo pa
mena? E kowakowaiyoma mete kina wetei metapu,
26 manako e Mamanuga God e Tawai rabineya yapu bani
buredi ki iyapana Mamanuga God nene puyo ika nakamupu
ki dai e tepupu kubabu. Mara ki makeya ka apunu Abayata
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga
tondawa. Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu da bani ki
kena ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu
mena ku-pomoto ko apunu Dewida e ka bani ki dai tepupu
kubabu ade dai e kowakowai-yoma mete tagebu kupamupu.”
27 Iyesu inako wagubu manako siyareya ka e mu ade
tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e ubupu aiyata marai
ki iyapana kuduba nu baginuga nene tapu ko eba nu aiyata
marai ki si tepapamana ki nana nakanibu.
28 Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata marai ki debai. E
ka kawaya esida ko aiyata marai ki ka e kobaiya.”

3

Iyesu apunu mosi e idai kiyokiyowena ki iyapupu
(Mateyu 12:9-14; Ruki 6:6-11)

1 Ki eweya ka Iyesu wirawena guriguri tawai ki ade
kayawena manako tawa ki rabineya ka e apunu mosi e idai
daikere kiyokiyowena bisi kayawena ika tondawa empupu.
2 Ko mara ki ka aiyata marai ki pokere iyapana dai Iyesu
naigida mena empamana da e gwede mo paerepana manako
mu ki pokaiya e siyamana wirawira ki nana ika bautagubu. E
apunu idai kiyokiyoi ki aiyata marai ki iyapoto bo pa mena?
Mu inako nota-pamawa.
3 Ko Iyesu apunu ki sibu, wagubu ke; “Kau yabi yewe
iyapana yabaramugu uburi.”
4 E inako wagubu, manako wirawena iyapana ika idiwa ki
tadebu, wagubu ke; “Aiyata marai ki ka nu bagi kwaigomu
bo berokoi kwaigomu? Ade nu iyapana iyatamomu bo girita-
momu? Nu goranuga ki nene badidi wagau?” Ko iyapana ki
denai mo eba tagubu.
5 Iyesu mu emitapu manako e rabinai berokowena. Ko
e mu nuwaboyamaga mete wainapupu mibai ka mu taga-
mawa mama ade mu rabina-maga ka ragiragi kawaya. Ko e
idai kiyokiyoi apunai ki empupu manako sibu, wagubu ke;
“Kau idagi roronapi.” E idai roronapupu makeya ka e idai ki
garugaru mena supasupawena.

6 Parisi ragidai Iyesu kwaewena ki emupu ka mu garugaru
mena tawa ki kamadumpu bautagubu kayatagubu manako
apunu Erodi e kowaiyoma mete dibimupu Iyesu minimana
po ki yanuwei teyamawa.

Iyapana ropani kawaya kaburu ki papateya bautagubu

7 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina kaburu
kawaya si Gariri tagamu ki papateya kayatagubu, manako
iyapana ropani kawaya mu ewakumatampu. Iyapana ki mu
ka tawana Gariri yo tawana Diyudiya ki ragidai.
8 Mu dai ka tawana Idumeya yo natere kawaya
Diyerusaremu were bautagubu ade mu dai ka awana
Diyoudani papasi buridere ade natere Saidoni yo Taya ki
deneya bautagubu. Mu kuduba ka Iyesu e badidi kwaewena
ki sisiyai wainamupu ki pokere mu karako e empamana ki
nana ika bau-tagubu.
9 Iyapana ropani kawaya inako bautagubu tawana kuduba
posiwena ki pokere Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa
ragidai tadebu, wagubu ke; “Waka mo wadumuri da nau
waka rabineya tondoni mibai ka iyapana yau kuduba nau
tatarasiniyamu kapisinimana kwaetagamu.”
10 Iyesu sigira ragidai ropani kawaya iyatapu ki pokere
sigira ragidai ade dai bautagubu mu kowamuguma tatarata-
mawa mibai ka mu nuwamugu ka garugaru mena Iyesu
bameya bautagamana da e mu iyatamana ki nana.
11 Iyapana rabina-mugu keyai berokoi idiwa ki mu mete
ika bautagubu manako mu Iyesu emupu ki ka mu e yabareya
gwaigwiritagubu bonanamaga ragiragi kawaya e simupu,
tagubu ke; “Kau ka Mamanuga God e Gubagai.”
12 Ko Iyesu keyai berokoi ki tatamatapu ragiragi kawaya
tadebu, wagubu ke; “Nau ka nima ki sisiyai wi iyapana eba
tadeyoi.”

Iyesu e tonotapu ragidai winetapu
(Mateyu 10:1-4; Ruki 6:12-16)

13 Iyesu kwaunai mo yapu posiwena manako e ebo
nuwaiya iyapanai ki mu nene wagubu e bameya bautagubu,
14 manako apunu ida esida kewowena kerapu apeya (12)
winetapu tadebu, wagubu ke; “Wi ka nau tononiyana ragidai.
Nau yonani nidiyani ki wi wainapiyoi mete iwomu manako
nau kasiyara negeyani were ewa ka wi kaiwagi nau yonani
ki dimaiwogoi iwoi,
15 ade keyai berokoi iyapana dai mu rabinamugu idiwu ki
wi mete siwakeketamiyoi.”
16 Iyesu e winetapu ragidai ida esida kewowena kerapu
apeya mu simaga ka yau kena; Saimoni si daikere Pita sibu;

17 apunu Tabadi e gubagaiyoma Diyemesi yo Diyoni simaga
waunai Bowanagesi tadebu (Simaga Bowanagesi ki mibai ka
gaiya).
18 Ade iyapana dai simaga ka; Enduru yo Piripo yo Batoro-
maiya yo Mateyu yo Tomasi, ade apunu Arapiyasi e gubagai
si ka Diyemesi. Ade dai ka apunu Tadeyasi yo apunu Saimoni
mosi. Apunu Saimoni e ka iyapana wairamaga gwandagi
wagau ki apunai.
19 Ko siyarai ka apunu Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto.
E ka Iyesu e yogoi ewa wagubu ki apunai.

Berokoi Apunai Seitani si daikere ka Besaboro
(Mateyu 12:22-32; Ruki 11:14-23; 12:10)

20 Ki eweya ka Iyesu ade wirawena e tondawa tawaiya
kayawena ko iyapana ropani kawaya e ewakumamupu mete
kayatagubu. E tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina
bani kupetagamana kwaetagamawa ko mu kupetagamana
yawatai mo pa mena mibai ka iyapana ropani kawaya ika
bautagubu mu kwagaratampu idiwa.
21 Iyesu inai ade e eya yowaiyoma sisya ki wainamupu ka
mu kimpu ubumpu e bananapamana tawamugu tamana ki
nana, mibai ka mu wainamupu da e yabarai babawena.
22 Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai natere
Diyerusaremu were bautagubu ki Iyesu badidi kwaewena
emupu ki ka mu e wereyakauramupu, tagubu ke; “Keyai
berokoi mu kawai-maga Besaboro e rabineya tawawena
tondau kasiyara kweyau manako kasiyara ki pokaiya ka e
keyai berokoi kuduba siwakeketamiyau.”
23 Mu inako tagubu ko Iyesu mu nene wagubu e bameya
bautagubu manako e waigugu were mu tadebu, wagubu ke;
“Berokoi Apunai Seitani e ka badidi maba uburoto ade e eya
siwakekeyagisi? Ki pa mena.
24 Tawana mosi ki ragidai nuwarara tagarara kande kasi-
waratogomono idiwono ki ka mu purupurutagisi mu mubo
mubo kayatagisi manako mu tawanamaga ki gumoroyagisi
gwaba umoroto.
25 Ade iyapana tawa eyaka mena rabineya ewa nauwa idi-
wono ki ka mu iyamaga giriyagisi mu mubo mubo kayatagisi.
26 Ki maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiyoma mete
purupomoto kande kasiwaratagisi ki ka e kasiyarai garugaru
mena kewoyagisi.
27 Iyapana nima nuwaiya ka apunu kasiyarai mosi e tawai
baupana e gwedegwedei kuwawagana wainapiyau ki ka e
yabiri kasiyara apunai ki yadini e idai kerarai umoroto doko-
doko taroto manako ewa tawa ki yaroto apunu ki e gwedeg-
wedei kuwayagisi.”

28 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Nau suwa-
gani wainapumuri; Iyapana berokoi badidi kwaetagubu bo
tagubu ki kuduba ka Mamanuga God empoto deni mena
surupoto nota-gogapoto.
29 Ko iyapana nima Mama-nuga God e eya Keyai Tanai Bagi
Kawaya ki siyoto siyasiya ki e paerei ka Mamanuga God eba
empoto surupoto ko e bigi ki maramara tondono kaniyono.”
30 Iyesu yona ki wagubu mibai ka iyapana dai e simupu,
tagubu ke; ‘Keyai berokoi mosi e rabineya tawawena tondau.’

Iyesu inai ade e eya yowaiyoma
(Mateyu 12:46-50; Ruki 8:19-21)

31 Ki makeya ka Iyesu inai ade e eya yowaiyoma mete kina
ika bautagubu. Mu tawa ki rabineya eba yamupu ko ika tawa
ureya ubumawa Iyesu mu bama-mugu kawarana ki nana ki
yonai mena tawa rabineya tonomupu.
32 Iyapana ropani kawaya Iyesu kwagaramupu ika idiwa
yona ki wainamupu ka mu Iyesu simupu, tagubu ke; “Kau
inagi ade kau kiya yowagiyoma mete kina bautagubu kau
nene tagamu.”
33 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau inai ka nima?
Nau yowani-yoma ka gwedewau?”
34 E inako wagubu manako wirawena iyapana ika kwa-
garamupu idiwa ki kuduba emitapu, tadebu, wagubu ke;
“Nau kwagara-siniyamu mete idiwei ragidai wi kuduba ka
nau yowaniyoma ade nau inaniyoma.
35 Iyapana gwedewau nau Mamai God e badidi wagau ki
wainapiyamu makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu ka
mibai nau yowaniyoma, nau egapuni-yoma, ade nau inaniy-
oma.”

4

Momai upu ki keyakeyai
(Mateyu 13:1-9; Ruki 8:4-8)

1 Mara mosi ka Iyesu kaburu Gariri papateya iyapana ade
tadeyawa kabukabuwa tondawa. Iyapana ropani kawaya
eba bigabigai bautagubu e yonai wainapamana ki nana e
kwagara-mupu idiwa ki pokere Iyesu waka mosi ika kaburu
papateya uburawa ki kawareya yapu tondawa ko iyapana
kuduba ka kaburu ki papateya wairau idiwa.
2 E yona marai kawai kuduba waigugu were tadeyawa
manako paunau ka e inako wagubu ke;
3 “Nau yona yau suwagani wainapu-muri; Apunu mosi e
momai dai urana ki nana kayawena.

4 E momai ki urawa umawa da momai dai kerapu
dabireya gwegwetagubu manako midiwari garugaru mena
bautagubu momai ki kupampu gawarara.
5 Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu manako momai
ki garugaru mena ugwadubu susukwana. Ko waira ki ka eba
kawaya,
6 ki pokere madega ubupu urabu ki ka momai ki garugaru
mena suratagubu mibai ka witai waira rabineya eba supu.
7 Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwe-
tagubu wenatagubu ko gwaba ubupu niniuraurapupu ki
pokere wenatagubu ko mibai eba kipu.
8 Ko momai dai ka e waira bageya upu manako ugwede
susukwanapupu wenatagubu kawakawayatagubu mibai
kipu. Dai ka mibai apunai eyaka mena ida esida mena (30)
kipu, dai ka mibai apunai apeya eyaka (60) kipu, ade dai ka
mibai apunai ida daikere mena (100) inako kipu.
9 Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau yonani yau
suwagubuwani ki mibai naigida mena wainapumuri.” Iyesu
inako wagubu.

Iyesu badidi pokere iyapana waigugu were tadeyawa?
(Mateyu 13:10-17; Ruki 8:9-10)

10 Ki eweya Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ida es-
ida kewowena kerapu apeya (12) ade e ewakumapa-mawa
ragidai mete kina mu muga mena e mete ika idiwa ki makeya
ka mu e manupupu, tagubu ke; “Kau yona waigugu were
nuwagibi ki mibai ka badidi?”
11 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi
Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai wekewekei
ki mibai kuduba nau matarau wi nidiyakani ko iyapana
gwedewau gari ki tagaiya idiwu ragidai ki ka nau waigugu
mena pokaiya mu tadeyakani,
12 da mu;
‘Yabutamono, yabutamono ko mibai eba empomoto.
Wainapomono wainapomono ko mibai eba waina-
pomoto. Mu wainampena ki ka mu notamaga
wirawagubena Mamanuga God bameya manako e
mu bigimaga ki empena surupena mu tagamugu
kwenupena.’ ”

Iyesu waigugu wagubu ki mibai matarapupu
(Mateyu 13:18-23; Ruki 8:11-15)

13 Iyesu inako wagubu, manako manutapu, wagubu ke;
“Nau momai upu ki waigugui suwagubuwani ki ka eba
waigugu wekewekei. Wi waigugu ki mibai eba wainamupu
ki ka wi badidi maba waigugu were ewa suwagani ki mibai
wainapumuri?

14 Waigugu suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Momai
urau apunai ki e ka Mamanuga God e yonai wagau apunai.
15 Mara mosi ka momai upu ki kerapu dabireya gwegwe-
tagubu ko ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God
e yonai wainapomoto ko Berokoi Apunai Seitani garugaru
mena baiyagisi yona waina-mupu ki surupoto.
16 Momai yaroyaro kawareya gwegwetagubu ki mibai ka
yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto
mamamatagisi,
17 ko yona ki mibai mu rabinamugu eba supu tawawena
ki pokere mu yona ki pokaiya berokoi mosi bananapomoto
bo iyapana dai baitagisi mu giritamini pasutamini ki ka mu
Mamanuga God e yonai ki garugaru mena notagoga-pomoto.
18 Ade momai gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu
ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai
wainapomoto,
19 ko mu mubo mubo iyamaga nene mena notapomono ade
waira yau purapurai empomono yabumaga midiyayogono.
Mu notamaga ka ki mena kawareya ukworono manako nota
ki uburoto Mamanuga God e yonai badidi wainamupu ki
utapoto da mu mibimaga mo eba kiroto.
20 Ko iyapana dai ka e momai waira bageya upu ki maba.
Mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto sumapomoto
manako mu mibimaga mete kiroto. Dai ka mu mibimaga
apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) kiroto, dai ka
mu mibimaga apunai apeya eyaka (60) kiroto, ade dai ka mu
mibimaga apunai ida daikere mena (100) kiroto.”

Duna eba wekepamana ki waigugui
(Ruki 8:16-18)

21 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; “Apunu
mosi duna beupoto ki ka e duna ki bani taroto? E digumau
taroto bo kurari umuneya wekepoto bo? Ae, e duna ki
matarau taroto da tanai tawa rabineya miniyoto siwa.
22 Ki maba, wi weki gwaiya badidi kwaiwagamu ki ka ewa
marai mosi matarayagisi. Ade wi gwede mosi utapiyamu ki
utai ka ewa marai mosi wakayagisi matarayagisi.
23 Ki pokere wi wenaguga mete kina ki ka wi nau yonani
suwagubuwani yau ki mibai naigida mena wainapumuri
wetawetara.
24 Wi yona badidi maba wainapu-muri ki wi naigida mena
notapumuri wainapumuri. Wi kawareya kawareya inako
wainapiyoi yamoi ki ka wi mibai wainapumuri ade mibai ki
kawareya mete wainapumuri.
25 Iyapana nima Mamanuga God e yonai mibai waina-
pupu wadubu doko ki ka e yona waunai mosi ade wainapoto

yadini. Ko iyapana nima yona ki eba wainapupu wadubu doko ki ka e ewa mo eba yadini ade marai munta wainapupu ki mete gogayagisi.”

Momai mosi wenawagau kawayawagau ki waigugui

26 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya idiwana kaiwana ki waigugui mosi ka yau kena; Iyapana mosi momai dai uroto kamadini,
27 manako e tawaiya kayayagisi ukworono ade kirono uburono inako kwaeyogono umono. Ko momai upu ki badidi maba waira rabineya ugwede susukwanatapu positagubu ki ka eba apunu ki e kwae-wena.
28 Ki ka waira ebo kwaewena manako momai ki ugwede susukwanatapu matarau positagubu kawakawayatagubu kwarai wenapupu supupu manako ewa mibai kipu.
29 Mibai kipu ki raiyagisi ki ka raupomu marai wana bauwena ki pokere apunu ki e kerebai yadini baiyagisi mibai ki meme kaikirapoto raupomuyagisi.”

Damaya madai ki waigugui
(Mateyu 13:31-32, 34; Ruki 13:18-19)

30 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e gari rabineya idiwana ki ka badidi maba? Ki keyakeyai nu gwede naureya iwagamu?
31 Ki ka ripa damaya madai ki maba. Ripa dai ki mu madimaga ka kawakawaya ko damaya madai rabineya ka momai rasirasi. Momai marai munta eyaka mena inako ki kauyagisi wairau suroto wenayagisi,
32 ki ka ripa kawaya mo wenayagisi ragai isiyapoto manako midiwari baitagisi ragai ki kawareya tawatagisi.”
33 Iyesu waigugu were iyapana inako tadeyawa kabukabuwa tondawa. Mu e waigugu wagubu ki mibai wainamupu ki ka e waigugu waunai mosi kawareya ade tadebu. Ko mu eba wainamupu ki ka e yona waunai mosi mu eba tadebu.
34 E waigugu mena pokaiya wagawa umawa ko yona matarau mo iyapana eba tadeyawa. Ko e eya tadeyau kabukabuwa ragidai mete muga mena ewapuru idiwa ki ka e waigugu were wagawa ki mibai kuduba mu bamamugu matarapiyawa.

Nusuru kawaya mo bauwena manako Iyesu wagubu umuneya puruwena
(Mateyu 8:23-27; Ruki 8:22-25)

35 Mara ki kemoreya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Kebomoi da nu waka kawareya kaburu papasi daikere kaigamu.”

36 E yona ki wagawa ka e eya waka rabineya tondawa
ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai kimpu ubumpu
iyapana ropani kawaya ika idiwa ki kamaditampu e eweya
waka kawareya positagubu manako mu ewapuru mena kay-
atagubu. Ko waka dai mete kayatagubu.
37 Mu kayatagubu kaiwa da nusuru kawaya mo bauwena
towawa wirawena yabadubu waka rabineya posiwena man-
ako waka waunitau kaburu surana kwaewagawa.
38 Ko Iyesu waka nikareya kunuwana tapu ukwarawa, ki
pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai kaimpu e wadumpu
yabuyabu simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai,
nu popoigamana kwaigemei ko kau nu nene wainapiyei bo
pa mena?”
39 Mu inako tagubu manako Iyesu yabuwena kipu ubupu
e bonanai ragiragi kawaya nusuru yo towawa ki tadebu,
wagubu ke; “Purupuruiwagi! Bigabigaiwagi!” E yona ki
wagawa makeya ka nusuru puruwena, towawa bigawena,
manako kaburu kwarisiwena daumoro ukwapu.
40 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai emitapu tadebu,
wagubu ke; “Wi gwede nana kudu kwaiwagamu? Wi nau
sumasinimpena ki ka wi kudu eba wainampena ko wi nau
eba suma-siniyamu ki pokere wi kudu mete wainapiyamu.”
41 Mu notamaga kowena kudu ebotau wainamupu manako
mu mubo mena tagubu ke; “Apunu yau ka nima? Nusuru yo
towawa e wagubu umuneya bigabigatagubu.”

5

Keyai berokoi apunu mosi giripupu
(Mateyu 8:28-34; Ruki 8:26-39)

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka
kawareya kayatagubu kaiwa da papasi daikere Gerasini
ragidai mu tawanamugu bautagubu.
2 Bautagubu ka Iyesu waka kamadubu kanibu wairau supu
manako apunu mosi iyapana popotagubu ononotampu ki
rakimaga kawareya tondawa ki Iyesu empupu e diriwai
yabadubu. Keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa ki
pokere e yabarai babawena,
3 raki ki kawareya ukwarawa. Iyapana e wadamana
kwarisi ki kwaetagamawa ko e kasiyarai ka kawaya da-
ganani ki pokere e iyapana weutamiyawa isiyatamiyawa.
4 Mu maramara e idai kerarai taburuba ragiragi kawaya
pokaiya umamawa dokodoko ko e kwikwi gengemupiyawa
manako taburuba ki purupurutagamawa ki pokere iyapana
karako e kamadumpu e ebo mena umawa wadawa.

5 E kemora nawaru kweyau umawa raki kawareya
tondawa kwewagawa bowa were e eya midi minimini
sipasipara-piyawa mibai darai umawa wadawa.
6 Apunu ki yabu tapu Iyesu buri empupu ka e diriwai
garupupu Iyesu yabareya bauwena manako e paraupana ki
nana kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu.
7-8 Ko Iyesu apunu ki empupu manako keyai berokoi e
rabineya tondawa ki mete empupu manako e keyai berokoi
ki siwakeke-pupu sibu, wagubu ke; “Kau apunu yau rabineya
tondei ki karako kamadi baunuwagi kayanuwagi.” E inako
wagubu siwakekepupu ko keyai berokoi ki denai bonanai
ragiragi kawaya Iyesu sibu, wagubu ke; “Iyesu, Kawainuga
God kunumau tondau e Gubagai ka kau. Kau gwede bera-
pana ki nana nau bamaneya baunugibi? Kawainuga God
e yabuiya ka nau suwagakani yau kena; Nau eba girisini
kwaenda makari nau bamaneya baiyagisi.”
9 Keyai berokoi ki inako wagubu, ko Iyesu e manupupu,
wagubu ke; “Kau sigi ka badidi?”
“Nu keyai berokoi ropani kawaya yewe dibimipi idiwei, ki
pokere nau sini ka Damu Kawaya.”
10 Keyai berokoi ki inako wagubu manako kawareya
kawareya nuwasiyasiya nene Iyesu siyawa, wagawa ke;
“Waira kudubeya eba tononiyo ko waira orageya yewe idi-
womu.”
11 Karako ka kweya madani daikere papa boyo ropani
kawaya buri sipura-tagamu iwu,
12 ki pokere keyai berokoi papa boyo ki emitampu ka
mu Iyesu genepamawa kawareya kawareya siyamawa, taga-
mawa ke; “Kau nuwagi, manako nu kaigamu bo buri rabina-
mugu teteigamu idiwomu.”
13 “Ki baganai, kaiwagi.” Iyesu inako wagubu, manako
keyai berokoi apunu ki kamadumpu matarau bautagubu
kayatagubu bo ki rabinamugu tete-tagubu. Ki makeya ka bo
ropani kawaya eba iyabapamana makai kuduba 2000 kwai-
tana mu yabaramaga babawena kweya ki erida mena garu-
garumupu kaburu sikisikimupu manako nonamaga kubabu
popotagubu gawarara.
14 Baikamu ragidai ika idiwa gwede wenawena ki emupu
ka mu wakapa-tagubu kayatagubu tawa tawa iyapana
tademupu manako iyapana waratampu kayatagubu Iyesu
bameya mu mubo yabumugere empamana ki nana bau-
tagubu.
15 Bautagubu ka mu apunu ki naiya keyai berokoi ropani
kawaya e rabineya idiwa ki ika monagawena bagi kawaya
tondawa emupu. Empamawa ka mu notamaga kowena kudu
mete wainamupu.

16 Ko bo baikamu-tagamawa ragidai ubumpu apunu ki
sisiyai ade bo popotagubu ki sisiyai mete kina iyapana tade-
mawa,
17 ki pokere tawana ki ragidai Iyesu kawareya kawareya
baiyonopamawa da e mu tawanamaga ki kamadana kayawa-
gana ki nana.
18 Iyesu waka kawareya ade kayawagana kwaewagawa ka
wadubu bagi apunai ki e ewakumapupu mete kayatagamana
ki nana ika bauwena.
19 Ko Iyesu apunu ki munapupu, sibu, wagubu ke; "Kau
kowagiyoma mu bamamugu kayanuwagi. Mamanuga God
e notai kawaya daganani kau nene wainapupu. E kau nene
bagi kawaya badidi kwaewena ki sisiyai kuduba kau iyapana
tawageya idiwu ki tadeyowa da mu mete wainapomoto."
20 Iyesu inako wagubu manako apunu ki kayawena tawana
Dekaporisi rabineya Iyesu e bameya badidi kwaewena ki
sisiyai iyapana tadeyawa umawa. Iyapana kuduba yona ki
wainamupu ka mu notamaga kowena.

Munu ridai popai ade ridi sigisigirai
(Mateyu 9:18-26; Ruki 8:40-56)

21 Iyesu ade wirawena waka kawareya kayawena kaburu
papasi daikere bauwena manako iyapana ropani kawaya
bautagubu e ika banana-mupu kwagaramupu idiwa.
22 Iyesu ika kaburu papateya uburawa ka guriguri tawai
ki kwayubapiyau apunai mosi si ka Yairusi bauwena Iyesu
empupu manako garugaru mena e diriwai yabadubu e
yabareya kwarisiwena ramatai kawareya ubupu manako
nuwasiyasiya nene Iyesu gigipiyawa, wagawa ke;
23 "Nau peteni marai sigirawena powagana kwaewagau ki
pokere kau yabodowa nau tawaneya mete kaigamu kau idagi
e kawareya tari da e iyayagisi ade umono."
24 Apunu ki Iyesu inako gigipiyawa da bananapupu ko iya-
pana ropani kawaya Iyesu paupunampu mete kayatagubu.
25 Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka ridi mosi
ika kaniyawa. Kwamura ida esida kewowena kerapu apeya
(12) ki rabineya ka e sigira mena tondawa. E kobaiya ka dara
maramara bauwagawa.
26 Sigira ki kataimugu ragidai e iyapamana ki nana
kawareya kawareya muramura kweyamawa ko e sigirai ki
eba kewowena ko e maramara makari wainapiyawa ton-
dawa. Mu e iyapamana ki denai ka e bowai madai tagebu
gawarara ko e eba iyawena ko e sigirai ki kawayawagawa
yarawa.
27 Ridi ki Iyesu sisiyai wainapupu ki pokere e empana ki
nana karako iyapana paunamugu e tagere bauwena.

28 E kaniyawa da e notai wagubu ke; “Nau karako kaniyani
e aukwarai mena geyapani ki nau bani iyasugani.”
29 E notai inako wagubu manako kanibu Iyesu bameya
bauwena e aukwarai ki giyansu mena geyapupu. E aukwarai
geyapiyawa makeya ka e rabineya e ebo mena wainapupu da
e kobaiya dara bauwagawa ki kewowena ade e sigirai ki mete
garugaru mena kewowena.
30 Ki makeya ka Iyesu e nuwaiya mena wainapupu da e
kasiyarai mo bauwena kayawena ki pokere e iyapana pau-
namugu wirawirawagawa yabu tarawa, wagawa ke; “Nau
aukwarani ka nima geyapupu?”
31 E inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai de-
nai e simupu, tagubu ke; “Empiyei, karako iyapana ropani
kawaya bautagubu kau paupunanimpu ki geyaniyamu, ko
kau nima geyanibu were nuwegei?”
32 Mu inako tagubu ko Iyesu nima geyapupu ki e nene yabu
tarawa tondawa,
33 ki pokere ridi ki e ebo mena wainapupu da e sigirai
kewowena ki kudu mibi didigurai bauwena Iyesu yabareya
kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako e geyapupu
sisiyai ki kuduba wagubu matara.
34 Ko Iyesu ridi ki empupu denai sibu, wagubu ke; “Peteni,
kau sumasinibi ki pokere kau karako iyanugibi. Kau sigi-
ragi wana kewowena ki pokere kau rabinagi kwarisiyagisi
nuwabagi rabineya mibi mamamai kayanuwagi.”
35 Iyesu inako wagawa makeya ka iyapana dai apunu
Yairusi bibi bau-tagubu simpu, tagubu ke; “Kau petegi
powena. Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai ki ororeya mena
bauwagubena ki ka baganai ko kau petegi karako wana
powena ki pokere apunu ki siyo da e wirayagisi kayayagisi.”
36 Mu inako tagubu ko Iyesu e wenagui mena yona ki
wainapupu kamadubu manako wirawena apunu Yairusi
sibu, wagubu ke; “Kau notagi eba koyogono ko nau mena
sumasiniyowa.”
37 E inako wagubu iyapana kuduba munatapu manako
apunu Yairusi ade e eya tadeyau kabukabuwa ragidai Pita
yo Diyemesi ade Diyemesi yowai Diyoni mete kina ki mu
mena mete kayatagamana ki nana wagubu manako warat-
apu apunu Yairusi tawaiya kayatagubu.
38 Mu apunu Yairusi tawaiya bau-tagubu ka Iyesu iyapana
ika yadi wadamawa nuwamaga notamaga giri kandiwagawa
ki emitapu,
39 manako e kanibu tawa rabineya yapu iyapana ki tadebu,
wagubu ke: “Wi gwede apenai meyamu? Munu ridai ki eba
powena ko e pa ukwarau.”

40 E inako wagubu ko mu e gwaigwitapamawa ki pokere e
iyapana ki baiyonotapu bautagubu matarau kayatagubu. E
eya ade munu ridai ki inai mamai ade e tadeyau kabukabuwa
ragidai apeya eyaka mete kina ki mu mena tawa rabineya
munu ki bameya idiwa.
41 Iyesu kanibu munu popai ki bameya bauwena e idaiya
wadubu manako sibu, wagubu ke; "Tarita kumi!" (Yona ki
mibai ka; 'Munu ridai, nau nidiyani wainapi; Kau kiri uburi!')
42-43 Iyesu inako wagawa makeya ka munu ridai ki garu-
garu mena iyawena kipu ubupu kanibu yabadubu. Tawa
rabineya idiwa ragidai matakira ki emupu ka mu notamaga
kowena kodabamaga kamupu didiguramaga mete wagubu.
Ko Iyesu mu umunumaga umapu tadebu, wagubu ke; "Iya-
pana eba tademuri. Wi petega wana iyawena ki pokere
karako bani dai kwemuri kupoto." Ko munu ridai iyawena
ki e kwamurai ka ida esida kewowena kerapu apeya (12).

6

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu
(Mateyu 13:53-58; Ruki 4:16-30)

1 Iyesu tawana ki kamadubu manako e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai mete kina e ebo tawaneya ade kayatagubu.
2 Aiyata marai ki makeya ka e guriguri tawai rabineya
Mamanuga God e yonai iyapana tadeyawa kabukabuwa ton-
dawa. Iyapana ropani kawaya e yona wagawa ki waina-
pamawa ka mu notamaga kowena, tagamawa ke; "Apunu
yau ka yona kawaya kawaya yau bani wainapupu bauwena
wagau? Nota yau ka nima kwebu? E matakirai ebo ebo mete
kwaewagau ki kerarai ka badidi?
3 E ka ridi Meri e gubagai ki gwedegwede marai kawai ripa
pokaiya yamanawagau ki apunai. E yowaiyoma ka Diyemesi
yo Diyose yo Diyudiyasi yo Saimoni, ade e egapuiyoma ka
nu mete yewe idiwei." Iyapana inako tagubu manako Iyesu
simpu siyasiya tagarara-mupu.
4 Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e
bonanai wainapiyau wagau apunai tawana tawana umono
da iyapana e wiwira-pomono e diriwai kwaetogomono. Ko e
wirayogono e ebo tawaiya baiyogono ki ka e eya iyapanaiy-
oma e eba wiwira-pomono ade e diriwai mete eba kwaeto-
gomono."
5 Mu Iyesu eba sumamupu ki pokere e natere ki rabineya
matakira kawaya mo eba kwaewena. E idai sigira ragidai dai
mena mu kawarimugu nakapupu manako mu iyatagubu.
6 Tawana ki ragidai e eba sumamupu ki pokere e notai
babawena nuwaboyawena.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu
(Mateyu 10:5-15; Ruki 9:1-6)

7 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena
kerapu apeya (12) mu nene wagubu bautagubu manako
kasiyara tagebu da mu tawana tawana kayatagamana keyai
berokoi siwakeketamana ki nana. E tadebu, wagubu ke;
“Wi apeya tawana anu kaiwagi ade wi apeya tawana anu
kaiwagi.” E inako tadbu tonotapu,
8 ade wagubu ke; “Wi kaiwagi ki ka wi yawata gwedeg-
wedei mete eba tepu-muri. Igwa, masura, bowa madai ki
kuduba wi kamaditamuri,
9 ko wi kerapuga tatamai ade wi midiga tatamai eyaka
eyaka ki mena umamuri wi gunaga mena tepumuri kaiwagi.
10 Wi kaiwagi iwoi da natere mo baiwagi manako iyapana
mo wi nene kwaewagau ki ka wi e bameya ukwapu-muri ko
wi tawa yabayababa mo eba ukwapumuri.
11 Ko wi natere mo baiwagi da iyapana wi nene eba
kwaetogomono ade wi yonaga eba wainapomono ki ka wi
waigugu mena inako kwaiwagi; Wi kerapuga dogiyai mu
tawamaga mena pasipumuri manako kamaditamuri kai-
wagi. Mu waigugu ki empomoto ki ka mu notamaga yagisi ke;
‘Akae, nu beranuga ka eba bagi ki pokere mu waigugu mena
nu bamanugu kwaetagubu yau kena.” ’
12 Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kayatagubu
tawana tawana bautagamawa dimatagamawa iwa, taga-
mawa ke; “Wi beraga berokoi kamadumuri ade wi notaga
wirayagisi Mamanuga God bameya.”
13 Mu inako tagamawa manako keyai berokoi ropani
kawaya mete siwakeketamawa bau-tagamawa kayataga-
mawa. Ade mu sigira ragidai ropani kawaya mete iyatamawa
awana dobiri monamonai maba ki pokaiya mu kwakware-
pumaga pasipamawa.

Erodi apunu Diyoni e gobai mebu puru
(Mateyu 14:1-12; Ruki 9:7-9)

14-16 **(-)**
17-19 Apunu kawai Erodi e ka e yowai Piripo e wainai
si ka Erodiyasi kuwawena uwapu ki pokere iyapana
siruwatamiyawa apunai Diyoni e kawareya kawareya
sisibapiyawa, wagawa ke; “Kau nadawagi gwede nana
kuwanugibi? Kau ki kwaenugibi ki kau gora raurupipi
bera berokoi kwaenugibi.” Apunu Diyoni inako wagubu ki
pokere ridi Erodiyasi gagayawena e deni mena miniyana po
wainapupu. Ko apunu Erodi e tatamapupu piyara ragidai
tadebu da mu apunu Diyoni e idai kerarai umamana pa
diburapamana ki nana wagubu.

20 Apunu Erodi wainapupu da apunu Diyoni e ka tanai
supasupai bagi kawaya ki apunai ade e kudeya mete waina-
pupu ki pokere e tatamai inako wagubu. Apunu Diyoni
badidi yonawagawa ki ka apunu Erodi nuwaiya yona ki
wainapana waina-piyawa ko e yonai ki wainapiyawa ki ka e
notai mete babawagawa.
21 Ki eweya mara mosi ka ridi Erodiyasi apunu Diy-
oni bameya badidi kwaewagana notapiyawa ki matara-
wena. Apunu Erodi wenawena kupei ki marai bauwena
ka iyapana kawakawai e kobaiya idiwu ragidai yo piyara
ragidai mu kawakawaimuguma yo tawana Gariri ragidai mu
kawakawai-muguma dai mete kina ika Erodi bameya daiyo
bautagubu.
22 Mu kupetagamawa idiwa ka ridi Erodiyasi e petei
bauwena mu mamamatagamana ki nana mu yabaramugu
taerewagawa kaniyawa yabadawa. Apunu Erodi e daiyoi
bautagubu ragidai mete kina e taerewagawa ki empamawa
ki ka mu rabinamaga bagiwena manako apunu Erodi ubupu
munu ridai ki sibu, wagubu ke; “Kau nuwageya gwede ki kau
nuwagi manako gwede ki kuduba ka nau kau negeyani.”
23 E inako sibu manako gwaiyabapupu, wagubu ke; “Nau
mibai nidiyakani; Kau nuwa-geya gwede nene wainapiyei ki
kuduba nau kau negeyani. Nau kasiyarani daikere ki nau
mete negeyani.”
24 Apunu Erodi inako wagubu ko munu ridai ki e inai
bameya kayawena manako manupupu, wagubu ke; “Inani,
nau gwede tegeyana ki nana siyani?”
“Mu iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e gobai
meyamana puru ade e debai kau negemana ki nene nuwagi.”
25 E inai inako wagubu, ki pokere munu ridai ki garugaru
mena apunu Erodi bameya ade kayawena, manako sibu,
wagubu ke; “Nau nuwaneya kau tegeyana ka yau kena;
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e gobai wi karako
memuri puru manako e debai yogo kawareya tamuri tege-
muri.”
26 Apunu Erodi yona ki waina-pupu ka e nuwaboyawena
ko e ororeya mena iyapana ropani kawaya ki mu yabumugu
munu ridai ki gwaiyaba kaimatana sibu ki pokere e apunu
Diyoni e tatamai ade wagana ki yawatai pa mena.
27 E piyara apunai mo sibu da e kayawagana apunu Diyoni
e gobai meyana puru ki nana wagubu manako apunu ki
kayawena apunu Diyoni e gobai mebu puru.
28 E gobai mebu puru kewowena ka e debai ki yogo
kawareya tapu manako wadubu kanibu munu ridai ki
kwebu manako e ubupu yogo ki wadubu e inai kwebu.

29 Ko apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai e powena sisiyai wainamupu ka mu bautagubu e kwakwarepui wadu-mupu ononomupu.

(v14) Iyesu badidi kwaewagawa umawa ki sisiyai kawayawena kayawena manako apunu Erodi sisiya ki mete wainapupu. Iyapana dai Iyesu nene inako tagubu ke; “Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni powena ki ade iyawena wirawena bauwena yau kena ki pokere e upi kasiyarai kawaya kwaewagau.”

(v15) Ko dai tagubu ke; “E ka bani oragai apunai Eraidiya ade wirawena bauwena.”

Ko ade dai tagubu ke; “E ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai mosi ki naiya idiwa tagamawa ki maba mosi.”

(v16) Mu inako tagamawa ki apunu Erodi mete wainapupu, manako e wagubu ke; “Ki mibai, e ka apunu Diyoni ade wirawena bauwena yau kena. Nau suwagubuwani manako mu apunu Diyoni e gobai mempu puru powena ko e karako ade iyawena wirawena bauwena yau kena.”

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu
(Mateyu 14:13-21; Ruki 9:10-17; Diyoni 6:1-14)

30 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade wiratagubu bautagubu manako mu badidi kwaetagamawa ade iyapana badidi tademawa teyateyama ki sisiyai kuduba mu makeya makeya Iyesu simupu.

31 Mu kupetagamana kwaetagamawa ko iyapana ropani kawaya mu bama-mugu bautagamawa ade kayatagamawa bautagamawa ade kayatagamawa ki pokere mu bani kupamana babatagubu. Babatagubu ki pokere Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Iyapana yau kamaditamamu nu nubo mena tawana mosi iyapana pa mena tawanai ki kaigamu da wi ika naigida mena aiyataiwagi.”

32 E inako wagubu manako mu waka kawareya positagubu mubo mena kayatagubu.

33 Iyapana ika idiwa ragidai mu kayatagamawa emitampu ki ka mu kimpu ubumpu mu kayatagamawa ki deneya kaburu papateya garugarumupu manako Iyesu duwareya naiya buri bautagubu e nawanai ika idiwa. Tawana ki ragidai ropani kawaya ika mete bautagubu ewapuru mena dibimupu idiwa.

34 Iyesu waka kawareya kaniyawa da bauwena manako iyapana ropani kawaya ika bautagubu e nawanai idiwa emitapu ki ka e mu nuwaboyamaga wainapupu. Mu ka papa sipi kwayuba-tamiyau apunai pa mena ki maba idiwa. E mu

nuwaboyamaga wainapupu ki pokere e ubupu yona marai
kawai mu tadeyawa kabukabuwa tondawa.
35 E inako tadeyawa kabukabuwa tondawa da kemorawa-
gana kwae-wagawa ka e tadeyau kabukabuwa ragidai bau-
tagubu e simupu, tagubu ke; “Madega surana kwaewagau ko
tawana yau ka tawa pa mena,
36 ki pokere kau iyapana kwagaraniyamu yau karako tono-
tami da mu tawanamugu tawana-mugu kayatagisi bani tepo-
moto teyomoto kupomoto.”
37 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai
tadebu, wagubu ke; “Ae, wi inako eba iwagi. Wi wiga baniga
ki dai tepumuri tagemuri da mu kupomoto.”
E yona ki wagubu ka mu denai tagubu ke; “Akae, nu gwede
tageyamu? Nu kaigamu bani dai gimarapamu tageyamu
kupomoto bo? Mu ka ropani kawaya ko bani ki denai
ka kawaya daganani. Bowa madai kawaya 200 yau ka
maraitau.”
38 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke;
“Wi yawata masurai nu nuga denenugu badibadi temupu?
Kaiwagi empumuri.” E inako wagubu, manako mu kaimpu
emupu ade bautagubu, tagubu ke; “Nu bani buredi ka ida
daikere mena ade raubiyo apeya ki mena temipi.”
39 Mu inako simupu manako Iyesu denai tadebu, wagubu
ke; “Ki baganai. Sumuri iyapana tademuri da mu dewarepa
yau kawareya mu mubo mubo damupomoto idiwoto kay-
atagisi.”
40 E inako wagubu, manako e kowakowaiyoma ki kaya-
tagubu iyapana ki tademupu, dai 100 idimpu, dai 50 idimpu,
mu inako kayatagubu iyapana damutamawa iwa.
41 Ko Iyesu bani buredi ida daikere mena ade raubiyo
apeya mete kina ki tepupu esida yabu tapu e Mamai bameya
parauwena manako bani buredi ki gerepupu e tadeyau
kabukabuwa ragidai tagebu manako mu bani ki tempu iya-
pana tagempu kayatagubu. E raubiyo apeya ki mete pu-
rupupu iyapana kuduba tagemana ki nana wagubu.
42-44 Ko mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba
bigabigai apunu mena kuduba 5000 bani ki kupampu mate-
tagubu. Mu kupetagamawa idiwa da kamadumpu ka e
tadeyau kabukabuwa ragidai bani pirai kwana-mupu kode
rabineya nunumupu ka kode ida esida kewowena kerapu
apeya (12) positagubu.

Iyesu kerareya kaburu kawareya kaniyawa
(Mateyu 14:22-33; Diyoni 6:15-21)

45 Iyapana bani kupampu kewowena ka Iyesu ubupu e
tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Wi yabiri

waka kawareya kaburu papasi buridere tawana Betaida
kaiwagi ko nau ka iyapana ropani kawaya yau tonotamani
kayatagisi were wi ewagau ika bau-sugani.”
46 E inako wagubu kuwenatapu ade wirawena iyapana
kuduba ika dibimupu idiwa ki tonotapu kayatagubu manako
ewa kwaunai mosi yapu e Mamai bameya ika guriguriwa-
gawa tondawa.
47 Kemorawagawa ka waka wana kaburu paunau
kaniyawa ko Iyesu e ebo mena borau tondawa.
48 Nusuru towawa wirawena waka gipiyawa kaniyawa ki
pokere e tadeyau kabu-kabuwa ragidai waka barapamana ka
ragiragi kawaya ki e mu emitapu.
Nawaru dumai waunitau tarana kwaewagawa ka Iyesu
kipu ubupu supu e kerareya kaburu kawareya e tadeyau
kabukabuwa ragidai mu ewamugu kayawena. E kayawena
kaniyawa da mu bamamugu bauwena ade wade ewaiwata-
mana kwaewagawa,
49-50 ka mu e kerareya kaburu kawareya yabadawa emupu
manako kudu ebotau wainamupu didiguramaga mete
wagubu, tagubu ke; “Ki ka guba diyayai mo bauwena.”
Mu inako tagamawa kwetagamawa idiwa mibai ka e ika
yabadawa ki mu kuduba matarau emupu manako notamaga
kowena.
Ko Iyesu garugaru mena tadebu, wagubu ke; “Yau ka nau
ki pokere kudu eba kwaiwogoi ko kasiyarai kawaya idiwoi.”
51 E inako wagubu kanibu waka kawareya yapu posi-
wena manako ki makeya ka nusuru bigawena. E tadeyau
kabukabuwa ragidai e kwaewena ki emupu ka mu notamaga
kowena kodabamaga kamupu,
52 mibai ka mu notamaga ka ragiragi kawaya. Iyesu naiya
bani buredi gerepupu iyapana tagebu ko matakira ki mibai
ki mu naigida eba wainamupu.

Iyesu tawana Genesare rabineya sigira ragidai iyatamiyawa
(Mateyu 14:34-36)

53 Mu waka kawareya ade kaya-tagubu kaiwa da papasi
buridere tawana Genesare bautagubu. Mu waka taburubai
wadumpu kwimpu,
54 manako waka ika kamadamana kwaetagamawa ka iya-
pana ika idiwa ki Iyesu kiyabui emupu,
55 manako mu garugaru mena kimpu ubumpu tawa tawa
kayatagubu Iyesu bauwena sisiyai iyapana tademawa iwa.
Tawana ki ragidai yona ki wainamupu ka mu sigira ragidai
mibi gagarai tetampu manako tawa tawa Iyesu bani umawa
ki mu e bameya ika bautagamawa.

56 E tawa tawa bau-wagawa ki ka mu sigira ragidai imatau
nakatamawa da mu Iyesu midai geyapamana bo pa mena ki
ka mu e midi tatamai mena geyapamana da mu ki pokaiya
iyatagamana ki nana. Iyapana gwedewau e geyapamawa ki
ka mu iyatagamawa.

7

Parisi ragidai mu mubo kaisimaga ki kwaetagamawa
(Mateyu 15:1-9)

1-4 Parisi ragidai ade Diyu ragidai dai mete kina mu
ripakwarakwara-muguma gora tampu ki mu makeya
makeya naigida mena kwaetagamu idiwu. Mu bani
kupomoto ki ka mu naiya goramaga badidi wagau ki
makeya makeya kwaetagisi mu idamaga siruwapomoto
were ewa bani ki kupo-moto. Mu bani gimarapomoto ki ka
mu naiya bani ki naigida mena siruwa-pomoto were ewa
tawiyatagisi ade kapa yo kurari yo gwedegwede kuduba
inako ki mu asusu eba siruwapomoto ko oragai ragidai
badidi kwaetagamawa ki maba mu makeya makeya inako
kwae-togomono siruwapomono.

Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai mete kina natere Diyerusaremu were bautagubu ki
mu kaimpu Iyesu kwagaramupu idiwa manako e tadeyau
kabukabuwa ragidai gora pokaiya idamaga eba siruwamupu
ko bani pa kupamawa idiwa ki mu emitampu,

5 ki pokere mu Iyesu manu-mupu, tagubu ke; “Nu
ripakwarakwara-nuguma goranuga oragai kabuwanimpu
kebomawa ki kau tadeyei kabukabuwa ragidai badidi
pokere raurupiyamu idamaga eba siruwapiyamu were
bani tepiyamu kupamu?”

6 Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi ka
midiga pa mataka-wagau ragidai. Ko wi kwaiwagamu ki
nene ka oragai apunai Aisaiya takari kawaya uwamau em-
pupu manako e oka mibai inako tapu, wagubu ke;

‘Mamanuga God e wagau; Iyapana yau nau sini pa
umunumaga pokaiya tagamu wiwirasiniyamu, ko
mu nuwamaga notamaga ka uwama kawaya, eba nau
bamaneya.

7 Mu tagamu da mu nau sini tepa-piyamu ko mu kwaetagamu
ki mibai ka pa mena. Mu muga goramaga iyapana
naiya mu mubo notamaga pokaiya kwaetagamawa
iwa ki mena mu makeya makeya kwaetagamu ade mu
kowa-muguma mete kabuwatamiyamu iwu. Ko gora
kuduba mu wiwirapiyamu ki ka eba nau gorani. Pa
mena.’

Oragai apunai Aisaiya wi nene inako wagubu,

8 ki kawareya nau karako wi nidiyakani yau kena; Ma-
manuga God e gorai ki wi wadumpu tagagau kwenu-mupu
ko iyapana kaina mu yonamaga ki wi wadamu doko wi
rabinagau tamu makeya makeya kwaiwagamu."
9 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga
God e yonai ki wi wadamu kiyokiyo wi tagagau tamu ko
wi wibo kabuwaga ki wi naigida mena wiwirapiyamu esida
tepapiyamu.
10 Oragai apunai Mosisi Mamanuga God e gorai tapu,
wagubu ke; 'Kau inagi mamagi wiwiratamiyowa ade mu
naigida mena kwayubatamiyowa. Iyapana nima e eya inai
mamai kiratamono tadeyono siyasiya ki ka e denai poyagisi.'
11 Oragai apunai Mosisi inako wagubu ko wi ka wibo
nuwagau inako iwagamu ke; 'Iyapana mosi e inai mamai
nuwasiyasiya nene idiwu ki emitamini manako yagisi ke;
'Nau wi waitaniyana gwede mo negeyana ko nau gwede ki
winepuwani Mamanuga God nene tapuwani ki pokere nau
wi negeyana ka eba baganai.'
12 E inako yagisi ki ka wi iwagi ke; 'Ki ka bagi kawaya.
Gwedegwede Mamanuga God nene tapi ki kau inagi mamagi
eba tage.'
13 Ko wi iyapana inako tadeyamu ki ka wi paerepiyamu
Mamanuga God e gorai raurupiyamu manako wi wibo
kabuwaga ade wi wibo kaisiga ebo ebo ki mena kwai-
wagamu. Wi gwedegwede marai kawai yau maba mete
paere-piyamu kwaiwagamu."

Gwede ka iyapana bigi negeyau?
(Mateyu 15:10-20)

14 Iyesu iyapana ropani kawaya ika idiwa ki mu nene
ade wagubu bau-tagubu manako tadebu, wagubu ke; "Nau
yona yau suwagani ki mibai wi kuduba naigida mena waina-
pumuri;
15-16 Wi gwede mosi umunugere kupu-muri ki ka eba bani
ki wi bigi negeni. Ko wi wibo notaga pokaiya waina-piyamu
matarau kwaiwagamu ki mena wi bigi negeyau."
17 Iyesu iyapana ropani kawaya ki kamaditapu tawa yapu
ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bau-tagubu
manako manumupu, tagubu ke; "Kau nuwagibi ki mibai ka
badidi?"
18 Mu inako tagubu, ko e denai tadebu, wagubu ke;
"Wi mete notababa wadamu bo? Wi badidi pokere eba
wainapiyamu? Bani kiyabui ebo ebo kupemei ki ka eba bani
ki uburoto wi bigi negeni.
19 Bani kupumuri ki suroto wi rabinagau tondono manako
ewa baiyagisi kayayagisi. Ki ka eba bani ki uburoto wi

nuwaga notaga bigi kweyoto. Pa mena." Iyesu yona ki wagubu ki ka e bani kuduba ka bagi mena ki yonai wagubu.

20 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Ki ka wi wibo rabinagau waina-piyamu ade matarau kwaiwagamu ki mena wi bigi negeyau.

21 Wi wibo nuwagau notagau nota berokoi waina-piyamu ki pokaiya ka wi taku maba igida yauda asusu iwu, kuwaigamu, minimini popoiwagamu,

22 mibi anikai sipuma goragora rauru kawakawara kasiwaraiwagamu, wibo kapoiwagamu, bera berokoi ebo ebo kwaiwagamu, kowaguma weyaweyatamiyamu, midimama berai kwaiwagamu, nuwaroroiwagamu, kowaguma yanuwe-maga teyamu, wibo yabara kawa-kawaraiwagamu, wi notaga pa mena maba babaibitau inako kwaiwagamu iwu.

23 Nota berokoberoko yau kuduba wi wibo rabinagau wainapiyamu ade ewa matarau kwaiwagamu ki mena wi bigi negeyau." Iyesu inako wagubu.

Ridi kwaiyanai mosi Iyesu sumapupu
(Mateyu 15:21-28)

24 Iyesu tawana ki kamadubu kayawena kaniyawa da tawana mosi natere Taya bameya bauwena manako tawa mo yapu. E eba nuwaiya iyapana e empamana ki nana ko e bauwena sisiyai ki kawayawena kayawena iyapana kuduba wainamupu.

25 Ridi kwaiyanai mosi ika mete tondawa ki Iyesu bauwena sisiyai wainapupu. E ka eba Diyu ragidai mu ridimaga ko e ka tawana Sairoponisiya mu ridimaga mosi.

26 Keyai berokoi mosi ridi ki e petei rabineya tondawa ki pokere ridi ki karako garugaru mena bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako Iyesu genepupu da e uburana keyai berokoi e petei rabineya tondawa ki siwakeke-pana ki nana.

27 Ko Iyesu denai e waigugu were sibu, wagubu ke; "Nau yabiri munu rasi bani tageyani da mu kupomoto mate-tagisi. Ko mu banimaga taku nene isiyapani ki ka eba baganai."

28 E inako wagubu ko ridi ki Iyesu waigugui ki mibai waina-pupu manako denai sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, kau yona mibai nuwagibi ko munu rasi banimaga kupomono da pirai gwetagisi ki ka taku mete kupomoto."

29 Iyesu yona ki wainapupu manako denai e sibu, wagubu ke; "Kau yona denai bagi kawaya nuwagibi ki pokere kau tawageya kayanuwagi. Keyai berokoi kau petegi rabineya tondawa ki karako wana bauwena kayawena."

30 Iyesu inako wagubu manako ridi ki kayawena e tawaiya
bauwena ka e petei iyawena midi bagi kawaya kebari
kawareya ukwarawa empupu. Keyai berokoi ki ororeya
mena e kamadubu bauwena kayawena.

Apunu mosi e wenagui kenekenei ki Iyesu e iyapupu

31 Iyesu natere Taya kikireya ki kamadubu kayawena
umawa da tawana Saidoni bauwena manako kayawena
kaniyawa da tawana Dekaporisi bau-wena ade surawa da
kaburu Gariri papateya bauwena.
32 E ika bauwena ka iyapana dai ki apunu mosi e wenagui
kenekenei yona naigida eba wagawa ki wadumpu Iyesu
bameya bautagubu, manako genemupu, tagubu ke; "Kau
yabi kau idagi apunu yau kawareya tari da e iyayagisi."
33 Iyesu apunu ki wadubu paere mu mubo mena kaimupu
manako e idai gurai apeya apunu ki e wenagui umuneya
daikere daikere nunupu. Nunupu toporupupu ade e idai
gurai tepopupu apunu ki e tenawarai kawareya tapu.
34 E inako kwaewena wirawena kunumau esida yabu tapu
e nonai warapupu manako e apunu ki sibu, wagubu ke;
"Epata!" (Ki mibai ka; 'wenagugi paparayagisi.')
35 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e wenagui
paparawena ade e tenawarai tekatekawena manako e yona
supasupai kawaya wagubu.
36 Ko Iyesu wirawena bauwena iyapana tadebu, wagubu
ke; "Nau apunu yau wadubuwani bagi ki sisiyai wi
iyapana eba tademuri." E kawareya kawareya inako
tatamatamiyawa umunumaga umarawa ko mu e umunui
kwenumupu manako tawana tawana kayatagubu iyapana
tademawa iwa.
37 Iyapana sisiya ki wainamupu ka mu notamaga kowena
Iyesu e si esida tepapamawa, tagamawa ke: "Apunu Iyesu ba-
didi kwaewagau ki kuduba bagi mena. Wenagui kenekenei
iyapanai ki yona wainapiyau ade yona eba wagau ki karako
yona wagau." Mu inako tagamawa.

8

Iyesu iyapana 4000 bani mibai tagebu
(Mateyu 15:32-39)

1 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya ade dai bau-
tagubu dibi-pamawa idiwa ko mu banimaga ka pa mena.
Mu banimaga ka pa mena ki pokere Iyesu mu nuwaboyam-
aga waina-pupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mu
nene wagubu bautagubu tadebu, wagubu ke;
2 "Nau iyapanani-yoma yau mu nuwaboyamaga waina-
pakani. Mu dai ka tawana uwama kawaya were bautagubu

mara apeya eyaka nu mete yewe idiweya ko mu banimaga ka pa mena.

3 Nau mibi wetei mu tonotamani ki ka mu yamono da kasiyaramaga yawatau kewoyagisi wairorotagisi.”

4 Iyesu inako tadebu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai denai tagubu ke; “Tawana yau ka tawa pa mena ki pokere bani ki nu bani tepamu tageyamu da mu kupomoto?”

5 Mu inako tagubu ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Wi masura boromai badibadi ika nunumupu?” Mu denai tagubu ke; “Nu masura ida daikere kewowena daikere apeya ki mena yewe temipi.”

6 Iyesu yona ki wainapupu ka e iyapana kwarisitagamana wairau idiwana ki nana wagubu. E masura ida daikere kewowena daikere apeya ki e idaiya tepupu kunumau esida Mama-nuga God bameya parauwena manako bani ki gere-tapu e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu manako mu bani ki tempu iyapana tagempu kayatagubu.

7 Ko raubiyo rasirasi eba ropani ika mete idiwa ki mu tempu Iyesu kwemupu manako e Mamanuga God bameya ade parauwena. E parauwagawa da kamadubu, iyapana tagemana ki nana wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai raubiyo ki mete tempu iyapana tagempu kayatagubu.

8-9 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya kuduba 4000 kwaitana bani ki kupa-mpu matetagubu. Mu kupamawa idiwa da kamadumpu ka e tadeyau kabu-kabuwa ragidai bani pirai kwanamupu kode rabineya nunumupu manako kode ida daikere kewowena daikere apeya positagubu.

10 Ko Iyesu iyapana tonotapu kaya-tagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete waka rabineya yamupu mu mubo mena tawana Daromanuta kayatagubu.

Parisi ragidai Iyesu matakira mo kwaewagana ki nana tagubu

(Mateyu 16:1-4)

11 Ki eweya ka Parisi ragidai dai Iyesu kerareya wadamana da e yona mo paerepana bo eba paerepana ki empa-mana ki nana e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kau kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo kwaenuwagi da mibai bo bera ki nu kau eminiyamu.”

12 Iyesu yona ki wainapupu ka e midi togawena e debai gipupu manako e denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana karako idiwu ragidai wi badidi pokere matakira nene maramara nau sidiyamu iwu? Nau yona mibai suwagakani; Nau matakira inako mo wi eba kabuwa-niyani empumuri.”

13 E inako wagubu kamaditapu waka kawareya ade yapu
manako e kowakowaiyoma mete kina kaburu ki papasi
buridere kayatagubu.

Parisi ragidai ade apunu Erodi mu beramaga
(Mateyu 16:5-12)

14 Mu waka kawareya kayatagubu kaiwa ka Iyesu e
tadeyau kabukabuwa ragidai wainamupu da mu masura dai
eba temupu. Mu bani buredi eyaka mena ki mena wadumpu.
15 Ko Iyesu waigugu were tadebu, wagubu ke; “Nau suwa-
gani wainapumuri; Parisi ragidai ade apunu Erodi mete kina
mu banimaga bedebede-pupu ki wi naigida mena empiyoi
kaisipiyoi kwaenda mu banimaga kinokinoi ki wi pasiniyoto
giriniyoto.”
16 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
baba-tagubu manako mu mubo mubo deni deni manu kasi-
waratagamawa, tagamawa ke; “Nu masura dai eba tempi ki
pokere e inako wagau bo?”
17-18 Mu inako manu kasiwara-tagamawa idiwa ki Iyesu
kataiwena ki pokere e manutapu, wagubu ke; “Wi badidi
pokere masura dai eba tempu ki kawareya iwagamu? Nau
waiguguni suwagubuwani ki mibai wi wainamupu bo eba
wainamupu? Wi yabuga mete kina ko wi badidi pokere eba
em-piyamu? Wi wenaguga mete kina ko wi badidi pokere
eba wainapiyamu? Wi notaga mete kina bo pa mena?
19 Nau naiya bani buredi ida daikere mena gerepuwani iya-
pana uratanai mena 5000 tagebuwani kupampu matetagubu
gawarara ki ka wi bani pirai uburawa ki kode badibadi
positampu? Wi ki waina-piyamu bo pa mena?”
E inako manutapu manako mu denai tagubu ke; “Nu kode
ida esida kewowena kerapu apeya (12) inako positampi.”
20 Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu,
wagubu ke; “Baganai, ko nau bani buredi ida daikere ke-
wowena daikere apeya geretapuwani iyapana 4000 tage-
buwani kupampu matetagubu ki ka wi bani pirai uburawa
ki kode badibadi positampu?”
Ko mu denai tagubu ke; “Nu kode ida daikere kewowena
daikere apeya (7) inako positampi.”
21 Mu inako tagubu ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Baganai,
wi matakira ki kuduba emupu ko wi badidi pokere matakira
ki mibai eba kataigubu?”

Apunu mosi e yabui kenewena ki Iyesu iyapupu

22 Mu natere Betaida bautagubu ka iyapana ubumpu
apunu mosi e yabui kenekenei ki wadumpu Iyesu bameya
bautagubu manako genemupu, tagubu ke; “Kau yabi manako

kau idagi apunu yau e yabui kawareya tari da e yabui payag-
isi tawana empoto.”
23 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu kanibu apunu ki e
idaiya wadubu bananapupu gari tagaiya kayatagubu man-
ako e yabui ki puwapupu. Puwapiyawa da kamadubu ka
e idai daikere daikere e yabui kawareya nakapupu ade ka-
madubu manako sibu, wagubu ke; “Kau gwede mo empiyei
bo pa mena?”
24 Iyesu inako wagubu manako apunu ki iyarau esida yabu
tapu igida yauda yabu tapu, wagubu ke; “Nau iyapana emita-
makani ko nau yabuni keyai kaniyau yabadau iyapana ripa
maba kaiwu kebomu emitamakani.”
25 E inako wagubu ki pokere Iyesu e idai daikere daikere
apunu ki e yabui kawareya ade naka-pupu ade kamadubu
manako ki makeya ka apunu ki e yabui bonai keyai kani-
yawa yabadawa ki kewowena manako e tawana naigida
mena empiyawa.
26 Ko Iyesu apunu ki e ebo tawaiya tonopupu sibu, wagubu
ke; “Kau natere buri eba kayanuwagi ko kau kaubo tawageya
ki deni mena kayanuwagi.”

Apunu Pita ubupu Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(Mateyu 16:13-20; Ruki 9:18-21)

27 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
kina natere Sisaraiya Piripai ade natere dai bameya bameya
mete kina ki deneya kayatagubu. Mu yawatau kayatagubu
kaiwa ka Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Wi karako iwagi
da nau wainapani; Iyapana nau sini badidi tagamu?”
28 “Mu dai tagamu da kau ka iyapana siruwatamiyawa
apunai Diyoni ade wiranugibi baunigibi, ade dai tagamu da
kau ka oragai apunai Eraidiya ade wiranugibi baunugibi, ade
dai tagamu da kau ka Mamanuga God bonanai wainapiyei
nuwegei ki apunai mosi.”
29 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu mu ade manutapu,
wagubu ke; “Ko wiyo, wi wainapiyamu da nau ka nima?”
E inako wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke;
“Kau ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso.”
30 Apunu Pita yona ki wagubu ka Iyesu ubupu e tadeyau
kabukabuwa ragidai ki kuduba mu umunumaga umapu,
wagubu ke; “Ki kau mibai nuwegei ko nau sisiyani ki wi
iyapana eba tadeyoi.”

Iyesu bita midi makari bananapana powagana ki yonai wagubu
(Mateyu 16:21-28; Ruki 9:22-27)

31 Naiya ka Iyesu e powagana sisiyai e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai matarau eba tadebu ko karako ka e tadebu,
wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita bita
midi makari kawaya daganani mo bananapani. Iyapana
kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina
ki mu kuduba nau tagarara-sinimoto manako nau wadisini-
moto susinimoto poyo. Nau mibai posugani ko mara apeya
eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani ubu-
rani.”
32 Iyesu e powagana sisiyai matarau inako wagubu ki
pokere apunu Pita kanibu Iyesu bananapupu mu mubo mena
paeretagubu manako e Iyesu sisibapupu.
33 Ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai emi-
tapu manako denai Pita sisibapupu, wagubu ke; “Pita, kau
ka Seitani ki pokere nau taganeya kayanuwagi. Kau ka eba
nau Mamai God e nuwaiya badidi ki nuwegei ko kau iyapana
kaina mu notamaga ki nuwegei.”
34 Iyesu ubupu iyapana ropani kawaya ade e tadeyau
kabukabuwa ragidai mete kina ki mu nene wagubu bau-
tagubu manako tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima nuwaiya
ka nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki ka gwedegwede
e eya iyai nene waina-piyau ki kuduba e kamadini manako
nau ripa korosi kawareya makarisugani ki maba e mete
bita makari nau pokanere bananapana ki kudeya e eba
wainapoto ko kasiyarai kawaya e eya korosi ki kawarapoto
yabadini nau ewaneya uburoto.
35 Iyapana nima e ebo iyai karako nene wainapiyau ki ka
e eya iyai ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau
pokanere ade nau yonani bagi kawaya ki pokaiya e eya iyai
karako nene kaupiyau ki ka e iya mibai aita ewa yadini.
36 Iyapana mosi e eya iyai karako nene wainapiyau ade
waira gwedegwedei kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ki tepiyau manako poyagisi, ki ka e poyagisi
makeya ka e gwedegwedei kuduba ki kamadini kayayagisi
ko denai mo eba yadini. E eya iyai mibai ki e kaupupu
kewowena.
37 E ebo gwede-gwedei ki pokaiya iya mibai ki ade wadana
ki yawatai mo pa mena.
38 Mara karako idiwei ki rabineya ka iyapana mu mubo
notamaga berokoi pokaiya kwae-tagamu iwu ade Mamanuga
God bameya rauru kawakawara ki berai maba kwaiwagamu
idiwu. Ki pokere nima nau pokanere bo nau yonani pokaiya
iyapana ki mu yabaramugu midimamayagisi ki ka nau
Kunumau Kawapuwani Apunai uburani nau Mamai e tanai
pokaiya nau aneyaniyoma bagi kawaya mete wirasugani

bausugani makeya ki ka nau ridi bo apunu ki mete midi-
mamapani.”

9

1 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau yonani yau ni-
diyakani ki wi naigida mena wainapumuri; Wi yewe idiwu
ragidai Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki kasiyarai
matara-yagisi wi yabugere empumuri were ewa ka wi dai
popoiwagi.”

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Mateyu 17:1-13; Ruki 9:28-36)

2 Mara ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki
eweya ka Iyesu ubupu apunu Pita yo Diyemesi yo Diy-
oni waratapu mu muga mena kweya kawaya mo yampu
kwauneya posi-tagubu. Mu Iyesu empamawa idiwa ka e
kiyabui ade e midi kuduba wirawena ebo wenawena ki mu
emupu,
3 ade e midi tatamai poe kawaya ki mete wirawena naini-
wara kawareya wadawa ki mu mete emupu. Iyapana
gwede-gwede bigibigi ki taniwagana siruwa-pemei ki tanai
ka maraitau ko e midi tatamai poe ki tanai ka bagi kawaya.

4 Mu inako empamawa idiwa ka oragai ragidai Eraidiya
yo Mosisi Iyesu bameya mataratagubu mete yona-tagamawa
ubumawa ki mu mete emitampu.
5 Emitamawa ka apunu Pita ubupu Iyesu sibu, wagubu ke;
“Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu yewe wi mete idiwei ka
bagi kawaya ki pokere karako ka nu nabonabo apeya eyaka
yewe waditamamu, mosi ka kau nene, mosi ka apunu Mosisi
e nene, ade mosi ka apunu Eraidiya e nene.”
6 Apunu Pita e kowaiyoma apeya ki mete kina kudu ebotau
wainapamawa ki pokere e babawena yona ki wagubu.

7 Ki makeya ka oroguma kawapu mu ruputapu manako
bonana mosi oroguma rabineya mete bauwena, wagubu ke;
“Yau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po eyo ki pokere e
mena yonai ki wi wainapiyoi idiwoi.”
8 Mu bonana ki wainapamawa ka mu kokakokaratagubu
notamaga babawena. Mu yabu tamawa ko mu iyapana mo
eba emupu ko Iyesu e eya mena ika uburawa emupu.

9 Mu kweya were wiratagubu kawamawa ka Iyesu mu
umunumaga umapu, wagubu ke; “Wi gwedegwede kuduba
karako yabugere emupu ki sisiyai wi iyapana eba tadeyoi.
Nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugani ade iyasugani
were ka wi nau sisiyani yau iyapana tademuri.”

10 E wagubu ki mu e umunui wadu-mupu ko mu mubo
mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “E
powagana ade iyawagana yonai wagubu ki mibai ka badidi?”
11 Mu inako tagubu manako wiratagubu Iyesu manumupu,
tagubu ke; “Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ka
badidi pokere oragai apunai Eraidiya yabiri bauwagana ki
nana tagamu?”
12-13 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
“Mu apunu Eraidiya nene tagamu ki mibai, ko nau suwagani
wainapumuri; Oragai apunai Eraidiya e ka ororeya mena
wirawena bauwena manako iyapana e bameya berokoi
badidi kwaetagamana wainamupu ki mu Mamanuga God
e okai apunu Eraidiya nene wagubu ki makeya makeya
mena kwaetagubu. Apunu Eraidiya e ororeya mena
bauwena gwedegwede kuduba okukunawena kewowena
nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau yawatani mebu. Ko
Mamanuga God e okai nau nene badidi wagubu ki wi mete
wainapumuri. Oka ki wagubu da iyapana aita ubumoto
Kunumau Kawapuwani Apunai nau tagararasinimoto
manako bita midi makari tegeni.”

*Keyai berokoi munu mo rabineya tondawa ki Iyesu si-
wakekepupu*

(Mateyu 17:14-21; Ruki 9:37-43)

14 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka ki
mete kweya kawareya ade wiratagubu kawamawa da kweya
kerareya bautagamawa ka mu kowamuguma ika kamadi-
tampu ragidai ki iyapana ropani kawaya mete idimpu wi-
wirampu ika idiwa emitampu. Mu ka iyapana kawakawai
Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete yona deni
deni tagamawa kasiwara idiwa.
15 Iyapana ika idiwa ki Iyesu yabadawa emupu ka mu
wakapa giritagubu manako garugaru mena e diriwai
bameya kayatagubu.
16 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ki manutapu,
wagubu ke; “Wi gwede yonai deni deni yewe mu mete iwaga-
mawa kasiwara idiwa?”
17 E inako wagubu manako apunu mosi iyapana
paunamugu ika uburawa ki bauwena denai wagubu ke;
“Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nau karako nau gubagani
wadubuwani kau bamageya bausugu-buwani mibai ka
keyai berokoi mosi e rabineya tondau ki pokere e yabarai
babawena yona eba wagau.
18 Keyai berokoi ki nau gubagani wadau wairau
kwenupiyau manako e umunui gipoporai bauwagau uwarai
sisiripiyau manako e idai kerarai kuduba patoto-tagamu.

Nau kau tadeyei kabukabuwa ragidai keyai berokoi ki siwakeke-pamana ki nana tadebuwani ko mu siwakekemupu ko e eba bauwena kayawena.” Apunu ki inako wagubu.

19 Iyesu yona ki wainapupu manako iyapana emitapu tadebu, wagubu ke; “Wi nau eba sumasiniyamu ragidai, wi nau matesiniyamu idiwu. Nau mara badibadi yabaranugu wi mete yewe idiwomu da wi nau sumasinimuri? Nau mara badibadi wi bitaga kawaraponi yaroni tondoni? Ko baganai, munu ki wadumuri kebomuri da nau e empani.”

20 Iyesu inako wagubu manako iyapana dai kayatagubu munu ki wadumpu e bameya bautagubu. Mu e bameya bautagamana kwaetagamawa ka keyai berokoi ki Iyesu empupu manako munu ki wadubu kwisipupu gwairiwena wairau ukwapu wiriwiri-wagawa pisi kandawa e umunui gipoporai bauwagawa.

21 Munu ki inako kwaewagawa ki Iyesu empupu manako e wirawena munu ki mamai sibu, wagubu ke; “Kau gubagagi kwamura badibadi inako kwaewagawa?” Ko apunu ki wagubu ke; “E munu marai munta makeya berokoi yau banana-pupu.

22 Keyai berokoi yau nau gubagani mara ropani kawaya wadawa ku kawareya kwenupiyawa mata urana po ki nana kwaewagawa. E awanau kwenupiyawa nonai kubarana ki nana inako mete kwaewagawa. Ki pokere nau nidiyani wainapi; Kau karako nu nuwaboyanuga wainapiyei bo pa mena? Kau kasiyaragi mete kina ki kau nuwagi manako nau gubagani iyayagisi.”

Apunu ki inako wagubu,

23 ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau badidi pokere inako nuwegei? Kau nau sumasiniyei bo eba sumasiniyei? Kau nau sumasini ki nau gwedegwede kuduba kau bamageya kwaesugani.”

24 Iyesu yona ki wagubu ka munu ki mamai e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Nau sumaniyakani ko nau notani mete apeya apeya ki pokere kau waitasini nau notani wirapi da nau kau mena sumaniyoni.”

25 Ki makeya ka Iyesu wirawena iyapana ropani kawaya e bameya ika kebomawa emitapu ki pokere e wira-wena e bonanai ragiragi kawaya pokaiya keyai berokoi ki siwakekepupu sibu, wagubu ke; “Kau sigi ka Keyai Berokoi Wenagugi Kenekenei Umunugi Bodabodai. Nau karako nidiyakani; Kau baunuwagi deni mena kayanuwagi ko ewa mo eba wiranuwagi munu yau rabineya.” Iyesu inako wagubu.

26 Keyai berokoi ki Iyesu yonai wainapupu ka e kwewena munu ki wadubu ragiragi kawaya kwisikwisi-pupu wairau

kwenupupu manako matarau bauwena kayawena. E bauwena kayawena makeya ka munu ki powena maba ika wairau ukwapu ki pokere iyapana kuduba tagubu ke; “Munu ki wana powena.”

27 Ko Iyesu kanibu munu ki e idaiya wadubu bagipupu manako munu ki iyawena kipu ubupu.

28 Iyesu tawa rabineya kanibu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu weki gwaiya giyansu mena e simupu, tagubu ke; “Nu keyai berokoi ki siwakekemipi ko e badidi pokere eba bauwena kayawena?”

29 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Guriguri mena pokaiya ka wi keyai berokoi yau kwaitana siwakekepumuri manako e baiyagisi kayayagisi ko wi inako eba guriguriwagi ki ka e eba baiyagisi kayayagisi.” Iyesu inako tadebu.

Iyesu powagana ade kirana uburana yonai ade wagubu
(Mateyu 17:22-23; Ruki 9:43-45)

30-31 Mu tawa ki kamadumpu manako tawana Gariri bautagubu kayatagubu. Iyesu nuwaiya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mena yona mo kabuwatamana ki nana wainapiyawa ko e eba nuwaiya iyapana kuduba e yonai ki kataitagamana ki nana.

E tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Iyapana ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau nidani tagisi manako wadisinimoto iyapana dai mu idamaga rabineya nau tamusinimoto da mu nau susinimoto poyo. Mu nau susinimoto poyo ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani.”

32 Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki eba waina-mupu. E mibai badidi wagubu ki mu e manupamana ko mu kudu mete waina-pamawa ki pokere e eba manumupu.

Nima ka kawaya esida?
(Mateyu 18:1-5; Ruki 9:46-48)

33 Mu natere Kaponiyamu bautagubu tawa rabineya yampu ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai manutapu, wagubu ke; “Yawatau ka wi gwede yonai deni deni iwagamawa kasiwara kebomawa?”

34 Ko nima mu paunamugu ka kawaya esida ki sisiyai mu deni deni tagamawa kasiwara kebomawa ki pokere Iyesu mu manutapu ki ka mu midimama waditapu kerekereretagubu idiwa ko yona denai mo eba tagubu.

35 Ko Iyesu kwarisiwena tondubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima yabiri uburana

wainapiyau ki ka e naiya yabiri eba uburoto ko e kwarisiyag-
isi e kowaiyoma mu bigabigamaga kwae-yogono."
36 E inako wagubu manako munu marai munta mo wadubu
e wereyeya tapu manako tadebu, wagubu ke;
37 "Iyapana nima nau sini pokaiya munu yau maba e
diriwai kwaewagau ki ka e nau diriwani mete kwaewagau.
Ade iyapana nima nau diriwani kwae-wagau ki ka e eba nau
mena diriwani kwaewagau ko e nau Tonosinibu Apunai e
diriwai mete kwaewagau."

Nima nu eba tagararaniyau ki e ka nu waretanuga
(Ruki 9:49-50)

38 Iyesu inako wagubu manako apunu Diyoni ubupu e
sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, apunu mosi
kau sigi pokaiya keyai berokoi mo siwakekepiyawa ki nu
emipi ko e ka eba nu mete ewapuru iwei ki pokere e badidi
kwaewagawa ki nu e kamadana ki nana simipi."
39 Apunu Diyoni inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke;
"Ae, wi e inako eba bodampena mibai ka iyapana nima nau
sini pokaiya matakira kwaeyagisi ki ka e garugaru mena eba
wirayagisi nau sini giripoto.
40 Nima nu eba tagarara-niyau ki e ka nu waretanuga ko
eba nu iyaranuga.
41 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi ka nau iya-
pananiyoma ki pokere iyapana nima wi diriwaga kwaeyagisi
awana kasiga bo inako mo wi negeni ki ka aita ewa ka e denai
bagi kawaya mo bananapoto."

Bigi taininiyau ki nu kwaigamana wainapemei
(Mateyu 18:6-9; Ruki 17:1-2)

42 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana
nima uburoto munu marai munta nau sumasiniyau yau
maba e kerareya yadini da e nau kamadisiniyoto ki iyapanai
ka aita ewa bita kawaya daganani mo bananapoto. Akae,
iyapana e wadumpena bowa kawaya mosi taburuba pokaiya
kwi-mpena e gobaiya umampena egi kwenumpena ki ka e
nene baganai.
43-44 Ki pokere, kau idagi daikere berokoi kwaenugana ki
nana weyaweyaniyau ki kau idagi ki mei puru kwenupi. Kau
idagi daikere bagi ki mena pokaiya umowa wadowa da ewa
iya maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka bagi
kawaya. Ko kau idagi berokoi ki mete inako umowa wadowa
da ewa mata nonarai tawaneya kayanuwagi ki ka berokoi
kawaya. Mata nonarai ki eba poyagisi ko maramara kau
uraniyono tondono.
45-46 Ade kau keraragi daikere berokoi kwaenugana ki
nana weyaweyaniyau ki kau keraragi ki mei puru kwenupi.

Kau keraragi daikere bagi ki mena pokaiya kanenenugowa umowa wadowa da ewa iya maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka bagi kawaya. Ko kau keraragi berokoi ki mete inako umowa wadowa da mu ewa kau mata nonareya kwenunimoto ki ka berokoi kawaya.

47 Ade kau yabugi berokoi kwaenugana ki nana weyaweyaniyau ki kau yabugi ki wadi toporu kwenupi. Kau yabugi daikere bagi ki mena pokaiya umowa wadowa da ewa Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e gari rabineya kani tondowa ki ka bagi kawaya. Ko kau yabugi berokoi ki mete umowa wadowa da mu ewa kau mata nonareya kwenunimoto ki ka berokoi kawaya.

48-49 Mata ki tawaneya ka ‘motamota rasirasi wi rabinagau idiwono ki eba popotagisi ade mata nonarai ki mu eba popomoto.’ ”

Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Puyo kuduba Mamanuga God bameya nakapiyamu ki midiyawagana ki nana ka mu aidaba mete kawareya kweyamu wira. Ko wainapumuri; Mu aidaba pasumu ku wenawagau ki maba ka mata kaworoto iyapana kuduba wi uraniyoto manako Mamanuga God yabuiya ka midiyai ewa wenayagisi.

50 Aidaba ki ka gwede mo midiyai bagi kawaya ko aidaba ki kwerereyagisi midiyai ki kewoyagisi ki ka wi badidi maba kwaiwagi da aidaba ki midiyai ade wenapoto? Ki pokere, aidaba midiyai bagi kawaya ki maba wi mete inako idiwoi ade deni deni kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi.” Iyesu waigugu inako wagubu.

10

Ridi apunu anikatagubu ko ragi kasiwaratagamu
(Mateyu 19:1-12; Ruki 16:18)

1 Iyesu tawana ki kamadubu manako kayawena kaniyawa da tawana Diyudiya bauwena ka e awana Diyoudani purupupu papasi daikere bauwena tondawa. Iyapana ropani kawaya e bameya bautagubu kwagara-mupu idiwa manako e ubupu Mama-nuga God e yonai mu tadeyawa kabu-kabuwa tondawa. E tawana tawana umawa wadawa ki ka e maramara inako mena kwaewagawa umawa.

2 E ika tondawa ka Parisi ragidai dai bautagubu e manupamana da e yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana e bameya bautagubu manumupu, tagubu ke; “Apunu mosi e ebo nuwaiya e wainai ragipana wainapiyau ki ka baganai bo eba baganai?”

3 Mu inako tagubu ko Iyesu denai manutapu, wagubu ke; “Oragai apunai Mosisi gora tapu e ki nene badidi wagubu?”

4 Ko mu denai tagubu ke; “Oragai apunai Mosisi e gora
inako tapu, wagubu ke; ‘Apunu mosi e wainai ragipana
wainapiyau ki ka e yabiri uburoto anika meyana puru ki
yonai okapoto manako ewa ridi ki tonopoto deni mena
kayayagisi.”
5 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
“Wi rabinaga ka ragiragi kawaya ki pokere ka oragai apunai
Mosisi gora ki wi nene inako tapu.
6 Ko naiya mena, kunuma waira kerareya Mamanuga God
iyapana yamanatapu makeya ki ka e ridi yo apunu ewapuru
yamanatapu.
7 E inako kwaewena ki pokere apunu mosi karako e inai
mamai kamaditamini ridi mosi uworoto manako mu apeya
wainai nobomoi ewapuru eyaka mena idiwono.
8 Naiya ka mu mubo mubo idiwa ko karako ka mu ewapuru
eyaka mena inako idiwono.
9 Ki pokere waina-pumuri; Mamanuga God ridi yo apunu
inako dibitapu ki ka iyapana eba baitagisi mu wade purupu-
rutamini.” Iyesu inako wagubu.
10 Mu ade wiratagubu yampu tawa rabineya idiwa ka e
tadeyau kabu-kabuwa ragidai bautagubu Iyesu simupu da e
yona ki kawareya mu ade kabuwatamana ki nana tagubu,
11 ki pokere Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Apunu
mosi uburoto e wainai ragipoto manako ewa kayayagisi ridi
kudubai mosi uworoto ki ka apunu ki e wainai yabiri ki rauru
kawakawarapupu.
12 Ade ridi mosi uburoto e nobomoi ragipoto manako ewa
kayayagisi apunu kudubai mosi uworoto ki ka ridi ki e nobo-
moi yabiri ki mete rauru kawa-kawarapupu.”

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Mateyu 19:13-15; Ruki 18:15-17)

13 Iyapana munumuguma tetampu kebompu Iyesu
bameya bautagubu da e idai mu kawarimugu tarana
waditamana bagi ki nana. Ko e tadeyau kabukabuwa ragidai
ubumpu munu rasi ki inamuguma mete kina nakaritampu
baiyonotampu, tagubu ke; “Wi kaiwagi.”
14 Mu inako tagamawa ki Iyesu wainapupu manako e
rabinai beroko-wena tadebu, wagubu ke; “Munu rasi nau
bamaneya kebomu ki wi eba bodatamiyoi mibai mu ka nau
Mamai God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya bagi kawaya
idiwono.
15 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana
kawakawai wi notaga munu rasi mu notamaga maba ade wi
mu maba Mamanuga God e umunui wadumuri sumapumuri
ki ka wi e bameya mete kaiwuri e gari rabineya bagi kawaya

idiwoi. Ko wi notaga eba munu rasi mu notamaga maba ki
ka wi e bameya eba kaiwuri ade e gari rabineya ki wi eba
idiwoi."
16 Iyesu inako wagubu manako munu rasi ki taiyatapu e
idai mu kawarimugu tapu manako waditapu bagi.

*Gwedewau Mamanuga God e gari rabineya kaiwoto idi-
wono*
(Mateyu 19:16-30; Ruki 18:18-30)

17 Iyesu ade kayawagana kwae-wagawa ka apunu mosi
garugaru mena bauwena e yabareya kwarisiwena e ramatai
kawareya ubupu manako sibu, wagubu ke; "Sidiyei Kabuk-
abuwa Apunai bagi, nau badidi kwaesugani da nau iya wau-
nai bananapani maramara tondoni kaniyoni?"
18 E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Kau gwede
nana nau apunu bagi sidibi? Mamanuga God e eya mena ka
bagi.
19 Ko kau manusinibi ki denai nau nidiyani; Mamanuga
God e gorai kuduba ki kau kataigeya; 'Iyapana mo eba mini
poyo; Kau waretagi eba raurupi e wainai eba wadi; Gwede-
gwede mo eba kuwanuwagi; Kau waretagi badidi kwaeyagisi
emani ki kau bera eba nuwagi; Kau rabinageya bera berokoi
mo eba wainapiyowa ade iyapana eba beratamiyowa; Kau
inagi mamagi tagisi ki mu umunumaga wadi ade mu naigida
mena wiwiratamiyowa."
20 Iyesu yona ki wagubu ka apunu ki denai e ade sibu,
wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau munu marai
munta tondekeya makeya kaniyekeya da karako ka nau
Mamanuga God e gorai tapu ki kuduba nau naigida mena
wiwirapekeya tondekeya."
21 E inako wagubu ko Iyesu apunu ki empupu e nene
wainapupu manako sibu, wagubu ke; "Kau gwede mo eyaka
mena yau eba kwaenugibi; Kau kaya-nuwagi kau gwedeg-
wedegi kuduba tepi iyapana gwedegwedemaga pa mena
ragidai tage manako ewa yabi nau ewaneya uburi. Kau inako
kwaenuwagi ki kau denai bagi kawaya mo aita kunumau
bananapi."
22 Apunu ki e gwedegwedei marai kawai ropani kawaya
ki pokere e Iyesu yonai ki wainapupu ka e notai kauwena e
gwedegwedei nene wainapiyawa manako e nuwaboyawena
Iyesu eweya eba kayawena ko nuwasiyasiya nene e tagai
wirapupu deni mena kayawena.
23 Iyesu apunu ki kayawena empupu ka e wirawena
e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Iya-
pana gwedegwedemaga ropani kawaya ki Mamanuga God

e umunui wadamana sumapamana ade e gari rabineya kai-
wana idiwana ki ka ragiragi kawaya.”
24 E inako wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu
notamaga babawena. Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu
ke; “Mununiyoma, nau nidiyani wainapumuri; Iyapana Ma-
manuga God sumapamana ade kaiwana e gari rabineya idi-
wana ki ka ragiragi kawaya.
25 Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki maba. Papa
kawaya ‘kameru’ kwaitana tainugu umunai ki teyagisi ki ka
e daikere eba baiyagisi kayayagisi mibai ka tainugu umunai
ka marai munta ko papa ki ka kawaya. Ko nau suwagani
wainapumuri; Papa kawaya ‘kameru ‘tainugu umunai ki
teyagisi ki ka ade matarau ko iyapana gwedegwede-maga
ropani kawaya Mamanuga God sumapamana e gari rabineya
kaiwana idiwana ki ka ragiragi kawaya.”
26 Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu
ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu manako
tagubu ke; “Akae, inako ki ka nima iya waunai yadini?”
27 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai
tadebu, wagubu ke; “Iyapana wi wiga mena iya ki eba wad-
umuri ko Mamanuga God wi iyaniyana yagisi ki ka wi e
bameya kaiwuri e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwoi.
Mamanuga God e badidi yagisi ki e umuneya ka gwedegwede
kuduba wenayagisi.”
28 Iyesu inako wagubu ko apunu Pita ubupu e sibu, wagubu
ke; “Kau wainapi; Nu ka gwedegwedenuga kuduba kama-
dimpi kau ewageya kaigibi ki pokere denai ka nu gwede
yadamu?”
29 Apunu Pita inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke;
“Nau mibai suwagani wainapumuri; Wi gwedewau nau
pokanere bo nau yonani bagi kawaya yau pokaiya wi tawaga
bo wi kokoraga bo wi inaguma, mamaguma, yowaguma,
tataguma, munuguma bo inako ki kuduba kamaditamuri
manako kaiwagi tawana mo idiwoi,
30 ki ka denai wi tawaga yo wi kokoraga ropani-yagisi ade
iyapana ropani kawaya wi inamamatamuri yowatatatamuri
gubagatamuri idiwoi. Ko wi nau Mamai e umunui inako
wadoi kwaiwogoi ki ka iyapana dai mete baitagisi wi girini-
moto. Ko mara waunai baiyagisi ki makeya ka wi iya mara
mara idiwana kaiwana ki iyai wadumuri.
31 Iyapana gwedewau yewe wairau kawakawaya-tagubu
idiwu ki mu ka mara mosi maimeretagisi ewa ubumoto. Ade
iyapana gwedewau karako maimere-tagubu idiwu ki mu ka
mara mosi kawakawayatagisi yabiri ubumoto.” Iyesu inako
wagubu.

Iyesu powagana ade iyawagana sisiyai ki ade wagubu
(Mateyu 20:17-19; Ruki 18:31-34)

32 Mu kayatagubu natere kawaya Diyerusaremu yawateya
yamawa ka Iyesu yabiriwena ko e tadeyau kabu-kabuwa
ragidai mu notamaga kowena e eweya kayatagubu. Iyapana
dai mu ewamugu yamawa ki mu mete kudu wainapamawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena
kerapu apeya (12) ki mu nene ade wagubu kaimpu e
madaneya ubumpu manako iyapana e bameya badidi kwae-
tagamana ki sisiyai e tadebu, wagubu ke;

33 "Nau suwagani wainapumuri; Nu karako natere
Diyerusaremu kaigamu ki ka apunu mosi uburoto Kunumau
Kawapuwani Apunai nau yogoni yagisi manako iyapana
kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina
ki mu idamaga rabineya nau tamusiniyoto. Mu idamaga
rabineya tamusiniyoto manako mu ubumoto mu idamaga
gurai nau naurineya ugwadisinimoto ragiragi, tagisi ke;
'Kau kaubo beragi ki pokere karako denai ponuwagi.' Mu
inako tagisi manako ubumoto nau wadisinimoto iyapana
kwaiyanai ragidai mu idamaga rabineya tamusinimoto,

34 manako mu ubumoto nau waegeyageyamasinimono
gwaigwitasinimono tepoteposinimono manako ewa susini-
moto poyo. Nau mibai posugani ko mara apeya eyaka ke-
woyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani." Iyesu
inako wagubu.

Apunu Diyemesi yo Diyoni Iyesu manumupu
(Mateyu 20:20-28)

35 Apunu Tabadi e gubagaiyoma Diyemesi yo Diyoni
kaimpu Iyesu bameya bautagubu manako manumupu,
tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu nuwanugu ka
kau gwede mosi nu nene kwaenuwagi."

36 Mu inako tagubu manako Iyesu denai wagubu ke; "Wi
nuwagau gwede ki wi karako nau kabuwasinimuri da nau
wainapani."

37 E inako wagubu, manako mu tagubu ke; "Nu nuwanugu
ka yau kena; Kau aita ewa Mamanuga God e gari rabineya
e taneya tondowa makeya ki kau nuwagi manako nu apeya
kau madanigeya idiwomu, mosi kau idagi garu deneya ade
mosi kau idagi tenene ki deneya."

38 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke;
"Wi yona baba-piyamu ki pokere wi inako sidiyamu. Nau
nuwaboya nene awana suwakarai kubarani ki wi mete kuba-
muri baganai bo? Nau nuwaboya nene siruwasugani ki wi
mete inako siruwaiwagi bo?"

39 “Ena, nu baganai.”

Mu inako tagubu ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke;
“Baganai, nau nuwaboya nene awana suwakarai kubarani ki
wi mete kubamuri ade nau nuwaboya nene siruwasugani ki
wi mete inako siruwaiwagi.
40 Ko iyapana gwedewau nau idani garu deneya bo nau
idani tenene deneya idiwana ki sisiyai ka eba nau suwagani.
Iyapana gwedewau nau Mamai mu watamaga ki winepupu
ragidai ki mu mena ka aita kaiwoto wata ki idiwono.”
41 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai dai ki apunu
Diyemesi yo Diyoni mu sisiyamaga ki wainamupu ka mu
bamamugu rabinamaga pupuwena.
42 Ko Iyesu ubupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai kuduba
mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke;
“Wi kataigau da iyapana kwaiyanai ragidai mu kawakawai-
muguma kasiyaramaga pokaiya gwede mo tagisi ki ka mu
kobamugu idiwu ragidai ubumoto mu umunumaga yadini
makeya makeya kwaetogomono. Ade iyapana kawakawai ki
mu kawarimugu esida ragidai badidi tagisi ki ka kawakawai
ragidai ki ubumoto mu umunumaga mete yadini makeya
makeya kwaetogomono.
43 Ko wi bamagau ka inako pa mena. Wi mo nuwagau
kawaigamana wainapiyamu ki ka wi naiya kwarisiwagi wi
kowaguma mu bigabigamaga kwaiwogoi.
44 Ade wi mo nuwagau yabiri ubumana waina-piyamu ki
ka wi naiya kwarisiwagi kowaguma mu ewamugu ubumoi
ade mu bitamaga kawarapiyoi.
45 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete kina inako
kwaesugakani. Eba iyapana ubumana nau bigani kwaetaga-
mana ki nana bausugubuwani ko nau uburana mu bigam-
aga kwaesugana ki nana nau bausugubuwani. Nau posug-
ani manako nau pokanere ka iyapana ropani kawaya mu
bigimaga kuduba rikayagisi deni mena gogayagisi.

Yabui kenekenei apunai Basimiyasi
(Mateyu 20:29-34; Ruki 18:35-43)

46 Mu kayatagubu kaiwa da natere Diyeriko bautagubu ade
kayatagubu kaiwa ka iyapana ropani kawaya Iyesu e tadeyau
kabukabuwa ragidai mete kina bananatampu mete kay-
atagubu. Yawata kwaiya ka apunu mosi e yabui kenekenei
bowa madai nene gene-wagawa ika tondawa. Apunu ki ka
apunu Simiyasi e gubagai si ka Basimiyasi.
47 Tawana Nasareta apunai Iyesu ika yabadawa sisiyai ki
apunu Basimiyasi wainapupu manako e bonanai ragiragi
kawaya wena siyapu, wagubu ke; “Iyesu, oragai apunai

Dewida e wenai, kau nau nuwaboyani wainapiyei bo pa mena?”
48 E inako wagubu ka iyapana bau-tagubu e nakarimupu simpu tagubu ke; “Kau yona kamadi.” Mu inako tagubu ko e bonanai ragiragi kawaya kawareya kawareya ade wena siyanawa, wagawa ke; “Apunu Dewida e wenai, kau nau nuwaboyani wainapiyei bo pa mena?”
49 Iyesu ubupu iyapana tadebu, wagubu ke; “Wi apunu ki simuri da e yabadini.” E inako wagubu manako iyapana kaimpu apunu yabui kenekenei ki simupu, tagubu ke; “Kau kiri uburi kau notagi kasiyara wainapiyowa. E kau nene wagau nawananiyau.”
50 Mu inako tagubu wainapupu ka apunu Basimiyasi e aukwarai wadubu waka kwenupupu bagi ubupu manako Iyesu diriwai garugaru mena kayawena.
51 E bameya bauwena ka Iyesu wirawena e empupu manako manu-pupu, wagubu ke; “Kau nuwageya nau gwede kwaesugani kau bamageya?”
Ko e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yabuni wadi papi da nau tawana empani.”
52 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Ki baganai, kayanuwagi. Kau sumasinibi ki pokere kau karako iyanugibi.” Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e yabui papupu tawana empupu manako e kipu ubupu Iyesu eweya kayawena.

11

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa
(Mateyu 21:1-11; Ruki 19:28-40; Diyoni 12:12-19)

1 Mu kebomawa da natere Diyerusaremu bautagamana kwaetagamawa ka mu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki yamupu manako natere marai munta mo si ka Betani bautagubu kamadumpu kayatagubu da natere mo si ka Bepage bautagubu.
2 Ika bautagubu ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tadebu, wagubu ke; “Wi yabiriwagi natere buri yabaranugu ki kaiwagi manako papa ‘donki’ mosi taburuba pokaiya yawata uwareya kwimupu uburau ki ika empumuri, ko papa ‘donki’ ki kawareya ka iyapana mo naiya eba kayawena. Wi papa ‘donki’ ki e taburubai rikapumuri manako bananapumuri kebomuri.
3 Ko iyapana mo wi eminiyoto, yagisi ke; ‘Wi gwede nana inako kwaiwagamu?’, e inako yagisi ki ka wi denai e simuri, iwagi ke; ‘Nu Kaiwawonuga papa ‘donki’ yau nene wagubu ko e garugaru mena ade tonopoto wirayagisi baiyagisi.”

4 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa
ragidai apeya ki kayatagubu papa ‘donki’ buri yawata
uwareya tawa katamuruiya kwimupu ki emupu manako mu
kaimpu papa ki rikapamupu.
5 Rikapamawa ka iyapana ika idiwa ragidai mu emitampu
manako manutampu, tagubu ke; “Wi gwede nana asusu
baigubu papa ‘donki’ munai yau e taburubai rikapiyamu?”
6 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu tadeyau kabukabuwa
ragidai ki Iyesu badidi tadebu ki mu makeya makeya iyapana
tademupu manako iyapana ki denai tagubu ke; “Baganai,
papa ‘donki’ ki wadumuri kaiwagi.”
7 Mu papa ‘donki’ ki wadumpu bautagubu manako mu
muga midimaga tatamai rikatampu tempu papa ki tagaiya
nakamupu manako Iyesu yapu papa donki ki kawareya ton-
dubu kayawena.
8 Tondubu kayawena kaniyawa ka iyapana ropani kawaya
mu mete kina mu midimaga tatamai rikatamawa yawatau
nakapamawa ade dai ka ripa kwarai meyamawa nakapa-
mawa da Iyesu bauwagana ki kawareya kaya-wagana ki
nana.
9 Iyapana dai yabiri-tagubu ade dai ewatagubu inako kaya-
tagubu yamawa manako ewapuru mena Iyesu paraupa-
mawa ade Mamanuga God e si tepapamawa, tagamawa ke;
“Ousana kaiwa kaiwa. Mamanuga God e si nu karako tepa-
pemei. E kau wadiniyoto bagi. Kau karako Mamanuga
God e kasiyarai pokaiya baunugibi.
10 E kau wadiniyoto bagi. Kau ka nu ripakwarakwaranuga
Dewida kaiwawowena e watai wadana nu
kwayubaniyana tondana ki nana baunugibi.
Mamanuga God usi kunumau tondau e si nu karako
tepapemei.”
11 Iyesu natere Diyerusaremu bau-wena ka e Mamanuga
God e Tawai rabineya kanibu gwedegwede kuduba em-
piyawa wiwirapiyawa ko kemora-wagana kwaewagawa ki
pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena
kerapu apeya mete wira-tagubu kayatagubu natere Betani
bautagubu.

Iyesu ripa damaya sibu
(Mateyu 21:18-19)

12 Mu ika ukwampu nawaru puru-wena manako natere
Betani kamada-mana kwaetagamawa ka Iyesu wetei mebu.
13 E wetei meyawa ka e yabu tapu manako ripa damaya
kwarai buri empupu ki pokere e madai dai kupana waina-
pupu kayawena. Ko ki ka eba damaya madai kirau ki marai ki
pokere e buri bauwena ka e damaya madai mo eba empupu.

14 E kwarai mena empupu ki pokere e ripa damaya ki sibu,
wagubu ke; “Kau mibigi ewa eba kiroto. Iyapana mo kau
mibigi eba kupoto.” Iyesu yona ki wagubu ki ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai mu kuduba wainamupu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu
(Mateyu 21:12-17; Ruki 19:45-48; Diyoni 2:13-22)

15 Mu natere Diyerusaremu ade bautagubu ka Iyesu kanibu
Mamanuga God e Tawai rabineya kayawena manako iya-
pana ika deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa ki emitapu
manako nakaritapu siwakeketapu. Bowa madai deni deni
nida kasiwara-tagamawa idiwa ragidai ki mu watara-maga
ki e koritapupu isiyapupu ade midiwari bowa madai nene
nida-tagamawa ragidai ki mu kebarimaga ki e mete tepupu
isiyapupu.
16 Iyapana gwedegwede marai kawai tepamana
Mamanuga God e Tawai rabineya kebomana kwaetagamawa
ki ka e mu yawatamaga bodapupu,
17 manako iyapana kabuwatapu tadebu, wagubu ke; “Ma-
manuga God e okai wagau; ‘Nau Tawani ki ka guriguri
tawai ki rabineya iyapana tawana tawana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau ki baitagisi nau bamaneya
guriguritogomono idiwono.’ Ko wi ka yona ki eba waina-
piyamu. Wi ka kuwa ragidai yewe maramara weki gwaiya
kuwaiwagamu idiwu.” Iyesu inako wagubu.
18 Iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai mete kina Iyesu kwaewena sisiyai ki wainamupu ka
mu e minimana po yanuwei teyamawa. Ko iyapana ropani
kawaya Iyesu eweya kayatagubu e yonai kasiyarai kawaya ki
waina-pamawa e si tepapamawa iwa ki pokere kawakawai
ragidai ki e kudeya mete wainapamawa.
19 Kemora nene ka Iyesu e kowakowaiyoma mete kina
natere Diyerusaremu kamadumpu kayatagubu.

Ripa damaya sibu ki surawena emupu
(Mateyu 21:20-22)

20 Mu ukwampu nawaru puruwena ka mu didiburu kay-
atagubu kebomawa da ripa damaya ki bameya bautagubu
manako ripa ki kwarai, ragai ade witai kuduba suratagubu
emupu.
21 Mara yomi ka Iyesu ripa ki sibu ki apunu Pita wainapupu
ki pokere e wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau
ripa burida emani. Kau yomi ripa ki sibi ko karako ka
surawena.”

22 Apunu Pita inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke;
“Nau mibai nidiyani wainapumuri; Wi notaga eyaka mena
Mamanuga God sumapumuri,
23 ki ka wi kweya buri simuri, iwagi ke; ‘Kau kiri uburi egi
kayanuwagi’, ki ka kweya ki kiroto uburoto egi kayayagisi.
Ko wi notaga apeya apeya notapiyoi were simuri ki ka e eba
kiroto uburoto kayayagisi. Wi notaga eyaka mena iwagi ke;
‘Nau karako suwagubuwani ki wenayagisi’, wi notaga inako
yagisi ki ka wi iwagubu ki wana wenayagisi.
24 Ki pokere, nau karako yona mo ade suwagani waina-
pumuri; Wi Mamanuga God bameya guriguri pokaiya gwede
mo nene geneiwagi ki ka wi notaga eyaka mena inako
notapu-muri, iwagi ke; ‘Nau karako suwagu-buwani ki we-
nayagisi.’ Wi inako sumaiwagi ki ka wi iwagubu ki wana e
negeni.
25 Ade yona yau mete wainapu-muri; Iyapana bera
berokoi mo wi bamagau kwaewena manako wi rabinaga
berokowena ki ka wi naiya berokoi ki wi notagau deni
mena surupumuri notagogapumuri manako ewa ubumuri
guriguriwagi. Wi inako kwaiwagi ki ka Mamanuga God
kunumau tondau wi wiga bigiga ki mete empoto deni mena
surupoto.
26 Ko iyapana mo bera berokoi wi bamagau kwaewena
manako wi berokoi ki wi notagau eba surupumuri nota-
gogapumuri ki ka Mamanuga God kunumau tondau wi wiga
bigiga ki mete eba notagogapoto.”

*Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapa-
mawa*
(Mateyu 21:23-27; Ruki 20:1-8)

27 Mu natere Diyerusaremu ade bautagubu ka Iyesu Ma-
manuga God e Tawai rabineya ade kayawena manako iya-
pana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai, Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai, ade
iyapana kawakawai dai mete kina ki e bameya bautagubu,
28 manako manumupu, tagubu ke; “Kau nima kasiyara
negebu were kwaenugei? Kasiyara ki nima negebu?” Mu
inako tagubu.
29 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Yabiri nau wi
manuniyani denai sidimuri were ewa ka nau nima kasiyara
tegebu ki sisiyai wi nidiyani.
30 Nau yonani ka yau kena; Apunu Diyoni iyapana
siruwatamana ki nana bauwena ki ka e Mamanuga God
wagubu ki pokere kwaewagawa bo iyapana kaina mo
wagubu were kwae-wagawa? Wi ki iwagi da nau waina-
pani.”

31 Kawakawai ragidai e manui ki wainamupu ka mu mubo
mubo deni deni manu kasiwaratagubu, tagubu ke; “Nu denai
iwagamu da; ‘Apunu Diyoni, e ka Mamanuga God wagubu
umuneya kwaewagawa’, nu inako iwagamu ki ka apunu ki
denai inako nidiyoto, yagisi ke; ‘Baganai, ko wi badidi pokere
apunu Diyoni e yonai eba sumamupu?’
32 Ko nu iwagamu da; ‘Apunu Diyoni, e ka iyapana kaina
mo wagubu umuneya kwaewagawa’, nu inako iwagamu ki
ka nu iyapananuguma pakasi ragidai badidi tagisi?” (Mu iya-
pana kudumugu mete wainapamawa mibai ka pakasi ragidai
kuduba wainamupu da apunu Diyoni e ka Mamanuga God
e wagubu umuneya bauwena ade e ka Mamanuga God e
bonanai wainapiyawa wagawa ki apunai mosi.)
33 Kawakawai ragidai kudu mete wainapamawa ki pokere
mu denai Iyesu simupu, tagubu ke; “Nima apunu Diyoni
tonopupu ki nu eba katainugu.” Iyesu yona ki wainapupu ka
e denai tadebu, wagubu ke; “Baganai, wi nau eba sidimupu
ki pokere nima kasiyara tegebu ki sisiyai nau wi mete eba
nidiyani.” Iyesu denai inako wagubu.

12

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga
(Mateyu 21:33-46; Ruki 20:9-19)

1 Iyesu keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; “Apunu mosi e
gari umapu manako ripa ‘waeni’ ki momai dai tepupu gari
ki rabineya upu. Ki eweya ka e ripa madai ki botopamana
watai yamanapupu manako iyapana e upi ki kwayubapa-
mana ragidai wata-maga iyarau mo mete wadubu. Wadubu
kewowena ka e iyapana dai nene wagubu bautagubu man-
ako gwaiyaba-tapu, wagubu ke; “Wi nau upini yau naigida
mena kwayubapiyoi manako maura marai ki makeya ka wi
madai dai wi wiga tepiyoi ko dai wi nau nene nakapiyoi. Nau
niya ka tawana mo kayasugani umoni da ewa marai mosi ade
bausugani.” E inako wagubu manako kayawena.
2 Maura marai bauwena ka e ubupu e bigabigai apunai
mosi ripa madai ki dai tepana ki nana upi kwayubapamawa
ragidai ki mu bamamugu tonopupu kayawena.
3 Ko e ika bauwena ka mu e ripa madai ki eba kwemupu ko
mu e wadumupu pa gudapamawa da tono-mupu ida kasikasi
wirawena kayawena.
4 Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigai apunai ade mosi
tonopupu manako e kayawena umawa da buri bauwena ka
upi ki kwayubapamawa ragidai e mete wadumupu e debai
minimupu sukwana ade midimama berai e bameya kwae-
tagubu manako e mete pa ida kasikasi tonomupu kayawena.

5 Ki eweya ka upi apunai ki e bigabigai ade mosi tonopupu
ko e umawa da buri bauwena ka upi ki kwayubapamawa
ragidai e wadumupu minimupu poyo. Upi apunai ki e biga-
bigaiyoma ragidai ropani kawaya inako eyaka eyaka tono-
tamiyawa kayatagamawa ko mu iwa da buri bautagamawa
ka upi ki kwayuba-pamawa ragidai iyapana ki kuduba girita-
mawa pasutamawa. Dai mu taunimawa popo ade dai mu pa
bidara tagemawa ida kasikasi tonotamawa kayatagamawa.

6 Mu inako kwaetagamawa yamawa da siyareya ka upi
apunai ki e bigabiga-iyoma kuduba inako tonotapu kewo-
wena. E eya gubagai nuwaiya po apunai ki e mena ika e
bameya tondawa. E notai wagubu ke; 'Nau niya gubagani
tonopani ki ka mu e naigida mena wiwirapomoto waina-
pakani.' E inako wainapupu manako e eya gubagai ki tonop-
upu kayawena.

7 E gubagai kayawena umawa da mu bamamugu bauwa-
gana kwaewagawa ka upi kwayubapamawa ragidai ki mu
mubo mena tagubu ke; 'Waira yau ewa wadana apunai
bauwena yau kena ki pokere karako miniyamu poyo da e
gwedegwedei yau kuduba ka aita nu tepamu.'

8 Mu inako tagubu manako kaimpu apunu ki e guba-
gai ki deni mena minimupu poyo manako gari tagaiya
kwenumupu."

9 Iyesu keyakeyai ki wagubu manako manutapu, wagubu
ke; "Waira ki apunai e gubagai powena ki bimbinai ka e
badidi kwaeyagisi? Nau suwagani wainapumuri; E baiyagisi
manako upi kwayubapamawa siyasiya ragidai ki tetamini
namutamini manako mu upimaga ka e kowaiyoma kudubai
dai tageni.

10 Mamanuga God e okai tampu ki wi iyabamupu bo pa
mena? Oka ki wagubu ke;

'Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda
berokoi ki pokere kwenumupu. Ko Mamanuga God
bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu.

11 Nu Kaiwawonuga ki kwaewena ka bagi kawaya.' "

Iyesu inako wagubu.

12 Diyu ragidai kawakawaimuguma wainamupu da Iyesu
waigugu wagubu ki ka e mu nene wagubu ki pokere mu
e wadamana ki nana mete wainamupu. Ko mu iyapana
ropani kawaya ika idiwa mu kudumugu mete wainapamawa
ki pokere mu e kamadumpu kayatagubu.

Iyapana wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Mateyu 22:15-22; Ruki 20:20-26)

13 Ki eweya ka kawakawai ragidai ki ubumpu Parisi ragidai
dai ade apunu Erodi e kowaiyoma dai mete kina Iyesu be-
raberapamana manupamana da e yona mo paerepana man-
ako mu ki pokaiya e wadamana ki nana e bameya tonomupu.
14 Mu e bameya bautagubu manako dayaya yonai inako
tagubu ke; "Nidiyei kabukabuwa apunai, nu katainugu da
kau iyapana eba beratamiyei ko kau yona mibai mena
nuwegei. Iyapana kawakawai kau bamageya bautagamu
ki kau bera yonai mo eba nuwegei mu beratamiyei. Ade
iyapana pakasi ragidai kau bamageya bautagamu ki kau mu
mete eba beratamiyei yona kudubai mosi nuwegei. Pa mena.
Kau maramara yona eyaka mena Mamanuga God e yonai
mibai ki mena kawareya kawareya nuwegei. Ki pokere nu
karako kau nidimei ki kau wainapi; Nu tawana Roumi ragidai
mu kawaimaga Sita e bameya nu wairanuga denai takesi
tamamu ki kau wainapiyei baganai bo eba baganai?
15 Nu takesi ki tamamu bo eba tamamu?"
Mu inako tagubu, ko Iyesu e rabineya wainapupu da; 'Mu
ka nau bamaneya dayayatagamu nau kerapuneya wadamu',
ki pokere e denai tadebu, wagubu ke; "Wi gwede nana inako
manusiniyamu kerapuneya wadamu? Bowa madai mo tege-
muri da nau empani."
16 Mu kayatagubu bowa madai mo wadumpu bautagubu
kwemupu manako e bowa madai ki empupu tadebu, wagubu
ke; "Yau ka nima keyai bowa madai yau naureya tondau?
Nima si bowa madai yau naureya okapupu?"
E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; "Yau ka tawana
Roumi ragidai mu kawaimaga Sita e keyai ki naureya ton-
dau."
17 Mu inako tagubu, manako Iyesu denai tadebu, wagubu
ke; "Baganai, apunu kawai Sita nene ki wi e ebo kwemuri ade
Mamanuga God nene ki wi e ebo kwemuri." Iyesu yona ki
wagubu ka iyapana ki mu notamaga kowena denai siyamana
babatagubu.

Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto (Mateyu 22:23-33; Ruki 20:27-40)

18 Ki makeya ka Sadusi ragidai dai Iyesu manupamana
ki nana e bameya bautagubu. (Sadusi ragidai mu iyapana
inako tadeyamu, tagamu ke; "Nu popoigamu ki ka nu ewa eba
iyaigamu kimamu ubumamu.")
19 Sadusi ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako e
simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, oragai
apunai Mosisi nu goranuga inako tapu, wagubu ke; 'Apunu
mosi e wainai munu eba wenapoto ko e nobomoi poyagisi

ki ka apunu ki e yowai koboro ki uworoto manako munu e
wenapoto ki aita popai apunai ki e watai yadini.
20 Karako tawana mosi ka iyapana ida daikere kewowena
daikere apeya (7) ika idiwa manako mu tatamaga ridi mo
uwapu. E ridi mo uwapu ko e munu eba wenapupu manako
apunu ki powena.
21 E powena ki pokere e yowai koboro ki uwapu ko e mete
powena ko munu mo eba wenawena. Munu eba wenawena
ki pokere e yowai ade mosi ubupu koboro ki ade uwapu
manako e mete powena ko munu mo eba wenawena.
22 Mu inako kwaetagamawa yamawa da iyapana ida
daikere kewowena daikere apeya (7) koboro ki uwamupu
ki mu kuduba popotagubu gawarara ko munu mo eba we-
nawena. Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena.
23 Kau karako nuwagi da nu wainapamu; Mara kwauneya
ka iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubu-
moto makeya ki ka ridi ki nima wainai? Mibai ka e iyapana
ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki tauwapu."
24 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai Sadusi ragidai ki tadebu,
wagubu ke, "Wi kawaya daganani paerepiyamu. Wi Ma-
manuga God e yonai eba kataigau ade e kasiyarai mete eba
kataigau.
25 Iyapana popotagubu ragidai ade kimoto ubumoto
makeya ki ka mu eba anikatagisi. Mu ka aneya kunumau
idiwu ki maba inako idiwono.
26 Ko iyapana popotagubu ragidai ewa ade iyatagamana
kimana ubumana ki yonai ka oragai apunai Mosisi oka tapu
kewowena ko e yonai ki mibai wi bani eba wainapiyamu
bo? Mara mosi ka oragai apunai Mosisi kayawena kaniyawa
da e ripa mo beuwena empupu manako e Mamanuga God
e bonanai inako wainapupu, wagubu ke; 'Apunu Eburamu
e Mamai God ka nau. Apunu Aisiki e Mamai God ka nau.
Apunu Diyaikapu e Mamai God ka nau.'
27 Oragai apunai Mosisi Mamanuga God e bonanai inako
wainapupu ki mibai nau karako wi nidiyani wainapumuri;
Oragai ragidai Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu ki mu ka
orageya mena popotagubu gawarara ko mu keyai-muguma
iyaiya idiwu ki pokere Mamanuga God wagubu ke; 'Mu
Mamamaga God ka nau.' Ko wi waina-piyamu da iyapana
popotagisi ki mu ewa eba iyatagisi kimoto ubumoto ki pokere
wi kawaya daganani paere-piyamu." Iyesu inako tadebu.

Yona kawakawaya apeya
(Mateyu 22:34-40; Ruki 10:25-28)

28 Mamanuga God e gorai ki kataiya apunai mosi ika ubu-
rawa mu waina-tamiyawa ki Iyesu yona denai bagi kawaya

Sadusi ragidai tadeyawa ki wainapupu manako e kanibu
Iyesu bameya bauwena e sibu, wagubu ke; “Mamanuga God
e gorai ropani kawaya nakapupu ki paunamugu gora bani ka
kawaya esida?”
29 E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; “Gora kawai ka yau kena; ‘Tawana Isiraero ragidai, wi
wainapumuri; Mamanuga God e eya mena ka Kaiwawo.
30 Ade wi nuwaga notaga, wi mibiga kuduba ade wi kasi-
yaraga kuduba ki pokaiya ka wi maramara wi Mamaga God
e mena nota kwarikwarisipiyoi idiwoi.’
31 Gora kawai mosi ka yau kena; ‘Kau kiya nene wainapiyei
ki maba kau kowagiyoma mu nene mete wainapiyowa.’ Gora
apeya yau mena ka kawakawaya.”
32 Iyesu inako wagubu manako apunu ki ubupu denai
wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yona mibai
kawaya nuwegei. Mamanuga God e eya mena ka Kaiwawo.
Tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwa-
gau ka kaiwawo mo e maba pa mena.
33 Nu nuwanuga notanuga ade nu kasiyaranuga kuduba
ki pokaiya Mamanuga God kawaya daganani nota kwarik-
warisipomu ade nu kowanuguma mu nene mete notata-
momu idiwomu ki ka gora kawakawaya esida. Nu papa
pasumei puyo Mamanuga God kweyemei bo denai gwede mo
inako kwaigemei ki kuduba ka erida.”
34 Apunu ki yona supasupai kawaya inako wagubu ki
pokere Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau yona mibai
nuwagibi. Nau wainapakani da kau waunitau Mamanuga
God sumapi e umunui wadi manako e gari rabineya e kasi-
yarai pokaiya uburi.”

Iyesu inako wagubu wainamupu ka iyapana ika idiwa
kudu mete waina-mupu ko mu manu mo e eba simupu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Mateyu 22:41-46; Ruki 20:41-44)

35 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki rabineya iyapana
tadeyawa kabu-kabuwa tondawa ka e mu manutapu,
wagubu ke; “Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai
ka badidi pokere tagamu da ‘Nu Iya Negeyana Apunai Keriso
e ka oragai apunai Dewida e momai?’
36 Nau suwagani wainapumuri; Takari kawaya ka Ma-
manuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya oragai apunai
Dewida kabuwapupu manako e ubupu oka yau tapu, wagubu
ke;
‘Nau Kaiwawoni God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke;
Kau nau madanani garu deneya tondowa da nau

kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kerapugi
kobaiya nakatamani kewoyagisi were.'

37 Oragai apunai Dewida ubupu Keriso e eya Kaiwawoi
sibu, ko ade badidi maba ka e eya Kaiwawoi sibu Keriso ki
ade apunu Dewida e eya momai?"

Iyesu inako wagubu manako iyapana pakasi ragidai ropani
kawaya ika idiwa ki mibi mamamai e yonai ki waina-
pamawa.

*Iyesu Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mu sisiya-
maga wagubu*
(Mateyu 23:1-36; Ruki 20:45-47)

38 Ko Iyesu ubupu iyapana ade tadeyawa kabukabuwa,
wagawa ke; "Yabu yabu idiwoi kwaenda Mamanuga God
e gorai kataimugu ragidai baitagisi wi kerapugau yadini.
Iyapana mu emitamana ki nana ka mu monagamaga rorowa
kawakawaya inako umamu imatau kaiwu kebomu da iya-
pana ropani kawaya ika idiwu ki mu emitamana wiwirata-
mana ki nana.
39 Guriguri tawai rabineya ka mu kawai gisipiyamu
kawakawai ragidai mu watamaga bagi kawaya ki kawareya
idiwu. Ade poraga kawareya ka iyapana mu emitamana
simaga tepapamana ki nana ka mu iyapana yabaramugu
kebari bagi kawaya kawareya idiwu.
40 Ridi koboro mu gwedegwedemaga ade mu tawamaga
kuduba ki mu asusu tepiyamu ko mu beramaga ka badidi
maba ki iyapana eba kataigamana ki nana ka mu ubumu
iyapana yabaramugu guriguri rowarowa kawaya tagamu.
Mu inako kwaetagamu ki pokere mu aita ewa denai bita
banana-pomoto ki bitai ka kawaya esida."

*Koboro mosi bowa madai Mamanuga God nene tapu
(Ruki 21:1-4)*

41 Iyesu kanibu Mamanuga God e Tawai rabineya iya-
pana bowa madai Mamanuga God nene puyo tamawa watai
ki madaneya tondubu manako iyapana ika bautagamawa
bowa madai dai puyo nakapamawa ki mu emitami-yawa.
Gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai bautagamawa
bowa madai kawaya daganani nunumawa,
42 ko ridi koboro mosi e gwedegwedei pa mena ki bauwena
bowa madai waibora apeya ki mena ika nunupu.
43 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu
bautagubu, manako tadebu, wagubu ke; "Nau yonani yau
nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba bowa madai ika
nunumawa mu ka puyo maraitau nakapamawa ko ridi
koboro ki e mena ka puyo kawaya daganani tapu.

44 Gwedegwede ropani kawaya ragidai ki mu ka tagamaga
mesi mete nakamupu ko ridi koboro ki e gwedegwedei ka pa
mena ko waibora marai munta e bameya tondawa ki kuduba
e Mamanuga God nene tapu.” Iyesu inako wagubu.

13

Mamanuga God e Tawai ki iyapana yadini rorororo
(Mateyu 24:1-14; Ruki 21:5-19)

1 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki kamadana kwaewagawa
ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi e bameya bauwena
manako sibu, wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai,
tawa bagi kawaya bowa bagibagi pokaiya wadumupu yau
emani.”
2 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau gwede-gwede
yau kuduba empiyei? Nau yona mibai nidiyani wainapi;
Tawa yau bowa pokaiya wadumupu ki ka iyapana ewa marai
mosi baitagisi baupomoto giri-pomoto pasumoto manako
bowa eyaka mena kwaitana mo e wateya eba tondono ko mu
kuduba rorororotagisi kewoyagisi.”
3 Ki eweya, Iyesu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki
kawareya yapu tondawa ka e Mamanuga God Tawai ki ba-
manugutau burida empupu. Apunu Pita yo Diyemesi yo Diy-
oni yo Enduru mu muga mena e bameya bautagubu manako
manumupu, tagubu ke;
4 “Kau kabuwaniyo; Nuwaboya marai nene nuwagibi ki
gwede mara baiyagisi? Ade mara ki bauwagana ki nu gwede
matakirai empamu da nu kataigamu mete idiwomu?”
5 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Yabu yabu idiwoi da
iyapana eba baitagisi wi beranimoto wi notaga wirapomoto.
6 Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi nau sini
pokaiya beratagisi, tagisi ke; ‘Nau ka eyo.’ Mu inako beratag-
isi manako ubumoto iyapana ropani kawaya kerapumugu
waditamini notamaga wirapomoto da mu sumatamini.
7 Wi ta yo yawira sisiyai wainapumuri ade ta yo yawira
kwaetagamana kwaetagisi ki sisiyai mete wainapumuri. Ko
kudu eba wainapiyoi. Ta yo yawira ki kuduba wenayagisi ko
mara siyarai tondau eba bauwagana kena.
8 Tawana tawana ka natere mo uburoto natere kudubai mo
mete yawira-tagisi, ade tawana mo kawaimaga e iyapanaiy-
oma tetamini kayatagisi tawana mo kawaimaga e iyapanaiy-
oma mete kandetagisi. Tawana ebo ebo ka tawana mosi
waira nutanuta baiyagisi ade tawana mosi ka kapoi kawaya
uburoto. Ko nuwaboya yau ki ka ridi munu wenapana tagai
urau ki makarai maba. Makari kawaya ka ewa baiyagisi.
9 Wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi. Iyapana wi
tenimoto kawakawai ragidai mu bamamugu idamaga gurai

wi naurigau ugwadinimoto ragiragi manako guriguri tawai
rabineya wi nunimoto. Nau pokanere ka wi aita kawakawai
ragidai mu yabaramugu ubumuri nau sisiyani mu tademuri
wainapomoto.
10 Yabiri ka iyapana tawana tawana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau nau yonani bagi kawaya
yau wainapomoto kewoyagisi were ewa ka mara siyarai ki
baiyagisi.
11 Tawana tawana ebo ebo iyapana aita ubumoto wi teni-
moto idamaga gurai wi naurigau ugwadinimoto ragiragi ki
ka wi denai iwagamana ki nene kudu eba wainapiyoi ko
yabarayabara ubumoi. Wi yona denai iwagamana marai
baiyagisi ki ka wi pa yona iwagi manako ki makeya ka Ma-
manuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya wi kabuwaniy-
oto manako wi yona ki mena makeya makeya iwagi.
12 Tatai uburoto yagisi manako e yowai poyagisi. Yowai
uburoto yagisi manako e tatai poyagisi. Mamai uburoto
yagisi manako e munuiyoma popotagisi. Munumuguma
ubumoto mu inamuguma mamamuguma tagarara-tamini
tagisi manako mu inamuguma mamamuguma popotagisi.
13 Nau pokanere ka iyapana wi kiranimono beroberoko
ko iyapana nima nau eba tagararasiniyoto ko giruru maba
kobaiya teyagisi buridere baiyagisi ki ka mara siyareya ka
Mamanuga God uburoto iyapana ki iya waunai kweyoto.”

Berokoi kawaya mosi yabadau
(Mateyu 24:15-28; Ruki 21:20-24)

14 “Aita ewa ka ‘Berokoi Kawaya’ mosi baiyagisi manako
e eba uburana watai ki wateya uburoto. (Nima yona yau
iyabapono ki ka e yona yau mibai ki naigida mena notapono.)
Wi berokoi ki ika uburono empumuri ki ka wi tawana
Diyudiya ragidai garugaru mena wakapaiwagi kweyau kai-
wagi.
15 Iyapana mosi imatau tondau ki ka e eba yaroto e ebo
gwedegwedei tawa rabineya nakapupu ki tepoto. Pa mena.
16 Ade iyapana mosi kokorau umau ki ka e eba wirayagisi e
midi tatamai ki kai tawau kayayagisi. Pa mena.
17 Akae, mara ki makeya ka ridi mosi mibi romodoi bo
munu wawayai mete kina ki ka e badidi maba wakapayagisi
garugaru kayayagisi?
18 Mamanuga God bameya guriguriwagi da berokoi ki
nusuru mareya eba baiyagisi.
19 Mibai, mara ki makeya ka nuwaboya ade bita kawaya da-
ganani wenayagisi. Kerareya Mamanuga God waira gwedeg-
wede kuduba yamanapupu makeya idiweya kebomeya da
karako ka iyapana bita inako mo eba bananamupu. Ade ewa,

mara siyareya ki nu bita inako mo mete eba bananapamu. Ko
paunau ka bita kawaya yau wenayagisi.
20 Mamanuga God e bita ade nuwaboya ki marai yadini
rowarowa ki ka iyapana mo eba tondono ko mu kuduba
popotagisi gawarara. Ko e eya iyapanaiyoma winetapu
ragidai ki mu nene e wainapiyau ki pokere e mara ki yadini
rogobi da mu eba popotagisi ko idiwono.
21 Mara ki makeya iyapana mo baiyagisi wi nidiyoto, yagisi
ke; 'Kebo-muri empumuri, Keriso yewe bauwena tondau.' Bo
ade mo yagisi ke; 'Keriso burida bauwena tondau.' Iyapana
mo baiyagisi inako yagisi ki ka wi e yonai ki eba sumapumuri.
22 Iyapana dai ubumoto beratagisi, tagisi ke; 'Nau ka
Keriso.' Ade dai beratagisi, tagisi ke; 'Nau ka Mamanuga
God e bonanai wainapuwani nidiyakani yau kena.' Mu
inako tagisi manako mu matakiramaga marai kawai mete
kwaetogomono wi kabuwanimono. Mu iyapana beratamini
ade Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai mu
notamaga wira-pamana ki nana mete kwaetogomono,
23 ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi.
Gwedegwede kuduba aita ewa wenayagisi ki sisiyai nau
karako yabiri nidibuwani yau kena."

Iyesu kunumau oroguma kawareya kaworoto
(Mateyu 24:29-31; Ruki 21:25-28)

24 "Bita kawaya ki marai kewoyagisi ki ka madega
sisipupoto manako siragamu ewa eba taniyagisi.
25 Supama kunumau gwegwetagisi manako kunuma kasi-
yarai mubo mubo geyageyatagisi.
26 Mara ki makeya ka Kunumau Kawapuwani Apunai
nau kasiyarani kawaya tanini bagi kawaya mete oroguma
kawareya ade kaworoni ki wi nau emisinimuri.
27 Nau aneyaniyoma tonotamani manako tawana tawana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki mu kay-
atagisi Mamanuga God e winetapu ragidai kuduba kwana-
tamini ewapuru mena damutamini."

Waigugu mosi ripa damaya naureya
(Mateyu 24:32-35; Ruki 21:29-33)

28 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; "Karako
waigugu ripa damaya naureya kabuwaniyani ki wi waina-
pumuri; Ripa duwapiyau empu-muri ki wi kataigau da bodu
marai waunitau baiyagisi.
29 Baganai, wi gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai
wenayogono empiyoi ki wi mete kataiwagi da mara siyarai
ka waunitau.
30 Nau yona mibai suwagani wainapu-muri; Nau yonani
yau kuduba nidi-buwani ki mibai matarayagisi wi yabugere

empumuri were ka wi dai karako idiwu ragidai ewa popoi-
wagi.
31 Kunuma waira kuduba gogatagisi ko nau yonani
suwagubuwani ki eba gogayagisi ko maramara tondono
kaniyono.”

Iyesu gwede mara wirayagisi baiyagisi ki nu eba katainugu
(Mateyu 24:36-44)

32 “Nau gwede mara kemorau bo nawarau ade wirasugani
bausugani ki ka iyapana kuduba wi eba kataigau, aneya
kunumau idiwu mete eba katai-mugu, ade Mamanuga God
e eya Gubagai nau niya mete kina ka mara ki eba kataineya.
Nau Mamai e eya mena mara ki kataiya.
33 Ki pokere yabu yabu idiwoi wi kyayubaga mete kwai-
wogoi mibai ka mara ki gwede mara baiyagisi ki wi eba
kataigau.
34 Mara ki badidi maba baiyagisi ki nau karako suwagani;
Apunu kawai mosi e tawana mo kaya-yagisi ki ka e naiya e bi-
gabigaiyoma ragidai mu upimaga purupoto mubo mubo den-
emugu tageni ade katamuru uburau apunai gwaiyabapoto
da e yabu yabu tondono.
35 Baganai, katamuru uburau apunai yabu tarau tondau
ki maba ka wi mete inako yabu tamiyoi idiwoi mibai ka
tawa apunai gwede mara ade wirayagisi baiyagisi ki wi
eba kataigau. E kemora nene baiyagisi bo kemora paunau
baiyagisi bo mara dumai tarono ki makeya baiyagisi bo
nawaru puruyagisi didiburu mena baiyagisi bo, ki wi eba
kataigau.
36 E garugaru mena baiyagisi manako wi oro were nain-
iniyoto ki ka eba baganai.
37 Nau karako wi nidiyakani ki nau eba wi nene mena
suwagakani ko iyapana kuduba mu nene mete suwagakani
yau kena; Yabu yabu idiwoi.”

14

Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupa-
mawa
(Mateyu 26:1-5; Ruki 22:1-2; Diyoni 11:45-53)

1 Mara ki makeya ka iyapana kawakawai, Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai mete kina Iyesu weki gwaiya minimana
po ki keketai kupamawa. Mara ki tetaiya ka iyapana por-
agamaga kawaya ki mu si ‘Mamanuga God Nu Raurunibu
Poragai’ tagamu ade poraga ki rabineya ka kupe mosi ki mu
si ‘Parawa Pa Pasumana Kupei’ tagamu ki mete kina.

2 Iyapana kawakawai ki Iyesu wadamana sisiyai tagamawa ko mu iyapana yawiratagamana kudumugu mete wainapamawa ki pokere mu mubo mena tagubu ke; “Iyapana ropani kawaya yewe poraga nene bautagubu ki ubumana nu yawiranimana kudeya ki pokere kamadamu da poraga yau kewoyagisi were ewa yadamu.” Mu inako tagubu.

Ridi mosi ubupu Iyesu monagapupu
(Mateyu 26:6-13; Diyoni 12:1-8)

3 Ki makeya ka Iyesu apunu mo si ka Simiyoni si daikere ka ‘Kwata Apunai’ ki e bameya natere Betani rabineya bauwena.
Mu kupetagamawa idiwa ka ridi mosi ripa otai aurai bagi kawaya awana kororai mo rabineya minibu ki wadubu bauwena. Ripa otai ki si ka ‘nada’ ko ki denai ka kawaya daganani. Awana kororai ki mu bowa ‘arabata’ pokaiya yamanamupu. Ridi ki Iyesu bameya bauwena awana kororai ki minibu sukwana manako e ripa otai bagi kawaya ki Iyesu debaiya kwebu wira.

4 Iyapana dai tawa rabineya Iyesu mete idiwa ki ridi ki inako kwaewena emupu ka mu rabinamaga urabu mu mubo mena tagubu ke; “Ridi yau awana bagi kawaya ki gwede nana pa kwebu wira?

5 E wadubena kayawagubena iyapana gimarampena manako denai bowa madai kwempena ki e wadubena iyapana gwedegwedemaga pa mena ragidai tagebena ki ka baganai.” Mu inako tagubu manako mu ridi ki sisiba-pamawa.

6 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Ridi yau kamadumuri midimama eba kwemuri. E bauwena nau nene badidi kwaewena ki ka bagi kawaya.

7 Gwede-gwede pa mena ragidai ki mu ka maramara wi mete idiwoi da wi mu waitatamiyoi ko nau marani rogobiwagau da nau wi mete eba idiwomu.

8 Ridi yau e ebo nuwaiya badidi waina-pupu nau nene kwaewena ki kuduba bagi mena. Nau posugana marai ka waunitau ki pokere e karako bauwena nau monagasinibu awana bagi kawaya yau nau debaneya kwebu wira.

9 Nau mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana tawana tawana idiwu aita ewa nau yonani bagi kawaya wainapomoto ki ka mu ridi yau e nau nene badidi kwae-wena ki sisiyai mete wainapomoto manako e werei togomono.”

Mu Iyesu wadamana ki apunu Diyudiyasi mibipupu
(Mateyu 26:14-16; Ruki 22:3-6)

10 Iyesu yona ki wagubu makeya ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto kipu ubupu kayawena iyapana kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu bamamugu bauwena

manako tadebu, wagubu ke; “Nau karako waitaniyani da wi
Iyesu weki gwaiya wadumuri.”
11 E yona ki wagubu wainamupu ka kawakawai ragidai ki
mu rabinamaga bagiwena poyo manako mu denai e simupu,
tagubu ke; “Ki ka bagi kawaya. Kau inako waitaniyo ki ka nu
denai aita bowa madai dai kau negeyamu.” Mu inako tagubu
ki pokere apunu Diyudiyasi kayawena Iyesu wadamana min-
imana po ki yawatai kwaenepiyawa umawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kupetagamawa
(Mateyu 26:17-25; Ruki 22:7-14, 21-23; Diyoni 13:21-30)

12 Mara karako mena idiwono da marawani ka mu ‘Parawa
Pa Pasumana Kupei’ ki kupetagisi. Ko karako ka mu
bususumaga wagubu ki mu makeya makeya kwaetagisi papa
sipi munai mo ugwadinimoto poyo ki pokere Iyesu tadeyau
kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu,
tagubu ke; “Kau nuwageya nu bani kaigamu tawiyaigamu
da kau ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei
kupenuwagi?”
13 Ko Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya
tonotapu tadebu, wagubu ke; “Wi yabiriwagi natere
Diyerusaremu baiwagi manako apunu mosi ika yawatau
awana miniyoto kawarapoto kaniyono empumuri ki e eweya
kaiwagi.
14 E tawa bani yaroto ki wi mete ika yamuri manako wi
tawa ki apunai ika tondau ki simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau
Kabukabuwa Apunai wagubu ke; ‘Nau watani bani da nau
tadeyakani kabukabuwa ragidai mete kina ‘Mama-nuga God
Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei ika kupeigamu?’
15 Wi manu inako iwagi manako nu kupenuga watai
kawaya mosi ki mu ororeya mena okukunatagubu kebari
mempu kewo-wena ki e yaroto ika tawa rabinai tetaiya wi
kabuwaniyoto. Nu baninuga ki wi ika tawiyaiwagi manako
nu ika kupeigamu.”
16 Iyesu inako wagubu manako mu kayatagubu natere ki
rabineya bautagubu ka mu Iyesu badidi wagubu ki makeya
makeya banana-mupu manako mu ika tawiyatagubu.
17 Kemorawagana kwaewagawa ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya mete kina
ika bautagubu manako mu tawa ki rabineya kupetagamawa
idiwa.
18 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani
wainapumuri; Wi ba bananasinimpu baigubu yewe mete
kupemei idiwei ko waunitau ka apunu mosi wi paunagau
uburoto nau yogoni yagisi.”

19 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu notamaga
kowena nuwaboya-tagubu manako mu eyaka eyaka e manu-
pamawa, tagamawa ke; “Kau nau nene nuwegei bo? Kau eba
nau nene nuwegei?”
20 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Ki ka wiyo, nau
nidiyakani kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu
apeya ki mosi. Karako tena yau kawareya nau mete ewapuru
kupemei apunai mosi ki waunitau uburoto nau nidani yagisi.
21 Takari kwaya ka Mamanuga God e bonanai wainapa-
mawa tagamawa ragidai ubumpu Kunumau Kawapuwani
Apunai nau aita posugana ki yonai okamupu. Ko apunu nima
nau nidani yagisi ki ka aita ewa ka e bita kawaya daganani
bananapoto. Akae, apunu ki eba wenawagubena ki ka e nene
baganai.” Iyesu inako wagubu.

Kupe siyarai
(Mateyu 26:26-30; Ruki 22:14-20; 1 Korini 11:23-25)

22 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka Iyesu bani bu-
redi mo wadubu Mamanuga God bameya parauwena piripiri
gerepupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu,
wagubu ke; “Bani buredi yau ka nau kwakwarepuni ki
pokere tepumuri kupumuri.”
23 E inako wagubu manako ade kapa mo wadubu Ma-
manuga God bameya ade parauwena manako tagebu ewa-
puru mena kubamupu.
24 Kubamawa da kamadumpu ka e tadebu, wagubu ke;
“Awana ‘waeni’ daragai yau ka nau darani. Nau Mamai
naiya iyapana ropani kawaya mu iyamaga nene gwaiyaba
kaimatanawena ki mibai wenawagana ki nana ka nau
karako posugani manako nau darani baiyagisi kaworoto.
25 Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Awana daragai
yau ki nau ewa mo eba kubarani. Ko aita ewa, nau Mamai
God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya tondoni makeya ki
ka nau awana ‘waeni’ waunai mosi kubarani.”
26 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka mu Mamanuga God
e si umayo pokaiya tepamupu manako kayatagubu kaimpu
ripa ‘oripi’ wenatagubu ki kweyai yamupu.

Iyesu kataiya da apunu Pita yagisi bodaboda
(Mateyu 26:31-35; Ruki 22:31-34; Diyoni 13:36-38)

27 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu yona mo tadebu, wagubu
ke; “Nau kataineya da wi kuduba waunitau nau kamadisin-
imuri kudu wakapaiwagi kaiwagi mibai ka takari kawaya
ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
mosi nau nene oka inako tapu, wagubu ke; ‘Aita ewa ka

Mamanuga God papa sipi kwayuba-tamiyau apunai miniyoto poyo manako papa sipi kuduba daburipomoto mu mubo mubo kayatagisi.’ ”

28 Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Nau posugani ade iyasugani kirani uburani ki nau yabiri kayasugani tawana Gariri rabineya wi nawanaga ika tondoni.”

29 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Kau nidiyei kabukabuwa ragidai dai ka bani kau kamadinimoto kudu wakapatagisi kayatagisi ko nau kau eba kamadiniyani kayasugani.”

30 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Pita, nau mibai nidiyani wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwogowa bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau inako nuwogowa were ewa ka kokoroku apeya yagisi manako nawaru puruyagisi.”

31 Iyesu inako wagubu ko apunu Pita e midi minibu, wagubu ke; “Akae, nau inako eba suwagani ko kau ponuwagi ki ka nau mete posugani.” Apunu Pita inako wagubu manako Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba Pita umunui kawareya ki mu mete tagubu.

Iyesu tawana Gesemane rabineya guriguriwena
(Mateyu 26:36-46; Ruki 22:39-46)

32 Mu kayatagubu kaiwa da tawana Gesemane bautagubu ka Iyesu mu munatapu, wagubu ke; “Wi yewe idiwoi ko nau niya mena kaniyani nau Mamai bameya gurigurisugani.”

33 E inako wagubu manako ubupu apunu Pita yo Diyemesi yo Diyoni ki mu mena waratapu mete kayatagubu.

Ki makeya ka Iyesu nuwaboya kawaya wainapupu ade e rabinai giriwena pasuwena ki pokere e kowakowaiyoma ki emitapu tadebu, wagubu ke;

34 “Nau karako nuwaboya kawaya daganani wainapakani ade nau rabinani giripakani pasurakani. Wi yewe yabu yabu idiwoi ko oro eba ukwopoi.”

35 E inako tadebu kamaditapu kanibu e ebo mena ubupu manako kwarisiwena wairau ukwapu e Mamai bameya guriguriwena, wagubu ke; “Mamai, berokoi nau karako bananapani ki kau surupi bo?”

36 Ade wagubu ke; “Mamai, Mamai, kau badidi wainapiyei nuwagi ki kuduba wenayagisi. Nau nuwaboyani kerarai kapa tegebi ki nau eba kubarana wainapakani ki pokere kapa ki wadi kayanuwagi. Ko Mamai, kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi ko eba nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi.”

37 Iyesu inako guriguriwena manako e ade wirawena
bauwena ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ki ika ukwa-
pamawa emitapu. Emitapu, wade yabuyabutapu, manako
e apunu Pita si daikere Saimoni empupu sibu, wagubu ke;
“Saimoni, kau ukwerei bo? Nau eba rowarowa kanibuwani
ko kau yabu eba tondei.
38 Yabu yabu idiwoi ade Mama-nuga God bameya gurig-
uriwogoi da gwede mosi eba baiyagisi wi rabinaga kweyoto
wira. Wi nuwaga notaga ka bani kasiyara wainapiyamu ko
wi kwakwarepuga ka kasiyarai pa mena.”
39 Iyesu inako tadebu manako wirawena kanibu e Mamai
bameya naiya guriguriwena ki kawareya ade guriguriwena.
40 E guriguriwagawa da kamadubu ka e ade wirawena
bauwena manako e kowakowaiyoma ki yabu-maga ade bisi
kayawena ukwapamawa emitapu. Emitapu ade wade yabu-
yabutapu ko mu yona denai e siyamana ki mu babatagubu.
41 Ko Iyesu ade kanibu e Mamai bameya guriguriwa-
gawa da kamadubu manako ade wirawena bauwena ka
e kowakowaiyoma ki ade ukwapamawa emitapu. Emi-
tapu ka e tadebu, wagubu ke; “Wi oro mena ukwapamu
idiwu. Ko karako kewowena. Kunumau Kawa-puwani
Apunai nau marani wana bauwena da nau nidani wagubu
apunai baiyagisi nau wadisiniyoto manako iyapana beram-
aga berokoi ragidai mu idamaga rabineya nau tamusiniyoto.
42 Ki pokere kimuri ubumuri da kaigomu. Nau yogoni
wagubu apunai ki burida bauwena empumuri.”

Iyapana Iyesu wadumupu
(Mateyu 26:47-56; Ruki 22:47-53; Diyoni 18:3-12)

43 Iyesu yona ki wagawa makeya ka mu apunu Diyudiyasi
ika matarau bauwena emupu. E ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya ki apunai
mosi. Diyu ragidai mu kawakawaimuguma yo Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai yo Mamanuga God e
gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu iyapana ropani
kawaya tonotampu karako ta yo kepata inako temupu apunu
Diyudiyasi bananamupu mete bautagubu.
44 Yawatau ka yogo wagubu apunai ki iyapana ki tadebu,
wagubu ke; “Nu kaigamu usi baigamu ki ka wi nau mena
emisiniyoi manako apunu ki nau kiyauyauponi ki e wi
naigida mena wadumuri dokodoko kaiwagi.”
45 Apunu Diyudiyasi inako tadebu ki pokere mu karako
bautagubu ka e deni mena kanibu Iyesu bameya bauwena
manako paraupupu sibu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa
Apunai.” E inako wagubu manako Iyesu kiyauyaupupu.

46 E kiyauyaupiyawa emupu ka iyapana ki kaimpu Iyesu
wade doko-dokomupu ubumawa.
47 Ki makeya ka Iyesu mete iwa apunai mosi kereba
wadubu iyara apunai ki mosi e wenagui mebu puru. Bidara
wadubu apunai ki e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai kawaimaga e bigabigai apunai mosi.
48 Ko Iyesu iyapana ki emitapu manako tadebu, wagubu
ke; “Nau ka eba yawiyawirai. Wi ta yo kepata wi tawagau
kamaditampena pa baigu-mpena ka baganai ko wi gwede
nana ki mete temupu nau yawirani baigubu?
49 Nau maramara Mamanuga God e Tawai rabineya wi
nidiyekeya kabu-kabuwa tondekeya ko wi badidi pokere
mara ki makeya nau eba wadisinimupu? Ko baganai; Ma-
manuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
takari kawaya e yonai oka badidi tampu ki mibai karako
wenayagisi.”
50 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai kuduba e kamadumpu wakapatagubu kay-
atagubu.
51 Ko yaraga mosi aukwara mena utawena ika Iyesu eweya
kaniyawa ki iyara ragidai e emupu manako mu e wadamana
ki nana wadumupu paeremupu e aukwarai mena wad-
umupu rika,
52 ki pokere apunu ki ni matarau wakapawena kayawena.

Iyapana kawakawai Iyesu siyamawa wirawira
(Mateyu 26:57-68; Ruki 22:54-55, 63-71; Diyoni 18:13-14, 19-24)

53 Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu
kaiwa da Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga tawaiya bau-tagubu. Diyu ragidai kawakawai-
muguma kuduba Iyesu siyamana wirawira ki nana mete ika
bautagubu dibimupu idiwa.
54 Apunu Pita Iyesu eweya weke-wagawa yabadawa da
tawa ki kakapareya tewena imatau bauwena manako kanibu
iyara ragidai mata pasumpu ika idiwa ki mu paunamugu
tondubu mete mata empiyawa tondawa.
55 Iyapana kawakawai Iyesu siyamana wirawira ki nana
ika dibimupu idiwa ki mu nuwamugu e paerei mo kwaene-
pamana bananapamana da mu ki pokaiya e minimana po
ki nana ko mu kwaenepamawa idiwa ko mibai mo eba ba-
nanamupu.
56 Iyapana ropani kawaya ubumpu mu mubo nuwamugu
nuwa-mugu beratagamawa ko mu rabinamaga ka eba eyaka
mena ki pokere mu mibai mo eba bananamupu.

57 Mu inako tagamawa idiwa da tagamawa idiwa da pau-
nau ka iyapana dai ubumpu bera inako tagubu ke;
58 “Apunu yau wagubu ki nu wainamipi, e wagubu ke;
‘Mamanuga God e Tawai iyapana idamugu wadumupu ki
nau koritapani manako mara apeya eyaka rabineya ka nau
tawa ki waunai ade yadani. Ko tawa nau yadani ki ka eba
iyapana mu idamugere wadamu ki maba nau yadani.’ E
inako wagubu ki nu wainamipi.”
59 Iyapana ki inako tagubu ko mu mete rabinamaga ka eba
eyaka mena ki pokere mu mibai mo eba bananamupu.
60 Ki makeya ka mu kawaimaga ki ubupu Iyesu manupupu,
wagubu ke; “Yona mu tagubu ki kau denai mo nuwagi bo pa
mena? Kau sisiyagi tagubu ki kau wainapiyei mibai bo bera?”
61 E inako manupupu ko Iyesu yona denai mo eba wagubu
ko pa tondawa ki pokere mu kawaimaga ki ubupu e ade
manupupu, wagubu ke; “Mamanuga God si tepapemei e
Gubagai ki kau baganai bo? Nu Iya Negeyana Apunai Keriso
ki kau baganai? Kau kiya sisiyagi karako matarau nuwagi da
nu wainapamu.”
62 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai
kawaimaga yona ki wagubu ka Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; “Ki ka nau. Nau ka Kunumau Kawapuwani Apunai. Aita
ewa ka nau uburani nau Mamai Kasiyarai Kawaya Apunai e
idai garu deneya tondoni ki wi nau emisinimuri manako nau
kunumau oroguma kawareya ade wirasugani bausugani ki
wi nau mete emisinimuri.”
63 Iyesu yona ki wagawa makeya ka Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ki e yabui dara
wirawena manako e ubupu e eya midi tatamai wadubu
tegere manako iyapana ika idiwa ki manutapu, wagubu
ke; “E yona berawena Mamanuga God e si giripupu ki wi
wainamupu bo? E eya wagubu ki pokere yona yau yewe
kewowena wainapakani.
64 Apunu yau Mamanuga God bameya berawagau ki
pokere wi wainapiyamu da nu karako e bameya badidi
kwaigamu?” E inako wagubu manako kawakawai ragidai
ki kuduba ewapuru mena mu idamaga gurai Iyesu naureya
ugwadumpu ragiragi, tagubu ke; “E Mamanuga God e si
giripiyau ki pokere e denai karako poyagisi.”
65 Mu inako tagubu manako mu dai kimpu ubumpu Iyesu
tepotepopamawa mu idamaga e yabui bodapamawa ade dai
e kwanabeya minimawa manako waegeyageyamapamawa,
tagamawa ke; “Ki nima nunibu? Kau mibai Mamanuga
God e Gubagai ki kau nima nunibu ki e si nuwagi da nu
wainapamu.” Ta ragidai dai mete bautagubu e minimawa.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Mateyu 26:69-75; Ruki 22:56-62; Diyoni 18:15-18, 25-27)

66 Ki makeya ka apunu Pita ika imatau tondawa manako
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga e
bigabigai kwaewagawa munu ridai mosi ika bauwena e em-
pupu.
67 E Pita ika mata empiyawa tondawa empupu man-
ako yabu doko-dokopupu sibu, wagubu ke; “Kau tawana
Nasareta apunumaga Iyesu e mete iwa eminibuwani.”
68 Ko Pita denai wagubu bodaboda, wagubu ke; “Kau nima
nene nuwegei? Kau yonagi ki nau eba wainapakani.” E
inako wagubu manako kipu ubupu kanibu tawa kakapareya
uburawa manako ki makeya ka kokoroku wagubu.
69 E ika uburawa ka ridi ki ade bauwena e empupu manako
wirawena iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Apunu
burida ka mu wadumupu apunai ki e mete iwa apunai mosi
e kiyabui empakani.”
70 E inako wagubu, ko Pita ade wagubu bodaboda.

Mu idimpu eba rowarowa ka iyapana ika idiwa ki Pita
naigida mena yabu dokodokomupu manako simupu, tagubu
ke; “Nu katainugu da kau ka e mete iwa apunai mibai kau ka
tawana Gariri apunai.”
71 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e midi minibu,
wagubu ke; “Apunu ki nene iwagamu ki nau eba kataineya.
Mamanuga God e kataiya da nau yona mibai suwagakani.”
72 E yona ki wagawa makeya ka e kokoroku ade wagubu
wainapupu manako e wenagui paparawena Iyesu naiya
badidi wagubu ki wainapupu. Iyesu naiya e inako sibu,
wagubu ke; ‘Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka
nuwogowa bodaboda da kau eba kataigeya nau, ko ki eweya
ka kokoroku apeya yagisi manako nawaru puruyagisi.’ Iyesu
naiya inako wagubu ki makeya makeya Pita wainapupu
manako e rabinai makariwena yadi kipu.

15

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Ruki 23:1-5; Diyoni 18:28-38)

1 Nawaru dumai tarawa ka Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma kuduba yonatagubu kewowena ade
mu rabinamaga eyakamenawena ki pokere mu Iyesu
wadumpu e idai umamupu dokodoko manako bananamupu
kaya-tagubu piyara ragidai mu kawaimaga Pairasi bameya
bautagubu.

2 Bautagubu ka apunu Pairasi ubupu Iyesu manupupu,
wagubu ke; “Diyu ragidai mu kaiwawo-maga kawai ki kau
baganai bo?”

Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ena, ki kau ba nuwegei.”

3 Iyesu inako wagubu ko iyapana kawakawai Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai bautagubu e kawareya
kawareya naripamawa bera ropani kawaya siyamawa,
4 ki pokere apunu Pairasi wirawena Iyesu ade sibu,
wagubu ke; “Kau yona denai mo nuwagi bo pa mena? Mu
rowarowa kawaya kau mena kekeniyamu idiwu ko kau pa
tondei.”
5 Ko Iyesu yona denai mo eba wagubu ki pokere apunu
Pairasi e notai babawena.

Apunu Pairasi ubupu mu Iyesu minimana po wagubu
(Mateyu 27:15-26; Ruki 23:13-25; Diyoni 18:39-19:16)

6-7 Karako ka iyapana dai dibura-tagubu ika idiwa. Mu
naiya yawira kayatagubu kawakawai ragidai dai namu-
tampu ko mu paunamugu ka apunu mo si ka Barabasi ika
mete tondawa. Diyu ragidai mu bususumaga ka kwamura
makeya makeya ‘Mama-nuga God Nu Raurunibu Poragai’
poragatagamawa ki kawareya ka mu dibura apunai mo
eyaka mena e si tagamawa manako apunu Pairasi dibura
gudui kwaipiyawa manako si tagamawa apunai ki pa bauwa-
gawa kayawagawa.
8 Mu bususumaga inako ki pokere iyapana karako apunu
Pairasi bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Kau
kwamura makeya makeya kwae-nugei ki kau karako mete
kwaenuwagi dibura gudui ade kwaipi bo?”

9-10 Iyapana inako tagubu ko apunu Pairasi e rabineya
mena wainapupu da Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai ki mu nuwarorotagubu ki pokere mu Iyesu wad-
umupu e idai rabineya tamupu. E notai inako wagubu ki
pokere e denai iyapana ki manutapu, wagubu ke; “Wi nuwa-
gau nau uburani manako Diyu ragidai wi kaiwawoga yau e
idai rikapani da e baiyagisi kayayagisi bo?”

11 Ko Diyu ragidai kawakawai-muguma ki garugaru mena
bautagubu iyapana ika idiwa ki mu rabinamaga kupamupu,
tagubu ke; “Iyesu bauwagana kayawagana ki nana eba iwagi
ko apunu Barabasi e si iwagi da e baiyagisi kayayagisi.” Mu
inako tagubu ki pokere iyapana kuduba apunu Barabasi e si
tagubu.

12 Ko apunu Pairasi iyapana ade manutapu, wagubu ke;
“Ko Diyu ragidai wi kaiwawoga siyamawa apunai yau e
bameya ka nau badidi kwaesugani?”

13 E yona ki wagubu ka iyapana mu bonanamaga ragiragi
kawaya denai tagubu ke; “Wadumuri ripa korosi naureya
ikokopumuri da e poyagisi.”
14 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi iyapana ki
ade manutapu, wagubu ke; “E poyagisi ki mibai ka badidi?
E paere badidi kwaewena?” Ko mu kawareya kawareya
bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke; “Wadumuri ripa
korosi naureya ikoko-pumuri da e poyagisi.”
15 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e iyapana rabina-
maga bagiwagana ki nana dibura gudui kwaipupu manako
apunu Barabasi matarau bauwena kayawena. Ki eweya ka e
ubupu piyara ragidai tadebu da mu Iyesu kuwe pokaiya min-
imana ki nana wagubu manako ewa kanibu Iyesu wadubu
mu idamugu tapu, wagubu ke; “Wadumuri ripa korosi nau-
reya e minimuri poyo.”

Piyara ragidai Iyesu waegeyageyamapamawa
(Mateyu 27:27-31; Diyoni 19:2-3)

16 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu mu kawaimaga tawai
rabineya kaimpu manako kowamuguma nene tagubu bau-
tagubu ewapuru mena ika dibimupu idiwa.
17 Mu aukwara daragai bagi kawaya mo wadumpu Iyesu
monaga-mupu ade impunewa tempu e debaiya painimupu,
18 manako waegeyageyama-pamawa, tagamawa ke;
“Kaiwa kaiwa, Diyu ragidai Kaiwawomaga Kawaya.”
19 Mu inako tagamawa, e debaiya auda were minimawa
ade e kiyabuiya tepotepopamawa manako e yabareya ra-
matamaga kawareya ubumpu parau beratagamawa.
20 Mu inako waegeya-geyamapamawa da kamadumpu,
aukwara daragai bagi kawaya ki ade rikamupu e ebo midi
tatamai ade umampu kwempu manako ripa korosi naureya
minimana po ki nana wadu-mpu kayatagubu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu
(Mateyu 27:32-44; Ruki 23:26-43; Diyoni 19:17-27)

21 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa ka
tawana Sairini apunu-maga mo si ka Saimoni ika gwabau
gari tagaiya yabadawa da yawatau banana-mupu. Ba-
nanamupu ka mu e Iyesu korosi kawarapana ki nana simupu
manako apunu Saimoni ubupu ripa korosi ki kawarapupu.
(Apunu Saimoni e ka Arekisanda yo Rupai mu mama-maga.)
22 Mu Iyesu wadumpu kaimpu tawana mo si ka ‘Gorogata’
tagamu ki bautagubu. Si ‘Gorogata’ ka keyakeyai ko ki mibai
ka Deba Suwana.
23 Ika bautagubu ka mu ripa otai suwakarai mosi awana
‘waeni mete wiramupu ki Iyesu kubarana ki nana e
kwemupu ko e awana ki eba kubabu.

24-25 Didiburu madega kaidenai pisikanawagawa makeya
ka mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu manako piyara
ragidai ubumpu e midi tatamai rikamupu ki yanuwa munta
mo pokaiya nida kasiwaratagubu. Nima si yanuwa ki ra-
bineya yabiri bauwena ki e ubupu Iyesu midi tatamai ki e
wadubu.
26 Iyesu powagana ki kerarai ka mu oka pokaiya inako
tamupu, “Yau ka Diyu ragidai mu Kaiwawomaga’.
27-28 Mu Iyapana berokoi apeya mete ripa korosi naureya
ikokotampu ki mosi ka Iyesu e idai garu deneya ade mosi
ka e idai tenene ki deneya. Mu inako kwaetagubu ki ka Ma-
manuga God e okai takari kawaya badidi wagubu ki makeya
makeya mu kwaetagubu. Oka ki wagubu ke; ‘Kuwa ragidai
mu paeremaga bimbinai banana-mupu ki daikere e mete
bananapupu.’
29 Iyapana ika esidaeridatagamawa kaiwa kebomawa
Iyesu emupu ka mu debamaga gipamawa e waegeyageyama-
pamawa, tagamawa ke; ‘Kau karako kiri uburi da nu kau emi-
niyamu. Kau naiya nuwagibi da kau Mamanuga God e Tawai
ki koritapana mara apeya eyaka rabineya tawa waunai mo
ade wadana nuwagibi,
30 ki pokere karako kau kiya kasiyaragi pokaiya ripa korosi
ki kamadi kawari iyanuwagi da nu kau eminiyamu.”
31 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Ma-
manuga God e gorai kataimugu ragidai ki mu mete kina Iyesu
gwaigwitapamawa, tagamawa ke; “E iyapana iyatamiyawa
ko e eya iyawagana ka badidi pokere e kasiyarai pa mena.
32 E mibai tawana Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga ade
nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki ka e ebo ripa korosi ki
kamadini kaworoto da nu yabunugere empamu manako
sumapamu.” Iyapana apeya e madanai daikere daikere
ikokotampu ki mu mete kina Iyesu inako waegeyageyama-
pamawa.

Tawana sisipu umapu
(Mateyu 27:45-56; Ruki 23:44-49; Diyoni 19:28-30)

33 Madega paunau wadawa makeya ka tawana kuduba
sisipu umapu ko ade madega kanibu kekerawagawa napusi
apeya eyaka wadawa makeya ka sisipu ki ade negawena.
34 Sisipu ki ade negawagawa makeya ka Iyesu e bonanai
ragiragi kawaya wagubu ke; “Eroi, Eroi, rama sabaktani.” Ki
mibai ka; ‘Mamani God, Mamani God, kau badidi pokere nau
kamadisinibi?’
35 Iyapana dai ika ubumawa e yonai ki wainamupu, ka
mu tagubu ke; “Wainapumuri, e oragai apunai Eraidiya nene
wena siyanau.”

36 Apunu mosi dabuwa tenai mo wadubu garupupu awana
suwakarai rabineya kaupupu manako sikurupupu Iyesu
umuneya tapu da e kubarana ki nana manako wagubu ke;
“Idiwomu empomu. Oragai apunai Eraidiya baiyagisi e ripa
korosi naureya yadini pakara bo?”
37 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu manako e
nonai toporuwena powena.
38 Iyesu powagawa makeya ka aukwara mosi Mamanuga
God e Tawai rabineya gudu maba uburawa ki paunau te-
gerewena, esida da erida.
39 Piyara apunai mosi ika ripa korosi kerareya uburawa ki
Iyesu bonanai ragiragi kawaya wagubu ki wainapupu ade
e badidi maba powena ki mete empupu ki ka e wagubu ke;
“Mibai, apunu yau e ka Mamanuga God e eya Gubagai.”
40 Ridi dai ika uwamau Iyesu em-pamawa ubumawa mu
paunamugu ka ridi Meri Magidarini, ridi Saromi, ade apunu
Diyemesi marai yo apunu Diyose mu inamaga si ka Meri.
41 Iyesu naiya tawana Gariri rabineya umawa wadawa ki
makeya ka ridi ki e wadamawa tekateka waitapamawa iwa.
Ade ewa, e natere Diyerusaremu kayawena ki makeya ka ridi
ropani kawaya dai ki e mete ewakumapamawa, ko mu mete
kina karako bautagubu ika empamawa ubumawa.

Apunu Diyosepa Iyesu kwakwarepui ragu tapu
(Mateyu 27:57-61; Ruki 23:50-56; Diyoni 19:38-42)

42-43 Diyu ragidai mu kawaimaga mosi si ka Diyosepa. E
tawanai ka Arimasiya. Iyapana e werei tagamawa mibai ka e
berai bagi kawaya. E maramara Mamanuga God notapiyawa
ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki
marai bauwagana nawanai mete tondawa.
Kemora nene ka apunu Diyosepa yabarayabara apunu
Pairasi bameya kayawena manako Iyesu kwakwarepui ki
genei wagubu da e wadana onono-pana ki nana.
44 Apunu Pairasi Iyesu powena yonai ki wainapupu ka e
wakapa giriwena piyara apunai mo nene wagubu manako
manupupu, wagubu ke; “E ororeya mena powena ki mibai?”
45 “Ena, e ororeya mena powena.” Apunu Pairasi yona ki
wainapupu ka e ubupu apunu Diyosepa kayawagana Iyesu
kwakwarepui ononopana ki nana wagubu.
46 Apunu Diyosepa kayawena aukwara bagi kawaya mo gi-
marapupu wadubu kayawena ripa korosi kerareya bauwena
manako e kowaiyoma mete kina Iyesu kwakwarepui ripa
korosi naureya wadumupu kwarisi manako aukwara ki
pokaiya gerowomupu. Gerowopamawa da kamadumpu
ka mu e kwakwarepui wadumpu kayatagubu ragu mosi ki
iyapana idamugu ukwa-mupu ki rabineya tamupu manako

bowa kawaya mosi gwairimupu ragu umunai ki minimupu
bodamupu.
47 Mu inako kwaetagamawa ki ka mu ridi Meri Magidarini
yo apunu Diyose e inai si ka Meri mu yabumugu kwaetagubu.

16

Iyesu powena ko e ade iyawena kipu ubupu
(Mateyu 28:1-8; Ruki 24:1-12; Diyoni 20:1-10)

1 Diyu ragidai aiyatamaga marai ki idiwa da kewowena
makeya ka ridi Meri Magidarini, ridi Saromi ade apunu
Diyemesi e inai si ka Meri ki kimpu ubumpu ripa otai aurai
bagi kawaya dai gimaratampu da mu ewa kayatagamana
Iyesu powena e kwakwarepui monagapamana ki nana.
2 Pura kawaiya didiburu mena madega posiwagawa
makeya ka mu kimpu ubumpu Iyesu kwakwarepui ragu
rabineya tampu ki empamana ki nana kayatagubu.
3 Mu kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu muga manu
kasiwara-tagubu, tagubu ke; “Bowa kawaya ragu katamurui
minimpu bodampu ki nima waitaniyoto da nu gwairipamu?”
(Mibai ka bowa ki ka kawaya eba marai.)
4 Mu inako manu kasiwaratagamawa kaiwa da buri bau-
tagubu ka mu yabu tampu manako bowa ki ororeya mena
gwairiwena emupu.
5 Emupu manako ragu rabineya kaimpu yabu tampu ka mu
yaraga mosi e midi tatamai poe rowarowa kawaya umapu
ki mu idamaga garu deneya ragu rabineya tondawa emupu.
Empamawa ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu.
6 Ko apunu ki mu tadebu, wagubu ke; “Wi notaga eba koyo-
gono. Nau kataineya da wi tawana Nasareta apunumaga
Iyesu ripa korosi naureya minimpu poyo yewe ragu tampu
ki e midi kwakwarepui empamana ki nana baigubu. Ko e
yewe eba ukwarau. E ororeya mena iyawena kipu ubupu
kayawena. Mu tampu watai yau karako yewe empumuri.
7 Wi karako kaiwagi e tadeyau kabukabuwa ragidai apunu
Pita e kowaiyoma mete tademuri, iwagi ke; ‘Iyesu naiya mena
nidibu da e yabiri kayawagana tawana Gariri rabineya wi
nawanaga ika tondana ki nana wagubu ki pokere wi karako
e eweya kaiwagi tawana Gariri rabineya e bananapumuri.”
8 Apunu ki inako wagubu ko ridi ki kudu wainamupu ragu
kamadumpu manako yona mo eba tagubu ko mibi didigurai
garumupu kayatagubu.

Iyesu ridi Meri Magidarini e bameya matarawena
(Mateyu 28:9-10; Diyoni 20:11-18)

9 Iyesu pura kawaiya didiburu mena ade iyawena
kipu ubupu ka e yabiri ridi Meri Magidarini e bameya

matarawena. Ridi ki ka naiya keyai berokoi ida daikere kewowena daikere apeya (7) e rabineya idiwa manako Iyesu mu siwakeketapu ki ridai.

10 E Iyesu iya-wena empupu ka e kayawena Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai Iyesu nene nuwaboyatagamawa yadi wadamawa idiwa ki mu bamamugu bauwena manako e Iyesu iyawena matarau empupu ki sisiyai mu tadebu.

11 Mu e yonai ki wainamupu ko mu e eba sumamupu.

Iyesu e kowakowaiyoma apeya bamamugu matarawena (Ruki 24:13-35)

12 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tawana mo kayatagubu yawatau kaiwa manako Iyesu kiyabui wirawena ebo mo wenawena ki mu emupu.

13 Mu ade wiratagubu kayatagubu kowamuguma tademupu ko mu yonamaga ki ka mu kowamuguma ki eba sumamupu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bamamugu matarawena (Mateyu 28:16-20; Ruki 24:36-49; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

14 Siyareya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu eyaka mena bani ku-pamawa idiwa manako e eya mu bamamugu matarawena. E iyawena kipu ubupu ki sisiyai ka iyapana dai naiya bautagubu mu tademupu ko mu yonamaga ki eba mu sumamupu. Mu ra-binamaga ka ragiragi kawaya ki pokere Iyesu mu sisibatapu manako tadebu, wagubu ke;

15 “Karako kimuri ubumuri tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki kaiwagi nau yonani bagi kawaya yau iyapana tadeyoi iwoi.

16 Iyapana nima nau sumasiniyoto ade nau sini pokaiya siruwayagisi ki ka e iya waunai yadini. Ko iyapana nima nau eba sumasiniyoto ki ka e bita bananapoto.

17 Nau sumasinimono ragidai mu ka nau kasiyarani pokaiya matakira ebo ebo kwaetogomono; Nau sini pokaiya ka mu keyai berokoi siwakeketamono da keyai berokoi ki matarau baitogomono kayatogomono. Mu tenawarimaga ka wirayagisi da mu yona naiya eba tagamawa ki mu togomono.

18 Motamota berokoi mu metamini ki ka mu eba popotag-isi ade mu awana berokoi mo kubomoto ki ka mu mete eba popotagisi. Mu idamaga sigira ragidai kawarimugu nakapomono ki ka sigira ragidai ki iyatagisi.”

19 Nu Kaiwawonuga Iyesu yona ki wagubu kewowena ka kasiyara mo kawapu e wadubu tepapupu kunumau yapu

kayawena manako Mamanuga God e idai garu deneya e tapu tondubu.
20 Ko e tadeyau kabukabuwa ragidai ki mu kayatagubu tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ki e sisiyai iyapana tademawa iwa. Nu Kaiwawonuga mu kasiyara tageyawa manako kasiyara ki pokaiya ka mu matakira ebo ebo mete kwaetagamawa iwa. Iyapana matakira ki empamawa pokaiya ka mu yonamaga ki mete mibipamawa sumapamawa.
Ika kewowena.

RUKI
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Ruki okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Ruki okapupu yau rabineya ka Iyesu e wenawena bususui, e kawayawena upi badidi kwaewagawa umawa ki bususui ade e powena ko ade iyawena kipu ubupu kunumau kayawena ki bususui

Oka yau rabineya ka Iyesu sigira ragidai ropani kawaya iyatamiyawa ade Mamanuga God e kasiyarai pokaiya matakira ebo ebo kwaewagawa ki bususui mete kina.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Apunu Diyoni ade Iyesu wenatagubu *1:5-2:52*
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e upi *3:1-20*
Iyesu siruwa kawapu ade kerapu wadewade e bameya bauwena *3:21-4:13*
Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *4:14-9:50*
Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *9:51-19:27*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *19:28-23:56*
Iyesu iyawena, matarawagawa, ade kunumau kayawena *24:1-53*

1 Kaiwa kaiwa apunu Teopirasi, nau parauniyakani
kawaya kau bamageya.

Nu paunanugu badidi wenawena ki sisiyai ka iyapana
ropani kawaya naigida mena wainamupu were oka-mupu.
2 Ade gwede wenawena yabumugere empamawa iyapana
tademawa kebomawa ragidai badidi tagubu ki iyapana ki
makeya makeya oka tamupu.
3 Nau kawaini Teopirasi, kerareya badidi wenawena
yabadawa da karako ki bususui nau mete naigida mena
kataisugana ki nana ka nau iyapana manutamekeya ade
oka dai mete iyabapekeya manako karako ka nau bususu
ki kuduba makeya makeya kau bamageya okapana waina-
pakani.
4 Iyapana naiya kau badidi ka-buwanimawa ki mibai kau
naigida mena wainapana wetawetara ki nana ka nau karako
oka yau kau nene tarakani.

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e wenawagana sisiyai

5 Yabiri badidi wenawena ka yau kena; Apunu Erodi
tawana Diyudiya ragidai mu kawaimaga tondawa ki makeya
ka Mamanuga God bameya dobopiyau apunai mosi si ka
Sekaraiya ika tondawa. Apunu Sekaraiya e ka Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai dai mu debaimaga si ka
Abaidiya e kobaiya tondawa upiwagawa. Apunu Sekaraiya
e wainai si ka Erisabeta. E mete kina ka oragai apunai Aroni
e momai.
6 Mamanuga God yabuiya ka apunu Sekaraiya e wainai
mete kina iya bagi supasupai mena idiwa. Nu Kaiwawonuga
e gorai kuduba ki mu naigida mena wiwirapamawa makeya
makeya kwaetagamawa idiwa. Mu paeremaga mete pa
mena.
7 Ridi Erisabeta e ka kagara tondawa da karako ka e nobo-
moi mete kina ewapuru maguratagubu.

8 Mara mosi ka apunu Sekaraiya e kowaiyoma mete
kina Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwae-
tagamawa,
9 manako ki makeya ka e kowaiyoma ki apunu Sekaraiya
wine-mupu da e kayawagana nu Kaiwawo-nuga e Tawai
rabineya gwede mosi aurai bagi kawaya Mamanuga God
e kepakepai kawareya pasurana ki nana. Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu goramaga pokaiya ka
mu maramara inako kwaetagamawa mu waretamaga mo
winepamawa da e upi ki kwaewagana ki nana.

10 Apunu Sekaraiya e ebo mena tawa ki rabineya kanibu
manako e gwede aurai bagi kawaya ki pasurana madegai
wadawa makeya ka iyapana ropani kawaya ika imatau Ma-
manuga God bameya guriguritagamawa ubumawa.
11 Ki makeya ka Mamanuga God e aneyai mosi e bameya ika
matarawena gwede aurai bagi kawaya pasumu ki kepakepai
idanuga garu deneya ika uburawa.

12 Apunu Sekaraiya aneya ki empupu ka e notai kowena
kudu mete waina-pupu,
13 ko aneya ki e sibu, wagubu ke; “Sekaraiya, kau kudu
eba wainapiyowa. Kau Mamanuga God bameya gwede nene
gurigurinugeya ki e wainapupu mibipupu ki pokere kau
wainagi Erisabeta ka aita romodoyagisi manako kau guba-
gagi ki wenayagisi. Ko e wenayagisi ki kau e si Diyoni siyo.
14 Kau gubagagi wenayagisi ki pokaiya ka kau mamama
wainapiyowa ade iyapana ropani kawaya ka e mamamai
mete mamamatogomono.
15 Nu Kaiwawonuga e yabuiya ka kau gubagagi ki apunu
kawai mosi uburoto. E awana ‘waeni’ ade awana suwakarai
mo eba kuboroto, mibai ka e wenayagisi makeya ka Ma-
manuga God uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kau

gubagagi bameya tonopoto e rabineya posiyagisi kasiyara kweyoto.
16 Kau gubagagi pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani kawaya mu notamaga wirayagisi da mu ubumoto nu Kaiwawonuga mu Mamamaga God siyomoto.
17 Oragai apunai Eraidiya kasiyarai kawaya uburawa ki maba ka kau gubagagi kasiyarai kawaya uburoto yawata yabiyabiri kayayagisi nu Kaiwawonuga e yawatai meyoto. E iyapana kawakawai mu notamaga wirapoto da mu munumuguma notatamono, ade iyapana Mamanuga God e yonai tagararamupu ragidai ki e mu mete wiratamini da mu iya bagi supasupai idiwana ki yawatai naiya kataitagubu ko tagararamupu ki yawatai mu ade kataitagisi. Nu Kaiwawonuga e eya iyapanaiyoma mu nuwamaga notamaga ki e wirapoto da mu Kaiwawonuga e nawanai idiwono."

18 Aneya yona ki wagubu manako apunu Sekaraiya denai e sibu, wagubu ke; "Nau badidi kataisugani da yona yau ka mibai? Nau ka apunu magurai ade nau ridini e mete magurawena."

19 Ko aneya ki denai wagubu ke; "Nau ka Gebiro, karako Mamanuga God e yabareya uburakani. E nau tonosinibu da nau yona bagi kawaya yau kau nidiyana ki nana bausugubuwani,
20 ko nau nidibuwani ki kau eba mibisinibi ki pokere nau karako kau nidiyani wainapi; Mamanuga God e winepupu marai baiyagisi ki ka nau suwagubuwani ki mibai makeya makeya wenayagisi. Ko kau nau yonani ki eba sumapipi ki pokere Mamanuga God uburoto kau umunugi deni mena bodapoto manako kau pa tondowa yarowa da nau gwaiyaba nidibuwani ki mibai matara-yagisi makeya ki kau tenawarigi tekatekayagisi manako kau yona ade nuwagi."

21 Apunu Sekaraiya aneya ki mete yonatagamawa makeya ka iyapana kuduba ika imatau e nawanapamawa ubumawa. Ko e garugaru eba bauwena ki pokere mu notamaga babawena, tagubu ke; "E badidi pokere Mamanuga God e Tawai rabineya rowarowa kawaya inako tondau?" Mu inako tagamawa idiwa.

22 Apunu Sekaraiya matarau bauwena ki ka e yona wagana kwaewagawa ko gwede mo e bonanai bodapupu ki pokere e yona mo eba wagubu ko idai mena pokaiya keyai kwaewagawa. Iyapana e bameya badidi wenawena ki emupu ka mu notamaga wagubu ke; "E ka bani waro were maba mosi Mamanuga God e Tawai rabineya empupu ki pokere e inako kwaewagau."

23 Apunu Sekaraiya e upi Mamanuga God e Tawai rabineya
kewopupu manako ade wirawena e ebo tawaiya kayawena.
24 Mara dai kewowena eweya ka e wainai Erisabeta
romodo-wena. E romodowena siragamu ida daikere ki ra-
bineya ka e tawa rabineya mena tondawa.
25 E wagubu ke; “Nau Kaiwawoni karako nau waitasinibu.
E nuwai notai kawaya daganani nau nene wainapiyawa ki
pokere nau kagara tondekeya manako iyapana kuduba nau
emisinimawa ki midimamai e wadubu kwenupupu.”

Aneya Iyesu wenawagana yonai onowa Meri sibu

26 Ridi Erisabeta romodowena siragamu ida daikere ke-
wowena ki makeya ka Mamanuga God ubupu aneya Gebiro
ade tonopupu kunumau kawapu tawana Gariri bauwena
manako e kayawena natere mo si ka Nasareta bauwena.
27 Ika bauwena ka e kayawena onowa mo si ka Meri
bameya bauwena. Onowa Meri e ka apunu mo mete eba
iwa ko e yaraga mo si ka Diyosepa pokaiya tonabamupu da
e uwarana ki nana. Apunu Diyosepa e ka oragai apunai
Dewida e momai.
28 Aneya ki bauwena Meri sibu, wagubu ke; “Meri, kaiwa
kaiwa. Nu Kawainuga God e nuwaiya po kau. E kawaya
daganani kau notaniyau da karako kau wadiniyoto bagi.”
Aneya ki Meri inako paraupupu.
29 Onowa Meri parau ki wainapupu ka e notai babawena,
inako notapupu; “Ki ka gwede parui parausiniyau?”
30 Ko aneya e ade sibu, wagubu ke; “Meri, kau notagi eba
koyogono. Nu Kawainuga God e notai kawaya daganani
kau nene wainapiyau ki pokere karako ka e deni mena kau
wadiniyoto bagi.
31 Nau suwagani wainapi; Kau romodonuwagi manako
munu uratanai wenayagisi ki kau e si Iyesu siyo.
32 E kaiwawoyagisi manako iyapana tagisi ke; “Mamanuga
Kawai Kunumau Tondau e Gubagai ka yau kena.” Takari
kawaya ka oragai apunai Dewida ubupu kaiwawowena ko
karako ka nu Kawainuga God kaworoto kasiyara e Gubagai
kweyoto manako e uburoto e ripakwarakwarai Dewida e
watai yadini kaiwawoyagisi.
33 E kaiwawoyogono manako uburono tawana Isiraero
ragidai maramara kwayubatamono tondono ko e kasiyarai
ki eba kewoyagisi.”
34 Aneya yona ki wagubu ka Meri denai e sibu, wagubu ke;
“Nau apunu mo mete eba iweya. Nau pa tondekeya ki pokere
nau munu asusu badidi wenapani?”
35 Ko aneya denai e sibu, wagubu ke; “Nu Kawainuga God
e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kaworoto kau rabinageya

miniyoto siwa manako e kasiyarai kau kawarigeya tondono.
Ki pokere munu bagi kawaya ki aita wenayagisi ki e ka
nu Kawainuga God e ebo nene manako iyapana tagisi ke;
“Mamanuga God e Gubagai ka yau kena.”
36 Nau suwagani wainapi; Kau rakarakagi Erisabeta e ka
kagara tondawa da magurawena ko Kawainuga God wagubu
ki pokere e karako romodowena. E romodo matara-pupu
siragamui ka ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena.
37 Nu Kawainuga God e kasiyarai pokaiya badidi yagisi ki
e umuneya ka gwedegwede kuduba wenayagisi.” Aneya ki
inako wagubu.
38 Onowa Meri yona ki wainapupu ka e denai aneya ki
sibu, wagubu ke; “Baganai, nau ka Kaiwawoni e bigabigai
kwaesugakani ki ridai ki pokere e badidi wagubu ki makeya
nau bamaneya wenayagisi.” E inako wagubu manako aneya
ki e kamadubu kayawena.

Onowa Meri e rakarai Erisabeta bameya daiyo kayawena

39 Mara ki makeya ka onowa Meri kipu ubupu manako
garugaru mena natere mosi kweyau ika tawana Diyudiya
rabineya ki kayawena.
40 E kayawena kaniyawa da natere ki bauwena ka e kanibu
apunu Sekaraiya tawaiya yapu manako e rakarakai Erisa-
beta ika paraupupu.
41 Ridi Erisabeta parau ki wainapiyawa makeya ka e ra-
bineya munu ki geyageyawena manako Mamanuga God e
Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu ridi Erisabeta kawareya
minibu siwa,
42 manako Erisabeta ubupu e bonanai ragiragi kawaya
Meri sibu, wagubu ke; “Ridi kuduba nu paunanugu ka Ma-
manuga God kau mena kawaya daganani wadinibu bagi ade
munu kau aita wenapi e mete kina ka Mamanuga God deni
mena yadini bagi.
43 Ko nau ka eba bagi da nau Kaiwawoni e eya inai nau
daiyoni bauwagana mamama kawaya yau nau tegeyana ki
nana.
44 Nau suwagani wainapi; Kau nau parau-siniyeya ki
makeya ka munu nau romodoneya ki mamamawena yapu
kawapu.
45 Nu Kaiwawonuga kau bamageya badidi kwaewagana
wagubu ki kau sumapipi ki pokere e deni mena wadiniyana
bagi ki mamamai kau wainapiyowa tondowa.” Ridi Erisabeta
inako wagubu.

Onowa Meri umayo pokaiya Mamanuga God e si tepapupu

46 Ko onowa Meri Mamanuga God e si tepapupu, wagubu ke;

“Nau nuwani notani pokaiya karako nau Kaiwawoni e si
esida tepa-pakani.
47 Nau Mamai God e ka nau Iyasinibu Apunai ki pokere nau
rabinaneya ka nau mamama kawaya wainapakani.
48 Nau ka pa iyapana kaina eba bagi ade e bigabigai mena
kwae-sugakani ki ridai, ko e nau nene wainapiyau ki
pokere nau mibi mamamai tondakani. Mara karako
ade ewa ka iyapana kuduba Mamanuga God nau wa-
disinibu bagi ridai sidimono.
49 Mamanuga God e kasiyarai ka kawaya daganani esida. E
gwede kawaya mosi nau nene kwae-wena ki pokere
iyapana nau inako sidimono. Mamanuga God e si ka
bagi kawaya esida.
50 Iyapana naiya idiwa, karako idiwei ade ewa mete idi-
wono ragidai nu gwedewau e mayapemei ki ka e nu
nuwanuwaniyono ade wadiniyono bagi.
51 E idai roronapupu manako e kasiyarai pokaiya ka e
matakira ebo ebo kwaewagawa. Iyapana yabara
kawakawaratagamawa ragidai mu notamaga ade mu
muga mete kina ki e daburitapu mubo mubo kay-
atagubu.
52 Yewe wairau kawakawayatagubu ragidai ki mu simaga ka
e erida nunupu ade iyapana simaga wekewena ragidai
ki mu simaga ka e esida tepapupu.
53 Wetei idiwu ragidai ki e bani yo gwedegwede bagibagi
tagebu ko gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai ki
mu e ida kasikasi tonotapu.
54 E nu ripakwarakwaranuguma badidi gwaiyabatapu ki e
notai eba gogawena. E bigabigaiyoma tawana Isiraero
ragidai nu nuwanuwaniyana ade toginiyana ki nana
ka e bauwena.
55 Nu ripakwarakwaranuga Eburamu e momoiyoma ka
nuyo. Mamanuga God nu eba notagoganibu ko e
maramara nu notaniyau, nu nuwanuwaniyau ade nu
wadiniyau bagi.”
56 Onowa Meri umayo pokaiya yona ki wagubu manako e
rakarakai Erisabeta mete ika idiwa da siragamu apeya
eyaka kewowena eweya ka e ade wirawena e ebo
tawaneya kayawena.

Iyapana siruwatamana apunai Diyoni e wenawena

57 Ridi Erisabeta e munu wenapana marai ki bauwena ka e
munu uratanai wenapupu.
58 Nu Kaiwawonuga ridi Erisabeta bameya bagi kawaya ba-
didi kwaewena ki sisiyai e kowaiyoma, e rakarakaiyoma ade

e tawanai eyaka mena ragidai kuduba wainamupu manako
mu ika bautagubu e mete ewapuru mamamatagubu.
59 Munu ki wenawena e purai eyaka mena kewowena ki
eweya ka iyapana e kwakwarepui wakapamana ki nana bau-
tagubu. Mu e mamai ebokowai siyamana ki wainapamawa,
60 ko e inai mu bodatapu, wagubu ke; “Pa mena, nu e si
Diyoni siyamu.”
61 E inako wagubu ko mu e denai simupu, tagubu ke; “Akae,
ki badidi? Kau ewagi mu paunamugu ka iyapana mo si ka
Diyoni ki pa mena wainapemei.”
62 Munu ki mamai e bonanai boda-pupu tondawa ki pokere
iyapana mu idamaga pokaiya keyai kwaetagubu simpu da e
munu ki si wagana ki nana.
63 E yona ki wainapupu ka e oka tarana gwedegwedei nene
keyai kwae-wena manako e oka okapupu ki inako wagubu
ke; “E si ka Diyoni”. Iyapana e okai okapupu ki emupu ka mu
nota-maga kowena kodabamaga kamupu.
64 Apunu Sekaraiya oka ki okapupu makeya ka e bonanai
ade matarawena manako e yona supasupai ade wagawa
Mamanuga God e si esida tepapiyawa.
65 Tawana ki ragidai e ade yonawagawa ki matakirai
emupu ka mu wakapa giritagubu notamaga kowena manako
mu badidi emupu ki sisiyai ka tawana Diyudiya kweyau ki
tawa tawa garugaru mena kawayawena kayawena.
66 Iyapana kuduba yona ki wainapamawa ka mu manu
kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Munu ki kawayayagisi
ki ka e gwede upi kwaeyogono?” Mu yona ki tagamawa
mibai ka mu kuduba kataimugu da nu Kaiwawonuga e eya
kasiyarai munu ki bameya mete kina.

Apunu Sekaraiya ewa badidi wenawagana ki yonai wagubu

67 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
munu ki e mamai Sekaraiya rabineya posiwena kasiyara
kwebu da e uburana mara ewa badidi wenawagana ki yonai
iyapana tadeyana ki nana. E ubupu wagubu ke;
68 “Nu Kaiwawonuga e ka tawana Isiraero ragidai nu Ma-
manuga God ki pokere e si nu karako esida tepapemei.
E nu bamanugu bauwena gwede umanibu dokodoko
ki e rikapupu.
69 E nu Iyaniyana Apunai kasiyarai kawaya mo tonopupu nu
bamanugu bauwena da nu e pokaiya iya wadamana
ki nana. E tonopupu apunai ki e ka Mama-nuga God
e bigabigai apunai Dewida e momai.
70 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa taga-mawa e nene idiwa ragidai badidi

wainamupu ki mu makeya makeya inako okamupu,
tagubu ke;
71 'Nu iyaranuguma mu idamaga rabineya idiwei ki e nu
rikaniyana ki nana gwaiyabawena, ade nu giriniyamu
pasuniyamu ragidai ki mu kasiyaramaga ki e mete
bodapoto.'
72 Nu ripakwarakwaranuguma ki e nuwanuwatamana ki
nana wagubu, ade e gwaiyabai bagi kawaya mu bama-
mugu wagubu ki e eba notagogapoto.
73-74 E ubupu nu ripakwarakwara-nuga Eburamu badidi
gwaiyaba sibu ki maba e karako nu bamanugu inako
mete kwae-yagisi. Nu iyaranuguma mu idamaga ra-
bineya idiwei ki e nu rikaniyoto teniyoto da nu kudu
pa mena yabarayabara e bigabigai mena kwaigomu.
75 Nu yewe wairau idiwei ki ka nu maramara e nene mena
idiwomu ade supasupai bagi mena kwaigomu."
76 Apunu Sekaraiya Mamanuga God e okai kawareya inako
wagubu, ade wagubu ke;
"Gubagani, aita ewa ka iyapana kau nidimoto, tagisi ke;
'Kau ka Iyarau Tondau Apunai e bonanai wainapiyei
nuwegei ki apunai.' Kau ka nu Kaiwawonuga e
yawatai meyana ki nana yabiri kayanuwagi manako e
baiyagisi kau ewageya taneya mena kayayagisi.
77 Kau e iyapanaiyoma tade da mu bigimaga kuduba ki ka
Mamanuga God e notaiya deni mena surupoto manako
ki pokaiya ka mu iya yadini.
78 Mamanuga God e ka nu ragiragi kawaya eba nidiyoto ko e
nu nuwaboyanuga wainapoto ade nuwanuwaniyoto.
E iyai tanai bagi kawaya ki e kunuma were tonopoto
kaworoto nu bamanugu baiyagisi,
79 manako iyapana kuduba yewe sisipu idiwei ade po kasi-
yarai nu umanibu dokodoko rabineya idiwei ki nu
kawarinugu ka tanai ki miniyoto siwa. Nuwabagi
rabineya idiwana yawatai ki e nu kabuwaniyoto."
Apunu Sekaraiya ewa badidi wenawagana yonai ki inako
wagubu.
80 Mu munumaga wenawena ki kawayawagawa ade nota
supasupai mete wadawa. E iyapana eba idiwu tawaneya
e ebo mena tondawa umawa da e tawana Isiraero ragidai
mu yabara-mugu uburana ki marai bauwena ki makeya ka
e iyapana bamamugu matarau bauwena.

2

Iyesu Keriso wenawena ki bususui
(Mateyu 1:18-25)

1 Mara ki makeya ka apunu kawai mosi si ka Sita Ogatasi
yona tono-pupu tawana Roumi rabineya iyapana kuduba mu
mubo tawanamugu kayatagamana simaga tamana ki nana
wagubu.
2 Ki makeya ka apunu Kwiriniyasi tawana Siriya kwayuba-
piyawa tondawa. Iyapana naiya mu simaga inako eba
tamawa,
3 ko mu kawaimaga wagubu ki pokere iyapana tawana
tawana idiwa ki karako wira-tagubu mu mubo tawanamugu
kaya-tagubu manako simaga ika tamupu.
4 Mara ki makeya ka apunu Diyosepa natere Nasareta ton-
dawa. Natere ki ka tawana Gariri rabineya. Apunu Diyosepa
e ka oragai apunai Dewida e momai mosi ki pokere e karako
oragai apunai Dewida e naterei si ka Beteriyemu e si ika
tarana ki nana kayawena. (Natere Beteriyemu ka tawana
Diyudiya rabineya.)
5-6 E kipu ubupu onowa Meri ki mu e uwarana tonabamupu
ki bananapupu manako natere Beteriyemu kayatagubu. Ko
onowa Meri e ka romodo matarapupu ki pokere mu kaiwa
idiwa da bautagubu ka e munu wenapana makarai waina-
pupu.
7 E munu wenapana makarai wainapiyawa ko natere Be-
teriyemu rabineya ka iyapana posiwena ukwapamana watai
pa mena ki pokere mu idiwa da e gubagai amu suwakarai
ki wenawena ki ka e ubupu munu ki aukwara pokaiya sik-
wapupu manako kanibu papa burumakau bani kupamu ki
tenamaga mo rabineya tapu ika ukwarawa.

Papa sipi baikamutagamawa ragidai

8 Kemora ki rabineya ka papa sipi baikamutagamawa
ragidai dai ika gwabau mu papamuguma kwayuba-tamawa
idiwa,
9 manako Mamanuga God e aneyai mosi mu bamamugu
matarawena. Mu aneya ki empamawa idiwa ka Mamanuga
God e eya sinini tanai mu kawarimugu kawapu tawana
minibu siwa manako mu kudu waina-mupu didiguramaga
mete wagubu.
10 Ko aneya ki mu tadebu, wagubu ke; “Kudu eba
wainapiyoi. Nau yona bagi wadubuwani kawapuwani
iyapana tawana tawana kuduba wi rabinaga bagiwagana
mamamaigamana ki nana.
11 Kemora yau rabineya ka wi Iya Negeyana Apunai we-
nawena oragai apunai Dewida e tawaneya. Munu wenawena
ki e ka Keriso, wi Kaiwawoga.
12 Ko e badidi maba wenawena ki nau karako wi nidiyani
da wi kaiwagi e empumuri mibipumuri; Wi munu wawayai

aukwara pokaiya sikwamupu papa burumakau bani ku-
pamu ki tenai rabineya tampu ukwarau ki e kwaenei kwai-
wagi.”
13 Aneya yona ki wagubu kewowena ka aneya ropani
kawaya eba bigabigai kunumau mamataratagubu
kawamupu Mamanuga God e si esida tepapamawa,
tagamawa ke;
14 “Mamanuga God kunumau esida tondau e mena si nu
tepapemei, ade waira kawareya ka e iyapanaiyoma nuwaiya
po ki mu kuduba ka nuwabagi rabineya idiwono.”
15 Aneya ropani kawaya ki inako tagubu ade wiratagubu
kunumau kaya-tagubu ka iyapana ika gwabau idiwa ki
deni deni tagubu kasiwara, tagubu ke; “Edama, natere Be-
teriyemu kaigamu da Kaiwawonuga e gwede yonai wagubu
ki nu kwaenepamu empamu.”
16 Mu inako tagubu manako kimpu ubumpu garugaru
mena kayatagubu kaiwa da ridi Meri yo apunu Diyosepa
mete kina mu bamamugu bautagubu manako mu munu
wawayai ika tena rabineya ukwarawa ki emupu.
17 Mu e emupu ka mu aneya munu ki e yonai badidi tadebu
ki mu iyapana ika idiwa kabuwatampu.
18 Iyapana yona ki wainamupu ka mu kuduba notamaga
kowena kodabamaga kamupu.
19 Ko ridi Meri e ka yona ki kuduba wadubu doko e rabineya
mena notapiyawa tondawa.
20 Papa sipi baikamutagamawa ragidai ade wiratagubu
kayatagubu. Aneya bauwena mu badidi tadebu ki mu
makeya makeya yabumugere emupu ki pokere mu Ma-
manuga God mamama-pamawa ade e si esida mena tepa-
pamawa kaiwa.

Mu Iyesu wadumpu natere Diyerusaremu kayatagubu

21 Pura eyaka mena kewowena eweya ka mu gubagamaga
e kwakwarepui wakapamana ki marai bauwena manako
aneya naiya ridi Meri eba romodowena makeya e munu
wenapana si Iyesu siyana sibu ki mu makeya makeya kwae-
tagubu e si Iyesu simupu.
22 Oragai apunai Mosisi e gorai wagubu da ridi munu
wenapoto ki ka e pura dai pa tondono manako pura ki
kewoyogono makeya ka kiroto uburoto puyo mosi Ma-
manuga God bameya taroto. Gora inako wagubu ki pokere
apunu Diyosepa e wainai Meri mete kina idiwa da gora
badidi wagubu ki kwaetagamana marai bauwena ki ka mu
munumaga ki wadumpu natere Diyerusaremu kayatagubu
manako mu munumaga ki Mamanuga God nene tamupu.

23 Mu inako kwaetagubu ki mibai ka Mamanuga God e
okai mosi wagubu ke; “Munu uratanai amu suwakarai mo
wenayagisi ki ka e inai mamai mu munumaga ki yadini
Mamanuga God nene tamoto.”
24 Ade e okai mosi wagubu ke; “Munu wenayagisi ki ka
e inai mamai midiwari umago apeya bo midiwari waba-
rauwa munai apeya inako tepomoto manako Mamanuga
God bameya puyo naka-pomoto.” Oka ki inako wagubu ki
pokere Iyesu e inai mamai kayatagubu gora badidi wagubu
ki makeya kwae-tagubu.

25 Mara ki makeya ka apunu mosi si ka Simiyoni ika natere
Diyerusaremu rabineya tondawa. E ka apunu bagi mosi Ma-
manuga God mayapiyawa tondawa ki apunai. Mamanuga
God uburana tawana Isiraero ragidai waditamana bagi ki
marai bauwagana ki nana ki nawanai e tondawa ade Ma-
manuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki e rabineya
mete minibu siwa.
26 Mamanuga God e Keyai naiya mena e kabuwapupu da nu
Kaiwawonuga uburana Keriso tonopana gwaiyabai wagubu
ki marai ka apunu Simiyoni e yabere empoto were ewa
poyagisi,
27 ki pokere Mamanuga God e Keyai ki karako bauwena
apunu Simiyoni yabiripupu da e Mamanuga God e Tawai
rabineya kanibu. Ki makeya ka Iyesu e inai mamai gora
badidi wagubu ki makeya makeya mu munumaga bameya
kwaetagamana ki nana ika bautagubu,
28 manako apunu Simiyoni mu emitapu ka e kanibu mu
munumaga ki wadubu taiyapupu manako Mamanuga God e
si esida tepapupu, wagubu ke;
29 “Kaiwawoni, kau naiya nau badidi gwaiyabasinibi ki kau
karako makeya kwaenugibi ki pokere karako kau bigabigagi
apunai nau eba bodasini ko nau nuwabagi rabineya waira
yau kamadani.
30 Nu Iya Negeyana Apunai tonopipi ki e karako nau naubo
yabunere empuwani.
31 Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
nu iyanuga yawatai ki kau mebi.
32 Munu yau pokaiya ka iyapana kwaiyanai ragidai kau
tanigi matarau empomoto ade e pokaiya ka kau iyapanagiy-
oma Isiraero ragidai nu sinuga mete kawayayagisi.”

33 Iyesu e inai mamai apunu Simiyoni mu munumaga
nene badidi wagubu ki wainamupu ka mu notamaga kowena
kodabamaga kamupu,
34 ko apunu Simiyoni mu emitapu waditapu bagi manako e
munu ki inai Meri yona yau sibu, wagubu ke; “Nau nidiyani

wainapi; Mamanuga God kau gubagagi yau winepupu da e pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani kawaya pisipisitamini gwepomoto ko ade e pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani kawaya iya mete yadini. E pokaiya ka Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki matarayagisi ko ade iyapana ropani kawaya e mete wereyakaurapomoto.

35 Iyapana ropani kawaya mu wekemaga ki e matarapoto ko kau kiya ka nuwaboya kawaya mosi aita ewa kau rabinageya ta maba ugwadiniyoto makari negeni." Apunu Simiyoni inako wagubu.

36-37 Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ridai mosi si ka Ana ika mete tondawa. E ka apunu Panuero e petei. E kunui ka Asi. Ridi ki e naiya anikawena apunu naureya tondawa ka kwamura ida daikere kewowena daikere apeya (7), ko e nobomoi powena kwamura rowarowa kawaya (84) kewowena ki rabineya ka e koboro tondawa da karako magurawena. Kemora nawaru ka e Mamanuga God e Tawai rabineya Mamanuga God e si tepapiyawa ade mara dai Mamanuga God nene bani kamadawa e bameya guriguriwagawa tondawa.

38 Apunu Simiyoni ridi Meri siyawa da kewowena ki makeya ka ridi Ana ika mete bauwena manako Mamanuga God paraupupu. Mamanuga God natere Diyerusaremu ragidai iyatamana ki nana ki nawanai ika idiwa ragidai ki mu bamamugu ka e munu ki sisiyai mu tadeyawa.

39 Apunu Diyosepa e wainai Meri mete kina Mamanuga God e gorai badidi wagubu ki makeya makeya kwaetagubu kewowena ki ka mu kimpu ubumpu wiratagubu mu mubo nateremaga Nasareta tawana Gariri rabineya ki ade kayatagubu.

40 Mu ika bautagubu idiwa ka mu munumaga ki kawayawagawa yarawa ade Mamanuga God e deni mena wadubu bagi ki pokere e nuwai notai supasupai mena kwaewagawa ade katai ebo ebo e rabineya posiwena.

Munu Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya tondawa

41-42 Iyesu munu waunai e kwamurai ka ida esida kewowena kerapu apeya (12) kewowena ki makeya ka e inai mamai mete kayatagubu natere Diyerusaremu rabineya poraga kawaya mo ika kupamana ki nana. Poraga kawaya ki ka Diyu ragidai e si 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki tagubu. Kwamura eyaka eyaka ki rabineya poraga marai ki bauwagawa ki ka Iyesu e inai mamai poraga ki kawareya kayatagamawa.

43 Poraga ki kewowena ka mu ade wiratagubu tawana-
mugu kayatagubu manako mu wainamupu da mu munu-
maga ki iyapana kaparimugu mete ika kawarawa ko ki pa
mena. Mu e ika natere Diyerusaremu rabineya kamadumpu
kayatagubu.
44 Mu kaya-tagubu kaiwa da yawatau ukwapamana kwae-
tagamawa ka mu munumaga ki eba emupu ki pokere mu
kayatagubu tawa tawa ki mu kowamuguma bama-mugu e
kwaenepamawa iwa.
45 Mu e kwaenepamawa iwa ko eba banana-mupu
ki pokere mu wiratagubu natere Diyerusaremu ade
kayatagubu.
46 Ika bautagubu ka mu e kwaenei kwaene-tagamawa iwa
da mara apeya eyaka kewowena eweya ka mu Mamanuga
God e Tawai rabineya e ika tondawa emupu. E iyapana
tadeyamu kabukabuwa ragidai ki mu paunamugu tondawa
mu yonamaga wainapiyawa ade yona denai mu mete manu-
tamiyawa.
47 Iyapana kuduba e denai supasupai kawaya wagawa
ki wainapamawa ka mu notamaga kowena e nene ebotau
wainapamawa.
48 E inai mamai e kwaenepamawa iwa da iyapana
kawakawai ragidai ki mu paunamugu ika tondawa emupu
ka mu mete notamaga kowena manako e inai kanibu e
bameya bauwena empupu sibu, wagubu ke; “Gubagani, kau
gwede nana nu yabunuga minibi kayanugibi? Nau mamagi
mete kina nu notanuga kowena kau kwaenegi kwaigemeya.”
49 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi gwede nana nau kwae-
neni kwaiga-mawa? Nau Mamai e Tawai rabineya tondana
ki nana ko ki wi kataigau bo pa mena?”
50 Ko e badidi wagubu ki mibai mu eba wainamupu.
51 Iyesu ubupu mu mete kayatagubu sumawa da mu
nateremaga Nasareta ki ade bautagubu manako e inai ma-
mai wiwiratamiyawa ade mu umunumaga wadawa ton-
dawa. Ko e inai ka badidi wenawena yau kuduba e ebo mena
rabineya notapiyawa tondawa.
52 Mu munumaga Iyesu kawayawagawa yarawa ade e
notai mete kawayawagawa yarawa. Mamanuga God ade
iyapana mete kina e nene ebotau wainapamawa ade e ma-
mamai tagamawa.

3

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni
(Mateyu 3:1-12; Maki 1:1-8; Diyoni 1:19-28)

1 Apunu Sita Taibiriyasi tawana Roumi ragidai mu
kawaimaga tondawa kaniyawa da kwamura ida esida
kewowena kerapu daikere kewo-wena (15) ki makeya
ka apunu Ponsiyasi Pairasi tawana Diyudiya ragidai mu
kawaimaga tondawa, apunu Erodi ka tawana Gariri ragidai
mu kawaimaga tondawa, apunu Erodi e yowai Piripo ka
tawana Isuriya yo Tarakoniyasi ragidai mu kawaimaga
tondawa, apunu Raisaniyasi ka tawana Abirini ragidai mu
kawaimaga tondawa,
2 ade apunu Anasi yo apunu Kaipasi ki mu ka Mamanuga
God bameya dobo-piyamu ragidai kuduba mu kawakawai-
muguma idiwa. Mara ki makeya ka apunu Sekaraiya e
gubagai Diyoni ika iyapana eba idiwu tawaneya tondawa.
Mamanuga God e yonai e bameya bauwena,
3 manako e ubupu tawa tawa awana Diyoudani bameya ki
kayawena dimawagawa umawa iyapana tadeyawa, wagawa
ke; “Wi beraga berokoi ki wi karako kamadumuri wi notaga
wira-yagisi da nau wi siruwaniyani manako Mamanuga God
uburoto wi bigiga ki empoto surupoto.”
4 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya oka yau tapu, wagubu
ke;
“Apunu mosi gwabau umau e bonanai ragiragi kawaya wa-
gau ke; ‘Kaiwawonuga e yawatai gwaba memuri da e
taneya baiyagisi kayayagisi.
5 Gonu kuduba ki wi waira utapu-muri da posiyagisi ade
kweya kuduba ki kwarisitagisi manako dobu we-
napoto. Yawata ninoki tapu ki supasupayagisi ade
yawata bowa ganaganai ki kuduba momomoi we-
napoto,
6 manako iyapana kuduba, madega kauwagau madega posi-
wagau ki ka mu Mamanuga God e Iya Negeyau Apunai
mu yabumugere empomoto.”

Oragai apunai Aisaiya oka inako tapu.

7 Iyapana ropani kawaya apunu Diyoni bameya bautagubu
da e mu siruwatamana ki nana, ko e mu tadebu wagubu ke;
“Wi ka motamota berokoi e munuiyoma. Nima nidibu da
wi Mama-nuga God e nuwa pupui wi bamagau bauwagana
kwaewagau ki kudeya wi wakapaigubu yewe siruwaiga-
mana ki nana baigubu?
8 Wi mibai iyaga wirapamana wainapiyamu ki ka wi iya
oragai ki kuduba kamadumuri supasupai mena kwaiwogoi.
Ade eba notapiyoi da wi yona mena iwagamana ka baganai,
iwagi ke; ‘Nu ka oragai apunai Eburamu e momoiyoma ki
pokere Mamanuga God e nu wainaniyau da nu ka baganai.’

Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e nuwaiya ki ka
e bowa ropani kawaya yau tadeni manako mu eyaka eyaka
oragai apunai Eburamu e momoi-yoma wenatagisi.
9 Karako ka ripa kerareya dokopana apunai okukuna-wena
kewowena da e ripa ki meyana kwaewagau. Ripa ururutanai
kuduba ki e dokopoto matau isiyapoto."
10 Apunu Diyoni inako wagubu ki ka iyapana e denai
manumupu, tagubu ke; "Nu badidi kwaigamu?'
11 Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Kau nima midigi tatamai
apeya ki kau mo wadi kau waretagi midi tatamai pa mena
apunai ki kwei. Ade kau nima bani mete kina ki kau waretagi
bani pa mena apunai dai kwei."
12 Iyapana wairamaga denai 'takesi' wadamawa ragidai
dai apunu Diyoni mu siruwatamana ki nana e bameya bau-
tagubu manako manumupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabuk-
abuwa Apunai, nu badidi kwaigamu?"
13 Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Iyapana wairamaga
denai mempu puru tampu ki mena makeya wi takesi wadoi
ko ki kawareya wi wibo nuwagau asusu eba tepiyoi."
14 Piyara ragidai dai mete kina bautagubu e manumupu,
tagubu ke; "Ko nuyo, nu ka badidi kwaigamu?"
Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Iyapana eba kera-
putaisini pokaiya mu gwedegwedemaga tepiyoi ade iya-
pana yabayababa eba naritamiyoi. Wi upiga badidi kwai-
wagamu ki denai wadamu ki mena mamamai iwogoi ko eba
kaupuwaiwogoi."
15 Apunu Diyoni inako dimawagawa ka iyapana notamaga
kipu ubupu, tagubu ke; "Apunu yau ka bani nu Iya Negeyana
Apunai Keriso ba bauwena yau kena."
16 Mu inako wainapamawa ki sisiyai apunu Diyoni waina-
pupu ki pokere e iyapana ki kuduba yona yau tadebu,
wagubu ke; "Nau ka awana pokaiya wi siruwaniyakani ko
nau ewaneya ka apunu mosi baiyagisi. E kasiyarai ka kawaya
esida ko nau kasiyarani ka maraitau erida. Nau e bigabigai
kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai rikapana ko
nau eba bagi da nau upi ki kwaesugani. E baiyagisi ki ka
e Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai
pokaiya ade mata nonarai pokaiya wi siruwaniyoto.
17 E diba idaiya wadubu kewowena ki pokaiya e gwaba
madai ki tekwaripoto da mibai gwegwetagisi wateya ukwo-
pomoto ko gwaba ki kwarai ki ka mugu ki nusuru tepoto
madaneya nakapoto. Gwaba mibai gwetagubu ki e tepoto
e tawaiya magara nakapoto ko mugui ki e mata maramara
urau ko ewa mo eba poyagisi ki wateya isiyapoto."

18 Apunu Diyoni e bonanai ragiragi kawaya yona ebo ebo
iyapana tadeyawa teyateyama. Ade e ubupu Mamanuga God
e yonai bagi kawaya ki mete dimawagawa tondawa.
19 Ko apunu kawai Erodi e nuwai pupuwena apunu Diyoni
bameya mibai ka Diyoni ubupu e nakaripupu, wagubu
ke; "Kau berokoi kwaenugibi kau nadawagi Erodiyasi
kuwanugibi uwapi." Apunu Erodi e eba berokoi ki mena
kwaewena ko e berokoi ebo ebo dai mete kwaewagawa ki
pokere Diyoni ubupu e inako nakari-pupu.
20 Apunu Erodi berokoi kuduba kwaewena ki kawareya
ka e yau mete kwaewena; E apunu Diyoni wadubu dibura
rabineya tapu.

Apunu Diyoni ubupu Iyesu siruwapupu
(Mateyu 3:13-17; Maki 1:9-11)

21 Apunu Diyoni iyapana kuduba siruwatapu kewowena
eweya ka e Iyesu mete siruwapupu. Ki eweya, Iyesu gurig-
uriwagawa ki makeya, ka kunuma gudui siwawena,
22 manako Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya
midiwari umago maba kawapu Iyesu kawareya tondubu,
manako bonana mosi kunuma were kawapu, wagubu ke;
"Kau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po kau ki pokere
kau mamamagi nau karako wainapakani." Bonana ki inako
wagubu.

Yau ka Iyesu e ripakwarakwaraiyoma
(Mateyu 1:1-17)

23-38 Iyesu bauwena Mamanuga God e upi kerarai birika-
pupu ki makeya ka e kwamurai apunai eyaka mena kewo-
wena ida esida mena (v30). Iyapana naiya wenamaga
eyaka mena wenatagamawa kebomawa da siyarai Iyesu
wenawena mu simaga ka yau kena; (v38) Kerareya ka Ma-
manuga God apunu Adamu pasipupu.
Adamu ubupu manako e gubagai Seti wenawena.
Seti ubupu manako e gubagai Inosi wenawena.
(v37) Inosi ubupu manako e gubagai Keinani wenawena.
Keinani ubupu manako e gubagai Marareo wenawena.
Marareo ubupu manako e gubagai Diyere wenawena.
Diyere ubupu manako e gubagai Inoki wenawena.
Inoki ubupu manako e gubagai Mesusera wenawena.
(v36) Mesusera ubupu manako e gubagai Remeki wenawena.
Remeki ubupu manako e gubagai Nowa wenawena.
Nowa ubupu manako e gubagai Semu wenawena.
Semu ubupu manako e gubagai Apakesedi wenawena.
Apakesedi ubupu manako e gubagai Keinani wenawena.
(v35) Keinani ubupu manako e gubagai Sira wenawena.
Sira ubupu manako e gubagai Iba wenawena.

Iba ubupu manako e gubagai Pereki wenawena.
Pereki ubupu manako e gubagai Reu wenawena.
Reu ubupu manako e gubagai Seroki wenawena.
(v34) Seroki ubupu manako e gubagai Neyo wenawena.
Neyo ubupu manako e gubagai Tera wenawena.
Tera ubupu manako e gubagai Eburamu wenawena.
Eburamu ubupu manako e gubagai Aisiki wenawena.
Aisiki ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
Diyaikapu ubupu manako e gubagai Diyuda wenawena.
Diyuda ubupu manako e gubagai Peresi wenawena.
Peresi ubupu manako e gubagai Esironi wenawena.
Esironi ubupu manako e gubagai Anai wenawena.
Anai ubupu manako e gubagai Atamini wenawena.
(v33) Atamini ubupu manako e gubagai Aminadapu wenawena.
Aminadapu ubupu manako e gubagai Nasoni wenawena.
Nasoni ubupu manako e gubagai Saramoni wenawena.
Saramoni ubupu manako e gubagai Bowasi wenawena.
Bowasi ubupu manako e gubagai Obedi wenawena.
Obedi ubupu manako e gubagai Diyese wenawena.
(v32) Diyese ubupu manako e gubagai Dewida wenawena.
Dewida ubupu manako e gubagai Natani wenawena.
Natani ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
Matata ubupu manako e gubagai Mena wenawena.
(v31) Mena ubupu manako e gubagai Mereya wenawena.
Mereya ubupu manako e gubagai Erayakimi wenawena.
Erayakimi ubupu manako e gubagai Diyonamu wenawena.
Diyonamu ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Diyuda wenawena.
Diyuda ubupu manako e gubagai Simiyoni wenawena.
(v30) Simiyoni ubupu manako e gubagai Riwai wenawena.
Riwai ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
Matata ubupu manako e gubagai Diyorimi wenawena.
Diyorimi ubupu manako e gubagai Eriyesa wenawena.
(v29) Eriyesa ubupu manako e gubagai Diyosuwa wenawena.
Diyosuwa ubupu manako e gubagai Eri wenawena.
Eri ubupu manako e gubagai Eremadamu wenawena.
Eremadamu ubupu manako e gubagai Kotami wenawena.
Kotami ubupu manako e gubagai Adi wenawena.
Adi ubupu manako e gubagai Meruki wenawena.
(v28) Meruki ubupu manako e gubagai Narai wenawena.
Narai ubupu manako e gubagai Siyasiyero wenawena.
Siyasiyero ubupu manako e gubagai Serababero wenawena.
Serababero ubupu manako e gubagai Resa wenawena.
(v27) Resa ubupu manako e gubagai Diyonani wenawena.
Diyonani ubupu manako e gubagai Diyoda wenawena.

Diyoda ubupu manako e gubagai Diyoseki wenawena.
Diyoseki ubupu manako e gubagai Semaini wenawena.
Semaini ubupu manako e gubagai Matataiyasi wenawena.
Matataiyasi ubupu manako e gubagai Masu wenawena.
(v26) Masu ubupu manako e gubagai Nagui wenawena.
Nagui ubupu manako e gubagai Esiri wenawena.
Esiri ubupu manako e gubagai Neuma wenawena.
Neuma ubupu manako e gubagai Aimosi wenawena.
(v25) Aimosi ubupu manako e gubagai Matataiyasi wenawena.
Matataiyasi ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Diyanai wenawena.
Diyanai ubupu manako e gubagai Meruki wenawena.
Meruki ubupu manako e gubagai Riwai wenawena.
Riwai ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
(v24) Matata ubupu manako e gubagai Erai wenawena.
Erai ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Iyesu wenawena.
(v23) Iyapana Iyesu mamai Diyosepa simupu, ko Iyesu e ka eba apunu Diyosepa e gubagai mibai.

4

Berokoi Apunai Seitani Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa

(Mateyu 4:1-11; Maki 1:12-13)

1 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya Iyesu rabineya posiwena kasiyara kwebu manako Iyesu awana Diyoudani kamadubu wirawena ki makeya ka Mamanuga God e Keyai ki bauwena e yabiripupu bananapupu iyapana eba idiwu tawaneya ki kaya-tagubu.

2 Mu ika bautagubu ka Berokoi Apunai Seitani ubupu Iyesu bameya bauwena manako mara apunai apeya kewowena (40) ki rabineya ka e maramara Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa. Mara ki rabineya ka Iyesu bani eba kupawa ko e maramara pa umawa wadawa da ewa wetei mebu.

3 E wetei meyawa makeya ka Seitani e bameya bauwena sibu, wagubu ke; “Kau God e Gubagai baganai ki kau nuwagi da bowa yau bani wenayagisi kupi.”

E inako wagubu,

4 ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: “Mamanuga God e okai mosi inako wagubu ke; ‘Iyapana iyamaga kerarai ka eba bani mena.”

5 Ko Seitani ade ubupu Iyesu yabiri-pupu ewapuru iyarau mo yamupu manako namari maba mo garugaru mena

wadubu tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ki kuduba minibu siwa matarau emupu. Empamawa ka Seitani wirawena Iyesu sibu wagubu ke;

6 "Gwedegwede bagibagi yau kuduba empiyei ki kasiyarai mete kina ki nau kau negeyani. Yau kuduba ka nau nene ki pokere nau nuwaneya iyapana mo kweyana wainapani ki nau e kweyani.

7 Ko kau naiya nau parausini nau yabaraneya kwarisinuwagi ramatagi kawareya uburi nau sini tepapi were ewa ki nau bagibagi yau kuduba kau negeyani."

E inako wagubu,

8 ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: "Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Nu Mamanuga God e ebo mena si tepapomu ade e mena notapomu bigabigai kwaigomu."

9 Berokoi Apunai Seitani Iyesu yonai ki wainapupu bananapupu natere kawaya Diyerusaremu kayatagubu manako e Iyesu wadubu Mamanuga God e Tawai ki tagaiya iyarau yamupu manako sibu, wagubu ke; "Kau God e Gubagai baganai ki kau kwarara yau sikipi wairau uburi." E inako wagubu, ade wagubu ke;

10 "God oka yau tapu, wagubu ke;
'Nau aneyaniyoma tonotamani eminimoto naigida mena kwayubanimoto.'
11 Ade e oka yau mete tapu;
'Aneya idamaga rabineya kau wadinimoto sumoto ki pokere kau keraragi bowa eba miniyoto.' "

Berokoi Apunai Seitani e Mamanuga God yonai kawareya inako wagubu,

12 ko Iyesu wirawena e empupu manako denai sibu, wagubu ke; "Mamanuga God e okai mosi inako wagubu ke; 'Wi nau kasiyarani matarau empamana ki nana asusu eba kwaiwogoi."

13 Berokoi Apunai Seitani e Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa da kewowena manako kamadubu kayawena. Ko e eba deni mena kamadubu kayawena.

Iyesu e upi kerarai tawana Gariri rabineya birikapupu (Mateyu 4:12-17; Maki 1:14-15)

14 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya Iyesu rabineya posiwena ki kasiyarai pokaiya ka e wirawena tawana Gariri ade kayawena. E ika bauwena ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena tawana ki rabineya iyapana kuduba wainamupu.

15 E Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai ebo ebo ki rabineya iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa ade iyapana kuduba e mamamai tagamawa e si esida mena tepapamawa.

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu
(Mateyu 13:53-58; Maki 6:1-6)

16 Ki eweya ka Iyesu e naiya kwempu kawaya ki wateya
natere Nasareta ade bauwena. Aiyata marai ki makeya ka e
maramara guriguri tawaiya kayawagawa ki pokere e karako
ika Nasareta bauwena ka e inako mete kwaewena guriguri
tawaiya yapu. E iyapana paunamugu Mamanuga God e okai
mo iyabapana ki nana bagi ubupu,
17 manako mu kaimpu Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya oka
badidi okapupu wikumupu ki Iyesu kwemupu manako
e wiku ki rikapupu wadubu rorona manako yona yau
iyabapupu, wagubu ke;
18 'Mamanuga God e nau winesinibu, manako e eya Keyai
nau rabinaneya tapu minibu siwa da nau kayasugana
e yonai bagi kawaya iyapana imagei ragidai tadeyana
ki nana. Umatampu dokodoko ragidai mu idamaga
kerapumaga rikawagana sisiyai mu tadeyana ki nana
ka e nau tonosinibu. Iyapana yabumaga kenewena
ki tawana ade empamana ade iyapana bita kawaya
wadamu ki bitamaga tekatekawagana ki nana ka nau
bausugubuwani.
19 Mamanuga God e iyapanaiyoma iyatamana ki marai
bauwena ki sisiyai nau mu tadeyani.'
20 Iyesu oka ki iyabapupu kewowena ade wikupupu tawa ki
kawaimaga ade kwebu manako kwarisiwena tondubu. Iya-
pana kuduba tawa ki rabineya e yabu dokopamawa idiwa,
21 manako e tadebu, wagubu ke; "Nau oka yau iyabapekeya
ki mibai karako wi yabugere makeya makeya matarawena."
22 Iyapana kuduba e badidi wagubu ki wainamupu ka mu
mamamatagubu mibai ka e yonai ka midiyai kawaya. Ko mu
ade notamaga babawena mu mubo mubo tagubu ke; "E ka
apunu Diyosepa e gubagai diyayai wainapemei ko e badidi
maba yona bagi kawaya inako wagau?"
23 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau kataineya
da iyapana tagamu yonai ki wi wirapumuri nau sidimuri,
iwagi ke; 'Iyapana Iyatamiyei Apunai, kau karako kiya
iyanuwagi.' Ade wi yona yau mete sidimuri, iwagi ke; 'Kau
natere Kaponiyamu rabineya badidi kwaenugeya wainamipi
ki maba kau karako kau kiya tawanageya yewe mete
kwaenuwagi da nu kau eminiyamu.'
24 Ko nau karako kawareya ade suwagani wainapumuri;
Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai e ebo
tawaneya baiyagisi ki ka e eya iyapanaiyoma e diriwai eba
kwae-tagisi.

25 Nau nidiyani wainapumuri; Naiya takari kawaya
Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
Eraidiya tondawa ki makeya ka ridi koboro ropani kawaya
tawana Isiraero rabineya idiwa. Kwamura apeya eyaka
ade siragamu ida daikere kewowena daikere eyaka mena
ki rabineya ka nawaya mo eba bauwena ki pokere tawana
kuduba ka kapoi kawaya ubupu.
26 Koboro taubanuwai ropani kawaya ika mibi wetei idiwa
ko Mamanuga God e eba ubupu oragai apunai Eraidiya mu
waitamaga nene tonopupu. Pa mena. Ridi kwaiyanai mosi
ki tawana Saidoni natere Sarepita rabineya koborowena ki e
mena bameya ka e apunu Eraidiya tonopupu.
27 Ade Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa
apunai Eraisa tondawa ki makeya ka tawana Isiraero
taubanuwai ropani kawaya mu kwakwarepumaga kwatak-
watawena. Mu ropani kawaya inako sigiratagubu idiwa ko
oragai apunai Eraisa mu mo eba iyatapu ko e ubupu tawana
Siriya ragidai mu apunumaga Namani ki e mena iyapupu.”
Iyesu inako wagubu.
28 Iyapana kuduba guriguri tawai ki rabineya Iyesu yonai
wagubu ki waina-mupu ka mu nuwamaga pupuwena,
29 manako mu kimpu ubumpu e weumpu kwenumpu
matarau bautagubu manako tainimupu gari tagaiya kay-
atagubu. Mu nateremaga ka kweya mo kwauneya ki pokere
mu e kwarareya kaupamana ki nana wainamupu.
30 Ko Iyesu mu yabumaga minibu manako mu pauna-mugu
bauwena kayawena.

Keyai berokoi apunu mo rabineya tondawa
(Maki 1:21-28)

31 Ki eweya ka Iyesu natere Kaponiyamu tawana Gariri
rabineya ki kayawena umawa da bauwena manako aiyata
marai ki makeya ka e iyapana ika idiwa mete tadeyawa
kabukabuwa tondawa.
32 Iyapana kuduba e yonai wainamupu ki mu notamaga
kowena kodabamaga kamupu mibai ka e yonai ki kasiyarai
ka kawaya.
33 Diyu ragidai gurigurimaga tawai ki rabineya ka apunu
mosi ika mete kina ki e rabineya kweya kairapu mosi ton-
dawa. Apunu ki Iyesu empupu ka e bonanai ragiragi kawaya
kwewena wagubu ke;
34 “Iyesu tawana Nasareta apunai, kau nu bamanugu ba-
didi kwaenugana ki nana baunugibi? Kau nu giriniyana ki
nana baunugibi bo? Nau kataineya kau. Kau ka Mamanuga
God e bibi tononibu apunai bagi kawaya.”

35 E inako wagubu, ko Iyesu keyai berokoi apunu ki ra-
bineya tondawa ki empupu manako siwakekepupu ragiragi
kawaya sibu, wagubu ke; “Kau yona kererenuwagi apunu
yau kamadi baunuwagi kayanuwagi.” E inako wagubu
makeya ka keyai berokoi ki apunu ki wadubu kwisipupu iya-
pana yabaramugu kwenupupu manako bauwena kayawena.
Ko apunu ki bidara mo eba wadubu.
36 Iyapana kuduba Iyesu matakira badidi kwaewena ki
emupu ka mu notamaga kowena mu mubo mubo kowa-
muguma mete manu kasiwara-tagubu, tagubu ke; “Yau ka ba-
didi? Yau ka kabuwa waunai mosi bo? Apunu yau e kasiyarai
ka kawaya. E keyai berokoi siwakeketamiyau wagau ki ka
mu e bonanai wadamu bautagamu kaya-tagamu.”
37 Mu inako tagamawa manako Iyesu badidi kwaewena
ki sisiyai tawana ki rabineya tawa tawa kawayawena
kayawena.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa
(Mateyu 8:14-17; Maki 1:29-39)

38 Iyesu Diyu ragidai mu guriguri-maga tawai ki kamadubu
manako apunu Saimoni tawaiya kayawena. E ika bauwena
ka apunu Saimoni e memenagui ridai ki muyamuyawena ika
ukwarawa ki sisiyai mu Iyesu simupu,
39 ki pokere e kanibu ridi kebari kawareya ukwarawa ki e
madaneya ubupu manako e bonanai ragiragi kawaya sigira
ki baiyonopupu. Ki makeya ka ridi ki e muyai ki kewowena
manako e deni mena kipu ubupu kanibu mu diriwamaga
kwaewena bani dai warapupu tagebu.
40 Kemorawagana kwaewagawa ki makeya ka iyapana
ubumpu mu kowa-muguma sigisigirai ropani kawaya sigira-
maga ebo ebo ki tetampu Iyesu bameya bautagubu manako
e ubupu e idai mu eyaka eyaka kawarimugu tapu da mu
kuduba iyatagubu gawarara.
41 Kweya kairapu iyapana dai rabina-mugu idiwa ki e mete
siwakeketapu da mu matarau bautagubu bonanamaga ragi-
ragi kawaya tagubu ke; “Kau ka Mamanuga God e Gubagai.”
Kweya kairupu ki mu kataimugu da e ka Keriso ki pokere
e mu tatamatapu da mu e sisiyai matarau eba tagamana ki
nana.
42 Mu ukwapamawa da nawaru dumai tarawa ki makeya
ka Iyesu e eya mena kipu ubupu iyapana kuduba yabumaga
sipeya gari tagaiya kayawena. Ko iyapana e kwaenepamawa
iwa da bananamupu manako munamupu da e mu eba kama-
ditamana kayawagana ki nana.
43 Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana Mamanuga
God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai

bagi kawaya ka nau iyapana tawana tawana kuduba mu
mete tadeyana ki nana. Nau Mamai ki nene nau tonosinibu
bausugubuwani ki pokere nau yewe mena eba tondoni ko
tawana tawana mete kayasugani dimasugoni umoni."
44 Iyesu tawana tawana umawa wadawa Diyu ragidai
mu gurigurimaga tawai rabineya dimawagawa iyapana
tadeyawa kabukabuwa umawa.

5

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yabiri winetapu
(Mateyu 4:18-22; Maki 1:16-20)

1 Mara mosi ka Iyesu kaburu kawaya Genesare papateya
uburawa manako iyapana ropani kawaya Mamanuga God e
yonai wainapamana ki nana ika bautagubu e kwagarampu
paupunampu ubumawa.
2 Ika kaburu papateya ka waka apeya ika nakamupu ki ki-
mai ragidai kaburu papateya puwarimuguma ika siruwata-
mawa idiwa.
3 Waka ki mosi ka apunu Saimoni e nene manako Iyesu
waka ki kawareya yapu apunu Saimoni sibu, wagubu ke;
"Kau waka riyapi da kaburu kaniyoto." Apunu Saimoni
waka riyapupu manako Iyesu waka ki rabineya tondawa
iyapana ropani kawaya kaburu papateya idiwa ki tadeyawa
kabukabuwa tondawa.
4 E yonawagawa da kewowena ka e apunu Saimoni ade
sibu, wagubu ke; "Kau kowagiyoma mete kina waka riya-
pumuri kaburu paunau kaniyoto manako raubiyo nene
puwari nunumuri."
5 Ko apunu Saimoni denai e sibu, wagubu ke; "Sidiyei
Kabukabuwa Apunai, kemora ka nu kimaigemeya idiweya
da nawaru yabunugu puruwena ko nu raubiyo mo eba
wadimipi. Ko kau nuwegei ki pokere nau puwari ade kau-
pani ka baganai."
6 Apunu Pita e kowaiyoma mete kina puwari ki nunu-mupu
ka puwari rabineya raubiyo posiwena da puwari waunitau
purupuru-tagamana kwaetagubu,
7 ki pokere mu kowamuguma waka mosi kawareya ki
kebomana mu waitatamana ki nana ida were taunimupu.
Mu bautagubu ka mu ewapuru raubiyo kuduba waramupu
waka apeya positampu da waka apeya ki waunitau kaburu
sumana kwae-tagubu.
8 Apunu Saimoni si daikere ka Pita raubiyo ropani kawaya
ki empupu ka e Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai
kawareya ubupu manako sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni,
nau ka apunu berokoi bigibigi ki pokere nau kamadisini
kayanuwagi."

9-10 Mu raubiyo ropani kawaya temupu ki matakirai ka
apunu Saimoni e iyapanaiyoma ade e kowaiyoma apunu
Tabadi gubagaiyoma Diyemesi yo Diyoni mete kina emupu
manako mu notamaga kowena kodabamaga ka-mupu. Ko
Iyesu wirawena apunu Saimoni sibu, wagubu ke; “Kau kudu
eba wainapiyowa. Kau karako raubiyo tepipi ki maba ka
mara karako ade mara ewa ki kau iyapana tepiyowa.”
11 Ki makeya ka mu wakamuguma tainitampu borau
nakatampu manako gwedegwede kuduba ika kamaditampu
Iyesu eweya kayatagubu.

Iyesu ubupu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu (Mateyu 8:1-4; Maki 1:40-45)

12 Mara mosi Iyesu natere mo bauwena ka apunu mosi
sigira berokoi mo wadubu e kwakwarepui kwatakwatawena
ki ika tondawa. Apunu ki Iyesu bauwena empupu ka e garu-
garu mena yabadubu Iyesu yabareya gwairiwena nikapu
mebu manako genepupu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, kau
kaubo nuwageya nau nene wainapiyei ki kau nau wadisini
bagi.”
13 Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki pokere e idai
roronapupu e mideya tapu manako sibu, wagubu ke; “Nau
nuwaneya kau iya negeyani ki pokere kau sigiragi ki nau
karako surupakani da kewoyagisi.” Iyesu yona ki wagawa
makeya ka apunu ki e sigirai garugaru mena kewowena e
midai wateya wateya bauwena manako e iyawena.
14 Ko Iyesu apunu ki tatama-pupu sibu, wagubu ke; “Nau
karako iyanibuwani ki sisiyai kau iyapana eba tade ko kau
deni mena Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
mu bama-mugu kayanuwagi da mu kau eminimoto manako
ewa kayanuwagi oragai apunai Mosisi gora tapu ki makeya
makeya kwaenuwagi puyo Mamanuga God bameya tari da
iyapana ki empomoto ki mu kataitagisi da kau sigiragi wana
kewowena.”
15 Iyesu apunu ki tatamapupu ko e bameya badidi
kwaewena ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena
iyapana tawana tawana wainamupu ki pokere iyapana
ropani kawaya eba bigabigai Iyesu bameya bautagamawa e
yonai wainapamana ade e uburana mu sigiramaga ebo ebo
ki iyatamana ki nana.
16 Ko mara dai ka Iyesu tawana tawana matarau eba
umawa ko e gari tagaiya e ebo mena guriguriwagawa ton-
dawa.

Idai kerarai badababadamawena bisi kayawena apunai (Mateyu 9:1-8; Maki 2:1-12)

17 Mara mosi Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa ton-
dawa ka Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai mete kina ika bautagubu e yonai wainapamawa
empamawa idiwa. Mu ka natere natere kuduba tawana
Gariri rabineya, tawana Diyudiya rabineya, ade natere
Diyerusaremu were mete bau-tagubu. Iyesu yonawagawa
makeya ka Mamanuga God iyapana iyatamana ki kasiyarai
e rabineya posiwena,
18 manako ki makeya ka iyapana dai ki mu waretamaga
sigirawena e idai kerarai badababadamawena bisi kaya-wena
gagara rabineya tamupu ki wadumpu ika bautagubu. Mu
nuwa-mugu tawa rabineya yamana apunu ki wadamana
Iyesu yabareya tamana ki nana,
19 ko tawa rabineya iyapana posiwena yamana watai pa
mena ki pokere mu apunu ki wadumpu tawa tagaiya yamupu
manako Iyesu tondawa kawareya tawa tagai wadumpu
bebere apunu ki mibi gagarai taburuba pokaiya kwimpu
kaumpu iyapana paunamugu Iyesu yabareya supu.
20 Mu sumamaga kawaya daganani Iyesu bameya ki Iyesu
empupu ki pokere e sigira apunai ki sibu, wagubu ke; “Ware-
tani, kau bigigi ki nau empuwani karako surupakani.”

21 Iyesu yona ki wagubu ka Mama-nuga God e gorai
kataimugu ragidai ade Parisi ragidai ika idiwa wainamupu
manako mu mubo mubo manu kasiwaratagamawa, taga-
mawa ke; “Apunu yau ka nima? Mamanuga God e mena nu
biginuga empiyau surupiyau ki pokere apunu yau berawa-
gau Mamanuga God e si giripiyau.”

22 Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki kuduba
ka Iyesu empupu ki pokere e wirawena mu manutapu,
wagubu ke; “Wi gwede nana inako notapiyamu
wereyakaurasiniyamu?
23-24 Nau sigira apunai yau e bigi surupana ki nana
suwagubuwani ko wi bera umani nau sidimupu mibai ka
wi wainapiyamu da ki ka pa yona da muyai pa mena. Ko
nau karako yona ade mosi suwagani manako wi nau matakirani muyai kawaya empumuri. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai iyapana bigimaga empana surupana ki kasiyarai wadubuwani ki wi karako nau mibisinimuri.” E inako wagubu manako wirawena sigira apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau kiri uburi kebarigi ewopi kawarapi kau tawageya kayanuwagi.”

25 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki iyapana
kuduba yabumugu garugaru mena kipu ubupu e kebari
ewopupu kawarapupu manako mibi mamamai Mamanuga
God e si tepapupu e ebo tawaiya kayawena.

26 Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu mete wainamupu manako Mamanuga God e si esida tepapamawa, tagamawa ke: “Karako ka nu gwede bagi kawaya mosi nu nubo yabunugere emipi.”

Iyesu apunu Riwai nene wagubu
(Mateyu 9:9-13; Maki 2:13-17)

27 Ki eweya ka Iyesu tawa ki kamadubu matarau bauwena manako iyapana wairamaga denai takesi tamawa ki wadawa apunai mosi si ka Riwai ika takesi wadawa wateya tondawa empupu. Empupu manako sibu, wagubu ke; “Kau karako yabi nau ewaneya uburi mete kaigamu.”

28 E inako wagubu manako apunu Riwai deni mena kipu ubupu e gwedegwedei kuduba ika kamadubu manako Iyesu eweya kayawena.

29 Mara mosi ka apunu Riwai e ebo tawaiya kupe kawaya mo Iyesu nene kwaewena. Iyapana takesi wadamawa ragidai ropani kawaya ade iyapana dai ki mete kina ika bautagubu Iyesu mete kupetagamawa idiwa.

30 Parisi ragidai ade mu kowamuguma Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu ika iyapana mete kupetagamawa idiwa emitampu ka mu gagayatagubu manako kaimpu Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai manutampu, tagubu ke; “Wi badidi pokere takesi wadamu ragidai ade iyapana bigi kwaetagamu nu tagararatamemei ragidai ki mu mete kupeiwagamu idiwu?”

31 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; “Sigira ragidai ki mu mena ka muramura apunai bameya kayatagisi ko midimaga bagi ragidai ki mu ka muramura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi.

32 Nau ka eba iyapana bagi supasupai ki mu nene bausugubuwani ko nau iyapana bigi kwaetagamu ragidai ki mu nene bausugubuwani da mu notamaga wirayagisi.” Iyesu inako wagubu.

Iyapana Mamanuga God nene bani kamadumpu
(Mateyu 9:14-17; Maki 2:18-22)

33 Iyapana dai Iyesu bameya bau-tagubu manako simupu, tagubu ke; “Apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai ade Parisi ragidai mu tadeyamu kabukabuwa ragidai mete kina ki mu kuduba ka mara dai Mamanuga God nene bani kamadamu pa guriguritagamu idiwu ko kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu ka badidi pokere inako eba kwaetagamu ko mu bani kupamu ade awana mete kubamu?”

34 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi badidi wainapiyamu? Anika waunai kupei ki

kawareya ka apunu ewai ade ridi ewai bani eba kupomono
ko pa idiwono bo? Ae, pa mena, bananatamini kupe ki
kawareya baitagisi ki ka mu eba nuwa-boya maba idiwono
ko anika waunai ki apunai mete kupetogomono idiwono.
35 Ko mara baiyagisi da iyapana anika waunai apunai ki
yadini dokodoko kayatagisi. Mara ki makeya ka e kowa-
iyoma nuwaboyatagisi bani kamadini."
36 Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana
ki nana ka Iyesu keyakeyai mosi mu ade tadebu, wagubu
ke; "Iyapana mosi e midi tatamai oragai tegereyagisi ki ka
e eba uburoto e midi tatamai waunai mosi tegerepoto tenai
yadini manako oragai ki naureya popopoto. Pa mena. E
inako kwaeyagisi ki ka e midi tatamai waunai ki giripoto
ade dabuwa tenai wadubu ki ka eba dabuwa oragai ki mete
kiyabu-maga eyaka mena.
37-38 Ki maba; Awana 'waeni' waunai ki wi awana
kororai papa kwakwarai waunai wakamupu ki rabineya
gwepumuri. Awana kororai ki ka nenanenaitau ki pokere
awana 'waeni' ebo totoripoto kawayayagisi ki ka kororai ki
mete kawayayagisi. Ko wi awana 'waeni' waunai ki awana
kororai oragai kakokakowena ki rabineya gwepumuri ki
ka awana 'waeni' waunai ki totoripoto kawayayagisi ko
awana kororai ki ka kakokakoi ki pokere wateya tondono da
baurayagisi manako awana 'waeni' ki baiyagisi kayayagisi.
39 Ade keyakeyai mosi ka yau kena; Iyapana awana 'waeni'
waunai kubomoto ade oragai mete kubomoto ki ka mu wau-
nai ki kamadini oragai mena wainapomono mibai ka awana
'waeni' oragai ka midiyai bagi kawaya ko awana 'waeni'
waunai ka midiyai pa mena." Iyesu inako wagubu.

6

Aiyata pa idiwana marai ki yonai
(Mateyu 12:1-14; Maki 2:23-28; Maki 3:1-6)

1 Aiyata marai ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa
ragidai mete kina tawana mo kayatagubu manako yawatau
ka mu kokora mo kawareya bautagubu. E tadeyau kabuk-
abuwa ragidai kokora ki kawareya kaiwa ka mu gwaba mosi
ki madai dai asusu toporu-pamawa tepamawa idamugu koto-
pamawa manako madai mibai ki kupa-mawa kaiwa.
2 Ko Parisi ragidai dai mu emitampu manako manu-
tampu, tagubu ke; "Wi badidi pokere inako kwaiwagamu?
Nu goranuga aiyata marai nene badidi wagau ki wi rau-
rupiyamu."
3 Ko Iyesu denai iyapana ki tadebu, wagubu ke; "Takari
kawaya oragai apunai Dewida badidi kwaewena ki bususui

mu oka tampu ki wi iyabamupu kataigubu bo pa mena? E kowakowai-yoma mete kina wetei metapu,

4 manako oragai apunai Dewida Mamanuga God e Tawai rabineya yapu bani buredi ki iyapana Mamanuga God nene puyo ika nakamupu ki dai e tepupu kubabu ade dai mete tepupu e kowakowaiyoma tagebu kupamupu. E inako kwaewena, ko gora wagau da bani ki ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu mena kupomoto."

5 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata marai ki Debai. E ka kawaya esida ko aiyata marai ki ka erida."

6 Aiyata marai mosi ka Iyesu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai mo yapu manako e ubupu iyapana ika tadeyawa kabukabuwa tondawa. Apunu mosi ika tondawa e idai garu ka kiyokiyowena bisi kayawena.

7 Ko mara ki ka aiyata marai ki pokere Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai dai mete kina ika bautagubu Iyesu naigida mena empamana ki nana idiwa. Mu wainamupu da e sigira ragidai aiyata marai ki makeya iyatamini bo gwede mo paerepoto gora raurupoto ki ka mu ubumoto e pari wirawirapomoto.

8 Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki ka Iyesu e ororeya mena empupu kewowena ki pokere e apunu idai kiyokiyowena apunai ki sibu, wagubu ke; "Kau yabi yewe iyapana yabara-mugu uburi." E inako wagubu manako apunu ki kipu ubupu kanibu iyapana kuduba mu yabara-mugu ubupu.

9 Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; "Wi nau sidimuri da nau wainapani; Aiyata marai ki ka nu bagi kwaigomu bo berokoi kwaigomu? Ade nu iyapana iyatamomu bo giritamomu? Nu goranuga ki nene badidi wagau?"

10 E wirawena mu kuduba emitamiyawa da kamadubu manako ade wirawena idai kiyokiyoi apunai ki sibu, wagubu ke; "Kau idagi roronapi." Apunu ki e idai roronapiyawa makeya ka e idai ki garugaru mena supasupawena.

11 Kawakawai ragidai matakira ki emupu ka mu nuwamaga pupuwena manako mu mubo mubo tagamawa kasiwara Iyesu bameya badidi kwaetagamana ki keketai kupamawa.

Iyesu apunu ida esida kewowena kerapu apeya winetapu (Mateyu 10:1-4; Maki 3:13-19)

12 Mara ki makeya ka Iyesu e eya mena kweya mo yapu posiwena manako kemora ki rabineya ika Mamanuga God bameya guriguriwagawa tondawa da nawaru puruwena.

13 Nawaru puru-wagawa ka e ubupu e tadeyau kabu-
kabuwa ragidai ki mu nene wagubu bautagubu manako
apunu mena ida esida kewowena kerapu apeya winetapu mu
simaga e 'Tononotapu Ragidai' tadebu. E winetapu ragidai
eyaka eyaka mu simaga ka yau kena;
14 Apunu Saimoni ki e si daikere Pita sibu ade Saimoni e
yowai Enduru mete kina. Apunu Diyemesi yo apunu Diyoni,
apunu Piripo yo apunu Batoromaiya,
15 apunu Mateyu yo apunu Tomasi, apunu Arapiyo gubagai
si ka Diyemesi, apunu Saimoni mosi (e ka iyapana wairamaga
gwandagi wagau ki apunai mosi),
16 apunu Diyemesi gubagai si ka Diyudiyasi ade apunu
Diyudiyasi Isikariyoto. E ka Iyesu yogoi wagubu ki apunai.

Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa ade iyatamiyawa
(Mateyu 4:23-25; Mateyu 5:1-12)

17 Iyesu e tonotapu ragidai mete kina kweyau kawamawa
da dobu mo bau-tagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
ropani kawaya e ika kwagara-mupu ubumawa. Iyapana
ropani kawaya natere natere kuduba tawana Diyudiya ra-
bineya ade natere Diyerusaremu ade natere Taya yo Saidoni
egi papasi deneya ki mete ika bautagubu e kwagaramupu
ubumawa.
18-19 Mu nuwamugu e badidi kabuwawagawa ki waina-
pamana ade e uburana mu sigiramaga ebo ebo ki mete
iyatamana ki nana ika bautagubu. Iyesu kasiyarai e ra-
bineya ki matarau bau-wagawa kayawagawa da iyapana
iyatagamawa ki pokere mu kuduba e geyapamana manako
iyatagamana ki nana wainapamawa. Iyapana gwedewau
keyai berokoi mu giritamiyawa ki mu mete bautagamawa
manako mu iya-tagamawa.

20 Iyesu ubupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai emitapu
manako tadebu, wagubu ke;

"Wi gwabau idiwu ragidai karako mamamaiwogoi, mibai
ka Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana
watai ki ka wi nene.
21 Wi karako wetei idiwu ragidai ki wi mete mamamaiwogoi,
mibai ka aita ewa ki ka wi mateiwagi.

Wi karako yadi wadamu ragidai ki wi mete mamamai-
wogoi, mibai ka aita ewa ki ka wi gwaita wadumuri.

22 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau pokanere ka
iyapana wi wainanimoto siyasiya, wi tagarara-nimoto, wi
wereyakauranimoto ade wi iyapana berokoi nidini. Ko mu
wi bamagau inako kwaetogamu ki ka wi mamamaiwogoi.

23 Mara ki baiyagisi ki ka wi mibi mamamai taereiwogoi
mibai ka wi puyoga kawaya ka kunumau wi nawanaga ton-
dau. Wi giriniyamu pasuniyamu ragidai ki mu bodamuguma
ka naiya mena Mamanuga God e bonanai wainapamawa
tagamawa ragidai ki inako mete giritamawa pasutamawa.
24 Akae, gwedegwede ropani kawaya wi bamagau uburau
ragidai. Wi karako mamamaiwagamu ki ewa kewo-yagisi.
25 Akae, wi karako mateigubu idiwu ragidai. Aita ewa ka wi
nuwaboyaiwagi mibi wetei idiwoi.

Akae, wi karako gwaita wadamu ragidai. Aita ewa ka wi
apena meyoi ade yadi kimoi.

26 Akae, wi gwedewau iyapana wi werega tagamu wi siga
esida tepapiyamu ragidai. Naiya takari kawaya ka iyapana
inako mete kwaetagamawa.

Mu dai beratagamawa tagamawa da 'nu ka Mamanuga God
e bonanai wainapemei iwegemei ragidai', manako iya-
pana mu weremaga tagamawa."

Nu iyaranuguma mete nota kwarikwarisitamomu
(Mateyu 5:38-48; 7:12)

27 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau wainasiniyamu
ragidai, nau karako wi nidiyani ki wi naigida mena waina-
pumuri; Wi iyaraguma ki wi ubumuri mu nota kwarik-
warisitamuri, ade wi wainaniyamu siyasiya ragidai ki mu
bamamugu ka wi denai bagi mena kwaiwagi.
28 Wi simaganiyamu ragidai ki denai ka wi mu waditamuri
bagi, ade wi giriniyamu pasuniyamu ragidai ki denai ka wi
mu nene Mamanuga God bameya guriguriwagi.
29 Iyapana mosi kau kwanabugeya miniyoto ki kau denai e
eba mini ko kamadi da e kau kwanabugi daikere mete miniy-
oto ka baganai. Ade iyapana mosi kau nusurugi tatamai
yadini ki kau e eba bodapi ko kamadi da e kau midigi tatamai
mosi mete yadini ka baganai.
30 Iyapana mosi kau gwedegwedegi ki genei yagisi ki kau e
kwei, ade iyapana mosi kau gwedegwedegi mo pa wadubu ki
kau eba nuwagi kasiwara ade wadi.
31 Kau nuwageya iyapana kau bamageya badidi kwaetaga-
mana wainapiyei ki kau yabiri mu bamamugu inako mete
kwaenuwagi.
32 Kau nota kwarikwarisiniyamu ragidai ki mu mena kau
denai nota kwarikwarisitamiyowa ki ka Mamanuga God ba-
didi pokere ki pokaiya kau wadiniyoto bagi? Kau kwaenugibi
ki ka eba gwede kawaya mosi. Bigi kwae-tagamu ragidai ki
mu mete kina inako deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-
tagamu idiwu.

33 Ade iyapana bagi mena kau bamageya kwaetagamu
ragidai ki mu mena bamamugu kau bagi kwaenugowa ki ka
Mamanuga God badidi pokere ki pokaiya kau wadini-yoto
bagi? Kau kwaenugibi ki ka eba gwede kawaya mosi. Bigi
kwaetagamu ragidai ki mu mete kina inako kwae-tagamu.
34 Ade kau gwede mosi iyapana mo kwebi manako kau
notapiyei da e uburoto kau suruwagi ki denai wirapana
negeyana wainapiyei ki ka Mamanuga God badidi pokere
ki denai kau wadiniyoto bagi? Bigi kwaetagamu ragidai ki
mu mete kina ka mu mubo kowamuguma bigi kwaetagamu
ragidai gwede mosi tageyamu ki mu suruwa-maga ade denai
wirapamana tagemana ki wainapiyamu.
35 Wi inako eba kwaiwogoi ko yau mena kwaiwogoi; Wi
iyaraguma nota kwarikwarisitamiyoi ade mu bamamugu
bagi mena kwaiwogoi. Wi iyapana gwede mo tagemuri ki
ka mu denai wi suruwaga wirapamana negemana ki eba
wainapiyoi. Wi bagi supasupai mena inako kwaiwogoi
yamoi ki ka wi deniga kawaya ki wi aita ewa wadumuri
ade wi ka mibai Mamanuga God Iyarau Tondau Apunai e
munuiyoma. Wainapumuri; Berokoi kwaetagamu ragidai
ade puyo wadamu ko denai parau eba tagamu ragidai ki ka
Mamanuga God mu mete waitatamiyau.
36 Ki pokere Mamanuga God wi nuwanuwaniyau ki maba
wi kowaguma inako mete nuwanuwa-tamiyoi.”

Iyapana berokoi eba tadeyomu
(Mateyu 7:1-5)

37 “Wi kowaguma emitamuri ki ka wi garugaru mu eba
waigubatamuri da Mamanuga God wi mete eba waiguba-
niyoto. Ade wi idaga gurai wi kowaguma naurimugu eba
ugwaditamuri ragiragi da Mamanuga God e idai gurai wi
naurigau mete eba ugwadini ragiragi. Iyapana berokoi wi ba-
magau badidi kwaetagubu ki wi deni mena notagogapumuri.
Wi inako kwaiwagi ki ka berokoi wi badidi kwaigubu ki
kuduba ka Mamanuga God mete notagogapoto.
38 Wi kowaguma puyo werenatamiyoi ki ka Mamanuga
God wi mete puyo werenaniyoto. E negeni ki ka wi idagau
posiyagisi siwagapoto iyapana poka nunumu dompiyamu
ade kawareya kawareya nunumu dompiyamu posiwagau
siwagapiyau ki maba posiyagisi siwagapoto. Ko wi iyapana
gwede maraitau tagemuri ki denai ka Mamanuga God wi
maraitau negeni, ade wi iyapana gwede kawaya daganani
tagemuri ki ka Mamanuga God denai kawaya daganani wi
negeni.”
39 Iyesu inako wagubu manako keyakeyai mo tadebu,
wagubu ke; “Iyapana yabui kenekenei apunai mosi ki ka e

eba uburoto e waretai yabui kenekenei ki e idaiya yadini
yawata kabuwapoto. Pa mena. E inako kwae-yogono ki ka
mu apeya ewapuru yawata paerepomoto bobau sumoto.
40 Iyapana gwede mosi kataitagamana wainapiyamu ki ka
mu eba ubumoto kabuwamaga apunai ki e raurupomoto. Ko
e badidi kabuwatamiyau ki mu kataitagisi kewoyagisi ki ka
mu katai-maga ka kabuwamaga apunai ki e katai mete eyaka
mena.
41 Kau nima kau waretagi e yabuiya gwede mugu marai
munta mo kene-pupu empipi nuwegei ki ka kau badidi
pokere naiya kau kiya yabugeya ripa tapai kawaya mo
kenepupu ki eba empipi were nuwegei.
42 Kau gwede nana kau waretagi siyei, nuwegei ke;
'Kabai, kau yabi da nau waitaniyani mugu marai munta
kau yabugeya supu ki koritapani.' Kau gwede nana inako
nuwegei ko ripa tapai kawaya kau kiya yabugi kenepupu
ki kau eba empipi were nuwagibi? Wi ka midiga pa
matakawagau ragidai. Wi yabiri ripa tapai kawaya wi wiga
yabuga kenepupu ki koritapumuri da wi tawana naigida em-
pumuri were ewa ka wi kowaguma yabumugu mugu marai
munta kene-pupu ki waitatamuri koritapumuri." Iyesu in-
ako wagubu.

Ripa mibai kirau ki yonai
(Mateyu 7:16-20; 12:33-35)

43 "Ripa iruirui kawaya ki mibai berokoi eba kiroto ade ripa
wayowayoi ki mibai bagi eba kiroto.
44 Ripa mibai kirau ki pokaiya ka wi ripa makamaga katai-
wagi. Damaya madai ki siporo eba wenapoto ade impunewa
ki madai kauma eba wenapoto.
45 Ki maba, iyapana bagai ki e nuwai notai ka taniwena
ki pokere e bagi mena kwaewagau ko iyapana berokoi ki e
nuwai notai ka berokoi mena posiwena uburau ki pokere
e berokoi mena kwaewagau. Iyapana nima e nuwai notai
nota bagi mena notapiyau ki e umuneya ka yona bagi mena
bauwagau, ko iyapana nima e nuwai notai nota berokoi
mena notapiyau ki e umuneya ka yona berokoi mena bauwa-
gau."

Tawa wadamu ragidai apeya mu keyakeyaimaga
(Mateyu 7:24-27)

46 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Wi badidi pokere
kawareya kawareya 'Kaiwawoni, Kaiwawoni' sidiyamu ko
nau nidiyakani ki wi makeya makeya eba kwaiwagamu?
47 Iyapana nima nau bamaneya baiyagisi manako nau
yonani suwagubuwani ki e makeya makeya kwaeyogono ki e

iyai badidi maba ki keyakeyai nau karako wi kabuwaniyani
wainapumuri;
48 E ka apunu mosi e tawai bebedai uruba rorowa kawa-
kawaya ukwatapu bebeda nunutapu ubumu ki maba. Awana
goya bauwena tawa ki kweyana gwairi kwaewagawa ko tawa
ki bebedai ragiragi kawaya uburawa ki pokere tawa ki eba
gwairi-wena.
49 Ko iyapana nima nau yonani pa wainapoto ko makeya
makeya eba kwaeyogono ki ka e apunu mosi e tawai bebedai
uruba iyaruiyaru ukwapupu kaupupu ki e maba. Awana
goya bauwena tawa ki minibu manako tawa ki bebedai
deni mena siwawena gwairi-pupu ki pokere tawa ki roro-
rorowena manako awana kawarapupu kaya-wena." Iyesu
inako wagubu.

7

Apunu kawai mosi e bigabigai apunai sigirawena
(Mateyu 8:5-13)

1 Iyesu dimawagawa tondawa da kamadubu manako kipu
ubupu kayawena umawa da natere Kaponiyamu bauwena.
2 Natere Kaponiyamu rabineya ka apunu kawai mosi
tawana Roumi were bauwena ika tondawa. Piyara ragidai
mu kawaimaga ka eyo. Apunu ki e bigabigai nuwaiya po
apunai mosi sigirawena powagana kwaewagawa.
3 Piyara apunai ki Iyesu sisiyai wainapupu ki pokere e
ubupu Diyu ragidai mu kawakawaimuguma dai bibi tono-
tapu da mu Iyesu siyamana bauwagana manako uburana
sigira apunai ki iyapana ki nana.

4 Mu kayatagubu Iyesu bameya bautagubu manako mu
nuwamaga notamaga eyaka mena e simupu, tagubu ke; "Nu
tononibu apunai ka apunu bagi kawaya ki pokere kau nu
mete kaigamu manako e bigabigai apunai sigirawena ki kau
iyapi.
5 Piyara apunai ki nu Diyu ragidai nu nene ebotau
wainapiyau ade nu gurigurinuga tawai ki e nu nene mete
wadubu."
6 Mu Iyesu inako simupu manako bananamupu mete kay-
atagubu.

Mu umunamawa da tawa kikireya bautagamana kwae-
tagamawa ka piyara apunai ki yona mo ade tonopupu,
wagubu ke; "Wi kaiwagi Kaiwawo apunai ki simuri da e
nau tawaneya eba umunoto. Nau ka eba gwede mo bagi
kwaesugubuwani da e nau bamaneya baiyagisi,

7 ade nau e bameya surana ki mete eba baganai. Ko
wi simuri da e wateya mena ika uburoto yagisi ki ka nau
bigabigani apunai iyayagisi.
8 Nau mete kina ka iyapana kawakawai dai mu kobamugu.
Mu gwede mo tagisi ki nau makeya makeya kwaesugani.
Ade iyapana dai nau kobaneya. Nau mu kayatagamana
suwagani ki mu kaya-tagisi ade mu kebomana suwagani ki
mu kebomoto. Ade nau bigabigani apunai nau bigani mo
kwaewagana siyani ki ka e nau bigani ki kwaeyagisi. Ko ki
maba wi karako Iyesu simuri da e yona mena yagisi manako e
umuneya ka nau bigabigani apunai iyayagisi." Piyara apunai
ki yona inako tonopupu manako iyapana kayatagubu Iyesu
bameya bautagubu yona ki makeya makeya e simupu.
9 Iyesu yona ki wainapupu ka e notai wagubu ke; "Akae,
apunu ki e sumai ka kawaya." E inako notapupu manako
wirawena iyapana ropani kawaya e eweya umunamawa ki
tadebu, wagubu ke; "Nau suwagani wainapumuri; Tawana
Isiraero ragidai wi paunagau ka nau iyapana yau e sumai
maba mo eba bananapuwani."
10 Bibi ragidai ki wiratagubu kaya-tagubu piyara apunai e
tawaiya ade bautagubu ki ka mu sigira apunai ki iyawena ika
tondawa emupu.

Koboro mosi e gubagai powena ki Iyesu iyapupu

11 Eba rowarowa ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa
ragidai ade iyapana ropani kawaya mete kina e bananamupu
natere Naini kayatagubu.
12 Natere Naini kikireya gari umampu teta nakampu ki
bameya bautagamawa ka mu natere ki ragidai yaraga mosi
powena keroramupu gari tagaiya ononopamana ki nana ika
kebomawa emitampu. Powena apunai ki e inai ka koboro, e
gubagai eyaka mena ki po-wena. Ko tawa ki ragidai ropani
kawaya ridi ki mete bautagubu kebomawa.
13 Nu Kaiwawonuga koboro ki empupu ki ka e nuwaboyai
kawaya daganani wainapupu manako sibu, wagubu ke: "Kau
yadi eba kirowa."
14 E inako wagubu manako kanibu e idai gerowo kawareya
tapu. Ki makeya ka onodiba ragidai ubumpu doko manako
Iyesu ubupu powena apunai ki sibu, wagubu ke; "Munu
waunai, nau nidiyani wainapi; Kau kiri uburi."
15 Iyesu yona ki wagawa makeya ka powena apunai ki
ade iyawena kipu ubupu bagi tondubu manako yona daikere
wagubu. Ko Iyesu munu ki wadubu e inai kwebu.
16 Iyapana kuduba matakira ki emupu ka mu notamaga
kowena kudu mete wainamupu manako Mamanuga God e
si tepamupu, tagubu ke; "Kau yonagi wagau apunai kawaya

mosi nu paunanugu bauwena. Mamanuga God e iyapanaiyoma nu iyaniyana ki nana ka e karako apunu yau tonopupu nu bamanugu bauwena yau kena."

17 Mu inako tagamawa manako Iyesu e badidi kwaewena ki sisiyai kawayawena kayawena tawana Diyudiya rabineya ade tawana tawana Diyudiya bameya ki mete kina ka iyapana kuduba e badidi kwaewena sisiyai mu kuduba wainamupu gawarara.

Apunu Diyoni e kowakowaiyoma Iyesu bameya tonotapu (Mateyu 11:2-19)

18 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e kowakowaiyoma e bameya bautagubu manako Iyesu badidi kwaewagawa umawa ki sisiyai e kabuwa-mupu.

19 E yona ki wainapupu ka e kowakowaiyoma apeya ki ade tonotapu da mu manu yau nu Kaiwawonuga manupamana, tagamana ke; "Apunu nu nawanai idiwei ki kau baganai bo nu apunu kudubai mosi bauwagana ki e nawanai idiwomu?"

20 Iyapana apeya ki Iyesu bameya bautagubu ka mu e simupu, tagubu ke; "Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni kau manunimana ki nana nu tononibu baigibi. Nu karako kau manunimei yau kena; 'Apunu nu nawanai idiwei ki kau baganai bo nu apunu kudubai mosi bauwagana ki e nawanai idiwomu?"

21 Iyapana apeya ki Iyesu bameya bautagubu ki makeya ka Iyesu iyapana sigiramaga ebo ebo iyatamiyawa, keyai berokoi iyapana giritamiyawa ki siwakeketamiyawa, ade iyapana yabu-maga kenekenei ki dai mete iyatamiyawa da mu tawana ade empamawa,

22 ki pokere e denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi wiraiwagi kaiwagi manako wi yabugere badidi empiyamu bo wainapiyamu ki kuduba wi apunu Diyoni simuri, iwagi ke; 'Iyapana yabumaga kenekenei ki tawana ade empiyamu; iyapana kerapumaga badabadamai bo kiyokiyoi ki iyatagubu ka iwu; iyapana kwakwarepumaga kwatakwatawena ki ade iyatagubu; iyapana wenagumaga kenekenei ki yona ade wainapiyamu; popotagubu ragidai ki mu dai ade iyatagubu kimpu ubumpu, ade gwabau idiwu ragidai ki mu ka yona bagi kawaya mete wainapiyamu.

23 Iyapana gwedewau mu midimaga nau bamaneya eba togawagau ragidai ki mu ka mibi mamamai idiwono.' Wi apunu Diyoni inako simuri." Iyesu inako tadebu.

24 Apunu Diyoni e tonotapu ragidai ki wiratagubu kayatagubu eweya ka Iyesu iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki apunu Diyoni e nene yona yau tadebu, wagubu ke; "Wi naiya apunu Diyoni bameya iyapana eba

idiwu tawaneya kaigubu ki ka wi gwede empamana ki nana kaigubu? Wi gwaba mosi nusuru gipiyau ki empamana ki nana kaigubu bo?

25 Wi gwede empa-mana ki nana kaigubu? Wi apunu mosi e gwedegwedei bagibagi monagawena ki empamana ki nana kaigubu bo? Pa mena, iyapana gwedegwede bagibagi umamu ragidai ki mu ka upi eba kwaetagamu ko mu ka kawakawai ragidai mu tawamaga bagi ki rabineya pa idiwu.

26 Ko karako nau sidimuri; Wi mibai gwede empamana ki nana kaigubu? Wi Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi ki e empamana ki nana kaigubu bo? Ena, wi ki nene kaigubu. Ko nau nidiyani waina-pumuri; Apunu Diyoni e ka eba Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai ki mena ko e ka ade kawaya esida,

27 mibai ka Mamanuga God e okai e nene inako wagubu ke;

‘Nau yonani wagana apunai ka nau bibi yabiri tonopani da e kau yawatagi meyoto.’

28 Oka ki inako wagubu ko nau ade nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba emitamiyamu mu paunamugu ka apunu Diyoni e mena ka kawaya esida. Ko aita ewa Ma-manuga God e gari rabineya idiwana ki marai baiyag-isi makeya ka iyapana nima munu marai munta maba tondau ki e ka ade apunu Diyoni raurupoto esida.”

29 Iyapana pakasi ragidai kuduba ade takesi wadamu ragidai mete kina Iyesu e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Ki mibai, Mamanuga God e yawatai kabuwaniyau ki ka supasupai kawaya.” Mu inako tagubu ki mibai ka apunu Diyoni ororeya mena mu siruwatapu.

30 Ko Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ki mu notamaga ka eba wirawena ade Mamanuga God mu nene kwaewena ki mu tagararamupu ki pokere apunu Diyoni mu eba siruwatapu.

31 Ko Iyesu iyapana ika idiwa ki ade tadebu, wagubu ke; “Wi karako idiwu ragidai wi iyaga badidi maba ki keya-keyai nau badidi maba suwagani?

32 Wi ka munu rasi imatau yanuwatagamu ki mu maba. Mu ka mu mubo deni deni tagamu kasiwara, tagamu ke; ‘Wi taereigamana ki nana nu kainaga minimei ko wi eba taereiwagamu.’ Bo ade tagamu ke; ‘Nu nuwaboya umayoi iwegemei ko wi yadi eba kimu.’

33 Nau keyakeyai ki suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni bauwena ki ka e Mama-nuga God nene bani kamadubu ade awana ‘waeni’ mo e mete eba kubabu. Ko wi e kwaewena ki emupu ki ka wi e

simpu siyasiya, iwagubu ke; ‘Kweya kairapu mosi e rabineya tondau.’
34 Ade nau Kunumau Kawapuwani Apunai bausug-ubuwani ki ka nau bani yo awana kubabuwani manako wi nau sidimupu, iwagubu ke; ‘Empumuri, e ka kupekupei ade awana kawaya daganani kubarau e yabarai babawagau. E takesi wadamu ragidai ade iyapana bigibigi nu tagararatamemei ragidai ki mu waretamaga.’
35 Wi inako iwagamu ko iyapana gwede-wau Mamanuga God e yonai suma-pomoto ki mu kataitagisi da Mamanuga God e notai ka mibai supasupai bagi kawaya esida.” Iyesu inako wagubu.

Ridi mosi bigi mena kwaewagawa ki Iyesu bameya bauwena

36 Parisi apunai mosi Iyesu nene bibi tonopupu da e bauwagana e tawaiya mete kupetagamana ki nana wagubu ki pokere Iyesu ika bauwena tawa rabineya kanibu tondubu manako mete kupetaga-mana kwaetagamawa.
37 Natere ki rabineya ka ridi mosi bigi mena kwae-wagawa ridai ki ika mete tondawa. Iyesu bauwena Parisi apunai ki e tawaiya kupewagawa tondawa ki sisiyai ridi ki wainapupu manako e karakara mosi ki mu bowa pokaiya yamanamupu ki rabineya e ripa otai aurai bagi kawaya mo minibu ki e wadubu Iyesu bameya kayawena.
38 E Iyesu tagere bauwena e kerareya ubupu manako yadi kipu. E yadi kirawa ki yabui iwai supu Iyesu kerarai pasipupu manako ridi ki kwarisi-wena tondubu e yabui iwai Iyesu kerareya ki e debai kumai rowarowa kawaya pokaiya surupupu. Surupupu kewowena ka e Iyesu kerarai kiyauyau-pupu manako ewa ripa otai aurai bagi kawaya ki wadubu e kerarai kawareya kwebu wira.
39 Parisi apunai ki ridi ki badidi kwaewena empupu ka e notai wagubu ke; “Apunu yau Mamanuga God e bonanai mibai wainapibena waguibena ki ka e ridi yau karako e midi geyapiyau ki e iyai berokoi mete kataiwagubena, mibai ka ridi yau ka bigibigi.” E notai inako wagubu.
40 Ko Iyesu apunu ki empupu manako sibu, wagubu ke; “Saimoni, nau yona mo kau nidiyana wainapakani.”
E inako wagubu ka apunu Saimoni denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau badidi wainapiyei ki kau sidi.”
41 Ko Iyesu keyakeyai mo e sibu, wagubu ke; “Iyapana apeya mu ka apunu kawai mosi e bameya bowa madai dai sikwatagubu. Mosi ka bowa madai kawaya daganani (500) sikwa-wena ko mosi ka bowa madai maraitau (50) ki mena sikwawena.

42 Iyapana apeya bowa madai sikwatagubu ki denai wira-
pamana marai bauwena ki ka mu bowa madai pa mena
ki pokere apunu kawai ki mu nuwaboyamaga wainapupu
manako mu sikwamaga ki kuduba e deni mena surupupu. Ko
nau karako kau manuniyani; Mu apeya ki mu paunamugu ka
nima mamama kawaya mu kawaimaga ki e bameya waina-
pupu?”
43 Iyesu inako wagubu manako apunu Saimoni denai
wagubu ke; “Nau wainapakani da bowa madai kawaya da-
ganani sikwawena apunai e sikwai surupupu ki kena.”
“Ena, kau yona mibai nuwagibi.”
44 Iyesu inako wagubu manako wira-wena ridi ki empupu
manako apunu Saimoni ade sibu, wagubu ke; “Kau ridi yau
empiyei? Nau kau tawageya bausugubuwani ki kau nau
kerarani siruwapana awanai mo eba tegebi. Ko ridi yau ka
e eya yabui iwai pokaiya nau kerarani siruwapupu manako
ewa e debai kumai pokaiya nau kerarani surupupu.
45 Nau tawageya bausugu-buwani ki kau diriwani eba
kwaenugibi nau eba kiyauyausinibi. Ko ridi yau ka nau
tawageya bausugubuwani ki makeya ka e nau kerarani mena
kiyauyaupiyawa tondawa da karako yau kena.
46 Kau awana monamonai nau debaneya eba kwebi wira
ko ridi yau e ka ripa otai aurai bagi kawaya nau kerapuni
kawareya kwebu wira.
47 Nau nidiyani wainapi; Ridi yau e paere ropani
kawaya kwaewena ki kuduba nau karako deni mena
surupuwani kewowena ki pokere e kawaya daganani nau
nota kwarikwarisi-siniyau. Ko iyapana nima paere marai
munta kwaewena manako nau uburani paere marai munta
ki surupani ki denai ka iyapana ki uburoto maraitau mena
nau nota kwarikwarisisiniyono.
48 Iyesu inako wagubu manako wirawena ridi ki empupu
sibu, wagubu ke; “Kau bigi badidi kwaenugibi ki kuduba nau
deni mena surupakani kau tagageya kwenupakani.”
49 Iyapana ika bani kupamawa idiwa Iyesu yonai ki
wainamupu ka mu mubo mubo umana misimisitagawa,
tagamawa ke; “Apunu yau ka nima? E wagubu da e bigi deni
mena surupana kwenupana ki nana wagau.”
50 Mu inako tagubu ko Iyesu ridi ki ade sibu, wagubu
ke; “Kau sumagi pokaiya ka kau iya bananapipi ki pokere
naigida mena nuwabagi rabineya kayanuwagi.”

8

Momai upu ki keyakeyai
(Mateyu 13:1-23; Maki 4:1-20)

1 Mara dai kewowena eweya ka Iyesu tawana tawana
natere natere kayawena Mamanuga God e gari rabineya e
kasiyarai pokaiya badidi maba idiwana ki yonai bagi kawaya
dimawagawa umawa. E tadeyau kabukabuwa ragidai ida
esida kewo-wena kerapu apeya,
2 ade naiya sigira ebo ebo wadumupu keyai berokoi mu
rabinamugu idiwa ko Iyesu mu iyatapu ridi dai ki mu mete
kina e mete kaya-tagubu. Ridi ki mu simaga ka yau kena;
Mosi ka Meri si daikere Magidarini tagubu (naiya ka keyai
berokoi kuduba ida daikere kewowena daikere apeya (7) e
rabineya idiwa ko Iyesu berokoi ki kuduba siwakeketapu
gawarara),
3 mosi ka Diyona (e nobomoi ka kaiwawo Erodi e piyaraiy-
oma mu kawaimaga mosi si ka Kusa), ade mosi ka Susana.
Ridi ki kena ade ridi ropani kawaya dai mete kina karako
Iyesu ade e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kayatagubu
mu waitatamawa iwa.
4 Iyapana tawana tawana bautagubu Iyesu empamana ade
e yonai waina-pamana ki nana e kwagaramupu idiwa man-
ako e mu paunamugu ubupu waigugu were tadebu, wagubu
ke;
5 “Apunu mosi ka momai dai urana kayawena. E momai
ki urawa umawa ka momai dai kerapu dabireya gwegwe-
tagubu manako midiwari garugaru mena bautagubu momai
ki kupampu gawarara.
6 Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu. Momai ki
ugwadubu susukwana ko garugaru mena sura-tagubu mibai
ka witai waira rabineya eba supu ade waira ki awana pa
mena.
7 Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwe-
tagubu wenatagubu ko gwaba niniuraurapupu ki pokere
wenatagubu ko mibai eba kipu.
8 Ko momai dai ka e waira bageya upu manako ugwede
susukwanapupu wenatagubu kawakawayatagubu momai
eyaka eyaka mibai apunai ida daikere mena (100) kipu.”

Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; “Wi wenaguga mete
kina ki ka wi nau waigugu suwagubuwani yau mibai naigida
mena wainapumuri wetawetara.”

9 Ki eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e manumupu,
tagubu ke; “Kau waigugu nuwagibi ki mibai ka badidi?”
10 Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari
rabineya idiwana ki yonai wekewekei ki mibai kuduba ka
nau matarau wi nidiyakani ko iyapana dai ki nau waigugu
mena pokaiya mu tadeyakani da mu yabu tamono ko mibai
eba empomoto ade wainapomono ko mibai eba kataitagisi.”

11 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Waigugu
suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Momai upu ki ka
Mamanuga God e eya yonai.
12 Momai ki kerapu dabireya gwegwetagubu ki mibai
ka yau kena; Iyapana dai mu ka Mamanuga God e yonai
wainapomoto ko Berokoi Apunai Seitani garugaru mena
baiyagisi mu notamaga yadini gogapoto manako yona ki
surupoto da mu yona ki eba sumapomoto ade iya waunai
mete eba yadini.
13 Momai yaroyaro kawareya gwegwetagubu ki mibai
ka yau kena; Iyapana dai mu ka Mamanuga God e yonai
wainapomoto mamamatagisi ko yona ki mibai mu rabina-
mugu eba supu tawawena ki pokere gwede mo mu sumam-
aga nukepana empana ki nana baiyagisi ki ka mu Mamanuga
God e yonai ki garugaru mena notagogapomoto.
14 Ade momai gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu
ki mibai ka yau kena; Iyapana dai mu ka Mamanuga God
e yonai wainapomoto ko mu waira yau gwedegwedei em-
pomono yabumaga midiyayogono ade mu mubo gwede-
gwedemaga kawayawagana ki nana mete wainapomono ki
pokere Mama-nuga God e yonai wainamupu ki mu notamaga
ki utapoto manako mu mibimaga mo eba kiroto raiyagisi.
15 Ko iyapana dai mu ka e momai waira bageya upu ki
maba. Mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto sumapo-
moto mu rabinamugu yadini doko manako kasiyarai kawaya
ubumono da mu mibimaga bagi kawaya kirono.”

Duna eba wekepamana ki waigugui
(Maki 4:21-25)

16 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana mosi duna be-
upoto ki ka e duna ki bani taroto? E digumau taroto bo kurari
umuneya wekepoto bo? Ae, pa mena, e duna matarau taroto
manako iyapana e bameya baitagisi ki ka duna tanai tawa
miniyau siwa ki mu empomoto.
17 Wi gwedegwede kuduba weki gwaiya kwaiwagamu ki ka
ewa marai mosi matarayagisi. Ade wi gwedegwede kuduba
utapiyamu ki utai ka ewa marai mosi wakayagisi matarayag-
isi taneya tondono.
18 Ki pokere wi yona badidi maba wainapumuri ki wi
naigida mena notapumuri wainapumuri. Iyapana nima
yona mibai wainapupu wadubu doko ki ka e yona waunai
mosi ade wainapoto yadini. Ko iyapana nima yona ki eba
wainapupu wadubu doko ki ka e ewa mo eba yadini ade
marai munta wadubu ki mete gogayagisi.”

Iyesu e inai ade e eya yowaiyoma
(Mateyu 12:46-50; Maki 3:31-35)

19 Iyesu e eya inai ade e eya yowai-yoma mete kina e
bameya bautagubu ko iyapana ropani kawaya e kwagara-
pamawa idiwa ki pokere mu e bameya bautagamana mete
yonatagamana ki ka ragiragi kawaya.
20 Iyapana mosi bauwena Iyesu sibu, wagubu ke; “Kau
inagi ade kau yowagiyoma mete kina bautagubu tawa ureya
ubumu kau nene tagamu.”
21 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Iyapana gwedewau nau
Mamai God e badidi wagau ki wainapiyamu makeya makeya
kwaetagamu ragidai ki mu mena ka mibai nau yowaniyoma
ade nau inaniyoma.”

Nusuru kawaya mo bauwena Iyesu wagubu puruwena
(Mateyu 8:23-27; Maki 4:35-41)

22 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
mete kina waka mo kawareya yamupu manako e ubupu
mu tadebu, wagubu ke; “Waka yau kawareya kaburu papasi
daikere kaigomu.” E inako wagubu manako kayatagubu.
23 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu e yabui towena ki
pokere e kwarisiwena ukwarawa. Garugaru mena ka nusuru
kawaya mo bauwena towawa wirawena yabadubu waka
rabineya posiwena manako waka waunitau kaburu surana
kwaewagawa.
24 Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai kaimpu e wad-
umpu yabuyabu simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, Kaiwa-
wonuga, nu popoigamana kwaigemei.”
Iyesu yabuwena kipu ubupu ragiragi kawaya nusuru
towawa tadebu manako ki makeya ka nusuru pamenawena
ade towawa bigawena manako kaburu kwarisiwena uk-
wapu.
25 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu
ke; “Wi sumaga ka bani?” E inako wagubu ko mu notamaga
kowena kudu mete wainapamawa mu mubo mubo taga-
mawa kasiwara, tagamawa ke; “Apunu yau ka nima? E bo-
nanai ragiragi kawaya wagubu manako nusuru yo towawa e
bonanai wadumupu.”

Kweya kairapu apunu mosi giripupu
(Mateyu 8:28-34; Maki 5:1-20)

26 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana
Gariri kamadumpu waka kawareya kaya-tagubu kaiwa da
papasi daikere Gerasini ragidai mu tawanamugu bautagubu.
27 Iyesu waka kamadubu kanibu wairau surawa ki makeya
ka apunu mosi bauwena e ika bananapupu. Apunu ki ka
natere ki mu apunumaga mosi ko kweya kairapu dai e ra-
bineya idiwa. E ebo tawaiya eba tondawa ko mara ropani
kawaya ka e iyapana popai kwakwarepumaga ragu rabineya

naka-pamawa ki mu watamugu ukwarawa. E sipuma eba umarawa ko ni matarau umawa.
28 E Iyesu empupu ki ka e kwewena Iyesu yabareya gwairi-
wena ukwapu manako e bonanai ragiragi kawaya wagubu
ke; “Iyesu, Kawainuga God Kunumau Tondau e Gubagai ka
kau. Kau gwede berapana ki nana nau bamaneya baunugibi?
Nau nidiyani; Kau eba girisini.”
29 E yona ki wagubu ki mibai ka Iyesu ororeya mena kweya
kairapu e rabineya tondawa ki siwakekepupu.

Naiya, mara ropani kawaya ka keyai berokoi ki apunu ki
wadubu doko kasiyara kweyawa. E bigawagana ki nana ka
iyapana kawareya kawareya e idai kerarai taburuba pokaiya
umamawa dokodoko, ko e kwikwi gengemu-wagawa tabu-
ruba ki purupurutagamawa manako kweya kairapu ki e
yabiripiyawa da e iyapana eba idiwu tawaneya ki kayawa-
gawa umawa.

30 Ko Iyesu apunu ki empupu manako kweya kairapu e
rabineya tondawa ki manupupu, wagubu ke; “Kau sigi ka
badidi?”
“Nau sini ka Damu Kawaya.” E inako wagubu ki mibai ka
kweya kairapu ropani kawaya apunu ki e rabineya idiwa.
31 Kweya kairapu ki kawareya kawareya nuwasiyasiya
nene Iyesu siyamawa, tagamawa ke; “Bita wadamana
tawaneya waira kobaiya ki kau eba tononiyo.”

32 Karako ka kweya madanai daikere eba uwama ka papa
boyo ropani kawaya eba bigabigai buri sipuratagamawa
idiwa. Kweya kairapu papa boyo ki emitampu ka mu Iyesu
kawareya kawareya siyamawa, tagamawa ke; “Kau nuwagi
manako nu kaigamu bo buri rabinamugu teteigamu idi-
womu.”
“Ki baganai, kaiwagi.” Iyesu inako wagubu,
33 manako kweya kairapu ki kuduba apunu ki kamadumpu
matarau bautagubu kayatagubu manako bo ki rabinamugu
tetetagubu. Ki makeya ka bo ki kuduba mu yabaramaga
babawena kweya ki erida mena garugarumupu kaburu
sikisikimupu manako nonamaga kubabu popotagubu
gawarara.

34 Bo baikamutagamawa ragidai ika idiwa gwede we-
nawena ki kuduba emupu ka mu wakapatagubu kaya-
tagubu tawa tawa iyapana tademawa iwa,
35 manako iyapana ki waratampu kayatagubu Iyesu
bameya mu mubo yabumugere empamana ki nana bau-
tagubu. Bautagubu ka mu apunu ki naiya kweya kairapu
e rabineya idiwa ko karako kamadumpu kayatagubu ki e
yabarai supasupawena monagawena ika Iyesu kerareya

bagi kawaya tondawa emupu. Mu matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu mete waina-pamawa.

36 Ko bo baikamutagamawa ragidai ubumpu mu mubo yabumugere apunu ki badidi maba iyawena emupu ki sisiyai kuduba mu kowamuguma kabuwatampu.

37 Tawana Gerasini ragidai kuduba yona ki wainamupu ka mu kudu ebotau wainamupu didigura-maga mete wagubu manako mu Iyesu baiyonomupu ki pokere e waka rabineya ade yapu posiwena kamaditapu kaya-wena.

38 Iyawena apunai ki Iyesu mete kayatagamana ki nana wagubu ko Iyesu e munapupu sibu, wagubu ke;

39 “Ae, ki pa mena. Kau wiranuwagi kau tawageya kayanuwagi manako Mamanuga God kau nene bagi kawaya badidi kwaewena ki sisiyai kuduba kau kowagiyoma tade.”

Iyesu inako wagubu manako apunu ki kayawena natere ki rabineya e bameya Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai kuduba iyapana tadeyawa umawa.

Munu ridai popai ade ridi sigisigirai
(Mateyu 9:18-26; Maki 5:21-43)

40 Iyesu waka kawareya ade wira-wena kayawena kaburu papasi daikere bauwena ka iyapana kuduba e nawanai ika idiwa ki e paraupamawa ade e diriwai kwaetagamawa.

41-42 Ki makeya ka Diyu ragidai gurigurimaga tawai ki debai apunai mosi ika bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu. Apunu ki e petei eyaka mena ki e kwamurai ka ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki e sigirawena powagana kwaewagawa ki pokere apunu ki Iyesu gigipiyawa da e tawaiya e mete kayatagamana ki nana wagubu.

Iyesu mete kayatagubu ko iyapana ropani kawaya e kwa-garamupu paupuna-mpu mete kayatagubu.

43 Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa ki kwamura ida esida kewowena kerapu apeya (12) rabineya sigira mena tondawa ko e kobaiya dara mara-mara bauwagawa. Iyapana e iyapamana kwaetagamawa ko e eba iyawena.

44 Ridi ki iyapana paunamugu Iyesu tagere ika kaniyawa manako e giyansu mena kanibu Iyesu midi tatamai ki madanai mena geyapupu manako ki makeya ka e kobaiya bau-wagawa ki deni mena kewowena.

45 Ko Iyesu wirawena iyapana manutapu, wagubu ke; “Ki nima nau geyasinibu?”

Iyapana kuduba tagubu bodaboda ki pokere apunu Pita kanibu Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni kau emani,

iyapana ropani kawaya karako kau kwagaranimpu ki geyaniyamu.”

46 Ko Iyesu wagubu ke; “Kasiyara mo nau rabinaneya bauwena kayawena ki nau wainapuwani ki pokere nau kataineya da iyapana mosi nau geyasinibu.”

47 Ridi ki wainapupu da e kwaewena ki wekepana yawatai pa mena ki pokere e kudu mibi didigurai bauwena Iyesu kerareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako iyapana kuduba yabaramugu ka e gwede nana Iyesu geyapupu ade e badidi maba garugaru mena iyawena ki sisiyai kuduba e wagubu matara.

48 Ko Iyesu ridi ki empupu manako denai sibu, wagubu ke; “Peteni, kau sumagi ki pokaiya kau iyanugibi. Kau sigiragi wana kewowena ki pokere nuwabagi rabineya kayanuwagi.”

49 Iyesu yona ki wagawa makeya ka iyapana mosi apunu Yairusi e tawai deneya bauwena apunu Yairusi sibu, wagubu ke; “Kau petegi powena. Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai yau wauneya bauwagubena ki ka baganai ko kau petegi karako powena ki pokere siyo da e wirayagisi kayayagisi.”

50 Iyesu yona ki e wenagui mena wainapupu kamadubu manako apunu Yairusi sibu, wagubu ke; “Kau notagi eba koyogono ko nau mena sumasiniyowa ki kau petegi ade iyayagisi.”

51 Mu tawau bautagubu ka Iyesu iyapana kuduba munatapu manako apunu Pita yo Diyoni yo Diyemesi ade munu ridai ki e inai mamai mete kina ki mu mena waratapu tawa rabineya yamupu.

52 Iyapana kuduba ika idiwa munu ki powena ki yadi wadamawa apenai meyamawa ki pokere Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Wi gwede apenai meyamu? Munu ridai ki eba powena ko e pa ukwarau.”

53 E inako wagubu ko mu kataimugu da munu ki mibai powena ki pokere mu e gwaigwitapamawa.

54 Ko Iyesu kanibu munu popai ki idaiya wadubu manako sibu, wagubu ke; “Peteni, nau nidiyani wainapi; Kau kiri uburi.”

55 Ki makeya ka munu ridai ki e keyai ade bauwena e rabineya yapu ugwadubu iyaiya manako e garugaru mena kipu ubupu. Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Wi bani dai kwemuri kupoto.”

56 Munu ridai ki e inai mamai mu notamaga kowena kodabamaga kamupu ko Iyesu mu tatamatapu da mu petemaga badidi maba iyawena ki sisiyai mu iyapana eba tademana ki nana wagubu.

9

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu
(Mateyu 10:5-15; Maki 6:7-13)

1-2 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida ke-
wowena kerapu apeya mu nene wagubu bautagubu man-
ako e kasiyara tagebu da mu kayatagamana kweya kairapu
ebo ebo siwakeketamana ade iyapana sigira-tagubu ragidai
mete iyatamana ki nana. E kasiyara inako tagebu manako
Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai iyapana
tademana ki nana mu tonotapu,
3 tadebu, wagubu ke; “Yawata gwedegwedei, guna, igwa,
masura, bowa madai, ade gwedegwede raragai inako ki
kuduba wi kamadumuri pa ida kasikasi kaiwagi.
4 Wi tawa mo baiwagi manako iyapana mo wi nene
kwaewagau ki ka wi e bameya ukwapu-muri idiwoi da wi
natere ki kamadu-muri makeya, ko wi tawa yabayababa mo
eba ukwapumuri.
5 Ko wi natere mo baiwagi manako iyapana wi nene eba
kwaetogomono ki ka mu beramaga berokoi matarapamana
ki nana ka wi waigugu yau mena kwaiwagi; Wi kerapuga
dogiyai mu tawamaga katamuruiya mena pasipumuri. Mu
waigugu ki empomoto ki mu kataitagisi da mu paeremupu.”
6 Iyesu inako tadebu manako mu kayatagubu kaiwa
tawana tawana tawa tawa Mamanuga God e yonai bagi
kawaya iyapana tademawa ade sigira ragidai mete iyata-
mawa iwa.

Apunu kawai Erodi e notai babawena
(Mateyu 14:1-12; Maki 6:14-29)

7 Tawana Gariri ragidai mu kawai-maga Erodi gwedeg-
wede yau kuduba wenawena ki sisiyai wainapupu ka e notai
babawena. Iyapana dai tagubu da iyapana siruwatamiyawa
apunai Diyoni naiya powena ki ade iyawena kipu ubupu,
8 dai tagubu da oragai apunai Eraidiya ade wirawena
bauwena, ade dai tagubu da Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai mosi ki naiya takari kawaya
tondawa ko powena ki ade iyawena kipu ubupu bauwena.
9 Apunu Erodi iyapana yonamaga ki wainapupu ka e
notai babawena, wagubu ke; “Nau apunu Diyoni e gobai
meyamana puru ki yonai suwagubuwani ko apunu karako
bauwena matakira ebo ebo kwaewagau wainapakani ki e ka
nima?” Apunu Erodi e notai inako wagubu manako e Iyesu
empana ki nana ki yawatai kwaenepiyawa tondawa.

Iyesu iyapana 5,000 bani tagebu
(Mateyu 14:13-21; Maki 6:30-44; Diyoni 6:1-14)

10 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade wiratagubu
bautagubu manako mu badidi kwaetagamawa ki sisiyai mu
makeya makeya Iyesu simupu. Simpu kewowena ka e mu
waratapu iyapana kamaditampu manako mu mubo mena
kayatagubu natere mo si ka Besaida bautagubu.
11 Ko mu tawana bani deneya kaya-tagamawa ki iyapana
ropani kawaya mu emitampu manako ewakumatampu kay-
atagubu mu bamamugu ade bau-tagubu. Iyesu iyapana
nuwaboyamaga wainapupu ki pokere e mu diriwamaga
kwaewena Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai
mu tadeyawa ade sigira ragidai mete iyatamiyawa.
12 Madega kanibu kekerawagawa ka Iyesu tadeyau kabuk-
abuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu
ke; “Madega surana kwaewagau ko tawana yau ka tawa pa
mena ki pokere iyapana ropani kawaya yau tonotami da mu
tawa tawa kayatagisi ukwapamana watai kwaenepomoto
ade bani kupamana ki mete kwaenetagisi.”
13 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai
tadebu, wagubu ke; “Ae, ki inako pa mena. Wi wiga baniga
dai tagemuri da mu kupomoto.”

Ko mu denai e simupu, tagubu ke; “Akae, nu bani bu-
redi ida daikere mena ade iyana apeya ki mena nu nuga
masuranuga temipi, ko iyapana yau ka ropani kawaya eba
bigabigai. Nu kaigamana mu banimaga gimarapamana ki
nene nuwegei bo?”
14 (Iyapana ika damumupu idiwa ka ropani kawaya,
uratanai mena ka kuduba 5,000.)

Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu
ke; “Wi kaiwagi iyapana tademuri da damu mo rabineya ka
iyapana 50 idiwoto ade mosi rabineya ka 50 idiwoto, mu
inako idiwoto kaya-tagisi.”
15 E tadeyau kabukabuwa ragidai kaimpu iyapana makeya
makeya inako nakatampu kewowena,
16 ka Iyesu bani buredi ida daikere mena ade iyana apeya
ki mete tepupu pairawena esida kunumau yabu tapu Ma-
manuga God bameya parauwena manako bani ki gerepupu e
tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu da mu bani ki iyapana
tagemana ki nana wagubu.
17 Iyapana kuduba bani ki kupampu matetagubu manako
ki eweya ka Iyesu kowakowai-yoma bani pirai kwanamupu
kode rabineya nunumupu manako kode ida esida kewowena
kerapu apeya posi-tagubu.

Apunu Pita Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(Mateyu 16:13-28; Maki 8:27-9:1)

18 Mara mosi ka Iyesu e eya mena guriguriwagawa tondawa manako e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu. Ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Sidimuri; Iyapana tawana tawana idiwu ki mu nau nene badidi tagamu? Mu wainapiyamu da nau ka nima?”

19 Ko mu denai e simupu, tagubu ke; “Mu dai wainapiyamu da kau ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni. Ade dai tagamu da kau ka oragai apunai Eraidiya ade wiranugibi baunugibi. Ade dai tagamu da kau ka takari kawaya Mamanuga God e bonanai wainapiyeya nuwegeya ko ponugibi manako ade iyanugibi kipi ubupi ki apunai.”

20 Mu denai inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; “Ko wiyo, wi wainapiyamu da nau ka nima?”

E yona ki wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke; “Kau ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso, Mamanuga God e nene.”

21 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu mu umunumaga umapu da mu yona ki iyapana mo eba siyamana ki nana,

22 manako ade tadebu, wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita ewa midi makari kawaya mo bananapani. Iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, ade Mamanuga God e gorai ki kataimugu ragidai mete kina ki mu kuduba ka nau tagararasinimoto manako ubumoto nau wadisinimoto susinimoto poyo. Nau posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani.”

23 E inako wagubu manako mu kuduba ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima nuwaiya nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki ka gwedegwede kuduba e eya iyai nene wainapiyau ki kuduba e kamadini manako nau ripa korosi kawareya makarisugani ki maba e mete bita makari nau pokanere maramara bananapana ki kudeya e eba wainapono ko kasiyarai kawaya e eya korosi maba kawarapoto yabadini nau ewaneya uburoto.

24 Iyapana nima e eya iyai karako yewe wairau ki nene wainapiyau ki ka e eya iyai ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere e eya iyai karako nene kaupiyau ki ka aita ewa ka iya mibai bananapoto yadini.

25 Iyapana nima waira yau gwede-gwedei kuduba tepiyau ko e eya iyai ewa nene ki e kaupiyau manako e poyagisi ki ka e aita ewa gwede yadini?

26 Iyapana nima nau pokanere bo nau yonani suwagubuwani ki pokaiya midimamayagisi ki ka aita ewa nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau Mamai ade e aneyaiyoma bagi kawaya mete kina mu tanimaga pokaiya

ade wirasugani bausugani makeya ki nau uburani iyapana
ki mete midimamapani.
27 Nau yona yau mibai wi nidiyakani; Wi karko idiwu
ragidai Mamanuga God e kasiyarai matarayagisi wi yabugere
empumuri were ewa ka wi dai popoiwagi.”

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Mateyu 17:1-8; Maki 9:2-8)

28 Iyesu yona ki wagubu makeya pura eyaka mena kwait-
ana kewowena eweya ka e apunu Pita yo Diyoni yo Diyemesi
waratapu mu mubo mena guriguritagamana ki nana kweya
mo yamupu.
29 Iyesu guriguriwagawa makeya ka e kiyabui wirawena
ebo wenawena ade e midi tatamai poe kawaya ki mete
wirawena taniwena sinini tawana kuduba minibu siwa.
30 Garugaru mena ka iyapana apeya ika mataratagubu
Iyesu mete yonatagamawa ubumawa. Mosi ka oragai apunai
Mosisi ade mosi ka oragai apunai Eraidiya.
31 Kunuma tanai bagi kawaya kawapu mu kawarimugu
minibu siwa manako Mamanuga God e ebo nuwaiya
winepupu tapu ki makeya Iyesu natere Diyerusa-remu
rabineya bita bananapana powagana ki sisiyai mu e mete
tagamawa ubumawa.
32 Apunu Pita e kowaiyoma mete kina ukwapamawa ki
yabutagubu ki ka mu Iyesu kiyabui tanai kawaya ki emupu
ade iyapana apeya e mete yonatagamawa ubumawa ki mu
mete emitampu.
33 Iyapana apeya ki Iyesu kamadamana kwaetagamawa ka
apunu Pita ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nu
yewe wi mete idiwei ka bagi kawaya. Karako ka nu nabonabo
apeya eyaka yewe waditamamu, mosi ka kau nene, mosi
ka oragai apunai Mosisi e nene, ade mosi ka oragai apunai
Eraidiya e nene. (Apunu Pita yona ki wagawa ka e notai
babawena wagawa.)
34 E yona ki wagawa makeya ka oroguma kawapu mu
ruputapu ki pokere mu notamaga kowena kudu mete waina-
pamawa.
35 Ko bonana mosi oroguma rabineya mete bauwena,
wagubu ke; ‘Yau ka nau Gubagani. Nau e winepuwani ki
pokere e mena yonai ki wi wainapiyoi idiwoi.”
36 Bonana ki yona inako wagubu kewowena eweya ka mu
Iyesu e eya mena ika uburawa emupu. E tadeyau kabuk-
abuwa ragidai apeya eyaka ki mu yabumugere badidi emupu
ade waina-mupu ki mu mubo mena notapamawa idiwa ko
sisiya ki mu iyapana mo eba simupu.

Keyai Berokoi munu mosi giripupu
(Mateyu 17:14-18; Mateyu 17:22-23; Maki 9:14-27; Maki 9:30-32)

37 Nawaru puruwena ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa
ragidai mete kweya kawareya ade wiratagubu kawamawa
manako mu kweya kerareya bautagamawa makeya ka iya-
pana ropani kawaya mu ika bananatampu.
38 Iyapana ropani kawaya ki mu pauna-mugu ka apunu
mosi ika uburawa e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke;
“Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nau nidiyakani wainapi; Kau
waitasini nau gubagani eyaka mena yau emani.
39 Maramara ka keyai berokoi mosi garugaru mena bauwa-
gau kwewagau nau gubagani wadau wairau kwenupiyau
da e idai kerarai kuduba patototagamu manako e umunai
gipoporai bauwagau uwari sisiripiyau. Keyai berokoi ki
kawareya kawareya e makari kweyau ko garugaru mena eba
kamadau.
40 Kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu keyai berokoi
ki siwakekepamana ki nana nau tadebuwani, ko mu si-
wakekemupu ko e eba bauwena kayawena.”
41 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi
nau eba suma-siniyamu ragidai. Wi paerepiyamu kawaya
daganani. Nau mara badibadi yabaranugu wi mete yewe
idiwomu? Nau mara badibadi wi bitaga kawaraponi yaroni
tondoni?” E inako wagubu manako wirawena apunu ki sibu,
wagubu ke; “Baganai, kau gubagagi wadi nau bamaneya
yabi.”
42 Munu ki yabadawa makeya ka keyai berokoi ki e ragiragi
kawaya minibu wairau kwenupupu manako munu ki e idai
kerarai kuduba patoto-tagubu. Ko Iyesu e bonanai ragiragi
kawaya keyai berokoi ki siwakekepupu, munu uratanai ki
iyapupu manako wadubu e mamai kwebu.
43 Iyapana kuduba Mamanuga God e kasiyarai kawaya ki
emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga mete kamupu.

Iyesu bagi kawaya badidi kwae-wagawa umawa ki
kawareya iyapana deni deni tagamawa kasiwara idiwa
ki pokere Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai
tadebu, wagubu ke;
44 “Nau karako wi nidiyani ki wi notaga eba gogayagisi;
Iyapana ubumoto nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau
yogoni tagisi manako iyapana dai ki mu idamaga rabineya
nau tamusinimoto.”
45 E inako wagubu ko mu notamaga ka gwede mo bo-
dapupu da mu yona ki mibai eba wainamupu. Mu e
manupamana ko mu kudu mete waina-mupu ki pokere eba
manumupu.

Nima ka kawaya esida?
(Mateyu 18:1-5; Maki 9:33-40)

46 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu
paunamugu nima ka kawaya esida ki sisiyai mu mubo deni
deni tagamawa kasiwara idiwa.
47 Mu notamaga badidi nota-pamawa ki Iyesu e ororeya
mena kataiwena ki pokere e munu mosi wadubu e madaneya
tapu,
48 manako tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima nau sini
pokaiya munu yau maba e diriwai kwaewagau ki ka e nau
diriwani mete kwaewagau. Ade iyapana nima nau diriwani
kwaewagau ki ka e nau Tonosinibu Apunai ki e diriwai mete
kwaewagau. Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Wi
wainapiyamu da wi paunagau nima ka erida ki e ka esida,
ade wi wainapiyamu da wi paunagau nima ka esida ki e ka
erida.”
49 Iyesu inako wagubu, ko apunu Diyoni ubupu e sibu,
wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, apunu mosi kau
sigi pokaiya kweya kairapu siwakeketamiyawa ki nu emipi,
ko e ka eba nu mete ewapuru iwei ki pokere e badidi kwaewa-
gawa ki nu e kamadana ki nana simipi.”
50 Apunu Diyoni inako wagubu, ko Iyesu wirawena e
tadeyau kabukabuwa ragidai apunu Diyoni mete kina denai
tadebu, wagubu ke; “Ae, wi e inako eba bodampena, mibai ka
iyapana nima wi eba tagararaniyau ki e ka wi waretaga.”

Tawana Sameriya ragidai Iyesu tagararamupu

51 Mamanuga God e Iyesu ade tepapana kunumau kayawa-
gana ki marai rogobiwena ki makeya ka Iyesu natere
Diyerusaremu kayawagana ki nana wainapupu ki pokere e
kipu ubupu deni mena natere ki yawatai kayawena.
52 E kowakowaiyoma yabiri tonotapu e nene okukunataga-
mana ki nana ki mu kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu
tawana Sameriya ragidai mu nateremaga mo bautagubu.
53 Natere ki ragidai wainamupu da Iyesu natere
Diyerusaremu kayawagawa ki ka mu gagayatagubu e diriwai
eba kwaetagubu ko baiyonomupu.
54 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Diyemesi yo Diy-
oni yona ki wainamupu ka mu nuwamaga pupuwena man-
ako wira-tagubu Iyesu simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga,
kau badidi wainapiyei? Nu Mamanuga God siyamu da
mata nonarai kunuma were kaworoto natere yau ragidai ki
uratamini popo bo?”
55 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu nakaritapu,
56 manako mu natere ki kamadumpu natere mo kay-
atagubu.

Nu Iyesu eweya badidi maba kaigamu
(Mateyu 8:19-22)

57 Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka apunu mosi Iyesu
bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; “Kau tawana
bani kayanuwagi ki nau mete kina kau ewakumaniyoni
umoni.”
58 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
“Taku kamarai ki mu gawaramaga mete kina ade midiwari
iyarau iwu ki mu tawamaga mete ripa kawareya wadamu
ko nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau ukwarana bo
aiyatasugana gawarani mo pa mena.”
59 E apunu ade mosi sibu, wagubu ke; “Kau yabi nau
ewaneya uburi mete kaigamu.”
Ko apunu ki denai wagubu ke; “Kaiwawoni, kamadisini
da nau yabiri kayasugani nau mamai powena ki ononopani
were ewa ka nau bausugani kau ewageya kayasugani.”
60 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; “Iyapana keyaimaga powena ragidai ki mu mena ubu-
moto popotagubu ragidai onono-tamini, ko kau upigi ka yau
kena; Iyapana kebomana Mamanuga God e gari rabineya
idiwana ki yonai kau dimanugowa umowa.”
61 Ade apunu mosi bauwena Iyesu sibu, wagubu ke; “Kai-
wawoni, nau kau ewageya kayasugani ko kau naiya tonosini
da nau niya iyapananiyoma parautamani were ewa ka nau
uburani kau ewageya kaniyani.”
62 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
“Iyapana nima Mama-nuga God e upi kwaewagau ko ade
wirawagau ewere kayawagana ki wainapiyau ki e kwaitana
ka Mama-nuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idi-
wana ki upi eba kwaeyagisi.”

10

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu

1 Ki eweya ka nu Kaiwawonuga e tadeyau kabukabuwa
ragidai ropani kawaya (72) ki winetapu da mu e upi kwae-
tagamana ki nana. E tawana tawana ewa kayawagana
wainapiyawa ki tawanai ka e mu apeya tawana mo tonotapu
ade apeya tawana mo tono-tapu. E inako kwaewena,
2 manako yona yau tadebu, wagubu ke; ‘Maura ka kawaya
daganani ko raupomu ragidai ka eba ropani ki pokere upi
apunai bameya guriguriwogoi da e raupomu ragidai e koko-
reya raupomutagamana ki nana tonotamini.
3 Karako wi kaiwagi, ko nau nidiyani wainapumuri; Wi ka
papa sipi munai ki maba ko taku kamarai wasibena ki mu
paunamugu ka nau wi tononiyakani.

4 Wi kaiwagi ki ka bowa madai ki sikwai bo igwa bo ker-
apuga tatamai inako ki wi eba tepiyoi ko ida kasikasi mena
kaiwagi. Ade wi iyapana yawatau bananatamuri ki wi eba
ubumoi mu parautamiyoi kwaenda wi madega kewopumuri.
5 Wi tawa mo yamuri ki ka wi yabiri yona yau mena iwagi
ke; “Parau kawaya nuwabagi pokaiya.”
6 Iyapana mosi ika nuwabagi rabineya tondau ki ka e wi
parauga ki mibai wainapoto. Ko tawa ki rabineya iyapana
mo inako pa mena ki ka wi parauga iwagubu ki wirayagisi
wi wiga rabinagau mete wadumuri kaiwagi.
7 Wi tawa mo yamuri ki ka wi tawa ki mena rabineya
kupeiwogoi idiwoi ko eba tawa roroneya iwoi. Iyapana
ubumoto bani yo awana wi negemoto ki ka baganai, ki ka wi
upiga kwaiwagamu ki denai.
8 Wi natere mo baiwagi manako iyapana ika idiwu wi
diriwaga kwae-tagisi ki ka baganai, mu bani negemoto ki wi
kupumuri.
9 Sigira ragidai dai ika mete kina ki wi ubumuri mu iy-
atamuri ade iyapana tademuri, iwagi ke; “Wi Mamanuga
God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai waunitau wi
bamagau baiyagisi.”
10 Ko wi natere mo baiwagi manako iyapana ika idiwu wi
diriwaga eba kwaetagisi ki ka wi imatau ubumuri manako
iyapana ika idiwu ki yona yau mena tademuri, iwagi ke;
11 “Wi tawanaga dogiyai nu kerapunugu pasipupu ki nu
wiga wairagau minimei gwepemei. Ko wainapumuri; Ma-
manuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai wana
rogobiwena.” Wi inako mena mu tademuri.
12 Nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana bigimaga denai
wadamana ki marai baiyagisi ki ka natere Sodomu ragidai
bita maraitau yadini ko wi diriwaga eba kwaetagubu ragidai
ki mu ka bita kawaya daganani bananapomoto.
13 Akae, natere Korasini ragidai. Akae, natere Betaida
ragidai. Wi ka aita ewa bita kawaya daganani bananapu-
muri. Matakira kawakawaya wi paunagau wenawena ki wi
yabugere emupu ko wi notaga eba wirawena. Natere Taya
yo natere Saidoni ragidai matakira ki maba empena ki ka mu
ororeya mena mu beramaga berokoi ki kamadumpena mu
notamaga wirawagu-bena Mamanuga God kabuwampena
manako mu ubumpena gwedegwede tegetegerei umampena
ku pasitagu-mpena ade mibai nuwaboyai idimpena.
14 Mamanuga God e idai gurai wi naurigau ugwadiniyana
ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e uburoto natere Taya yo
natere Saidoni ragidai kawaya daganani nuwanuwatamini
ko e wi maraitau nuwanuwaniyoto.

15 Ade natere Kaponiyamu ragidai, wi waina-piyamu da
wi wibo kasiyaraga pokaiya esida kunumau yamuri, ko nau
nidiyani wainapumuri; Ki pa mena. Mamanuga God e deni
mena wi erida nununiyoto giriniyoto.”
16 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa
ragidai yona yau mete tadebu, wagubu ke; “Iyapana
gwedewau wi yonaga wainapiyamu ki ka mu nau mete
wainasiniyamu. Ade iyapana gwedewau wi tagararaniyamu
ki ka mu nau mete tagararasiniyamu. Ade iyapana
gwedewau nau tagarara-siniyamu ki ka mu nau Tonosinibu
Apunai ki e mete tagararapiyamu.”

Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai wiratagubu ade bau-tagubu

17 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani kawaya
(72) ki mibi mamamai ade wiratagubu Iyesu bameya bau-
tagubu manako simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, nu
kweya kairapu kau sigi pokaiya siwakeketameya ki ka mu nu
umununuga wadamawa bautagamawa kayatagamawa.”
18 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke;
“Berokoi Apunai Seitani e gwairiwena kauwena yangwara
maba kunuma were kawapu ki nau empuwani.
19 Nau nidiyani wainapumuri; Nau kasiyara kuduba nege-
buwani da wi ubumuri wi iyaraga Seitani e raurupumuri
manako e kasiyarai kuduba ki wi bamagau pamenayagisi.
Nau kasiyara wi nege-buwani da wi motamota berokoi bo
tori bo gwede berokoi inako ki wi taisi kurakuratamuri ko mu
bidara wi eba negeni.
20 Nau yona yau nidibuwani ki kuduba ka mibai ko nau
ade nidiyani wainapumuri; Keyai berokoi wi umunuga wad-
umupu bautagubu kaya-tagubu ki pokaiya wi eba mamama-
iwogoi ko Mamanuga God wi siga kunumau okapupu ki
mena pokaiya wi mamamaiwagi.”
21 Ki makeya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi
Kawaya Iyesu rabineya posiwena mamama kwebu man-
ako e mibi mamamai Mamanuga God bameya parauwena,
wagubu ke; “Mamai, kau ka kunuma yo waira ki Kaiwawoi
ki pokere nau parauniyakani. Gora kataimugu ragidai ade
katai ebo ebo kataitagubu ragidai ki mu bama-mugu ka kau
yonagi wekepipi, ko iyapana karako munu rasi maba idiwu ki
mu mena bamamugu ka kau notagi matarapipi. Ena, Mamai,
kau kaubo nuwageya wainapipi da baganai ki pokere kau
inako kwaenugibi.”
22 Iyesu Mamanuga God bameya inako parauwena ke-
wowena ki ka e ade wagubu ke; “Nau Mamai gwedegwede
kuduba tegebu nau umani sidibu. E mena e eya Gubagai nau

kataisinibu wetawetara ade nau niya mena ka nau Mamai kataipuwani wetawetara. Ade iyapana gwedewau ki nau naubo nuwaneya winetapuwani da mu nau Mamai kataipamana ragidai ki mu mete kina ka nau Mamai kataipomoto.”

23 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mena yona yau tadebu, wagubu ke; “Gwedegwede iyapana eba empiyamu ki wi yabugere empiyamu ki pokere mamamaiwogoi.

24 Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri; Oragai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ropani kawaya ade kawakawai ragidai ropani kawaya mete kina ki mu ka wi karako badidi empiyamu ki mu mete empamana wainapamawa ko mu eba emupu. Ade wi karako badidi wainapiyamu ki mu mete wainapamana wainapamawa ko mu eba wainamupu.” Iyesu inako wagubu.

Keyakeyai tawana Sameriya apunai mosi e naureya

25 Mamanuga God e gorai kataiya apunai mosi Iyesu kerareya wadana ki nana e bameya bauwena manako manupupu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau badidi maba kwaesugani da nau denai maramara tondana kaniyana ki iyai yadani?”

26 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau manugi ki denai ka Mamanuga God e okai rabineya ka badidi wagau? Kau oka ki iyabapipi ki mibai kau badidi maba wainapiyei?”

27 Iyesu inako wagubu manako apunu ki denai wagubu ke; “Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Kau nuwagi notagi, kau mibigi ade kau kasiyaragi kuduba ki pokaiya nu Kaiwawonuga God deni mena nota kwarikwarisi-piyowa’, ade wagubu ke; ‘Kau kiya nene nota kwarikwarisinugei ki maba kau waretagi kau madanigeya tondau iyapanai ki e mete inako nota kwari-kwarisipiyowa.’

28 Apunu ki inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau yona mibai nuwagibi ki pokere kau inako mena kwaenugowa ki kau iya tondowa kaniyowa.”

29 Ko apunu ki e nuwaiya ka e ebo notai utautapana wainapiyawa ki pokere e Iyesu ade manupupu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai iyapana madaninugu idiwu nene wagubu ki ka iyapana gwedewau?”

30 E inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau keyakeyai mo karako suwagani ki kau wainapi; Apunu mosi natere Diyerusaremu kamadubu natere Diyeriko yawatai ki kayawena surawa da yawatau ka kuwa ragidai bautagubu e minimupu weumpu kwenumpu. E gwedegwedei ki mu

rikamupu kuwamupu manako kawareya kawareya gudapa-
mawa da e powagana kwaewagawa ka mu e pa kamadumpu
kayatagubu.
31 Mu kayatagubu eweya ka Mama-nuga God bameya
dobopiyau apunai mosi yawata ki surawa. E bidara wadubu
apunai ki buri empupu ka e paerewena tagai wirapupu deni
mena kayawena, ko e eba waitapupu.
32 Ki eweya ka kunu Riwai mu apunumaga mosi yawata
ki mete surawa. Ko e mete kina bidara wadubu apunai
ki empupu manako paerewena tagai wirapupu deni mena
kayawena.
33 Siyarai ka tawana Sameriya ragidai mu apunumaga
mosi ika yawatau surawa da bidara wadubu apunai ki buri
empupu. E nuwaboyai wainapupu,
34 ki pokere e kanibu e bameya bauwena manako awana
monamonai mosi ade awana 'waeni' mete kina ki tepupu
apunu ki e kwatai kawareya pasipupu manako sikwapupu.
E kwatai sikwapupu kewowena ka e apunu ki wadubu e ebo
papai 'donki' ki kawareya tapu manako togipupu kayatagubu
kaiwa da tawa mo bau-tagubu ka e bidara wadubu apunai
ki ika tawa rabineya tapu manako ika kwayubapiyawa ton-
dawa.
35 Nawaru puruwena ka e bowa madai bauburai apeya
warapupu tawa ki apunai mosi kwebu manako sibu, wagubu
ke; 'Bidara wadubu apunai yau kau kwayubapiyowa. Kau
bowa madai e pokaiya kwenupi ki nau ade wirasugani
bausugani makeya ka nau ki kuduba denai makeya makeya
kau negeyani.' E inako wagubu."
36 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e Mamanuga
God e gorai kataiya apunai ki manupupu, wagubu ke;
"Karako kau badidi wainapiyei? Iyapana apeya eyaka bau-
tagubu bidara wadubu apunai ki emupu, ko mu pauna-
mugu nima ubupu nu kowa-nuguma madaninugu idiwu
mu bamamugu bagi kwaigemei ki maba apunu ki bameya
kwaewena?"
37 Gora kataiya apunai ki denai wagubu ke; "Nau waina-
pakani da apunu bauwena e nuwaboyai waina-pupu ki
kena."
E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
"Kau yona mibai nuwagibi ki pokere kayanuwagi ki maba
kau mete inako kwaenugowa." Iyesu inako wagubu.

Ridi Meri yo Mata mu yonamaga

38 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kayatagubu
iwa da natere mo bautagubu ka ridi mosi si ka Mata mu
bibitapu ki pokere mu e tawaiya kayatagubu.

39 Ridi Mata e yowai Meri kanibu nu Kaiwawonuga bameya
kwarisiwena tondubu manako e yona-wagawa ki yonai
naigida mena waina-piyawa tondawa.
40 Ko ridi Mata e eba tondubu ko e tawiya ade upi marai
kawai tawa rabineya e ebo mena kwaewagawa ki pokere
Iyesu badidi yonawagawa ki e eba wainapupu. E yowai
bameya eba bagi wainapupu manako e kanibu Iyesu empupu
sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nau niya mena karako wi
tawiyaga kwaesugakani. Nau yowani nau eba waitasiniyau
ki kau empiyei bo pa mena? Kau siyo da e yabadini nau
waitasiniyoto."
41 Ridi Mata inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; "Mata, Mata, kau upi marai kawai kwaenugei ki nene
notapiyei ki pokere kau rabinagi urau.
42 Ko gwede mo eyaka mena ka kawaya esida. Kau yowagi
Meri e ka supasupai bagi kawaya kwaewena. E nau yonani
wainapana ki diriwai kwaewagau ki pokere iyapana mo eba
baiyagisi e bodapoto."

11

Mamanuga God bameya gurigurigamana ki yonai
(Mateyu 6:9-13; 7:7-11)

1 Mara mosi Iyesu Mamanuga God bameya guriguri-
wagawa tondawa da kewowena ki makeya ka e tadeyau
kabukabuwa apunai mosi e bameya bauwena manako sibu,
wagubu ke; "Kaiwawoni, iyapana siruwa-tamiyawa apunai
Diyoni e ka e eya tadeyau kabukabuwa ragidai mu badidi
maba Mamanuga God bameya guriguritagamana ki nana
ki yawatai mu kabuwatapu. Kau mete kina nu inako
kabuwaniyo."
2 E inako wagubu manako Iyesu denai tadebu, wagubu
ke; "Wi Mamanuga God bameya guriguriwagi ki ka wi inako
iwagi ke;
'Mamanuga, nu nuwanugu kau sigi bagi kawaya ki
kawayayagisi. Nu nuwanugu kau garigi rabineya
kaiwana kau kasiyaragi pokaiya idiwana ki marai
baiyagisi.
3 Kau nu baninuga maramara negeyowa,
4 ade nu kowanuguma berokoi nu bamanugu kwaetagubu ki
nu nubo notanuga deni mena surumipi ki maba berokoi nu
kwaigibi ki kuduba kau mete kau kaubo notageya deni mena
surupi.
Kau kwayubaniyo da gwede ragiragi mo eba baiyagisi nu
nukeniyoto.'
Wi inako guriguriwagi."

5-6 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai ade tadebu, wagubu ke; “Nau keyakeyai mo
suwagani wainapumuri; Tedera paunau kau waretagi mosi
e bameya kaya-nuwagi e gudui mini, nuwagi ke; ‘Kabai,
iyapana mo kemora yau rabineya nau bamaneya bauwena
ko nau diguma kororo ki pokere bani dai waitasini da nau
tawiyasugani bani kweyani.’ Kau inako nuwagi,
7 ko kau waretaga ki denai yagisi ke; ‘Kau badidi pokere nau
girisiniyei? Nau gudu umapuwani ade nau ridini mununiy-
oma mete kina ukwepemei ki pokere nau eba uburani bani
kau negeyani.’
8 Iyesu inako wagubu manako ade wagubu ke; Keyakeyai
suwagubuwani ki mibai wi wainapu-muri; Kau apunu ki
bameya kawareya kawareya genenugowa tondowa ki ka e
kemora ki rabineya gudu kwaipoto bani negeni. Ki ka eba
kau e waretai ki pokere e uburoto bani ki negeni ko kau
midimama eba wadinibu ko kawareya kawareya e gudui
miniyeya genepiyeya tondeya ki pokere e uburoto bani dai
tepoto kau negeni.
9 Ki maba, wi Mamanuga God bameya badidi iwagi ki e
negeni ade wi iya yawatai kwaenepumuri ki ka e yawata ki
wi kabuwaniyoto ade wi e gudui minimuri ki ka gudu ki wi
nene siwayagisi,
10 mibai ka iyapana gwedewau Mamanuga God bameya
genetogomono ki ka e denai mu tageni ade iyapana gwede-
wau kwaenetogo-mono ki ka mu mibai bananapomoto ade
iyapana gwedewau gudu minimono ki ka gudu ki mu nene
siwayagisi.
11 Wi gwedewau munuguma mete kina ki wi yona yau
wainapumuri; Wi munuga mosi menamena kupana nene
yagisi ki ka wi e motamota berokoi kugura kwemuri bo? Ae,
pa mena, wi menamena ki kwemuri.
12 Ade e midiwari bonai kupana nene yagisi ki ka wi e sisiya
kawakawaya pakira ki kwemuri kupoto bo? Ae, pa mena, wi
midiwari bonai ki kwemuri.
13 Ki pokere wainapumuri; Iyapana wi ka eba bagi ko wi
munuguma mu bamamugu ka wi bagi mena kwaiwagamu
ade puyo bagi mena mu tageyamu. Ko Mamanuga God e ka
bagi kawaya esida kunumau tondau ki apunai ki pokere wi
mete kataigau da nima uburoto e bameya geneyagisi ki denai
ka e uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya iyapana ki puyo
kweyoto.” Iyesu inako wagubu.

Berokoi Apunai Seitani si daikere ka Besaboro
(Mateyu 12:22-30; Mateyu 12:43-45; Maki 3:20-27)

14 Kweya kairapu mosi apunu mo e umunai bodapupu
da e yona eba wagawa ki Iyesu siwakekepupu manako
kweya kairapu ki matarau bauwena kayawagawa makeya
ka apunu ki yona supasupai ade wagubu. Iyapana ropani
kawaya Iyesu matakira kwaewena ki emupu ka mu notam-
aga kowena kodabamaga mete kamupu,
15 ko dai tagubu ke; “Kweya kairapu mu kawai-maga
Besaboro e rabineya tondau kasiyara kweyau manako kasi-
yara ki pokaiya ka e kweya kairapu kuduba ki siwakeke-
tamiyau.”
16 Iyapana dai inako tagubu ade dai nuwamugu Iyesu
kerareya wadamana ki nana e simupu, tagubu ke; “Kau
kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo kwaenuwagi da nu
empamu.”
17 Mu inako tagubu ko mu nuwa-maga notamaga ki Iyesu
kataiwena kewowena ki pokere e denai tadebu, wagubu
ke; “Tawana mosi ki ragidai nuwarara tagarara kande kasi-
waratogomono idiwono ki ka mu purupurutagisi mu mubo
mubo kaya-tagisi manako mu tawanamaga ki gumoroyagisi
gwaba umuroto. Ade iyapana tawa eyaka mena rabineya
ewa nauwa idiwono ki ka mu iyamaga giriyagisi mu mubo
mubo kayatagisi.
18 Ko ki maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiy-
oma mete kande kasiwara-tagisi ki ka e kasiyarai badidi
maba uburono? Ki pa mena. Wi iwagamu da nau keyai
berokoi mu kawaimaga Besaboro e kasiyara tegeyau pokaiya
keyai berokoi siwakeketamakani, ko ki badidi maba? Keyai
berokoi mu kawai-maga nau rabinaneya tondibena ki ka nau
badidi maba nau niya kowaniyoma ki siwakeketapena?
19 Ade Besaboro e kasiyarai pokaiya nau kwaesugubena
maba ki ka wi wiga kowaguma nima kasiyarai pokaiya
keyai berokoi ki siwakeketamuimbena? Besaboro mu mete
kasiyara tageyau bo? Nau nidiyani wainapumuri; Wi wiga
kowaguma ki manutamuri da mu tagisi.
20 Nau Mamanuga God e kasiyarai pokaiya keyai berokoi
ki siwakeketamakani bautagamu kayatagamu manako ki
pokaiya ka wi kataigamana da Mamanuga God e gari ra-
bineya kaiwana idiwana ki marai wi bamagau bauwena.”
21 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Apunu kasiyarai
kawaya ta yo kepata tepoto e ebo tawai taububarai purupono
koyagai tondono ki ka kuwa apunai eba baiyagisi e tawai ki
baupoto bo e gwedegwedei giripoto.
22 Ko kasiyara kawaya esida apunai mosi baiyagisi tawa
apunai ki e tai ade e kepatai taoropoto ki ka e tawa apunai ki
raurupoto e tawaiya yaroto. Tawa apunai e sumai ka e tai ade

e kepatai ki bamamugu tondau, ko ki ka eba baganai. Kasiyara kawaya esida apunai ki baiyagisi ki ka e tawa apunai ki raurupoto e gwedegwedei kuduba tepoto nidapoto.

23 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau diriwani eba kwaewagau ki ka e nau tagararasiniyau. Ade nima nau nene iyapana eba wara-tamiyau ki ka e mu daburitamiyau."

24 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapu-muri; Keyai berokoi iyapana mosi kamadini baiyagisi kayayagisi ki ka e tondana aiyatawagana tawanai waunai mo kwaenepono umono. E wata bagi mosi eba bananapoto ki ka e notai yagisi ke; 'Nau karako ade wirasugani wata naiya tondekeya ki kayasugani.'

25 E notai inako yagisi manako e wirayagisi baiyagisi ki ka e tawa meme warawaramupu monagamupu bagi kawaya ki empoto,

26 ki pokere e mamamayagisi kayayagisi e kowaiyoma ida daikere kewowena daikere apeya (7) e maba ko ade berokoi esida ki waratamini manako mu baitagisi ewapuru mena ika idiwono. Naiya keyai berokoi eyaka mena iyapana ki rabineya tondawa ki makeya ka e bagasitau tondawa ko karako ka keyai berokoi ropani kawaya e rabineya tawatagubu idiwu ki pokere e iyai ka berokoi kawaya." Iyesu inako wagubu.

27 Iyesu yona ki wagawa makeya ka ridi mosi ika iyapana paunamugu uburawa ki e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Ridi nima kau wenanibu ade e amui kau kubabi ki ridai ka mibi mamamai tondono."

28 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Kau yona ki nuwegei ko iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai wainapomono makeya makeya kwaetogomono ragidai ki mu ka mibi mamamai idiwono." E inako wagubu.

Iyapana matakira empamana ki nana tagamawa (Mateyu 12:38-42)

29 Iyapana ropani kawaya Iyesu kwagaramupu ubumawa ka e wirawena mu tadebu, wagubu ke; Iyapana karako idiwu ragidai wi beraga ka eba bagi. Wi kunuma matakirai ki empamana ki nana iwagamu ko matakira inako mo wi bamagau eba wenayagisi. Oragai apunai Diyouna badidi kwaewena ki mena maba wi bamagau matarayagisi.

30 Mamanuga God e takari kawaya apunu Diyouna pokaiya tawana Niniwe ragidai e kasiyarai empamana ki nana kabuwatapu ki maba ka e karako nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau pokanere iyapana karako idiwu ragidai e kasiyarai wi kabuwaniyoto.

31 Naiya takari kawaya ka tawana Seba mu ridimaga
kawai mosi tawana uwama kawaya were yabadubu apunu
Soromoni e notai supasupai pokaiya dimawagawa ki yonai
wainapana ki nana bauwena. Apunu Soromoni e ka apunu
kawaya ko nau suwagani wainapumuri; E ka ade erida ko
apunu karako bauwena apunai ki e mena ka kawaya esida.
Ko e yonai ki wi eba wainapiyamu ki pokere Mamanuga
God e idai gurai wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai
baiyagisi ki ka ridi kawai ki e mete uburoto e idai gurai
iyapana karako idiwu ragidai wi naurigau ugwadiniyoto
ragiragi.
32 Oragai apunai Diyouna dimawagawa makeya ka tawana
Niniwe ragidai mu notamaga wirawena manako mu beram-
aga berokoi kuduba kamadumpu. Ko wi inako eba kwaigubu
ki pokere Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba wi
naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka
tawana Niniwe ragidai ki mu mete ubumoto mu idamaga
gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi. Oragai apunai
Diyona e ka apunu kawaya, ko nau suwagani wainapumuri;
E ka ade erida ko karako bauwena apunai ki e mena ka
kawaya esida."

Mamanuga God e tanai nu rabinanugu tondau
(Mateyu 5:15; 6:22-23)

33 Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana mosi
e duna beupoto ki ka e duna ki eba wekepoto bo kurari
umuneya taroto. Pa mena. E matarau taroto da iyapana e
tawai rabineya yamoto ki ka mu duna ki tanai em-pomoto.
34 Ki maba, wi yabuga ka wi midiga kwakwarepuga ki
dunai. Wi yabuga bagi negai kawaya ki ka wi midiga kwak-
warepuga ade wi notaga ki mete tanai kawaya. Ko wi yabuga
gwakugwakuyagisi berokoyagisi ki ka wi midiga kwakware-
puga ade wi notaga tanai ki sisipupoto.
35 Ki pokere naigida mena idiwoi kwaenda tanai wi rabina-
gau ki sisipu umoroto.
36 Wi nuwaga notaga tanai mena ade wi midiga daikere mo
sisipu rabineya eba tondau ki ka iyapana duna pasumu tanai
miniyau siwa ki maba tanai ka wi midiga kwakwarepuga
kuduba miniyoto siwa." Iyesu inako wagubu.

Iyesu iyapana kawakawai sisibatapu
(Mateyu 23:1-36; Maki 12:38-40)

37 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka Parisi apunai mosi
bauwena e bibipupu da e mete kayatagamana e tawaiya bani
ewapuru kupetagamana ki nana wagubu. Iyesu apunu ki
banana-pupu e tawaiya yapu manako kupe wateya kwarisi-
wena tondubu.

38 Mu kupetagamana kwaetagamawa ka Diyu ragidai mu
goramaga pokaiya idamaga siruwapiyamu ki makeya Iyesu
eba kwaewena ki pokere Parisi apunai ki Iyesu empupu
manako e notai babawena.
39 Ko nu Kaiwawonuga wirawena apunu ki sibu, wagubu
ke; “Wi Parisi ragidai ka wi kapaga yo wi yogoga ki tagai mena
siruwapiyamu da iyapana wi eminimana tagamana da wi ka
baganai. Ko wi rabinagau ka berokoi posiwena kapoi mena
kwaiwagamu idiwu.
40 Wi ka notababa ragidai. Wi midiga kwakwarepuga
yamanapupu apunai ki ka e eba wi kwakwarepuga ki mena
yamanapupu ko e wagubu umuneya ka wi nuwaga notaga
mete wenapupu.
41 Nau nidiyani wainapu-muri; Gwede bani wi kapaga
yo wi yogoga rabineya posiwena uburau ki wi tepumuri
iyapana imagei ragidai tagemuri. Wi inako kwaiwagi ki ka wi
nuwaga notaga ade wi kwakwarepuga bigi posiwena ki mete
taniyagisi.
42 Akae, Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya banana-
pumuri. Wi ka kusura gumai ade kwarai ebo ebo ki tepiyamu
naigida mena damupiyamu manako damu ida esida mena
ki damu eyaka mena ki wi Mamanuga God nene tamu. Ko
iyapana bamamugu supasupai kwaiwagamana ki wi eba
kwaiwagamu ade Mamanuga God e wi eba nota kwarik-
warisipiyamu. Wi ki mete kwaigumpena ko eba damu eyaka
mena Mamanuga God kweyamana ki mena wainampena.
43 Akae, Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya banana-
pumuri. Guriguri tawai rabineya ka wi kawai gisipiyamu
kawakawai ragidai mu watamaga bagi kawaya ki kawareya
idiwu. Wi ka imatau kaiwu kebomu da iyapana wi emini-
mana paraunimana naigida mena wiwiranimana ki nana
kwaiwagamu.
44 Akae, wi ka aita bita kawaya bananapumuri.
Popotagubu ragidai mu rakimaga gwaba utapupu ki iyapana
eba empiyamu ki pokere kawareya asusu kaiwu kebomu da
ki pokaiya bigitagamu ki maba ka wi mete kina iyapana bigi
tageyamu.”
45 Iyesu yona inako wagubu ki Mamanuga God e gorai
kataiya apunai mosi wainapupu manako e Iyesu sibu,
wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau Parisi ragidai
inako tadeyei ki kau Mamanuga God e gorai kataigibi ragidai
ki nu mete nidiyei siyasiya.”
46 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Akae,
Mamanuga God e gorai kataigau ragidai, wi mete kina ka
aita bita bananapumuri. Wi wibo goraga ragiragi kawaya
ki wi iyapana kwepokaramugu bita nakapiyamu ko iyapana

wi goraga ki makeya makeya kwaetagamana ki nana muya
nunumu ki ka wi mu eba waitatamiyamu.
47-48 Akae, wi ka aita bita bananapu-muri. Naiya takari
kawaya ka wi ripakwarakwaraguma ubumpu Mama-nuga
God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki namu-
tamawa manako ononotamawa. Ko mu ononotampu wata-
maga ki wi karako monagatamiyamuki pokere mu berokoi
badidi kwaetagamawa ki wi mibi-piyamu. Mu yo wi paerega
ka eyaka mena.
49 Wi inako kwaiwagamu ki pokere Mamanuga God e katai
pokaiya ka e inako wagubu ke; 'Nau bonanani wainapamana
tagamana ragidai ade nau bigabiganiyoma ragidai mete
kina ki nau tonotamani iyapana paunamugu nau yonani
togomono iwono ko iyapana ubumoto mu dai namutamini
ade dai mu giritamini pasutamini.'
50 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e kunuma
waira yamanapupu makeya yabadubu da karako ka wi
ripakwara-kwaraguma paerepamawa e bonanai wainapa-
mawa tagamawa ragidai ki mu namutamawa kebomawa ko
ki bimbinai ka wi karako idiwu ragidai wadumuri.
51 Naiya takari kawaya mu apunu Eiboro minimpu poyo
yabadawa da Mamanuga God e Tawai rabineya 'Puyo Tamu
Watarai' ade 'Wata Tanai Bagi' ki paunau ka mu ubumpu
apunu Sekaraiya minimpu poyo, mu berokoi kuduba kwae-
tagamawa ki bimbinai ka wi wadumuri. Ena, nau yona
mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba namutampu
popotagubu ragidai mu bimbinamaga ka wi karako idiwu
ragidai wadumuri.
52 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai, wi ka
aita bita kawaya bananapumuri. Iyapana Mamanuga God
e notai kataitagamana ki katamuruiya kaiwana ki katamu-
rui ka wi kasipara tamu. Wi wiga ka nota ki eba kataiga-
mana wainapiyamu ade iyapana nota ki kataitagamana
wainapiyamu kaiwu ragidai ki mu yawatamaga ki wi bo-
dapiyamu." Iyesu inako wagubu.
53-54 Iyesu wata ki kamadubu bauwena kayawagawa
makeya ka Mamanuga God e gorai ki kataimugu ragidai
ade Parisi ragidai mete kina e kerareya wadamana da e
yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki
nana ki yawatai kwaene-pamawa. Mu e kawareya kawareya
pari wirawirapamawa, manupamawa ade ragiragi kawaya
wereyakaurapamawa.

12

Midinuga eba pa matakawagana ki sisibai
(Mateyu 10:26-33; 12:32; 10:19-20)

1 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba iyabapa-
mana makai Iyesu e yonai wainapamana ki nana dibimupu
tatara kasiwaratagamawa idiwa manako Iyesu ubupu e
tadeyau kabukabuwa ragidai naiya mu muga mena yona
yau tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapumuri; Parisi
ragidai mu banimaga bedebedepupu ki wi naigida mena
empiyoi kaisipiyoi kwaenda mu banimaga kinokinoi ki wi
pasiniyoto. Nau waigugu suwagubuwani ki mibai ka yau
kena; Parisi ragidai mu ka pa midimaga matakawagau
ragidai.
2 Gwedegwede kuduba iyapana uta-piyamu ki utai ka mara
mosi wakayagisi, ade gwedegwede kuduba wekewekei ki
ewa marai mosi matarayagisi.
3 Wi yona ebo ebo sisipu iwagubu ki kuduba ka nawarau
matarayagisi, ade wi yona ebo ebo wi tawaga gudu umampu
rabineya umana misimisi iwagubu ki yonai ka iyapana tawa
tagaiya yamoto wena siyomoto da iyapana kuduba waina-
pomoto.
4 Kowaniyoma, nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana
wi kwakwarepuga mena minimoto poyo ko gwede mosi
kawareya eba kwaetagisi ki mu kudumugu wi eba
wainapiyoi.
5 Wi nima kudeya waina-pamana ki e nau karako
wi kabuwa-niyani; Mamanuga God e mena kudeya wi
wainapiyoi. E wi namuniyana ki kasiyarai wadubu ade wi
teniyana bita wadamana tawaneya isiyaniyana ki kasiyarai
e mete wadubu. Ena, nau nidiyani wainapumuri; E mena
kudeya wi wainapiyoi.
6-7 Iyapana midiwari gunototo ida daikere mena tepomoto
iyapana gimarapomoto ki ka mu denai marai munta waibora
daragai apeya ki mena yadini mibai ka midiwari ki ka rasir-
asi. Ko wainapumuri; Midiwari ki ka rasirasi ko Mamanuga
God e ka mu mo eyaka mena kwaitana eba notagogapupu.
E yabuiya ka midiwari ki maimerei munta erida ko wi ka
kawakawaya esida. Wi debaga kumai eyaka eyaka ki e
iyaba-pupu kewowena wi notananiyau ki pokere wi kudu
eba wainapiyoi."
8 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Nau suwagani
wainapumuri; Nima uburoto iyapana paunamugu matarau
yagisi ke; 'Nau ka Iyesu e nene', nima inako yagisi ki ka
aita ewa ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete ubu-
rani manako Mamanuga God e aneyaiyoma mu yabaramugu
suwagani ke; 'Iyapana yau ka nau nene.'

9 Ko nima uburoto iyapana paunamugu matarau yagisi ke;
‘Nau ka eba Iyesu e iyapanai’, nima inako yagisi ki ka aita ewa
ka nau mete uburani manako Mamanuga God e aneyaiyoma
mu yabaramugu suwagani ke; ‘Iyapana yau ka eba nau nene.’
10 Iyapana nima uburoto Kunumau Kawapuwani Apunai
nau sidiyoto siyasiya ki ka Mamanuga God iyapana ki e bigi
deni mena surupana yawatai mete kina. Ko iyapana nima
uburoto Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki
siyoto siyasiya ki ka Mamanuga God iyapana ki e bigi deni
mena surupana yawatai pa mena.
11 Iyapana wi tenimoto mu guriguri-maga tawai rabineya
bo kawakawai ragidai ebo ebo mu yabaramugu wi nakani-
moto manako nidimoto wirawira ki ka wi taububaraga ba-
didi iwagamana ki pore eba wainapiyoi.
12 Wi yona denai iwagamana marai baiyagisi ki ka Ma-
manuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya wi badidi iwaga-
mana kabuwanibu ki makeya mena wi iwagi.” Iyesu inako
wagubu.

Apunu mosi notababa wadubu

13 Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka apunu
mosi kanibu Iyesu sibu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa
Apunai, nau tatai siyo da nu mamanuga e buderi ki e pu-
rupoto daikere nau tegeni ade daikere e eya yadini.”
14 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; “Kabai, ki ka wi wibo keteketega. Nau ka eba wi pauna-
gau uburana wi gwedegwedega purupana negeyana ki upi
wadubuwani.”
15 E inako wagubu ade iyapana kuduba tadebu, wagubu ke;
“Wi kwayubaga naigida kwaiwogoi idiwoi kwaenda kapoi
ade nuwaroro ki notai wi umaniyoto dokodoko. Wi gwedeg-
wedega mete kina bo pa mena ki ka asusu. Ki ka eba wi
gwedegwedega ki pokaiya wi iya mibai wadumuri.”
16 Iyesu inako wagubu manako keyakeyai yau tadebu,
wagubu ke; “Mara mosi ka purapura apunai mosi e kokorai
maura kawaya daganani yabadubu,
17 manako e notai wagubu ke; ‘Nau banini magara naka-
pana tawai ororeya mena posiwena,
18 ki pokere nau inako kwaesugani; Nau banini magara
nakapana tawai oragai dai nau koritatamani ade tawa wau-
nai kawakawaitau dai nau waditamani manako nau banini
magara ade nau gwedegwedeni kuduba ki nau bonda ika
nakapani.
19 Nau inako kwaesugani manako nau niya sidisugani,
suwagani ke; ‘Nau karako bani yo gwedegwede kwamura
ropani kawaya nene bonda nakapuwani ki pokere nau pa

aiyata-sugoni mibi mamamai bani irimagere kuponi ade
awana kuboroni tondoni.'
20 Apunu ki e notai inako wagubu, ko Mamanuga God e
sibu, wagubu ke; 'Kau ka notababa apunai. Kemora yau
rabineya ka kau ponuwagi manako kau banigi ade kau
gwedegwedegi kiya nene bonda nakapipi ki nima tepoto?"
21 Iyesu keyakeyai ki wagubu manako iyapana ade tadebu,
wagubu ke; "Nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena;
Iyapana gwedewau magara usi kunumau ki nene eba
wainapiyamu ko mu muga kwakwarepumaga yewe wairau
ki mena wainapiyamu gwedegwedei damupiyamu ki mu
bamamugu ka apunu yau bameya wenawena ki maba mu
bamamugu inako mete wenayagisi."

Mamanuga God mena sumapomu
(Mateyu 6:25-34)

22 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu,
wagubu ke; "Nau nidiyani wainapumuri; Wi karako yewe
idiwana ki iyai nene eba wainapiyoi. Wi masura kupamana
bo midi tatamai umamana ki bani deneya baiyagisi ki nene
wi eba wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi.
23 Bani ka eba gwede kawaya mosi ko wi iyaga ka kawaya
esida. Ade sipuma goragora ka eba gwede kawaya mosi ko wi
midiga kwakwarepuga ka kawaya esida.
24 Nau keyakeyai mosi midiwari ogaoga naureya suwagani
ki wi wainapumuri; Midiwari ki mu upi eba kwaetagamu,
mu raupomu eba kwaetagamu, ade mu bani magara naka-
pamana tawai pa mena, ko Mamanuga God maramara mu
bani tageyau. Wainapumuri; Mamanuga God e yabuiya wi
ka kawaya esida ko midiwari mu ka erida ki pokere wi bani
nene eba wainapiyoi bo nuwaboya-iwogoi.
25 Kau yewe wairau tondana ki iyai nene mena notapiyowa
kwaenepiyowa yarowa ki pokaiya kau wainapiyei da kau
iyagi piri munta rowarowayagisi yaroto bo? Ki pa mena.
26 Nau nidiyani wainapumuri; Wi notaga pokaiya
kwaenepiyoi yamoi manako ki pokaiya wi iyaga piri munta
maba eba rowarowayagisi ki ka wi gwede nana waira yau e
gwedegwedei nene wainapiyamu nuwaboyaiwagamu?
27 Ade nau keyakeyai mosi paraparawasi naureya nidiyani
ki wi wainapumuri; Paraparawasi mu ka eba upitagamu ade
mu kwakwarepumaga nene eba wainapiyamu. Ko wainapu-
muri; Apunu kawai Soromoni e ka purapura apunai ade e
gwedegwedei umapu monagawena ka tanai kawaya, ko e
gwedegwedei ki tanai ka ade marai munta erida ko para-
parawasi mu tanimaga Mamanuga God mu pa tagebu ki tanai
ka kawaya esida.

28 Gwaba karako kasiga bagi kawaya uburau ko tawiri
pasumoto ki uroto kewoyagisi. Ko wainapumuri; Mamanuga
God gwaba kaina ki pa monagatamiyau ki ka e sipuma
goragora wi negeni monaganiyoto bo? Ena, e wi negeni
monaganiyoto. Akae, wi sumaga Mamamanuga God bameya
ka marai munta erida wainapakani.
29 Wi bani kupamana bo awana kubamana ki nene eba
wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi.
30 Mamanuga God eba kataimugu ragidai tawana tawana
idiwu ki mu inako kwaetagamu kwaenetagamu iwu, ko wi
Mamaga kunumau tondau e kataiya da wi bani pa mena ade
gwedegwede pa mena pa idiwana ka eba baganai.
31 Wi e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki
kwaenei mena kwaiwagi ki ka bani yo gwedegwede inako ki
kuduba e deni mena wi negeni.
32 Kowaniyoma, wi ka eba ropani ko nau nidiyani waina-
pumuri; Wi notababa eba wadoi mibai ka wi Mamaga e gari
rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki puyoi e
nuwaiya wi negeyana wainapiyau.
33 Wi wiga gwedegwedega nidapumuri manako denai
bowa madai wadumuri ki wi iyapana imagei ragidai tage-
muri, ade wi magaraga yewe wairau eba bondaiwogoi ko wi
nuwaga notaga kunuma magarai aita ewa eba goga-wagana
ki kawareya ukworono. Usi kunumau ka kuwa ragidai eba
baitagisi wi gwedegwedega kuwatagisi ade ketere eba baitag-
isi wi gwedegwedega purupomoto.
34 Wi magaraga yewe wairau damupiyoi ki ka wi nuwaga
notaga magara ki mena kawareya ukworono. Ko wi maga-
raga kunumau damupiyoi ki ka wi nuwaga notaga kunuma
gwedegwedei ki mena kawareya ukworono.”

Yabu yabu idiwana ki nana

35-36 Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; “Apunu kawai
mosi e bigabigaiyoma e nawanai idiwu ki maba wi inako
mete idiwoi. Apunu kawai ki uburoto anika kupei kawareya
kayayagisi ki ka e bigabigaiyoma e tawai ki kwayubapomono
idiwono. E ade wirayagisi baiyagisi gudu miniyono ki ka
mu yabu idiwu ki pokere gudu garugaru mena kwaipomoto.
Ki maba wi mete kina wi midiga tatamai uma-muri duna
pasumuri manako nawana yabu yabu idiwoi.
37 Bigabiga ragidai yabu yabu nawana idiwono da mu
kawaimaga ade wirayagisi baiyagisi mu emitamini ki ka e
mu mamamamaga yagisi. Ena, nau nidiyani wainapumuri;
E eya gwedegwedei bagi ki e rikapoto nakapoto manako e
bigabigaiyoma tadeni da mu idiwoto manako e eya uburoto
mu banimaga warapoto tageni.

38 Wainapumuri; Mu kawaimaga tedera paunau bo nawaru sisipui teyonono makeya baiyagisi manako e biga-bigaiyoma e nawanai yabu yabu idiwu ki emitamini ki ka e mu mamamamaga kawaya yagisi.

39 Ko wi yona yau mete naigida mena wainapumuri; Tawa apunai ki kuwa apunai gwede madega bauwagana ki mad-egai kataiwagubena ki ka e dagurai tondibena da kuwa apunai e tawai eba baupena.
40 Ki maba, nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wira-sugana bausugana marai ki wi eba kataigau ki pokere wi mete kina yabu yabu nau nawanasiniyoi idiwoi mibai ka wi notapiyoi da nau eba bausugana marai ki nau bausugani.” Iyesu inako wagubu.

41 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e Iyesu manupupu, wagubu ke; “Kaiwa-woni, kau keyakeyai nuwagibi ki kau nu nene mena nuwagibi bo iyapana kuduba ki mu nene mete nuwagibi?”

42 E inako wagubu, ko nu Kaiwawo-nuga wirawena denai e sibu, wagubu ke; “Bigabiga apunai mosi e upi eba kamadau ko e notai supasupai mena upiwagau ki ka tawa apunai uburoto bigabiga apunai ki tepapoto siyoto da e tawa ki gwedegwedei kuduba mete kwayubapono ade e kowaiyoma bigabiga ragidai upitagamu ki mu denimaga makeya makeya tageyana ki upi e mete kwaeyogono.
43 E upi bagi kawaya inako kwaeyogono tondono da tawa apunai ki ade wirayagisi baiyagisi e empoto ki ka apunu kawai ki uburoto e bigabigai apunai ki mamamapoto.
44 Ena, nau nidiyani wainapumuri; Bigabiga apunai bagi kawaya inako upiyogono ki ka tawa apunai uburoto e tepa-poto manako siyoto, yagisi ke; ‘Nau tawani ade nau gwedeg-wedeni kuduba ki debai nau karako kau tamuniyakani.’
45 Ko bigabiga apunai ki e notai yagisi ke; ‘Nau kawaini wirawagana bau-wagana marai ki e bani paerepupu rowarowa kawaya umau wadau’, e inako notapoto manako e eya kawai gisipono e kowaiyoma bigabiga ragidai ridi yo apunu ki tauniyono makari tageyono ade bani kawaya daganani kupono awana suwakarai kuburono da e yabarai babayagisi,
46 e inako kwaeyogono ki makeya ka tawa apunai ki ade wirayagisi baiyagisi manako e bigabigai apunai ki nainipoto. Tawa apunai ade wirawagana bauwagana ki e eba nawanapiyawa ki pokere apunu kawai ki uburoto e bigabigai apunai ki gudapoto bita kweyoto manako yadini iyapana e umunui eba wadamu ragidai ki mu paunamugu kwenupoto.

47 Iyapana nima bigabiga upi kwaewagau manako tawa
apunai e upi badidi kwaewagana sibu ki e kataiwena ko e
nawana eba tondau ade upi wadubu ki e eba kwaewagau, ki
ka aita ewa ka auda kawaya iyapana ki meyoto.
48 Ko iyapana nima bigabiga upi kwaewagau ko tawa
apunai e upi badidi kwaewagana sibu ki e naigida eba waina-
pupu ki pokere e kwaeyogono manako gwede mo paerepoto,
ki ka auda maraitau iyapana ki meyoto. Iyapana nima gwede
kawaya daganani wadubu ki ka e makeya kawaya daganani
ade wirapoto. Ade nima e idaiya gwede kawaya daganani
naka-mupu ki ka e makeya kawaya daganani ade wirapoto."

Iyesu ka iyapana ewanauwaniyau ki apunai
(Mateyu 10:34-36)

49 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau waira yau
kawareya tawiri pasurana ki nana bausugubuwani ko tawiri
ki naiya mena beuwagubena ka baganai.
50 Siruwa mosi nau nawanani tondau. Nau siruwa ki bitai
ororeya mena bananapena ki ka baganai ko karako ka bita ki
nau nawanani tondau ki pokere nau nuwaboya mete waina-
pakani.
51 Wi bani wainapiyamu da wi nuwabagi rabineya yewe
wairau idiwana ki nana nau bausugubuwani? Ki pa mena.
Nau eba ki nene bausugu-buwani. Nau wi puruniyana
ewanauwa-niyana ki nana bausugubuwani.
52 Mara karako ade yabaranugu esida yamomu ki ka
iyapana ida daikere mena tawa eyaka mena idiwu ki mu
ewanauwa-tagisi. Apeya eyaka ubumoto apeya iyaratamini
bo ade apeya ubumoto apeya eyaka iyaratamini.
53 Mamai uburoto e gubagaiyoma iyaratamini ade e guba-
gaiyoma ubumoto mu mama-maga iyarapomoto. Inai
uburoto e peteiyoma iyaratamini ade e peteiyoma ubu-
moto mu inamaga iyarapomoto. Memenagui uburoto e
wawanepui iyarapoto ade e wawanepui uburoto e meme-
nagui iyarapoto."

Mara siyarai ki makai kataigamana ki nana
(Mateyu 16:1-3)

54 Iyesu iyapana inako tadebu ade tadebu, wagubu ke;
"Wi oroguma piniyogono empumuri ki wi notaga garugaru
mena yagisi ke; 'Nawaya bauwagana kwaewagau.' Manako
nawaya baiyagisi.
55 Ade wi kaukabokabo empumuri ki ka wi notaga garu-
garu mena yagisi ke; 'Kwamura uburana kwaewagau.' Man-
ako kwamura uburoto.
56 Wi ka midiga pa mataka-wagau ragidai. Wi kunumau
ade wairau badidi wenawagau ki kiyabui empiyamu manako

ki pokaiya ka wi kataigubu da nawaya baiyagisi, nusuru baiyagisi, bo kwamura marai uburoto. Ko wi gwede nana Mamanuga God karako badidi kwaewagau ki empiyamu ko wi empiyamu ki mibai wi eba kataigubu?

57 Bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki wi badidi pokere eba kataigubu?

58 Iyapana mosi kau paerepipi ki denai kau wadiniyoto wade supasupanimana ragidai mu bamamugu kayayagisi ki ka wi wiga mena paere ki wadumuri supasupa kwaenda idai gurai wi naurigau ugwadiniyau ragiragi apunai ki uburoto kau wadiniyoto pinai ragidai mu idamugu tamuniyoto manako mu ubumoto kau diburanimoto.

59 Nau suwagani wainapumuri; Kau dibura ki rabineya tondowa yarowa da kau paeregi ki denai kuduba kau kewopi were ki kau ade baunuwagi kayanuwagi." Iyesu inako wagubu.

13

Bera berokoi kamadamu kwaenda po bananapamu

1 Mara ki makeya ka iyapana dai bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; "Tawana Gariri ragidai dai ki Mamanuga God nene puyo naka-pamawa ki makeya ka apunu Pairasi e piyaraiyoma bautagubu iyapana ki namutampu gawarara."

2 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi bani wainapiyamu da tawana Gariri ragidai ki mu bigimaga ka kawaya esida ki pokere mu berokoi ki bananamupu ko ade tawana Gariri ragidai dai ki mu bigimaga ka marai munta ki pokere mu bita eba banana-mupu. Wi inako wainapiyamu bo?

3 Nau nidiyani wainapumuri; Wi wiga beraga berokoi ki wi eba kamadumuri ade wi notaga eba wirayagisi ki ka mu popotagubu ki maba wi mete inako popoiwagi.

4 Ade iyapana ropani kawaya (18) tawana Siramu rabineya idiwa da tawa iyarau kawaya ki rororororowena mu kawarimugu kawapu namutapu gawarara ki wi wainapiyamu da mu bigimaga ka kawaya esida ko iyapana dai ki natere Diyerusaremu rabineya idiwa ki mu bigimaga ka pa mena?

5 Nau kawareya ade suwagani wainapumuri; Ki pa mena, ko wi wiga beraga berokoi eba ki kamadumuri ade wi notaga eba wirayagisi ki ka mu popotagubu ki maba wi kuduba inako mete gogaiwagi."

6 Iyesu inako wagubu manako keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; "Apunu kawai mosi e wairai kawareya ka ripa damaya ika uburawa. E ripa ki madipana ki nana kawareya

kawareya empiyawa ko ripa ki eba madipupu ko ururutanai uburawa.

7 Mara mosi ka e ubupu e wairai ki kwayubapiyawa apunai sibu, wagubu ke; ‘Nau kwamura apeya eyaka rabineya ripa yau madipana ki nana empekeya kwaepekeya ko e mibai eba kipu ki pokere karako ripa yau mei kaiyara. Ripa yau ka waira pa danapiyau.’

8 E inako wagubu ko e wairai ki kwayubapiyawa apunai denai inako wagubu ke; ‘Kabai, kamadamu da kwamura eyaka mena yau kewoyagisi were empamu. Nau mugu ripa kerareya nakapani demanapani da mibai kiroto bo pa mena ki nu ika kataigamu.

9 Ripa ki kwamura yabaranugu yau rabineya mibai kiroto ki ka baganai ko pa mena ki kau ewa sidi manako nau meyani kaiyara.’ ”

Iyesu aiyata marai ki makeya ridi tagai kaikirai mosi iyapupu

10 Aiyata pa idiwana ki marai mosi ka Iyesu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya kabuwawagawa tondawa.

11 Tawa ki rabineya ka ridi mosi ika mete tondawa ki kwamura ropani kawaya (18) ki rabineya keyai berokoi mosi e tagai wadubu korekore ki pokere kutokuto umawa.

12 Iyesu ridi ki empupu manako e bameya yabadana ki nana wagubu manako sibu, wagubu ke; “Ridi, kau sigiragi ki nau karako rikapakani da kau iyanuwagi.”

13 E idai ridi ki kawareya tapu ki makeya ka ridi ki e tagai supasupawena bagi ubupu manako e Mamanuga God si tepapupu.

14 Iyesu aiyata pa idiwana marai ridi ki iyapupu ki pokere guriguri tawai ki debai apunai mosi e nuwai pupuwena manako e ubupu iyapana tadebu, wagubu ke; “Pura eyaka mena ki rabineya ka nu mara ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena upigomu. Wi nuwagau iyaigamana wainapiyamu ki ka wi upi marai ki makeya baiwagi ko eba aiyata marai ki makeya baiwagi.”

15 E inako wagubu ko nu Kaiwawo-nuga denai e sibu, wagubu ke; “Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi mete kina ka aiyata marai ki makeya upiwagamu. Wi papaga burumakau bo ‘donki’ ki wi aiyata marai ki makeya rikatamiyamu awana tageyamu bo pa mena? Ena, wi tageyamu.

16 Ridi yau e ka oragai apunai Eburamu e momai ko Berokoi Apunai Seitani kwamura ropani kawaya (18) ki rabineya e wadubu doko giripiyawa tondawa. Wi badidi pokere

iwagamu da gwede e umapu dokodoko ki nu aiyata marai ki
makeya eba rikapamu?”
17 Iyesu yona ki wagubu ki pokaiya ka e iyaraiyoma mu
debamaga musupupu. Ko iyapana pakasi ragidai e bagi
kawaya kuduba kwaewagawa ki emupu ka mu e mamamai
tagamawa.

Damaya madai ki keyakeyai
(Mateyu 13:31-32; Maki 4:30-32)

18 Iyesu iyapana manutapu, wagubu ke; “Mamanuga God e
gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki ka badidi maba?
Ki keyakeyai nu gwede naureya iwagamu?
19 Nau suwagani wainapu-muri; Ki ka ripa damaya madai
rabineya momai rasirasi ki maba. Apunu mosi ka momai
marai munta inako yadini uroto ki ka ripa kawaya mo we-
nayagisi ragai isiyapoto manako midiwari baitagisi ragai ki
kawareya tawatagisi.”

Bani buredi kawayawagana ki keyakeyai
(Mateyu 13:33)

20 Iyesu iyapana ade manutapu, wagubu ke; “Mamanuga
God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki badidi
maba ki keyakeyai nau karako gwede naureya suwagani?
21 Nau suwagani wainapumuri; Ki ka ridi mosi bani buredi
kawayawagana domai marai munta mo wadau suguna mete
wirapiyau manako suguna ki kawayawagau yarau ki maba.”

Katamuru marai munta
(Mateyu 7:13-14, 21-23)

22 Iyesu natere Diyerusaremu yawateya kayawena
kaniyawa ki ka e tawa tawa natere natere bauwagawa
kabuwawagawa inako kwaewagawa kaniyawa,
23 manako iyapana mosi e manupupu, wagubu ke; “Kaiwa-
woni, Mamanuga God e iyapana kuduba iya waunai tageni
bo iyapana dai mena iya ki tageni?”
E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke;
24 “Kunuma katamurui ka kapokapori munta ki pokere
kasiyara-iwagi nisi kandoi da wi katamuru ki teteiwagi. Nau
nidiyani wainapumuri; Iyapana ropani kawaya katamuru ki
tetetagamana kwaetogomono ko mu eba tetetagisi.
25 Mara baiyagisi da tawa apunai uburoto gudu umor-
oto manako wi tawa katamuruiya ubumuri gudu minimuri,
iwagi ke; ‘Kaiwawonuga, kau gudu nu nene kwaipi da nu
yamamu.’
Ko e denai yagisi ke; ‘Wi bani baigubu? Nau eba kataineya
wiyo.’

26 Ko wi denai iwagi ke; ‘Nu bani yo awana kau mete ewa-
puru dibipemeya kupemeya ade kau ubureya nu imatanugu
kabuwaniyeya.’
27 Ko e denai yagisi ke; ‘Wi bani baigubu? Nau eba
kataineya wiyo. Wi ka berokoi kwaigamawa ragidai ki
pokere kamadisinimuri kaiwagi.’
28 Mara ki makeya ka wi yabu tamuri manako oragai
apunai Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu ade Mamanuga God
e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kuduba ki mete
kina ika Mamanuga God e gari rabineya idiwono emitamuri.
Nau suwagani wainapumuri; Mara ki makeya ka e uburoto
gari tagaiya wi isiyaniyoto manako wi yadi wadoi wi uwariga
meme kaikirapiyoi ‘ikui akui’ iwogoi.
29 Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau ki deneya baitagisi Mamanuga God e gari
rabineya kaiwoto kupe wateya wata yadini idiwono.
30 Mara ki makeya ka iyapana karako ewa ubumu ragidai
ki mu yabiritagisi ade iyapana karako yabiri ubumu ragidai
ki mu ka ewa ubumoto.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu natere Diyerusaremu nene nuwaboyawena
(Mateyu 23:37-39)

31 Mara ki makeya ka Parisi ragidai dai Iyesu bameya
bautagubu, tagubu ke; “Apunu kawai Erodi kau nuniyana po
wainapiyau ki pokere kau tawana yau kamadi kayanuwagi.”
32 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu
ke; “Wi kaiwagi taku kamarai apunai ki simuri, iwagi ke;
‘Kau wainapi; Nau karako ade marawani kweya kairapu
iyapana rabinamugu idiwu ki siwakeketamoni ade sigira
ragidai mete iyatamoni ko mara ki tetaiya ka nau upi ki
kewopani.’ Wi kaiwagi e inako simuri,
33 mibai ka karako, marawani ade mara ki tetaiya ka
nau tawana tawana umoni da siyarai ka nau natere
Diyerusaremu bausugani. Mu ubumoto Mamanuga God
e bonanai wainapiyau wagau apunai natere kudubai mo
rabineya minimoto poyo ki ka eba baganai.
34 Akae, natere Diyerusaremu, natere Diyerusaremu;
Kau iyapanagiyoma ubumu Mamanuga God e bonanai
wainapiyamu tagamu ragidai ki mu namutamiyamu ade
e bigabigaiyoma kau bamageya tonotamiyau ki mu bowa
were mete namutamiyamu. Kokoroku ridai e munuiy-
oma e mabui kobaiya sikwatamiyau ki maba ka nau mara
badibadi taganugu kayawena nau idani rabineya wi idiwana
wainapekeya ko wi nau bodabodasinimawa.
35 Wainapu-muri; Nau kamadiniyani kayasugani ki ka wi
tawaga gumoroyagisi. Wi nau ewa mo eba emisinimuri ko

wi idiwoi yamoi da wi iwagi ke; ‘Kaiwawonuga e si kasiyarai pokaiya baunugibi Apunai, Mamanuga God kau wadiniyoto bagi,’ wi inako sidimuri ki makeya ka wi nau ade emisinimuri.”

14

Iyesu sigira apunai mosi iyapupu

1 Aiyata pa idiwana marai mo bauwena ki makeya ka Iyesu
Parisi ragidai mu kawaimaga mosi e tawaiya kupewagana
kayawena. Iyapana ika dibimupu idiwa ki mu e naigida
mena empamawa idiwa,
2 manako ki makeya ka apunu mosi e idai kerarai kuruku-
rupawena ika Iyesu bameya bauwena.
3 Iyesu wirawena Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai ade Parisi ragidai mete kina ika idiwa ki manutapu,
wagubu ke; “Karako ka aiyata marai ki pokere nau apunu yau
iyapani ki nau gora raurupani bo?”
4 E inako wagubu ko mu yona denai mo eba tagubu ki
pokere e wirawena sigira apunai ki wadubu iyapupu manako
tonopupu kayawena.
5 Ko Iyesu iyapana ki ade manutapu, wagubu ke; “Aiyata
marai ki makeya wi munuga bo wi papaga mosi urubau
kauyagisi ki ka wi sumuri e tainipumuri bo pa mena?”
6 E inako wagubu ko mu denai tagamana babatagubu.
7 Iyapana ropani kawaya ika kupe ki kawareya bautagubu
ki mu kuduba nuwamugu ka kebari bagi kawareya idiwana
kwaetagamawa ko mu tonau eba idiwana wainapamawa.
Iyesu mu emitapu manako e keyakeyai yau mu tadebu,
wagubu ke;
8 “Apunu mosi anikawagana ki kupei nene wi bibiniyoto
ki ka wi kebari bagi kawareya eba idiwuri kwaenda iyapana
kawai mosi baiyagisi,
9 manako kupe ki kwaewagau apunai wi nidiyoto, yagisi ke;
‘Wi riyaiwagi tonau idiwoi da apunu kawai yau kebari bagi ki
kawareya tondini.’ E inako yagisi manako wi iyapana yabu-
mugu riyaiwagi tonau idiwuri ki ka wi midimama wadiniy-
oto.
10 Ko nau karako wi nidiyani yau kwaiwagi; Iyapana
mosi wi bibiniyoto ki ka wi naiya kaiwuri tonau idiwoi
manako kupe kwaewagau apunai ki wi bamagau baiyagisi
nidini, yagisi ke; ‘Edamani, kebomuri kebari bagi kawaya
yau kawareya idiwuri.’ E inako yagisi banananiyoto ki ka
iyapana ika mete idiwu ragidai wi eminimoto manako wi siga
esida tepapomoto.

11 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima e ebo si tepa-
piyau ki ka aita ewa ka e kwarisiyagisi, ko iyapana nima e ebo
kwarisiwena ki ka aita ewa ka e kawayayagisi.”
12 Iyesu inako wagubu manako wirawena kupe ki apunai
sibu, wagubu ke; “Kau madegau bo kemorau tawiya mo
kwaenuwagi ki kau kowagiyoma bo kau rakarakagiyoma
bo purapura ragidai ki tawa madanigeya idiwu ki mu eba
bibitami, mibai ka mu aita ewa kau kwaenugibi ki denai
kwaetagisi kau bibinimoto.
13 Kau kupe mo kwaenuwagi ki kau iyapana kaikayokayoi,
iyapana tagamaga kaikirai, iyapana idamaga kerapumaga
kiyokiyoi bo badabadamai, ade iyapana yabumaga
kenekenei, iyapana inako ki kau bibitami.
14 Kau inako kwaenuwagi ki ka Mamanuga God kau wa-
diniyoto bagi. Kau kwae-nugibi ki denai ka iyapana ki
kau eba negeni, ko bagi supasupai mena kwae-tagamu
ragidai ade iyatagamana kimana ubumana ki marai baiyag-
isi makeya ki kau denai bagi kawaya mo bananapi.”

Mamanuga God e poragai kawaya ki keyakeyai
(Mateyu 22:1-10)

15 Iyesu yona ki wagawa ka apunu mosi ika kupewagawa
tondawa ki yona ki wainapupu manako e ubupu Iyesu sibu,
wagubu ke; “Iyapana gwedewau kupe kawaya Mamanuga
God e gari rabineya ki kawareya kupetogomono ki ka mu
mibi mamamai idiwono.”
16 E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau
keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Apunu mosi poraga
kawaya mo kwaewagana ki okukunawena manako iyapana
ropani kawaya e bameya bautagamana ki nana mu kabuwat-
apu.
17 E okukunawena kewowena ka e bigabigai apunai mosi
bibi tonopupu da e kayawagana iyapana bibitapu ragidai ki
garugaru mena kebomana ki nana tadeni.
18 Bibi apunai ki kayawena iyapana tadeyawa umawa ko
mu kuduba yona ewa nauwa tagamawa. Yabiri bameya
bauwena apunai ki e wagubu ke; ‘Kabai, nau bausugana ko
nau kokora mo wadubuwani ki empana ki nana kaya-sugani
ki pokere nau poraga kawareya ika eba bausugani.’
19 Ade apunu mosi wagubu ke; ‘Kabai, nau bausugana ko
nau burumakau ida daikere mena waunitau yewe tepuwani
waira waunai kawareya nakatamana kayasugani ki pokere
nau poraga kawareya ika eba bausugani.’
20 Ade apunu mosi wagubu ke; ‘Nau bausugana ko nau
waunitau yewe anikasugubuwani ki pokere nau poraga
kawareya ika eba bausugani.’

21 Bibitapu ragidai ki mu kuduba basaratagubu ki pokere
bibi apunai ki ade wirawena bauwena iyapana badidi tagubu
ki sisiyai kuduba poraga kwae-wagawa apunai ki sibu. E
yona ki wainapupu ka e nuwai pupuwena manako e bibi
apunai ki ade tonopupu, wagubu ke; 'Kau garugaru mena
kaya-nuwagi natere imatau bo kareya ubumu iwu ragidai,
iyapana kaikayokayoi bo mu idamaga kerapumaga kiyokiyoi
bo badabadamai bo mu yabumaga kenekenei ragidai ki in-
ako waratami da mu poraga yau kawareya baitagisi.'

22 Bibi apunai ki kayawena ade wirawena bauwena ka e
poraga kwae-wagawa apunai ki sibu, wagubu ke; 'Kabai,
kau sidibi ki nau makeya makeya kwaesugubuwani iyapana
waratapuwani bautagubu ko tawa eba posiwena ko wata ade
uburau.'

23 E inako wagubu ki pokere apunu kawai ki bibi e ade
tonopupu, wagubu ke; 'Nau nuwaneya ka nau tawani yau
posiyagisi ki pokere gari tagaiya mete kayanuwagi man-
ako iyapana bani bani idiwu ki kau gigitami waratami
baunuwagi.

24 Nau nidiyani wainapi; Iyapana naiya bibitapuwani
ragidai ki mu mo eba baiyagisi nau banini yau siko kupoto.
Ki pa mena.' " Iyesu keyakeyai ki wagubu.

Badidi maba Iyesu eweya kaigamu
(Mateyu 10:37-38)

25 Iyapana ropani kawaya Iyesu bananamupu mete kay-
atagubu kaiwa manako e wirawena mu emitapu tadebu,
wagubu ke;

26 "Iyapana nima nau ewaneya yabodono ki ka e nuwai
notai nau mena bamaneya tondono. E inai mamai bo e
wainai bo e munui-yoma bo e yowaiyoma tataiyoma bo e
egapuiyoma bo e eya iyai mete kina ki nene kawaya daganani
notapono ko nau maraitau notasiniyono ki ka e eba yabadini
nau ewaneya kayayagisi.

27 Iyapana nima nuwaboya midi makari nau bananapani
ki e mete bananapana ko e eya korosi maba ki e eba kawara-
pana wainapiyau ko e kamadau, iyapana e kwaitana ki e eba
yabadini nau ewaneya kayayagisi. Pa mena."

28 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Wi
mosi tawa kawaya mo wadana wainapiyau ki ka e yabiri
kwarisiyagisi naigida mena notapoto, yagisi ke; 'Bowa madai
nau bamaneya uburau ki ka tawa yau kwaitana yadani ke-
wopani ki denai maka yadini bo?'

29 E inako eba notapoto were kwaeyagisi ki ka e bani tawa
bebedai mena nunuroto manako e bowai madai ki kewoyag-
isi. E tawa paunau kamadini ki ka iyapana e gwaigwitapo-
moto, tagisi ke;
30 'Apunu yau tawa wadana wainapiyawa ko e tawa
wadawa da paunau kamadubu.'
31 Nau keyakeyai mo ade nidiyani wainapumuri; Tawana
mo kawaimaga uburana tawana mo kawaimaga mete kan-
detagamana wainapiyau ki ka e yabiri kwarisiyagisi naigida
mena nota yadini were yawira kayayagisi. E notai yag-
isi ke; 'Ta ragidai kuduba 10,000 nau bamaneya ko nau
iyaraniyoma mu ka ropani kawaya 20,000 ki pokere nu kasi-
yaraigamu mu raurutamamu ki baganai bo?'
32 E wainapoto da ki eba baganai ki ka e iyaraiyoma ke-
bomono makeya ki ka e dobo yonai garugaru mena tonopoto.
33 Ki maba, wi mosi nuwagau nau ewaneya kebomana
wainapiyamu ko wi wiga gwedegwedega bo wi wiga notaga
kuduba ki wi eba kamadamana wainapiyamu ki ka wi kwai-
tana nau ewaneya eba kebomuri."

Aidaba ki midiyai pa mena
(Mateyu 5:13; Maki 9:50)

34 "Nau nidiyani wainapumuri; Aidaba ki ka gwede mosi
midiyai bagi kawaya ko aidaba ki kwerereyagisi midiyai ki
kewoyagisi ki ka wi badidi maba kwaiwagi da aidaba ki
midiyai ade wenapoto? Ae, ki ka eba baganai.
35 Midiyai ki kewoyagisi ki ka wi aidaba ki wadumuri pa
mugu kwenupumuri. Iyapana bani kokorau kawayawagana
ki nana ni tepiyamu waira mete wira-piyamu ki ka baganai,
kasiyarai mete kina. Ko aidaba midiyai pa mena ki ka pa
mugu da deni mena kwenupamana ki nana. Wi wenaguga
mete kina ki ka wi nau yonani yau suwagubuwani ki naigida
mena wainapumuri wetawetara." Iyesu inako wagubu.

15

Papa sipi munai wadubu kaupupu ki keyakeyai
(Mateyu 18:12-14)

1 Mara mosi ka iyapana wairamaga denai takesi ki
wadamawa ragidai ade iyapana tagararatampu ragidai
mete kina Iyesu e yonai wainapamana ki nana e bameya ika
bautagubu.
2 Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi
ragidai mete kina iyapana ki inako Iyesu bameya bautagubu
emitampu ki ka mu ungwerogwerorotagubu, tagubu ke;
"Apunu yau e ka iyapana bigibigi tagararatamemei ragidai

ki mu diriwa-maga kwaewagau mete kupetagamu idiwu ki
pokere e paerepiyau.”
3 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu keyakeyai mosi mu
tadebu, wagubu ke;
4 “Wi paunagau iyapana mosi e papai-yoma sipi ropani
kawaya (100) manako e eyaka mena yadini kaupoto ki ka e
badidi kwaeyagisi? Nau nidiyani wainapumuri; E papaiy-
oma dai ki (99) ki e gwabau kamaditamini manako e kiroto
uburoto papa eyaka mena wadubu kaupupu ki e kwaenei
kaya-yagisi.
5 E kwaenepono umono da bananapoto ki ka e mibi mama-
mai papa ki yadini e gobaiya kaupoto,
6 manako kawarapoto e tawaiya ade kayayagisi. E tawau
baiyagisi ki ka e kowaiyoma ade tawa e madaneya idiwu
ragidai ki mu nene yagisi baitagisi manako tadeni, yagisi
ke; ‘Nau papani sipi wadubuwani kaupuwani ki nau ade
bananapuwani ki pokere kebomuri karako nau mete mama-
maigamu.’ ”
7 Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu
ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Nau keyakeyai yau
suwagubuwani ki maba kunumau ka iyapana ropani kawaya
(99) mu paeremaga pa mena ki mu nene ka Mamanuga God
e aneyaiyoma mamamatagisi ko ki mamamai ka erida.
Ko iyapana eyaka mena e berai berokoi kwaewagawa
ki kamadini manako e notai wirayagisi ki ka mu e nene
mamama kawaya esida wainapomoto.”

Ridi mosi bowa madai mo wadubu kaupupu ki keyakeyai

8 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Ridi mosi e bameya
bowa madai bauburai ida esida mena manako e eyaka mena
yadini kaupoto ki ka e badidi kwaeyagisi? E duna beupoto
tawa meme warawarayagono kwaenepono tondono.
9 E bananapoto ki ka e kowaiyoma ade e tawa madaneya
idiwu ragidai ki mu nene yagisi baitagisi, manako e uburoto
mu tadeni, yagisi ke; ‘Nau bowani madai wadubuwani
kaupuwani ki nau ade bananapuwani ki pokere kebomuri
karako nau mete mamamaigamu.’ ”
10 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Nau nidiyani
wainapumuri; Nau keyakeyai yau suwagubuwani ki maba
iyapana eyaka mena kwaitana e berai berokoi kwaewa-
gawa ki kamadini e notai wirayagisi ki ka Mamanuga God
e aneyaiyoma kunumau e nene kawaya daganani mama-
matagisi.”

Munu mosi kwakowena ki keyakeyai

11 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Apunu mosi e guba-
gaiyoma apeya,
12 manako mara mosi ka e gubagai marai e bameya
bauwena sibu, wagubu ke; ‘Mamai, kau buderigi purupi nau
nene karako tege.’ E inako wagubu ki pokere apunu ki e
wairai ade e gwedegwedei kuduba purupupu e gubagaiyoma
apeya ki mu denemugu denemugu tagebu.
13 Mara dai kewowena eweya ka e gubagai marai ki ubupu
e gwedegwedei kuduba ki tepupu manako kipu ubupu e ma-
mai kamadubu tawana uwama kawaya mo kayawena. E ika
tondawa ka e midi kwakwarepui tainipiyawa poisiyasiyai
wainapiyawa kwaewagawa ki mena pokaiya bowa madai ki
deni mena giripupu gawarara.
14 E inako kwaewagawa tondawa yarawa da e gwedeg-
wedei ade e bowai madai kuduba e bameya ki kewowena
makeya ka kapoi kawaya mo tawana ki rabineya ubupu.
Munu ki mibai wetei tondawa,
15 ki pokere e ubupu tawana ki apunai mosi bameya bag-
ibagiwagana ki nana kayawena. Apunu ki e boiyoma baika-
muwagana ki upi kwebu,
16 ko mu bani mo e eba kwemupu ki pokere e ika baika-
muwagawa tondawa ka e bo mugumaga kabuma rabineya ki
dai kupana wainapupu.
17 E inako kwaewagawa nuwasiyasiya nene tondawa
kaniyawa da siyareya ka nota supasupai e bameya ade
bauwena. E notai wagubu ke; ‘Nau mamai e bigabigaiyoma
mu digumamugu ka bani kawaya daganani posiwena ubu-
rau ko nau yewe mibi wetei tondakani posugana kwaesug-
akani.
18 Nau karako tawana yau kamadani wirasugani nau ma-
mai bameya ade kayasugani manako siyani, suwagani ke;
‘Mamai, nau paerepuwani kawaya daganani. Kau bamageya
ade Mamanuga God bameya ka nau bigi kwaesugekeya.
19 Nau naiya kau gubagagi sidibi ko karako nau paere-
puwani ki pokere nau wadisini pa bigagi kwaesugana apunai
sidi.’
20 E notai inako wagubu manako e kipu ubupu wirawena e
mamai bameya ade kayawena.

E kayawena kaniyawa da e mamai tawai ki kikireya
bauwagana kwae-wagawa ki ka e mamai yabu tapu e guba-
gai buri yabadawa empupu manako e nuwaboyai waina-
pupu garupupu e bameya bauwena barabarapupu ade
kiyauyaupupu.
21 Ko e gubagai wagubu ke; ‘Mamai, nau paerepuwani
kawaya daganani. Kau bamageya ade Mamanuga God
bameya ka nau bigi kwaesugekeya. Kau naiya nau gubagagi

sidibi ko karako nau paerepuwani ki pokere wadisini pa
bigagi kwaesugana apunai sidi.'
22 E inako wagubu ko e mamai ubupu e bigabigaiy-
oma ragidai mu nene wagubu bautagubu manako tadebu,
wagubu ke; 'Wi garugaru mena kaiwagi gwedegwede bag-
ibagi dai tepumuri nau gubagani monagapumuri. E idaiya
katama nakapumuri ade e kerareya kerapu kwakwarai mete
umamuri,
23 manako kaiwuri papa buyaga kawaya mo minimuri
poyo da nau gubagani bauwena ki nu mamamapamu kupe-
igamu.
24 Nau gubagani yau powena ko e ade iyawena. E
kwakowena ko karako ade wirawena bauwena.' E mamai
inako wagubu manako e gubagai nene kupe kawaya mo
bagipupu.
25 Ki makeya ka e gubagai kawai kokorau upiwagawa
umawa manako e wirawena yawatau yabadawa da tawa
kikireya bauwagana kwaewagawa ki ka e iyapana kaina-
gatagamawa ade taeretagamawa ki mumugarai waina-pupu.
26 E bigabiga apunai mosi em-pupu manako manupupu,
wagubu ke; 'Mu gwede taerei taeretagamu?'
27 Ko e denai wagubu ke; 'Kau yowagi e midi kwakwarepui
bagi kawaya ade wira-wena bauwena ki pokere e mamama-
pamana ki nana ka kau mamagi papa buyaga kawaya mo
minibu poyo.'
28 E yona ki wainapupu ka e gagaya-wena tawau eba
yarana wainapupu ki pokere e mamai matarau bauwena e
gubagai tawau yarana ki nana gigipupu.
29 Ko e gubagai ki e mamai inako sibu, wagubu ke; 'Mamai,
nau suwagani wainapi; Nau kwamura ropani kawaya kau
umunugi wadekeya kau bigagi makeya makeya kwaesug-
ekeya ko kau papa marai munta mo kwaitana eba wadibi
tegebi da nau kowaniyoma mete mamamaigamana ki nana.
Pa mena.
30 Ko kau gubagagi ki kau buderigi kuduba tepupu giripupu
ridi yawata kawakawareya mu pokamugere isiya-pupu
gawarara ki ade wirawena bau-wena ki kau e nene papa
buyaga kawaya ki minibi poyo.'
31 E inako wagubu ko e mamai denai e sibu, wagubu ke;
'Gubagani, kau ka maramara nau mete yewe idiwei ki pokere
gwedegwede kuduba nau nene ki ka kau nene.
32 Ko nu kupe yau kwaigamu mamamaigamu ki mibai ka
kau yowagi yau e ka powena maba ko e karako ade iyawena.
E kwakowena ko karako ade wirawena bauwena." Iyesu
keyakeyai ki wagubu.

16

Kwayuba apunai mosi e keyakeyai

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai keyakeyai mo ade
tadebu wagubu ke; “Purapura apunai mosi e bigabigai
apunai upi kwebu da e gwedegwedei kuduba ki kwayuba-
pana ki nana wagubu. Ki eweya mara mosi ka iyapana
dai bautagubu purapura apunai ki simupu, tagubu ke; ‘Kau
gwedegwedegi kwayubapiyau apunai ki e ka kau gwedeg-
wedegi dai pa danapiyau.’
2 Iyapana ki inako tagubu ki pokere apunu kawai ki e
bigabigai apunai ki e nene wagubu bauwena manako sibu,
wagubu ke; ‘Kau sisiyagi tagamu wainapakani ki mibai
ka badidi? Kau upigi negebuwani ki nau karako kau ko-
ritaniyakani ade nau gwedegwedeni badibadi danapipi ki
kawayai kau garugaru mena nau kabuwasini.
3 Gwedegwede kwayubapiyawa apunai yona ki waina-
pupu ka e notai wagubu ke; ‘Nau upi kwaesugekeya ki nau
kawaini karako nau koritasiniyoto ki pokere nau badidi
kwaesugani? Nau ka eba kasiyarani mete kina da nau diba
kandani bo upi ragiragi kawaya mo inako kwaesugani. Ade
nau pa tondoni genesugoni ki ka nau midimama wadisiniy-
oto.
4 Ko nau badidi kwae-sugani ki nau karako wainapakani
manako nau upi yau kamadani ki ka iyapana baitagisi
nau waretasinimoto manako mu tawamugu tawamugu nau
bibisinimono ade nau diriwani mete kwaetogomono.’
5 E inako notapupu manako ubupu iyapana gwedewau
apunu kawai ki e gwedegwedei naiya sikwatagubu ragidai
ki mu eyaka eyaka e bameya bautagamana ki nana wagubu.
Mu bautagubu ka e ubupu yabiri bauwena apunai ki
manupupu, wagubu ke; ‘Kau badibadi sikwanugibi?’
6 Ko e denai wagubu ke; ‘Nau awana monamonai karakara
ropani kawaya apunai ida daikere mena (100) ki sikwasug-
ubuwani.’
Ko gwedegwede kwayubapiyawa apunai denai wagubu ke;
‘Pa mena, kau sikwanugibi ki okai kau karako wadi kwarisi
manako apunai apeya ade ida esida mena (50) ki mena tari.’
7 Ki eweya ka e wirawena apunu ade mosi manupupu,
wagubu ke; ‘Ade kau ka badibadi sikwanugibi?’
Ko e denai wagubu ke; ‘Nau gwaba madai baike ropani
kawaya (1000) ki sikwasugubuwani.’
E inako wagubu ko gwedegwede kwayubapiyawa apunai
ki denai e sibu, wagubu ke; ‘Kau sikwanugibi ki okai kau
karako wadi kwarisi manako maraitau (800) ki mena tari.’ ”
8 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewo-wena ka e iyapana ade
tadebu, wagubu ke; “Kwayuba siyasiyawagawa apunai e upi

kewowagana ki eweya e badidi maba tondana ki nene mete
notapiyawa ki pokere apunu kawai ki e eba nakari-pupu
ko e empupu manako baganai sibu." Iyesu inako wagubu
manako ade wagubu ke; "Waira yau notai wadamu doko
ragidai badidi maba waira yau gwedegwedei pokaiya mu
kowamuguma mete deni deni waita kasiwaratagamana idi-
wana ki notai maramara notapiyamu ki maba ka Mamanuga
God e tanai mu rabinamugu minibu siwa ragidai iya aita
ewa nene ki inako maba mete notampibena, ko mu kawaya
daganani inako eba notapiyamu.
9 Nau nidiyani wainapumuri; Wi waira yau e gwede-
gwedei pokaiya iyapana waretatamuri da wi waira yau e
gwedegwedei mete kina kamaditamana marai baiyagisi ki ka
mu kunumau wi mamamanimoto manako wi iya maramara
idiwana kaiwana tawanai ki rabineya mibi mamamai posi-
wagi.
10 Iyapana gwedewau gwede maraitau wadumupu ki
naigida mena kwayubapomoto ki ka mu aita ewa gwede
kawaya mo yadini ki mete naigida mena kwayubapo-
moto. Ko iyapana gwedewau gwede maraitau wadumupu ki
kwayuba siyasiyapomoto ki ka mu aita ewa gwede kawaya
mo yadini ki mete kwayuba siyasiyapomoto.
11 Kau nima waira yau e gwedegwedei naigida eba
kwayubapiyei ki ka kau keyaigi ki puyoi badidi maba
kwayubapi?
12 Ade kau nima iyapana mosi e gwedegwedei naigida eba
kwayubapiyei ki ka kau kiya gwedegwedegi badidi maba
kwayubapi? Ki pa mena ki pokere kau gwede bagi mo eba
wadi.
13 Bigabiga kwaewagau apunai ki e kawakawaiyoma apeya
ki ka e badidi maba mo yogono e umunui yodono ade wirayo-
gono mo yogono e umunui yodono? Ki pa mena, mibai ka e
uburono mosi nota kwarikwarisipono ko mosi keipono ade
uburono mosi e diriwai kwaeyogono ko mosi tagararapono.
Ki maba, wi Mamanuga God e nene waina-piyoi ki ka wi
waira yau gwedegwedei notagogapumuri. Ko wi waira yau
gwedegwedei nene wainapiyoi idiwoi ki ka wi Mamanuga
God notagogapumuri."

Iyesu yona ebo ebo wagubu
(Mateyu 11:12-13; 5:31-32; Maki 10:11-12)

14 Parisi ragidai mu notamaga ka bowa madai kawareya
ukwarawa ki pokere Iyesu waira yau gwedegwedei ki sisiyai
inako wagubu wainamupu ki ka mu e gwaigwitamupu ade
mu madagura-maga e bameya memupu.

15 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Wi ka iyapana yabumugu
midiga pa matakawagau, ko wainapumuri; Mamanuga God
e ka wi nuwaga notaga ki e empiyau. Gwede-gwede marai
kawai ki iyapana waina-piyamu da ki ka kawakawaya ki ka
Mamanuga God e yabuiya ki mibai ka pa mena.
16 Gora oragai ade Mamanuga God e bonanai wainapa-
mawa tagamawa ragidai oka badidi tamupu ki kuduba ton-
dawa yabadawa da iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni
bauwena makeya. Ko ki eweya ka Mamanuga God e gari
rabineya kaiwana idiwana ki yonai bagi kawaya ki mena ka
iyapana wainapamana wainapiyamu. Iyapana kuduba gari
ki rabineya kaiwana ki nana nisi kandamu,
17 ko nau nidiyani wainapumuri; Iyapana badidi maba
idiwana ki gorai ka wateya tondau. Kunuma yo waira
gogawagana ki ka matarau ko iyapana gora ki wirapamana
e okai marai munta mo surupamana ki ka ragiragi kawaya.
18 Apunu mosi e wainai ragipoto manako ridi mo ade
uworoto ki ka e wainai naiya ki rauru kawakawarapupu. Ade
apunu mosi ridi wakeyara mo uworoto ki ka ridi ki e nobomoi
yabiri ki e rauru kawakawarapupu.”

Purapura apunai ade apunu Yasarusi

19 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Mara mosi ka pu-
rapura apunai mosi tondawa ki maramara e gwedegwedei
bagibagi mena monagawagawa ade bani bagibagi ki mena
kupawa tondawa.
20 Apunu ki e tawai ki katamuruiya ka iyapana apunu mosi
si ka Yasarusi ki mideya kwata mena posiwena uburawa ki
wadumpu ika tampu manako e bani nene ika genewagawa
tondawa.
21 Purapura apunai bani kupawa ki pirai gwetagamawa ki
ka apunu Yasarusi bani mugui ki kupana wainapiyawa. Taku
bautagamawa e kwatai ki remoremopamawa.
22 Mara mosi ka nuwasiyasiya nene tondawa apunai ki e
powena manako aneya kunuma were kawampu e wadumpu
oragai apunai Eburamu e madaneya kunumau tamupu. Pu-
rapura apunai ki e mete powena manako iyapana e wad-
umupu ononomupu.
23 E popai ragidai mu watamugu bauwena ki ka e bita
yo midi makari kawaya ika bananapupu manako e yabu
tapu apunu Yasarusi usi oragai apunai Eburamu e idai garu
deneya uwamau ika bagi kawaya tondawa empupu,
24 ki ka e bonanai ragiragi kawaya wena siyapu, wagubu
ke; ‘Mamai Eburamu, kau nau nene wainapiyei bo pa mena?
Nau mata yau nonareya midi makari kawaya daganani ba-
nanapuwani ki pokere apunu Yasarusi siyo da e idai gurai

awanau kaupoto kaworoto nau tenawarineya taroto da nau
sinamuni pikapoto.'
25 Apunu ki inako wagubu, ko oragai apunai Eburamu de-
nai e sibu, wagubu ke; 'Gubagani, nau yonani yau suwagani
wainapi; Kau naiya iyaiya tondeya makeya ki kau gwedeg-
wede kuduba bagi mena ki kawareya tondeya ko apunu
Yasarusi e ka mugu ki mena kawareya tondawa. Karako ka
e yewe mamamayogono tondono ko kau ika makarinugowa
tondowa.
26 Nau yona yau mete nidiyani wainapi; Kau yo nu pau-
nanugu ka uruba kawaya. Iyapana mosi nu mete yewe idiwei
ki uruba kawaya ki raurupana kau bamageya bauwagana ki
yawatai mo pa mena. Ade iyapana mosi kau bamageya mete
idiwu ki uruba kawaya raurupana nu bamanugu bauwagana
ki mete yawatai mo pa mena.' Oragai apunai Eburamu inako
wagubu.
27 Purapura apunai yona ki waina-pupu ka e denai wagubu
ke; 'Akae, Mamai Eburamu, kau nau nene waina-piyei ki kau
apunu Yasarusi tonopi da e nau mamai e tawaiya kayayagisi,
28 manako nau yowaniyoma ida daikere mena ika idiwu
ki tadeni da nau paerepuwani ki denai makari tawaneya
yewe bausugubuwani ki mu mete inako eba paerepomoto
kwaenda mu mete kina yewe baitagisi berokoi kawaya yau
bananapomoto.'
29 Apunu ki inako wagubu ko oragai apunai Eburamu denai
e sibu, wagubu ke; 'Ae, pa mena. Oragai apunai Mosisi
ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa
ragidai oka badidi tamupu ki kuduba mu bamamugu uburau
ki pokere mu yona ki mena wainapomono.'
30 Ko purapura apunai ki wagubu ke; 'Ae, mamai Eburamu,
yona ki mena pokaiya ka mu notamaga eba wirayagisi. Ko
iyapana mosi powena ki iyayagisi ade kiroto uburoto man-
ako yona ki tadeni ki ka mu e bonanai waina-pomoto manako
mu bigimaga ki mu kamadini notamaga wirayagisi.'
31 Apunu ki inako wagubu ko oragai apunai Eburamu denai
e sibu, wagubu ke; 'Mu oragai apunai Mosisi ade Mamanuga
God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai badidi
tagubu ki eba wainapomoto suma-pomoto ki ka mu badidi
maba iyapana mosi powena ko ade iyayagisi kiroto uburoto
ki e yonai wainapomoto sumapomoto? Ki pa mena.' " Iyesu
keyakeyai ki iyapana tadebu.

17

Bigi ki yonai
(Mateyu 18:6-7, 21-22; Maki 9:42)

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona yau tadebu,
wagubu ke; “Gwedegwede marai kawai iyapana pisipisita-
mini da mu paerepomoto bigi kwaetagisi ko iyapana nima e
waretai ki e kerareya wadau da e bigi kwaewagau ki ka aita
ewa ka e bita kawaya mo bananapoto.
2 Akae, iyapana bowa bisi kawaya mo wadumpena tabu-
ruba pokaiya kwimpena iyapana ki e gobaiya umampena
manako egi rabineya kwenumpena ki ka e nene baganai.
Iyapana nima munu marai munta mosi e kerareya wadau
manako munu ki bigi kwaewagau ki denai ka iyapana ki aita
bita kawaya esida bananapoto.
3 Ki pokere wi yabu yabu idiwoi.
Wi yowaga bo wi tataga gwede mo paerepoto bigi kwaeyag-
isi ki ka wi e nakaripumuri. Ko e bigi kwaewena ki kamadini
e notai wirayagisi ki ka wi e badidi paerepupu ki wi notagau
deni mena surupumuri.
4 Ena, nau nidiyani wainapumuri; E mara eyaka mena ki
rabineya wi bamagau bigi kawareya kawareya ida daikere
kewowena daikere apeya (7) ki kwaeyagisi ko ade mara ki
rabineya ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki wirayag-
isi wi bamagau yagisi ke; ‘Nau paerepuwani ki nau karako
deni mena kamadakani’, e inako yagisi ki ka wi e bigi badidi
kwaewena ki wi notagau deni mena surupumuri.”

Nu sumanuga

5 Iyesu tonotapu ragidai e simupu, tagubu ke; “Kaiwa-
wonuga, kau nu sumanuga wadi kawaya.”
6 Mu inako tagubu ko e denai mu tadebu, wagubu ke;
“Nau nidiyani wainapumuri; Ripa damaya madai ki bonai
rabineya ka rasirasi. Wi sumaga marai munta ki maba nau
sumasinimuri ki ka wi ripa kauma yau simuri, iwagi ke; ‘Kau
kiya siwanuwagi kayanuwagi egi rabineya wenanuwagi,’ wi
inako iwagi ki ka ripa ki wi umunuga yadini kayayagisi.”

Bigabiga ragidai badidi maba upitogomono

7 Iyesu ade wagubu ke; “Apunu kawai mosi e bigabigai
apunai kokorau diba kandono bo papa sipi kwayuba-tamono
da madega bigayagisi manako e tawau baiyagisi ki ka apunu
kawai ki e eba paraupoto, yagisi ke; ‘Kau garugaru yabi
aiyatanuwagi manako nau bani warapuwani yau kupi.’ E
inako eba yagisi,
8 ko e yagisi ke; ‘Kau kayanuwagi siruwanuwagi mona-
ganuwagi manako nau tawiyani kwaenuwagi tege kupani
were ewa ka kau kiya kupenuwagi.’
9 Bigabiga apunai e upi ka biga mena ki pokere wi badidi
wainapiyamu; Apunu kawai uburoto e bigabigai apunai upi
kwaewena ki denai paraupoto bo? Ae, pa mena.

10 Ki maba, nau nidibuwani ki wi makeya makeya kwai-
wogoi da kewoyagisi ki ka wi inako mena iwagi ke; “Nu ka
pa bigabiga ragidai. E nu kwaiwagamana nidibu ki mena nu
makeya makeya kwaigibi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu iyapana ida esida mena sigiratagubu ki iyatapu

11 Iyesu natere Diyerusaremu kaya-wena kaniyawa da
tawana Sameriya yo tawana Gariri paunau ika bauwena
kaniyawa,
12 ki ka e natere mo bau-wena. Ika bauwena ka e iya-
pana ida esida mena sigira berokoi mo wadumpu kwakware-
pumaga kwatakwatatagubu ki ika kebomawa bananatapu.
Mu Iyesu bameya eba kaimupu ko uwamau buri mu mubo
mubo ubumawa,
13 manako mu bonanamaga ragiragi kawaya Iyesu we-
nawenamupu, tagubu ke; “Kaiwawo-nuga Iyesu, kau nu
nene wainapiyei bo pa mena?”
14 Mu inako tagubu manako Iyesu mu emitapu tadebu,
wagubu ke; “Baganai, Mamamanuga God e bameya
dobopiyamu ragidai mu bamamugu kaiwagi da mu wi
kwakwarepuga empomoto.” E inako wagubu manako mu
kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu sigiramaga ki deni
mena kewowena.
15 Apunu ki mosi ika kaniyawa da e sigirai kewowena
ki wainapupu ki ka e mamamawena manako wirawena e
bonanai ragiragi kawaya Mamanuga God e si tepapiyawa
yabadawa da Iyesu bameya bauwena.
16 E ika bauwena ka e Iyesu yabareya kwarisiwena man-
ako e iyawena ki denai paraupupu. Apunu ki ka tawana
Sameriya mu iyapanamaga mosi.
17-18 Ko Iyesu iyapana manutapu, wagubu ke; “Nau iya-
pana sigiratagubu ragidai ida esida iyatapuwani ko badidi
pokere ka iyapana kwaiyanai apunai yau e mena wirawena
Mamanuga God paraupiyau? E kowaiyoma ida daikere ke-
wowena daikere apeya apeya (9) ki mu mete bautagumpena
Mamanuga God e si tepampena.”
19 Iyesu inako wagubu manako wirawena iyawena apunai
ki empupu sibu, wagubu ke; “Baganai, kau kiri uburi
kayanuwagi. Kau nau sumasinibi ki pokere kau iyanugibi.”
Iyesu inako wagubu.

Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki marai yabadau
(Mateyu 24:23-28, 37-41)

20 Parisi ragidai dai Iyesu manu-mupu, tagubu ke; “Nu
Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki marai ka gwede mara baiyagisi?”

Mu inako tagubu ko e denai tadebu, wagubu ke; “Ma-
manuga God e gari rabineya idiwana marai ki baiyagisi ki ka
eba matarau baiyagisi da wi yabugere empumuri.
21 Iyapana mo eba yagisi ke; ‘Empumuri, e yewe bauwena
tondau’, bo yagisi ke; ‘Empumuri, e burida bauwena ton-
dau.’ Mu inako eba tagisi mibai ka Mamanuga God e gari
rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki kasiyarai ororeya
mena bauwena wi rabinagau uburau.”
22 Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Mara baiyagisi da wi
ubumuri nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau marani
empamana ki nana wainapiyoi ko wi eba empumuri.
23 Iyapana dai baitagisi wi nidini, tagisi ke; ‘Empumuri, e
burida bauwena tondau’, bo tagisi ke; ‘Empumuri, e yewe
bauwena tondau.’ Mu inako togomono ki ka wi notaga
pakarayagisi mu ewamugu kwaene igida yauda eba yabu
tamiyoi iwoi.
24 Yangwara wadau kunuma kuduba miniyau siwa ki maba
nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau marani baiyagisi ki
ka iyapana kuduba ki maba nau emisinimoto.
25 Ko yabiri ka nau nuwaboya ade bita makari kawaya
daganani bananapani. Iyapana karako idiwu ragidai ki mu
ubumoto nau keisinimoto ade midi ragiragisinimoto.
26 Iyapana oragai apunai Nowa tondawa makeya badidi
kwaetagamawa ki maba nau Kunumau Kawapuwani Apunai
ade wirasugani bausugani makeya ka iyapana inako ade
kwae-tagisi.
27 Awana goya kawaya ki eba bauwena makeya ka iyapana
bani kupamawa awana kubamawa ade anikatagamawa pe-
temuguma apunu tauwamawa. Mu inako kwaetagamawa
kebomawa da apunu Nowa waka ki kawareya yapu posi-
wena makeya ka goya kawaya ki bauwena iyapana kuduba
bibiyotapu gawarara.
28 Ade oragai apunai Rote tondawa makeya iyapana badidi
kwaetagamawa idiwa ki maba ka iyapana mara ki baiyag-
isi makeya inako mete kwae-tagisi. Mu bani kupamawa
awana kubamawa deni deni nida kasiwara-tagamawa up-
itagamawa ade tawa-tagamawa.
29 Mu inako kwaetagamawa yamawa da apunu Rote natere
Sodomu kamadubu kayawena ki makeya ka mata nonarai
gwisi berokoi mete kina kunumau kawapu mu uratapu popo-
tagubu gawarara.
30 Iyapana naiya inako wakapa giritagubu ki maba ka nau
Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani
marai baiyagisi ki ka iyapana inako mete kwaetagisi.

31 Mara ki baiyagisi ki ka iyapana mosi tawa tagaiya tondau
ki ka e gwedegwedei tawa rabineya kamadubu ki tepana kai
eba suroto, ade iyapana mosi kokorau upiwagau ki ka e eba
wirayagisi e tawaiya kayayagisi. Pa mena.
32 Oragai apunai Rote e wainai bameya badidi wenawena
ki wi naigida mena wainapumuri.
33 Iyapana nima e eya iyai karako yewe wairau ki nene
wainapiyau ki ka e eya iyai aita ewa nene ki e kaupiyau. Ko
iyapana nima nau pokanere e eya iyai karako yewe wairau
ki kaupiyau ki ka e eya iyai aita ewa nene ki e yadini.
34 Nau nidiyani wainapumuri; Kemora ki rabineya ka
iyapana apeya kebari eyaka mena kawareya ukwopomono
manako nau eyaka mena yadani ko mosi kamadani.
35-36 Ade mara ki makeya ka ridi apeya ripa madai
musupomono idiwono manako nau eyaka mena yadani ko
mosi kamadani.”
37 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
e manu-mupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau nuwagibi ki
bani wenayagisi?”

Ko e denai wagubu ke; “Nau waigugu yau suwagani ki wi
wainapumuri; Gwede mosi powena e kwakwarepui ika uk-
warau ki ka midiwari kusuketa e kwakwarepui ki kupamana
ki nana ika mete dibipomoto.”

18

Koboro mosi wade supasupa apunai bameya kayawena

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu notamaga eba
kauwagana ko maramara Mamanuga God bameya gurigu-
ritagamana ki nana ka e keyakeyai yau mu tadebu, wagubu
ke;
2 “Natere mo rabineya ka wade supasupa apunai mo ton-
dawa ki Mamanuga God eba mayapiyawa ade iyapana mete
eba wiwiratamiyawa.
3 Natere ki rabineya ka ridi koboro mosi mete ika ton-
dawa ki maramara wade supasupa apunai ki e bameya
bau-wagawa siyawa, wagawa ke; ‘Nau iyarani mosi nau
girisiniyana ki nana kwaewagau ki pokere waitasini berokoi
yau kuduba kau wade supasupapi.’

4 Mara ropani kawaya ka wade supasupa apunai ridi ki e
bonanai eba wainapiyawa ko siyareya ka e notai wagubu ke;
‘Nau Mamanuga God e kudeya eba wainapakani ade iyapana
mu umunumaga mete eba wadakani,

5 ko ridi koboro yau e ka maramara nau waweresiniyau
ki pokere nau e waita-pani e nuwaboyai ki wade supasupa-
pani. Nau ki eba kwaesugani ki ka e maramara nau waw-
eresiniyono tondono da nau midini togayagisi.' "
6 Nu Kaiwawonuga keyakeyai ki wagubu manako ade
tadebu, wagubu ke; "Wade supasupa apunai eba bagi ki e
badidi wagubu ki wi naigida mena wainapiyoi.
7 Ko ade wainapumuri; Mamanuga God e eya iyapanaiy-
oma maramara kemora nawaru e bameya waita nene gurig-
uritogomono ki ka e mu waitatamini ade mu nuwaboya-
maga wade supasupapoto bo pa mena? E mu garugaru
waitatamini bo eba garugaru waitatamini?
8 Nau nidiyani wainapu-muri; E garugaru mena mu wait-
atamini ade mu nuwaboyamaga garugaru mena yadini supa-
supa. Ko nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasug-
ana bausugana ki marai baiyagisi makeya ki ka nau suma
ragidai yewe wairau mete bananatamani bo?" Iyesu inako
wagubu.

Parisi apunai ade takesi wadawa apunai

9 Iyapana dai wainamupu da mu muga ka baganai ki
pokere mu muga simaga tepapamawa ade kowamuguma
mu simaga kaupamawa ki mu nene ka Iyesu keyakeyai yau
wagubu. E wagubu ke;
10 "Mara mosi ka iyapana apeya Mamanuga God e Tawai
rabineya guriguritagamana ki nana kayatagubu. Apunu ki
mosi ka Parisi apunai ade mosi ka iyapana wairamaga denai
takesi ki wadawa apunai.
11 Parisi apunai ki wata mo e ebo mena ubupu manako
Mamanuga God bameya guriguri inako wagubu ke; 'Mamai
God, iyapana supasupai mo nau maba pa mena ki pokere
nau parau-niyakani kawaya daganani. Nau ka eba iyapana
kuduba kwaetagamu ki maba kwaesugakani. Nau ka eba
kapokapoi, nau ka eba beraberai, nau ka eba sipuma gor-
agora rauru kawakawarasugakani. Nau parauniyakani da
nau ka eba takesi wadau apunai buri ki e maba.
12 Pura eyaka mena ki rabineya ka nau mara apeya kau
nene bani kamadakani ade nau gwedegwedeni damupakani
ida esida ki damu eyaka mena ki nau kau nene tarakani.' E
inako guriguriwena.
13 Takesi wadawa apunai ki e ka mibi nuwaboyai digumau
uburawa midimama diyayai e gobai kaupupu manako giyan-
sugiyansu mena inako guriguriwena, wagubu ke; 'Mamai
God, nau ka berokoi bigibigi ki pokere nau nuwaboyani ki
kau wainapi waitasini.' "

14 Iyesu keyakeyai ki wagubu manako ade wagubu ke;
“Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e ka takesi
wadawa apunai ki e bigi empupu deni mena surupupu ki
pokere Mama-nuga God e yabuiya ka apunu ki supasupai
bagi kawaya wirawena e tawaiya kayawena. Ko apunu ki
mosi e guriguri ki e eba mibipupu mibai ka iyapana nima
e eya si tepapiyau ki ka aita ewa e kwarisiyagisi ko iyapana
nima e eya si kaupiyau ki ka aita ewa e kawayayagisi.” Iyesu
inako wagubu.

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Mateyu 19:13-15; Maki 10:13-16)

15 Iyapana dai ki mu munumuguma wawayai temupu ke-
bompu Iyesu bameya bautagubu e idai mu debamugu tarana
ki nana. E tadeyau kabukabuwa ragidai iyapana ki emita-
mpu nakari-tampu,
16 ko Iyesu munu rasi ki e bameya bautagamana ki nana
wagubu manako iyapana tadebu, wagubu ke; “Munu rasi
nau bamaneya kebomono ki wi mu yawatamaga eba bo-
dapiyoi. Munu yau kwaitana ki mu ka nau Mamai God e gari
rabineya e kasiyarai pokaiya kaiwoto idiwono.
17 Nau yona yau suwagani ki wi notaga eba goga-yagisi; Iya-
pana kawakawai wi notaga munu rasi mu notamaga maba ki
ka wi Mamanuga God bameya kaiwuri e gari rabineya bagi
kawaya idiwoi. Ko wi notaga eba munu rasi mu notamaga
maba ki ka wi e bameya eba kaiwuri ade e gari rabineya eba
idiwoi.” Iyesu inako wagubu.

Apunu mosi e gwedegwedei ropani kawaya
(Mateyu 19:16-30; Maki 10:17-31)

18 Diyu ragidai mu kawaimaga mosi Iyesu bameya
bauwena manako manu-pupu, wagubu ke; “Sidiyei
Kabukabuwa Apunai Bagi, nau badidi kwaesugani da nau
iya maramara tondana kaniyana ki iyai bananapani?”
19 Apunu ki inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; “Kau gwede nana nau apunu bagi sidibi? Mamanuga God
e mena ka bagi.
20 Ko kau manu-sinibi ki denai nau nidiyani; Mamanuga
God e gorai oka tampu ki kuduba kau kataigeya; ‘Kau ware-
tagi eba raurupi e wainai eba wadi; Iyapana mo eba mini
poyo; Gwedegwede mo eba kuwa-nuwagi; Kau waretagi
badidi kwaewena empipi ki kau bera eba nuwagi; Kau inagi
mamagi tagubu ki mu umunumaga wadi naigida mena wi-
wiratami.”
21 Iyesu inako wagubu ko apunu ki, wagubu ke; “Nau munu
marai munta tondekeya makeya ki ka Mamanuga God e gorai

tapu ki kuduba nau naigida mena wiwirapekeya tondekeya
da karako kawayasugubuwani.”
22 E yona wagubu ki Iyesu waina-pupu manako e apunu
ki empupu denai yona yau sibu, wagubu ke; “Kau gwede
mo eyaka mena yau mete kwaenuwagi; Kau kayanuwagi
kau gwedegwedegi kuduba tepi iyapana gwedegwedemaga
pa mena imagei ragidai tage manako ewa yabi nau ewaneya
uburi. Kau inako kwaenuwagi ki kau denai bagi kawaya mosi
aita ewa kunumau bananapi.”
23 Apunu ki e gwedegwedei ka ropani kawaya ki pokere e
Iyesu yonai ki wainapupu ka e nuwaboyawena.
24 Iyesu apunu ki nuwaboyawena empupu manako
wagubu ke; “Iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya
ragidai mu Mamanuga God e umunui wadamana
sumapamana ade e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka
ragiragi kawaya.
25 Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki maba. Papa
kawaya kameru kwaitana tainugu umunai teyagisi ki ka
e daikere eba baiyagisi kayayagisi mibai ka tainugu umu-
nai ka marai munta ko papa ki ka kawaya. Ko nau ade
suwagani wainapumuri; Papa kameru ki tainugu umunai
teyagisi ki ka ade matarau ko iyapana mu gwede-gwedemaga
ropani kawaya ragidai ubumana Mamanuga God sumapa-
mana manako e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi
kawaya.”
26 Iyapana yona ki wainamupu ka mu Iyesu manumupu,
tagubu ke; “Akae, ki inako ki ka nima kwaitana iya yadini?”
27 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu
ke; “Iyapana wi wiga mena iya ki eba wadamana makai ko
Mamanuga God badidi yagisi ki e umuneya ka gwedegwede
kuduba wenayagisi.”
28 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu
ke; “Kau wainapi, nu ka tawanuga kuduba kamadimpi kau
ewageya kaigibi.”
29 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ena, kau yona mibai
nuwegei. Nau karako suwagani ki wi wainapumuri; Iyapana
gwedewau Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai
iyapana tademana ki nana wi tawaga bo wi wainaguma bo
wi yowaguma tataguma bo wi inaguma mamaguma bo wi
munuguma inako ki kuduba kamadita-muri manako kaiwagi
tawana mo idiwoi,
30 ki ka denai wi tawaga ropani-yagisi ade iyapana ropani
kawaya wi inamamatamuri yowatatatamuri idiwoi. Ade
mara waunai baiyagisi makeya ki ka wi iya maramara idi-
wana kaiwana ki iyai mete wadumuri.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu powagana sisiyai ki ade wagubu
(Mateyu 20:17-19; Maki 10:32-34)

31 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida ke-
wowena kerapu apeya ki mu nene wagubu waratapu mu
mubo mena idiwa manako tadebu, wagubu ke; “Nu karako
natere Diyeru-saremu kaigamu ki ka Mamanuga God e bo-
nanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya nau
Kunumau Kawapuwani Apunai nau yonani badidi okamupu
ki kuduba makeya makeya wenayagisi.
32 Iyapana nau wadisini-moto iyapana kwaiyanai ragidai
mu idimaga rabineya nau tamusinimoto manako mu ubu-
moto nau waegeya-geyamasinimoto, wereyakaurasinimoto
ade tepoteposinimoto.
33 Mu nau kuwe pokaiya raukekesinimoto manako susini-
moto poyo. Nau posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi
eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani.”
34 Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai
e yonai ki mibai eba wainamupu. E yonai wagubu ki ka
gwede mosi mu notamaga utapupu diyayai. Mu mibai eba
wainamupu ki pokere e badidi wagubu ki mu baba-tagubu.

Apunu mosi e yabui kenewena ki Iyesu iyapupu
(Mateyu 20:29-34; Maki 10:46-52)

35 Iyesu natere Diyeriko kikirau bauwagana kwaewagawa
ka apunu mosi e yabui kenewena ika yawata kwaiya bowa
madai nene genewagawa tondawa.
36 E iyapana ropani kawaya ika kebomawa mu ratabamaga
waina-pupu ki pokere e iyapana dai manutapu, wagubu ke;
“Yau ka gwede ratabai wagau?”
37 Ko mu denai tagubu ke; “Ki ka tawana Nasareta apunai
Iyesu e yabadau.”
38 Apunu ki yona ki wainapupu ka e bonanai ragiragi
kawaya wena siyapu, wagubu ke; “Iyesu, oragai apunai
Dewida e wenai, kau nau nene wainapiyei bo pa mena?”
39 E inako wagubu ki ka iyapana e yabareya ika ubu-
mawa ki e nakarimupu yona kamadana ki nana simupu ko
e bonanai ragiragi kawaya kawareya kawareya ade wena
siyanawa, wagawa ke; “Oragai apunai Dewida e wenai, kau
nau nene wainapiyei bo pa mena?”
40 Iyesu yona ki wainapupu ka e yawatau ubupu manako
iyapana tadebu da mu apunu yabui kenekenei ki wadamana
e bameya bautagamana ki nana tadebu. E bameya bauwena
ka e apunu ki empupu manako manupupu, wagubu ke;
41 “Kau nuwageya nau gwede kwaesugani kau bamageya?”
Ko e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau
yabuni wadi papi da nau tawana empani.”

42 E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
“Ki ka baganai, kau tawana emani. Kau nau sumasinibi ki
pokere karako iyanugibi.”
43 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e yabui
papupu tawana empupu manako e kipu ubupu Iyesu eweya
kayawena Mamanuga God paraupiyawa kaniyawa. Iyapana
kuduba matakira ki emupu ka mu Mamanuga God e si esida
mena tepapamawa.

19

Apunu Sakiyasi

1 Iyesu natere Diyeriko bauwena ki ka e deni mena kayawa-
gana kwaewagawa.
2 Natere ki rabineya ka purapura apunai mosi ika tondawa.
E ka iyapana wairamaga denai takesi wadamawa ragidai mu
kawaimaga si ka Sakiyasi.
3 E nuwaiya Iyesu empana ki nana wainapiyawa ko e ka
apunu rogobi munta ki pokere iyapana ropani kawaya ika
ubumawa ki mu e bodamupu da e Iyesu eba empupu.
4 Iyesu yawatau yabadawa ki ka apunu Sakiyasi yabiri
garupupu Iyesu empana ki nana ripa rowarowai mo yapu
kawareya tondubu.
5 Iyesu kaniyawa da ripa ki kerareya bauwena ka e
pairawena iyarau yabu tapu apunu Sakiyasi ika tondawa
empupu manako e sibu, wagubu ke; “Sakiyasi, kau garugaru
mena kawari. Nau karako kau tawageya kau mete idiwomu.”
6 Apunu Sakiyasi yona ki wainapupu ka e garugaru mena
wairau kawapu Iyesu diriwai kwaewena manako mibi ma-
mamai bananapupu e tawaiya kayatagubu.
7 Iyesu apunu Sakiyasi tawaiya kayawena ki iyapana
emupu manako mu ungwerogwerorotagubu, tagubu
ke; “Apunu yau e ka bigibigi apunai ki e tawaiya daiyo
kayawena.”
8 Ko apunu Sakiyasi kipu ubupu Iyesu sibu, wagubu ke;
“Kaiwawoni, kau wainapi; Nau gwedegwedeni daikere ki
nau karako iyapana imagei ragidai tageyani ade nau iyapana
beratapuwani mu gwedegwedemaga kuwasugubuwani ki ka
nau denai apeya apeya kawareya mu ade tageyani.”
9 Apunu Sakiyasi yona inako wagubu wainapupu ka Iyesu
denai e sibu, wagubu ke; “Sakiyasi, kau mete kina ka oragai
apunai Eburamu e wenai. Kau iyapanagiyoma mete kina wi
bamagau ka iya karako bauwena.
10-11 Iyapana gwedewau Mamanuga God e yawatai
paeremupu kwakotagubu ragidai ki mu tetamana iya

tageyana ki nana ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai yewe wairau bausugubuwani.”

Natere Diyerusaremu ka eba uwama bamanugutau ki makeya ka Iyesu yona ki wagubu.

Bowa madai ki keyakeyai
(Mateyu 25:14-30)

Iyapana ropani kawaya Iyesu yonai wainapamawa ki mu notamaga wagubu da Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai bauwagana kwaewagawa ki pokere Iyesu ubupu keyakeyai mo mu tadebu, wagubu ke;

12 “Nau apunu kawai mosi e bususui suwagani wainapumuri; Apunu ki tawana uwama kawaya mo kayawagana da e kaiwawo-wagana ki kasiyarai ika wadana manako ewa ade wirawagana bauwagana ki nana.

13 E waunitau kayawagana kwaewagawa makeya ki ka e bigabiga-iyoma ida esida kewowena ki mu nene wagubu bautagubu manako e bowa madai purupupu mu eyaka eyaka tagebu, tadebu, wagubu ke; ‘Wi bowa madai yau tepumuri pokaiya upiwogoi da nau bausugani makeya ki ka nau bowa madai negebuwani ki kawayai empani. Ki kawayawena bo pa mena.’

14 Apunu ki kipu ubupu kayawena ko e eya iyapanaiyoma mu nuwamugu ka e pa mena ki pokere mu bibi ragidai tonotampu da e tawana bani kayawena ki mu mete kayatagamana manako tagamana ke; ‘Nu eba nuwanugu apunu yau nu kawainuga uburono.’

15 Mu inako tagubu ko apunu ki e kaiwawo kasiyarai wadubu manako ade wirawena e ebo tawaneya ade bauwena. E ika bauwena ka e garugaru mena e bigabigaiyoma ragidai mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; ‘Nau bowa madai negebuwani ki kawayai wi karako kabuwasinimuri da nau empani.’

16 Yabiri ubupu apunai ki bauwena e inako sibu, wagubu ke; ‘Kaiwawoni emani, kau bowa madai nau idani rabineya tapi ki pokaiya ka nau upisugekeya da kawareya ade ida esida mena tepuwani karako negeyakani yau kena.’

17 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; ‘Kau ka bigabiga apunai bagi upi supasupai mena kwaenugibi apunai. Nau marai munta negebuwani ki kau naigida mena kwayubapiyeya ade kau midigi eba togawena ki pokere nau karako natere ida esida mena kau idageya nakatamakani da kau mu kawaimaga uburi kwayubatamiyowa.’

18 Ki eweya ka e bigabigai apunai ade mosi bauwena
e yabareya ubupu manako sibu, wagubu ke; ‘Kaiwawoni
emani, kau bowa madai nau idani rabineya tapi ki pokaiya
ka nau upisugekeya da kawareya ade ida daikere tepuwani
karako negeyakani yau kena.’
19 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu,
wagubu ke; ‘Nau karako natere ida daikere mena kau idageya
nakatamakani da kau mu kawaimaga uburi kwayubatamiy-
owa.’
20-21 Siyarai ka e bigabigai apunai ade mosi bauwena e
inako sibu, wagubu ke; ‘Kaiwawoni, nau kataineya da kau
midigi kwakwarepugi ka tayatayabadai. Gwedegwede eba
kau nene ki kau tepiyei ade kau momai eba upi ki wateya
ki kau raupomunugei. Nau kau kudugeya wainapekeya
ki pokere kau bowagi madai ki nau wadubuwani pa
wekepuwani karako ade negeyakani yau kena.’

22 Apunu kawai ki yona ki wainapupu ka e denai wagubu
ke; ‘Kau paerepipi upi supasupai eba kwaenugibi. Kau kaubo
nuwagibi ki pokaiya ka nau karako denai bita kau negeyani.
Kau kaubo nuwagibi da gwedegwede eba nau nene ki nau
tepakani ade momai nau eba upuwani ki wateya ki nau
raupomu-sugakani.
23 Kau badidi kwaenugubena ki yonai nau karako kau
nidiyani; Kau kayanugubena bowa madai kawaya-wagau
ki wateya tapena da nau karako wirasugubuwani bausug-
ubuwani ki kau bowa madai dai kawareya nau mete
tegebena.’
24 Apunu kawai ki inako wagubu manako e bigabigaiyoma
dai ika ubumawa ki tadebu, wagubu ke; ‘Bowa madai eyaka
mena kwebuwani ki wi wadumuri bowa madai ida esida
mena tepupu apunai ki e kwemuri.’

25 Ko mu denai e simupu, tagubu ke; ‘Ko kaiwawonuga,
apunu ki ka ororeya mena bowa madai kawaya daganani ida
esida mena ki e tepupu kewowena.’

26 Mu inako tagubu, ko apunu kawai ki denai wagubu
ke; ‘Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima marai
munta wadubu ki pokaiya upi naigida mena kwaewagau
kwayubapiyau ki kawareya ka e ropani kawaya banana-
poto. Ko iyapana nima e bameya marai munta uburau ki
kawareya ka e mo eba yadini ade marai munta e bameya
uburau ki mete deni mena gogayagisi.’
27 E inako wagubu, manako ade tadebu, wagubu ke; ‘Wi
karako kaiwagi nau iyaraniyoma ki nau eba kaiwawosugana
ki nana tagubu ki mu kuduba tetamuri nau yabuneya yewe
namutamuri.’ ”

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa
(Mateyu 21:1-11; Maki 11:1-11; Diyoni 12:12-19)

28 Iyesu yona ki iyapana tadebu kewowena manako yabiri-
wena natere Diyerusaremu kayawena.
29 E ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki kerareya natere
Bepage yo Betani bamamugu bauwagana kwaewagawa ki ka
e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya yabiri tonotapu,
30 tadebu, wagubu ke; “Wi yabiriwagi natere buri
yabaranugu ki kaiwagi manako wi ika baiwagi ki ka wi
papa ‘donki’ mosi taburuba pokaiya kwimupu uburau ki ika
empumuri ko papa ‘donki’ ki kawareya ka iyapana mo naiya
eba kayawena. Wi papa ki e taburubai rikapumuri manako
banana-pumuri kebomuri.
31 Ko iyapana mo wi eminiyoto, yagisi ke; “Wi gwede
nana inako kwaiwagamu papa ki e taburubai rikapiyamu,”
e inako yagisi ki wi denai e simuri, iwagi ke; “Nu Nidiyau
Kabukabuwa Apunai e papa ‘donki’ yau nene wagubu.”
32 Mu kayatagubu kaiwa da buri bautagubu ki ka Iyesu
badidi tadebu ki mu makeya makeya bananamupu.
33 Mu papa ‘donki’ ki rikapamawa makeya ka papa ki
apunai mu tadebu, wagubu ke; “Wi asusu gwede nana
baigubu papa ‘donki’ ki taburubai rikapiyamu?”
34 Ko mu denai tagubu ke; “Nu Nidiyau Kabukabuwa
Apunai papa ‘donki’ yau nene wagubu.”
35 Mu inako tagubu manako papa ‘donki’ ki rika-mupu
wadumpu Iyesu bameya kaya-tagubu. Mu ika bautagubu
ka mu muga midimaga tatamai rikatampu papa ki tagaiya
nakamupu manako Iyesu waitamupu da e yapu papa ‘donki’
ki kawareya tondubu kayawena.
36 E papa ki kawareya kayawena kaniyawa ka iyapana
ropani kawaya mu muga midimaga tatamai rikatamawa
yawatau nakapamawa manako Iyesu ki kawareya bauwa-
gawa kayawagawa.
37 Iyesu kayawena kaniyawa da ripa ‘oripi’ wenatagubu
kweyai ki warateya natere Diyerusaremu deneya surawa
ki makeya ka e ewakumapamawa ragidai ropani kawaya
mu bonanamaga eyaka mena Mamanuga God e si tepapa-
mawa manako gwedegwede bagibagi mu mubo yabumugere
emupu ki nene ka mu e paraupamawa iwa,
38 tagamawa ke;

“Kau ka nu Kaiwawonuga. Kau karako Mamanuga God e
kasiyarai wadibi nu nene baunugibi. E kau wadiniyoto
bagi.

Kunumau ka Mamanuga God e nuwabagi nu nene wainapiyau ki pokere nu karako e si esida mena tepapemei.”

39 Iyapana inako tagubu ki yonai ka Parisi ragidai dai
ika ubumawa ki mu wainamupu manako mu kaimpu Iyesu
simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau
kowakowagiyoma ki ragiragi kawaya tade da mu kerekereretagisi.”
40 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke;
“Nau nidiyani wainapumuri; Mu kerekereretagisi ki ka bowa
urida ki iyapana maba bonana-maga ragiragi kawaya yona ki
tagisi.”
41 Iyesu natere Diyerusaremu bameya bauwagana
kwaewagawa ka e natere ki empupu yadi kipu,
42 manako wagubu ke; “Natere Diyerusaremu ragidai, nau
nuwaneya po wi nuwabagi rabineya idiwana ki yawatai
naigida mena kataigamana ki nana ko wi yabuga kenewena
ki pokere wi yawata ki eba empiyamu.
43 Wi iyaraguma ewa baitagisi wi naterega kawaya yau
kwagarapomoto. Wi wakapaigamana yawatai kuduba ki mu
deni mena bodapomoto manako wi gariga rauru-pomoto.
44 Mamanuga God ubupu wi iyaniyana wadiniyana bagi ki
nana wi bamagau bauwena ko wi mara ki eba empamana
wainamupu ki pokere wi iyaraguma ki baitagisi imatau wi
ridiguma munuguma mete kina kuduba nunimoto isiyani-
moto. Wi tawaguma bowa pokaiya waditampu ki kuduba mu
wade rororororotamini da bowa eyaka mena kwaitana mo e
wateya eba tondono.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu
(Mateyu 21:12-17; Maki 11:15-19; Diyoni 2:13-22)

45 Ki eweya ka Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya
kanibu manako iyapana ika deni deni nida kasiwara-
tagamawa idiwa ki siwakeketapu.
46 E tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai mo inako
wagubu ke; ‘Nau Tawani ka guriguri tawai ki rabineya iya-
pana baitagisi nau bamaneya guriguritogo-mono idiwono.’
Ko wi ka yona ki eba wainapiyamu. Wi ka kuwa ragidai maba
maramara tawa yau rabineya wekei gwaiya dibipiyamu
idiwu.”
47 Iyesu maramara Mamanuga God e Tawai rabineya
iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa. Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai, Mama-nuga God e gorai
kataimugu ragidai, ade iyapana kawakawai dai mete kina e
minimana po ki yanuwei teyamawa,

48 ko iyapana pakasi ragidai ropani kawaya e yonai marai
kawai badidi wagawa ki kuduba wainapamana wainapa-
mawa ki pokere kawakawai ragidai ki e minimana po ki
yawatai mo mu eba bananamupu.

20

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapa-
mawa
(Mateyu 21:23-27; Maki 11:27-33)

1 Mara mosi Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya e yonai
bagi kawaya ki dimawagawa iyapana tadeyawa kabuk-
abuwa tondawa ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai, Mamanuga God e gorai katai-mugu ragidai ade
kawakawai ragidai dai ki mete kina e bameya bautagubu,
2 manako simupu, tagubu ke; “Kau karako nidi; Kau
kasiyara nima negebu were kwaenugei? Kasiyara ki nima
negebu?”
Mu inako tagubu,
3 ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau manu mosi
wi manuniyani. Wi nau sidimuri;
4 Apunu Diyoni iyapana siruwatamana ki nana bauwena
ki ka e Mamanuga God wagubu ki pokere kwaewagawa bo
iyapana kaina mo wagubu were kwae-wagawa?”
5 Kawakawai ragidai e manui wagubu ki wainamupu ka
mu mubo deni deni manu kasiwaratagubu, tagubu ke; “Nu
denai badidi siyamu? Nu iwagamu da; ‘Mamanuga God
wagubu e umuneya kwaewena’, ki ka e denai yagisi ke;
‘Baganai, ko wi badidi pokere apunu Diyoni e yonai eba
sumamupu?’
6 Ko nu iwagamu da; ‘Iyapana kaina wagubu were e
kwaewena’, ki ka iyapana ropani kawaya yewe bautagubu
ki mu gagayatagisi manako bowa were nu namunimoto
mibai ka mu kuduba wainapiyamu da apunu Diyoni e ka
Mamanuga God e bonanai ki waina-piyawa wagawa apunai
mosi.”
7 Kawa-kawai ragidai ki mu mubo mubo inako tagubu
manako mu denai Iyesu simupu, tagubu ke; “Nima apunu
Diyoni sibu were kwaewagawa ki nu eba katainugu.”
8 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Baganai,
wi nau eba sidimupu ki pokere nima kasiyara nau tegebu ki
sisiyai nau mete eba suwagani.”

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga
(Mateyu 21:33-46; Maki 12:1-12)

9 Ki eweya ka Iyesu keyakeyai mo iyapana tadebu, wagubu
ke; “Apunu mosi e ka ripa ‘waeni’ ki momai upu manako

iyapana dai mu nene wagubu bautagubu gwaiyabatapu, wagubu ke; ‘Wi nau upini yau naigida mena kwayubapiyoi. Maura marai baiyagisi ki ka wi madai dai wi wiga nene tepiyoi ko ade dai nau nene nakapiyoi. Nau tawana mo kayasugani umoni da ewa marai mosi ade wirasugani bausugani.’ E inako wagubu manako kipu ubupu kayawena mara rowarowa kawaya tawana mo tondawa.

10 Maura marai bauwena ki makeya ka apunu ki ripa madai e eya nene ki dai tepana ki nana e bigabigai apunai mosi tonopupu upi kwayubapamawa ragidai ki mu bamamugu kayawena. Ko e ika bauwena ka mu ripa madai ki dai e eba kwemupu ko mu e pa guda-pamawa da tonomupu ida kasikasi wirawena kayawena.

11 Upi ki apunai ubupu e bigabigai apunai ade mosi tonopupu ko e kayawena umawa da buri bauwena ka upi kwayubapamawa ragidai ki e mete gudapamawa ade midimama berai e bameya kwaetagamawa manako pa ida kasikasi tonomupu wirawena kayawena.

12 Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigai apunai ade mosi tonopupu ko e mete kayawena umawa da buri bauwena ki ka mu e mete bidara kwemupu manako wadumpu gari tagaiya kwenumupu.

13 Mu berokoi kawareya kawareya inako kwaetagamawa ki pokere upi ki apunai e notai babawena, wagubu ke; ‘Nau karako badidi kwaesugani? Nau niya gubagani ki nau nuwaneya po ki e nau tonopani ki ka mu e naigida mena wiwirapomoto wainapakani.’ E notai inako wagubu ki pokere e eya gubagai ki tonopupu.

14 Ko upi kwayubapamawa ragidai ki e gubagai ki ika yabadawa emupu ki ka mu mubo tagubu ke; ‘Waira yau ewa wadana apunai ki e eya bauwena ki pokere karako miniyamu poyo manako e gwedegwedei yau kuduba ki aita nu tepamu.’ Mu mubo inako tagubu,

15 manako mu apunu ki e gubagai ki wadumpu gari tagaiya kwenumupu manako minimupu poyo.”

Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ika idiwa ki mu manutapu, wagubu ke; “Waira ki apunai e gubagai powena ki bimbinai ka e upi kwayuba-pamawa ragidai mu bamamugu badidi kwaeyagisi?

16 Nau nidiyani wainapu-muri; E baiyagisi manako kwayuba siyasiya kwaetagamawa ragidai ki tetamini namutamini manako mu upimaga ki e tepoto kwayuba ragidai kudubai dai ki mu idamaga rabineya nakapoto.”

Iyapana e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Ae, inako eba wenayagisi.”

17 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako manu-
tapu, wagubu ke; “Ko Mamanuga God e okai ki kawareya nau
karako suwagani ki mibai ka badidi? Oka ki wagubu ke;
‘Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda
berokoi ki pokere kwenumupu.

Ko Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu.’

18 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana kaiwono da bebeda
ki pokaiya pisipisitamini gwepomoto ki ka mu bidara ya-
dini mu midimaga purupuru-tagisi. Ade bebeda ki mu
kawarimugu kauyagisi ki ka mu tauniyoto kwere-kwerere.”
Iyesu inako wagubu.

Iyapana mu wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Mateyu 22:15-22; Maki 12:13-17)

19 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Ma-
manuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu
waigugu wagubu ki wainamupu ki ka mu deni mena
e wadamana wainamupu mibai ka mu kataimugu da e
waigugu wagubu ki ka e mu nene wagubu. Ko mu iyapana
kudumugu mete waina-pamawa,
20 ki pokere kamadumpu manako mara bagi mosi ewa
bauwagana da mu e wadamana ki nawanai idiwa. Mu
dayaya tagamana ragidai dai e bameya tonotampu da mu
e kerareya wadamana manupamana manako e yona mo
paerepana ki pokaiya ka mu e wadamana piyara ragidai mu
kawai-maga e idai rabineya tamana ki nana.
21 Dayaya ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako
simupu, tagubu ke; “Nidiyei kabukabuwa apunai, nu
katai-nugu da kau iyapana eba beratamiyei ko kau badidi
kabuwanugei ki kau yona mibai mena nuwegei. Iyapana
kawa-kawai kau bamageya bautagamu ki kau bera yonai
mo eba nuwegei. Ade iyapana pakasi ragidai kau bamageya
bautagamu ki kau mu mete eba bera-tamiyei yona kudubai
mosi nuwegei. Pa mena. Kau maramara yona eyaka mena
Mamanuga God e yonai mibai ki mena nuwegei.
22 Ki pokere nu karako kau nidimei ki kau wainapi;
Nu tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita bameya nu
wairanuga denai takesi tamamu ki kau wainapiyei baganai
bo eba baganai?
23 Nu takesi ki tamamu, bo eba tamamu?”

Mu inako tagubu ko mu rabinamugu e kerareya
wadamana ki notai nota-pamawa ki Iyesu e ororeya mena
empupu kewowena ki pokere e denai mu tadebu, wagubu
ke;

24 “Bowa madai mo tegemuri da nau empani. Yau ka nima
keyai bowa madai yau naureya tondau? Mu nima si bowa
madai yau naureya okamupu?”
E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Yau ka tawana
Roumi ragidai mu kawaimaga Sita e keyai ki naureya ton-
dau.”
25 Mu inako tagubu, ki pokere Iyesu denai mu tadebu
wagubu ke; “Baganai, apunu kawai Sita nene ki wi e ebo
kwemuri ade Mamanuga God nene ki wi e ebo kwemuri.”
26 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana ki mu notamaga
kowena e denai siyamana babatagubu. Mu iyapana pauna-
mugu e yona mo paerepana da mu ki pokaiya e wadamana
ki nana wainapamawa ko mu e wadamana yawatai mo eba
bananamupu.

Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto (Mateyu 22:23-33; Maki 12:18-27)

27 Iyapana Sadusi ragidai dai ki Iyesu manupamana ki
nana e bameya bau-tagubu. Sadusi ragidai mu ka iyapana
inako tadeyamu, tagamu ke; ‘Nu popoigamu ki ka nu ewa eba
iyaigamu kimamu ubumamu.
28 Mu Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu
ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, oragai apunai Mosisi nu
goranuga inako tapu, wagubu ke; ‘Apunu mosi e wainai
munu eba wenapoto ko e nobomoi poyagisi ki ka apunu ki e
yowai uburoto koboro ki uworoto manako munu wenayagisi
ki aita popai apunai ki e watai yadini.
29 Karako tawana mosi ka iyapana ida daikere kewowena
daikere apeya (7) ika idiwa manako mu tatamaga ridi mo
uwapu ko e munu eba wenapupu manako apunu ki powena.
30 E powena ki pokere e yowai koboro ki uwapu ko e mete
munu mo eba wenapupu manako powena.
31 E powena ki pokere e yowai ade mosi ubupu koboro
ki ade uwapu manako e mete powena ko munu mo eba
wenawena. Mu inako kwaetaga-mawa yamawa da iyapana
ida daikere kewowena daikere apeya (7) koboro ki uwamupu
ki mu kuduba popotagubu gawarara ko munu mo eba we-
nawena.
32 Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena.
33 Kau karako nuwagi da nu wainapamu; Mara kwauneya
iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto
makeya ki ka ridi ki nima wainai? Mibai ka e iyapana ida
daikere kewowena daikere apeya (7) ki tauwapu.”
34 Mu inako tagubu ko Iyesu denai Sadusi ragidai ki tadebu,
wagubu ke, “Ridi yo apunu yewe wairau idiwu ki ka mu
anikatagamu,

35 ko iyapana gwedewau Mamanuga God e wainapiyau da
mu ka baganai ki mu popotagisi ade kimoto ubumoto waira
waunai kawareya idiwono ki ka mu eba anikatagisi.
36 Mu ka aneya kunumau idiwu ki mu maba inako idiwono
manako ewa eba popotagisi. Mu ororeya mena popotagubu
ko ade iyatagubu kimpu ubumpu ki pokere mu Mama-nuga
God e eya munuiyoma idiwono.
37 Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto
ubumoto ki yonai ka oragai apunai Mosisi matarau nu
kabuwanibu. E gwabau ripa mo beu-wena empupu ki
bususui rabineya ka e ubupu Mamanuga God nene inako
wagubu ke; 'Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu
Aisiki e Mamai God ka nau. Apunu Diyaikapu e Mamai God
ka nau.'
38 E inako wagubu ki mibai ka yau kena; Oragai ragidai
Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu ki mu ka orageya mena
popotagubu ko mu keyaimuguma ka iyaiya idiwu ki pokere
Mamanuga God wagubu ke; 'Mu Mamamaga God ka nau.'
E ka eba popai ragidai mu Mamamaga ko e ka iyapana
keyaimaga iyaiya idiwu ragidai ki mu Mamamaga. E yabuiya
ka nu kuduba iyaiya idiwei."
39 Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ika idiwa ki
Iyesu denai badidi wagubu wainamupu ki ka mu e simupu,
tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yona denai
bagi kawaya nuwagibi."
40 Ki eweya ka iyapana mo eba ubupu Iyesu manupupu
mibai ka mu kuduba e kudeya mete wainamupu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Mateyu 22:41-46; Maki 12:35-37)

41 Iyesu mu manutapu, wagubu ke; "Iyapana badidi pokere
tagamu da; 'Keriso e ka oragai apunai Dewida e momai?'
42 Oka 'Umayo' rabineya ka oragai apunai Dewida oka
inako tapu, wagubu ke;
'Nau Mamai God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau nau
madanani garu deneya tondowa,
43 da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kera-
pugi kobaiya nakatamani kewoyagisi were.'
44 Oragai apunai Dewida e ka Keriso e eya Kaiwawoi sibu
ko ade badidi maba ka e eya Kaiwawoi sibu ki ade apunu
Dewida e eya momai?" Iyesu inako wagubu.
45 Iyapana ropani kawaya e yonai ki wainapamawa ki
pokere Iyesu wira-wena e eya tadeyau kabukabuwa ragidai
tadebu, wagubu ke; "Yabu yabu idiwoi kwaenda Mamanuga
God e gorai kataimugu ragidai wi kerapugau yadini. Mu ka
iyapana mu emitamana ki nana mu monagamaga rorowa

kawakawaya inako umamu ade imatau kaiwu kebomu da iyapana ika idiwu ki mu emitamana wiwiratamana ki nana.
46 Guriguri tawai rabineya ka mu kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamugu idiwu ade poraga kawareya ka mu kebari bagi kawaya kawareya idiwana wainapiyamu.
47 Ridi koboro ragidai mu gwedegwedemaga ade mu tawamaga kuduba mete kina ki mu tepiyamu araratagamu ade iyapana mu emitamana ki nana ka mu iyapana yabaramugu ubumu guriguri rowarowa kawaya tagamu. Mu inako kwaetagamu ki pokere mu aita ewa denai bita banana-pomoto ki bitai ka kawaya esida."

21

Koboro mosi bowa madai Mamanuga God nene tapu (Maki 12:41-44)

1 Iyesu wirawena manako iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai bautagamawa Mamanuga God e Tawai rabineya 'Puyo Nakapemei Wateya' bowa madai kawaya daganani ika nunumawa ki e mu emitapu.
2 Ki makeya ka ridi koboro mosi e gwedegwedei pa mena ika bauwena bowa madai waibora apeya ki mena ika nunupu,
3 manako Iyesu ubupu yona yau iyapana tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba bowa madai ika nunumawa mu ka puyo maraitau tamawa ko ridi koboro yau kena ki e mena ka puyo kawaya daganani esida tapu.
4 Gwedegwede-maga ropani kawaya ragidai ka mu tagamaga mesi mete nakamupu ko ridi koboro yau e gwedegwedei ka pa mena ko waibora marai muta e bameya tondawa ki kuduba e Mamanuga God nene tapu." Iyesu inako wagubu.

Mara siyarai bauwagana ki makai nu badidi maba empamu (Mateyu 24:1-14; Maki 13:1-13)

5 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Mamanuga God e Tawai ki taragapamawa, tagamawa ke; "Tawa bagi kawaya bowa bagibagi pokaiya wadumupu ade puyo bagibagi Mamanuga God nene nakamupu ki empumuri." Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke;
6 "Wi yau kuduba empiyamu ki nene ka nau karako wi nidiyani wainapumuri; Mara baiyagisi da iyapana tawa yau bowa pokaiya wadumupu ki mu baupomoto giripomoto pasumoto manako bowa eyaka mena kwaitana mo e wateya eba tondono ko mu kuduba rororororotagisi kewoyagisi."

7 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa
ragidai denai e manumupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, kau kabuwaniyo; Nuwaboya marai nene nuwagibi
ki gwede mara baiyagisi? Ade mara ki bauwagana ki nu
gwede matakirai empamu da nu kataigamu mete idiwomu?”

8 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Yabu yabu idi-
woi da iyapana eba baitagisi wi beranimoto wi kerapugau
yadini. Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi nau
sini pokaiya beratagisi, tagisi ke; ‘Nau ka eyo’, bo ade tagisi
ke; ‘Mara wana bauwena.’ Mu inako togomono ki ka wi mu
ewamugu eba kaiwagi.

9 Wi ta yo yawira sisiyai wainapumuri ade ta yo yawira
kwaetagamana kwaetagamu ki sisiyai mete wainapumuri
ki ka wi kudu eba wainapiyoi. Ta yo yawira ki kuduba
wenayagisi ko mara siyarai tondau eba bauwagana kena.”

10 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Tawana tawana
ka natere mo uburoto natere kudubai mo mete yawiratagisi,
ade tawana mo kawai-maga e iyapanaiyoma tetamini kaya-
tagisi tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma mete kande-
tagisi.

11 Tawana mosi ka waira nutanuta baiyagisi ade tawana
mosi ka kapoi kawaya mete uburoto. Tawana tawana
berokoi ebo ebo inako wenayagisi ade kunumau keyai ebo
ebo mete matara-yagisi ki ka iyapana kudu wainapomoto.

12 Ko naiya ka iyapana ubumoto wi tenimoto wi girinimoto
pasunimoto manako guriguri tawai rabineya mu idamaga
gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi manako diburan-
imoto. Nau pokanere ka wi aita kaiwawo ade kawakawai
ragidai mu yabaramugu ubumuri,

13 ko ki ka mara bagi da wi ubumuri nau yonani kawakawai
ragidai ki mu mete tademuri.

14 Mara ki ewa baiyagisi ko wi taububuraga badidi maba
iwagamana ki nene wi karako eba notapiyoi bo nuwaboyai-
wogoi.

15 Nau nidiyani wainapumuri; Mu wi wirawira-nimoto bo
manunimoto ki ka wi denai badidi iwagamana ki yonai nau
naubo wi kabuwaniyani manako wi ki makeya mena iwagi.
Wi yona iwagi ki ka mu wi yonaga denai tagamana ki mu
baba-tagisi ade wi yonaga ki mu eba boda-pomoto.

16 Wi inaguma mamaguma bo wi yowaguma tataguma bo
wi rakaraka-guma bo wi kowaguma ki mu ubumoto wi ten-
imoto kawakawai ragidai mu idamaga rabineya wi nakani-
moto. Mu ubumoto wi dai mete namunimoto.

17 Nau pokanere ka iyapana kuduba wi keinimoto ade wi
girinimoto pasuni-moto,

18 ko wi kudu eba wainapiyoi. Wi debaga kumai eyaka
mena kwaitana mo eba siwayagisi.
19 Wi watagau mena ragiragi kawaya ubumoi ki ka wi iya
bananapumuri.

20 Piyara ragidai natere Diyerusa-remu kwagarapomoto
ubumono emita-muri ki wi kataiwagi da natere ki waunitau
giriyagisi.
21 Mara ki makeya ka wi tawana Diyudiya ragidai garugaru
mena wakapaiwagi kweyau kaiwagi. Wi gwedewau natere
ki rabineya idiwu ki wi natere ki kamadumuri ade wi gwede-
wau gari tagaiya idiwu ki wi natere ki rabineya eba kaiwuri.
22 Mara ki ka iyapana mu paeremaga bimbinai ki
wadamana marai. Mamanuga God e okai badidi wagubu
ki mibai wenawena yau kena.
23 Akae, mara ki makeya ridi mosi mibi romodoi bo munu
wawayai mete kina ki ka e badidi maba wakapa-yagisi garu-
garu kayayagisi? Mara ki makeya ka bita kawaya daganani
waira yau kawareya kaworoto ade Mamanuga God e uburoto
iyapana kowaga tageni.
24 Wi iyaraguma ubumoto wi dai kereba pokaiya na-
munimoto ade ubumoto wi dai tenimoto diburanimana ki
nana tawana tawana madega kauwagau madega posiwagau
ki kayatagisi wi nakanimoto. Iyapana kwaiyanai ragidai
baitagisi natere Diyerusaremu inako giripomono pasumono
yamono da mu maramaga ki kewoyagisi makeya.

25 Mara ki makeya ka matakira ebo ebo madega yo sir-
agamu yo supama mu naurimugu wenayagisi ki iyapana
empomoto. Egi towawa kawaya daganani totori wenapoto
manako iyapana tawana tawana kuduba egi mumugarai ki
kudeya wainapomoto babatagisi.
26 Nuwaboya kawaya ki marai baiyagisi ki ka iyapana
waira kawareya gwede berokoi badidi wenawagana ki
kudeya wainapomoto manako mu kiyabumaga giyagisi,
mibai ka mara ki makeya ka kunuma kasiyarai kuduba
geyageyatagisi.
27 Mara ki makeya ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai
nau kasiyarani kawaya ade nau tanini bagi kawaya oroguma
kawareya ade kaworoni ki mu nau emisinimoto.
28 Wi yau kuduba wenayogono empumuri ki ka wi kimuri
ubumuri pairaiwagi kunumau esida yabu tamuri mibai ka
Mamanuga God wi wadiniyana bagi iya negeyana ki marai
ka waunitau.”

Iyesu inako wagubu,

29 ade tadebu, wagubu ke; “Karako keyakeyai ripa damaya
ade ripa dai ki mu naurimugu suwagani ki wi wainapumuri;

30 Ripa duwapiyau empumuri ki wi kataigubu da bodu
marai waunitau baiyagisi.
31 Ki maba, gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai we-
nayogono empumuri ki wi mete kataiwagi da Mamanuga
God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki
marai waunitau baiyagisi.
32 Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Nau yonani
yau kuduba nidibuwani ki mibai matarayagisi wi yabugere
empumuri were ewa ka wi dai waira yau kamadumuri.
33 Kunuma waira kuduba gogayagisi ko nau yonani
suwagubuwani ki eba gogayagisi ko maramara tondono
kaniyono.
34 Wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi ade wi notaga
bani yo awana kawaya daganani kubamana ki nene eba
notapiyoi. Ade wi waira yau iyai nene eba notapiyoi bo
nuwaboya-iwogoi kwaenda mara ki garugaru mena baiyag-
isi wi naininiyoto.
35 Iyapana tawana tawana kuduba mu bamamugu ka mara
ki baiyagisi mu nainitamini,
36 ki pokere maramara yabu yabu idiwoi. Wi maramara
Mamanuga God bameya guriguriwogoi da e wi waitaniyoto
kasiyara negeni da berokoi ki kuduba wenayagisi ki ka wi
berokoi ki baibigapumuri manako aita ewa mara kwauneya
ki ka wi Kunumau Kawapuwani Apunai nau yabaraneya
ubumuri.” Iyesu inako wagubu.
37 Iyesu maramara Mamanuga God e Tawai rabineya di-
mawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa ko ke-
morawagawa ka e kayawena ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai
ki yapu.
38 Ko maramara nawaru puruwagawa didiburu ka iyapana
kuduba e yonai wainapamana ki nana Mamanuga God e
Tawai rabineya ade bautagamawa manako ika dibipamawa
e kwagarapamawa idiwa.

22

*Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupa-
mawa*
(Mateyu 26:1-5; Maki 14:1-2; Diyoni 11:45-53)

1 Diyu ragidai mu poragamaga mo si ‘Parawa Pa Pasumana
Kupei’ ki si daikere ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’
tagamu ki marai rogobiwena.
2 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade e gorai
katai-mugu ragidai mete kina Iyesu wadamana ki nana
wainamupu. Ko mu iyapana kudumugu mete wainapamawa

ki pokere mu e minimana po ki yawatai kwaenepamawa
idiwa.
3 Ki makeya ka Berokoi Apunai Seitani bauwena Iyesu e
tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu
apeya ki apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariy-
oto e rabineya supu e notai wirapupu.
4 Apunu Diyudiyasi kipu ubupu kaya-wena Mamanuga
God bameya dobo-piyamu ragidai ade Mamanuga God e
Tawai ki kwayubapiyamu ragidai mete kina mu bamamugu
bauwena manako e badidi maba Iyesu wadana mu idamaga
rabineya tarana ki yonai mu mete tagamawa.
5 E yona ki wagubu wainamupu ka kawakawai ragidai ki
mu rabinamaga bagiwena poyo manako mu denai e simupu,
tagubu ke; “Ki ka bagi kawaya. Kau inako waitaniyo ki nu
denai aita bowa madai dai kau negeyamu.”
6 Apunu Diyudiyasi baganai wagubu manako kayawena
iyapana yabumaga sipeya Iyesu wadana kawakawai ragidai
mu idamaga rabineya tarana ki yawatai kwaenepiyawa
umawa.

Kupe siyarai
(Mateyu 26:17-25; Maki 14:12-21; Diyoni 13:21-30)

7 Mu idiwa da ‘Parawa Pa Pasumana Kupei’ ki kawareya
papa sipi naumana pasumana manako ‘Mamanuga God
Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei kupetaga-mana ki marai
bauwena,
8 ki ka Iyesu ubupu apunu Pita yo Diyoni tadebu, wagubu
ke; “Wi yabiri kaiwagi ‘Mama-nuga God Nu Raurunibu Pora-
gai’ ki kupei okukunaiwagi manako nu kupeigamu.”
9 Ko mu e manumupu, tagubu ke; “Kau nuwageya nu
kaigamu tawa bani rabineya tawiyaigamu.”
10 E denai wagubu ke; “Wi natere buri baiwagi ki ka apunu
mosi ika yawatau awana minibu kawarapupu kaniyau ki wi
bananapumuri. Apunu ki bani kayayagisi ki wi e ewakuma-
pumuri mete kaiwagi manako e tawa bani yaroto ki wi mete
ika yamuri,
11 manako tawa ki apunai ika tondau ki simuri, iwagi ke;
Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai wagubu ke; ‘Nau watani
bani da nau tadeyakani kabukabuwa ragidai mete kina
‘Mamanuga God Nu Rauru-nibu Poragai’ ki kupei ika ku-
peigamu?’
12 Wi inako iwagi manako nu kupenuga watai kawaya mosi
tawa rabinai tetaiya ki mu kebari ororeya mena mempu
kewowena ki e wi kabuwaniyoto. Nu baninuga ki wi ika
tawiyaiwagi.”

13 Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kayatagubu
natere ki bautagubu ki ka mu Iyesu yona badidi wagubu ki
makeya makeya bananamupu manako mu bani ika tawiy-
atagubu.

14 Mu bani kupamana madegai wadawa makeya ka Iyesu
e tonotapu ragidai mete kina kupetagamana wateya ika bau-
tagubu idiwa,
15 manako e mu tadebu, wagubu ke; “Nau mara rowarowa
kawaya wi mete ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’
yau kupeigamana ki nana nau nuwani notani wadawa no-
tapekeya yabedekeya. Nu kupe yau kupeigamu eweya ka nau
nuwaboya ade midi makari bananapani.
16 Nau suwagani wainapumuri; Nu yewe kupeigemei ki
ka pa keyakeyai. Nau kupe yau ewa mo eba kupesugani
ko yaroni da aita ewa Mamanuga God e gari rabineya kupe
mibai wenayagisi were ki nau ade kupesugani.”

17 Iyesu inako wagubu manako kapa mo wadubu Ma-
manuga God bameya parauwena manako tagebu, wagubu
ke; “Wi kapa yau wadumuri wi wibo eyaka eyaka piripiri
kubamuri.
18 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Awana daragai
yau kena ki nau ewa mo eba kubarani. Ko aita ewa, nu
Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai
baiyagisi makeya ki nau ade kubarani.”

19 Iyesu inako wagubu manako ki eweya ka e bani buredi
mo wadubu Mamanuga God bameya parauwena gerepupu
manako e tadeyau kabu-kabuwa ragidai tagebu, wagubu ke;
“Bani buredi yau ka nau midini kwakwarepuni ki nau wi
nene tarakani. Wi bani yau kupoi ki ka nau wi nene badidi
kwaesugubuwani ki wi notapiyoi ade nau mete notasiniyoi.”

20 Mu kupetagubu kewowena eweya ka e naiya kwaewena
ki maba kawareya ade kwaewena kapa wadubu tagebu,
manako tadebu, wagubu ke; “Awana daragai ‘waeni’ yau ka
nau darani manako nau darani wi nene baiyagisi kaworoto
ki pokaiya ka Mamanuga God gwaiyaba waunai mosi yagisi.
21 Ko wainapumuri; Nau yogoni wagana apunai ki karako
nu mete ewapuru yewe bani yau kupemei.
22 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugana ki marai
ka Mamanuga God e ororeya mena winepupu tapu, ko ‘akae’,
nau yogoni wagana apunai ki e ka aita bita kawaya daganani
bananapoto.”

23 Iyesu inako wagubu ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
mu mubo mubo manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke;
“Nu paunanugu ki nima uburoto inako kwaeyagisi?”

24 Ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu
paunamugu nima ka kawaya esida ki yonai kawareya mu
deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
25 Ko Iyesu ubupu mu tadebu, wagubu ke; “Mamanuga
God eba kataimugu ragidai mu kawakawaimuguma ki mu
kasiyara mete wadumpu ki pokere mu gwede mo tag-
isi ki ka mu kobamugu idiwu ragidai mu umunumaga
mete yadini. Ade mu kobamugu idiwu ragidai ki mu
ubumu kawakawaimuguma ki mu simaga esida tepapiyamu,
tagamu ke; ‘Nu kawakawainuguma ki mu nu nene kwae-
tagamu.’
26 Ko wi mu maba eba kwaiwogoi. Wi paunagau nima
nuwaiya kawai uburana wainapiyau ki ka e kwarisiyagisi
munu marai munta maba tondono, ade nima nuwaiya ka de-
bai uburana wainapiyau ki ka e kwarisi-yagisi e kowaiyoma
mu bigabigamaga kwaeyagisi.
27 Iyapana nima ka kawai? Iyapana kebari bagi kawareya
tondau bani kupau ki kena bo iyapana bani warapiyau biga-
biga upi kwaewagau ki kena? Ki ka kebari kawareya tondau
iyapanai ki kena. Ko nau karako nidiyani ki wi naigida mena
wainapu-muri; Nau wi paunagau bausugubuwani ki ka nau
wi bigaga kwaesugubuwani.”
28 Iyesu inako wagubu ade tadebu wagubu ke; “Bita ebo ebo
nau bamaneya bauwagawa ki wi nau eba kamadisinimawa
ko wi maramara nau mete idiweya,
29 ki pokere nau iyapana yabaramugu kawai uburana ki
kasiyarai nau Mamai tegebu ki kwaitana ka nau kasiyara wi
mete negeyakani.
30 Nau kasiyarani pokaiya ka wi nau Mamai e gari rabineya
nau mete idiwomu bani kupomu ade awana kubomomu.
Wi kawakawaiwagi manako wi kemaga kawareya idiwoi wi
idaga gurai tawana Isiraero ragidai kunu ida esida kewo-
wena kerapu apeya (12) kuduba ki mu naurimugu ugwadi-
tamiyoi ragiragi.”

Iyesu kataiya da apunu Pita yona yagisi bodaboda
(Mateyu 26:31-35; Maki 14:27-31; Diyoni 13:36-38)

31 Iyesu ade wagubu ke; “Saimoni, Saimoni, nau suwagani
wainapi; Mu bani wakapiyamu kwakwarai ebo nakapiyamu
ade mibai ebo nakapiyamu ki maba ka Berokoi Apunai Sei-
tani bauwena wi kuduba nuteteniyana eminiyana ki nana
manui wadubu ki Mamanuga God mibipupu,
32 ko Saimoni, nau kau nene gurigurisugu-buwani da kau
sumagi eba kauyagisi. Kau kamadisini ko ade wiranuwagi
baunuwagi makeya ki kau kowagiyoma togitamiyowa kasi-
yara tageyowa.”

33 Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pita denai e sibu,
wagubu ke; “Kaiwa-woni, kau diburanuwagi ki ka nau mete
diburasugani ki baganai, ade kau ponuwagi ki nau kau pok-
agere posugani ki mete baganai.”
34 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; “Pita, nau nidiyani wainapi; Kemora yau rabineya ka kau
mara apeya eyaka nuwagi bodaboda da kau eba kataigeya
nau. Kau inako nuwagi were ewa ka kokoroku yagisi manako
nawaru puruyagisi.”
35 Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai kuduba tadebu, wagubu ke; “Nau naiya mena
wi tononiyekeya manako wi bowaga madai ki sikwai bo wi
igwaga bo wi kerapuga kwakwarai bo inako ki kuduba wi
kamadamana pa ida kasikasi kaigamana suwagubuwani ki
ka wi mibi wetei iwa bo?”
“Pa mena, nu bagi kawaya iweya.”
36 Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade tadebu, wagubu
ke; “Naiya ka wi ida kasikasi kaigubu ko karako ka nima
bowa madai bo e igwai mete kina ki ka e gwedegwede ki
tepoto, ade iyapana nima e kerebai pa mena ki ka e kayayag-
isi e eya midi tatamai nidapoto manako denai bowa madai
yadini ki pokaiya ka e kereba gimarapoto.
37 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga
God e okai nau nene takari kawaya okamupu ki mibai karako
wenawagana kwaewagau. Oka ki wagubu ke; ‘Kuwa ragidai
mu pauna-mugu ki mu e mete ika tamupu.’ Oka wagubu ki
kuduba wenayagisi.”
38 Iyesu inako wagubu ki pokere e tadeyau kabukabuwa
ragidai denai e simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau
emani. Nu kerebanuga apeya yewe mete temipi.”
Ko e denai wagubu ke; “Kewowena.”

*Iyesu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki kawareya gurigur-
iwena*
(Mateyu 26:36-46; Maki 14:32-42)

39 Iyesu natere ki kamadubu bau-wena kayawena manako
maramara tondawa wateya ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai
ki kawareya yapu. E tadeyau kabukabuwa ragidai e ewaku-
mamupu eweya kayatagubu.
40 Mu kayatagubu kaiwa da ika bautagubu ka Iyesu mu
tadebu, wagubu ke; “Wi yewe guriguriwogoi idiwoi kwaenda
gwede berokoi mosi baiyagisi wi kerapugau yadini.”
41 E inako wagubu manako kamadi-tapu kanibu nu bowa
kwenupemei kaniyau da kasiyarai kewowagau surau
ki rowarowai makai maba ika kwarisi-wena e ramatai
kawareya ubupu manako e ebo mena ika e Mamai bameya
guriguriwagawa tondawa.

42 E guriguri yau guriguriwena, wagubu ke; “Mamai, kau
nuwageya ki kau nuwaboya karako kapa tegebi ki wadi
kwenupi. Ko kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi ko eba
nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi.”
43 E inako guriguri-wena makeya ka aneya mo kunumau
kawapu e togipupu kasiyara kwebu.
44 E mibi nuwaboyai e Mamai bameya kawareya kawareya
ragiragi kawaya ade guriguriwagawa manako e kiyabuiya ka
muya dara maba bau-wagawa wairau tompiyawa.
45 Iyesu inako guriguriwagawa tondawa da kamadubu ka
e ade kipu ubupu kanibu e tadeyau kabukabuwa ragidai
mu bamamugu bauwena manako mu nuwaboyatagubu ki
pokere wairorotagubu ika ukwapamawa emitapu.
46 Emitapu ka e tadebu, wagubu ke; “Wi gwede oroi
wadamu? Wi kimuri ubumuri guriguriwogoi kwaenda
gwede berokoi mosi baiyagisi wi kerapugau yadini.”

Iyapana Iyesu wadumupu
(Mateyu 26:47-56; Maki 14:43-50; Diyoni 18:3-11)

47 Iyesu yona ki wagawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai ida esida kewowena kerapu apeya ki apunai mosi
si ka Diyudiyasi iyapana ropani kawaya waratapu umu-
namawa mete ika bau-tagubu. Apunu Diyudiyasi ubupu
Iyesu paraupana kiyauyaupana ki nana yabadubu e bameya
bauwena,
48 ko Iyesu e empupu, wagubu ke; “Diyudiyasi, kau gwede
nana nau Kunumau Kawa-puwani Apunai kiyauyau pokaiya
nau nidani nuwegei?”
49 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu
badidi wena-wagana kwaewagawa ki emupu ka mu Iyesu
simupu, tagubu ke; “Kaiwawo-nuga, nu kerebanuga pokaiya
taububara-nuga ubumamu bo?”
50 Mu inako tagubu manako mu mosi garugaru mena
ubupu e kerebai wadubu iyara apunai ki mosi e wenagui
mebu puru. Bidara wadubu apunai ki e ka Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga e bigabigai
apunai mosi.
51 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Kamadumuri, wi
inako mo eba kwaiwagi.” E inako wagubu manako e idai
roronapupu bidara wadubu apunai ki e wenagui kawareya
tapu iyapupu.
52 Iyesu wirawena Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai, Mama-nuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai
ade iyapana kawakawai dai ki mete ika bautagubu ki mu
tadebu, wagubu ke; “Nau ka eba yawiyawirai ko wi gwede
nana ta yo kepata temupu nau yawirani baigubu?

53 Nau mara-mara Mamanuga God e Tawai rabineya
iyapana tadeyekeya kabukabuwa tondekeya ko wi badidi
pokere mara ki makeya nau eba wadisinimupu? Ko
wi maraga karako wana bauwena da sisipu e kasiyarai
kawayayogono yarono." Iyesu inako wagubu.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Mateyu 26:57-58, 69-75; Maki 14:53-54, 66-72; Diyoni 18:12-18, 25-27)

54 Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu
kaiwa da Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
mu kawaimaga e tawaiya bautagubu. Ko apunu Pita mu
ewamugu weki gwaiya kaniyawa.
55 Iyapana ika imatau mata pasumpu idiwa ki pokere Pita
ika bauwena ka e kanibu mu paunamugu mata empiyawa
tondawa.
56 Ko bigabiga munu ridai mosi Pita ika mata empiyawa
tondawa empupu ki ka e iyapana ika idiwa ki tadebu,
wagubu ke; "Apunu ki kena ka mu wadumupu apunai e
waretai mosi e kiyabui diyayai empakani."
57 E inako wagubu ko Pita e midi minibu denai sibu,
wagubu ke; "Ridi, kau apunu ki nene nuwegei ki e nau eba
kataineya."
58 Eba rowarowa eweya ka apunu mosi bauwena Pita ika
empupu manako sibu wagubu ke; "Nau kataineya da kau ka
mu wadumupu apunai ki e waretai mosi."
E inako wagubu ko Pita denai ade wagubu gogagoga,
wagubu ke; "Kabai, nau pa mena."
59 Madega napusi eyaka mena kwaitana kewowena eweya
ka apunu ade mosi bauwena ragiragi kawaya wagubu ke;
"Apunu ki kena ka tawana Gariri ragidai mu iyapanamaga ki
pokere nu kataigibi wetawetara da e ka wadumupu apunai
ki e mete iwa apunai mosi."
60 Ko Pita denai ade wagubu ke; "Kabai, kau badidi nuwegei
ki nau eba kataineya."
E yona ki wagawa makeya ka e kokoroku daikere wagubu
wainapupu.
61 Ko nu Kaiwawonuga wirawena Pita ika empupu manako
ki makeya ka apunu Pita e wenagui paparawena Iyesu yona
naiya wagubu ki wainapupu. Iyesu naiya e sibu, wagubu ke;
'Kemora yau rabineya ki kau mara apeya eyaka nuwogowa
bodaboda da kau eba kataigeya nau manako ki eweya ka
kokoroku yagisi nawaru puruyagisi.'
62 Iyesu naiya inako wagubu ki makeya makeya Pita waina-
pupu manako e rabinai makariwena kipu ubupu gari tagaiya
kayawena yadi kawaya daganani kipu.

Mu Iyesu waegeyageyamapamawa ade minimawa
(Mateyu 26:67-68; Maki 14:65)

63 Iyara ragidai Iyesu wadumupu dokodoko ki mu ubumpu
e waegeya-geyamapamawa ade minimawa,
64 ade e yabui bodapamawa, siyamawa, tagamawa ke;
“Kau pa yabaragi pokaiya nuwagi da nu wainapamu; Ki nima
nunibu?”
65 Mu inako tagamawa ade kira yonai ebo ebo e mete
siyamawa wereyakaurapamawa.

Iyesu iyapana kawakawai mu yabaramugu ubupu
(Mateyu 26:59-66; Maki 14:55-64; Diyoni 18:19-24)

66 Nawaru puruwena ka iyapana kawakawai, Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawakawai-muguma,
ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete
kina Iyesu pari wirawirapamana ki nana ika bautagubu
dibimupu idiwa. Mu Iyesu wadamana yabaramugu tamana
ki nana tagubu,
67 manako e bauwena ka mu e manu-mupu, tagubu ke;
“Kau karako matarau nidi da nu wainapamu; Nu Iya Nege-
yana Apunai Keriso ki kau baganai bo?”
Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau wi
matarau nidiyani ki wi nau eba sumasinimuri,
68 ade nau wi manuniyani ki wi denai nau eba sidimuri
wainapakani.
69 Ko mara karako ade ewa ka Mamanuga God Kasiyarai
Kawaya Esida Apunai e idai garu deneya ka nau Kunumau
Kawa-puwani Apunai ika tondoni ki wi nau emisinimuri.”
70 E inako wagubu ki pokere mu denai e simupu, tagubu
ke; “Kau inako nuwagibi ki kau mete nuwegei da kau ka
Mamanuga God e eya Gubagai bo?”
Ko e denai wagubu ke; “Wi wiga iwagubu da nau ka eyo.”
71 Iyesu yona ki wagubu makeya ka kawakawai ragidai ki
denai tagubu ke; “E eya wagubu ki nu kuduba wainamipi
kewowena ki pokere e kwaewena siyasiya ki mibai tagamana
matara ragidai ki mu nene nu eba kwaene-igomu.” Mu inako
tagubu.

23

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Maki 15:1-5; Diyoni 18:28-38)

1 Kawakawai ragidai kuduba kimpu ubumpu Iyesu
wadumpu kayatagubu apunu Pairasi bameya bautagubu
e yabareya tamupu,
2 manako Iyesu naripamawa tagamawa ke; “Apunu yau nu
iyapananuguma mu kerapumugu wadawa waratamiyawa

yawata kwaiya kayawagawa ki nu e emipi matara ki pokere nu e wadimpi yewe baigibi. Nu kawainuga Sita e bameya wairanuga denai takesi tamana kwaigemeya ki e nu bodabo-daniyawa ade e eya wagawa da e ka nu Kaiwawonuga ade nu Iya Negeyana Apunai Keriso.”

3 Iyapana inako tagubu ki pokere apunu Pairasi wirawena Iyesu manu-pupu, wagubu ke; “Kau Diyu ragidai mu kaiwa-womaga kawai ki kau baganai bo?”

E inako manupupu, manako Iyesu denai wagubu ke; “Ki kau ba nuwegei.”

4 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e wirawena Ma-manuga God bameya dobopiyamu ragidai ade iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki mu tadebu, wagubu ke; “Apunu yau e paerei mo nau eba bananapuwani da nau ki pokaiya nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi.”

5 Ko iyapana ki mu ragiragi kawaya ade tagubu ke; “Apunu yau e uburau e kabuwai pokaiya nu iyapananuguma mu ra-binamaga wadau gayagaya. E naiya tawana Gariri rabineya kwae-wagawa umawa da karako yewe Diyudiya rabineya bauwena inako mete kabuwawagau umau.”

6 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e mu manutapu, wagubu ke; “Apunu yau e ka tawana Gariri ragidai mu iyapanamaga mosi bo?”

7 “Ena, e ka tawana ki apunai.” Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi ubupu Iyesu wadubu tawana Gariri ragidai mu kawaimaga si ka Erodi bameya tonopupu. Mara ki makeya ka apunu Erodi ika natere Diyerusaremu rabineya daiyo bauwena.

8 Apunu Erodi Iyesu empupu ki ka e rabinai bagiwena mibai ka e rowarowa kawaya Iyesu sisiyai mena wainapiyawa ade e empana ki nana mete waina-piyawa. E nuwaiya ka Iyesu kunuma kasiyarai pokaiya matakira dai kwaewagana da e empana ki nana.

9 E manu ebo ebo Iyesu manupiyawa ko Iyesu yona denai mo eba wagubu.

10 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade e gorai kataimugu ragidai mete kina ki kaimpu Iyesu madaneya ubumpu e ragiragi kawaya naripamawa.

11 Apunu Erodi e piyaraiyoma mete kina Iyesu bainama-pamawa ade e waegeyageyamapamawa da kama-dumpu ka mu midi tatamai bagi kawaya mo wadumpu umampu kwempu manako tonomupu wirawena kaiwawo Pairasi bameya ade kayawena.

12 Naiya ka apunu Pairasi yo apunu Erodi mu nuwarara
tagarara idiwa ko mara ki makeya ka mu waretatagubu
nuwa-maga notamaga eyakamenawena.

13 Apunu Pairasi ubupu Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai, iyapana kawakawai ade iyapana
kuduba mete kina ki mu nene wagubu bautagubu,
14 manako tadebu, wagubu ke; “Wi apunu yau wadumupu
nau yabaraneya tamupu manako iwagubu da e ka iyapana
kerapumugu wadawa ade waratamiyawa yawata kwaiya
kayatagamawa. E paerei nene ki nau wi yabaragau e
manupuwani, ko wi e siyamu wirawira ki mibai mo nau eba
bananapuwani.
15 Apunu Erodi e mete kina apunu yau e paerei mo eba
bana-pupu ko e ade pa tonopupu wirawena nau bamaneya
bauwena ki pokere nau nidiyakani yau kena; Apunu yau
gwede mo eba kwaewena siyasiya da e ki pokaiya denai
poyagisi.
16-17 Nau piyara ragidai tadeyani da mu pa wikuku pokaiya
e raukekepomoto manako ewa tonopomoto baiyagisi
kayayagisi.”

18 Iyapana ropani kawaya ika idiwa apunu Pairasi wagubu
ki wainamupu ki ka mu bonanamaga ragiragi kawaya
patamupu, tagubu ke; “Wi apunu yau minimuri poyo ko nu
nene ka wi apunu Barabasi e idai rikapumur da e baiyagisi
kayayagisi.”
19 (Naiya mena ka apunu Barabasi natere Diyerusaremu
rabineya iyapana waratapu kawakawai ragidai mu yawira-
maga bautagubu. E iyapana dai mete namutapu ki pokere
gwawai ka piyara ragidai e wadumpu dibura-mupu.)

20 Apunu Pairasi e nuwaiya ka Iyesu e idai rikapana bauwa-
gana kayawagana wainapiyawa ki pokere e iyapana notam-
aga wirawagana ki nana mu ade tadebu.
21 Ko mu denai mu bonana-maga ragiragi patapamawa,
tagamawa ke; “Ripa korosi naureya minimuri poyo. Ripa
korosi naureya minimuri poyo.”

22 Mu inako tagubu, ko apunu Pairasi mu kawareya ade
tadebu, wagubu ke; “E poyagisi ki mibai ka badidi? E
bera berokoi badidi kwae-wena? Apunu yau gwede mo eba
kwaewena siyasiya da ki pokaiya e denai poyagisi. Nau
piyara ragidai tadeyani da mu pa wikuku pokaiya e raukeke-
pomoto manako ewa tono-pomoto baiyagisi kayayagisi.”

23 Apunu Pairasi inako wagubu ko tawana ki ragidai mu
bonanamaga ragiragi kawaya ade patapamawa, tagamawa
ke; “Ripa korosi naureya minimuri poyo.” Mu kawareya

kawareya inako patapamawa idiwa da siyareya ka mu yona-
maga ki mibai wenapupu.
24 Apunu Pairasi wainapupu da baganai manako e iyapana
ki mu umunumaga wadubu Iyesu minimana po ki yonai
wagubu.
25 Iyapana nuwa-mugu ki makeya makeya ka apunu
Pairasi ubupu iyapana waratapu ade dai mete namutapu
apunai Barabasi e idai kerarai rikapupu bauwena kayawena
ko Iyesu ka e wadubu iyapana idamaga rabineya tapu da
mu e bameya badidi kwaetagamana notapamawa ki mu
kwaetagamana ki nana.

Mu Iyesu ripa korosi naureya minimupu poyo
(Mateyu 27:32-44; Maki 15:21-32; Diyoni 19:17-27)

26 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa ka
mu tawana Sairini apunumaga mosi si ka Saimoni ika gari
tagaiya yabadawa bananamupu. Mu simupu da e Iyesu
waitapana ripa korosi ki kawarapana tagubu ki pokere e
Iyesu eweya ubupu ripa korosi ki kawarapupu.
27 Iyapana ropani kawaya Iyesu ewakumapamawa mu
paunamugu ka ridi dai e nene yadi wadamawa ade e apenai
meyamawa.
28 Ko Iyesu wira-wena mu emitapu manako tadebu,
wagubu ke; “Ridi kuduba natere Diyerusaremu ragidai,
nau nidiyani wainapumuri; Wi nau nene eba yadi wadoi ko
wi wiga nene ade wi munuguma ki mu nene yadi wadoi.
29 Mara yabadau da iyapana tagisi ke; ‘Ridi kagara munu
eba wenatampu ade munu amu eba tageyamu ridai ki mu
mamamatogomono.’
30 Mara ki makeya ka iyapana kweya siyomoto, tagisi ke;
‘Kweya, kau purunuwagi kawari utaniyo’, ade kwaunai mo
siyomoto, tagisi ke; ‘Kau utaniyo da nu kau gwaiyageya
idiwomu.’
31 Iyapana karako ubumu ripa kasiga e bameya berokoi
kwaetagamu ki ka ripa sura-yogono makeya ki mu berokoi
badidi kwaetagisi?” Iyesu inako wagubu.
32 Mu Iyesu minimana po ki nana wadumpu kayataga-
mawa ka mu iyapana apeya bera berokoi kwaetagubu ki
denai taunimana popo ki mete waratampu.
33 Mu kayatagubu yamawa da kweya mo si ka ‘Deba
Suwana’ tagubu ki ika bautagubu ka mu Iyesu ripa ko-
rosi naureya ikokomupu manako iyapana apeya beramaga
berokoi ki mete ika ikokotampu, mosi e idai garu deneya ade
mosi e idai tenene ki deneya.
34 Ko Iyesu e Mamai paraupupu, wagubu ke; “Mamai,
iyapana karako nau bamaneya badidi kwaetagamu ki mu

bigimaga kau deni mena surupi notagogapi. Mu badidi kwaetagamu ki mibai mu muga eba kataimugu.”

Piyara ragidai ki mu nuwamugu ka Iyesu e midi tatamai wadamana waina-mupu ki pokere mu yanuwa marai munta mo kwaetagubu manako nima si yanuwa ki rabineya yabiri bauwena ki e ubupu Iyesu midi tatamai ki e wadubu.

35 Iyapana ika gayopamawa ubu-mawa ade Diyu ragidai mu kawakawai-muguma mete kina ki mu ewapuru Iyesu waegeyageyamapamawa, tagamawa ke; “E naiya iyapana dai iyatamiyawa ki pokere e mibai nu Iya Negeyana Apunai Keriso maba ki Mamanuga God e winepupu kawapu ki ka e ebo kasiyarai pokaiya iyayagisi ripa korosi ki kamadini kaworoto da nu empamu.”

36 Piyara ragidai dai ika bautagubu ki mu mete ubumpu e waegeyageyama-pamawa ade awana suwakarai mo si ka ‘winiga’ wadumpu e kubarana ki nana kwempu,

37 manako simpu, tagubu ke; “Kau mibai Diyu ragidai mu kaiwawo-maga ki kau kiya iyanuwagi da nu kau emi-niyamu.”

38 Ko Iyesu e kawareya ka mu oka mosi ripa naureya minimupu. Oka ki wagubu ke; ‘Yau ka Diyu Ragidai mu Kaiwawomaga.’

39 Apunu berai berokoi mosi ki mu ika Iyesu madani daikere ikokomupu ki e mete kina ka Iyesu waegeyageyama-pupu, wagubu ke; “Kau Keriso baganai ki kau nuwagi da nu yo kau ewapuru iyaigamu.”

40 Ko e waretai ika Iyesu madanai daikere ikokomupu ki e waretai ki nakaripupu sibu, wagubu ke; “Kau Mamanuga God e kudeya wainapiyei bo pa mena? Mu idamaga gurai nu naurinugu mete ugwadumpu ragiragi.

41 Nu ka bera berokoi kwaigemeya ki pokere bimbinai nu karako bita yau wademei ko apunu yau e ka bera berokoi mo inako eba kwaewena.”

42 E inako wagubu manako ade wirawena Iyesu sibu, wagubu ke; “Iyesu, kau kasiyaragi pokaiya tondowa ki makeya ki kau nau eba notagogasini.”

43 E inako wagubu ko Iyesu e empupu manako denai sibu, wagubu ke; “Nau suwagani wainapi; Karako ka nau yo kau ewapuru mena Paradaisi kaigamu.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu powena
(Mateyu 27:45-56; Maki 15:33-41; Diyoni 19:28-30)

44 Madega paunau wadawa ki makeya ka tawana kuduba sisipu umapu ko ade madega kanibu kekera-wagawa napusi apeya eyaka wadawa ki makeya ka sisipu ki ade negawena.

45 Ki makeya ka aukwara mosi Mamanuga God e Tawai
rabineya gudu maba uburawa ki paunau tegerewena.
46 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Mamai,
nau keyaini ki nau kau idageya tarakani.” E inako wagubu
manako e nonai toporuwena powena.
47 Piyara ragidai mu kawaimaga mosi ika Iyesu yabareya
uburawa ki badidi wenawena empupu ki ka e Mamanuga
God e si esida tepapupu, wagubu ke; “Mibai, apunu yau e ka
bagi supasupai apunai mosi karako powena yau kena.”
48 Iyapana ropani kawaya ika gayo bautagubu ki badidi
wenawena emupu ki ka mu mibi nuwaboyai mu tagamaga
wiramupu tawamugu tawamugu ade kayatagubu.
49 Ko Iyesu e ebo kowai-yoma ade ridi dai ki Iyesu naiya
tawana Gariri rabineya umawa wadawa mete ewakumapa-
mawa iwa ragidai ki mu ika uwamautau Iyesu empamawa
ubumawa.

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tapu
(Mateyu 27:57-61; Maki 15:42-47; Diyoni 19:38-42)

50-51 Diyu ragidai mu kawaimaga mosi si ka Diyosepa. E
naterei ka Arimateya tawana Diyudiya rabineya. E berai ka
bagi supasupai kawaya ki pokere iyapana e werei tagamawa.
E maramara Mamanuga God notapiyawa ade Mamanuga
God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai bauwagana ki
nawanai e mete tondawa. E ka Diyu ragidai mu kawaimaga
mosi ko e kowaiyoma Iyesu bameya badidi kwae-tagamana
tagubu ki e eba mibipupu.
52 Apunu Diyosepa kipu ubupu kayawena apunu Pairasi
e yabareya ubupu manako Iyesu kwakwarepui wadana
ononopana ki genei wagubu.
53 Ki eweya ka e kayawena Iyesu kwakwarepui ripa ko-
rosi naureya wadubu kwarisi manako aukwara mo pokaiya
gerowopupu wadubu ragu mosi ki iyapana mu idamugu uk-
wamupu ki rabineya tapu. Ragu ki rabineya ka mu iyapana
mo naiya ika eba ononomupu.
54 Karako ka bagibagi siyarai ko marawani ka Diyu ragidai
mu aiyata-maga marai ki pokere karako kemora nene ka
iyapana okukunatagamawa idiwa.
55 Ridi ki tawana Gariri rabineya Iyesu ewakumapamawa
iwa da ika bautagubu ragidai ki mu apunu Diyosepa eweya
kayatagubu manako e Iyesu kwakwarepui badidi maba ragu
tapu ki mu yabumugere emupu.
56 Mu ade wiratagubu mu tawamugu kaya-tagubu man-
ako ripa otai aurai bagibagi dai mete okukunatagubu Iyesu
kwakwarepui monagapamana ki nana nakamupu. Ko Diyu

ragidai mu gora-maga wagubu ki mu makeya makeya kwae-tagubu aiyata marai ki makeya pa aiyatatagamawa idiwa.

24

Iyesu ade iyawena kipu ubupu
(Mateyu 28:1-10; Maki 16:1-8; Diyoni 20:1-10)

1 Pura kawai nawaru dumai tarawa ki makeya ka ridi ki kimpu ubumpu ripa otai aurai bagi kawaya naiya okuku-natagubu ki tempu ragu kayatagubu.
2 Mu ika bautagubu ka mu bowa kawaya ragu umunai minimpu bodampu ki gwairiwena emupu.
3 Mu ragu rabineya kaimpu ko nu Kaiwawonuga Iyesu e kwakwarepui ki mu ragu rabineya mo eba emupu,
4 ki pokere mu notamaga babawena. Garugaru mena ka iyapana apeya mu midimaga tatamai sinini tanai kawaya ki bautagubu ika madanimugu ubumpu.
5 Ridi ki wiratagubu mu emitampu ka mu didiguramaga wagubu kudu kwarisitagubu nikapu mempu.

Ko iyapana apeya ki tagubu ke; “Wi gwede nana baigubu iyawena tondau apunai ki e kwaenei yewe popai ragidai mu watamugu kwaeneiwagamu?
6 E yewe eba ukwarau ko e iyawena kipu ubupu. E naiya tawana Gariri rabineya wi badidi nidibu ki wi wainamupu bo pa mena?
7 E nidibu, wagubu ke; ‘Mu ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau wadisinimoto iyapana beramaga berokoi mu idamaga rabineya nau tamusinimoto. Mu wadisinimoto ripa korosi naureya nau susinimoto poyo ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani.”
8 Ridi ki iyapana apeya yona tagubu ki wainamupu ki ka mu notamaga paparawena Iyesu naiya badidi tadebu ki mibai mete wainamupu,
9 manako mu ragu ki kamadumpu wiratagubu kayatagubu badidi wenawena emupu ki sisiyai mu Iyesu tadeyau kabuk-abuwa ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka mena ade iyapana dai mete kina ika idiwa ki mu tademupu.
10 Ridi ki mu simaga ka yau kena; Meri Magidarini yo Diyona yo apunu Diyemesi e inai si ka Meri. Ridi ki ade ridi dai mete kina mu badidi yabumugere emupu ki sisiyai kuduba mu Iyesu tonotapu ragidai tademupu,
11 ko mu yona ki waina-mupu ka mu ubumpu ridi ki bera umani tadempu, mibai ka mu wainamupu da ridi ki bani babatagubu.

12 Ko apunu Pita yona ki wainapupu ka e kipu ubupu
garupupu ragu empana kayawena. E ika bauwena ka e
kuwena ragu rabineya yabu tapu manako gerowo mena ika
ukwarawa empupu ko gwede mo ika eba empupu. E notai
kowena manako e wirawena tawau kayawena ki ka e badidi
wenawena empupu ki mena notapiyawa kaniyawa.

Iyesu natere Emeyasi yawateya matarawena
(Maki 16:12-13)

13 Mara eyaka mena ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai apeya natere kawaya Diyerusaremu ka-
madumpu natere Emeyasi kaya-tagubu. (Natere Emeyasi
ka eba natere Diyerusaremu bameya ko yawata ki ka
rowarowaitau.)
14 Mu yawata ki kaya-tagubu kaiwa ka mu natere Diyerusa-
remu rabineya badidi wenawena ki sisiyai tagamawa,
15 manako ki makeya ka Iyesu mu tagamugu bauwena mu
madanimugu ubupu mete kayatagubu kaiwa.
16 E mete kayatagubu kaiwa ki mu emupu ko mu notamaga
surupupu ki pokere mu e gogomupu.
17 Mu e gogopamawa ko e eya mu manutapu, wagubu ke;
“Wi gwede yonai yewe deni deni iwagamu kaiwu?”
Iyesu inako wagubu ki ka iyapana ki mu kiyabumaga
nuwaboya kiyabui ubumupu,
18 manako apunu ki mosi si ka Kiropasi denai Iyesu
inako sibu, wagubu ke; “Natere Diyerusaremu rabineya
mara badibadi taganugu kayawena ki rabineya badidi we-
nawena ki iyapana kuduba kataimugu ko bani kau mena eba
kataigeya bo?”
19 E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; “Gwede
wenawena?”
E inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu ke;
“Nu ka tawana Nasareta apunai Iyesu e sisiyai iwegemei. E
ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
mosi. E yonai ka kasiyarai kawaya ade e Mamanuga God
yabuiya nu paunanugu badidi wagawa kwaewagawa ki ka
iyapana kuduba nu yabunugere empemeya.
20 Ko Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade
nu kawakawainuguma mete kina ki mu e wadumpu piyara
ragidai mu idamaga rabineya tamupu manako mu ubumpu
mu idamaga gurai e naureya ugwa-dumpu ragiragi manako
ripa korosi naureya minimupu poyo.
21 Nu nota-mipi da e ka tawana Isiraero ragidai nu bitanuga
rikapana ade nu iyaniyana wadiniyana bagi ki apunai, ko e
karako powena. Ko ade wainapi; Mu ubumpu e ripa korosi
naureya minimpu poyo ka mara apeya eyaka kewowena,

22-23 ko karako didiburu nawaru dumai tarawa makeya
ka ridi dai nu mete idiwei ki kimpu ubumpu ragu ki ra-
bineya Iyesu kwakwarepui tampu ki empamana ki nana
kayatagubu. Mu ika bautagubu ka mu e kwakwarepui
eba emupu ki pokere wiratagubu bautagubu nu nidimupu,
tagubu ke; 'Nu aneya dai waro were maba ika emitampi
ki nu nidimupu, tagubu ke; 'Iyesu e ka ade iyawena kipu
ubupu'. Ridi ki bautagubu inako tagubu ki ka mu nainin-
imupu wakapa girigibi,
24 manako nu kowanuguma dai kimpu ubumpu ragu ki
empamana ki nana kayatagubu. Mu ika bautagubu ka mu
ridi ki badidi tagubu ki makeya makeya emupu ko mu Iyesu
e eya eba emupu."

25 Iyapana apeya ki inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu
wagubu ke; "Wi ka notababa ragidai. Takari kawaya Ma-
manuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai
badidi tagubu oka tampu ki wi garugaru eba wainapiyamu
sumapiyamu.
26 Mu ororeya mena tagubu da Keriso yabiri bita ade
midi makari bananapoto were ewa kunumau kayayagisi
Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e taneya tondono, ko oka
ki wi bani eba kataigubu bo?"
27 Iyesu inako wagubu manako ubupu oragai apunai Mo-
sisi ade Mosisi eweya Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa tagamawa ragidai kuduba Iyesu nene oka badidi
tampu ki kuduba makeya makeya mu kabuwatamiyawa
kaniyawa.

28 Mu kayatagubu kaiwa da natere Emeyasi bautagamana
kwaetagamawa ka Iyesu gwe mu kamaditamana tawana mo
kayawagana diyayai kwaewagawa,
29 ko mu e munamupu, tagubu ke; "Tawana kemorawagau
ki pokere nu mete yewe ukwapamu." Mu inako tagubu
manako Iyesu mu mete tawau kayatagubu.
30 Mu tawau bautagubu idiwa da kupetagamana kwaetaga-
mawa ka e ubupu bani buredi mo wadubu e Mamai bameya
parauwena manako gerepupu piripiri tagebu.
31 E tageyawa makeya ka iyapana ki mu notamaga pa-
parawena e kiyabui matarau emupu manako ki makeya
ka Iyesu gogawena bani kayawena manako mu e ewa eba
emupu.
32 Ko mu mubo deni deni tagubu kasiwara, tagubu ke;
"Nu yawatau e mete iwegemeya kebomeya manako e Ma-
manuga God e yonai ki mibai matarapiyawa kabuwaniyawa
wainamipi ki ka yona ki nu geyanibu nu rabinanugu mata
maba urabu."

33 Mu inako tagubu manako garu-garu mena kimpu
ubumpu wiratagubu natere Diyerusaremu kayatagubu man-
ako Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida ke-
wowena kerapu eyaka mena ade iyapana dai mete kina ika
dibimupu idiwa ki mu bamamugu bautagubu.
34 Bautagubu ka iyapana ika idiwa ki ubumpu mu
tademupu tagubu ke; “Nu Kaiwawonuga ade iyawena kipu
ubupu ki mibai. Apunu Saimoni e Iyesu matarau empupu.”
35 Mu inako tagubu manako iyapana apeya ki ubumpu
Iyesu ika yawatau banana-mupu mu yabumugere badidi
emupu ki sisiyai kuduba mu kowamuguma tadempu, tagubu
ke; “E bani buredi gerepupu nu negeyawa ki makeya ka nu
notanuga paparawena manako nu e kiyabui matarau emipi.”
Mu inako tagubu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu matarawena
(Mateyu 28:16-20; Maki 16:14-18; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

36 Iyapana apeya yona ki tagamawa makeya ka Iyesu e eya
garugaru mena bani bauwena mu paunamugu ubupu man-
ako tadebu, wagubu ke; “Wi notaga kwarisiyagisi nuwabagi
rabineya idiwoi.”
37 E inako wagubu ko mu notamaga kowena kudu mete
wainapamawa. Mu notamaga wagubu da mu bani guba mo
bauwena emupu.
38 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Wi gwede nana
didiguraga wagau? Ade wi gwede nana wi rabinagau nota
apeya apeya waina-piyamu?
39 Nau idani kerarani empu-muri ki ka wi kataiwagi da yau
ka nau. Ade wi nau geyasinimuri ki ka wi mete kataiwagi
wetawetara da nau ka eba guba mosi. Guba ka pa keyai ade
e midi kwakwarepui ka pa mena, ko nau midini kwakware-
puni mete kina.”
40 Iyesu inako wagubu manako e idai kerarai mu kabuwat-
apu.
41 Mu mamamatagubu ko mu notababa mete wadumpu
ade mu yabumugere badidi emupu ki mu eba sumamupu ki
pokere Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Bani boromai mo
wi bamagau mete kina bo?”
42 E inako wagubu manako mu raubiyo boromai ki pirai
daikere wadumpu e kwempu,
43 manako e raubiyo ki wadubu mu yabumugu kubabu.
44 Ko iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Oragai apunai Mo-
sisi ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa
ragidai ade oka Umayo okamupu ragidai ki mu kuduba nau

nene badidi tagubu oka tampu ki mibai kuduba karako we-
nawena yau kena. Nau naiya wi mete idiweya ki ka nau yona
ki wi mete nidiyekeya.”
45 E inako wagubu manako mu Mamanuga God e okai
kuduba ki mibai wainapamana ki nana ka e mu nota-maga
gudui kwaipupu,
46 manako tadebu, wagubu ke; “Naiya, takari kawaya ka
mu Mamanuga God e okai inako tampu, tagubu ke; ‘Keriso
yabiri bita ade midi makari bananapoto poyagisi manako
mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki e ade iyayagisi kiroto
uburoto.’
47 Iyapana beramaga berokoi kamadamana mu nuwamaga
notamaga wirawagana da Mamanuga God mu bigimaga
empana deni mena surupana ki nana ki yonai ka wi nau
kasiyarani pokaiya yabiri natere Diyerusaremu rabineya
dimaiwogoi manako ewa kimuri ubumuri tawana tawana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki kaiwagi
iyapana tadeyoi iwoi.
48 Wi yau kuduba wi wibo yabugere emupu ki pokere
matarau iwagi.
49 Nau nidiyani wainapumuri; Nau Mamai God wi puyo
negeyana gwaiyabai wagubu ki nau wi bamagau tonopani.
Ko wi natere yau eba kamadumuri ko yewe nawanaiwogoi
da Mamanuga God e kasiyarai kunumau ki tonopoto wi
kawarigau kaworoto miniyoto siwa were ewa ki wi kaiwagi
nau dimani iwogoi iwoi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu kunumau yapu kayawena
(Maki 16:19-20; Bususu 1:9-11)

50 Ki eweya ka Iyesu e kowakowai-yoma waratapu natere
ki kamadumpu kayatagubu natere Betani kikireya bau-
tagubu manako e idai mu kawari-mugu bagipupu waditapu
bagi.
51 E mu waditamiyawa bagi ki makeya ka Mamanuga
God e wadubu tepapupu e kasiyarai pokaiya kunumau yapu
kayawena.
52 E kowaiyoma e kayawena yarawa inako emupu ki ka mu
e taraga-mupu manako mibi mamamai wira-tagubu natere
Diyerusaremu ade kayatagubu.
53 Mu Mamanuga God e Tawai rabineya maramara Ma-
manuga God paraupamawa e si esida tepapamawa idiwa.
Ika kewowena.

DIYONI
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Diyoni okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau pokaiya ka apunu Diyoni nu kabuwaniyau da Iyesu e ka Mamanuga God e eya Yonai, e ka nu Iya Negeyana Apunai, e ka Tanai Apunai, e ka nu Iyanuga Bani, ade e ka nu Iya Awanai ki Negeyau Apunai mete kina. Iyapana nima e sumapoto ki ka e maramara tondana kaniyana ki iyai yadini.

Oka debai empamana ki kabuwai

Yona kerarai *1:1-18*
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni *1:19-51*
Iyesu upiwagawa umawa *2:1-12:50*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *13:1-19:42*
Iyesu iyawena ade matarawagawa *20:1-31*
Iyesu ade matarawena tawana Gariri rabineya *21:1-25*

Iyanuga yonai

1 Kunuma waira kerareya ka Yona Apunai tondawa. E ka
Mamanuga God mete idiwa. Yona Apunai ki e ka ade God.
2 E kunuma waira kerareya Mamanuga God bameya ton-
dawa.
3 Gwedegwede kuduba mo bani eba bauwena ko Yona
Apunai e pokaiya ka Mamanuga God gwedegwede kuduba
yamatapu.
4 Yona Apunai ki e ka Iya Kerarai, ade Iya Kerarai ki e ka
iyapana kuduba nu Dunanuga bauwena.
5 Duna ki tanai tawana sisipu minibu siwa ko tanai ki
bodapamana yawatai mo pa mena.
6 Mamanuga God e ubupu apunu mo si ka Diyoni tonopupu
bauwena.
7 E tanai ki sisiyai iyapana tadeyana da mu e wagubu ki
pokaiya Tanai Apunai ki sumapamana ki nana.
8 Apunu Diyoni e ka eba Tanai ki apunai ko e Tanai Apunai
e sisiyai wagana ki nana bau-wena.
9 Tanai mibai kawapu yewe wairau bauwena karako iya-
pana kuduba nu kawarinugu miniyau siwa.
10 Yona Apunai kawapu yewe wairau tondawa. E pokaiya
ka Mamanuga God waira yo kunuma kuduba yamanatapu,
ko e bauwena ki ka e eya iyapanaiyoma e gogomupu.
11 E eya tawaneya bau-wena ko e eya iyapanaiyoma mu
nuwa-mugu ka e pa mena ade e diriwai ki mu eba kwae-
tagubu.

12 Ko nu dai ki e diriwai kwaigibi sumamipi ki pokere
Mamanuga God nu e munuiyoma nidibu.
13 Nu ka eba inanuguma mamanuguma mu pokamugere
iya waunai ki wadimpi ko Mamanuga God e eya mena iya ki
nu negebu.
14 Yona Apunai e iyapana kaina nu maba wenawena man-
ako nu paunanugu tondawa. Mamanuga God e eya Gubagai
eyaka mena ka eyo ki pokere e kasiyarai tanai bagi kawaya
ki nu matarau emipi. E ka mibai kawaya. E nu deni mena
nota kwarikwarisiniyau ki pokere nu bitanuga ki nu nubo
wadamana ki e deni mena rikapupu manako puyo iya wau-
nai nu negebu.
15 Apunu Diyoni ubupu e bonanai ragiragi kawaya Iyesu
sisiyai iyapana tadeyawa, wagawa ke; “Nau naiya mena
nidibuwani, suwagubuwani ke; ‘Nau ewaneya ka apunu
mosi baiyagisi ko e ka apunu kawaya. Apunu ki e nau
raurusinibu mibai ka e kunuma waira kerareya tondawa
yabadawa da karako.’ Apunu ki nene suwegekeya apunai e
karako bauwena yau kena.”
16 Apunu ki nu kuduba deni mena notaniyau ade bagi mena
kawareya kawareya nu negeyau.
17 Nu goranuga ki ka Mamanuga God ubupu oragai apunai
Mosisi pokaiya nu negebu, ko yona mibai ade iya waunai
ki puyoi ka e Iyesu Keriso pokaiya nu negebu. Nu bitanuga
ki nu nubo wadamana ki e rikapupu manako deni mena nu
wadinibu bagi.
18 Nu iyapana kuduba Mamanuga God nu yabunugere mo
eba emipi ko e madaneya ka e eya Gubagai mena tondau. E
ka e eya Mamai maba. E ka ade God ki pokere nu e kataipamu
ki ka nu e Mamai mete kataipamu.

Apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa Iyesu sisiyai wagawa
(Mateyu 3:1-12; Maki 1:1-8; Ruki 3:1-18)

(v28) Apunu Diyoni awana Diyoudani papasi buridere
tawana Betani bameya iyapana siruwatamiyawa tondawa,
19 manako Diyu ragidai mu kawakawaimuguma natere
Diyerusaremu rabineya idiwa ki mu ubumupu Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai ade mu kobamugu up-
itagamu ragidai dai mete kina ki tonotampu apunu Diyoni
bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kau ka
nima?”
20 Ko apunu Diyoni denai yona mo eba wekepupu ko
e matarau mu tadebu, wagubu ke; “Nau ka eba wi Iya
Negeyana Apunai Keriso.”

21 E inako wagubu ko mu e kawareya ade manumupu,
tagubu ke; “Ko kau ka nima? Kau ka bani oragai apunai
Eraidiya ade baunugibi bo?”

“Ae, nau ka eba eyo.”

Apunu Diyoni inako wagubu waina-mupu ka mu e
ade manumupu, tagubu ke; “Mamanuga God e Bonanai
Wainapiyei Nuwegei Apunai ki kau baganai bo?”

“Ki pa mena, nau ka eba eyo.”

22 Apunu Diyoni inako wagubu, ki pokere iyapana e
kawareya ade manumupu, tagubu ke; “Ko kau kiya nidi; Kau
ka nima? Nu tononimpu ragidai kau yonagi denai wainapa-
mana ki nawanai idiwu ki pokere kau kiya sisiyagi karako
matarau nuwagi da nu wainapamu manako nu kaigamu mu
tadeyamu.”

23 Ko apunu Diyoni denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau
ka gwabau yonasugakani tondakani apunai. Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya naiya
wagawa tondawa ki kawareya nau karako ade suwagakani
yau kena;

‘Kaiwawonuga e yawatai ki wi gwaba memuri da e taneya
baiyagisi kayayagisi.’ ”

24 Apunu Diyoni manupamana empamana bautagubu
ragidai dai ki ka Parisi ragidai. Mu e yonai ki waina-mupu
ka mu e ade simupu, tagubu ke;

25 “Kau nuwagibi da kau ka eba nu Iya Negeyana Apunai
ade kau ka eba oragai apunai Eraidiya ade kau ka eba Ma-
manuga God e Bonanai Wainapiyei Nuwegei apunai. Kau
ki kuduba pa mena nuwegei ko kau iyapana gwede nana
siruwatamiyei?”

26 Ko apunu Diyoni denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau
uburakani awana pokaiya iyapana siruwa-tamakani, ko wi
paunagau ka apunu mosi bauwena uburau ko wi e eba
kataigau.

27 E nau ewaneya bau-wena ko e ka ade apunu kawaya eba
nau maba. Nau e bigabigai kwaesugana ko nau ka eba bagi da
nau waitapani e kerarai kwakwarai ki taburubai rikapani.”

28 (-)

Mamanuga God e Papa Sipi Munai

29 Nawaru puruwena ka apunu Diyoni ubupu Iyesu ika
yabadawa empupu manako e iyapana ika idiwa ki tadebu,
wagubu ke; “Mamanuga God e Papa Sipi Munai burida
yabadau ki wi empumuri. E ka iyapana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau nu biginuga surupana kwenu-
pana ki apunai.

30 Nau naiya suwagubuwani da; ‘Nau ewaneya ka apunu
mo baiyagisi. E ka apunu kawaya eba nau maba, mibai
ka e nau raurusinibu kunuma waira kerareya tondawa
yabadawa da karako bauwena.’ Apunu ki nene suwegekeya
ki apunai karako wana bauwena yau kena.
31 Wi tawana Isiraero ragidai e kataipamana ki nana
ka nau bausugu-buwani manako awana pokaiya wi
siruwaniyakani. Ko e kiyabui ki nau naiya mo eba
empuwani.”
32-33 Apunu Diyoni Iyesu sisiyai inako wagubu manako ade
wagubu ke; “E kiyabui nau naiya mo eba empuwani ko Ma-
manuga God e sidibu da nau awana pokaiya wi siruwaniyana
ki nana manako ade sidibu, wagubu ke; ‘Nau niya Keyaini ka-
woroto apunu mo kawareya miniyoto siwa emani, apunu ki
ka aita uburoto nau Keyaini Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai
pokaiya iyapana siruwatamini’. E inako wagubu manako ki
eweya ka nau Mamanuga God e eya Keyai midiwari umago
maba kawapu apunu burida yabadau ki e kawareya tondubu
empuwani.
34 Ki pokere nau nidiyakani yau kena; Apunu burida
bauwena ki e ka Mamanuga God e eya Gubagai.”

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai

35 Nawaru puruwena ka apunu Diyoni e kowakowaiyoma
apeya mete ika idiwa,
36 manako e yabu tapu Iyesu ika yabadawa empupu. Em-
piyawa manako e kowakowaiyoma ki tadebu, wagubu ke;
“Mamanuga God e Papai Sipi Munai nu biginuga surupana
ki nana bauwena ki yabadau buri empumuri.”
37 Mu yona ki wainamupu ka mu kimpu ubumpu apunu
Diyoni kamadumpu manako Iyesu eweya kayatagubu.
38 Mu Iyesu eweya kayatagubu kaiwa ka e wirawena
mu emitapu manako manutapu, wagubu ke; “Wi nima
kwaenepiyamu?”
Ko mu denai tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau
tawagi ka bani?”
39 “Kebomuri empumuri.” Iyesu inako wagubu manako
mu e bananamupu mete kayatagubu. Ko ki ka kemora nene,
madega napusi apeya apeya wadawa makeya ki pokere mu
Iyesu mete kaya-tagubu kaiwa da e tondawa tawaneya bau-
tagubu ki ka mu kemora ki rabineya e mete ika ukwamupu.
40 Iyapana apeya apunu Diyoni e yonai wainamupu Iyesu
ewakumamupu ki mosi ka Enduru. E tatai ka Saimoni si
daikere ka Pita.
41 Apunu Enduru garugaru mena kayawena e tatai Sai-
moni kwaenepiyawa umawa da bananapupu manako sibu,

wagubu ke; “Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki e nu matarau emipi.”
42 E inako wagubu manako e tatai ki bananapupu Iyesu bameya kayatagubu.
Mu bautagubu ka Iyesu yabu tapu apunu Saimoni ika yabadawa empupu, manako e sibu, wagubu ke; “Kau ka apunu Diyoni e gubagai. Kau sigi ka Saimoni ko nau kau sigi daikere Kepasi nidiyakani.” (Si Kepasi yo Pita ki ka yona eyaka mena ko ki mibai mu mubo yonamugere ka ‘bowa’.)

Iyesu apunu Piripo yo apunu Nataniyero mu nene wagubu

43 Nawaru puruwena ka Iyesu tawana Gariri kayawagana wainapupu. E apunu mo si ka Piripo ika yawatau bananapupu manako sibu, wagubu ke; “Kau yabi da nau mete kaigamu.”
44 (Apunu Piripo e ka apunu Pita yo Enduru mu mete tawanamaga eyaka mena natere Betaida were bautagubu.)
45 Apunu Piripo ubupu kayawena e waretai Nataniyero bananapupu manako sibu, wagubu ke; “Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ade oragai apunai Mosisi mete kina nu Iya Negeyana Apunai bauwagana sisiyai oka tampu, apunu ki karako bauwena nu yabunugere matarau emipi. E ka apunu Diyosepa e gubagai si ka Iyesu, tawana Nasareta were bauwena.”
46 Apunu Nataniyero yona ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; “Gwede bagi mosi tawana Nasareta were eba bauwagana wainapakani.”
Ko Piripo e ade sibu, wagubu ke; “Kau yabi emani.”
47 Iyesu apunu Nataniyero ika yabadawa empupu ka e iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Apunu burida yabadau ki e wi empumuri. E ka tawana Isiraero taubanuwai. E bameya ka bera mo pa mena.”
48 Apunu Nataniyero bauwena e eya sisiyai Iyesu iyapana tadeyawa ki wainapupu ka e kanibu Iyesu manu-pupu, wagubu ke; “Nau naiya kau mete eba idiweya ko kau badidi maba nau kataisinibi?”
Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau waretagi Piripo nau sisiyani kau eba nidibu kau ripa damaya kerareya gwaiya buripo tondeya ki makeya ka nau yewe tondekeya kau eminibuwani.”
49 Apunu Nataniyero yona ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau ka Mamanuga God e eya Gubagai. Kau ka tawana Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga kawaya.”
50 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nataniyero, kau ripa damaya kerareya gwaiya buripo tondeya manako nau yewe

tondekeya kau eminibuwani ki sisiyai nidibuwani wainapipi
ki pokere kau nau sumasinibi. Ko ki ka eba matakira kawaya
mosi. Matakira kawa-kawaya ki kau ewa were emani.”
51 E inako wagubu manako wirawena iyapana ika idiwa ki
tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-
muri; Ewa ka wi kunuma gudui kwaipoto uburono em-
pumuri ade Mamanuga God e eya aneyaiyoma Kunumau
Kawa-puwani Apunai nau kawarineya yamono kawomono
ki mete empumuri.”

2

Ridi apunu natere Kaina rabineya anikatagubu

1-2 Mara apeya kewowena eweya ka tawana Gariri ragidai
natere Kaina rabineya anika kupei mo kupetagubu manako
Iyesu e inai mete kina ade e tadeyau kabukabuwa ragidai ika
mete kupe ki kawareya bautagubu.
3 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka awana ‘waeni’
kubamawa ki kewowena ki pokere Iyesu inai kanibu e sibu,
wagubu ke; “Gubagani, awana ‘waeni’ ki kewowena.”
4 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Inai, kau gwede nana
inako sidibi? Nau marani tondau, mana bauwagana kena.”
5 E inako wagubu, ko e inai kanibu bani tawiyatagamawa
ragidai ki tadebu, wagubu ke; “Nau gubagani wi badidi nidini
ki wi e umuneya makeya makeya kwaiwagi.”
6 Karako Diyu ragidai mu goramaga ka ropani kawaya.
Goramaga ki mosi ka mu idamaga kerapumaga naigida mena
siruwapamana ki nana ki pokere tawa ki rabineya ka mu
awana kororai kawakawaya ida daikere kewowena daikere
eyaka mena ika nakamupu. Awana kororai ki ka mu bowa
pokaiya yamanatampu.
7 Ko Iyesu tawiya ragidai ki tadebu, wagubu ke; “Kaiwagi
awana kasiga minimuri awana kororai yau posita-muri.”
E inako wagubu manako mu kayatagubu e umunui wad-
umpu makeya makeya kwaetagubu awana kororai kuduba
ki awana positampu.
8 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Awana minimupu
ki dai wi karako kapa rabineya gwepumuri manako kupe yau
kwaewagau apunai kwemuri da e yabiri kuburoto.” E badidi
wagubu ki mu makeya makeya kwaetagubu,
9 ko awana kasiga ki karako awana ‘waeni’ bagi kawaya
mo wenapupu ki pokere mu apunu ki kapa kwemupu ki ka e
babawena, wagubu ke; “Awana midiyai bagi kawaya yau ka
bani bauwena?” Tawiya ragidai ki mu kataimugu ko Iyesu
badidi kwaewena sisiyai ki mu eba tagubu matara ki pokere
apunu ki kanibu anikawena apunai ki sibu, wagubu ke;

10 “Nu kupe inako kwaigemei ki ka nu awana ‘waeni’
midiyai bagi kawaya yabiri iyapana tageyamu manako
mu awana ki kubomono idiwono da matetagisi ki ka nu
awana ‘waeni’ rerarerai ki kawareya mu tageyamu. Ko kau
ka awana midiyai bagi kawaya yau wadibi doko tondeya
yabedeya da karako kupe siyareya iyapana tageyei.”
11 Iyesu matakira mo naiya inako eba kwaewena. E tawana
Gariri natere Kaina rabineya matakira kerarai yau birika-
pupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai e kasiyarai
tanai bagi kawaya ki emupu sumamupu.
12 Kupe ki kewowena eweya ka Iyesu e inai ade e eya
yowaiyoma ade e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina
kayatagubu natere Kaponiyamu bau-tagubu manako e mara
dai ika tondawa.

Iyesu ubupu iyapana siwakeketapu
(Mateyu 21:12-13; Maki 11:15-17; Ruki 19:45-46)

13 Diyu ragidai mu poragamaga kawaya si ‘Mamanuga God
Nu Raurunibu Poragai’ tagamu ki marai ka waunitau ki
pokere Iyesu poraga ki kupei mete kupetagamana ki nana
natere Diyerusaremu kayawena.
14 Ika bauwena ka e Mamanuga God e Tawai rabineya
kanibu manako iyapana ika papa burumakau yo papa sipi yo
midiwari umago yo bowa madai mete kina inako deni deni
nida kasiwara-tagamawa idiwa emitapu.
15 Emitami-yawa ka e nuwai pupuwena manako e tabu-
ruba mo wadubu koyapupu wikukupupu manako papa ki
kuduba siwakeketapu bautagubu kayatagubu. E bowa madai
deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa ragidai mu watara-
maga wade rorororopupu ade mu bowamaga madai kuduba
ki e mete tepupu isiyapupu.
16 E inako kwaewena manako e bonanai ragiragi kawaya
iyapana ika midiwari umago nida-tagamawa idiwa ragidai ki
mu tadebu, wagubu ke; “Wi midiwari yau kuduba tepumuri
kaiwagi. Nau Mamai e Tawai rabineya ka wi bowa madai
pokaiya deni deni inako eba nida kasiwara-iwogoi idiwoi.”
17 E tadeyau kabukabuwa ragidai e badidi kwaewena
emupu ki ka mu Mamanuga God e okai iyapana naiya
okamupu ki mo wainamupu. Oka ki wagubu ke; ‘Mamai,
nau kau Tawagi nene wainapakani ki pokere nau rabinaneya
muya warapiyau.’
18 Ko Diyu ragidai mu kawakawai-muguma Iyesu bameya
ade bautagubu manako simpu ragiragi, tagubu ke; “Nima
kasiyara negebu pokaiya kwaenugei? Kau kasiyaragi mete
kina ki kau matakira mo kwaenuwagi da nu kau emi-
niyamu.”

19 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke;
“Mamanuga God e Tawai yau koritapumuri manako mara
apeya eyaka rabineya ki nau mo ade yadani kewopani.”
20-21 Iyesu ka e eya kwakwarepui ki waigugui wagubu ko
mu wainamupu da e mibai tawa wadana nene wagubu ki
pokere mu denai e simupu, tagubu ke; “Tawa yau ka mu kwa-
mura ropani kawaya (46) ki rabineya wadamawa yamawa
da kewomupu. Ko kau mara apeya eyaka rabineya tawa yau
maba mo ade wadana nuwegei bo?”
22 Iyesu powena ade iyawena kipu ubupu eweya ka e
tadeyau kabukabuwa ragidai mu notamaga baurawena e
kwakwarepui waigugui wagubu ki mibai wainamupu. Ma-
manuga God e okai badidi wagubu ade Iyesu e eya badidi
wagubu ki yonai kuduba mu mete sumamupu.

Iyesu iyapana kuduba nu nuwanuga notanuga empiyau

23 Iyesu ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki
kawareya natere Diyerusaremu rabineya tondawa ki
makeya ka e kunuma kasiyarai pokaiya matakira ebo
ebo kwaewagawa ki pokere iyapana ropani kawaya e
sumamupu.
24 Mu e sumapamawa ko e denai mu eba sumatapu mibai
ka mu nuwamaga notamaga kuduba ki e empupu kewowena.
25 Iyapana mu muga sisiyamaga e eba siyamana ki nana
mibai ka mu nuwamaga notamaga kuduba ki e ororeya mena
kataiwena.

3

Apunu Nikodimasi ubupu Iyesu bameya bauwena

1 Apunu mo si ka Nikodimasi. E ka Parisi apunai Diyu
ragidai mu kawaimaga mosi.
2 Kemora mo rabineya ka e Iyesu bameya bauwena man-
ako sibu, wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu
katainugu da Mamanuga God kau winenibu manako kau e
yonai nu kabuwaniyana ki nana baunugibi. E kasiyarai kau
eba negebena ki ka matakira kawakawaya kwaenugei ki kau
eba kwaenugubena.”
3 Apunu Nikodimasi inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu,
wagubu ke; “Nau yona mibai kau nidiyani wainapi; Kau
wena waunai wenanuwagi ki kau aita Mamanuga God e
gari rabineya mara-mara tondowa kaniyowa. Ko kau wena
waunai inako eba wenanuwagi ki kau iya waunai ki eba
wadi ade Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e gari rabineya
maramara eba tondowa kaniyowa.”
4 Iyesu inako wagubu wainapupu ka apunu Nikodimasi
babawena manako e denai wagubu ke; “Nau ka apunu

kawaya ko nau badidi maba ade wenasugani? Nau inani rabineya tesugani ade wena-sugani bo?”

5 Ko Iyesu ade wagubu ke; “Nau yona mibai kau nidiyani wainapi; Kau awana ade Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya eba wenanuwagi ki kau Mamanuga God e gari rabineya eba kaniyo.

6 Nu inanuguma mamanuguma mu ka nu kwakwarepunuga mena wenapiyamu, ko nu keyainuga iyai ki ka Mamanuga God e ebo mena e eya Keyai pokaiya nu negeyau.

7 Ki pokere, kau ade wenanugana yonai nidibuwani ki kau notagi eba babayogono.

8 Nau keyakeyai mo suwagani wainapi; Obo ki ebo yawateya baiyagisi kayayagisi. Kau e mumugarai wainapi ko obo ki bani deneya bauwagau ade bani deneya kayawagau ki kau eba kataigeya. Ki maba, wi Mamanuga God e Kasiyarai pokaiya wenaiwagi ki ka wi iya waunai ki mibai mete kataiwagi ko wi badidi maba wena waunai ki wenaigubu ki wi eba kataigau.”

9 Apunu Nikodimasi yona ki waina-pupu ka e kawareya Iyesu ade manu-pupu, wagubu ke; “Ko ki ka badidi maba?”

10 Iyesu apunu Nikodimasi empupu manako denai e sibu, wagubu ke; “Nikodimasi, kau ka apunu kawaya tawana Isiraero ragidai mu tadeyei kabukabuwa apunai mosi, ki pokere nau nidibuwani ki kuduba kau katai-nugubena.

11 Nau yona mibai kau nidiyani wainapi; Nu badidi emipi bo wainamipi ki sisiyai nu wi nidimei ko nu yonanuga ki wi eba sumapiyamu.

12 Ki pokere, nau yewe wairau badidi matarau empuwani ki sisiyai suwaga-kani manako wi nau eba sumasiniyamu ki ka nau kunuma ki wi eba empiyamu ki sisiyai suwagani ki ka wi nau mete eba sumasinimana diyayai wainapakani.

13 Kunumau Kawapuwani Apunai nau niya mena ka kunuma usi empuwani.

14 Oragai apunai Mosisi e eya iyapanaiyoma iyatamana ki nana ka e gwabau ubupu motamota keyakeyai mo kaitepupu ripa teyapu naureya umapu. Ki maba ka iyapana ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau wadisinimoto ripa naureya iyarau nau bagisinimoto,

15 da iyapana nima nau sumasiniyono ki ka e iya waunai yadini manako mara-mara tondono kaniyono.

16 Mamanuga God e iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau wi kawaya daganani nota kwarikwarisinibu ki pokere e eya Gubagai eyaka mena wi iyaga nene nau tonosinibu da iyapana nima nau

sumasiniyono ki ka e eba giriyagisi poyagisi ko maramara
tondono kaniyono.
17 Mamanuga God ubupu nau tonosinibu kawapuwani ki
ka nau iyapana kuduba wi iya waunai negeyana ki nana
bausugubuwani ko eba nau idani gurai wi naurigau ugwa-
diniyana ragiragi ki nana bausugu-buwani.
18 Iyapana nima nau sumasiniyau ki ka e baganai. Ma-
manuga God eba uburoto e idai gurai iyapana ki e naureya
ugwadini ragiragi. Ko iyapana nima Mamanuga God e Guba-
gai eyaka mena nau eba sumasiniyau ki ka e ororeya mena
paerepupu ki pokere Mamanuga God ororeya mena e idai
gurai iyapana ki e naureya ugwadubu ragiragi kewo-wena.
19 Nau Mamai wi dunaga nau tonosinibu yewe wairau
kawapuwani, ko wi bigiga pokaiya sisipu ki diriwai mena
kwaiwagamu. Wi nuwagau tanai apunai nau pa mena ki
pokere Mamanuga God e idai gurai wi naurigau ugwadau
ragiragi.
20 Iyapana nima bera berokoi kwaewagau ki ka e tanai
apunai nau midi ragiragisiniyau mibai ka e eba nuwaiya
tanai ki deneya kayayagisi da tanai tawana miniyoto siwa
manako e berai berokoi ki kuduba matarapoto.
21 Ko iyapana nima yona mibai mena wainapiyau ade
makeya makeya kwaewagau ki ka e tanai ki deneya kayayag-
isi manako tanai ki tawana miniyoto siwa e upi bagi kawaya
Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kwaewena ki kuduba
matarapoto.”

Iyesu yo apunu Diyoni mu bususumaga

22-24 Iyesu yona ki wagubu kewo-wena eweya apunu Diy-
oni eba dibura-wena ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai mete kina tawana Diyudiya kayatagubu. Mu
ika bau-tagubu manako mara dai ika iyapana siruwatamawa
idiwa. Apunu Diyoni e ka tawana Aenoni natere Sarimi
bameya ika iyapana siruwatamiyawa tondawa mibai ka
tawana ki ka awana kawaya. Iyapana ropani kawaya e
bameya bautagamawa.
25 Mara ki makeya ka apunu Diyoni e kowakowaiyoma
dai ubumpu nu idanuga kerapunuga rikapamana bususui
ki kawareya Diyu apunai mosi mete deni deni tagamawa
kasiwara idiwa.
26 Mu apunu Diyoni bameya bautagubu manako simupu,
tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu naiya awana
Diyoudani papasi buridere mete idiweya manako kau apunu
mosi bauwagana ki e sisiyai nu nidiyeya, apunu ki karako
bauwena iyapana buri siruwatamiyau. Iyapana kuduba
karako e bameya kayatagamu ko kau mu kamadiniyamu.”

27 Mu inako tagubu ko apunu Diyoni ubupu denai mu
tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e ebo mena kataiya.
E nima kasiyara kweyoto ki apunai uburoto upi makeya
makeya kwae-yogono. Ko e nima kasiyara eba kweyoto ki
apunai eba uburoto upi ki kwaeyagisi.
28 Wi kataigau da nau naiya mena nidibuwani da nau ka
eba wi Iya Negeyana Apunai Keriso. Nau ka Iya Apunai ki e
yawata gewagewai bausugu-buwani.
29 Anikawagana apunai ki e mena ridi uworoto ko e
tagawaiwitai e madaneya mena pa uburono e waretai ki e
bonanai mena wainapono ade e mamamai yogono. Nau
karako mamama ki maba wainapakani.
30 E ka esida ko nau ka erida. E kasiyarai ka kawaya-yogono
yarono ko nau kasiyarani ka mareyayogono surono.”

Kunumau Kawapu Apunai ka nima?

31 Apunu Diyoni inako wagubu, ade wagubu ke; “Kunumau
Kawapu Apunai e mena ka kawaya. Iyapana ade gwedeg-
wede kuduba ka e kobaiya. Yewe wairau wenawena apunai
ki ka yewe wairau ki yonai mena e kataiya. Ko kunuma were
kawapu apunai ki e ka kawaya esida.
32 E badidi usi empupu bo wainapupu ki sisiyai e yogono
ko iyapana e yonai ki eba wainapamana wainapomoto ade e
eba sumapomoto.
33 Ko iyapana nima Kunumau Kawapu Apunai e yonai
wainapiyau ade sumapiyau ki ka Mamanuga God badidi
kwaewagau ki e mete mibipiyau.
34 Mamanuga God e Tonopupu Apunai ki e rabineya ka
Mamanuga God e eya Keyai ki tanai posiwena minibu siwa
ki pokere apunu ki yonayogono ki ka e Mamanuga God e eya
yonai ki mena makeya makeya yogono tondono.
35 Mamanuga God e Gubagai kawaya daganani nota
kwarikwarisipiyau ki pokere e ubupu gwedegwede kuduba
e Gubagai idaiya nakapupu.
36 Iyapana nima Mamanuga God e Gubagai sumapiyau ki
ka maramara tondana kaniyana iyai ki e mete wadubu kewo-
wena. Ko iyapana nima Mamanuga God e Gubagai e yonai
kwenupiyau ki ka iya waunai ki e eba yadini ade Mamanuga
God e nuwai iyapana ki bameya maramara pupuyogono
tondono.”

4

Iyesu tawana Sameriya mu ridimaga mosi mete yonatagubu

1-3 Parisi ragidai mu kataitagubu da Iyesu e iyapanaiyoma
siruwa-tamiyawa ka ropani kawaya ko apunu Diyoni e iya-
panaiyoma siruwatamiyawa ka eba ropani. Mu notamaga
ki ka Iyesu e ororeya mena kataiwena ki pokere e kipu
ubupu tawana Diyudiya kamadubu manako ade wirawena
tawana Gariri kayawena. (Ki ka eba Iyesu e eya ubupu
iyapana siruwatapu ko ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
mu kwaetagubu.)
4 Tawana Diyudiya yo Gariri paunau ka tawana Sameriya.
Iyesu nuwaiya ka tawana ki mete kayawagana waina-pupu,
5-6 ki pokere e ika bauwena ka e ade kaniyawa da madega
paunau wadawa makeya ka e natere mo si ka Saika bauwena.
E ika bauwena ka e midi makariwena ki pokere e kanibu
awana usirai mo uruba rabineya ki madaneya kwarisiwena
tondubu. Takari kawaya ka oragai apunai Diyaikapu uruba
ki ukwapupu manako waira ki e gubagai Diyosepa umani
sibu ki pokere iyapana karako awana usirai ki si Oragai
Apunai Diyaikapu Awanai Usirai simupu.
7-8 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai natere ki rabineya
bani dai gimarapamana ki nana kayatagubu ko Iyesu e eya
mena ika awana usirai ki madaneya tondawa. E ika ton-
dawa ka tawana Sameriya ragidai mu ridimaga mosi awana
miniyana ki nana ika bauwena manako Iyesu ridi ki sibu,
wagubu ke; “Awana dai mini tege da nau kubarani.”
9 Karako ka Diyu ragidai yo tawana Sameriya ragidai mu
rabinamaga ka mubo mubo eba eyaka mena ki pokere ridi
ki denai Iyesu sibu, wagubu ke; “Kau ka Diyu apunai ko nau
ka Sameriya ridai. Kau badidi pokere nau awana miniyana
negeyana nuwegei?”
10 E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Mamanuga
God e puyo kau negeyana wagubu ki kau katainugubena ade
nau karako awana miniyana tegeyana nidibuwani apunai
nau mete kataisinibena ki kau nau genesinibena manako nau
iya maramara idiwana ki awanai kau negebena.”
11 Iyesu inako wagubu manako ridi ki e ade sibu, wagubu
ke; “Bada, uruba yau ka rowarowa kawaya ko kau awana
kororai mo eba wadibi. Iya awanai nene nuwagibi ki kau
badidi maba mini?
12 Nu ripakwarakwaranuga Diyaikapu awana usirai yau
ukwapupu manako e eya munuiyoma ade e papaiyoma mete
kina awana yau kubamawa. Ko kau karako nuwegei da kau
ka nu kawainuga Diyaikapu e maba ko ade esida bo?”
13 Ridi ki inako wagubu ko Iyesu e ade sibu, wagubu ke;
“Iyapana nima awana yau kuburoto ki ka e aita awana gobai
ade yogono.

14 Ko iyapana nima awana nau kweyani ki kuburoto ki ka
e aita ewa awana gobai eba yogono. Awana nau e kweyani
ki aita e rabineya awana yabai maba maramara usirapono
manako e iya maramara tondono kaniyono."
15 Ridi ki yona ki wainapupu ka e denai Iyesu sibu, wagubu
ke; "Bada, kau awanagi ki mini tege kubarani da nau awana
gobani eba yogono manako ewa awana yau ki kai mo eba
umoni."
16 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau kayanuwagi
kau nobomogi siyo bananapi mete ewapuru nau bamaneya
baiwagi."
17 "Nau nobomoni pa mena."
Ridi ki inako wagubu,
18 manako Iyesu denai wagubu ke; "Kau yona mibai
nuwagibi. Kau karako nobomogi pa mena. Kau naiya apunu
ida daikere mena tauwapi da kamaditapi ko apunu karako
mete iwu ki e ka eba kau nobomogi."
19 Ridi ki e eya sisiyai siyawa ki wainapupu ka e denai
wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau wainapakani
da kau ka Mamanuga God e bonanai wainapiyei nuwegei
apunai mosi.
20 Nu Sameriya ragidai nu ripakwarakwaranuguma kweya
yau kawareya Mamanuga God bameya guriguritagamawa
idiwa. Ko wi Diyu ragidai wi iwagamu da Mamanuga God e
si tepapamana watai ka natere Diyerusaremu rabineya."
21-24 Ridi ki inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
"Ridi, nau yona yau nidiyani ki kau naigida mena wainapi;
Kau ka nu tawana bani rabineya gurigurigamana ki nene
notapiyei. Ko ki ka eba gwede kawaya mosi. Mamanuga God
e ka eba iyapana kaina maba ko e ka ade Keyai ki pokere
nu e bameya gurigurigamu ki ka nu nuwanuga notanuga
eyaka mena e mena sumapamu were e eya Keyai ki pokaiya
mibai supasupai mena e bameya gurigurigamu. Nu guriguri-
gamana watai ka asusu yabayababa eba wata eyaka mena
ko nu badidi maba gurigurigamana ki ka eba asusu. Mara
baiyagisi, ena mara ki wana bauwena, da iyapana ubumoto
Mamanuga God bameya supasupai mena inako guriguritogomono idiwono. Ko wi Sameriya ragidai wi ka nima si tepa-piyamu bameya guriguriwagamu ki e wi naigida eba kataigau. Iya ka Diyu ragidai nu paunanugu baiyagisi ki pokere nu nima si tepapemei ki nu mena katainugu. Nau yona yau nidi-buwani ki kau naigida mena wainapi."
25 Iyesu inako wagubu manako ridi ki denai wagubu ke;
"Nau kataineya da Mesaiya ki ka nu Iya Negeyana Apunai
Keriso e baiyagisi ki ka e iya waunai wadamana yonai ki
kuduba nu ka-buwaniyoto."

26 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Iya Negeyana Apunai ki
karako bauwena kau mete yonaigemei nau yau kena.”
27 Ki makeya ka e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ade
wiratagubu bau-tagubu. Mu Iyesu ridi ki mete yona-
tagamawa emitampu ki ka mu baba-tagubu ko mu yona mo
e eba simupu; ‘Kau nuwageya gwede?’ bo ‘Kau badidi pokere
ridi ki mete yonaiwagamu?’ Mu inako mo eba manumupu.
28 Ridi ki awana kororai ika kama-dubu manako wirawena
garugaru mena natere ki kayawena iyapana ika idiwa
tadebu, wagubu ke;
29 “Kebomuri da apunu mosi nau naiya badidi kwae-
sugekeya ki sisiyai kuduba matarau nau sidibu ki empumuri.
E ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso burida ba bauwena bo?”
30 Ridi ki inako wagubu manako e iyapana bananatapu
Iyesu bameya kayatagubu.
31 Iyapana ki waunai kebomawa makeya ka Iyesu e
tadeyau kabukabuwa ragidai ika bani waramupu manako
Iyesu simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau
yabi bani dai kupi.”
32 Ko e denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau naubo banini dai
nau bamaneya uburau ko bani ki wi eba kataigau.”
33 Mu wainamupu da e pa bani kaina nene wagubu ki
pokere mu mubo manu kasiwaratagubu, tagubu ke; “Iya-
pana mo bani dai tepupu bauwena e kwebu bo?”
34 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau banini ka nau Mamai
God e badidi wagubu ki kuduba nau kwaesugani ade e upi
tegebu ki kuduba nau kewopani. Nau banini ka ki kena.
35 Wi iwagamu da; ‘Siragamu apeya apeya kewoyagisi ki
ka maura marai baiyagisi’. Ko nau waigugu mo suwagani
wainapumuri; Wi yabuga kokora empumuri. Bani kuduba
wana raiwena da raupomuigomu.
36 Raupomutagamu ragidai ka aita denai gwede bagi
mosi yadini, mibai ka maramara idiwana kaiwana bani ki
mu tepiyamu. Ko upitagamu ragidai ade raupomutagamu
ragidai ki ka aita ewa ka mu ewapuru mena mamamatogo-
mono idiwono.
37 Wi iwagamu da; ‘Apunu mosi upiyagisi ade mosi raupo-
muyagisi’. Wi inako iwagamu ki ka wi yona mibai iwagamu.
38 Kokora ki nau wi raupomuigamana ki nana tononiyani
kokora ki ka iyapana dai ki naiya mena upitagubu ko wi ka
bani ki pa irimagere mena raupomuiwagi.”
39-40 Tawana Sameriya ragidai ki Iyesu bameya bautagubu
ka mu e diriwai kwaetagubu manako simupu, tagubu ke;
“Kau eba kayanuwagi ko nu mete yewe idiwomu.” Mu inako
tagubu ki pokere Iyesu mara apeya mu mete ika idiwa. Ridi ki
naiya badidi kwae-wagawa ki sisiyai Iyesu e matarau sibu ki

pokere ridi ki ubupu Iyesu sisiyai iyapana tadeyawa umawa.
Iyapana yona ki wainamupu ka mu dai Iyesu sumamupu.

41 Iyesu Mamanuga God e yonai ika Sameriya rabineya
iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa da kamadubu ka
mu ropani kawaya e yonai sumamupu,
42 manako mu ridi ki simupu, tagubu ke; “Kau naiya nidibi
ko karako ka nu e yonai nu nubo wenagunugere waina-mipi
ki pokere nu e sumapemei. E ka iyapana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau nu Iya Negeyana Apunai ki ba
bauwena yau kena.”

Iyesu apunu kawai mosi e gubagai iyapupu

43 Mara apeya ki kewowena eweya ka Iyesu tawana ki
kamadubu manako tawana Gariri kayawena.
44 E iyapana naiya tadebu, wagubu ke; ‘Mamanuga God
e bonanai wainapiyau wagau apunai ki tawana tawana
umono da iyapana e diriwai kwaetogomono ko e ebo
tawaneya baiyagisi ki ka e eya iyapanaiyoma e diriwai eba
kwaetagisi.’
45 Iyesu iyapana naiya inako tadebu ko e karako tawana
Gariri bauwena ki ka e eya iyapanaiyoma ika idiwa e diri-
wai mete kwaetagubu. E natere Diyerusa-remu rabineya
‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kawareya badidi
kwaewagawa ki mu mubo yabumugere emupu kewowena ki
pokere mu karako e mamamai kwaetagamawa.
46 Iyesu ika tondawa da kamadubu, manako wirawena
natere Kaina ade kayawena. Natere Kaina rabineya ka e
naiya awana kasiga mo wirapupu manako awana ‘waeni’
wenapupu ki tawanai. Natere ki rabineya ka apunu kawai
mosi ika bauwena ki e gubagai sigira kawaya mo ukwarawa.
Ko e gubagai ki natere Kaina rabineya eba tondawa ko e
natere Kaponiyamu tondawa.
47 Apunu ki Iyesu ika bau-wena sisiyai wainapupu ka e
kayawena e bameya bauwena manako sibu, wagubu ke;
“Nau gubagani sigirawena powagana kwaewagau ki pokere
kau nau mete kaigamu natere Kaponiyamu manako nau
gubagani iyapi.”
48 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi nau matakirani em-
piyamu ki wi nau sumasiniyamu ko wi nau matakirani eba
empiyamu ki wi nau eba sumasiniyamu.”
49 Iyesu inako wagubu ko apunu ki e ade sibu, wagubu ke;
“Kaiwawoni, nau yona mibai kau nidiyakani; Nau gubagani
powagana kwaewagau ki pokere garugaru mena yabi da nau
mete kaigamu.”

50 Apunu ki yona ki kawareya inako wagubu ki pokere
Iyesu e empupu, manako denai sibu, wagubu ke; “Kau guba-
gagi eba poyagisi. Kau wiranuwagi kau kaubo tawageya
kayanuwagi.”
Apunu ki Iyesu yonai ki sumapupu manako e wirawena e
ebo tawaneya kayawena.
51 E kayawena kaniyawa da yawatau ka e kowakowaiyoma
dai ki natere Kaponiyamu were bibi bau-tagubu, tagubu ke;
“Kau gubagagi iyawena tondau.”
52 Munu ki e mamai yona ki waina-pupu ka e bibi bau-
tagubu ragidai ki denai manutapu, wagubu ke; “E gwede
mara iyawena?”
Ko mu tagubu ke; “Ki ka mara yomi madega napusi eyaka
mena wadawa ki makeya ki ka e midi muyai ki kewo-wena
manako e iyawena.”
53 Munu ki e mamai yona ki wainapupu ka e notai wagubu
ke; “Akae, mara yomi madega napusi eyaka mena ki makeya
ka Iyesu nau sidibu, wagubu ke; ‘Kau gubagagi eba poyagisi.”
E notai ki notapiyawa kaniyawa da e tawaiya bauwena ki ka
e eya ade e wainai ade e munuiyoma kuduba mete kina Iyesu
sumamupu.
54 Iyesu karako tawana Gariri tondawa. Naiya mena, e
tawana Diyudiya eba kayawena ki makeya, ka e awana
‘waeni’ ki matakirai ika kwae-wena. Ko e karako ade
bauwena ka e munu iyapupu ki matakirai kwaewena.

5

Betata kaburui papateya apunu mosi iyawena

1 Ki eweya ka Iyesu ade wirawena natere Diyerusaremu
rabineya Diyu ragidai mu poragamaga mosi ika kwaetaga-
mawa ki kupei kupewagana ki nana kayawena.
2 Natere Diyerusaremu gari umampu ki katamurui mosi si
ka ‘Papa Sipi Katamurui’ tagamawa. Katamuru ki bameya
ka kaburu mosi ika mete kina ki mu yona Iburu were si
Betata tagamu. Ade kaburu ki papateya ka mu nabonabo ida
daikere mena waditampu ika ubumawa.
3 Nabonabo ki rabineya ka sigira ragidai ropani kawaya mu
kerapumaga kiyokiyoi bo mu yabumaga kenekenei bo mu
ida-maga kerapumaga badababadamai inako ki ika ukwapa-
mawa idiwa. Mu kaburu ki giwagana empamana ki nawanai
idiwa,
4 mibai ka makeya makeya ka Mamanuga God e aneyai
mosi kawapu kaburu ki gipiyawa da awana euna-piyawa
manako iyapana nima awana eunapiyawa makeya kaburu ki
yabiri surawa ki e gwede sigirai wadubu ki ka e iyawagawa.

5 Apunu mosi ika ukwarawa ki rowarowa kawaya kwa-
mura (38) ki rabineya maramara sigira mena ukwarawa.
6 Iyesu ika bauwena manako apunu ki empupu manupupu,
wagubu ke; “Kau nuwageya iyanuwagi bo?”
7 Ko sigira apunai ki denai wagubu ke; “Bada, nau
rowarowa kawaya yewe nawana ukwerekeya ko nau kowa-
kowani pa mena ki pokere aneya bauwagau kaburu yau
gipiyau ki ka nau surana kwaesugakani ko iyapana mara-
mara nau wade ewaiwasiniyamu yabiri sumu.”
8 Apunu ki inako wagubu ko Iyesu e sibu, wagubu ke; “Kau
kiri uburi kau kebarigi ewopi kawarapi kayanuwagi.”
9 Iyesu yona ki wagawa makeya ka sigira apunai ki iyawena
kipu ubupu manako e kebari ki ewopupu wadubu kaniyawa
yabadawa.
Ko mara ki ka Diyu ragidai mu aiyatamaga marai da mu
kaisi gwede mo eba kawarapamana ki nana,
10 ki pokere kawakawai ragidai apunu ki iyawena emupu
ki ka mu e sisibamupu, tagubu ke; “Kau goranuga giripiyei.
Yau ka nu aiyatanuga marai ko kau kebarigi gwede nana
kawarapiyei?”
11 Ko e denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau iyasinibu apunai
e sidibu da nau kebarini ewopana kawarapana ki nana
wagubu ki pokere nau karako kawarapuwani kaniyakani
yau kena.”
12 Diyu ragidai yona ki wainamupu ka mu e ade
manumupu, tagubu ke; “Nidibu apunai ka nima?”
13 Mu inako tagubu ko e denai wagana ki e babawena
mibai ka iyapana ropani kawaya ika mete kina ko Iyesu mu
paunamugu bani bauwena kayawena.
14 Mara dai eweya ka Iyesu apunu ki Mamanuga God e
Tawai rabineya ade bananapupu manako sibu, wagubu ke;
“Kau sigiragi wana kewowena. Kau naigida mena umowa
ade bera berokoi mo eba kwaenugowa ki ka aita ewa bita
kawaya mosi kau bamageya eba bai-yagisi.”
15 Iyesu inako wagubu ko apunu ki kayawena Diyu
ragidai mu kawakawai-muguma bamamugu bauwena man-
ako tadebu, wagubu ke; “Nau iyasinibu apunai ka Iyesu.”
16 E inako wagubu ki pokere mara ki makeya ka Diyu
ragidai Iyesu bita makari kweyamana ki kerarai birikamupu.
E aiyata marai rabineya sigira apunai ki iyapupu ki pokere
mu ubumpu e kiramupu.
17 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau Mamai
aiyata mo eba tondau ki pokere nau mete kina aiyata mo eba
tondoni.”

18 Diyu ragidai mu kawakawai-muguma e yonai ki
wainamupu ka mu nuwamaga pupuwena mibai ka e eba mu
aiyatamaga marai ki mena rauru-pupu ko e mete wagubu
da; ‘Mamanuga God e ka nau Mamai”. Mu wainamupu da
e eya si tepapupu ki pokere mu e minimana po ki yanuwei
mete teyamawa.

Mamanuga God Gubagai e kasiyarai

19 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai
wi nidiyani waina-pumuri; Nau Mamai God e eya Gubagai
ka nau ki pokere nau naubo nuwaneya ki nau gwede mo
eba kwaesugakani ko nau Mamai badidi wainapiyau nau
kabuwasiniyau ki mena nau makeya makeya kwaesugakani.
20 Nau Mamai e nuwaiya po nau ki pokere e badidi
wainapiyau ki kuduba e nau kabuwa-siniyau. Wi nau
matakirani yau emupu ki ka eba gwede kawaya mosi ko
wi nau Mamai aita ewa badidi kabuwasiniyoto kwaesugani
empumuri ki ka wi notaga babayagisi.
21 Nau Mamai uburoto iyapana popotagubu ragidai iy-
atamini kimoto ubumoto ki maba ka nau mete kina uburani
iyapana nau naubo nuwaneya iyatamana wainapakani ki ka
nau mu waitatamani iyatamani.
22 Nau Mamai eba uburoto e idai gurai iyapana wi naurigau
ugwadiniyoto ragiragi. Kasiyara ki kuduba ka e nau tegebu
da nau uburani nau idani gurai wi naurigau ugwadani ragi-
ragi.
23 Nau uburani inako kwaesugani ki ka wi nau Mamai
e si tepapiyamu ki maba ka wi nau sini mete tepapumuri.
Nau Mamai nau tonosinibu ki pokere iyapana gwedewau
nau Mamai God e si tepapiyamu ki ka mu e Gubagai nau
sini mete tepapi-yamu, ade iyapana gwedewau nau sini eba
tepapiyamu ki ka mu nau Mamai e si mete eba tepapiyamu.

24 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana
nima nau yonani wainapiyau ade nau Tonosinibu Apunai e
mete sumapiyau ki ka maramara tondana kaniyana iyai ki
e wadubu kewowena. Po watai ki e raurupupu karako iya
wateya tondau ki pokere e berokoi badidi naiya kwaewa-
gawa ki bimbinai e aita mo eba bananapoto.
25 Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Mara
yabadau, ena, mara ki wana bauwena da iyapana
popotagubu ragidai Kunumau Kawapuwani Apunai nau
bonanani wainapomoto manako iyatagisi kimoto ubumoto.
26 Nau Mamai e ka wi iyaniyau ki apunai ko e karako kasi-
yara ki kuduba nau tegebu da nau uburani wi iya negeyani.

27 Kunumau Kawapuwani Apunai ka nau ki pokere nau
Mamai ubupu nau idani gurai iyapana kuduba wi naurigau
ugwadana ragiragi ki upi nau tegebu.
28 Ki pokere, nau karako wi nidibuwani ki wi wainapiyoi
ko eba babaiwogoi. Mara yabadau da popotagubu ragidai
uruba rabineya ukwapamu nau bonanani wainapomoto ki-
moto ubumoto,
29 manako nima bagi kwae-wagawa ki e kiroto uburoto
maramara tondana kaniyana ki iyai yadini, ko nima berokoi
kwaewagawa ki e kiroto uburoto manako e paerepupu ki
denai yadini.”

Iyesu e yonai mibai

30 Iyesu Diyu ragidai ade tadebu, wagubu ke; “Nau badidi
kwaesugakani ki ka nau naubo kasiyarani pokaiya eba kwae-
sugakani ko nau Mamai badidi sidiyau ki makeya makeya
ka nau idani gurai wi naurigau ugwadiniyakani ragiragi ade
mibai supasupai mena kwaesugakani. Nau naubo nuwaneya
eba kwaesugakani ko nau Tonosinibu Apunai e nuwaiya
badidi ki mena makeya makeya nau upisugakani.

31 Nau naubo sisiyani suwagani ki ka wi bera umani nau
sidimuri.
32-33 Ko iyapana mosi e naiya mena bauwena nau sisiyani
wagubu. Wi apunu Diyoni manupamana empamana ki nana
wi iyapanaguma dai e bameya tonotampu manako e ubupu
nau sisiyani mibai kawaya matarau wagubu ki wi waina-
mupu kewowena. Ki pokere wi mete kataigubu da nau niya
sisiyani karako suwagakani ki mibai.
34 Apunu Diyoni ubupu nau sisiyani wagubu ki ka nau nene
eba gwede kawaya mosi ko wi iya waunai wadamana ki nana
ka nau karako e badidi nau nene wagubu ki kawareya wi ade
nidiyakani.

35 Apunu Diyoni e ka duna maba bauwena urawa ko wi
mara eba ropani e mamamai kwaigubu.
36 Nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni badidi nau
nene wagubu ki kuduba ka erida ko nau Mamai upi
tegebu makeya makeya kwaesugakani matakirai empumuri
ki kuduba ka esida. Wi nau matakirani ki empumuri ki ka
Mamanuga God nau tonosinibu ki wi mete kataiwagi.
37 Nau Tonosinibu Apunai e ubupu nau sisiyani mete
wagubu ko e bonanai ki wi eba wainamupu ade e kiyabui ki
wi mete eba emupu.
38 E nau tonosinibu ko wi nau eba sumasiniyamu mibai ka
nau Mamai e yonai ki wi rabinagau eba supu.

39 Mamanuga God e okai ki wi maramara iyabapiyamu
idiwu, mibai ka wi wainapiyamu da oka ki pokaiya ka wi iya
maramara idiwana kaiwana ki iyai bananapumuri.
40 Ko nau suwagani wainapumuri; Mamanuga God e okai
kuduba ka nau sisiyani mena wagau ki pokere wi nau ba-
maneya baigumpena ki ka nau iya waunai ki wi negebena.
Ko wi nau bamaneya eba baigamana wainapiyamu ki pokere
iya waunai ki wi eba wadumuri
41 Nau eba iyapana nau sini tepapamana ki nana yona yau
suwagu-buwani.
42 Ko wi badidi maba idiwu ki nau kataineya. Ade nau mete
kataineya da wi nuwaga notaga Mamanuga God nene eba
notapiyamu.
43 Nau Mamai e kasiyarai pokaiya bausugubuwani ko wi
nau diriwani eba kwaiwagamu. Ko iyapana mosi e ebo
kasiyarai pokaiya baiyagisi ki ka wi e diriwai garugaru mena
kwaiwagi.
44 Wi badidi maba Mamanuga God sumapumuri? Ae,
pa mena. Wi wibo siga tepapamana ki nana yabara
kawakawaraiwagamu idiwu ko Mamanuga God e nuwaiya
badidi ki kwaiwagamana da e wi mamamaga wagana ki
diriwai wi eba kwaiwagamu. Ki pokere wi badidi maba e
sumapumuri? Ki pa mena.
45 Nau nidiyani wainapumuri; Nau Mamai e yabareya ki
nau eba uburani nau idani gurai wi naurigau ugwadani
ragiragi. Oragai apunai Mosisi e uburoto inako kwaeyagisi.
Wi wainapiyamu da oragai apunai Mosisi wi waitaniyoto
manako wi iya waunai wadumuri.
46 Ko nau ade nidiyani wainapumuri; Oragai apunai Mosisi
nau okani tapu ki yonai wi sumampena ki ka wi karako nau
mete sumasinimpena.
47 E nau okani tapu ko wi oka ki eba sumapiyamu ki pokere
nau yonani suwagubuwani ki wi mete eba sumapiyamu.”
Iyesu Diyu ragidai inako tadebu.

6

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu
(Mateyu 14:13-21; Maki 6:30-44; Ruki 9:10-17)

1 Ki eweya, ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki
marai waunitau ka Iyesu waka kawareya kaburu kawaya
Gariri papasi buridere kayawena. (Kaburu ki si daikere ka
Taibiriyasi.)
2 E sigira ragidai dai iyatamiyawa ki matakirai ka iyapana
ropani kawaya mu mubo yabumugere emupu ki pokere mu
karako e ewakumapamawa iwa.

3-4 Iyesu kwaunai mo yapu manako e tadeyau kabukabuwa
ragidai mete ika idiwa.
5 Idiwa da e yabu tapu manako iyapana ropani kawaya e
deneya ika umuna-mawa emitapu ki ka e wirawena apunu
Piripo sibu, wagubu ke; “Kau badidi wainapiyei, iyapana
ropani kawaya urida umunamu ko mu banimaga ki nu bani
tepamu tageyamu da mu kupo-moto?”
6 (Iyesu e ewa badidi kwae-wagana ki e kataiya ko e
nuwaiya ka Piripo e nuwai notai naigida mena empana
wetawetara ki nana ki pokere e yona ki wagubu.)
7 Ko apunu Piripo denai wagubu ke; “Kaiwawoni, iyapana
ka ropani kawaya ko bani denai ka kawaya daganani. Nu
kaigamu mu banimaga gimarapamu manako iyapana eyaka
eyaka bani piripiri tageyamu ki ka bowa madai apunai ida
daikere mena (200) ki maraitau wainapakani.”
8 Apunu Piripo inako wagubu ko Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa apunai mosi si ka Enduru (e ka apunu Saimoni si
daikere Pita e yowai) ki e ubupu Iyesu sibu, wagubu ke;
9 “Munu mosi yewe bauwena ki e masurai bani buredi
ida daikere mena ade menamena apeya ki mete tepupu
bauwena. Ko ki ka eba bani kawaya. Iyapana ropani kawaya
bani ki kupomoto ka mu eba denemugu-yagisi.”
10 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu,
wagubu ke; “Iyapana kuduba tademuri da mu dewarepa
yau kawareya idiwoto.” Ko iyapana ropani kawaya ika
dibimupu idiwa mu paunamugu uratanai mena ka kuduba
5,000 kwaitana.
11 Iyesu bani buredi ki tepupu e Mamai bameya parauwena
manako iyapana kuduba bani ki tagebu. E menamena
apeya ki mete tepupu inako ade kwaewena manako iyapana
kuduba bani ki kupamawa idiwa da matetagubu.
12 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu,
wagubu ke; “Wi kaiwagi bani pirai ki kuduba kwanapumuri
kode rabineya nunumuri ko mo eba kamadumuri.”
13 E inako wagubu ki pokere mu kaimpu bani pirai ki
naigida mena kwanapamawa kode rabineya nunumawa da
kewowena ka kode ida esida kewowena kerapu apeya (12)
ika positagubu. Ko bani kawaya ki kerarai ka bani buredi
ida daikere mena ade menamena apeya mete kina ki iyapana
kuduba kupampu matetagubu.
14 Iyapana ropani kawaya ika idiwa Iyesu matakira kawaya
ki kwaewena emupu ka mu tagubu ke; “Mibai, apunu yau
ka Mamanuga God e Bonanai Wainapiyau Wagau Apunai
nawanai idiweya ki karako bauwena yau kena.”

15 Mu inako tagubu ko Iyesu e rabineya mena wainapupu
da mu e wadamana doko mu kawaimaga watai tamana ki
nana wainapamawa ki pokere e ade wirawena e ebo mena
kweyau kaya-wena.

Iyesu e kerareya kaburu kawareya kaniyawa
(Mateyu 14:22-33; Maki 6:45-52)

16 Kemora nene ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
sumpu kaburu papateya idiwa.
17 Mu Iyesu nawanai ika idiwa da kemorawena ko e eba
bauwena ki pokere mu waka rabineya positagubu manako
wiratagubu kaburu ki kawareya natere Kaponiyamu deneya
kayatagubu.
18 Mu kaiwa idiwa da nusuru kawaya mo bauwena towawa
wirawena waka gipiyawa kaniyawa.
19 Mu bara-tagamawa kaiwa da kaburu paunau ka mu
yabu tampu manako Iyesu e kerareya ika kaburu kawareya
waka deneya yabadawa ki emupu. Em-pamawa ka mu
notamaga kowena kudu ebotau wainapamawa.
20 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Yau ka nau. Kudu eba
wainapiyoi.”
21 Mu e yonai wagubu ki wainamupu ka mu e mamamai
kwaetagubu waitamupu waka rabineya posiwena manako ki
makeya ka mu garugaru mena kaburu papasi buridere mu
kayatagamana tawanai ki bau-tagubu.

Iyapana Iyesu kwaenepamawa

22 Mu ukwampu nawaru puruwena ka iyapana ropani
kawaya kaburu papasi daikere idiwa ki Iyesu kwaenei kwae-
tagamawa. E tadeyau kabukabuwa ragidai ka yomi mu muga
mena waka kawareya kayatagubu ki mu emitampu ko Iyesu
e eya ka bani kayawena? Mu inako wainapamawa manu
kasiwara-tagamawa idiwa.
23 Yomi ka Iyesu bani buredi dai tepupu Mamanuga God
bameya parauwena iyapana tagebu ko ki wateya ka tawana
Taibiriyasi ragidai karako waka ropani kawaya tempu ika
bautagubu.
24 Mu bautagubu Iyesu kowakowaiyoma mete kina
kwaene-tamawa da pa mena manako mu iyapana ika idiwa
ragidai ki mete waratampu wakamuguma kawareya Iyesu
kwaenei natere Kaponiyamu kayatagubu.

Iyesu e ka nu Iyanuga Bani

25 Ika bautagubu ka mu Iyesu banana-mupu manako
manumupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau
gwede mara yewe baunugibi?”

26 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai
wi nidiyani waina-pumuri; Nau yomi bani negebuwani ku-
pampu mateigubu ki pokere wi nau kwaeneni kwaigamawa
ko nau matakira kwaesugubuwani emupu ki mibai wi eba
sumamupu.
27 Bani kaina kupemei garugaru mena kewowagau ki
diriwai eba kwaiwagi ko iya maramara idiwana kaiwana
iyai ki bani mena diriwai kwaiwagi. Nau Kunumau Kawa-
puwani Apunai bani ki wi negeyana ki nana bausugubuwani
mibai ka nau Mamai God iya ki wi negeyana ki nana nau
winesinibu tonosinibu kawapuwani.”

28 Iyesu inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu
ke; “Nu badidi maba kwaigamu da Mamanuga God badidi
wagubu ki upi nu makeya makeya kwaigomu?”

29 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau Mamai God
e nuwaiya ka wi nau mena sumasinimana ki nana. E ki nene
nau tonosinibu.”
30-31 E inako wagubu ko mu denai e ade simupu, tagubu
ke; “Takari kawaya nu ripakwarakwaranuguma gwabau
iwa wadamawa ki makeya ka mu bani mo si ka ‘mana’ ki
kupamawa iwa. Oragai ragidai Mamanuga God e okai mo
inako tampu, tagubu ke; ‘Mamanuga God mu Kunuma Bani
kupamana ki nana tagebu.’ Kau kiya gwede matakira ki
maba mo kwaenuwagi da nu matakira ki empamu manako
kau sumaniyamu.”

32 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu,
wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri;
Oragai apunai Mosisi e ka Kunuma Bani mibai mu eba
tageyawa. Kunuma Bani mibai ki ka nau Mamai God e mena
wi negeyau.
33 Bani ki kena ka kunuma were kawapu. Iyapana nima
bani ki kupoto ki ka e iya maramara tondana kaniyana ki iyai
yadini.”

34 Iyapana yona ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Nidiyei
Kabukabuwa Apunai, kau bani ki nu negeyana nuwegei ki
kau maramara nu negeyowa.”

35 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau niya ka iya
ki bani. Iyapana nima nau diriwani kwaeyagisi ade nau ba-
maneya baiyagisi ki ka e wetei eba wainapono. Ade iyapana
nima nau sumasiniyoto ki ka e awana gobai eba yogono.
36 Nau ororeya mena nidibuwani kewowena da wi nau
emisiniyamu ko wi nau eba sumasiniyamu.
37 Ko iyapana gwedewau nau Mamai uburoto mu notam-
aga wirapoto da mu nau bamaneya baitagisi, iyapana ki nau
eba tagararatamani bo kamaditamani.

38 Nau kunuma were kawapuwani ki ka eba nau naubo
nuwaneya ki kwae-sugana ki nana nau bausugubuwani ko
nau Tonosinibu Apunai e nuwaiya badidi ki makeya makeya
kwaesugana ki nana ka nau bausugubuwani.
39 Nau Tonosinibu Apunai e nuwaiya ka nau iyapana
kuduba tegebu ki mo eba wadana kaupana ki nana wagubu.
Mara kwauneya ka nau suwagani manako mu kuduba iy-
atagisi ade kimoto ubumoto.
40 Nau Mamai e nuwaiya ka inako wainapiyau; Iyapana
nima e Gubagai nau emisiniyau ade nau sumasiniyau ki
ka iya maramara tondana kaniyana iyai ki e yadini. Mara
kwauneya ka nau suwagani manako iyapana ki ade kiroto
uburoto.”
41 Iyesu wagubu da; ‘Nau ka iya kunuma were kawapuwani
ki bani’, e inako wagubu ki pokere Diyu ragidai yona ki
wainamupu ki ka mu umunu kawakawaratagamawa, taga-
mawa ke;
42 “E inai mamai ki nu katainugu. E ka eba kunuma were
kawapu ko e ka apunu Diyosepa e gubagai.”
43 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu wagubu ke;
“Wi umunu kawakawara ki kamadumuri.
44 Iyapana asusu nau bamaneya eba baitagisi ko nau Ma-
mai iyapana nima nene yagisi, iyapana ki nau bamaneya
baiyagisi. Mara kwauneya ki nau suwagani manako iyapana
ki ade iyayagisi kiroto uburoto.
45 Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai naiya oka tamupu, tagubu ke; ‘Mamanuga God iya-
pana kuduba tadeyono kabukabuwa.’ Oka ki inako wagau ki
pokere nau suwagani wainapumuri; Iyapana nima nau Ma-
mai God e kabuwa yonai tapu ki naigida mena wainapiyau e
rabineya surau ki ka e nau bamaneya mete baiyagisi.
46 Iyapana kuduba wi paunagau ka mo eyaka mena kwait-
ana nau Mamai e kiyabui eba empupu. Nau Mamai bameya
tondekeya apunai nau niya mena e kiyabui matarau em-
puwani.
47 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana
nima nau sumasiniyau ki ka iya maramara tondana
kaniyana iyai ki e wadubu kewowena.
48 Iya ki bani ka nau.
49 Wi ripakwarakwaraguma mu ka naiya gwabau bani
‘mana’ ki kupamawa iwa ko mu kuduba popotagubu
gawarara.
50 Ko iyapana nima kunuma were kawapu ki bani kupoto
ki ka e eba poyagisi ko maramara tondono kaniyono.
51 Nau ka kunuma were kawapuwani. Nau ka maramara
idiwana kaiwana ki bani. Bani ki nau wi negeyani ki ka nau

niya midini kwakwarepuni ki nau iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau wi iyaga nene tarani. Iyapana nima bani ki kupoto ki ka e maramara tondono kaniyono.”

52 Diyu ragidai Iyesu yonai wagubu ki wainamupu ka mu notamaga baba-wena mu bonanamaga ragiragi kawaya mubo mubo deni deni tagamawa kasiwara, tagamawa ke; “Apunu yau ka badidi maba nu e midi kwakwarepui kupamana ki nana wagau?”

53 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Wi Kunumau Kawapuwani Apunai nau midini kwakwarepuni eba kupumuri ade nau darani mete eba kubamuri ki ka iya wi rabinagau ka popai.

54 Nima nau midini kwakwarepuni kupoto bo ade nau darani mete kuburoto ki ka iya maramara tondana kaniyana iyai ki e wadubu kewowena manako mara kwauneya ka nau uburani e iyapani da e ade kiroto uburoto.

55 Nau midini kwakwarepuni ki ka bani mibai. Ade nau darani ki ka awana mibai.

56 Iyapana nima nau midini kwakwarepuni kupoto ade nau darani mete kuburoto ki e yo nau ka ewapuru eyaka mena. E nau mete idiwomu ade nau e mete idiwomu.

57 Nau Mamai nau tonosinibu ki e ka maramara tondau ki apunai ki pokere nau mete maramara tondoni. Ko ki maba, iyapana nima nau midini kwakwarepuni kupoto ki ka nau pokanere ka e mete maramara tondono kaniyono.

58 Bani mibai kunuma were kawapu ki ka eba wi ripakwarakwara-guma bani kupamawa ade ewa popotagubu ki bani maba. Iyapana nima kunuma bani nau kweyani ki kupoto ki ka e eba poyagisi ko iya maramara tondono kaniyono.”

59 Iyesu natere Kaponiyamu guriguri tawai rabineya yona ki iyapana kuduba kabuwatamiyawa tondawa.

Maramara idiwana kaiwana ki yonai

60 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu ropani kawaya dai tagubu ke; “Yona yau ka ragiragi kawaya nu eba wainapamana wainapemei.”

61 Mu mubo mubo inako notapa-mawa ko mu nuwamaga notamaga ki kuduba Iyesu empupu kewowena ki pokere e tadebu, wagubu ke; “Nau midini kwakwarepuni wi kupamana ki nana suwagubuwani ki pokere wi notababa wadumpu ade nau kamadi-sinimana kaigamana wainapiyamu bo?

62 Baganai, ko nau ade suwagani wainapumuri; Nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani nau naiya tondekeya wataneya ki ade tondoni emisinimuri ki ka wi badidi iwagi?

63 Mamanuga God e eya Keyai ki e mena wi iya negeyau
ko wi wiga mena ka kasiyaraga pa mena. Nau yonani ni-
dibuwani ki rabineya ka nau Mamai e eya Keyai ika mete
kina. Ki pokere, nau yonani suwagubuwani ki pokaiya ka wi
iya wadumuri."
64 Iyesu ewakumapamawa ragidai mu paunamugu ka iya-
pana dai e naigida mena eba sumamupu ade mu pauna-
mugu ka aita ewa yogo wagana apunai ki mete kina. Ko ki
kuduba ka Iyesu e ororeya mena kataiya ki pokere e mu ade
tadebu, wagubu ke; "Nau kataineya da wi dai nau mete eba
sumasiniyamu,
65 ki pokere nau naiya mena nidibuwani da iyapana asusu
nau bamaneya eba baitagisi ko iyapana gwedewau nau Ma-
mai uburoto mu rabinamaga wirapoto ki mu mena nau
bamaneya baitagisi."
66 Iyesu ewakumapamawa ragidai yona ki wainamupu
ka mu ropani kawaya mu midimaga togawena manako
wiratagubu mu mubo mubo kayatagubu.
67 Mu ropani kawaya inako kayatagubu ki pokere Iyesu e
eya tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena ker-
apu apeya (12) ki mu mete manutapu, wagubu ke; "Ade wi
mete kina nau kamadisinimana kaigamana wainapiyamu
bo?"
68 Ko apunu Saimoni si daikere Pita ubupu denai wagubu
ke; "Kaiwawoni, nu kau kamadiniyamu ki ka nu bani
kaigamu? Nu Iya Negeyana Yonai ki kau mena nu nidiyei.
69 Nu katainugu da Mamanuga God e eya winepupu ade
tonopupu apunai tanai bagi kawaya ki kau kiya mena."
70 Apunu Saimoni inako wagubu, manako Iyesu denai
wagubu ke; "Nau iyapana ida esida kewowena kerapu apeya
(12) wi winenibuwani, ko nau nidiyani wainapumuri; Wi
paunagau apunu eyaka mena ka Berokoi Apunai Seitani e
bigabigai."
71 Iyesu yona ki wagubu ki ka e apunu Saimoni mosi
si daikere ka Isikariyoto e gubagai Diyudiyasi ki e nene
wagubu. Apunu Diyudiyasi e ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa apunai mosi ko e ka ade Iyesu e yogoi ki wagana
apunai.

7

Iyesu e yowaiyoma mete kina mu bususumaga

1 Diyu ragidai mu kawakawaimuguma Iyesu minimana po
ki nana wainapamawa ki pokere Iyesu tawana Diyudiya mo
eba kayawena ko e tawana Gariri rabineya mena umawa
wadawa.

2 Diyu ragidai mu poragamaga mo si ka ‘Nabonabo Poragai’
tagamu ki marai rogobiwena,
3 manako Iyesu e eya yowaiyoma e bameya bautagubu,
simupu, tagubu ke; “Kau tawana yau kamadi tawana
Diyudiya ade kaya-nuwagi manako kau matakiragi mo ika
kwaenuwagi da kau tadeyei kabu-kabuwa ragidai matakira
ki empomoto manako kau sumanimoto.
4 Kau yewe Gariri rabineya weki gwaiya kwaenugei ki ka
iyapana kau eba eminimoto sumanimoto ko kau kayanuwagi
ika poraga kawaya ki kawareya kau matakiragi matarau
kwaenugowa ki ka iyapana kuduba kau eminimono suman-
imono.”
5 (Mu inako tagubu mibai ka mu mete kina e eba
sumamupu.)
6 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Wi wainapiyamu
da nau naubo nuwaneya mena kwaesugakani, ko ki pa mena.
Nau marani tondau, mana bauwagana kena, ko wi maraga ka
asusu.
7 Nau iyapana rabinamugu bigi posiwena uburau ki em-
puwani matarau suwagakani ki pokere iyapana kuduba nau
midi ragiragisiniyamu. Ko mu wi mo eba kiraniyamu.
8 Ki pokere baganai, wi wibo poraga ki kawareya kaiwagi
ko nau marani eba bauwena ki pokere nau yewe tondoni.”
9 Iyesu inako wagubu manako e tawana Gariri rabineya ika
tondawa.

Iyesu ‘Nabonabo Poragai’ kawareya kayawena

10 Iyesu yowaiyoma poraga ki kawareya kayatagubu ka e
mete kina mu ewamugu kipu ubupu weki gwaiya kayawena.
11 Ko Diyu ragidai mu kawakawaimuguma ka poraga ki
kawareya Iyesu nene kwaenetagamawa yabu tamawa idiwa,
tagamawa ke; “Apunu ki bani? E baiyagisi bo pa mena?”
12-13 Iyapana pakasi ragidai mete kina Iyesu nene
tagamawa ko mu kawakawaimuguma kudumugu waina-
pamawa ki pokere e sisiyai ki mu weki gwaiya mena
umana misimisi were manu kasiwaratagamawa idiwa.
Dai tagamawa ke; “E ka apunu bagi kawaya mosi.” Ko dai
tagamawa ke; “Pa mena, e ka iyapana kuduba nu beraniyau.”
14 Poraga ki paunau ka Iyesu kaya-wena Mamanuga God e
Tawai ki rabineya bauwena manako ika iyapana tadeyawa
kabukabuwa tondawa.
15 E yonawagawa wainamupu ka Diyu ragidai
kawakawaimuguma mu nota-maga babawena manako
mu tagubu ke; “E ka pakasi apunai mosi ko e gwede ba yona
kawaya kawaya inako wagau?”
16 Mu inako tagamawa ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu
ke; “Nau Mamai God nau tonosinibu ki pokere nau karako

nidiyakani ki ka eba nau naubo yonani ko nau Mamai badidi kabuwasiniyau ki mena nau makeya makeya suwagakani.

17 Nau Mamai God e yonai wi nidiyakani bo ade nau naubo notani pokaiya suwagakani ki wi naigida kataigamana wainapiyamu ki ka wi Mamanuga God e nuwaiya badidi ki makeya makeya kwaiwogoi were kataiwagi.

18 Iyapana nima e ebo kasiyarai pokaiya kwaewagau ki ka e ebo kawai gisipiyau. Ko iyapana nima e tonopupu apunai e si tepapiyau kwae-wagau ki ka e mibai mena kwaewagau. E bameya ka bera mo pa mena.

19 Oragai apunai Mosisi ubupu gora wi negebu ko wi gora ki makeya makeya eba kwaiwagamu. Wi kwaigumpena ki ka wi eba nau susinimana po wainampena."

20 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana kuduba denai tagubu ke; "Kau ka bani keyai berokoi mosi kau yabaragi giripiyau ki pokere kau babanugibi nuwegei. Iyapana nima kau nuniyana po wainapiyau?"

21-23 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau ubupuwani apunu mosi aiyata marai ki makeya iyapuwani ki pokere wi wakapa girigubu nau kirasiniyamu. Ko wi mete kina aiyata marai inako upiwagamu. Munu uratanai mosi wenayagisi ki ka mara ida daikere kewowena daikere apeya eyaka (8) ki kewoyagisi makeya ki ka wi oragai apunai Mosisi gora badidi tapu ki makeya makeya aiyata marai ki mete kwaiwagamu. (Ko ki ka eba oragai apunai Mosisi gora ki yabiri tapu ko ki ka wi ripakwarakwaraguma bususu ki kerarai birikamupu.) Ki pokere, nau apunu ki aiyata marai deni mena iyapuwani ki ka wi badidi pokere nau kirasiniyamu? Wi mete aiyata marai ki makeya upiwagamu.

24 Nari asusu yabayababa eba iwogoi ko naigida empumuri wetawetara were iwagi." Iyesu inako tadebu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka Iyesu baganai bo?

25 Natere kawaya Diyerusaremu rabineya ka iyapana pakasi ragidai dai ki Iyesu ika emupu manako mu mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Kawakawai ragidai apunu mo minimana po yanuwei teyamawa ki apunu yau baganai bo?

26 E bauwena nu matarau nidiyau kabukabuwa umau ko mu badidi pokere e eba miniyamu poyo? Kawakawai ragidai mu notamaga karako wirawena da mu mete wainapiyamu da e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso bo?"

27 Mu inako tagubu ade tagubu ke; "Ko badidi? Nu Iya Negeyana Apunai Keriso baiyagisi ki ka nu e tawana bani deneya bauwagana ki nu eba kataigamana ki nana ko apunu yau e bauwena tawanai ki nu katainugu."

28 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e Mamanuga God
e Tawai rabineya e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Wi
iwagubu ke; ‘E inai mamai ki nu katainugu.’ Ko nau nidiyani
wainapu-muri; Nau tawana bani deneya bausugubuwani ki
wi eba kataigau. Nau ka eba nau naubo kasiyarani pokaiya
bausugubuwani. Nau Tonosinibu Apunai e ka mibai mena
kwaewagau ki apunai, ko e wi eba kataigau.
29 Nau kataineya eyo mibai ka nau e bameya tondekeya
manako e nau tonosinibu yewe wairau kawapuwani.”

30 Iyesu yona ki wagubu makeya ka Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma e wadamana kwaetagubu ko e
wadamana marai eba bauwena ki pokere mu e kamadumpu.
Iyapana dai e wadamana wainamupu,
31 ko ade dai e sumamupu, tagubu ke; “Nu wainapemei da
nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka apunu yau baganai. E
matakirai kwaewagau ki ka mu takari kawaya Keriso bauwa-
gana matakira kwaewagana tagubu ki matakirai maba e
karako makeya makeya kwaewagau yau kena.”

Kawakawai ragidai Iyesu wadamana kwaetagamawa

32 Parisi ragidai iyapana Iyesu sisiyai inako umana mis-
imisi tagamawa idiwa wainamupu ka mu ubumpu Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai mete kina piyara
ragidai dai Iyesu wadamana ki nana tonotampu kayatagubu.
33 Ko Iyesu wagubu ke; “Nau wi mete mara rowarowa
kawaya eba idiwomu. Nau waunitau ade wirasugani nau
Tono-sinibu Apunai e bameya ade kayasugani,
34 manako wi nau kwaeneni kwaiwogoi ko wi nau ewa
mo eba emisinimuri mibai ka nau kayasugana tawanai ki wi
kwaitana eba kaiwagi.”

35 Diyu ragidai mu kawakawai-muguma yona ki
wainamupu ka mu babatagubu mu mubo deni deni manu
kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Apunu yau ka bani
kayawagana da nu e ewa mo eba empamana ki nana wagau?
E tawana Gurisi rabineya Diyu ragidai dai ika idiwu tawanai
ki kayawagana manako tawana ki ragidai yona mo tadeyana
kabukabuwa ki nana wagau bo?
36 E wagubu da; ‘Wi nau kwaeneni kwaiwogoi ko wi nau
ewa mo eba emisinimuri’, ade wagubu da; ‘Nau kayasugana
tawanai ki wi kwaitana eba kaiwagi’, e inako wagubu ki
mibai ka badidi?” Mu inako tagamawa.

Iya Maramara Idiwana Awanai

37 Mu poragamaga siyareya ka mu maramaga kawai man-
ako ki makeya ka Iyesu ubupu e bonanai ragiragi kawaya

wagubu ke; “Iyapana nima awana gobai wagau ki ka e nau bamaneya baiyagisi awana kuburoto.
38 Mamanuga God e okai mo wagubu ke; ‘Iyapana nima nau sumasiniyono ki ka Iya Maramara Idiwana Awanai ki yabai e rabineya usirapono tondono.”
39 Iyesu Iya Awanai nene wagubu ki ka e Mamanuga God e Keyai ki waigugui wagubu. Ko ki ka e Mama-nuga God bameya kunuma taneya yarana were ewa puyo ki tonopana ki nana wagubu. Iyapana nima uburoto e sumapoto ki ka Mamanuga God e eya Keyai iyapana ki kweyoto.

Iyapana mu rabinamaga ka eba eyaka mena

40 Iyapana ropani kawaya Iyesu yonai ki wainamupu ka mu dai tagubu ke; “Mamanuga God e Bonanai Waina-piyau Wagau Apunai ki nawanai nu idiweya ki apunai karako wana bau-wena yau kena.”
41 Ade dai tagubu ke; “E ka Nu Iya Negeyana Apunai Keriso.”
Ko dai tagubu ke; “Pa mena. Apunu yau e ka tawana Gariri ragidai mu apunumaga mosi ko Keriso e ka tawana Gariri were eba bauwagana wainapemei.
42 Mamanuga God e okai mo wagubu ke; ‘Nu Iya Negeyana Apunai Keriso e ka oragai apunai Dewida e momai. E ka oragai apunai Dewida e naterei Beteriyemu rabineya we-nayagisi.”
43 Iyapana Iyesu sisiyai inako mubo mubo tagamawa ko mu rabinamaga ka eba eyaka mena.
44 Mu dai e wadamana wainapamawa ko mu e eba wad-umupu.

Diyu ragidai mu kawakawaimuguma Iyesu eba sumamupu

45 Piyara ragidai Iyesu wadamana ki nana bautagubu ko eba wadumupu ki ade wiratagubu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Parisi ragidai mete kina mu bama-mugu bautagubu. Bautagubu manako kawakawai ragidai ki ubumpu mu manutampu, tagubu ke; “Wi badidi pokere apunu ki eba wadu-mupu ko pa baigubu?”
46 Ko piyara ragidai ki denai tagubu ke; “Apunu ki e yonai ka kasiyarai kawaya. Iyapana mo e maba inako pa mena.”
47 Kawakawai ragidai yona ki wainamupu ka mu denai kiratampu, tagubu ke; “E wi mete rabinaga wira-pupu ki pokere wi e eba wadumupu baigubu bo?
48-49 Wi pakasi ragidai ka bani Mamanuga God e kowagai rabineya idiwu ki pokere oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu ki wi eba wainapiyamu. Ko nu kawakawai ragidai ade Parisi ragidai mete kina ki nu ka apunu beraberai ki e yonai mo nu eba sumapemei.”

50 Ki makeya ka Parisi ragidai mu iyapanamaga mosi naiya
Iyesu bameya weki gwaiya bauwena apunai si ka Nikodimasi
ki e ubupu e kowaiyoma ki inako tadebu, wagubu ke;
51 “Nu goranuga tapu ki inako wagau; ‘Iyapana mosi e
waretai siyoto wirawira ki ka yabiri e waretai ki uburoto
e eya yonai yagisi wainapamu da nu e paerei ki kerarai
kwaenepamu mibai bo bera. Ki eweya ka nu ubumamu e bita
kweyamu bo ade eba kweyamu.”
52 Apunu Nikodimasi inako wagubu ko mu ubumpu e
mete kiramupu, tagubu ke; “Kau mete banipo tawana Gariri
ragidai mu iyapanamaga mosi bo? Kau Mamanuga God e
okai tampu ki naigida mena empena ki kau katai-nugubena
da Mamanuga God e bonanai wainapana wagana apunai ki e
ka tawana Gariri were eba baiyagisi.” Mu inako tagubu,
53 manako kimpu ubu-mpu mu mubo mubo tawanamugu
kayatagubu.

8

Ridi mosi apunu mo mete iwa

1 Iyesu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki yapu kayawena
ukwapu nawaru puruwena,
2 manako ade wirawena Mamanuga God e Tawai ki ra-
bineya bauwena. Bauwena ka iyapana ropani kawaya e
bameya bautagubu manako e kwarisiwena tondubu ika yona
mu tadeyawa kabukabuwa tondawa.
3 Ki makeya ka iyapana kawakawai Mamanuga God e
gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai dai mete kina
ridi mosi wadumpu Iyesu bameya bautagubu. Ridi ki ka
mibi anikai ko e nobomoi rauru kawakawarapupu apunu
mo mete iwa ki mu emupu matara ki pokere mu ridi ki
karako wadumpu bautagubu iyapana ropani kawaya ki mu
yabaramugu tamupu.
4 Tamupu manako Iyesu simupu, tagubu ke; “Nidiyei
Kabukabuwa Apunai, ridi yau ka e nobomoi rauru
kawakawarapupu apunu mo mete iwa da nu mu emitampi
matara.
5 Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu da ridi mosi mibi
anikai inako kwaeyagisi ki ka nu bowa pokaiya e miniyamu
poyo. Ko kau ridi yau nene badidi wainapiyei? Nu e
miniyamu poyo bo pa mena?”
6 Mu manu ki tagubu mibai ka mu nuwa-mugu Iyesu yona
denai paerepana da mu ki pokaiya e wadamana ki nana
wainamupu. Ko Iyesu yona mo eba wagubu ko e kuwena e
idai gurai pokaiya waira pa okapiyawa.
7 Mu e kawareya kawareya ade manupamawa empamawa
idiwa ki pokere e pairawena mu emitapu manako tadebu,

wagubu ke; “Baganai, kau nima wainapiyei da kau bigigi pa
mena ki kau yabiri kiri uburi bowa pokaiya ridi yau mini.”
8 E inako wagubu manako ade kuwena waira ade pa
okapiyawa.
9 Iyapana e yonai ki wainamupu ka mu eyaka eyaka ridi
ki kamadumpu kayatagubu. Kawakawai ragidai mu yabiri
kimpu ubumpu kayatagubu manako mu ewamugu ka iya-
pana kuduba kayatagubu gawarara. Ko ridi ki ebo mena
Iyesu mete ika idiwa.
10 Iyesu ade pairawena manako ridi ki empupu manupupu,
wagubu ke; “Ridi, iyapana bani kayatagubu? Karako nima
kau nidiyoto wirawira?”
11 Ko ridi ki denai e sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, iyapana
mo yewe pa mena.”
E inako wagubu manako Iyesu denai wagubu ke: “Nau
mete kina kau eba nidiyani ki pokere kau pa kayanuwagi.
Ko kau bera berokoi kwaenugibi ki kau ewa inako mo eba
kwaenuwagi.” Iyesu inako sibu.

Iyesu ka nu Tanainuga ki Apunai

12 Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Nau ka iyapana
kuduba wi Tanai Negeyakani Apunai. Iyapana nima nau
ewaneya yabadini ki ka e sisipu rabineya eba tondono ko e
iya yawatai ki taneya maramara tondono kaniyono.”
13 Parisi ragidai yona ki wainamupu ka mu denai e simupu,
tagubu ke; “Kau kiya sisiyagi nuwegei ade kau kiya sigi
tepapiyei ki pokere kau yonagi ki mibai pa mena.”
14 Ko Iyesu denai mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau niya
sisiyani suwagu-buwani ki ka nau eba berasugubuwani
mibai ka nau tawana bani were bausugu-buwani ki ade
kayasugani ki ka nau naubo mena kataineya. Ko tawana ki
wi mo eba kataigau.
15 Wi ka waira yau notai pokaiya nari kasiwaraiwagamu
idiwu ko nau wi mo eba nariniyakani.
16 Wi bera berokoi kwaiwagamu ki denai mo nau wi ni-
dibena ki ka nau yona mibai mena wi nidibena mibai ka
nau Tono-sinibu Apunai badidi kabuwasinibu ki mena nau
makeya makeya mena wi nidibena.
17 Wi wiga goraga rabineya ka mu oka inako tampu, tagubu
ke; ‘Iyapana apeya gwede mo ewapuru emupu ki baitagisi
ewapuru tagisi matara ki mibai.’
18 Ki pokere, wainapumuri; Nau naiya badidi empuwani
sisiyai suwagubuwani ki ka eba nau niya mena
suwagubuwani ko ki ka ade nau Mamai tonosinibu ki e
mete nau sisiyani ki wagubu. Ki pokere, nau yonani yau
nidibuwani ki mibai.”

19 Iyesu inako wagubu, ko iyapana ki e ade manumupu,
tagubu ke; “Ko kau mamagi ka bani?”
Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau Mamai mete kina ki e wi
eba kataigau. Wi nau kataisinimpena ki ka wi nau Mamai
mete kataigumpena. Ko wi eba kataigau nau ki pokere nau
Mamai ki e wi mete eba kataigau.”
20 Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya ‘Puyo
Nakapiyamu Wateya’ ika iyapana yona ki tadeyawa
kabukabuwa tondawa. Ko e marai eba bauwena ki pokere
mu e eba wadumupu.

Iyesu kunumau ade kayawagana wagubu

21 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau kamadiniyani
kayasugani ki ka wi nau kwaeneni kwaiwogoi ko wi beraga
berokoi ki pokere wi bigiga pokaiya ka wi aita popoiwagi.
Nau kayasugani tawanai ki wi kwaitana eba kaiwagi.”
22 Iyesu inako wagubu ki pokere Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma ubumpu mu mubo deni deni manu
kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Nu e eweya eba
kaigamana wagubu ki mibai ka badidi? E ebo wadewagana
ki yonai wagubu bo?”
23 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Wi ka waira
yau ragidai ko nau ka kunuma apunai. Wi ka yewe wairau
wenaigubu ko nau ka pa mena.
24 Nau Mamai Tonosinibu Kawapuwani Apunai ka nau
baganai ko nau sisiyani ki nau ororeya mena wi nidibuwani
kewowena. Wi eba mibipumuri da nau ka eyo ki ka wi wibo
paerega pokaiya popoiwagi, ko ki ka wi wibona.”
25 Iyesu inako wagubu ko mu e ade manumupu, tagubu ke;
“Ko kau ka nima?”
26 E denai mu ade tadebu, wagubu ke; “Ki nau ororeya
mena wi nidibuwani kewowena. Nau wi wade supasu-
paniyana ki nana yona kawaya daganani mo kawareya ade
nidiyana wainapakani ko nau Tonosinibu Apunai badidi
wagau ki mena nau makeya makeya wi nidiyani. E badidi
wagau ki kuduba ka mibai.”
27 Iyesu inako wagubu ko mu eba wainamupu da e Ma-
manuga God nene wagubu ki pokere e mu ade tadebu,
wagubu ke;
28 “Wi nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita iyarau bag-
isinimuri makeya ki wi kataiwagi da nau ka eyo. Ki makeya
ka wi mete kataiwagi da nau yona kuduba wi nidiyekeya ki
ka nau Mamai badidi kabuwasiniyawa ki mena nau makeya
makeya wi nidiyekeya.
29 Nau Tono-sinibu Apunai e ka maramara nau mete ewa-
puru idiwei. E nau eba kamadisini-yoto mibai ka nau badidi

kwaesugakani ki ka nau e nuwaiya badidi ki mena kwaesugakani.”
30 Iyesu yona ki wagubu makeya ka iyapana ropani kawaya
e sumamupu.

Apunu Eburamu e momai ade Berokoi Apunai Seitani e momai

31 Iyesu ubupu Diyu ragidai e sumamupu ki tadebu,
wagubu ke; “Wi nau yonani nidibuwani ki makeya makeya
kwaiwogoi ki ka wi mibai nau iyapananiyoma.
32 Ade wi nau yonani nidibuwani ki mibai mete waina-
pumuri ki ka yona mibai ki uburoto berokoi badidi umanibu
dokodoko ki rikapoto manako wadiniyoto bagi.”
33 Iyesu inako wagubu ko mu denai e simupu, tagubu ke;
“Nu ka oragai apunai Eburamu e ripakwarakwaraiyoma. Nu
ka eba yabayababa da iyapana nu wadinimoto dokodoko
manako nu mu bigamaga kwaigomu. Ko kau gwede nana
nidiyei da gwede mosi nu umanibu dokodoko? Gwede mosi
nu eba umanibu dokodoko wainapemei.”
34 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani
wainapumuri; Iyapana nima bera berokoi kwaewagau ki ka
nota berokoi ki e wadubu doko-doko.
35 Bigabiga mena kwaewagau apunai ki e ka kawai apunai
e tawaiya maramara eba tondono. Ko kawai apunai ki e eya
gubagai ki e ka mara-mara e mamai tawaiya tondono.
36 Ki pokere, Mamanuga God e Gubagai nau uburani nota
berokoi wi umanibu dokodoko ki rikapani ki ka nota berokoi
ki deni mena kewoyagisi ko ewa mo wi eba umaniyoto
dokodoko.
37 Nau kataineya da wi ka oragai apunai Eburamu e momai.
Ko nau yonani kabuwaniyakani ki wi rabinagau eba supu ki
pokere wi nau susinimana po mete wainapiyamu.
38 Nau Mamai badidi kabuwasinibu ki makeya makeya nau
wi nidiyakani ko wi wibo mamaga badidi nidiyau ki mena wi
makeya makeya kwaiwagamu.”
39 Iyesu inako wagubu ko mu denai tagubu ke; “Nu ma-
manuga ka Eburamu.”
Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Wi mibai apunu
Eburamu e munu-iyoma maba ki ka wi e badidi kwae-
wagawa ki maba wi mete inako kwaigu-mpena, ko wi ki eba
kwaiwagamu.
40 Nau Mamai yona mibai mena nau sidibu ki mena nau wi
nidiyakani ko wi nau susinimana po ki nana waina-piyamu.
Oragai apunai Eburamu bera inako mo eba kwaewena,
41 ki pokere wi mamaga ka eba Eburamu. Wi mam-
aga ka apunu kudubai mosi. E berai badidi kwaewagau
kabuwaniyau ki wi karako makeya makeya kwaiwagamu.”

Iyesu inako wagubu ko mu denai tagubu ke; “Nu ka eba yawata kawa-kawareya wenaigibi. Nu Mamanuga ka God eya mena.”

42 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Wi Mamanuga God e munuiyoma maba idimpibena ki ka wi nuwaga notaga nau bamaneya tondibena, mibai ka nau naubo asusu eba bausugubuwani ko nau Mamai nau tonosinibu yewe kawa-puwani.
43 Nau nidiyani wainapumuri; Wi mamaga ka wi we-naguga bodapupu ki pokere nau yonani suwagakani ki wi naigida eba wainapiyamu.
44 Wi mamaga ka Berokoi Apunai Seitani ki pokere wi nuwagau ka e badidi kwaewagau ki wi kawareya inako mete kwaiwagamana waina-piyamu. Berokoi Apunai Seitani e ka kerareya mena minimini popo kwae-wagawa. E ka yona bera kuduba ki mamai, mibai ka e rabineya ka bera mena posiwena.
45 Nau yona mibai mena wi nidiyakani ko wi ubumu wi mamaga Seitani e diriwai mena kwaiwagamu ki pokere nau yonani ki wi eba sumapiyamu.
46 Nau bera berokoi mo eba kwaesugubuwani emisin-imupu. Nau yona mibai mena wi nidiyekeya ki pokere wi nau sumasini-mpena, ko wi nau eba sumasiniyamu.
47 Mamanuga God e munuiyoma ki mu ka e yonai wainapomono sumapomono. Ko wi ka eba e munuiyoma ki pokere e yonai ki wi mete eba wainapamana sumapamana wainapiyamu.”

Oragai apunai Eburamu yo Iyesu mu yonamaga

48 Iyesu inako wagubu, ko Diyu ragidai gagayatagubu man-ako denai tagubu ke; “Nu mibai iwegemei; Kau ka tawana Sameriya ragidai mu apunu-maga mosi. Kau rabinageya ka kweya kairapu mosi tawawena tondau.”

49 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Kweya kairapu mosi nau rabinaneya eba tondau. Nau Mamai God e si mena nau tepapakani ko wi ubumu nau sini kaupiyamu.
50 Nau ka eba iyapana nau sini tepapamana ki nana suwa-gakani. Nau Mamai e mena nau sini tepapiyau ko ki e ewa nau nene uburoto yagisi.
51 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau yonani wainapoto makeya makeya kwaeyagisi ki ka karako ade aita ewa ki e eba poyagisi.”

52 Diyu ragidai yona ki wainamupu ka mu Iyesu kawareya ade kirapamawa, tagamawa ke; “Karako ka nu kataigibi kewowena da keyai berokoi mosi kau rabinageya tondau. Oragai apunai Eburamu e powena ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki mu mete popotagubu gawarara ko kau nuwagibi da, ‘Iyapana nima nau yonani wainapoto makeya makeya kwaeyagisi ki ka e eba poyagisi’, kau inako nuwagibi ki badidi maba?

53 Nu ripakwarakwaranuga kawai Eburamu e ka naiya takari kawaya mena powena ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai ki mu mete popotagubu gawarara. Ko kau ka nima? Kau wainapiyei da mu kuduba ka kau kobageya bo? Nu wainapemei da kau kiya kawai gisipiyei.”

54-55 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau niya sini tepapibena maba ki ka nau yonani mibai pa mena. Ko karako ka eba nau niya sini tepapakani ko nau Mamai God e mena nau sini tepapiyau. Wi iwagamu da; ‘E ka nu Mamanuga God’, ko nau suwagani wainapumuri; Nau Mamai ki e wi eba kataigau. Nau niya mena e kataipuwani. Nau suwagubena da, ‘Nau eba kataineya eyo’, ki ka nau wi maba berasugubena. Ko nau Mamai God e nau kataipuwani kewowena ki pokere e badidi wagau ki nau makeya makeya kwaesugakani.

56 Wi ripakwarakwaraga Eburamu nau wenasugana yonai takari kawaya wainapupu ki ka e nau nene mamamawena. Ade e nau wenasugu-buwani emisinibu ki ka e ade mamama kawaya daganani mete wainapupu.”

57 Diyu ragidai yona ki wainamupu ka mu Iyesu kawareya ade kirapamawa, tagamawa ke; “Kau ka munu waunai. Kau kwamuragi ka eba apunai apeya ade ida esida mena (50) kewowena. Oragai apunai Eburamu e ka ororeya mena powena were kau wenanugibi ko kau e matarau empipi nuwegei?”

58 Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Oragai apunai Eburamu eba wenawena makeya ki ka nau tondekeya yabedekeya da karako.”

59 Iyesu yona ki wagawa ka iyapana e bowa were minimana po kwaetagubu. Ko e weki gwaiya Mamanuga God e Tawai ki kamadubu bauwena kayawena.

9

Apunu mosi e inai rabineya yabui kenekenei wenawena

1 Iyesu yawatau kaniyawa ka e apunu mosi e inai rabineya
yabui kenekenei wenawena ki ika tondawa empupu.
2 Empupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai bau-
tagubu Iyesu manumupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, apunu ki e inai rabineya inako e yabui kenekenei
wenawena ki mibai ka badidi? E eya paerepupu ki pokere,
bo e inai mamai paeremupu ki pokere e yabui kene-wena?”

3 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Apunu yau e
yabui kenewena ki ka eba e eya kwaewena bo e inai mamai
paeremupu. Ki pa mena. E yabui kene-wena ki kerarai
ka yau kena; E pokaiya ka Mamanuga God matakira mosi
kwaeyagisi manako iyapana Mamanuga God e kasiyarai
kawaya matarau em-pomoto.
4 Iyapana mosi, nawarau ki ka e upiyogono ko kemorau ki
ka e pa tondono. Ki maba, nau Mamai tonosinibu e upi ki nu
nawarau mena yodomu ko mara baiyagisi da sisipu umoroto
da nu e upi kwaigamana ki yawatai mo pa mena.
5 Nau yewe wairau tondakani ki ka nau iyapana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau wi dunaga.”

6 Iyesu inako wagubu manako waira tepopupu e idaiya
kotopupu da dogiya wenapupu manako kanibu apunu ki e
yabuiya dogiya pasipupu.
7 E dogiya pasipupu kewowena ka e apunu ki sibu, wagubu
ke; “Kau kayanuwagi kaburu Saromi rabineya kau kiyabugi
siruwapi.” (Yona ‘Siramu’ ki mibai ka ‘Tonopupu’.) Apunu
ki kayawena e kiyabui buri siruwapupu manako e wirawena
yabadawa makeya ki wana e yabui pawena tawana empupu.

8 Naiya ka apunu ki maramara yawata kwaiya bowa madai
nene genewagawa tondawa ki pokere e kowaiyoma ade iya-
pana e naiya badidi maba genewagawa tondawa empamawa
ki karako e emupu ki ka mu babatagubu mu mubo deni
deni manu kasiwara-tagamawa, tagamawa ke; “Apunu naiya
genewagawa tondawa ki apunai yau baganai bo e ka apunu
kudubai mosi?”
9 Dai tagubu ke; “Ki e baganai.” Ko ade dai tagubu ke; “Pa
mena, ki eba eyo ko apunu e maba mosi.”

Mu inako tagamawa idiwa ki pokere apunu ki e eya
wagubu ke; “Ki nau yau kena.”

10 E inako wagubu manako mu e manumupu, tagubu ke;
“Ko kau yabugi badidi maba pawena karako tawana em-
piyei?”

11 Ko e denai wagubu ke; “Apunu si Iyesu tagamu ki
e bauwena nau yabuni dogiya pokaiya pasipupu manako
sidibu da nau kiyabuni kaburu Siramu rabineya siruwapana

wagubu. Manako nau kiyabuni siruwapekeya ki makeya ka
nau yabuni pawena tawana empuwani.”
12 Iyapana yona ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Karako
kau iyanibu apunai ki e ka bani?”
Ko e denai wagubu ke; “Ki nau eba kataineya.”

Parisi ragidai iyawena apunai ki pari wirawirapamawa

13-14 Iyesu dogiya wadubu kotopupu apunu yabui
kenekenei ki e yabui pasipupu ade wadubu papupu ki ka
pura kawaiya aiyata marai ki makeya ki pokere iyapana
apunu ki wadumpu Parisi ragidai mu bamamugu kaya-
tagubu.
15 Mu ika bautagubu ka kawakawai ragidai ki e yabui
badidi maba pawena ki nene e manumupu manako e ubupu
denai wagubu ke; “Apunu mosi dogiya wadubu kotopupu
nau yabuni pasipupu manako nau kiyabuni siruwapekeya ki
makeya ka nau yabuni pawena tawana empuwani.”
16 Parisi ragidai yona ki wainamupu ka mu dai tagubu ke;
“Kwaewena apunai ki e goranuga raurupiyau ade nu aiyata-
nuga marai ki kaisi e mete giripiyau ki pokere nu katainugu
da e ka eba Mamanuga God e tonopupu bauwena.”
Ko dai ki tagubu ke; “E ka eba berokoi mibai ka e matakira
bagi kawaya ebo ebo kwaewagau nu empemei.” Mu rabina-
maga ka eba eyaka mena ki pokere mu mubo mubo deni deni
tagamawa kasiwara idiwa.
17 Mu apunu yabui kenewena Iyesu iyapupu ki ade
manumupu, tagubu ke; “Kau nuwagibi da apunu ki ubupu
kau iyanibu ki pokere kau wainapiyei da e ka nima?”
Ko e denai wagubu ke; “Nau waina-pakani da e ka Ma-
manuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai mosi.”
18 Diyu ragidai mu kawakawai-muguma ki mu wainamupu
da apunu ki ka bani eba e yabui kenekenei wena-wena ki
pokere mu e inai mamai nene tagubu bautagubu,
19 manako manu-tampu, tagubu ke; “Wi gubagaga yabui
kenekenei e inai rabineya wenawena tagamu ki apunu yau
baganai bo? E badidi kwaewena da e karako tawana em-
piyau?”
20 Kawakawai ragidai inako tagubu manako e inai mamai
denai tagubu ke; “Nu katainugu da e ka nu gubaganuga
ade nu mete katainugu da e ka e yabui kenekenei inako
wenawena,
21 ko e karako badidi maba e yabui bagiwena tawana
empiyau ki nu eba katainugu. Nu gubaganuga ka apunu
kawaya eba munu gegeyai ki pokere e ebo manupu-muri da
e badidi maba iyawena ki sisiyai e eya yagisi.”

22 Mu inako tagubu mibai ka mu Diyu ragidai kawakawai-
muguma mu kudumugu mete waina-pamawa. Kawakawai
ragidai ki ororeya mena purumupu ade mu rabinamaga
eyakamenawena da iyapana nima yagisi ke; 'Iyesu, e ka nu
Iya Negeyana Apunai Keriso', nima inako yagisi ki e si mu
deni mena surupomoto manako e ewa mu gurigurimaga
tawai rabineya eba kaniyoto.
23 Kawakawai ragidai inako tagubu ki pokere iyawena
apunai ki e inai mamai karako tagubu ke; "Nu gubaganuga ka
apunu kawaya eba gegeya ki pokere e badidi maba iya-wena
ki sisiyai e eya yagisi."
24 Parisi ragidai ubumpu apunu yabui kenekenei e inai
rabineya wenawena ki e nene ade tagubu bau-wena manako
kawareya e ade manu-mupu, tagubu ke; "Mamanuga God
kau eminiyau ki pokere e yabuiya eba beranuwagi. Nu
kataigibi kewowena da iyanibu apunai e ka apunu berokoi,
ko kau badidi wainapiyei?"
25 Mu inako tagubu ko e denai wagubu ke; "E berokoi bo
bagai ki nau eba kataineya ko nau nota eyaka mena yau mena
wainapakani; Naiya ka nau yabuni kenekenei ko karako ka
nau yabuni pawena tawana empakani."
26 E inako wagubu ko Parisi ragidai e ade manumupu,
tagubu ke; "Ko e badidi kwaewena da kau yabugi bagiwena?"
27 E denai wagubu ke; "Nau yona ki ororeya mena wi
nidibuwani kewowena ko nau yonani ki wi eba wainamupu
bo? Wi badidi pokere yona ki ade wainapamana ki nana
iwagamu? Banipo wi mete kina e kowakowai kaigamana ki
nana wainapiyamu bo?"
28 Apunu ki inako wagubu ki pokere Parisi ragidai ubumpu
denai e nakari-mupu mu bonanamaga ragiragi kawaya
simupu, tagubu ke; "Kau ka bera apunai ki e waretai mosi ko
nu ka oragai apunai Mosisi e kowakowai eweya iwei ragidai.
29 Nu katainugu da oragai apunai Mosisi e ka Mamanuga
God e bonanai mena wainapiyawa wagawa ko bera apunai
ki e tawana bani were bauwena ki nu eba katainugu."
30 Mu inako tagubu ko iyawena apunai ki denai wagubu
ke; "Akae, yau ka badidi? E nau yabuni wadubu papupu ko
e tawana bani were bau-wena ki wi eba kataigau?
31 Nu iyapana kuduba katainugu da berokoi kwae-tagamu
ragidai mu bonanamaga ka Mamanuga God eba wainapiyau.
Ko iyapana e mena si tepapiyamu ade e mena umunui
wadamu ragidai ki mu bonanamaga ka e wainapiyau.
32 Kunuma waira kerareya yabadawa da karako ka iya-
pana mosi nau maba e inai rabineya yabui kenekenei wena-
wena ki nau iyasugubuwani maba mo eba iyawena.

33 Ki pokere nau waina-pakani da Mamanuga God apunu
yau eba tonopena ki ka e matakira kawaya yau maba mo eba
kwaewagubena.”
34 Apunu ki inako wagubu ko mu e ade nakarimupu,
tagubu ke; “Kau ka bigi rabineya wenanugibi ko kau karako
uburei nu kawakawai ragidai nu nidiyana kabukabuwa ade
nu wadiniyana supasupa ki nana kwaenugei bo?” Mu inako
tagubu manako ubumpu apunu ki weumpu kwenumpu da e
guriguri tawai ki kamadubu kayawena.

Iyapana dai iyanuga yawatai eba empiyamu

35 Mu apunu ki weumpu kwenumpu ki sisiyai Iyesu waina-
pupu manako e apunu ki ewa bananapupu ki ka e sibu,
wagubu ke; “Kunumau Kawapu Apunai ki e kau sumapiyei
bo?”
36 Ko e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, e
ka nima ki kau nau sidi da nau e sumapani.”
37 E inako wagubu manako Iyesu denai wagubu ke; “Kau
ororeya mena e empipi ko karako ade mete yonaigemei nau
yau kena.”
38 Iyesu yona ki wagubu makeya ka apunu ki kwarisiwena
e ramatai kawareya ubupu manako wagubu ke; “Kaiwawoni,
nau kau sumaniyakani.”
39 Ko Iyesu iyapana ika idiwa ki mu tadebu, wagubu ke;
“Nau yewe wairau kawapuwani ki mibai ka nau iyapana
kuduba wi wadiniyana supasupa ki nana bausugubuwani.
Wi yabuga kenekenei ade sisipu idiwu ragidai ki wi yabuga
ka payagisi tawana empumuri, ko wi yabuga bagi ade
tawana em-piyamu wainapiyamu ragidai ki wi yabuga ka
aita keneyagisi da wi tawana eba empumuri.”
40 Parisi ragidai dai mete ika idiwa yona ki wainamupu ka
mu Iyesu manumupu, tagubu ke; “Kau nu mete yabunuga
kenekenei nidiyei bo?”
41 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi yabuga kenewagubena ki
ka wi Mamanuga God e yawatai naigida eba kataigumpena
ki pokere wi paerega ki denai ki wi eba wadumpena. Ko wi
iwagamu da; ‘Nu yawatanuga ki nu naigida mena empemei’,
wi inako iwagamu, ki pokere wi badidi paere-mupu ki denai
wi nawanaga tondau.” Iyesu inako wagubu.

10

Papa sipi ki waigugui

1 Iyesu waigugu mosi mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona
mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima papa sipi
kwagaramaga katamuruiya ki eba kaniyau ko gari asusu
raurupiyau, ki e ka kuwa apunai.

2 Ko papa sipi kwayubatamiyau apunai ki e ka gari katamu-
ruiya kaniyau,
3 manako katamuru uburau apunai gudu kwaipoto man-
ako kaniyana apunai ki baiyagisi kwagara ki rabineya kaniy-
oto. E kwagara rabineya kaniyoto yogono ki ka papa sipi
mu muga mamamaga ki e bonanai wainapomoto manako e
mu simaga eyaka eyaka yogono waina-pomoto ki ka mu e
bameya kebomoto manako e mu waratamini matarau baitag-
isi.
4 Matarau baitagisi kewoyagisi ki ka mu mamamaga ki
yabiriyagisi yagisi manako mu e bonanai waina-pomoto e
eweya kayatagisi.
5 Ko apunu kudubai mosi baiyagisi yagisi ki ka mu e bo-
nanai wainapomoto babapomoto manako e kudeya wakap-
atagisi kaya-tagisi.”
6 Iyesu yona ki wagubu ko waigugu ki mibai mu naigida eba
wainamupu.

Iyesu e ka Papa Sipi Kwayubatamiyau Apunai Bagi Kawaya

7 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai
wi nidiyani wainapumuri; Papa sipi mu kwagara-maga ki
katamurui ka nau.
8 Naiya mena, nau eba bausugubuwani makeya, ki ka
kuwa ragidai ropani kawaya bautagamawa kayatagamawa
ko papa sipi mu bonanamaga wainapamawa babapamawa.
9 Katamuru ka nau ki pokere iyapana nima kwagara ra-
bineya kaniyoto nau uburakani bamaneya baiyagisi ki ka e
iya waunai bananapoto manako kayayagisi bani igida yauda
asusu kupono umuno.
10 Kuwa apunai ki e ka kuwawagana ade wi nuniyana
giriniyana pasuniyana ki nana baiyagisi ko nau ka iya wau-
nai wi negeyana ki nana bausugubuwani. Nau iya kororai
wi eba negeyani ko iya mibai bagi kawaya ki mena nau wi
negeyani.
11 Nau ka papa sipi wi naigida mena kwayubaniyana ki
apunai ki pokere nau niya iyani nene eba wainapakani ko
wi iyaga nene wainapakani. Nau wi nene posugani ki mete
baganai.
12-13 Papa sipi mu mamamaga e ka papa sipi ki apunai ki
pokere e papaiyoma ki e naigida mena kwayubatamiyau.
Ko e waitapiyau apunai ki e ka papa sipi ki naigida eba
kwayubatamiyau. Papa ki ka eba e nene ki pokere taku
wasibena yawira baiyagisi ki ka e kudu wakapa-yagisi papa
ki kamaditamini kayayagisi manako papa ki daburipomoto
mubo mubo kayatagisi.

14 Ko nau ka papa sipi wi naigida mena kwayubaniyakani
apunai. Nau kataineya wiyo ade wi kataigau nau.
15 Nau Mamai nau nota kwarikwarisisiniyau ade nau e
nota kwarikwarisipakani ki maba ka nau wi mete inako
nota kwarikwarisiniyakani. Nau niya iyani nene eba waina-
pakani ko nau wi iyaga nene wainapakani. Nau wi nene
posugani ki mete baganai.
16 Nau papaniyoma sipi ka eba yewe mena idiwu ko nau
tawana tawana kayasugani mu kwanatamani manako mu
kuduba nau bonanani wainapomoto nau ewaneya kebo-
moto. Nau wata eyaka mena mu damutamani manako nau
niya mena ika uburoni mu kwayubatamoni.
17 Nau Mamai God e nuwaiya po nau mibai ka nau naubo
nuwaneya ka nau niya iyani nau iyapananiyoma mu nene
tarani. Ko ewa ka nau iyani ki ade yadani.
18 Nau Mamai kasiyara tegebu ade ragiragi kawaya sidibu
da nau naubo nuwaneya ki nau niya iyani wi nene tarani
ade ewa ade yadani. Ki pokere, iyapana nau asusu eba
susinimoto poyo ko nau naubo nuwaneya ki mu makeya
makeya kwaetagisi.”
19 Iyesu inako wagubu ki pokere Diyu ragidai mu mubo
mubo yona ki kawareya tagamawa.
20 Mu dai tagubu ke; “Kweya kairapu mosi e rabineya
tondau ki pokere e babawena wagau. Kamadamu, e bonanai
ki nu gwede nana kawareya kawareya wainapamu.”
21 Ko dai tagubu ke; “Kweya kairapu mosi e rabineya
tondibena maba ki ka e yona bagi kawaya yau eba wagubena.
Keyai berokoi iyapana yabumaga kenekenei inako eba iyat-
apena.’

Diyu ragidai Iyesu tagararamupu

22 Mara ki makeya ka Diyu ragidai natere kawaya
Diyerusaremu rabineya mu poragamaga mo si tagamu
‘Duna Pasumana Poragai’ ki poragatagamawa idiwa. Ki ka
nusuru marai.
23 Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya Oragai Apunai
Soromoni Wateya kaniyawa,
24 manako Diyu ragidai ropani kawaya bautagubu e
kwagara-mupu manako simupu, tagubu ke; “Nu mara
rowarowa kawaya kau yona matarau nuwagana wainapa-
mana ki nawanai idiweya ko kau yona matarau mo nu eba
nidibi. Karako nuwagi da nu wainapamu; Nu Iya Negeyana
Apunai Keriso ki kau baganai bo?”
25 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau wi ororeya mena
nidibuwani ko wi nau eba sumasiniyamu. Nau Mamai e

kasiyarai pokaiya kwaesugakani ki wi naigida mena emisin-
impena ki ka wi nau sumasinimpena.
26 Ko wi ka eba nau papaniyoma sipi. Nau bonanani ki wi
eba wainapiyamu ade wi nau eba sumasiniyamu.
27 Nau papaniyoma sipi mu ka nau bonanani
wainapiyamu. Nau kataineya muyo ade mu kataimugu
nau ki pokere mu nau ewakumasiniyamu,
28 manako maramara idiwana kaiwana iyai ki nau mu
tageyani. Mu karako ade aita ewa eba popotagisi ade iyapana
mo eba baiyagisi nau taorosiniyoto.
29 Nau Mamai gwedegwede kuduba tegebu ki ka kawaya
esida ki pokere iyapana mo eba baiyagisi nau iyapananiy-
oma nau Mamai e idaiya taoropoto.
30 Nau Mamai ade nau nu ka ewapuru eyaka mena.”
31 Iyesu yona ki wagawa ka Diyu ragidai mu nuwamaga
pupuwena manako mu bowa dai temupu e minimana po
kwaetagamawa.
32 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau Mamai upi
bagi kawaya ebo ebo tegebu ki nau wi bamagau kwaesug-
ekeya emisinimawa ko nau badidi maba paerepuwani da
wi ki pokaiya karako nau bowa were susinimana po kwai-
wagamu?”
33 Ko Diyu ragidai denai e simupu, tagubu ke; “Kau ka eba
gwede bagi mo kwaenugeya da nu ki denai kau nuniyamu ko
kau Mamanuga God e si giripiyei ki gwawai ka nu karako kau
nuniyamu. Kau ka iyapana kaina ko kau ade nuwegei da kau
ka God.”
34 Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi goraga
rabineya ka oka mosi inako wagau ke; ‘Wi kuduba ka wi
Mamaga God nau maba.’
35 Mamanuga God e okai tapu ki kuduba mibai mena ki
pokere iyapana takari kawaya e yonai ki wainapamawa ki ka
e mu ropani kawaya simaga ‘God Nau Maba’ tadebu.
36 Ko nau ka Mamanuga God e eya gubagai mibai ki pokere
wi gwede nana sidiyamu da nau e si giripakani? E ebo nau
winesinibu manako tonosinibu yewe wairau kawapuwani.
37 E nuwaiya badidi ki nau makeya makeya kwae-sugakani
da wi nau sumasinimana ki nana. Ko wi wainapiyamu
da nau yona badidi suwagakani ki ka eba e wagubu ki
makeya makeya nau suwagakani ki ka eba nau yonani
suwagubuwani ki pokaiya nau sumasinimuri,
38 ko nau matakirani kwaesugakani empumuri ki mena
pokaiya nau sumasinimuri. Wi nau matakirani ki empumuri
sumapu-muri ki ka wi kataiwagi da nau Mamai ade nau nu ka
ewapuru eyaka mena.”

39 Iyesu yona ki wagawa ka Diyu ragidai e wadamana
dokodoko kwae-tagubu ko e mu yabumaga minibu kwekwe
wirawira kayawena.
40 Iyesu ade wirawena kayawena awana Diyoudani papasi
buridere apunu Diyoni naiya iyapana siruwa-tamiyawa ki
wateya bauwena tondawa,
41 manako iyapana ropani kawaya e bameya bautagubu,
tagubu ke; “Apunu Diyoni matakira kawaya mo eba
kwaewena ko e ubupu apunu yau nene badidi wagubu
ki kuduba mibai kawaya.”
42 Iyesu ika tondawa ka iyapana ropani kawaya e
sumamupu.

11

Apunu Yasarusi powena

1 Mara ki makeya ka apunu mosi si ka Yasarusi sigirawena.
Apunu ki e egapuiyoma ka Meri yo Mata. Mu nateremaga ka
Betani ki ka tawana Diyudiya rabineya.
2 (Ridi Meri e ka awana otai bagi kawaya mo wadubu nu
Kaiwawonuga Iyesu e kerareya kwebu wira manako e ebo
debai kumai pokaiya Iyesu kerarai surusurupupu ki ridai.)
3 Apunu Yasarusi sigirawena ki pokere e egapuiyoma
ubumpu Iyesu bibi tonomupu, tagubu ke; “Kaiwawo-nuga,
yona yau tonopemei ki kau wainapi; Kau waretagi nuwegei
apunai ki sigirawena.” Mu bibi inako tonomupu.
4 Iyesu yona ki wainapupu ka e wagubu ke; “Iyapana
Mamanuga God e si tepapamana ki nana ka apunu Yasarusi
sigira yau wadubu. E sigirawena ko e eba poyagisi manako
iyapana nau Mamai God Gubagai nau sini mete tepapomoto.”
5 Iyesu ka ridi Meri yo Mata mu tatamaga Yasarusi mete
kina mu nene ebotau wainapiyawa,
6 ko e Yasarusi sigirawena sisiyai wainapupu ki ka e midi
mena ragiwena garugaru mu bamamugu eba kayawena ko
mara apeya ika pa tondawa.
7 E mara apeya pa tondawa da kamadubu manako e
tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Karako
ade wiraigamu tawana Diyudiya kaigamu.”
8 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Nidiyei Kabuk-
abuwa Apunai, waunitau yewena ka Diyu ragidai kau bowa
were nunimana po ki nana ika kwaetagamawa ko kau karako
mu bamamugu ade kaigamana ki nana nuwegei?”
9 Mu inako tagubu, ko Iyesu waigugu were denai wagubu
ke; “Mara eyaka mena rabineya ki ka madega posiwagau ade
surau. Nu nawarau kaigamu ki ka nu madega taneya yawata
empamu ki pokere gwede mo nu eba pisipisiniyoto.

10 Ko kemorayagisi sisipu umoroto duna pa mena kaigamu
ki ka nu yawata eba empamu manako nu gwepamu bidara
yadamu.”
11 Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke;
“Nu waretanuga Yasarusi ukwarau ki pokere nau e wadana
yabuyabu ki nana kayasugani.”
12-13 E apunu Yasarusi mibi powena ki yonai wagubu ko mu
eba wainamupu ko Yasarusi pa ukwarawa wainamupu, ki
pokere mu denai tagubu ke; “Kaiwawonuga, e pa oro kirau
ki ka baganai, e ukworono da ewa kiroto uburoto.”
14 Mu inako wainamupu babamupu ki pokere Iyesu mu
matarau tadebu, wagubu ke; “Apunu Yasarusi e ororeya
mena powena.
15 Nau wi nene wainapakani ki pokere nau mamama mete
kwaesugakani. Nu naiya e bameya kaigumpena ki ka wi
nau maraitau sumasinimpena ko karako ka wi nau kawaya
daganani sumasinimuri. Ko kayo, kaigamu da empamu.”
16 Iyesu inako wagubu manako apunu Tomasi si daikere ka
Nasuruwa simupu ki ubupu e kowaiyoma ki tadebu, wagubu
ke; “Bananapamu kaigamu da iyapana e minimoto poyo ki ka
mu nu mete nunimoto popo ki baganai.”

Popai ragidai mu iyamaga kerarai ka Iyesu

17 Mu kayatagubu kaiwa da bau-tagubu ka apunu Yasarusi
powena ragu tampu mara apeya apeya kewowena ki sisiyai
Iyesu wainapupu.
18 Tawana Betani ka eba uwama ko natere Diyerusaremu
bameya,
19 ki pokere Diyu ragidai ropani kawaya ridi Mata yo Meri
mu tatamaga powena ki mu rabinamaga minimana kwarisi
ki nana ika yadi bautagubu.
20 Ridi Mata Iyesu yabadawa sisiyai wainapupu ka e kipu
ubupu e nawanai kayawena kaniyawa da yawatau banana-
pupu. Ko e yowai Meri ka tawau mena tondawa.
21 Ridi Mata Iyesu bananapupu manako sibu, wagubu
ke; “Kaiwawoni, kau yewe tondibena ki ka nau inasi eba
powagubena.
22 Ko nau kataineya da kau karako Mamanuga God bameya
genenuwagi ki kau gwede nene nuwegei ki e uburoto kau
negeni.” Ridi Mata inako wagubu.
23 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau inapugi powena
ko e ade kiroto uburoto.”
24 Ko Ridi Mata wagubu ke; “Nau kataineya; Mara
kwauneya, popotagubu ragidai kuduba ade iyatagisi kimoto
ubumoto idiwono ki makeya ki ka e mete kiroto uburoto.”

25 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Popo-tagubu ragidai iyatag-
isi kimoto ubumoto mu iyamaga kerarai ka nau ki pokere nau
sumasiniyamu ragidai popotagisi ki ka mu ade iyatagisi.
26 Wi nau sumasiniyoi idiwoi ki ka wi eba popoiwagi ko
mara-mara idiwoi kaiwoi. Nau yonani yau kau sumapiyei bo
pa mena?”
27 Iyesu ridi Mata inako sibu manako e denai wagubu
ke; “Kaiwawoni, nau ororeya mena kau sumanibuwani ke-
wowena. Kau ka Mamanuga God e tononibu kawapi apunai
ade nu Iya Negeyana Apunai. Kau ka Mamanuga God e
Gubagai yewe wairau tondana ki nana Mamanuga God naiya
mena gwaiyabawena ki makeya kau baunugibi.”

Iyesu yadi kipu

28 Ridi Mata inako wagubu manako wirawena tawau
kayawena e yowai Meri giyansu mena sibu, wagubu ke; “Nu
Nidiyau Kabukabuwa Apunai bauwena kau nene wagubu.”
29 Ridi Meri yona ki wainapupu ka e garugaru mena kipu
ubupu Iyesu bananapana diriwai kayawena.
30 (Iyesu mu tawa-mugu eba bauwena ko ridi Mata e
muguta bananapupu ki wateya buri tondawa.)
31 Diyu ragidai tawa rabineya Meri rabinai minimana
kwarisi ki nana bautagubu idiwa ki Meri inako garu-
garu mena bauwena kayawena emupu ki ka mu notamaga
wagubu ke; “E ka bani e inarai ononomupu wateya yadi
kirana ki nana kayawena.” Mu inako nota-mupu ki pokere
mu garugaru mena kimpu ubumpu e eweya kayatagubu.
32 Ridi Meri Iyesu empupu e bameya bauwena man-
ako nuwasiyasiya nene e yabareya kwarisiwena e ramatai
kawareya ubupu yadi kipu manako sibu, wagubu ke; “Kai-
wawoni, kau yewe tondibena ki nau inasi eba powagubena.”
33 Iyesu Meri yadi kirawa empupu ade Diyu ragidai mete
bautagubu ki mu mete yadi wadamawa emitapu ki ka e
nuwaboyawena e rabinai makariwena manako manutapu,
wagubu ke;
34 “Yasarusi powena e kwakwarepui ki wi bani tamupu ki
nau kabuwasini-muri.”
“Kaiwawonuga, kau yabi emani.”
35 Mu inako tagubu manako Iyesu yadi kipu.
36 Iyesu yadi kirawa emupu ka Diyu ragidai dai tagubu ke;
“E ka e waretai Yasarusi e nene wainapiyau ki pokere yadi
kirau.”
37 Ko dai tagubu ke; “E ka apunu mosi e yabui kenekenei
iyapupu ko karako e eya waretai Yasarusi sigira-wena ki ka e
badidi pokere garugaru mena eba bauwena e iyapupu.” Mu
inako tagubu.

Apunu Yasarusi powena, ko ade iyawena kipu ubupu

38 Iyesu nuwaboya kawaya daganani ade wainapupu
kanibu ononomupu wateya bauwena manako ragu tamupu
ki empupu. Iyapana bowa kawaya mosi ragu umuneya
minimpu bodampu ki pokere Iyesu mu tadebu, wagubu ke;
39 “Bowa yau weupumuri kwenupu-muri.” E yona ki
wagubu ka powena apunai ki e egarai Mata bauwena e sibu,
wagubu ke; “Kaiwawoni, e powena ka mara apeya apeya
kewowena ki pokere e kokowawena wainapakani.”
40 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Mata, nau ororeya
mena nidibuwani ki kau notagi gogawena bo? Nau sumasini
ki kau Mamanuga God e kasiyarai bagi kawaya mo emani.”
41 E inako wagubu ka iyapana bowa ki gwairimupu man-
ako Iyesu ubupu e yabui kunuma esida empupu e Ma-
mai bameya parauwena, wagubu ke; “Mamai, nau rabi-
naneya mena nidi-buwani ki kau ororeya mena wainapipi
kewowena ki pokere nau karako parauniyakani kawaya da-
ganani kau bamageya.
42 Nau kataineya da kau maramara nau nuwani notani
empiyei ko iyapana yewe idiwu kau tonosinibi kawapuwani
ki sumapamana ki nana ka nau karako matarau kau paraun-
iyakani yau kena.”
43 E inako wagubu manako wira-wena e bonanai ragiragi
kawaya wagubu ke; “Yasarusi, nau suwagani wainapi; Kau
kiri uburi yabi matarau baunuwagi.”
44 Iyesu yona ki wagawa makeya ka powena apunai ki
iyawena kipu ubupu yabadubu matarau bauwena. Ko mu
e idai kerarai kiyabui kuduba mete aukwara tenai pokaiya
sikwamupu ki pokere e matarau bauwagawa ka Iyesu iya-
pana tadebu, wagubu ke; “E idai kerarai ade e kiyabui gerowo
mete kina ki rikapumuri da e baiyagisi kayayagisi.” E inako
wagubu.

*Diyu ragidai Iyesu weki gwaiya minimana po wainapa-
mawa*
(Mateyu 26:1-5; Maki 14:1-2; Ruki 22:1-2)

45 Diyu ragidai ropani kawaya Meri daiyoi bautagubu Iyesu
badidi kwae-wena emupu ki ka mu e sumamupu,
46 ko dai wiratagubu Parisi ragidai mu bamamugu kay-
atagubu manako e kwaewena sisiyai kuduba mu tade-mupu.
47 Tademawa wainamupu ka Parisi ragidai ade Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mete kina ubumpu
kawakawai ragidai mete ewapuru dibimupu manako tagubu
ke; “Apunu yau e matakirai kawaya kawaya kwaewagau ki
pokere karako ka nu badidi kwaigamu?

48 Nu e kamadamu manako e maramara inako kwaeyo-
gono yarono ki ka iyapana kuduba e suma-pomoto man-
ako tawana Roumi ragidai mu piyaramuguma baitagisi Ma-
manuga God e Tawai ade nu nuga tawananuga gwedegwe-
denuga mete kina ki kuduba giripomoto pasumoto."
49 Karako mu paunamugu ka apunu mosi si ka Kaipasi ika
tondawa. Kwamura ki rabineya ka e Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawaimaga tondawa ki pokere e
ubupu e kowaiyoma ki tadebu, wagubu ke; "Wi ka nota mo
wainapiyamu bo wi kuduba notababa wadamu?
50 Nau suwagani wainapumuri; Nu kuduba popoigamu ki
ka eba baganai ko iyapana mosi nu kuduba nene poyagisi ki
ka bagi kawaya."
51 Kwamura ki rabineya ka apunu Kaipasi Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga tondawa ki
pokere e yona ki wagubu. Ko ki ka eba e ebo nuwaiya waina-
pupu wagubu ko Mamanuga God e kabuwapupu da Iyesu
Diyu ragidai mu pokamugere powagana ki nana manako e
ubupu yona ki wagubu.
52 Ko Iyesu e ka eba Diyu ragidai mu nene mena poyagisi
ko Mamanuga God e iyapana-iyoma kuduba tawana tawana
idiwei ki dibiniyana da nu rabinanuga eyaka-menawagana
ki nana ka e poyagisi.
53 Mara ki makeya ka Diyu ragidai mu kawakawaimuguma
Iyesu wada-mana ki nana ki kerarai birikamupu manako e
minimana po yanuwei tagamawa,
54 ki pokere Iyesu tawana Diyudiya rabineya matarau
eba umawa ko e weki gwaiya iyapana eba idiwu tawanai
ki deneya kayawena umawa da natere mo si ka Eparimi
bauwena manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete ika
idiwa.
55 Diyu ragidai mu poragamaga kawaya si 'Mamanuga
God Nu Raurunibu Poragai' tagamu ki rogobiwena ki pokere
iyapana ropani kawaya mu mubo mubo tawanamaga ka-
madumpu mu idamaga kerapumaga rikapamana manako
ewa poraga ki kupamana ki nana natere Diyerusaremu kay-
atagubu.
56 Ika bautagubu ka mu Mamanuga God e Tawai rabineya
Iyesu nene yabu tamawa mu mubo deni deni umana mis-
imisi were manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Wi
badidi wainapiyamu; E poraga yau kawareya baiyagisi bo pa
mena?."
57 Mu inako tagamawa mibai ka Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade Parisi ragidai mete kina iyapana
ragiragi kawaya tademupu, tagubu ke; "Wi apunu Iyesu tawa
bani empiyamu ki wi nu nidimuri da nu e yadamu."

12

Ridi mosi ripa otai wadubu Iyesu kerareya kwebu wira (Mateyu 26:6-13; Maki 14:3-9)

1 ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ka mara ida daikere kewowena daikere eyaka mena yabaranugu makeya, ko karako ka Iyesu natere Betani apunu Yasarusi powena ko ade iyawena ki e tawaiya ade bauwena.

2 Mu Iyesu nene bani teyampu manako e apunu Yasarusi mete ika bani kupamana wateya idiwa. Ko ridi Mata bani wara-piyawa mu tageyawa.

3 Ki makeya ka ridi Mata e yowai Meri ubupu ripa otai aurai bagi kawaya mo si ka ‘nada’ ki denai mete kawaya daganani karakara maba mo rabineya minibu ki wadubu bauwena. E kanibu Iyesu e kerarai kawareya ripa otai ki kwebu wira manako ewa e ebo debai kumai rowarowa kawaya ki pokaiya Iyesu kerarai surusurupupu manako ripa otai aurai bagi kawaya ki aurai tawa rabineya posiwena.

4-6 Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto ridi ki badidi kwaewena empupu ki ka e wagubu ke; “Ridi yau badidi pokere awana bagi kawaya ki pa kwebu wira? E wadubena manako iyapana dai gimarampena da e denai kawaya daganani bowa madai 300 kwaitana kwempena ki e wadubena iyapana gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai ki tagebena.” Apunu Diyudiyasi e ka Iyesu e yogoi wagana apunai. E yona ki wagubu ki ka e eba iyapana gwedegwedemaga pa mena ragidai mu nuwaboyamaga wainapupu ki pokere wagubu ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina mu bowamaga madai sini kororai ki e bameya tondawa ki pokere e bowa madai ki dai mete kuwawagana waina-piyawa.

7 Ko Iyesu apunu Diyudiyasi sibu, wagubu ke; “Kau gwede nana ridi yau siyei siyasiya? Kamadi. Nau posugubena ki ka e ripa otai bagi kawaya yau pokaiya nau kwakware-puni monaga-pena, ko e karako nau marani rogobi-wagau ki makeya bauwena nau monaga-sinibu.

8 Gwedegwede pa mena ragidai ki mu ka maramara wi mete yewe idiwoi da wi mu waitatamiyoi. Ko nau marani rogobiwena da nau wi mete eba idiwomu.”

Diyu ragidai apunu Yasarusi mete minimana po wainamupu

9 Diyu ragidai ropani kawaya Iyesu natere Betani bauwena ki sisiyai waina-mupu ki ka mu e diriwai ika bautagubu. Mu eba Iyesu mena empamana ki nana bautagubu ko apunu

Yasarusi powena ade iyawena ki sisiyai mu wainamupu ki pokere mu e mete empamana ki nana bautagubu.

10-11 Mu Yasarusi iyawena ki matakirai mu yabumugere emupu ka mu Iyesu sumamupu ko mu muga kawakawaimuguma naiya sumatamawa ragidai ki mu kamaditampu ki pokere kawakawai ragidai ki mu rabinamaga berokowena manako gwawai apunu Yasarusi mete minimana po waina-mupu.

Iyapana Iyesu mu kaiwawomaga simupu
(Mateyu 21:1-11; Maki 11:1-11; Ruki 19:28-40)

12 Nawaru puruwena ka iyapana ropani kawaya ika 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kawareya bautagubu ki Iyesu ika natere Diyerusaremu yabadawa sisiyai wainamupu.

13 Waina-pamawa ka mu notowiya kwarai dai temupu manako e bananapamana nawanai kayatagubu. Mu ewapuru mena mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke;

"Kaiwa kaiwa! Nu karako Mamanuga God e si tepapemei.
Kau ka nu Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga kawaya karako Mamanuga God e kasiyarai pokaiya nu nene baunugibi.
Mamanuga God kau karako wadiniyoto bagi."

14 Iyapana inako tagamawa manako Iyesu papa 'donki' munai mo empupu wadubu kawareya tondubu yabadawa. Mamanuga God e okai mosi Iyesu nene inako wagubu ke;

15 'Natere Saiyoni ragidai, wi kudu eba wainapiyoi. Wi Kaiwawoga papa 'donki' munai mosi kawareya baiyagisi empumuri.'

16 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai eba kataimugu da oka ki ka Iyesu e yonai. Ko e powena ade iya-wena kipu ubupu Mamanuga God e taneya posiwena tondawa eweya ki ka mu notamaga paparawena da mu Mamanuga God e okai Iyesu nene inako wagubu ki mibai kuduba wainamupu. Iyapana badidi makeya makeya e nene kwaetagubu ki mu mete wainamupu.

17 Iyapana ropani kawaya apunu Yasarusi powena ko Iyesu kasiyarai pokaiya ade iyawena kipu ubupu matarau emupu ragidai ki mu kaya-tagubu sisiya ki mu kowamuguma tademawa iwa,

18 ki pokere iyapana ropani kawaya matakira ki sisiyai wainamupu karako Iyesu bameya bautagubu.

19 Ko Parisi ragidai iyapana ropani kawaya Iyesu diriwai inako kwaetagamawa emitampu ki ka mu nuwarorotagubu, tagubu ke; "Emita-muri, nu eba kasiyaraigemei ko iyapana

kuduba karako apunu ki sumapiyamu e eweya mena kayatagamu.”

Tawana kwaiyanai ragidai Iyesu kwaenemupu

20 ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kawareya ka iyapana kwaiyanai yona Guriki tagamu ragidai dai Mamanuga God e si tepapamana ki nana ika mete bautagubu.

21 Bautagubu manako kaimpu natere Betaida tawana Gariri rabineya mu apunumaga mosi si ka Piripo simupu, tagubu ke; “Kabai, nu nuwanugu ka Iyesu empamu.”

22 Apunu Piripo yona ki wainapupu ka e kayawena e waretai Enduru sibu manako mu apeya kayatagubu Iyesu simupu.

23 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau sini tepapamana marai karako bauwena yau kena.

24 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Nu momai mosi umamu ki ka e eya ropayagisi puwayagisi ko mibai waunai miniyoto daburi. Ko momai ki tawau mena tondono ki ka e mibai eba kiroto ade mibai waunai mete eba miniyoto daburi.

25 Ki kwaitana, iyapana nima e ebo mena iyai nene wainapiyau ki ka e eya iyai aita ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima yewe wairau ki iyai nene eba notapiyau ko ewa iyai ki nene mena notapiyau ki ka e maramara tondana kaniyana ki iyai ewa yadini.

26 Iyapana nima nuwaiya ka nau upini kwaeyagisi ki ka e yabadini nau ewaneya uburoto manako nau bani kayasugani tondoni tawanai ki ka e mete ika baiyagisi manako nau mete ewapuru ika idiwomu. Iyapana nima inako kwaeyagisi ki e si ka nau Mamai God empoto tepapoto.”

Iyesu powagana sisiyai wagubu

27 Iyesu ade wagubu ke; “Karako nau nuwaboya wainapakani ko nau badidi suwagani; ‘Mamai, bita kawaya nau karako bananapani ki kau surupi bo?’ Ae pa mena, nau inako eba suwagani mibai ka nau bita kawaya yau wadana ki nana bausugubuwani.

28 Ki pokere Mamai, kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi da kau sigi nau pokanere kawayayagisi.”

Iyesu yona ki wagawa makeya ka bonana mosi kunumau inako wagubu ke; “Iyapana nau sini tepapamana ki nana ki nau ororeya mena kwaesugu-buwani ade ewa mete kwaesugani.”

29 Iyapana ropani kawaya ika ubumawa bonana ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Ki ka bani gaiya wagau.” Ko ade dai tagubu ke; “Ae, ki ka eba gaiya ko ki ka bani aneya mosi kunumau e nene wagubu.”

30 Iyapana inako tagamawa ko Iyesu wagubu ke; “Bonana
wainamupu ki wi nene bauwena ko eba nau nene bau-wena.
31 Nau Mamai God iyapana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau e idai gurai wi naurigau ugwadana ragi-
ragi ki marai karako bauwena yau kena. Nau Mamai ubu-
rana waira yau notai ki kerarai apunai wadana kwenupana
ki marai bauwena.
32 Iyapana nau susinimoto poyo ade nau bagisinimoto
makeya ki ka nau iyapana kuduba tetamani da mu nau
bamaneya baitagisi.”
33 Iyesu inako wagubu ki ka e badidi maba powagana ki
sisiyai wagubu.
34 Ko iyapana denai tagubu ke; “Mamanuga God e gorai
oragai apunai Mosisi kwebu ki wagau da nu Iya Negeyana
Apunai Keriso ki e eba poyagisi ko maramara tondono kaniy-
ono. Nu wainapemei da nu Iya Negeyana Apunai ki kau
baganai ko kau badidi pokere nuwegei da mu kau nunimana
poyo ade kau baginimana ki nana nuwegei. Kau ka Kunumau
Kawapi Apunai baganai bo?”
35 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Tanai Apunai
mara eba rowarowa wi mete yewe idiwoi ki pokere e taneya
iwoi kwaenda sisipu baiyagisi wi bodaniyoto. Iyapana nima
sisipu umau ki ka e tawana eba empiyau ko pa asusu umau.
36 Ko Tanai Apunai karako wi bamagau tondau ki pokere
wi e suma-piyoi ki ka wi e munuiyoma idiwoi.”

Diyu ragidai Iyesu eba sumamupu

Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e kayawena e ebo
mena wekewena.
37 E naiya iyapana yabumugu matakira ropani kawaya
kwaewagawa empamawa ko mu e eba sumapamawa.
38 Takari kawaya ka oragai apunai Aisaiya iyapana ki mu
sisiyamaga oka pokaiya inako tapu, wagubu ke;

‘Kaiwawonuga, kau yonagi iwagibi ki mu eba sumamupu.
Kau kasiyaragi ki mu matarau mete emupu ko mu denai kau
eba sumanimpu.’

39 Iyapana Iyesu eba sumamupu mibai ka oragai apunai
Aisaiya ade wagubu ke;

40 ‘Mamanuga God mu yabumaga kenepupu ade mu notam-
aga gogapupu ki pokere mu mibai eba bananamupu.
E wagubu ke; Mu nau bamaneya bautagumpena ki
ka nau mu iyatapena ko mu nau bamaneya eba bau-
tagubu.’

41 Oragai apunai Aisaiya oka ki tapu mibai ka e takari
kawaya Iyesu bau-wagana ki tanai empupu were wagubu.

42 Iyapana kawakawai dai Iyesu sumamupu ko mu e
sumamupu ki sisiyai mu matarau eba tagubu mibai ka
mu Parisi ragidai mu kudumugu mete wainamupu. Parisi
ragidai mu kasiyara-maga ka iyapana simaga guriguri tawai
rabineya surupamana ki nana,
43 ki pokere iyapana kawakawai ki mu notamaga wagubu
ke; 'Nu Iyesu sisiyai iwagamu ki ka Parisi ragidai ubumoto
nu sinuga guriguri tawai rabineya surupomoto siwakekeni-
moto.' Mu inako notapamawa mibai ka mu eba nuwa-mugu
iyapana mu simaga giripomoto. Mu nuwamugu iyapana
mu weremaga tagamana ki nene mena wainapamawa ko
Mamanuga God uburana mu were-maga wagana ki nene mu
eba waina-pamawa.

Iyesu yonai ka aita ewa nu ugwadiniyoto ragiragi

44 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya iyapana tadebu,
wagubu ke; "Nima nau sumasiniyau ki ka e eba nau mena
sumasiniyau ko nau Tonosinibu Apunai e mete sumapiyau.
45 Iyapana nima nau emisiniyau ki ka e nau Tonosinibu
Apunai e mete empiyau.
46 Nau Tanai Apunai yewe wairau kawapuwani manako
iyapana nima nau sumasiniyono ki ka e sisipu rabineya eba
umono.
47 Iyapana nima nau yonani wainapiyau ko makeya
makeya eba kwaewagau ki ka eba nau uburani nau idani
gurai e naureya ugwadani ragiragi. Nau eba ki nene bausug-
ubuwani. Nau ka iyapana wi iya negeyana ki nana bausug-
ubuwani.
48 Iyapana nima nau tagararasiniyau bo nau yonani eba
wadau ki ka eba nau uburani nau idani gurai e naureya
ugwadani ragiragi. Pa mena. Aita ewa, mara kwauneya,
ka nau yonani suwagubuwani wainapupu ko kwenupupu ki
yonai ka uburoto e naureya ugwadiniyoto ragiragi.
49 Nau yona mibai wi nidiyakani yau kena; Nau ka eba
nau naubo kasiyarani pokaiya suwagubuwani ko nau Ma-
mai Tonosinibu Apunai badidi sidibu ki mena nau makeya
makeya wi nidi-buwani.
50 Nau kataineya da iyapana e yonai sumapomoto ade ya-
dini ki mu ka maramara idiwana kaiwana ki iyai mete yadini.
Ki pokere, nau badidi nidiyakani ki nau eba asusu nidiyakani
ko nau Mamai badidi wi nidiyana wagubu ki makeya makeya
nau wi nidiyakani." Iyesu inako wagubu.

13

*Iyesu ubupu e kowakowaiyoma mu kerapumaga siruwa-
pupu*

1-3 Marawani ki ka ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’
ki kupei kupetagamana marai ko karako kemora nene ka
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete bani dai kupa-
mawa idiwa. Berokoi Apunai Seitani e ka ororeya mena
apunu Saimoni e gubagai si ka Diyudiyasi si daikere ka
Isikariyoto e rabinai wira-pupu da e Iyesu yogoi wagana
ki nana wainapiyawa. Iyesu kataiya da e naiya e Mamai
bameya tondawa ade e mete kataiya da e waira yau ka-
madana e Mamai bameya ade kayawagana ki marai rogob-
iwena. E mete kataiya da e eya Mamai e kasiyarai kuduba ki
e kwebu wadubu kewowena.
Iyesu e kerareya mena e kowakowai-yoma nene maramara
nota kwarikwarisi-tamiyawa tondawa yabadawa da karako
e mu kamaditamana marai rogobiwena ki ka e mu inako
mete nota kwari-kwarisitamiyawa.
4 Mu kupetagamawa idiwa ki makeya ka e mu pauna-
mugu kipu ubupu e midi tatamai rikapupu ade surusuru mo
wadubu e naureya umapu,
5 awana wadubu kabuma mo rabineya kwebu wira man-
ako e kanibu e tadeyau kabukabuwa ragidai eyaka eyaka
mu kerapumaga bigi siruwapiyawa. E bigi siruwapupu
kewowena ka e surusuru e naureya umapu ki pokaiya mu
kerapu-maga ki surusurupiyawa.
6 E inako siruwatamiyawa yabadawa da apunu Pita
bameya bauwena ki ka Pita e notai babawena Iyesu sibu,
wagubu ke; “Kaiwawoni, nau kerarani bigi ki kau eba
siruwapi.”
7 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau kwaesugakani
ki kau karako eba kataigeya ko ewa were ki kau mibai ki
katainuwagi.”
8 Ko apunu Pita ade wagubu bodaboda, wagubu ke; “Kau
ka nau Kaiwawoni kawaya ki pokere nau kerarani bigi ki kau
eba siruwapi.”
Apunu Pita inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau
kau keraragi bigi eba siruwapani ki nau kau mete eba eyaka
mena.”
9 Apunu Saimoni si daikere ka Pita yona ki wainapupu ka
e wagubu ke; “Kaiwawoni, kau eba nau kerarani bigi mena
siruwapi ko nau idani yo nau debani ki mete siruwapi.”
10 Ko Iyesu wagubu ke; “Iyapana nima awanau
siruwawena ki e midi ka kuduba tanai kawaya ko e kerarai
mena dogiyapiyau. Wi kuduba ka tanai mena ko wi
paunagau apunu mo eyaka mena ka bigibigi.”
11 (E yogoi wagana apunai ka nima ki Iyesu e kataiya ki
pokere e wagubu ke; ‘Wi paunagau apunu mo eyaka mena
ka bigibigi’.)

12 Iyesu mu kerapumaga bigi siruwa-piyawa da kamadubu,
e midi tatamai ade wadubu umapu manako wirawena
kanibu e wateya ade tondubu. Tondubu manako mu tadebu,
wagubu ke; “Nau karako wi bamagau badidi kwaesugu-
buwani ki mibai wi wainamupu bo pa mena?
13 Nau ka wi Nidiyakani Kabukabuwa Apunai sidiyamu
ade wi Kaiwawoga sidiyamu ki ka wi mibai iwagamu.
14 Ki pokere, nau wi Kaiwawoga ade wi Nidiyakani Kabuk-
abuwa Apunai wi kerapuga bigi siruwapuwani ki ka wi mete
kina deni deni inako waita kasiyaraiwogoi idiwoi.
15 Nau keyakeyai yau kwaesugubuwani ki mibai ka wi
keyakeyai ki empamana manako makeya makeya kwaiga-
mana iwana ki nana nau kabuwanibuwani.
16 Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Bigabiga
ragidai ki mu eba ubumoto mu kawakawaimuguma raurutamini, ade bibi kayatagubu ragidai ki mu eba ubumoto mu tonotampu ragidai ki raurutamini.
17 Wi nau nidibuwani yau makeya makeya kwaiwogoi ki ka
wi mibi mamamai mete idiwoi.”
18 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Nau ka eba wi
kuduba nene suwagubuwani. Nau winenibuwani ragidai wi
kuduba nau kataineya. Mamanuga God e okai naiya tapu
inako wagubu ke; ‘Apunu ki nau mete ewapuru kupeigibi
apunai ki e nau tagararasinibu manako nau yogoni wagubu’.
Oka ki mibai karako waunitau matarayagisi empumuri.
19 Nau yona yau karako wi nidiyakani da wi mibai aita
ewa wenayagisi empumuri ki ka wi kataiwagi da Kunumau
Kawapuwani Apunai ka nau yau kena.
20 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana
nima nau tonopana apunai ki e diriwai kwaeyagisi ki ka e nau
diriwani mete kwaeyagisi. Ade iyapana nima nau diriwani
kwaeyagisi ki ka e nau Tonosinibu Apunai ki e diriwai mete
kwaeyagisi.”

Iyesu e yogoi wagana apunai
(Mateyu 26:20-25; Maki 14:17-21; Ruki 22:21-23)

21 Iyesu yona ki wagubu eweya ka e rabinai makariwena
nuwaboya waina-pupu manako yona matarau mu tadebu,
wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Wi
paunagau ka apunu mosi nau yogoni yagisi.”
22 E tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka
mu babatagubu mu mubo mubo empepe kasiwara-tagubu,
tagubu ke; “E ka nima nene wagau?”
23 Iyesu madaneya ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi
ki e nuwaiya po apunai ki ika tondawa,

24 manako apunu Saimoni si daikere ka Pita apunu ki yabu
gedegedepupu sibu, wagubu ke; “Kau manupi; E nima nene
wagau?”
25 Apunu ki riyawena Iyesu madaneya kanibu sibu,
wagubu ke; “Kaiwawoni, kau yogogi wagana apunai ka
nima?”
26 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau karako yawi
yau kawareya bani yadani kupani daikere kweyani ki apunai
ka nau yogoni yagisi.” E inako wagubu manako bani mosi
wadubu pikapana ki nana awana mo rabineya kaupupu
manako wirawena apunu Saimoni Isikariyoto e gubagai si ka
Diyudiyasi kwebu.
27 Apunu Diyudiyasi bani ki wadubu makeya ka Berokoi
Apunai Seitani e rabineya supu manako Iyesu e sibu, wagubu
ke; “Kau badidi kwaenugana wainapiyei ki kau garugaru
mena kwaenuwagi.”
28 E tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba mete ika ku-
petagamawa idiwa yona ki waina-mupu ka mu notamaga
babawena.
29 Apunu Diyudiyasi e ka mu bowamaga madai ki sini
kororai kwayubapiyawa apunai ki pokere Iyesu apunu
Diyudiyasi yona ki sibu ki ka mu notamaga wagubu da
e Diyudiyasi kayawagana poraga bani dai gimarapana bo
gwedegwede imagei ragidai bowa madai dai tageyana ki
nana sibu.
30 Ko apunu Diyudiyasi bani ki wadubu manako garugaru
mena kipu ubupu kemora ki rabineya tawa ki kamadubu
kayawena.

Iyesu mu gora waunai tagebu

31 Apunu Diyudiyasi bauwena kayawena eweya ka
Iyesu ubupu e kowakowaiyoma tadebu, wagubu ke;
“Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau sini karako
kawayayagisi. Nau badidi kwaesugani ki pokaiya ka nau
Mamai e si mete kawayayagisi.
32 E Gubagai nau badidi kwaesugani ki pokaiya ka nau
Mamai e si kawayayagisi, ade nau Mamai badidi kwaeyagisi
ki pokaiya ka nau sini garugaru mena mete kawayayagisi.
33 Mununiyoma, nau suwagani wainapumuri; Nau mara
eba rowarowa kawaya wi mete yewe idiwomu. Nau Diyu
ragidai naiya tadebuwani ki maba nau karako wi mete ni-
diyakani yau kena; Nau karako kayasugana tawanai ki wi
eba kaiwagi.
34 Nau gora waunai mosi wi negeyakani yau kena; Wi
denideni kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi. Nau wi nota
kwarikwarisiniyekeya ki maba wi kowaguma mete inako
nota kwari-kwarisitamiyoi.

35 Wi inako kwaiwogoi idiwoi ki ka iyapana kuduba wi
eminimoto manako kataitagisi da wi ka mibai nau yonani
wainapiyamu kwaiwagamu idiwu ragidai.”
36 Iyesu inako wagubu manako apunu Saimoni si daikere
ka Pita denai e manupupu, wagubu ke; “Kaiwawoni, kau
tawana bani kayanugana nuwegei?”
Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau kayasugana
tawanai ki kau karako nau mete eba kaigamu ko ewa marai
mosi ki kau nau bamaneya ika baunuwagi.”
37 Ko apunu Pita e ade manupupu, wagubu ke; “Kaiwa-
woni, nau badidi pokere karako kau ewageya eba kayasug-
ani? Kau ponuwagi ki ka nau kau nene mete posugani ka
baganai.”
38 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau mibai nau nene
ponuwagi bo? Nau nidiyani wainapi; Kemora yau rabineya
ka kau mara apeya eyaka nuwagi bodaboda da kau eba
kataigeya nau. Kau inako nuwogowa bodaboda manako ki
eweya ka kokoroku yagisi nawaru puruyagisi.”

14

Iyesu pokaiya ka nu Mamanuga God bameya kaigamu

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade tadebu, wagubu
ke; “Wi notaga eba koyogono kudu eba wainapiyoi. Nau
Mamai God e mena sumapiyoi ade nau mete sumasiniyoi.
2 Nau Mamai e tawai rabineya ka wata ropani kawaya
uburau. Ki pokere yewe idiwoi mibai ka nau kayasugani
wi wataga yamanapani. Nau wi wataga ki eba yamanapena
maba ki ka nau yona yau matarau wi eba nidibena.
3 Nau wi wataga yamanapani kewoyagisi ki ka nau ewa
ade wirasugani bausugani manako nau wi teniyani da nau yo
wi ewapuru kaigamu nau tondana tawanai ki ika ewapuru
idiwomu.
4 Tawana nau kayasugani ki yawatai ki wi kataigau.”
5 Iyesu inako wagubu ko apunu Tomasi babawena denai e
sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, kau tawana bani kayanugei
ki nu eba katainugu ki pokere nu tawana ki yawatai badidi
maba empamu manako ika baigamu?”
6 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau ka Yawata, nau
ka Yona Mibai ade nau ka wi Iya Negeyana ki Apunai. Iya-
pana nima nuwaiya nau Mamai God e bameya kayawagana
wainapiyau ki ka e yabiri nau bamaneya baiyagisi manako
nau sini pokaiya ka e nau Mamai bameya kayayagisi. Nau
Mamai bameya kaiwagamana yawatai kudubai mo pa mena.
7 Wi nau naigida mena kataisinimuri ki ka wi nau Mamai
e mete kataiwagi. Wi nau emisinimpu kewowena ki pokere

nau Mamai ki e wi mete emupu kewowena. Nau Mamai ki e wi kataigau."

8 Iyesu inako wagubu ko apunu Piripo denai wagubu ke; "Kaiwawoni, nu nuwanugu ka kau Mamagi nu kabuwaniyo da nu e empamu."

9 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Piripo, nau mara rowarowa kawaya wi mete yewe idiweya ko kau eba kataigeya nau bo? Iyapana nima nau emisiniyau ki ka e nau Mamai mete empiyau. Ko kau gwede nana nau Mamai wi kabuwaniyana ki nana nuwegei?

10 Nau ka nau Mamai mete ewapuru eyaka mena ade e ka nau mete ewapuru eyaka mena. Nau yona suwagakani ki kau sumapiyei bo pa mena?" Iyesu apunu Piripo inako sibu manako ade wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba emitapu tadebu, wagubu ke; "Nau yona yau nidibuwani ki ka eba nau naubo kasiyarani pokaiya wi nidibuwani. Nau ade nau Mamai ki nu ka ewapuru eyaka mena ki pokere e ebo kasiyarai pokaiya badidi kwae-wagau nau kabuwasiniyau ki mena nau makeya makeya kwaesugakani manako wi kabuwaniyakani.

11 Nau ade nau Mamai nu ka ewapuru eyaka mena yonai nidibuwani ki wi naigida mena wainapumuri sumapumuri. Ko wi nau yonani suwagubuwani ki eba sumapu-muri ki ka wi nau matakirani nau Mamai e kasiyarai pokaiya kwaesugekeya emisinimawa ki sumapumuri.

12 Nau yona mibai wi nidiyakani yau kena; Iyapana nima nau sumasiniyoto ki ka nau badidi kwaesugekeya ki maba e mete kwaeyagisi. Ko eba ki mena. Nau ka aita ewa nau Mamai bameya kayasugani ki pokere nau badidi maba kwaesugekeya ki ka maraitau erida ko nau sumasiniyau apunai badidi maba kwaeyagisi ki ka kawaya esida.

13 Wi gwede mosi nene nau sini pokaiya geneiwagi ki nau kwaesugani manako nau Mamai e si nau pokanere kawayayagisi.

14 Wi gwede mosi nau sini pokaiya geneiwagi ki kuduba nau kwaesugani."

Iyesu uburoto Mamanuga God e eya Keyai tonopoto

15 Wi nau nene notapiyoi idiwoi ki ka wi nau gorani nidibuwani ki makeya makeya kwaiwogoi,

16-17 manako nau Mamai siyani da e wi Waitaga mosi wi nene tonopoto. Wi Waitaga ki kena ka nau Mamai e eya Keyai Mibai Bagi Kawaya maramara wi mete idiwana kaiwana ki nana baiyagisi. Iyapana nau Mamai mete tagararaniyamu ragidai ki ka e Keyai Mibai Bagi Kawaya ki mu eba yadini mibai ka mu e eba em-pomoto ade e eba kataitagisi. Ko wi

e kataipumuri mibai ka e wi rabinagau maramara tondono
kaniyono.”
18 “Nau deni mena wi eba kamadini-yani kayasugani ko
nau ewa marai mosi ade wirasugani wi bamagau bausugani.
19 Mara eba rowarowa yabaranugu ki ka iyapana nau Ma-
mai mete tagarara-niyamu ragidai nau ewa mo eba emisin-
imoto. Ko wi nau ade emisini-muri. Nau iyaiya tondoni ki
pokere wi mete inako iyaiya idiwoi.
20 Mara ki baiyagisi makeya ki ka wi kataiwagi da nau Ma-
mai mete ewapuru eyaka mena idiwei ki maba wi nau mete
ewapuru eyaka mena idiwomu ade nau wi mete ewapuru
eyaka mena idiwomu.
21 Iyapana nima nau gorani tapuwani ki makeya makeya
kwaewagau ki ka e nau nota kwarikwarisisiniyau. E nau nota
kwarikwarisisiniyono tondono ki ka nau Mamai e mete inako
nota kwarikwarisipono tondono ade nau e mete notaponi e
bameya bausugoni.”
22 Iyesu inako wagubu manako Apunu Diyudiyasi (e ka
eba Diyudiyasi Isikariyoto ko apunu Diyudiyasi kudubai
mosi) ki e ubupu denai wagubu ke; “Kaiwawoni, kau
gwede nana nu mena bamanugu baunugana nuwegei ko kau
tagararaniyamu ragidai ka badidi pokere pa mena?”
23 Apunu Diyudiyasi inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu,
wagubu ke; “Iyapana nima nau nota kwarikwarisi-siniyau ki
ka nau gorani tapuwani ki e makeya makeya mete kwaeyo-
gono manako nau Mamai notai e bameya yodono ade nau
mete ewapuru e bameya baigamu idiwomu.
24 Ko iyapana nima nau eba nota kwarikwarisisiniyau ki
ka nau gorani tapuwani ki e mete eba wadau. Nau yona yau
nidiyakani ki ka eba nau naubo yonani ko ki ka nau Mamai
Tonosinibu Apunai ki e yonai.
25 Nau karako wi mete yewe ewapuru idiwei ki pokere nau
yona yau karako matarau wi nidiyakani,
26 ko nau wi kamadiniyani kayasugani eweya ki ka nau
Mamai God uburoto wi Waitaga mosi ki ka e eya Keyai Tanai
Bagi Kawaya ki nau sini pokaiya wi nene tonopoto manako e
uburoto gwedegwede kuduba wi kabuwaniyoto. Nau yona
kuduba naiya nidibuwani ko wi notaga gogawena ki e wi
notaga ade yadini papara manako wi nau yonani ki kuduba
wainapumuri.
27 Nau nuwabagi wi bamagau tarakani. Nuwabagi ki nau
niya rabina-neya tondau ki nau wi negeyakani. Iyapana nau
tagararasiniyamu ragidai ki mu ka nuwabagi ki maba mo eba
wainapomoto wi negeni. Ki pokere, wi notaga eba koyogono
kudu eba wainapiyoi.

28 Nau wi kamadiniyana kayasugana ade ewa mete wira-
sugana bausugana ki yonai nau ororeya mena wi nidibuwani
kewowena. Wi nau yonani ki naigida mena sumampena
nota kwarikwarisisinimpena ki ka nau Mamai bameya ade
kayasugana yonai nidibuwani ki mibai wi wainampena ade
nau mamamani mete kwaigumpena mibai ka nau Mamai e
ka kawaya esida ko nau ka e kobaiya.
29 Ko ewa badidi wenawagana yonai nidibuwani ki mibai
aita ewa wenayagisi empumuri ki ka wi nau sumasinimuri.
30 Waira yau wadubu apunai Seitani yabadau ki pokere
nau yona rowarowa kawaya wi mete yewe eba iwogomu. E
kasiyarai mo nau bamaneya pa mena,
31 ko iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwa-
gau mu naigida mena kataigamana ki nana da nau nuwani
notani nau Mamai bameya tondau ki pokere nau Mamai
badidi wagubu ki makeya makeya nau karako kwaesugani.
Ki pokere, tawa yau kamadamu kaigamu.”

15

Nu Iyanuga Kerarai Apunai ka Iyesu

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai waigugu were ade
tadebu, wagubu ke; “Nau ka ripa ‘waeni’ ko nau Mamai e ka
ripa ki kwayubapiyau apunai.
2 Nau ragini mibai eba kiroto ki ka nau Mamai nau ragini
ki purupoto isiyapoto. Ko nau ragini mibai kiroto ki ka e nau
ragini ki meyoto warapoto taniyagisi manako mibai kawaya
daganani ewa kiroto.
3 Ko wiyo, nau yonani nidibuwani ki pokaiya ka wi nuwaga
notaga ororeya mena taniwena.
4 Wi nau mete ewapuru eyaka mena idiwoi ki ka ade nau
wi mete ewapuru eyaka mena idiwomu. Ripa ragai mosi
naureya kaiyarayagisi ki ka e mibai eba kiroto. Ko ragai ki
ripa naureya tondono ki ka e mibai kiroto. Ki maba, wi wibo
mena idiwoi ki ka wi mibiga eba kiroto. Ko wi nau naurineya
idiwoi ki ka wi mibiga kiroto.”
5 Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; “Ripa eya ka nau
ko wi ka nau ragi-niyoma. Iyapana nima nau naurineya
nau mete eyaka mena idiwomu ade nau e mete eyaka mena
idiwomu ki ka e mibai kawaya daganani kiroto. Ko wi nau
kamadisinimuri nau naurineya eba idiwoi ki ka wi wibo kasi-
yaraga pokaiya gwede mo kwaiwagi ki mibai eba wenapoto.
6 Iyapana nima nau mete ewapuru eyaka mena eba idi-
womu ki apunai bo ridai ka ripa ragai gwiya-mupu surawena
ki maba surayagisi manako ewa tepomoto mata pasumoto.

7 Wi nau mete ewapuru eyaka mena idiwomu ade nau
yonani suwagubuwani ki wainapumuri wi rabinagau suroto
tawayagisi ki ka wi gwede mosi nene wainapiyamu ki wi nau
Mamai simuri manako wi badidi simupu ki kuduba e uburoto
wi negeni.
8 Wi mibiga inako kiroto ki ka wi nau yonani mibai
wainapiyamu kwaiwagamu ragidai manako nau Mamai e si
wi pokagere kawayayagisi.
9 Nau Mamai kawaya daganani nau nota kwarikwari-
sisiniyau ki maba nau wi mete kawaya daganani nota
kwarikwarisiniyakani ki pokere wi inako idiwoi ki ka nau
maramara wi nota kwarikwarisiniyoni tondoni.
10 Nau Mamai e umunui nau wadakani ki pokere e nau nota
kwarikwarisisiniyau. Ki maba, wi nau gorani tapuwani ki
makeya makeya kwaiwogoi ki ka nau wi maramara inako
mete nota kwarikwarisiniyoni tondoni.
11 Nau yona yau nidibuwani da wi nau pokanere mibi
mamamai deni mena wainapamana idiwana ki nana.
12 Nau gorani tapuwani ka yau kena; Nau wi nota kwarik-
warisiniyakani ki maba wi inako mete denideni nota kwari-
kwarisiwogoi ade kwayuba kasiwara-iwogoi idiwoi.
13 Iyapana nima e kowaiyoma kawaya daganani nota
kwarikwarisitamiyau ki ka e eya midi kwakwarepui ki
tagararapoto ade e kowaiyoma nene poyagisi ki mete
baganai. E nuwaiya po muyo ki pokere e inako kwaeyagisi.
14 Wi nau nidi-buwani ki makeya makeya kwaiwogoi idi-
woi ki ka wi nau kowaniyoma mibai.
15 Nau bigabiga ragidai wi eba nidiyakani ko nau kowaniy-
oma mibai wi nidiyakani. Bigabiga apunai ki e kawai ki notai
e eba kataiya. Ko nau Mamai badidi sidibu ki yonai kuduba
nau wi nidibuwani kataigubu kewo-wena ki pokere wi ka eba
bigabiga ragidai ko wi ka mibai nau kowani-yoma.
16 Wi eba nau winesinimpu ko nau wi winenibuwani da wi
kaiwagi maramara idiwana kaiwana ki mibai wi rabinagau
kimono manako wi nau sini pokaiya gwede mo nene iwagi ki
kuduba ka nau Mamai uburoto wi negeni.
17 Ki pokere, nau gorani negeyakani ka yau kena; Wi deni
deni nota kwarikwarisiwogoi ade kwayuba kasiwaraiwogoi
idiwoi.”

Iyapana baitagisi nu girinimoto pasunimoto

18 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Nau
tagararasiniyamu ragidai baitagisi wi girinimoto pasuni-
moto ki wi wainapumuri da mu naiya nau mete inako girisin-
imawa pasusini-mawa.

19 Wi mu mete ewapuru idimpena ki ka mu wi diriwaga
kwaetagumpena. Ko nau wi winenibuwani da wi waira
yau notai ki kamadamana ki nana suwagu-buwani ki pokere
karako ka iyapana ki mu nuwamugu wi pa mena.
20 Nau naiya mena nidibuwani da bigabiga apunai eba
uburoto e kawai ki raurupoto. Nau nidibuwani ki mibai
wi wainapumuri; Iyapana nau girisinimupu ki ka mu wi
mete girinimoto ade nau suwagubuwani ki nau umununi mu
wadumupu ki ka wi iwagi ki wi umunuga mu mete yadini.
21 Wi ka nau nene ki pokere mu berokoi kuduba ebo
ebo wi bamagau kwae-tagisi. Mu nau Tonosinibu Apunai
kataitagumpena ki ka mu inako eba kwaetagumpena ko mu
eba kataimugu eyo ki pokere mu inako kwaetagisi.
22 Nau mu bamamugu eba bausugubena ade nau Ma-
mai e yonai mu eba tadebena wainampena ki ka mu eba
paerempena bita wadumpena. Ko nau tadebuwani ki mu
wainamupu kewowena ko mu nau yonani ki eba mibimupu
ki pokere mu beramaga berokoi ki denai mu nawana-maga
tondau. Mu denai ki baibigapa-mana yawatai mo pa mena.
23 Iyapana nima nau girisiniyau ki ka e eba nau mena
girisiniyau ko e ka nau Mamai mete giripiyau.
24 Nau matakira kawaya kawaya mu paunamugu
kwaesugu-buwani. Naiya ka iyapana mosi nau
kwaesugubuwani ki kwaitana mo eba kwaewena. Nau
matakira ki eba kwae-sugubena ki ka mu beramaga berokoi
ki denai mo mu eba wadumpena. Ko karako nau matakirani
ki mu mubo yabumugere emupu kewowena ki pokere mu
beramaga berokoi ki denai mu yadini. Mu nau girisiniyamu
ade nau Mamai mete giripiyamu,
25 ko ki ka oragai apunai Mosisi oka tapu ki mibai we-
nawagana ki nana. Oka ki wagubu ke; ‘Mu ka nau pa asusu
girisinimawa.’
26 Nau Mamai bameya bausugani ki ka nau uburani nau
Mamai e eya Keyai Mibai Tanai Bagi Kawaya e bameya
tondau ki wi Waitaga tonopani da e wi bamagau baiyagisi
manako nau yonani kuduba ki yagisi matara.
27 Nau upini kerarai birikapuwani makeya yabedekeya da
karako ka wi maramara nau mete idiweya ki pokere wi mete
kina nau yonani ki naigida mena iwogoi iwoi.”

16

1 Iyesu inako wagubu ade mu tadebu, wagubu ke; “Wi nau
eba kamadisinimana ade yawata eba paerepamana ki nana
ka nau yona yau wi nidibuwani.
2-3 Iyapana mu midi-maga wi bamagau togayogono man-
ako wi siga ki mu gurigurimaga tawai rabineya surupomoto

wi siwakeke-nimoto. Mara yabadau da iyapana baitagisi wi nau sumasiniyamu ragidai nunimoto popo. Iyapana ki mu ka nau Mamai mete gogoniyamu, ki pokere mu inako kwaetogomono ki ka mu nota-maga yogono da; 'Nu ka Mamanuga God e upi mibai kwaigemei.' Ko mu eba e upi kwaetagamu.
4 Nau yona yau nidiyakani ki mibai kuduba aita ewa wenayagisi empumuri ki ka wi nau yonani nidibuwani yau mena notapiyoi."

Mamanuga God e Keyai badidi kwaewagau

"Nau wi mete idiweya kebomeya ki ka nau yona yau wi eba nidibuwani,
5-6 ko karako waunitau ka nau Tonosinibu Apunai e bameya ade wirasugani kayasugani ki pokere nau yona yau wi nidiyakani. Nau kataineya da nau yona suwagubuwani wainamupu ki ka wi nuwaboyaigubu manako wi mo nau eba manusinimpu, iwagubu ke; 'Kau bani kayanugei?'
7 Ko wainapumuri; Nau Mamai bameya eba kayasugani maba ki ka wi Waitaniyana Apunai wi bamagau eba baiyagisi. Ko nau kayasugani ki ka wi bagiga nene mibai ka nau uburani wi Waitaniyana Apunai ki tonopani manako e wi bamagau baiyagisi wi toginiyoto.
8 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki wi bamagau matarau bai-yagisi ki ka e uburoto nau tagararasiniyamu ragidai badidi paeremupu mu kabuwatamini; Mu paeremaga ka badidi ade Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki mibai ka badidi ade nau Mamai God e idai gurai mu naurimugu aita ewa ugwaditamini ragiragi ki mibai ka badidi ki kuduba e uburoto mu kabuwatamini.
9 Mu paeremaga ki mibai kabuwatamini ka yau kena; Mu nau eba sumasiniyamu.
10 Ade Mama-nuga God e yabuiya supasupai idiwana ki mibai kabuwatamini ka yau kena; Nau Mamai bameya kayasugani manako mu nau ewa mo eba emisinimoto.
11 Ade e idai gurai mu naurimugu ugwaditamana ragiragi ki mibai ka yau kena; Nau Mamai God e ororeya mena e idai gurai waira yau wadubu apunai Seitani e naureya ugwadubu ragiragi kewowena."
12 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Nau yona kawaya mosi wi ade nidiyana wainapakani ko nau yona ki suwagani ki ka wi notaga bani baba-yagisi.
13 Ko nau Mamai e Keyai mibai kawaya ki baiyagisi ki ka gwedegwede kuduba mibai mena ki e wi kabuwa-niyoto. E ka eba e ebo nuwaiya ki yagisi ko nau Mamai badidi siyoto wainapoto ki makeya makeya e yagisi manako gwedegwede kuduba ewa wenayagisi ki yonai e wi mete kabuwaniyoto.

14 Nau wi nidiyana yonai wainapakani ki kuduba e yagisi
manako ki pokaiya ka nau sini kawayayagisi.
15 Gwedegwede kuduba nau Mamai e nene ki kuduba mete
nau nene. Ki pokere, nau Mamai e Keyai badidi siyani
wainapoto ki e makeya makeya wi nidini."

Nuwaboya yo mamama ki yonai

16 "Nau waunitau wi kamadiniyani kayasugani manako wi
nau eba emisini-muri. Ko eba rowarowa eweya ki wi nau ade
emisinimuri."
17 Iyesu inako wagubu ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
dai mu mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, taga-
mawa ke; "E inako wagubu ki mibai ka badidi? E nidibu
da 'Nau Mamai bameya kayasugani ki pokere waunitau ka
wi nau eba emisinimuri ko ade waunitau ka wi nau ade
emisinimuri'.
18 E yona 'waunitau' nene wagubu ki mibai ka badidi? Nu
nota baba wademei." E tadeyau kabukabuwa ragidai mu
mubo mena inako tagamawa.
19 Iyesu kataiya da mu e manu-pamana wainapamawa ki
pokere e wagubu ke; "Nau suwagubuwani da; 'Waunitau
ka wi nau eba emisinimuri ko ade waunitau ka wi nau ade
emisini-muri', nau yona ki suwagubuwani ki pokere wi wibo
deni deni manu kasiwaraiwagamu idiwu bo?
20 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri;
Nau tagararasiniyamu ragidai mu ka waunitau
mamamatogomono ko nau sumasiniyamu ragidai ki
wi ka waunitau nuwaboyaiwagi nau yadini wadoi. Wi
nuwaboyaiwogoi ko mara eba rowarowa eweya ki ka
wi nuwaboyaga ki kewo-yagisi manako wi rabinagau
kwarisiyagisi mibi mamamai idiwoi.
21 Mara ki waigugui ka yau kena; Ridi mosi munu wena-
pana marai baiyagisi ki ka e makari wainapono yadi kirono.
Ko munu ki wenayagisi eweya ki ka e makari ki notagogapoto
mamamayagisi mibai ka e munui wenawena ki pokere.
22 Ki maba, karako ka wi nuwaboya wainapiyamu ko
waunitau yewena ka wi nau ade emisinimuri manako wi
ade mamamaiwagi. Wi mamamaga ki ka iyapana mo eba
baiyagisi surupoto.
23 Mara ki baiyagisi makeya ki ka wi eba gwede mosi
nene nau bamaneya genesinimuri ko wi nau sini pokaiya ki
kuduba deni mena nau Mamai simuri. Nau nidiyani waina-
pumuri; Wi badidi nau sini pokaiya nau Mamai bameya
inako iwagi ki e uburoto wi negeni.
24 Wi naiya nau sini pokaiya nau Mamai bameya inako mo
eba iwagubu ko wi karako iwagi da e negeni manako wi mibi
mamamai idiwoi."

Iyesu e tagararapiyamu ragidai kuduba raurutapu

25 “Naiya ka nau waigugu pokaiya wi nidiyekeya ko mara
yabadau da nau waigugu ki kamadani manako nau Mamai e
yonai matarau wi nidiyani.
26 Mara ki baiyagisi ki ka wi wibo nau sini pokaiya deni
mena nau Mamai bameya geneiwagi ko eba nau uburani wi
nene nau Mamai siyani. Pa mena.
27-28 Nau Mamai nuwaiya po wiyo mibai ka wi nuwaga
notaga nau bamaneya tondau ade wi mibipiyamu da e nau
tonosinibu yewe wairau kawapuwani. Ko karako waunitau
ka nau ade wirasugani nau Mamai bameya ade kayasugani.”
29 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa
ragidai denai e simupu, tagubu ke; “Karako ka kau waigugu
kamadibi yona matarau nu nidiyei.
30 Nu karako wainapemei da gwedegwede kuduba ki kau
kataigeya ki pokere iyapana mo kau ewa eba manuniyoto
eminiyoto. Karako ka nu kau sumanimei ade nu kataigibi
wetawetara da kau ka Mamanuga God kau Tononibu Kawapi
ki Apunai.”
31 Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi karako
nau suma-siniyamu iwagubu ko nau nidiyani wainapumuri;
32 Mara yabadau, ena mara ki wana bauwena da wi kuduba
nau kamadisinimuri wakapaiwagi daburipumuri wi wibo
wibo tawagau kaiwagi. Wi nau kamadisinimuri kaiwagi ko
nau niya mena eba tondoni mibai ka nau Mamai e uburoto
nau togisiniyono tondono.
33 Nau yona yau nidibuwani da wi nau pokanere nuwabagi
rabineya idiwana ki nana. Nau tagararasiniyamu ragidai
baitagisi wi girinimono pasunimono ko kasiyaraiwogoi kudu
eba wainapiyoi. Waira yau e notai ki kuduba nau rau-
rupuwani kewowena.”

17

Iyesu e Mamai bameya guriguriwena

1 Iyesu yona ki wagubu kewowena pairawena kunumau
esida yabu tapu manako e Mamai bameya guriguriwena,
wagubu ke; “Mamai, nau marani wana bauwena ki pokere
kau Gubagagi nau sini karako tepapi da kawayayagisi man-
ako iyapana ki empomoto kataitagisi ki ka mu kau sigi mete
tepapomoto.
2 Kau madega kauwagau madega posiwagau kasiyara
kuduba tegebi da nau uburana kau iyapanagiyoma kuduba
tegebi ki maramara idiwana kaiwana iyai mu tageyana ki
nana nuwagibi.

3 Mamai, kau kiya mena ka mibai ki pokere iya maramara
idiwana kaiwana kerarai ka yau kena; Iyapana nima kataiya
kau ade kau Tonosinibi Apunai Iyesu Keriso nau mete kina
kataisiniyau ki ka iya maramara tondana kaniyana iyai ki e
wadubu kewowena.
4 Kau upini tegebi ki nau yewe waira kawareya kuduba
kewopuwani. Kau sigi nau yewe tepa-pekeya ki pokere
Mamai;
5 Nau yo kau kunuma waira eba yamanamipi makeya
ewapuru mena tanai bagi kawaya rabineya idiweya manako
nu sinuga kawayawena kayawena ki maba nau karako kau
yabarageya uburakani tanai ki ade tege da nau sini karako
mete kawayayagisi.
6 Waira yau ragidai kau winetapi nau idani rabineya nakat-
api tegebi ki nau ubupuwani mu kau sisiyagi tade-buwani
manako kau yonagi ki kuduba mu wadumupu kewowena.
7 Mu karako kataitagubu wetawetara da gwedegwede
kuduba kau tegebi ki kerarai ka kau kiya mena.
8 Kau yonagi kuduba nau mu tadeyana ki nana sidibi ki
nau mu tadebuwani manako mu kau yonagi ki sumamupu.
Mu karako kataitagubu wetawetara da nau ka kau Tonosinibi
Kawapuwani ki Apunai.
9 Nau karako kau kiya iyapanagi-yoma winetapi tegebi
ki mu nene gurigurisugakani. Nau eba iyapana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ki mu nene guriguri-
sugakani.
10 Gwedegwede kuduba nau nene ki kau nene ade kau
nene ki kuduba nau nene ki pokere nu iyapananuguma mu
pokamugere ka nau sini karako kawayawagau yarau.
11 Nau karako waira yau kamadana kau bamageya ade
yarana kwaesugakani ko mu ka yewe wairau idiwono. Ma-
mai, kau ka Bagi Kawaya Tanai Apunai. Nau yo kau nu sinuga
ka eyaka mena ki pokere nau sini sidibi ki kasiyarai pokaiya
mu kwayubatamiyowa tondowa. Nau yo kau ewapuru eyaka
mena idiwei ki maba mu mete kina mu rabinamaga ewapuru
eyaka mena inako idiwono.
12 Nau mu mete ewapuru idiweya ki ka nau sini sidibi ki
kasiyarai pokaiya ka nau mu kwayubatamekeya tondekeya
ki pokere mu mo nau eba kamadisinimpu. Ko kau yonagi
oka naiya tamupu ki mibai wenawagana ki nana ka tawana
berokoi kayawagana apunai eyaka mena ki e mena nau
kamadisinibu.
13 Nau karako waunitau kau bamageya yarani ko mu yewe
wairau idiwono ki pokere mu nau mamamani kawaya da-
ganani mete wainapamana ki nana ka nau yona yau matarau
suwagakani.

14 Kau yonagi kuduba ki nau mu tadebuwani kewowena.
Nau yo mu ka eba waira yau ragidai ki pokere waira yau
ragidai nu girinimana pasunimana kwaetagamu.
15 Kau eba nau iyapana-niyoma yau tetamana tawana
kudubeya nakatamana ki nana gurigurisugakani ko nau
nuwaneya kau uburi mu kwayubatamiyowa da Berokoi
Apunai Seitani eba baiyagisi mu giritamini.
16 Nau ka eba waira yau apunai ade mu mete kina ka eba
waira yau ragidai.
17 Ki pokere, kau yonagi mibai kawaya ki pokaiya kau
tanigi tonopi mu rabina-mugu miniyoto siwa da mu iyamaga
kuduba kau idagi rabineya nakapomoto manako kau iya-
panagiyoma mibai idiwono.
18 Kau nau tonosinibi yewe wairau kawapuwani ki maba
nau karako mu mete tonotamakani da mu tawana tawana
kayatagisi.
19 Mu pokamugere ka nau karako nau naubo iyani kau
bamageya tarakani da mu mete kina mu mubo iyamaga
kuduba kau idagi rabineya nakapomoto.

20 Mamai, nau karako eba mu nene mena gurigurisug-
akani ko iyapana kuduba ki aita mu yonamaga pokaiya nau
sumasinimoto ki mu nene nau mete gurigurisugakani.
21 Mamai, kau waita-tamiyowa da mu nuwarara tagarara
eba idiwono ko mu rabinamaga eyaka mena idiwono. Kau
nau mete ewapuru eyaka mena ade nau kau mete ewapuru
eyaka mena ki maba karako waitatamiyowa da mu mete
kina nu mete ewapuru eyaka mena inako idiwomu. Mu
inako idiwono ki ka iyapana karako nau tagararasiniyamu
ragidai mu emitamini manako mu notamaga wirayagisi da
kau tonosinibi ki mu mete sumapomoto.
22 Nau yo kau ewapuru eyaka mena idiwei ki maba mu
mete inako rabina-maga eyaka mena idiwana ki nana ka
nau ubupuwani Tanai Bagi Kawaya kau tegebi ki mu mete
tagebuwani.
23 Kau nau mete ewapuru eyaka mena ki maba nau mu
mete ewapuru eyaka mena da mu kuduba deni mena mu ra-
binamaga eyakamenaigamana ki nana. Mu notamaga eyaka
mena inako idiwono ki ka nau tagararasiniyamu ragidai
mu emitamini manako kataitagisi da kau nau tonosinibi
bausugubuwani. Kau nau nota kwarikwarisisiniyei ki maba
nau sumasiniyamu ragidai kau mu mete kina inako nota
kwarikwarisitamiyei, ko ki ka iyapana ki mete kataitagisi.

24 Mamai, kau kunuma waira eba yamanapipi makeya
ki kau nau notasiniyeya. Kau iyapanagiyoma kuduba nau
idaneya nakapipi ki nau tanini tegebi ki maramara empa-

mana ki nana ka nau nuwaneya nau bani tondoni tawanai
ki mu mete ika idiwono.
25 Mamai, kau ka Notagi Eyaka Mena Supasupai Apunai.
Kau tagararaniyamu ragidai mu eba kataimugu kau ko nau
kataineya kau ade nau sumasiniyamu ragidai ki mu mete
kataimugu da kau nau tonosinibi kawapuwani.
26 Kau yonagi ki nau mu tadebuwani kewowena ade aita
ewa ka nau kawareya mu ade tadeyoni da mu kataitagisi da
kau nau nota kwarikwarisi-siniyei ki maba ka mu mete inako
deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-togomono idiwono
manako nau mu mete ewapuru eyaka mena idiwomu ade mu
nau mete inako ewapuru eyaka mena idiwomu."

18

Iyapana Iyesu wadumupu kayatagubu
(Mateyu 26:47-56; Maki 14:43-50; Ruki 22:47-53)

1 Iyesu Mamanuga God bameya guriguriwena kewowena
manako kipu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
waratapu tawana ki kamadumpu kayatagubu awana marai
munta mo si ka Kidoni purumupu manako papasi buridere
tawana mo bautagubu.
2 Wata ki ka Iyesu yogoi tapu apunai Diyudiyasi ki e mete
kataiya. Naiya mena ka Iyesu mara ropani kawaya e tadeyau
kabukabuwa ragidai mu mete ika idiwa.
3 Apunu Diyudiyasi karako piyara ragidai ade iyapana dai
ki Parisi ragidai ade Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu tonotampu ki bananatapu mete wata ki kay-
atagubu. Mu siwe beumpu ade ta yo kepata mete tempu
bautagubu.
4 Iyesu bameya gwede mosi badidi ewa wenawagana ki
kuduba e kataiya ki pokere yawira ragidai ki bautagubu ka e
kanibu mu yabaramugu ubupu manako manutapu, wagubu
ke; "Wi nima kwaenepiyamu iwu?"
5 "Nu ka Iyesu, tawana Nasareta apunai ki e kwaenepemei."
Mu inako tagubu manako Iyesu denai wagubu ke: "Nau
yau kena."
E yogoi tapu apunai Diyudiyasi ika piyara ragidai mu pau-
namugu uburawa.
6-7 Iyesu yona denai inako wagubu wainamupu ka iya-
pana ki kudu taga-mugere danatagubu gwempu wairau uk-
wampu. Ko Iyesu kawareya mu ade manutapu, wagubu ke;
"Wi nima kwaenepiyamu iwu?"
E inako wagubu, manako mu ade tagubu ke; "Nu ka Iyesu,
tawana Nasareta apunai ki e kwaenepemei."

8 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau ororeya
mena nidibuwani da ‘Nau yau kena’, ki pokere wi nau kwaen-
esiniyamu iwu ka baganai ko nau kowakowaniyoma yau mu
kamadita-muri kayatagisi.
9 (E yona ki wagubu mibai ka e naiya e Mamai badidi
sibu ki mibai wenawagana ki nana. E naiya e Mamai sibu,
wagubu ke; ‘Iyapana kuduba tegebi ki eyaka mena mo nau
eba wadubuwani kaupuwani.’)
10 Ki makeya ka apunu Saimoni si daikere ka Pita e kerebai
wadubu iyara apunai mosi minibu manako e wenagui garu
deneya mebu puru. Apunu ki bidara wadubu e ka Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga e
bigabigai apunai mosi si ka Marukasi.
11 Ko Iyesu wirawena apunu Pita sibu, wagubu ke; “Kau
kerebagi wadi ade wateya tari. Nau Mamai nau makari ba-
nanapana sisiyai sidibu ki nau karako bananapani ko yawata
ki kau eba bodapi.”

Mu Iyesu wadumupu apunu Anasi bameya bautagubu

12 Piyara ragidai mu kawaimaga mete kina ade yawira
ragidai dai ki mu kaimpu Iyesu wadumpu dokodoko e idai
umamupu,
13 manako wadumpu apunu Kaipasi e memenaguwai si ka
Anasi tawaiya kayatagubu. Kwamura ki makeya ka apunu
Kaipasi Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga tondawa.
14 E naiya Diyu ragidai inako tadebu, wagubu ke; ‘Nu
kuduba popoigamu ki ka eba baganai, ko iyapana mosi nu
kuduba nene poyagisi ki ka bagi kawaya.’

Apunu Pita Iyesu nene wagubu gogagoga
(Mateyu 26:69-70; Maki 14:66-68; Ruki 22:55-57)

15 Apunu Saimoni si daikere ka Pita ade Iyesu e tadeyau
kabukabuwa apunai mosi ki Iyesu eweya weki gwaiya
kayatagubu kaiwa. Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawaimaga ki Pita waretai ki e kataiya ki pokere
mu apunu kawai ki e tawaiya bautagubu ka Pita waretai ki
Iyesu eweya tawa ki yapu,
16 ko Pita e eya ka ika gari tagaiya uburawa. Pita e waretai
ade wirawena matarau bauwena manako munu ridai mosi
ika gari katamurui dagura uburawa ki sibu manako ewa
kanibu Pita wadubu gari rabineya kebomupu.
17 Mu kebomawa ka munu ridai ki Pita empupu man-
ako sibu, wagubu ke; “Kau ka mu wadumpu apunai ki e
kowakowai mosi diyayai eminiyakani.”
Ko Pita e midi minibu, wagubu ke; “Ae, nau pa mena.”

18 Ki ka nusuru kawaya ki pokere apunu kawai ki e bigabi-
gaiyoma imatau mata mo pasumpu ika mata emi-tamiyawa
idiwa manako Pita ika bau-wena ka e mete kina kanibu mata
empiyawa.

Mu Iyesu siyamawa wirawira
(Mateyu 26:59-66; Maki 14:55-64; Ruki 22:66-71)

19 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu
kawaimaga ki e ubupu Iyesu yona badidi iyapana tadeyawa
ki nene e manupiyawa ade e tadeyau kabukabuwa ragidai
mu sisiya-maga mete kina e siyana ki nana manu-piyawa.
20 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau yona weki gwaiya mo
eba suwege-keya ko guriguri tawai rabineya ade Mamanuga
God e Tawai ki rabineya ka nau iyapana kuduba mu pauna-
mugu uburekeya yona matarau mena suwege-keya.
21 Ki pokere kau gwede nana nau inako manusiniyei? Nau
wainasinimawa ragidai ki mu mena manutami. Nau badidi
tadeyekeya ki kuduba mu katai-mugu ki pokere mu tagisi.”
22 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu kawai ki e
bigabigai apunai mosi ika Iyesu madaneya uburawa ki Iyesu
kwanabeya minibu manako sibu, wagubu ke; “Kau Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga
inako eba siyowa.”
23 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau yona mo paere-
puwani suwagu-buwani ki kau sisiya ki iyapana yau kuduba
matarau tade da mu waina-pomoto. Ko nau yona mibai
suwagu-buwani ki kau badidi pokere nau susinibi?”
24 Mu yonamaga kewowena ka apunu Anasi ubupu Iyesu
wadubu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga Kaipasi bameya tonopupu ko e idai umamupu ki
taburubai mu eba rikamupu.

Pita Iyesu nene ade wagubu gogagoga
(Mateyu 26:71-75; Maki 14:69-72; Ruki 22:58-62)

25 Ki makeya ka apunu Pita ika mata empiyawa tondawa
manako iyapana dai ki e simupu, tagubu ke; “Nu wainapemei
da kau ka mu wadumupu apunai ki e waretai mosi.”
Ko apunu Pita denai wagubu gogagoga, wagubu ke; “Ae,
nau ka eba e mete iweya.”
26 Mu Iyesu wadamawa makeya ka apunu Pita Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga e bigabigai
apunai mosi e wenagui mebu puru, ko karako ka apunu ki e
rakarakai mosi Pita empupu manako sibu, wagubu ke; “Mu
apunu ki buri wadamawa wateya ki ka nau kau mete ika
emini-buwani wainapakani.”
27 Ko Pita ade wagubu gogagoga manako ki makeya ka e
kokoroku wagubu wainapupu.

Iyesu kaiwawo Pairasi yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Maki 15:1-5; Ruki 23:1-5)

28 Nawaru puruwena didiburu mena ka iyapana ki Iyesu
wadumpu apunu Kaipasi tawai ki kamadumpu manako pi-
yara ragidai mu kawaimaga e tawaiya kayatagubu. Ika
bautagubu ka Diyu ragidai tawa ki rabineya eba kaimupu ko
mu ika imatau ubumawa mibai ka mu wainamupu da mu
tawana kwaiyanai ragidai ki mu tawamugu kaiwoto ki ka mu
bigi tageni manako mu ewa 'Mamanuga God Nu Raurunibu
Poragai' ki eba kupomoto.
29 Mu inako wainapamawa ki pokere tawa ki apunai si
ka Pairasi ubupu mu bamamugu matarau bauwena man-
ako manutapu, wagubu ke; "Apunu yau berokoi badidi
kwaewena emupu were e kirapiyamu?"
30 Ko mu denai tagubu ke; "E berokoi mo eba
kwaewagubena maba ki ka nu e asusu eba wadumpena kau
bamageya baigumpena ko e berokoi kwaewena ki pokere nu
e wadimipi kau bamageya baigibi."
31 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi denai wagubu
ke; "Wi wibo wadumuri kaiwagi manako wi wibo goraga
badidi wagau ki pokaiya e makeya makeya wade supasupa-
pumuri."
Ko Diyu ragidai ki denai tagubu ke; "Nu ka ororeya mena
nu nubo goranuga pokaiya e paerei ki wadimipi supasupa
kewowena ko e paerei ki denai e mini-mana poyo ki kasiyarai
ka piyara ragidai wi bamagau ko eba nu bamanugu."
32 (Iyesu naiya badidi maba powagana sisiyai wagubu ki
mibai karako wenawena yau kena.)
33 Apunu Pairasi wirawena e tawai rabineya ade kanibu
manako wirawena Iyesu empupu sibu, wagubu ke; "Diyu
ragidai mu Kaiwawomaga kau baganai bo?"
34 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau yonani ki nuwagibi
ki kau kaubo yabarageya nuwagibi bo iyapana dai kau ni-
dimupu were nuwagibi?"
35 Ko apunu Pairasi denai wagubu ke; "Nau ka eba Diyu
ragidai wi iyapanaga ko kau kiya iyapanagiyoma ade Mama-
nuga God bameya dobopiyamu ragidai mete kina mu kau
wadinimpu nau idani rabineya tamunimpu. Ki pokere, kau
berokoi badidi kwaenugibi ki kau matarau nau kabuwasini."
36 Apunu Pairasi inako wagubu, manako Iyesu denai e
sibu, wagubu ke; "Nau ka eba waira yau e kaiwawoi. Nau
waira yau kaiwawoi tondibena ki ka nau kowakowaniyoma
karako bau-tagumpena taburuba pokaiya uma-sinimpu yau
purumpena manako Diyu ragidai nau eba wadisinimpena.
Nau ka eba waira yau nene kaiwawosugu-buwani."

37 Iyesu inako wagubu ki pokere apunu Pairasi e ade
manupupu, wagubu ke; “Kau mibai kaiwawo ki karako mata-
rau nuwagi da nau wainapani.”
Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: “Ena, kau ki kei nuwegei.
Nau iyapana yona mibai tadeyana ki nana waira yau
kawareya kawapuwani ki pokere yona mibai wainapiyamu
ragidai ki mu ka nau yonani ki mete wainapiyamu.”
38 Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pairasi ubupu e ade
manupupu, wagubu ke; “Ko yona mibai ka gwede?”

Apunu Pairasi Iyesu powagana yonai wagubu
(Mateyu 27:15-31; Maki 15:6-20; Ruki 23:13-25)

Apunu Pairasi yona ki wagubu ade wirawena matarau ade
bauwena, manako Diyu ragidai tadebu, wagubu ke; “Apunu
ki berokoi kwaewena ki mibai mo nau eba bananapuwani.
39 Ko wi bususuga ka ‘Mamanuga God Raurunibu Poragai’
ki kawareya iyapana mo diburawena ki e si iwagi manako
nau dibura gudui kwaipani da dibura apunai ki baiyagisi
kayayagisi. Ki pokere, wi nuwagau nau karako Diyu ragidai
wi Kaiwawoga yau tonopani da e baiyagisi matarau kayayag-
isi bo?”
40 E inako wagubu ko mu denai mu bonanamaga ragiragi
kawaya tagubu ke; “Eba eyo ko kau apunu Barabasi tonopi
da e baiyagisi kayayagisi.” (Apunu Barabarasi e ka apunu
yawiyawirai mosi ki pokere diburawena.)

19

1 Ki eweya ka apunu Pairasi ubupu piyara ragidai Iyesu
taburuba pokaiya minimana ki nana tadebu,
2 manako mu e raukekepamawa da kamadumpu ka mu
impunewa dai tempu e debaiya painimupu ade midi tatamai
daragai bagi kawaya mosi wadumpu e monagamupu,
3 manako waegeyageyamapamawa siyamawa, tagamawa
ke; “Kaiwa kaiwa Diyu ragidai mu Kaiwawomaga.” Mu inako
tagamawa manako kaimpu Iyesu kwanabeya minimupu.
4 Ko apunu Pairasi e ade wirawena matarau bauwena
manako iyapana tadebu, wagubu ke; “E berokoi badidi
kwaewena ki mo nau eba bananapuwani ki pokere nau
karako yadani matarau bausugani tarani da wi e empumuri.”
5 E inako wagubu manako Iyesu impunewa debaiya
painimupu ade midi tatamai daragai monagamupu inako
mete matarau bauwena ika ubupu. Ika uburawa ka apunu
Pairasi iyapana tadebu, wagubu ke; “Empumuri, apunu ki
yau kena.”
6 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu biga-
bigamuguma mete kina Iyesu ika uburawa emupu ka mu

ewapuru mena mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke; “Ripa korosi naureya minimuri poyo. Ripa korosi naureya minimuri poyo.”

Ko apunu Pairasi denai mu tadebu, wagubu ke; “Ki ka wi wibo wadumuri ripa korosi naureya e minimuri poyo mibai ka e berokoi badidi kwaewena ki mo nau eba bananapuwani.”

7 Apunu Pairasi inako wagubu, ko Diyu ragidai denai tagubu ke; “Apunu yau poyagisi mibai ka e goranuga raurupiyawa e eya wagawa da e ka Mamanuga God e Gubagai.”

8 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e notai kowena kudu wainapupu,

9 manako ubupu Iyesu wadubu wira-tagubu tawa rabineya kaimpu manako Iyesu ade manupupu, wagubu ke; “Kau tawana bani were baunugibi?”

E inako wagubu ko Iyesu yona denai mo eba wagubu,

10 ki pokere apunu Pairasi e ade sibu, wagubu ke; “Kau badidi pokere yona denai mo eba nuwegei? Nau kasiyarani pokaiya ki kau baunuwagi matarau kayanuwagi ade nau kasiyarani pokaiya ki kau ripa korosi naureya ponuwagi. Nau kasiyarani inako ki kau kataigeya bo pa mena?”

11 Apunu Pairasi inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau Mamai kau kasiyaragi ki eba negebena ki ka kau kasiyaragi nau bamaneya pa mena ade kau inako eba nuwagubena. Ki pokere, kau paeregi ki bigi ka maraitau erida ko nau wadisinibu kau idagi rabineya tamusinibu apunai ki e paerei ki bigi ka kawaya esida.”

12 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e Iyesu tonopana matarau bauwagana kayawagana ki yawatai kwaenepiyawa, ko Diyu ragidai ewapuru mena mu bonanamaga ragiragi kawaya ade tagubu ke; “Iyapana nima yagisi da e eya ka kawai ki ka e nu kawainuga kawai Sita e iyarai ki pokere kau apunu yau tonopi matarau baiyagisi kayayagisi ki ka kau eba nu kawainuga kawai Sita e waretai.”

13 Apunu Pairasi mu yonamaga ki wainapupu ka e Iyesu wadubu matarau bauwena manako e ebo kemai ki kawareya yapu tondubu. Kema ki watai ki mu yona Iburu were si ‘Gabata’ tagamu, ko ki ka gwarantana.

14 Karako ka madega paunau wadana kwaewagawa ko marawani ka ‘Mama-nuga God Nu Raurunibu ki Poragai’. Ko apunu Pairasi ubupu Diyu ragidai tadebu, wagubu ke; “Wi Kaiwawoga ka yau kena.”

15 Ko mu denai patapamawa mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke; “Wadumuri kaiwagi. Ripa korosi naureya minimuri poyo.”

Iyapana inako tagamawa ko apunu Pairasi mu ade manutapu, wagubu ke; “Wi mibai nuwagau nau uburani wi Kaiwawoga yau ripa korosi naureya miniyani poyo bo?”

Ko Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai denai tagubu ke; “Nu kaiwawonuga ka Sita eya mena. Nu kaiwawonuga kudubai mo pa mena.”

16 Mu inako tagamawa ki pokere apunu Pairasi ubupu Iyesu wadamana ripa korosi naureya minimana poyo ki yonai e piyaraiyoma tadebu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya minimupu poyo
(Mateyu 27:32-44; Maki 15:21-32; Ruki 23:26-43)

17 Piyara ragidai Iyesu wadumupu ripa korosi mosi yamanamupu ki wadumpu kwempu manako e ripa korosi ki kawarapupu kaniyawa da tawana mo si ka Deba Suwana tagubu ki bautagubu. Yona Iburu were ka mu tawana ki si ‘Gorogata’ tagamu.

18 Ika bautagubu ka mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu ade iyapana apeya mete tetampu e madanai daikere daikere ikokotampu.

19-20 Ko apunu Pairasi oka mo yona Iburu were ade yona Roumi were ade yona Guriki pokaiya okapupu ki mu Iyesu debaiya ripa korosi naureya minimupu. Oka tapu ki inako wagubu; ‘Yau ka tawana Nasareta apunai Iyesu. Diyu ragidai mu Kaiwawomaga ka eyo.’ Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu watai ka eba rowarowa kawaya ko natere Diyerusa-remu bameya ki pokere Diyu ragidai ropani kawaya ika yawatau kebomawa oka ki iyabamupu.

21 Ko Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ubumpu apunu Pairasi simupu, tagubu ke; “Kau yona ‘Diyu ragidai mu Kaiwawomaga ka eyo’, ki kau eba tapena ko kau yona inako okapena; ‘Apunu yau wagubu da e ka Diyu ragidai mu Kaiwawomaga’.

22 Mu inako tagubu ko apunu Pairasi denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau oka badidi okapuwani ki nau okapuwani kewowena.”

23 Piyara ragidai apeya apeya ki Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu kewowena ka mu e gwedegwedei rikamupu ki damumupu mubo mubo temupu. E midi tatamai bagi rowarowa kawaya pa painiwagawa umawa ki mu mete wadumupu,

24 tagubu ke; “Dabuwa bagi kawaya yau ki nu eba purupamu ko nu yanuwa munta mo kwaigamu manako nima si yanuwa ki rabineya yabiri baiyagisi ki e yadini. Mu inako tagubu ki ka Mamanuga God e okai mosi badidi wagubu ki makeya makeya wenawena. Oka ki inako wagubu ke; ‘Mu

nau gwedegwedeni purumupu mu mubo denemugu denemugu temupu manako yanuwa mo kwaetagubu ki pokaiya mu nau midini tatamai wadumupu.'

Piyara ragidai yona ki makeya makeya kwaetagubu.

Iyesu e waretai mosi ubupu Iyesu inai inapupu

25 Ripa korosi bameya ka ridi apeya apeya ika ubumawa. Mosi ka Iyesu e eya inai, mosi ka Iyesu inai ki e yowai, mosi ka apunu Koropasi e wainai si ka Meri, ade mosi ka Meri Magidarini.

26 Iyesu inai ika uburawa empupu ade e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki e nuwaiya po eyo ki mete ika uburawa empupu ki ka e inai inako sibu, wagubu ke; "Inani, apunu ki kau karako gubagapi."

27 Ade e tadeyawa kabukabuwa apunai ki mete empupu sibu, wagubu ke; "Kau inagi ki kena." Iyesu inako wagubu ki pokere mara ki makeya ka e tadeyau kabukabuwa apunai ki Iyesu inai inapupu manako ewa bananapupu tawaiya kayatagubu manako mu ewapuru mena idiwa.

Iyesu powena
(Mateyu 27:45-56; Maki 15:33-41; Ruki 23:44-49)

28 Iyesu wainapupu da e upi kuduba kewowena. Ko oragai ragidai Mama-nuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya oka tampu ki mibai makeya makeya wenawagana ki nana ka e wagubu ke; "Awana gobani wagau."

29 Ika wairau ka awana suwakarai mosi si ka winiga karakara kopakai pokaiya minimpu posiwena ika tampu tondawa ki pokere iyapana dai dabuwa tenai mosi awana ki rabineya kaumupu manako sikurumupu Iyesu umuneya tamupu.

30 Iyesu umuneya tamupu manako e dabuwa ki remoremopiyawa da kamadubu, wagubu ke; "Ika kewo-wena." E inako wagubu kuwena manako e nonai toporuwena powena.

Piyara apunai mosi Iyesu ta were ugwadubu

31 Mara karako ka bagibagi siyarai, ki pokere Diyu ragidai poraga bani yo gwedegwede kuduba tepiyamu tawiyatagamu okukunatagamu da marawani ki ka mu maramaga kawai da mu pa aiyata idiwana marai. Diyu ragidai dai karako kayatagubu apunu Pairasi bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Kau badidi wainapiyei? Marawani ka nu maranuga kawai da nu pa idiwana marai ki pokere nu nuwa-nugu ka wi piyara ragidai karako kaiwagi iyapana ripa korosi naureya ikokotampu ki mu kerapumaga suwanai gaipumuri da mu garugaru mena popotagisi manako mu

kwakwarepu-maga karako mena tepumuri kaiwagi ononota-
muri.”
32 Kaiwawo Pairasi wagubu da baganai manako e piyara
ragidai dai tonotapu kayatagubu ripa korosi wateya bau-
tagubu manako apunu ki Iyesu madanai daikere uburawa
ki e kerarai suwanai gaimupu manako ewa e waretai ki e
kerarai suwanai mete gaimupu.
33 Mu Iyesu bameya bautagubu ko e ororeya mena powena
emupu ki pokere e kerarai suwanai ki mu eba gaimupu,
34 ko piyara apunai ki mosi ta wadubu kanibu Iyesu
madaneya ugwadubu baura manako e darai ade e awanai ki
garugaru mena bauwena kayawena.
35 (Nau yau kuduba nau naubo yabunere matarau badidi
empuwani ki nau karako oka pokaiya tarakani da wi ki mete
wainapamana sumapamana ki nana. Nau kataineya da nau
karako suwagubuwani ki kuduba mibai.)
36 Piyara ragidai Iyesu kerarai suwanai eba gaimupu ki mu
Mamanuga God naiya Iyesu nene badidi wagubu oka tampu
ki makeya kwaetagubu. Oka ki mosi inako wagubu ke; ‘E
suwanai mo ki mu eba minimupu kaiyara’.
37 Ade Mamanuga God e okai mosi takari kawaya tampu ka
yau kena; ‘Ta were ugwadumpu apunai ki mu yabumugere
empomoto.’

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tamupu
(Mateyu 27:57-61; Maki 15:42-47; Ruki 23:50-56)

38 Tawana Arimateya mu apunu-maga mosi si ka
Diyosepa. E Iyesu sumapiyawa ko e Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma mu kudumugu mete wainapiyawa
ki pokere e Iyesu sisiyai matarau eba wagawa umawa.
Karako ka e ubupu kaiwawo Pairasi bameya kayawena
Iyesu kwakwarepui wadana ononopana ki manui wadubu
manako ewa kayawena Iyesu kwakwarepui ripa korosi
naureya rikapupu.
39 Apunu mosi si ka Nikodimasi. E naiya Iyesu bameya
kemorau bauwena apunai ki kena. E karako ripa otai aurai
bagi kawaya mo wadubu mete ika bauwena. Ripa otai ki ka
bisi kawaya igwa posiwena ki bitai maba.
40 Iyapana apeya ki Iyesu kwakwarepui wadumupu ripa
otai pokaiya monagamupu manako ewa aukwara tenai
rowarowa kawaya mo wadumpu e midi kwakwarepui
kuduba painimupu. Diyu ragidai popotagamu ki ka mu inako
kwaetagamu were ononotamiyamu.
41 Ripa korosi naureya minimpu poyo ki watai bameya ka
ragu waunai mosi ika uburawa ki rabineya iyapana mosi
naiya ika eba ononomupu.

42 Marawani ka Diyu ragidai mu aiyatamaga kawaya ki
marai ki pokere iyapana apeya ki karako Iyesu kwakwarepui
wadumpu ragu ki rabineya tamupu.

20

Iyesu powena, ko ade iyawena kipu ubupu
(Mateyu 28:1-8; Maki 16:1-8; Ruki 24:1-12)

1 Pura kawaiya, nawaru sisipui teyanawa makeya ka ridi
mosi si ka Meri Magidarini kipu ubupu ragu ki rabineya Iyesu
kwakwarepui tampu ki empana kayawena. E ika bauwena
manako bowa kawaya ki ragu minimpu bodampu ki gwairi-
wena empupu.
2 Empiyawa da kamadubu ka e garugaru mena wirawena
kayawena apunu Saimoni si daikere ka Pita ade Iyesu e
tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki Iyesu nuwaiya po
apunai ki mete kina mu bamamugu bauwena. Bauwena
manako tadebu, wagubu ke; “Nu Kaiwawonuga e kwakware-
pui ragu rabineya tamupu ki mu wadumupu kayatagubu
bani tamupu ko ki nau eba kataineya.”
3 Mu yona ki wainamupu ka apunu Pita e waretai ki mete
kina kimpu ubumpu garugaru mena ragu ki empa-mana ki
nana kayatagubu.
4 Mu garu-garupamawa ko e waretai ki yabiri ragu
bauwena ko Pita ewa bauwena.
5 Yabiri bauwena apunai ki tapu kekera ragu rabineya yabu
tapu manako e Iyesu gerowoi mena ika ukwarawa empupu.
Ko e ragu rabineya eba kanibu ko matarau ika uburawa.
6 Apunu Saimoni si daikere ka Pita ewa bauwena ragu
rabineya garugaru mena kutokuto kanibu yabu tapu manako
e mete kina gerowo mena ika ukwarawa empupu.
7 Aukwara tenai mosi ki mu Iyesu debaiya painimupu ki ika
bonipupu daikere ukwarawa empupu. Gerowoi ki daikere
ukwarawa empupu.
8 Yabiri bauwena apunai ki e mete ragu rabineya kaimupu
manako e mete empupu sumapupu.
9 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa
tagamawa ragidai Iyesu iyawagana kirana uburana yonai
takari kawaya tagubu oka tampu ki ka apunu Pita ade e
waretai ki mu naiya eba kataimugu.
10 Mu ragu ki kamadumpu manako wiratagubu mu mubo
tawamugu ade kayatagubu.

Ridi Meri Magidarini Iyesu matarau empupu
(Mateyu 28:9-10; Maki 16:9-14)

11 Ko ridi Meri Magidarini ragu madaneya ika yadi kirawa
uburawa manako e tapu kekera ragu rabineya yabu tapu,

12 manako aneya apeya mu midimaga tatamai poe
utatagubu ki ika ragu rabineya idiwa emitapu. Aneya mosi
ka Iyesu naiya ukwarawa watai debaiya tondawa ko mosi ka
e ukwarawa watai kerareya tondawa.
13 Aneya ki Meri emupu manako simupu, tagubu ke; “Ridi,
kau gwede yadi kirei?”

Ko e denai wagubu ke; “Nau Kaiwawoni powena ko mu
e kwakware-pui wadumpu kayatagubu bani tamupu ki nau
eba kataineya ki pokere nau yadi kirakani.”
14 E inako wagubu manako wirawena apunu mosi ika
tagaiya uburawa ki empupu. Apunu ki ka Iyesu ko Meri e
gogopupu.
15 Gogopiyawa ko Iyesu ubupu ridi Meri empupu manako
sibu, wagubu ke; “Ridi, kau gwede yadi kirei? Kau nima
kwaenepiyei?”

Meri wainapupu da apunu ki ka waira ki kwayubapiyau
apunai mosi ki pokere denai e sibu, wagubu ke: “Bada, e
kwakwarepui ki kau wadibi kayanugibi bo? Ki kau bani tapi
ki kabuwasini da nau kayasugani yadani.”
16 Ko Iyesu denai Meri sibu, wagubu ke; “Meri.”

Ki makeya ka ridi Meri wirawena Iyesu naigida mena
empiyawa manako e bonanai kawaya e yonai Iburu were
wagubu ke; “Raboni.” (Ki ka; ‘Sidiyei Kabukabuwa Apunai.’)
17 Ko Iyesu e sibu, wagubu ke; “Kau nau midini eba wadi
mibai ka nau waunitau nau Mamai bameya ade kayasugani.
Ko karako kayanuwagi nau yowaniyoma nau sumasiniyamu
ragidai ki mu tade, nuwagi ke; ‘Iyesu wagubu ke; Nau
wirasugani kayasugani nau Mamai God bameya, nau yo wi
ewapuru Mamanuga God e bameya.”
18 Iyesu inako wagubu manako ridi Meri Magidarini kipu
ubupu kayawena Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai mu ba-
mamugu bauwena manako tadebu, wagubu ke; “Nu Kaiwa-
wonuga nau matarau empuwani.” E inako wagubu manako
Iyesu badidi sibu ki makeya makeya e mu mete tadebu.

Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai e eya matarau emupu
(Mateyu 28:16-20; Maki 16:14-18; Ruki 24:36-49)

19 Pura kawai ki kemoreya ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai Diyu ragidai kudumugu mu tawamaga ra-
bineya gudu umamupu idiwa. Mu gudu umamupu idiwa ko
Iyesu bani bauwena mu paunamugu uburawa manako yona
inako tadebu, wagubu ke; “Wi notaga kwarisiyagisi kudu eba
wainapiyoi ko nuwabagi rabineya idiwoi.”
20 E inako wagubu, manako e idai daikere daikere e
madanai mete ugwadumpu baura ki watai mu kabuwatapu

emupu. Emupu ka mu e mamamai ebotau wainamupu
manako tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau mibai baunugibi.”
21 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Wi notaga
kwarisiyagisi kudu eba wainapiyoi ko nuwabagi rabineya
idiwoi. Nau Mamai naiya nau tonosinibu kawapuwani ki
maba karako nau wi mete tononiyakani.”
22 E inako wagubu, manako e umunai aurai pokaiya mu
puwatapu, wagubu ke; “Mamanuga God e eya Keyai Tanai
Bagi Kawaya ki nau karako negeyakani ki wi wadumuri.”
23 Ade wagubu ke; “Wi iyapana bera-maga berokoi mo
empumuri manako nau kasiyarani pokaiya surupumuri ki
ka nau mu beramaga berokoi ki mete surupani kewoyagisi.
Ko wi iyapana beramaga berokoi mo empumuri ko nau
kasiyarani pokaiya eba surupumuri ki ka nau mete kina mu
beramaga berokoi ki eba surupani.” Iyesu inako tadebu.

Apunu Tomasi e notai apeya apeya

24 Iyesu ika mu bamamugu bauwena ki makeya ka e
tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu
apeya (12) ki apunai mosi si Tomasi si daikere ka Nasuruwa
simupu ki tawana mo kayawena.
25 E ewa bauwena manako e kowaiyoma e simupu,
tagubu ke; “Nu Kaiwawonuga ade iyawena yewe bamanugu
bauwena ki nu yabunugere matarau emipi.” Mu inako
tagubu ko apunu Tomasi denai wagubu ke; “E idai ikoko
pokaiya minimupu watai ki nau empena nau idani gurai
wateya tapena ade e madaneya ugwadumpu wateya nau
idani kweupena ki nau wi sumanibena. Ko wi iwagubu ki
nau eba sumapakani.”
26 Pura eyaka mena kewowena eweya ka Iyesu e tadeyau
kabukabuwa ragidai apunu Tomasi mete kina gudu umampu
tawa rabineya idiwa manako Iyesu ade bani bauwena mu
paunamugu ubupu, wagubu ke; “Wi notaga kwarisi-yagisi
kudu eba wainapiyoi ko nuwabagi rabineya idiwoi.”
27 E inako wagubu manako wirawena apunu Tomasi em-
pupu sibu, wagubu ke; “Kau idagi gurai yewe tari nau idani
emani. Kau idagi yewe roronapi nau madanineya kweupi.
Kau nau eba sumasinibi ko karako kau notagi apeya apeya ki
kamadi kau notagi eyaka mena nau sumasiniyowa.”
28 Apunu Tomasi yona ki wainapupu ka e denai Iyesu sibu,
wagubu ke; “Kaiwawoni. Kau ka nau Kaiwawoni, kau ka
God.”
29 Ko Iyesu ubupu apunu Tomasi ade sibu, wagubu ke; “Kau
nau matarau emisinibi ki pokere nau sumasinibi. Iyapana
nau eba emisini-yamu ko pa sumasiniyamu ki ka mu ma-
mamatogomono idiwono.” Iyesu inako wagubu.

Apunu Diyoni oka yau tapu ki kerarai

30 Iyesu ubupu nu nidiyawa kabu-kabuwa ragidai nu
yabunugu matakira ropani kawaya kwaewagawa empe-
meya ko oka yau rabineya ka nau ki dai mena okapuwani.
31 Ko wi naigida mena kataigamana wetawetara ki nana
da Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso ade e ka
Mamanuga God e eya Gubagai ki pokere ka nau karako oka
yau mena okapakani. Wi e sumapiyoi idiwoi ki ka wi e si
pokaiya iya waunai wadumuri idiwoi.

21

Iyesu e kowakowaiyoma bamamugu ade matarawena

1 Ki eweya ka Iyesu kaburu kawaya Taibiriyasi pap-
ateya e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu ade
matarawena.
2 Apunu Saimoni si daikere ka Pita yo apunu Tomasi e
si mu Nasuruwa simupu yo natere Kainani tawana Gariri
rabineya mu apunumaga mosi si ka Nataniyero yo apunu
Tabadi e gubagai-yoma apeya yo Iyesu e tadeyau kabu-
kabuwa ragidai apeya dai mete kina ki mu kuduba ewapuru
mena ika dibi-mupu idiwa,
3 manako apunu Pita ubupu e kowaiyoma ki tadebu,
wagubu ke; “Nau karako raubiyo nene kayasugani.”
“Ki baganai, nu mete kaigamu.”
Mu ewapuru mena kaimpu waka rabineya yampu manako
kemora ki rabineya kaburu kawareya raubiyo nene puwar-
itagamawa kaiwa idiwa da nawaru puruwena ko mu raubiyo
mo eba wadu-mupu.
4 Madega wauni posiwagawa makeya ka Iyesu ika
bauwena kaburu papateya uburawa ko e tadeyau kabu-
kabuwa ragidai ki mu e gogomupu.
5 Gogopamawa ko e wena siyapu, wagubu ke; “Edamani, wi
raubiyo dai tempu bo pa mena?”
Ko mu denai e simupu, tagubu ke; “Pa mena, nu mo eba
wadimipi.”
6 Mu inako tagubu manako Iyesu denai wagubu ke; “Wi
puwari wadu-muri waka madanai idanuga garu deneya
kwenupumuri ki ka wi raubiyo dai tepumuri.” Mu e
umunui wadumupu puwari wadumpu kaburu rabineya ade
kwenumupu manako ki makeya ka raubiyo puwari posi-
wena mu tainipa-mana ko bisi kawaya.
7 Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki Iyesu
nuwaiya po eyo ki wirawena apunu Pita sibu, wagubu ke;
“Ki ka nu Kaiwawonuga bauwena diyayai.” Apunu Pita yona
ki wainapupu ka e midi tatamai rikapupu tapu ki garugaru

mena e naureya ade umapu manako e Iyesu diriwai kaburu
sikipupu e bameya kayawena.
8 Ko Pita e kowai-yoma e eweya waka kawareya puwari
tainipamawa kebomawa. Kaburu papasi ka eba rowarowa
ko bamanugutau.
9 Mu kaburu papateya bautagubu ka mu raubiyo dai matau
kapusiratagubu urawa emupu ade bani dai mete ika emupu.
10 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Raubiyo karako
temupu ki dai mete tepumuri kebomuri pasumuri.”
11 Apunu Saimoni si daikere ka Pita kanibu waka kawareya
yapu puwari ki tainipupu papateya ade bauwena. Puwari
ki rabineya ka raubiyo kawakawai ropani kawaya (153) ika
uburawa. Ki ka bisi kawaya ko puwari ki eba puru-wena.
12 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Kebomuri bani dai
kupumuri.” E tadeyau kabukabuwa ragidai e manu-pamana
ko mu kuduba kataimugu da e ka mu Kaiwawomaga ki
pokere mu mo e eba manumupu, tagubu ke; “Kau ka nima?”
13 Ko Iyesu kanibu bani ki raubiyo mete tepupu mu tagebu.
14 Iyesu powena ade iyawena kipu ubupu eweya ka e yabiri
e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu matarawena,
paunau mo ade matara-wena, ade karako ade matarawena
yau kena.

Iyesu apunu Pita mete yonatagamawa

15 Mu kupetagamawa da kewowena eweya ka Iyesu
apunu Saimoni si daikere ka Pita inako sibu, wagubu ke;
“Apunu Diyoni e gubagai Saimoni, nau karako kau nidiyani
wainapi; Kau kowagiyoma yau kuduba nau nota kwarik-
warisisiniyamu ko kau notagi nau bamaneya ka mu nota-
maga maba bo kau notagi ka ade kawaya esida nau nota
kwarikwarisisiniyei?”
Iyesu inako wagubu ko Pita denai wagubu ke; “Ena, Kaiwa-
woni, kau kataigeya da nau nuwaneya po kau.”
Pita inako wagubu manako Iyesu denai e ade sibu, wagubu
ke; “Baganai, nau papaniyoma sipi ki kuduba kau naigida
mena kwayubatamiyowa.”
16 E inako wagubu manako Pita ade manu-pupu, wagubu
ke; “Apunu Diyoni e gubagai Saimoni, kau nau nota kwari-
kwarisisiniyei bo pa mena?”
“Ena, Kaiwawoni, kau kataigeya da nau nuwaneya po kau.”
Pita kawareya inako ade wagubu manako Iyesu e ade sibu,
wagubu ke; “Baganai, nau papaniyoma sipi ki kau naigida
mena kwayubatamiyowa.”
17 Ki eweya ka Iyesu apunu Pita kawareya ade manupupu,
wagubu ke; “Apunu Diyoni e gubagai Saimoni, kau nau nota
kwarikwarisisiniyei bo pa mena?”

Iyesu Pita mara apeya eyaka inako manupiyawa ka Pita nuwaboyawena manako e denai Iyesu sibu, wagubu ke; “Kai-wawoni, gwedegwede kuduba ki kau kataigeya ki pokere nau nuwaneya po kau ki kau mete kataigeya.”

Pita inako wagubu manako Iyesu denai e ade sibu, wagubu ke; “Baganai, nau papaniyoma sipi ki kau naigida mena kwayubatamiyowa.

18 Nau yona mibai kau nidiyani wainapi; Kau yaraga tondeya makeya ki kau gwedegwedegi tepiyeya asusu kau kaubo nuwageya kayanugana wainapiyeya ki umeya. Ko karako kau kawayanugibi makeya ka iyapana mosi baiyagisi kau idagi roronapipi ki yadini doko manako kau eba nuwageya kayanugana tawanai ki e kau tononiyoto kayanuwagi.”

19 Iyesu yona ki wagubu ki ka e apunu Pita ewa badidi maba powagana Mamanuga God e si tepapana ki nana ki waigugui wagubu. Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e apunu Pita ade sibu wagubu ke; “Kau karako nau ewaneya yabodowa.”

Nau Diyoni sisiyani Iyesu wagubu

20 Apunu Pita wirawena manako Iyesu e tadeyau kabuk-abuwa apunai mosi ki Iyesu nuwaiya po apunai ki ika ewa-mugu yabadawa empupu. Apunu ki ka naiya kupe siyarai ki kawareya riyawena kanibu Iyesu madaneya tondubu man-ako manupupu, wagubu ke; ‘Kaiwawoni, kau yogogi wagana apunai ka nima?’ Iyesu yo Pita mu ewamugu kaniyawa apunai ki kena ka nau Diyoni oka yau tarakani.

21 Apunu Pita nau emisinibu manako e wirawena Iyesu manupupu, wagubu ke; “Kaiwa-woni, ko ade apunu yau bameya ka gwede wenayagisi?”

22 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya e ton-dana kaniyana da nau ade wirasugana bausugana makeya ki ka nau naubo mena ko ki ka eba kau nene da kau ki katainuwagi. Ko kau nau mena ewaneya yabodowa.”

23 Iyesu yona ki wagubu ki pokere e sumapemei ragidai nu paunanugu ka yona kawayawena kayawena da nau Diyoni eba posugana ki nana. Ko Iyesu eba ki nene wagubu ko e wagubu ke; ‘Nau nuwaneya e tondana kaniyana da nau wirasugana bausugana makeya ki ka nau naubo mena.’ E yona ki wagubu ki ka e nau Diyoni nau sisiyani wagubu.

24 Nau Diyoni yona yau suwagakani ade oka yau tarakani ko wi kuduba kataigau da nau yona mibai mena suwagakani.

25 Iyesu gwedegwede marai kawai badidi kwaewagawa ki ka nau dai mena yewe okapuwani. Nu e gwedegwede kuduba kwaewena ki makeya makeya oka pokaiya tampena

ki ka tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau kuduba e okai ki posiwagubena.

Ika kewowena.

BUSUSU
Iyesu Tonotapu Ragidai mu bususumaga
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Iyesu Tonotapu Ragidai mu bususumaga ka apunu Ruki e okapupu. Iyesu sumapamawa ragidai baididi kwaetagamawa Iyesu sisiyai iyapana badidi maba tademawa iwa ki bususui ropani kawaya oka yau rabineya. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya tonopupu iyapana kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu manako kasiyara ki pokaiya ka mu matakira ebo ebo kwaetagamawa iwa.

Oka debai empamana ki kabuwai

Bususu yau kerarai *1:1-26*
Mu upimaga natere Diyerusaremu rabineya *2:1-8:3*
Mu upimaga tawana Diyudiya yo Sameriya rabineya *8:4-12:25*
Apunu Poru yabiri kayawena upiwagawa umawa *13:1-14:28*
Apunu Poru natere Diyerusaremu kayawena *15:1-35*
Apunu Poru paunau kayawena upiwagawa umawa *15:36-18:22*
Apunu Poru siyarai kayawena upiwagawa umawa *18:23-21:16*
Apunu Poru diburawena *21:17-28:31*

Iyesu e kowakowaiyoma bamamugu matarawagawa

1-2 Kaiwa kaiwa nau waretani Teopirasi. Iyesu e upi kerarai birika-pupu badidi kwaewagawa e iyapana-iyoma badidi tadeyawa kabukabuwa yarawa da kwauneya Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kunumau yapu kayawena ki sisiyai kuduba nau naiya mena oka pokaiya kau kabuwanibuwani kewowena. Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya ka e ubupu e winetapu tonotapu ragidai gwaiyaba tadebu manako ewa kunumau yapu kayawena.

3 E powena ade iya-wena kipu ubupu manako mara apunai apeya (40) ki rabineya ka e mareya mareya mu bamamugu matarawagawa matakira ebo ebo kwaewagawa da mu e iyawena kipu ubupu ki mibai mu mubo yabumugere naigida mena empamana ki nana. E mu bamamugu bauwagawa manako Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki sisiyai mu tadeyawa.

4 Mara mosi ka e mu bananatapu mete kupetagamawa idiwa da paunau ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke; “Wi natere Diyerusaremu eba kamadumuri ko Mamanuga God e puyo mo wi nege-yana gwaiyabai wagubu ki nawanai mena

ika idiwoi. Puyo ki sisiyai nau ororeya mena wi nidibuwani
kewo-wena.
5 Apunu Diyoni ubupu awana pokaiya wi siruwanibu ko
waunitau ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya
kaworoto wi siruwaniyoto manako kasiyara negeni." Iyesu
inako wagubu.

Iyesu kunumau yapu kayawena

6 Mu banabananatagubu mete idiwa manako mu e
manumupu, tagubu ke; "Kaiwawonuga, kau gwede mara
nu Isiraero ragidai nu bitanuga rikapi da nu bodanuguma
bagi kawaya idiwa ki maba nu mete ade inako idiwomu?
Kau gwede waunitau nu negeyana nuwagibi ki kau yau nene
nuwagibi bo?"
7 Mu inako manumupu ko Iyesu denai wagubu ke; "Mara ki
kena ki ka eba wi kataigau da wi kataiwagi. Mamanuga God
e ebo mena gwede madega bo gwede mara e ebo kasiyarai
pokaiya naiya mena winepupu tapu ki e mena kataiya.
8 Ko e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kaworoto wi kawari-
gau miniyoto siwa kasiyara negeni manako ewa ki wi kai-
wagi natere Diyerusaremu rabineya, tawana Diyudiya ra-
bineya, tawana Sameriya rabineya, manako tawana tawana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki inako kai-
wagi wi yabugere badidi emupu bo wi wenagugere badidi
wainamupu ki kuduba iyapana tadeyoi iwoi."
9 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka Mamanuga God e
wadubu tepapupu manako e kunumau yarawa mu yabu-
mugere empamawa yarawa da oroguma gwaiya tewena
kayawena manako mu e ewa mo eba emupu.
10 Mu kunumau esida yarawa ki empamawa idiwa manako
iyapana apeya mu midimaga tatamai poe utatagubu ki garu-
garu mena bautagubu ika madanimugu ubumpu, tagubu ke;
11 "Tawana Gariri ragidai, wi gwede nana yewe ubumu
kunumau esida yabu tamiyamu? Apunu Iyesu karako wi
kamadinibu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kipu ubupu
kunumau yapu kayawena. Ko e kipu ubupu kayawena
emupu ki maba ka e ewa marai mosi ade wirayagisi baiyag-
isi." Iyapana apeya ki inako tagubu.

Apunu Diyudiyasi e watai apunu Mataiyasi wadubu

12 Mu yona ki wainamupu ka mu wiratagubu ripa
'oripi' wenatagubu kweyai ki kamadumpu manako natere
Diyerusaremu ade kayatagubu. (Natere Diyerusaremu ki ka
eba uwama.)
13 Mu natere Diyerusaremu bautagubu, manako ukwa-
pamawa tawai ki rabinai tetaiya mo yamupu. Iyapana ki
mu simaga ka yau kena: apunu Pita, apunu Diyoni, apunu

Diyemesi, apunu Enduru, apunu Piripo, apunu Tomasi, apunu Batoromaiya, apunu Mateyu, apunu Arapiyesi e gubagai si ka Diyemesi, apunu Saimoni (e ka iyapana waira-maga gwandagi wagau ki apunai mosi), ade apunu Diyemesi e gubagai si ka Diyudiyasi.

14 Iyapana ki kena, ridi dai ki, Iyesu inai, ade Iyesu e eya yowa-iyoma mete kina ki mu maramara dibipamawa idiwa mu nuwamaga notamaga eyaka mena Mamanuga God bameya guriguritagamawa idiwa.

15 Mara ki makeya ka Iyesu suma-pamawa ragidai kuduba apunai ida daikere kewowena daikere eyaka mena (120) ewapuru mena idiwa manako apunu Pita mu paunamugu ubupu,

16-17 dimawena, wagubu ke; "Iyapana-niyoma, takari kawaya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya oragai apunai Dewida kabuwapupu da e uburana apunu ki ewa Iyesu wadamana yawatai iyapana kabuwatamana ki e sisiyai matarau wagana ki nana. Oragai apunai Dewida Mamanuga God e okai badidi tapu ki mibai wana wenawena. Apunu Diyudiyasi e ka nu waretanuga. Nu Kaiwawonuga ubupu e mete wine-pupu ade e upi ka nu upinuga mete eyaka mena."

18 (Apunu Diyudiyasi e bera berokoi mo kwaewena manako denai bowa madai kwemupu ki pokaiya ka e waira mo gimarapupu. Waira ki kawareya ka e gobere supu powena manako e romodoi sukwanawena e rewonai matarau bauwena.

19 Natere Diyerusa-remu rabineya ka iyapana kuduba e powena sisiyai ki wainamupu manako mu yonamugere ka mu waira ki si 'Akerodama' simupu, ki ka; 'Apunu darai waira yau wadubu.)

20 Apunu Pita ade wagubu ke; "Oragai apunai Dewida e ubupu Oka Umayo rabineya oka yau tapu, wagubu ke;

'E tawai gabo uburono da iyapana ewa tawa ki rabineya eba idiwono.'

Ade oka mosi tapu, wagubu ke;

'E watai ka apunu mosi yadini.'

21-22 Oragai apunai Dewida oka inako tapu ki pokere apunu mosi karako uburoto apunu Diyudiyasi e watai yadini manako nu mete ubumamu Iyesu iyawena kipu ubupu ki sisiyai iyapana tadeyomu iwomu. Ko apunu asusu mo inako eba uburoto ko apunu mosi ki apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa ki e idai kerarai empupu mete idiweya yameya da paunau nu Kaiwawonuga Iyesu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kipu ubupu kayawena ki mete empupu, apunu ki mosi karako uburoto nu mete inako iwomu."

23 Apunu Pita yona ki wagubu kewowena ka mu ubumpu
iyapana apeya mu simaga tagubu. Mosi ka Diyosepa si
daikere ka Basabasi tagubu. (E si mosi ka Diyastasi). Ade
apunu mosi ka Mataiyasi.
24-25 Mu simaga inako nakamupu manako guriguri-
tagubu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau iyapana kuduba
nu nuwanuga notanuga empiyei. Kau apunu Diyudiyasi nu
mete winenibi da e nu mete iwana kau upigi kwaigamana
ki nana. E kwaewena siyasiya ki pokere powena e
ebo kayawagana tawanai ki kayawena. Ko kau karako
kabuwaniyo; Kau nima winepipi da e karako uburoto apunu
Diyudiyasi e watai yadini?”
26 Mu inako guriguritagamawa da kamadumpu, kimpu
ubumpu yanuwa marai munta mo kwaetagubu manako ki
pokaiya ka mu apunu Mataiyasi e si bananamupu, ki pokere
e kanibu Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena kerapu
eyaka mena ki mu naurimugu ubupu.

2

Mamanuga God e eya Keyai kawapu mu kawarimugu minibu siwa

1 Mara si tagamu ke ‘Pentikosi’ ki bauwena ka Iyesu suma-
pamawa ragidai kuduba wata eyaka mena mo dibimupu
idiwa,
2 manako nusuru obo maba ki mumugarai kunumau
kawapu tawa rabineya posiwena wainamupu.
3 Wainamupu manako mata nonarai maba kawapu iyarau
daburiwena iyapana kuduba ki eyaka eyaka mu debamugu
debamugu beuwena kaya-wena.
4 Mu debamugu debamugu beuwagawa kayawagawa man-
ako Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki iya-
pana eyaka eyaka ki mu rabinamugu supu tanai minibu siwa
manako mu tenawarimaga wirawena yona yona kuduba ki
mu naiya eba kataitagubu ki mu mete tagamawa. Mamanuga
God e Keyai badidi kwae-wagawa ki mu e kasiyarai pokaiya
deneya deneya tagamawa.
5 Mara ki makeya ka Diyu ragidai ropani kawaya ki Ma-
manuga God e nene wainapamawa tawana tawana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau were bautagubu
karako natere Diyerusaremu rabineya idiwa.
6 Mu mumugara ki wainapamawa ka iyapana ropani
kawaya ki garugaru mena kimpu ubumpu empamana diri-
wai bautagubu. Iyesu sumapamawa ragidai ubumpu tawana
kudubai ragidai ki mu yonamaga ebo ebo tagamawa ki mu

wainamupu ki pokere iyapana ki mu notamaga kowena kod-
abamaga kamupu,
7 babatagamawa, tagamawa ke; “Iyapana yau tagamu ki
mu kuduba ka tawana Gariri ragidai,
8 ko mu gwede ba yona ebo ebo kuduba tagamu ade
nu nuga yewe baigibi ragidai nu yonanuga mete tagamu
wainapemei?
9 Nu ka tawana tawana Pasiya yo Midiya yo Iramu yo
Mesuputamiya yo Diyudiya yo Kapadokiya yo Pontasi yo
Aisiya ragidai.
10 Ade nu dai ka tawana Pirigiya yo Pampiriyo yo Idipi
yo Ribiya tawana Sairini bameya ki ragidai. Ade nu dai ka
natere Roumi were baigibi.
11 Mibai, nu dai ka Diyu ragidai ade nu dai ka iyapana
kwaiyanai karako Diyu ragidai mu bususumaga ki mete
kataigibi mibimipi ragidai. Nu dai ka tawana Kureta yo
Araibiya ragidai kebompi baigibi mete yewe idiwei. Ko
Mamanuga God e badidi bagi kawaya kwaewena ki sisiyai
iyapana yau karako nu nubo nubo yonanugere tagamu
wainapemei.”
12 Iyapana ki inako tagubu manako mu notamaga kowena
baba-tagubu mu mubo deni deni manu kasiwaratagamawa,
tagamawa ke; “Iyapana yau yona yona badidi katai-tagubu
were tagamu ki mibai ka badidi?”
13 Ko iyapana dai ki ubumpu Iyesu sumapamawa ragidai
bainamatamawa, tagamawa ke; “Mu ka bani awana
suwakarai mo kubamupu ki pokere mu yabaramaga
babawena tagamu.”

Apunu Pita dimawena

14 Ki makeya ka apunu Pita Iyesu tonotapu ragidai ida
esida kewowena kerapu eyaka mena mete ubumupu man-
ako e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Diyu ragidai,
natere Diyerusaremu kuduba mete kina, wi karako badidi
empiyamu ki mibai nau karako nidiyani wi wenagugere
naigida mena wainapumuri.
15 Wi wainapiyamu da nu awana suwakarai mo kubamipi
manako nu yabaranuga babawena nidiyamu. Ko nu awana
mo eba kuba-mipi. Yau ka didiburu mena. Awana kubamana
madegai ki eba wadubu.
16 Ko wi karako badidi empiyamu ki ka Mamanuga God
takari kawaya e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diy-
owero kabuwapupu.
17 Oragai apunai Diyowero oka yau tapu, wagubu ke;
‘Mamanuga God e wagau; Mara kwauneya ka nau yau
kwaesugani; Tawana tawana kuduba, madega

kauwagau madega posiwagau ki nau Keyaini
tonopani iyapana kuduba mu kawarimugu miniyoto
siwa kasiyara tageni manako nau kasiyarani
pokaiya ka wi gubagaguma ade wi peteguma
nau bonanani wainapomono matarau togomono,
wi yaragaguma gwedegwede marai kawai waro
were maba empomono ade iyapana magurai mete
warotogomono.

18 Mibai, mara ki makeya ka nau bigabiganiyoma uratanai
yo ridai nau Keyaini mete tageyani mu kawarimugu
miniyoto siwa manako mu nau kasiyarani pokaiya
ubumoto nau bonanani wainapomono matarau to-
gomono.

19 Nau suwagani manako nau matakirani ebo ebo kunumau
baitagisi kayatagisi. Nau wairau mete kwaesugani ki
wi empumuri manako wi notaga koyagisi. Dara, mata
nonarai, gwisi kawaya ki wi empumuri.

20 Madega sisipupoto ki wi empumuri. Siragamu tanai dara
maba daragayagisi ki wi empumuri manako ki eweya
ka nau marani kawaya ki baiyagisi. Wi Kaiwawoga
nau marani tanai bagi kawaya ki baiyagisi.

21 Mara ki makeya ka iyapana nima yagisi ke; ‘Kaiwawoni ke,
kau iyasini’, nima inako yagisi ki nau e waitapani iya
waunai kweyani.’ ”

22 Apunu Pita Mamanuga God e okai ki kawareya in-
ako wagubu manako ade dimawena, wagubu ke; “Tawana
Isiraero ragidai, nau yonani yau suwagani wainapumuri;
Tawana Nasareta mu apunumaga Iyesu e ka Mamanuga
God e kasiyarai pokaiya upiwagawa umawa wi paunagau
matakira marai kawai ebo ebo kwaewagawa da wi ki empa-
mana manako kataigamana da Mamanuga God e tonopupu
bauwena. E matakirai ebo ebo kwaewagawa ki kuduba wi
emupu kewowena.

23 Ko Mamanuga God e naiya mena e ebo nuwai notai
pokaiya wainapupu da baganai ki pokere e apunu Iyesu
wi idaga rabineya tapu. Wi e minimana po wainamupu ki
pokere wi e wadumupu iyapana berokoi Mamanuga God eba
kataimugu ragidai mu idamaga rabineya e tamupu manako
mu ubumpu wi iwagubu umunugere e ripa korosi naureya
minimupu poyo.

24 E powena ko Mamanuga God po makari rikapupu da e
iyawena kipu ubupu, mibai ka po tawanai ki kasiyarai ka
maraitau erida e wadana doko ki eba baganai.

25 Takari kawaya ka oragai apunai Dewida ubupu Iyesu
nene wagubu ke;

‘Nau Kaiwawoni maramara nau gwanawasiniyau tondau ki
nau empakani. Nau rabinani bigawagana ki nana ka e
nau madanani garu deneya nau togisiniyau uburau.
26 Ki pokere, nau nuwani notani bagiwena ade nau yonani
mibi mamamai mete suwagakani. Nau posugani ko
nau notani eba koyagisi. Nau kataineya da nau ade
iyasugani kirani uburani.
27 Nau po tawaneya kayasugani ko nau deni mena eba posug-
ani. Kau kiya bigabigagi apunai mibai ka nau ki pokere
nau kataineya da kau nau eba kamadisini. Nau midini
kwakwarepuni ka uruba rabineya eba puwayagisi.
28 Iya yawatai ki kau nau kabuwasinibi kewowena. Kau
gwanawasiniyei tondei ki pokere nau mamama
kawaya waina-pakani.’ ”

29 Apunu Pita Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu ade dimawena, wagubu ke; “Iyapananiyoma, nau karako yona ki mibai matarau suwagani ki wi wainapumuri. Nu bodanuga Dewida e naiya mena powena ononomupu. E ononomupu watai ki nu bamanugu yewena.

30 Ko e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ki apunai ki pokere Mamanuga God naiya badidi gwaiyaba sibu ki kuduba apunu Dewida e kataiya. Takari kawaya ka Mamanuga God wagubu da apunu Dewida e momai mosi aita ewa uburoto manako Dewida e watai yadini kaiwawo-yagisi.

31 Gwedegwede kuduba aita ewa wenawagana ki kuduba oragai apunai Dewida e kataiwena ki pokere e wagubu da, ‘Nau po tawaneya kaya-sugani ko nau deni mena eba posug-ani. Nau kwakwarepuni uruba rabineya eba puwayagisi,’ e inako wagubu ki ka e nu Iya Negeyana Apunai Keriso ade iyawagana kirana uburana ki e nene wagubu.

32 Ko nau suwagani wainapu-muri; Yona ki mibai karako wenawena yau kena; Apunu Iyesu e ka Mamanuga God e kasiyarai pokaiya iyawena kipu ubupu ki nu yabunugere matarau emipi. E sisiyai nu karako wi nidimei yau kena.

33 E ka Mamanuga God wagubu umuneya kipu ubupu kunumau yapu kayawena karako Mamanuga God e taneya e idai garu deneya tondau. Mamanuga God naiya mena gwaiyaba wagubu da ewa marai mosi ka e uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya tonopoto iyapana puyo negeni. Apunu Iyesu karako puyo ki wadubu tonopupu nu kawarin-ugu minibu siwa kasiyara negebu ki pokere wi karako badidi empiyamu bo wainapiyamu ki ka wi e puyoi tonopupu ki matakirai empiyamu yau kena.

34 Oragai apunai Dewida e ka kunumau eba yapu ko e apunu Iyesu e sisiyai yau wagubu ke;

‘Nu Kaiwawonuga Kawaya ubupu nau Kaiwawoni sibu,
wagubu ke; Kau madanani garu deneya tondowa,
35 da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau ker-
aragi kobaiya nakatamani kewoyagisi werena.’ ”
36 Apunu Pita inako wagubu, ade wagubu ke; “Iyapananiy-
oma, tawana Isiraero ragidai kuduba, nau yonani yau suwa-
gani ki wi naigida mena wainapu-muri; Nau apunu Iyesu
e sisiyai suwagu-buwani. Wi ubumpu ripa korosi naureya
e minimupu poyo ko Mamanuga God ubupu e nu Kaiwa-
wonuga sibu ade nu Iya Negeyana Apunai Keriso mete sibu.”

Iyapana dai Iyesu sumamupu

37 Iyapana apunu Pita dimawagawa yonai ki wainamupu
ka mu rabinamaga wadubu. Mu notamaga kowena man-
ako ubumpu Pita yo Iyesu tonotapu ragidai dai mete kina
ki emitampu manutampu, tagubu ke; “Edamani, nu badidi
kwaigamu?”
38 Ko apunu Pita denai mu tadebu, wagubu ke; “Wi wibo
wibo bigiga kamadumuri wi notaga wirayagisi, manako ubu-
muri da nu Iyesu Keriso e si pokaiya wi siruwaniyamu. Wi
inako kwaiwagi ki ka Mamanuga God wi bigiga ki empoto
surupoto manako e Keyai Tanai Bagi Kawaya tonopoto puyo
wi mete negeni.
39 Mamanuga God naiya mena gwaiyaba wagubu da e puyo
ki wi negeni, wi munuguma tageni ade iyapana kwaiyanai
ragidai tawana tawana idiwu ki mu mete tageni. E ka nu
Mamanuga God, nu Mamanuga Kawai. E iyapana nima nene
yagisi ki e puyo ki mete kweyoto.”
40 Apunu Pita yona ki wagubu kewowena ka e kawareya
kawareya ragiragi kawaya mu tadeyawa teya-teyama, wa-
gawa ke; “Yewe wairau idiwu ragidai bera berokoi waina-
piyamu kwaetagamu ki mu ka aita ewa bita kawaya mo
bananapomoto ki pokere kamaditamuri wi wibo iyaga nene
kwaiwagi da wi iyaiwagi.”
41 E iyapana inako gwaiyabatamiyawa da kamadubu man-
ako iyapana nima e yonai wainapupu sumapupu ki e mu ba-
nanamupu Iyesu si pokaiya siruwa-mupu. Mara ki makeya
ka iyapana kuduba 3000 Iyesu sumapamawa ragidai mete
dibimupu idiwa.
42 Mu maramara Iyesu tonotapu ragidai mu yonamaga
wainapamawa ade maramara ewapuru mena bani ku-
pamawa Mamanuga God bameya guriguritagamawa idiwa.

Iyesu sumapamawa ragidai ewapuru mena idiwa

43 Iyesu tonotapu ragidai Mamanuga God e kasiyarai
pokaiya matakira ropani kawaya ebo ebo kwaetagamawa

ki pokere iyapana matakira ki empamawa ka mu notamaga
kowena kudu mete wainapamawa.
44 Iyesu sumapamawa ragidai ewapuru mena idiwa mu
gwedegwede-maga mete deni deni nida kasiwara-tagamawa
idiwa.
45 Apunu bo ridi mosi e purapurai mete kina ki ka e pura-
pura ki wadubu iyapana e bameya gimara-mupu manako mu
denai bowa madai kwemupu ki e wadubu e waretai bani pa
mena apunai bo ridai ki kwebu.
46 Mu maramara Mamanuga God e Tawai rabineya ewa-
puru mena dibi-pamawa idiwa ade maramara ka mu tawa-
mugu tawamugu nuwabagi rabineya mibi mamamai bani
ewapuru mena kupamawa idiwa.
47 Mu Mamanuga God e si esida mena tepa-pamawa ade
iyapana kuduba mu emitamawa ki ka mu mamamamaga ade
mu weremaga mete tagamawa. Mamanuga God maramara
iyapana waunai iya tageyawa manako mu mete bautaga-
mawa Iyesu sumapamawa ragidai mete ewapuru dibipa-
mawa idiwa.

3

Pita yo Diyoni ubumpu apunu mosi iyamupu

1 Mara mosi madega kekerawagawa iyapana Mamanuga
God e Tawai rabineya guriguritagamana madegai wadubu ki
makeya ka apunu Pita yo Diyoni kimpu ubumpu Mamanuga
God e Tawaiya kayatagubu.
2 Tawa ki katamurui mosi si ka ‘Katamuru Bagi’ tagamawa
ki madaneya ka mu apunu mosi e kerarai badabadamawena
bisi kayawena ki ika tondawa emupu. Apunu ki e inai ra-
bineya inako wenawena inako tondawa yabadawa da karako
kawayawena. E kowaiyoma maramara e werokapamawa
Mamanuga God Tawai ki katamurui madaneya tamawa
manako e ika iyapana kaiwa kebomawa ki bowa madai nene
gene-tamiyawa tondawa.
3 Apunu Pita yo Diyoni tawa rabineya kaiwana kwaetaga-
mawa ka apunu kerarai berokoi ki mu emitapu, genetapu,
wagubu ke; “Bowa madai dai nau tegemuri.”
4 Ko Pita yo Diyoni apunu ki emupu manako Pita ubupu e
sibu, wagubu ke; “Kau nu eminiyo.”
5 E yona ki wagubu ka apunu ki mu bowa madai dai e
kweyamana ki nana waina-pupu ki pokere e mu emitapu.
6 Ko Pita ade wagubu ke; “Bowa madai nau bamaneya
pa mena ko gwede bagi mosi nau bamaneya uburau ki nau
karako kau negeyani. Iyesu Keriso, tawana Nasareta apunai
ki e si pokaiya ka nau karako kau nidiyakani; E kasiyarai
pokaiya kau kiri uburi kayanuwagi.”

7 Apunu Pita yona ki wagubu manako kanibu apunu ki e
idai garu deneya wadubu manako waitapupu kipu ubupu. E
kipu ubupu makeya ka e kerarai supasupawena tainipupu
ragiragi,
8 manako e sikipupu supu ubupu kanibu yabadubu. E
Pita yo Diyoni bananatapu Mamanuga God e Tawai rabineya
kaimupu manako ika mamamawagawa sikipiyawa taerewa-
gawa mibi mamamai Mamanuga God e si esida tepapiyawa.
9 E inako kwaewagawa umawa ki pokere iyapana kuduba
e kiyabui emupu ki ka mu tagubu ke;
10 'Akae, ki ka apunu ki maramara 'Katamuru Bagi' ki
madaneya bowa madai nene gene-wagawa tondawa apunai
ki karako iyawena yau kena." Mu inako tagamawa manako
mu notamaga kowena kodabamaga mete kamupu.

Apunu Pita ade dimawena

11 Kerarai berokoi apunai ki Pita yo Diyoni eba kamaditapu
ko mete ewakumatamiyawa umawa ki pokere iyapana ika
idiwa e badidi kwaewena emupu ki ka mu notamaga kowena
kimpu ubumpu garumupu apunu Pita yo Diyoni mu diri-
wamaga bautagubu. Mu Mamanuga God e Tawai rabineya
wata mo si tagamu ke; 'Oragai Apunai Soromoni Watai', ki ika
dibimupu idiwa.
12 Apunu Pita iyapana inako bau-tagamawa dibipamawa
idiwa emitapu ki ka e mu tadebu, wagubu ke; "Tawana
Isiraero ragidai, apunu yau e kerarai iyawena ko wi notaga
badidi baba-wagau? Wi gwede nana nu eminiyamu idiwu?
Wi bani wainapiyamu da apunu yau nu nubo kasiyaranuga
pokaiya bo nu nubo beranuga bagi pokaiya iyapamana da e
ka umana ki waina-piyamu bo? Ko ki pa mena.
13 Ki ka Mamanuga God e kwaewena yau kena. Nu ri-
pakwarakwaranuguma Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu mu
yo nu Mamanuga God e ubupu e bigabigai apunai Iyesu
esida tepapupu. Nau suwagani wainapumuri; Wi ka apunu
Iyesu wadumpu kawakawai ragidai mu idamaga rabineya
e tamupu. Apunu Pairasi nuwaiya ka e idai rikapana da e
kayawagana ki nana ko wi e wadumupu dokodoko.
14 Iyesu e ka apunu bagi supasupai kawaya. E bameya
berokoi mo pa mena. Ko wi rabinaga eyakamena-wena e
tagararamupu manako apunu berokoi mosi iyapana nau-
rawa apunai ki e nene wi notapamawa ki pokere apunu
Pairasi dibura gudui kwaipupu manako apunu ki e mena
bauwena kayawena.
15 Ko Iya Kerarai Apunai Iyesu ki e wi minimupu poyo. Wi
e minimupu poyo ko Mamanuga God wagubu umuneya ka

e ade iyawena kipu ubupu. Ko ki nu yabunugere matarau
emipi manako e sisiyai nu karako wi nidimei.
16 Iyesu e si pokaiya ka apunu yau naiya e kerarai
berokowena ki karako iyawena ka umau yau kena. Nu
Iyesu sumapemei manako nu sumanuga pokaiya ade Iyesu
e si kasiyarai pokaiya ka wi kataigau apunai yau deni mena
iyawena, ko ki wi kuduba yabugere karako empiyamu yau
kena.
17 Kowaniyoma, nau suwagani wainapumuri; Nau
kataineya da wi kawakawaiguma mete kina notababa
wadumupu ki pokere wi Iyesu mini-mupu poyo.
18 Takari kawaya ka Mama-nuga God e bonanai wainapa-
mawa tagamawa ragidai kuduba oka yau tamupu, tagubu ke;
'Nu Iya Negeyana Apunai Keriso e ka aita bita midi makari
bananapoto.' Wi Iyesu bameya badidi kwaigubu ki ka wi
Mamanuga God e naiya mena wagubu ki makeya makeya
kwaigamawa.
19 Ko wi beraga berokoi ki wi karako kamadumuri, wi
notaga wirayagisi da Mamanuga God uburoto wi bigiga ki
empoto surupoto,
20 manako e ade wirayagisi wi gwanawaniyono tondono
nuwanusuru waunai bagi mosi wi negeni manako e Gubagai
Iyesu ade tonopoto kaworoto nu bamanugu baiyagisi. Apunu
Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso. Mamanuga God
naiya mena upubu Keriso wi nene winepupu.
21 E karako kunumau nawana tondono kaniyono da Mama-
nuga God gwedegwede kuduba yewe wairau iyatamana
marai baiyagisi ki ka e ade kaworoto nu bamanugu baiyagisi.
Takari kawaya ka Mamanuga God ubupu iyapana bagi e nene
notapamawa e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
sisiya ki kuduba mu kabuwa-tapu manako mu ubumpu
sisiya ki oka pokaiya okamupu.
22 Oragai apunai Mosisi yona yau wagubu ke; 'Mara
aita ewa ka Mamanuga God wi iyapanaga mosi wi wait-
aga winepoto tonopoto manako e nau maba wi paunagau
uburono Mamanuga God e bonanai wainapono nidiyono
kabukabuwa. E aita badidi yogono ki wi naigida mena
wainapiyoi kwaiwogoi.
23 Ko wi e yonai ki eba wainapiyoi ki ka Mamanuga God
deni mena wi suruniyoto da wi e iyapanaiyoma mete eba
idiwoi.' Oragai apunai Mosisi inako wagubu.
24 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapa-
mawa tagamawa ragidai apunu Samuwero makeya yauda
mu kuduba mara karako idiwei yamei ki nene tagamawa.
25 Mu momo-muguma ka wiyo ki pokere Mamanuga God
gwede bagi mosi mu tageyana ki nana gwaiyaba wagubu

ki e karako wi mete negeni. E oragai apunai Eburamu
sibu, wagubu ke; ‘Kau ewagi pokere ka nau iyapana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ki aita ewa wadita-
moni bagi umoni.’
26 Mamanuga God e takari kawaya inako wagubu ki mibai
wana bauwena yau kena. E apunu Iyesu winepupu tonop-
upu yabiri Diyu ragidai wi bamagau bauwena da wi notaga
wirawagana manako wi beraga berokoi kamadamana da e
wi wadiniyana bagi ki nana.”

4

*Kawakawai ragidai apunu Pita yo Diyoni pari wirawirata-
mawa*

1 Pita yo Diyoni inako dimatagamawa idiwa ka Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawakawaimuguma,
Mamanuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai mu
kawaimaga mosi, ade iyapana Sadusi ragidai dai mete kina
mu nuwamaga pupuwena mu bamamugu bautagubu.
2 Mu nuwamaga pupuwagawa ki mibai ka apunu Pita
yo Diyoni iyapana tademawa, tagamawa ke; ‘Apunu Iyesu
e powena ade iyawena kipu ubupu ki pokere nu ewa
popoigamu ki ka nu mete iyaigamu kimamu ubumamu.’
Yona ki ka kawakawai ragidai ki mu eba nuwamugu,
3 ki pokere mu karako bautagubu Pita yo Diyoni pari
wirawira-tamana ki nana tetampu. Ko kemora-wena ki
pokere mu diburatampu da marawani nawaru puruyagisi
werena.
4 Iyapana ropani kawaya apunu Pita yo Diyoni naiya di-
matagamawa mu yonamaga wainamupu mibimupu ragidai
ki mu ubumpu Iyesu sumapamawa ragidai mete dibimupu
idiwa ki pokere iyapana ropaniwena, uratanai mena ka
kuduba 5000 kwaitana.
5 Mu ukwampu nawaru puruwena ka Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma kuduba, debai ragidai ade Mamanuga
God e gorai ki kataimugu ragidai mete kina ki natere
Diyerusaremu rabineya dibimupu idiwa.
6 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-
maga si ka Anasi, e beteyai si ka Kaipasi, e wenai eyaka mena
ragidai apunu Diyoni yo apunu Arekisanda ade e wenai ki dai
mete kina ki mu ika bautagubu ewapuru dibimupu idiwa.
7 Mu Pita yo Diyoni nene tagubu bautagubu mu yabara-
mugu nakatampu manako manutampu, tagubu ke; “Wi ba-
didi kwaigubu ki wi nima kasiyarai pokaiya bo nima si
pokaiya kwaigubu? Ki sisiyai wi karako matarau iwagi da nu
wainapamu.”

8 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
apunu Pita rabineya posiwena kasiyara kwebu manako e
denai wagubu ke; “Kawa-kawainiyoma ade debai ragidai
mete kina,
9 wi karako apunu kerarai berokoi yau nene iwagamu ade
nu gwede bagi e bameya badidi kwaigibi ade e badidi maba
iyamipi ki nene nu manuniyamu,
10 ki ka wi tawana Isiraero ragidai kuduba yona yau
suwagani ki naigida mena wainapumuri; Tawana Nasareta
apunai Iyesu Keriso e si pokaiya ka apunu yau iyawena
karako wi yabaragau uburau yau kena. Wi ubumpu Iyesu
wadumpu ripa korosi naureya e mini-mupu poyo ko Ma-
manuga God wagubu umuneya ka e ade iyawena kipu
ubupu.
11 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa
tagamawa ragidai e nene oka yau tamupu, tagubu ke;

‘Wi tawa wadamu ragidai wi waina-mupu da e ka bebeda
berokoi ki pokere e kwenumupu.

Ko Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai
kaupupu.’

12 Nu Iya Negeyana Apunai ka Iyesu eya mena. Tawana
tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka
Mamanuga God iya kerarai si mo eba tapu tondau da nu ki
pokaiya iya yadamu.”

13 Kawakawai ragidai ki apunu Pita yo Diyoni inako
yabarayabara kudu pa mena ubumawa yona supasupai
kawaya tagamawa wainamupu ki ka mu baba-tagubu mu
notamaga wagubu ke; “Iyapana yau ka pakasi katai pa
mena ragidai ko mu nota kawaya yau badidi maba wad-
umupu?” Mu inako nota-pamawa manako ki makeya ka mu
wainamupu da Pita yo Diyoni mu ka naiya Iyesu mete iwa ki
ragidai.
14 Apunu kerarai berokoi ki iyawena Pita yo Diyoni mu
madanimugu ika uburawa ki mu mete emupu ki pokere yona
denai tagamana ki mu babatagubu.
15 Baba-tagubu ki pokere mu ubumpu apunu Pita yo Diyoni
yona yau mena tade-mupu, tagubu ke; “Wi matarau kaiwagi
da nu nubo mena yonaigamu kewo-yagisi were ade baiwagi.”
16 Mu inako tagubu, manako mu mubo mena keketa kupa-
mawa, tagamawa ke; “Iyapana apeya ki mu bamamugu ka nu
badidi kwaigamu? Mu matakiramaga kawaya kwaetagubu
ki sisiyai ka natere Diyerusaremu ragidai kuduba waina-
mupu kewowena ki pokere yona ki bodapamana yawatai mo
pa mena.

17 Ko nu eba nuwanugu mu notamaga ki kawayayagisi
kayayagisi ki pokere karako ragiragi kawaya tatamatamamu
da mu apunu ki e sisiyai ewa iyapana eba tademono iwono.”
18 Mu inako tagubu gudu kwaimupu apunu Pita yo Diy-
oni nene ade tagubu bautagubu manako ragiragi kawaya
tademupu, tagubu ke; “Apunu Iyesu e sisiyai wi ewa mo
eba iwogoi ade e bususui mo wi iyapana eba kabuwatamiyoi
iwoi.”
19 Mu inako tagubu ko apunu Pita yo Diyoni denai tagubu
ke; “Wi wibo wainapumuri; Nu Mamanuga God e yabuiya
idiwei ki pokere e nuwaiya nu karako wi bonanaga yadamu
bo e bonanai yadamu?
20 Nu yabunugere badidi matarau emipi bo wainamipi ki
sisiyai nu karako iwegemei ko wi nu tatamaniyamu ki ka nu
wi bonanaga ki eba yadamu.”
21 Mu inako tagubu ko kawakawai ragidai ki mu bonana-
maga ragiragi kawaya kawareya ade tatamatamawa. Mu
gudatamana mete wainapamawa ko ade kamaditampu tono-
tampu kaya-tagubu. Mu iyapana kudumugu waina-pamawa
mibai ka iyapana ropani kawaya apunu Pita yo Diyoni mu
matakiramaga emupu manako ki pokaiya Mamanuga God e
si esida tepapamawa.
22 Kerarai berokoi iya-wena apunai ki e kwamurai ka
apunai apeya (40) kewowena.

Iyesu sumapamawa ragidai guriguritagamawa

23 Apunu Pita yo Diyoni tawa ki kamadumpu kayatagubu
mu kowa-muguma bamamugu ade bautagubu manako Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai ade debai ragidai
mete kina badidi maba tatamatampu ki sisiyai kuduba mu
kowamuguma tademupu.
24 Tademawa da kama-dumpu manako mu rabinamaga
eyakamenawena Mamanuga God bameya guriguritagubu,
tagubu ke; “Mamanuga Kawai, kau kunuma yamanapipi, kau
waira yamanapipi, ade kau egi yamanapipi. Kau umunugeya
ka gwedegwede kuduba wenatagubu gawarara.
25 Kau Keyaigi Tanai Bagi Kawaya ki kau naiya takari
kawaya tonopipi kau bigagi kwaewagawa apunai nu ripak-
warakwaranuga Dewida sibi manako e ubupu wagubu ke;
‘Iyapana kwaiyanai ragidai mu rabinamaga pupuwagau
ki mibai ka badidi? Mu Mamanuga God bameya
wainapiyamu siyasiya ki mibai ka badidi?
26 Kaiwawo ragidai kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ubumu kawakawai ragidai dai ki mete
dibipiyamu manako Mamanuga God e si kaupiyamu

e yanuwei teyamu ade e winepupu apunai Keriso e si
mete kau-piyamu.'
27 Mamanuga, oragai apunai Dewida inako wagubu ki mibai
wana wenawena yau kena. Natere yau rabineya ka
iyapana kawakawai apeya, apunu Erodi yo apunu
Pontiyasi Pairasi, ki mu ubumpu tawana Isiraero
ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete dibi-
mupu manako kau bigagi kwaewagawa apunai Iyesu,
nu Iya Negeyana Apunai Bagi Kawaya, ki e yanuwei
mu teya-mupu.
28 Mu e yanuwei teyamawa ko mu asusu eba kwaetagamawa.
Kau kiya naiya mena kau kasiyaragi pokaiya winepipi tapi ki
mu makeya makeya mena kwaetagubu.
29 Ki pokere Mama-nuga; Mu karako mu bonanamaga ragi-
ragi kawaya tagubu tatamanimpu ki kuduba kau kataigeya.
Kau upigi nu kwaigemei ki pokere kasiyara nege da nu
yabarayabara ubumomu kau yonagi iwogomu iwomu.
30 Kau idagi roronapi kasiyara nege da nu kau bigabigagi
apunai bagi kawaya Iyesu e si pokaiya sigira ragidai iyata-
momu iwomu manako iyapana kau matakiragi ebo ebo ki
matarau empomono."
31 Mu Mamanuga God bameya inako guriguritagamawa da
kamadumpu makeya ka mu tawamaga ki geyageya-wena.
Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kawapu
mu kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu manako mu
kimpu ubumpu kayatagubu Mamanuga God e yonai taga-
mawa iwa ko mu kudu mo eba wainapamawa.

Mu gwedegwedemaga ewapuru dibimupu

32 Iyesu sumapamawa ragidai mu nuwamaga notamaga
eyaka mena idiwa. Iyapana mo eba wagubu ke; "Gwedeg-
wede yau ka nau nene." Pa mena, mu gwedegwedemaga
kuduba deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa.
33 Nu kaiwawonuga Iyesu e iyawena kipu ubupu ki e
tonotapu ragidai mu mubo yabumugere matarau emupu
ki pokere mu kasiyarai kawaya e sisiyai ki iyapana tade-
mawa iwa. Mama-nuga God e iyapanaiyoma deni mena
waitatamiyawa nota tageyawa,
34-35 ki pokere mu paunamugu ka e iyapanai mo eba
nuwasiyasiya wainapiyawa. Iyapana gwedewau mu waira-
maga bo tawamaga mete kina ki ka mu waira-maga bo tawa-
maga ki iyapana mu bamamugu gimarapamawa manako
denai bowa madai wadamawa ki mu tepamawa Iyesu tono-
tapu ragidai tagemawa. Tagemawa manako mu ubumawa
iyapana mo mu paunamugu bani pa mena iyapanai ki bowa
madai dai waitapamawa.

36 Apunu mo si ka Diyosepa. E kunui ka Riwai tawana
Saiparasi rabineya wenawena. Iyesu tonotapu ragidai apunu
Diyosepa e si daikere Banabasi simupu. (Si Banabasi ka
keyakeyai ko ki mibai mete kina, ki ka; 'Iyapana Mu Rabina-
maga Wadau Bagi ki Apunai'.)
37 Iyapana dai apunu Diyosepa bameya e wairai mo gi-
maramupu manako denai bowa madai kwemupu ki e tepupu
Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu bau-wena tagebu.

5

Apunu Ananaiyasi e wainai Sapaira mete kina

1 Mara ki makeya ka iyapana dai apunu mo si ka
Ananaiyasi e wainai Sapaira mete kina mu bamamugu
bautagubu mu wairamaga mo gimara-mupu,
2 manako denai bowa madai tagemupu ki ka apunu
Ananaiyasi wadubu daikere e ebo bondai tapu ko daikere ka
e wadubu kayawena Iyesu tonotapu ragidai tagebu. Tagebu
manako berawena, wagubu ke; "Nau wairani gimaramupu
denai bowa madai tegemupu ki kuduba yau kena." Apunu
Ananaiyasi inako kwaewena ki ka e ororeya mena e wainai
mete mibimupu were inako berawena.
3 Ko Pita ubupu apunu Ananaiyasi sibu, wagubu ke;
"Ananaiyasi, kau badidi pokere Berokoi Apunai Seitani e
gudui kwaipipi kau rabinageya bauwena? Kau Mamanuga
God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki bameya beranugibi.
Kau wairagi gimaramupu denai bowa madai negemupu ki
daikere kau kaubo bondagi tapi.
4 Waira ki naiya ka kau nene ade mu gimaramupu denai
bowa madai negemupu ki bowai madai kuduba ki mete kau
nene, ko kau badidi pokere bera kau rabinageya wainapipi
weki gwaiya kwaenugibi. Kau eba iyapana kaina nu beranibi
ko kau Mamanuga God e berapipi.
5 Apunu Ananaiyasi yona ki waina-piyawa makeya ka e
gwairiwena deni mena powena. Iyapana kuduba e powena
sisiyai ki wainamupu ka mu kudu wainamupu,
6 manako iyapana yaraga dai bautagubu e kwakwarepui
sikwamupu wadumpu kayatagubu ononomupu.
7 Madega napusi apeya eyaka kwaitana kewowena eweya
ka apunu Ananaiyasi e wainai mete ika bauwena, ko e nobo-
moi powena ki sisiyai e eba kataiya ko pa asusu bauwena.
8 Bau-wena manako Pita ridi ki empupu, manupupu,
wagubu ke; "Kau sidi, kau nobomogi mete kina wi wairaga
gimaramupu denai bowa madai nege-mupu ki yau mena
baganai bo?"
"Ena, nu denai negemupu ka ki mena."

9 Ridi ki inako wagubu manako Pita e ade sibu, wagubu
ke; “Kau nobomogi mete kina wi rabinaga eyakamenawena
were Mamanuga God e Keyai berapa-mana empamana ki
nana kwaigubu ki mibai ka badidi? Kau nobomogi onono-
mupu ragidai karako bautagubu katamuru ubumu waunitau
kau kwakwarepugi mete yadini kayatagisi.”
10 Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka ridi ki Pita
yabareya gwairi-wena deni mena powena. Onodiba ragidai
bautagubu e ika powena ukwarawa emupu ka mu e kwak-
warepui mete wadumupu wira-tagubu e nobomoi madaneya
onono-mupu.
11 Ko Iyesu sumapamawa ragidai kuduba Mamanuga God
nene dibipa-mawa idiwa ade iyapana dai mete kina sisiya ki
wainamupu ka mu kuduba notamaga kowena kudu ebotau
waina-pamawa.

Iyapana ropani kawaya Iyesu sumamupu

12 Iyesu tonotapu ragidai iyapana paunamugu kunuma
kasiyarai pokaiya matakira ebo ebo kwaetagamawa. E
sumapamawa ragidai maramara Mama-nuga God e Tawai
rabineya ‘Oragai Apunai Soromoni Wateya’ ika dibi-pamawa
idiwa.
13 Iyapana mu were-maga tagamawa ade mu kudumugu
mete wainapamawa ki pokere mu mete ewapuru eba idiwa.
14 Ko maramara ka ridi yo apunu waunai ropani kawaya
mu notamaga wirawagawa Kaiwawo-nuga Iyesu sumapa-
mawa manako mu bautagamawa e iyapanaiyoma mete dibi-
pamawa ewapuru mena idiwa.
15 Iyesu tonotapu ragidai Mamanuga God e kasiyarai
pokaiya badidi kwae-tagamawa ki kuduba ka bagi mena
ki pokere iyapana ubumpu sigira ragidai tetampu yawata
kwaiya mibi gagarai ade kebari kawareya mete nakatampu
idiwa da apunu Pita ewa mu madani-mugu bauwagana
kayawagana ki ka e gwakui mu kawarimugu kaniyana man-
ako mu iyatagamana ki nana.
16 Iyapana inako kwaetagamawa ki pokere tawana tawana
natere Diyerusa-remu bameya ka iyapana ubumpu sigira
ragidai ade keyai berokoi mu giritampu ragidai inako mete
tetampu kebompu bautagubu manako mu kuduba iya-
tagubu gawarara.

Iyapana kawakawai Iyesu tonotapu ragidai giritapu

17 Ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawai-maga ade e kowaiyoma Sadusi ragidai
mete kina ubumpu Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu
nuwaroro-tagubu,
18 ki pokere bautagubu mu tetampu diburatampu.

19 Diburatampu ko kemora ki rabineya ka Mamanuga God
e aneyai mosi tonopupu kawapu dibura gudui kwaipupu
manako Iyesu tonotapu ragidai waratapu matarau bau-
tagubu, wagubu ke;
20 “Wi baiwagi kaiwagi manako Mamanuga God e Tawai
rabineya iya waunai ki sisiyai kuduba iyapana tadeyoi iwoi.”

21 Mu aneya ki e umunui wadumupu manako nawaru
puruwagawa ki makeya ka mu kaimpu Mamanuga God e
Tawai rabineya iya waunai ki sisiyai iyapana ade tademawa
kabukabuwatamawa idiwa.

Ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
mu kawai-maga e kowaiyoma mete kina bibi tonomupu da
Diyu ragidai mu kawakawaimuguma kuduba bautaga-mana
dimatagamu wateya ika ewapuru dibipamana ki nana. Mu
bautagubu dibimupu idiwa manako diburatampu ragidai ki
mu yonamaga tonomupu.
22 Ko bibi ragidai kaimpu dibura gudui kwaimpu ki ka
mu iyapana mo eba emupu ki pokere mu wiratagubu iya-
pana kawakawai ki mu bamamugu ade bautagubu manako
tademupu, tagubu ke;
23 “Nu dibura tawaiya baigibi gudu umamupu ki nu emipi
ade dibura katamurui dagurapamawa ragidai ika ubumawa
mete emitampi ko nu gudu kwaimipi ki ka nu tawa rabineya
iyapana mo eba emipi.”
24 Mamanuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai
mu kawaimaga ade Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mete kina yona ki wainamupu ka mu notamaga
babawena gwede aita ewa badidi wenawagana ki notapa-
mawa.
25 Ki makeya ka apunu mosi bau-wena yona yau wagubu
ke; “Edamani, diburatampi ragidai karako Mamanuga God
e Tawai rabineya ade bautagubu iyapana tadeyamu kabuk-
abuwa idiwu.”
26 Mu yona ki wainamupu ka Mama-nuga God e Tawai
ki kwayubapiyamu ragidai mu kawaimaga ubupu e
kowakowaiyoma dai tetapu mete kayatagubu Iyesu tonotapu
ragidai mu bamamugu bautagubu manako giyansu mena
mu tetampu bananatampu dimatagamu wateya ade
kayatagubu. Mu ragiragi kawaya eba tetampu kayatagubu
mibai ka mu pakasi ragidai ubumana Iyesu tonotapu ragidai
mu gwawimaga bowa were mu taunimana ki kudumugu
wainapamawa.

27 Mu dimatagamu wateya bautagubu bananatampu
kawakawai ragidai mu yabaramugu ubumpu manako
Mama-nuga God bameya dobopiyamu ragidai mu

kawaimaga ki ubupu Iyesu tonotapu ragidai tadebu, wagubu
ke;
28 “Nu ragiragi kawaya nidimipi da wi apunu ki e sisiyai
iyapana eba tademana kabukabuwa ki nana iwagibi. Wi nu
umununuga ki wi eba wadumupu ko wi iyapana tademawa
iwa manako wi yonaga ki karako natere Diyerusaremu
kuduba kawayawena kayawena. Wi nu sinuga giripiyamu
ade apunu powena ki e nari nu mete nariniyamu.”

29 E inako wagubu ko apunu Pita e kowaiyoma mete kina
denai tagubu ke; “Nu ka Mamanuga God e umunui wademei
ragidai ki pokere nu e bonanai ki kwenupamu manako iya-
pana wi umunuga yadamu ki ka eba supasupai.
30 Wi ubumpu Iyesu wadumpu ripa korosi naureya min-
imupu poyo ko nu ripakwarakwaranuguma mu yo nu ewa-
puru Mamanuga God e ubupu wagubu manako e umuneya
ka Iyesu ade iyawena kipu ubupu kayawena.
31 Isiraero ragidai nu beranuga berokoi kamadamana ade
nu notanuga wirawagana da Mamanuga God nu biginuga
surupana ki nana ka e ubupu Iyesu wadubu tepapupu e
idai garu deneya kunumau nu Iya Negeyana Apunai ade nu
Kaiwawonuga kawaya ika tondana ki nana tapu tondau.
32 Nu badidi yabunugere matarau emipi ki sisiyai nu
karako iwegemei. Ko nu eba nu nubo nuwanugu wi nidimei
ko Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya yona ki
mete nu kabuwaniyau. Iyapana nima Mamanuga God e
umunui yadini ki ka Mamanuga God uburoto e eya Keyai
iyapana ki puyo mete kweyoto.”

33 Iyapana kawakawai yona ki wainamupu ka mu nuwa-
maga pupuwena mu yabumaga daragawena manako mu
Iyesu tonotapu ragidai ki taunimana popo wainapamawa.
34 Ko Parisi ragidai mu kawaimaga mosi si ka Gamariyo
ki Mamanuga God e gorai kataiya ade iyapana kuduba e
werei tagamawa apunai ki e ubupu e kowaiyoma ki tadebu,
wagubu ke; “Iyapana yau tonotamamu matarau kayatagisi
da nu nubo mena yonaigamu kewoyagisi were ade baitagisi.”
E inako wagubu, tonotapu kayatagubu,
35 manako e ade ubupu dimawena, wagubu ke; “Tawana
Isiraero ragidai, wi iyapana yau mu bamamugu badidi kwai-
wagi ki ka wi rabinaga pakarayagisi naigida mena nota-
pumuri were kwaiwagi.
36 Wi kataigau da waunitau yewena ka apunu Teyudasi
e kawai gisipiyawa manako iyapana 400 kwaitana e eweya
kaya-tagubu. Ko iyapana dai ubumpu apunu ki minimupu
poyo manako ki eweya ka e kowaiyoma daburimupu mu

mubo mubo kayatagubu gawarara manako e notai ki kanibu
supu mibai pa mena.
37 Ki eweya, iyapana simaga tamawa ki makeya ka tawana
Gariri mu apunu-maga mosi si ka Diyudiyasi ubupu manako
e mete iyapana waratapu da mu e eweya kayatagamawa.
Ko iyapana dai ubumpu e mete minimupu poyo manako
e kowaiyoma kuduba daburi-mupu mu mubo mubo kay-
atagubu gawarara.
38 Ki pokere, nau yonani suwagani ki wi naigida mena
wainapu-muri; Nu iyapana yau karako kamadi-tamamu ade
gwede berokoi mosi mu bamamugu eba kwaigamu. Mu
mubo notamaga pokaiya kwaetagamu ki ka mu kwaeto-
gomono yamono da mu notamaga ki aita gogayagisi.
39 Ko Mamanuga God e nota yau tagebu ki ka nu kwaitana
nota ki eba surupamu. Nota ki mu notamaga eba gogayagisi
ko nu kwaenda aita Mamanuga God mete kandomu nene."

Iyapana kawakawai ki apunu Gamariyo e umunui wad-
umupu,
40 manako mu Iyesu tonotapu ragidai nene tagubu bau-
tagubu. Mu kuwe pokaiya mu taunimawa da kamaditampu
manako bonanamaga ragiragi kawaya mu ade tatamatampu,
tagubu ke; "Wi Iyesu sisiyai ewa eba iwogoi." Mu inako
tatamatampu mu idamaga rikamupu manako tonotampu
kayatagubu.
41 Iyesu tonotapu ragidai dimatagamu watai ki kamad-
umpu kayatagubu ka mu mubo mena tagamawa ke; "Nu
karako Iyesu nene midi makari bananamipi ko Mamanuga
God e nu eminiyau wagau da nu ka baganai ki pokere nu
mamama mete wainapemei."
42 Mu inako tagubu manako maramara Mamanuga God e
Tawai rabineya iyapana tademawa kabukabuwa iwa ade mu
mubo tawa-mugu tawamugu Mamanuga God e yonai bagi
kawaya iyapana tademawa, tagamawa ke; "Apunu Iyesu e
ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki Mamanuga God takari
kawaya nu bamanugu tonopana gwaiyabai wagubu."

6

*Mu iyapana ida daikere kewowena daikere apeya wine-
tampu*

1 Iyesu sumapamawa ragidai ropaniwagawa yarawa ki
makeya ka mu dai ki yona Guriki tagamu ragidai ubumpu
yona Iburu tagamu ragidai mu bamamugu gunaratagubu,
tagubu ke; "Wi maramara iyapana bani tageyamu kupamu
ko nu koboronuguma ka wi bani naigida eba tageyamu."

2 Mu gunara inako tagubu ki pokere Iyesu tonotapu ragidai
ida esida kewowena kerapu apeya ubumpu Iyesu suma-
pamawa ragidai kuduba mu nene tagubu bautagubu manako
tademupu, tagubu ke; “Nu upinuga kawai ka Mamanuga
God e yonai wi kabuwanimana ki nana. Nu upinuga ki ka-
madamu manako bani mena wi negeyomu ki ka nu upinuga
kawaya ki giriyagisi.
3 Ki pokere waina-pumuri; Iyapana uratanai ida daikere
kewowena daikere apeya ki wi wibo nuwagau ki mu simaga
wi karako iwagi manako nu iyapana bani tagemana ki upi
mu tageyamu. Ko iyapana asusu mu simaga eba iwagi ko
iyapana notamaga supasupai ade Mamanuga God e Keyai
Tanai Bagi Kawaya mu rabinamugu posiwena uburau ki
ragidai mu simaga wi iwagi da mu kebomoto nu bamanugu
baitagisi.
4 Ko nu nuga ka Mamanuga God bameya maramara gurig-
urigomu ade e yonai mena wi nidiyomu kabu-kabuwa idi-
womu.
5 Iyapana yona ki wainamupu ka mu rabinamaga bagi-
wena manako mu mubo nuwamugu iyapanai ki winetampu
simaga tagubu. Apunu ki mosi ka Stiweni. E sumai ka
kawaya ade e nuwai notai kuduba Mamanuga God bameya
tondawa. Mamanuga God Keyai e rabineya posiwena. Iya-
pana dai ki mu simaga ka Piripo yo Porokusi yo Naikano yo
Taimoni yo Pamenasi yo Nikorasi. Apunu Nikorasi e ka eba
Diyu apunai ko e ka tawana Antiyoka ragidai mu apunumaga
mosi ki Diyu ragidai mu bususumaga naigida mena katai-
wena wetawetara makeya makeya kwae-wagawa.
6 Iyesu sumapamawa ragidai ubumpu iyapana ida daikere
kewowena daikere apeya ki bananatampu Iyesu tonotapu
ragidai mu bamamugu bau-tagubu manako mu ubumpu
idamaga mu kawarimugu nakamupu manako Mamanuga
God bameya mu nene guriguritagubu.
7 Mamanuga God e yonai kawaya-wagawa yarawa. Natere
Diyerusaremu rabineya ka iyapana waunai mete notamaga
wirawagawa maramara Iyesu sumapamawa ragidai mete
dibipamawa idiwa. Iyapana kawakawai Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai ropani kawaya mete kina Iyesu
sumamupu.

Iyapana gagayatagubu apunu Stiweni wadumupu

8 Mamanuga God apunu Stiweni deni mena wadawa bagi
ade deni mena kasiyara kweyawa ki pokere e ubupu iyapana
paunamugu kunuma kasiyarai pokaiya matakira ebo ebo
kwaewagawa.
9 Ko Diyu ragidai dai ki mu guriguri-maga tawai eyaka
mena simaga tagubu ke; ‘Idamaga Rikatagubu Ragidai’, ki

mu ubumpu apunu Stiweni kiramupu. Iyapana ki kena
mu ka tawana Sairini yo Arekisandiya ragidai karako Diyu
ragidai tawana Sirisiya yo Aisiya were bautagubu ki mu
mete dibimupu manako ewapuru mena apunu Stiweni pari
wirawirapamawa idiwa.
10 Ko Mamanuga God e Keyai apunu Stiweni e rabineya
posiwena nota supasupai mena kwebu ki pokere e yonawa-
gawa ki ka mu denai tagamana babatagubu.
11 Mu denai tagamana babatagamawa ki pokere mu bowa
madai dai temupu e yogoi iyapana dai tagemupu da mu
Stiweni e si kaupamana ki nana. Mu yogo inako tamupu
manako iyapana ki ubumpu beratagubu, tagubu ke; “Apunu
Stiweni e ka oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God mete
kina mu simaga giripiyau umau ko ki nu wenagunugere
wainamipi kewowena.”
12 Mu bera inako tagubu ki pokere tawana ki ragidai yo
Diyu ragidai mu kawakawai-muguma yo Mamanuga God e
gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu nuwamaga apunu
Stiweni bameya pupuwena. Mu e wadumupu kawakawai
ragidai kuduba mu bamamugu bau-tagubu,
13 manako bera mubo nuwa-mugu tagamawa ragidai ki
mu nene mete tagubu bautagubu manako mu ubumpu yona
beratagubu, tagubu ke; “Mamanuga God e Tawai ki ka gwede
bagi kawaya mosi. Ko apunu yau tawa ki eba mayapiyau ade
oragai apunai Mosisi gora tapu ki e mete eba kaisipiyau ko
maramara giripiyau umau.
14 E badidi wagubu ki nu kuduba wainamipi. E wagubu
da tawana Nasareta mu apunumaga Iyesu e uburoto Ma-
manuga God e Tawai koritapoto manako nu bususunuga
ki oragai apunai Mosisi naiya mena nu negebu ki e mete
surupoto waunai mosi taroto.”
15 Mu inako tagamawa ka kawakawai ragidai kuduba
apunu Stiweni igida mena empamawa manako e kiyabui
tanai kawaya aneya maba wirawena emupu.

7

Apunu Stiweni dimawena

1 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga ki ubupu apunu Stiweni manupupu, wagubu
ke; “Kau sisiyagi tagubu ki mibai bo bera?”
2 Ko apunu Stiweni denai wagubu ke; “Mamaniyoma,
tataniyoma, yowani-yoma, nau karako suwagani wainapu-
muri; Takari kawaya, nu ripakwara-kwaranuga Eburamu
tawana Erani eba bauwena ko tawana Mesuputamiya ra-
bineya tondawa ki makeya,

3 ka Tanai Bagi Kawaya Apunai Mamanuga God e eya
kawapu e bameya bauwena tanai minibu siwa manako sibu,
wagubu ke; “Eburamu, kau tawanagi ade kau iyapanagiy-
oma mete kina ki kamaditami manako tawana waunai mosi
ki nau kau kabuwaniyani ki deneya kayanuwagi.”
4 Mamanuga God inako wagubu ki pokere apunu Ebu-
ramu kipu ubupu tawana Kadeya ki kamadubu manako
e kayawena kaniyawa da tawana Erani bauwena manako
ika tondawa. Apunu Eburamu e mamai powena eweya ka
Mamanuga God ade wagubu manako e umuneya ka apnu
Eburamu ade kipu ubupu kayawena yabadawa da tawana
karako idiwei yau bauwena.
5 Ki makeya ka Mamanuga God apunu Eburamu waira mo
eba winepupu kwebu.
Doboro Eburamu e munui mo pa mena ko Mamanuga God
e gwaiyaba sibu da aita ewa ka e waira mo kweyoto manako
apunu Eburamu e ewai waira ki yadini idiwono.
6 E munui mo pa mena ko Mamanuga God e sibu, wagubu
ke; ‘Kau ewagi ka aita tawana kudubai mosi rabineya idi-
wono da kwamura 400 kewoyagisi. Mu tawana ki ragidai mu
bigabigamuguma kwaetogomono yamono manako tawana
ki ragidai ubumoto kau ewagi giritamono pasuta-mono idi-
wono.
7 Kwamura 400 ki kewoyagisi eweya ka nau tawana ki
ragidai bita tageyani manako kau ewagi tawana ki kamadini
kebomoto baitagisi tawana yau rabineya nau sini tepapo-
mono idiwono.’
8 Mamanuga God e ubupu apunu Eburamu inako sibu man-
ako ewa e ade sibu, wagubu ke; ‘Nau gwaiyaba nidibuwani
ki kau ewagi mete kina eba notagogapamana ki nana ka wi
yau kwaiwagi; Wi munuguma uratanai aita ewa wenatagisi
ki wi mu kwakwarepumaga wakapumuri. Wi ki kwaiwagi ki
pokaiya ka wi kataiwagi da wi ka mibai nau iyapananiyoma.’
Mamanuga God inako wagubu ki pokere apunu Eburamu
e gubagai Aisiki wenawena makeya pura eyaka mena ke-
wowena eweya ka e ubupu e gubagai kwakwarepui ki waka-
pupu. Ki eweya ka Aisiki ubupu e gubagai Diyaikapu e kwak-
warepui wakapupu manako Diyaikapu tondawa yarawa da e
gubagai-yoma ida esida kewowena kerapu apeya, nu ripak-
warakwaranuguma kunu kerarai ragidai ki wenatagubu ki
ka e mu kwakwarepumaga inako mete wakatapu.

Kunu kerarai ragidai

9 Nu ripakwarakwaranuguma mu yowamaga Diyosepa
bameya nuwaroro-tagubu manako mu ubumpu e nida-mupu
tawana Idipi ragidai mu bigabiga-maga kwaewagana ki nana
tagemupu manako denai bowa madai dai wadu-mupu. Mu

kwaetagubu siyasiya ko apunu Diyosepa e ka Mamanuga God e idai rabineya tondawa.

10 Bita ropani kawaya e bameya bauwagawa ko Mamanuga God e kwayubapiyawa tondawa. E tawana Idipi ragidai mu kawaimaga Pero e yabareya ubupu ki makeya ka Mamanuga God e waitapupu manako e berai bagi kawaya ade e notai supasupai kawaya ki apunu Pero mete empupu e werei wagubu manako sibu, wagubu ke; ‘Kau ka apunu supasupai bagi kawaya ki pokere nau kobaneya nau iyapananiyoma, nau wairani ade nau tawani gwedegwedeni kuduba mete kina ki kau mu debaimaga uburi.’

11 Mara mosi eweya ka kapoi kawaya mo ubupu manako tawana Idipi yo Kainani rabineya ka iyapana kuduba mibi wetei idiwa. Nu ripakwarakwara-nuguma mu banimaga ka pa mena.

12 Ko mu mamamaga Diyaikapu e tawana Idipi rabineya bani dai uburawa ki sisiyai wainapupu ki pokere e ubupu e munuiyoma, nu ripakwarakwara-nuguma ki tonotapu tawana Idipi rabineya bani gimarapamana ki nana kayatagubu. Mu ika bautagubu ade wiratagubu mu tawanamugu ade kaya-tagubu.

13 Ki eweya ka mu tawana Idipi ade kayatagubu manako ki makeya ka mu yowamaga Diyosepa mu matarau tadebu, wagubu ke; ‘Wi yowaga nidasinimupu apunai Diyosepa ka nau yau kena.’ E inako wagubu, manako ki makeya ka apunu kawai Pero apunu Diyosepa e mamai ade e tataiyoma mete kina mu bususumaga wainapupu.

14 Ki eweya ka apunu Diyosepa bibi tono-pupu da e mamai Diyaikapu ade e ewai ridi yo apunu ropani kawaya kuduba (75) mete kina ki e bameya kebomana tawana Idipi rabineya e mete ika idiwana ki nana wagubu.

15 Doboro Diyaikapu yona ki wainapupu ka e kipu ubupu e tondawa tawanai ki kamadubu manako kayawena kaniyawa da tawana Idipi bauwena manako e ika tondawa kaniyawa da ewa powena. E gubaga-iyoma mete kina ika idiwa kaiwa da popotagubu gawarara,

16 ko mu kwakwarepumaga ka iyapana tetampu kayatagubu kaiwa idiwa da tawana Sekamu rabineya ononotampu. Takari kawaya ka oragai apunai Eburamu ubupu apunu Emo e ewai ika Sekamu rabineya idiwa ki mu bamamugu waira munta mo bowa madai pokaiya gimara-pupu. Waira ki kawareya ka iyapana ubumpu nu ripakwarakwaranuguma mu kwakwarepumaga ika ononotampu.”

Apunu Mosisi e bususui

17 Apunu Stiweni inako wagubu, ade wagubu ke: “Nu
iyapananuguma ika Idipi rabineya idiwa kebomawa da kwa-
mura 400 kewowena ki makeya, Mamanuga God naiya
oragai apunai Eburamu badidi ewa wenawagana sisiyai
gwaiyabai sibu ki wenawagana marai bauwena, ki ka nu
iyapana-nuguma Isiraero ragidai ika kawaya-wena minibu
daburi.
18 Ki makeya ka apunu kawai mosi apunu Diyosepa e
bususui eba kataiya apunai ki tawana Idipi ragidai mu
kawaimaga ubupu.
19 E nu ripakwarakwaranuguma berabera-tamiyawa giri-
tamiyawa pasutamiyawa manako e bonanai ragiragi kawaya
mu tadebu, wagubu ke; ‘Wi munuguma wawayai kuduba
tetamuri gwabau asusu nakatamuri da popotagisi.’
20 Ki makeya ka apunu Mosisi wenawena. E ka Mamanuga
God e yabuiya munu komeruwana bagi kawaya wenawena.
E siragamu apeya eyaka e eya inai mamai mu bamamugu
tondawa,
21 ko mu munumaga wawayai ki matarau tamupu ki
makeya ka apunu kawai ki e petei e empupu bagi kawaya
manako wadubu kodapupu,
22 ki pokere Mosisi ridi ki bameya tondawa kaniyawa da
kawaya-wena. E tawana Idipi mu notamaga kuduba katai-
wena ade kawaiwena apunu yonai kasiyarai kawaya.

23 Apunu Mosisi inako tondawa yarawa da e kwamurai
apunai apeya (40) kewowena ki ka e eya iyapana-iyoma
tawana Isiraero ragidai mu nene wainapupu manako mara
mosi mu emitamana ki nana kayawena.
24 E kayawena kaniyawa da tawana Idipi mu apunumaga
mosi ubupu Isiraero iyapanai mosi gudapiyawa giripiyawa
pasurawa ki empupu manako e nuwai pupuwena kanibu
gwawai Idipi apunumaga ki minibu poyo.
25 Mosisi wainapupu da e eya iyapanaiyoma e empamana
ki ka mu kataitagamana da Mamanuga God e mu waitata-
mana bitamaga rikapana ki nana mu bamamugu tonopupu
bau-wena, ko mu ki eba wainapamawa.

26 Mu ukwampu nawaru puruwena ka e tawana Isiraero
ragidai ade emitamana ki nana kayawena. E eya iyapanaiy-
oma apeya mu mubo ika kandetagamawa emitapu manako
e kanibu mu baramaga wadawa, wagubu ke; ‘Iyapananiy-
oma, wi tawanaga ka eyaka mena ko wi gwede nana kira
kasiwaraiwagamu kandamu idiwu?’
27 E inako wagubu ko apunu ki mosi e waretai minibu
apunai ki ubupu Mosisi weupupu kwenupupu manako sibu,
wagubu ke; ‘Kau nupara kamadi. Nima kau apunu kawai

nidibu? Nima wagubu da kau idagi gurai nu naurinugu ugwedei?
28 Kau yomi tawana Idipi mu apunumaga minibi poyo ki maba kau karako nau mete susiniyana po ki nana wainapiyei bo?'
29 Apunu ki ubupu Mosisi inako sibu ki pokere Mosisi kudu wainapupu tawana Idipi kamadubu manako wakapawena tawana Midiyani kayawena manako e ika tondawa yarawa da e gubagaiyoma apeya ika wenatagubu.
30 Kwamura ropani kawaya apunai apeya (40) kewowena ki eweya ka apunu Mosisi mara mosi iyapana eba idiwu tawaneya kweya Sainai bameya ki kayawena manako ripa mo beuwena nonarai rabineya ka aneya mo ika tondawa ki e empupu.
31 E notai kowena manako e ripa ki bameya naigida mena empana ki nana kaniyawa da Mama-nuga God e eya bonanai wainapupu. Bonana ki wagubu ke;
32 'Mosisi, kau ripakwarakwaragiyoma Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu mu Mamamaga eyaka mena God ka nau.' Apunu Mosisi yona ki wainapupu ka e kudu waina-pupu e didigurai wagubu ade e yabui mete topupu.
33 Ko Mamanuga God e ade sibu, wagubu ke; 'Waira kawareya uburei ki ka waira tanai bagi kawaya ki pokere nau wiwirasini kau kerapugi kwakwarai rikapi nakapi.
34 Nau iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai tawana Idipi rabineya nuwaboyatagamu idiwu ki nau mu emita-makani ade mu makaritagamu 'aige aige' tagamu ki nau mu mete wainatamakani ki pokere mu bitamaga rikapana wadi-tamana bagi ki nana ka nau karako kunumau kawapuwani yau kena. Kau yabi, nau karako kau tononiyani tawana Idipi kayanuwagi.' "

Isiraero ragidai iyapana eba idiwu tawaneya iwa wadamawa

35 Apunu Stiweni inako wagubu, ade wagubu ke; "Nu iya-pananuguma mu ka oragai apunai Mosisi e midi togamupu, tagubu ke; 'Nima kau apunu kawai nidibu? Nima wagubu da kau idagi gurai nu naurinugu ugwedei?' Mu inako simupu midi ragiragimupu ko aneya naiya ripa beuwena ki rabineya matara-wena ki kawapu apunu Mosisi e waitai bauwena. E pokaiya ka Mamanuga God ubupu apunu Mosisi wadubu tawana Isiraero ragidai mu yabiyabirimaga sibu ade mu bitamaga ki rikapana apunai winepupu tapu.
36 Oragai apunai Mosisi kasiyarai kawaya ubupu e iya-panaiyoma banana-tapu tawana Idipi kamadumpu kaya-tagubu. E kwamura apunai apeya (40) ki rabineya kunuma

kasiyarai pokaiya matakira ropani kawaya ebo ebo kwaewa-
gawa, tawana Idipi rabineya, Egi Daragai ki rabineya, ade
iyapana eba idiwu tawanai ki rabineya.
37 E tawana Isiraero ragidai tadebu, wagubu ke; 'Aita ewa
ka Mamanuga God wi iyapanaga mosi winepoto manako e
nau maba wi paunagau uburoto Mamanuga God e bonanai
wainapono makeya makeya wi nidiyono kabukabuwa ton-
dono.'
38 Apunu Mosisi e madanai ka daikere daikere. Nu ri-
pakwarakwaranuguma iyapana eba idiwu tawaneya dibipa-
mawa idiwa ki ka Mosisi mu mete ika idiwa. Ko kweya Sainai
kawareya ka aneya kawapu ki e bonanai e wainapiyawa
manako Mamanuga God e gwedegwede kuduba nu iya
negeyana yonai siyawa ki e mete wainapiyawa manako
wirawena iya yonai ki iyapana tadeyawa.
39 Ko nu ripakwarakwaranuguma ubumpu apunu Mosisi
e yonai ki mu kwenumupu ade e umunui ki mu eba wad-
umupu. Mu e weumpu kwenumpu tawana Idipi ewamugere
ade wirataga-mana kayatagamana wainamupu,
40 ki pokere bautagubu apunu Mosisi e tatai Aroni simupu,
tagubu ke; 'Apunu ki nu waranibu tawana Idipi kamadimpi
kebompi yewe baigibi ko e karako bani kayawena ki nu eba
katainugu ki pokere karako Mamanuga God e keyakeyai dai
kau idagi pokaiya kaitepi manako nu keyakeyai ki sumata-
mamu da mu nu waranimoto kaigamu.'
41 Mara ki makeya ka mu papa burumakau munai mosi e
keyakeyai mu idamugu yamanamupu, manako tagubu ke;
'Nu Kawainuga God e eya mibai ka yau kena.' Mu inako
tagamawa manako keyakeyai ki mu mubo idamugugere ya-
manamupu ki mu mamamapamawa, taeretagamawa, papa
tepamawa pasumawa puyo kweyamawa.
42 Mu inako kwaetagamawa ki pokere Mama-nuga God
mu kamaditapu mu notamaga wirapupu da mu madega yo
supama yo siragamu inako bamamugu buburi-tagamawa
idiwa. Nu ripakwarakwara-nuguma badidi inako kwaetaga-
mawa kebomawa ki mu nene ka Mamanuga God e bonanai
wainapamawa taga-mawa ragidai oka yau okamupu, tagubu
ke;
'Isiraero ragidai, wi kwamura apunai apeya (40) ki rabineya
iyapana eba idiwu tawaneya iwa wadamawa, papa
namutamawa pasutamawa, ade keyakeyai wi wibo
idagau kaitemupu ki mu bamamugu wi puyo kwaiga-
mawa. Ko wi nau nene eba kwaigamawa.
43 Wi nuwaga notaga ka eba nau bamaneya ko wi nuwaga
notaga ka Moraki e bameya. E tawai papa kwakwarai
pokaiya wadumupu ki wi bagi kawarapamawa iwa.

Wi kawaiga mosi ka supama Repani. E keyakeyai
dai wi idagau yamanatampu mu bamamugu ka wi
buburigamawa idiwa ki pokere nau karako wi baiy-
ononiyani tawana uwama kawaya tawana Babironi
tagere ki nau wi tononiyani kaiwagi.'

44 Nu ripakwarakwaranuguma iyapana eba idiwu
tawaneya iwa wadamawa ki ka mu Mamanuga God e
tawai papa kwakwarai pokaiya wadu-mupu ki mete ika bagi
kawarapamawa iwa manako mu tawa ki emupu, tagubu ke;
'Mamanuga God e eya tawa yau rabineya tondau.' Mu tawa
ki asusu eba wadamawa ko Mamanuga God apunu Mosisi
usi kunumau ki keyakeyai badidi kabuwapiyawa ki makeya
makeya mu tawa ki wadamawa.

45 Apunu Mosisi e powena eweya ka Mamanuga God
apunu Diyosuwa kasiyara kwebu manako e ubupu nu
ripakwarakwara-nuguma waratapu Mamanuga God e tawai
ki bagi kawarapamawa iwa. Ko Mamanuga God ubupu e
eya kasiyarai pokaiya iyapana tawana ki idiwa ragidai si-
wakeketapu bautagubu kayatagubu manako mu wairamaga
ki ka nu ripakwarakwaranuguma wadumupu. Mu waira ki
wadumupu kewowena ka mu tawa papa kwakwarai bagi
kawara-pamawa iwa ki ika bagimupu manako tawa ki ika
uburawa yabadawa da uburawa yabadawa da siyareya ka
apunu Dewida wenawena.

46 Mamanuga God apunu Dewida e mamamai wagubu
manako Dewida ubupu guriguriwena, wagubu ke; 'Mamai,
oragai apunai Diyaikapu e Mamai God ka kau. Nau tawa bagi
kawaya kau nene wadana wainapakani.'

47 Apunu Dewida inako guriguriwena ko e eya tawa waunai
ki eba wadubu ko e gubagai Soromoni ki e ubupu Mamanuga
God e Tawai ki wadubu."

48 Apunu Stiweni tawana Isiraero ragidai mu bususumaga
kawareya inako wagawa tondawa da kamadubu, ade
wagubu ke; "Oragai apunai Soromoni e ubupu Mamanuga
God e Tawai wadubu ko nau suwagani wainapumuri;
Mama-nuga God Esida Kunumau Tondau e ka tawa kaina
rabineya badidi tondono? Takari kawaya ka Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka yau
okapupu, wagubu ke;

49 'Mamanuga God e wagau; Nau tondakani watani ka
kunumau. Nau kerarani tainipana watai ka wairau.
Wi tawa badidi maba nau nene wadamana ki nana?
Nau aiyatasugana tondana watai ki wi bani wadu-
muri?

50 Gwedegwede kuduba ki nau naubo idanere yamana-
puwani kewowena.'

Mamanuga God e okai inako wagau.”

51 Apunu Stiweni inako dimawagawa tondawa da ka-
madubu manako e bonanai ragiragi kawaya kawakawai
ragidai ki ade tadebu, wagubu ke; “Wi ka Mamanuga God
bameya iwagamu mama ragidai. Wi wenaguga ka boda-
bodai. Mamanuga God e yonai ki wi eba wainapiyamu ki
pokere wi Mamanuga God eba kataigau diyayai maba inako
kwaiwagamu. Nu ripakwarakwara-nuguma Mamanuga God
e Keyai Tanai Bagi Kawaya tagararapamawa idiwa ki maba
wi mete inako kwaiwagamu.

52 Takari kawaya ka iyapana ubumpu Mamanuga God e bo-
nanai waina-pamawa tagamawa ragidai kuduba giritampu
pasutampu ade ubumpu iyapana gwedewau Mamanuga God
e Bigabigai Apunai bagi kawaya ki bauwagana sisiyai iya-
pana tademawa ragidai ki kuduba namutampu gawarara.
Mu inako kwaetagamawa ko wi ka apunu bagi supasupai
kawaya ki e nidai iwagubu manako iyapana e minimupu
poyo.

53 Aneya naiya kawampu Mama-nuga God e gorai nu
ripakwarakwara-nuguma mu idamugu tampu ki yabadawa
da kwauneya wi wadumupu ko gora ki wi raurupiyamu ade
makeya eba kwaiwagamu.” Apunu Stiweni inako wagubu.

Mu apunu Stiweni bowa were minimupu poyo

54 Iyapana kawakawai apunu Stiweni e yonai ki
wainamupu ka mu nuwa-maga pupuwena uwarimaga
sisirimupu mu kakasimaga memupu.

55 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya apunu Sti-
weni e rabineya posiwena minibu siwa manako e kunumau
esida yabu tapu ka e Mamanuga God e eya Tanai Bagi Kawaya
ki empupu ade Iyesu kunumau Mamanuga God e idai garu
deneya uburawa ki mete empupu.

56 Empiyawa, manako wagubu ke; “Empumuri, kunuma
gudui siwawena ki nau empa-kani. Kunumau Kawapu
Apunai ki e nau Mamanuga God e idai garu deneya ika
uburau mete empakani.”

57 Apunu Stiweni yona ki wagawa makeya ka kawakawai
ragidai ki mu bonanamaga ragiragi kawaya e nakari-mupu
mu wenagumaga bodamupu manako weu kasiwaratagubu
garugaru-mupu kaimpu apunu Stiweni wadu-mupu.

58 Wadumpu dokodoko gari tagaiya kwenumupu manako
bowa dai temupu kawareya kawareya bowa were e mini-
mawa.

Bowa tempu minimawa ragidai mu monagamaga
rikamupu ki mu apunu yaraga mosi si ka Soro e bameya
nakamupu.

59 Mu apunu Stiweni inako bowa were kawareya kawareya
minimawa idiwa ko e eya ka Mamanuga God bameya gurig-
uriwena, wagubu ke; “Kaiwawoni Iyesu, kau nau keyaini
wadi.”
60 E inako wagubu kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu
manako e bonanai ragiragi kawaya ade wagubu ke; “Kai-
wawoni, mu berokoi yau karako kwaetagamu ki kau deni
mena surupi ko eba notapiyowa tondowa.” E inako wagubu
manako powena.

Iyapana apunu Stiweni minimupu poyo ki ka apunu Soro
mu emitapu, wagubu ke; “Wi bagi kawaya e mini-mupu
poyo.”

8

Apunu Soro Iyesu sumapamawa ragidai giritapu

1 Mara ki eyaka mena ka iyapana ubumpu natere
Diyerusaremu rabineya Iyesu sumapamawa ragidai
Mamanuga God nene dibipamawa idiwa ki mu kuduba
giritamana pasutamana ki kerarai birikamupu. Iyesu
tonotapu ragidai mu muga mena natere ki rabineya idiwa
ko e sumapamawa ragidai kuduba yawira kudeya mu mubo
mubo daburimupu wakapatagubu tawana Diyudiya yo
Sameriya kaya-tagubu.
2 Mamanuga God maramara nota-pamawa ragidai dai
ki apunu Stiweni powena ki e apenai meyamawa yadi
wadamawa da kamadumpu manako mu ubumpu e kwak-
warepui wadumpu kayatagubu ononomupu.
3 Ko apunu Soro ubupu Iyesu suma-pamawa ragidai girita-
miyawa pasu-tamiyawa umawa. E kayawagawa tawa tawa
ridi apunu mu idamugu taini-tamiyawa tetamiyawa dibura
rabineya nakatamiyawa umawa.

Apunu Piripo tawana Sameriya kayawena

4 Iyesu sumapamawa ragidai bani bani daburimupu kay-
atagubu ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu e sisiyai mu mete
tagamawa iwa.
5 Apunu Piripo ubupu natere mosi tawana Sameriya
rabineya kayawena manako e ika dimawagawa iyapana
tadeyawa, wagawa ke; “Iyesu, e ka nu Iya Negeyana Apunai
Keriso.”
6 Iyapana kuduba apunu Piripo e yonai ki wainapamawa
ade e matakirai kunuma kasiyarai pokaiya kwaewagawa ki
mu yabumugere mete empamawa ki ka mu yona kerekerere-
tagubu e yonai naigida mena wainapamawa idiwa.

7 E wagawa manako keyai berokoi iyapana ropani kawaya
mu rabinamugu idiwa ki matarau bautagamawa kwetaga-
mawa kayatagamawa. Iyapana kiyokiyoi ade iyapana idam-
aga bo kerapumaga badabadamai ki mu mete kina e bameya
bautagamawa manako mu kuduba iyatagamawa,
8 ki pokere natere ki rabineya ka iyapana mu rabinamaga
bagiwena mamamatagamawa idiwa.

Kweri wasisinai apunai mosi Iyesu sumapupu

9 Natere ki rabineya ka apunu kweri wasisinai apunai mosi
si ka Saimoni ika tondawa. E kawai gisipiyawa ko iyapana
kuduba tawana Sameriya rabineya e badidi kwaewagawa ki
empamawa ki ka mu notamaga kowagawa e si esida tepapa-
mawa.
10 Iyapana kawakawai ade maimerei kuduba apunu Sai-
moni e yonai mibipamawa, tagamawa ke; “Apunu yau ka
Mamanuga God e maba. Mamanuga God e kasiyarai kawaya
wadau apunai ka yau kena.”
11 Iyapana inako tagamawa ki mibai ka mu rowarowa
kawaya apunu Saimoni iyapana kweritamiyawa ki matakir-
rai kwaewagawa umunawa empamawa ki pokere mu e
sumapamawa.
12 Ko apunu Piripo karako bauwena Mamanuga God e gari
rabineya idiwana ki yonai bagi kawaya iyapana tadeyawa
ade nu Kaiwawonuga Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso
ki e sisiyai mete kabuwa-tamiyawa, ki ka mu apunu Piripo
e yonai sumamupu manako e ubupu ridi yo apunu Iyesu si
pokaiya siruwatapu.
13 Apunu Saimoni e mete kina Iyesu yonai ki sumapupu
siruwa kawapu manako ewa ubupu apunu Piripo maramara
ewakumapiyawa umawa. E Piripo e matakirai ebo ebo
kunuma kasiyarai pokaiya kwaewagawa ki empiyawa ki ka
e notai kowena e kodabai kapupu.

14 Iyesu tonotapu ragidai natere Diyerusaremu rabineya
idiwa tawana Sameriya ragidai Mamanuga God e yonai
sumamupu ki sisiyai wainamupu ki ka mu apunu Pita yo
Diyoni tawana Sameriya tonotampu kayatagubu.
15 Mu sumawa da bautagubu ka mu Mamanuga God
bameya guriguritagubu da e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki
tonopana iyapana ki mu kawarimugu mete miniyana siwa
kasiyara tageyana ki nana.
16 Mu inako guriguritagubu mibai ka iyapana ki nu Kaiwa-
wonuga Iyesu e si pokaiya siruwa kawampu ko Mamanuga
God e Keyai mu kawarimugu eba kawapu minibu siwa.

17 Apunu Pita yo Diyoni ubumpu mu idamaga iyapana
ki mu kawarimugu nakamupu manako ki makeya ka Ma-
manuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu mu
kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu.
18 Apunu Pita yo Diyoni mu idamaga iyapana kawarimugu
inako naka-pamawa da mu Mamanuga God e kasiyarai wad-
umupu ki matakirai ka kweri wasisinai apunai Saimoni e
empupu manako e bowa madai dai tepupu kanibu Pita yo
Diyoni mu bamamugu bauwena, wagubu ke;
19 "Bowa madai yau tepumuri manako denai wi kasiyaraga
ki nau mete tege-muri da nau idani iyapana kawarimugu
tarani manako Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki
mu kawarimugu mete miniyoto siwa kasiyara tageni."
20 E inako wagubu ko apunu Pita wirawena denai ragiragi
kawaya e nakaripupu, wagubu ke; "Mamanuga God puyo
deni mena nu negeyau ki kau bowa madai pokaiya gimara-
pana wainapiyei ki pokere karako kau bowagi madai mete
kina gogaiwagi.
21 Nu yo kau upinuga ka eba eyaka mena. Kau Mamanuga
God e yabuiya supasupai eba kwaenugei ade kau nuwagi
notagi ka eba eyaka mena.
22 Ko karako kau beragi berokoi ki kamadi kau notagi
wirayagisi manako Mama-nuga God bameya gurigurinuwagi
da kau berokogi ki e empoto surupoto. Kataina, e surupoto
bani, pa mena bani,
23 mibai ka kau rabinageya nuwaroro kwaenugei ki
nau empakani ade kau beragi berokoi paininibu umanibu
dokodoko ki nau mete empakani."
24 Apunu Pita inako wagubu ka apunu Saimoni kudu
wainapupu, wagubu ke; "Nu Kaiwawonuga bameya nau
nene guriguriwagi da berokoi ki nau bananapana iwagubu
ki mo nau bamaneya eba baiyagisi." E inako wagubu.
25 Apunu Pita yo Diyoni Mamanuga God badidi kwaewa-
gawa mu yabu-mugere empamawa ki sisiyai mu iyapana
tademawa iwa ade Iyesu badidi tadebu ki yonai mu mete
makeya makeya kabuwa-tagamawa iwa da kamadumpu ki
ka mu wiratagubu natere Diyerusaremu ade kayatagubu.
Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka mu tawana tawana
Sameriya rabineya Iyesu e sisiyai bagi kawaya iyapana tade-
mawa kabukabuwa kaiwa.

Tawana Isiyopiya mu kawaimaga mosi Iyesu sumapupu

26 Mamanuga God e aneyai mosi kawapu apunu Piripo
sibu, wagubu ke; "Kau kiri uburi suri tawana Diyudiya
deneya yawata Diyerusaremu yo Gata paunau iyapana eba
idiwu tawanai ki tenuwagi kayanuwagi."

27 Apunu Piripo yona ki wainapupu manako kipu ubupu
kayawena kaniyawa da yawatau ka e tawana Isiyopiya mu
kawaimaga mosi ika bananapupu. Apunu ki ka tawana
Isiyopiya ragidai mu kawaimaga ridai si ka Kandasi e pura-
purai kuduba kwayuba-piyawa tondawa ki apunai mosi. E
Mamanuga God e si tepapana ki nana natere Diyerusaremu
daiyo umawa,
28 ko e karako wirawena e ebo tawaneya kayawena. E
kayawena kaniyawa papa osi iyapana kawareya idiwana
anai nikareya tainipamawa kaiwa ki kawareya tondawa
manako oragai apunai Aisaiya Mamanuga God e okai tapu ki
okai mosi iyabapiyawa kaniyawa.

29 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya apunu
Piripo sibu, wagubu ke; “Kau buri kaniyo papa osi nikareya
tainipiyau anai ki madaneya kaniyowa.”
30 E inako wagubu manako Piripo garupupu kanibu e
bameya bauwena manako apunu ki ika Mamanuga God e
yonai oragai apunai Aisaiya sibu oka-pupu ki iyabapiyawa
kaniyawa waina-pupu. Wainapiyawa manako e apunu
ki manupupu, wagubu ke; “Oka iyabapiyei ki mibai kau
wainapiyei bo pa mena?”

31 Ko apunu ki denai wagubu ke; “Ae, nau badidi waina-
pani? Nau oka yau pa iyabapakani tondakani ko nima
sidiyoto kabukabuwa da nau oka yau mibai mete wainapani?
Kau umuni nau madanineya yewe tomi.”

32 Apunu ki Mamanuga God e okai iyabapiyawa ka yau
kena;

‘Papa sipi mo yadamu miniyamu poyo ki ka e yona eba
yagisi. Papa sipi munai mo kumai purupamu ki ka e
yona mete eba yagisi. Ki maba ka iyapana apunu yau
wadumupu ko e yona denai mo eba wagubu.

33 Mu iyapana yabumugu e midimama kweyamawa ade nar-
ipamawa yona mibai mo e bameya eba tagamawa.
Iyapana e minimupu poyo ki pokere e tawanai gumor-
owena. E ewai mu sisiyamaga ka nima yagisi?’

34 Apunu kawai ki wirawena Piripo empupu manako
manupupu, wagubu ke; “Kabai, kau sidi; Mamanuga God e
okai yau tapu apunai ki ka e nima nene wagubu? E eya nene
wagubu bo e apunu kudubai mosi nene wagubu?”

35 E inako wagubu manako Piripo yabiri Mamanuga God e
okai iyabapupu ki mibai e kabuwapupu manako ewa Iyesu
sisiyai bagi kawaya kuduba ki mete kabuwapupu.

36 Mu yawatau kayatagubu sumawa da awana mo pap-
ateya bautagubu ka apunu ki wagubu ke; “Awana yau emani.

Ki gwedei mo mete kina nau kwaesugani da kau uburi Iyesu
e si pokaiya nau siruwasini bo?”
37 Ko apunu Piripo denai e sibu, wagubu ke; “Kau nuwagi
notagi kuduba Mamanuga God bameya sumapi ki nau ubu-
rani kau siruwaniyani.”
Apunu ki denai wagubu ke; “Iyesu Keriso e ka Mamanuga
God e Gubagai ki nau sumapakani.”
38 E inako wagubu manako papa osi ki uburana wagubu
manako mu apeya ewapuru mena kaimupu awanau sumupu
manako Piripo ubupu Iyesu e si pokaiya apunu ki siruwa-
pupu.
39 Mu awana kamadumpu borau positagubu ka Mamanuga
God e Keyai Tanai Bagi Kawaya gwede mo kwae-wena da
Piripo gogawena bani kaya-wena ki pokere apunu kawai
ki Piripo ewa mo eba empupu. E mibi mamamai e ebo
tawaneya kayawena.
40 Apunu Piripo gogawena ko tawana Asidoni rabineya
ade matara-wena manako ewa tawana tawana bauwena
kayawena Iyesu sisiyai bagi kawaya iyapana tadeyawa
kabukabuwa umawa da tawana Sisaraiya bauwena.

9

Apunu Soro e notai wirawena

1 Mara ki makeya ka apunu Soro Iyesu sumapamawa
ragidai taunimana popo ki yonai ragiragi kawaya wagawa
umawa. E kayawena Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawaimaga sibu,
2 da e tawana Damaskasi ragidai mu okamaga tarana ki
nana manako apunu kawai ki ubupu Diyu ragidai tawana
Damaskasi rabineya idiwa ki mu okamaga yau okapupu;
‘Apunu Soro wi bamagau baiyagisi manako ridi yo apunu
gwedewau Iyesu Yawatai kataimugu ragidai ki kwaene-
tamini tetamini ki ka e mu idamaga umatamini wiratagisi
natere Diyerusaremu baitagisi.’ E oka inako okapupu apunu
Soro kwebu manako sibu, wagubu ke; “Kau oka yau wadi
tawana Damaskasi kayanuwagi manako kau Diyu ragidai mu
guriguri-maga tawaiya idiwu ki mu bamamugu baunuwagi
ki kau debai ragidai oka yau mu kabuwatami.”
3 Apunu Soro kayawena kaniyawa da natere Damaskasi
bameya bauwagana kwaewagawa ka tanai kawaya mosi
garugaru mena kunumau kawapu e midi kuduba minibu
siwa.
4 E gwairi-wena wairau ukwapu manako e bonana mosi
yona yau wagubu ki wainapupu; “Apunu Soro, apunu Soro,
kau gwede nana nau girisiniyei?”

5 “Kaiwawoni, kau nima?” Soro inako wagubu manako e
bonana ki ade wainapupu, wagubu ke; “Nau ka Iyesu. Kau
nau girisiniyei,
6 ko kau karako kiri uburi natere buri kayanuwagi manako
kau ewa badidi kwaenuwagi ki sisiyai apunu mosi baiyagisi
kau nidini.”
7 Iyapana Soro mete iwa ragidai bonana ki wainamupu
ka mu notamaga kowena yona kerekereretagubu ubumawa.
Mu bonana ki wainamupu ko nima wagubu ki mo mu eba
emupu.
8 Apunu Soro bagi ubupu e yabui papupu ko e yabui ke-
newena tawana eba empupu ki pokere e kowakowa-iyoma
ki e idaiya wadumpu banana-mupu kayatagubu kaiwa da
natere Damaskasi bautagubu.
9 Bautagubu ka apunu Soro mara apeya eyaka tawana mo
eba empiyawa tondawa. E bani yo awana kuduba ragipupu.

Apunu Ananaiyasi Soro iyapupu

10 Natere Damaskasi rabineya ka Iyesu sumapiyawa
apunai mosi si ka Ananaiyasi ika tondawa. E waro were
maba nu Kaiwawonuga Iyesu e bonanai wainapupu, wagubu
ke; “Apunu Ananaiyasi.”
Manako Ananaiyasi denai wagubu ke; “Kaiwawoni, nau
yewena.”
11 E denai inako wagubu manako nu Kaiwawonuga Iyesu e
ade sibu, wagubu ke; “Kau kiri uburi yawata mo si ka Supa-
supai tagamu ki kayanuwagi manako kau apunu Diyudiyasi
e tawaiya baunuwagi ki kau tawana Tasisi mu apunumaga
mosi si ka Soro ki e nene manu wadi. E ika guriguriwagau,
12 ko e waro were maba kau eminibu e bameya baunugibi
kau idagi e kawareya tapi manako e yabui pawena tawana
ade empupu. E waro were maba kau inako eminibu.”
13 Apunu Ananaiyasi Iyesu yonai inako wainapupu man-
ako e denai wagubu ke; “Kaiwawoni, apunu Soro natere
Diyerusaremu rabineya kau kiya iyapanagiyoma girita-
miyawa pasu-tamiyawa ki sisiyai iyapana ropani kawaya
tagubu nau wainapuwani.
14 Iyapana kawakawai Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai kasiyara e kwemupu da e karako yewe
Damaskasi bauwena nu notanimei sumanimei ragidai mete
teniyana diburaniyana ki nana.”
15 Apunu Ananaiyasi inako wagubu, ko nu Kaiwawonuga
Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Apunu Soro e ka nau
bigabigani apunai winepuwani ki pokere kau e bameya
kayanuwagi ko kudu eba wainapiyowa. E ewa kaya-yagisi

tawana kwaiyanai ragidai yo kaiwawo dai ki yo tawana Isir-
aero ragidai mete kina mu bamamugu nau sisiyani yogono
umono manako nau sini e pokaiya kawayayagisi kayayagisi.
16 E aita nau pokanere bita midi makari bananapoto ade
nuwaboya kawaya wainapoto ko ki nau niya aita ewa e
kabuwapani.”

17 Apunu Ananaiyasi yona ki waina-pupu ka e kipu ubupu
kayawena kaniyawa da tawa ki bauwena manako kanibu
e idai apunu Soro e mideya tapu, wagubu ke; “Waretani
Soro, nu Kaiwawonuga Iyesu ki kau yabedeya yawatau
matarawena tanai empipi ki e karako kau yabugi kenewena
ki ade pawagana da kau tawana ade empana ki nana nau
tonosinibu bausugubuwani. Kau tawana ade emani manako
Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kaworoto kau
kawarigeya miniyoto siwa manako kasiyara negeni.”
18 E inako wagawa makeya ka iyana tagai yadai maba
apunu Soro e yabuiya gwegwetagubu manako e yabui
pawena tawana ade empupu. Tawana empupu kipu ubupu
manako mu e Iyesu si pokaiya siruwamupu.
19 Siruwamupu kewowena ka e bani kubabu manako kasi-
yara e mideya ade bauwena.

*Apunu Soro natere Damaskasi rabineya Iyesu sisiyai wa-
gawa umawa*

Apunu Soro Iyesu sumapamawa ragidai natere Damaskasi
rabineya mara dai mu mete ika idiwa.
20 E garugaru mena Diyu ragidai mu gurigurimaga tawaiya
kayawena manako ubupu Iyesu sisiyai dimawagawa, wa-
gawa ke; “Apunu Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai.”
21 Iyapana kuduba e yonai ki wainamupu ka mu notamaga
kowena babatagubu, tagubu ke; “Apunu yau e notai ba-
didi wirawena? Natere Diyerusaremu rabineya ka iyapana
gwedewau Iyesu si tagubu ki ka e ubupu mu namutapu ade
e karako Iyesu kowaiyoma yewe Damaskasi rabineya mete
tetamana kawakawai ragidai natere Diyerusaremu idiwu
mu idamugu nakatamana ki nana bauwena. Ko karako e
notai ade badidi wirawena?”
22 Diyu ragidai inako tagubu ko apunu Soro e kasiyarai
kawayawagawa yarawa. E mu paunamugu uburawa Ma-
manuga God e yonai ki mibai kuduba matara-piyawa kasi-
yarai kawaya wagawa ke; “Iyesu e ka nu Iya Negeyana
Apunai Keriso.” Diyu ragidai kuduba natere Damaskasi
idiwa yona ki wainamupu ka mu denai tagamana ba-
batagubu.

23 Mara ropani kawaya kewowena eweya ka Diyu ragidai
dai bautagubu dibimupu idiwa manako apunu Soro mini-
mana po ki keketai kupamawa.
24 Natere Damaskasi kikiramugu ka iyapana gwarantana
iyarau kawaya mosi minimupu wiwiramupu ko tawa ka
gwarantana ki rabineya. Diyu ragidai mu nuwamugu ka Soro
minimana po ki nana wainapamawa ki pokere mara-mara
kemora nawaru ka mu gwarantana ki katamuruiya e dagurai
idiwa. Ko Soro mu sisiyamaga wainapupu,
25 ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai kemorau e
wadumupu keketa rabineya kaumupu manako gwarantana
kawareya ubumpu taburuba pokaiya e kwimpu tagaiya
kaumpu manako e supu wairau ubupu kayawena.

Apunu Soro natere Diyerusaremu kayawena

26 Apunu Soro kayawena natere Diyerusaremu bauwena
ka e Iyesu sumapamawa ragidai ika mete dibipa-mana ewa-
puru mena idiwana ki nana wainapupu. E Iyesu mibai
sumapupu ko mu e berawagana wainamupu ki pokere e
kudeya mete kwaetagamawa.
27 Ko apunu mosi si ka Banabasi e bauwena Soro banana-
pupu Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu bautagubu man-
ako tadebu, wagubu ke; “Apunu yau ka yawatau kaniyawa
da nu Kaiwawonuga Iyesu bananapupu e bonanai matarau
wainapupu manako e ewa kipu ubupu kayawena natere
Damaskasi rabineya kasiyarai kawaya ubupu nu Kaiwa-
wonuga Iyesu e sisiyai iyapana tadeyawa kabukabuwa
umawa.”
28 Apunu Banabasi yona inako wagubu ki pokere Soro
kanibu Iyesu sumapamawa ragidai mete ewapuru idiwa
manako natere Diyerusaremu rabineya kasiyarai kawaya
mete ubupu Iyesu sisiyai wagawa umawa.
29 E Diyu ragidai yona Guriki tagamawa ki mu mete
yona deni deni tagamawa ko mu denai e minimana po
wainamupu.
30 Mu e minimana po ki yonai ka Iyesu sumapamawa
ragidai wainamupu ki pokere mu Soro bananamupu tawana
Sisaraiya kayatagubu manako tono-mupu natere Tasisi
kayawena.
31 Mara ki makeya ka Iyesu suma-pamawa ragidai ika
tawana Diyudiya yo Gariri yo Sameriya rabineya Mamanuga
God nene dibipamawa ki mu kuduba bagi kawaya idiwa.
Iyapana yawira mo mu bamamugu eba kwaetagamawa. Ma-
manuga God mu gwanawatamiyawa ade e Keyai Tanai Bagi
Kawaya pokaiya kasiyara mu tageyawa ki pokere iyapana
ropani kawaya mu notamaga wirawena Iyesu sumapamawa

ragidai mete dibipamawa ewapuru mena idiwa. Mu nuwamaga notamaga eyaka mena nu Kaiwawonuga wainapamawa wiwira-pamawa idiwa.

Apunu Pita tawana Rida yo Diyopa kayawena

32 Apunu Pita tawana tawana umawa wadawa manako mara mosi ka e Mamanuga God e iyapanaiyoma tawana Rida rabineya idiwa ki mu daiyomaga kayawena.

33 Ika bauwena ka e apunu mosi si ka Aeneyasi ki e idai kerarai badabadamawena bisi kaya-wena kwamura ida daikere kewowena daikere apeya eyaka (8) ika kebari kawareya deni mena ukwarawa ki empupu.

34 Empupu manako sibu, wagubu ke; “Aeneyasi, Iyesu Keriso karako iya kau negeyau. Kau kiri uburi kau kebarigi ewopi.” Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka sigira apunai ki iyawena kipu ubupu.

35 Tawana Rida yo Seroni ragidai kuduba matakira ki emupu ka mu nuwamaga notamaga wirawena nu Kaiwawonuga sumamupu.

Ridi mo powena ade iyawena kipu ubupu

36 Tawana Diyopa rabineya ka Iyesu sumapiyawa ridai mosi si ka Tabita ika tondawa. (Yona Guriki were ka mu e si Dokasi simupu.) E maramara bagi mena kwaewagawa iyapana nuwasiyasiya-tagamawa ragidai waitatamiyawa tondawa,

37 ko mara mosi ka e sigira-wena manako powena. Iyapana e kwakwarepui wadumpu siruwamupu manako tawa rabinai tetaiya kebari mempu kawareya tamupu.

38 Tawana Diyopa yo Rida ka eba uwama ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai ika Diyopa rabineya apunu Pita tawana Rida bauwena ki sisiyai waina-mupu ka mu garugaru mena iyapana apeya bibi tonotampu Pita kai kaya-tagubu. Mu kayatagubu kaiwa da bautagubu ka mu Pita simupu, tagubu ke; “Kau garugaru mena nu mete kaigamu.”

39 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e garugaru mena kipu ubupu mete kayatagubu manako ika bautagubu ka mu e bananamupu tawa rabinai tetaiya ki yamupu. Koboro ropani kawaya mete bautagubu e kwagaramupu yadi wadamawa powena ridai ki e werei tagamawa. E naiya iyaiya tondawa makeya gwedegwede marai kawai mu nene yamanapupu tagebu ki mu mete temupu Pita kabuwa-mupu, tagubu ke; “E idai watai ka yau kena.”

40 Apunu Pita ubupu ridi ki kuduba matarau kayatagamana ki nana wagubu manako e eya mena ika tondawa kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu Mamanuga God bameya parauwena manako wirawena powena ridai ki sibu,

wagubu ke; “Tabita, kau kiri uburi.” E yona ki wagawa
makeya ka ridi ki e keyai bauwena e rabineya tewena yabui
papupu Pita empupu manako e kirana uburana kwaewena.
41 E kirana uburana kwaewagawa ka Pita e idai kwebu
waitapupu wadubu bagipupu. Pita ubupu Iyesu sumapa-
mawa ragidai koboro ki mu nene mete wagubu bautagubu
manako e powena ridai ki wadubu iyaiya mu tagebu.
42 Matakira ki sisiyai garugaru mena kawayawena
kayawena tawana Diyopa rabineya manako iyapana ropani
kawaya nu Kaiwawonuga sumamupu.
43 Apunu Pita mara ropani kawaya tawana Diyopa ra-
bineya papa kwakwarai kwererewagana upi kwaewagawa
apunai mosi si ka Saimoni e tawaiya mete ika idiwa.

10

Pita yo Koneriyasi mu bususumaga

1 Tawana Sisaraiya rabineya ka piyara apunai mosi si ka
Koneriyasi tawana Roumi were bau-wena ki ika tondawa.
Piyara ragidai simaga tagubu ke ‘Itari Piyarai’ mu dai ropani
kawaya (100) mu kawaimaga ka eyo.
2 E notai kawaya Mamanuga God bameya ade e tawai
eyaka mena ragidai mete kina maramara Mamanuga God e
si tepapamawa idiwa. Diyu ragidai dai ki imagei ragidai ki e
maramara mu waitatamiyawa ade Mamanuga God bameya
guriguriwagawa tondawa.
3 Mara mosi madega kekerawagawa makeya ka e waro
were maba matarau kawaya Mamanuga God e aneyai mosi
e bameya bauwena uburawa ki empupu. Aneya ki e sibu,
wagubu ke; “Apunu Koneriyasi.”
4 E inako wagawa ka apunu Koneriyasi kudu kwaewena
aneya ki igida mena empiyawa manako denai e sibu, wagubu
ke; “Kaiwawoni, badidi?”
Ko aneya ki daikere wagubu ke; “Kau gurigurinugei iya-
pana imagei ragidai waitatamiyei ki kau Mamanuga God e
yabuiya kwaenugei. E kau nene wainapiyau,
5 ki pokere karako uburi iyapana dai tonotami tawana
Diyopa kayatagisi manako apunu mo si ka Saimoni si daikere
ka Pita e bameya baitagisi.
6 E ka apunu Saimoni mosi papa kwakwarai kwererewa-
gana upi kwaewagau apunai ki e tawai egi papateya ki e
bameya tondau.”
7 Aneya yona ki wagubu kewowena ade kayawena ka
apunu Koneriyasi ubupu e bigabigaiyoma apeya yo piyara
apunai mosi ki maramara Mamanuga God notapiyawa ade

Koneriyasi e diriwai mete kwaewagawa apunai ki mu nene
wagubu bautagubu,
8 manako e aneya bauwena badidi sibu ki sisiyai kuduba
mu tadebu tonotapu tawana Diyopa kayatagubu.

Apunu Pita waro maba mo wadubu

9 Mu ukwampu nawaru puruwena ade kayatagubu kaiwa
da tawana Diyopa bautagamana kwaetagamawa ka apunu
Pita madega paunau wadawa ki makeya kanibu tawa tagaiya
yapu Mamanuga God bameya guriguriwagana ki nana.
10 E guriguriwagawa tondawa da wetei mebu manako iya-
pana tawa rabineya tawiyatagamawa ki makeya ka e waro
maba mo wadubu.
11 E kunuma yagarawena empupu manako aukwara maba
mosi nikakawaneya taburuba apeya apeya umamupu ki
kawarawa empupu.
12 Aukwara ki rabineya ka papa kiyabumaga ebo ebo,
motamota, midiwari mete kina inako idiwa emitapu,
13 manako bonana mosi kunuma were kawapu e sibu,
wagubu ke; “Apunu Pita, kau kiri uburi papa yau namutami
kupi.”
14 Ko Pita denai wagubu ke; “Ae, Kaiwawoni, nau ki pa
mena. Nau ka Diyu apunai, nau kaisini mete kina. Papa
bigibigi ki nau eba kupakani kena.”
15 Apunu Pita inako wagubu ko bonana ki kunuma were
ade kawapu, wagubu ke; “Mamanuga God gwede-gwede
kuduba iyapana nene bagi kawaya tapu ki kau bigibigi eba
siyo.”
16 Bonana ki kawapu marai apeya eyaka manako ki eweya
ka aukwara ki mibi papai ade wirawena kunumau yapu
kayawena.
17 Apunu Pita waro maba wadubu ki mibai notapiyawa
tondawa ki makeya ka iyapana apunu Koneriyasi tonotapu
ragidai ki apunu Saimoni tawai kwaene-pamawa iwa da
imateya bautagubu
18 manako tawa ki ragidai manutampu, tagubu ke; “Apunu
mo si ka Saimoni si daikere ka Pita wi daiyoga bauwena ki e
yewe tondau bo pa mena?”
19 Ki makeya ka Pita tawa tagaiya waro maba wadubu ki
mibai nota-piyawa tondawa manako Mamanuga God e Keyai
e bameya bauwena, wagubu ke; “Kau wainapi; Iyapana
apeya eyaka karako bautagubu kau nene manu wadamu,
20 ki pokere uburi mu bamamugu kayanuwagi. Nau
mu tonotapuwani bautagubu ki pokere mu kudumugu eba
wainapi ko kiri uburi mu mete kaiwagi.”

21 Mamanuga God e Keyai inako wagubu ki pokere Pita
kipu ubupu supu iyapana ki mu bamamugu bauwena man-
ako tadebu, wagubu ke; “Apunu kwaenei kwaigamawa
apunai ki nau yau kena. Wi gwede nana yewe baigubu?”
22 Pita inako wagubu manako mu denai tagubu ke; “Pi-
yara ragidai nu kawainuga apunu Koneriyasi nu tononibu
ki pokere nu yewe baigibi. E ka apunu bagi kawaya mara-
mara Mamanuga God notapiyau tondau. Diyu ragidai e
werei mete tagamu. Ko Mamanuga God e aneyai tanai bagi
kawaya mo tonopupu kawapu e bameya bauwena manako
sibu da apunu mosi si ka Saimoni si daikere ka Pita e bameya
bauwagana yona mo kabuwapana da e wainapana ki nana
wagubu.”
23 Bibi bautagubu ragidai inako tagubu manako Pita denai
mu tadebu, wagubu ke; “Baganai, ko karako kemorawagau
ki pokere umunumuri da nu mete yewe ukwapamu manako
marawani were kaigamu.”
Mu ukwampu nawaru puruwena ka mu Pita bananamupu
mete kayatagubu. Tawana Diyopa ragidai Iyesu suma-
pamawa ki mu dai mete kayatagubu. Mu kayatagubu kaiwa
idiwa da kemora-wena yawatau ukwamupu,
24 manako nawaru puruwena ade kayatagubu kaiwa da
tawana Sisaraiya apunu Koneriyasi e tawaiya bautagubu.
Apunu Koneriyasi tawaiya bautagamawa ka e eya mu
nawanamaga ika tondawa. E tawai rabineya ka iyapana
ropani kawaya, e ewai ade e kowaiyoma mete kina ki ika
ewapuru mena dibimupu idiwa.
25 Pita tawa rabineya yarana kwae-wagawa ka apunu
Koneriyasi yauda bauwena e empupu manako kwarisi-wena
e ramatai kawareya ubupu Pita wiwirapupu e si esida
tepapupu.
26 Ko Pita ubupu e idaiya wadubu manako sibu, wagubu
ke; “Kau uburi. Nau ka eba kawai mosi. Nau ka pa iyapana
kaina.”
27 Pita apunu Koneriyasi inako sibu mete ewapuru tawa
rabineya yapu manako e yabu tapu iyapana ropani kawaya
ika tawa rabineya dibimupu idiwa ki emitapu.
28 E tadebu, wagubu ke; “Nu Diyu ragidai nu kaisinuga ki
wi kataigau. Iyapana kwaiyanai ragidai wi maba ki wi ba-
magau nu daiyoga eba baigamu. Ko Mamanuga God karako
nau kabuwasinibu da nau iyapana berokoi bo bigibigi eba
nidiyana ki nana wagubu,
29 ki pokere wi nau bibini tonomupu ki nau eba
basarasugu-buwani ko nau garugaru mena bausugu-buwani
yau kena. Ko karako nau sidimuri; Wi gwede nana nau nene
iwagubu?”

30 Apunu Pita inako wagubu manako apunu Koneriyasi de-
nai e sibu, wagubu ke; “Mara yau makeya mara apeya apeya
nu taganugu kayawena madega kekerawagawa ki makeya ka
nau Mamanuga God bameya guriguri-sugekeya tondekeya
manako apunu mosi e aukwarai poe tanai kawaya utawena
ki nau yabaraneya bauwena uburawa empuwani.
31 Empekeya manako e ubupu nau sidibu, wagubu ke;
“Apunu Koneriyasi, kau guriguri-nugei ade iyapana im-
agei ragidai waitatamiyei ki kau Mamanuga God e yabuiya
kwaenugei. E kau nene wainapiyau,
32 ki pokere karako iyapana dai bibi tonotami kayatagisi
tawana Diyopa rabineya apunu mosi si ka Saimoni si daikere
ka Pita e bameya baitagisi. E ka apunu Saimoni mosi papa
kwakwarai kwererewagana upi kwaewagau ki e tawai egi
papateya ki e bameya tondau.”
33 Aneya ki nau inako sidibu ki pokere nau ubupuwani kau
bibigi tonopuwani manako kau bagi kawaya garugaru mena
nau diriwani siyapi baunugibi. Nu karako yewe Mamanuga
God e yabuiya dibimipi idiwei nu Kaiwawonuga gwede yonai
nu kabuwaniyana nidibu ki wainapa-mana nawanai kau
nawananimei.”

Apunu Pita dimawena

34 Apunu Koneriyasi inako wagubu manako Pita ubupu
dimawena, wagubu ke; “Nau karako wainapakani weta-
wetara da Mamanuga God e yabuiya ka iyapana kuduba nu
kiyabunuga eyaka mena.
35 Tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau iyapana nima Mamanuga God wiwira-piyau ade
e berai bagi mena kwaewagau ki ka Mamanuga God yagisi da
e ka baganai.
36 Wi kataigau da Mamanuga God yona mosi tonopupu
nu Isiraero ragidai nu bamanugu bauwena. Yona ki kena
ki ka nu Iya Negeyana Apunai Iyesu Keriso e yonai bagi
kawaya. Mamanuga God e eya Gubagai Iyesu nu doboniyana
ki nana tonopupu da e yo nu kuduba rabinanuga eyakamena-
wagana ki nana. Iyesu e ka iyapana kuduba nu Kaiwa-
wonuga kawaya.
37 Apunu Diyoni dimawagawa iyapana siruwatamiyawa
makeya yauda badidi yabiri tawana Gariri rabineya wena-
wagawa yabadawa manako ewa tawana Diyudiya rabineya
mete wenawena ki sisiyai kuduba wi wainamupu kewo-
wena.
38 Wi kuduba kataigau da Mama-nuga God e Keyai Tanai
Bagi Kawaya ki kawapu tawana Nasareta mu apunu-maga
Iyesu e kawareya minibu siwa kasiyara kwebu. Mamanuga

God e mete ewapuru iwa ki pokere Iyesu tawana tawana umawa wadawa upi bagi mena kwaewagawa. Iyapana gwedewau Berokoi Apunai Seitani e idai rabineya idiwa ki ka e mu mete iyatamiyawa umawa.

39 Nu Diyu ragidai nu tawanugu tawanugu ade natere Diyerusaremu rabineya mete kina e badidi kwae-wagawa umawa nu yabunugere matarau empemeya ki sisiyai nu karako iwegemei. Iyapana ubumpu ripa korosi naureya e minimupu poyo,

40 ko mara apeya eyaka kewowena eweya ka Mamanuga God wagubu manako e ade iyawena kipu ubupu nu pau-nanugu matarawena, ko ki kuduba nu yabunugere emipi.

41 Eba iyapana kuduba e iyawena kipu ubupu ki emupu ko nu gwedewau Mamanuga God nu winenibu da nu e sisiyai iyapana tademana ki nana ki nu mena ka e ade iyawena kipu ubupu ki matarau emipi ade bani yo awana e mete kubamipi.

42 Ko Iyesu nu nidibu, wagubu ke; “Yona yau iyapana tadeyoi; Nau Mamai God nau mena winesinibu da nau aita ewa uburani iyapana iyaiya bo popai kuduba nau idani gurai mu naurimugu ugwaditamoni ragiragi.”

43 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki mu kuduba Iyesu sisiyai yau tagamawa ke; ‘Iyapana nima e sumapoto ki ka Mama-nuga God uburoto Iyesu e si kasiyarai pokaiya iyapana ki e bigi kuduba deni mena surupoto.’ ”

44 Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu apunu Pita e yonai wainapamawa ragidai kuduba mu kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu.

45 Diyu ragidai Iyesu suma-pamawa Pita mete bautagubu ragidai gwede wenawena ki emupu ka mu notamaga kowena mibai ka Mamanuga God naiya e Keyai Tanai Bagi Kawaya mu muga puyo tagebu ki maba e karako tawana kwaiyanai ragidai mete kina puyo ki tagebu.

46 Tawa ki ragidai mu tenawarimaga wirawena da mu yona yona kuduba tagamawa Mamanuga God e si tepapamawa ki apunu Pita e kowa-iyoma mete kina mu mubo wenagu-mugere wainamupu,

47-48 ki pokere Pita wagubu ke; “Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya naiya nu kawarinugu minibu siwa kasi-yara negebu ki maba e karako iyapana yau mete kasiyara tagebu ki pokere mu karako Iyesu e si pokaiya siruwatagisi. Mu yawatamaga ki nu eba bodapamu.”

Pita mu siruwatamana ki nana wagubu ki pokere mu Iyesu Keriso e si pokaiya iyapana ki siruwatampu. Siruwatampu

kewowena ka iyapana ki apunu Pita munamupu, tagubu ke;
“Kau garugaru mena eba kayanuwagi ko mara dai nu mete
yewe idiwomu were kayanuwagi.”

11

Pita natere Diyerusaremu kayawena

1 Tawana kwaiyanai ragidai Mamanuga God e yonai
waina-mupu sumamupu ki sisiyai Iyesu tonotapu ragidai
mu kowamuguma mete kina tawa tawa tawana Diyudiya
rabineya wainamupu.
2 Apunu Pita wirawena natere Diyerusaremu ade
kayawena manako e ika bauwena ka iyapana Iyesu
sumapamawa ragidai dai ki iyapana kwakwarepumaga
mete wakapamana yonai tagamawa ragidai ki e bameya
bautagubu manako mu bonanamaga ragiragi kawaya e
simpu wirawira, tagubu ke;
3 “Kau kaisi beranugibi tawana kwaiyanai ragidai mu
kwakwarepumaga eba wakamupu ki mu bamamugu daiyo
kayanugibi ade mu banimaga mete kubabi.”
4 Mu inako tagubu ki pokere Pita ubupu e badidi empupu
bo wainapupu ki kuduba supasupai mena mu kabuwa-tapu,
wagubu ke;
5 “Nau tawana Diyopa rabineya Mamanuga God bameya
gurigurisugekeya tondekeya da nau waro maba bagi kawaya
mo wadu-buwani. Nau gwede mosi aukwara kawaya maba
nikakawaneya taburuba apeya apeya pokaiya umamupu
kunumau kawarawa da nau bamaneya bauwena ki em-
puwani.
6 Empuwani wetawetara manako aukwara ki rabineya ka
nau papa kiyabumaga ebo ebo ade motamota yo midiwari
ropani kawaya inako emitapuwani.
7 Emita-puwani manako nau bonana mosi wainapuwani,
wagubu ke; ‘Pita, kau kiri uburi papa yau namutami kupi.’
8 Bonana ki inako wagubu ko nau denai suwagubuwani ke;
‘Ae, Kaiwawoni, nau ki pa mena. Nau ka Diyu apunai. Nau
kaisini mete kina. Papa bigibigi ki nau eba kupakani kena.’
9 Nau inako suwagubuwani manako bonana ki kunumau
ade kawapu, wagubu ke; ‘Mamanuga God gwedegwede
kuduba iyapana nene bagi kawaya tapu ki kau bigibigi eba
siyo.’
10 Bonana ki kawapu marai apeya eyaka manako ki eweya
ka aukwara ki mibi papai ade wirawena kunumau yapu
kayawena.
11-12 Yapu kayawagawa makeya ka iyapana apeya eyaka
tawana Sisaraiya were nau kani bautagubu. Bibi ragidai ki

mu ka eba Diyu ragidai ko mu tawa ki nau tonde-keya ki bau-
tagubu ki ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya nau
sidibu da nau kudu eba wainapana ko iyapana ki mete kaya-
sugana ki nana wagubu ki pokere nau kipuwani ubupuwani
mu mete kaigibi. Nau natere Diyopa ragidai ida daikere
kewowena daikere eyaka mena (6) yau mete waratapuwani
iyapana ki bananamipi mete kaigibi. Nu kaigibi iweya wade-
meya da tawana Sisaraiya baigibi ki ka nu apunu mosi si ka
Koneriyasi e tawaiya yamipi,

13 manako apunu Koneriyasi yona yau nidibu, wagubu ke;
'Aneya mosi bauwena nau tawaneya uburawa empuwani
manako e nau sidibu, wagubu ke; 'Bibi ragidai tonotami
tawana Diyopa kayatagisi apunu Saimoni si daikere ka Pita
siyomoto da e yabadini.

14 E baiyagisi manako kau tawagi eyaka mena ragidai
mete kina Mamanuga God iya waunai negeyana ki sisiyai e
uburoto wi nidini manako wi kuduba iya waunai wadumuri.'

15 Apunu Koneriyasi ubupu nu inako nidibu manako nau
waunai dimasuge-keya makeya ki ka Mamanuga God e Keyai
naiya nu kawarinugu minibu siwa kasiyara negebu ki maba
e tawana kwaiyanai ragidai ki mu kawarimugu inako mete
minibu siwa kasiyara tagebu.

16 Nau ki kuduba empuwani ki ka nau notani paparawena
nu Kaiwawonuga Iyesu naiya nidibu ki yonai nau waina-
puwani. E naiya yona yau nu nidibu, wagubu ke; 'Apunu
Diyoni ubupu awana pokaiya wi siruwanibu ko nau uburani
Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya wi
siruwaniyani kasiyara negeyani.'

17 Nu naiya ubumpi nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso
sumamipi manako e puyo Mamanuga God e Keyai tonopupu
deni mena nu negebu ki maba e karako tawana kwaiyanai
ragidai mete tagebu. Nau ka iyapana kaina ki pokere nau
badidi maba Mamanuga God e yawatai bodapani?"

18 Apunu Pita yona ki wagubu wainamupu ka iyapana ki e
yona denai mo eba simpu wirawira ko mu Mama-nuga God e
si tepamupu, tagubu ke; "Mamanuga, kau nuwagibi manako
kau tawana kwaiyanai ragidai mete kina mu bigimaga su-
rupipi mu rabinamaga wirapipi manako iya waunai tagebi."

Iyesu sumapamawa ragidai natere Antiyoka rabineya idiwa

19 Iyapana apunu Stiweni bowa were minimupu poyo ki
makeya ka mu Iyesu sumapamawa ragidai kuduba mete
giritampu pasutampu ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai
ki daburimupu mu mubo mubo tawana tawana kaya-tagubu.

Mu dai ki tawana uwama kawaya kayatagubu tawana Ponisiya yo Saiporosi yo natere Antiyoka bautagubu manako mu ika ubumupu Iyesu e sisiyai Diyu ragidai mu mubo mena ika idiwa ki tademawa kabukabuwa. Ko tawana kwaiyanai ragidai ki mu Iyesu sisiyai mu eba tademawa.

20 Ko Iyesu sumapamawa ragidai dai ki tawana Saiporosi yo Sairini were bautagubu ki mu kimpu ubumpu natere Antiyoka kayatagubu manako mu ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu e yonai bagi kawaya tawana kwaiyanai ragidai ika idiwa ki mu mete tademupu.

21 Mamanuga God mu kasiyara tagebu ki pokere iyapana ropani kawaya mu yonamaga wainamupu manako mu notamaga wirawena nu Kaiwawonuga mete sumamupu.

22 Natere Antiyoka ragidai mu notamaga wirawena ki sisiyai Iyesu sumapamawa ragidai Mamanuga God nene dibipamawa ika natere Diyerusa-remu rabineya idiwa ki wainamupu manako mu apunu Banabasi tonomupu natere Antiyoka kayawena.

23 E ika bauwena manako iyapana ika idiwa bita mubo wadamana ki Mamanuga God e rikapupu deni mena mu waditapu bagi ki matakirai apunu Banabasi empupu ki pokere e rabinai bagiwena manako e ubupu iyapana ki gwaiyabatapu, wagubu ke; “Wi Kaiwawonuga Iyesu bameya naigida mena kwaiwogoi, e mena notapiyoi sumapiyoi ade e mena yonai wadoi yamoi.”

24 Apunu Banabasi e ka apunu bagi kawaya. E notai kawaya daganani Iyesu bameya ade Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya e rabineya posiwena. E sumai ka mete kawaya ki pokere iyapana ropani kawaya e yonai wainamupu ki ka mu nu Kaiwawonuga sumamupu.

25 Apunu Banabasi ubupu apunu Soro e kwaenei tawana Tasisi supu kayawena,

26 manako umawa da bananapupu ka mu ewapuru mena wiratagubu natere Antiyoka ade kaya-tagubu. Mu kwamura eyaka mena ika idiwa Iyesu sumapamawa ragidai Mamanuga God nene ika dibipamawa ki mu ropani kawaya mete yona tademawa kabukabuwa idiwa. Ki makeya ka natere Antiyoka ragidai Iyesu suma-pamawa ragidai yabiri simaga waunai ‘Keriso Ragidai’ tademupu.

27 Mara ki makeya ka iyapana dai ki Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai natere Diyerusaremu kamadumpu sumpu natere Antiyoka bautagubu.

28 Mu iyapanamaga mosi si ka Agabasi. E Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya ubupu iyapana tadebu, wagubu

ke; “Mamanuga God nau kabuwasinibu da nu yabaranugu ka tawana tawana kuduba kapoi kawaya mosi yabadau.” (Kapoi ki ka tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Korodiyasi kaiwawowagawa tondawa ki makeya bauwena.)

29-30 Apunu Agabasi inako wagubu ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai eyaka eyaka mu kowamuguma waita-tamana ki nana wainamupu. Mu mubo mubo bowa madai dai temupu mu mubo denemugu denemugu ewapuru dibimupu manako mu bowa madai ki temupu apunu Banabasi yo Soro tagemupu da mu ubumana tawana Diyudiya kayataga-mana debai ragidai Mamanuga God e iyapanaiyoma kwayubatamawa ika idiwa ki tagemana ki nana.

12

Iyapana apunu Diyemesi minimupu poyo

1 Mara ki makeya ka kaiwawo Erodi Iyesu sumapamawa ragidai Mamanuga God nene dibipamawa idiwa ki mu giritamana pasutamana ki kerarai birikapupu.

2 E wagubu manako piyara ragidai ubumpu apunu Diyoni e tatai Diyemesi kereba pokaiya ugwadumpu poyo.

3 Diyu ragidai ki emupu ka mu rabinamaga bagiwena ki pokere kaiwawo Erodi ubupu apunu Pita mete wadamana ki nana wagubu. (E yona ki wagubu makeya ka Diyu ragidai ‘Parawa Pa Pasumana Kupei’ ki kupe-tagamawa.)

4 Piyara ragidai apunu Pita wadumpu diburamupu manako piyara kuduba ida esida kewowena kerapu daikere kewowena daikere eyaka mena (16) mara mo apeya apeya bautagamawa Pita goparapamawa ade kayatagamawa manako mu ewamugu ka apeya apeya ade bautagamawa, mu inako kwaetagamawa. Kaiwawo Erodi e notai wagubu da; “Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ yau kewoyagisi ki ka nau apunu Pita yadani Diyu ragidai mu yabaramugu tarani nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi manako mu ewa e minimoto poyo.’

5 E inako waina-pupu ko apunu Pita diburawena tondawa ka Iyesu sumapamawa ragidai kuduba dibimupu Mamanuga God bameya Pita nene maramara mu nuwamaga nota-maga eyaka mena pokaiya guriguri-tagamawa idiwa.

Apunu Pita dibura rabineya bauwena kayawena

6 Marawani didiburu mena ka kaiwawo Erodi nuwaiya ka apunu Pita Diyu ragidai mu yabaramugu tarana e idai gurai e naureya ugwadana ragiragi ki nana wainapupu. Ko kemora ki rabineya ka piyara ragidai apeya Pita paupunamupu mete ukwapamawa. E idai ka mu taburuba apeya ragiragi kawaya

pokaiya umamupu dokodoko ade dibura katamuruiya ka
piyara ragidai dai mete dagura ubumawa.

7 Garugaru mena ka Mamanuga God e aneyai mosi ika
bauwena manako dibura tawai rabineya tanai minibu siwa.
Aneya ki kanibu Pita mideya minibu wadubu kwisipupu
manako sibu, wagubu ke; “Pita, kau garugaru mena kiri
uburi.” Aneya ki inako wagawa makeya ka taburuba e idai
umamupu ki kuduba purupurutagubu gwetagubu,

8 manako aneya ki Pita ade sibu, wagubu ke; “Kau kerapugi
kwakwarai tepi umari ade kau mairagi kau naurigeya mete
umari.” Pita ki kwaewena ka aneya e ade sibu, wagubu
ke; “Kau aukwaragi pokaiya utanuwagi nau ewaneya ya-
bodowa.”

9 Aneya Pita bananapupu ko mu dibura tawai ki ka-
madamana kwae-tagamawa ka Pita aneya badidi kwae-
wagawa empupu ki e notai wagubu ke; “Yau ka nau bani
waro maba wadakani.”

10 Mu sumpu dagura yabiri uburawa apunai ki raurumupu
sumpu paunau uburawa apunai ki mete raurumupu man-
ako kaimpu gudu siyarai kirama pokaiya yamanamupu ki
bautagubu. Ika bautagamawa ka gudu ki natere deneya
ebo siwawena manako mu matarau bautagubu kayatagubu
kaiwa da yawatau ka aneya ki bani gogawena garugaru
mena Pita kamadubu kayawena.

11 Kamadubu kayawagawa makeya ka apunu Pita e notai
paparawena, wagubu ke; “Karako nau kataineya da nau
waro maba eba wadubuwani ko aneya ki matarau nau nene
kwaewena. Mamanuga God e aneya ki tonopupu da Diyu
ragidai kaiwawo Erodi e kasiyarai pokaiya gwede mo nau
bamaneya berapamana wainapamawa ki mu eba kwaetaga-
mana ki nana.”

12 Pita wainapupu da e mibai dibura tawai ki kamadubu
matarau bauwena ka e kayawena apunu Diyoni si daikere
ka Maki e inai Meri e tawaiya bauwena. Tawa ki rabineya
ka Iyesu sumapamawa ragidai ropani kawaya ika dibimupu
guriguritagamawa idiwa.

13 Pita ika bauwena gudu minibu manako tawa ki bigabigai
munu ridai mosi si ka Roda gudu kwaipana ki nana kaniyabu.

14 E Pita bonanai wainapupu ka e mamama-wena gudu
eba kwaipupu ko garugaru mena wirawena iyapana tawa
rabineya idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Apunu Pita bauwena
gudu tagaiya burida uburau.”

15 Iyapana yona ki wainamupu ka mu denai tagubu ke;
“Kau babanugibi nuwegei.” Ko munu ridai ki yona ki
kawareya kawareya ade wagawa tondawa ki pokere iyapana

tagubu ke; “Ki ka eba Pita e eya bauwena ko ki ka bani e
aneyai mosi ki bauwena.”
16 Ko Pita gudu kawareya kawareya miniyawa uburawa
ki pokere iyapana dai kaimpu gudu ki kwaimupu. Gudu
kwaimupu manako Pita ika uburawa emupu ka mu notam-
aga kowena kodabamaga kamupu.
17 Ko Pita e idai bagipupu mu yona kerekereretagamana
ki nana wagubu manako nu Kaiwawonuga dibura rabineya
badidi kwaewena wadubu tonopupu ki sisiyai kuduba e mu
kabuwatapu. Kabuwatamiyawa da kamadubu ade wagubu
ke; “Kaiwagi nau sisiyani yau apunu Diyemesi e kowaiyoma
kuduba mete tademuri.” E inako wagubu manako kamadi-
tapu tawana mo kayawena.
18 Mu ukwampu nawaru puruwena ka piyara dagura ubu-
mawa ragidai ki apunu Pita eba emupu ki pokere mu ba-
batagubu, tagubu ke; “E ka bani bauwena kayawena.”
19 Kaiwawo Erodi piyara ragidai Pita ade kwaenepamana
ki nana tonotapu ko mu e eba banana-mupu ki pokere
Erodi dagura ubumawa ragidai ki mu muga nene wagubu
bautagubu. Bautagubu, pari wirawira-tamiyawa da ka-
madubu, mu taunimana po ki nana wagubu manako ewa
kipu ubupu tawana Diyudiya kamadubu supu tawana Sis-
araiya bauwena manako ika tondawa.

Kaiwawo Erodi powena

20 Kaiwawo Erodi tawana Taya yo Saidoni ragidai mu ba-
mamugu gagaya kawaya mo wainapupu ki pokere mara mosi
ka iyapana ki kuduba dibimupu kaiwawo Erodi e rabinai
wadamana bagi ki nana e bameya kayatagubu. Mu kay-
atagubu kaiwa da bautagubu ka mu yabiri kaiwawo Erodi
e tawai ki kwayubapiyawa apunai mosi si ka Barastasi e
wade manamanamamupu waretamupu manako ewa ka mu
kaiwawo Erodi e eya bameya bau-tagubu. Mu nuwamugu ka
e mete dobopamana ki nana mibai ka mu banimaga kuduba
ka kaiwawo Erodi e tawaneya bauwagawa.
21 Mara mosi ki mu winemupu makeya ka kaiwawo Erodi e
kaiwawo-wena monagai aukwara bagi kawaya mo wadubu
kaupupu manako yona-wagana kemai kawareya yapu ika
dimawagawa uburawa.
22 E ika dima-wagawa uburawa ka iyapana mu bonanam-
aga ragiragi kawaya tagubu ke; “Yau ka eba apunu kaina mo
wagau ko yau ka nu kawainuga sumapemei e eya wagau.”
23 Kaiwawo Erodi yona ki wainapupu ka e rabinai bagi-
wena. E eba Mamanuga God e si tepapupu ko e eya si
tepapupu ki pokere Mamanuga God e aneyai mosi garugaru

mena bauwena Erodi bita kwebu manako ki makeya ka mo-
tamota rasirasi dai e rewonai baumupu manako e powena.
24 Mara ki makeya ka Mamanuga God e yonai kawayawena
kayawena.
25 Apunu Banabasi yo Soro mu upimaga natere
Diyerusaremu rabineya kwaetagamawa ki kewomupu
manako ade wiratagubu natere Antiyoka kaya-tagubu.
Mu apunu Diyoni si daikere ka Maki bananamupu mete
kayatagubu.

13

Mu apunu Banabasi yo Soro winetampu tonotampu

1 Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa
ragidai natere Antiyoka rabineya idiwa mu paunamugu ka
iyapana dai Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-
mawa ade dai e yonai iyapana tademawa kabukabuwa mete
kina. Iyapana ki mosi ka Banabasi, mosi ka Soro, mosi ka
Simiyoni ki mu si daikere Pinai Apunai simupu, mosi ka
Rusiyasi tawana Sairini mu apunumaga mosi, ade mosi ka
Manaeni, e ka tawana Gariri mu kaiwawomaga Erodi mete
ewapuru kawakawayatagubu sipumamaga eyaka mena.
2 Mara mosi mu guriguri nene bani kamadumpu Ma-
manuga God bameya ewapuru mena guriguritagamawa si
tepapamawa idiwa ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya mu tadebu, wagubu ke; “Wi karako apunu Banabasi
yo Soro nau nene winetamuri tonota-muri da mu nau upini
purupuwani tagebuwani ki mu yodomono.”
3 Mama-nuga God e Keyai inako wagubu ki pokere iyapana
ki guriguri nene bani kamadumpu guriguritagamawa idiwa
da kamadumpu manako mu idamaga apunu Banabasi yo
Soro mu kawarimugu nakamupu tonotampu kayatagubu.

Banabasi yo Soro tawana Saiparasi kayatagubu

4 Mamanuga God e Keyai apunu Banabasi yo Soro inako
tonotapu ki mu sumpu tawana Serusiya bautagubu manako
waka mosi ika wadumupu ruku mosi si ka Saiparasi kay-
atagubu.
5 Mu tawana Saiparasi bautagubu ka mu natere mosi si ka
Saramisi kayatagubu manako ika bautagubu ka mu kaimpu
Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya yamupu
manako Mamanuga God e yonai ika dimatagamawa idiwa.
Apunu Diyoni si daikere ka Maki mete ika bauwena mu
waitatamiyawa tondawa.
6 Mu natere Saramisi kamadumpu manako kerapumugu
kayatagubu kaiwa idiwa da ruku ki papasi daikere tawana
Paposi bautagubu manako kweri wasisinai apunai mosi si

ka Bara-Iyesu ika bananamupu. Apunu ki ka Diyu apunai.
E maramara wagawa da e ka Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa ko ki pa mena. E yona pa berawa-
gawa.
7 E waretai ka waira ki mu kawaimaga si ka Sogiyasi Porasi.
Apunu Sogiyasi Porasi e notai ka supasupai kawaya. E
nuwaiya Mama-nuga God e yonai wainapana waina-pupu ki
pokere e apunu Banabasi yo Soro nene wagubu bautagubu.
8 Ko kweri wasisinai apunai Bara-Iyesu (e si yona Guriki
were ka Eremasi) e bau-wena mu yonamaga bodabodapupu,
mibai ka e eba nuwaiya e waretai ki Iyesu sisiyai wainapana
sumapana ki nana.
9 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu
apunu Soro si daikere ka Poru e rabineya posiwena kasiyara
kwebu manako Poru ubupu kweri wasisinai apunai ki yabu
doko-dokopupu sibu, wagubu ke;
10 “Kau ka Berokoi Apunai Seitani e munui mosi. Gwedeg-
wede bagibagi supasupai kuduba ka kau iyaragiyoma. Nota
berokoi ebo ebo kau rabinageya posi-wena ki pokere kau
maramara iyapana wade wirawiratamiyei ade beraberatamiyei tondei. Mamanuga God e yawatai supasupai bagi ki
kau maramara wade kiyokiyopana giripana wainapiyei,
11 ki pokere nau karako suwagani wainapi; Mamanuga God
e kasiyarai karako kaworoto kau bamageya bai-yagisi kau
yabugi kenepoto da kau mara badibadi madega tanai mo eba
emani.”
Apunu Poru yona ki wagawa makeya ka gwede mosi
oroguma pinai kawaya maba garugaru mena bauwena
apunu Eremasi e yabui kenepupu manako e tawana mo eba
empupu. E tawana mo eba empiyawa ki pokere e iyapana
e idaiya wadana waitapana kayawagana ki nana ki kwae-
newagawa kaniyawa yabadawa.
12 Waira ki kawaimaga gwede wenawena ki empupu ade
nu Kaiwawonuga Iyesu e sisiyai mete wainapupu ki ka e
notai kowena manako e nu Kaiwawonuga sumapupu.

Poru e kowaiyoma mete kina natere Antiyoka kayatagubu

13 Apunu Poru e kowaiyoma mete kina waka kawareya ade
positagubu tawana Paposi kamadumpu manako kayatagubu
kaiwa da natere mosi si ka Pega tawana Pampiriyo rabineya
ki bautagubu. Bautagubu ka apunu Diyoni si daikere ka
Maki e midi togawena mu ika kamaditapu wirawena natere
Diyerusaremu ade kayawena,
14 ko apunu Poru yo Banabasi mu kimpu ubumpu natere
Pega ki kamadumpu manako kayatagubu iwa wadamawa da
natere Antiyoka tawana Pisidiya rabineya ki bautagubu. Mu

ika bau-tagubu idiwa da aiyata marai ki mu kaimpu Diyu
ragidai mu gurigurimaga tawaiya yamupu idiwa.
15 Mu idiwa da iyapana ubumpu oragai apunai Mosisi
e gora tapu ki iyabamupu kewowena ade oragai ragidai
Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
mu okamaga ki dai mete iyabamupu kewowena ka guriguri
tawai ki debai ragidai ubumpu Poru yo Banabasi manu-
tampu, tagubu ke; “Edamani, iyapana rabinamaga kirana
uburana mamama wainapamana yonai ki dai wi bamagau
mete kina bo pa mena?”

16 Apunu Poru ubupu iyapana yona kerekereretagamana
ki nana e idai bagipupu manako tadebu, wagubu ke; “Iya-
pananiyoma tawana Isiraero ragidai ade tawana kwaiyanai
ragidai mete kina yewe Mamanuga God wiwira-piyamu e si
tepapiyamu idiwu, nau yonani suwagani ki wi wainapumuri;
17 Mamanuga God ubupu tawana Isiraero ragidai nu
ripakwarakwara-nuguma e eya iyapanaiyoma mu winetapu.
Mu tawana Idipi rabineya iyapana bigabigamuguma kwae-
tagamawa ki makeya ka e mu waita-tamiyawa da mu iya-
panamuguma kawayawagawa yarawa. E kasiyarai kawaya
ki pokaiya ka e mu waratapu tawana Idipi kamadumpu
kayatagubu,
18 manako mu kwamura apunai apeya (40) kwaitana
gwabau ukwapamawa idiwa ki rabineya ka e maramara mu
kwayubatamiyawa tondawa ko e midi mu bamamugu eba
togawena.
19 Tawana Kainani rabineya ka iyapana yonamaga ebo
ebo kuduba ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki e
ubupu mu siwakeketapu manako mu waira-maga ki e eya
iyapanaiyoma tawana Isiraero ragidai umani tadebu.
20 Mu kwamura rowarowa kawaya 450 ika idiwa man-
ako ki eweya ka Mamanuga God mu wade supasupata-
mana ragidai tagebu iyapana bagi kawaya idiwana ki nana.
Mu inako idiwa yamawa da Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai Samuwero ubupu.
21 Ki makeya ka iyapana kaiwawo nene genetagamawa
manako Mamanuga God mu apunu Kisi e gubagai si ka Soro
mu kaiwawomaga tagebu. Apunu Soro e ka kunu Bendimani
ki wenai wenawena kwamura apunai apeya kewowena (40)
ki rabineya kaiwawowagawa tondawa.
22 Kwamura apunai apeya (40) ki kewowena eweya ka
Mamanuga God ubupu kaiwawo Soro e si kaupupu manako
kaiwawo watai ki e apunu Dewida kwebu. E Dewida nene
wagubu ke; ‘Apunu Diyesi e gubagai Dewida ki e kwaitana
nau nuwaneya. Nau badidi suwagani ki e wainapoto deneya

deneya kwaeyagisi.’
23 Oragai apunai Dewida e momai ka apunu Iyesu ki Ma-
manuga God nu Isiraero ragidai nu iya negeyana ki nana
tonopupu. Mamanuga God naiya gwaiyaba wagubu ki mibai
karako wana bauwena yau kena.
24 Iyesu eba bauwena ki makeya ka apunu Diyoni ubupu
nu Isiraero ragidai nidibu, wagubu ke; ‘Wi beraga berokoi
karako kamadumuri wi notaga wirayagisi da nau wi siruwa-
niyani.’
25 Apunu Diyoni Mamanuga God e upi ki kewopana
kwaewagawa ki makeya ka e iyapana manutapu, wagubu ke;
“Wi wainapiyamu da nau ka nima? Apunu ki e nawanai wi
idiwu ki eba nau ko e aita nau ewaneya baiyagisi. E bigabigai
nau kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai ki rikapana
ko nau ka eba bagi ki pokere tondakani.’ Apunu Diyoni inako
wagubu.”
26 Poru bususu inako wagawa tondawa da kamadubu,
ade wagubu ke; “Iyapananiyoma, oragai apunai Eburamu e
wenai ade tawana kwaiyanai ragidai yewe Mamanuga God
wiwirapiyamu e si tepapiyamu mete kina, nau yonani ade
suwagani ki wi wainapumuri; Mamanuga God iya waunai
nu negeyana yonai wagubu ki mibai nu bamanugu wana
bauwena.
27 Ko natere Diyerusaremu ragidai ade nu kawa-
kawainuguma mete kina ki mu eba wainamupu da Iyesu
nu iyanuga nene bauwena. Oragai ragidai Mamanuga God
e bonanai wainapamawa oka tamawa ki mu okamaga ki
mu aiyata marai maramara iyabapiyamu idiwu ko yona ki
mibai mu eba wainapiyamu. Ko Iyesu powagana ki nana
ki yonai Mamanuga God e okai takari kawaya wagubu ki
mibai wenawagana ki nana ka mu Iyesu wadumpu ade mu
idamaga gurai e naureya ugwadumpu ragiragi.
28 E gwede mo eba paerepupu da mu ki gwawai e minimana
po ki nana ko mu e pa asusu wadumupu apunu Pairasi e
idaiya tamupu, tagubu ke; ‘Kau nuwagi da mu apunu yau
minimoto poyo.’
29 Mamanuga God e naiya mena Iyesu nene wagubu ki
kuduba mu makeya makeya kwaetagubu kewowena man-
ako mu ubumpu e kwakwarepui ripa korosi naureya min-
imupu poyo ki wadumpu kayatagubu ragu mo rabineya
tamupu.
30 Ko Mamanuga God e wagubu ki pokere e umuneya ka
Iyesu ade iyawena kipu ubupu,
31 manako mara ropani kawaya mareya mareya iyapana
tawana Gariri yo Diyerusaremu yawateya naiya e mete ika
iwa ragidai ki mu bamamugu matarau bauwagawa. Iyapana

ki kena mu karako Iyesu e sisiyai tawana Isiraero ragidai
tadeyamu kabukabuwa iwu,
32-33 ade nu mete kina e yonai waunai bagi kawaya ki wadi-
mipi karako wi nidimana ki nana yewe baigibi. Iyesu powena
ko e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya ade iyawena kipu
ubupu kayawena ki pokere Mama-nuga God nu ripakwarak-
waranuguma badidi tageyana ki nana gwaiyaba wagubu ki
mibai karako nu yo wi ewapuru bamanugu wana bauwena
yau kena. Mamanuga God e 'Umayo Okai' apeya ki rabineya
ka mu Iyesu e sisiyai oka pokaiya tamupu, tagubu ke;
'Mamanuga God wagau; Karako nau Gubagani kau ade kau
Mamagi ka nau.'
34 Iyesu e kwakwarepui uruba rabineya eba puwawagana
ko e ade iyawagana kirana uburana ki nana ki sisiyai ka
Mamanuga God naiya mena inako wagubu ke;
'Nau naiya mena apunu Dewida wadana bagi ki gwaiyabai
bagi kawaya sibuwani,
ko ki nau karako kau nidiyakani mibai wadiniyakani bagi.'
35 Mamanuga God e okai mosi rabineya ka oragai apunai
Dewida oka yau tapu, wagubu ke;
'Kau bigabigagi apunai bagi kawaya ki kau eba kamadi.
E kwakwarepui ka uruba rabineya eba puwayagisi.'
36 Oragai apunai Dewida oka ki tapu ko ki ka eba e eya nene
wagubu. Apunu Dewida e ka e ebo marai ki makeya Ma-
manuga God e bigabigai kwae-wagawa umawa da powena
manako iyapana e kwakwarepui wadumupu e ripakwarak-
waraiyoma mu madanimugu ononomupu.
37 Oragai apunai Dewida e kwakwarepui ka ororeya mena
puwa-wena ko apunu mosi ki powena e kwakwarepui ka eba
puwawena. E powena ko Mamanuga God wagubu, manako e
kasiyarai pokaiya ka e ade iyawena kipu ubupu.
38 Ki pokere iyapananiyoma, nau yonani suwagani ki wi
naigida mena wainapumuri; Iyesu eba bauwagubena ki
ka Mamanuga God nu biginuga eba surupena. Ko Iyesu
bauwena nu nene powena e nonai toporuwena manako ewa
ade iyawena kipu ubupu ki pokere Mamanuga God nu bigin-
uga karako deni mena surupiyau nu taganugu kwenupiyau.
39 Oragai apunai Mosisi gora tapu ki ka baganai ko gora
ki nu biginuga surupana kasiyarai pa mena. Nu Iyesu
sumapamu ki mena pokaiya ka Mamanuga God nu biginuga
empoto deni mena surupoto manako ki pokaiya ka nu e
yabuiya bagi supasupai idiwomu.
40 Ki pokere wi naigida mena idiwoi da oragai ragidai
Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai
tagubu ki wi bamagau eba baiyagisi. Mu tagubu ke;

41 ‘Waegeyageyamasiniyamu ragidai, nau yonani suwagani
ki wi wainapumuri ade wi kodabaga kapiyoi da pa
popoiwagi.
Nau aita gwede kawaya mosi wi yabugau kwaesugani ki wi
eba sumapumuri wainapakani,
ade iyapana dai ki wi bamagau baitagisi sisiya ki wi kabuwa-
nimoto ki ka wi mu yonamaga ki mete eba suma-
pumuri wainapakani.’ ”
42 Apunu Poru Mamanuga God e okai kawareya yonawa-
gawa tondawa da kamadubu manako apunu Banabasi mete
guriguri tawai ki kamadamana kwae-tagamawa ka Diyu
ragidai ika idiwa mu tademupu, tagubu ke; “Edamani, aiyata
marai usida ki wi ade baiwagi manako yona karako iwagubu
ki kwaitana dai wi nu ade kabuwanimuri.”
43 Diyu ragidai ropani kawaya ade iyapana kwaiyanai Diyu
bususumaga sumamupu mete kina ki mu kebompu Poru yo
Banabasi ewakumatampu mete kayatagubu kaiwa ki pokere
Poru yo Banabasi ubumpu iyapana ki tademupu teyateyama,
tagubu ke; “Wi bitaga wibo wadamana ki ka Mamanuga God
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi ki pokere e yonai ki wi
eba kamadumuri ko sumapiyoi idiwoi.”

Diyu ragidai Iyesu sisiyai ki mu eba nuwamugu

44 Pura usi yabaranugu aiyata marai ki bauwena ka natere
ki ragidai waunitau tawamaga kuduba kamadamana kaya-
tagamana gawarara kwaetagamawa manako mu kebompu
bautagubu nu Kaiwawonuga e yonai ki ade waina-pamana
ki nana.
45 Ko Diyu ragidai iyapana ropani kawaya inako dibimupu
idiwa emitampu ka mu nuwarorotagubu. Apunu Poru yon-
awagawa ki mu ubumpu e yonai ki bodabodapamawa ade
wereyakaurapamawa.
46 Mu inako kwaetagamawa ko Poru yo Banabasi kudu
eba wainapamawa ko kasiyarai kawaya ubumawa kawareya
kawareya iyapana tademawa tagamawa ke; “Nu Mamanuga
God e sisiyai naiya wi Diyu ragidai nidimipi ki ka supasu-
pai kawaya. Ko wi yonanuga bodapiyamu tagararaniyamu,
wainapiyamu ke; ‘Iya maramara idiwana kaiwana iyai nene
tagamu ki ka eba iyapana nu kwaitana nu yonanuga.’ Wi
inako wainapiyamu ki ka wi mibai iwagamu. Nu karako wi
kamadiniyamu iyapana kwaiyanai mu bamamugu kaigamu.
47 Mamanuga God e nu tononibu manako nidibu, wagubu
ke; ‘Nau dunani nakaniyakani da wi iyapana kwaiyanai mu
bamamugu kaiwagi iya waunai ki yonai tawana tawana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki iyapana
tadeyoi kabukabuwatamiyoi iwoi.”

48 Tawana kwaiyanai ragidai yona ki wainamupu ka
mu rabinamaga bagi-wena nu Kaiwawonuga e yonai esida
tepamupu, tagubu ke; “Yau ka yona bagi kawaya mosi.”
Mu inako tagamawa manako iyapana gwedewau Mamanuga
God mu iya maramara idiwana kaiwana iyai tageyana ki
nana winetapu ragidai ki mu notamaga wirawena Iyesu
sumamupu.
49 Tawana ki rabineya ka Mamanuga God e yonai
kawayawena kayawena,
50 ki pokere Diyu ragidai mu nuwamaga pupuwena man-
ako kayatagubu natere ki kawakawaimuguma ade ridi kawa-
kawai dai ki Mamanuga God si tepa-pamawa ki mu rabi-
namaga kupamupu manako mu ubumpu Poru yo Banabasi
tawana ki kamadamana ki nana kiratampu siwakeketampu
kayatagubu.
51 Ko Poru yo Banabasi waigugu kwae-tagubu mu kera-
pumaga dogiyai iyapana ki mu tawamaga pasimupu manako
kamaditampu tawana Aikoniyamu kayatagubu.
52 Ko Iyesu sumapamawa ragidai ika Antiyoka rabineya
mamama kawaya wainapamawa. Mamanuga God e Keyai
Tanai Bagi Kawaya mu kawari-mugu minibu siwa mu rabi-
namugu posiwena.

14

Poru yo Banabasi natere Aikoniyamu idiwa

1 Apunu Poru yo Banabasi natere Aikoniyamu bautagubu
manako mu mubo manamamaga Diyu ragidai gurigurimaga
tawaiya ki yampu ika dimatagamawa idiwa. Mu yonam-
aga kasiyarai kawaya tagamawa ki pokere Diyu ragidai ade
tawana kwaiyanai ragidai mete kina ropani kawaya Iyesu
sumamupu.
2 Ko Diyu ragidai dai ki Iyesu eba sumapamana
wainamupu ki mu ubumpu tawana kwaiyanai ragidai mu
rabinamaga kupamupu ki pokere mu midimaga togawena
apunu Poru yo Banabasi mu kowamuguma mete kina ki
tagararatampu.
3 Ko Poru yo Banabasi mara rowarowa kawaya ika
idiwa. Mu kudu eba wainapamawa ko iyapana paunamugu
yabarayabara ubumawa nu Kaiwawonuga e yonai kasiyarai
kawaya tagamawa. Bita nubo wadamana ki ka Mamanuga
God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ki sisiyai ka
mu ubumpu iyapana tademawa iwa manako Mamanuga God
kasiyara tageyawa da mu e yonai ki tagamawa ki ka mu
iyapana yabumugu matakira ebo ebo mete kwaetagamawa.

4 Tawana ki rabineya ka iyapana mu notamaga apeya.
Iyapana dai ka Diyu ragidai mena sumatamawa ade dai ka
Iyesu tonotapu ragidai ki mu sumatamawa.
5 Tawana kwaiyanai ragidai ade Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma mete kina ki mu nuwamugu ka Poru
yo Banabasi giritamana bowa were tauni-mana popo
wainamupu.
6 Ko Poru yo Banabasi sisiya ki wainamupu manako
wakapatagubu tawana Raekoniya kayatagubu. Tawana
Raekoniya rabineya ka mu natere Rusitara yo Debe ki deneya
kayatagubu,
7 manako Iyesu e yonai bagi kawaya ika dimatagamawa
idiwa.

Poru yo Banabasi natere Rusitara kayatagubu

8 Tawana Rusitara rabineya ka apunu mosi ika tondawa ki
e kerarai kiyokiyowena kasiyarai pa mena. E inai rabineya
inako wenawena ki pokere e wenawena makeya yabadawa
da karako ka e wateya mena tondawa ko e kerareya eba
umawa.
9 E apunu Poru dimawagawa ki yonai naigida mena
wainapiyawa tondawa manako Poru e notai wagubu ke;
'Apunu ki e notai ka eyaka mena wainapakani ki pokere
e iyayagisi ki mete baganai.' Poru e notai inako wagubu
manako e apunu ki empupu doko,
10 e bonanai ragiragi kawaya e sibu, wagubu ke; "Kau bagi
uburi." Kerarai berokowena apunai yona ki wainapupu ka e
garugaru mena kipu ubupu kanibu yabadubu.
11 Iyapana kuduba apunu Poru e matakirai kwaewena ki
emupu ki ka mu mubo yonamaga Raekoniya were mu bo-
nanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Nu daisusunuguma
ade nu sumanuga kerarai ki mu karako iyapana kaina we-
natagubu nu nene kawampu nu bamanugu bautagubu yau
kena."
12 Mu inako tagubu manako ubumpu apunu Banabasi dais-
usu kerarai mosi si ka Seusi e ebokowai simupu ko apunu
Poru e ka dimawagau apunai ki pokere mu daisusu kerarai
mosi si ka Eremesi e ebokowai simupu.
13 Iyapana ki mu sumamaga kerarai Seusi e guriguri tawai
ka gari tagaiya eba uwama ki pokere nota ki kawaimaga
garugaru mena tawa ki kayawena papa burumakau uratanai
yo rarema suya-mupu ki ika tepupu manako wirawena gari
teta umampu ki deneya ade bau-wena. Bauwena manako
e iyapana-iyoma tadebu, wagubu ke; "Papa yau ugwadamu
pasumamu manako nu daisusunuguma bautagubu yau mu
puyo tageyamu."

14 Apunu Poru yo Banabasi iyapana yonamaga ki
wainamupu ka mu ubumpu mu mubo aukwaramaga wade
tegetegeremupu manako garugarumupu damu kawaya ki
mu paunamugu ubumpu manako bonanamaga ragiragi
kawaya iyapana tademupu, tagubu ke;
15 “Iyapananuguma, wi gwede nana inako kwaiwagamu?
Nu ka eba daisusu kerarai ko nu ka iyapana kaina wi maba.
Nu yewe baigibi mibai ka nu nuwanugu ka Iyesu Keriso
e yonai waunai bagi kawaya wi nidimana ki nana. Wi
daisusu sumatamiyamu mu mibimaga ka pa mena ki pokere
wi kudubi kwaki yau kuduba kamadita-muri wi notaga
wirayagisi manako Mamanuga God mibai tondau apunai ki
e mena sumapumuri. E ka waira yo egi yo kunuma kuduba
yamanapupu ade gwedegwede kuduba yewe idiwei nu mete
yamananibu ki apunai.
16 Kwamura kwamura nu taganugu kayawena ka iyapana
kuduba mu mubo nuwamugu nuwamugu nota ebo ebo be-
ratagamawa kebomawa mu mubo nuwamugu ki kwaetaga-
mawa, ko Mamanuga God mu eba bodabodatapu
17 E eba wekewena tondawa ko e matakirai bagi kawaya
ki e maramara iyapana nu paunanugu nu nene kwaewa-
gawa. E kunumau esida wagawa manako e umuneya
ka nawaya kawarawa, bani bagibagi wenataga-mawa ade
maura yabadawa. E mibi mamamai nu mete negeyawa.”
18 Apunu Poru iyapana ki mu rabina-maga wadana kwarisi
ki nana inako wagubu ko ki ka ragiragi kawaya mibai ka
iyapana ki mu rabinamaga tatawa-wena. Mu wainamupu da
Poru yo Banabasi mu ka daisusu ki kerarai ki pokere mu papa
pasumana puyo tagemana ki nana mete wainamupu.
19 Ki makeya ka Diyu ragidai dai ki natere Antiyoka tawana
Pisidiya rabineya ade natere Aikoniyamu were ika bau-
tagubu. Mu iyapana rabinamaga kupamupu da mu ubu-
mana Poru yo Banabasi giritamana pasutamana ki nana
nanamutampu ki pokere tawana ki ragidai ubumpu Poru
bowa were minimupu. Bowa were minimawa da e powena
maba emupu ki ka mu e tainimupu gari tagaiya kwenumupu.
20 Ko Iyesu sumapamawa ragidai bautagubu e
kwagaramupu ki ka e mu paunamugu ade iyawena kipu
ubupu gari rabineya natere ki ade kayawena. Nawaru
puruwena ka e yo Banabasi kimpu ubumpu tawana ki
kamadumpu manako natere Debe kayatagubu.

Poru yo Banabasi natere Antiyoka ade kayatagubu

21 Mu natere Debe bautagubu manako nu Kaiwawonuga
e yonai bagi kawaya ika dimatagamawa idiwa da iyapana
ropani kawaya mu yonamaga ki sumamupu. Mu inako

tagamawa iwa da kamadumpu mu ewamugere wira-tagubu
natere Rusitara yo Aikoniyamu ade bautagubu kayatagubu
manako iwa wadamawa da natere Antiyoka tawana Pisidiya
rabineya ki ade bautagubu.
22 Tawana tawana ka mu Iyesu suma-pamawa ragidai mu
rabinamaga wadamawa bagi kasiyara tagemawa ade mu
ubumana suma mena sumatagamana ki yonai kawareya
kawareya mu tademawa, tagamawa ke; “Nu Mama-nuga
God e gari rabineya kaigamana ki ka nu naiya bita kawaya
kawaya mete bananapamu.”
23 Mu inako tagamawa manako tawaiya tawaiya Iyesu
suma-pamawa ragidai Mamanuga God nene dibipamawa
ki mu paunamugu debai ragidai dai mete nakatamawa.
Mu mara dai guriguri nene bani kamadumpu manako Ma-
manuga God bameya iyapana nene guriguritagamawa, taga-
mawa ke; “Mamanuga God, kau iyapana yau kwayubatami
da mu kau idagi rabineya idiwono manako mu naiya kau
suma-nimawa ki maba mu kawareya kau ade sumanimono
yamono.”
24 Mu tawana Pisidiya bautagubu kayatagubu iwa
wadamawa da tawana Pampiriyo bautagubu,
25 manako kaya-tagubu kaiwa da natere Pega bautagubu.
Natere Pega rabineya ka mu Iyesu e yonai tagamawa idiwa
da kamadumpu manako ade kimpu ubumpu sumpu natere
Atariya egi papateya bautagubu.
26 Natere ki rabineya ka mu waka wadumpu manako
wiratagubu natere Antiyoka kayatagubu. Ika bautagubu
ka mu naiya upimaga kerarai birikamupu ki wateya ade
bautagubu. Naiya ka iyapana ika Antiyoka rabineya Mama-
nuga God bameya mu nene guriguri-tagubu, tagubu ke;
‘Mamanuga God, nu karako apunu Poru yo Banabasi kau
kaubo kwayubatamana ade deni mena waditamana bagi ki
nana kau idagi rabineya mu nakatamemei tonotamemei.’
Mu upimaga wadumupu ki mu kewomupu manako karako
wiratagubu bautagubu yau kena.
27 Mu natere Antiyoka rabineya Iyesu sumapamawa Ma-
manuga God nene dibipamawa ragidai kuduba mu nene
tagubu bautagubu manako tade-mupu, tagubu ke; “Ma-
manuga God nu waitanibu kasiyara negebu manako e gudu
kwaipupu da tawana kwaiyanai ragidai mete kina karako
Iyesu suma-piyamu.”
28 Mu inako tagubu manako mara ropani kawaya Iyesu
suma-pamawa ragidai mu mete ika idiwa.

15

Yona kawaya mosi natere Diyerusaremu rabineya

1 Mara ki makeya ka iyapana dai tawana Diyudiya were
kawampu natere Antiyoka bautagubu manako mu ubumpu
Iyesu sumapamawa ragidai tademupu, tagubu ke; “Oragai
apunai Mosisi nu goranuga tapu da nu munu uratanai mu
kwakwarepumaga waka-pamana ki nana. Wi ki eba kwai-
wagi ki ka wi iya waunai naigida mena eba wadumuri.”
2 Apunu Poru yo Banabasi yona ki wainamupu ka mu
ubumpu Diyu ragidai ki yona ragiragi kawaya mu mete deni
deni tagamawa idiwa ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai
ubumpu Poru yo Banabasi ade iyapana dai mete kina ki
tonotampu natere Diyerusaremu kayatagamana da mu Iyesu
tonotapu ragidai ade debai ragidai mete kina mu bamamugu
yona ki wadamana supasupa ki nana.
3 Mu tonotampu kayatagubu manako yawatau tawana
Ponisiya yo Sameriya bautagubu kayatagubu ka tawana
kwaiyanai ragidai mu notamaga wira-wena Iyesu
sumamupu ki sisiyai mu iyapana tademawa iwa. Iyesu
suma-pamawa Mamanuga God nene dibipa-mawa ragidai
tawa tawa yona ki wainamupu ka mu rabinamaga bagi-
wena.
4 Mu natere Diyerusaremu bau-tagubu ka Iyesu sumapa-
mawa Mama-nuga God nene dibipamawa ragidai yo Iyesu
tonotapu ragidai yo debai ragidai mete kina ika idiwa ki mu
ubumpu mu parautampu manako apunu Poru yo Banabasi
ubumpu Mamanuga God e kasiyara tagebu pokaiya mu ba-
didi kwaetagamawa iwa ki sisiyai kuduba mu kabuwatampu.
5 Ko Parisi ragidai dai ki Iyesu sumapamawa ki mu
ubumupu, tagubu ke; “Baganai, ko tawana kwaiyanai ragidai
Iyesu sumapiyamu ki mu mete kina ka mu kwakware-
pumaga waka-pomoto. Oragai apunai Mosisi gora tapu ki mu
mete wiwirapomono makeya makeya kwaetogomono.”

Apunu Pita dimawena

6 Iyesu tonotapu ragidai ade debai ragidai mete kina yona
ki wadamana supasupa ki nana dibimupu idiwa,
7 manako mu yonatagamawa idiwa da paunau ka apunu
Pita ubupu wagubu ke; “Edamani, nau yonani suwagani
wainapumuri; Wi kataigau da naiya mena ka Mamanuga
God ubupu wi paunagau nau winesinibu da nau uburana
tawana kwaiyanai ragidai e yonai bagi kawaya mu mete
tadeyana kabukabuwa da mu Iyesu sumapamana ki nana.
8 Nu iyapana kuduba Mama-nuga God e yabuiya idiwei. Nu
nuwa-nuga notanuga kuduba e kataiya. Tawana kwaiyanai
ragidai mete kina ki e wainatamiyau da mu ka baganai ade e

nuwaiya po muyo ki pokere e Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo
nu negebu ki maba e puyo ki mu mete tagebu.
9 Mamanuga God e yabuiya ka nu yo mu kiyabunuga eyaka
mena ki pokere mu Iyesu sumamupu ki ka mu bigimaga ra-
binamugu uburawa ki kuduba e mete surupupu kewowena.
10 Ki pokere karako Mamanuga God e kerareya eba wadoi.
Nu bodanuguma nu mete kina naiya bita kawayakawaya
kawarape-meya gora ki kaisi makeya makeya kwaigemeya
paerepemeya kebomeya ko nu ki pokaiya iya mibai mo eba
wadi-mipi. Ki pokere gora ki bitai nu eba nu kowanuguma
karako Iyesu waunai sumamupu ragidai mu tageyamu da mu
kawarapomoto. Pa mena.
11 Nu yo mu ewapuru iyanuga kerarai ka eyaka mena
yau kena; Nu Kaiwawonuga Iyesu sumapemei ki mena
pokaiya ka Mamanuga God nu nene wainapiyau. Bita nubo
wadamana ki e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi man-
ako iya waunai deni mena nu negebu.”
12 Apunu Pita inako wagubu ka iyapana kuduba ika
dibimupu idiwa ki yona kereretagubu manako apunu Poru
yo Banabasi ubumpu mu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya
matakira ebo ebo tawana kwaiyanai ragidai mu pauna-
mugu badidi kwaetagamawa iwa ki sisiyai kuduba mu
kabuwatampu.

Apunu Diyemesi dimawena

13 Mu yonatagubu kewowena ka apunu Diyemesi ubupu,
wagubu ke; “Iyapananiyoma, nau suwagani wainapumuri;
14 Mamanuga God e tawana kwaiyanai ragidai mu nene
wainapiyau manako mu paunamugu iyapana dai e eya nene
winetapu ki sisiyai ka apunu Saimoni ika kabuwa-nibu ke-
wowena.
15 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa tagamawa ragidai yona ki eyaka mena mete takari
kawaya nu nidimupu teyateyama kewowena. Mu oka yau
tamupu, tagubu ke;
16 ‘Nu Kaiwawonuga wagau; Mara ewa ki nau ade bausugani
manako apunu Dewida e tawai ki mu wadumupu roro-
roro isiyamupu ki nau ade bausugani wateya sunara-
pani. Girimupu pasumupu wateya ki nau ade bausug-
ani yadani bagi.
17 Nau inako kwaesugani ki ka iyapana kudubai bani bani
idiwu ki mete baitagisi nau kwaene-sinimoto. Tawana
kwaiyanai nau nene ragidai ki mu mete baitagisi man-
ako nau mu Kaiwawomaga uburani.
18 Yau ka nu Kaiwawonuga e yonai ki e takari kawaya
wagubu.’ ”

19 Apunu Diyemesi Mamanuga God e yonai kawareya in-
ako wagubu manako ade wagubu ke; “Edamani, nau waina-
pakani ka yau kena; Tawana kwaiyanai ragidai karako mu
notamaga wirawena Mamanuga God mena sumapiyamu ki
pokere nu bita mo mu eba tageyamu.
20 Ko nu oka mena mu bamamugu tonopamu, iwagamu ke;
‘Daisusu bo momorapa bo inako bamamugu yadau umamu
buburitagamu ki yadau bo papai ki wi eba kupoi, ridi apunu
taku maba igida yauda asusu eba kwaiwogoi, onowa yaraga
didiwa eba ukwopoi, papa ebo gobai wadubu ki wi eba kupoi
ade papa darai mete eba kupoi.’
21 Tawana kwaiyanai ragidai yona ki wainapomoto mibai
ka maramara aiyata marai ki makeya ka apunu Mosisi gora
yau tapu ki ka Diyu ragidai nu gurigurinuga tawai rabineya
iwegemeya kebomeya tawana tawana iyapana tademeya
kabukabuwa iweya.” Apunu Diyemesi inako wagubu.

Mu kwaiyanai ragidai okamaga tonomupu

22 Iyesu tonotapu ragidai yo debai ragidai yo Iyesu suma-
pamawa Mama-nuga God nene dibipamawa ragidai kuduba
mete kina ki mu ubumpu iyapana dai purumupu apunu Poru
yo Banabasi natere Antiyoka mete kayatagamana ki nana.
Iyapana ki mu winetampu ragidai mosi ka apunu Diyudiyasi
si daikere ka Basabasi tagubu ade mosi ka apunu Sairasi ki
iyapana maramara mu weremaga tagamawa ragidai.
23 Mu oka ki wadumpu kaya-tagubu ko oka ki rabineya ka
mu yona yau okamupu, tagubu ke;
‘Kaiwa kaiwa iyapananuguma tawana kwaiyanai ragidai
Iyesu suma-piyamu ika Antiyoka rabineya idiwu, tawana
Siriya rabineya idiwu, ade tawana Sirisiya rabineya idiwu
mete kina. Iyesu tononibu ragidai ade debai ragidai mete
kina yewe Diyerusaremu idiwei ki nu karako ewapuru mena
wi paraunimei.
24 Iyapana dai ki nu mete yewe idiweya ki kayatagubu wi
bamagau bautagubu manako yona mo mu mubo nuwamugu
ki tagubu da wi nuwaboya-igubu ki sisiyai nu wainamipi. Ko
iyapana ki ka eba nu ubumpi mu tonotampi ko mu mubo
nuwamugu kayatagubu.
25 Nu karako yewe ewapuru dibimipi idiwei manako nu
rabinanuga eyaka-menawena iyapana dai purutampi nu
kowanuguma Poru yo Banabasi mete tonotampi da mu nu
yonanuga yau wi kabuwanimana ki nana.
26 Apunu Poru yo Banabasi mu ka nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso e yonai matarau tagamu iwu ki ragidai. Mu po kudeya
eba wainapiyamu ade mu muga iyamaga nene mete eba
wainapiyamu.

27 Nu iyapananuguma apeya apunu Diyudiyasi yo Sairasi
karako mu mete tonotamemei da mu oka yau okamipi ki mu
makeya makeya matarau wi ka-buwanimoto.
28 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya nu mete
rabinanuga eyaka mena purumipi da nu bita mosi wi
eba negeyamu ko nu gora kawakawai yau mena wi
kabuwanimei;
29 Daisusu bo momorapa bo inako ki iyapana mu bama-
mugu yadau umamu buburi-tagamu ki yadau bo papai ki wi
eba kupoi, papa darai eba kupoi ade papa ebo gobai wadubu
ki wi mete eba kupoi. Ridi yo apunu taku maba igida yauda
asusu eba kwaiwogoi ade onowa yaraga didiwa eba ukwopoi.
Wi supasupai inako idiwoi ki ka bagi kawaya.

Nu yonanuga rogobi munta ka yau mena. Kaiwa kaiwa wi
bamagau.'
30 Oka wadumpu kayatagubu ragidai ika natere Antiyoka
bautagubu ki ka mu Iyesu sumapamawa ragidai kuduba mu
nene tagubu bautagubu manako oka ki mu tagemupu.
31 Iyapana oka ki iyaba-mupu kewowena ki ka mu rabina-
maga bagiwena ade mamama mete waina-mupu mibai ka
oka ki mu kasiyara tagebu ade mu togitapu.
32 Apunu Diyudasi yo Sairasi mu ka Mamanuga God e bo-
nanai wainapamawa tagamawa ragidai ki pokere mu mete
rowarowa kawaya ika dimatagamawa Iyesu sumapamawa
ragidai mu rabinamaga wadamawa bagi kasiyara tagemawa.
33 Mu mara dai mete ika idiwa da kamadumpu ka Iyesu
sumapamawa ragidai ika Antiyoka idiwa ki ubumpu mu
nuwabagi rabineya tonotampu manako mu wiratagubu kay-
atagubu naiya tonotampu ragidai ki mu bama-mugu ade
bautagubu.
34-35 Apunu Poru yo Banabasi mara dai natere Antiyoka ra-
bineya idiwa manako iyapana mete ewapuru upi-tagamawa
Mamanuga God e yonai iyapana tademawa kabukabuwata-
mawa idiwa.

Poru yo Banabasi mu mubo mubo kayatagubu

36 Mara mosi eweya ka Poru apunu Banabasi inako sibu,
wagubu ke; "Kayo, kaigamu da Iyesu sumapiyamu ragidai
tawana tawana naiya nu Kaiwawonuga e yonai mu tade-
meya kabukabuwa iweya ki ade emitamamu. Mu bagi
kawaya idiwu bo pa mena?"
37 Banabasi e nuwaiya ka apunu Diyoni si daikere ka Maki
mete kayatagamana waina-pupu,
38 ko Poru e nuwaiya ka pa mena mibai ka apunu Maki e ka
naiya mu mete iwa Mamanuga God e yonai wagawa umawa

ko paunau ka e midi togawena manako e tawana Pampiriyo
rabineya mu kamaditapu kayawena.
39 Poru yo Banabasi apunu Maki kawareya deni deni inako
tagamawa ragiragi ki pokere mu mubo mubo kayatagubu.
Banabasi waka wadubu apunu Maki mete tawana Saiparasi
kayatagubu,
40 ko Poru apunu Sairasi winepupu bananapupu daikere
kaya-tagubu. Iyesu sumapamawa ragidai ubumpu Poru yo
Sairasi Mamanuga God e idai rabineya nakatampu da e deni
mena mu waditamana bagi ade togitamana ki nana guriguritagubu manako tonotampu kayatagubu.
41 Mu tawana Siriya yo Sirisiya bautagubu kayatagubu
manako Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai kuduba mu rabinamaga wadamawa bagi kasiyara tagemawa iwa.

16

Poru apunu Simosi mete kayatagamana wagubu

1 Poru natere Debe bauwena manako ade kayawena
umawa da natere Rusitara bauwena. Natere Rusitara rabineya ka Iyesu sumapiyawa apunai mosi si ka Simosi ika
tondawa. Apunu Simosi e inai ka Diyu ragidai mu ridimaga
ko e Iyesu mete sumapiyawa. E mamai ka eba Diyu apunai
ko e ka yona Guriki wagawa ki apunai mosi.
2 Iyesu sumapamawa ragidai kuduba natere Rusitara yo
Aikoniyamu rabineya apunu Simosi e werei tagamawa.
3 Poru nuwaiya ka Simosi uburana e mete kayatagamana
wainapupu, ko tawana ki rabineya ka Diyu ragidai ropani
kawaya ki mu kuduba kataimugu da Simosi e kwakwarepui ki mu eba wakamupu mibai ka e mamai ka tawana
kwaiyanai yona Guriki wagawa ki apunai mosi. Iyapana
inako waina-mupu ki Poru e kataiya ki pokere e ubupu apunu
Simosi e kwakwarepui wakapupu manako ki eweya bananapupu mete kayatagubu.
4 Mu tawana tawana bautagubu kayatagubu manako
Iyesu tonotapu ragidai ade debai ragidai mete kina natere
Diyerusaremu rabineya tawana kwaiyanai ragidai nene badidi oka tamupu ki mu iyapana kabuwatamawa makeya
makeya kwaetagamana ki nana mu tademawa teyateyama
iwa.
5 Mu iyapana inako tademawa ki pokere Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai mu sumamaga Iyesu bameya ki kawayawagawa yarawa. Iyapana waunai ropani kawaya maramara bautagamawa Iyesu sumapamawa ragidai mete dibipamawa idiwa.

Poru natere Torowasi rabineya waro maba mo wadubu

6 Mu tawana Aisiya kayatagamana wainamupu ko Ma-
manuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya mu yawatamaga
bodapupu, wagubu ke; “Tawana Aisiya rabineya Iyesu sisiyai
eba iwogoi.” E inako wagubu ki pokere mu tawana Pirigiya
yo Garasiya bautagubu kaya-tagubu.
7 Mu tawana Misiya ragidai mu wairamaga ki kiya bau-
tagubu ka mu tawana Bisiniya kayatagamana waina-mupu,
ko Iyesu e Keyai mu tatamatapu,
8 ki pokere mu tawana Misiya madaneya madaneya mena
bautagubu kayatagubu manako iwa wadamawa da natere
Torowasi egi papateya ki bautagubu.

9 Kemora ki rabineya ka Poru waro were maba tawana
Makedoniya mu apunumaga mosi waita nene uburawa wa-
gawa ki empupu. Apunu ki wagubu ke; “Tawana tondei
ki kau karako kamadi manako yewe Makedoniya yabi nu
waitaniyo.’
10 Poru waro were maba apunu ki empupu eweya ka
nu garugaru mena kimpi ubumpi nu gwedegwedenuga
temipi manako tawana Makedoniya kaigibi. Nu wainamipi
da Mamanuga God nu kabuwanibu da e karako tawana
Makedoniya ragidai Iyesu e yonai waunai bagi kawaya mu
kabuwatamana ki nana nu tononibu.

Ridi mosi si ka Ridiya Iyesu sumapupu

11 Nu waka kawareya natere Torowasi kamadimpi manako
kaigibi kaiweya idiweya da ruku mosi si ka Tamasuresi ki
baigibi manako ika ukwampi. Ukwampi nawaru puruwena
ade kimpi ubumpi kaiweya idiweya da natere Neaporisi
baigibi,
12 manako nu waka ika kamadimpi borau nu kerapu-nugu
kaigibi iweya da natere Piripai baigibi. Natere ki kena
ka tawana Makedoniya ragidai mu nateremaga kawaya.
Tawana Roumi ragidai mu piyaramuguma ropani kawaya
ika mete idiwa. Nu mara dai ika idiweya,
13 manako aiyata marai ki bauwena ka nu gari tagaiya
awanau kaigibi. Nu notanuga wagubu da Diyu ragidai mu
guriguritagamu watai ka bani ikana. Ika baigibi ka nu
idimipi manako ridi dai ika dibimupu idiwa ki mu mete
yonaigemeya yona dai mu tademeya kabukabuwa idiweya.
14 Ridi ki mosi si ka Ridiya ika tondawa nu yona iwegemeya
ki waina-piyawa. E naterei ka Tayataira. Iyapana mara-
mara bautagamawa aukwara daragidaragi bagi kawaya e
bameya gimaratagamawa. E maramara Mama-nuga God
e si tepapiyawa. Nu Kaiwawo-nuga karako ridi ki e notai

wadubu papara da e Poru yonai wagawa ki naigida mena
wainapiyawa ade suma-piyawa,
15 ki pokere nu ubumpi ridi ki ade e iyapanaiyoma tawa-
maga eyaka mena ragidai mete kina ki Iyesu e si pokaiya
mu siruwatampi. Siruwatampi kewowena ka ridi Ridiya nu
giginibu, wagubu ke; “Wi wainapiyamu da nau karako nu
Kaiwawonuga mibai suma-pakani ki ka wi kebomuri nau
tawaneya kaigamu manako nau mete idiwomu.” E inako
gigiwagawa ki pokere nu kimpi ubumpi e tawaiya e mete
kaigibi.

Poru yo Sairasi natere Piripai rabineya diburatagubu

16 Mara mosi nu guriguritagamu wateya kaigibi ki ka bi-
gabiga munu ridai mosi ki iyapana e gimaramupu da e mu
bigabigamaga kwaewagawa ki e nu ika bananamipi. Munu
ridai ki ka keyai berokoi mosi e uwapu e rabineya tondawa.
Gwede mosi ewa wenawagana ki kuduba keyai berokoi ki
e kabuwa-piyawa manako munu ridai ki wirawena sisiya
ki makeya makeya iyapana tadeyawa ki pokere mu denai
bowa madai kawaya daganani e kweyamawa. Ko e eya
bowa madai ki eba wadawa ko e gimaramupu ragidai ki mu
ubumpu bowa madai ki kuduba mu tepamawa.
17 Munu ridai ki bauwena Poru yo nu mete ewaku-
maniyawa umawa manako e bonanai ragiragi kawaya wa-
gawa ke; “Iyapana yau mu ka Mamanuga God kunumau
tondau e upi wadamu ragidai. Wi iya waunai badidi maba
wadamana ki sisiyai mu tagamu iwu.”
18 Munu ridai ki maramara nu sisiyanuga inako wagawa
umawa ki pokere Poru e midi togawena manako wirawena
keyai berokoi munu ridai ki rabineya tondawa ki sibu,
wagubu ke; “Nau Iyesu Keriso e si pokaiya kau nidiyakani;
Munu ridai yau karako kamadi deni mena baunuwagi
kayanuwagi.” E inako wagawa makeya ka keyai berokoi
ki munu ridai ki deni mena kamadubu matarau bauwena
kayawena.
19 Munu ridai ki gimaramupu ragidai gwede wenawena ki
emupu ka mu rabinamaga berokowena, tagubu ke; “Akae,
iyapana yau karako bautagubu nu bowa madai wademeya
yawatai ki girimupu.” Mu inako tagubu manako kayatagubu
apunu Poru yo Sairasi wade dokodokotampu tainitampu iya-
pana kawakawai mu bamamugu imata paunau bautagubu,
20 manako tawana Roumi ragidai mu kawakawaimuguma
tademupu, tagubu ke; “Iyapana yau ka Diyu ragidai ko mu
karako yewe bautagubu nu naterenuga giripiyamu.
21 Mu mubo bususumaga ki mu nuwamugu nu mete kwai-
wagamana ki nana tagamu ko ki ka eba supasupai. Nu ki

kwaigamu ki ka nu nuga goranuga giripamu. Nu ka tawana
Roumi ragidai ki pokere mu yonamaga ki nu eba nuwanugu
wainapamana bo kwaiwaga-mana wainapemei.”
22 Mu inako tagubu manako iyapana pakasi ragidai ropani
kawaya mete bautagubu mu yonamaga ki kawareya ade
tagamawa.

Kawakawai ragidai ki ubumpu Poru yo Sairasi tetampu mu
gwedegwede-maga rikamupu manako iyapana dai tadempu,
tagubu ke; “Baganai, kuwe pokaiya raukeketamuri.”
23 Mu inako tagubu ki pokere iyapana dai bautagubu Poru
yo Sairasi kawareya kawareya raukeketamawa da kamad-
umpu manako tetampu kaimpu dibura tawai rabineya isiy-
atampu. Isiyatampu manako dibura gudui kwayubapiyawa
apunai ki gudu naigida mena umarana ki nana simupu,
24 ki pokere e wirawena Poru yo Sairasi tetapu kanibu dib-
ineya nakatapu. E ripa kawakawaya apeya tepupu, mosi mu
kerapumaga kobaiya tapu ade mosi kawareya tapu manako
mu kerapumaga inako umeme dokodokotapu gudu umapu
kamaditapu kayawena.

Dibura gudui kwayubapiyawa apunai ki Iyesu sumapupu

25 Kemora paunau wadawa makeya ka apunu Poru yo
Sairasi dibura rabineya guriguritagamawa umayo pokaiya
Mamanuga God e si tepapamawa idiwa, ko diburatagubu
ragidai dai ki mu wainatamawa.
26 Ki makeya ka waira nutanuta kawaya mo bauwena
manako dibura tawai ki geyageyawena da e gudui daikere
daikere ki wakawaka-tagubu. Diburatagubu ragidai ika
idamaga kerapumaga umatampu dokodoko ki taburubai
mubo mubo mete rikarikatagubu.

27 Dibura gudui kwayubapiyawa apunai wakapa giri-
wena gudu waka-wakatagubu ki empupu ki ka e waina-
pupu da dibura ragidai kuduba bani bautagubu kayatagubu
gawarara. E kudu wainapupu manako e kerebai wadubu e
eya wadewagana kwaewagawa.
28 Ko Poru apunu ki inako kwaewagana kwaewagawa em-
pupu ki ka e bonanai ragiragi kawaya e sibu, wagubu ke;
“Kau kiya eba wadenuwagi. Nu kuduba yewe idiwei.”

29 Dibura gudui kwayubapiyawa apunai yona ki waina-
pupu ka e siwe nene wagubu beupupu manako garugaru
mena kanibu Poru yo Sairasi mu bama-mugu bauwena
manako suyamaga ugwadubu didigurai wagubu mu yabara-
mugu kwarisiwena.
30 Kwarisiwena ade bagi ubupu manako bananatapu
matarau kayatagubu manako manutapu, wagubu ke;

“Kawakawainiyoma, nau badidi kwaesugani da nau iya waunai yadani?”

31 E inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu ke; “Kau yabi nu Kaiwawonuga Iyesu sumapi ki ka e uburoto kau ridigi munugiyoma mete kina iya waunai negeni.”

32 Mu inako tagubu manako ubumpu apunu ki e wainai ade e munuiyoma ade e tawai eyaka mena ragidai kuduba mete kina ki nu Kaiwawonuga e yonai mu kabuwatampu.

33 Kabuwatamawa da kewowena ka apunu ki garugaru mena kemora ki rabineya apunu Poru yo Sairasi tetapu kanibu taunimupu sipasipara ki kwatamaga siruwatapu manako mu muga ubumpu apunu ki e wainai ade e munuiyoma mete kina ki tetampu nu Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya mu siruwatampu.

34 Siruwa-tampu kewowena ka apunu ki Poru yo Sairasi bananatapu e ebo tawaiya kayatagubu manako bani dai warapupu tagebu. E iyapanaiyoma kuduba mete kina karako Mamanuga God suma-mupu. Mu rabinamaga bagiwena mibi mamamai idiwa.

35 Mu ukwampu nawaru puruwena ka tawana Roumi ragidai mu kawakawai-muguma piyara ragidai tonotampu dibura gudui ki kwayubapiyawa apunai e bameya bau-tagubu manako simupu, tagubu ke; “Kau dibura gudui kwaipi da iyapana apeya ki baitagisi kayatagisi.”

36 Mu inako tagubu manako apunu ki kanibu Poru sibu, wagubu ke; “Tawana Roumi ragidai mu kawakawai-muguma yona tonomupu da wi pa baigamana kaigamana ki nana, ki pokere wi kimuri ubumuri nuwabagi rabineya mena kaiwagi.”

37 Ko Poru ubupu denai piyara ragidai ki tadebu, wagubu ke; “Wi kawakawaiguma nu gwede mo paere-mipi ki mo mu eba bananamupu. Mu iyapana yabumugu kuwe pokaiya nu pa asusu raukekenimawa. Nau ka Diyu apunai ko nau ka ade tawana Roumi ki taubanuwai mete kina. Mu nu pa tenimpu diburanimpu ade karako weki gwaiya nu pa tononimana tagamu, ko ki ka eba supasupai. Mu muga yewe baitagisi tagisi manako nu mu yabu-mugu baigamu kaigamu.”

38 Piyara ragidai wiratagubu mu kawakawaimuguma ba-mamugu bau-tagubu manako Poru badidi wagubu ki mu makeya makeya mu tademupu, tagubu ke; “Apunu Poru yo Sairasi mu ka tawana Roumi ki taubanuwai.”

Kawakawai ragidai yona ki waina-mupu ka mu kudu mete wainamupu.

39 Mu kimpu ubumpu Poru yo Sairasi mu bamamugu bau-tagubu manako parautampu, tagubu ke; “Nu diburani-mpi

ki ka nu kwaigibi siyasiya." Mu inako tagubu manako bananatampu dibura tawai ki kamadumpu manako besitampu tonotampu, tagubu ke; "Natere yau karako kamadumuri kaiwagi."

40 Poru yo Sairasi dibura tawai ki kamadumpu manako ridi Ridiya e tawaiya kayatagubu. Ika bautagubu ka mu kowamuguma dai ika bananatampu. Mu yona bagi kawaya mu tademawa da kamadumpu ade kasiyara mete tage-mupu manako ewa kamaditampu kayatagubu.

17

Mu natere Tesaronika bautagubu

1 Poru yo Sairasi natere Ampiporosi yo Aporoniya bautagubu kayatagubu manako iwa wadamawa da natere Tesaronika bautagubu. Natere Tesaronika rabineya ka Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai mosi ika mete kina.

2 Poru e manamai ka guriguri tawai ki kayawagana ki nana, ki pokere mu ika bautagubu ka e daikere kayawena tawa ki rabineya yapu manako aiyata marai apeya eyaka rabineya ika Mamanuga God e Okai ki kawareya Diyu ragidai mete deni deni tagamawa kasiwara idiwa.

3 E Mama-nuga God e Okai iyabapiyawa manako oka ki mibai wagawa matara, wagawa ke; "Nu Iya Negeyana Apunai Keriso e iyapana nu nene eba makariwagubena powagubena ade e eba iyawagubena kipena ubupena ki ka e nu iyanuga yawatai ki mete eba mebena. Ko e nu nene makariwena powena ade ewa iyawena kipu ubupu manako nu iyanuga yawatai ki e mebu kewowena."

Apunu Poru inako wagubu, ade wagubu ke; "Apunu Iyesu e sisiyai nau nidibuwani ki e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso eya ki kei."

4 Iyapana dai yona ki wainamupu mibimupu manako mu Poru yo Sairasi mete ewapuru dibimupu idiwa. Yona Guriki tagamu ragidai ropani kawaya ki Mamanuga God e si tepapamawa idiwa ade ridi kawakawai dai ki mete kina ki mu mete bautagubu ewapuru mena dibimupu idiwa.

5 Ko Diyu ragidai mu nuwaroro-tagubu manako ubumpu iyapana berokoi dai ika imatau idiwa ki tetampu iyapana ropani kawaya mete dibimupu. Mu iyapana rabinamaga kupampu nanamutampu ki pokere natere ki ragidai kuduba mu rabinamaga yayasi-pupu manako kimpu ubumpu apunu Poru yo Sairasi mu yawiramaga kayatagubu. Mu wainamupu da Poru yo Sairasi apunu Diyaisoni e tawaiya ika idiwana wainamupu ki pokere mu tawa ki bodamupu gudu baupamana kwae-tagubu.

6 Mu Gudu baupamana kwae-tagamawa ko mu Poru yo
Sairasi ika eba bananatampu ki pokere mu apunu Diyaisoni
ade Iyesu sumapamawa ragidai dai mete kina ki wade
dokodoko-tampu tainitampu natere ki kawakawai-muguma
mu bamamugu kayatagubu.

Mu ika bautagubu manako mu bonanamaga ragiragi
kawaya tagubu ke; “Iyapana yau tawana tawana iyapana
giritamawa pasutamawa iwa ko mu karako nu naterenuga
rabineya mete bautagubu.

7 Apunu Diyaisoni mu diriwamaga kwaewena tetapu e
tawai rabineya nakatapu mete idiwa. Nu kaiwawonuga
kawai Sita e gorai tapu ki mu giripiyamu, tagamu ke; ‘Kai-
wawo kawai ka eba Sita ko nu Kaiwawonuga Kawai ka apunu
kudubai mosi si ka Iyesu.”

8 Iyapana kawakawai ade iyapana kuduba ika idiwa yona
ki wainamupu ka mu rabinamaga mete urabu mu yabara-
maga warawarasiwena,

9 manako mu apunu Diyaisoni e kowaiyoma mete kina
tademupu, tagubu ke; “Wi kwaigubu siyasiya ki denai bowa
madai dai yewe nakapumuri were baiwagi kaiwagi. Ko wi
ewa nu goranuga makeya makeya kwaiwogoi yamoi ki ka wi
ade baiwagi wi bowaga madai nakamupu ki ade tepumuri.”
Mu inako tagubu ki pokere apunu Diyaisoni e kowaiyoma
mete kina ubumpu bowa madai dai ika nakamupu manako
wiratagubu mu mubo tawamugu ade kayatagubu.

Mu natere Bereya kayatagubu

10 Kemorawagawa makeya ka Iyesu sumapamawa ragidai
ika idiwa Poru yo Sairasi tonotampu natere mo si ka Bereya
kayatagubu manako mu ika bautagubu ka mu Diyu ragidai
mu gurigurimaga tawai rabineya yamupu.

11 Natere Bereya ragidai mu beramaga ka eba natere Tesa-
ronika ragidai mu beramaga maba ko mu nuwamugu ka
Poru yo Sairasi mu yonamaga naigida mena wainapamana
ki nana. Mu rabinamaga ka pakarawena ki pokere apunu
Poru ubupu yona mo wagubu ki ka mu e yonai ki naigida
mena notapamawa manako Mamanuga God e Okai mara-
mara iyabapamawa Poru yona badidi wagubu ki mibai bo
bera ki kwaenepamawa idiwa.

12 Mu ropani kawaya Iyesu sumamupu. Yona Guriki taga-
mawa ragidai mu kawakawaimuguma dai ridi ade apunu
mete kina Iyesu sumamupu.

13 Ko Diyu ragidai natere Tesaronika rabineya Poru natere
Bereya mete bauwena Iyesu sisiyai ika wagawa umawa
ki yonai wainamupu ki ka mu garugaru mena kebompu

bautagubu manako iyapana ika Bereya mete kina mu ra-
binamaga kupampu nanamutampu da mu Poru yo Sairasi
siwakeketamana ki nana.
14 Ko Iyesu sumapamawa ragidai iyapana yawirataga-
mana kwaetagamawa ki sisiyai wainamupu ki pokere mu
Poru garugaru mena banana-mupu magamau kayatagubu
ko apunu Sairasi yo Simosi mu muga mena ka ika Bereyau
idiwa.
15 Poru bananamupu ragidai e mete waka kawareya kaya-
tagubu iwa wadamawa da natere Ateni bautagubu manako
mu Poru ika kamadumpu ade wiratagubu kaya-tagubu. Ko
Poru mu tadebu, wagubu ke; “Wi wiraiwagi kaiwagi natere
Bereya ade baiwagi ki ka wi apunu Sairasi yo Simosi tade-
muri da baganai ki ka mu garugaru mena kawomoto nau
mete idiwomu.”

Poru natere Ateni tondawa

16 Poru natere Ateni rabineya apunu Sairasi yo Simosi mu
nawanamaga tondawa ki ka e natere ki rabineya daisusu
yo momorapa keyakeyai ki iyapana mubo idamugere kaite-
tampu bamamugu buburitagamawa idiwa ki ropani kawaya
eba bigabigai ika ubumawa emitapu ki pokere e nuwaboy-
awena.
17 Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya ka e Diyu
ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai Mamanuga God suma-
pamawa ki mu mete yona deni deni tagamawa kasiwara
idiwa. E maramara pakasi ragidai imatau asusu bautaga-
mawa ki mu mete tagamawa,
18 ade nota ragidai dai ki mu notamaga debai apeya, mosi
ka Epikuriya yo mosi ka Sitoiki, ki mu mete deni deni taga-
mawa kasiwara idiwa. Ko mu dai tagubu ke; “Nota baba
apunai yau gwede yonai wagau?” Ade dai tagubu ke; “E
ka bani tawana kudubai ragidai mu daisusumaga mo em-
pupu ki sisiyai bauwena wagau.” Iyapana inako tagamawa
mibai ka Poru ubupu Iyesu e yonai wagawa ade iyapana
popotagubu ragidai ade iya-tagamana kimana ubumana ki
yonai mete wagawa.
19-20 Iyapana ki mu notamaga inako babawena ki pokere
mu Poru wadumpu Kweya Areo yonatagamu wateya
yamupu manako iyapana kawakawai mu yabaramugu
tamupu, simupu, tagubu ke; “Kau yonagi nuwagibi ki mibai
nu naigida eba wainapemei. Nu naiya nota inako mo eba
wainamipi ki pokere kau nota waunai yau karako mibai
matarau nuwagi da nu waina-pamu.”
21 Mu inako tagubu ki mibai ka natere Ateni taubanuwai
ade tawana kwaiyanai ragidai ika idiwa mete kina ki mu ka
maramara nota kudubi kwaki kwaetagamawa idiwa. Nota

waunai mo bauwena ki ka mu rabinamaga kipu ubupu
manako mu nota ki maramara wainapamawa sisiyai mena
tagamawa idiwa.

22 Apunu Poru ika Areo yonatagamu wateya iyapana
kawakawai mu yabara-mugu ubupu manako dimawena,
wagubu ke; “Iyapananiyoma yewe Ateni idiwu, nau yonani
suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Nau kataineya
da wi wibo daisusuguma idagau yamanatampu ki mu nene
wi maramara notapiyamu idiwu.

23 Natere yau rabineya ka keyakeyai wi idagau kaitetampu
bamamugu buburiwagamu ropani kawaya ki nau emita-
mekeya umekeya manako keyakeyai ki mu paunamugu ka
nau kepakepa mosi empuwani ki kawareya wi oka yau
okamupu; ‘Daisusunuga suma kerarai; Kau sigi nu eba
katainugu ko wata yau ka kau nene.’ Wi bameya pa asusu
paruiwagamu idiwu ko e si wi eba kataigau ki kena, e sisiyai
nau karako wi nidiyani wainapumuri;

24 Waira yo gwedegwede kuduba yamanapupu apunai Ma-
manuga God ki e ka ade kunuma yo waira kuduba nu Kai-
wawonuga Kawaya. E eba tawa iyapana kaina nu idanugere
wademei ki rabineya tondau. Pa mena.

25 Ade nu e waitapamana gwede mo puyo e kweyamana ki
ka nu gwede e kweya-mana, mibai ka gwedegwede kuduba ki
kerarai ka eyo. Nu iyanuga yo nu nonanuga yo gwedegwede
kuduba ki e ubupu iyapana tawana tawana idiwei ki deni
mena nu negebu.

26 Kerareya ka e apunu eyaka mena yamanapupu manako
e momai pokaiya ka e iyapana kuduba kiyabuiya kiyabuiya
madega kauwagau madega posiwagau ki mete yamananibu
wenaigibi gawarara. Nu wairanuga ki e ebo purupupu
damupupu manako makeya makeya nu nakanibu kayawena.
Nu maranuga ki e mete purupupu nu negebu.

27 E inako kwaewena ki mibai ka e nuwaiya iyapana e
kwaenei kwaene-togomono e nene togomono idiwono da mu
e bananapomoto bani, pa mena bani. Ko Mamanuga God e ka
eba uwama. E ka nu kuduba bamanugu yewena.

28 Apunu mosi oka yau tapu, wagubu ke; ‘Nu e kasiyarai
pokaiya iwei idiwei ade ukwepemei.’ Ade wi wiga iyapanaga
mosi oka yau tapu, wagubu ke; ‘Nu kuduba ka e munuiyoma.’

29 Ki pokere nau suwagani wainapumuri; Mamanuga God e
ka eba gwede mosi da nu e keyakeyai bowa yamayamapiyau
poe bo daragai bo gwedegwede ki maba pokaiya yamanapa-
mana ki nana. E munuiyoma ka nuyo ki pokere nu iwagamu
da Mamanuga God e ka keyakeyai mosi ki nu idanugere
yamana-mipi ki ka nu beraigemei.

30 Naiya ka iyapana Mamanuga God e mu eba kataimugu
ki pokere mu inako kwae-tagamawa. E mu beramaga ki
empiyawa ko e wainapiyawa kamadawa. Ko karako ka e ra-
giragi kawaya nu nidiyau da iyapana tawana tawana idiwei
ki nu kuduba ubumana nu beranuga oragai ki kamadamana
manako nu notanuga wirawagana e mena notapamana idi-
wana ki nana.
31 E mara mosi nu yabaranugu winepupu da e uburoto
apunu mosi ki e ebo nuwaiya winepupu tapu ki apunai
pokaiya ka e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu
ugwadini-yoto ragiragi. E eba nari maba yagisi ko e yona
supasupai mibai mena yagisi. Mamanuga God badidi inako
winepupu tapu ki iyapana kuduba nu naigida kataigamana
wainapamana ki nana ki matakirai ka yau kena; E winepupu
apunai ki powena ko e ade iyawena kipu ubupu.”

32 Iyapana apunu mosi powena ko ade iyawena ki sisiyai
wainamupu ka mu dai Poru gwaigwitamupu ko dai e simupu,
tagubu ke; “Nu nuwanugu kau yonagi ki ewa marai mosi ade
waina-pamana wainapemei.”
33 Mu inako tagubu manako Poru kipu ubupu yonatagamu
watai ki kamadubu kaya-wena.
34 Ko iyapana dai e yonai wagubu mibimupu ki mu kimpu
ubumpu e eweya kayatagubu. Apunu ki mosi ka kweya Areo
ragidai mu kawaimaga mosi si ka Daiyonisiyasi, ridi mosi si
ka Damarisi ade iyapana dai ki mete kina.

18

Poru natere Korini bauwena

1 Ki eweya ka Poru natere Ateni kamadubu manako
kayawena umawa da natere Korini bauwena.
2 Ika bauwena ka e Diyu apunai mosi si ka Akwira ika
bananapupu. Apunu Akwira e ka tawana Pontasi rabineya
wenawena. E wainai Pirisira mete kina karako waunitau
tawana Itari were bautagubu. Mu tawana Itari kamadumpu
ki mibai ka Roumi ragidai mu kawaimaga si ka Korodiyasi
e ubupu Diyu ragidai kuduba baiyonotapu da mu natere
Roumi kamadamana kayatagamana ki nana wagubu. Poru
apunu Akwira e wainai mete kina mu bamamugu kayawena,
3 manako e mu mete idiwa ewapuru mena bagibag-
itagamawa idiwa mibai ka mu kataimaga ka eyaka mena.
Mu papa kwakwarai kapitagamawa nabonabo waditamawa
manako iyapana mu bamamugu bautagamawa nabonabo ki
gimarapamawa.

4 Ko aiyata marai ki makeya ka Poru ubupu Diyu ragidai
ade Guriki ragidai mete kina mu gurigurimaga tawai ra-
bineya kanibu Iyesu e yonai ika wagawa tondawa mu notam-
aga wira-wagana da mu suma mena sumataga-mana ki nana.
5 Apunu Sairasi yo Simosi tawana Makedoniya were bau-
tagubu ka Poru bagibagi wadawa ki kamadubu manako
e maramara umawa nu Kaiwawonuga Iyesu e yonai Diyu
ragidai tadeyawa kabukabuwa, wagawa ke; “Apunu Iyesu e
ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki kei.”
6 E inako dimawagawa umawa ko mu e umunai bod-
abodamupu bo e simpu siyasiya ki ka e eya midi minibu
manako waiguguwena e gwedegwedei kui minibu gwepupu,
wagubu ke; “Baganai, wi wibo paerega pokaiya aita bita
bananapumuri ki ka wi bona ko eba nau. Nau iya yonai
wi nidibuwani kewowena ko wi nau eba wainasini-mupu
ki pokere nau karako wi kama-diniyani tawana kwaiyanai
ragidai mu bamamugu kayasugani.”
7 E inako tadebu manako kamaditapu tawana kwaiyanai
apunai mosi si ka Taitayosi si daikere ka Diyastasi ki Ma-
manuga God si tepapiyawa apunai ki e bameya kayawena
tondawa. Apunu ki e tawai ka Diyu ragidai mu guriguri-maga
tawai ki madaneya.
8 Guriguri tawai ki debai apunai mosi si ka Kurisipa ade e
wainai yo e munuiyoma mete kina ki mu ubumpu nu Kai-
wawonuga sumamupu manako natere Korini ragidai ropani
kawaya Iyesu e yonai wainamupu mibimupu siruwa kawa-
mupu.
9 Kemora mo rabineya ka Poru waro maba mo wadubu
manako nu Kaiwawo-nuga empupu ki e sibu, wagubu ke;
“Kau kudu eba wainapiyowa ko nau yonani maramara nu-
wogowa tondowa, ko eba kamodowa nene.
10 Nau niya kau madanigeya ika uburakani ade tawana yau
rabineya ka nau iyapanani-yoma ropani kawaya mete kina
idiwu ki pokere iyapana mo eba baiyagisi kau giriniyoto.”
11 Poru waro maba ki wadubu ki pokere e kwamura eyaka
mena ade siragamu ida daikere kewo-wena daikere eyaka
mena ika natere Korini rabineya Mamanuga God e yonai
iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa.
12 Tawana Roumi mu apunumaga mosi si ka Gariyo tawana
Akaiya mu kawaimaga ubupu ki makeya ka Diyu ragidai
dai ki Poru e yanuwei teyamawa ki kaimpu e wadumpu mu
kawaimaga bameya bautagubu e idai gurai Poru naureya
ugwadana ragiragi ki nana.
13 Mu bautagubu manako e simupu, tagubu ke; “Apunu
yau e iyapana nu rabinanuga kupau da nu goranuga rau-

rupamana manako yawata kudubai mosi nidiyau ki mena
pokaiya nu Mamanuga God e si tepapamana ki nana wagau.”
14 Poru nuwaiya ka yona denai mo wagana ki nana ko
kaiwawo Gariyo ubupu Diyu ragidai ki tadebu, wagubu ke;
“Apunu yau gwede berokoi mo kwaewagubena sidimpena ki
ka nau wi yonaga ki wainapena.
15 Ko yau ka wi Diyu ragidai wi wibo keteketega bo siga
bo goraga ki kawareya iwagamu idiwu ki pokere wi wibo
yona ki wadumuri supasupa. Ki ka eba nau sisiyani da nau
suwagani.”
16 Apunu kawai ki inako wagubu manako yonatagamu
wateya baiyonotapu matarau bautagubu kayatagubu.
17 Matarau bautagubu ka mu Diyu ragidai mu gurig-
urimaga tawai ki debai apunai mosi si ka Sotenesi wad-
umupu manako minimupu. Mu e minimawa ki ka kaiwawo
Gariyo e yabuiya ko e yona mo eba wagubu.

Poru tawana Antiyoka ade wirawena kayawena

18 Poru natere Korini rabineya Iyesu sumapamawa ragidai
mete rowarowa kawaya ika idiwa da kamadubu manako
kamaditapu ridi Pirisira yo apunu Akwira bananatapu man-
ako waka mo wadumpu tawana Siriya kayatagubu. Poru
kayawagana kwaewagawa ki makeya ka e natere Tenikiraiya
rabineya gwaiyaba mo wagubu ade waigugu mo kwaewena
e debai kumai mebu manako ewa kipu ubupu kayawena.
19 Mu kayatagubu kaiwa da natere Epeso bautagubu ka
Poru apunu Akwira e wainai Pirisero mete kina ika kama-
ditapu manako e eya mena kanibu Diyu ragidai mu gurig-
urimaga tawai rabineya yapu manako ika iyapana mete yona
deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
20 Mu nuwamugu ka e rowarowa kawaya mu mete ika
idiwana ki nana tagubu ko Poru e eba nuwaiya.
21 Ko e tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e yagisi da
baganai ki ka nau ewa mara mosi ade wirasugani wi ba-
magau bausugani.” E inako wagubu manako natere Epeso
kamadubu waka kawareya ade kaya-wena.
22 E waka kawareya kayawena kaniyawa da natere Sis-
araiya bauwena manako waka ika kamadubu e kerareya
natere Diyerusaremu kayawena. E natere Diyerusaremu
bauwena ka e Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene
dibipamawa ragidai ika idiwa ki mu parautapu manako ewa
mu kamaditapu natere Antiyoka kayawena.
23 E natere Antiyoka bauwena ka e rowarowaitau ika
tondawa manako ewa ade kipu ubupu tawana Garasiya yo
Pirigiya ki kayawena Iyesu sumapamawa ragidai kuduba
kasiyara tageyawa umawa.

Apunu Aporosi e bususui

24 Mara ki makeya ka Diyu apunai mosi si ka Aporosi ika
natere Epeso bauwena. E ka natere Arekisandiya tawana
Idipi rabineya wenawena. E ka dima waigugu apunai Ma-
manuga God e Okai mete naigida mena kataiwena wetawe-
tara ki apunai.
25 Iyapana naiya nu Kaiwawonuga Yawatai e kabuwa-
mupu ki pokere e ragiragi kawaya uburawa Iyesu e sisiyai
kasiyarai kawaya supasupai mena wagawa. Apunu Diyoni
iyapana siruwatamiyawa ki sisiyai kuduba e wainapupu
kewo-wena ade Iyesu e yonai ki dabeya e mete kataiya
ko yona ki rabineya dai ka e naigida mena eba kataiwena
wetawetara.
26 Mara mosi ka e Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai
rabineya yabarayabara ubupu e yonai kasiyarai kawaya
wagubu manako apunu Akwira e wainai Pirisira mete kina
ika bau-tagubu e yonai ki wainamupu. Mu e yonai ki
wainapamawa manako ewa bananamupu mu mubo tawa-
mugu kayatagubu manako Iyesu e yonai kuduba ade Ma-
manuga God e Yawatai ki sisiyai mete kina ki naigida mena
e kabuwamupu.
27 Apunu Aporosi e nuwaiya ka tawana Akaiya ki kayawa-
gana waina-pupu ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai
ika Epeso rabineya idiwa ki ubumpu e waitamupu oka
mo okamupu mete tonomupu da Mamanuga God e iya-
panaiyoma ika Akaiya rabineya oka ki empomoto manako
e mamama-pamana ki nana. E oka ki wadubu kayawena
umawa da tawana ki bau-wena manako Iyesu sumapamawa
ragidai kuduba Mamanuga God deni mena mu waditapu bagi
ika idiwa ki mu waitatamiyawa tondawa.
28 Iyapana ropani kawaya mu paunamugu ka e ubupu
dimawagawa ade Diyu ragidai mete deni deni tagamawa
kasiwara. E yonai ka kasiyarai kawaya ki pokere Diyu ragidai
kuduba e yonai denai tagamana ki mu babatagamawa. E
Mamanuga God e Okai kawareya wagawa matara, wagawa
ke; “Iyesu, e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso.”

19

Poru natere Epeso bauwena

1 Apunu Aporosi natere Korini rabineya tondawa ki
makeya ka Poru yawata kweyau e kerareya kaya-wena
umawa da natere Epeso bauwena. E Iyesu sumapamawa
ragidai dai ika bananatapu,
2 manako mu manutapu, wagubu ke; “Wi Iyesu wauneya
suma-mupu makeya ki ka wi Mamanuga God e Keyai Tanai
Bagi Kawaya ki kasiyarai mete wadumupu bo pa mena?”

Ko mu denai tagubu ke; “Pa mena, ki nu eba wadimipi.
Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki ka gwede? E
sisiyai mo nu eba wainamipi.”
3 Mu inako tagubu, manako Poru mu ade manutapu,
wagubu ke; “Ko wi gwede siruwai siruwaigubu?”
Mu tagubu ke; “Nu ka apunu Diyoni iyapana
siruwatamiyawa ki e siruwai mena nu siruwaigibi.”
4 Mu inako tagubu ki pokere Poru mu ade tadebu, wagubu
ke; “Apunu Diyoni naiya iyapana siruwatamiyawa ki ka e mu
beramaga berokoi kamada-mana ade mu notamaga wirawa-
gana ki siruwai mu siruwatamiyawa. E mu siruwatamiyawa
ka e mu mete tadeyawa, wagawa ke; ‘Apunu mosi nau
ewaneya baiyagisi ki e mena sumapiyoi.’ Apunu Diyoni yona
ki wagubu ki ka e Iyesu nene wagubu.”
5 Iyapana Poru e yonai wagubu ki wainamupu ki ka mu
ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya siruwatagubu,
6 manako Poru ubupu e idai mu kawarimugu tapu. E
idai mu kawarimugu tarawa ki makeya ka Mamanuga God
e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu mu kawarimugu minibu
siwa kasiyara tagebu manako mu tenawarimaga wirawena
da mu yona ebo ebo tagamawa ade Mamanuga God e bonanai
mete wainapamawa iyapana tademawa.
7 Iyapana ki kena mu ka iyapana uratanai mena ida esida
kewowena kerapu apeya.

Poru upiwagawa umawa

8 Apunu Poru Diyu ragidai mu gurigurimaga tawaiya
siragamu apeya eyaka kewowena ki rabineya maramara
yabarayabara uburawa wagawa kasiwara ade iyapana Ma-
manuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki sisiyai mu
mete deni deni tagamawa da mu notamaga wirawagana ki
nana.
9 Ko mu dai tagamawa mama mu midimaga togawena
manako iyapana kuduba mu yabaramugu ubumpu nu Kai-
wawonuga Iyesu nu Iyanuga Yawatai mebu ki sisiyai gir-
imupu. Giripamawa ki pokere Poru mu kamaditapu ubupu
Iyesu sumapamawa ragidai waratapu kaya-tagubu kabuwa
tawai mosi si ka ‘Siranisi’ ki rabineya maramara iyapana
Mamanuga God e yonai ika tadeyawa kabukabuwa tondawa.
10 E iyapana inako tadeyawa kabuwa tondawa kaniyawa
da kwamura apeya kewowena. Tawana Aisiya rabineya ka
Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina nu
Kaiwawonuga e yonai ki mu kuduba wainamupu gawarara.

Apunu Sikiwa e gubagaiyoma mu bususumaga

11 Mamanuga God apunu Poru pokaiya matakira ropani
kawaya ebo ebo kwaewagawa.

12 Poru e kiyabui surusurui bo aukwarai bo inako ki
iyapana te-pamawa kayatagamawa sigira ragidai mu
kawarimugu nakapamawa manako sigira ragidai ki
iyatagamawa ade keyai berokoi mu rabinamugu idiwa ki
mete bau-tagamawa kayatagamawa.
13-14 Mara ki makeya ka Diyu ragidai dai ki mu mete kina
keyai berokoi gwede mosi pokaiya siwakeketamawa iwa.
Iyapana ki inako kwaetagamawa mu ka Mamanuga God
bameya dobo-piyamu ragidai mu kawaimaga si ka Sikiwa
e gubagaiyoma ida daikere kewowena daikere apeya. Mu
waina-mupu da apunu Poru e ka Iyesu e si pokaiya keyai
berokoi siwakeketami-yawa umawa ki pokere mu notamaga
wagubu ke; 'Nu mete inako kwaigamu.' Mu notamaga in-
ako wagubu manako wiratagubu keyai berokoi mosi inako
simupu, tagubu ke; "Apunu Iyesu e sisiyai apunu Poru wagau
ki e si pokaiya nu karako kau nidimei; Kau karako baunuwagi
kayanuwagi."
15 Mu inako tagubu ko keyai berokoi ki denai mu tadebu,
wagubu ke; "Nau Iyesu kataineya ade apunu Poru e nau mete
kataineya ko wi ka gwedewau?"
16 Keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa ki inako
wagubu manako e kasiyarai apunu ki rabineya matara-wena
da apunu ki ubupu iyapana ki waipara mena taunibu sipasi-
para. E mu aukwaramaga tegerepupu ade mu sipumamaga
rikatapu manako mu nimaga matarau wakapatagubu tawa
ki kamadumpu garugarumupu kayatagubu.
17 Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina
natere Epeso rabineya idiwa sisiya ki wainamupu ki ka mu
notamaga kowena kudu mete waina-mupu manako nu Kai-
wawonuga Iyesu e si tepamupu.
18 Iyesu sumapamawa ragidai ropani kawaya bautagubu
iyapana yabaramugu ubumpu mu mubo beramaga berokoi
wekemupu ki tagubu matara.
19 Iyapana dai muwara bo simaga kwaetagamawa ki ka mu
muwara bo simaga ki purapurai bo okai kuduba ki temupu
iyapana yabaramugu matau pasumupu kwarisi. Mu purapu-
ramaga pasumupu kwarisi ki denai ka kawaya daganani.
20 Mara ki makeya ka Mamanuga God e yonai kawayawa-
gawa yarawa manako iyapana ropani kawaya e yonai ki
kasiyarai mete empamawa.

Natere Epeso ragidai yawira bautagubu

21 Gwedegwede yau kuduba wenawena eweya ka apunu
Poru natere Diyerusaremu ade kayawagana waina-pupu.
E nuwaiya ka tawana Makedoniya yo Akaiya ki yawatai
kayawagana ki nana manako e iyapana tadebu, wagubu ke;

“Nau natere Diyerusaremu bausugani ki ka nau ewa natere
Roumi mete empana ki nana kayasugani.”
22 E inako wagubu manako e kowakowai-yoma Simosi yo
Erastasi tonotapu tawana Makedoniya kayatagubu ko e eya
ka mara dai ika tawana Aisiya rabineya tondawa.
23 Mara ki makeya ka yawira kawaya mo wenawena natere
Epeso rabineya nu Kaiwawonuga Iyesu nu Iyanuga Yawatai
mebu ki yonai kawareya.
24-25 Natere ki rabineya ka mu daisusu ridai mosi si ka
Atemesi e keyai mu idamugu kaitemupu e tawai mete wad-
umupu ki ika uburawa manako iyapana keyai ki bameya
buburitagamawa idiwa.
Apunu mosi si ka Demeteresi. E ka daisusu ridai
Atemesi e tawai ki keya-keyai rasirasi dai bowa
yamayamapiyau pokaiya yamanapupu manako iyapana
e bameya bautagamawa keyakeyai ki gimarapamawa.
E bigabigaiyoma mete kina upi ki pokaiya bowa madai
kawaya daganani wadamawa. Apunu Demeteresi ubupu
iyapana kuduba keyakeyai bowa yamayamapiyau pokaiya
yamanataga-mawa ragidai ki mu nene wagubu bautagubu
manako tadebu, wagubu ke; “Edamani, nu bagibagi yau
kwaigemei ki pokaiya ka nu bowa madai kawaya daganani
wademei.
26 Ko apunu beraberai Poru yewe bauwena badidi
kwaewagau ki wi yabugere empiyamu bo pa mena? Nu
iyapananuguma yewe Epeso rabineya ade tawana Aisiya
kuduba mete kina ki mu rabinamaga e wirapiyau da mu
ropani kawaya e eweya mena kayatagamu. E wagau da
keyakeyai ki nu nubo idanugu kaite-pemei ki mibai ka pa
mena.
27 E inako wagau ki pokere iyapana kuduba e yonai ki
sumapomoto ki ka mu keyakeyai nu kaitepemei ki eba
gimara-pomoto manako nu sinuga giriyagisi. Ade nu dais-
usunuga sumapemei ridai Atemesi e tawai ki mu mete ka-
madini gumoroyagisi. Ridi Atemesi e ka nu daisusunuga
kawaya. Iyapana kuduba tawana Aisiya rabineya ade
tawana tawana madega kauwagau madega posiwagau e si
nu tepapemei idiwei. Ko iyapana karako apunu Poru e
yonai sumapomoto ki ka mu nu sumanuga ridai ki e si mete
kaupomoto.” Apunu Demeteresi inako wagubu.
28 Iyapana kuduba ika dibimupu idiwa yona ki wainamupu
ka mu nuwamaga pupuwena manako mu bonanamaga ra-
giragi kawaya tagubu ke; “Nu natere Epeso ragidai nima
sumapemei ka ridi Atemesi e mena.”
29 Mu inako tagamawa manako garugaru mena ka mu
yonamaga ki kawayawena kayawena iyapana kuduba

natere ki rabineya mu nuwamaga pupuwena mete dibimupu yawira kayatagubu. Mu ubumpu Poru e kowakowaiyoma apeya apunu Gaiyasi yo Aristakasi tawana Makedoniya were bautagubu ki mu waditampu dokodoko manako tainitampu garugarumupu yonatagamu watai mosi ika bautagubu.

30 Poru nuwaiya ka yawira ragidai ki mu yabaramugu ubu-
rana ki nana wainapiyawa ko Iyesu sumapamawa ragidai e
munamupu.
31 Tawana ki mu kawakawaimuguma dai ki ka Poru e
kowaiyoma ki pokere mu yona tono-mupu e bameya simupu,
tagubu ke; “Kabai, kau yonatagamu wateya eba kayanuwagi
kwaenda iyapana kau nunimoto poyo.”

32 Iyapana ika yonatagamu wateya dibipamawa patapa-
mawa kwetagamawa idiwa mu rabinamaga ka ebo ebo. Mu
dai ki yona mubo tagamawa ade dai ki yona kudubai mosi
tagamawa, ko yawira ki kerarai ki mu eba kataimugu.
33 Ki makeya ka Diyu ragidai dai ki mu apunumaga mosi
si ka Arekisanda wadumpu iyapana yabaramugu tampu
ubupu ki pokere iyapana mu notamaga wagubu ke; ‘Yawira
yau debai ka bani eyo.’ Apunu Arekisanda ubupu iyapana
kerekereretagamana da e yona denai mo wagana ki nana e
idai bagipupu,
34 ko ki makeya ka mu emupu da e ka Diyu apunai ki pokere
mu bonanamaga ragiragi kawaya madega napusi apeya ra-
bineya ewapuru mena kawareya kawareya patapamawa,
tagamawa ke; “Nu natere Epeso ragidai nima suma-pemei ka
ridi Atemesi e mena.”

35 Mu inako tagamawa idiwa da tagamawa idiwa da pau-
nau ka natere ki yona okai tarawa apunai mosi ubupu
wagubu manako e umuneya ka iyapana kuduba yona kerek-
ereretagubu. Apunu ki wagubu ke; “Kowaniyoma natere
Epeso ragidai, nau yonani suwagani wainapumuri; Iyapana
tawana tawana kuduba mu kataimugu da nu Epeso ragidai
nu daisusunuga kawaya suma-pemei ridai Atemesi e tawai
yewe uburau ki nu kwayubapemei. Bowa kawaya kunumau
kauwena ki nu daisusunuga ki mete kaisitamemei.

36 Iyapana mo eba baiyagisi nu beraniyoto yagisi da ki pa
mena. Ki pokere wi karako kwe kamadumuri. Wi rabinaga
kwarisiyagisi nota baba eba wadoi.
37 Wi iyapana yau tempu yewe baigubu ki mu ka nu dais-
usunuga tawai ki rabineya gwede mosi eba kuwatagubu ade
nu sumapemei ridai Atemesi e si mu mete eba giri-mupu.

38 Ko apunu Demeteresi e kowai-yoma mete kina mu
nuwamugu mu idamaga gurai iyapana mosi e naureya ug-
wadamana ragiragi ki nana waina-piyamu ki ka nu iyapana

tadeyamu wirawira tawai yewe mete kina da mu tawa ki
rabineya mu mubo empepe-togomono deni deni togomono.
39 Wi yona yau kawareya ade iwagamana wainapiyamu
ki ka natere yau ragidai kuduba baitagisi were nu yona ki
iwagamu.
40 Ki pokere wi karako gwede ba ratapiyamu? Yawira
yau debai ka nau yo wi eba katainugu ki pokere iyapana
kawakawai baitagisi nu manunimoto ki ka nu denai badidi
iwagamu?
41 Ko baganai, yona yau karako kewowena.” Apunu ki
inako wagubu manako iyapana tonotapu mu mubo mubo
tawamugu kayatagubu.

20

Poru tawana Makedoniya yo Gurisi kayawena

1 Iyapana ratapamawa ki kewowena eweya ka Poru ubupu
Iyesu sumapamawa ragidai mu nene wagubu bautagubu. E
kasiyara tagebu ade mu rabinamaga wadubu kwarisi man-
ako ewa kuwenatapu tawana Makedoniya kayawena.
2 E tawana ki bauwagawa kayawagawa iyapana yona ebo
ebo kabuwatamiyawa kasiyara tageyawa umawa da tawana
Gurisi bauwena.
3 Bauwena manako siragamu apeya eyaka ika tondawa
da kewowena ka e tawana Siriya waka kawareya ade
kayawagana ki nana ko Diyu ragidai e weki gwaiya min-
imana po sisiyai tagamawa ki e wainapupu ki pokere e
wirawena tawana Makedoniya yawatai ewere ade wirawena
kayawena.
4 E tawana Bereya mu apunumaga Pirasi e gubagai si ka
Topata ade iyapana dai mete kina ki bananatapu ewapuru
kayatagubu. Iyapana ki mu simaga ka yau kena; apunu
Aristakasi yo Sekondiyasi, mu ka natere Tesaronika ragidai,
apunu Gaiyasi, e ka natere Debe ki apunai, apunu Simosi, ade
tawana Aisiya ragidai Taikikasi yo Toropimasi.
5 Iyapana ki mu kerapu-mugu yabiri kayatagubu natere
Torowasi bautagubu manako mu nu nawananuga ika idiwa.
6 Iyapana ‘Parawa Pa Pasumawa’ ki kupei kupetagubu
kewowena ka nu natere Piripai rabineya waka mo wadimipi
manako nu waka ki kawareya kaigibi kaiweya idiweya da
mara ida daikere kewowena ka nu natere Torowasi baigibi
manako nu kowa-nuguma dai ika bananatampi. Nu pura
eyaka mena mu mete ika idiweya.

Poru daiyo siyarai natere Torowasi tondawa

7 Pura marai ki kemora nene ka nu bani ewapuru mena
kupamana ki nana dibimipi idiweya manako nu paunanugu

ka Poru ubupu yonawena. Marawani ka e kai ki marai ki pokere e rowarowa kawaya yonawagawa tondawa da kemora paunau wadubu.

8 Tawa iyarau rabinai apeya eyaka ki kawareya nu ika idiweya ki wateya ka mu duna ropani kawaya ika pasutampu nakamupu.

9 Munu yaraga mosi si ka Yusikasi e katamuru iyarau tondawa. E Poru yonawagawa ki yonai wainapiyawa tondawa da e yabui towena e notai gogawena manako e tawa rabinai apeya eyaka wadumpu ki kawareya kauwena wairau ukwapu. Iyapana garugaru mena sumpu e wadumpu emupu ko e ororeya mena minibu powena.

10 Poru supu munu ki kawareya ukwapu e nodaiya wadubu manako iyapana tadebu, wagubu ke; “Wi notaga eba koyogono ko e iyaiya ukwarau.”

11 E inako wagubu manako tawa iyarau ade yapu bani mo gerepupu kubabu manako iyapana ki mete yonatagamawa idiwa da nawaru puruwena ka e kipu ubupu mu kamaditapu kayawena.

12 Ko iyapana munu kauwena ki iyaiya wadu-mupu ki pokere mu rabinamaga bagi-wena bananamupu e tawaiya kaya-tagubu.

Apunu Poru natere Mairitasi bauwena

13 Poru nu waka kawareya yabiri kaigamana wagubu ki pokere nu waka mo wadimipi kaigibi ko e eya ka e kerareya kayawena. Nu waka kawareya kaiweya idiweya da natere Asosi baigibi ka nu Poru e nawanai ika idiweya.

14 E ika bauwena ka nu e wadimipi waka kawareya mete kaigibi manako nu kaiweya idiweya da natere Misirini baigibi.

15 Nu natere Misirini ukwampi nawaru puruwena ade kaigibi kaiweya idiweya da tawana Kaiyosi baigibi manako ade kaiweya idiweya da yawatau nawaru puruwena ka nu tawana Samowa baigibi. Nu tawana Samowa baigibi manako ade kaiweya idiweya da natere Epeso kwempi paere manako nawaru puruwena ka nu natere Mairitasi baigibi.

16 Nu natere Epeso raurumipi ki mibai ka Poru nuwaiya ka tawana Aisiya garugaru mena kamadana natere Diyerusaremu kayawagana bauwagana da e ‘Pentikosi’ marai ika tondana ki nana wainapupu.

Poru natere Epeso debai ragidai yona siyarai tadebu

17 Nu natere Mairitasi baigibi ka Poru ubupu Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai

natere Epeso rabineya idiwa ki mu yabiyabirimuguma mu
bibimaga tonopupu,
18 manako mu kawampu bautagubu ka e ubupu mu tadebu,
wagubu ke; “Nau naiya mena tawana Aisiya rabineya wi
bamagau bausugu-buwani mete idiweya nau badidi kwae-
sugekeya umekeya ki kuduba wi nau emisinimupu ke-
wowena.
19 Diyu ragidai nau girisinimawa pasusinimawa ade bita
kawaya daganani nau tegemawa ko nau niya sini kaupekeya
mibi yadi umekeya. Nu Kaiwawonuga e upi ki mo nau eba
kamadubuwani.
20 Wi tawaga tawaga rabineya ade yonatagamu wateya
mete kina ka nau wi waitaniyana ki nana iya waunai ki
yonai kuduba nidi-buwani kewowena ko nau gwede mo eba
wekepuwani.
21 Diyu ragidai yo tawana kwaiyanai ragidai mete kina wi
beraga berokoi kamadamana wi rabinaga wirawagana Ma-
manuga God bameya manako wi ade ubumana nu Kaiwawo-
nuga sumapamana ki nana, yona ki mena nau wi nidiyekeya
umekeya.
22 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wagubu
ki pokere e umuneya ka nau karako natere Diyerusaremu
kayasugani. Nau ika bausugani ki ka mu nau bamaneya
badidi kwaetagisi ki nau eba kataineya.
23 Nau yau mena kataineya; Tawana tawana nau bausuge-
keya yabedekeya ka Mamanuga God e Keyai nau sidiyawa da
nau yabaraneya ka dibura yo bita midi makari kawaya nau
nawanasiniyau.
24 Nau naubo iyani nene eba wainapakani ade nau po
kudeya mete eba wainapakani ko nau Kaiwawoni Iyesu upi
tegebu ki nau nuwaneya kuduba kewopana waina-pakani.
E upi tegebu ka yau kena; Bita nubo wadamana ki ka Ma-
manuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ko
ki yonai waunai bagi kawaya ka e nau uburana iyapana
tadeyana kabu-kabuwa ki nana sidibu.”
25 Apunu Poru inako wagubu ade wagubu ke; “Nau wi
paunagau igida kaniyekeya yauda yabedekeya Mama-nuga
God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki sisiyai nau
dima-sugekeya umekeya. Ko nau karako kataineya da wi nau
kiyabuni ewa mo eba empumuri.
26 Nau mibai nidiyakani yau kena; Wi mosi aita wi iyaga
kaupu-muri ki ka eba nau paerepuwani ki pokere wi iyaga ki
kaumupu.
27 Mama-nuga God wi badidi wainapamana ki nana
wagubu ki yonai kuduba nau wi nidibuwani kewowena ko
gwede mo nau eba wekepuwani.

28 Ki pokere naigida mena idiwoi. Mamanuga God e Keyai
Tanai Bagi Kawaya naiya mena wi winenibu da wi ubumana
e suma-piyamu ragidai wi tawanagau ki papa sipi maba
naigida mena kwayubatamana ki nana wagubu. E Gubagai
Iyesu mu nene mete powena. E darai mu nene mete yewe
wairau kawapu ki pokere mu kuduba ka e iyapanaiyoma.
29 Nau kataineya da nau karako wi kamadiniyani kaya-
sugani ki ka iyapana dai ewa baitagisi Mamanuga God e
iyapanaiyoma beratamini mu notamaga wirapomoto. Mu
ka taku kamarai wasibena papa sipi metamiyamu ki maba
baitagisi Mamanuga God e iyapanaiyoma giritamini. Ki
pokere wi iyapanaguma ki naigida mena kwayuba-tamiyoi
idiwoi.
30 Mara baiyagisi da wi wibo iyapanaguma dai wi pauna-
gau ubumoto mu mubo rabinamugu bera-tagisi wi kerapu-
gau yadini manako wi rabinaga wirapomoto da wi mu ewa-
mugu kaigamana ki nana.
31 Ki pokere yabu tamiyoi wi wibo kwayubaga kwaiwogoi
idiwoi. Nau kwamura apeya eyaka ki rabineya kemora
nawaru mibi yadi mete kina wi nidiyekeya kabu-kabuwa
tondekeya, ko ki wi eba notagogapumuri.
32 Nau karako Mamanuga God e idai rabineya wi
nakaniyakani ade e deni mena wi wadiniyana bagi yonai
ki mete gari maba umarakani da wi ki rabineya idiwoi. Wi
yona ki sumapiyoi ki ka e wi kasiyara negeni manako gwede
bagi mosi ki e iyapanaiyoma kuduba aita ewa tageyana ki
nana gwaiyaba wagubu ki puyoi e wi mete negeni.
33 Nau wi bowaga madai bo wi gwedegwedega empuwani
ki nau yabuni eba midiya-wena ade nau notani gwedegwede
ki kawareya eba tondawa.
34 Wi kataigau da nau naubo idani pokaiya bagibagi-
sugekeya manako ki pokaiya ka nau kowakowaniyoma mete
kina nu bani bo gwedegwede badidi wainapemeya ki nu
gimarapemeya.
35 Nau eba pa aiyata tondekeya ko nau ragiragi kawaya
upisugekeya ki mibai ka nau nuwaneya wi naigida mena
kabuwaniyana weta-wetara da nu ubumana iyapana
kasiyara-maga pa mena ragidai mu waitatamana ki nana
ka baganai. Nu Kaiwawonuga Iyesu wagubu ki nu eba
notagogapamu. E wagubu ke; ‘Nu iyapana gwede mosi
deni mena pa tageyamu ki ka nu nuga mamama kawaya
wainapamu. Ko nu gwede mosi denai yadamu ki ka nu
mamama wainapamu ko ki mamamai ka ade maraitau
erida.’ ”
36 Apunu Poru yona ki wagubu kewowena ka e mu mete
ewapuru kwarisitagubu mu ramatamaga kawareya ubumpu

manako mu Mamanuga God bameya guriguritagubu.
37 Mu guriguri-tagamawa da kamadumpu ka iyapana
ki mibi yadi Poru barabaramupu kiyauyaumupu manako
tonomupu.
38 Mu e ewa mo eba empamana wagubu ki pokere
mu nuwaboya kawaya daganani wainamupu. Mu kimpu
ubumpu e waka kawareya tonopamana kayawagana ki
nana bananamupu kayatagubu manako ewa kuwenamupu
tonomupu kayawena.

21

Poru natere Diyerusaremu kayawena

1 Nu iyapana kuwenatampi kewowena manako kamadita-
mpi waka kawareya ruku mo si ka Kosi ki deneya kaigibi.
Ika baigibi ka nu ukwampi nawaru puruwena manako ade
kaigibi kaiweya da ruku si ka Roda ki baigibi manako ade
kaiweya idiweya da natere Patara baigibi.
2 Ika baigibi ka nu waka mo tawana Ponisiya kayawa-
gana kwae-wagawa ki emipi ki pokere nu waka ki wadimpi
kawareya kaigibi.
3 Nu egi kawareya inako iweya wademeya da ruku mo si ka
Saiparasi nu idanuga tenene deneya emipi ki nu ade kaiweya
idiweya da tawana Siriya baigibi. Nu tawana Siriya baigibi
ka nu natere Taya ika borau sumipi mibai ka waka ragidai
gwedegwede dai ika nakapamana ki nana.
4 Nu suma sumatagamawa ragidai dai ika bananatampi
manako nu pura eyaka mena mu mete ika idiweya. Ma-
manuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya ka mu Poru simupu
da e natere Diyerusaremu eba kayawagana ki nana,
5 ko nu daiyonuga marai ki kewowena ka nu kimpi ubumpi
mu kamaditampi ade kaigibi. Iyapana ki mu ridimuguma
munumuguma mete kina nu banana-nimpu natere ki ka-
madimpi sumpi egi papateya baigibi manako nu ika kwarisi-
gibi nu ramatanuga kawareya ubumpi manako ewapuru
mena Mamanuga God bameya gurigurigibi.
6 Nu gurigurigibi kewowena ka nu besibesigibi manako nu
waka kawareya yamipi ko mu ade wiratagubu mu tawamugu
kayatagubu.
7 Nu waka kawareya natere Taya kamadimpi manako
kaiweya idiweya da natere Toremesi baigibi. Nu Toremesi
baigibi ka nu Iyesu sumapiyamu ragidai dai ika bananatampi
manako nu mara eyaka mena mu mete ika idiweya.
8 Nu ukwampi nawaru puruwena manako iyapana ki ka-
maditampi waka kawareya ade kaigibi kaiweya da natere
Sisaraiya baigibi. Ika baigibi ka nu Iyesu e sisiyai wagawa

apunai mosi si ka Piripo e tawaiya kaigibi. Naiya mena ka
Iyesu sumapiyamu ragidai natere Diyerusa-remu rabineya
apunu ida daikere kewo-wena daikere apeya winetampu ko
Piripo e ka apunu ki mosi.
9 E peteiyoma onowa mena apeya apeya mete ika idiwa.
Mu mete kina ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa
tagamawa iwa ragidai.
10 Nu mara dai ika idiweya ka Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai mosi si ka Agabasi tawana
Diyudiya were ika bauwena.
11 E nu bamanugu bauwena manako keyakeyai mo
kwaewena Poru e taburubai naureya umapu ki wadubu rika
e ebo idai kerarai taburuba ki pokaiya umapu dokodoko
manako wagubu ke; “Mamanuga God e Keyai Tanai
Bagi Kawaya nau kabuwasinibu yau kena; Nau karako
umesugubuwani dokodoko ki maba ka Diyu ragidai natere
Diyerusaremu rabineya taburuba yau e apunai waunitau
yadini umomoto dokodoko manako tawana kwaiyanai
ragidai mu idamaga rabineya e tamoto.”
12 Apunu Agabasi yona ki wagubu wainamipi ka nu yo
tawana ki ragidai mete kina Poru ragiragi kawaya muna-
mipi da e natere Diyerusaremu eba kayawagana ki nana.
13 Ko e denai nu nidibu, wagubu ke; “Wi gwede nana yadi
wadamu ade nuwaboya nau tegeyamu? Nau karako natere
Diyerusa-remu kayasugani manako mu ubumoto nu Kaiwa-
wonuga Iyesu e nene pokere nau umasinimoto bo susinimoto
poyo ki mete baganai.”
14 Nu e munamipi iwagibi ko e notai eba wirawena ko
kayawagana wainapupu ki pokere nu yona ki kamadimpi,
iwagibi ke; “Baganai, Mamanuga God badidi waina-piyau ki
e makeya makeya kwaeyagisi.”
15 Nu mara dai ika idiweya da kamadimpi manako nu
gwedegwede-nuga temipi natere Diyerusaremu kaigibi.
16 Iyesu sumapiyamu ragidai dai ika Sisaraiya idiwa ki mu
kimpu ubumpu nu bananananimpu mete kaigibi manako nu
kaigibi iweya wademeya da apunu Nesoni e tawaiya baigibi
e bameya ukwapamana ki nana. Apunu Nesoni e ka tawana
Saiparasi mu apunumaga mosi ko e ka ade iyapana yabiri
Iyesu sumapamawa ki mosi.

Poru apunu Diyemesi bameya daiyo kayawena

17 Nu natere Diyerusaremu baigibi ka Iyesu sumapiyamu
ragidai kuduba nu diriwanuga kwaetagubu.
18 Nu ika ukwampi nawaru puruwena ka nu ubumpi Poru
mete apunu Diyemesi empamana ki nana kaigibi. Debai
ragidai ki mu kuduba ika mete idiwa.

19 Poru mu parautapu manako e Mamanuga God e kasi-
yarai pokaiya tawana kwaiyanai ragidai mu pauna-mugu
badidi upiwagawa umawa ki sisiyai kuduba makeya makeya
mu kabuwatapu.

20 Mu e yonai ki wainamupu ka mu kuduba Mamanuga God
e si tepamupu manako denai Poru simupu, tagubu ke; “Nu
sumanuga eyaka mena apunai, kau wainapi; Diyu ragidai
ropani kawaya yewe Diyerusaremu rabineya karako Iyesu
sumapiyamu ki kau yabugere emitamiyei. Ko mu kuduba ka
oragai apunai Mosisi gora tapu ki mu mete wiwirapiyamu
kaisi kwaetagamu.
21 Mu yona wainamupu da kau kayanugibi Diyu ragidai
tawana kwaiyanai ragidai mu paunamugu idiwu ki mu
bamamugu iweya ki kau mu tadeyeya da oragai apunai
Mosisi gora tapu ki mu kamada-mana munu uratanai mu
kwakwarepu-maga eba wakapamana ade Diyu ragidai nu
bususunuga mete kamada-mana ki nana nuwagibi.
22 Mu kau sisiyagi inako wainamupu ki pokere mu karako
kau yewe baunugibi ki sisiyai wainapomoto baitagisi ki nu
badidi kwaigamu?”

23 Apunu Diyemesi e kowaiyoma mete kina inako tagubu
manako mu Poru ade simupu, tagubu ke; “Nu karako
kau nidimei ki kau makeya makeya kwae-nuwagi; Nu iya-
pananuguma apeya apeya yewe Mamanuga God bameya
gwaiyaba kaimatana mo tagubu.
24 Kau mu mete kaiwagi manako papa dai mu nene gi-
marapi da mu ubumoto Diyu ragidai nu bususunuga pokere
papa ki Mamanuga God bameya puyopomoto. Mu idamaga
kerapumaga rikapomoto kewoyagisi ki ka mu Mamanuga
God bameya gwaiyaba tagubu kaisi idiwu ki kewoyagisi man-
ako mu ewa ubumoto mu debamaga meyomoto. Kau mu
mete inako kwaiwagi ki ka iyapana kau eminimoto, tagisi ke;
‘Baganai, apunu yau e ka mibai Diyu apunai. Oragai apunai
Mosisi nu goranuga tapu ki e naigida mena kwaewagau ki
pokere e kwaewena siyasiya yonai wainamipi ki mibai ka pa
mena.’ Mu inako tagisi manako mu rabinamaga kwarisiyag-
isi.
25 Ko tawana kwaiyanai ragidai Iyesu sumapiyamu ki mu
nene ka nu gora purumipi mu okamaga okamipi, iwagibi ke;
‘Daisusu bo momorapa bo inako ki mu bamamugu iyapana
yadau umamu buburitagamu ki yadau bo papai ki wi eba
kupoi, papa darai eba kupoi, ade papa ebo gobai wadubu
ki wi mete eba kupoi. Ridi yo apunu taku maba asusu
igida yauda eba kwaiwogoi ade onowa yaraga didiwa eba
ukwopoi.’ Nu oka mu nene inako tonomipi kewowena.”

26 Apunu Diyemesi e kowaiyoma mete kina inako tagubu
ki pokere Poru ubupu iyapana apeya apeya ki banana-tapu
mete kayatagubu manako mu ukwampu nawaru puruwena
ka mu Mamanuga God e yabuiya ewapuru mena mu idamaga
kerapumaga rika-mupu. Rikamupu kewowena ka Poru Ma-
manuga God e Tawai rabineya kayawena mu mara badibadi
kaisi idiwana ade ewa mu eyaka eyaka Mamanuga God
bameya puyo tamana ki sisiyai e iyapana kawakawai ika
idiwa ki kabuwatapu.

Piyara ragidai Poru wadumupu

27 Mara ida daikere kewowena daikere apeya ki kewowa-
gana kwae-wagawa makeya ka Diyu ragidai dai ki tawana
Aisiya were bautagubu ki Poru ika Mamanuga God e Tawai
rabineya tondawa emupu manako mu iyapana kuduba ika
idiwa ki mu rabinamaga kupampu manako kaimpu Poru
ragiragi kawaya wadumpu dokodoko.
28 Mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; “Tawana
Isiraero ragidai, garugaru kebomuri nu waitanimuri. Apunu
yau tawana tawana umawa wadawa iyapana kuduba
tadeyawa da mu ubumana nu Diyu ragidai tagararanimana
ade oragai apunai Mosisi gora tapu ade Mamanuga God
e Tawai ki si mete kaupamana ki nana ki yonai wagawa
umawa. E karako Mamanuga God e Tawai rabineya tawana
kwaiyanai ragidai mete bananatapu bautagubu ki pokere e
inako kwaewena ki ka e tawa bagi kawaya yau bigi kwebu.”
29 Iyapana ki inako tagubu mibai ka mu natere Epeso mu
apunu-maga mosi si ka Toropimasi ika natere Diyerusaremu
rabineya Poru mete bauwena emupu manako mu notamaga
wagubu da e bani Mamanuga God e Tawai rabineya mete
bananapupu bauwena.
30 Natere ki rabineya ka iyapana kuduba notababa
kawayawena kaya-wena manako mu garugarumupu
kaimpu Mamanuga God e Tawai rabineya Poru wadumpu
dokodoko ubumawa. Mu e tainimupu matarau
bautagamawa makeya ka tawa ki kwayubapamawa ragidai
tawa ki gudui umamupu.
31 Iyapana Poru waunitau minimana po kwaetagamawa
ade rata kandamawa idiwa ki sisiyai tawana Roumi ragidai
piyaramuguma mu kawaimaga waina-pupu,
32 ki pokere e piyara ragidai dai ade mu
kawakawaimuguma dai mete kina ki tetapu garugaru mena
sumpu iyapana ki mu paunamugu bautagubu. Iyapana Poru
ika minimawa idiwa ki piyara ragidai mu kawaimaga mete
kina bautagamawa emitampu ki ka mu Poru kamadumpu.

33 Apunu kawai ki Poru bameya bauwena kanibu piyara
ragidai tadebu da mu Poru e idai kerarai taburuba ragiragi
pokaiya umanamana ki nana wagubu manako wirawena
iyapana manutapu, wagubu ke; “Apunu yau e ka nima? E
berokoi badidi kwaewena?”

34 E inako wagubu manako iyapana dai bautagubu mu
mubo nuwamugu beratagubu ade dai bautagubu mu mubo
nuwamugu kudubai beratagubu, ko mu rabinamaga ka eba
eyaka mena. Mu inako rata kandamawa idiwa ko mibai mo
eba bananamupu ki pokere piyara mu kawaimaga ki ubupu
e kowakowaiyoma tadebu da mu Poru wadamana piyara
tawamugu kayataga-mana ki nana wagubu.
35 Mu Poru bananamupu teta kiya bautagamawa ka iya-
pana Poru gobai wadamana ki nana kwaetagamawa ki
pokere piyara ragidai e tepamupu iyarau wadumpu kaya-
tagubu.
36 Ko iyapana damu kawaya ki mu ewamugu umuna-
mawa pata-pamawa kwetagamawa mu bonana-maga ragi-
ragi kawaya tagamawa ke; “Apunu yau wadumuri kaiwagi
mini-muri poyo.” Mu inako tagamawa.

Poru ubupu e eya sisiyai wagubu

37 Piyara ragidai Poru wadumpu mu tawamaga rabineya
kayatagamana kwaetagamawa ka Poru piyara ragidai mu
kawaimaga ki yona Guriki were manupupu, wagubu ke;
“Nau yona mo kau nidiyani bo?”

E inako wagubu ka piyara apunai ki Poru empupu manako
denai e manu-pupu, wagubu ke; “Akae, kau yona Guriki
nuwegei ki apunai mosi bo?
38 Nau wainapuwani da kau ka tawana Idipi mu
apunumaga mosi ki waunitau yewena yawira ragidai
4000 yawira nene waratapu iyapana eba idiwu tawaneya
kayatagubu.”

39 Ko Poru denai wagubu ke; “Ae, ki ka eba nau. Nau ka
Diyu apunai tawana Sirisiya natere Tatasi rabineya wena-
sugubuwani. Nau ka natere kawaya ki apunai. Ko nau
nuwaneya karako iyapana yau yona mo mu tadeyana waina-
pakani.”

40 Piyara ragidai mu kawaimaga wagubu da baganai ki
pokere Poru teta kawareya ubupu iyapana erekereretaga-
mana ki nana e idai bagipupu manako yona Iburu were
tadebu, wagubu ke;

22

1 “Mamaniyoma, tataniyoma, yowaniyoma, wi nau
sidiyamu wirawira ki pokere nau karako nau naubo yonani
suwagani wainapumuri.”
2 Apunu Poru mu yonamaga Iburu were yonawagawa
wainamupu ka mu kuduba naigida mena kerekereretagubu
idiwa manako Poru ubupu mu ade tadebu, wagubu ke;
3 “Nau ka Diyu apunai, tawana Sirisiya natere Tasisi ra-
bineya wena-sugubuwani, ko yewe Diyerusaremu rabineya
ka nu Nidiyawa Kabukabuwa Apunai Gameriyo nau tegebu
kawaya nau sidiyawa kabukabuwa mete yarekeya. Nu ri-
pakwarakwaranuguma gora tamupu ki e mete nau kabuwa-
siniyawa manako nau gora ki makeya makeya ragiragi mena
kwaesugekeya yarekeya. Wi karako Mamanuga God nene
kasiyarai kawaya kwaiwagamu ki maba nau mete inako
kwaesugekeya.
4 Apunu Iyesu Iya Yawatai kabuwatapu kwaetagamawa
ragidai ki nau giritame-keya pasutamekeya da mu dai mete
popotagubu. Nau ridi yo apunu ropani kawaya tetapuwani
dibura rabineya nakatapuwani.
5 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-
maga ade Diyu ragidai nu kawakawai-nuguma mete kina
ki mu kuduba kataimugu da nau karako yona mibai suwa-
gakani. Mu Diyu ragidai natere Damaskasi rabineya idiwu
ki mu oka-maga okamupu nau tegemupu manako nau oka
ki wadubuwani Iyesu suma-pamawa ragidai ika Damaskasi
idiwa ki tetamana mu idamaga umeme doko-dokopamana
manako waratamana natere Diyerusaremu rabineya bita
tagemana ki nana kayasugubuwani.”

Poru e notai wirawena Iyesu nene wainapupu

6 “Nau ki kayasugubuwani kaniyekeya da natere
Damaskasi kikireya bausugana kwaesugekeya madega
paunau wadawa ki makeya ka nau kunumau yangwara
maba kawapu nau kawarineya wadubu empuwani.
7 Empuwani ka nau kiyabuni giwena wairau kausug-
ubuwani manako nau bonana mosi wainapuwani ki nau sini
mete wagubu, wagubu ke; ‘Apunu Soro, apunu Soro. Kau
gwede nana nau girisiniyei?’
8 Bonana ki inako wagubu, manako nau denai
suwagubuwani ke; ‘Kaiwawoni, kau ka nima?’ Manako e
denai wagubu ke; ‘Nau ka Iyesu, tawana Nasareta apunai, ko
kau nau girisiniyei pasusiniyei.’
9 Iyapana nau mete iweya ragidai ki ka mu tanai ki
mete emupu ko nau sidibu apunai badidi sidibu ki mu eba
wainamupu.

10 Nau niya mena bonana ki wainapuwani manako nau
suwagubuwani ke; ‘Kaiwawoni, nau karako badidi kwae-
sugani?’ Nau inako suwagubuwani manako nu Kaiwawo-
nuga denai nau sidibu, wagubu ke; ‘Kau kiri uburi natere
Damaskasi kayanuwagi manako Mamanuga God badidi kau
nene winepupu tapu ki sisiyai kuduba apunu mosi baiyagisi
kau nidini.’
11 Yangwara maba wadubu tawana minibu siwa ki nau
yabuni kenepupu ki pokere nau mete iweya ragidai nau
idaneya wadisinimpu bananasinimpu natere Damaskasi kai-
gibi.
12 Natere ki rabineya ka apunu mosi si ka Ananaiyasi
ika tondawa. E Mamanuga God nene notapiyawa ade nu
goranuga ki e mete naigida mena kwaewagawa. Diyu ragidai
kuduba ika Damaskasi idiwa e werei tagamawa.
13 E nau bamaneya bauwena nau madanineya ubupu man-
ako sidibu, wagubu ke; ‘Nau waretani Soro, nau nidiyani
wainapi; Kau yabugi papi tawana ade emani.’ Ki makeya ka
nau yabuni papuwani manako nau tawana ade empuwani
ade apunu ki mete empuwani.
14 Ko e ade sidibu, wagubu ke; ‘Nu ripakwara-
kwaranuguma mu yo nu ewapuru Mamanuga God e kau
winenibu da e badidi wainapiyau wagau ki kau katainuwagi
manako e Bigabigai Apunai Supasupai ki e kau mete emani
ade e bonanai ki kau mete matarau wainapi.
15 Kau yabugere badidi empiyei ade kau wenagugere ba-
didi wainapiyei ki sisiyai kuduba kau iyapana tadeyowa
umowa.
16 Ki pokere kau karako eba nawana-nugowa ko kiri uburi
da iyapana ubumoto Iyesu e si pokaiya kau siruwanimoto.
Ade uburi e si pokaiya gurigurinuwagi da Mamanuga God
kau bigigi kuduba ki empoto deni mena surupoto.’ Apunu
Ananaiyasi nau inako sidibu.”

Poru tawana kwaiyanai ragidai mu bamamugu kayawena

17 “Nau wirasugubuwani natere Diyerusaremu ade
bausugubuwani manako mara mosi nau Mamanuga God
e Tawai rabineya gurigurisugekeya tondekeya ki ka nau
waro were maba yau empuwani;
18 Nau Kaiwawonuga empuwani manako e nau sidibu,
wagubu ke; ‘Kau garugaru mena kiri uburi natere
Diyerusaremu kamadi kayanuwagi mibai ka iyapana yewe
idiwu ki ka nau yonani nuwegei ki mu eba sumapiyamu.’
19 E inako sidibu ko nau denai suwagubuwani ke; ‘Diyu
ragidai kuduba mu kataimugu da nau naiya tawana tawana
Diyu ragidai nu gurigurinuga tawaiya tawaiya ki umekeya

wadekeya kau sumanimawa ragidai tauniyekeya ade
tetamekeya diburatamekeya.
20 Iyapana ubumpu kau yonagi wagawa apunai
Stiweni minimupu poyo ki ka nau mete ika uburekeya,
suwagubuwani ke; 'Ki bagi kawaya.' E minimana po
ragidai ki mu kaimpu mu midimaga tatamai nau bamaneya
nakapamawa.'
21 Nau inako suwagubuwani ko nu Kaiwawonuga denai
nau sidibu, wagubu ke; 'Kau kiri uburi kayanuwagi. Nau
uwama kawaya tawana kwaiyanai ragidai mu bama-mugu
kau tononiyakani.' "

22 Poru inako bususuwena ki iyapana wainamupu ko e
yona siyarai ki wagubu ka mu nuwamaga pupuwena man-
ako mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Wadumuri
kaiwagi minimuri poyo. Iyapana e kwaitana yewe eba ton-
dono."
23 Mu inako kwetagamawa mu aukwaramaga rikapamawa
iyarau isiyapamawa ade popoku mete tepamawa isiyapa-
mawa,
24 ki pokere piyara ragidai mu kawai-maga ki ubupu e
kowakowaiyoma tadebu da mu Poru wadamana mu tawa-
maga rabineya kayatagamana ki nana wagubu. Mu e
wadumpu tawa rabineya kaimpu manako apunu kawai ki
ubupu piyara ragidai dai tadebu da mu Poru kuwe pokaiya
raukekepamana da Diyu ragidai e nakaripamawa ki kerarai
e matarau wagana ki nana.

25 Mu Poru e idai umamupu dokodoko manako e mini-
mana kwae-tagamawa ka Poru piyara apunai kawai mosi
ika uburawa ki sibu, wagubu ke; "Nau ka Diyu apunai ko
nau ka ade tawana Roumi taubanuwai. Nau berokoi mo eba
kwaesugubuwani ko wi nau eba manusinimpu emisinimpu
ade nau paereni ki mo wi eba bananamupu ko wi nau pa
asusu susinimana kwaiwagamu. Wi inako kwaiwagamu ki
ka nu Roumi ragidai nu nuga goranuga ki wi rauru-piyamu
wainapakani."

26 Piyara apunai yona ki wainapupu ka e kanibu mu
kawaimaga ki sibu, wagubu ke; "Kau badidi kwaenugei ki
kau naigida wainapi wetawetara were kwaenuwagi. Apunu
yau ka nu Roumi ragidai nu iyapananuga mosi."

27 E inako wagubu ki pokere piyara ragidai mu kawaimaga
ki kanibu Poru manupupu, wagubu ke; "Kau sidi, kau mibai
tawana Roumi ki taubanuwai bo?"
"Ena, nau ka tawana ki taubanuwai."

28 Poru inako wagubu manako piyara apunai ki denai
e sibu, wagubu ke; "Nau bowa madai kawaya daganani

kwenupuwani were iyapana nau tawana Roumi apunai sidimupu.”

Ko Poru denai wagubu ke; “Ko nau mamai nene ki ka nau tawana Roumi taubanuwai.”

29 Poru yona ki wagubu ka e wadu-mupu dokodoko ragidai nitaisinitagubu kudu wainamupu. Mu kawaimaga e eya kudu mete wainapiyawa mibai ka e mu muga goramaga raurupupu mu tawana-maga eyaka mena apunai Poru umamana dokodoko ki yonai wagubu.

Poru kawakawai ragidai mu yabaramugu ubupu

30 Mu ukwampu nawaru puruwena ka piyara ragidai mu kawaimaga ki e nuwaiya Diyu ragidai Poru siyamawa wirawira ki mibai naigida wainapana ki nana wainapupu ki pokere e ubupu Poru idai rikapamana ki nana wagubu manako Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ki mu bibimaga tonopupu da mu bautagamana yonatagamu wateya dibipamana ki nana. Mu bautagubu dibimupu idiwa ka e Poru wadubu mu yabaramugu teyapu uburawa.

23

1 Poru ubupu kawakawai ragidai ki igida mena emitapu manako wagubu ke; “Iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai, nau ororeya mena Mamanuga God e yabuiya umekeya wadekeya da karako ka nau rabinaneya gwede berokoi mo eba kwaesugu-buwani wainapakani.”

2 Poru yona ki wagubu wainapupu ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga si ka Ananaiyasi ubupu iyapana Poru madaneya ubu-mawa ki e umunai musupamana ki nana tadebu.

3 Mu e minimawa da kamadumpu ka Poru wirawena apunu Ananaiyasi sibu, wagubu ke; “Kau ka pa midigi matakawagau ko kau rabinageya ka bigibigi. Ko Mamanuga God aita uburoto kau nuniyoto. Kau gora naigida mena empena pokaiya nau wadi-sinimpena supasupa ki ka baganai ko kau kiya karako nu goranuga giripiyei mibai ka kau iyapana asusu nau susinimana ki nana nuwagibi.”

4 Iyapana Poru madaneya ubumawa yona ki wainamupu ka mu e simupu, tagubu ke; “Kau Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga wereyakaurapiyei.”

5 Mu inako tagubu manako Poru denai wagubu ke; “Kaiwa kaiwa nau iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai; Nau eba kataineya da e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga. Nau kataisugubena ki ka nau yona ki eba suwagubena mibai ka Mamanuga God e gora yau tapu,

wagubu ke; ‘Wi iyapanaguma kawakawai ki eba tademuri
siyasiya.’ ”
6 Kawakawai ragidai ika dibimupu idiwa ki daikere ka
Sadusi ragidai ade daikere ka Parisi ragidai ko ki Poru mu
emitapu ki pokere e ade wagubu ke; “Iyapananiyoma, nau
mamai ka Parisi apunai ade nau mete kina ka Parisi apunai.
Ko wi karako nau sidiyamu wirawira ki kerarai ka yau kena;
Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto ki
nau sumapakani nawanai tondakani.”
7 Apunu Poru yona ki wagawa makeya ka Parisi ragidai
yo Sadusi ragidai ika idiwa ki ubumpu mu mubo mubo
purumupu manako deni deni kira kasiwaratagamawa idiwa.
8 (Mu inako kwaetagamawa ki mibai ka Sadusi ragidai
mu wainapiyamu da iyapana popotagisi ki ka mu ewa eba
iyatagisi kimoto ubumoto ade mu wainapiyamu da aneya
eba idiwu ade keyai mete eba idiwu. Ko Parisi ragidai mu
waina-piyamu da iyapana popotagisi ki ka mu ade iyatagisi
kimoto ubumoto ade mu wainapiyamu da aneya idiwu ade
keyai mete idiwu.)
9 Iyapana mu midimaga minimawa yona deni deni kira
kasiwaratagamawa bonana ragiragitagamawa idiwa ya-
mawa da paunau ka Parisi ragidai dai ki Mamanuga God
e gorai kataimugu ragidai ki ubumpu mu bonanamaga ra-
giragi kawaya tagubu ke; “Apunu yau e paerei mo nu eba
bananamipi. Kataina, keyai mosi bo aneya mosi e bameya
bauwena e sibu were wagau bo?”
10 Iyapana deni deni kira kasiwara-tagamawa idiwa
da waunitau kande-tagamana kwaetagamawa ka piyara
ragidai mu kawaimaga iyapana ubu-mana Poru minimana
po teterepamana ki kudeya wainapupu ki pokere e
kowakowaiyoma dai tonotapu da mu yawira ragidai ki mu
paunamugu sumana Poru wadamana paere kaya-tagamana
mu mubo tawamugu tamana ki nana wagubu.
11 Kemora ki rabineya ka nu Kaiwawonuga Poru bameya
bauwena e madaneya ubupu manako sibu, wagubu ke; “Kau
kasiyaranugowa kudu eba wainapiyowa. Kau nau yonani
yewe Diyerusaremu rabineya nuwegeya tondeya ki maba
kau natere Roumi rabineya nau yonani inako mete nu-
wogowa.”

Iyapana Poru minimana poyo ki yanuwei teyamawa

12 Mu ukwampu nawaru puruwena ka Diyu ragidai dai
dibimupu Poru minimana po ki keketai kupamawa, taga-
mawa ke; “Karako nu nuga gwaiyaba kasiwaraigamu mibi-
pamu da nu bani yo awana ragipamu manako apunu Poru
miniyamu poyo were ewa ade kupeigamu.”

13 Iyapana keketa ki weki gwaiya inako kupamawa ragidai
mu ka iyapana apunai apeya (40) kewowena ade dai
kawareya mete kina.
14 Mu Poru minimana po ki yanuwei teyamawa idiwa da
kamadumpu ka mu kimpu ubumpu Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade iyapana kawa-kawai dai mete kina
ki mu bamamugu kayatagubu manako tademupu, tagubu
ke; “Nu karako purumipi gwaiyaba kasiwaraigibi mibimipi
kewowena da nu bani yo awana kuduba ragipamu manako
apunu Poru miniyamu poyo were ewa ade kupeigamu.
15 Ki pokere wi kawakawai ragidai mete kina karako yona
mo tonopumuri piyara ragidai mu kawaimaga bameya berai-
wagi, iwagi ke; “Nu nuwanugu ka apunu Poru e yonai naigida
mena ade wainapamana wainapemei ki pokere wadumuri
kawamuri da e yona ade yagisi nu wainapamu.” Wi inako
beraiwagi manako mu e yadini kawomono ki ka nu yawatau
dagura idiwomu manako miniyamu poyo.”

16 Mu inako tagubu ko sisiya ki ka Poru e eya korogoi
wainapupu manako e kipu ubupu piyara ragidai mu tawa-
mugu Poru bameya kayawena sisiya ki kuduba e sibu.
17 Poru yona ki waina-pupu ka e piyara kawai mosi ika
uburawa ki sibu, wagubu ke; “Yaraga yau wadi kawaiga
bameya kayanuwagi da e yona mosi e siyoto.”

18 Piyara apunai ki yaraga ki wadubu mu kawaimaga
bameya kayawena manako sibu, wagubu ke; “Nu dibura-
mipi apunai Poru e nuwaiya ka nau yaraga yau wadana
kau bamageya yona mo kau kabuwaniyana ki nana sidibu
ki pokere nau e wadubuwani bausugu-buwani karako yau
kena.”

19 E inako wagubu ka piyara ragidai mu kawaimaga ki
ubupu yaraga ki e idaiya wadubu paeretagubu mu mubo
mena idimupu manako manupupu, wagubu ke; “Kau gwede
yonai nau sidiyana ki nana baunugibi?”

20 Manako yaraga ki denai wagubu ke; “Diyu ragidai nu
kawakawainuguma mu yona purumupu da mu marawani
kau beraberanimoto. Mu nuwamugu kau uburana nau
wawai Poru ki wadana surana da mu e yonai naigida mena
ade wainapamana ki nana,
21 ko mu yona-maga ki kau eba wainapi. Iyapana apunai
apeya (40) kewowena ade dai kawareya mete kina ki mu
nuwamugu nau wawai minimana po ki nana ki pokere
mu yawatau daguratogomono idiwono. Mu e wadamana
keketai ororeya mena kupa-mpu kewowena ade gwaiyaba
kasiwara-tagubu mibimupu da mu bani yo awana kuduba

ragipomoto manako e minimoto poyo were ewa ade kupetag-
isi. Mu karako okukunatagubu idiwu kau yonagi denai ki
nawanapiyamu.”
22 Piyara ragidai mu kawaimaga yona ki wainapupu ki
ka e yaraga ki sibu, wagubu ke; “Baganai, kau sibiyosinibi
ki sisiyai kau iyapana eba tade.” E inako wagubu manako
tonopupu kayawena.

Mu Poru wadumupu apunu Pirikisi bameya tonomupu

23 Piyara ragidai mu kawaimaga ki ubupu e kowakowaiy-
oma apeya mu nene wagubu bautagubu manako tadebu,
wagubu ke; “Wi piyara kuduba 400 tetamuri daikere 200
ka yawira gwedegwedei marai kawai tepomoto ade daikere
200 ka ta mena tepomoto ade papa osi kawareya iwono
piyarai kuduba 70 ki mete kina tetamuri manako kemora yau
rabineya oro madegai yodono ki makeya ka wi apunu Poru
wadumuri natere Sisaraiya kaiwagi.
24 Papa osi dai mete tepumuri ki kawareya Poru kayawa-
gana ki nana manako e naigida mena kwayubapiyoi sumoi
da natere Sisaraiya baiwagi ki ka wi kaiwawo Pirikisi
bameya e ika kamadumuri.”
25 E inako wagubu manako oka mo okapupu tagebu. Oka ki
rabineya ka e yona yau wagubu ke;
26 “Kaiwa kaiwa, nau kaiwawoni Pirikisi. Nau Korodiyasi
Rausiyasi oka yau tonopakani kau bamageya.
27 Diyu ragidai apunu yau wadumupu e minimana po ki
nana kwaetagamawa ko nau wainapuwani da e ka tawana
Roumi apunai ki pokere nau piyara dai tepuwani mete sumpi
mu kodabamugu taorotampi.
28 Mu gwede nana e siya-mawa wirawira ki kerarai
nau naigida wainapana ki nana wainapuwani ki
pokere nau e wadubuwani supuwani Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma yabaramugu tapuwani.
29 Ko e minimana poyo bo diburapamana ki nana ki e
paerei mo nau eba bananapuwani. Diyu ragidai mu idamaga
gurai e naureya ugwadamawa ragiragi ki ka mu pa mubo
goramaga kawareya tagamawa.
30 Ko nau karako sisiya mo wainapuwani da mu e yanuwei
teyamawa e weki gwaiya minimana po ki yawatai kwaene-
piyamu idiwu ki pokere nau e wadu-buwani kau bamageya
tonopakani yau kena. Nau Diyu ragidai tadebuwani da mu
e gwede mo ade siyamana wirawira wainapiyamu ki ka mu
sumoto kau bamageya yona ki tagisi. Kaiwa kaiwa, nau
kaiwawoni Pirikisi. Nau yonani rogobi munta kewowena
yau kena.”
E oka inako okapupu.

31 Piyara ragidai mu kawaimaga wagubu ki mu makeya
makeya Poru wadumpu kemora ki rabineya kaya-tagubu iwa
da natere Ansipasi bau-tagubu manako ika ukwamupu.
32 Nawaru puruwena ka piyara kerapu-mugu kebomupu
ragidai wiratagubu mu watamugu ade kayatagubu ko papa
osi kawareya iwa ragidai ki Poru banana-mupu mete kay-
atagubu.
33 Mu kaya-tagubu iwa wadamawa da natere Sisaraiya
bautagubu ka mu kaimpu kaiwawo Pirikisi bameya bau-
tagubu manako oka ki Poru mete kina e idaiya nakamupu.
34 Kaiwawo Pirikisi oka ki iyabapupu manako ubupu Poru
manupupu, wagubu ke; “Kau tawanagi ka bani kena?” Poru
denai wagubu da e tawanai ka Sirisiya,
35 ki pokere apunu ki ade wagubu ke; “Baganai, kau nidi-
mawa wirawira ragidai yewe baitagisi were ki nau uburani
kau paeregi ki yonai kuduba wainapani.” E inako wagubu
manako piyara ragidai tadebu da mu Poru wadamana kai-
wawo Erodi e tawai bagi kawaya ki rabineya tamana naigida
mena kwayubapamana ki nana ki mete wagubu.

24

Diyu ragidai Poru simpu wirawira

1 Mara ida daikere mena kewowena eweya ka Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga si ka
Ananaiyasi, iyapana wade supasupatamiyau apunai mosi
si ka Totorasi ade iyapana kawakawai dai mete kina ika
Sisaraiya bautagubu manako mu kaimpu kaiwawo Pirik-
isi e yabareya ubumpu Poru e paerei badidi kwaewena
wainamupu ki sisiyai e siyamana ki nana.
2 Kaiwawo Pirikisi wagubu da baganai manako apunu To-
torasi ubupu e idai gurai Poru e naureya ugwadubu ragiragi,
wagubu ke;
“Kaiwawoni Pirikisi, nau yonani yau suwagani ki kau
wainapi; Kwamura ropani kawaya nu taganugu kayawena
ki kau bagi kawaya nu kwayubaniyeya yabedeya. Kau nu
nene wainapiyeya manako nu nuwaboyanuga ebo ebo marai
kawai ki kau wade supasupa-niyeya ade nu tomonuga or-
agai mete wirapiyeya tomo waunai bagi kawaya mosi nu
negeyeya.
3 Kau bera bagi kawaya inako kwaenugeya ki pokere nu
rabinanuga bagiwena poyo. Nu karako paraunimei kawaya
daganani kau bamageya.
4 Nau yona rowarowa kawaya eba suwagani ko kau notagi
wirapi nu bamanugu da nu yona rogobi munta yau mena
iwagamu ki kau wainapi;

5 Apunu yau Poru e berai ka eba bagi. E tawana tawana kuduba madega kauwagau madega posiwagau ki kayawena Diyu ragidai yawirataga-mana ki nana mu rabinamaga ku-pawa umawa. Nasareta notai wadamu doko ragidai Ma-manuga God bameya bera-tagamu idiwu ki mu kawaimaga ka eyo.

6 E natere Diyerusaremu rabineya Mamanuga God e Tawai ki mete giripana kwaewagawa ki pokere nu ubumpi e wadimipi Diyu ragidai nu goranuga pokaiya e siyamana wirawira ki nana.

7-8 Baganai, nu karako ki nene yewe baigibi ki pokere kau kaubo e manupi da e paerei ki yonai badidi nidimipi ki e ebo yagisi wainapi."

9 Apunu Totorasi inako wagubu manako Diyu ragidai kuduba e tagawaiwitai ika mete bautagubu ki mu kuduba tagubu ke; "E yona mibai wagau."

Poru denai e eya sisiyai wagubu

10 Diyu ragidai yona ki tagubu kewowena ka kaiwawo Pirikisi e yabui mena Poru bameya kwaewena da e uburana yona denai wagana ki nana wagubu manako Poru ubupu yona denai inako wagubu ke;

"Kaiwawo Pirikisi, nau kataineya da kau kwamura ropani kawaya tawana Isiraero ragidai nu wadiniyeya supasupa tondeya. Ki pokere, nau karako kau yabarageya uburakani mu yonamaga tagubu ki denai kau nidiyakani ki ka nau mibi mamamai suwagakani.

11 Waunitau yewena, mara ida esida kewowena kerapu apeya (12) nu taganugu kayawena ki makeya ka nau Mamanuga God e si tepapana ki nana natere Diyerusaremu yapuwani. Kau nuwageya nau yona mibai bo bera suwagubuwani ki bananapi ki kau iyapana manupi.

12 Mamanuga God e Tawai rabineya bo guriguri tawai rabineya bo ade natere ki rabineya ka nau iyapana eba kiratamekeya bo yawiratagamana ki nana mu rabina-maga kupekeya. Nau sidiyamu wirawira ragidai nau inako mo eba kwaesugu-buwani emisinimupu. Pa mena.

13 Mu karako naritagamu ubumu ki ka mu pa tagamu ko mu mibai mo eba banana-mupu were kau nidiyamu.

14 Ko mu yona eyaka mena tagamu ki mibai; Iya Yawatai ki yonai nau sumapakani manako nau sumani ki pokaiya ka nau uburakani nu ripakwara-kwaranuguma mu yo nu ewapuru Mamanuga God e si tepapakani. Iyapana yau mu tagamu da yawata ki ka bera, ko nau yawata ki sumapakani kaniyakani. Oragai apunai Mosisi gora tapu ade oragai

ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai oka badidi tampu ki kuduba nau mete sumapakani.
15 Iyapana karako bautagubu nau sidiyamu wirawira
idiwu ki mu mete kina nu nuwanuga notanuga eyaka mena
Mamanuga God bameya wainapemei da iyapana bagi ade
berokoi kuduba popoigamu ki ka nu ewa marai mosi ade
iyaigamu kimamu ubumamu.
16 Nau ki mena sumapakani ki pokere nau maramara
ragiragi kawaya uburakani Mamanuga God e yabuiya ade
iyapana kuduba mu yabumugu mete kina ki nau bagi su-
pasupai mena kwaesugakani. Nau inako tondakani ki ka
nau rabinaneya mena wainapakani da nau baganai ade nau
gwede mo eba paerepuwani.”
17 Apunu Poru inako wagubu ade wagubu ke; “Nau
kwamura badibadi natere Diyerusaremu kamadubuwani
umekeya wadekeya ki ka tawana kwaiyanai ragidai ubumpu
bowa madai nakamupu ki dai nau tegemupu da nau kaya-
sugana nau iyapananiyoma natere Diyerusaremu rabineya
wetei idiwa ki puyo mu tageyana ki nana. Nau ika
bausugubuwani ki nau bususunuga pokaiya Mamanuga God
bameya puyo papa pasumei ki mete wainapuwani,
18 ki pokere nau Mamanuga God e Tawai ki kayasug-
ubuwani. Diyu ragidai nu bususunuga pokaiya ka nau idani
kerarani rikapuwani manako nau ika tondekeya ki makeya
ka Diyu ragidai dai bautagubu nau emisinimupu. Ko iyapana
damu kawaya nau mete eba dibimipi idiweya ade nu yawira
mo mete eba kwaigibi.
19 Diyu ragidai bautagubu nau emisinimupu ki mu dai ka
tawana Aisiya ragidai. Nau paere mosi mu yabumugere
kwaesugubena emisinimpena maba ki ka mu karako yewe
bautagumpena yona ki matarau tagumpena da kau katain-
ugubena, ko mu yewe eba bautagubu.
20 Nau Diyu ragidai nu kawakawainuguma mu yabara-
mugu ubupuwani ki makeya mu nau paereni badidi ba-
nanamupu ki kau iyapana yau mena manutami da mu ubu-
moto kau kabuwanimoto.
21 Nau mu yabaramugu ubupuwani ki ka nau yona eyaka
mena yau mena nau bonanani ragiragi kawaya mu tade-
buwani, suwagubuwani ke; ‘Popotagubu ragidai ewa ade
iyatagisi kimoto ubumoto ki yonai nau suwegekeya umekeya
ki mena pokaiya ka wi karako wi idaga gurai nau naurineya
ugwadisiniyamu ragiragi idiwu.’ ”
Poru e eya sisiyai inako wagubu.
22 Iya Yawatai ki yonai ka Kaiwawo Pirikisi e naiya mena
wainapupu kewowena ki pokere e ubupu, wagubu ke; “Yona
yau karako kamadamu. Piyara ragidai mu kawaimaga

Rausiyasi baiyagisi were ki nau uburani apunu yau e paerei
ka mibai bo bera ki suwagani.” E inako wagubu,
23 manako wirawena piyara ragidai mu kawaimaga mosi
sibu, wagubu ke; “Kau kowakowa-giyoma mete kina apunu
yau Poru ki naigida mena kwayubapiyoi. E daiyo mo kayawa-
gana wainapiyau ki ka baganai kayayagisi ade e gwede mo
nene wainapiyau ki ka e kowaiyoma e bameya baitagisi e
kweyomoto ki mete baganai.”

Poru kaiwawo Pirikisi e yabareya ubupu

24 Mara dai kewowena eweya ka kaiwawo Pirikisi e
wainai Durusira (e ka Diyu ragidai mu ridimaga mosi) ki
bananapupu mete bautagubu. Kaiwawo Pirikisi ubupu
Poru nene wagubu bauwena manako Poru ubupu nu Iyesu
Keriso badidi maba sumapamana ki yonai dai mu kabuk-
abuwatamiyawa da paunau ka e wagubu ke;
25 “Naigida supasupai mena idiwoi ade wi notaga
pakarayagisi were kwaiwogoi. Bagi kwaetagamu ragidai
ki mu ka aita bagi bananapomoto ko berokoi kwaetagamu
ragidai ki mu ka aita berokoi banana-pomoto mibai ka
Mamanuga God e ewa marai mosi uburoto e idai gurai nu
iyapana kuduba naurinugu ugwadiniyoto ragiragi.”
Poru yona ki wagubu ka kaiwawo Pirikisi kudu wainapupu
manako e ubupu Poru sibu, wagubu ke; “Baganai, nau mara
mosi pa tondoni makeya ki nau kau nene ade suwagani
manako nau kau yonagi ki wainapani.”
26 Kaiwawo Pirikisi wainapupu da Poru dibura kamadana
kayawagana ki nana bowa madai dai e kweyana wainapupu
ki pokere e mareya mareya e nene wagawa mete deni deni
tagamawa ko Poru bowa madai mo e eba kwebu.
27 Mu inako idiwa kaiwa da kwamura apeya kewowena ka
kaiwawo Pirikisi upi mo wadubu manako apunu mosi si ka
Pasiyasi si daikere ka Pestasi ki bauwena e watai wadubu.
Ko kaiwawo Pirikisi e nuwaiya ka Diyu ragidai e werei
tagamana ki nana ki pokere e Poru ika dibura rabineya pa
kamadubu kayawena.

25

Poru kaiwawo kawai Sita bameya kayawagana wagubu

1 Apunu Pestasi natere Sisaraiya bauwena kaiwawo Pirik-
isi e watai wadubu ki ka e mara apeya eyaka mena ika
tondawa manako ade kipu ubupu natere Diyerusaremu
kayawena.
2 E ika bauwena ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawai-maga ade Diyu ragidai mu kawakawai-
muguma dai mete kina e bameya bautagubu manako mu

ubumpu apunu Poru bera berokoi badidi kwaewena ki
sisiyai naritagamawa, tagubu ke;
3 “Kau waitaniyo apunu Poru tonopi yewe Diyerusaremu
baiyagisi.” Mu inako tagubu ki mibai ka mu nuwamugu
yawatau daguratagamana da Poru bauwagana manako mu
e minimana po ki nana wainapamawa.
4 Ko kaiwawo Pestasi denai wagubu ke; “Apunu Poru
karako natere Sisaraiya dibura rabineya tondau ko nau wau-
nitau ade wirasugani ika kayasugani,
5 ki pokere wi wainapiyamu da e berokoi mo kwaewena
ki ka wi kawakawaiguma dai nau mete kaigamu manako wi
idaga gurai uri Sisaraiya rabineya e naureya ugwadumuri
ragiragi.”
6 Kaiwawo Pestasi mara ida daikere kewowena daikere
apeya eyaka bo ida esida mena ki kwaitana ika Diyerusa-
remu tondawa da kamadubu ka e ade wirawena natere
Sisaraiya kayawena. E ika bauwena ukwapu nawaru pu-
ruwena ka e yonatagamu tawaiya kaiwawo kemai umampu
ki kawareya yapu tondubu manako e iyapana Poru wada-
mana ika bautagamana ki nana ki yonai wagubu.
7 Poru ika bauwena emupu ka Diyu ragidai natere
Diyerusaremu were bautagubu e kwagaramupu yona
ragiragi kawaya e empamawa tagamawa ko mu yonamaga
ki mibai ka pa mena.
8 Mu inako tagamawa yamawa da kamadumpu ka Poru
ubupu e eya sisiyai wagubu ke; “Diyu ragidai nu goranuga
mo ki nau eba giripuwani, Mamanuga God e Tawai ki nau
eba sibuwani siyasiya ade tawana Roumi ragidai mu kawain-
uga Sita bameya ki nau gwede berokoi mo eba kwaesug-
ubuwani.”
9 Kaiwawo Pestasi e nuwaiya ka Diyu ragidai e si mete tepa-
pamana ki nana ki pokere e wirawena Poru sibu, wagubu ke;
“Kau nuwageya nu natere Diyerusaremu kaigamu manako
mu usi nau yabuneya mu idamaga gurai kau naurigeya
ugwadinimoto ragiragi bo?”
10 Ko Poru denai kaiwawo Pestasi sibu, wagubu ke; “Nau
karako tawana Roumi ragidai nu kawainuga Sita e wa-
diniyana supasupa tawai rabineya kau yabarageya ba ubu-
rakani yau kena ko nau badi pokere ade wirasugani natere
Diyerusaremu kayasugani? Kau kataigeya da mu karako nau
nari-siniyamu bera umani nau sidiyamu. Diyu ragidai mu
bamamugu ki nau gwede berokoi mo eba kwaesugu-buwani.
11 Nau gora mo giripena bo gwede berokoi mo kwaesug-
ubena da wi ki gwawai nau susinimpena poyo ki ka baganai,
nau denai yona mo eba suwagubena. Ko kau karako mu
idamaga rabineya nau tamusiniyana ki nana wainapiyei ki

ka eba supasupai ki pokere nau nuwaneya ka kaiwawonuga
kawai Sita e yabareya uburani manako e mena nau wa-
disiniyoto supasupa.”
12 Kaiwawo Pestasi yona ki waina-pupu ka e wirawena e
tagawaiwitai yona dai mete yonatagubu kewowena manako
ade wirawena Poru empupu sibu, wagubu ke; “Kau kiya nu
kaiwawo-nuga kawai Sita e bameya kayanugana nuwagibi
ki pokere nau tononiyani da kau e bameya kayanuwagi ka
baganai.”

Poru kaiwawo Agiripa e yabareya ubupu

13 Mara dai kewowena eweya ka kaiwawo mosi si ka
Agiripa e egarai Bonisi mete kina natere Sisaraiya kay-
atagubu apunu Pestasi ika waunai kaiwawowena ki parau-
pamana ki nana e daiyoi bautagubu.
14 Mu bautagubu mete idiwa da mara dai kewowena eweya
ka kaiwawo Pestasi ubupu apunu Poru e sisiyai kaiwawo
Agiripa kabuwa-pupu, wagubu ke; “Apunu mo si ka Poru
yewe diburawena tondau ki kaiwawo Pirikisi dibura ra-
bineya pa kamadubu kayawena.
15 Nau natere Diyerusaremu yapuwani ka Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma mete kina ubumpu apunu ki e bera
berokoi mo kwaewena ki denai nau bita e kweyana ki nana
sidimupu.
16 Mu sidimupu ko nau denai mu tadebuwani,
suwagubuwani ke; ‘Nu Roumi ragidai iyapana asusu bita
eba tageyamu ko apunu mosi bera berokoi mo kwaewena
ki ka e bera berokoi kwaewena emupu ragidai ki baitagisi e
mete empepetagisi manako e eya uburoto e eya sisiyai mete
yagisi.’
17 Nau inako suwagu-buwani ki pokere Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma nau bamaneya yewe bautagubu ki ka
nau mara mo eba pa tondekeya ko nu ukwampi nawaru
puruwena ka nau kaiwawo kemai kawareya yapuwani man-
ako iyapana apunu Poru wadamana bautagamana ki nana
suwagubuwani.
18 Nau waina-puwani da e bani bera berokoi kawaya
mo kwaewena ki pokere mu e siyamawa wirawira ko mu
ubumpu tagubu ki ka mu berokoi kawaya inako ki sisiyai mo
eba tagubu.
19 Mu mubo sumamaga kawareya e kirapamawa ade
powena apunai mo si ka Iyesu ki Poru wagubu da e ka ade
iyawena kipu ubupu mu yona ki kawareya mena tagamawa.
20 Mu yonamaga mibai bo bera ki nau mete babasug-
ubuwani ki pokere nau apunu ki e eya manupuwani,

suwagu-buwani ke; ‘Kau nuwageya nu kaigamu natere
Diyerusaremu manako mu usi nau yabuneya mu idamaga
gurai kau naurigeya ugwadinimoto ragiragi bo?’
21 Nau inako manupuwani ko e basara-wena sidibu da e
nuwaiya dibura yau rabineya tondana da ewa kayawagana
nu kaiwawonuga kawai Sita e yabareya uburana ki nana
wagubu. E inako sidibu ki pokere nau piyara ragidai e
naigida mena kwayubapamana ki nana tade-buwani man-
ako ewa were ka nau uburani nu kaiwawonuga kawai Sita
bameya e tonopani kayayagisi.”
22 Kaiwawo Pestasi yona ki wagubu kewowena ka kaiwawo
Agiripa denai e sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya ka apunu ki
yonayagisi manako nau e yonai wainapani.”
E inako wagubu ki pokere kaiwawo Pestasi denai wagubu
ke; “Baganai, marawani ka e yonayagisi wainapi.”
23 Mu ukwampu nawaru puruwena ka kaiwawo Agiripa
e egarai Bonisi mete kina kaiwawo monagai bagibagi ki
monagatagubu manako gayo tawaiya bautagubu. Piyara
ragidai mu kawa-kawaimuguma ade natere ki debai ragidai
mete kina mu waratampu mete bautagubu. Kaiwawo Pestasi
ubupu Poru nene wagubu bauwena,
24 manako e iyapana ki tadebu, wagubu ke; “Kaiwawo
Agiripa ade nau iyapana-niyoma kuduba yewe baigubu mete
kina, nau yonani suwagani ki wi wainapumuri; Apunu yau
empiyamu ki ka Diyu ragidai kuduba yewe Sisaraiya ra-
bineya ade natere Diyerusaremu mete kina ki mu eba nuwa-
mugu eyo. Mu nau bamaneya mu bonanamaga ragiragi
kawaya tagamawa ke; ‘E poyagisi, e poyagisi.’
25 Mu inako tagamawa ko e denai powagana kerarai ki
nau berokoi mo eba bananapuwani ki pokere e eya wagubu
da e nuwaiya kaiwawo kawai Sita e yabareya natere Roumi
rabineya uburana ki nana ki ka nau suwagu-buwani da
baganai.
26 E paerei ki nau kwaenepekeya tondekeya ko eba banana-
puwani ki pokere e kaiwawo kawai Sita bameya kayayagisi
ki ka nau nu kaiwawonuga kawai ki bameya oka badidi
okapani?
Kaiwawo Agiripa, nau babasugu-buwani ki pokere nau
karako apunu yau wadubuwani kau yabarageya tapuwani
uburau yau kena. E wi kuduba yabaragau mete uburau da
wi yo nau ewapuru e berokoi badidi kwaewena ki kwaene-
pamu were ewa nau oka ki okapani tonopani.
27 Nau uburani e asusu pa tonopani ko ade gwede berokoi
kwae-wena tagamu ki okai mo eba okapani ki ka eba supasu-
pai wainapakani.”

26

Poru kaiwawo Agiripa e yabareya ubupu e ebo sisiyai wagubu

1 Kaiwawo Pestasi inako wagubu manako kaiwawo Agiripa
wirawena Poru empupu sibu, wagubu ke; “Baganai, karako
kau kaubo sisiyagi nuwagi da nu wainapamu.”

E inako wagubu manako Poru e idai bagipupu e ebo sisiyai
wagubu ke;

2 “Kaiwawoni Agiripa, Diyu ragidai mu idamaga gurai nau
naurineya ugwadisinimawa ragiragi ki pokere nau karako
kau yabarageya uburakani nau naubo sisiyani suwagakani
ki ka nau rabinani bagiwena.

3 Diyu ragidai nu bususunuga ade nu notanuga ebo ebo
kuduba ki kau kataigeya ki pokere nau mamama mete waina-
pakani. Ko nau yonani suwagani ki kau naigida mena
wainapi ko eba bodasini.

4 Nau munu marai munta makeya tondekeya yabedekeya
da karako nau naubo tawanani rabineya ade natere
Diyerusaremu rabineya mete kina badidi kwaesugekeya
umekeya ki ka Diyu ragidai mu kuduba kataimugu.

5 Mu kwamura rowarowa kawaya nau emisinimawa
kataisinimawa ko mu yona ki matarau tagisi bo pa mena ki
nau eba kataineya. Mu kuduba katai-mugu da Parisi ragidai
nu bususunuga ki nau naigida mena kwaesugekeya. Nu
goranuga ragiragi kawaya ki mo nau eba kamadubuwani.

6 Ko nau karako yewe uburakani wi idaga gurai nau nau-
rineya ugwadisiniyamu ragiragi ki mibai ka Mamanuga God
nu ripakwara-kwaranuguma bamamugu badidi gwaiyaba
wagubu kabuwanimpu ki bauwagana nawanai nau ton-
dakani.

7 Nu Isiraero ragidai kunu kuduba ida esida kewowena
kerapu apeya (12) kemora nawaru Mamanuga God e si
tepapemei idiwei ki mibai ka popotagubu ragidai ade iy-
atagisi kimoto ubumoto Mamanuga God wagubu ki yonai
nu sumapemei ade mara ki bauwagana nawanai nu idiwei.
Kaiwawoni Agiripa, Diyu ragidai karako mu idamaga gurai
nau naurineya ugwadisiniyamu ragiragi ki kerarai ka yau
kena; Mamanuga God takari kawaya gwaiyaba wagubu ki
nau sumapakani ade nawanai tondakani.

8 Popotagubu ragidai Mamanuga God e umuneya ade iy-
atagisi kimoto ubumoto, ko wi badidi pokere wainapiyamu
da ki pa mena?

9 Naiya mena ka nau mete waina-pekeya da nau ragiragi
kawaya uburekeya tawana Nasareta mu apunu-maga Iyesu

e si giripekeya ki ka nau wainapekeya da nau bagi kawaya
kwaesugekeya.
10 Nau natere Diyerusa-remu rabineya tondekeya ki ka
nau inako mete kwaesugekeya. Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawakawaimuguma nau kasiyara
tegemupu manako kasiyara ki pokaiya ka nau kayasug-
ubuwani Iyesu iyapana-iyoma ropani kawaya ki tetamekeya
diburatamekeya. Kawakawai ragidai ubumpu mu idamaga
gurai iyapana ki mu naurimugu ugwaditamawa ragiragi ade
denai popotagamana yonai mu tademawa ki ka nau mete
kina uburekeya suwegekeya ke; 'Ki baganai, popotagisi.'
11 Mara ropani kawaya ka nau guriguri tawaiya tawaiya
kaniyekeya Iyesu iyapanaiyoma bita tageyekeya umekeya.
Mu ubumana e wereyakaurapamana tagararapamana ade
eba sumapamana ki nana ki yonai nau mu tadeyekeya.
Mu sumamaga ki nau nuwaneya pa mena ki pokere nau
nuwani pupuwena tawana uwama kawaya mete kayasug-
ekeya Iyesu sumapamawa ragidai ki giritamekeya pasu-
tamekeya umekeya."

Poru e notai wirawena Iyesu sumapupu

12 Nau inako kwaesugekeya umekeya ki pokere mara mosi
ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawa-
kawaimuguma nau kasiyara tegempu manako tonosinimpu
tawana Damaskasi kayasugubuwani.
13 Kaiwawoni Agiripa, nau yawata ki kayasugubuwani
kaniyekeya da madega paunau wadawa ki makeya ka tanai
kawaya mosi kawapu nau kowakowaniyoma mete kina nu
kawarinugu tawana minibu siwa. Tanai ki sinini ka kawaya.
Madega tanai ka marai munta.
14 Nu kuduba kiyabunuga giwena wairau gwemipi manako
nau bonana mosi yona Iburu were inako wagubu waina-
puwani; 'Apunu Soro, apunu Soro, kau gwede nana nau
girisiniyei? Kau inako kwaenugei ki kau kiya makarinugei.'
15 Nau denai suwagubuwani ke; 'Kaiwawoni, kau ka nima?'
Manako e denai wagubu ke; 'Nau ka Iyesu. Kau nau
girisiniyei,
16 ko baganai, kau karako bagi kiri uburi. Nau kau ba-
mageya bausugubuwani ki mibai ka nau bigabigani kau
winenibuwani da kau karako emisinibi ki sisiyai kau iyapana
kabukabuwatamiyowa ade nau ewa badidi nidiyani ki sisiyai
kuduba kau mete nuwogowa umowa.
17 Nau Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete
kina mu bamamugu kau tononiya-kani. Mu kau nunimana
po kwaetogo-mono ko nau bausugani mu idamaga rabineya
kau iyagi nene taorotamani.

18 Mu yabumaga kenekenei idiwu ki pokere mu yabumaga
ki kau waditami papi. Mu sisipu rabineya idiwu ki pokere
kau tetami tawana taneya nakatami. Mu Berokoi Apunai
Seitani e kasiyarai pokaiya idiwu ki pokere mu bamamugu
kayanuwagi mu nuwamaga notamaga wirapi da mu Ma-
manuga God e kasiyarai pokaiya idiwono. Iyapana nima
nau sumasiniyoto ki ka nau e berai berokoi ki empani ddeni
mena surupani manako e Mamanuga God e iyapanaiyoma
winetapu ragidai ki mu mete idiwono.' Iyesu bauwena yona
inako sidibu."

Poru e eya upiwagawa umawa ki sisiyai wagubu

19 Poru e eya sisiyai ade wagubu ke; "Kaiwawoni Agiripa,
nau waro were maba kunuma were bauwena empuwani ki
nau eba notagogapuwani ko e badidi sidibu ki nau makeya
makeya kwae-sugekeya.
20 Nau upini ki kerarai ki nau yabiri natere Damaskasi ra-
bineya birikapuwani manako ewa kayasugu-buwani natere
Diyerusaremu rabineya, tawana Diyudiya rabineya ade
tawana kwaiyanai ragidai mu bamamugu mete kina ki nau
umekeya wadekeya mu tadeyekeya da mu beramaga berokoi
ki kamadamana mu notamaga wirawagana Mamanuga God
bameya. Iyapana gwedewau mu notamaga wirawena ki
ka nau mu tadeyekeya, suwegekeya ke; 'Wi notaga karako
wirawena ki pokere naigida mena idiwoi da iyapana wi
eminimoto, tagisi ke; Mu ka mibai mu notamaga oragai
kamadumpu ragidai.'

21 Nau iyapana inako tadeyekeya umekeya manako mara
mosi nau natere Diyerusaremu Mamanuga God e Tawai
rabineya tondekeya ki ka Diyu ragidai dai bautagubu nau
wadisinimupu dokodoko manako nau susinimana po mete
kwaetagamawa.
22 Ko nau naiya mena tondekeya yabedekeya da karako
ka Mamanuga God maramara nau waitasiniyawa mu idam-
aga rabineya nau taorosiniyawa ki pokere nau iyapana
kawakawai maimerei wi yabaragau karako uburakani nau
badidi empuwani ki sisiyai suwagakani yau kena. Nau
eba gwede yonai suwagakani ko Mamanuga God e bonanai
waina-pamawa tagamawa ragidai oragai apunai Mosisi mete
kina takari kawaya badidi tagamawa ki yonai nau mete
suwagakani.
23 Mu naiya mena tagubu da nu Iya Negeyana Apunai
Keriso bita kawaya bananapoto poyagisi manako yabiri ade
iyayagisi kiroto uburoto. E duna maba nu negeni mibai ka
Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina ki nu

bamanugu ka e uburoto iya sisiyai nidini da nu popoigamu
ki ka nu e eweya mete kimamu ubumamu.”

24 Poru yona ki wagawa ka kaiwawo Pestasi e bonanai
ragiragi kawaya denai e sibu, wagubu ke; “Poru, kau baba-
nugibi nuwegei. Kau nota ropani kawaya wainapiyei ki
pokere kau yabaragi bani babawagau.”

25 Kaiwawo Pestasi inako wagubu, ko Poru denai e
sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau yabarani eba baba-
wena. Nau yonani mibai naigida mena notapuwani were
suwagubuwani.
26 Nau kataineya da kaiwawo Agiripa yona yau kuduba e
kataiwena ki pokere nau karako e yabareya uburakani ki
ka nau yona matarau suwagakani. Iyapana ropani kawaya
mu kataimugu da apunu Iyesu e ade iyawena kipu ubupu.
Ki ka eba gwede mosi tawa rabineya digumau weki gwaiya
wenawena maba. Kaiwawo Agiripa, nau wainapakani da
kau mete kina kataigeya,
27 ki pokere nau karako kau nidiyani wainapi; Mamanuga
God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai badidi
tagubu ki kau sumapiyei bo pa mena? Nau kataineya da mu
yonamaga ki kau sumapiyei.”

28 Poru inako wagubu manako kaiwawo Agiripa denai e
sibu, wagubu ke; “Kau rogobitau yonanugibi ki pokaiya nau
Keriso sumapana ki nana nuwegei bo?”

29 E inako wagubu manako Poru denai wagubu ke; “Yona
rogobitau bo rowarowa kawaya ki kau bo mena. Nau karako
Mamanuga God bameya guriguri-sugakani da kau yo iya-
pana kuduba karako nau yonani wainapiyamu ki wi nau
maba ubumuri nu Iya Negeyana Apunai Keriso sumapumuri.
Ko nau eba nuwaneya wi nau idaneya taburuba pokaiya
umasinimpu ki kwaitana mu wi idaga mete umanimoto.”

30 Apunu Poru yona ki wagubu kewowena ka kaiwawo
Pestasi yo kaiwawo Agiripa e egarai Bonisi mete kina yo
iyapana kuduba ika idiwa ki mu kimpu ubumpu kayatagubu,
31 manako mu matarau bautagubu ka mu mubo mubo deni
deni tagamawa ke; “Apunu yau powagana bo diburawagana
ki e berokoi mo eba kwaewena wainapemei.”
32 Mu inako tagubu manako kaiwawo Agiripa ubupu
apunu Pestasi sibu, wagubu ke; “Apunu Poru kaiwawo kawai
Sita e yabareya uburana ki nana eba wagubena ki ka nu e idai
kerarai karako rikampena bauwagubena kayawagubena.
Ko e kaiwawo kawai Sita bameya kayawagana wagubu ki
pokere tonopamu da kayayagisi.”

27

Poru natere Roumi waka kawareya kayawena

1 Mu natere Roumi tononimana ki yonai purumupu ke-
wowena ka mu ubumpu Poru yo dibura ragidai dai mete
kina ki tetampu piyara ragidai mu kawaimaga mosi si ka
Diyuriyasi e idaiya nakatampu. Apunu Diyuriyasi e ka piyara
ragidai tawana Roumi were bautagubu mu simaga 'Kaiwawo
Piyarai' tagamawa ki mu kawaimaga mosi.
2 Ki makeya ka tawana Adirimisi ragidai mu wakam-
aga mosi tawana Aisiya egi papateya papateya bau-wagana
kayawagana ki kayawagana kwaewagawa ki pokere nu
waka ki kawareya yamipi manako kaigibi. Tawana Make-
doniya mu apunumaga mosi si ka Aristakasi natere Tesa-
ronika were bauwena ki nu bananibu mete kaigibi.
3 Nu kaiweya idiweya da nawaru puruwena ka nu natere
Saidoni baigibi. Piyara mu kawaimaga Diyuriyasi e ka apunu
bagi kawaya mosi ki pokere e Poru sibu, wagubu ke; "Kau
nuwageya kau kowagiyoma mu bamamugu kaya-nuwagi da
mu yawata gwedegwedei mo kau waitanimoto ki ka eba
gwedei mete kina." E inako wagubu ki pokere Poru e kowaiy-
oma bamamugu kayawena.
4 Nu ika idiweya da kamadimpi waka kawareya ade posi-
gibi manako kaigibi kaiweya idiweya da nusuru towawa
wirawena yawatanuga bodapupu ki pokere nu ruku mo si ka
Saiparasi ki kwemipi wira rabineya kaigibi.
5 Nu egi kawareya inako kaiweya idiweya da tawana
Sirisiya emipi kamadimpi ade kaiweya da tawana Pampiriyo
emipi kamadimpi manako ade kaiweya da natere Maira
baigibi. Natere Maira ka tawana Risiya rabineya.
6 Nu ika baigibi ka piyara ragidai mu kawaimaga ki waka
mosi natere Arekisanda were bauwena ki natere Roumi
kayawagana kwaewagawa ki empupu manako e nu waka ki
kawareya kaigamana ki nana wagubu.
7 Nu kimpi ubumpi waka ki kawareya yamipi manako
nu mara dai kaigibi kaiweya idiweya da kaiweya idiweya
da nusuru towawa waka miniyawa ki pokere nu giyansu
munta mena kaiweya idiweya da natere Naidasi emipi ki
madaneya baigibi kaigibi. Nusuru towawa kawaya daganani
nu yawata-nuga bodapupu ki pokere nu wiraigibi sumpi
ruku mo si ka Kurisi ki kwempi wira rabineya kaigibi manako
kaiweya idiweya da natere mo si ka Saromi muduwaraiya ki
kwemipi wira ade kaigibi.
8 Nusuru towawa kawaya daganani wirawena ki pokere
nu egi papateya papateya giyansu munta mena kaiweya
idiweya da kaiweya idiweya da tawana mosi si tagamu ke

‘Waka Bagi Kawaya Idiwu Tawanai’ ki baigibi. Tawana ki ka
natere Rasiya bameya.
9 Nu mara ropani kawaya ika idiweya da egi berokowagau
ki marai bauwena. Diyu ragidai nu maranuga kawai si
‘Bani Ragipemei Ki Marai’ mete taganugu kayawena. Egi
berokowena ade nu kaigamana yawatai ki ragiragi-wena ki
pokere Poru waka ragidai ki tadebu, wagubu ke;
10 “Iyapananiyoma, nau wainapakani da nu ade kaigamu
ki ka nu gwede berokoi mosi bananapamu manako gwedeg-
wede berokotagisi, waka berokoyagisi, ade nu iyapana dai
mete popoigamu.”
11 E inako wagubu ko waka ki apunai ade waka wadawa
apunai mete kina ki mu ubumpu nu ade kaigamana ki nana
tagubu ki pokere piyara ragidai mu kawaimaga yona ki
mibipupu ko e Poru bonanai kwenupupu.
12 Waka idiwana watai ka eba bagi da nu nusuru marai ika
idiwana ki nana ki pokere waka ragidai ropani kawaya ade
kayatagamana wainamupu, tagubu ke; “Inako kaigamu da
empamu. Nu natere Ponikisi baigemei bani pa mena bani.”
Natere Ponikisi ka tawana bagi kawaya mosi ruku si Kurisi
ki rabineya. Nusuru marai ki ka iyapana ika bagi kawaya
idiwono mibai ka nusuru towawa ika kwaitana eba baiyagisi.

Egi berokowena kawaya daganani

13 Nu nusuru towawa mareyawena emipi ka waka ragidai
wainamupu da nu kaigamana ka baganai ki pokere waka
taburubai egi kaumupu ki mu ade tainimupu manako nu
kimpi ubumpi ruku si Kurisi ki egi papateya papateya kaigibi.
14 Nu kaigibi eba rowarowa ka nusuru kawaya daganani
mosi ki si tagamu ke ‘Madega Posiwagau Deneya Nusurui’ ki
ruku ki deneya bauwena.
15 Nusuru ki nu ade kaigamana ki nana nu yawatanuga bo-
dapupu waka yabarai minibu wira ki pokere nu kamadimpi
manako nusuru ebo waka wadubu kayawena ki deneya nu
pa kaigibi.
16 Nu inako kaigibi kaiweya idiweya da ruku marai munta
mosi si ka Kauda ki kwemipi wira rabineya kaigibi ka nusuru
piritau bigawagawa manako nu kasiyaranuga pokaiya ka
nu waka marai munta waka nikareya tainipemeya ki waka
kawai ki rabineya tamipi.
17 Waka ragidai taburuba ragiragi kawaya pokaiya nu
wakanuga naureya umampu dokodoko. Mu kudumaga ka
kwaenda nu tawana Ribiya bameya kaigamana ki nana
mibai ka tawana Ribiya ki deneya ka egi naya bamanugutau
ki pokere nusuru waka yadini naya ki kawareya yarana ki
ka eba baganai. Mu kudu inako wainapamawa ki pokere

mu kukakuka kuduba kwarisitampu da nusuru mena waka
wadana giyansu-giyansu mena kayawagana ki nana.
18 Nusuru ade kawayawagawa yarawa ki pokere nu uk-
wampi nawaru puruwena ka mu waka tekatekawagana ki
nana gwedegwede dai waramupu egi isiyamupu.
19 Nu ade ukwampi nawaru puruwena ka mu waka ki ebo
gwede-gwedei mete kina ki temupu mu mubo idamugere egi
isiyamupu.
20 Mara ropani kawaya ka nu madega yo supama eba emi-
tamemeya ko nusuru eba kewo-wena ko kasiyarai kawaya
maramara bauwagawa waka gipiyawa. Mara ki makeya
ka nu notanuga kauwena iya mo wadamana ki yawatai pa
mena.
21 Waka ragidai mara ropani kawaya kewowena bani eba
kupamawa ki pokere Poru mu yabaramugu ubupu, wagubu
ke; “Edamani, nau yonani naiya suwagu-buwani ki wi eba
wainamupu. Wi yona ki wainampena tawana Kurisi idim-
pena ki ka waka yo gwedegwede yau kuduba eba berokо-
tagumpena.
22 Ko nau karako suwagani ki wi wainapumuri; Kasiyara
notapiyoi idiwoi. Nau kataineya da nu kuduba yewe idiwei
ragidai nu paunanugu ka nu mo eba popoigamu ko waka
mena berokoyagisi.
23 Nau ka Mamanuga God e iyapanai. E si nau tepa-
pakani ko kemora ka e aneyai mosi tonopupu nau bamaneya
bauwena,
24 wagubu ke; “Poru, kau kudu eba wainapiyowa. Kau
tawana Roumi ragidai mu kaiwawomaga kawai Sita e
yabareya uburi. Mamanuga God kau deni mena notaniyau
ade bagi mena kau bamageya kwaewagau ki pokere iyapana
kuduba yewe waka rabineya mete idiwu ki mo eba po-
yagisi.” Aneya ki nau inako sidibu,
25 ki pokere edamani, wi notaga eba kau-yagisi ko kasiyara
notapiyoi idiwoi. Mamanuga God sidibu ki wenayagisi ki nau
sumapakani,
26 ko egi teniyoto ruku mosi kawareya isiyaniyoto.”

Waka berokowena

27 Nu pura apeya kewowena inako egi Adiriya ki kawareya
nusuru kasiyarai pokaiya pa iweya wademeya da kemora
paunau ka waka ragidai wainamupu da nu egi papateya
waunitau baigamana kwaigemei.
28 Mu bowa mosi taburuba pokaiya kwimupu egi rabineya
kaumupu manako bowa ki surawa da naya kawareya uk-
wapu ki ka mu ruwa makai rowarowaitau emupu. Eba
rowarowa eweya ka mu bowa ki ade kaumupu manako ruwa

makai rogobitau ki emupu ki pokere mu kataitagubu da egi
papatai ka bamanugutau.
29 Mu nade waka ugwadana bebere ki kudeya wainamupu
ki pokere mu waka nikareya taburuba apeya apeya egi
nunumupu manako nawaru garugaru puruwagana ki
nawanai notapamawa idiwa.
30 Waka ki ragidai waka kamadamana weki gwaiya kay-
atagamana wainamupu ki pokere mu waka marai munta
ki wadumpu egi tamupu manako bera-tagubu, tagubu ke;
“Nu taburuba dai waka yabareya mete nunumana ki nana
kaigemei.”
31 Mu inako beratagubu ko Poru ubupu piyara ragidai mu
kawai-maga mete kina tadebu, wagubu ke; “Waka wadamu
ragidai karako kaya-tagisi ki ka nu eba iyaigamu.”
32 E inako wagubu ki pokere piyara ragidai ki kaimpu waka
marai munta ki e taburubai purumupu manako waka marai
munta ki ebo mena egi kaya-wena.
33 Mara dumai tarawa ki makeya ka Poru ubupu iyapana
ki kuduba bani dai kupamana ki nana tadebu, wagubu ke;
“Pura apeya nu taganugu kayawena ki wi pa idiwa bani mo
eba kupamupu,
34 ki pokere nau yonani yau suwagani wainapumuri;
Karako bani dai kupu-muri da wi kasiyara wadumuri. Wi
bani eba kupumuri ki wi eba iyaiwagi ko wi ubumuri
nau suwagubuwani ki makeya makeya kwaiwagi ki nau
kataineya da wi bidara mo eba wadumuri.”
35 Poru inako wagubu manako bani buredi mosi wadubu
iyapana kuduba nu yabunugu Mamanuga God bameya pa-
rauwena manako bani ki gerepupu kubabu.
36 Iyapana ki emupu ka kasiyara mu bamamugu bauwena
manako mu mete kina bani dai kupamupu.
37 Nu waka ki rabineya idiweya ragidai ka iyapana ropani
kawaya kuduba 276.
38 Nu bani kupamipi mateigibi kewowena ka mu waka
tekatekawagana ki nana bani ika uburawa ki kuduba mete
egi isiyamupu.
39 Nawaru ririwagawa makeya ka waka wadamawa
ragidai tawana baigibi ki gogomupu ko mu egi papateya
wata bagi kawaya naya mena mo emupu ki pokere tagubu
ke; “Kwaigamu da empamu. Waka naya ki kawareya yaroto
bo pa mena?”
40 Mu inako tagubu manako waka taburubai kuduba pu-
rumupu egi kamadumpu ade waka wirapiyamu ki anai tabu-
ruba pokaiya umamupu ki mete rikamupu manako kaimpu
waka yabareya kukakuka mosi naiya wadumpu kwarisi ki

ade bagimupu da nusuru waka wadana egi papasi deneya
garugaru mena kayawagana ki nana.
41 Mu inako kwaetagamawa ko towawa wirawena waka
yabarai egi paunau naya kawareya yapu kekekeke-wena
manako towawa kasiyarai kawaya bauwena waka nikarai ki
minibu puru.
42 Piyara ragidai wainamupu da dibura ragidai borau
positagisi ki ka mu wakapatagisi kayatagisi ki pokere mu
kuduba taunimana popo wainamupu.
43 Ko piyara ragidai mu kawaimaga ki Poru nene waina-
pupu ki pokere e ubupu e kowaiyoma ki tatamatapu, wagubu
ke; “Nima eka kataiya ki sikipoto ekayagisi yabiri borau
posiyagisi,
44 ko wi dai ki waka musupupu ki tapai dai tepumuri
kawareya kaiwagi.” Nu inako kwaigibi manako nu kuduba
bagi kawaya egi papateya borau posigibi.

28

Nu tawana Marota baigibi

1 Nu bagi kawaya egi papateya borau posigibi ka tawana ki
ragidai nu nidimupu da ruku baigibi ki si ka Marota.
2 Iyapana ki bagi kawaya nu diriwanuga kwaetagubu.
Tawana nawaya nusuru bauwagawa ki pokere mu mata
karamupu nu mata eminiyana ki nana.
3 Poru mata dai bawapupu tepupu pasupu manako mo-
tamota berokoi mosi bawa ki rabineya ukwarawa ki mata
muyai wainapupu posiwena manako Poru e idai mebu
kekekeke painipupu.
4 Tawana ki ragidai motamota Poru idaiya inako mebu
kekekeke painipupu ki emupu ka mu mubo mubo tagamawa
ke; “Apunu yau ka bani naunuma apunai berokoi mosi. E
egi supu eba powena ki pokere bimbinai karako e bameya
bauwena yau kena.”
5 Ko Poru e idai wiruwirukupupu manako motamota ki
mata yabeya supu urabu poyo ko Poru e eya makarai mo eba
wainapupu.
6 Iyapana wainamupu da e idai ki waunitau kawayayagisi
manako e gwairipoto poyagisi ki pokere mu e empamawa
idiwa da rowarowa kawaya. Ko gwede mo inako eba we-
nawena ki pokere mu babatagubu, manako tagubu ke; “Akae,
e ka eba naunuma apunai ko e ka bani daisusu kerarai ki
kawai mosi bauwena yau kena.”
7 Tawana ki baigibi mu kaiwawo-maga si ka Pubirasi ko
e tawai ka bamanugutau eba uwama. E nu nene wagubu

waranibu e tawaiya kaigibi manako nu mara apeya eyaka e mete ika idiweya.

8 E mamai ka sigirawena nitetewena midi muya kawaya mara-mara kebari kawareya mena ukwarawa ki pokere Poru kanibu e idai e kawareya tapu Mamanuga God bameya guriguri-wena manako ki makeya ka apunu ki garugaru mena iyawena.

9 E iyawena sisiyai ki garugaru mena kawayawena kayawena iyapana wainamupu ki pokere tawana ki sigira ragidai kuduba Poru bameya bautagubu manako e ubupu mu guriguritapu da mu kuduba iyatagubu gawarara.

10-11 Iyapana ki nu puyo ropani kawaya negemupu manako nu ika idiweya da siragamu apeya eyaka kewowena eweya ka nu waka mosi natere Arekisanda were bauwena ki kawareya yampi kaigibi. Waka ki mu si 'Daisusu Nasuruwa' simupu ki ororeya mena ika bauwena ko nusuru marai ki pokere ika uburawa. Nu waka ki kawareya yameya ka tawana ki ragidai bautagubu nu yawata masurai bani gwedegwede kuduba ki mete negemupu denenuguwena.

Nu tawana Marota kamadimpi natere Roumi baigibi

12 Nu waka ki kawareya kaigibi kaiweya idiweya da natere Sirakusi baigibi ka nu mara apeya eyaka ika idiweya,

13 manako ade kaigibi kaiweya idiweya da natere Regiyamu baigibi. Nu ukwampi nawaru puruwena ka nusuru mo nu kaigemeya deneya bauwena ki pokere nu garugaru mena kaigibi kaiweya idiweya da mara apeya kewo-wena ka nu natere Puteriyo baigibi.

14 Ika baigibi ka nu Iyesu sumapiyamu ragidai dai ika bananatampi manako nu pura eyaka mena mu mete ika idiweya da kamadimpi ade kimpi ubumpi natere kawaya Roumi kaigibi.

15 Nu kaigibi yameya ka Iyesu iyapanaiyoma ika idiwa nu sisiyanuga wainamupu manako mu dai kebompu apunu Apiyasi e gimarai wateya ika bananananimpu ko dai kebompu 'Bareki Apeya Eyaka' ubumu ki wateya ika bananananimpu. Poru mu emitapu ka e rabineya kasiyara wainapupu manako e Mamanuga God bameya parauwena.

16 Nu natere Roumi baigibi ka piyara ragidai mu kawaimaga wagubu da Poru tawa mo e ebo mena tondana ki baganai. Ko e piyara apunai eyaka mena Poru e kwayubai ika mete idiwana ki nana wagubu.

Poru natere Roumi rabineya tondawa

17 Mara apeya eyaka kewowena eweya ka Poru ubupu Diyu
ragidai mu kawakawaimuguma ika idiwa ki mu bibimaga
tonopupu. Mu bautagubu manako e mu tadebu, wagubu ke;

"Kowaniyoma, tawana Isiraero ragidai; Nu iya-
pananuguma bo nu bususunuga ki ripakwarakwaranuguma
nu negemupu ki mo nau eba giripuwani bo sibuwani
siyasiya. Ko Diyu ragidai natere Diyerusaremu rabineya nau
wadisinimpu tawana Roumi piyarai mu idamaga rabineya
nau tamusinimpu,
18 manako piyara ragidai ki nau manu-sinimawa emisini-
mawa. Nau paere mo kwaesugubena ki gwawai posugubena
ki ka baganai ko mu nau paereni kerarai inako mo eba
bananamupu.
19 Ko Diyu ragidai nau bodasinimupu ki pokere nau
yawatani mo pa mena. Nau tawana Roumi kaiwawonuga
kawai Sita e yabareya uburana ki nana suwagu-buwani. Ko
nau kaiwawo Sita e yabareya uburani ki ka nau iyapanani-
yoma mu midimaga eba pasurani bo e yabareya mu mo eba
tadeyani siyasiya. Pa mena.
20 Ko nau yona ki pokaiya karako wi nene suwagubuwani
baigubu da nu yona ki kawareya iwagamu. Nu Isiraero
ragidai nu Iya Negeyana Apunai bauwagana nawanai idiwei
e sisiyai nau suwegekeya ki pokere ki gwawai ka mu ubumpu
nau diburasinimpu."

21 Poru inako wagubu manako iyapana ki denai e simupu,
tagubu ke; "Tawana Diyudiya ragidai kau sisiyagi mo oka
pokaiya eba kabuwanimpu ade nu kowanuguma natere
Diyerusaremu were bautagubu nu mete yewe idiwei ki mu
kau sisiyagi mo eba tagubu ade kau sigi berokoi mo eba
tagubu nu waina-mipi.
22 Ko nu katainugu da iyapana tawana tawana kuduba
kau sumagi sumanugei ki mu siyamu siyasiya ki pokere nu
nuwanugu kau kaubo nuwagi da nu suma ki kerarai naigida
mena wainapamu."
23 Mu inako tagubu manako yona ki mara mosi ade taga-
mana ki nana tagubu kayatagubu.

Mara tagubu ki bauwena ka iyapana ropani kawaya apunu
Poru tondawa tawai ki bautagubu manako didiburu mena
ka Poru ubupu Mamanuga God e gari rabineya e kasi-
yarai pokaiya badidi maba kaiwana idiwana ki sisiyai mu
tadeyawa tondawa kaniyawa da kemorawena. Mamanuga
God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai oka tampu
ade oragai apunai Mosisi gora tapu ki e mete iyabapiyawa
manako iyapana ki mu notamaga wirawagana da mu Iyesu
sumapamana ki nana ka e oka ki kawareya mu tadebu,

wagubu ke; “Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki nawanai nu
idiweya ki ka apunu Iyesu bauwena ki kei.”
24 Iyapana dai e yonai ki wainamupu sumamupu ko dai e
yonai ki kwenu-mupu.
25 Mu mubo mubo yona deni deni tagamawa tawa ki
kamadamana kwaetagamawa mibai ka Poru yona siyarai
wagubu ke; “Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
kawapu oragai apunai Aisaiya e umuneya nu ripakwarak-
waranuguma yona mibai kawaya mu tadebu. E wagubu ke;
26-27 ‘Kau kayanuwagi iyapana yau tade, nuwagi ke;
Wi wenaguga wi wiga bodamupu.
Wi yabuga wi wiga kenemupu.
Wi rabinagau wi wiga gudu uma-mupu.
Ki pokere wainapiyoi, wainapiyoi, ko wi mibai eba waina-
pumuri.
Yabu tamiyoi, yabu tamiyoi, ko wi mibai eba empumuri.
Wi empamana eba wainapiyamu.
Wi wainapamana eba wainapiyamu.
Wi kataigamana mete eba waina-piyamu.
Wi ki wainampena ki ka wi mibai mete bananampena,
manako wi notaga wirawagubena wi Mamaga God nau ba-
maneya da nau wi iya negebena.’ ”
28 Apunu Poru oragai apunai Aisaiya e okai kawareya inako
wagubu manako yona siyarai mu tadebu, wagubu ke; “Nau
karako yona matarau wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga
God iya waunai wi negeyana ki yonai wi tagararamupu, ki
pokere e karako yona ki tawana kwaiyanai ragidai mu bama-
mugu tonopupu da mu ubumoto yona ki yadini sumapomoto.
29-30 Apunu Poru kwamura apeya e ebo mena tawa ki
rabineya tondawa ko e tawa ki denai bowa madai dai mete
tarawa. Iyapana e bameya daiyo bautagamawa ki ka e mu
diriwamaga kwaewagawa.
31 Nu Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya
badidi maba kaiwana idiwana ki sisiyai e wagawa tondawa
ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yonai kuduba ki e iya-
pana mete tadeyawa kabukabuwa tondawa. E kudu pa mena
yona kasiyarai kawaya wagawa ko iyapana e yonai mo eba
bodapamawa.
Ika kewowena.

ROUMI
Apunu Poru natere Roumi ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Poru e Iyesu sumapamawa ragidai natere Roumi rabineya idiwa ki mu bamamugu kayawagana wainapupu ki pokere e yawata wadana supasupa ki nana oka yau mu bamamugu okapupu.

Oka yau pokaiya ka e nu badidi sumaigamana ki notai wekewekei ropani kawaya matara-pupu ade nu supasupai badidi maba idiwana ki yonai e mete wagubu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-17*
Iyapana iya yawatai paeremipi *1:18-3:20*
Mamanuga God iya yawatai mebu *3:21-4:25*
Iya waunai Keriso e bameya *5:1-8:39*
Tawana Isiraero ragidai mu yonamaga *9:1-11:36*
Badidi maba idiwomu *12:1-15:13*
Oka gwede nana okapupu *15:14-33*
Parau siyarai *16:1-27*

1 Kaiwa kaiwa, nau Poru, Iyesu Keriso e bigabigai kwae-
sugakani apunai oka yau tarakani. Mamanuga God e nau
winesinibu ade nau tono-sinibu da nau e yonai bagi kawaya
iyapana tadeyana ki nana.
2 Yona bagi kawaya yau ka e naiya takari kawaya gwaiyaba
wagubu manako e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
yona ki e Okai Tanai Kawaya ki rabineya okamupu.
3 E badidi wagubu okamupu ki ka e eya Gubagai nu Kaiwa-
wonuga Iyesu Keriso ki e nene wagubu. Keriso e ka tawiri
ogayawa apunai. E madanai daikere ka e iyapana kaina nu
maba oragai apunai Dewida e momai,
4 ko e madanai daikere ka e Mamanuga God e nene supasu-
pai bagi kawaya ki apunai. E powena ko kunuma kasiyarai
pokaiya ka e ade iyawena kipu ubupu manako ki pokaiya
ka nu kataigibi wetawetara da e ka Mamanuga God e eya
Gubagai.
5 Keriso pokaiya ka Mamanuga God deni mena nau
wadisinibu bagi ade e eya bigabigai apunai nau sidibu
tonosinibu. E Keriso nene nau winesinibu da nau kaya-
sugana iyapana tawana tawana idiwu ki tadeyana da mu e
sumapamana ki nana manako e badidi wagubu ki makeya
makeya mete kwaetagamana ki nana.

6-7 Wi natere Roumi rabineya idiwu ragidai ki wi mete
kina ka Mamanuga God wi winenibu da wi ka Iyesu Keriso
e iyapanaiyoma. Wi gwedewau ika Mamanuga God e nota
kwarikwarisi rabineya e nene idiwu ki wi nene ka nau oka
yau okapakani. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana
ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu
bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako
wi waitanimoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi
naigida mena kataiwagi wetawetara manako nuwabagi ra-
bineya idiwoi.

Apunu Poru guriguri pokaiya parauwena

8 Nau yonani yabiri suwagakani ka yau kena; Iyesu Keriso
e pokaiya ka nau wi kuduba nene Mamanuga God parau-
pakani mibai ka wi sumaga ki sisiyai karako kawayawena
kayawena iyapana kuduba, madega kauwagau madega posi-
wagau wainapiyamu.

9-10 Nau nuwani notani eyaka mena Mamanuga God e upi
kwaesugakani ade e Gubagai e yonai bagi kawaya ki nau
iyapana tadeyakani umakani. Nau Mamai God e kataiya da
nau karako nidiyakani ki kuduba ka mibai.

Nau naiya mena wi daiyoga ika bausugana wainapekeya
tondekeya ko nau karako Mamanuga God bameya ade gurig-
urisugakani da e nuwaiya waina-piyau baganai ki ka e nau
yawatani yadini supasupa da nau waunitau wi bamagau ika
bausugani. E kataiya da nau maramara gurigurisugakani ki
ka nau wi nene mete gurigurisugakani.

11 Wi ragiragi kawaya ubumana ki nana ka nau nuwaneya
po wi ade eminiyani mibai ka Mamanuga God e Keyai puyo
tegebu ki pokaiya ka nau wi keyaiga togipana wainapakani.

12 Nau suwagakani ki mibai ka yau kena; Nau wi bamagau
ika bausugani ki ka nau yo wi ewapuru togi kasiwaraigamu.
Nau sumani pokaiya ka nau wi toginiyani ade wi sumaga
pokaiya ka wi nau togisinimuri.

13 Kowaniyoma, nau nuwaneya wi yona yau naigida
mena wainapumuri; Nau mara ropani kawaya wi bama-
gau ika bausugana wi eminiyana ki nana wainapekeya ko
gwede mosi nau yawatani maramara bodabodapiyawa. Nau
tawana tawana iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu
dimasugekeya umekeya manako mu dai iyamaga wiramupu
ki maba ka nau nuwaneya wi bamagau inako mete dima-
sugani da wi paunagau iyapana dai mu iyamaga inako mete
wirapomoto.

14 Mamanuga God e nau nene bagi kawaya kwaewena ki
nau eba kapoisugoni. Natereu idiwu ragidai ade gwabau
idiwu ragidai, katai ragidai ade kataimaga pa mena ragidai,

iyapana kuduba inako mu bamamugu ka nau e yonai mu tadeyana kabukabuwa ki nana wainapakani mibai ka nau yawatani mo pa mena.

15 Ki pokere natere Roumi ragidai, nau nuwaneya po wi bamagau ika mete bausugani manako yona bagi kawaya ki wi paunagau mete kabuwasugoni.

16 Nau yona bagi kawaya yau dima-sugakani umakani ki ka nau midimama eba wadisiniyau mibai ka yona yau kasiyarai ka kawaya. Yona yau kasiyarai pokaiya ka iyapana gwedewau Iyesu sumapomoto ki ka mu iya maramara idiwana kaiwana ki iyai yadini. Yabiri ka Diyu ragidai e yonai kataitagisi manako ewa ka iyapana kwaiyanai ragidai mete kataitagisi.

17 Nu Mama-nuga God e yabuiya supasupai badidi maba idiwana ki ka e yonai bagi kawaya ki mena matarapiyau nu kabuwaniyau. Nu eba gwede bagi mo kwaigamu da ki pokaiya supasupaigamu. Pa mena. Nu sumanuga mena pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidini. E yonai naiya okamupu ki inako wagubu ke; ‘Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwu ragidai ki mu suma-maga mena pokaiya ka mu e nene idiwono.’

Iyapana kaina nu paerenuga

18 Iyapana gwedewau mu mubo beramaga berokoi ebo ebo kwaetagamu manako ki pokaiya yona mibai bodabodapiyamu mu bigimaga ki pokaiya ka Mamanuga God e nuwa pupui kunuma were kawarau.

19 Nu Mamanuga God badidi maba kataipamana ki ka matarau mibai ka e eya yamanai empemei ki pokaiya ka e eya kiyabui nu kabuwa-niyau. Ko iyapana Mamanuga God tagararapiyamu ragidai ki mu paere-maga pokaiya ka e nuwai mu bama-mugu pupuwagau ade bita mu tageyau.

20 Naiya takari kawaya Mamanuga God kunuma waira yamanapupu makeya yabadawa da karako e eya badidi notapiyawa ade e eya kunumau badidi maba tondawa ade e kasiyarai mara-mara tondau kaniyau ki pokaiya badidi maba kwaewagawa yabadawa ki kuduba ka e eya yamanai pokaiya matarapiyau nu kabuwaniyau. Nu e idai watai yabunugere badidi empemei ki ka nu e eya kiyabui maba mete empemei. Ki pokere iyapana dai tagamu da mu eba kataimugu Mamanuga God ki ka mu beratagamu ade mu paeremaga ki wekepamana yawatai mo mu bama-mugu pa mena.

21 Mu ororeya mena Mamanuga God kataimupu ko mu e eba wiwirapiyamu. E si mu eba tepapiyamu ade e eba paraupiyamu. Mu notamaga ka kororai, mu yabaramaga ka babawena ade mu nuwamaga notamaga ka sisipu umapu.

22 Mu muga tagamu da mu ka katai ragidai. Ko ki pa mena,
mu ka notababa ragidai.
23 Mamanuga God e eya maramara tondau kaniyau apunai
e si mu eba tepapiyamu. Iyapana kaina aita ewa popotagisi
bo midiwari bo papa ebo ebo bo motamota bo gwedegwede
kuduba inako ki keyakeyaimuguma mu mubo idamugere
yamanatampu ki mu mena simaga mu tepapiyamu ade mu
bamamugu buburitagamu.
24 Mu notababa notai inako waina-piyamu ki pokere Ma-
manuga God mu eba togitamiyau ko e mu kamaditapu
da mu mubo kwakwarepumaga taini-tamiyau poisiyasiyai
wainapiyamu ki mena mu kwaetagamu ade taku igida yauda
asusu iwu ki maba mu mubo midimaga deni deni nida
kasiwara-tagamu.
25 Mamanuga God e yonai mibai ki mu kaumupu ade bera
yonai ki mu wadumupu doko sumapiyamu. Gwedegwede
kuduba yamanapupu apunai ki e si mu eba tepapiyamu ko
e yamanai kuduba kiyabumaga ebo ebo ki mu mena simaga
mu tepapiyamu. Mu inako kwaetagamu ki ka eba supasupai
mibai ka Mamanuga God e mena si nu maramara esida
tepapamana idiwana ki nana. Ki mibai.
26 Iyapana ki ka mu mubo nuwa-mugu taku maba kwae-
tagamana iwana ki poisiyasiyai wainapiyamu ki pokere Ma-
manuga God mu kamaditapu da mu midimama berai ebo ebo
ki mena kwaetagamu iwu. Yewe waira kawareya ridi apunu
uworoto mete iwono ki ka baganai ko ridi ade e eya waretai
ridi mete ukwopomono ki ka eba baganai. Ko iyapana ki mu
inako kwaetagamu.
27 Ade apunu ridi uworoto mete iwono ki ka baganai, ko
apunu ade e eya waretai apunu mete ukwopomono ki ka
eba baganai. Iyapana midimama berai deni deni inako
kwaetagamu ki ka mu muga midimaga giripiyamu ki pokere
mu paeremaga ki pokaiya ka mu bita wadamu mu muga
midimugu tamu.
28 Mamanuga God e badidi kwae-wena yewe wairau tapu ki
kuduba mu kataimugu. Ko katai ki mibai mu tagararamupu
ki pokere Mamanuga God mu notamaga wirapupu ade no-
tababa tagebu da mu eba kwae-tagamana berai ki mu kwae-
tagamu.
29 Mu rabinamugu ka bigi ebo ebo posiwena manako
berokoi ki pokaiya ka mu kapoitagamu ade mu kowa-
muguma giritamiyamu pasutamiyamu. Mu nuwaroro-
tagamu ade mu kowamuguma namutamiyamu. Mu kande-
tagamu, deni deni kerapu wadewade kasiwaratagamu ade
maramara mu kowamuguma berokoi umani tadeyamu. Mu
yanuwe-tagamu,

30 ade kowamuguma simaga berokoi tagamu. Mu
Mamanuga God midi ragiragipiyamu ade mu kowa-muguma
bamamugu nuwamaga pupuwagau gayagayatagamu.
Mu mubo yabara kawakawaratagamu ade noda
gongomutagamu. Mu berokoi kawareya kawareya
kwaetagamana ki yawatai kwaekwenetagamu ade
inamuguma mamamuguma mu umunumaga kwenu-
piyamu ko eba wiwiratamiyamu.
31 Mu yona mena tagamu ko mu badidi tagamu ki mibai
mu muga eba waina-piyamu. Mu badidi gwaiyabatagubu
ki makeya mu eba kwaetagamu ade mu kowamuguma
nene eba notapiyamu mu nuwaboyamaga mete eba
wainapiyamu.
32 Mamanuga God e okai wagubu da iyapana gwedewau
bera inako kwae-togomono ki ka mu denai popotagisi. Gora
supasupai inako wagubu ki mu kataitagubu kewowena ko
mu berokoi kwaetagamana wainapiyamu ki mu eba ka-
madamu ko kawareya kawareya ade kwaetagamu. Ena, eba
ki mena ko mu kowamuguma bera inako mete kwae-tagamu
emitamiyamu ki ka mu tade-yamu, tagamu ke; “Wi bagi
kawaya kwaiwagamu.”

2

Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi

1 Kowaniyoma, wi gwedewau kowaguma paerepiyamu mu
emitamiyamu ki ka wi idaga gurai garugaru mena mu nau-
rimugu eba ugwaditamuri ragiragi. Wi ki kwaiwagi ki ka
wi wiga paerega badidi maba wekepumuri? Wi idaga gurai
mu naurimugu uburono manako ade mu kwaetagamu ki
maba wi mete inako kwaiwogoi ki ka wi idaga gurai daikere
wirawena wi wiga naurigau uburau.
2 Nu katainugu da iyapana berokoi kwaetogomono ki ka
Mamanuga God supasupai mena kwaeyagisi e idai gurai mu
naurimugu ugwaditamini ragiragi.
3 Ki pokere wi kowaguma paerepiyamu emitamuri man-
ako wi idaga gurai mu naurimugu ugwaditamuri ragiragi ko
ade mu kwaetagamu ki maba wi wiga mete inako kwaiwogoi,
ki ka wi badidi maba Mamanuga God e idai gurai wi naurigau
uburau ki baibigapumuri? Ki pa mena.
4 Wainapumuri; Mamanuga God e notai kawaya daganani
wi notaniyau ade wi paerega ki denai e bita garugaru
mena wi eba negeyau. Wi notaga wirawagana ki nana ka
e wi nawananiyau, ko ki wi bani yanuwa dowaga maba
wainapiyamu bo? E nuwaiya ka wi beraga berokoi ki

deni mena kamadamana ki nana ade wi nuwaga notaga
mete wirawagana ki nana, ko ki wi wainapiyamu bo eba
wainapiyamu?

5 Wi ka wagemama ragidai waina-pakani. Wi rabinaga
ka ragiragi kawaya ki pokere wi beraga berokoi ki wi eba
kamadamana wainapiyamu. Wi bitaga ki wi wiga wadamu
kawaya. Mamanuga God supasupai mena kwaeyagisi e idai
gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi
ki marai baiyagisi ki ka e uburoto e nuwai wadamawa pupu
ragidai wi bita negeni.

6 Mibai, mara ki makeya ka Mamanuga God iyapana nima
bagi kwaewagawa ki e denai bagi kweyoto ade iyapana nima
berokoi kwaewagawa ki e denai bita kweyoto.

7 Iyapana gwedewau bagi supasupai mena kwaetagamu
ade Mamanuga God e tanai rabineya e mete maramara
idiwana da e mu mamama-maga wagana ki diriwai kwae-
tagamu ragidai, ki ka e uburoto mu maramara idiwana kai-
wana ki iyai puyo tageni.

8 Ko iyapana gwedewau mu mubo nene mena
wainapiyamu ade yawata supasupai keipiyamu berokoi
kwaetagamana ki mena yawateya kayatagamu ragidai, ki ka
Mamanuga God e nuwai mu bama-mugu pupuwagau ki e
matarapoto.

9 Iyapana gwedewau berokoi badidi kwaetagamu ki ka
aita ewa ka mu denai bita yo midi makari yo nuwaboya
bananapomoto. Diyu ragidai yabiri bita ki bananapomoto ko
kwaiyanai ragidai ewa.

10 Ko iyapana gwedewau bagi supasupai mena kwae-
tagamu ki ka Mamanuga God denai mu weremaga yagisi, mu
simaga tepapoto ade nuwabagi tageni. Diyu ragidai yabiri
bagi ki bananapomoto ko kwaiyanai ragidai ewa.

11 Mamanuga God e inako kwaeyagisi ki mibai ka e yabuiya
nu kuduba ka eyaka mena. Nu bagi kwaigomu ki nu de-
nai bagi banana-pamu. Nu berokoi kwaigomu ki nu denai
berokoi bananapamu.

12 Oragai apunai Mosisi gora okapupu ki okai ka tawana
kwaiyanai ragidai mu bamamugu pa mena. Mu bigi kwae-
tagamu ki ka mu eba gora pokaiya paerepiyamu ko mu
bigimaga pokaiya ka mu iya yawatai paerepiyamu manako
Mamanuga God iya waunai mu eba tageni. Ade Diyu ragidai
mu bamamugu ka gora mete kina. Mu bigi kwaetagamu ki ka
Mamanuga God gora ki pokaiya e idai gurai mu naurimugu
ugwaditamini ragiragi manako ki pokaiya ka e iya waunai
mu mete eba tageni.

13 Iyapana gwedewau gora ki wainapiyamu ko makeya

makeya eba kwaetagamu ki ka Mamanuga God yabuiya
mu ka eba supasupai. Ko iyapana gwedewau gora ki
wainapiyamu ade makeya makeya kwaetagamu ki ka Ma-
manuga God e yabuiya mu ka supasupai bagi kawaya.
14 Oragai apunai Mosisi e gora okapupu ki okai ka iya-
pana kwaiyanai ragidai mu bamamugu pa mena. Ko mu
mubo nuwamaga notamaga pokaiya gora wagau ki makeya
makeya kwaetogo-mono ki ka mu mubo nuwamaga nota-
maga badidi wagau kabuwatamiyau ki notai ka oragai
apunai Mosisi gora okapupu ki mete eyaka mena.
15 Nau yona yau suwagubuwani ki mibai ka yau kena;
Oragai apunai Mosisi gora okapupu ki okai ka iyapana
kwaiyanai ragidai mu bamamugu pa mena ko mu mara dai
paerepiyamu ki ka mu rabina-mugu wagau kabuwatamiyau
da mu paeremupu. Ade mu bagi supasupai kwaetagamu ki
ka mu rabinamugu wagau kabuwatamiyau da mu bagi supa-
supai kwaetagubu. Ki pokaiya ka nu kataigibi da Mamanuga
God e eya gorai gwe mu rabinamugu tapu diyayai.
16 Yona bagi kawaya nau dimasugakani ki wagau ke; ‘Mara
baiyagisi da Mamanuga God e uburoto Iyesu Keriso pokaiya
iyapana kuduba nu rabinanugu weki gwaiya badidi notape-
mei ki yadini matara manako e idai gurai nu kuduba naurin-
ugu ugwadiniyoto ragiragi.’

Diyu ragidai ade Mamanuga God e gorai

17 Wi dai bani noda gongomu-iwagamu, iwagamu ke; ‘Nu
ka Diyu ragidai. Nu ka eba iyapana kwaiyanai ragidai mu
maba. Nu ka Mamanuga God e winenibu ragidai ki pokere
e eya gorai negebu ki pokaiya nu idiwei.
18 E nuwaiya nu badidi maba kwaiwaga-mana wainapiyau
ki nu katainugu. E gorai negebu ki pokaiya ka nu kataigibi da
bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena.
19 Iyapana yabumaga kenekenei ragidai ki yawata nu mu
kabuwatamemei, ade iyapana sisipu idiwu ragidai ki mu
dunamaga maba nu idiwei.
20 Iyapana notababa maba idiwu ki nu wade supasu-
patamemei, ade yona eba wainapiyamu ragidai ki nu munu
rasi kabuwatamemei ki maba nu yona mu kabuwatamemei.
Nu goranuga rabineya ka katai ade yona mibai kuduba posi-
wena uburau.’
21 Wi notaga bani inako wagau ko nau nidiyani waina-
pumuri; Kau nima iyapana kabuwatamiyei ki kau badi
pokere kau kiya eba sidinugei? Kau eba kuwatagamana ki
dimai nuwegei ko kau kiya eba kuwanugei bo?

22 Ade kau eba rauru kawakawaratagamana ki dimai
nuwegei ko kau kiya eba rauru kawakawaranugei bo? Iya-
pana daisusu bo momorapa bo inako mu bamamugu eba
buburitagamana ki dimai kau nuwegei ko mu buburitagamu
ki tawai rabineya ki kau gwede mo tepiyei bo pa mena?
23 Kau nima Mamanuga God e gorai katainugibi ki pokaiya
noda gongomunugei ki kau gora ki raurupiyei manako ki
pokaiya Mamanuga God e si giripiyei bo?
24 Wainapumuri; Mama-nuga God e yonai wagubu ke;
'Diyu ragidai wi pokagere ka tawana kwaiyanai ragidai Ma-
manuga God e si giripiyamu ade wereyakaurapiyamu.'
25 Kau gora makeya makeya kwaenugei ki ka mu kau kwak-
warepugi Mamanuga God nene wakamupu ki mibai mete
kina. Ko kau gora raurupiyei ki ka mu kau kwakwarepugi
wakamupu ki mibai ka pa mena.
26 Iyapana kwaiyanai mu kwakwarepu-maga ka eba
wakamupu ko mu gora makeya makeya kwaetagamu
idiwu ki ka Mamanuga God yabuiya mu ka iyapana
kwakwarepumaga wakamupu ragidai ki mu maba e nene
idiwu.
27 Mu kwakwarepumaga ka mu eba waka-mupu ko Ma-
manuga God e gorai tapu ki mu makeya makeya kwaetagamu
pokere. Ko wiyo, wi ka kwakwarepuga wakamupu ragidai
ko Mamanuga God e gorai wi bamagau tapu uburau ki wi
eba wiwirapiyamu ade makeya makeya eba kwaiwagamu.
Wi midiga pa mataka-wagau ki pokere tawana kwaiyanai
ragidai ki ubumoto wi raurunimoto.
28 Nau suwagani wainapumuri; Iyapana gwedewau mu
kwakwarepu-maga Mamanuga God nene wakamupu ko ade
mu nuwamaga notamaga e bameya pa mena ko yona mena
tagamu ke; 'Nu ka Diyu ragidai,' iyapana inako tagamu ki
ka mu eba mibai Diyu ragidai. Mu kwakwarepumaga ka
mu bani wakamupu ko mu nuwamaga notamaga ka eba
wirawena ki pokere mu kwakwarepumaga wakamupu ki
mibai ka pa mena.
29 Iyapana nima e nuwai notai eyaka mena Mamanuga God
bameya tondau ki ka e mibai Diyu apunai. Mamanuga God
Keyai bauwena e rabinai wirapupu ko eba mu gora pokaiya
e kwakwarepui wakamupu ki e rabinai wirapupu. Pa mena.
Iyapana nima supasupai inako tondau ki ka Mamanuga God
uburoto iyapana ki e mamamai yagisi. Ko eba iyapana kaina
mu ubumoto e mamamai tagisi.

3

1 Ki pokere wi badidi maba wainapiyamu? Diyu ragidai mu
bama-mugu gwede bagi mo mete kina bo pa mena? Ade mu

kwakwarepumaga wakapiyamu ki mibai mo mete kina bo?
2 Ena, ki mibai mete kina. Yabiri ka yau kena; Mamanuga
God e yonai iyapana tadeyana ki nana wainapupu ki ka e
yabiri Diyu ragidai yona ki mu tadebu.
3 Baganai, ko Diyu ragidai dai e yonai ki mu eba wadumupu
sumamupu ko tagararamupu ki pokere mu paere-maga ki
pokaiya ka Mamanuga God mu kuduba tagararatamini bo?
4 Pa mena, e naiya gwaiyaba wagubu ki e eba wira-poto
ko e badidi wagubu ki e makeya makeya mena kwaeyagisi.
Nu iyapana kaina ka beraberai ko Mamanuga God e eba
berayagisi. E yonai mo okamupu ki wagubu ke;

‘Kau yonagi kuduba nuwagibi ka supasupai kawaya iyapana
waina-pomoto.

Mu ubumoto kau nidimoto wirawira ki ka mu kau eba rau-
runimoto. Pa mena.’

5-6 Ko wainapumuri; Nu berokoi kwaigomu sisipu idiwomu
manako ki pokaiya Mamanuga God e iyai bagi supa-
supai ki tanai matarayagisi ki ka nu badidi iwagamu?
Nu iwagamu ke; ‘Duna kemorau ki tanai ka kawaya ko
nawarau ka tanai marai munta. Ki kwaitana nu sisipu
idiwomu berokoi kwaigomu ki ka nu Mamanuga God
waitapemei diyayai e tanai wademei kawaya ki pokere
e denai bita nu negeyau ki ka e paerepiyau.’ Nu inako
iwagamu bo? Ae, pa mena. Iyapana dai notababa
yonai inako tagamu ki pokere nau suwagubuwani.

Mamanuga God e ka paere mo eba kwaewagau. E paere
mo kwaewagubena ki ka e badidi maba aita ewa uburoto
e idai gurai iyapana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi?
7 Iyapana mo bani uburoto yagisi ke; ‘Nau berasugoni
umoni ki pokaiya ka Mamanuga God e yonai mibai ki tanai
matarayagisi ki pokere e gwede nana nau bigibigi sidiyau ade
denai bita nau tegeyau?’
8 Iyapana dai inako tagamu ki pokere karako ka nau mete
kina yona ki kawareya berasugani, suwagani ke; ‘Kaigamu
berokoi kwaigomu da denai bagi kawaya nu bamanugu
baiyagisi.’ Wainapumuri, yona ki kuduba ka notababa yonai
ko iyapana dai nau wereyakaurasinimupu tagubu da nau
yona inako suwegekeya umekeya. Mamanuga God aita
uburoto iyapana ki bita tageni ki ka baganai.

Mamanuga God e yabuiya ka iyapana mo eba supasupai

9 Baganai, nu badidi iwagamu? Nu iwagamu ke; ‘Ma-
manuga God e yabuiya ka nu Diyu ragidai supasupai bagi
kawaya ko iyapana kwaiyanai ragidai ki mu ka bigibigi.’ Nu

inako iwagamu bo? Ae, pa mena. Nau eba ki nene suwaga-
kani. Nau ororeya mena nidibuwani kewowena da Diyu
ragidai ade iyapana kwaiyanai nu kuduba ka bigi umanibu
dokodoko ragidai.
10 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;
'Iyapana bagi supasupai mo eba tondau.
11 Iyapana mo nota supasupai eba kataiwena ade iyapana mo
Mamanuga God e kwaenei eba kwaewagau.
12 Iyapana kuduba Mamanuga God tagararamupu kwako-
tagubu yawata kwaiya kayatagubu. Mibai, iyapana
eyaka mena kwaitana bagi supasupai mo eba kwaewa-
gau.
13 Iyapana popai urubamaga eba utamupu gwisimaga
posiwagau ki maba ka iyapana ki mu umunu-maga
wakawena manako yona beroko beroko ebo ebo mu
umunu-mugu bauwagau. Mu tenawarimaga pokaiya
ka mu yona beratagamu iyapana kerapumugu
wadamu. Motamota berokoi iyapana metamiyamu
popotagamu ki maba ka mu ubumu mu yonamaga
pokaiya iyapana giritamiyamu.
14 Mu umunumugu ka kira yonai beroko beroko mena
bauwagau.
15 Mu garugaru mena iyapana bidara tageyamu namu-
tamiyamu.
16 Mu tawana tawana iwu ki ka mu iyapana giritamiyamu
pasutamiyamu ade nuwaboya mu tageyamu.
17 Nuwabagi yawatai ki mu eba kataimugu,
18 ade mu Mamanuga God eba mayapiyamu. Ki pa mena.'
Mamanuga God e okai inako wagubu.
19 Karako nu kataigibi da oragai apunai Mosisi gora tapu
badidi wagau ki ka iyapana kuduba gora wadumupu doko
ragidai ki mu nene. Gora ki pokaiya ka nu biginuga wekepa-
mana yawatai mo pa mena ade gora ki pokaiya ka Mamanuga
God e idai gurai aita iyapana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi.
20 Nu eba gora wademei doko makeya makeya kwaigemei
ki pokaiya Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidini.
Pa mena. Ko gora pokaiya ka nu kataigibi da nu paeremipi
bigi kwaigibi.

Sumanuga pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidiyau

21 Karako ka Mamanuga God yawata waunai mosi mebu
da nu yawata ki mena pokaiya e yabuiya bagi supasupai
idiwana ki nana. Yawata ki e eba gora pokaiya mebu ko
gora apunu Mosisi okapupu ade Mamanuga God e bonanai

wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya aita ewa
badidi wenawagana uwamau emupu manako tagubu, yona
ki mibai karako wenawena yau kena.
22 Iyapana gwedewau Iyesu Keriso sumapomoto, mu suma-
maga ki mena pokaiya ka Mamanuga God mu iyapana
bagi supasupai tadeni. E yabuiya ka iyapana kuduba nu
kiyabunuga ka eyaka mena.
23 Nu kuduba paeremipi bigi kwaigibi ki pokere nu Ma-
manuga God e gari tagaiya uwama kawaya idiwei. Nu nubo
kasiyaranuga pokaiya e taneya e gari rabineya baigamana da
e nu iyaniyana ki yawatai mo pa mena.
24 Ko nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ki ka
Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ade
denai mena puyo karako suwagani yau nu negebu; Bigi nu
umanibu doko-doko ki kuduba ka e Keriso Iyesu nu nene
kwaewena ki pokaiya rikapupu kewowena da nu karako e
yabuiya bagi supasupai mena idiwei.
25 Mamanuga God nu biginuga surupana taganugu kwenu-
pana ki nana ka e Keriso tono-pupu nu nene powena manako
e darai nu nene kawapu. E inako kwaewena ki nu sumape-
mei ki mena pokaiya ka e nu biginuga kuduba empiyau
surupiyau. Mamanuga God e yawatanuga inako mebu ki
mibai ka e nuwaiya e notai bagi supasupai ki matarawagana
ki nana. Takari kawaya iyapana bigi kwae-tagamawa ki ka
e denai garugaru mena bita mu eba tageyawa ko e kwarisi-
wena mu nawanamaga tondawa.
26 Ko karako ka e ebo notai supasupai bagi kawaya
ki matarapupu da nu kuduba Iyesu suma-pamu ki mena
pokaiya ka e uburoto nu biginuga surupoto ade iyapana bagi
supasupai nu nidini.

27 Mamanuga God ubupu nu nene inako kwaewena ki
pokere nu nuga ubumomu noda gongomuigomu yabara
kawakawaraigomu bo? Pa mena. Badidi pokere pa mena?
Nu gora makeya makeya wiwirapemei ki pokaiya ka Ma-
manuga God nu iyapana bagi supa-supai nidiyau bo? Ae, pa
mena, ki ka eba gora pokaiya ko nu sumanuga mena pokaiya.
28 Nu kataigibi wetawetara da eba nu ubumana ora-
gai apunai Mosisi gora okapupu ki wiwirapamana makeya
makeya kwaigamana ki pokaiya Mama-nuga God nu iyapana
bagi supasupai nidini. Nu sumanuga mena pokaiya ka e nu
iyapana bagi supasupai nidini.

29 Mamanuga God e ka Diyu ragidai nu mena Mamanuga
bo? Pa mena. E ka Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai
ragidai mete kina nu ewapuru Mama-nuga God.

30 E ka eyaka mena ki pokere Diyu ragidai mu sumamaga
pokaiya ka e uburoto mu iyapana bagi supasupai tadeni
ade iyapana kwaiyanai ragidai mu sumamaga pokaiya ka e
uburoto mu mete iyapana bagi supasupai tadeni.
31 Nu sumanuga yonai yau suwagu-buwani ki ka oragai
apunai Mosisi gora okapupu ki nau kaupuwani bo? Pa
mena. Nau sumanuga yonai suwagu-buwani ki ka nau gora
ki togipuwani.

4

Oragai Apunai Eburamu e Mamanuga God sumapupu

1 Nu ripakwarakwaranuga Eburamu e nene ka nu badidi
iwagamu? Nu sumanuga mena pokaiya Mamanuga God e
yabuiya iyapana bagi supasupai idiwei ki katai ka e badidi
maba katai-wena?
2 Nau nidiyani wainapumuri; Gwedegwede kuduba apunu
Eburamu kwaewagawa ki pokaiya Mamanuga God ubupena
e apunu bagi supasupai sibena ki ka e eya bani yabara
kawakawarawagubena bo noda gongomuwagubena. Ko Ma-
manuga God e yabuiya ka apunu Eburamu uburana noda
gongomuwagana ki yawatai mo pa mena.
3 Mamanuga God e okai apunu Eburamu e nene wagubu ke;
‘Apunu Eburamu e ka Mamanuga God suma-pupu ki pokere
Mamanuga God denai e apunu bagi supasupai sibu.’
4 Ade yona keyakeyai mosi ka yau kena; Iyapana nima
upiyogono ki ka e upiwagau ki denai yadini. E eba puyo
yadini ko e muya nunurawa ki denai makeya yadini.
5 Ko Mamanuga God e ka iyapana bigi kwaetagamu ragidai
mu bigimaga empiyau manako deni mena surupiyau ki
apunai. Ki pokere iyapana nima paerepoto bigi kwaeyagisi
ki ka e eba gwede bagi mo kwaewagana da Mamanuga God
ki pokaiya e bigi suru-poto. Pa mena. E suma mena suma-
yogono ki pokaiya ka e bigi badidi kwaewena ki kuduba ka
Mamanuga God deni mena notagogapoto ade iyapana bagi
supasupai e siyoto.
6 Nu eba nubo gwede mo kwaigamana da ki pokaiya supa-
supaigamana ki nana ko Mamanuga God e ebo kwaewena ki
mena pokaiya ka nu mibi mamamai e yabuiya bagi supasu-
pai idiwomu. Oragai apunai Dewida yona ki nene oka mo
okapupu, wagubu ke;
7 ‘Iyapana gwedewau mu bigimaga Mamanuga God nota-
gogapupu ade utapupu ki mu ka mibi mamamai idi-
wono.
8 Iyapana nima e bigi kwaewena ki Mamanuga God deni
mena suru-pupu e tagaiya kwenupupu, ki ka e mibi
mamamai tondono.’

9 Oragai apunai Dewida nu mibi mamamai idiwana yonai
wagubu ki ka e iyapana kwakwarepumaga wakamupu
ragidai ki mu nene mena yona ki wagubu bo? Pa mena, e iya-
pana kwaiyanai kwakwarepumaga eba wakamupu ragidai
ki mu nene mete wagubu.

Nu Mamanuga God e okai kawareya iwagibi ke; ‘Apunu
Eburamu ubupu Mamanuga God sumapupu ki pokere Ma-
manuga God denai e apunu bagi supasupai sibu.’

10 Mamanuga God gwede mara e apunu bagi supasupai
inako sibu? E kwakwarepui wakamupu were ewa yona ki
sibu bo yabiri sibu were ewa e kwakwarepui wakamupu? E
yabiri apunu bagi supasupai sibu were ewa e kwakwarepui
wakamupu.

11 Oragai apunai Eburamu e sumai pokaiya ka Mamanuga
God e apunu bagi supasupai sibu manako iyapana ki mibai
naigida mena kataitagamana ki nana ka e ewa e kwakware-
pui waka-pamana keyakeyai ki mete kabuwa-pupu. Apunu
Eburamu inako kwaewena ki pokaiya ka iyapana kwaiyanai
mu kwakwarepumaga eba wakamupu ko sumamaga mena
pokaiya Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwu
ragidai ki mu ripakwarakwaramaga mibai ka Eburamu.

12 E ka nu Diyu ragidai nu mete ripakwarakwaranuga ko
ki ka eba nu kwakwarepunuga wakamipi ki pokaiya. Pa
mena. Oragai apunai Eburamu e kwakwarepui eba waka-
pupu makeya e sumai mena pokaiya badidi maba tondawa
ki maba nu mete sumanuga mena pokaiya inako idiwomu
manako ki mena pokaiya ka e nu ripakwarakwaranuga.

13 Apunu Eburamu e momoiyoma mete kina mu nene ka
Mamanuga God gwaiyabawena, wagubu ke; ‘Nau waira yau
kuduba kau umani nidiyakani.’ Mamanuga God gwaiyaba
wagubu ki ka e eba apunu Eburamu gora makeya makeya
kwaewagawa ki pokere e yona ki wagubu. Ko apunu
Eburamu suma-wena ki mena pokaiya ka Mamanuga God
ubupu e apunu bagi supasupai sibu ade gwaiyaba inako mete
gwaiyaba-pupu.

14 Iyapana gora oragai ki mena makeya makeya kwae-
tagumpena manako ki pokaiya ka Mamanuga God mu denai
gwaiyabatapena, ki ka mu sumamaga ki mibai pa mena ade
Mamanuga God e gwaiyabai wagubu ki mete kororai.

15 Nu gora raurupemei ki pokaiya ka Mamanuga God e
nuwa-pupui nu bamanugu tondau. Ko gora ika pa mena
maba ki ka nu badidi maba gora raurupamu?

16 Oragai apunai Eburamu e sumai pokaiya ka Mamanuga
God ubupu e gwaiyabapupu da e momoiyoma ewa wenatag-
isi ki mu kuduba naigida mena kataitagisi wetawetara da e

gwaiyaba wagubu ki puyoi ka mu mete yadini. Nu Diyu gora
wademei kwaigemei ragidai ade iyapana kwaiyanai apunu
Eburamu sumawagawa ki maba mu mete suma-tagamu
idiwu ragidai ki nu sumanuga mena pokaiya ka nu kuduba
oragai apunai Eburamu e momoiyoma.
17 Mamanuga God e okai mosi apunu Eburamu nene
wagubu ke; ‘Iyapana ropani kawaya tawana tawana idiwu
mu mamamaga ka kau.’ Apunu Eburamu e ubupu Ma-
manuga God sumapupu ki pokere Mamanuga God e yabuiya
ka nu kuduba apunu Eburamu e momoiyoma. Mamanuga
God e yagisi ki ka popo-tagubu ragidai ade iyatagisi kimoto
ubumoto, ade e yagisi ke; ‘Gwedegwede kuduba naiya eba
wenatagubu ki karako mataratagisi’, e inako yagisi ki ka
gwedegwede ki kuduba e umuneya mete mataratagisi.
18-19 Oragai apunai Eburamu e sumawagawa da e munui
wenawagana ki nana. E wainai ka kagara tondawa ki pokere
e munu wenapana ki yawatai pa mena. Ko apunu Ebu-
ramu e munui wenawagana ki nana sumawagawa manako
e sumai ki pokaiya ka e iyapana ropani kawaya tawana
tawana kuduba nu ripakwarakwaranuga ubupu, mibai ka
Mamanuga God e naiya gwaiyabapupu sibu, wagubu ke; ‘Kau
momogi ka aita ewa ropani kawaya supama maba miniyoto
daburi.’ Oragai apunai Eburamu e magurawena, e kwamurai
ka apunai ida daikere kewo-wena (100) kwaitana. E midi
ka roparopawena kasiyarai pa mena ade e wainai Sera e
munu wenapana marai ki ororeya mena kewowena. Ko e
sumai eba mareyawena ko e munui wena-wagana ki nana
sumawagawa tondawa.
20 E sumai ki e eba kamadubu ade Mamanuga God e badidi
gwaiyabapupu ki e notai apeya apeya eba wainapiyawa. E
sumai ki uburawa e eya togipiyawa ki pokere e Mamanuga
God e si esida mena tepapiyawa tondawa.
21 E katai-wena wetawetara da Mamanuga God badidi
gwaiyabawena ki mibai kuduba aita wenayagisi.
22 E sumai ka ragiragi kawaya inako ki pokere ‘Mamanuga
God ubupu e apunu bagi supasupai sibu’.
23 Mu oka mibai bagi kawaya okamupu da ‘Mamanuga God
e apunu bagi supasupai sibu’, oka ki ka eba oragai apunai
Eburamu e eya mena ki yonai,
24 ko ki ka iyapana gwedewau nu Kaiwawonuga Iyesu
powena ki ade iyapupu Apunai e sumapemei ki nu mete
yonanuga. Nu sumanuga pokaiya ka Mamanuga God nu
iyapana bagi supasupai nidini.
25 Nu bigi kwaigemeya ki pokere ka Mamanuga God nu
Kaiwawonuga Iyesu wadubu iyapana idiamaga rabineya

tapu da mu e mini-mupu poyo. Ko e nu teniyana da nu Mamanuga God yabuiya bagi supasupai mena idiwana ki nana ka Mamanuga God ubupu e ade iyapupu kipu ubupu.

5

Nuwabagi ade mamama ki yonai

1 Naiya ka nu Mamanuga God e iyaraiyoma idiweya ko nu nuwabagi rabineya idiwana ki nana ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso bauwena tenibu dobonibu da nu karako nu sumanuga pokaiya Mamanuga God e yabuiya iyapana bagi supasupai idiwei.

2 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e Keriso pokaiya rikapupu deni mena nu wadinibu bagi karako idiwei. E yawata-nuga mebu ki nu sumapemei ki pokere nu aita ewa Mamanuga God e taneya e mete idiwana ki nawanai nu karako mibi mamamai idiwei.

3 Nuwaboya bita ebo ebo nu bamanugu bauwagau ki ka nu mibi mamamai mete idiwei mibai ka nu katainugu da nu giruru maba ki kobaiya teteigamu ki ka nu sumanuga ragiragiyagisi.

4 Nu giruru maba ki eba kamadamu ko kobaiya teteigamu buridere baigamu ki ka Mamanuga God nu eminiyoto, yagisi ke; ‘Wi ka baganai’. E inako yagisi manako ki pokaiya ka nu puyo aita ewa wadamana ki mete notapomu nawanai idiwomu.

5 Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo negebu ki pokaiya ka e eya nota kwarikwarisi ki notai awana maba kwebu wira nu rabinanugu posiwena ki pokere nu ewa puyo wadamana nawanai idiwei ki nu eba paerepamu ko yadamu.

6 Nu naiya kwakoigibi kasiyaranuga pa mena iweya ki makeya nu Mama-nuga God e ebo winepupu marai ki bauwena ka e Keriso tonopupu nu bigi kwaigemeya ragidai nu nene powena.

7 Iyapana kaina nu nuga iyanuga nu kowanuguma supa-supai kwaetagamu ragidai ki mu iyamaga nene tamana mu nene popoigamana ki ka ragiragi kawaya. Kataina, nu dai bani waina-pemei da iyapana bagi kawaya kwae-tagamu ragidai ki mu nene nu popo-igamu ka baganai.

8 Ko Mamanuga God e notai nu bamanugu ka kawaya da-ganani esida, mibai ka nu berokoi kwaigemeya bigi rabineya idiweya ki makeya ka e Keriso tonopupu nu nene powena.

9 E nu nene powena ade e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka nu karako Mamanuga God e yabuiya bagi supa-supai idiwei. Ko eba ki mena ko kawaya esida ka yau kena; Nu biginuga pokaiya ka Mamanuga God e nuwai nu bama-nugu

pupuwena ko e nuwapupui ki nu Keriso pokaiya baibiga-
pamu bita eba yadamu.
10 Naiya ka nu Mamanuga God e iyaraiyoma idiweya ko
e Gubagai powena ki pokaiya ka e tenibu dobo-nibu e eya
kowaiyoma nu nidibu. Karako ka Keriso ade iyawena kipu
ubupu iyaiya tondau ki pokere e iyai ki pokaiya ka nu mete
kina iya waunai ki bananapamu.
11 Ko eba ki mena; Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso pokaiya
ka nu Mamanuga God bameya mamama-igemei mibai ka e
ubupu nu dobonibu ade e eya kowaiyoma nu nidibu.

Apunu Adamu yo Keriso

12 Bigi waira yau kawareya bauwena kawayawena
kayawena ki kerarai ka apunu eyaka mena. Ade bigi ki
pokaiya ka e po mete wadubu bauwena. Apunu Adamu e
pokaiya ka iyapana kuduba bigi kwaetagamawa kebomawa
ki pokere po mete kawayawena kayawena waira kuduba
wadubu.
13 Gora eba bauwena makeya ki ka bigi ika mete kina ko
ki makeya ka iyapana paere-pamawa ko mu bigimaga ka
Mamanuga God empiyawa ko eba iyabapiyawa.
14 Apunu Adamu tondawa yabadawa da apunu Mosisi
makeya ki ka po kawaya-wena kayawena waira kuduba
wadubu. Mamanuga God badidi wagubu ki apunu
Adamu wainapupu ko e ubupu Mama-nuga God e umunui
kwenupupu ki pokere powena. Iyapana dai apunu Adamu
paerepupu ki maba mu eba paeremupu ko mu mete ade
popotagubu.
Apunu Adamu e ka apunu ewa bauwagana apunai ki e
keyakeyai,
15 ko mu apeya ka eba ewapuru. Apunu Adamu e ka
bigi wadubu nu negebu ko Mamanuga God e puyoi deni
mena nu negebu yau ka eba Adamu bigi negebu ki maba.
Pa mena. Apunu Adamu paerepupu ki pokaiya ka iyapana
ropani kawaya popotagubu. Ko nu paerenuga ki denai bita
nubo wadamana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
nu wadinibu bagi. E inako kwaewena ka puyo kawaya esida.
E puyoi ki kena ka e ubupu apunu eyaka mena Iyesu Keriso
pokaiya deni mena nu negebu manako Keriso ubupu nu
wadinibu bagi.
16 Mamanuga God e puyoi ade apunu Adamu e paerei ki mu
ka eba ewapuru. Paere eyaka mena ki pokaiya ka Mamanuga
God e idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyau ragiragi,
wagau ke; ‘Wi kuduba ka bigibigi’. Ko e puyoi pokaiya ka e nu
paerenuga ropani kawaya ki empiyau ko ade nidiyau, wagau
ke; ‘Wi ka eba bigibigi ko supasupai.’

17 Mibai, apunu eyaka mena paerepupu ki pokaiya ka
po kawaya-wena kayawena waira kuduba wadubu. E ka
apunu eyaka mena ko e pokaiya ka po nu kuduba bamanugu
bauwena. Ko ki kuduba ka erida. Apunu eyaka mena
mosi Iyesu Keriso e kwaewena ki ka kawaya daganani esida.
Iyapana kuduba nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana
ko ki ka Mamanuga God e deni mena rikapupu kawaya da-
ganani nu nene kwaewena manako wadinibu bagi. Iyapana
gwedewau Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki
puyoi wadumupu ragidai ki mu ka Keriso pokaiya iya yadini
ade kaiwawotagisi idiwono.
18 Ki pokere wainapumuri; Apunu eyaka mena paerepupu
bigi kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana
kuduba bigibigi nidiyau. Ko ki maba, apunu ade mosi gwede
bagi supasupai eyaka mena kwaewena ki pokaiya ka bigi
nu kuduba umanibu dokodoko ki ka Mamanuga God ubupu
rikapupu manako iyanibu.
19 Apunu eyaka mena ubupu Mamanuga God e umunui
kwenupupu ki e pokaiya ka nu iyapana kuduba bigibigi. Ko
ki maba, apunu ade mosi Mamanuga God e umunui wadubu
ki e pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai
nidiyau.
20 Gora pokaiya ka nu biginuga matarawena kawayawena
kayawena. Ko nu biginuga kawayawena kayawena ki ka
maraitau erida ko Mamanuga God e eya puyoi deni mena nu
negebu ki kawayawena kayawena ka kawaya esida.
21 Ki pokere baganai; Iyapana bigi kwaetagamawa ki
pokaiya ka po kawaiwena. Ko ade ki maba, nu Mamanuga
God e yabuiya iyapana bagi supasupai idiwei ki pokaiya
ka e nu deni mena wadinibu bagi manako e puyoi ki mete
kawaiwena da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso pokaiya ka Ma-
manuga God uburoto nu waraniyoto manako iya maramara
idiwana kaiwana ki yawateya nu nakaniyoto.

6

*Nu Keriso pokaiya iyaigibi ki pokere bigi kasiyarai ke-
wowena*

1 Nu yona iwagibi yau kawareya ka nu badidi iwagamu?
Mamanuga God nu deni mena wadinibu bagi ki puyoi
kawayawagana ki nana ka nu bigi kawareya kawareya ade
kwaigomu bo?
2 Ae, pa mena. Bigi kasiyarai nu rabina-nugu ki kewowena
ki pokere nu badidi maba bigi kawareya ade kwaigomu?
3-4 Wi kataigubu kewowena da nu Keriso Iyesu e naureya
idiwana ki nana e si pokaiya siruwaigibi ki ka nu keyakeyai
maba mete kwaigibi. Nu siruwaigibi ki ka Keriso powena

ki maba nu mete popoigibi ade e urubau supu ki maba nu
awana rabineya sumipi. Mamanuga God e kasiyarai tanai
bagi kawaya pokaiya Keriso iyapupu kipu ubupu ki maba
e nu mete iyanibu iya waunai negebu da nu karako iya ki
rabineya idiwei.

5 Ko wainapumuri; E powena ki maba nu e naureya mete
popoigibi ki ka e iyawena kipu ubupu ki maba nu e naureya
mete inako iyaigibi kimpi ubumpi.
6 Nu katainugu da naiya ka bigi kasiyarai nu umanibu
dokodoko ki pokere nu bigi ki mena diriwai kwaige-meya.
Ko bigi ki kasiyarai kuduba karako kewowena mibai ka nu
iyanuga oragai ka Keriso wadubu ripa korosi naureya e mete
ika minimupu poyo da gwede mosi karako nu eba umaniyau
dokodoko.
7 Mibai, iyapana nima powena ki ka bigi e naiya umapu
dokodoko ki kasiyarai kuduba e bameya wana kewowena.

8 Nu Keriso mete popoigibi ki ka nu mete sumapemei da e
iyawena kipu ubupu ki maba nu mete inako iyaigibi kimpi
ubumpi karako e mete idiwei.
9 Nu kataigibi wetawetara da Keriso powena ki ka Ma-
manuga God e deni mena iyapupu kipu ubupu ki pokere e
ade ewa eba poyagisi. Po kasiyarai ki kuduba e raurupupu
kewowena.
10 E powena ki ka e nu biginuga nene po-wena manako bigi
kasiyarai ki kuduba ki e purupupu kewowena. Ko karako ka
e iyawena kipu ubupu iya maramara tondana kaniyana ki
iyai wadubu manako Mamanuga God nene tondau.

11 Ki maba, wi mete inako waina-piyoi. Bigi kasiyarai naiya
wi umanibu dokodoko ki kuduba kewowena. Wi karako
Keriso Iyesu e naureya idiwu ade e pokaiya iyaigubu ki
pokere wi Mamanuga God e nene mena idiwoi.
12 Wainapumuri, wi midiga kwakware-puga aita ewa
puwayagisi ki wi naigida mena empiyoi kwaenda bigi
kasiyarai wi taininiyoto da wi midiga kwakware-puga
poisiyasiyai wainapiyamu ki mena kwaiwagi.
13 Wi midiga bo wi idaga kerapuga mo berokoi nene eba
nidapu-muri kwaenda wi manamaiwagi bigi mena kwai-
wagi. Ko wi nuwaga notaga kuduba Mamanuga God mena
kwemuri. Wi popoigubu ko ade iyaigubu kewo-wena ki
pokere wi nuwaga notaga ade wi idaga kerapuga kuduba ki
deni mena Mamanuga God puyo kwemuri manako e upi bagi
supasupai ki mena kwaiwagi.
14 Wi ka eba gora kobaiya idiwu ko wi paerega ki denai
bita wibo wadamana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni
mena wi wadinibu bagi ki kasiyarai pokaiya ka wi idiwu.

Ki pokere bigi eba wadumuri wi kawaiga simuri ko bigi tagararapumuri.

Bagi supasupai mena idiwana ki diriwai kwaigomu

15 Karako nu badidi iwagamu? Nu eba gora kobaiya idiwei ko Mamanuga God e ubupu nu bitanuga rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ki pokere nu bigigomu ki ka baganai bo? Pa mena, ki ka eba baganai.

16 Wi kataigubu kewo-wena da wi iyapana mosi e umunui wadoi ade e bigabigai kwaiwogoi ki ka iyapana ki wi kawaiga ade wi ka e bigabigaiyoma. Ki maba, wi nota berokoi badidi kabuwaniyau ki makeya makeya bigi kwaiwogoi ki ka nota berokoi ki wi kawaiga manako denai ka wi po bananapumuri. Ko wi Mamanuga God e bonanai wadumuri makeya makeya kwaiwogoi ki ka Mamanuga God wi kawaiga manako denai ka e uburoto wi iyapana bagi supasupai nidini.

17 Karako Mamanuga God paraupamu; Naiya ka nota berokoi wi umanibu dokodoko manako nota ki badidi kabuwaniyawa ki wi makeya makeya e bigabigai mena kwaigamawa. Ko karako ka kabuwa mibai supasupai bauwena wi rabinagau tawawena manako kabuwa ki badidi kabuwaniyau ki mena wi makeya makeya kwaiwagamu.

18 Bigi naiya wi umanibu dokodoko ki ka Mamanuga God ororeya mena rikapupu kewowena ki pokere karako ka e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwana ki notai mena wi umaniyoto dokodoko bigabigai kwaiwagi.

19 Wi kataiga ka eba kawaya ki pokere nau keyakeyai mamatarai ki mena suwagani da wi matarau waina-pumuri. Naiya ka wi midiga ade wi idaga kerapuga kuduba berokoi nene nidapamawa ade bigi ki mena bigabigai kwaigamawa. Ko karako ka wi nuwaga notaga kuduba Mamanuga God kwe-muri manako e nene bagi supasupai idiwana ki notai mena notapiyoi biga-bigai kwaiwogoi.

20 Wi naiya nota berokoi ki mena diriwai kwaiwagamawa ki makeya ka bigi wi umanibu dokodoko e bigabiga-iyoma idiwa ko Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki notai wi eba kataigubu.

21 Ko wi bigi inako kwaiwagamawa idiwa ki ka wi denai gwede bagi mo wadumupu bo pa mena? Ki pa mena. Tomo ki denai ka po ebo mena. Wi naiya badidi kwaiwagamawa ki karako wainapiyamu ki ka wi midimama wadiniyau.

22 Ko bigi kuduba naiya wi umanibu dokodoko ki ka Mamanuga God e karako rikapupu kewowena manako e eya bigabigaiyoma wi nakanibu. E inako kwaewena ki mibai kipu ka yau kena; Wi karako e eya nene bagi kawaya idiwu

manako ki pokaiya ka wi maramara idiwana kaiwana ki iyai
ewa wadumuri.
23 Nu bigi kwaigemei ki denai ka nu po bananapamu. Ko
Mamanuga God e puyoi deni mena nu negebu ka yau kena;
Nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu pokaiya ka nu iya maramara
idiwana kaiwana ki iyai yadamu.

7

Keyakeyai mosi anika naureya

1 Kowaniyoma, wi ka gora kataigubu ragidai ki pokere
nau karako keyakeyai gora naureya suwagani ki wi waina-
pumuri; Iyapana iyaiya tondau ki ka gora badidi wagau ki
e makeya makeya kwaeyogono ko e poyagisi ki ka gora ki
kasiyarai e bameya ki mete kewoyagisi.
2 Ade keyakeyai mosi ka yau kena; Ridi nima e nobomoi
iyaiya tondau ki ka gora taburuba maba e naureya umapu
dokodoko ki pokere e nobomoi ki e eba ragipoto. Ko e nobo-
moi poyagisi ki ka gora taburuba maba e naureya umapu
dokodoko ki rikawena.
3 Ki pokere, ridi mosi e nobomoi iyaiya tondau manako
ridi ki kayayagisi apunu mosi mete iwono ki ka iyapana e
siyomoto, tagisi ke; ‘Kau nobomogi rauru kawakawarapipi’.
Ko e nobomoi poyagisi ki ka mu inako eba tagisi mibai ka
gora naiya e nobomoi naureya umapu dokodoko ki karako
rikawena. E apunu kudubai mosi uworoto ki mete baganai.
4 Kowaniyoma, nau keyakeyai yau suwagubuwani ki ka
wi iyaga ki keya-keyai. Keriso powena ki ka wi e mete
popoigubu ki pokere gora naiya wi umanibu dokodoko ki
kasiyarai wi bamagau ki kewowena. Karako ka wi iyawena
kipu ubupu apunai ki e nene mena idiwu manako ki pokaiya
ka nu upinuga Mamanuga God nene ki mibai kirau.
5 Nu naiya nota oragai pokaiya nu midinuga kwakware-
punuga badidi kabuwaniyawa ki makeya makeya mena
kwaigemeya idiweya ki ka gora bau-wena nu kwakware-
punuga poisiyasiyai wainapemeya ki notai yangarapupu da
nu po upi ki mena kwaigemeya.
6 Ko karako ka nu eba gora kobaiya idiwei. Nu Keriso mete
popoigibi ki pokere gora naiya nu umanibu dokodoko ki ka
Mamanuga God e rikapupu kewowena. Naiya ka nu gora
oragai oka pokaiya tamupu ki mena makeya makeya kwaige-
meya ko karako ka Mamanuga God e eya Keyai yawata
waunai mebu da nu yawata ki pokaiya upigemei idiwei.

Bigi ade gora ki yonai

7 Gora nene ka nu badidi iwagamu? Gora bigi negeyau bo?
Ae, pa mena. Ko gora eba bauwagubena ki ka nau badidi

maba bigi ki yawatai kataisugubena? Gora wagau ke; ‘Kau
waretagi e gwede-gwedei eba yabu gedegedepiyowa.’ Gora
inako eba wagubena ki ka nau waretani e gwedegwedei yabu
gedegede-pana ki yawatai nau eba kataisugubena.
8 Nau bigi eba kwaesugana ki nana gora wagubu ko gora
ki pokaiya ka bigi nau rabinaneya ki yangarapupu kipu
ubupu manako yabu gedegede ki notai nau rabinaneya
kawayawena. Gora ki eba tondibena ki ka bigi nau rabi-
naneya ki kasiyarai mete eba matarawagubena.
9 Naiya, nau gora eba kataisugubuwani ki makeya ka nau
iyaiya tondekeya. Ko nau gora ki kataisugubuwani ki ka gora
bauwena bigi nau rabinaneya ki yangarapupu kipu ubupu,
10 manako nau keyaini po maba powena. Gora nau
iyasiniyana ki nana wainapuwani ko nau gora ki pokaiya eba
iyasugubuwani ko nau po maba posugubuwani.
11 Nau berokoi eba kwaesugana ki nana gora sidibu ko bigi
nau yabarani bodapupu ki ubupu nau beraberasinibu ade
nau kerapuneya wadubu manako ewa nau susinibu poyo.
12 Mamanuga God e gorai ka tanai kawaya ade gora ki
rabineya debai ebo ebo ka mete tanai kawaya, supasupai
kawaya, ade bagi kawaya.
13 Gora bagi kawaya ki bauwena nau po tegebu bo? Pa
mena. Ki ka eba gora nau po tegebu ko bigi nau rabinaneya
tondawa ki kipu ubupu gora bagi kawaya ki pokaiya nau
susinibu poyo. Bigi ka berokoi kawaya ko nu ki mibai naigida
mena kataiga-mana wetawetara ki nana ka gora bauwena nu
kabuwanibu. Gora pokaiya ka nu biginuga oragetapupu.
14 Nu katainugu da gora ki ka nu keyainuga nene. Ko nau
ka iyapana kaina ki pokere bigi nau umasinibu dokodoko ki
yabirisiniyau da nau e mena bigabigai kwaesugakani.
15 Nau badidi kwaesugakani ki nau babasugu-buwani. Nau
eba nuwaneya kwaesugana ki nau kwaesugakani ade nau
nuwaneya kwaesugana ki nau eba kwaesugakani.
16 Ko nau eba nuwaneya kwaesugana ki kwaesugakani ki
pokaiya ka nau mete mibipakani da Mamanuga God e gorai
tapu ka supasupai kawaya.
17 Ki pokere nau eba nuwaneya kwaesugana ki kwaesug-
akani ki ka eba nau niya ki kwaesugakani ko ki ka bigi nau
rabinaneya tondau ki e kwaewagau.
18 Nau kataineya da nau kwakwarepu-neya ka gwede bagi
mosi eba tondau. Nau nuwani notani pokaiya ka nau bagi
mena kwaesugana wainapakani ko nau bagi mena kwaesug-
ana ki kasiyarai nau bamaneya pa mena.
19 Gwede bagi ki nau kwaesugana wainapakani ki nau eba
kwaesugakani ko berokoi ki nau eba nuwaneya kwaesugana

waina-pakani ki nau kawareya kawareya kwaesugakani.
20 Ki pokere, nau notani yau notapakani; Nau eba
nuwaneya kwaesugana wainapakani ki kwae-sugakani
ki ka eba nau niya inako kwaesugakani ko ki ka bigi nau
rabina-neya tawawena tondau ki e kwaewagau.
21 Nau rabinaneya gwede upiwagau bananapuwani ka yau
kena; Nau bagi kwaesugana wainapakani ko berokoi garu-
garu mena bauwagau wata ararawagau.
22 Nau nuwani notani pokaiya ka nau Mamanuga God e
gorai tapu ki mamamai wainapakani,
23 ko nau rabinaneya ka nau kasiyara kudubai mosi mete
upiwagau wainapakani. Kasiyara ki uburau nau rabi-
naneya notapakani ki mete kandetagamu manako bigi nau
kwakwarepuneya upiwagau ki kasiyarai nau umasiniyau
dokodoko.
24 Akae, nau babasugubuwani nuwaboya waina-pakani.
Nau badidi kwaesugani? Nau kwakwarepuni ka po yawateya
kaya-wena kaniyau ki pokere nima waitasini-yoto nau
barani yadini?
25 Nau Mama-nuga God paraupakani. Nu Kaiwawo-nuga
Iyesu Keriso e mena kwaeyagisi.
Nau niya iyani nene ka nau inako wainapakani; Nau
nuwani notani ka Mamanuga God e gorai ki kawareya ukwa-
rau ko nau midini kwakwarepuni ka bigi deneya tainipiyau.

8

Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya idiwomu

1 Ki pokere, nu Keriso Iyesu e naureya idiwomu ki ka nima
mo eba baiyagisi e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto
ragiragi yagisi ke; 'Wi paeremupu'. Pa mena.
2 Naiya ka bigi yo po ki kasiyarai nau umasinibu dokodoko
ko Keriso Iyesu pokaiya ka Mamanuga God e ebo Keyai ki
kasiyarai pokaiya nau rikasinibu iya tegebu.
3 Oragai apunai Mosisi e bauwena gora nu wadiniyana
supasupa ki nana tapu ko nu ka bigibigi ki pokere gora ki
kasiyarai nubawena nu wadiniyana supasupa ki yawatai mo
pa mena. Ko Mamanuga God e ubupu e eya Gubagai nu nene
tonopupu nu yawatanuga mebu. Nu biginuga deni mena
surupana ki nana ka e iyapana kaina nu maba wenawena.
E eya ka bigi pa mena ko e iyapana kaina nu biginuga nene
powena manako ki pokaiya ka e nu biginuga kuduba ki
kasiyarai taisi kurakurapupu kewo-wena.
4 Mamanuga God e inako kwae-wena da ki pokaiya ka gora
supasupai badidi wagau ki mibai kuduba nu rabinanugu
matarawagana ki nana. Nu ka eba nu nubo midinuga

kwakwarepu-nuga kabuwaniyau ki kwaigemei ko nu ka
Mamanuga God e eya Keyai badidi kabuwaniyau ki mena
makeya makeya kwaigemei iwei.

5 Iyapana gwedewau mu mubo midimaga kwakware-
pumaga nuwaiya tainitamiyau ki makeya makeya kwae-
tagamu ki mu nuwamaga notamaga ka nota ki mena
kawareya ukwarau. Ko iyapana gwedewau Mamanuga God
e Keyai badidi wagau ki makeya makeya kwaetagamu ki mu
nuwamaga nota-maga ka Mamanuga God e Keyai nuwaiya
badidi wainapiyau ki mena mu notapiyamu.

6 Iyapana nima e nuwai notai e ebo midi kwakwarepui
tainipiyau ki poisiyasiyai mena wainapiyau makeya makeya
kwaewagau ki denai ka e po bananapoto. Ko iyapana nima
e nuwai notai Mamanuga God Keyai ki yabiri-piyau makeya
makeya kwaewagau ki denai ka e iya ade nuwabagi banana-
poto.

7 Iyapana nima e midi kwakware-pui ki poisiyasiyai mena
wainapiyau ki ka e Mamanuga God e iyarai. Mama-nuga
God e gorai badidi wagau ki e eba kwaewagau mibai ka e
kwakwarepui pokaiya gora badidi wagau ki kwae-wagana ki
yawatai mo pa mena.

8 Iyapana gwedewau mu mubo midi-maga kwakware-
pumaga nuwaiya ki mena kwaetogomono ki ka Mamanuga
God e rabinai ki mu eba wadamu bagi.

9 Mamanuga God e eya Keyai wi rabinagau tondau ki ka
e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena wi makeya makeya
kwaiwagi. Ko iyapana gwedewau Keriso e Keyai mu rabina-
mugu pa mena ki mu ka eba Keriso e nene.

10 Keriso e eya wi rabinagau tondau ki ka wi midiga kwak-
warepuga bigi pokaiya aita poyagisi ko wi keyaiga ka iyaiya
tondono mibai ka wi Mamanuga God e yabuiya supasupai
bagi kawaya idiwu.

11 Keriso powena ko Mamanuga God e ade iyapupu kipu
ubupu. E Keyai wi rabinagau tondono ki ka e Keriso iyapupu
kipu ubupu ki maba ka e Keyai wi rabinagau tondau ki
pokaiya ka e wi midiga kwakwarepuga aita puwayagisi ki
mete iyapoto.

12 Kowaniyoma, nau yonani yau wi nidiyani wainapumuri;
Mamanuga God nu nene kawaya daganani wainapupu
kwaewena ki pokere denai ka nu e nuwaiya badidi idiwana
wainapiyau ki mena nu makeya idiwomu ko eba nu midin-
uga kwakwarepunuga nuwaiya taininiyau ki inako idiwomu.

13 Nu midinuga kwakwarepunuga nuwaiya taininiyau
ki mena kwaigomu idiwomu ki ka nu denai po banana-
pamu. Ko nu berokoi badidi kwaiwagamana waina-pemei ki

kuduba Mamanuga God e Keyai negebu ki kasiyarai pokaiya
deni mena taisi kurakurapamu tainipamu poyo ki ka nu iya
maramara idiwana kaiwana ki iyai aita ewa yadamu.
14 Iyapana gwedewau Mamanuga God e eya Keyai mu
yabiritamiyau makeya makeya kayatagamu ki ka mu Ma-
manuga God e munuiyoma mibai.
15 Mamanuga God e eya Keyai wi negebu ki ka eba wi kudu
ki bigabigai ade kwaiwagamana ki nana negebu. Pa mena.
E Keyai pokaiya ka nu e eya munuiyoma mibai wenaigibi
ki pokere e Keyai ki kasiyarai pokaiya ka nu eyaka eyaka
nu Kawainuga God inako parau-pomu, iwogomu ke; 'Mamai,
kau ka nau Mamai mibai'.
16 Mamanuga God e eya Keyai bauwena iyapana kaina nu
keyainuga mete dibipupu ki matara-piyau da nu Mamanuga
God e munui-yoma idiwei,
17 ki pokere e ubupu e iyapanaiyoma mu puyomaga
winepupu e eya bameya nakapupu ki puyoi e nu mete negeni
yadamu. Ko eba ki mena; E puyo Keriso kweyana ki nana
winepupu nakapupu ki puyoi mete kina ki e nu mete negeni
yadamu. Keriso bita yo midi makari bananapupu ki maba nu
mete inako bananapamu ki ka aita ewa e esida kawaiwena
tondau ki wateya nu mete kina e mete ewapuru ika idiwomu.

Nu aita ewa Mamanuga God e taneya idiwomu

18 Nau inako wainapakani; Nu karako yewe wairau bita yo
midi makari bananapemei ki kuduba ka maraitau erida ko
aita ewa Mamanuga God e taneya e gwede bagi kawaya mosi
matarapoto nu negeni ki ka kawaya esida.
19 Mamanuga God e munuiyoma nu watanuga matarapana
negeyana marai bauwagana ki nana ka e yamanai kuduba
karako bagi ububuratagamu nawanai idiwu.
20-21 Mamanuga God e ebo nuwaiya badidi notapupu ki
e kwaewena ki pokere gwedegwede kuduba yewe wairau
wenatagubu ki idiwono kaiwono da mu maramaga baiyagisi
ki ka mu popotagisi puwa-tagisi. Ki ka eba mu mubo nuwa-
mugu puwatagamana ko Mamanuga God e ebo wagubu ki
makeya wenayagisi. Ko mara aita bauwagana da mu inako
eba puwatagamana ki nana ki nawanai mu karako idiwu.
Mara ki baiyagisi ki ka Mamanuga God e yamanai kuduba ki
mo eba puwayagisi. E ubupu e munu-iyoma nu rikanibu e
eya taneya nakanibu idiwei ki maba ka e uburoto manako po
kasiyarai e yamanai kuduba umatapu dokodoko ki e rikapoto
da mu mete kina e taneya bagi kawaya inako idiwono.
22 Nu katainugu da Mamanuga God kunuma waira ya-
manapupu makeya yabadawa da karako ka ridi munu we-
napamana makarai wainapiyamu ki makarai maba ka e

yamanai kuduba ki mu mete wainapiyamu ‘aige aige’ tagamu
idiwu.
23 Ko eba mu mena makaritagamu ko nu e Keyai pokaiya
puyo yabiri wadimipi ragidai ki nu mete kina nu rabinanugu
makarigemei ‘aige aige’ inako iwegemei. Mamanuga God
ubupu nu kodanibu ki mibai e matara-pana ade gwede oragai
nu umanibu dokodoko ki kuduba e rikapana ki marai bauwa-
gana ki nana ki nawanai nu idiwei.
24 Karako ka nu mibai ki nu yabunugere matarau eba
empemei ko Mamanuga God aita ewa gwede matara-wagana
wagubu ki nu sumapemei. Nu sumanuga ki pokaiya
ka e iya waunai negebu manako gwede ewa bauwagana
wagubu ki nawanai nu idiwei. E gwede-gwede ki kuduba
karako nu negebena kewowagubena ki ka nu gwede mo eba
sumampibena nawanai idimpibena,
25 ko karako ka nu gwede eba empemei ki bauwagana
nawanai idiwei ki pokere nu eba iyaruiyaruigomu ko
kwarisigomu nawanai idiwomu.
26 Ki maba, nu nuwanuga notanuga ka kasiyarai pa mena
ko Mamanuga God e eya Keyai negebu ki nu waita-niyau ade
toginiyau. Nu badidi maba Mamanuga God bameya waita
nene gurigurigamana ki nana ki nu nuga naigida eba katain-
ugu. Ko e Keyai ki e madanai ka daikere daikere ki pokere
e nu nene uburau Mamanuga God kawareya kawareya
siyau. Nu mibi yadi ubumei Mamanuga God siyemei ki ka
maraitau erida ko e eya Keyai nu nene uburau nu nuwaboy-
anuga matarapiyau ade mibai ‘ikui akui’ Mamanuga God
kabuwapiyau ki ka kawaya esida eba iwagamana makai.
27 Mamanuga God e ka iyapana kuduba nu nuwanuga
notanuga empiyau ki apunai ki pokere e eya Keyai nu rabi-
nanugu badidi waina-piyau ki e mete empiyau. Ade Mama-
nuga God e nuwaiya ki kuduba e eya Keyai ki mete kataiwena
ki pokere e keyai ki nu nene uburau Mamanuga God nuwaiya
badidi wainapiyau ki makeya mena kawareya kawareya e
siyau.
28 Nu kataigibi wetawetara da Mama-nuga God e ebo
nuwaiya winetapu nakatapu e mena nota kwarikwarisi-
piyamu ragidai ki mu bamamugu gwede ebo ebo baitagisi ki
ka Mamanuga God uburoto gwede ki kuduba wirapoto mu
bagimaga nene taroto.
29 Iyapana gwedewau Mamanuga God ororeya mena
ubupu mu winetapu ki ka e ororeya mena mu e eya nene
mete nakatapu kewowena da mu nuwamaga notamaga e
Gubagai nuwai notai ki maba wenawagana ki nana. Mu
e munuiyoma inako idiwono ki ka e munuiyoma ropani
kawaya ki mu paunamugu ka e eya Gubagai yabiri uburono.

30 Iyapana gwedewau e eya nene winetapu ki mu nene e
mete wagubu. Ade iyapana gwedewau e mu nene wagubu ki
ka e ubupu e eya yabuiya mu iyapana bagi supasupai mete
tadebu. Ade iyapana gwedewau e iyapana bagi supasupai
tadebu ki ka e eya tanai bagi kawaya ki mu mete tagebu.

*Mamanuga God e Keriso pokaiya nu nota kwarik-
warisiniyau*

31 Nau suwagubuwani yau kuduba ki mibai nu wainapamu
ki ka nu denai badidi iwagamu? Mamanuga God nu nene
uburau ki ka nima baiyagisi nu raruniyoto? Ki pa mena.
32 Mamanuga God ubupu nu nene kwaewena ka kawaya
daganani esida. E eya Gubagai ki e eba wakitapupu ko e
ubupu e Gubagai ki wadubu nu nene puyo tapu ki pokere
gwedegwede bagibagi kuduba ki e deni mena nu mete ne-
geni.
33 Nima maba uburoto Mamanuga God winenibu ragidai
nu wereyakauraniyoto yagisi da nu paerenuga mete kina? Ki
pa mena, mibai ka Mamanuga God e eya ubupu nu iyapana
bagi supasupai nidibu.
34 Nima maba uburoto e idai gurai nu naurinugu ugwa-
diniyoto ragiragi bita negeni? Ki pa mena, mibai ka Keriso
Iyesu e bauwena manako nu nene powena. Ko eba ki mena, e
ade iyawena kipu ubupu karako Mamanuga God e idai garu
deneya tondau. E ka tawiri ogayawa apunai ki pokere e nu
nene uburau Mamanuga God bameya nu yonanuga wagau.
35 Keriso nu nota kwarikwarisiniyau ki pokere nima maba
baiyagisi e nu nota kwarikwarisiniyau ki notai meyoto puru
ewanauwapoto? Bita nu puruniyoto bo? Midi makari nu
puruniyoto bo? Iyapana nu giriniyamu pasuniyamu ki mu
ubumoto nu puruni-moto bo? Wetei nu puruniyoto bo?
Kaikayokayoi idiwomu ki nu puruniyoto bo? Berokoi ebo
ebo yabaranugu bauwagau ki nu puruniyoto bo? Bo po nu
bamanugu baiyagisi ki nu puruniyoto bo? Ae, pa mena.
Gwede mosi inako ki eba baiyagisi Keriso nu nota kwari-
kwarisiniyau ki notai meyoto puru. Pa mena.
36 Yona yau nene ka Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Kau pokagere ka nu maramara kemora nawaru po yawateya
iwei.
Iyapana naunuma kwaetagamu papa naumu ki maba nu
bamanugu mu inako mete kwaetagamu.’
37 Bita ebo ebo yau kuduba nu bamanugu bauwagau ki ka
nu eba kekeraigemei ko nu nota kwarikwarisi-niyau apunai
ki e pokaiya ka nu wata-nugu mena ragiragi kawaya ubumei.
38-39 Nau karako suwagani ki katai ka nau naigida
mena kataisuwagubuwani wetawetara yau kena; Nu

Kaiwawonuga Keriso Iyesu nu nene kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God nu nota kwarikwarisiniyau ko e notai ki ka gwede mosi eba baiyagisi bodapoto. Poyo bo iya bo kunuma aneyai bo kunuma kawakawai bo kunuma kasiyarai bo kunuma kawareya esida bo waira kobaiya erida bo gwede mo karako bananapemei bo mara ewa bananapamu bo Mamanuga God e yamanai marai kawai inako ki mo eba baiyagisi e nu nota kwarikwarisiniyau ki notai meyoto puru. Ki pa mena.

9

Mamanuga God ade e iyapanaiyoma winetapu ragidai

1 Nau ka Keriso e nene ki pokere nau yona mibai mena suwagakani ko eba berasugakani. Nau rabinaneya badidi sidiyau kabuwasiniyau ki ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki e mete mibipiyau da nau eba berasugakani.

2-3 Nau nuwani notani maramara nau niya iyapananiyoma nau wenani eyaka mena ragidai ki mu nuwaboya-maga wainapakani ade nau rabinani mu nene makariwagau. Mamanuga God nau tagararasinibena ade nau wadisini-bena e gari tagaiya kwenusinibena da ki pokaiya mu Keriso sumampena ki ka baganai.

4 Mamanuga God ubupu Diyu ragidai e ebo munuiyoma winetapu tadebu ade e eya tanai bagi kawaya ki mu kawarimugu kawapu mete iwa. E gwaiyabai wagubu ki ka mu nene ade e gorai oragai apunai Mosisi kwebu ki mu mete wadumupu. Mu e si badidi maba tepapamana ki yawatai e mu kabuwa-tapu ade gwaiyaba ebo ebo ki e mete tadebu kaimatana.

5 Diyu ragidai mu ripakwarakwaramuguma ka kunu kerarai ki ragidai. Keriso bauwena iyapana kaina nu maba wenawena ki ka e mu kunumaga ki rabineya wenawena. Keriso e ka gwedegwede kuduba ki debai. E ka ade nu Kawainuga God ki pokere e si nu maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.

6 Mamanuga God ubupu Diyu ragidai mu bamamugu gwaiyabawena ki ka e paerepupu mibai eba kwaewena bo? Ae, pa mena. Ko iyapana gwedewau kwakwarepu pokaiya tawana Isiraero ragidai wenatagubu ki ka eba mu kuduba Mamanuga God mu winetapu ragidai mibai.

7 Ade iyapana gwedewau mu kwakwarepumaga pokaiya oragai apunai Eburamu e kunui rabineya wenatagubu ki ka eba mu kuduba oragai apunai Eburamu e momai mibai. Pa mena. Mamanuga God ubupu apunu Eburamu sibu, wagubu

ke; ‘Kau gubagagi Aisiki e mena ewai pokaiya ka kau sigi
kawayagisi kawayayagisi.’
8-9 Yona ki ka keyakeyai, ko ki mibai ka yau kena;
Mamanuga God ubupu apunu Eburamu gwaiyabapupu,
wagubu ke; ‘Nau mara winepuwani tapuwani ki marai bai-
yagisi ki ka nau ade wirasugani bausugani manako kau
wainagi Sera kau gubagagi wenapoto’. E inako wagubu ki
pokere apunu Eburamu e ewai kwakwarepu pokaiya we-
natagubu ki ka eba mu kuduba e ewai mibai. Pa mena.
Iyapana gwedewau Mamanuga God e gwaiyabai wagubu ki
pokaiya wenatagubu ragidai ki mu mena ka oragai apunai
Eburamu e ewai mibai.
10 Eba ki mena, ko keyakeyai mosi ka ade yau kena; Ridi
Rebeka e gubaga-iyoma apeya ki mu mamamaga ka eyaka
mena nu ripakwarakwaranuga apunu Aisiki.
11-12 Ko ridi Rebeka e gubagaiyoma nasuruwa apeya mu
nene Mamanuga God badidi notapupu ki eba mu wenam-
aga pokaiya matarawagana ko e ebo nuwaiya wainapupu
baganai ki mena pokaiya matarawagana ki nana ka e ridi
Rebeka sibu, wagubu ke; ‘Tatai uburoto e yowai bigabi-
gai kwaeyogono.’ Mu eba wenatagubu ade gwede bagi bo
berokoi mo eba kwaetagubu ki makeya ka Mamanuga God
ridi Rebeka yona ki sibu manako ki pokaiya ka nu kataigibi
wetawetara da Mamanuga God eba mu upi badidi kwae-
tagubu ki pokaiya mu mo e eya nene winepupu. E ebo
nuwaiya wainapupu da baganai ki mena pokaiya ka e inako
kwaewena.
13 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Nau apunu
Diyaikapu nota kwarikwarisipuwani ko apunu Iso e nau
keipuwani.’
14 Mamanuga God e inako wagubu, ki pokere nu badidi
iwagamu? E eba supasupai kwaewena bo? Ae, pa mena. E
supasupai mena kwaewena,
15 mibai ka e oragai apunai Mosisi yona yau sibu, wagubu
ke;
‘Nau iyapana gwedewau nuwanuwatamana wainapani ki
nau mu nuwanuwatamani.
Ade nau iyapana gwedewau waitatamana wainapani ki nau
mu waitatamani.’
16 E yona ki wagubu ki pokere nu kataigibi wetawetara da
ki ka eba iyapana kaina nu nubo nuwanugu wainapemei bo
kwaigemei ki pokaiya Mamanuga God nu nene kwaewagau
ko ki ka e ebo nuwaiya nuwanuwaniyana wainapiyau ki
mena makeya e kwae-wagau.
17 Takari kawaya ka Mamanuga God tawana Idipi ragidai
mu kawai-maga Pero e nene oka tapu ade sibu wagubu ke;

‘Kau apunu kawai uburana ki nana winenibuwani ki mibai
ka yau kena; Kau pokagere ka nau kasiyarani matarayag-
isi ade ki pokaiya ka nau sini tawana tawana kuduba
kawayayagisi kayayagisi.’
18 Ki pokere, Mamanuga God iyapana gwede-
wau nuwanuwa-tamana wainapiyau ki ka e mu
nuwanuwatamini ade gwedewau wagemamatagamana
wainapiyau ki ka e uburoto mu rabinamaga yadini ragiragi.

19 Wi mosi nau bani sidimuri, iwagi ke; ‘Kau nuwegei ki
mibai maba ki ka nu iyapana kaina badidi maba Mama-
nuga God e nuwaiya wainapiyau ki baibigapamu? E ebo
nuwaiya waina-piyau ki mena makeya wenawagau ki ka e
badidi maba uburoto nu nidiyoto wirawira?’
20 Wi mosi yona inako iwagi ki ka nau denai suwagani ke;
‘Kabai, kau ka nima da kau Mamanuga God siyei siyasiya?’
Kurari yamanawagau apunai kurari mosi e ebo nuwaiya
wainapiyau ki makeya yamanapoto ki ka kurari ki eba
uburoto yamana apunai ki siyoto, yagisi ke; ‘Kau gwede nana
nau inako yamanasinibi?’
21 Kurari yamanawagau apunai nimadi yadini ki ka e ebo
nuwaiya wainapiyau ki makeya kwaeyagisi manako nimadi
damu eyaka mena ki pokaiya kurari apeya yamana-tamini;
Mosi ka bagi kawaya poraga nene ko mosi ka eba bagi asusu
yaba-yababa nene.

22 Nau kurari naureya suwagubuwani ki ka pa keyakeyai
ko ki mibai ka yau kena; Mamanuga God e nuwapupui ade
e kasiyarai matarawagana ki nana ka e iyapana oragai bigi
kwaetagamawa ki denai bita mu tageyana ki nana waina-
piyawa. Ko e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere
mu bita wadamana yawateya kayatagamawa ki ka e nuwai
mu bamamugu pupuwagawa ki e wirapupu manako kwarisi-
wena bita tageyana ki garugaru mu eba tagebu.
23 Ade e tanai bagi kawaya ki mete matarawagana ki nana
ka e nu karako idiwei nu nuwaboyanuga kawaya daganani
wainapupu. E ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere
e ubupu nau karako suwagani yau kwae-wena; Nu gwede-
wau e ororeya mena winenibu da nu e tanai bagi kawaya
ki wadamana ki nana ki ka e nu tenibu manako e tanai bagi
kawaya ki awana maba nu kawarinugu kwebu wira.
24 Nu ka e iyapanaiyoma winenibu ragidai. E eba Diyu
ragidai mu mena paunamugu nu kwananibu ko iyapana
kwaiyanai ragidai mu paunamugu ka e iyapana-iyoma nu
mete kwananibu.
25 Mama-nuga God e wagubu ki ka oragai apunai Oseya oka
yau tapu, wagubu ke;

‘Iyapana gwedewau ki naiya nau iyapananiyoma mu eba tade-buwani ki karako ka nau iyapananiyoma mu tadeyani.
Ade iyapana gwedewau ki nau eba nota kwarikwarisita-mekeya ki karako ka nau ‘nota kwarikwarisi-niyakani ragidai’ mu tadeyani.
26 Wata naiya nau iyapananiyoma mu eba tadebuwani wateya, wata eyaka mena ki rabineya ka nau karako mu tadeyani suwagani ke;
Nau ka wi Mamaga God maramara tondakani apunai ade wi ka nau mununiyoma.’
27 Oragai apunai Aisaiya e ka tawana Isiraero ragidai mu nene ubupu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; ‘Mu ka ropani kawaya naya egi papateya eba iyabapamana makai ki maba ko Mamanuga God mu eba ropani iya-tamini.
28 Mibai, madega kauwagau madega posiwagau ka Ma-manuga God garugaru mena e badidi wagubu ki kwaeyagisi iyapana kuduba bita tageni.’
29 Naiya mena ka apunu Aisaiya yona ade mosi wagubu ke;
‘Nu Kaiwawonuga Kasiyarai Kawaya Esida Apunai nu momonuguma dai eba kwanatapena nakatapena,
ki ka nu momonuguma ewa eba wenatagumpena,
ade tawana Sodomu yo Gomora gogatagubu ki maba nu mete inako gogaigumpena.’

Tawana Isiraero ragidai eba sumatagubu

30 Karako ka nu badidi iwagamu? Nau suwagani waina-pumuri; Iyapana kwaiyanai ragidai ki ka Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki nana ki yawatai mu eba kwaenepamawa kwaetagamawa ko mu sumamaga mena pokaiya ka Mamanuga God mu iyapana bagi supasupai tadebu.
31 Ko tawana Isiraero ragidai ki ka mu mubo kasiyara-maga pokaiya ka mu gora ki makeya makeya wiwirapamawa da mu gora ki pokaiya Mamanuga God e yabuiya supasupataga-mana ki nana kwaetaga-mawa, ko mu mibai mo eba bananamupu.
32 Mu badidi pokere mibai ki eba bananamupu? Ki mibai ka yau kena; Mu ka mu mubo kasiyaramaga pokaiya kwae-tagamawa ko eba mu sumamaga pokaiya Mamanuga God e yabuiya supasupatagamana ki nana kwae-tagamawa. Iya-pana ‘pisipisitamana bebedai’ ki kawareya ka mu pisipisi-tapu gwemupu manako madanai daikere sumupu.
33 Bebeda ki nene ka Mama-nuga God e okai wagubu ke;
‘Empumuri, nau tawana Saiyoni rabineya bebeda mo winepuwani kaupuwani.

Iyapana kaiwono manako bebeda ki pokaiya ka mu pisipisi-
tamini gwepomoto.
Ko iyapana gwedewau e sumapomoto ki ka midimama mu
eba waditamini. Pa mena.'

10

1 Kowaniyoma, nau naubo iyapananiyoma tawana Isir-
aero ragidai mu nuwaboyamaga waina-pakani ade nau
nuwani notani eyaka mena pokaiya Mamanuga God bameya
mu nene gurigurisugakani da e iya waunai mu tageni.
2 Mu Mamanuga God notapiyamu e nene ragiragi kawaya
kwaetagamu ki nau yabunere mu emitamakani ko mu mibai
naigida eba kataitagubu were kwaetagamu.
3 Mamanuga God badidi maba iyapana tetamiyau e ebo iya-
panaiyoma bagi supasupai mu nakatamiyau ki yawatai mu
eba kataitagubu ko mu mubo supasupatagamana yawatai ki
mena kwaenepiyamu. Nu Mamanuga God e yabuiya bagi
supasupai idiwana ki yawatai nu kabuwanibu ki mu eba
mibimupu.
4 Oragai apunai Mosisi gora tapu ki pokaiya nu Mamanuga
God e yabuiya bagi supasupai idiwana ki marai ka ororeya
mena kewowena. Keriso bauwena gora ki koritapupu ade
yawata waunai mo mebu da iyapana gwedewau e sumapo-
moto ki mena pokaiya ka Mamanuga God uburoto e eya
iyapanai-yoma bagi supasupai mu tadeni.
5 Iyapana gwedewau wainapiyamu da mu gora pokaiya
Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki nana ki
mu nene ka oragai apunai Mosisi oka yau tapu, wagubu
ke; 'Iyapana nima gora badidi wagubu ki makeya makeya
kwaewagana wainapiyau ki ka e gora kuduba ki kwaeyogono
pokaiya tondono kaniyono.'
6 Ko nu sumanuga pokaiya Mamanuga God e yabuiya bagi
supasupai idiwana ki nana ka Mama-nuga God e okai mosi
wagubu ke; 'Wi mo eba notapumuri iwagi ke; Iyapana nima
yaroto usi kunumau Keriso yadini kaworoto? Wi inako eba
notapiyoi,
7 ade eba iwagi ke; 'Nima suroto uri waira kobaiya popai
ragidai mu bama-mugu Keriso yadini umunoto?'
8 Nu inako eba iwogomu ko Mamanuga God e okai wagubu
ka yau kena;
'Mamanuga God e yonai ka wi bamagau, wi umunugau, ade
wi rabinagau.'
Suma yonai yau mena ki nu dimaigemei iwei;
9 Iyapana nima e umunui pokaiya matarau wagau ke,
'Iyesu e ka nau Kaiwawoni', ade e nuwai notai eyaka mena
sumapiyau da Iyesu e ka powena ko Mamanuga God e ade

iyapupu kipu ubupu, iyapana nima inako notapiyau ki ka e
iya waunai yadini.
10 Nu nuwa-nuga notanuga pokaiya sumaigemei ki pokaiya
ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidiyau. Ade
nu nubo umununuga pokaiya iwegemei da 'Iyesu e ka nu
Kaiwawonuga', nu inako iwegemei ki pokaiya ka e iya nu
negeyau.
11 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Iyapana nima
uburoto nu Kaiwawonuga sumapoto ki ka e midimama eba
yadini ko mibai bananapoto.'
12 Yona ki ka Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai nu
kuduba yonanuga mibai ka Mamanuga God e yabuiya ka
nu kuduba nu kiyabunuga eyaka mena. Iyapana kuduba
nu Kaiwawonuga eyaka mena ka e eya mena. Iyapana
gwedewau e nene tagisi ki ka e uburoto mu waditamini bagi.
13 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Iyapana nima
yagisi ke; 'Kaiwawoni ke, kau iyasini', nima inako yagisi ki
ka Mamanuga God uburoto e waitapoto manako iya waunai
kweyoto.'

14 Ko iyapana e eba sumapiyamu ki ka mu badidi maba
waita nene e bameya tagisi? Ade mu e yonai eba wainamupu
ki ka mu badidi maba e sumapomoto? Ade iyapana dai ki e
yonai eba dimatogomono ki ka iyapana badidi maba e yonai
ki wainapomoto?
15 Ade e sumapiyamu ragidai eba ubumoto dimatagamana
ragidai winetamini tonotamini ki ka mu badidi maba kay-
atagisi e yonai dimatogomono iwono? Ki pa mena. Ma-
manuga God e okai mosi wagubu ke; 'Mamanuga God e yonai
bagi kawaya tagamu ragidai bautagamu ki ka nu mama-
maigamu.'

16 E yonai tagamawa ragidai mu bautagubu e yonai ki
tagamawa ko tawana Isiraero ragidai dai mena eba ropani
yona ki mibimupu. Oragai apunai Aisaiya ki nene oka yau
tapu, wagubu ke; 'O, Kaiwawonuga, iyapana eba ropani kau
yonagi iwagibi ki waina-mupu sumamupu.'

17 Ko baganai, nu dimaigemei iyapana wainapiyamu ki
mena pokaiya ka mu rabinamugu suma matarawagau. Ade
nu badidi dimaigemei ki ka nu Keriso e yonai bagi kawaya ki
mena dimaigemei.

18 Nau karako wi manuniyani; Tawana Isiraero ragidai mu
ka Mama-nuga God e yonai eba wainamupu ki pokere mu eba
sumatagamu bo? Pa mena, mu e yonai wainamupu mibai ka
Mamanuga God e okai wagubu ke;

‘Nau yonani tagamawa ragidai mu kayatagubu tawana
tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwa-
gau nau yonani tagamawa iwa.
Mu badidi tagamawa ki yonai ka iyapana kuduba
wainamupu gawarara.’
19 Nau wi ade manuniyani; Tawana Isiraero ragidai mu
ka Mamanuga God e yonai eba kataitagubu ki pokere eba
sumatagamu bo? Pa mena. Mu e yonai kataitagubu mibai ka
oragai apunai Mosisi e takari kawaya yabiri ubupu wagubu
ke;
‘Iyapana kwaiyanai pa asusu idiwu ragidai ki ka nau yonani
mu tadeyani manako mu bamamugu wi nuwaroroi-
wagi.
Katai bamamugu pa mena ragidai ade notababa idiwu
ragidai ki ka nau yonani mu kataitagisi manako wi
nuwaga mu bamamugu pupuyagisi.’
20 Ki eweya ka oragai apunai Aisaiya yabarayabara ubupu
yona matarau wagubu ke;
‘Iyapana nau kwaeneni eba kwae-tagamawa ragidai ki mu
nau bananasinimupu,
ade iyapana nau nene eba tagamawa ragidai ki mu bama-
mugu ka nau matarasugubuwani.’
21 E iyapana kwaiyanai ragidai mu nene inako wagubu
ko tawana Isiraero ragidai mu nene ka e wagubu ke; ‘Mu
waratamana ki nana ka nau maramara kemora nawaru mu
nawanamaga tondekeya ko nau umununi ki mu eba wad-
umupu ko mu gagayasinimupu.’

11

Diyu ragidai eba ropani Mamanuga God sumamupu

1 Nau karako wi ade manuniyani wainapumuri; Ma-
manuga God e eya iyapanaiyoma Isiraero ragidai ki e deni
mena mu tagararatapu kamaditapu bo? Ae, pa mena. E mu
eba kamaditapu. Nau Poru nau ka mibai tawana Isiraero ki
taubanuwai mosi. Nau ripakwara-kwarani ka oragai apunai
Eburamu ade nau kununi ka Bendimani.
2 Mamanuga God e eya iyapanaiyoma ki e ororeya mena
e eya nene winetapu ragidai ki mu e eba kamaditapu. E
okai rabineya oragai apunai Eraidiya nene badidi wagubu ki
wi kataigau. Mara mosi ka apunu Eraidiya ubupu manako
Mama-nuga God genepupu da e tawana Isiraero ragidai giri-
tamana pasutamana ki nana sibu, wagubu ke;
3 ‘Kaiwawoni, tawana Isiraero ragidai ubumpu kau bo-
nanagi wainapamawa tagamawa ragidai kuduba namu-
tampu gawarara. Mu kau tagararanimpu ade nu papa kau
nene puyo pasumei watai ki mu mete koritamupu. Karako

nau niya mena tondakani kau yonagi suwagakani ko mu
ubumu nau mete susinimana po kwaetagamu.'
4 Oragai apunai Eraidiya inako wagubu ko Mamanuga
God denai e badidi sibu? E sibu, wagubu ke; 'Nau naubo
iyapananiyoma momorapa Bara eba tepapiyamu ragidai
kuduba 7,000 ki nau winetapuwani nau naubo nene nakat-
apuwani ika idiwu.' Mamanuga God e ubupu oragai apunai
Eraidiya inako sibu,
5 ko ki maba karako ka e mete ubupu e ebo iyapanaiyoma
eba ropani inako mete winenibu. Nu paere-nuga ki denai
bita nubo wadamana ko nu bitanuga ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena nu wadinibu bagi e eya nene nakanibu
idiwei.
6 Nu eba gwede bagi mosi e nene kwaigibi da e ki denai nu
winenibu e eya nene nakanibu. Pa mena. Ko e ebo nuwaiya
wainapupu da baganai ki pokere e inako kwaewena manako
deni mena nu wadinibu bagi. Nu gwede bagi mosi e nene
kwaigumpena manako ki denai e nu wadinibena bagi ki ka
e ebo nuwai notai kawaya nu bamanugu ki mibai pa mena
kororai.
7 Karako badidi? Nau nidiyani wainapumuri; Tawana
Isiraero ragidai mu mubo kasiyaramaga pokaiya gwede
kwaenepamawa iwa ki mibai mu eba bananamupu ko
mu paunamugu ka Mamanuga God nu winenibu ragidai
eba ropani ki nu mena mibai ki banana-mipi. Nu iya-
pananuguma dai ki ka mu wenagumaga bodamupu ki pokere
Mamanuga God mu nene wagubu ki mu eba wainamupu.
8 Mamanuga God e okai mu nene wagubu ke;
'E mu nuwamaga notamaga gudui umapu da mu katai mo
eba kataitagisi,
ki pokere naiya mena idiwa kebomawa da karako ka mu
yabu tamiyamu, yabu tamiyamu ko gwede mo eba
empiyamu;
Wainapiyamu, wainapiyamu ko mibai mo eba
wainapiyamu.'
9 Oragai apunai Dewida e ka tawana Isiraero ragidai mu
nene yona yau wagubu ke;
'Mu poragatagamu ki nau nuwaneya mu mamamamaga ki
denkoe maba wirayagisi mu muga waditamini ade
mu kerapumugu pisipisitamini da mu gwepomoto bita
yadini.
10 Nau nuwaneya sisipu mu yabu-maga kenepoto da
mu mibai eba empomoto ade mu bitamaga
kawarapiyamu ki mu tagamugu tauniyono da mu
maramara dudutogomono iwono.'
Oragai apunai Dewida mu nene inako wagubu,

11 ki pokere nau kawareya wi ade manuniyani; Diyu
ragidai mu bigimaga pisipisitapu ki ka mu deni mena
gwemupu bo? Pa mena, mu eba deni mena gwemupu ko
mu paeremaga ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu iyapana
kwaiyanai ragidai iya tagebu da Diyu ragidai nuwarorotaga-
mana manako iya ki mete kwaenepamana ki nana.
12 Diyu ragidai bigitagamawa kebomawa ki pokaiya ka
Mamanuga God wirawena iyapana kuduba tawana tawana
idiwu ki mu waditapu bagi. Diyu ragidai puyo naiya wad-
umupu ki puyoi mu kaumupu manako mu paeremaga ki
pokaiya ka Mamanuga God ubupu puyo bagibagi iyapana
kwaiyanai ragidai tagebu. Ko ki ka ade maraitau erida; Diyu
ragidai kuduba aita ewa mu notamaga wira-yagisi manako
iyapana kwaiyanai ragidai mete ewapuru dibipomoto ki
makeya ka Mamanuga God e puyoi bagi kawaya esida ki
matarayagisi.

Iyapana kwaiyanai ragidai badidi maba iya wadumupu

13 Karako ka iyapana kwaiyanai ragidai wi yonaga nau
suwagani; Wi nene ka Mamanuga God nau tonosinibu ki
pokere nau e upi tegebu wi paunagau makeya makeya
kwaesugakani ki ka nau midimama eba wainapakani ko
yabarayabara upisugakani.
14 Nau upini kwaesugakani ki pokaiya ka nau nuwaneya
nau niya iyapananiyoma Diyu ragidai mu rabinamaga tepa-
pani da mu wi iyaga waunai ki empomoto ki ka mu dai mete
notamaga wirayagisi da Mamanuga God mu iyatamini.
15 E ubupu Diyu ragidai tagararatapu ki pokaiya ka e ade
ubupu iyapana tawana tawana kuduba naiya e iyaraiyoma
idiwa ki mu wiratapu e eya iyapanai-yoma tadebu. Ko aita
ewa Diyu ragidai mete notamaga wirayagisi da Mama-nuga
God mu ade tetamini e gari rabineya nakatamini ki makeya ki
ka gwe iyapana popai ragidai ade iya-tagubu kimpu ubumpu
ki maba.
16 Nau keyakeyai ki mo suwagani wainapumuri; Iyapana
kokorau maura amotana tepomoto puyo Mamanuga God
kweyomoto ki ka kokora ki kuduba mete e nene. Ade ripa
mo witai Mama-nuga God nene ki ka ripa ki naurai ade ragai
kuduba mete e nene.
17 Mamanuga God e ripa mewara-pupu ki ragai dai ka
e purupupu isiya-pupu manako ripa kudubai dai mu rag-
imaga ki e tepupu ripa mewarapupu ki naureya dibipupu
manako sidara-pupu siwisiwipupu. Ripa kudubai ki kena
ka keyakeyai ko ki mibai ka wi iyapana kwaiyanai ragidai.
Ade ripa mewarapupu ki mete keyakeyai ko ki mibai ka
Diyu ragidai. Mamanuga God wi tenibu ripa mewarapupu ki

naureya dibinibu da wi siwiga wenawena manako karako ka
wi ripa ki pokaiya iyaigubu ade ripa ki kasiyarai negeyau ki
pokaiya e naureya idiwu.
18 Ki pokere wi ripa mewarapupu ki ragai dai kaikira-
tagubu emitamuri ki ka wi mu eba wereyakauratamuri bo
wi wiga yabara kawakawaraiwagi. Wi ka eba ripa ki witai da
wi yabara kawakawaraigamana ki nana ko wi ka pa ripa ki
ragai. Wainapumuri; Ripa witai uburau ripa naurai ade ripa
ragai kuduba togipiyau, ko eba ripa ragai uburau ripa witai
ki togipiyau. Pa mena.

19 Ko wi bani inako wainapiyamu, iwagamu ke; 'Ma-
manuga God ripa mewarapupu ki ragai oragai dai puru-pupu
da wata ki nu wadimipi.'
20 Ki mibai, ko ade wainapumuri; Diyu ragidai mu ka Ma-
manuga God eba sumamupu ki pokere e mu purutapu, ade
wi ka e sumamupu ki pokere mu watamaga ki e wi negebu
da wi karako e naureya idiwu. Ko e wi nene kwaewena ki
pokaiya wi eba yabara kawakawara-iwogoi ko Mamanuga
God e kudeya wainapiyoi,
21 mibai ka ripa ragai gwiyapupu apunai wi gwiyaniyana
ki nana ki kasiyarai e mete wadubu.

22 Keyakeyai yau pokaiya ka nu kataigibi da Mamanuga
God e ka bagi mena kwaewagau ki apunai ko e ka ade bita
ragiragi mete negeyau ki apunai. Diyu ragidai mu mubo
bigimaga pokaiya paeremupu gwemupu ki mu bamamugu
ka e bita ragiragi tagebu ko wi bamagau ka e bagi mena
kwaewena. Wi e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena
makeya makeya kwaiwogoi yamoi ki ka e bagi mena wi
bamagau kwaeyogono yarono. Ko wi paerepumuri ki ka e
ripa ragai gwiyapiyau ki maba wi mete gwiyaniyoto.
23 Diyu ragidai mu suma-maga kauwena ki mu notam-
aga ade wirayagisi da mu sumatogomono ki ka Mamanuga
God mu tetamini mu wata-maga oragai ki watamugu wata-
mugu dibidibitamini sidarapoto wenatagisi, mibai ka mu ade
dibitamana ki kasiyarai e mete wadubu.
24 Wi iyapana kwaiyanai ragidai ki wi ka ripa kudubai
ragimaga purumupu ki maba. Ko Mama-nuga God wi tenibu
e eya ripai mewara-pupu ki naureya dibinibu wenaigubu. Wi
ka eba ripa ki e eya ragai ki pokere e wi tenibu inako dibinibu
ki ka ragiragi kawaya ko Mamanuga God e kasiyarai pokaiya
ka e ubupu wi nene inako kwaewena. Ko Diyu ragidai mu
ka ripa mewarapupu ki e eya ragaiyoma kaikiratagubu ki
pokere Mamanuga God ragai ki ade tetamana ripa ki naureya
ade dibitamana ki yawatai ka eba ragiragi.

Mamanuga God iyapana kuduba nu nuwaboyanuga wainapiyau

25 Kowaniyoma, nau yonani weke-wekei mosi karako
suwagani wainapu-muri. Wi yona yau wainapumuri ki
pokaiya ka wi kataiwagi da wi wiga kataiga ka eba kawaya.
Nau yonani ka yau kena; Tawana Isiraero ragidai Mamanuga
God tagararamupu wagemamatagamu idiwu ki ka mu eba
maramara inako idiwono kaiwono. Pa mena. Mamanuga
God uburoto iyapana kwaiyanai e ebo winetapu ragidai ki
kwanatamini e gari rabineya nakatamini kewoyagisi makeya
ki ka Diyu ragidai mu notamaga mete wirayagisi da mu e
sumapomoto.
26 Mara ki makeya ka tawana Isiraero ragidai kuduba iya
waunai yadini. Mamanuga God e okai mu nene wagubu ke;
'Nu Iya Negeyana Apunai tawana Saiyoni were baiyagisi.
E baiyagisi ki ka e oragai apunai Diyaikapu e momoiyoma ki
mu paeremaga kuduba surupoto.'
Ade e okai mosi wagubu ke;
27 'Nau mu bigimaga surupani makeya ki ka nau gwaiyaba
waunai mu tadeyani.'
28 Iyapana kwaiyanai ragidai wi iya waunai wadamana ki
nana ka Diyu ragidai Mamanuga God e yonai bagi kawaya
ki tagararamupu karako e iyaraiyoma idiwu. Ko Mamanuga
God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere mu ri-
pakwarakwaramuguma pokamugere ka mu ade Mamanuga
God e kowaiyoma.
29 Mamanuga God e naiya mena iyapana gwedewau mu
waditamana bagi ki nana winetapu ki ka e mu waditamini
bagi, mibai ka e badidi gwaiyabawena ki e eba wirapoto ko
makeya makeya kwaeyagisi.
30 Iyapana kwaiyanai ragidai wi ka naiya Mamanuga God
e umunui kwenu-mupu. Ko karako ka Diyu ragidai e umunui
kwenumupu manako mu paeremaga ki pokaiya ka Ma-
manuga God wi nuwanuwanibu ade wadinibu bagi.
31 Mamanuga God wi nuwanuwa-niyana ki nana ka Diyu
ragidai karako e tagararamupu. Ko mu e tagararamupu ki
pokaiya e ubupu wi nuwanuwanibu ki maba aita ewa ka e
uburoto mu mete inako nuwanuwatamini.
32 Mamanuga God uburana iyapana kuduba nu
nuwanuwaniyana ki nana ka e nu notanuga wirapupu da
nu e umunui kwenupemei manako dibura maba rabineya
idiwei.

Mamanuga God si tepapamu

33 Mamanuga God e bameya ka puyo ebo ebo posiwena
uburau. E notai ade e katai ka kawaya daganani esida. E

badidi notapiyau ade e badidi purupiyau ki ka iyapana nu kwaitana eba iwagamana mamatara makai. Ade e badidi kwae-wagau ki mibai ka iyapana kaina nu kwaitana eba kataigamu.

34 E okai mo wagubu ke;
‘Iyapana nima Mamanuga God e nuwai notai kataiwena? Pa mena.
Iyapana nima Mamanuga God siyoto yadini supasupa. Pa mena.
35 Iyapana nima gwede mo Mamanuga God nida kwebu da e aita suruwa denai wirapoto kweyoto? Pa mena.’
36 Mibai e ka gwedegwede kuduba yamananibu ki apunai. E pokaiya ka gwedegwede kuduba matarawena ade e eya nene ka nu kuduba idiwei. Mama-nuga God tanai bagi kawaya apunai e si nu karako maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.

12

Nu Mamanuga God yabuiya badidi maba idiwomu

1 Ki pokere kowaniyoma, nau yonani yau ragiragi kawaya nidiyani ki wi wainapumuri; Mamanuga God nu kawaya daganani nuwanuwa-nibu ki pokere iyapana papa pasumu puyo Mamanuga God kweyamu ki maba ka wi mete kina karako wi iyaga kuduba e puyo kwemuri. Ko eba mu papa naumu ki maba wi iyaga e kwemuri ko wi nuwaga notaga eyaka mena e mena notapiyoi idiwoi da e wi mamamaga yogono ki ka wi puyoga mibai. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi mibai Mamanuga God e si tepapiyamu.

2 Wi ka iyapana kaina ko wi kowaguma yewe wairau badidi maba kwaetagamu ki wi eba niniyatamiyoi ade mu kwaetagamu ki kawareya makeya makeya eba kwaiwogoi. Wi rabinagau Mamanuga God e gudui kwaipumuri da e wi notaga deni mena wirapoto manako wi iyaga oragai ki wi tagagau kayayagisi ade iya waunai ki baiyagisi wi rabinagau wata yadini. Wi inako kwaiwagi ki ka Mama-nuga God e nuwaiya badidi wainapiyau bagi ade e nuwaiya badidi mamama-piyau ade e empiyau da kewanai, e nuwai notai inako ki kuduba wi mete kataiwagi.

3 Mamanuga God nau puyoni deni mena tegebu ki pokaiya ka nau karako wi nidiyani wainapumuri; Wi eba yabara kawakawaraiwogoi ko Mamanuga God e iyapanaiyoma paunamugu wi eyaka eyaka wataga kabuwanibu ki wi wibo sumaga negebu ki pokaiya wi wiga rabinagau kwaenepumuri weupumuri empumuri.

4 Nau keyakeyai mo wi kabuwaniyani wainapumuri; Nu midinuga kwakwarepunuga ka eyaka mena ko nu idanuga

bo nu kerapunuga bo nu yabunuga inako ki mu ka ropani
kawaya, ade mu eyaka eyaka upimaga ka mete ebo ebo.
5 Ki maba, nu iyapana ka ropani kawaya ko Keriso nu
tenibu e eya naureya nu dibinibu. E upi ebo ebo negebu ko
e naureya ka nu kuduba ewapuru eyaka mena.
6 Mamanuga God nu eyaka eyaka wadinibu bagi puyo
ebo ebo negebu ki pokere e puyo badidi negebu ki nu eba
kaupamu ko e wadinibu bagi ki kasiyarai pokaiya ka nu
makeya makeya upigomu. Iyapana mosi Mamanuga God e
bonanai wainapana wagana ki puyoi wadubu ki ka e sumai
ki kawayai makeya uburono dima-yogono.
7 E bigabiga upi kwaewagana ki puyoi wadubu ki ka e
bigabiga upi kwaeyogono, ade e iyapana kabuwa-tamana ki
puyoi wadubu ki ka e iyapana kabuwatamono.
8 E iyapana togitamana kasiyara tageyana ki puyoi wadubu
ki ka e upi ki kwaeyogono, ade e iyapana werenatamana
ki puyoi wadubu ki ka e eba kapoiyogono ko iyapana deni
mena waitatamono. E yabiyabiri uburana ki puyoi wadubu
ki ka e eba pa tondono ko ragiragi kawaya upiyogono, ade
e iyapana nuwasiyasiya nene kwaetagamu ragidai ki mu
nuwa-boyamaga wainapana waitatamana ki puyoi wadubu
ki ka e eba ungwero-gweroroyogono ko ramataramata e
kowaiyoma waitatamono.
9 Wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya deni deni nota
kwari-kwarisiwogoi idiwoi ko eba wi umunuga mena iwogoi.
Berokoi kuduba ki wi deni mena tagararapumuri ko gwede
bagi kuduba ki wi wadumuri doko.
10 Wi ka Keriso e iyapanaiyoma ki pokere deni deni
kwayuba kasiwara-iwogoi ade wiwira kasiwaraiwogoi.
11 Wi nuwaga notaga eyaka mena Mamanuga God e upi
kwaiwagamana notapiyamu ki ka wi midiga eba toga-yagisi
ko ragiragi kawaya upiwogoi nu Kaiwawonuga e bigabigai
kwaiwogoi.
12 Mamanuga God e puyo wi nene tapu nawanai idiwu ki
mena wi notapiyoi mibi mamamai idiwoi. Bita midi makari
ade nuwaboya wi bamagau baiyagisi ki ka wi kwarisiwagi
wi watagau mena idiwoi ade maramara Mamanuga God
bameya guriguriwogoi.
13 Mamanuga God e iyapanaiyoma dai ki mu gwede-gwede
nene babatagamu emitamuri ki ka wi mu waitatamuri, ade
iyapana kudubai dai ki wi bamagau baitagisi ki ka wi mu
diriwamaga kwaiwagi waitatamuri.
14 Iyapana dai baitagisi wi girinimoto pasunimoto ki ka
wi denai eba kwaiwagi ko Mamanuga God simuri da e mu
waditamini bagi.

15 Iyapana mosi mamamawagau ki ka wi e mete dibipu-
muri mamamaiwagi, ade iyapana mosi yadi kirau ki ka wi e
mete dibipumuri ewapuru yadi wadumuri.
16 Eba nuwarara tagarara idiwoi ko kwayuba kasiwarai-
wogoi idiwoi, ade eba wi yabiyabiri upi wadumupu ki
pokaiya yabara kawakawaraiwogoi ko kwarisiwagi bigabiga
upi ki mete kwaiwogoi. Wi eba notapiyoi da gwedegwede
kuduba ki wi kataigubu kewowena. Wi inako eba notapiyoi.
17 Iyapana mosi baiyagisi wi girini-yono pasuniyono ki ka
wi denai berokoi mo e bameya eba kwaiwagi. Iyapana badidi
wainapiyamu da bagi supasupai ki mena wi makeya makeya
kwaiwogoi.
18 Wi iyapana kuduba mete ewapuru nuwabagi rabineya
idiwana ki nana ka wi naigida mena idiwoi kwaenda
nuwabagi ki wi pokagere giriyagisi ewanauwayagisi.
19 Kowaniyoma, nau nidiyani wainapumuri; Iyapana bera
berokoi wi bamagau kwaetagisi ki ka wi wiga eba ubumuri
ki denai kwaiwagi ko mu badidi kwaetagubu ki wi Ma-
manuga God e idai rabineya nakapumuri da e eya nuwa-
pupui ki uburoto denai kwae-yagisi. Mamanuga God e okai
mosi wagubu ke; ‘Nu Kaiwawonuga wagau; Iyapana berokoi
kwaetagamu ki bimbinai kwaesugana apunai ka nau ade bita
mu tageyana apunai ka mete nau.’
20 Wi wiga denai eba kwaiwagi ko Mamanuga God e okai
mosi badidi wagubu ki mena kwaiwagi. E okai ki wagubu
ke; ‘Kau iyaragi wetei meyau ki kau e bani kwei, ade e
awana gobai wagau ki kau e awana mete kwei. Kau inako
kwaenuwagi ki kau mata omakai yabere yabere ki maba e
debaiya nakapiyei urau da e midimama yadini.’
21 Berokoi wata eba kwemuri kwaenda e rauruniyoto ko wi
bagi mena pokaiya berokoi raurupumuri.

13

Waira yau kodirerei mu kobamugu idiwana ki nana

1 Wi kuduba waira yau kodirerei ragidai mu umunumaga
wadoi mibai ka waira yau kawakawai mu ka eba mu mubo
kasiyaramaga pokaiya upi ki wadumupu ko Mamanuga God
ubupu mu upimaga ki tagebu. Tawana tawana kodirerei
kuduba ka Mamanuga God mu nakatapu,
2 ki pokere iyapana gwedewau waira yau kodirerei
tagarara-tamiyamu ki ka Mamanuga God badidi kwaewena
ki mu mete tagararapiyamu manako ki pokaiya ka mu muga
midi-maga pasumu.
3 Iyapana gwedewau bagi mena kwaetagamu ki ka mu
kawakawai ragidai ki mu kudumugu eba wainapomono.

Ko iyapana gwedewau berokoi kwaetagamu ki ka mu
kawakawai ragidai mu kudumugu mete wainapomono. Ki
pokere nau suwagani wainapumuri; Wi kawakawai ragidai
ki mu kudumugu eba waina-pamana wainapiyamu ki ka wi
bagi mena kwaiwogoi idiwoi manako kawakawai ragidai ki
wi eminimoto wi werega tagisi.
4 Waira yau kodirerei ragidai mu ka wi bagiga nene Mama-
nuga God upi ki tagebu. Ko wi gwede mo berokoi kwaiwagi
ki ka wi kawa-kawai ragidai ki mu kudumugu wainapiyoi
mibai ka mu audamaga pa asusu eba temupu. Mu ka Ma-
manuga God e bigabigaiyoma iyapana wade supasupata-
mana ki nana nakatapu ki pokere iyapana gwedewau bera
berokoi kwaetagisi ki ka kawakawai ragidai ki ubumoto
denai bita mu tageni.
5 Ki pokere waira yau kawakawai ragidai mu kobamugu
idiwoi ade mu umunu-maga wadoi. Eba mu bita negemana
ki kudumugu wainapiyoi were umunu-maga wadoi ko wi ra-
binagau nidiyau wirawira ki kabuwaniyana da wi ka baganai
ki pokere wi inako kwaiwogoi.
6 Ade waira yau kodirerei mu bamamugu wi wairaga ki
denai takesi mete tamoi. Mu upitagamu ki ka mu Mamanuga
God e upi kwaetagamu ki pokere wi takesi mu bamamugu
tamuri ki ka supasupai kawaya.
7 Gwedegwede kuduba kawakawai ragidai mu nene ki
wi mu tagemuri; Wi wairaga denai takesi tamana tagisi ki
wi takesi tamuri ade mu denai mosi wadamana ki nene
tagisi ki wi ubumuri mu tagemuri. Wiwiratamana ragidai
ki wi wiwira-tamiyoi ade simaga tepapamana ragidai ki mu
simaga wi tepapiyoi.

Nu deni deni waita kasiwaraigomu

8 Iyapana gwede mosi negebu ki suruwai kau bamageya
tondau ki kau denai garugaru mena wirapi kwei ko eba
nawananugowa ewa kweyana ki nene notapiyowa tondowa.
Kau eyaka mena yau mena kwaenuwagi; Kau waretagi mete
deni deni nota kwari-kwarisigamana ki notai notapiyowa,
mibai ka iyapana nima e waretai nota kwarikwarisipiyau ki
ka e gora kuduba badidi wagubu ki makeya makeya mete
kwaewagau.
9 Gora ka ropani kawaya. Gora mosi wagubu ke; ‘Ridi yo
apunu, wi eba rauru kawakawara kasiwaraiwagi.’ Ade mosi
wagubu ke; ‘Kau waretagi eba mini poyo.’ Ade mosi wagubu
ke; ‘Kuwa eba kwaenugowa.’ Ade mosi wagubu ke; ‘Gwedeg-
wede kau waretagi nene ki kau eba yabu gedegedepi.’ Gora
yau ade dai mete uburau ki mu kuduba ka baganai ko mu
kuduba ka gora kawaya karako suwagani yau rabineya; ‘Kau

kiya nene wainapiyei ki maba kau kowagiyoma mu nene
mete wainapiyowa nota kwarikwarisitamiyowa.’
10 Ki pokere iyapana nima e waretai nota kwari-
kwarisipiyau ki ka e berokoi mosi e waretai bameya eba
kwaeyagisi. E waretai nota kwarikwarisipono tondono ki
pokaiya ka e gora kuduba ki mibai mete matarapiyau ki
kena.
11 Wi deni deni inako nota kwari-kwarisigamana idiwana
ki mibai ka wi kataigau da mara rogobiwagau. Wi oro
wadamu ragidai karako yabuiwagi kimuri ubumuri mibai
ka wi Iyesu wauneya sumamupu makeya ki ka e iya waunai
negeyana ki marai rowarowaitau ko karako ka mara ki wana
rogobiwena nu bamanugutau yewena.
12 Nawaru dumai tarana kwaewagau. Sisipu waunitau
kewoyagisi ki pokere sisipu berai kuduba ki nu deni mena
kama-damu manako piyara ragidai bidara eba wadamana
tatamai umamu ade ta yo auda mu idamaga tepiyamu ki
maba ka nu mete kina tanai ki tatamai mena yadamu uma-
mamu.
13 Nu ka nawarau idiwei ragidai ki pokere nu gwede
mosi sisipu gwaiya eba wekepamu ko bagi supasupai mena
kwaigomu. Iyapana poraga kawareya awana suwakarai
kubamu yabaramaga babawagau bo taku maba igida yauda
asusu iwu bo midimama berai ebo ebo kwaetagamu bo
yawiratagamu bo nuwarorotagamu, bera kudubi kwaki in-
ako ki mo nu eba kwaigomu.
14 Ko nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e iyai ki wi wad-
umuri sipuma bo goragora umemei ki maba wi naurigau
umamuri. Wi midiga kwakwarepuga taininiyau poisiyasiyai
wainapiyamu ki diriwai wi eba kwaiwogoi ko nota ki kuduba
deni mena wi tagagau kwenupu-muri notagogapumuri.

14

Nu sumanuga eyaka mena ragidai eba tadeyamu siyasiya

1 Iyapana mosi e sumai eba kawaya wi bamagau baiyag-
isi ki ka wi e diriwai kwaiwagi bananapumuri ko eba
e badidi wainapiyau kaisiwagau ki pokaiya e empumuri
wereyakaurapu-muri.
2 Iyapana mosi sumawagau e sumai ki pokaiya ka e kaisi
eba kwae-wagau ko e bani asusu kupau. Ko iyapana mosi e
sumai ka eba kawaya ki pokere e bani dai kaisipiyau manako
kusura mena kupau.
3 Papa yo bani asusu kupau apunai ki eba uburoto e waretai
kaisi kwaewagau apunai ki wereyakaurapoto. Ade kaisi
kwaewagau apunai ki eba uburoto e waretai papa yo bani
asusu kupau apunai ki pari wirawirapoto siyoto, yagisi ke;

‘Kau paerepiyei.’ E inako eba yagisi mibai ka Mamanuga God
e yabuiya ka e waretai ki baganai.
4 Kau waretagi kau biga-bigagi apunai maba tondibena
ki kau e pari wirawirapena ka baganai. Ko karako ka e
apunu kawai mosi e bigabigai kwaewagau ki pokere kau
uburana e pari wirawirapana ka eba baganai. Kau waretagi
supasupai kwaewagau bo paerepiyau ki e kawai e mena
uburoto e kabuwapoto. Ade nu kataigibi kewo-wena da nu
Kaiwawonuga e madaneya uburau e togipiyau ki pokere e
eba paerepoto.
5 Iyapana mosi e ebo notai pokaiya wainapiyau da Ma-
manuga God e si tepapamana marai ka mara kawai eyaka
mena ko ade iyapana mosi e wainapiyau da Mamanuga
God e si tepapamana marai ka mara asusu. Ki ka eba
gwede mete kina, ko mu eyaka eyaka ka mu mubo notamaga
pokaiya naigida mena notapomono wetawetara were kwae-
togomono.
6 Iyapana nima mara eyaka mena ki nene wainapiyau ki
ka e Kaiwawonuga wiwirapana ki nana inako kwaeyogono.
Ade iyapana nima papa yo bani asusu kupau ki e mete kina
ka nu Kaiwawonuga wiwirapana ki nana inako kwaeyogono
mibai ka e bani ki kuduba nene Mamanuga God paraupiyau.
Iyapana nima bani dai kaisipiyau ki e mete kina ka nu Kaiwa-
wonuga wiwirapiyau ade Mama-nuga God paraupiyau.
7 Iyapana mosi e notai eba yogono ke; ‘Nau naubo nene
mena tondoni,’ bo yogono ke; ‘Nau naubo nene mena posug-
ani.’ E notai inako eba yogono.
8 Nu idiwei ki ka nu Kaiwawonuga e nene idiwei ade nu
popoigamu ki ka nu mete Kaiwawonuga e nene popoigamu.
Ki pokere, nu iyaiya idiwomu bo nu popoigamu ki ka asusu,
mibai nu ka Kaiwawonuga e nene.
9 Keriso e ka iyapana iyaiya ade popai kuduba nu ewapuru
Kaiwawo-nuga uburana ki nana powena ade iyawena kipu
ubupu,
10 ki pokere kau nima kusura mena kupei ki kau gwede
nana uburei kau waretagi pari wirawira-piyei? Ade kau
nima papa yo bani asusu kupei ki kau gwede nana uburei
kau waretagi wereyakaurapiyei? Nu kuduba ka aita ewa
Mamanuga God e yabareya ubumamu manako e uburoto e
idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadini-yoto ragiragi.
11 Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Nu Kaiwawonuga wagau; Nau ka maramara tondakani
apunai ki pokere nau suwagakani ka mibai;
Iyapana kuduba nau yabaraneya kwarisitagisi mu ramata-
maga kawareya ubumoto manako mu umunumaga
pokaiya tagisi ke;

Kau mena ka Mamanuga God mibai.’
12 Mamanuga God e okai inako wagubu ki pokere wainapumuri; Mara baiyagisi da nu kuduba Mamanuga God e yabareya ubumamu manako nu eyaka eyaka badidi kwaigemeya ki nu e matarau siyamu ko mo eba wekepamu.
13 Ki pokere wainapumuri; Naiya ka nu kowanuguma mete idanuga gurai deni deni ugwe kasiwaraigemeya idiweya ko karako ka nu bera ki kamadamu manako nota yau mena notapomu; ‘Nau badidi kwaesugakani ki pokaiya nau waretani pisipisipakani da e sumai nau pokanere giriyagisi ki ka nau badidi kwaesugakani ki kuduba e nene kamadani.’
14 Nau ka nu Kaiwawonuga Iyesu e naureya tondakani ki pokere nau kataisugubuwani wetawetara da bani kuduba ki mo eba bigibigi. Ko iyapana mosi e rabineya wainapiyau da bani mosi ka bigibigi ki ka e mena bameya ka bani ki bigibigi.
15 Ki pokere wi kowaguma bani kaisimupu ki bani wi mu yabumugu kupumuri eminimoto manako mu sumamaga ki pokaiya giriyagisi ki ka wi kowaguma ki wi eba nota kwarikwarisitamiyamu ko wi mu giritamiyamu. Keriso mu nene mete powena ki pokere wainapumuri; Wi bani kupamana da ki pokaiya wi kowaguma mu iyamaga giriwagana kudeya ki ka wi naigida mena empiyoi popo were kupoi kwaenda mu iyamaga giriyagisi.
16 Gwedegwede kuduba wi wiga wainapiyamu da baganai ki wi mu yabumugu naigida mena notapiyoi were kwaiwogoi kwaenda mu ubumoto wi upiga badidi kwaigubu ki berokoi siyomoto.
17 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Nu Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka eba nu bani kupemei bo kaisipemei bo awana kubemei bo eba kubemei ki pokaiya da nu ki kawareya iwogomu. Ko ki ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya negebu da nu bagi supasupai nuwabagi rabineya mibi mamamai idiwana ki nana ki mena pokaiya.
18 Iyapana gwedewau Keriso e nene inako kwaetagamu idiwu ki ka Mamanuga God mu mamamamaga yagisi ade mu kowamuguma ki mete mu weremaga tagisi.
19 Ki pokere wainapumuri; Nu nuwanuga notanuga eyaka mena ki pokaiya nu kowanuguma mete deni deni togi kasiwaraigomu da nu ewapuru mena nuwabagi rabineya idiwomu.
20 Mamanuga God gwede bagi kawaya wi nene kwaewena ki wi eba bani kupamana bo eba kupamana ki yonai pokaiya giripumuri pasumuri. Bani kuduba ka bagi mena nu kupamana ki nana ko nu bani ki kupamu manako ki pokaiya nu

kowanuguma pisipisitamamu da mu sumamaga kauyagisi ki
ka nu paerepemei.
21 Nu supasupai kwaiwagamana ka yau kena; Kau waretagi
papa kupana bo awana ‘waeni’ kubarana ki e wainapiyau
da ki ka eba baganai ki kau e yabuiya papa ki eba kupi
ade awana ‘waeni’ ki mete eba kubari kwaenda e sumai ki
pokaiya kauyagisi.
22 Ki pokere kau nima wainapiyei da kau papa bo bani
asusu kupana, ki ka baganai kau kupi. Ade kau nima
wainapiyei da kau kaisigi mete kina, ki ka mete baganai
kau kaisi tondowa. Ko kau badidi wainapiyei ki kau rabi-
nageya mena notapiyowa Mamanuga God mena sumapiy-
owa were kwaenugowa ko eba kau waretagi kau kwaenugei
ki kawareya e mete kwaewagana ki nana siyowa. Iyapana
nima e rabineya eba siyau wirawira ade e badidi wainapiyau
baganai ki e makeya makeya kwae-wagau ki ka e mibi mama-
mai tondono.
23 Ko iyapana nima e notai apeya apeya pokaiya bani
kupau ki ka Mamanuga God uburoto e siyoto, yagisi ke; ‘Kau
paerepipi’, mibai ka e bani kubabu ki ka eba e sumai pokaiya
bani ki kubabu ko e notai apeya apeya pokaiya kubabu.
Gwedegwede kuduba nu sumanuga pokaiya eba kwaigemei
ki ka nu Mamanuga God e yabuiya paerepemei.

15

1 Nu gwedewau sumanuga kawaitau ki ka nu kowanuguma
sumamaga eba kawaya ki mete waita-tamomu mu bitam-
aga kawarapomu. Nu ka eba nu nubo iyanuga nene mena
wainapomu,
2 ko nu kowanuguma mu bagimaga nene ade mu sumam-
aga kawayawagana ki nana ka nu bagi mena mu bamamugu
kwaigomu togitamomu.
3 Keriso e ka eba e eya iyai nene waina-pupu ko Mamanuga
God e okai Keriso nene wagubu ke; ‘Iyapana wereyakaura
yonai kau nidiyamu ki wirawena nau bamaneya bauwena.’
4 Mamanuga God e okai kuduba naiya mena okamupu ki
ka yawata supasupai nu kabuwaniyana ki nana okamupu.
Nu giruru kobaiya teteigamu ki ka Mamanuga God e okai ki
nu toginiyono kasiyara negeyono da nu buridere baigamana
puyo ewa wadamana nawanai idiwei ki mena notapomu
kaiwomu.
5 Nu giruru kobaiya teteigemei kaiwei ki ka Mamanuga God
nu toginiyau ade kasiyara nu negeyau. E karako wi waitaniy-
oto kasiyara negeni da Keriso Iyesu keyakeyai kwaewena
ki wi kataiwagi wetawetara ade makeya makeya kwaiwagi
manako wi nuwaga notaga ewapuru eyaka mena idiwoi.

6 Wi inako idiwoi ki ka wi ewapuru mena wi bonanaga
eyaka mena pokaiya nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu
Mamanuga God e si esida mena tepapiyoi idiwoi.
7 Keriso wi eba tagararanibu ko wi diriwaga kwaewena ki
maba wi mete kina wi kowaguma eba tagararatamiyoi ko mu
diriwamaga kwaiwogoi da ki pokaiya ka Mamanuga God e si
kawaya-yagisi.
8 Nau nidiyani wainapumuri; Naiya takari kawaya Ma-
manuga God nu ripakwarakwaranuguma gwaiyabatapu ki
mibai wenawagana ki nana ka e Keriso tonopupu Diyu
ragidai mu bigabigamaga kwaewagana ki nana bauwena.
9 E bauwena ki pokaiya ka Mamanuga God iyapana
kwaiyanai ragidai mete kina nuwanuwatapu da mu ki
pokaiya e si esida tepapamana ki nana. Mamanuga God e
okai wagubu ke;
‘Nau iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu kau parau-
niyoni ade kau sigi umayo pokaiya esida tepaponi.’
10 Ade wagubu ke;
‘Iyapana kwaiyanai ragidai, wi ubumuri Mamanuga God e
iyapanaiyoma winetapu ragidai mete dibipiyoi ewa-
puru mena mamamaiwogoi.’
11 Ade wagubu ke;
‘Iyapana kwaiyanai ragidai kuduba, nu Kaiwawonuga e si wi
esida mena tepapiyoi,
ade iyapana kuduba tawana tawana idiwu, wi umayo
pokaiya e mamamapiyoi.’
12 Ade oragai apunai Aisaiya oka mo inako okapupu, wagubu
ke;
‘Apunu Diyesi e momai mosi aita ewa wenayagisi manako
Mamanuga God e tepapoto da e iyapana kwaiyanai
ragidai kuduba mu yabaramugu uburoto kaiwawo-
yagisi.
E pokaiya ka mu mete kina iya ewa wadamana ki nawanai
idiwono.’
13 Wi puyo aita ewa wadamana nawanai idiwu ki apunai ka
Mamanuga God. Ko e karako waitaniyoto wi sumaga pokaiya
mibi mamamai ade nuwabagi negeni da wi puyo ewa
wadamana notapiyamu nawanai idiwu ki notai e Keyai Tanai
Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya wi rabinagau kawayayo-
gono yarono da posiyagisi siwagapoto.
Apunu Poru oka yau gwede nana okapupu?
14 Kowaniyoma, nau wi nene pore eba wainapakani;
Wi ka gwedegwede supasupai mena kwaiwagamu ragidai.
Gwedegwede kuduba ki wi kataigubu kewowena ade katai
ki pokaiya wi deni deni kabuwa kasiwaraigamana ki mete
baganai.

15 Ko nau oka yau pokaiya yona dai wi kawareya ade
wainapa-mana ki nana ragiragi kawaya nidiyakani ki mibai
ka Mamanuga God nau wadisinibu bagi ade upi bagi kawaya
yau winepupu puyo tegebu,
16 da nau Keriso Iyesu e bigabigai kwaesugana iyapana
kwaiyanai ragidai mu bamamugu upisugana ki nana. Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai ubumu e biga-
bigai kwaetagamu papa pasumu puyo kweyamu ki maba
ka nau mete inako uburakani e yonai bagi kawaya iya-
pana kwaiyanai ragidai mu bamamugu dimasugakani da mu
mubo iyamaga puyo maba deni mena e kweyomoto. Nau
nuwaneya ka Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
ki mu winetamini Mamanuga God nene nakatamini da Ma-
manuga God e eya uburoto mu puyomaga ki eba tagararapoto ko mibipoto yadini.

17 Nau Keriso Iyesu e naureya tondakani ki pokere nau
yabarayabara uburakani Mamanuga God e bigabigai kwae-
sugakani.
18-19 Nau naubo badidi kwaesugakani ki yonai nau
eba suwagakani ko Mamanuga God e eya Keyai ki
kasiyarai pokaiya nau badidi dimasugekeya bo matakira
ebo ebo kwaesugekeya da ki pokaiya Keriso bauwena
iyapana kwaiyanai ragidai mu notamaga wirapupu da
mu Mamanuga God e umunui wadumupu ki mena yonai
nau yabarayabara uburakani suwagakani. Nau natere
Diyerusaremu rabineya dimasugekeya yabedekeya da
karako tawana Irurukamu rabineya bausugubuwani ki
ka nau Keriso e yonai bagi kawaya ki mena dimasugakani
umakani.
20 Nau notani kawaya maramara notapakani umakani ka
yau kena; Iyapana gwedewau Keriso e yonai eba wainamupu
kataitagubu ki mu bamamugu ka nau nuwaneya kaya-
sugana e yonai bagi kawaya ika dimasugana ki nana waina-
pakani. E yonai wainamupu kataitagubu ragidai ki mu
bamamugu ka nau eba kayasugana wainapakani kwaenda
iyapana mosi bebeda ororeya mena kaupupu e bebedai ki
kawareya nau bebeda ade kaupani.
21 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;

‘Iyapana gwedewau e yonai eba tademupu ragidai ki mu
yabumaga payagisi mibai empomoto.

Ade e yonai naiya eba wainamupu ragidai ki mu ka e yonai
waina-pomoto mete kataitagisi.’

Apunu Poru natere Roumi kayawagana wainapupu

22 Ki pokere kowaniyoma; Nau mara ropani kawaya wi
bamagau ika bausugana wi eminiyana ki nana waina-pekeya
ko gwede mosi nau yawatani maramara bodabodapiyawa.
23 Ko karako tawana yau rabineya ka nau upini kuduba
kewowena ade nau kwamura ropani kawaya nu taganugu
kayawena ki nau wi eminiyana ki nana mete wainapekeya,
24 ki pokere nau waunitau tawana Sipeini kayasugani ki ka
nau kaniyoni da wi daiyoga ika mete bausugani. Nau nota
yau wainapakani; Nau mara dai wi mete ika idiwomu da
ewa ki ka wi nau waitasinimuri tonosinimuri da nau tawana
Sipeini kayasugani.
25 Ko naiya ka nau Mama-nuga God e iyapanaiyoma natere
Diyerusaremu rabineya idiwu ki mu bigamaga mo kwaesug-
ani.
26 Iyesu sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai tawana Makedoniya yo tawana Akaiya rabineya
idiwu ki mu mubo nuwamugu bowa madai dai kwanamupu
Mamanuga God e iyapanai-yoma natere Diyerusaremu
rabineya wetei idiwu ki puyo mu tagemana ki nana
wainamupu.
27 Mu mubo nuwa-mugu wainamupu da baganai ki pokere
mu inako kwaetagubu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Diyu
ragidai mu poka-mugere ka iyapana kwaiyanai iya wad-
umupu ki pokere mu iya wadu-mupu ki denai mu mubo
gwedegwede-maga dai tepomoto Diyu ragidai puyo tageni ki
ka supasupai bagi kawaya.

28 Tawana Makedoniya yo tawana Akaiya ragidai puyo
kwanamupu nau idaneya nakamupu ki nau yadani kayasug-
ani Mamanuga God e iyapanai-yoma natere Diyerusaremu
rabineya idiwu ki tageyani were ewa ka nau ade kirani
uburani manako tawana Sipeini kayasugani kaniyoni da wi
bamagau ika mete bausugani wi eminiyani.
29 Nau kataineya da nau ika bausugani ki ka Keriso nau
pokanere kawaya daganani wi wadiniyoto bagi.

30 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e pokaiya
ade Mamanuga God e Keyai nu deni deni nota kwarik-
warisigamana notai negebu ki pokaiya ka nau karako
geneniyakani da wi nau waitasinimuri Mamanuga God
bameya nau nene ragiragi kawaya guriguriwagi.
31 Guriguriwogoi da Mamanuga God nau kwayubasiniyono
da nu sumanuga eba sumatagamu ragidai tawana Diyudiya
rabineya idiwu ki mu eba baitagisi nau girisinimoto. Ade
guriguriwogoi da Mamanuga God e iyapanaiyoma natere
Diyerusaremu rabineya nau upi badidi kwaesugoni ki mu
eba tagararapomoto ko mibi-pomoto.

32 Mamanuga God e waina-piyau da baganai ki ka nau
upi ki kewopani manako ewa wi bamagau mibi mamamai
ika bausugani kasiyara yadani were ewa ade kirani uburani
kayasugani.
33 Nau nuwaneya ka nu nuwabagi negeyau apunai Ma-
manuga God maramara wi kwayubaniyono tondono. Ki
mibai.

16

Apunu Poru iyapana parautapu

1-2 Iyesu sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai ika tawana Kenkiriya rabineya mu waita-maga ridai
mosi si ka Pibi e werei nau suwagakani. E berai ka bagi
kawaya ki pokere e wi bamagau baiyagisi ki ka wi e eba
tagararapumuri ko nu Kaiwawo-nuga e si pokaiya e diri-
wai kwaiwagi. Nu Iyesu sumapemei ragidai inako kwaiga-
mana ki nana. Ridi Pibi e ka iyapana ropani kawaya wait-
atamiyawa ade nau mete waitasinibu ki pokere e wi bama-
gau baiyagisi ki ka wi e denai waitapumuri.
3 Ridi Pirisira e nobomoi Akwira mete kina nau parauni yau
mu tade-muri. Mu ka nau mete upinuga eyaka mena Keriso
Iyesu e upi kwaigemei ragidai.
4 Mu nau waitasinimawa ki pokaiya waunitau popotaga-
mana kwaetagubu ki pokere nau mu parau-tamakani. Eba
nau mena mu parau-tamakani ko iyapana kwaiyanai ragidai
tawana tawana Kersiso sumapiyamu Mamanuga God nene
dibipiyamu idiwu ki mu mete parautamiyamu.
5 Keriso sumapiyamu ragidai kuduba apunu Akwira
e wainai mete tawamaga rabineya dibipiyamu
guriguritagamu idiwu ki mu mete kina nau parauni yau
mu tademuri.
Nau waretani Epaenetasi nau parauni yau e mete simuri.
Tawana Aisiya rabineya ka e yabiri Keriso sumapupu.
6 Ridi Meri e wi nene ragiragi kawaya upiwagawa ki nau e
mete paraupakani.
7 Nau apunu Endurunikasi yo Diyuniyasi mu mete parauta-
makani. Nau yo mu ka Diyu ragidai. Mu naiya nau mete ewa-
puru diburanimpu dibura rabineya idiweya. Mu ka yabiri
Iyesu sumamupu ko nau ka mu ewamugu e sumapuwani.
Iyesu tonotapu ragidai mu paunamugu mu ka bagi kawaya
kwae-tagamu ragidai.
8 Nau apunu Ampiriyatasi mete paraupakani. Nau
nuwaneya po eyo mibai ka nau yo e sumanuga ka eyaka
mena nu Kaiwawonuga bameya.

9 Nu Keriso e upi mete ewapuru kwaigemei apunai Ubanasi
e mete kina nau paraupakani. Ade nau waretani Sitakesi nau
parauni yau e mete simuri.
10 Nau apunu Aperesi e mete parau-pakani. E ka Keriso e
upi bagi kawaya kwaewagau ki apunai ade e upi ka iyapana
kuduba mibimupu.
Nau apunu Aristobarusi e tawai eyaka mena ragidai ki mu
mete parau-tamakani.
11 Apunu Erodiyoni, nau yo e ka Diyu ragidai, nau parauni
e mete simuri.
Keriso sumapiyamu ragidai kuduba apunu Narakisasi e
tawai eyaka mena ragidai ki mu mete kina nau mu parau-
tamakani.
12 Nu Kaiwawonuga e upi ragiragi kawaya kwaetagamu
ragidai ridi Taraipina yo ridi Taraipota nau mu mete parauta-
makani.
Ade nau egasi Perisisi ki nu Kaiwawonuga e upi mete
ragiragi kawaya kwaewena ridai nau parauni yau e mete
simuri.
13 Nu Kaiwawonuga e upi bagi kawaya kwaewagau apunai
Rupasi ade e inai nau gubagasinibu ridai ki nau parauni yau
mu mete tademuri.
14 Apunu Asikiritasi yo Pirigoni yo Omesi yo Patorobasi yo
Omasi ade Iyesu iyapanaiyoma mu mete dibipiyamu ragidai
nau mu mete parautamakani.
15 Apunu Pirorogasi yo ridi Diyuriya yo apunu Nareyasi e
egarai mete kina yo apunu Orimpasi yo Mamanuga God e
iyapanaiyoma mu mete dibipiyamu ragidai kuduba ki mu
mete kina nau parauni yau mu tademuri.
16 Wi yowaguma tataguma badidi maba parautamiyamu ki
maba wi Keriso sumapiyamu ragidai kuduba mu mete inako
deni deni parau kasiwara-iwogoi idiwoi.
Keriso sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai tawana tawana idiwu ki mu paraumaga kawaya da-
ganani wi bamagau tonopiyamu.

Parau siyarai

17 Kowaniyoma, nau ragiragi kawaya wi nidiyani waina-
pumuri; Iyapana gwedewau mu yonamaga pokaiya no-
tababa negemana ade wi purunimana ewanauwanimana
ki yonai tagisi ki ka wi naigida mena mu emitamiyoi
kwaenda wi sumaga giriyagisi. Wi kabuwa mibai wauneya
wainamupu sumamupu ki mena wi wadumuri doko ko iya-
pana dai baitagisi kabuwa kudubai mosi togo-mono ki ka mu
yonamaga ki wi eba wainapumuri ko tagararapumuri.
18 Iyapana baitagisi inako togomono ki ka mu eba nu
Kaiwawonuga Keriso e upi kwaetagamu ko mu ka mubo

midimaga kwakwarepumaga nuwaiya poyo ki mena wainapiyamu tagamu. Iyapana ki mu ubumoto iyapana gwedewau eba kataitagubu da bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki mu kerapumugu yadini mu bamamugu umunumaga midiyayogono dayaya-togomono da mu notamaga wirawagana mu ewamugu kayatagamana ki nana.

19 Wi Mamanuga God e yonai bagi kawaya wadumupu doko makeya makeya kwaiwagamu ki sisiyai ka iyapana kuduba wainamupu kewowena ki pokere nau wi mamamaga suwaga-kani. Ko nau nuwaneya gwede bagi ki katai mena wi kataiwagi ko berokoi nene ka nau nuwaneya wi iyapana gogoi ki mu maba idiwoi.

20 Wi inako kwaiwogoi ki ka nuwabagi negeyau apunai Mama-nuga God waunitau uburoto Berokoi Apunai Seitani taisi kurakurapoto da e kasiyarai kuduba kewoyagisi man-ako e wi kerapuga kobaiya tondono.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Ma-manuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Nu Kaiwawonuga Iyesu karako waitaniyoto da e wi nene bagi kawaya inako kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.

21 Nau mete ewapuru upigemei apunai Simosi e wi parau-niyau ade apunu Rusiyasi yo Diyaisoni yo Sosipa, nu kuduba ka Diyu ragidai, nu ewapuru mena wi paraunimei.

22 Ade nau Teritasi, apunu Poru wagubu umuneya oka yau makeya makeya okapuwani apunai ki nau mete kina nu Kaiwawonuga e si pokaiya wi parauniyakani.

23 Apunu Gaiyasi e wi mete parauniyau. Nau Poru e tawaiya yewe ukwarakani ade Iyesu sumapiyamu ragidai bautagamu e tawai rabineya Mamanuga God nene dibipemei ki ka e nu kuduba diriwanuga kwaewagau.

Natere yau mu bowamaga madai kwayubapiyau apunai Erastasi ade nu sumanuga eyaka mena apunai Kwatasi ki mu mete kina wi parauniyamu.

24 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Nu Kaiwawonuga Iyesu karako waitaniyoto da e wi nene bagi kawaya kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara. Ki mibai.

25 Karako nu Mamanuga God e si esida tepapamu. E yonai bagi kawaya nau dimasugakani umakani ki ka Iyesu Keriso e yonai. Naiya kunuma waira kerareya yabadawa da karako ka yona ki kuduba wekewena iyapana eba wainamupu ko karako ka yona ki mibai matarawena. Wi yona ki wadumuri

doko ki ka Mamanuga God uburoto yona ki pokaiya wi wai-
taniyoto toginiyoto da wi sumaga pokaiya ragiragi kawaya
ubumoi.
26 Naiya ka yona ki mibai wekewena ko Mamanuga God
e bonanai wainapamawa taga-mawa ragidai ki ka mu e
yonai ki mibai mataramupu oka pokaiya okamupu. Iyapana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau Mamanuga
God maramara tondau kaniyau apunai e sumapamana ade
e umunui wadamana ki nana ka e yona ki tonopupu karako
tawana tawana kawayawagau kayawagau.
27 Nu Mamanuga ka God eya mena ade e mena ka gwedeg-
wede kuduba kataiya ki apunai. Iyesu Keriso pokaiya ka nu
e si maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 KORINI
Apunu Poru natere Korini ragidai mu okamaga yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Naiya ka apunu Poru natere Korini rabineya Iyesu e yonai ika dimawagawa tondawa manako iyapana ropani kawaya Iyesu sumamupu ko karako ka Iyesu sumapamawa ragidai mu paunamugu notababa dai wenawena.

Apunu Poru oka yau mu wade supasupatamana ki nana okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-9*
Mu ewa nauwa idiwa *1:10–4:21*
Ridi yo apunu *5:1-7:40*
Suma ragidai ade pakasi ragidai *8:1-11:1*
Suma ragidai ewapuru idiwana ki nana *11:2-14:40*
Popoigamu ko ade kimamu ubumamu *15:1-58*
Puyo nakapamana ki nana *16:1-4*
Parau siyarai *16:5-24*

1-2 Wi sumaga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai ika natere Korini rabineya idiwu ki Mamanuga God wi winenibu da wi Keriso Iyesu e naureya e eya nene idiwana ki nana; Nau Poru ade nu sumanuga eyaka mena apunai Sotenisi mete kina oka yau wi bamagau okapemei.

Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e winesinibu da Keriso Iyesu nau tonosini-yana da nau e upi kwaesugana ki nana. Iyapana gwedewau tawana tawana idiwu ki ubumu nu Kaiwawonuga siyamu, tagamu ke; ‘Kaiwawoni ke, kau iyasini’, iyapana gwedewau inako tagamu ki mu mete kina ka e iyapanaiyoma. E ka nu yo mu ewapuru Kaiwawonuga eyaka mena ki pokere nu karako wi kuduba nidimei yau kena.

3 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi waitanimoto da mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Mamanuga God e Keriso pokaiya nu wadinibu bagi

4 Keriso Iyesu pokaiya ka Mamanuga God wi wadinibu bagi ki pokere nau wi nene maramara e paraupakani.

5 Wi Keriso e naureya idiwu manako ki pokaiya ka wi
yonaga yo wi kataiga yo wi iyaga kuduba ki supasupawena
ade bagiwena.
6 Mibai, Keriso e yonai wi naiya wainamupu ki wi rabina-
gau supu tawawena witai nunupu,
7 ki pokere wi karako nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade
matarawagana nawanai idiwu ki ka wi gwede mo nene eba
wainapiyoi. Mamanuga God iyapana iyamaga nene puyo ebo
ebo tageyau ki puyoi kuduba ka e wi mete negebu kewowena.
8 E wi kwayubaniyono toginiyono tondono da mara siyarai
baiyagisi. Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e marai ki baiyagisi
ki ka wi paerega pa mena yabara yabara ubumuri.
9 Mamanuga God badidi gwaiyabawena ki kuduba e
makeya makeya kwae-yogono. E wi winenibu da wi e
Gubagai nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ki e mete ida wade-
wadeigamana ki nana.

Iyesu sumapiyamu ragidai ewa nauwa idiwa

10 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si pokaiya
ka nau karako yona yau wi nidiyani teyateyama waina-
pumuri; Ewa nauwa eba idiwoi ko wi badidi iwagamana ki
ka wi kuduba mibipumuri were iwagi ade wi nuwaga notaga
eyaka mena pokaiya notapiyoi kwaiwogoi idiwoi.
11 Kowaniyoma, wainapumuri; Apunu Koroe e iyapanai-
yoma dai nau bamaneya bautagubu nau sidimupu da wi
paunagau ka wi dai kira kasiwaraiwagamu idiwu,
12 mibai ka wi yona ebo ebo iwagamu. Wi dai iwagamu ke;
‘Nu apunu Poru e eweya kaigemei’. Ade wi dai iwagamu ke;
‘Nu apunu Aporosi e eweya kaigemei’. Ade wi dai iwagamu
ke; ‘Nu apunu Pita e eweya kaigemei’. Ade wi dai iwagamu
ke; ‘Nu ka Keriso e eweya kaigemei.’
13 Wi kuduba ka Keriso e naureya idiwu, ko e midi kwak-
warepui ki wi bani purumupu ewanauwamupu bo? Ki ka
eba nau Poru ripa korosi naureya wi nene posugubuwani.
Ade ki ka eba nau sini pokaiya ki wi siruwaigubu. Ki pa mena.
14 Nau Mamanuga God parau-pakani da nau wi mo eba
siruwani-buwani. Nau apunu Kurisipa yo Gaiyasi mu mena
Iyesu e si pokaiya siruwa-tapuwani,
15 ki pokere wainapumuri; Wi mo eba ubumuri iwagi ke;
‘Nu ka Poru e si pokaiya e nene siruwaigibi.’
16 (O, nau notani gogawena; Nau apunu Sitepanasi e iya-
panaiyoma mete siruwa-tapuwani ko nau iyapana dai mete
siruwatapuwani bo pa mena ki nau naigida eba waina-
pakani.)
17 Keriso e ka eba nau iyapana siruwatamana ki nana
tonosinibu ko nau e yonai bagi kawaya dimasugana ki nana

nau tonosinibu. E eba nuwaiya nau naubo kataini pokaiya kabuwa-sugana ki nana ko e nuwaiya ka nau yona yau mena dimasugoni, suwogoni ke; ‘Keriso e ka ripa korosi naureya iyapana kuduba nu nene powena.’ Yona ki mena ka kasiyarai kawaya ki pokere nau eba nuwaneya yona kudubai dai dimasuwogoni kwaenda Keriso nu nene powena ki kasiyarai pamenayagisi.

Mamanuga God e katai Keriso pokaiya matarapupu

18 Nau yona yau kawareya ade suwagani wainapumuri; Iya yawatai paeremupu kwakotagubu ragidai ki mu wainapiyamu da Keriso nu iyanuga nene ripa korosi naureya powena ki ka notababa yonai. Ko nu iya yawateya kaigemei ade Keriso ripa korosi naureya nu nene powena ki yonai sumapemei ragidai ki nu nene ka yona ki ka Mama-nuga God e kasiyarai matarawena ki kena.

19 Mibai, Mamanuga God e okai wagubu ke;

‘Iyapana gwedewau notapiyamu da mu gwedegwede kuduba kataimugu ki mu kataimaga ki nau giripani deni mena kewoyagisi.

Ade iyapana gwedewau wainapiyamu da mu ka notanotai ki mu nota-maga ki nau bodapani da gogayagisi.’

20 Mamanuga God e inako wagubu, ki pokere katai ragidai ki mu denai badidi tagisi? Ade nota ragidai, ki mu denai badidi kwaetagisi? Ade waira yau notai ki kawareya deni deni kabuwa kasiwaratagamu idiwu ragidai ki mu bani idiwono? Pa mena. Mamanuga God e kwaewena ki pokaiya ka e nu kabuwanibu wetawetara da waira yau notai ka kuduba notababa mena.

21 E mena katai ka kawaya daganani esida ki pokere e yau kwaewena; Iyapana gwedewau mu mubo notamaga bo kataimaga pokaiya e kwaenepamana bananapamana wainapiyamu ki yawatai e deni mena bodapupu. Ko iyapana gwedewau iya yonai nu dimaigemei ki sumapamana wainapiyamu ki ka e uburoto deni mena mu iya tageni.

Iyapana dai tagamu da yona yau ka eba iya yonai ko notababa negeyau ki yonai.

22 Diyu ragidai mu tagamu ke; ‘Wi kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo kwaiwagi eminiyamu were nu mibiniyamu.’ Ade iyapana kwaiyanai ragidai mu tagamu ke; ‘Wi kataiga ki kerarai nu kabuwanimuri were mibi-niyamu.’

23 Ko nu ka Keriso ripa korosi naureya powena ki mena yonai dima-igemei. Diyu ragidai mu ka yona ki eba wainapamana wainapiyamu ki pokere pisipisitamiyau, ade iyapana kwaiyanai ki mu tagamu da yona ki ka notababa yonai.

24 Ko iyapana gwedewau, Diyu ragidai ade iyapana
kwaiyanai ki Mamanuga God mu winetapu da nu
dimaigemei ki yonai mu sumapamana ki nana ki mu muga
rabinamugu ka mu kataitagisi da yona yau ka Keriso e eya ki
kena. Ade mu mete kataitagisi da Mamanuga God e kasiyarai
ade e katai kuduba ka Keriso e mena pokaiya.
25 Iyapana tagamu da Mamanuga God e yonai ka notababa
yonai, ko wainapu-muri; Notababa yonai ki katai ka kawaya
esida. Iyapana kaina kuduba nu katainuga ka e katai kobaiya
marai munta erida. Iyapana tagamu da Mamanuga God e
badidi kwaewena ki ka eba gwede kawaya mosi, ko waina-
pumuri; E kwaewena ka kawaya daganani esida. Iyapana
mu mubo notamaga pokaiya wainapiyamu kwaetagamu ki
kuduba ka poi.
26 Kowaniyoma; Mamanuga God wauneya wi nene
wagubu sumamupu makeya wi badidi maba idiwa ki wi
wainapumuri. Iyapana waira yau notai mena wainapiyamu
ragidai mu yabu-mugu ka wi paunagau katai nibadi
kataimugu ragidai eba ropani, ade wi paunagau ka iyapana
kawakawai eba ropani, ade wi wenaga rabineya ka iyapana
eba ropani mu simaga kaya-wena.
27 Ko iyapana waira ki notai pokaiya wainapiyamu da
mu ka katai nibadi kataitagubu ragidai ki mu midimama
waditamana ki nana ka Mamanuga God nu ‘notababa’
ragidai winenibu. Ade iyapana waira yau notai pokaiya
wainapiyamu da mu ka kawakawai kasiyara ragidai ki mu
midimama waditamana ki nana ka Mamanuga God ubupu
nu pakasi kasiyaranuga pa mena ragidai winenibu tenibu e
eya nene nakanibu.
28 Iyapana waira yau notai wadamu doko ragidai ki mu nu
eminiyamu nu ka pa tawa ragidai gwede mo eba katainugu
ki pokere mu ubumu nu waigubaniyamu. Ko gwedegwede
kuduba mu waina-piyamu da kawaya ki kaupana ki nana ka
Mamanuga God ubupu tawa ragidai nu winenibu.
29 E kwaewena ki pokaiya ka iyapana mo eba uburoto Ma-
manuga God yabareya e eya si tepapoto noda gongomuyagisi.
Pa mena.
30 Ko Mama-nuga God e wi tenibu Keriso Iyesu e naureya wi
nakanibu ki pokere karako ka Mamanuga God nu katainuga
negebu ki ka Keriso e mena. Keriso pokaiya ka e iyapana bagi
supasupai nu nidiyau. Keriso e mena pokaiya ka e tenibu e
eya nene nakanibu ade gwede umanibu dokodoko ki e Keriso
pokaiya rikapupu kewowena.
31 Ki pokere Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Iyapana
nima noda gongomuwagana wainapiyau ki ka e eya ba-
didi kwaewena ki nene eba noda gongomuyogono ko nu

Kaiwawonuga badidi e nene kwaewena ki pokaiya e noda gongomuyogono ka baganai.'

2

1 Kowaniyoma, karako nau niya sisiyani suwagani waina-pumuri; Nau naiya wi bamagau bausugubuwani makeya ki ka nau Mamanuga God e yonai wekewekei ki mibai kabuwasinibu ki yonai wi nidiyana ki nana ika bausugubuwani. Ko nau uburekeya dimasugekeya ki ka nau eba iyapana dimadimai yona nibadi kataimugu ragidai yona kwekwe wirawira tagamu ki mu maba suwegekeya. Pa mena.

2 Nau wi paunagau uburekeya ki nau nota yau mena notapekeya; 'Yona kudubi kwaki ki nau kamadani ko Iyesu Keriso e mena yonai ade e ripa korosi naureya powena ki mena sisiyai nau suwogoni.'

3 Nau inako notapekeya ki pokere nau wi bamagau bausugubuwani ki ka nau niya kasiyarani pa mena. Nau kudu wainapekeya didigurani mete wagawa.

4 Nau uburekeya dima-sugekeya ki ka eba nau naubo yonani bo nau naubo kataini pokaiya wi notaga wirawagana sumaigamana ki nana kwaesugekeya. Pa mena. Nau Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya dimasugekeya manako wi e kasiyarai kawaya ki matarawagawa empamawa.

5 Nau inako kwaesugekeya ki mibai ka nau nuwaneya wi sumaga Mamanuga God e kasiyarai matarawena emupu ki mena kawareya ukworono ko eba iyapana kaina mu kataimaga kawareya ukworono.

Mamanuga God e katai

6-7 Ko iyapana sumamaga bebeda maba irawawena ragidai ki mu bama-mugu ka nau katai badidi wadubuwani ki yonai mete dimasugakani umakani. Nau badidi kataisugubuwani ki ka eba waira yau e notai ko ki ka Mamanuga God e eya katai ki e kunuma waira yamanapupu makeya wekepupu yaba-dawa da karako ki yonai. Naiya ka waira yau e notai kawayawagawa yarawa ade waira yau kawakawai ragidai nota ki mena wadumupu doko kwaetagamawa. Ko karako ka nota ki e kasiyarai mareyawagau surau. Mama-nuga God e ebo katai wekewekei ki e ororeya mena nu nene winepupu tapu da nu ki pokaiya e taneya e mete idiwana ki nana, katai ki yonai ki nau karako dimasugakani umakani.

8 Waira yau kawakawai ragidai mu ka katai ki eba kataitagubu. Mu kataitagumpena ki ka mu eba ubumpena tanai wadubu matara apunai nu Kaiwawonuga ki ripa korosi naureya minimpena poyo.

9 Ko Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Mamanuga God e nota kwarikwarisi-piyamu ragidai ki mu
nene e badidi winepupu tapu,
ki ka iyapana mo naiya e yabere eba empupu,
ki ka iyapana mo naiya e wenagere eba wainapupu,
ade ki ka iyapana mo naiya e notai pokaiya eba bananapupu.’
10 Iyapana naiya badidi eba emupu bo wainamupu bo no-
tamupu ki ka Mama-nuga God karako e eya Keyai
pokaiya matarapupu nu kabuwanibu.
Gwedegwede kuduba ka e eya Keyai ki empiyau ade
matarapiyau. Mama-nuga God e eya nuwai notai wekewekei
ki e mete empiyau.
11 Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Nu iyapana
kaina ki nu kowanuguma mu nuwa-maga notamaga ki nu
eba empemei. Ridi bo apunu e rabineya badidi waina-piyau
ki ka e ebo keyai ki e mena kataiya. Ko ki maba, nu iyapana
kaina ki ka Mamanuga God e nuwai notai mo nu eba katai-
gibi. Mamanuga God e eya Keyai ki e mena ka Mamanuga
God e nuwai notai ki kataiwena.
12 Nau keyakeyai suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Nu
ka eba waira yau notai ki keyai wadimipi ko nu ka Mamanuga
God e eya Keyai nu bamanugu tono-pupu ki wadimipi nu
rabinanugu tondau. Ki pokere gwedegwede kuduba ki e nu
nene kwaewena puyo deni mena negebu ki ka e eya Keyai
pokaiya nu kabuwanibu kataigibi.
13 Ki pokere Mamanuga God e Keyai tagebu ragidai ki mu
bamamugu nu iyanuga yonai mibai matarapamana ki nana
ka nu eba waira yau katai ki yonai iwegemei ko Mamanuga
God e ebo Keyai nu badidi kabuwaniyau ki yonai nu makeya
makeya mena iwegemei.
14 Iyapana gwedewau mu rabinamugu Mamanuga God
e Keyai pa mena ki ka e Keyai badidi kabuwatamiyau ki
mibai mu eba wainapiyamu. Mamanuga God e Keyai ka
mu rabinamugu pa mena ki pokere mu badidi wainapiyamu
ki ka mu notababa tageyau. Nu iyanuga yonai mibai ki ka
Mamanuga God e Keyai ki e mena matarapiyau ki pokere
iyapana nima e rabineya Mamanuga God e Keyai pa mena ki
ka e babayagisi yona ki mibai eba wainapoto.
15 Iyapana nima e rabineya Mamanuga God e Keyai tondau
ki ka e Keyai ki pokaiya kataiyagisi da bagi ka bani kena ade
berokoi ka bani kena. Iyapana mo eba uburoto e wereyakau-
rapoto. Pa mena.
16 Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Iyapana nima Mamanuga God e notai kataiya? Ki pa mena.
Iyapana nima Mamanuga God siyoto kabukabuwa? Ki pa
mena.’

Mamanuga God e okai inako wagubu, ko wainapumuri; Nu
ka Keriso e eya notai wadimipi ragidai.

3

Mamanuga God e bigabigai kwaigemei ragidai

1 Kowaniyoma, iyapana gwedewau Mamanuga God e
Keyai mu rabina-mugu tondau mu bamamugu nau badidi
kabuwasugakani umakani ki wi bamagau nau inako eba
kabuwasugu-buwani mibai ka wi sumaga ka eba ragiragi-
wena. Wi ka munu wawayai maba idiwa. Wi notaga ka waira
yau notai notapiyamu ragidai ki mu nota-maga maba,
2 ki pokere munu wawayai amu mena kubamu ki maba nau
amu mena wi negeyekeya ko bani ragiragi wi eba negeyekeya
mibai ka wi bani ragiragi kupamana ki marai eba bauwena.
Karako ka wi bani ragiragi kupamana marai ki ororeya mena
bauwena,
3 ko wi watagau mena idiwu. Wi nuwaroro yo kira kasi-
wara kwaiwagamu ki ka wi iyaga iyapana waira yau notai
wadamu doko kwaetagamu ragidai ki mu iyamaga maba
wainapakani.
4 Wi dai iwagamu ke; ‘Nau ka apunu Poru e eweya kaya-
sugakani.’ Ade wi dai iwagamu ke; ‘Nau ka apunu Aporosi
e eweya kayasugakani. Wi inako iwagamu ki ka wi waira
yau notai wadamu doko kwaetagamu ragidai ki mu maba
kwaiwagamu wainapakani.
5 Wainapumuri; Apunu Aporosi, e ka nima? Ade nau Poru
ka nima? Nau nidiyani wainapumuri; Nu ka Kaiwawo-nuga
nu upinuga winepupu negebu ki makeya makeya e bigabigai
kwaigemei ragidai. Nu e bigabigai kwaigemeya ki pokaiya ka
wi e sumamupu.
6 Nau momai upuwani ade apunu Aporosi e nau ewaneya
bauwena kokora ki awana sipiyawa ko Mamanuga God e
kasiyarai pokaiya ka kokora ki rabineya bani wenatagubu
mibai kipu.
7 Momai urau apunai ade awana sipiyau apunai ki mu
ka asusu. Ko nima kwaewagau pokaiya bani mibai kirau
e ka eba asusu. Ki ka nu Mamanuga God e ebo mena ki
kwaewagau.
8 Mamanuga God e yabuiya ka momai urau apunai ade
awana sipiyau apunai ki mu ka ebo ebo. Mu upi badidi
kwaetagamu ki denai ka e uburoto mu puyomaga makeya
makeya tageni.
9 Nu ka e nene ewapuru dibimipi upigemei ragidai ko wi ka
e kokorai.

Ade nau keyakeyai mosi suwagani ka yau kena; Wi ka
Mamanuga God e tawai.
10 Mamanuga God puyo tegebu ki pokaiya ka nau tawa ki
bebedai nunupuwani. Nau bebeda ki asusu eba nunupuwani
ko tawa wadamu katai-mugu ragidai badidi kwaetagamu ki
maba nau tawa bagipuwani. Iyapana dai ki nau ewaneya
bautagubu bebeda nunupuwani ki kawareya tawa wadamu.
Ko wi eyaka eyaka tawa badidi maba wadamana ki wi
naigida mena empiyoi were kwaiwogoi.
11 Mamanuga God e ororeya mena Iyesu Keriso winepupu
wowo bebedai maba kaupupu ki pokere iyapana mo eba
baiyagisi wowo bebedai kudubai mosi kaupoto.
12 Iyapana dai ka bowa yamayamapiyau bo bowa bagibagi
ebo ebo bebeda ki kawareya tawa wadamu ko iyapana dai ka
tawa ki ripa yo wiwirowa yo gwadagara pokaiya wadamu.
13 Nu eyaka eyaka upi supasupai kwaigemei bo upi kwaige-
mei siyasiya ki nu aita ewa Keriso e marai baiyagisi ki
makeya mibai matarayagisi empamu. Mara ki makeya ka
mata nonarai nu eyaka eyaka upinuga uroto manako mata
ki pokaiya ka nu upinuga bagi bo eba bagi ki nu yabunugere
empamu.
14 Iyapana nima bebeda kawareya tawa wadubu ki mata
urabu ko eba urabu rerewara ki ka iyapana ki denai puyo
bagi mo yadini.
15 Ko iyapana nima tawa wadubu ki mata urabu rerewara
ki ka e puyo mo eba yadini ade e upi badidi kwaewagawa
ki kuduba gogayagisi. Ko e eya ka eba gogayagisi ko e
iyapana mata urana kwaewagawa wadumupu paere ki maba
pa tondono.
16 Wi wiga ka Mamanuga God e tawai bagi kawaya ade
Mamanuga God e eya Keyai wi rabinagau tondau, ko ki wi
wainapiyamu bo pa mena?
17 Iyapana nima Mamanuga God e tawai ki giripono ki ka
Mamanuga God denai e mete giripoto. Mamanuga God e
tawai ki ka e eya nene mena, ko ade wainapumuri; E tawai
ki mibai ka wiyo.
18 Ki pokere naigida mena kwaiwogoi kwaenda wi wiga
kerapu wadewade-iwagi. Nima mo wi paunagau wainapiyau
da e waira yau katai nibadi naigida mena kataiwena wetawe-
tara ki ka e kwarisi-yagisi ‘notababa’ apunai maba tondono
da ki pokaiya ka e katai mibai katai-yagisi.
19 Waira yau katai wadamu doko ragidai badidi
wainapiyamu da ki ka katai kawaya, katai ki ka Mamanuga
God e yabuiya ki ka notababa e katai. E okai mosi wagubu
ke; ‘Iyapana gwedewau mu mubo kataimaga pokaiya yabara

kawakawaratagamu idiwu mu kataimaga ki pokaiya ka
Mamanuga God mu muga tapitamini.'
20 Ade e okai mosi wagubu ke; 'Nu Kaiwawonuga e kataiya
da waira yau notai notapiyamu ragidai ki mu kataimaga ka
mugu.'
21 Ki pokere kowaniyoma; Iyapana kaina mu simaga ki
wi eba tepapumuri bo yabara kawakawaraiwagi. Waina-
pumuri, gwedegwede kuduba ka wi nene;
22 nau Poru ka wi nene, apunu Aporosi ka wi nene, ade
apunu Pita ka mete wi nene. Waira kuduba ka wi nene, iya
kuduba ka wi nene, po ka wi nene, ade mara karako ade mara
ewa ki kuduba mete wi nene.
23 Ko wi wiga ka Keriso e nene ade Keriso e ka Mamanuga
God e nene.

4

Keriso e tonotapu ragidai

1 Wi nu eminiyoi ki nau nuwaneya wi notaga inako yogono
ke; 'Mu kuduba ka Keriso e bigabigaiyoma. Mamanuga God
e katai mibai naiya wekepupu ki e mu idamugu tapu da mu
katai ki matarapamana ki nana.'
2 Ko wainapumuri; Iyapana gwedewau bigabiga upi inako
kwaetogomono ki mu kawaimaga badidi yagisi ki mu eba
paerepomoto ko makeya makeya mena kwaetogomono.
3 Wi nau nene badidi wainapiyamu? Nau bigabiga upi
ki naigida mena kwaesugakani bo pa mena? Nau nidiyani
wainapumuri; Wi bo iyapana dai ki ubumuri waira yau notai
pokaiya nau upini nene pari wirawirasinimuri ki ka nau wi
yonaga ki eba wainapani. Ade nau niya badidi sidisugani ki
nau mete eba wainapani.
4 Nau niya rabinaneya sidiyau kabuwa-siniyau da nau
paere mo eba kwaesugu-buwani, ko nau eba suwagani ke;
'Nau ka supasupai.' Nau inako eba suwagani mibai ka nu
Kaiwawonuga e mena aita ewa uburoto e idai gurai nau
naurineya ugwadisiniyoto ragiragi, yagisi ke; 'Kau supasupai
kwaenugeya', bo yagisi ke; 'Kau paerepiyeya.'
5 Paerepemei bo eba paerepemei ki matarapana marai
wine-pupu tapu ki karako eba bauwagana kena ki pokere
nawanaiwogoi ko iyapana bagi bo berokoi ki wi karako
mu eba tadeyoi. Nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi
makeya ki ka e mena uburoto nu eyaka eyaka nu rabinanugu
badidi notapemei wekepemei ki matarapoto ade nu eyaka
eyaka badidi kwaigibi ki kerarai e mete matarapoto. Mara
ki makeya ka Mamanuga God nu kuduba eminiyoto manako
nu badidi kwaigemeya kebomeya ki pokaiya ka e makeya
makeya nu mamamanuga yagisi.

6 Kowaniyoma, wi bagiga nene ka nau keyakeyai apunu
Aporosi mete kina nu naurinugu suwegekeya. Wi keyakeyai
ki mibai wainapumuri ki ka iyapana oka mo tamupu ki mibai
wi mete wainapu-muri. Mu oka yau okamupu, tagubu ke; 'Wi
gora paupui ki makeya mena kwaiwagi.' Ki pokere wi wibo
notaga pokaiya eba iyapana mosi e si esida tepapumuri ade
eba iyapana mosi e si erida kaupumuri.
7 Kau nima waina-piyei da kau ka esida ki kau badidi maba
katainugibi da kau ka esida ko kau kowagiyoma mu ka erida?
Gwede-gwede kuduba kau bamageya ki Mama-nuga God kau
negebu bo pa mena? Nau nidiyani wainapi; Gwedegwede
kuduba kau bamageya ki ka Mamanuga God kau puyo pa
negebu ki pokere kau gwede nana noda gongomunugei?

8 Wi bani wainapiyamu da wi bamagau ka baganai.
Wi bani waina-piyamu da wi keyaiga puyoi kuduba ka
wi bamagau posiwena. Wi bani waina-piyamu da wi
ororeya mena kawakawa-igubu ko nu ka pa mena. Ka-
pore. Nau nidiyani wainapumuri; Nau nuwaneya po wi
mibai kawakawaigumpena da nu yo wi ewapuru mena
kawakawaigumpena.

9 Nau nota yau wainapakani; Wata siyarai ka Mamanuga
God e tononibu ragidai nu negebu. Iyapana ubumu
berokoi kwaetagamu ragidai tetamiyamu iyapana kuduba
yabumugu namu-tamiyamu ki maba ka nu mete kina in-
ako kunuma aneyai ade iyapana kuduba mu paunamugu
ubumei da mu nu eminimana waigubanimana ki nana.
10 Keriso e nene ka iyapana ubumu notababa ragidai nu
nidiyamu, ko kataina, wi ka bani Keriso pokaiya katai nibadi
kataigubu ragidai. Nu kasiyara-nuga ka pa mena, ko kataina,
wi ka bani kasiyara ragidai. Iyapana nu sinuga kaupiyamu,
ko kataina, wi siga ki mu bani esida tepapiyamu.
11 Naiya mena kebomeya da karako ka nu mibi wetei
awana gobanuga wagau iwei. Nu ka yopeyopei ade nu
gwedegwedenuga ka tegetegerei. Iyapana nu nuniyamu ade
siwakekeniyamu tawa tawa igida yauda asusu ukwepemei
iwei.
12 Nu nubo idanuga kasiyarawagau ade muya nunumei ki
pokaiya ka nu kupemei iwei. Iyapana nu kowaga nidiyamu
bo kiraniyamu ki ka nu denai mu eba kiratamemei ko nu
ubumei mu wadi-tamemei bagi. Iyapana nu giriniyamu
pasuniyamu ki ka nu eba taganugere wiraigemei ko nu bita
makari ki kobaiya teteigemei.
13 Iyapana nu wereyakaura-niyamu ki denai nu yona bagi
mena mu tademei. Nu naiya mena kebomeya da karako ka
iyapana yabumugu ki ka mu mugu yo kokowai nu nidiyamu.

14 Nau yona yau wi bamagau oka-pakani ki ka nau eba
wi midimama negeyana ki nana okapakani. Wi ka nau
mununiyoma mibai. Nau nuwaneya po wiyo ki pokere wi
notaga wadana papara da wi kataigamana ki nana ka nau
oka yau okapakani.
15 Wi iyaga Keriso e naureya idiwu ki ka wi rapaniyamu
ragidai ropani kawaya eba iyabapamana makai bani ika
mete kina. Baganai, ko wi mamaguma ka eba ropani
ko nau niya mena. Keriso Iyesu e yonai bagi kawaya ki
nau wadubuwani yabiri wi bamagau bausugubuwani ni-
dibuwani ki pokere wi mamaga mibai ka nau.
16 Nau suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Nau wi
bamagau badidi suwegekeya bo kwae-sugekeya ki maba wi
mete inako iwogoi kwaiwogoi.
17 Wi inako kwaigamana ki nana ka nau nuwaneya po
gubagani Simosi wi bamagau tonopakani. Nu Kaiwawonuga
badidi wagubu ki mo e eba kamadubu ko makeya makeya
kwaewagau. E wi bamagau baiyagisi ki ka nau iyani Keriso
naureya badidi maba tondekeya emisinimawa ki e wi we-
naguga ade yadini papara wi kabuwaniyoto. Nu badidi maba
inako idiwana yonai ki nau uburakani nu sumanuga eyaka
mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana
tawana idiwu ki mu kabuwatamakani ade keyai mete mata-
rau kwaesugakani umakani.
18 Wi dai bani wainapiyamu da nau garugaru wi bamagau
eba bausugani ki pokere wi yabara kawakawaraiwagamu
idiwu.
19 Ko nu Kaiwawonuga e waina-piyau da baganai ki ka nau
waunitau ika bausugani manako iyapana gwedewau yabara
kawakawaratagamu idiwu ki mu emitamani. Mu yona mena
tagamu bo mibai mete kwaetagamu ki nau mu kasiyaramaga
empani,
20 mibai ka iyapana gwedewau Mamanuga God e gari
rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana wainapiyamu
ki ka mu eba pa yona mena togomono ko e kasiyarai pokaiya
mibai mete kwae-togomono.
21 Nau manuniyani; Nau wi bamagau ika bausugani ki
wi nuwagau badidi wainapiyamu? Nau auda pokaiya wi
wadiniyani supasupa bo nota kwarikwarisi ki notai pokaiya
giyansu mena wi wade supasupaniyani?

5

Apunu mosi e kabarai mete iwa

1 Mibai, nau yona wainapuwani da wi paunagau ka iya-
pana mosi taku maba kwaewagau. E midimama berai

kwaewagawa ka berokoi kawaya esida. Mamanuga God eba
kataimugu ragidai ki mu inako mete eba kwaetagamu. Wi
sisiyaga wainapuwani ka yau kena; Apunu mosi wi pauna-
gau ubupu e eya kabarai mete ukwapamawa.
2 Wi gwede pokaiya noda gongomuiwagamu? Wi ra-
binaga makariwagubena nuwaboya-igumpena ade apunu
bera berokoi wi paunagau inako kwaewena ki wi e baiy-
onompena da e kayawagubena.
3 Kwakwarepu pokaiya ka nau niya uwama kawaya
yewena ko nau keyaini pokaiya ka nau ika wi mete kina.
Nau gwe wi bamagau ika tondakani maba ki ka nau nu
Kaiwawonuga Iyesu e kasiyarai pokaiya nau idani gurai
bigi kwaewena apunai ki e naureya ororeya mena ug-
wadubuwani ragiragi kewo-wena,
4 ki pokere nau nuwaneya wi yau mena kwaiwagi; Wi
ubumuri nu Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya dibipumuri
ki ka nau notani pokaiya wi mete ika dibipamu manako nu
Kaiwawo-nuga Iyesu e kasiyarai ika mete kina,
5 ki kasiyarai pokaiya ka wi bigi kwae-wena apunai ki
wadumuri e midi kwakwarepui Berokoi Apunai Seitani e idai
rabineya tamuri da e giripoto. Wi inako kwaiwagi ki ka nu
Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka e apunu
ki e keyai ade iyapoto.

6 Wi noda gongomuiwagamu ka eba baganai. Iyapana
tagamu ki wi kataigau. Mu tagamu ke; ‘Parawa kawayawa-
gana muramurai ‘yisti’ ki marai munta dai mena parawa
mete wirapumuri ki ka bani ki kawayayagisi.’
7 Nau nidiyani wainapumuri; Kawayawagana mura-murai
oragai wi paunagau uburau ki wi wadumuri kwenupumuri
da bigi wi pasinibu ki kewoyagisi. Wi inako kwaiwagi
ki ka wi bani buredi waunai ‘yisti’ pa mena ki maba iya-
pana waunai ubumuri. Nau kataineya da Mamanuga God
wi ororeya mena iyapana waunai bagi kawaya inako ya-
mananibu, mibai ka nu poraganuga kawaya ‘Raurunibu Por-
agai’ ki e Keriso pokaiya kwaewena kewowena. Nau yonani
suwagubuwani yau ka waigugu ko ki mibai ka yau kena;
Keriso e ka ororeya mena nu ‘Raurunibu Poragai’ ki papai
sipi munai maba e eya iyai puyo tapu powena.
8 Ki pokere nu poraga ki mibi mamamai poragaiga-
mana ki nana ka nu biginuga ade nu beranuga oragai ebo
ebo ki parawa kawayawagana muramurai oragai maba nu
taganugu isiyapamu manako bani buredi waunai ‘yisti’ pa
mena ki mena kupamu. Bani buredi waunai ki ka nu iyanuga
waunai bigi pa mena ade gwede mibai kuduba ki keyakeyai.

9 Nau okani naiya wi bamagau tonopuwani ki rabineya

ka nau iyapana taku maba asusu igida yauda kwae-tagamu
iwu ragidai ki wi mu kamadi-tamana mete eba dibipamana
idiwana ki nana suwagubuwani.
10 Nau yona ki suwagubuwani ki ka nau eba iyapana Ma-
manuga God e yonai eba kataimugu ragidai ki mu kamadita-
mana ki nana suwagubuwani. Mamanuga God e yonai eba
kataimugu ragidai ropani kawaya ka taku maba asusu igida
yauda kwae-tagamu bo kapoitagamu bo kuwa-tagamu ade
daisusu bo momorapa bo dai mete kina inako mu bamamugu
buburitagamu. Wi iyapana ki kamadi-tamana suwagubena
ki ka wi tawana bani kaigumpena mibai ka tawana tawana
waira yau kawareya ka iyapana bera inako kwaetagamu
ragidai ropani kawaya idiwu.
11 Ko nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Iyapana
mosi wi bamagau baiyagisi, yagisi ke, ‘Nau ka wi mete
sumanuga eyaka mena’, e inako yagisi ko ade kayayagisi taku
maba asusu igida yauda kwaeyogono umono bo kapoiyo-
gono bo daisusu bo momorapa bo dai mete inako bama-
mugu buburiyogono bo yanuweyogono bo kuwayogono bo
awana suwakarai kuborono da e yabarai babayogono, e
inako kwaeyogono ki ka wi deni mena e kamadumuri ade e
mete eba dibipumuri ewapuru kupeiwogoi. Pa mena.
12-13 Mamanuga God e gari tagaiya idiwu ragidai ki mu
naurimugu ka nau idani gurai eba ugwaditamakani ragiragi.
Mamanuga God e eya mena aita ewa ki kwaeyagisi. Ko wi
sumaga eyaka mena Mamanuga God nene mete dibipiyamu
ragidai ki mu wi naigida mena emita-muri wade supasupata-
muri, mibai ka oka mosi wagubu ke; ‘Ridi bo apunu mosi
wi paunagau bigi inako kwae-yogono ki ka wi deni mena e
koritapumuri baiyagisi kayayagisi.’

6

1 Iyesu sumapiyamu ragidai wi paunagau kira kasiwara
wenawagau ki ka wi gwede nana ubumuri Mama-nuga God
eba kataimugu ragidai ki wi wade supasupanimana ki nana
mu bamamugu kaiwagamu? Ki ka eba supasupai. Wi
kowaguma Iyesu suma-piyamu ragidai bamamugu kaiga-
mana da mu wi wade supasupanimana ki nana ka baganai.
2 Nau suwagubuwani ki wi wainapiyamu bo pa mena?
Mara ewa baiyagisi da Mamanuga God uburoto kunuma
waira kuduba tetamini dibitamini ki makeya ka nu Iyesu
suma-pemei ragidai ubumamu nu idanuga gurai iyapana
kuduba mu naurimugu ugwaditamamu ragiragi ade wade
supasupatamamu. Nu aita ewa upi ki yodomu ki pokere
karako ka wi gwede nana paere maimerei munta wi pauna-
gau ki wi wiga eba wade supasupa-piyamu?

3 Mara ewa baiyagisi da nu ubumamu nu idanuga gurai
aneya kunumau idiwu ki mu naurimugu ugwaditamamu
ragiragi. Nu upi ki kwaigamu ki ka gwede mosi ragiragi
kawaya ko nu karako yewe wairau paere maimerei munta
nu paunanugu wenawagau ki wade supasupamana ki ka
eba ragiragi. Nau suwagubuwani ki wi wainapiyamu bo pa
mena?
4 Kira kasiwara bo gwede mosi inako wi paunagau we-
nawagau ki wi waina-piyamu da iyapana sumamaga eba wi
mete eyaka mena ragidai baitagisi wi wade supasupanimoto
ki ka baganai bo?
5 Wi midimama wadiniyana ki nana ka nau yona yau suwa-
gakani; Wade supasupaniyana apunai mosi wi paunagau
bani pa mena ki pokere wi inako kwaiwagamu bo?
6 Ena, ki bani pa mena wainapakani. Wi bani waina-
piyamu da Iyesu sumapiyau apunai mosi uburoto e eya
waretai yadini Mamanuga God eba kataimugu ragidai mu
idamaga rabineya taroto da mu ubumoto e wade supasupa-
pomoto ki ka baganai. Ko ki ka eba baganai.
7 Wi kowaguma mete iyapana bama-mugu kaiwagamu da
mu wi paerega ki wade supasupapomoto ki ka wi paere-
piyamu kawaya daganani. Wi wiga iyaga ki wi kaupiyamu.
Wi supasupai badidi maba kwaiwagamana ki nau karako
wi kabuwaniyani; Wi paunagau iyapana mosi uburoto e
waretai giripoto manako e waretai ki gwawai gwede mo eba
kwaeyagisi ki ka bagi kawaya. Ade wi paunagau iyapana
mosi uburoto e waretai e gwedegwedei mo kuwayagisi man-
ako e waretai ki denai gwede mo eba yagisi ki ka mete bagi
kawaya.
8 Ko wi inako eba kwaiwagamu. Wi deni deni kira
kasiwaraiwagamu ade deni deni kuwa kasiwaraiwagamu
idiwu. Wi eba pakasi ragidai mete inako kwaiwagamu ko
wi sumaga eyaka mena ragidai ki mu mete deni deni inako
kwaiwagamu.
9 Wi kataigau bo pa mena? Iyapana berokoi kwaeto-
gomono ki ka mu Mama-nuga God e gari rabineya eba kai-
woto idiwono, ki pokere wi wiga eba kerapu wadewadei-
wagi. Iyapana gwedewau taku maba igida yauda asusu
iwu bo didiwa asusu ukwapamu bo daisusu bo momorapa
ade dai mete inako mu bamamugu buburitagamu bo rauru
kawakawara kasiwaratagamu bo apunu mosi uburoto e ebo
waretai apunu uworoto mete iwono bo ade ridi mosi uburoto
e ebo waretai ridi uworoto mete iwono,
10 bo iyapana gwedewau kapoi-tagamu idiwu bo awana
suwakarai kubamu yabaramaga babawagau iwu bo kowa-
muguma yanuwetamiyamu iwu bo kuwatagamu iwu bo

kuwatagamu ki taububarai ubumu bo, iyapana inako kwaetagamu ki ka mu Mamanuga God e gari rabineya eba kaiwoto idiwono. Pa mena.

11 Naiya ka wi dai inako mete kwaiwagamawa iwa ko karako ka Mamanuga God wi bigiga ki kuduba surupu wi tagagau kwenupupu manako e eya nene wi nakanibu. Nu Kaiwawo-nuga Iyesu Keriso e si pokaiya ade Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya ka wi karako Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwu.

Nu midinuga kwakwarepunuga ka Mamanuga God e nene.

12 Iyapana mosi bani yagisi ke; 'Gwede mosi nau eba bodasiniyau ki pokere nau badidi kwaesugana waina-pakani ki nau kwaesugoni.' Ena, ko nau denai suwagani ke; 'Gwedegwede kuduba ka bani baganai ko ki dai mena ka nu midinuga kwakwarepunuga ade nu nuwanuga notanuga togipiyau kasiyara kweyau.' Kataina, nau mete bani suwagani ke; 'Nau badidi kwaesugana wainapakani ki nau kwaesugoni.' Ko gwede mosi inako nau iyani rabineya kawayayagisi da nau ki mena niniyaponi kwaesugana wainaponi ki ka nau ki kuduba kamadani ko eba kwaesugani.

13 Iyapana mosi bani yagisi ke; 'Mamanuga God bani ebo ebo yamana-pupu da nu romodonuga nene, ade nu romodonuga ki e yamanapupu da bani nene.' Ena, ko nau denai suwagani ke; 'Mara baiyagisi da Mamanuga God e yagisi manako bani kuduba ade nu romodonuga mete kina ki ewapuru gogatagisi.' Mamanuga God nu midinuga kwakwarepunuga yamanapupu da nu Kaiwawonuga e upi kwaigamana ki nana ko eba nu ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu kwaetagamu iwu ki mu maba kwaigamana ki nana. Nu midinuga kwakwarepunuga ka nu Kaiwawonuga e nene ade nu Kaiwawo-nuga ki e uburau nu midinuga kwakwarepunuga kasiyara kweyau.

14 Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya ka e nu Kaiwawonuga iyapupu kipu ubupu manako ki maba ka e kasiyarai pokaiya nu mete iyaniyoto kimamu ubumamu.

15 Wi kataigubu wetawetara da wi Keriso e naureya idiwu ki pokere wi midiga kwakwarepuga ki karako Keriso e eya midi kwakwarepui mete dibipupu eyaka mena. Keriso e midi kwakwarepui mete dibipupu eyaka mena apunai ki mosi kayayagisi ridi yawata kawa-kawareya umau ki ridai mete kwa-kwarepumaga ewapuru dibipomoto ki wi wainapiyamu da ki ka baganai bo? Akae, ki ka eba baganai.

16 Apunu mosi ridi yawata kawakawareya umau ki mete iwono ki ka e eya midi kwakwarepui ridi ki mete dibipupu. Nau suwagu-buwani ki wi wainapiyamu bo pa mena?

Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Ridi yo apunu mu
kwakwarepu-maga dibimupu ki ka mu eyakamena-tagubu.’
17 Wainapumuri; Iyapana nima e eya iyai nu Kaiwawonuga
kwebu ade e naureya tondau ki e nuwai notai ade e keyai ki
ka nu Kaiwawonuga mete ewapuru eyakamenatagubu.
18 Ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu iwu ki berai
wi deni mena kamadumuri tagararapumuri. Nu berokoi
ebo ebo kwaigemei ki kuduba ka bigi ko bigi ki dai ka nu
midinuga kwakwarepunuga bigi eba pasipiyau. Ko iyapana
nima taku maba igida yauda kwaewagau ki ka e midi kwak-
warepui nidapiyau ki pokere e eya midi kwa-kwarepui ki
giripiyau bigi kweyau.
19 Wi midiga kwakwarepuga ka Mama-nuga God e Keyai
negebu wi rabinagau tondau ki e tawai, ko ki wi waina-
piyamu bo? Wi midiga kwakwarepuga ka eba wi wibo nene
ko Mamanuga God e nene.
20 Mamanuga God e wi teniyana e eya nene nakaniyana
ki nana ka e wi deniga kawaya daganani tapu ki pokere
wi midiga kwakwarepuga eba giripiyoi ko naigida mena
kwayubapiyoi da Mamanuga God e si wi pokagere
kawayayagisi.

7

Mibai anikai mu yonamaga

1 Kowaniyoma, wi oka pokaiya nau manusinimupu ki de-
nai nau karako okapakani yau kena;
Apunu ridi eba uworoto ko pa tondono ki ka bagi kawaya.
2 Ko waira yau notai kawayawena kayawena da onowa yo
yaraga didiwa ukwapamu ade ridi yo apunu taku maba igida
yauda asusu iwu ki pokere nota ki wi kerapugu eba wadana
ki nana ka nau nuwaneya yaraga eyaka eyaka kuduba ridi
tauwomoto ade onowa eyaka eyaka kuduba apunu tauwom-
oto.
3-4 Apunu e midi kwakwarepui ka eba e ebo nene ko e
wainai e nene mete kina, ki pokere e wainai nobomoi nene
kwaeyagisi ki ka e midi kwakwarepui eba gwandagipoto.
Ade ridi e midi kwakwarepui ka eba e ebo nene ko e nobomoi
e nene mete kina, ki pokere e nobomoi wainai nene kwaeyag-
isi ki ka e midai eba gwandagi-poto.
5 Waina nobomo ewapuru mena ukwopomono ko eba midi
ragiragitogo-mono. Mu nuwamugu mara dai mu mubo pa
idiwana Mamanuga God bameya guriguritagamana ki nana
wainapiyamu ki ka mu naiya ewapuru tagisi mibipomoto
were ewa mara dai mu mubo mubo inako idiwono. Ko
guriguri marai tagubu mibimupu ki kewoyagisi eweya ki ka
mu garugaru mena ade dibipomoto ewapuru ukwo-pomono

kwaenda Berokoi Apunai Seitani baiyagisi mu kerapumugu yadini. Wi ka iyapana kaina notaga eba pakarawena ki pokere waina nobomo rowarowa kawaya mubo mubo eba idiwono.

6 Nau yona yau suwagubuwani ki nau eba ninekenekenibuwani da wi kuduba anikaigamana ki nana suwagu-buwani ko nau suwagakani da wi nuwagau anikaiwagi ki ka baganai.

7 Nau nuwaneya ka wi kuduba nau maba idimpena ko Mamanuga God nu eyaka eyaka puyo ebo ebo negeyau. Apunu mosi ki e nau puyoni maba kwebu ade mosi ka e puyo kudubai mo kwebu.

8 Karako ka nau onowa yaraga ade koboro wi yonaga suwagani; Nau eba anikasugubuwani ko pa tondakani ki maba wi mete inako pa idiwoi ki ka bagi kawaya wainapakani.

9 Ko apunu, kau notagi ridi kawareya ukwarau, ade ridi, kau notagi apunu kawareya ukwarau, ki ka baganai, wi anikaiwagi. Wi eba anikaiwagi ko pa idiwoi manako wi midiga kwakwarepuga poisiyasiyai wainapiyamu ki tainiiyono da wi paerepumuri bigi kwaiwagi ki ka eba baganai.

10 Karako ka nau mibai anikai wi yonaga suwagani. Yona yau ka eba nau naubo yonani ko ki ka nu Kaiwawonuga e eya yonai nau wi nidiyakani yau kena; Ridi, wi wibo nobomoguma eba ragita-muri.

11 Ko kau nima nobomogi ragipipi ki kau pa tondowa ko apunu mo eba uwari. Kau apunu nene wainapiyei ki kau nobomogi oragai ki e bameya ade baunuwagi manako ewapuru idiwoi. Ade apunu, wi wibo wainaguma eba ragitamuri ade anika eba memuri puru.

12 Karako wi dai ki wi yonaga nau suwagani wainapumuri. (Yau ka nau Poru naubo wainapakani ki suwagakani ko eba nu Kaiwawonuga nau kabuwa-sinibu were suwagakani.) Apunu mosi Keriso sumapiyau ko e wainai Keriso eba sumapiyau ko e nuwaiya e nobomoi mete ewapuru idiwana wainapiyau, ki ka apunu ki anika eba meyoto puru.

13 Ki maba, ridi mosi Keriso sumapiyau ko e nobomoi Keriso eba sumapiyau ko e nuwaiya e wainai mete ewapuru idiwana wainapiyau, ki ka ridi ki anika eba meyoto puru.

14 Apunu mosi Keriso eba sumapiyau ki ka e wainai mete midimaga kwakwarepumaga eyaka mena ki pokaiya ka apunu ki mete kina Mamanuga God nene. Ade ridi mosi Keriso eba sumapiyau ki ka e nobomoi Keriso sumapiyau ki e mete midimaga kwakwarepumaga eyaka mena da ki pokaiya ka ridi ki mete kina Mamanuga God nene. Mu ewapuru Mamanuga God nene inako eba idimpibena ki ka mu munumuguma Mamanuga God e gari tagaiya bigibigi

idimpibena. Ko nu katainugu da mu munumuguma ka Mamanuga God e nene idiwu.

15 Ko Keriso eba sumapiyau apunai bo ridai e wainai bo e nobomoi Keriso sumapiyau ki ragipana kayawagana wainapiyau, ki ka baganai e kayayagisi. Mamanuga God nu nuwabagi rabineya idiwana ki nana wagubu ki pokere ragiwagana kayawagana apunai bo ridai ki e wainai bo e nobomoi Keriso sumapiyau ki ka mu anikatagubu ki ragi kasiwaratagamana ki eba basaratagisi ko taburuba meyomoto puru.

16 Keriso sumapiyei ridai, kau nobomogi Keriso eba sumapiyau kau pokagere e notai wirawagana sumawagana ki kau eba kataigeya. Ade Keriso sumapiyei apunai, kau wainagi Keriso eba sumapiyau kau pokagere e notai wirawagana suma-wagana ki kau mete eba kataigeya.

17 Mamanuga God nu eyaka eyaka winenibu makeya badidi maba idiweya ki maba nu idiwomu ade nu Kaiwawonuga puyo nu eyaka eyaka negebu ki pokaiya ka nu makeya makeya idiwomu yamomu. Nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki mu bamamugu ka nau yona ki mu kabuwatamakani umakani.

18 Diyu apunai mosi e kwa-kwarepui wakamupu ki Mamanuga God ubupu e nene wagubu manako e karako Iyesu sumapiyau, ki ka eba e uburoto e kwakwarepui wakamupu ki ade sunara-pana yawatai kwaenepono. Pa mena. Ade ki maba, iyapana mosi e kwakware-pui eba wakamupu ki Mamanuga God ubupu e nene wagubu manako e karako Iyesu sumapiyau, ki ka eba e kwakware-pui wakapamana ki nene wainapono nisi kandono.

19 Kwakwarepunuga wakamupu bo eba wakamupu ki ka eba gwede kawaya mosi ko nu Mamanuga God e umunui yodomu makeya makeya kwaigomu ki mena ka gwede mosi kawaya esida.

20 Nu eyaka eyaka badidi maba idiweya da Mamanuga God nu nene wagubu ki maba nu karako mete inako idiwomu yamomu.

21 Kau nima iyapana mo kobaiya tondeya e bigabigai kwaenugeya ki makeya Mamanuga God kau nene wagubu, ki ka baganai, kau ki nene eba wainapiyowa ko bigabiga upi ki kwaenugowa. Ko kau kawaigi yagisi ke; ‘Kau kayanuwagi kau kaubo nuwageya ki kwaenugowa umowa,’ e inako yagisi ki kau kayanuwagi.

22 Wainapumuri, iyapana nima bigabiga upi kwaewagawa da nu Kaiwawonuga e nene wagubu ki ka gwede e umapu dokodoko ki nu Kaiwawonuga pokaiya rikawena da e karako

nu Kaiwawonuga e nene mena tondau. Ade iyapana nima naiya e ebo nuwaiya umawa wadawa da Keriso e nene wagubu ki ka e karako Keriso e naureya tondau ki pokere eba e ebo nuwaiya ki kwaeyogono ko e uburoto Keriso e bigabigai mena kwaeyogono tondono.

23 Wi Mamanuga God nene idiwana ki nana ka e wi deniga kawaya daganani tapu kewowena ki pokere wi ubumuri e bigabigai mena kwaiwagi ko eba iyapana kaina wi umanimoto dokodoko da wi mu mena bigabigamaga kwaiwagi.

24 Kowa-niyoma, nau nidiyani wainapumuri; Wi karako Mamanuga God mete ida wadewadeigubu e mete idiwu ki pokere e wi nene eba wagubu makeya upi badidi maba kwaiwagamawa idiwa ki wi karako inako mete kwaiwogoi yamoi.

25 Karako ka nau iyapana eba anikaigubu ko pa idiwu ragidai wi yonaga suwagani. Yona yau ka eba Keriso nau kabuwasinibu makeya suwagakani ko Mamanuga God e nau nuwanuwasinibu ade nau wadisinibu bagi ki pokere nau notani pokaiya badidi suwagani ki wi karako wainapu-muri mibipumuri. Nau naubo nota-pakani ka yau kena;

26 Karako ka nu nuwaboya makari marai ki kerarai birikamipi yamei ki pokere wi eba anikaiwagi ko pa idiwoi ki ka bagi kawaya wainapakani.

27 Wi gwedewau anikaigubu ki ka baganai, wi anika eba memuri puru. Ko wi eba anikaigubu ki ka wi ridi uwamana nene nisi eba kandoi.

28 Ko apunu nima anikawena ki e notai eba yagisi ke; ‘Nau paerepuwani.’ Ade onowa anikawena ki e notai mete eba yagisi ke; ‘Nau paerepuwani.’ Pa mena. Ko anikatagubu ragidai, yewe wairau ka mu upi bisi kawaya ebo ebo kawarapomono ki pokere wi bita ki eba bananapamana ki nana ka nau yona yau suwagubuwani.

29 Kowaniyoma, nau nidiyakani ki mibai ka yau kena; Mara rogobiwena ki pokere iyapana mibai anikai ki ka wi iyapana eba anikatagubu ragidai ki mu notamaga maba notapiyoi idiwoi.

30 Ade wi gwedewau apena meyamu ki ka wi kiyabuga iyapana yadi eba wadamu ki mu kiyabumaga maba idiwoi. Wi gwaita wadamu ki ka wi kiyabuga iyapana gwaita eba wadamu ki mu kiyabumaga maba idiwoi. Wi gwedewau waira yau gwedegwedei dai gimaraigubu ki ka baganai, ko wi eba gimaraigubu maba idiwoi,

31 ade wi gwedewau kemora nawaru waira yau gwedegwedei ki mena upiwagamu idiwu ki ka baganai, ko wi eba upiwagamu ragidai ki mu maba mete idiwoi, mibai ka waira

yau e gwedegwedei mete kina karako empemei ki kuduba
waunitau gogatagisi.

32 Nau yona nidiyakani yau mibai ka nau eba nuwaneya wi
notaga waira yau upi ebo ebo ki kawareya ukworono. Apunu
nima eba anikawena ko pa tondau ki e nuwai notai ka nu
Kaiwawo-nuga e upi kwaewagana ade e mamama-pana ki
mena notapono tondono.
33 Ko nima anikawena ki ka e wainai e rabinai badidi maba
wadana bagi ki nene notapono ade waira yau upi ebo ebo
mete kwaeyogono,
34 ki pokere e notai apeya daikere daikere e tainipiyau.
Ridi eba anikawena bo onowa bo koboro bo wakeyara ki ka
nu Kaiwawonuga e mena upi ki mu kwaetagamana waina-
piyamu ade mu midimaga kwakwarepu-maga ade mu nuwa-
maga notamaga kuduba ki mu deni mena e kweyamu. Ko ridi
nima e nobomoi mete kina ki ka e nobomoi e rabinai wadana
bagi ki nene e waira yau upi ebo ebo ki mete kwaeyogono.
35 Nau eba wi bodaniyana bo bita mo wi negeyana ki nana
yona yau suwagakani. Nau nuwaneya wi waitaniyana da wi
supasupai mena idiwana ki nana ade wi nuwaga notaga ade
wi iyaga kuduba ki deni mena nu Kaiwawonuga kweyamana
ki nana nidiyakani.

36 Onowa yaraga anikatagamana ki nana tonabatampu
mibimupu ko mu apeya gwaiyabatagubu kasiwara da mu
mubo mubo pa idiwana ki nana manako mu inako idi-
wono yamono da yaraga ki e nuwaiya ridi ki mete iwana
wainapono, ki ka e ridi ki eba giripana kudeya garugaru
mena uworoto. Mu anikatagisi ki ka mu eba paeremupu. Pa
mena.
37 Ko yaraga ki eba anikawagana ko pa tondana
wainapiyau ade e kwarisiwena e notai ridi ki mete iwana
eba waina-piyau, ki ka baganai e ridi ki eba uworoto. E inako
kwaeyagisi ki mete bagi kawaya.
38 Ki pokere apunu nima ridi uworoto ki ka baganai ko e
eba uworoto ki ka bagi kawaya.

39 Ridi mosi e nobomoi mete kina ki ka eba e nobomoi
ki ragipana waina-pono. Ko e nobomoi poyagisi ki ka e
ebo nuwaiya anikawagana wainapiyau ki ka baganai. Ko e
apunu pakasi mo eba uworoto ko Keriso sumapiyau apunai
mosi uworoto.
40 Ko nau waina-pakani da e eba anikayagisi ko pa koboro
tondono ki ka e mamama kawaya esida wainapono. Nau
yona yau nau naubo notani pokaiya suwagubuwani, ko
wainapumuri; Mamanuga God e Keyai nau rabinaneya mete
tondau.

8

Yadau umamu buburitagamu ki kabuwai

1 Nau karako daisusu bo momorapa bo dai mete kina inako
bamamugu buburitagamu yadau umamu ki nene manusin-
imupu ki yonai wi kabuwa-niyani. Iyapana dai tagamu ke;
'Nu kuduba ka katai ragidai.' Ki mibai, ko ki pokaiya ka
iyapana kawai gisipiyamu. Nota kwarikwarisi ki mena notai
nu toginiyau.
2 Iyapana nima wainapiyau da e gwedegwede kuduba
kataiwena kewowena ki ka katai mibai ki e eba kataiwena.
3 Ko iyapana nima Mama-nuga God nota kwarik-
warisipiyau tondau ki ka Mamanuga God kataiya eyo.
4 Baganai, nau karako daisusu bo momorapa ade dai mete
kina inako bamamugu buburitagamu yadau umamu ki bani
nu kupamu bo eba kupamu ki sisiyai suwagani; Nu katain-
ugu da daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako mu ka
popai mu mibimaga pa mena. Mamanuga God e eya mena ka
mibai.
5 Iyapana tagamu da daisusu bo momorapa bo inako
ropani kawaya kunumau ade wairau posiwena uburau ki nu
mu sumatamana ade kawakawai tademana ki nana.
6 Ko nu katainugu da nima nu sumapamana ki ka Ma-
manuga God e eya mena. E wagubu umuneya ka gwedeg-
wede kuduba wenawena gawarara. E nu mete yamananibu
karako e nene idiwei. Nu Kaiwawonuga ka eyaka mena Iyesu
Keriso e mena. E pokaiya ka Mamanuga God kunuma waira
kuduba yamanapupu ade e pokaiya ka nu karako idiwei.
7 Ko karako ka iyapana ropani kawaya yona mibai ki mu
naigida eba kataitagubu. Mu daisusu bo momorapa ade
dai mete kina inako bamamugu rowarowa kawaya bubu-
ritagamawa da manamatagubu ki pokere mu karako Keriso
sumapiyamu manako papa bo bani ki kupomoto ki ka mu
notamaga garugaru mena yagisi ke; 'Yau ka yadau umamupu
ki bani.' Mu Keriso naigida eba kataitagubu wetawetara ki
pokere mu papa bo bani ki kupomoto ki ka mu rabinamugu
tadeyau wirawira ki yagisi da mu paeremupu bigi bani ki
kupa-mupu.
8 Ko ki ka eba papa bo bani kupemei bo eba kupemei ki nu
teniyoto Mamanuga God bameya baigamu. Nu gwede mo eba
kupemei ki ka nu eba ki pokaiya denai marai munta yadamu,
ade eba nu gwede kupemei ki pokaiya denai kawaya mo
yadamu. Pa mena.
9 Wi kupoi ki ka baganai ko wi papa yo bani inako kupoi
ki ka wi kowaguma mu sumamaga eba ragiragiwena ragidai
ki mu kwayubamaga mete kwaiwogoi were kupoi kwaenda

wi kupeiwogoi ki mu wi eminimoto manako ki pokaiya ka wi
mu pisipisitamuri da mu sumamaga kauyagisi.
10 Mibai, wi Mamanuga God e katai negebu ragidai ubu-
muri daisusu bo momorapa bo inako bamamugu bubu-
ritagamu ki buburi tawai rabineya kaiwuri yadau umampu
ki papai bo bani kupoi manako iyapana mosi ki e eba kataiya
da daisusu bo momorapa bo inako ki ka gwede mo popai ki e
wi eminiyoto, ki ka e wi niniyagau bani ki mete tepoto kupoto
ko e rabineya siyau wirawira ki kabuwapiyau da e paere-
pupu.
11 Keriso ubupu wi waretaga ki e nene mete powena ko iya-
pana ki e sumai ka eba ragiragi ki pokere wi kataiga pokaiya
ka wi e sumai girimupu ade e iyai ki wi mete minimupu poyo.
12 Wi kowaguma bamamugu inako kwaiwagamu ki ka
wi mu bamamugu paerepiyamu ade Keriso e eya bameya
mete paerepiyamu. Mu rabinamugu tadeyau wirawira ki
garugaru mena kabuwatamiyau da mu paeremupu ki pokere
wi inako kwaiwagamu ki ka wi mu rabinamaga giripiyamu
ade bidara nu tageyamu.
13 Ki pokere, nau niya nene yau wainapakani; Nau papa
kupani manako ki pokaiya nau waretani pisipisipani da e
paerepoto ki ka nau papa ki deni mena kamadani ko ewa mo
eba kupani.

9

Iyesu tonotapu ragidai mu yonamaga

1 Wi wainapiyamu da gwede mosi nau umasiniyau
dokodoko bo? Wi wainapiyamu da Keriso nau eba tono-
sinibu bo? Wi wainapiyamu da nu Kaiwawonuga Iyesu nau
yabunere matarau eba empuwani bo? Wi waina-piyamu da
ki ka eba upi nau kwaesuge-keya ki pokaiya wi karako nu
Kaiwawo-nuga kataimupu bo?
2 Iyapana dai nau sidiyamu, tagamu ke; ‘Kau ka eba Keriso
e tononibu apunai.’ Mu inako tagamu ko nau e upi kwae-
sugekeya manako ki pokaiya wi iya waunai wadumupu nu
Kaiwawonuga e naureya idiwu ki iyapana empomoto ki ka
mu kataitagisi ade mibipomoto da e nau tonosinibu.
3 Iyapana nau wereyakaurasiniyamu bo nau sidiyamu
wirawira ki nau uburani nau taububarani purupakani
suwaga-kani ke;
4 Wi wainapiyamu da nau upisugakani ki denai ka iyapana
bani yo awana nau eba tegemana ki nana bo?
5 Wi wainapiyamu da nu Kaiwawonuga e eya yowaiyoma
yo e tonotapu ragidai apunu Pita mete kina ki mu waina-
muguma waratamana mete iwana ki ka baganai ko nau

uburana sumawagau ridai mosi uwarana mete iwana ki ka
eba baganai bo?
6 Ade wi wainapiyamu da Mamanuga God e upi kwae-
tagamu ragidai mu paunamugu ka nau yo Banabasi nu mena
nu idanuga kasiyara-yogono pokaiya kupomu iwomu bo?
7 Nau nidiyani wainapumuri; Piyara ragidai mu eyaka
eyaka mu mubo bowamaga madai pokaiya bani gimara-
piyamu kupamu bo? Ki pa mena. Mu kawakawaimuguma
bani pa tageyamu. Ade kokora urau apunai ki e eya bani
'waeni' upu ki mibai e eya mete kupoto bo? Ena, e kupoto.
Ade papa sipi baikamuwagau apunai e eya papaiyoma amu-
maga otai botopupu ki e eya mete kuboroto bo? Ena, e
kuboroto.
8 Nau yona yau suwagakani ki ka nu waira yau kawareya
badidi kwaigemei ki keyakeyai suwagakani, ko waina-
pumuri; Oragai apunai Mosisi gora tapu ki ka e yona yau
kawareya mete wagubu.
9-10 E Mamanuga God e gorai okapupu, wagubu ke; 'Papa
burumakau uratanai wi nene upiyogono ki ka wi e umunui
eba umamuri ko e upiwagau ki denai bani mete kwemuri.'
Mamanuga God e inako wagubu ki ka e papa ki nene waina-
pupu wagubu bo e iyapana nu nene wainapupu yona ki
wagubu? E iyapana nu nene wainapupu wagubu.
Nau keyakeyai mosi ade suwagani wainapumuri; Diba
kandau apunai ade bani raupomuwagau apunai ki ka mu upi
kwaetagamu ki pokere raupomu marai baiyagisi ki ka mu
ewapuru bani kupamana nawanai idiwono.
11 Nu baigibi wi iyaga nene Mamanuga God e momai wi
rabinagau umipi mibai kipu ko nu upinuga ki denai wi ubu-
mana nu kwakwarepunuga togipamana bo bani yo gwedeg-
wede dai nu negemana ki wi wainapiyamu da ki ka eba
baganai bo?
12 Wainapumuri; Iyapana nu ewanugu bautagubu wi ra-
binagau momai umipi ki raupamutagamu ki mu ubumu mu
upimaga denai wi mu tagemana ki nana tagamu. Ko nu
yabiri baigibi diba kandimpi momai umipi ragidai inako
mete iwagumpena ki wi wainapiyamu da ki ka eba baganai
bo?
Nu Keriso e upi kwaigemei ki pokere wi denai negemana
iwagumpena ki ka baganai. Ko nu yona mo inako eba iwag-
ibi. Nu nuga muya nunumeya mibai ka nu eba nuwanugu
Keriso e yonai bagi kawaya nu pokanugere bodayagisi.
13 Wi kataigubu wetawetara da iyapana puyo Mamanuga
God nene e Tawai rabineya nakapiyamu ki ka tawa ki ra-
bineya upitagamu ragidai bani ki dai mu muga mete kupo-
moto. Ade papa naumu kepakepa kawareya puyo Ma-

manuga God nene pasumu ragidai ki ka papa ki dai mu muga
mete kupomoto.
14 Ki maba, nu Kaiwonuga e wagubu ke; ‘Iyapana gwede-
wau nau yonani bagi kawaya dimatogomono ki ka mu upi-
maga kwaetagamu ki denai iyapana puyo nakapiyamu ki mu
kupomono.’

15 Keriso inako wagubu ko nau wi bamagau denai mo
tegemana ki nene eba genenibuwani ade karako mete kina
oka yau pokaiya wi eba geneniyakani. Nau pa tondakani upi
mena kwae-sugakani ki pokere nau mamama kawaya mete
wainapakani. Nau posugani ki ka baganai ko nau geneniyani
manako ki pokaiya nau karako mamamasugakani ki mama-
mai kaupani ki ka eba baganai.
16 Nau eba gwede bagi mo kwaesugu-buwani ki pokere
mamama yau waina-pakani. Ko Keriso e nau tonosinibu da
nau e yonai bagi kawaya ki dimasugana ki nana sidibu ki
pokere nau upi ki kamadani ki nau yawatani pa mena. Akae,
nau e yonai ki eba dimasugoni ki ka paere kawaya.
17 Nau naubo nuwa-neya upi yau kwaesuguibena ki ka
wi gwede mosi nau denai tegemana ki nana ki nau mete
wainapibena. Ko karako ka eba nau naubo nuwaneya upi
yau kwaesugakani. Mamanuga God e emisinibu da nau ka
baganai manako e upi yau kwaesugana ki nana nau idani
rabineya tapu,
18 ki pokere nau upi badidi kwaesugakani ki denai nau
gwede yadani? Nau suwagani wainapu-muri; Nau Iyesu e
yonai bagi kawaya pa dimasugoni manako denai wadana
ki nene eba notaponi bo genesugoni ki ka nau rabinaneya
mamama kawaya wainaponi. Nau upini denai wadakani ka
mamama nau rabinaneya ki kena.

19 Iyapana mosi e bigabigai kwae-sugana ki nana nau eba
umasiniyau dokodoko ko iyapana ropani kawaya mu notam-
aga wirawagana Keriso sumapamana ki nana ka nau naubo
nuwaneya kwarisisugubuwani mu bigabigamaga kwaesug-
akani.
20 Nau Diyu ragidai mu paunamugu umakani ki ka mu
notamaga wirawagana Keriso sumapamana ki nana ka nau
mu idiwu ki maba nau mete inako tondakani. Oragai apunai
Mosisi e gora okapupu ki nau yabaraneya eba tarakani ko
nau iyapana gora ki makeya makeya kwae-tagamu ragidai
mu paunamugu umakani ki ka mu notamaga wirawagana
Keriso sumapamana ki nana ka nau mu maba mete kwaesug-
akani.
21 Ki maba, nau iyapana kwaiyanai ragidai mu pauna-
mugu umakani ki ka mu notamaga wirawagana Keriso

sumapamana ki nana ka nau Diyu ragidai nu goranuga ka-
madakani manako iyapana kwaiyanai ragidai badidi maba
idiwu ki mu maba nau mete inako tondakani. Ko Mama-nuga
God e eya gorai ki nau eba rauru-pakani mibai ka nau Keriso
e gorai nau yabaraneya maramara tarakani.
22 Nau iyapana sumamaga Keriso bameya eba ragiragi-
wena ragidai mu paunamugu umakani ki ka mu sumamaga
ragiragi-wagana ki nana ka nau uburakani mu tatamamaga
kwaesugakani manako mu idiwu ki maba nau mete inako
tonda-kani. Nau iyapana kiyabumaga ebo ebo mu pauna-
mugu umakani ki ka nau mu badidi maba idiwu ki maba
nau mete inako tondakani da mu nau emisinimoto manako
ki pokaiya ka nau mu dai iyatamani.
23 Keriso e yonai bagi kawaya ki kawayawagana ki nana ka
nau inako mena kwaesugakani da ki pokaiya ka yona badidi
wagau ki mamamai nau mete bananapani.
24 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Wi
kataigau da yanuwa kawareya ka iyapana ropani kawaya
garugarupomono ko nima yabiri baiyagisi ki e mena ka
denai yadini. Ki maba, Keriso wi puyoga yabaragau tapu ki
wadamana ki nana ki wi nisi kandoi garugarupiyoi da wi
katamuru ki baiwagi.
25 Iyapana gwedewau waira yau yanuwai rabineya garu-
garupiyamu ki ka mu kawareya kawareya garugaru-pomono
da takotakotagisi. Mu nota-maga ka yanuwa ki pokaiya puyo
wadamana ki mena mu notapiyamu ki pokere mu nonamaga
eba tamu. Puyo deba tatamai mu yadini ki ka waira yau
e gwedegwedei da aita gogayagisi, ko nu garugarupemei
ki denai deba tatamai puyo yadamu ki eba gogayagisi ko
maramara tondono kaniyono.
26 Nau puyo ki wadana ki mena notapakani ki pokere nau
katamuru yabaraneya ki deneya deni mena garupakani nisi
kandakani ko eba igida yauda kaniya-kani yabadakani. Iya-
pana yanuwa rabineya mu idamaga bonipiyamu mu kowa-
muguma pa yakatatamiyamu ki mu maba nau eba yakata
kwaesugakani.
27 Nau niya midini kwakwarepuni nuwaiya tainisiniyau ki
nau wade supasupapakani makari kweyakani da nau notani
nuwaiya wainapiyau ki mena nau midini kwakwarepuni
makeya makeya kwaeyagisi. Nau iyapana ropani kawaya
iya yawatai kabuwatapuwani ki pokere nau eba nuwaneya
kwaesugani siyasiya da nau niya puyoni yabaraneya tondau
ki paerepani.

10

Isiraero ragidai mu naiya badidi bananamupu

1 Kowaniyoma, nau yonani yau suwagani wainapumuri;
Nu ripakwarakwaranuguma oragai apunai Mosisi eweya
iwa ki ka Mamanuga God e oroguma pokaiya mu baramaga
wadubu. Mu kaburu kawaya egi maba ki papateya bau-
tagubu ka kaburu ki paunau puruwena manako iyapana ki
kuduba sumpu kaburu rabineya borau maba kayatagubu
papasi daikere positagubu.
2 Nu awana pokaiya siruwa kawemei ki maba ka iyapana
ki kuduba oroguma ki rabineya ade kaburu ki rabineya mete
kina oragai apunai Mosisi e mete ewapuru kayatagamana ki
nana siruwatagubu.
3 Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kunuma bani tage-
yawa ki bani ka mu kuduba maramara kupamawa iwa,
4 ade kunuma awanai ki e kasiyarai pokaiya mu tageyawa
ki mu kuduba mete kubamawa iwa. Awana ki ka bowa mosi
Mamanuga God e kasiyarai pokaiya mu tagebu ki rabineya
usirapiyawa, ko bowa ki ka maramara mu paunamugu mete
umawa. Bowa ki ka keyakeyai, ko ki mibai ka Keriso e eya.
5 Ko wainapumuri; Mamanuga God mu kuduba bani yo
awana inako tage-yawa ko mu paeremupu ki pokere e
ubupu mu ropani kawaya bamamugu eba mamamawena ko
e mu daburitapu da mu iyapana eba idiwu tawaneya ika
popotagubu tatariyatagubu.
6 Iyapana ki ka bera berokoi ebo ebo kwaetagamawa ki
pokere bita ebo ebo mu bamamugu bauwena. Ko ki kuduba
ka keyakeyai. Nu keyakeyai ki empa-mana kataigamana da
mu kwaetaga-mawa ki maba nu mete inako eba kwaigamana
ki nana.
7 Mu dai ki ka daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina
inako mu bamamugu buburitaga-mawa idiwa, ko mu kwae-
tagamawa ki maba nu inako eba kwaigomu. Mama-nuga
God e okai iyapana ki mu nene wagubu ke; ‘Iyapana bani ku-
pamawa, awana kubamawa manako taere-tagamawa midi-
mama berai ebo ebo mete kwaetagamawa.’
8 Mu dai ki taku maba igida yauda asusu kwaetagamawa
ade didiwatagamawa iwa ki pokere mara eyaka mena ki
rabineya ka iyapana ropani kawaya eba iyabapamana makai
kuduba 23.000 kwaitana popotagubu gawarara. Mu kwae-
tagamawa ki maba nu mete inako eba kwaigomu.
9 Nu Kaiwawonuga e kasiyarai mete kina bo pa mena ki mu
dai empamana ki nana e kerareya wadamawa ki pokere de-
nai ka motamota berokoi bautagubu iyapana ki metampu da
mu ropani kawaya popotagubu. Mu ubumpu nu Kaiwawo-
nuga e kerareya wadamawa ki maba nu mete inako eba
kwaigomu.

10 Mu dai ungwerogwerorotagamawa Mamanuga God aw-
erapamawa iwa ki pokere denai ka ‘Naunuma Aneyai’ ki
bauwena iyapana ki ropani kawaya namutapu. Mu kwae-
tagamawa ki maba nu inako mete eba kwaigomu.

11 Bita ebo ebo mu bamamugu bauwena ki yonai ka oragai
ragidai oka rabineya okamupu da nu ki empamana manako
berokoi mu kwaetagamawa ki maba nu mete inako eba
kwaigamana ki nana. Mara siyarai bauwagana kwae-wagau
ki pokere nu naigida mena idiwomu.

12 Iyapana nima wainapiyau da e ragiragi kawaya uburau
ki ka e naigida mena uburono kwaenda da e kauyagisi.
13 Kerapu taisini ebo ebo wi bamagau bauwagau taininiyau
ki ka eba wi mena ki bananapiyamu ko nu kuduba kerapu
taisini inako mete maramara banana-pemei. Ko Mamanuga
God e gwaiyaba wagubu ki e kwaeyagisi. E wi kwayuba-
niyono tondono ki pokere kerapu taisini mo inako baiyagisi
wi taininiyono ki ka e berokoi ki tatamapoto da berokoi ki
kasiyarai wi eyaka eyaka kasiyaraga eba raurupoto nuniyoto
gwaigwiri. Kerapu wadewade inako wi bamagau baiyagisi
ki ka Mamanuga God wi kasiyara negeni toginiyoto da wi
giruru maba ki kobaiya kaiwuri ki ka wi eba kekeraiwagi ko
buridere matarau baiwagi.

14 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo; Daisusu bo mo-
morapa bo ade dai mete kina inako bamamugu buburi-
tagamu ki maba wi mete inako eba kwaiwogoi ko wi bera ki
deni mena kamadumuri tagararapumuri.
15 Wi ka eba notababa ragidai ko wi ka yona mibai ki
wainapiyamu ragidai ki pokere nau yona yau nidiyakani ki
wi wibo rabinagau wainapumuri.
16 Nu Kaiwawo-nuga e Kupei ki kawareya awana ‘waeni’
kubemei Mamanuga God paraupemei ki ka nu mibipemei da
Keriso e darai nu nene kawapu ki ka nu ewapuru e naureya
ika mete popoigibi. Ade nu bani buredi gerepemei ewapuru
mena kupemei ki ka nu mete mibipemei da Keriso e midi
kwakwarepui nu nene tapu ki ka nu ewapuru e naureya ika
mete popoigibi.
17 Nu eyaka eyaka Kupe ki kawareya bani buredi piri piri
kupemei ki kerarai ka bani buredi eyaka mena. Ki maba, nu
iyapana ka ropani kawaya ade nu kiyabunuga ka ebo ebo ko
Keriso e naureya ka nu kuduba midinuga eyaka mena.

18 Tawana Isiraero ragidai badidi kwaetagamu ki
keyakeyai nau mete suwagani wainapumuri; Mu gwedewau
papa naumu kepakepa kawareya Mama-nuga God nene
puyo pasumu ade papa ki pirai dai mu muga mete kupamu

ki mu mibipiyamu da Mamanuga God mu mete ewapuru ika
dibipiyamu.
19 Ki pokere wainapumuri; Nau daisusu bo momorapa bo
ade dai mete kina inako ki mu nene suwagubuwani ade nau
yadau umamu ki yonai mete suwagubuwani ki ka nau eba
suwagu-buwani da mu ka mibai,
20 ko nau suwagubuwani ka yau kena; Iyapana gwedewau
daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina inako mu ba-
mamugu buburitagamu yadau umamu ki ka mu eba puyo ki
Mamanuga God kweyamu ko mu keyai berokoi bamamugu
yadau ki umamu. Ko nau eba nuwaneya wi keyai berokoi ki
mu mete ewapuru waretaiwagi. Pa mena.
21 Wi idaga daikere nu Kaiwawonuga e kapai wadoi kubo-
moi ko ade wi idaga daikere keyai berokoi mu kapamaga
wadoi kubomoi ki ka eba supasupai. Ade nu Kaiwawo-
nuga e yogoi kawareya wi kupeiwogoi ko ade daikere keyai
berokoi mu yogomaga kawareya kupeiwogoi ki ka mete eba
supasupai.
22 Wi bani waina-piyamu da wi inako kwaiwagi ki ka
nu Kaiwawonuga eba nuwaroroyagisi bo? Ade wi bani
wainapiyamu da iyapana kaina nu kasiyaranuga ka kawaya
esida ko nu Kaiwawonuga e kasiyarai ka erida bo?
23 Iyapana dai tagamu ke; ‘Gwede mosi nu eba bodaniyau
ki pokere nu nuwanugu badidi kwaiwagamana wainapemei
ki nu kwaigomu.’ Ena, ko nau ade suwagani ke; ‘Ki mibai,
ko gwedegwede kuduba ka eba bagi.’ Iyapana dai tagamu
ke; ‘Nu nuwanugu badidi kwaiwagamana wainapemei ki nu
kwaigomu.’ Ena, ko nau ade suwa-gani ke; ‘Ki mibai, ko ki dai
mena ka nu midinuga kwakwarepunuga ade nu nuwanuga
notanuga waitapoto togipoto.’
24 Nu eyaka eyaka eba iwogomu ke; ‘Nau naubo nene mena
kwaesugoni.’ Pa mena. Ko nu notanuga yau mena yogono
ke; ‘Nau eba nau naubo nene mena kwaesugoni ko nau
kowaniyoma mu bagimaga nene mete kwaesugoni.’
25 Papa yo bani kiyabui ebo ebo gimara kasiwaratagamu
wateya uburau ki empiyei manako ki dai kau gimara-pana
kupana wainapiyei, ki ka baganai, kau gimarapi kupi ko eba
notapiyowa da ki ka yadau ki papai bo eba yadau ki papai.
Kau inako eba notapiyowa kwaenda kau rabinageya nidiyau
wira-wira ki notababa negeni.
26 Wainapu-muri; Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;
‘Waira ade gwedegwede kuduba waira kawareya ki kuduba
ka nu Kaiwawonuga e nene.’
27 Suma eba sumawagau apunai mosi kau bibiniyoto da
kau e tawaiya e mete kupeigamana ki nana yagisi, ki ka

baganai. Kau nuwageya e bameya kayanuwagi ki ka gwede
bani e kau rabinageya riyapiyau ki kau asusu tepi kupi. Kau
rabinageya nidiyono wirawira ki kau eba notapi, nuwagi ke;
'Akae, nau gwede nana paerepuwani bani yau kubabuwani?'
Ki pa mena.
28 Ko iyapana mosi kau nidiyoto yagisi ke; 'Bani yau ka dais-
usu bo momorapa bo ade dai mete kina inako mu bamamugu
yadau umamupu ki bani,' e inako nidini ki ka e bagai nene
ade e rabineya siyau wirawira ki eba siyana wirawira ki nana
ki kau bani ki kamadi.
29 Ki ka eba kau kiya rabinageya nidiyau wirawira ki nidibu
ki pokere kau bani ki kamadi, ko kau waretagi e rabineya
siyau wirawira ki e sibu ki pokere e togipana ki nana ka kau
inako kwaenuwagi bani ki eba kupi.

Kataina, wi dai bani wainapiyamu, iwagamu ke; 'Iyapana
dai ki mu kaisi-maga mete kina ko nau kaisini ka pa mena
ade gwede mo nau eba bodaboda-siniyau ki pokere nau
gwede nana mu rabinamugu tadeyau wirawira tadebu ki mu
kaisimaga tondoni?
30 Ade nau bani kupana ki nana Mamanuga God parau-
pakani ki ka iyapana gwede nana sidimoto siyasiya da nau
paerepuwani?'
31 Baganai, nau nidiyani wainapu-muri; Wi bani kupamu
bo awana kubamu ki ka wi badidi kwaiwagamu ki pokaiya
Mamanuga God e si kawaya-wagana ki nana ki mena no-
tapiyoi kwaiwogoi.
32 Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai ade wi
sumaga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai mete kina ki mu paunamugu wi idiwu ki pokere
wi naigida mena kwaiwogoi kwaenda wi mu pisipisita-muri
manako mu sumamaga giriyagisi.
33 Nau kwaesugakani ki maba wi mete inako kwaiwogoi.
Nau badidi kwae-sugakani ki nau iyapana kuduba mu bag-
imaga nene mete kwaesugakani. Mu notamaga wirawagana
Keriso sumapa-mana ki nana ka nau niya iyani nene eba
wainapakani ko mu iyamaga nene wainapakani kwaesug-
akani.

11

1 Keriso badidi kwaewagawa ki kawareya nau ade inako
kwae-sugakani. Ki maba, nau badidi kwae-sugakani ki
kawareya wi mete inako kwaiwogoi.

Supasupai mena dibipamu

2 Wi maramara nau notasiniyamu ade nau kabuwa yonai
kabuwanibuwani ki wi wainamupu wadumupu makeya

makeya kwaiwagamu ki pokere nau wi mamamaga suwa-
gakani.

3 Ko nau nuwaneya wi yona yau ki mibai naigida mena
wainapumuri; Keriso e debai ka Mamanuga God, ade apunu
nu debainuga ka Keriso, ade ridi mu debaimuguma ka mu
mubo nobomo-muguma.
4 Keriso e ka nu debainuga ki pokere apunu nima deba tata-
mai taroto manako iyapana paunamugu uburoto Mamanuga
God bameya guriguriyagisi bo e bonanai wainapupu ki mata-
rau yagisi ki ka e debanuga apunai Keriso eba wiwirapiyau.
5-6 Ki maba, ridi e debai ka e nobomoi ki pokere ridi
nima e eya debai eba paiwapoto were iyapana paunamugu
uburoto Mamanuga God bameya guriguriyagisi bo e bonanai
wainapupu ki matarau yagisi ki ka e eya nobomoi ki eba
wiwirapiyau. Ridi nima e eya debai inako eba paiwapiyau
ki e kiyabui ka ridi paerepupu ki pokere iyapana e debai
boyamupu midimama kwemupu ki e kiyabui maba.
7 Mama-nuga God apunu e eya maba yamana-nibu ade
e eya tanai negebu ki pokere nu ubumamu gurigurigamu
ki ka nu debanuga eba paiwapamu. Ko ridi mu ka apunu
pokamugere tanimaga wadu-mupu,
8 mibai ka Mamanuga God ridi apunu pokaiya yamana-
pupu ko eba apunu ridi pokaiya yamanapupu.
9 Ade e ridi apunu nene yamanapupu ko eba apunu ridi
nene yamanapupu.
10 Ridi mu debaimuguma ka mu nobomo-muguma. Mu
nobomomuguma koba-mugu idiwu ki aneya kunumau mu
emitamana ki nana ka ridi kuduba keyakeyai yau kwaetagisi
mu mubo debamaga paiwapomoto.

11 Nau suwagubuwani yau kuduba ka mibai, ko nu Kaiwa-
wonuga e naureya ki ka eba ridi mu mubo mena idiwono bo
ade eba apunu mu mubo mena idiwono. Pa mena. Mu ka
ewapuru eyaka mena e naureya idiwono.
12 Mamanuga God mara kerareya ridi apunu pokaiya ya-
manapupu ko ki maba ka karako apunu ridi mu pokamugere
wenatagamu. Ko gwedegwede kuduba wenawagau ki ker-
arai ka Mamanuga God e eya mena.

13 Wi wibo wainapumuri supasupai bo eba supasupai;
Ridi mu debamaga eba paiwapomoto were iyapana pauna-
mugu ubumoto Mamanuga God bameya guriguritagisi ki wi
wainapiyamu da ki baganai bo eba baganai?
14 Nu yewe wairau wenaigibi idiwei ki pokaiya ka nu
katainugu da apunu mu debamaga kumai rorowa kawak-
awaya wenatagisi ki ka gasitau,

15 ko ridi mu debamaga kumai rorowa kawakawaya ki
pokaiya ka mu mamamatogomono, mibai ka mu debamaga
kumai ki ka mu monaga-maga bagi kawaya. Mamanuga God
mu deba kumai rorowa kawakawaya tagebu da mu kumai ki
pokaiya mu debamaga utapamana ki nana.
16 Nau suwagu-buwani ki kawareya iyapana mosi nau
pari wirawirasiniyana wainapiyau ki ka nau denai yona yau
mena e siyani; Nu yo nu sumanuga eyaka mena Mamanuga
God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki nu
kuduba inako mete kwaigemei.

Kaiwawonuga e Kupei

17 Wi badidi maba idiwana yonai wi nidiyana kwaesug-
akani yona ki pokaiya ka nau karako wi sisibaniyani. Nau wi
bamagau mamama eba wainapakani mibai ka wi Mamanuga
God e si tepapa-mana ki nana dibipiyamu ki rabineya ka wi
paere mete kwaiwagamu. Mibai, wi eba dibimpena ki ka
baganai.
18 Nau yonani yabiri ka yau kena; Iyapana dai wi yonaga
nau sidimupu da wi dibi-piyamu ki ka wi nuwarara tagarara
ewa nauwa idiwu. Nau wainapakani da mu tagubu ki dai ka
eba bera,
19 mibai ka wi ewa nauwa idiwu ki pokaiya ka nu matarau
kataigamana da wi paunagau gwedewau ka Mamanuga God
e yabuiya supasupai idiwu ade gwedewau ka pa mena.
20 Wi ewapuru dibipiyamu ki ka wi eba nu Kaiwawonuga e
kupei kupeiwagamu wainapakani.
21 Wi dibipiyamu ki ka wi asusu kupeiwagamu; dai kawaya
daganani kupamu, dai wetei metamiyau maba kupamu, ade
dai awana ‘waeni’ kawaya daganani mete kubamu.
22 Wi wibo tawagau inako kwaigumpena ki ka baganai
ko wi badidi pokere Mamanuga God nene dibipiyamu ki
kawareya inako kwaiwagamu? Wi sumaga eyaka mena
ragidai mete dibipiyamu ki mu giritamana ki nana bera
ki kwaiwagamu bo? Ade wi iyapana imagei banimaga pa
mena ragidai ki mu midimama tagemana ki nana inako
kwaiwagamu bo? Nau badidi nidiyani? Nau wi siga tepapani
bo? Ae, pa mena.
23 Nu Kaiwawonuga nau badidi kabuwasinibu ki nau
ororeya mena wi kabuwanibuwani kewowena; Iyapana
ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu e yogoi tamupu ki kemoreya
ka e bani buredi mo wadubu,
24 Mamanuga God bameya parauwena piripiri geregere-
pupu manako wagubu ke; ‘Yau ka nau midini kwakwarepuni
ki nau wi nene tarakani. Nau karako kwaesugakani ki wi

mete kina ewa inako kwaiwogoi manako nau wi nene badidi
kwaesugubuwani ki wi notapiyoi ade nau mete notasiniyoi.'
25 Mu bani ki kupamupu eweya ka e naiya kwaewena
ki maba ubupu kapa mo wadubu manako tadebu, wagubu
ke; 'Awana 'waeni' yau ka nau darani. Nau darani yau
pokaiya ka Mamanuga God yona waunai gwaiyabawena ki
wi mibipumuri manako wi ewa awana 'waeni' yau kubomoi
makeya ki ka wi nau badidi kwaesugubuwani ki notapiyoi
ade nau mete notasiniyoi.' Nu Kaiwawo-nuga inako wagubu.
26 Ki pokere wainapumuri; Wi maramara bani buredi yau
kupoi bo awana 'waeni' yau kubomoi ki ka nu Kaiwawonuga
nu nene badidi kwaewena powena ki wi mibipiyoi yamoi da
e ade wirayagisi baiyagisi makeya.

27 Ki pokere iyapana gwedewau bautagamu bani bu-
redi ade awana 'waeni' supasupai eba wadamu manako ki
pokaiya nu Kaiwawonuga naigida eba wiwirapiyamu ki ka
mu paere-piyamu e midi kwakwarepui ade e darai ki mu
giripiyamu.
28 Nu Kaiwawonuga e notapamana kupei kupamana
kwaigomu ki ka yabiri nu eyaka eyaka nu nubo iyanuga
rabineya naigida mena nota-pamu wetawetara were ewa nu
bani buredi ki kupamu ade awana 'waeni' kapa rabineya ki
kubamamu.
29 Nu Kaiwawonuga e midi kwakwarepui ki mibai badidi
nu eba notapamu bo nu bani buredi kupemei yo awana
'waeni' kubemei ki mibai nu naigida eba kataigamu ko pa
asusu tepamu kupamu, ki ka bita nu nuga wademei nu
midinugu tamei.
30 Wi inako paerepamawa ki pokere wi ropani kawaya
sigiraigubu, daiyororoigubu ade wi dai mete popoigubu.
31 Ko nu nubo eyaka eyaka iyanuga rabinaneya naigida
mena notapamu wetawetara were bani ki kupamu ki ka
Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu eba ugwadiniyoto
ragiragi.
32 Nu Kaiwawonuga e idai gurai nu naurinugu ugwadau
ragiragi ki ka e nu wade supasupaniyau da nu ki pokaiya e
nene naigida mena idiwomu. Waira yau notai kwaetagamu
ragidai ki mu maba nu eba kwaigomu kwaenda Mamanuga
God e bita mu tageyono ki daikere nu mete yadamu.

33 Ki pokere kowaniyoma, nu Kaiwawonuga e Kupei
kawareya wi ewapuru dibipiyamu ki ka wi kowaguma mete
nawanatamiyoi.
34 Iyapana nima wetei meyau ki ka e naiya e ebo tawaiya
bani kupoto were baiyagisi. Wi inako kwaiwogoi were
dibipiyoi ki ka Mama-nuga God wi bita eba negeni.

Wi yona yau kawareya iwagubu ade yona dai ki manui mete kina nau manusinimupu ki nau naubo wi bamagau ika bausugani were wi kabuwaniyani.

12

Mamanuga God Keyai puyo ebo ebo nu negeyau

1 Kowaniyoma, nau karako Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki nene wi nau manusinimupu ki yonai nau suwagani da wi mibai naigida kataiwagi.

2 Wi kataigau da naiya wi Iyesu eba sumapamawa makeya ki ka wi daisusu yo momorapa ade dai mete kina inako ki mu bamamugu buburigamawa. Ko gwedegwede ki kuduba ka popai ki pokere nota ki wi igida yauda waranibu yawata kwaiya kaigamawa.

3 Ki pokere nau karako wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima Mamanuga God e eya Keyai e rabineya tondau ki e eba yagisi ke; ‘Iyesu, kau bamageya kowaga baiyagisi.’ E yona inako wagana ki yawatai e bameya pa mena. Ade iyapana nima Mamanuga God e Keyai e rabineya pa mena ki e eba yagisi ke; ‘Iyesu, kau ka nau Kaiwawoni.’ E yona inako wagana ki yawatai e bameya pa mena.

4 Mamanuga God e Keyai ka eyaka mena ko e Keyai ki puyo ebo ebo nu negeyau.

5 Ade nu Kaiwawonuga e upi ebo ebo kwaigemei ko nu Kaiwawonuga ka eyaka mena.

6 Ade nu upi ebo ebo ki kwaigemei ki ka nu katai ebo ebo mete wademei ko katai ki negeyau apunai ka Mamanuga God e eya mena.

7 Nu kuduba ewapuru bagi kawaya idiwana ki nana ka Mamanuga God e Keyai iyapana mosi puyo mo kweyau matarapiyau ade iyapana mosi puyo kudubai mo kweyau matarapiyau.

8 Mamanuga God e Keyai ki iyapana mosi nota supasupai kweyau ade e Keyai eyaka mena ki pokaiya ka e iyapana mosi katai bagi kawaya kabuwapiyau.

9 Mamanuga God e Keyai eyaka mena ki pokaiya ka e iyapana mosi suma kweyau ade iyapana mosi sigira ragidai iyata-mana ki nana ki puyoi kweyau.

10 Mama-nuga God e Keyai pokaiya ka e iyapana mosi matakira kwaewagana ki kasiyarai kweyau, iyapana mosi e bonanai waina-pana wagana ki kasiyarai kweyau ade iya-pana mosi keyai bani ka mibai ade keyai bani ka bera ki empana wagana ki kasiyarai kweyau. E iyapana mosi e tenawarai wirapiyau yona ebo ebo wagana ki puyoi kweyau

ade iyapana mosi yona ebo ebo ki wirapana mibai matarapana ki puyoi kweyau.
11 Upi ebo ebo yau kuduba ka Mamanuga God e Keyai eyaka mena ki kwaewagau. E ebo nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya e puyo ebo ebo nu eyaka eyaka inako negeyau.

Keyakeyai nu midinuga naureya

12 Nu midinuga ka ripa maba naurai eyaka mena ko idai ragai ka ropani kawaya. Ade nu iyapana ka ropani kawaya ko Keriso e naureya nu ka eyaka mena.
13 Ki maba, nu Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai, bigabiga ragidai ade pakasi ragidai, nu kuduba ka Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya siruwaigibi e naureya eyaka-menaigibi. Nu awana kubemei ki maba ka Mamanuga God nu kuduba e Keyai eyaka mena ki kubamana ki nana negebu.
14 Nu midinuga kwakwarepunuga ka ripa maba idai ragai ropani kawaya ko eba idai ragai eyaka mena.
15 Nu kerapu-nuga yagisi ke; ‘Nau ka eba iyapana e idai da nau e naureya tondana ki nana,’ e inako yagisi ki ka e berawagau mibai ka nu kerapunuga ki ka nu midinuga kwakwarepunuga ki daikere.
16 Ade nu wenagunuga yagisi ke; ‘Nau ka eba iyapana e yabui da nau e naureya tondana ki nana,’ e inako yagisi ki ka e berawagau mibai ka nu wenagunuga ki ka nu midinuga kwakwarepunuga ki daikere.
17 Nu midinuga kwakwarepu-nuga kuduba yabunuga mena wenapena ki ka nu badidi maba yona wainampena? Ade nu midinuga kwakwarepunuga kuduba wenagunuga mena wenapena ki ka nu badidi maba auru susunumpena?
18 Ko Mamanuga God e ebo katai pokaiya wainapupu da baganai ki pokere e ebo nuwaiya ka e nu midinuga kwakwarepunuga ragai ki makeya makeya purupupu nakapupu negebu.
19 E ragai eyaka mena tapena ki ka nu midinuga eba wenapena.
20 Ko karako, nu midinuga kwakwarepunuga ki ka ripa maba naurai eyaka mena ko e idai ragai ka ropani kawaya.
21 Ki pokere nu yabunuga eba uburoto nu idanuga siyoto, yagisi ke; ‘Kayanuwagi, nau eba nuwaneya kau.’ Ade nu debanuga eba uburoto nu kerapunuga siyoto, yagisi ke; ‘Kayanuwagi, nau eba nuwaneya kau.’
22 Wainapumuri; Nu midinuga kwa-kwarepunuga ragai dai ka noganogai ko nu raginuga noganogai ki eba tondibena maba ki ka nu badidi kwaigumpena?

23 Ade nu midinuga kwakwarepunuga ragai dai ki nu emi-
tamemei waiguba-tamemei ko nu mu mete naigida mena
kwayubatamemei. Ade nu raginuga dai ki midimama
negeyamu ki ka nu mu naigida mena monagatamemei,
24 ko nu raginuga dai ki midimama eba nege-yamu ki ka nu
gwede nana ubumamu mu monagatamamu? Ki pa mena.

Mamanuga God e ka nu midinuga kwakwarepunuga ripa
ragai maba ebo ebo nakapupu. Ragai dai ki nu waiguba-
tamemei ki ka Mamanuga God mu tepatapu bagi tadebu.
25 E inako kwae-wena ki pokere karako ka nu midinuga
kwakwarepunuga ka eyaka mena ko eba ebo ebo. Nu rag-
inuga ka ropani kawaya ko mu kuduba ka nu midinuga
kwakwarepunuga daikere ki pokere mu eyaka eyaka nu
naurinugu deni deni waita kasiwaratagamu.
26 Nu midinuga kwakwarepunuga ragai mosi bidara yadini
makariyagisi ki ka nu midinuga kuduba makariyogono. Ade
nu raginuga ki mosi iyapana e si tepapomoto ki ka nu ragin-
uga kuduba e mete mamama-togomono.

27 Wi kuduba ka Keriso e midi kwakwarepui. Wi kuduba
ka Keriso e naureya idiwu,
28 ki pokere nu sumanuga eyaka mena ragidai Mamanuga
God nene dibipemei nu kuduba paunanugu ka e nu upinuga
ebo ebo winepupu negebu; Yabiri ka e tonotapu ragidai
nakatapu. Mu ewamugu ka e bonanai wainapamana taga-
mana ragidai naka-tapu. Mu ewamugu ka e yonai iya-
pana kabuwatamana ragidai nakatapu. Mu ewamugu ka e
matakira kwaetagamana ragidai nakatapu ade mu ewamugu
ka e sigira ragidai iyatamana ki puyoi wadu-mupu ragidai
nakatapu, kowamuguma waitatamana ragidai nakatapu, upi
kuduba purupamana iyapana makeya makeya tagemana ki
ragidai nakatapu, ade siyarai ka e iyapana tenawarimaga
wirawagana yona ebo ebo tagamana ragidai ki nakatapu.
29 Nu kuduba ka eba e nu tononibu ragidai, ade nu kuduba
ka eba e bonanai wainapamana iwagamana ragidai, ade
nu kuduba ka eba iyapana e yonai tademana kabu-kabuwa
ragidai. Nu kuduba ka eba matakira kwaigamana ki puyoi
wadi-mipi,
30 bo sigira ebo ebo wadumupu ragidai iyatamana ki puyoi
wadimipi bo nu tenawarinuga wirawagana yona ebo ebo
iwagamana ki puyoi wadimipi bo yona ebo ebo ki mibai
wainapamana matarau iwagamana ki puyoi wadimipi. Pa
mena.
31 Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki dai
ka kawakawaya ade dai ka pa mena ki pokere wi notaga puyo
kawakawaya ki tepamana ki nana kawareya yodono.

Wi badidi maba kwaiwagamana nidibuwani ki ka bagi kawaya ko nau karako kabuwaniyani yau ka bagi kawaya esida.

13

Nota kwarikwarisi ki yonai

1 Nau tenawarini wirayagisi da nau iyapana yonamaga ebo ebo kuduba suwogoni ade aneya kunumau idiwu mu yonamaga mete suwogoni ko nota kwarikwarisi ki notai nau rabina-neya pa mena, ki ka nau pa sini kororai maba bo bero maba ratabani mena wagau ko nau mibini ka pa mena.

2 Nau uburoni Mamanuga God e bonanai wainaponi iyapana tadeyoni bo katai wasisinai apunai maba tondoni yona wekewekei kuduba ki mibai mataraponi bo nau sumani ragiragi kawaya ki pokaiya kweya mo siyani da e kiroto uburoto kayayagisi, nau inako kwae-sugoni ko ade nota kwarikwarisi ki notai nau bamaneya pa mena, ki ka nau badidi kwaesugakani ki mibai ka pa mena pa kororai.

3 Nau niya gwedegwedeni kuduba iyapana tageyani gawarara ade nau niya midini kwakwarepuni mete nida tageyani da mu nau matau pasusinimoto ko ade nota kwarikwarisi ki notai nau bamaneya pa mena, ki ka nau badidi kwaesugakani ki pokaiya ka nau gwede bagi mo eba bananapani.

4 Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau eba diriwa diriwa kwaesugoni ko nau kwarisisugani bagi mena kwaesugoni. Nota kwarikwarisi ki notai nau rabina-neya tondono ki ka nau eba nuwaroro-sugoni, eba noda gongomusugoni ade nau niya sini eba tepaponi.

5 Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau kowaniyoma eba raurutamoni, eba kapoisugoni ade eba tayatayabadai kwaesugoni. Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka iyapana berokoi badidi kwaetagubu nau bamaneya ki nau eba notaponi ko deni mena notagogapani.

6 Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau berokoi kuduba tagararapani manako yona mibai mena yadani doko mamamaponi.

7 Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau ewanere eba wirasugani ko nau sumani pokaiya gwede yabaraneya nawanani tondau ki deneya nau deni mena yaroni giruru maba kobaiya tesugoni.

8 Mamanuga God e bonanai waina-piyamu tagamu ragidai mu yonamaga ka mara mosi kewoyagisi. Iyapana mu tenawarimaga wirawagau yona ebo ebo tagamu ragidai ki

mu umunumaga ka mara mosi bodayagisi. Katai wasisinai ragidai mu kataimaga kuduba ka mara mosi gogayagisi. Ko nota kwarikwarisi ki notai ka maramara tondono kaniyono ko eba kewoyagisi.

9 Wainapumuri; Nu badidi kataigibi bo nu Mamanuga God e bonanai badidi wainamipi iwagibi ki nu dai mena wainamipi ko eba ki kuduba kataigibi wetawetara.

10 Ko gwede bagi supasupai mena matarawagana ki marai baiyagisi makeya ki ka nu yewe wairau katai marai munta daikere mena kataigibi ki kuduba gogayagisi.

11 Nau munu marai munta tondekeya makeya ki ka nau yonani ade nau nuwani notani ka munurasi mu yona-maga ade mu nuwamaga notamaga ki maba wainapekeya. Ko karako nau apunusugubuwani ki pokere munu rasi mu notamaga maba ki nau eba nota-pakani.

12 Nu karako badidi empemei ki ka nu kiyabunuga kaburu eunapiyau ki rabineya naigida eba empemei ki maba nu empemei. Ko mara baiyagisi da nu Keriso mete deni deni empepe kasiwara-igamu. Nau katai karako kataisugu-buwani ki ka marai munta madanai daikere mena ko mara ki makeya ka Mamanuga God nau nuwani notani kuduba empupu siwa kataiwena ki maba ka nau mete kina gwede kuduba empani siwa kataisugani.

13 Ko karako ka apeya eyaka yau mena uburau; Nu sumanuga ki kena, nu gwede yabaranugu tondau nawanai idiwei ki kena, ade nu nota kwarikwarisigamana notai ki kena. Ko yona apeya eyaka mu paunamugu nota kwarikwarisi ki mena ka esida.

14

Mamanuga God e Keyai ki puyoi dai ki

1 Ki pokere kowaniyoma, wi deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi ade wi nuwaga notaga Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki mena notapiyoi idiwoi. Mamanuga God e bonanai wainapamana iwagamana matara ki puyoi ka bagi kawaya esida ki pokere wi nuwaga notaga puyo ki kawareya ukworono.

2 Iyapana nima e tenawarai wirawena da e yona ebo ebo wagau ki ka e Mamanuga God bameya wagau ko eba iyapana kaina mu bamamugu wagau da mu e yonai ki kataitagisi. E wagau ki mu eba wainapiyamu mibai ka e Mama-nuga God Keyai ki kasiyarai pokaiya yona wekewekei ki wagau.

3 Ko iyapana nima Mamanuga God e bonanai waina-piyau ade iyapana kabuwatamiyau ki ka e mu waitatamiyau, mu togitamiyau ade mu rabinamaga miniyau kwarisi nuwanusuru tageyau.

4 Iyapana nima e tenawarai wirawena wagau ki ka e ebo
nene mena kwaewagau, ko iyapana nima Mamanuga God e
bonanai wainapiyau matarapiyau ki ka e kowaiyoma Mama-
nuga God nene dibipiyamu ragidai ki mu kuduba mete wait-
atamiyau.
5 Nau nuwaneya ka wi kuduba wi tenawariga wirawa-
gana da wi yona ebo ebo iwagamana ki nana, ko ki ka ade
erida. Wi kuduba Mamanuga God e bonanai wainapamana
matarau iwagamana ki ka bagi kawaya esida. Iyapana nima
Mamanuga God e bonanai wainapiyau iyapana kabuwa-
tamiyau ki kawayai ka esida ko iyapana nima e tenawarai
wirawena yona ebo ebo wagau ki kawayai ka erida. Ko iya-
pana mosi uburoto e tenawarai wirawena pokaiya wagubu
ki mibai mete matarapoto ki ka baganai. E iyapana kuduba
ika Mamanuga God nene dibimupu ki mu waitatamiyau.
6 Kowaniyoma, nau wi bamagau bausugani manako nau
tenawarini wirayagisi yona ebo ebo suwogoni ki ka yona ki
wi toginiyoto bo pa mena? Ki pa mena. Ko nau wi bamagau
bausugani manako yona wekewekei mo matarapani bo katai
mo suwagani bo Mamanuga God e bonanai wainapuwani ki
suwagani bo kabuwa yonai mo wi kabuwaniyani, nau inako
kwaesugoni ki ka nau wi waitaniyakani ki pokere ki ka bagi
kawaya.
7 Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Binogo yo
ripa tapai ki mu ka eba gwede mosi iyaiya. Iyapana nima e
idai binogo umunai ki kawareya eba taroto ko pa siyonoto
ki bonanai ka eba bagi, ade iyapana nima e idai ripa tapai
ki kawareya eba taroto ko pa asusu miniyoto ki ka ratabai
kawaya.
8 Ade iyapana bawiwi siyonoto bababa ki ka e kowaiyoma
eba wainapomoto ki pokere mu ta yo kepata eba tepomoto
baitagisi.
9 Ki maba, wi tenawariga wirayagisi pa umunuga mena
pokaiya iwagi ki ka iyapana wi yonaga ki mibai badidi maba
wainapomoto kataitagisi? Ki pa mena. Wi yonaga ki ka wi pa
nusuru maba tamu.
10 Tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau
ka yona ebo ebo posiwena uburau ko yona ki kuduba mu
mibimaga mete kina.
11 Nau tawana mo bausugani manako iyapana mosi e yonai
nau eba kataineya ki yagisi ki ka nau babasugani manako
ki pokaiya ka e kataiyagisi da nau ka tawana kudubai mu
iyapanamaga mosi ade nau mete kataisugani da e ka eba nau
tawanani mete eyaka mena apunai.
12 Baganai, Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu
negeyau ki diriwai wi kwaiwagamu ki pokere wi sumaga

eyaka mena Mamanuga God nene wi mete dibipiyamu
ragidai mu togitamana ki nana ki puyoi mena wi paunagau
wadumuri kawaya.
13 Iyapana nima e tenawarai wira-wena da e yona ebo ebo
wagau ki ka e Mamanuga God bameya guriguriyagisi da e
yona badidi wagubu ki mibai matarapana puyoi ki e mete
kweyoto.
14 Nau tenawarini wirawena pokaiya gurigurisugakani ki
ka bani nau keyaini bagi kawaya guriguriwagau ko nau
badidi gurigurisugubuwani ki mibai nau niya notani mete
eba kataiwena.
15 Ki pokere nau badidi kwaesugani? Nau yau waina-
pakani; Nau keyaini pokaiya gurigurisugani ade nau no-
tani pokaiya mete gurigurisugani. Nau keyaini pokaiya
umayosugani ade nau notani pokaiya mete umayosugani.
16 Wi tenawariga wirayagisi manako wi keyaiga mena
pokaiya Mamanuga God paraupiyoi ki ka iyapana wi pauna-
gau idiwu ki wi guriguriga mibai badidi maba wainapomoto
were tagisi ke; 'Ki mibai.' Wi iwagubu ki mu wenagumaga
mena wainamupu.
17 Wi Mamanuga God bameya badidi iwagubu ki bani bagi
kawaya ko iyapana wi guriguriga ki wainamupu ki ka mu
wi bonanaga ki mena wainamupu ko yona ki mibai mu eba
togitapu.
18 Wi kuduba tenawariga wirawena pokaiya iwagamu ki
ka erida ko nau tenawarini wirawena pokaiya kawareya
kawareya suwagakani ki ka kawaya daganani esida. Nau ki
nene Mamanuga God paraupakani,
19 ko nu sumanuga eyaka mena ragidai Mamanuga God
nene dibipomoto ewapuru idiwono manako nau mu pau-
namugu uburani yona mo suwagani ki ka nau yau mena
kwaesugani; Nau iyapana kabuwa-tamana ki nana uburani
yona matarau rogobitau suwagani manako iyapana yona ki
mibai wainapomoto ki ka bagi kawaya. Ko nau uburani
nau tenawarini wirawena pokaiya pa ratabasugoni yona
rowarowa kawaya suwogoni tondoni da iyapana nau yonani
ki mibai eba waina-pomoto ki ka eba baganai.
20 Munu wawayai mu ka berokoi kuduba ki mu gogoi ki
pokere wi mu maba idiwoi ki ka bagi kawaya. Ko munu
wawayai mu notamaga ade mu kataimaga ka eba kawaya
ki pokere mu notamaga pa mena ki mu maba wi inako eba
idiwoi ko iyapana kawakawai mu notamaga mete kina ki mu
maba idiwoi.
21 Mamanuga God e gorai mosi okamupu ki wagubu ke;
'Nu Kaiwawonuga wagau; Iyapana kwaiyanai ragidai mu
yonamaga ebo ebo tagamu ki mu pokamugere ade

mu umunumugere ka nau iyapananiyoma yau nau yonani tadeyani ko mu nau yonani ki eba wainapamana wainapomoto.'

22 Nu tenawarinuga wirawagau pokaiya iwegemei ki ka eba nu Iyesu sumapemei ragidai nu nene ko ki ka e eba sumapiyamu ragidai ki mu nene da mu ki pokaiya Mamanuga God e kasiyarai matarau empamana ki nana. Ko nu Mamanuga God e bonanai waina-pemei matarau iwegemei ki yonai ka eba mu nene ko ki ka e sumapemei ragidai nu nene.

23 Wi sumaga eyaka mena ragidai kuduba Mamanuga God nene dibipiyoi idiwoi ade ewapuru mena wi tenawariga wirawena pokaiya yona ebo ebo iwogoi manako pakasi iyapanai mosi bo suma eba sumawagau apunai bo ridai mosi ika baiyagisi wi wainaniyoto ki ka e uburoto wi kuduba notababa ragidai nidini.

24 Ko wi Mamanuga God e bonanai wainamupu ki matarau iwogoi manako pakasi iyapanai mosi bo suma eba sumawagau apunai bo ridai mosi ika baiyagisi wi yonaga ki wainapoto ki ka wi yonaga ki sikuru maba e rabineya suroto e paerei badidi kwaewena ki ugwadini ragiragi.

25 E wekei kuduba ki matarayagisi manako e notai wirayagisi Mamanuga God e yabareya kwarisi-yagisi e umunere yagisi ke; 'Mibai, Mamanuga God yewe wi mete kina.'

Nu badidi maba Mamanuga God e si tepapamu.

26 Kowaniyoma, nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Wi Mamanuga God e si tepapamana ki nana dibipu-muri ki ka wi yau kwaiwagi; Wi mosi ka umayo yadini, wi mosi ka kabuwa yonai mo yagisi, wi mosi ka Mamanuga God e gwede mo kabuwapupu ki matarapoto, wi mosi ka e tenawarai wirawena ki pokaiya Mamanuga God e yonai yagisi, ade wi mosi ka e yonai wagubu ki mibai wirapoto matarau yagisi. Ko wi yau kuduba kwaiwogoi ki ka wi kowaguma Mamanuga God nene wi mete ewapuru dibipiyamu ragidai ki mu togitamana ki nana kwaiwogoi.

27 Wi dibipumuri idiwoi manako wi paunagau iyapana mosi uburoto e tenawarai wirawena ki pokaiya yogono ki ka baganai e yogono. Ko wi ropani kawaya inako eba ubumuri iwogoi. Iyapana apeya bo apeya eyaka ki mu mena ubumoto tagisi ko ade iyapana mosi mu ewamugu mete uburoto mu tagubu ki mibai wirapoto matarau yagisi ki ka baganai.

28 Ko yona ki wirapana matarapana apunai bo ridai mosi ika pa mena ki ka tenawarai wirawena apunai ki yona kamadini e ebo rabineya mena Mamanuga God siyono.

29 Wi dibipumuri idiwoi manako wi paunagau ridi bo
apunu dai ubumoto Mamanuga God e bonanai wainamupu
ki matarau tagisi ki ka mu apeya bo apeya eyaka mu mena
inako ubumoto tagisi ko wi dai ki ka wi notaga pakara-yagisi
naigida mena notapumuri popo were iwagi da mu tagubu ki
supasupai bo eba supasupai.
30 Iyapana mosi uburoto yogono manako ki makeya ka
Mamanuga God wi iyapanaga mosi gwede mo kabuwapupu
da e yona ki matarapana ki nana ki ka e deni mena uburoto
yona ki yagisi ko naiya wagawa apunai bo ridai ki e yona
kamadini.
31 Wi eyaka eyaka ubumuri Mamanuga God badidi
kabuwanibu ki makeya mena iwagi ki ka wi kuduba katai
wadumuri ade wi rabinagau kasiyara mete waina-pumuri.
32 Iyapana nima Mamanuga God e bonanai wainapana
wagana ki puyoi wadubu ki ka e badidi wagana ki makeya
mena yagisi ko eba asusu yagisi,
33 mibai ka Mamanuga God e eba nuwaiya nu asusu iwaga-
mana kwaiga-mana ki nana ko e nuwaiya nu ewapuru mena
nuwabagi rabineya naigida mena makeya makeya kwaiga-
mana ki nana.
Tawana tawana wi sumaga eyaka mena ragidai
dibipiyamu idiwu,
34 ki ka ridi pa kerekereretagisi idiwono. Oragai apunai
Mosisi gora okapupu ki wagubu da ridi mu ka kwarisitagisi
ko eba yabiyabiri ubumono.
35 Mu gwede mo kataitagamana wainapiyamu ki manui ka
mu mubo nobomomuguma tawamugu manutamini ko mu
iyapana Mamanuga God nene dibimupu idiwu ki mu pauna-
mugu ubumoto tagisi ki ka midimama.
36 Wi nau sidimuri; Mamanuga God e yonai yabiri wi bam-
agau bauwena bo? Ade wi mena yona ki mibai wainamupu
bo? Ae, pa mena.
37 Iyapana nima wainapiyau da Mamanuga God e bonanai
wainapana wagana matara ki puyoi e wadubu bo puyo
kudubai dai e mete tepupu ki ka e uburoto mibipoto da nau
Poru badidi okapuwani ki kuduba ka nu Kaiwawonuga e
yonai.
38 Ko e ki eba kwaeyagisi ko pa wainapoto kamadini ki ka e
badidi yogono ki wi mete pa wainapiyoi kamodoi.
39 Ki pokere kowaniyoma, wi nuwaga notaga Mamanuga
God e bonanai wainapamana iwagamana ki puyoi kawareya
ukworono. Iyapana dai mu tenawarimaga wirawena
pokaiya tagamu ki mete baganai, eba bodatamiyoi.
40 Ko wi badidi kwaiwogoi ki ka wi asusu yabayababa eba
kwaiwogoi ko supasupai makeya mena kwaiwogoi.

15

Keriso ade iyawena kipu ubupu

1 Kowaniyoma, nau naiya Iyesu e yonai bagi kawaya
dimasugekeya wi kabuwaniyekeya manako wi yona ki
wainamupu wadumupu doko sumamupu ki kawareya nau
karako yona ki wi ade nidiyana wainapakani.
2 Yona bagi kawaya nidibuwani ki wi wadumuri doko ki
ka wi iya waunai wadumuri. Ko wi sumamupu ki ragiragi
kawaya eba wadumuri doko ki ka wi sumaigamawa ki mibai
pa mena.
3 Mamanuga God e yonai mibai kawaya esida nau
kabuwasinibu nidi-buwani ka yau kena; Mamanuga God e
okai badidi okamupu ki makeya mena ka Keriso nu biginuga
nene powena.
4 Ade e okai badidi okamupu ki makeya mena ka mu e
ononomupu manako mara apeya eyaka ki eweya ka e ade
iyawena kipu ubupu.
5 Ki eweya ka e apunu Pita bameya matarawena manako
ki eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida ke-
wowena kerapu apeya (12) ki mu kuduba bamamugu mete
matarawena.
6 Ki eweya ka e kowakowaiyoma ropani kawaya kuduba
500 mara eyaka mena ki rabineya mu paunamugu
matarawena da mu kuduba ewapuru mena e kiyabui emupu.
Iyapana ki dai mena popotagubu ko ropani kawaya idiwu.
7 Ki eweya ka e apunu Diyemesi bameya matarawena man-
ako ki eweya ka e tonotapu ragidai kuduba mu bamamugu
mete matarawena.
8 Ko siyarai ka e nau niya bamaneya mete matarawena,
ko nau ka ridi munu wenatamiyamu bababa ki maba nau
wenasugubuwani.
9 Iyesu tonotapu ragidai mu kuduba ka esida ko mu pau-
namugu nau mena ka erida. Nau naiya Iyesu sumapamawa
ragidai giritamekeya pasutamekeya umekeya ki pokere e
tonotapu ragidai mu paunamugu nau koritasinibena ki ka
supasupai.
10 Ko nau paereni ki denai bita naubo wadana ki ka Ma-
manuga God e rikapupu deni mena nau wadisinibu bagi ki
pokere nau karako badidi maba tondakani ki ka nau Poru yau
kena. E nau wadisinibu bagi ki ka eba kororai ko ki mibai
mete kipu. Iyesu tonotapu ragidai kuduba mu ka Mamanuga
God nene ragiragi kawaya upitagamu ko nau e nene muya
nunurakani upisugakani ki ka ragiragi kawaya esida. Ko ki
ka eba nau naubo kasiyarani pokaiya inako upisugakani ko
Mamanuga God nau deni mena wadisinibu bagi puyo tegebu
ki kasiyarai pokaiya ka nau inako upi-sugakani.

11 Nau dimasugekeya bo mu dimatagamawa ki ka asusu,
mibai nau yo mu ewapuru ka Keriso e yonai yau mena
kawareya dimaigemeya manako wi yona ki wainamupu
sumamupu.

Nu ade iyaigamu kimamu ubumamu

12 Keriso powena ko Mamanuga God e ade iyapupu kipu
ubupu ki yonai nu dimaigemei ki pokere wi dai badidi pokere
iwagamu da popotagubu ragidai ewa eba iyatagisi kimoto
ubumoto?
13 Wi yona iwagamu ki mibai maba ki ka Keriso mete eba
iyawagubena kipena ubupena.
14 Ade Keriso eba iyawagubena kipena ubupena maba ki ka
nu yona bani dimaigumpena ade wi ka yona bani sumamp-
ena? Ki pa mena.
15 Ade yau mete wainapumuri; Wi iwagamu ki mibai maba
ki ka nu iwegemei da Keriso iyawena kipu ubupu ki ka nu
Mamanuga God bera umani simpena, mibai ka popotagubu
ragidai eba iyatagisi kimoto ubumoto ki ka Mama-nuga God
yabiri Keriso eba iyapena kipena ubupena. Ko nu iwegemei
da e iyawena kipu ubupu ki pokere wi badidi iwagamu ki
mibai maba ki ka nu beraigemei.
16 Wainapumuri; Wi iwagamu da iyapana popotagubu
ragidai eba iyatagisi kimoto ubumoto ki ka wi mete iwagamu
da Keriso e eba iyawena kipu ubupu.
17 Ade Keriso eba iyawagubena kipena ubupena maba ki
ka wi sumaga ki mibai pa mena kororai ki pokere Mamanuga
God wi bigiga ki eba empena surupena ko wi karako wi bigiga
mena rabineya idimpibena.
18 Wi wainapiyamu ki mibai maba ki ka ade iyapana Keriso
sumapamawa da popo-tagubu ragidai ki mu mete kina iya
waunai eba wadumpena.
19 Nu deni mena popoigamu ade iya ewa eba yadamu ki ka
nu gwedewau Keriso pokaiya puyo ewa wadamana nawanai
idiwei ragidai ki nu nuwaboyanuga ka kawaya daganani
esida ko waira yau notai mena wainapiyamu ragidai tawana
tawana idiwu ki mu nuwaboya-maga ka maraitau erida.
20 Wainapumuri; Mamanuga God e ka ororeya mena Keriso
iyapupu kipu ubupu tondau. Nu maura amotana yabiri
tepemei ki maba ka Keriso yabiri iyawena kipu ubupu da
nu ki pokaiya kataigamu wetawetara da popotagubu ragidai
ukwapamu ki mu mete iyatagisi kimoto ubumoto.
21 Apunu eyaka mena pokaiya ka po bauwena manako e
pokaiya ka nu kuduba popoigamu. Ko ki maba, iyapana
eyaka mena yabiri iyawena kipu ubupu ki e pokaiya ka
popotagubu ragidai mete iyatagisi kimoto ubumoto.

22 Nu iyapana kuduba ka oragai apunai Adamu e momoiy-
oma ki pokere e pokaiya ka nu kuduba mete popoigamu. Ko
ki maba, iyapana gwedewau Keriso e naureya idiwu ki ka mu
e pokaiya ade iyatagisi kimoto ubumoto.
23 Ko nu eyaka eyaka asusu inako eba iyaigamu kimamu
ubumamu. Keriso e ka amotana maba yabiri iya-wena kipu
ubupu ki pokere e ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka e
iyapanaiyoma e eweya mete iyatagisi kimoto ubumoto.
24 Nu iyaigamu kimamu ubumamu ki eweya ka mara si-
yarai baiyagisi. Mara ki makeya ka Keriso uburoto kunuma
waira kaiwawoi, kunuma waira kawakawai, ade kunuma
waira kasiyarai ebo ebo mete kina ki kuduba raurutamini
deni mena suru-tamini manako ki eweya ka e uburoto e
Kaiwawowena ki kasiyarai kuduba yadini Mamanuga God e
idai rabineya taroto.
25 Mibai, Keriso e Kaiwawoyagisi tondono yarono da Ma-
manuga God uburoto e iyaraiyoma kuduba kwana-tamini e
Gubagai kerarai kobaiya nakatamini kewoyagisi.
26 E iyarai siyarai surupoto ki ka po e kasiyarai,
27 mibai ka Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Mamanuga
God gwede-gwede kuduba Keriso e kerarai kobaiya naka-
pupu.’ Oka ki ‘gwedegwede kuduba’ nene wagubu ki ka e
eba Mamanuga God e eya Keriso kobaiya tondana ki nana
wagubu, mibai ka gwedegwede kuduba Keriso e kerarai
kobaiya nakapana apunai ka Mama-nuga God e eya mena.
28 E gwedegwede kuduba e Gubagai kerarai kobaiya
nakapoto kewoyagisi ki ka e Gubagai kwarisiyagisi e Mamai
kobaiya tondono. Naiya ka Mamanuga God gwedegwede
kuduba e Gubagai kobaiya nakapupu, ko mara ki makeya ka
gwedegwede kuduba ade Keriso mete kina Mamanuga God e
kobaiya idiwomu manako e mena nu Kaiwawonuga kawaya
uburono.
29 Karako nau yona mo suwagani wainapumuri; Iyapana
dai mu ka Iyesu e si pokaiya mu kowamuguma popotagubu
ragidai ki mu nene siruwatagamu. Ko iyapana popotagubu
ragidai ki eba iyatagamana kimana ubumana maba ki ka
iyapana ki mibai gwede wenawagana ki nana inako kwae-
tagamu? Popotagubu ragidai eba iyatagisi kimoto ubumoto
ki mibai maba ki ka mu gwede nana mu kowamuguma
popotagubu ki mu nene kawareya ade siruwatagamu?
30 Ade nuyo, nu wainampena da nu popoigamu ki ka nu
ewa eba iyaigamu kimamu ubumamu ki ka nu upinuga
kwaigemei yau kamadumpena, mibai ka upi yau pokaiya ka
nu maramara po yawateya iwei.
31 Kowaniyoma, nau yona mibai suwagakani; Nau mara-
mara po banana-pakani. Ko nau yo wi ewapuru nu Kaiwa-

wonuga Keriso Iyesu e naureya idiwei ki nene nau mamama-
sugakani ki pokere nau yona yau matarau wi nidiyakani.
32 Nau yewe natere Epeso rabineya iyapana berokoi ‘papa
kamarai’ maba mete kandeigemeya. Nau upi kwaesugakani
ki denai yewe wairau mena wadana wainapena ki ka nau
upi yau kamadubena. Iyapana popotagubu ragidai eba
iyatagamana kimana ubumana ki mibai maba ki ka nau
upini pokaiya muya nunurakani bita makari bananapakani
ki kamadu-bena manako iyapana dai tagamu ki kawareya
nau mete suwagubena ke; ‘Bani yo awana karako kupomu
mamamaigomu, mibai ka marawani ka nu popoigamu ko
ewa mo eba iyaigamu.’
33-34 Wakapa giriwagi wi notaga paparayagisi kwaenda wi
wiga kerapu wadewadeiwagi, mibai ka; ‘Bagi kwae-tagamu
ragidai ki bigi kwaetagamu ragidai mu paunamugu idiwono
ki ka bagi ragidai ki mu iyamaga giriyagisi.’ Wi bigi karako
kamadumuri nota bagi mena notapiyoi. Nau suwagakani
yau pokaiya ka nau bani wi dai midimama negeyakani mibai
ka wi dai Mamanuga God eba kataigau.

Nu midinuga kwakwarepunuga waunai

35 Wi dai bani manu iwagi ke; ‘Popotagubu ragidai mu ka
badidi maba ade iyatagisi kimoto ubumoto idiwono? Ade mu
kimoto ubumoto ki ka mu kwakwarepumaga badidi maba
wenayagisi?’
36 Ki ka notababa yonai. Nau waira yau keyakeyai suwa-
gani wainapumuri; Wi momai mosi waira rabineya umuri ki
ka e eya puwayagisi manako mibai waunai miniyoto daburi.
Momai oragai ki eba puwayagisi ki ka mibai waunai ki mete
eba kiroto.
37 Wi neka momai bo gwede mo momai inako umuri ki ka
pa momai da e eya ropayagisi ko momai ki pokaiya ka gumai
baiyagisi kayayagisi manako kwarai wenapoto yaroto.
38 Mamanuga God e ebo nuwaiya ki pokere e momai
kiyabumaga ebo ebo nakapupu ade momai ki eyaka eyaka
mu pokamugere ka gumai ade kwarai kiyabumaga ebo ebo
ki mete wenayagisi baiyagisi kayayagisi.
39 Ki maba, gwedegwede kuduba iyaiya mu kiyabumaga
ka mete ebo ebo; Iyapana kaina nu kwakwarepunuga ka
ebona. Papa mu kwakwarepumaga ka ebona. Midiwari
mu kwakwarepumaga ka ebona. Ade raubiyo awanau mu
kwakwarepumaga ka mete ebona.
40 Gwedegwede wairau mu kiyabu-maga ka ebona ade
kunumau mu kiyabumaga ka ebona. Waira nene ki tanai ka
ebona ade kunuma nene ki tanai ka mete ebona.

41 Madega tanai ka ebona, siragamu tanai ka ebona, ade su-
pama tanai ka ebona. Ade supama eyaka eyaka mu tanimaga
ka mete ebo ebo.
42 Popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto ki ka
mu keyakeyai nau karako suwagubuwani yau maba. Nu
iyapana mosi e kwakwarepui ononopamu ki ka e kwakware-
pui waira rabineya puwayagisi. Ko e ade iyayagisi kiroto
uburoto ki ka e kwakwarepui waunai ki maramara tondono
kaniyono.
43 Iyapana mosi e kwakwarepui ononopamu ki kiyabui ka
berokoi kawaya ade e kasiyarai pa mena. Ko e iyayagisi
kiroto uburoto ki ka e tanai bagi kawaya ade e kasiyarai mete
kawaya.
44 Iyapana mosi poyagisi ononopamu ki ka nu e midi
kwakware-pui ki ononopemei. Ko e iyayagisi ki ka e keyai ki
ebo midi kwakwarepui mete wenayagisi kiroto uburoto.
Nu yewe wairau idiwei ki ka nu midinuga kwakware-
punuga mete kina ki pokere nu popoigamu ade iyaigamu ki
ka nu keyainuga e ebo midi kwakwarepui mete wenayagisi
kiroto uburoto.
45 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Mamanuga
God wagubu e umuneya ka apunu Adamu iyapana kaina
yabiri wenawena nu kwakware-punuga iyai ki kerarai e
birikapupu.’ Ko apunu Adamu ewa bauwena ki e Keyai ka
nu maramara idiwana kaiwana ki iyai nu negeyau.
46 Nu keyainuga iyai ka eba yabiriwena. Pa mena. Nu
midinuga kwakwarepunuga yabiri wenawena manako ki
eweya ka e nu keyainuga negebu.
47 Adamu yabiri ka Mamanuga God waira pokaiya yamana-
pupu ko Adamu ewa e ka kunuma were kawapu.
48 Iyapana waira yau notai wadamu doko ragidai ki ka
mu waira pokaiya yamanapupu apunai Adamu e wenai. Ko
iyapana Mamanuga God e notai wadamu doko ragidai ki ka
mu kunuma were kawapu apunai ki e wenai.
49 Nu yewe wairau wenaigibi ki ka nu waira pokaiya ya-
manapupu apunai e kiyabui maba wenaigibi ko mara ewa
baiyagisi ki ka nu kiyabunuga kunuma were kawapu apunai
ki e kiyabui maba wenayagisi.
50 Kowaniyoma, nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena;
Nu midinuga kwakwarepunuga yau ka Mamanuga God e gari
rabineya eba kaniyoto. Ade puwawagana kwakwarepui yau
ka maramara tondana kaniyana kwakwa-repui ki watai eba
yadini. Pa mena.
51-52 Kowaniyoma, nau yona mibai wekewekei yau matara-
pani suwagani wainapumuri; Nu kuduba ka eba popoigamu
mibai ka bawiwi siyarai yogono makeya ki ka nu yabunuga

topemei papemei ki maba garugaru mena ka nu kuduba mid-
inuga wirapoto ebo wenayagisi. Bawiwi ki yogono makeya
ka popai ragidai iyatagisi mu midimaga kwakwarepumaga
waunai ewa eba puwawagana ki pokaiya kimoto ubumoto
manako nu iyaiya idiwei ragidai ki nu midinuga kwakware-
punuga ki mete wirayagisi waunai wenayagisi.
53 Nu midinuga kwakware-punuga oragai puwawagana ki
wira-yagisi eba puwawagana ki wenapoto. Ade nu midinuga
kwakwarepunuga oragai powagana ki wirayagisi eba powa-
gana ko maramara tondana kaniyana ki wenapoto.
54 Ko nu midi-nuga kwakwarepunuga puwawagana ki
wirayagisi eba puwawagana ki wenapoto ade nu midinuga
kwakwarepunuga powagana ki mete wirayagisi eba powa-
gana ki wenapoto kewoyagisi ki makeya ka Mamanuga God e
okai badidi wagubu ki mibai wenayagisi. Oka ki wagubu ke;
'Po kasiyarai deni mena kewowena ko ewa mo eba tondono.'
Ade wagubu ke;
55 'Poyo, kau nu rauruniyana ki kasiyarai ka bani?
Poyo, kau nu giriniyana pasuniyana ki kasiyarai ki kau bani
wadi?"
Oka ki inako wagubu.
56 Nu paerepemei bigi kwaigemei ki pokaiya ka po nu
giriniyana pasuniyana ki kasiyarai ika wadau. Ade gora
oragai umanibu dokodoko ki pokaiya ka bigi e kasiyarai mete
ika wadau.
57 Ko nu Mamanuga God paraupamu; E wagubu umuneya
ka nu karako nu Kaiwawo-nuga Iyesu Keriso e pokaiya po
kasiyarai ki kuduba raurupamu.
58 Ki pokere kowaniyoma, nau nidiyani wainapumuri; Wi
Mamanuga God e nene ragiragi kawaya ubumoi ko eba
kekeraiwogoi. Wi kataigubu kewo-wena da wi ubumu nu
Kaiwawonuga e upi badidi kwaiwagamu ki ka eba kororai
ko ki denai ka wi aita ewa wadumuri. Ki pokere wi nuwaga
notaga eyaka mena e upi mena kawareya ukworono ade e
mena upi kwaiwogoi yamoi.

16

Puyo nakapamana ki nana

1 Karako nau Iyesu sumapiyamu ragidai tawana Diyudiya
rabineya Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu mu puy-
omaga bowa madai dai wi damupamana ki nana manusin-
imupu ki yonai suwagani; Nau Iyesu sumapiyamu ragidai
tawana Garasiya rabineya badidi kwaetagamana ki nene
tadebuwani ki nau wi mete nidiyakani da wi mu kwae-
tagamu ki maba wi mete inako kwaiwogoi.

2 Maramara pura kawaiya ka wi eyaka eyaka bowa madai
wadamu ki maraitau bo kawaitau ki wi wibo denegau dai
nakapiyoi da nau wi bamagau ika bausugani ki ka wi puyoga
ki nu irimagere tepamu mu puyomaga tonopamu.
3 Nau ika bausugani ki ka nau wi puyoga ki tepamana
kayataga-mana ragidai winetampu ki mu oka-maga mo oka-
pani manako mu oka ki puyo ki mete tepomoto natere
Diyerusaremu kayatagisi.
4 Ki makeya nau naubo wainapani da baganai ki ka nau
niya uburani mu mete kaigamu.

Apunu Poru badidi kwaewagana notapupu

5 Nau tawana Makedoniya rabineya natere natere bausug-
ana kayasugana wainapakani ki pokere nau kani ki umoni
da kewoyagisi ki ka nau wi eminiyana ki nana ika bamagau
mete bausugani.
6 Nau nusuru marai wi bamagau ika wi mete rowarowaitau
idiwana wainapakani ko nau ki kwaesugani bo pa mena
ki nau karako naigida eba wainapakani. Nau wi mete ika
idiwomu da nau tawana mosi ade kayasugana wainapani
ki ka wi ubumuri nau waitasinimuri manako nau wi kama-
diniyani kayasugani.
7 Nau eba ka were bausugana wi eminiyana ki nana waina-
pakani ko nu Kaiwawonuga wainapiyau da baganai ki ka nau
mara rowarowaitau wi mete ika idiwomu.
8 Ko nau karako yewe natere Epeso rabineya tondoni da
'Pentikosi' ki marai kewoyagisi eweya ki nau ade kirani ubu-
rani kayasugani,
9 mibai ka nau Mamanuga God e upi yewe kwaesugana da
iyapana ropani kawaya e sumapa-mana ki nana ki gudui e
yewe kwai-pupu. Ko nau bodabodasiniyamu ragidai ropani
kawaya yewe mete idiwu.

10 Apunu Simosi wi bamagau bai-yagisi ki ka wi e diriwai
naigida mena kwaiwagi mibai ka nau Keriso nene upisug-
akani ki maba e mete inako upiwagau.
11 Wi mo e eba wereyakaura-pumuri ko wi ubumuri e
waitapumuri nuwabagi rabineya tonopumuri umono da nau
bamaneya yewe baiyagisi. Nau e nawanai tondakani ade nau
kowakowa-niyoma dai e mete bautagamana ki mu nene mete
yabu tarakani.

12 Nau karako nu waretanuga apunu Aporosi nene
manusinimupu ki e nene suwagani; Nu kowanuguma wi
bamagau daiyo kaiwa ki makeya ka nau apunu Aporosi mu
mete kayatagamana ki nana ragiragi kawaya baiyonopekeya
ko e eba kayawagana wainapupu ki pokere e karako tondono

da e ebo mideya ka wainapoto ki ka e kiroto uburoto
kayayagisi manako ika baiyagisi.
13 Wi wiga kwayubaga kwaiwogoi ade wi sumaga pokaiya
yabarayabara ragiragi kawaya ubumoi.
14 Wi upi badidi kwaiwogoi ki ka wi nota kwarikwarisi ki
notai pokaiya upiwogoi.
15 Kowaniyoma, wi kataigau da tawana Akaiya rabineya
ka nu waretanuga Sitepanasi e tawai eyaka mena ragidai
mete kina ki mu mena yabiri mu iyamaga wiramupu suma-
tagubu. Mu nuwamaga notamaga eyaka mena Mamanuga
God e iyapanaiyoma waitatamana ki upi kwaetagamana
wainapiyamu ki pokere kowaniyoma, nau ragiragi kawaya
wi nidiyakani yau kena;
16 Iyapana ki kena ade mu kowamuguma dai mu mete
dibipiyamu upi eyaka mena kwaetagamu ragidai ki mu wi
naigida mena wiwiratamiyoi ade mu kobamugu idiwoi.
17 Apunu Sitepanasi yo Potunatasi yo Akaikasi mu nau
bamaneya bautagubu ki ka nau mamamasugubuwani. Nau
wi yewe eba eminiyakani ki pokere mu bautagubu emita-
makani ki ka nau wi yewe baigubu diyayai eminiyakani.
18 Mu bautagubu naiya wi wadinimawa tekateka ki maba
mu nau mete inako wadisiniyamu tekateka. Iyapana mu
maba upi bagi kawaya inako kwae-tagamu ragidai ki iyapana
yabumugu mu parautamomu ki ka supasupai.

Parau siyarai

19 Nu sumanuga eyaka mena Mama-nuga God nene
dibipiyamu ragidai tawana Aisiya rabineya idiwu ki mu
wi parauniyamu, ade apunu Akwira e wainai Pirisira yo
Iyesu sumapiyamu ragidai mu tawamaga rabineya mara-
mara ewapuru dibipiyamu idiwu ki mu mete kina nu
Kaiwawonuga e si pokaiya wi parauniyamu.
20 Iyesu iyapanaiyoma kuduba yewe idiwu ki mu mete kina
wi parauniyamu.
Wi yowaguma tataguma badidi maba parautamiyamu ki
maba wi Iyesu supapiyamu ragidai kuduba mu mete inako
deni deni parau kasiwaraiwogoi idiwoi.
21 Nau Poru nau parauni yau nau naubo idanere okapakani
yau kena; “Kaiwa kaiwa wi bamagau.”
22 Iyapana nima nu Kaiwawonuga eba nota kwarik-
warisipiyau ki ka Mamanuga God uburoto kowaga e kwey-
oto.
‘Maranata’, ki ka ‘Kaiwawonuga, kau wiranuwagi
baunuwagi.’
23 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka
Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi.

Nu Kaiwawonuga Iyesu karako wi waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.

24 Nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu pokaiya ka nau wi kuduba nota kwarikwarisiniyakani. Nau nuwaneya wi nota kwarikwarisi ki rabineya idiwoi.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 KORINI
Apunu Poru natere Korini ragidai mu okamaga ewa tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Natere Korini rabineya ka Iyesu sumapamawa ragidai dai apunu Poru simpu siyasiya ade e upi kaumupu. Oka yau pokaiya ka e mu mete rabinamaga ewapuru eyakamenaigamana ki nana ki yonai okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-11*
Poru ade Iyesu sumapiyamu ragidai *1:12-7:16*
Puyomaga damupamana ki nana *8:1-9:15*
Poru e eya taubabarai wagubu *10:1-13:10*
Parau siyarai *13:11-14*

1-2 Nu sumanuga eyaka mena ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu natere Korini rabineya idiwu ade Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba tawana Akaiya rabineya idiwu mete kina; Nau Poru ade nu sumanuga eyaka mena apunai Simosi mete kina wi okaga yau okapemei. Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e nau Poru winesinibu ade tonosinibu da nu Keriso Iyesu pokaiya iya waunai wadamana ki sisiyai nau iyapana tadeyana ki nana.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako waitanimoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya mibi mamamai idiwoi.

Apunu Poru Mamanuga God paraupupu

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God karako paraupamu. E ka nu Mamanuga ade e ka nu nuwanuwaniyau ki apunai. Nu waitaniyana ade nu rabinanuga miniyana kwarisi ki kasiyarai kuduba ki e mena nu negeyau.

4 Nu bita bo nuwaboya ebo ebo banana-pemei ki ka e nu toginiyau ade nu rabinanuga miniyau kwarisi ki pokere nu kowanuguma bita bo nuwaboya ebo ebo inako mete bananapiyamu ki ka nu ubumei Mamanuga God nu waitanibu nu rabinanuga minibu kwarisi ki maba nu mete inako makeya makeya nu kowanuguma waitatamemei mu rabinamaga minimei kwarisi.

5 Keriso e bita yo midi makari ebo ebo bananapupu ki maba ka nu mete bita yo midi makari inako e nene bananapemei.

Ko ade Mamanuga God ubupu Keriso waitapupu ki maba ka e
Keriso pokaiya nu mete inako kawaya daganani waitaniyau.

6 Nu bita yo nuwaboya mete banana-pemei ko ki pokaiya
ka Mamanuga God wi waitaniyau, wi rabinaga miniyau
kwarisi ade iya wi negeyau. E badidi maba nu waitaniyau
nu rabinanuga miniyau kwarisi ki maba e wi mete inako
waitaniyau wi rabinaga miniyau kwarisi. Nu giruru maba
kobaiya teteigemei bita wademei ki ka wi mete inako giruru
maba ki kobaiya teteiwagamu bita wadamu manako e wi
mete toginiyau da wi eba nitaisiniwagi ko wi giruru maba ki
kobaiya teteiwagi buridere baiwagi.

7 Ki pokere nu wi nene waina-pemei ko pore eba wainape-
mei mibai ka nu katainugu da wi nu mete ewapuru midi
makari yo nuwaboya bananapemei ki ka Mamanuga God nu
waitaniyau ki maba e wi mete inako waitaniyoto wi rabinaga
miniyoto kwarisi.

8 Kowaniyoma, nu tawana Aisiya rabineya bita yo midi
makari bananamipi ki sisiyai nu nuwanugu ka wi naigida
mena kataiwagi. Nu bita bananamipi ki ka kawaya daganani
esida po dabi kopakeya bananapemeya siyasiya.

9 Nu nuwanuga notanuga wagubu ke; ‘Nu popoigamana
waipusui bauwena.’ Nu inako notamipi ki ka nu eba nu
nubo kasiyaranuga pokaiya iyaigamana ki nana wainamipi.
Pa mena. Popai ragidai ade iyatamana kimana ubumana
apunai Mamanuga God ki e mena nu suma-mipi.

10-11 Nu iyaranuguma po keketai rogobitau teyamupu ko
Mamanuga God mu kodabamugu nu tenibu iyanibu. E
ewa inako mete kwaeyagisi nu iyaniyoto. Ena, nu kataigibi
wetawetara da wi guriguri pokaiya nu waitanimuri ki ka e
uburoto nu ade iyaniyoto. Wi ropani kawaya ubumoi nu
nene guriguriwogoi ki ka Mamanuga God wi guriguriga ki de-
nai nu wadiniyoto bagi manako ki pokaiya ka iyapana ropani
kawaya nu pokanugere Mamanuga God parau-pomoto e si
esida tepapomoto.

Apunu Poru kayawagana wagubu ki notai e ade wirapupu

12 Nu wainapemei da nu supasupai kwaigemei ki pokere
nu yona yau wi nidimei; Nu rabinanugu nidiyau wira-wira
ki mibipiyau da yewe wairau ki nu iyapana paunamugu ade
wi paunagau mete kina ki ka nu gwede mo eba wekemipi
ko nu nuwanuga notanuga eyaka mena pokaiya ka nu Ma-
manuga God nuwaiya badidi ki mena matarau kwaigibi. Nu
ka eba nu nubo katainuga pokaiya iwegemeya kwaigemeya
ko Mamanuga God e deni mena nu wadi-nibu bagi ki puyoi
kasiyarai pokaiya ka nu upigemeya.

13-14 Nu yona wekewekei eba okapemei ko wi nu yonanuga
iyabapamana ade mibai naigida mena kataipamana ki nana
ka nu matarau mena oka yau tamei. Karako ka wi yona dai
mena wainamupu ko nu nuwanugu ka wi yona yau ki mibai
kuduba wainapamana ki nana wainapemei. Wi ki kuduba
wainapumuri ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu e marai baiyagisi
makeya ki ka nu e yabareya wi werega iwagamu ade ki maba
ka wi ubumuri nu werenuga mete iwagi.

15 Nau kataineya da nau naiya badidi kwaesugekeya ki
wi nau bamaneya mamama wainamupu ki pokere nau wi
daiyoga ika bausugana ade kayasugana manako ewa ade
bausugana wi emini-yana toginiyana ki nana wainapekeya.
16 Nau notani wagubu da nau tawana Makedoniya kaya-
sugana ki ka nau yabiri wi bamagau ika bausugana wi em-
iniyana ki nana manako nau ewa ade wirasugana ki makeya
ka nau wi bama-gau ika ade bausugana wainapekeya. Nau
nuwaneya wi daiyoga ika bausu-gana da wi nau waitasin-
imana were ewa ka nau tawana Diyudiya kaya-sugana ki
nana wainapekeya.
17 Nau badidi inako notapekeya ko eba kwae-sugubuwani
ki wi wainapiyamu da nau wi beranibuwani bo? Waira yau
notai wadamu doko ragidai mu ka mara mosi tagamu da
mu gwede mo kwaetagamana ki nana ko ki mibai mu eba
kwae-tagamu, ade mu mara mosi tagamu da mu gwede mo
eba kwaetagamana ki nana ko ki mu kwaetagamu. Ko wi
wainapiyamu da nau notani ka mu notamaga maba bo?

18 Mamanuga God e yona mibai mena wagau ki maba nau
mete kina yona mibai mena wi nidiyani wainapu-muri; Nau
wi bamagau bausugana suwagubuwani ki ka nau eba notani
apeya wainapuwani pokaiya yona ki suwagubuwani. Nau ka
eba nau notani daikere; ‘Ena nau ika bausugani,’ ade daikere;
‘Pa mena, nau ika eba bausugani,’ ki ewapuru notapuwani
were suwagubuwani. Pa mena.
19 Nau yo apunu Sairasi yo apunu Simosi mete kina nu
naiya wi bamagau baigibi ika dimaigemeya ki ka nu Ma-
manuga God e Gubagai Iyesu Keriso e yonai mena dimaige-
meya. Keriso e notai ka eba daikere ‘Ena’ ade daikere ‘Pa
mena’ ki ewapuru notapiyawa were wagawa. E bameya ka
yona ‘Ena, nau kwaesugani’ ki mena.
20 Mamanuga God gwaiyaba marai kawai ropani kawaya
wagubu yona ki kuduba mibimaga ka Keriso e pokaiya
matarawena. Ki pokere nu Mamanuga God e si esida tepa-
pemei ki ka nu Keriso e si pokaiya iwegemei ke; ‘Ki mibai.’
21 Keriso pokaiya ka Mama-nuga God nu yo wi ewapuru
toginiyau da nu karako sumanuga pokaiya ragiragi kawaya

nu watanugu mena ubumei. E nu winenibu e eya nene
nakanibu,
22 manako e eya Keyai nu rabinanugu tapu tonabanibu
da nu ki pokaiya kataigamana wetawetara da e aita ewa nu
badidi negeyana gwaiyabai wagubu ki kuduba e negeni.
23 Nau nuwani notani kuduba ka Mamanuga God empiyau
ki pokere e yabuiya ka nau yona mibai wi nidiyani yau kena;
Nau wi bamagau ika natere Korini eba bausugubuwani ki
mibai ka nau eba nuwaneya wi nuwaboya kawareya ade
negeyana ki kudeya wainapekeya.
24 Nu eba nuwanugu wi nidimana manako wi nu umu-
nunuga wadamana ki nana. Wi wiga sumaga ka ragiragi
kawaya ki pokere nu nuwanugu wi mete deni deni togi
kasiwaraigamana da wi ki pokaiya mibi mamamai idiwana
ki nana.

2

1 Nau naiya wi bamagau bausugubuwani ki ka nau
nuwaboya wi negebuwani ki pokere nau notani karako wira-
puwani da nau wi bamagau eba bausugani kwaenda da nau
nuwaboya wi ade negeyani.
2 Nau wi nuwaboya negeyani ki ka iyapana gwedewau nau
mamamasinimoto? Nau mamamasini-yamu ragidai ka wi
mena ki pokere nau nuwaboya wi negeyani ki ka wi badidi
maba nau mamamasinimuri?
3 Nau wi bamagau bausugubena manako wi nau ma-
mamasinimpena ki ka baganai ko nau eba nuwaneya wi
nuwaboya tegemana ki kudeya wainapekeya ki pokere nau
oka mena wi bamagau tonopuwani. Nau notani eyaka mena
wagubu ke; ‘Nau mamamasugoni ki ka mu kuduba mete
mamamatogomono.’
4 Nau oka ki wi bamagau okapuwani ki ka nau rabi-
nani buwagawena mibi yadi oka ki okapuwani tonopuwani.
Nau eba nuwaneya wi nuwaboya negeyana ki nana ko
nau nuwani notani eyaka mena pokaiya wi nota kwarik-
warisiniyakani ki wi naigida mena kataigamana wetawetara
ki nana ka nau oka ki wi bamagau tonopuwani.

Paerepupu apunai e paerei notagogapamana ki nana

5 Apunu nima naiya paere kwaewena ki e eba nuwaboya
nau tegebu ko e nuwaboya wi kuduba negebu. Ko nau
eba nuwaneya yona ragiragi kawaya ki kawareya ade suwa-
gani ki pokere nau yona yau mena wi nidiyani; E ka bani
nuwaboya maraitau wi negebu.
6 Wi ropani kawaya ubumpu e paerepupu ki denai bita e
kwemupu ki pokere baganai, karako kewowena.

7 Wi bita kawareya kawareya e kweyoi ki ka e nuwaboyai
kawayayagisi da e sumai kuduba kauyagisi. Ki ka eba
baganai ki pokere e bigi kwaewena ki wi karako deni mena
notagogapumuri wi tagagau kwenupu-muri manako apunu
ki togipumuri kasiyara ade kwemuri.
8 Nau ragiragi kawaya wi nidiyakani yau kena; Apunu ki
naigida mena kabuwapumuri da wi eba e kamadumpu ko wi
e nota kwari-kwarisipiyamu.
9 Nau oka naiya wi bamagau okapuwani ki mibai ka
nau nuwaneya wi nuwaga notaga empana ki nana; Nau
suwagubuwani ki mibai wi makeya makeya kwaiwagamana
waina-mupu bo pa mena.
10 Iyapana mosi paerepoto bigi kwaeyagisi manako wi e
kwaewena ki bigi deni mena notagoga-pumuri wi tagagau
kwenupumuri ki ka nau mete kina e bigi kwaewena ki nota-
gogapani nau taganeya kwenupani. Ena, nau gwede mosi no-
tagogapana ki notagogapuwani ki ka nau wi pokagere Keriso
e yabuiya gwede ki deni mena notagogapuwani kewowena.
11 Berokoi Apunai Seitani nu kerapunugu eba wadana ade
nu eba rauruniyana ki nana ka nau inako kwaesugakani
mibai ka Berokoi Apunai Seitani nu badidi maba giriniyana
notapiyau ki e yawatai nu katainugu.

Nu Keriso pokaiya bigi kuduba raurupemei

12 Nau natere Torowasi rabineya Keriso e yonai bagi
kawaya ki dima-sugana ki nana ika bausugubuwani ki ka nu
Kaiwawonuga nau ika upisugana ki nana ki gudui kwaipupu
empuwani.
13 Ko nau iyaruiyaru bagi ububura-sugekeya mibai ka nu
sumanuga eyaka mena apunai Taitosi e nau ika eba banana-
puwani ki pokere nau natere ki ragidai kuwenatapuwani
manako e kwaenei tawana Makedoniya kayasugu-buwani.
14 Ko nu Mamanuga God paraupamu. Nu Keriso e nau-
reya idiwei ki pokaiya ka Mamanuga God nu yabiyabirinuga
uburau e kasiyarai pokaiya nu waraniyau da nu berokoi
kuduba raurutamemei iwei. Nu tawana tawana bani iwei
ki ka iyapana Keriso kataitagamana ki katai nu pokanugere
gwede mosi aurai bagi kawaya ki maba tarau kawayawagau
kayawagau.
15 Nu ka gwede mosi aurai bagi kawaya ki Keriso nu tenibu
puyo maba e eya Mamai e idai rabineya nu nakanibu. Nu
aurinuga ki ka iyapana iya waunai wadamu ragidai ade
iyapana iya paerepiyamu ragidai mete kina ki mu kuduba
tauniyau kimugu warapiyau.
16 Iyapana gwedewau iya paerepiyamu ragidai ki mu ba-
mamugu ka nu aurinuga po kokowai ki gwitai maba mu

tauniyau wainapiyamu, ko iyapana gwedewau iya waunai wadamana ragidai ki mu bama-mugu ka nu aurinuga iya waunai ki aurai bagi kawaya ki mu tauniyau kimugu wara-piyau.

Ko wainapumuri; Iyapana nima kwaitana Mamanuga God e upi bagi kawaya yau kwaeyagisi?

17 Iyapana ropani kawaya mu ka denai wadamana ki nana wainapiyamu ki pokere mu Mamanuga God e yonai dimatagamu iwu. Ko nu ka eba mu maba inako kwaigemei. Nu ka Mamanuga God e nu winenibu tononibu ragidai ki pokere Keriso pokaiya ka nu Mamanuga God e yabuiya nu nuwanuga notanuga eyaka mena e yonai mibai supasupai ki mena iwegemei.

3

1 Wi bani wainapiyamu da nu karako kawareya ade yabara kawakawaraigemei, ko wainapumuri; Iyapana dai ki wi ba-magau baitagisi ki ka wi mu kataitamana ki nana ki okai mete yadini baitagisi. Ade wi iyapanaga dai tonotamuri tawana mo kayatagisi ki ka wi tawana ki ragidai mu kataita-mana ki nana ki okai mete tagemuri yadini kayatagisi. Wi wainapiyamu da nu mete kina oka inako mete wadamana iwana ki nana bo?

2 Nau suwagani wainapu-muri: Ki pa mena. Wi wiga ka nu oka-nuga maba. Iyapana nu katainimana ki okai nu rabinanugu okapupu ka wiyo ade nu okanuga ki ka iyapana kuduba empiyamu ade iyabapiyamu.

3 Iyapana wi eminimoto ki ka mu kataitagisi da nu wi paunagau badidi maba upigemeya ki pokaiya ka Keriso e eya okai ki okapupu. Oka ki e eba diba pokaiya bowa naureya okapupu ko Mamanuga God maramara tondau apunai e eya Keyai ki pokaiya ka e oka ki iyapana kaina nu rabinanugu okapupu.

4 Nu yona yau iwegemei ki mibai ka nu kataigibi wetawe-tara da Keriso e pokaiya ka Mamanuga God ubupu upi yau nu negebu ade e badidi wagubu ki makeya e kwaeyagisi.

5 E eya kasiyarai nu eba negebena ki ka nu karako eba ubumpena iwagumpena da nu e upi makeya makeya kwaige-mei. Pa mena. Nu nubo kasiyaranuga pokaiya upigu-mpena ki ka nu mibinuga mete eba kipena.

6 E yonai waunai gwaiyabawena ki yonai ka nu e kasiyarai negebu ki pokaiya makeya makeya bigabigai kwaigemei iwei. Yona waunai ki gwaiyabai ka eba gora pokaiya ko e eya Keyai ki pokaiya. Gora okamupu ki ka po wadubu nu negeyau ko Mamanuga God e eya Keyai ki nu iya negeyau.

7 Gora oragai apunu Mosisi bowa naureya okapupu ki
kawareya ka Mamanuga God e eya tanai mete minibu siwa
bauwena. Apunu Mosisi gora ki wauneya wadubu makeya
ka tanai ki e kiyabuiya kawaya daganani igwarapiyawa ko
e wirawena tawana Isiraero ragidai mu bamamugu ade
bauwena ka tanai ki mareyawena. Tanai ki mareyawena ko
e iyapana yabumaga ade poporapiyawa ki pokere mu apunu
Mosisi e kiyabui empamana ka eba baganai. Ko gora oragai
po wadubu bauwena nu negeyau ki tanai ka kawaya inako,
8 ki ka Mamanuga God e eya Keyai nu bigabigai kwaigemei
ki tanai ka kawaya daganani esida.
9 Gora oragai nu nidiyau da nu paeremipi ki upi ki tanai
mete kina ki ka upi waunai ki pokaiya e iyapana bagi supa-
supai nu nidiyau ki tanai ka kawaya daganani esida.
10 Tanai waunai bauwena ki ka kawaya daganani esida ki
pokere tanai oragai ki karako gogawena.
11 Mibai, gwede oragai rowarowa kawaya eba uburawa ki
tanai mete kina ki ka gwede maramara tondono kaniyono ki
tanai ka kawaya daganani esida.
12 Nu puyo ewa wadamana ki nawanai nu idiwei ki pokere
nu yabara-yabara ubumei.
13 Nu ka eba oragai apunai Mosisi e maba. Tanai e
kiyabuiya ki kasiyarai mareyawagawa makeya ka e ubupu e
eya kiyabui utapupu mibai ka tawana Isiraero ragidai tanai
ki empa-mawa ki ka mu yabumaga popora-piyawa.
14 Ko Mamanuga God iyapana ki mu notamaga bodapupu.
Naiya mena yabadawa da karako ka mu gwaiyaba oragai ki
okai iyabapiyamu idiwu ko gwaiyaba yonai ki mibai mu eba
waina-piyamu. Oragai apunai Mosisi e kiyabui utapupu ki
maba ka uta maba mosi mu notamaga utapiyau. Ko iyapana
nima e iyai Keriso kweyoto ki mena pokaiya ka uta maba ki
wakayagisi.
15 Ena, naiya mena yabadawa da karako iyapana ubumu
oragai apunai Mosisi e gorai iyabapiyamu ki ka gwede mosi
mu notamaga utapiyau.
16 Ko mu nuwa-maga notamaga wirayagisi nu Kaiwawo-
nuga bameya ki ka ‘gwede mosi mu notamaga utapupu ki
rikayagisi.’
17 Ko nu Kaiwawonuga e ka ade Keyai. Ade Mamanuga
God e eya Keyai ki bani tondono ki wateya ka gwede mosi
iyapana eba umeme dokodoko-tamini ko gwede mosi mu
naiya umatapu dokodoko ki kuduba rikayagisi.
18 Ko iyapana gwedewau nu kiyabunuga eba utamipi
ragidai ki nu kawarinugu ka nu Kaiwawonuga e eya tanai
miniyau siwa da iyapana nu eminimoto ki ka mu e tanai nu

kiyabunugu ki mete empo-moto. Nu Kaiwawonuga e ka ade Keyai ki pokere e eya tanai nu kawarinugu inako miniyono siwa ki ka nu kiyabu-nuga e maba wenayagisi manako e tanai ki nu kiyabunugu matarayagisi kawayayogono yarono.

4

Keyakeyai kurari naureya

1 Mamanuga God nu nuwanuwanibu manako nu upinuga yau negebu ki pokere nu notanuga eba kauyagisi da nu upinuga yau kamadamu.

2 Iyapana midimama berai badidi weki gwaiya kwae-tagamu, bera ki kuduba nu deni mena tagararamipi. Ma-manuga God e yonai ki nu eba wirawirapemei nu nubo yonanuga mete dibipemei ade nu iyapana eba beraber-atamemei mu rabinamaga kupemei. Pa mena. Mama-nuga God e yabuiya ka nu yona mibai supasupai mena matarau iwegemei da iyapana kuduba nu eminimoto ki mu rabina-mugu mibipomoto da nu bagi kawaya upigemei.

3 Nu yona matarau mena iwegemei ko iyapana iya yawatai paeremupu kwakotagubu ragidai ki ka yona waunai bagi kawaya iwegemei ki mibai mu eba wainapiyamu mibai ka gwede mosi mu notamaga utapupu.

4 Keriso e ka e eya Mamai e kiyabui nunupu wetawetara ade e sinini tanai bagi kawaya ki ka e yonai bagi kawaya ki pokaiya matarapiyau. Ko waira yau kawai Seitani e ka yona ki bodapiyau ade iyapana Keriso eba sumapiyamu ragidai mu yabumaga ki e kenepiyau da tanai ki mu kawarimugu miniyau siwa ki mu eba empiyamu.

5 Nu ka eba nu nubo yonanuga dimaigemei ko Iyesu Keriso e ka Kaiwawo ki yonai mena nu iwegemei. Iyesu nene ka nu wi biga-bigaga kwaigemei.

6 Kunuma waira kerareya ka Mamanuga God wagubu ke; ‘Sisipu rabineya ka tanai matarayagisi tawana miniyoto siwa.’ Yona ki wagubu apunai ki e ubupu ade wagubu manako tanai ki bauwena nu rabinanugu mete minibu siwa. Mamanuga God e kasiyarai tanai kawaya ki ka Keriso e kiyabuiya matarawena da nu e kataipamana ki nana. Ki pokere e eya tanai nu rabina-nugu minibu siwa ki igwara-pono ki pokaiya ka iyapana mu mete kina e empomoto ade kataipomoto.

7 Nu nuga ka kurari eba ragiragi ki maba ko Mamanuga God e nu keyainuga puyoi bagi bagi ebo ebo kurari ki rabineya nunupu. E kwaewena ki pokaiya ka e nu kabuwaniyau da nu kasiyaranuga ka bani pa mena ko kasiyara kuduba ka e nene ade e mena bameya bauwagau.

8 Nu bita ebo ebo empemei bananapemei ko bita ki nu eba
taisi kurakuraniyoto. Mara dai ka nu babaigemei nota apeya
apeya wademei ko nu eba wairoroigemei.
9 Nu iyaranuguma mara ropani kawaya nu giriniyamu
pasuniyamu ko Mamanuga God e nu eba kamadinibu. Mara
dai ka iyapana nu nuniyamu para nakaniyamu ko nu eba
popoigemei.
10 Nu tawana tawana iwei ki ka mu Iyesu minimupu poyo
ki poi nu mete inako bananapemei iwei ko nu eba popoigibi
ki pokaiya ka iyapana kataitagisi da Iyesu iyawena tondau ki
iyai e nu mete negebu.
11 Nu midinuga kwakwarepunuga ewa poyagisi yau
pokaiya ka nu Iyesu e nene maramara po waunitau
bananapemei tetetete da e iyai nu midinugu pokaiya
matarayagisi iyapana empomoto.
12 Ki pokere po nu wademei iwei ko iya wi rabinagau
upiwagau.

13 Iyapana mosi oka yau tapu, wagubu ke; ‘Nau e suma-
pakani ki pokere suwagubuwani.’ E sumawena were
wagubu ki maba ka nu mete kina inako sumaigemei were
iwegemei.
14 Nu kataigibi wetawetara da Mamanuga God ubupu nu
Kaiwawonuga Iyesu iyapupu kipu ubupu ki maba ka e nu
mete iyaniyoto da nu Iyesu mete kimamu ubumamu manako
e uburoto nu yo wi ewapuru waraniyoto da nu e yabareya
ubumamu.
15 Nu badidi bananapemei yau kuduba ka wi iyaga nene
manako ki pokaiya ka Mamanuga God nu bitanuga rikapupu
deni mena wadinibu bagi ki yonai kawayayogono yarono da
iyapana ropani kawaya yona ki wainapomoto sumapomoto.
Ki pokaiya ka Mamanuga God e parau-pamana iyapanai
ropaniyagisi manako nu paraunuga e bameya mete kawaya-
yagisi kayayagisi.

16 Ki pokere, nu notanuga eba kauwena. Nu midinuga
kwakwarepu-nuga ka maramara makariwagau kasiyarai ke-
wowagau ko nu nuwanuga notanuga ka maramara kasiyara
waunai wadau.
17 Nu karako bita makari banana-pemei yau ka tekatekai
ka were bai-yagisi kayayagisi. Ko nu badidi banana-pemei
yau pokaiya aita ewa gwede bagi kawaya esida bananapamu
ki eba ka were baiyagisi kayayagisi ko maramara tondono
kaniyono.
18 Ki pokere nu nuwanuga notanuga ka nu yabunugere
badidi empemei ki kawareya eba ukwarau ko gwede eba
empemei ki kawareya ukwarau. Nu karako yabu-nugere

badidi empemei ki pa ka were baiyagisi kayayagisi ko nu gwede eba empemei ki maramara tondono kaniyono.

5

1 Nu midinuga kwakwarepunuga ka nabonabo maba ki pokaiya nu karako waira yau kawareya idiwei. Ko nu katainugu da nabonabo yau roro-roroyagisi ki ka Mamanuga God nu tawanuga waunai mosi e ebo idaiya kunumau wadubu ki rabineya nu aita ewa maramara idiwomu.

2 Nu karako tawanuga kunumau ki rabineya idiwana wainapemei yadi wademei. Nu nuwa-nugu kunuma iyai ki nu midinuga tatamai umemei ki maba umamamu,

3 mibai ka nu midinuga kwakwarepu-nuga waunai ki yadamu umamamu ki ka nu ninuga matarau eba idiwomu.

4 Nu karako nabonabo yau rabineya idiwei ki ka nu nuwaboya wainapemei yadi wademei. Nu nuwanugu kunuma iyai ki kaworoto waira yau kwakwarepui aukwara maba utapoto iya kweyoto da e eba poyagisi ko maramara tondono kaniyono.

5 Mamanuga God nu iya waunai inako wadamana ki nana yamananibu. Nu kurari kweporeya bani yabiri warapemei ki maba ka e eya Keyai yabiri kurari kweporeya negebu da nu ki pokaiya kataigamu wetawetara da aita ewa ka e kurari nigidai kuduba nu mete negeni.

6 Ki pokere nu maramara yabara-yabara kasiyarai kawaya ubumei. Nu katainugu da nu nabonabonuga yewe wairau ki rabineya idiwei ki ka nu tawanuga mibai nu Kaiwawonuga e bameya ki ka uwama kawaya.

7 Nu sumanuga ki kasiyarai pokaiya idiwei ko eba nu gwede yabunugere empemei ki kasiyarai pokaiya idiwei.

8 Nu yabarayabara kasiyarai kawaya ubumei ade nu notanuga wagau ke; ‘Nu nabo-nabo yau kamadamu manako nu tawa-nuga mibai nu Kaiwawonuga bameya ki kaigamu ki ka bagi kawaya.’

9 Nu inako wainapemei ko nu e bameya kaigamu bo yewe idiwomu ki eba gwedei mete kina. Nu bani iwei bo idiwei ki ka nu nuwanugu e mena mamamapamana wainapemei,

10 mibai ka nu katainugu da mara baiyagisi da nu kuduba Keriso e yabareya ubumamu manako e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi. Nu waira yau kawareya nu midinuga kwakwarepunuga pokaiya bagi bo berokoi badidi kwaigemeya idiweya ki nu denai makeya makeya yadamu.

Keriso pokaiya ka Mamanuga God nu waretanibu

11 Nu Mamanuga God mayapamana ki nu katainugu ki
pokere nu iyapana e sumapamana ki nana ninekeneke-
tamemei. Mamanuga God e nu nuwa-nuga notanuga kuduba
empiyau ade nau kataineya da wi mete kina nau kataisin-
imupu.
12 Iyapana dai ubumu mu kowamuguma midimaga
kwakware-pumaga mena empiyamu were iyapana bagi
bo berokoi tadeyamu ko eba mu nuwamaga notamaga
empiyamu were tagamu. Nu eba kawai gisipemei ko iyapana
ki wi eminimoto manunimoto ki ka nu nuwanugu wi nu
iyanuga badidi maba matarau emupu ki yonai mena mu
tademuri ade nu werenuga mete iwagi.
13 Nu notababa yonai iwegemei ki ka nu Mamanuga God e
nene iwegemei, ade nu yona supasupai iwegemei ki ka nu wi
nene iwegemei.
14 Keriso kawaya daganani nu nota kwarikwarisiniyau
ki notai nu ninekenekeniyau da nu e upi kwaigemei. Nu
kataigibi wetawetara da apunu eyaka mena nu nene powena
ki e pokaiya ka nu kuduba popoigibi.
15 E iyapana kuduba nene powena da iyapana gwedewau
mu mubo nene mena wainapiyamu idiwu ki ka mu nota ki
kamadamana manako apunu mu nene powena ade iyawena
apunai ki e nene mena notapomono idiwono.
16 Karako ka nu eba waira yau yabui pokaiya iyapana
emitamemei bagi bo berokoi mu tademei. Naiya ka nu inako
kwaigemeya ade Keriso e eya mete inako empemeya siye-
meya siyasiya ko karako ka nu nota ki kuduba kamadimpi.
17 Iyapana nima Keriso e naureya tondau ki ka e wena
waunai wenawena ki pokere e iyai oragai ki kayawena ade
iya waunai karako bauwena wata wadubu.
18 Yau kuduba ka Mamanuga God e kwaewena. Nu naiya
e iyaraiyoma idiweya ko Keriso pokaiya ka e nu wiranibu
e ebo kowaiyoma nu nidibu. E inako kwaewena manako
upi negebu da nu kaigamana iyapana tademana da mu no-
tamaga wirawagana manako mu mete kina e kowaiyoma
idiwana ki nana.
19 E yonai negebu ka yau kena; Keriso pokaiya ka Ma-
manuga God iyapana kuduba tawana tawana idiwu ki
wiratamiyau e ebo iyapanaiyoma mu tadeyau. Mu naiya
badidi paerepamawa bigitagamawa ki bimbinai e mu eba
tageni. Ade mu badidi maba kebomana e munuiyoma we-
natagamana ki yonai e nu kabuwanibu da nu ubumana
iyapana tademana ki nana.
20 Nu yona iwegemei ki ka Keriso e ebo uburana wagana
ko ki nu karako e nene ubumei wi nidimei. Ki ka Mama-nuga
God e eya nu pokanugere wi ninekenekeniyau. Keriso e nene

ka nu ubumei wi nidimei, iwegemei ke; Mamanuga God nene
wi rabinaga gudui kwaipumuri da e wi iyaga wirapoto. Naiya
ka wi e iyaraiyoma idiwa ko karako wi notaga wirayagisi da
wi e kowaiyoma idiwoi.
21 Keriso e bameya bigi mo pa mena ko nu biginuga kuduba
ka Mamanuga God e Gubagai kwebu umani sibu da nu
karako Keriso e naureya Mamanuga God e yabuiya iyapana
bagi supasupai idiwana ki nana.

6

1 Nu Mamanuga God mete ewapuru eyaka mena upige-
mei ki pokere nu wi ragiragi kawaya nidimei yau kena; Wi
paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga
God e deni mena rikapupu wi wadinibu bagi ki pokere e wi
nene bagi kawaya inako kwaewena ki wi eba kamadumuri
da giriyagisi.
2 Mamanuga God badidi wagubu ki wi wainapumuri. E
wagubu ke;
'Nau naubo wainapuwani marai wainapekeya ki makeya ka
nau wi guriguriga ki wainapuwani.
Nau wi iyaniyana marai wainapekeya ki makeya ka nau wi
waitani-buwani iyanibuwani.'
Nau nidiyani wainapumuri; Mama-nuga God e ebo waina-
pupu marai ka karako. Mara karako ka Mamanuga God wi
iya waunai negeyana ki marai.

Apunu Poru bita ade midi makari bananapupu

3 Iyapana nu upinuga rabineya paere mo eba bananapa-
mana ki kudeya ka nu naigida mena upigemei ko eba gwede
mosi iyapana kerapumaga dabireya tamei da mu ki pokaiya
pisipisitamini gwepomoto.
4 Nu upi badidi kwaigemei ki pokaiya ka iyapana nu
eminimoto manako kataitagisi da nu ka Mamanuga God e
bigabigaiyoma mibai kwaigemei ragidai. Nu giruru maba
kobaiya teteigemei bita yo midi makari ade nuwaboya ragi-
ragi kawaya bananapemei ko nu taganugere eba wiraigemei.
5 Iyapana ubumu nu nuniyamu giriniyamu teniyamu
diburaniyamu ade mara dai ka mu nu kwagaraniyamu
wereyakauraniyamu nidiyamu siyasiya. Nu ragiragi kawaya
upigemei oro naigida eba ukwepemei ade mara dai nu mibai
wetei mete upigemei.
6 Nu bigi mo eba kwaigemei ko nu katai bagi kawaya
kataigibi pokaiya kwarisigemei iyapana mu bamamugu bagi
mena kwaigemei. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi
Kawaya ki nu toginiyau mete iwei ade nota kwarikwarisi ki
notai pokaiya ka nu upigemei.

7 Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya ka nu yona mibai
mena iwegemei ade nu iyanuga supasupai ki nu auda maba
nu idanugu daikere daikere tepemei.
8 Mara dai ka iyapana nu sinuga tepapiyamu ko ade
mara dai ka mu nu sinuga kaupiyamu. Mara dai ka mu
nu wereyakauraniyamu ade mara dai ka mu nu mama-
maniyamu. Nu ka yona mibai supasupai mena iwegemei ko
mu wainapiyamu da nu beraigemei.
9 Mu kataimugu nuyo ko mu gwe eba kataimugu nu diyayai
ki maba mu inako nu bamanugu kwaetagamu. Nu po
dabi kopakeya bananapemei tetetete ko nu eba popoigibi ko
iyaiya idiwei. Iyapana nu giriniyamu pasuniyamu ko mu nu
eba nunimpu popo.
10 Mu nuwaboya negeyamu ko nu maramara mamamaige-
mei. Nu purapuranuga pa mena ko nu pokanugere ka
iyapana ropani kawaya Mamanuga God e puyoi ebo ebo
wadamu. Nu ka gwede mosi gwe nu bamanugu pa mena
maba ko Keriso pokaiya ka gwedegwede kuduba nu nene.
11-12 Kowanuguma ika Korini rabineya idiwu, nu yona
matarau mena wi nidimei. Nu rabinanuga ki gudui ki nu
wi nene eba bodamipi ko kwaimipi ko wi rabinaga gudui nu
nene ki wi bodamupu.
13 Wi ka nau mununiyoma maba ki pokere nau wi ni-
diyakani yau kena; Nu wi nene gudu kwaimipi ki maba wi
mete kina wi guduga nu nene inako kwaipumuri.

Mamanuga God tagararapiyamu ragidai mete eba dibipiyoi

14 Wi Mamanuga God e tagarara-piyamu ragidai mete eba
dibipiyoi ewapuru upiwogoi. Bera supasupai ade bera eba
supasupai ki mu ka badidi maba waretatagisi ewapuru idi-
wono? Ade tanai yo sisipu ki mu ka badidi maba dibipomoto
eyaka mena idiwono? Pa mena.
15 Keriso yo Berira si daikere Seitani mu rabinamaga ka
eyaka mena bo? Ade Mamanuga God e sumapiyamu ragidai
ade e eba sumapiyamu ragidai ki mu rabinamaga ka mete
eyaka mena bo? Pa mena, mu iyamaga ka ebo ebo.
16 Daisusu yo momorapa ade dai mete kina inako ki mu
bamamugu iyapana buburitagamu ki mu ka eba Mamanuga
God e tawai ki mete eyaka mena. Wainapumuri, nu nuga
ka maramara tondau apunai Mamanuga God e eya tawai.
Mamanuga God e ebo yona yau wagubu ke;

‘Nau iyapananiyoma mu paunamugu ka nau tawani yadani
ade mu paunamugu ka nau tondoni.
Mu Mamamaga God ka nau ade mu ka nau iyapananiyoma.’
17 Ade nu Kaiwawoga wagubu ke;

‘Nau tagararasiniyamu ragidai ki wi deni mena kamaditamuri paepereiwagi wi wibo mena idiwoi.
Gwedegwede kuduba eba bagi ki wi keipumuri da nau wi teniyani nau niya nene nakaniyani.
18 Nau ka wi Mamaga tondoni ade wi ka nau gubaganiyoma ade nau peteniyoma idiwoi.
Nau ka wi Kaiwawoga kasiyarani kawaya esida apunai yona yau suwagakani.’

7

1 Kowaniyoma, nau wi nene kawaya daganani wainapakani, ki pokere wainapumuri; Mamanuga God gwaiyaba ki wagubu ki ka e nu yo wi kuduba nene wagubu. Ki pokere gwede nu nuwanuga notanuga bo nu midinuga kwakwarepunuga bigi kweyau ki kuduba nu deni mena kamadamu manako Mamanuga God wiwirapamana ki nana bagi supasupai mena e nene idiwomu.

Apunu Poru mamama wainapupu

2 Wi rabinagau nu nene wata wadu-muri diriwanuga kwaiwagi. Nu iyapana mo bameya berokoi eba kwaigibi ade iyapana mo eba girimipi pasumipi bo bani yo gwedegwede e nu negeyana ki nana wainapemeya. Pa mena.
3 Nau yona yau suwagakani ki ka eba nau wi midimama negeyana ki nana suwaga-kani ko nau naiya nidibuwani ki nau kawareya wi ade nidiyakani yau kena; Nu nuwanugu po wiyo ki pokere nu yo wi ewapuru idiwomu bo popoigamu ki ka eba gwedei mete kina.
4 Nau wi bamagau pore eba wainapakani ko wi pokagere ka nau mamamasugakani yabarayabara umakani. Bita yo nuwa-boya nu bamanugu bauwagau ki nau eba kausiniyau. Nau mibi mamamai wainapakani ade nau mamamani ki ka gwede mosi eba baiyagisi bodapoto.
5 Nu tawana Makedoniya baigibi ki makeya ka nu aiyata mo eba idiweya ko nu tawa bani kaigemeya iweya ka iyapana nu kiranimawa bita makari ebo ebo nu negemawa. Nu rabinanugu ka nu kudu mete wainapemeya.
6 Ko Mamanuga God e ka iyapana gwedewau mu notamaga kauwena nuwasiyasiya nene idiwu ki mu togitamiyau kasiyara tageyau ki pokere apunu Taitosi nu bamanugu bauwena ki pokaiya ka e nu toginibu kasiyara negebu.
7 Apunu Taitosi nu bamanugu bauwena ki ka nu mamama wainamipi. Wi e togimupu kasiyara kwemupu ki sisiyai wainamipi ki ka yona ki nu tepanibu da nu mamama kawaya mete wainamipi. E ade sidibu wagubu ke; ‘Natere Korini ragidai mu kau nene ebotau waina-piyamu ade mu

naiya kwaetagubu siyasiya ki mu karako mu rabinamugu
wainapiyamu da mu paeremupu. Kau taububaragi ki mu
mete tagamu.' Apunu Taitosi bauwena nau inako sidibu ki
pokere nau karako mamama kawaya daganani esida waina-
pakani.
8-9 Nau oka naiya wi bamagau tonopuwani ki ka wi oka ki
iyabamupu manako nuwaboyaigubu ki pokere nau notani
wagubu da nau oka ki eba tonopena ki ka baganai. Nau
notani inako wagubu ko karako ka nau mamamasugakani
mibai ka nau oka tonopuwani da wi nuwaboyaigubu ki
pokaiya ka wi iyaga wiramupu. Wi deni mena nuwaboy-
aigumpena ki ka nu makari wi negempena ko Mamanuga
God wainapupu da baganai ki pokere e wi nuwaboyaga ki
wirapupu da wi berokoi mo nu pokanugere eba banana-
mupu.
10 Mamanuga God wainapiyau da baganai ki pokaiya nu
nuwaboya bananapamu ki ka nu nuwaboya ki eba tagarara-
pamu mibai ka nuwaboya ki pokaiya ka nu notanuga
wirayagisi manako nu iya yadamu. Ko nu yewe wairau giri
kandigemei ki pokaiya iyapana nuwaboyatagisi, nuwaboya
ki kwauneya ka po matarayagisi.
11 Wi nuwaboya wainamupu ki pokaiya Mamanuga God
wi rabinagau badidi kwaewena ki wi wainapumuri; Nuwa-
boya ki wi karunanibu da wi garugaru mena ubumupu wi
wiga taububaraga iwagubu. Berokoi wi paunagau wena-
wena ki wi keimupu ade ewa mo eba wenawagana ki tata-
mai iwagubu. Wi nau emisinimana wainamupu, wi nau
taububarani iwagubu ade berokoi kwaewena apunai ki wi
bita kwemupu. Ki pokere wi bamagau ka karako paere mo pa
mena. Nau badidi suwagubuwani ki wi bagi supasupai mena
kwaigubu.
12 Ki pokere kowaniyoma, nau oka ki okapuwani ki ka
nau eba berokoi kwaewena apunai ki sisibapana ki nana
oka ki okapuwani bo e giritapu ragidai ki mu nene oka ki
okapuwani. Pa mena. Nau oka ki okapuwani mibai ka nau
nuwaneya wi Mamanuga God e yabareya nu nene kawaya
daganani wainapiyamu bo eba wainapiyamu ki mena wi
naigida kataigamana ki nana.
13 Ki pokere nu rabinanuga karako bagiwena kasiyara
wainapemei.

Ko eba ki mena. Apunu Taitosi wi pokagere mibi mamamai
nu bamanugu bauwena ki ka nu mete kina mamama kawaya
wainamipi. Wi e waitamupu e diriwai kwaigubu ki pokaiya
ka e rabinai kwarisiwena.
14 Nau naiya wi werega apunu Taitosi sibuwani ki mibai e
wi paunagau matarawena empupu ki pokere nau midimama

eba wadisiniyau. Nu yona mibai mena wi nidimeya ki maba
ka nau wi werega apunu Taitosi sibuwani ki mete mibai. Ade
wi iyaga karako idiwu empupu ki pokaiya ka e kataiwena da
nau eba berasugubuwani.
15 E wi bamagau bauwena ki ka wi e wiwirapamana ki
nana mibi didigurai e diriwai kwaigubu ade e umunui ki wi
wadumupu. Wi ubumpu e bameya inako kwaigubu ki e notai
eba goga-wena. E maramara wi notaniyau ade e wi nota
kwarikwarisiniyau ki notai mete kawayawagau yarau.
16 Nau wi nene pore eba wainapakani ko mamama-
sugakani mibai ka nau kataineya da wi supasupai mena
kwaiwagamu.

8

Deni deni waita kasiwaraigomu

1 Kowaniyoma, Iyesu sumapiyamu Mamanuga God nene
dibipiyamu ragidai tawana Makedoniya rabineya idiwu ki
mu bamamugu Mamanuga God badidi kwaewena deni mena
mu waditapu bagi ki sisiyai nu wi nidimana wainapemei.
2 Midi makari yo nuwaboya ebo ebo mu bamamugu
bauwena mu sumamaga nukepupu ko mu sumamaga eba
kauwena. Mu ka imagei ragidai, mu gwedegwedemaga
ka eba ropani, ko mamama mu rabinamugu posiwena ki
pokaiya ka mu bowamaga madai taga-maga mesi nakamupu
ki mete temupu Mamanuga God e iyapanaiyoma puyotampu.
3 Nau mu badidi maba emitapuwani ki sisiyai nau karako
wi nidiyakani. Mu eyaka eyaka mu mubo gwedegwedemaga
kawayai ki makeya nidatagubu. Ko eba ki mena, ko mu muga
tagamaga mesi ki mu mete nida-mupu. Mu mubo nuwamugu
kwae-tagubu,
4 manako Mamanuga God e iyapanaiyoma tawana
Diyudiya rabineya idiwu mu waitatamana ki nana ka mu
ragiragi kawaya nu nidimupu, tagubu ke; ‘Nu mibi mamamai
nu kowanuguma waitatamana wainapemei ki pokere nu eba
bodanimuri.’
5 Nu wainapemeya da mu maraitau nidatagisi ko ki pa
mena, mu kawaya daganani kwaetagubu. Mu yabiri mu
nuwamaga notamaga kuduba nu Kaiwawonuga kwemupu
manako ki eweya ka mu Mamanuga God e nuwaiya ki kwae-
tagubu nu umununuga wada-mawa makeya makeya kwae-
tagamawa.
6 Wi paunagau ka apunu Taitosi tawana Diyudiya ragidai
waitatamana ki upi birikapupu ki pokere nu e simipi da
e upi ki kawareya ade kwaewagana manako waitaniyana
da wi mete kina nota kwarikwarisi ki notai pokaiya upi ki
kewopamana ki nana.

7 Mamanuga God gwedegwede kuduba bagi mena wi
negebu; E wi sumaga ragiragi kawaya negebu, wi dimaiga-
mana puyoi negebu, ade katai kawaya wi mete negebu. E
wi iyapana waitatamana ki notai negebu ade nu nuga nota
kwarikwarisinimana ki notai wi mete negebu. Ki pokere
kowaniyoma, nu nuwanugu wi yabiriwagi nota kwarik-
warisi ki notai pokaiya waita kawaya daganani kwaiwogoi.
8 Nau suwagubuwani ki nau eba wi ninekenekenibuwani
da wi kwaigamana ki nana ko nau tawana Makedoniya
ragidai bagi kawaya badidi kwaetagubu ki sisiyai wi
kabuwanibuwani ki pokaiya ka nau kataisugana da nota
kwarikwarisi ki notai wi bamagau ki mibai mete kina bo pa
mena.
9 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e nota kwarikwarisi
kawaya daganani wi bamagau ki wi kataigau. E eya iyai bagi
kawaya usi kunumau ki kuduba e kamadubu kawapu yewe
wairau wi nene imagei wenawena da ki pokaiya ka wi iya
kuduba wadamana ki nana.
10 Nau niya badidi wainapakani ki nau wi nidiyani waina-
pumuri; Wi kwamura taganugu kayawena upi ki kerarai
birikamupu kwaigamawa ki wi karako kewopumuri. Upi ki
kerarai ragidai ka wiyo ade wi eba umunuga mena iwagubu
ko wi ka mibai mete kwaiwagamu ragidai,
11 ki pokere wi upiga bagi kawaya ki karako kewopu-
muri. Wi naiya upi ki kwaiwagamana wainamupu diriwai
kwaigubu ki maba karako wi gwedegwedega badidi wi ba-
magau uburau ki kawayai makeya damupumuri manako ki
pokaiya wi upiga ki garugaru mena kewopumuri.
12 Wi kawaya daganani nidaigamana wainapiyamu man-
ako wi bamagau ki kawayai makeya nidaiwagi ki ka Ma-
manuga God wi mamamaga yagisi. Wi bamagau kawaitau
bo maraitau ki ka asusu ko wi bamagau ki kawayai makeya
mena tamuri.
13 Nau eba nuwaneya wi mena upi yau wadumuri manako
tawana dai ki iyapana pa aiyatatogomono idiwono. Pa mena.
Nau nuwaneya iyapana tawana tawana kuduba ewapuru
mena upi yau kwaetogomono.
14 Ko karako ka wi bamagau gwedegwede ropani kawaya
uburau ko mu dai ki mu bamamugu ka pa mena ki pokere
karako ka wi nidaiwagi mu tagemuri manako ewa marai
mosi ka mu nidatagisi wi negeni. Wi inako kwaiwogoi ki ka
wi bagi kawaya waita kasiwaraiwogoi.
15 Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke;

‘Iyapana bani kawaya daganani temupu ki mu mubo dene-
mugu,
ade maraitau temupu ki mete mu mubo denemugu.’

Apunu Taitosi e yonai

16 Nau Mamanuga God paraupakani, mibai ka nau wi nene
wainapakani ki maba ka Mamanuga God apunu Taitosi e
rabinai wirapupu da e mete kina wi inako notaniyau.
17 Ki ka eba nu e baiyonomipi ki pokere e wi bama-
gau kaniyana wainapiyau ko e ebo nuwaiya wi eminiyana
wainapiyau ki pokere e tauritauri ka kwaewagau.
18 Nu wareta-nuga mosi e mete tonopemei. Apunu ki ka
yona bagi kawaya ki ragiragi kawaya dimawagau umau ki
pokere nu suma-nuga eyaka mena ragidai Mamanuga God
nene dibipiyamu tawana tawana idiwu ki mu kuduba e werei
tagamu.
19 Ko eba ki mena. Mu e winemupu da e nu mete iwana
nu waitaniyana wi puyoga damumupu ki tepamana ki nana.
Nu upi yau kwaigemei da ki pokaiya nu Kaiwawonuga ma-
mamapamana e si wadamana kawaya ki nana ade iyapana
nu eminimoto ki mu mete kataitagisi da nu tauritauri waita
kwaigemei.
20 Iyapana puyo damumupu nege-mupu da nu
kowanuguma tagemana ki nana, puyo ki nu naigida mena
kwayuba-pemei. Nu eba nuwanugu paerepamu da iyapana
nu nidimoto siyasiya manako nu sinuga berokoi tagisi.
21 Nu nuwa-nugu ka Mamanuga God e yabuiya ade iyapana
kuduba mu yabumugu mete kina bagi supasupai mena idi-
wana wainapemei,
22 ki pokere nu waretanuga ade mosi wi bamagau mete
tonopemei. Nu mara ropani kawaya e upi badidi kwaewa-
gawa ki nu emipi da supasupai bagi kawaya. E wi sumaniyau
ki pokere nu katainugu da e maramara ramata-ramata nu
badidi maba waitaniyawa ki maba e wi bamagau inako mete
kwae-yagisi.
23 Apunu Taitosi e ka nau daikereni nu ewapuru wi waitan-
imana ki nana upigemei. Nu kowanuguma dai ki e mete tono-
tamemei ki ka Iyesu sumapiyamu ragidai Mamanuga God
nene dibipiyamu tawana tawana idiwu ki mu winetampu
tonotampu. Mu ka bagi kawaya kwae-tagamu ki pokere
iyapana mu iyamaga empomoto manako mu pokamugere
Keriso e si esida tepapomoto.
24 Iyapana ki wi bamagau baitagisi ki ka wi mu wiwirata-
muri ade mu diriwamaga mete kwaiwagi da ki pokaiya ka
Iyesu sumapiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki kataitag-
isi da nu ubumei wi werega iwegemei ki ka eba yona kororai
ko ki mibai mete kina.

9

1 Mamanuga God e iyapanaiyoma tawana Diyudiya ra-

bineya idiwu ki mu puyomaga tonopamana yonai ki wi
wainamupu kewowena ki pokere yona ki kawareya ka nau
oka yau pokaiya wi eba kabuwaniyani.

2 Wi mu waitatamana wainapiyamu ki nau kataineya
ki pokere wi werega ki nau tawana Makedoniya ragidai
tadeyekeya, suwegekeya ke; 'Akaiya ragidai kwamura
taganuga kayawena bowa madai dai puyo damu-pamawa ki
maba wi mete inako kwaiwogoi.' Nau inako suwegekeya ki
pokere mu ropani kawaya rabinamaga kipu ubupu da mu
karako inako mete kwaetagamu.

3 Karako nau kowaniyoma yau wi bamagau tonotamakani
manako mu ika baitagisi ki ka nau wi werega suwagubuwani
wainamupu ki mibai mu yabumugere empomoto. Wi
ororeya mena okukunaigubu kewowena ki sisiyai nau mu
tadebuwani ki pokere wi nawanaiwogoi.

4 Ko tawana Makedoniya ragidai ki nau mete ika baigamu
manako wi eba okukunaigubu nawanaiwagamu maba ki ka
wi midimamaiwagi ade nu mete kina midimama kawaya
daganani wadiniyoto, mibai ka wi werega iwagibi ki mibai
ka pa mena.

5 Ki pokere nau kowaniyoma yau yabiri wi bamagau tono-
tamakani manako mu wi waita-nimoto da wi puyo naiya
tamana gwaiyabai iwagubu ki wi okukunaiwagi. Nau ewa
ika bausugani ki ka nau wi okukunaigubu ki nau yabunere
empani. Ki ka eba nau wi ninekenekenibuwani da wi mibai
ungwerogweroroi puyo ki nakamupu ko ki wi wibo nuwagau
nakamupu.

6 Nau yonani yau naigida mena wainapumuri; Iyapana
nima bani momai eba ropani urau ki ka e bani mibai eba
ropani raupomuyagisi. Ko iyapana nima bani momai ropani
kawaya urau ki ka e bani mibai ropani kawaya mete raupo-
muyagisi.

7 Wi eyaka eyaka puyo tamana wainapiyamu ki mena
makeya wi tamuri ko eba nu wi ninekenekenimei da wi
gagaya diyayai mete tamuri. Iyapana nima e ebo nuwaiya
puyo tarau ki ka Mamanuga God nuwaiya po eyo.

8 Mamanuga God e kasiyarai kawaya ki pokaiya ka e wi
waitaniyoto wi gwedegwedega yadini kawaya ade katai mete
negeni da wi bamagau ka gwedegwede kuduba posiyagisi
siwagapoto. Wi denegau denegau bondaga yapaka ade
uburono da wi upi bagibagi badidi kwaigamana ki wi eba
babaiwagi.

9 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;

'E ka puyo werena apunai. Kupamu siyasiya iwu ragidai mu
kawari-mugu ka e puyoi ki wadau daburi sikarapiyau.

E maramara supasupai mena inako kwaeyogono tondono.'
10 Mamanuga God e nu momo negeyau da nu ki umana
ki nana ade e nu bani negeyau da nu ki kupamana ki nana.
E gwedegwede kuduba negeyau apunai ki pokere e momai
negebu ki e yadini kawaya miniyoto daburi ade wi bagi
kawaya kwaigubu mibai kipu ki e kawareya mete yadini
kawaya.
11 E wi wadiniyoto bagi ade gwedegwede kuduba ebo ebo
wi mete negeni da mara bagi bo eba bagi wi bamagau baiyo-
gono ki ka wi maramara puyo werena mete kwaiwagi. Wi
inako kwaiwogoi ki ka wi puyoga nu idanugu tamu wademei
iyapana tagemei ki pokaiya ka iyapana ropani kawaya Ma-
manuga God paraupomono.
12 Wi nida inako kwaiwogoi ki ka wi Mama-nuga God e
iyapanaiyoma bagi kawaya waitatamiyoi. Ko eba ki mena;
Wi puyoga pokaiya ka iyapana ropani kawaya Mamanuga
God paraupomono.
13 Wi puyo nakapiyamu ki pokaiya ka mu kataitagisi da
wi ka mibai kwaiwa-gamu ragidai. Wi ka Keriso e yonai
bagi kawaya wadamu doko makeya makeya kwaiwagamu
ade wi gwedegwedega ki wi eba gwandagipiyamu ko wi
werenaiwagamu iyapana kuduba mete tageyamu. Wi inako
kwaiwagamu ki pokaiya ka iyapana Mamanuga God e si
esida tepapomoto.
14 Mamanuga God kawaya daganani wi nene kwaewena
wi wadinibu bagi ki iyapana empomoto manako ki pokaiya
ka mu notamaga wi kawarigau ukworono ade wi nene Ma-
manuga God bameya guriguritogo-mono.
15 Mamanuga God nu wadinibu bagi ki puyoi ka kawaya
esida eba iwagamana makai ki pokere nu e parau-pomu ade
e si esida mena tepapomu.

10

Apunu Poru e eya taububarai wagubu

1 Iyapana dai nau nene tagamu ke; 'E nu bamanugu mete
idiwei ki ka e kwarisiwagau yona eba ragiragi wagau, ko e
tawana mo tondau ki ka e notagau yona ragiragi kawaya oka
pokaiya nu nidiyau.' Mu inako tagamu ko nau wi nidiyani
wainapumuri; Keriso kwarisiwena moyamoyakai kwaewa-
gawa ki maba nau inako mete kwaesugana wainapakani ki
pokere nau suwagakani ki wi naigida mena wainapumuri
weta-wetara.
2 Nau wi bamagau bausugani ki wi nau eba gayasinimuri
kwaenda nau yona ragiragi kawaya wi nidiyani. Wi iya-
panaguma dai tagamu da nau Poru ade nau kowaiyoma mete
kina ki ka nu waira yau notai wadimipi pokaiya kwaigemei.

Mu inako tagamu ko nau ika bausugani ki ka nau iyapana ki emitamani.
3 Nu waira yau kawareya idiwei ko nu eba waira yau e notai wademei doko pokaiya berokoi mete kandeigemei. Pa mena.
4 Nu audanuga ka kunuma e audai kasiyarai kawaya ki pokaiya nu berokoi e kasiyarai kuduba musupemei giripemei pasumei, ko eba waira yau e audai.
5 Iyapana yabara-yabara kwaetagamu Mamanuga God e kataipamana yawatai bodabodapiyamu bera e notai ebo ebo inako ki nu puru-pemei nunumei. Yewe waira e notai ebo ebo nu bamanugu bauwagau ki nu umatamemei dokodoko wiratamemei da mu Keriso e umunui yadini.
6 Ki pokere karako ka nu wi nawananimei; Wi nu yonanuga kuduba ki wadumuri doko makeya makeya kwaiwogoi were ewa ka nu ubumamu iyapana gwedewau nu yonanuga rau-rupiyamu ragidai ki bita mu tageyamu.
7 Wi ka gwedegwede kuduba tagaiya mena empiyamu ko rabineya ka wi eba empiyamu wainapakani. Wi gwedewau wainapiyamu da wi ka Keriso e iyapana-iyoma ki ka wi eba notagogapumuri da nu mete kina ka e iyapanaiyoma.
8 Nu Kaiwawonuga ubupu e kasiyarai nu negebu da nu kasiyara ki pokaiya wi toginimana ko eba wi nununimana ki nana. Kataina, nu kasiyara wadimipi ki nene ka nau bani kawaitau yabara kawakawarasugekeya ko nau midimama eba wadisiniyau.
9 Nau oka wi bamagau tonopakani ki wi eba notapumuri da nau ki pokaiya wi kudu negeyana ki nana kwaesugakani. Pa mena.
10 Iyapana dai tagamu ke; ‘E okai tonopiyau ki yonai okapiyau ka ragiragi bisi kawaya ko e nu bamanugu bauwa-gau mete idiwei ki ka e gumogumoroi midi kokokoma nene yonawagau ade e yonai ki kasiyarai ka pa mena.’
11 Iyapana gwedewau inako tagamu ki ka mu naigida mena kataitagisi da nu karako uwamau idiwei oka badidi tonope-mei ki maba ka nu wi bamagau baigamu ki nu matarau mete kwaigamu.
12 Nu eba nuwanugu iyapana mu muga si tepatepatagamu ragidai ki mu mete dibipamu empamu da mu ka baganai ade nu ka eba baganai, bo nu ka baganai ade mu ka eba baganai. Nu eba nuwanugu mu mete dibipamu inako empepe kasi-waraigamu. Iyapana ki kena mu ka notababa ragidai. Mu muga inako empepe kasiwaratagamu ade ki pokaiya ka mu mibipiyamu da mu baganai bo eba baganai.
13 Ko nu inako eba kwaigemei. Nu eba asusu yabara kawakawaraigemei ko Mamanuga God e nu upinuga winepupu negebu ki paupui makeya mena nu upigemei

iwei ade wi paunagau mete upigemei. Nu upinuga ki mena
pokaiya ka nu yabara kawakawaraigemei.
14 Nu naiya wi bamagau baigibi Keriso e yonai bagi kawaya
wi nidimeya kabukabuwa ki ka nu e badidi wagubu ki
makeya mena kwaigemeya. E nu upinuga purupupu negebu
ki paupui mo nu eba raurumipi.
15 Iyapana dai ki wi paunagau upitaga-mawa da mibai wi
rabinagau kipu ki ka eba nu ubumipi mu kwaetagubu ki
nene yabara kawakawaraigibi. Pa mena. Mamanuga God e
upi negebu ki paupui nu eba raurupemei ko nu nuwanuga
notanuga yau mena wainapemei; Nu nuwanugu wi sumaga
ragiragiyagisi manako nu upinuga wi paunagau ki mete
kawayayagisi kayayagisi. Ko nu maramara Mamanuga God
e upi negebu ki paupui mena rabineya upigomu ko eba
raurupomu.
16 Nu inako kwaigomu ki ka nu wi tawanaga madanai
daikere ki mete kaigamu yona bagi kawaya ki iyapana
ika idiwu mete kabuwatamomu. Iyapana yabiri bau-
tagubu upitagubu ki mu ewamugu nu baigamu manako mu
naiya badidi upitagubu ki kawareya nu upigamu yabara
kawakawaraiwagamu ki ka eba baganai.
17 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Iyapana nima
yabara kawakawarawagana wainapiyau ki ka e uburoto
nu Kaiwawonuga badidi kwae-wena ki nene mena yabara
kawakawara-yogono.’
18 Oka wagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana nima e eya
si tepapiyau wagau da e ka baganai, yona ki mibai ka eba
kawaya. Ko nu Kaiwawonuga wagau da e ka baganai ki ka
mibai kawaya.

11

Upi bera kwaetagamu ragidai

1 Nau karako notababa yonai maba mo suwagani ki nau
nuwaneya wi nau eba tagararasinimuri ko wainasiniyoi.
2 Mamanuga God wi wakitaniyau ki maba nau mete kina
wi wakitaniyakani. Onowa apunu mo mete eba iwa ki maba
ka nau wi tonabani-buwani da wi apunu eyaka mena Keriso
e mena uwamana ki nana.
3 Nau kuduni ka yau kena; Motamota berokoi Seitani ki
bera yawatai kataiwena wetawetara manako ridi Iwi bera-
pupu e kerareya wadubu ki maba nau eba nuwaneya kerapu
wadewade mo baiyagisi wi nuwaga notaga eyaka mena su-
pasupai mena Keriso notapiyamu ragidai mete beraniyoto wi
notaga wirapoto da wi yawata kwaiya kaiwagi.
4 Wi rabinaga ka tatatawai ki pokere iyapana dai ki wi ba-
magau baitagisi manako Iyesu e yonai nu wi kabuwanimeya

ki mu kamadini apunu Iyesu kudubai mosi e sisiyai wi kabuwanimono ki ka wi mu sumatamana diyayai wainapakani. Mamanuga God e eya Keyai wi negebu kewowena ade Keriso e yonai bagi kawaya ki wi mete wainamupu sumamupu, ko iyapana baitagisi keyai kudubai mosi ki sisiyai tagisi bo ade yona waunai kudubai mosi wi kabuwanimoto, ki ka wi keyai ki ade yona ki diriwai mete kwaigamana diyayai wainapakani.

5 Wi bani wainapiyamu da iyapana bautagamu inako tagamu ki mu ka Iyesu 'tonotapu ragidai' wasisinai. Ko nau nidiyani wainapumuri; Nau ka eba mu kobamugu.

6 Kataina, wi bani waina-piyamu da nau yona dimasugakani ka babaibitau. Ki mibai, ko wainapumuri; Nau katai wadubuwani ka kawaya. Nu naiya wi bamagau badidi kwaigemeya eminimawa ki ka wi nu katainuga ki matarau mete emupu kewowena.

7 Nau Mamanuga God e yonai bagi kawaya wi bamagau dimasugekeya ki ka nau denai mosi wi tegemana ki nene eba suwegekeya. Wi tepaniyana ki nana ka nau niya kwarisisugubuwani nau sini erida kaupuwani. Nau ki kwaesugubuwani ki ka nau paerepuwani bo?

8 Nau wi bamagau tondekeya ki ka Iyesu sumapiyamu ragidai dai ki mu mena nau waitasinimawa ki pokere wi pokagere ka nau kowaniyoma ki mu bamamugu kuwa maba diyayai kwaesugubuwani.

9 Nau wi bamagau tondekeya manako mara dai nau bamaneya gwede pa mena ki ka nau bita wi eba negeyekeya ko tawana Makedoniya ragidai bautagubu nau gwede babasugekeya ki mu nau waita-sinimupu. Nau nidiyani wainapumuri; Naiya, karako ade marawani gwede mosi nau bamaneya pa mena ki ka nau wi bamagau eba genesugani da wi gwede mosi nau tegemuri.

10 Keriso e yona mibai mena wagawa ki maba ka nau mete kina yona mibai suwagani wainapumuri; Tawana Akaiya rabineya ka iyapana mosi eba uburoto nau iyani badidi maba tondakani pokaiya yabara kawakawarasugakani ki yonai bodapoto.

11 Nau gwede nana yona yau wi nidi-yakani? Nau wi eba nota kwarikwarisi-niyakani ki pokere suwagakani bo? Ae, pa mena. Mamanuga God e kataiya da nau wi nota kwarikwarisiniyakani.

12 Iyapana dai mu mubo simaga tepapamana ki nana tagamu ke; 'Apunu Poru e kowaiyoma mete kina badidi kwaetagamu ki maba nu mete inako kwaigemei.' Mu inako tagamu ko nau karako badidi kwaesugakani ki nau kawareya

kawareya ade kwaesugoni yaroni da ki pokaiya ka mu yona-
maga mibai pa mena tagamu ki kasiyarai kewoyagisi.
13 Iyapana ki kena mu ka eba mibai Iyesu mu tonotapu
ragidai ko mu beratagamu kerapu taisinitagamu mu up-
imaga mibai ki mu wekepiyamu manako mu muga kiyabu-
maga wira-piyamu da iyapana mu emitamini tagisi ke; 'Mu
ka mibai Keriso e tonotapu ragidai.'
14 Ko mu kwaetagamu ki wi eba empumuri babapumuri
mibai ka Berokoi Apunai Seitani e mete kina nu e empamana
babapamana ki nana e eya kiyabui kwewirawagau da e
aneya tanai kawaya ki kiyabui maba wenawagau.
15 Ki pokere e eya bigabigaiyoma ubu-moto ki maba kwae-
tagisi mu kiyabu-maga wirapomoto manako nu Mama-nuga
God e yabuiya supasupai idiwana yonai iwegemei ki maba
mu mete inako togomono, ki ka wi eba mu emitamuri ba-
batamuri. Mu badidi kwaetagamu ki denai ka mu aita ewa
makeya makeya bananapomoto.

Apunu Poru Iyesu nene bita bananapupu

16 Nau suwagubuwani ki kawareya nau ade suwagani;
Nau ka eba notababa apunai. Ko wi wainapiyamu da nau
notababa yonai suwagakani ki ka eba gwedei mete kina,
notababa apunai nau sidimuri ko wata mete tegemuri da nau
wi paunagau yabara kawakawarasugani.
17 Nau yona karako suwagani ki ka eba nu Kaiwawonuga
e nuwaiya ki nau suwagani ko nau notababa apunai maba
yabara kawakawarasugani nau niya sini tepapani.
18 Iyapana ropani kawaya wi bamagau waira yau notai
pokaiya yabara kawakawaratagamu mu muga simaga tepa-
piyamu ki pokere karako ka nau mete kina inako kwaesugani
nau niya sini tepapani emisinimuri.
19 Kataina, wi ka bani katai ragidai ki pokere wi mibi ma-
mamai notababa ragidai ki mu diriwamaga kwaiwagamu.
20 Iyapana gwedewau wi umaniyamu dokodoko da wi mu
bigabigamaga kwaiwagamana ki nana beraberaniyamu bo
wi kerapugu wadamu weki gwaiya taotoroniyamu bo wi
siga kaupiyamu ade mu muga simaga tepapiyamu bo wi
kwanabugau weuniyamu isiyaniyamu, iyapana inako ki wi
emitamiyamu mu diriwamaga kwaiwagamu.
21 Kapore, nau midimama wadisiniyau. Nu mete kina wi
bamagau inako mete kwaigu-mpena ko nu kasiyaranuga ka
bani pa mena bo?

Nau karako notababa apunai maba yona yau suwa-
gani; Iyapana mosi yabarayabara uburoto e eya nodai
gompoto yabara kawakawarayagisi ki ka nau inako mete

yabarayabara uburani nau niya nodani gompani yabara
kawa-kawarasugani.
22 Mu tagamu ke; ‘Nu ka Iburu ragidai.’ Ena, ko nau mete
Iburu apunai. Mu tagamu ke; ‘Nu ka tawana Isiraero ragidai.’
Ena, ko nau mete tawana Isiraero apunai. Mu tagamu ke; ‘Nu
ka oragai apunai Eburamu e momai.’ Ena, ko nau mete kina
e momai.
23 Mu tagamu ke; ‘Nu ka Keriso e bigabiga-iyoma.’ Ena, ko
nau suwagani waina-pumuri; Nau mu raurutapuwani. Nau
notababa apunai maba ade suwagakani; Mu badidi maba
upitagamawa ki ka erida ko nau upisugekeya ka kawaya da-
ganani esida. Mara ropani kawaya ka iyapana nau wadisin-
imawa diburasini-mawa ko nau bananapuwani ki maba
ka noda gongomutagamu ragidai ki mu eba bananamupu.
Mara ropani kawaya ka iyapana nau kawareya kawareya
raukekesinimawa ko ki maba mu inako eba bananamupu.
Mara ropani kawaya ka nau po dabi kopakeya bananapekeya
tetetete.
24 Gora pokaiya ka Diyu ragidai kuwe pokaiya nau
kawareya kawareya (39) raukekesinimawa. Mu eba mara
eyaka mena ki kwaetagamawa ko mareya mareya inako
kwaetagamawa yamawa da mara ida daikere kewo-wena.
25 Mara apeya eyaka ka tawana Roumi ragidai nau
raukekesinimawa, ade mara eyaka mena ka iyapana nau
bowa were susinimawa. Mara apeya eyaka ka nau waka
kawareya umekeya da waka egi rabineya supu. Mara mosi ka
nau egi kawareya igida yauda ekasugekeya umekeya kemora
eyaka mena ade nawaru eyaka mena.
26 Nau tawana tawana ebo ebo umekeya ki ka awana goya
nau waunitau kawara-siniyana kwaewagawa ade yawatau
ka kuwa ragidai waunitau nau girisinimana kwaetaga-
mawa. Mara ropani kawaya ka nau niya iyapananiyoma
Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina mu
kudumugu wainapekeya. Nau natereu bo gwabau bo egi
kawareya inako umekeya ki ka nau mara ropani kawaya
berokoi waunitau banana-pekeya tetetete ade suma be-
ratagamu ragidai ki mu ubumpu nau waunitau mete girisin-
imana kwaetagamawa.
27 Mara ropani kawaya ka nau oro eba ukwerekeya ko
ragiragi kawaya upi-sugekeya. Nau wetei berokoi kawaya
mesiniyawa ade awana gobani mete wagawa. Mara ropani
kawaya ka nau ukwarana watai pa mena, bani pa mena, ade
sipuma aukwara mete pa mena.
28 Nau bitani ka eba ki mena ko tawana tawana nu
sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dipipiyamu
ragidai naigida mena idiwu bo pa mena ki notai nau bita

maba maramara kawarapakani umakani.
29 Nu sumanuga eyaka mena apunai bo ridai mosi wairo-
rowagau ki ka nau mete inako wairorosugakani. Ade nu
sumanugu eyaka mena apunai bo ridai paerepiyau bigi
kwaewagau ki ka nau rabinaneya makari e nene waina-
pakani.
30 Nau gwede mo pokaiya yabara kawakawarasugani ki
ka nau niya kasiyarani pa mena ki mena pokaiya yabara
kawakawarasugani.
31 Nu Kaiwawonuga Iyesu e yo nu Mamanuga God e si nu
maramara tepapemei ki e kataiya da nau eba berasugakani.
32 Nau natere Damaskasi rabineya tondekeya ki ka apunu
Aretasi e kobaiya upiwagawa apunai kawai mosi ubupu
piyara ragidai dai tonotapu natere ki gari katamuruiya nau
wadisinimana ki nana dagura-tagamawa.
33 Ko nau kowaniyoma nau wadisinimupu katamuru iya-
rau kawaya keketa rabineya nau kwisinimupu kausinimupu
da nau gari tagaiya ubupuwani manako nau wadisiniyana
apunai ki baibigapuwani.

12

Poru waro were maba empupu

1 Nau yawatani mo pa mena ki pokere nau notababa
apunai maba kawareya ade yabara kawa-kawarasugani.
Nau kataineya da ki pokaiya ka gwede bagi mosi eba we-
nayagisi, ko baganai, nu Kaiwawo-nuga nau badidi waro
were maba kabuwasinibu ki nau karako matarau suwagani.
2 Kwamura ida esida kewo-wena kerapu apeya apeya (14)
nu taganugu kayawena ki makeya ka Mamanuga God ubupu
Keriso e iyapanai mosi wadubu paere tepapupu kunumau
iyarau esida tapu. Apunu ki nau kataineya. Kataina, e mibai
tepa-pupu tapu bo waro were maba tepa-pupu tapu bo? Ki ka
Mamanuga God e ebo mena kataiya.
3 Mamanuga God apunu ki wadubu paere tepapupu iyarau
‘Paradaisi’ tapu. Ko kataina, nau kawareya ade suwagani; E
mibai tepapupu tapu bo waro were maba tepapupu tapu bo?
Ki ka Mamanuga God e ebo mena kataiya.
4 E usi bau-wena badidi wenagere wainapupu ki ka gwede
mosi kawaya esida iyapana kaina umunere eba wagana ki
makai.
5 Apunu kunumau yapu ki e badidi empupu ki pokaiya
ka nau yabara kawakawarasugani ko eba nau niya kwak-
warepuni pokaiya yabara kawa-kawarasugani. Nau niya
nene ka nau kasiyarani pa mena ki mena pokaiya yabara
kawakawarasugani.

6 Iyapana nau notababa apunai sidiyamu ko nau niya nene
yabara kawakawarasugubena ki ka nau notababa maba eba
kwae-sugubena. Nau yona mibai mena suwagubena. Ko
nau nuwaneya iyapana nau badidi kwaesugakani bo suwa-
gakani emisiniyamu ki mena pokaiya nau upini mibai bo
bera sidimana ki nana ki pokere nau eba uburani nau niya
nene yabara kawakawarasugani.

7 Nau usi kunumau badidi yabunere empuwani ki ka
gwede mosi kawaya esida ko nau empuwani ki pokaiya nau
niya eba noda gongomusugana ki nana ka Mamanuga God
gwede mosi nau midineya gaya maba tapu nau ugwadi-
siniyau makari tegeyau. Gwede nau kwakwarepuneya ug-
wadisiniyau ki ka Berokoi Apunai Seitani e bigabigai maba
nau susiniyau.

8 Mara apeya eyaka ka nau ubupuwani nu Kaiwawonuga
bameya gurigurisugubuwani da gwede nau makari
tegayawa ki e wadana kwenupana ki nana.

9 Ko e denai nau sidibu, wagubu ke; ‘Ae, pa mena. Nau
puyo negebuwani kau nene kwaesugu-buwani ki kasiyarai
ka kau denegeya. Kau kasiyaragi kewoyagisi ki ka nau niya
kasiyarani kawaya ki nau uburani kau negeyani manako
nau kasiyarani ki mena pokaiya ka kau upinugowa umowa.’
E inako sidibu ki pokere nau niya kasiyarani kewoyagisi
ki ka nau mamamasugoni mibai ka Keriso e eya kasiyarai
baiyagisi nau togisiniyoto.

10 Nau kasiyarani pa mena pokaiya Keriso e nene upisugoni
umoni ki ka baganai. Iyapana nau wereya kaurasinimoto
bo bita tegeni bo girisinimoto pasusinimoto bo ragiragi ebo
ebo inako tegeni ki ka baganai, nau mamamasugoni mibai ka
nau niya kasiyarani kewoyagisi ki ka Keriso pokaiya ka nau
kasiyarai kawaya upisugoni umoni.

Apunu Poru natere Korini ragidai mu nene wainapiyawa

11 Nau notababa apunai maba yona yau suwagubuwani.
Ko ki ka wi nau sidimupu ki pokere nau suwagubuwani.
Wi nau mibisinimpena ade nau diriwani kwaigumpena ki
ka baganai, ko wi inako eba kwaigubu. Nau kataineya da
nau niya kasiyarani ka pa mena ko nau nidiyani waina-
pumuri; Iyapana wi bamagau bautagubu manako wi mu
emitamiyamu da mu ka Keriso e ‘tonotapu ragidai’ wasisinai,
ki mu nau eba raurusinimupu. Pa mena.

12 Iyesu tonotapu ragidai mibai mu kiyabumaga emita-
mana kataitamana ka yau kena; Iyapana paunamugu ka mu
notakoko matakirai ebo ebo kwaetogomono. Ko ki nau wi
paunagau kawareya kawareya kwaesugekeya emisinimawa.

13 Wi bani wainapiyamu da suma ragidai Mamanuga God
nene dibipiyamu tawana tawana idiwu ki ka nau mu kawaya
daganani waitatamekeya ko wi bani pa mena bo? Nau
nidiyani wainapu-muri; Nau yau mena wi bamagau eba
kwaesugubuwani; Nau waita nene wi bamagau eba genesug-
ubuwani. Kapore, nau paerepuwani ki wi notagogapumuri.

14 Nau yabiri wi bamagau bausugu-buwani, paunau wi
bamagau bausugu-buwani, ade karako waunitau ka nau wi
daiyoga ade bausugana wainapakani. Nau ika bausugani ki
ka nau waita nene eba suwagani bo wawereniyani. Pa mena.
Nau wi wiga nene ika bausugani. Munu rasi eba ubumoto
bani yo gwede-gwede mu inamuguma mamamuguma tageni
ko inamuguma mamamuguma ubumoto bani yo gwedeg-
wede inako mu munumuguma tageni ka baganai.

15 Nau ka wi mamaga maba ki pokere nau wi waitaniyana
ki nana nau gwedegwedeni kuduba ade nau niya iyani mete
kina wi nene tarani ki ka eba gwedei mete kina. Nau
mamama-sugakani. Ko nau kawaya daganani wi inako nota
kwarikwarisiniyakani ki denai ka wi maraitau nau nota
kwari-kwarisisinimuri bo?

16 Wi kataigau da nau eba wi wawereniyekeya bo bita
mo wi negeyekeya, ko iyapana dai tagamu ke; ‘E wi be-
raberaniyawa wi kerapugau tapiniyawa.’

17 Mu inako tagamu ko ki ka badidi maba? Nau kowaniy-
oma dai wi bamagau tonotapuwani ki pokaiya ka nau wi
beranibuwani wade kwekwe-nibuwani bo?

18 Nau apunu Taitosi wi bamagau kaniyana sibuwani ade
nu sumanuga eyaka mena apunai mosi e mete tonopuwani.
Ko apunu Taitosi wi bamagau bauwena ki ka e wi beranibu
wade kwekwenibu bo? Ae, pa mena. Apunu Taitosi inako
mo eba kwaewena. E yo nau nu nuwanuga notanuga ka
ewapuru eyaka mena ade nu upi badidi kwaigemei ki mete
eyaka mena.

19 Wi oka yau iyabapiyamu ki wi bani wainapiyamu da
nu berokoi mo wi bamagau kwaigibi ki denai nu karako oka
yau pokaiya wi rabinaga wadamana bagi ki nana kwaigemei.
Ko ki pa mena. Kowaniyoma, nu wi nene ebotau wainape-
mei. Nu badidi kwaigemei ki kuduba nu Mamanuga God
e yabuiya wi toginimana ki nana kwaigemei ade Keriso e
nuwaiya wi badidi nidimana wainapiyau ki mena nu makeya
makeya wi nidimei.

20 Nau kuduni ka yau kena; Kataina, nau ika bausug-
ani ki ka wi iyaga nau eba nuwaneya iyai ki wi idiwoi
eminiyani bo? Ade wi mete kina nau badidi kwaesugoni
emisinimuri ki ka wi midiga togayagisi bo? Nau kuduni

ka yau kena; Nau ika bausugani manako wi kira kasi-
waraiwogoi bo nuwaroro-iwogoi bo tayatayabadai idiwoi
bo kapoiwogoi bo wereyakauraiwogoi bo yanuweiwogoi bo
yabara kawakawara-iwogoi bo nuwarara tagarara idiwoi ki
nau inako wi eminiyani bo?
21 Nau wi bamagau bausugani ki nau eba nuwaneya nau
Mamai God wi pokagere uburoto wi yabaragau midimama
nau tegeni. Nau kuduni ka nau ika bausugani manako
iyapana ropani kawaya naiya bigi ebo ebo kwae-tagamawa,
taku maba igida yauda asusu iwa bo didiwa ukwapamawa
ade midimama berai ebo ebo inako kwae-tagamawa ko mu
notamaga eba wira-mupu ki nau mu emitamani manako nau
rabinani mu nene buwagayagisi yadi kirani.

13

Sisiba siyarai

1 Nau naiya mara apeya wi bamagau bausugubuwani ko
karako ade bausugana kwaesugakani. Mamanuga God e
yonai wagubu ke; ‘Iyapana mosi paerepoto berokoi kwaeyag-
isi manako iyapana e wade supasupapamana ki nana e ya-
dini siyomono wirawira ki ka e berokoi badidi kwaewena
mu yabumugere emupu ragidai apeya bo apeya eyaka ki
yabiri ubumoto tagisi matara manako ki eweya ka iyapana
ubumoto e bita kweyomoto.’
2 Nau yabiri wi bamagau bausugubuwani kayasug-
ubuwani manako ewa ade bausugubuwani ki makeya
ka nau iyapana bigi kwae-tagamawa ko eba kamadumpu
ragidai badidi ragiragi kawaya tadebuwani ki nau karako
kawareya mu ade tadeyakani ade wi kuduba mete oka
pokaiya nidiyakani yau kena; ‘Nau ewa wi bamagau ika
bausugani manako wi bigi inako kwaiwogoi eminiyani ki ka
wi bani kaiwagi?’
3 Keriso kasiyara tegebu pokaiya suwagakani ki wi
nuwagau matakira mo empamana were mibisinimana
wainapiyamu ki pokere baganai, nau ika bausugani ki ka
wi kasiyara ki matarayagisi empumuri. Keriso wi wade
supasupaniyoto ki ka e eba giyantau kwaeyagisi ko e ragiragi
kawaya wi wade supasupaniyoto.
4 Mibai, e ripa korosi kawareya e kasiyarai pa mena
powena, ko karako ka e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya
tondau. E kwakwarepui kasiyarai pa mena ki maba ka
nu kwakwarepunuga e pokaiya kasiyaranuga mete pamena-
wena, ko e karako iyawena kasiyarai kawaya tondau ki maba
ka nu mete kina e pokaiya iyaigibi kasiyarai kawaya idiwei

ki pokere nu wi bamagau baigamu ki ka nu Mamanuga God
e kasiyarai pokaiya wi wade supasupa-niyamu.

5 Wi wiga sumaga mete kina bo pa mena ki wiga sidiwagi.
Keriso Iyesu wi rabinagau tondau ki wi wainapiyamu bo pa
mena? Kataina, wi dai sumaga bani pa mena ki pokere wi eba
waina-piyamu.

6 Nau rabinaneya wainapakani da nu upi badidi kwaige-
mei mibai kirau ki pokaiya ka wi kataiwagi da nu upi mibai
kwaigemei.

7 Wi eba paerepamana ki nana ka nu ubumei Mamanuga
God bameya wi nene gurigurigemei. Ki ka eba nu nuga
upinuga ki mibai wi pokagere matarawagana ki nana nu
inako gurigurigemei. Pa mena. Iyapana nu nidimoto da nu
paeremipi upi mibai eba kwaigibi ki ka eba gwedei mete
kina, ko nu nuwanugu poyo ka wi bagi supasupai mena
kwaigamana ki nana.

8 Nu badidi kwaigemei ki ka nu gwede mibai kuduba ki
mena togipemei ko eba bodabodapemei.

9 Nu nuga kasiyaranuga kewoyagisi ko ade wi kasiyarai
kawaya idiwoi ki ka nu mamamaigemei. Wi maramara supa-
supai naigida mena kwaigamana ki nana ka nu Mamanuga
God bameya wi nene gurigurigemei.

10 Nau wi bamagau bausugani ki nau eba nuwaneya nu
Kaiwawonuga kasiyara tegebu ki pokaiya uburani wi nakari-
niyani bo wade supasupaniyani ki pokere nau karako uwa-
mau tondakani ki ka nau oka mena pokaiya wi sisiba-
niyakani. Nu Kaiwawonuga kasiyara tegebu da nau wi
sumaga togipana ki nana ko eba wi sumaga kaupana ki nana.

Parau siyarai

11 Kowaniyoma, nau karako parau siyarai wi parau-
niyakani. Wi nuwaga notaga supasupai idiwana ki mena
notapiyoi. Nau nidiyekeya teyateyama ki wi naigida mena
wainapiyoi. Nuwarara tagarara eba idiwoi ko wi nuwaga
notaga eyakamenayagisi nuwabagi rabineya idiwoi. Wi in-
ako idiwoi ki ka nu nota kwarikwarisiniyau ade nuwabagi
negeyau apunai Mama-nuga God ki ka wi e mete idiwoi.

12 Wi wiga yowaguma tataguma parautamiyamu ki maba
wi Keriso e si pokaiya deni deni parau kasiwaraiwogoi idi-
woi.

Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba yewe idiwu ki mu
wi parau-niyamu.

13-14 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka
nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi

wadinibu bagi. Mamanuga God e nota kwarikwarisi rabineya idiwoi ade e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki mete ida wadewade kasiwaraiwogoi idiwoi.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

GARASIYA
Apunu Poru tawana Garasiya ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwa

Iyesu sumapamawa ragidai tawana tawana idiwa mu paunamugu ka iyapana dai tagamawa da nu eba Iyesu mena sumapomu ko gora mete kaisipomu ki ka nu iya yadamu. Apunu Poru mu kabuwamaga ki bodapana ki dimai wagawa umawa ko tawana Garasiya rabineya ka iyapana dai e simpu siyasiya. E mu wade supasupatamana ki nana ka e oka yau mu bamamugu okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-10*
Nima apunu Poru tonopupu *1:11-2:21*
Mamanuga God nu wadinibu bagi *3:1-4:31*
Gwede mo nu eba umaniyau dokodoko *5:1-6:10*
Parau siyarai *6:11-18*

1-2 Nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana Garasiya rabineya idiwu, nau Poru oka yau wi bamagau oka-pakani. Nau upi kwaesugakani ki ka eba iyapana kaina nau winesinimpu bo ade iyapana mosi e ebo nuwaiya nau tonosinibu. Pa mena. Mamanuga God e wagubu umuneya ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso iyawena kipu ubupu. E Mamai mete kina nau winesinimupu tonosinimupu.

Iyesu sumapiyamu ragidai kuduba yewe nau mete ewapuru dibimipi idiwei ki mu mete kina wi parauniyamu.

3 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako waitanimoto da mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

4 Nu karako yewe wairau iyapana berokoi ebo ebo kwaetagamu ragidai mu paunamugu idiwei. Ko Mamanuga God e ebo nuwaiya badidi wainapupu wagubu ki ka Keriso e Mamai umunui wadubu manako e eya iyai nu biginuga nene tapu iyapana paunamugu nu tenibu e eya nene nakanibu,

5 ki pokere e si nu maramara esida tepapomu idiwomu. Ki mibai.

Iyesu e yonai bagi kawaya ka eyaka mena

6 Wi badidi kwaiwagamu ki nau nota koko tegeyamu. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Keriso e

rikapupu deni mena wi wadinibu bagi ade ki pokaiya ka Ma-
manuga God wi winenibu e eya nene nakanibu. Ko wi badidi
pokere wi nene kwaewena apunai ki garugaru mena kamad-
umpu ade karako kabuwa kudubai mosi iyapana tagamu da
ki ka yona bagi kawaya ki diriwai kwaiwagamu.
7 Kabuwa ki ka eba Keriso e yonai bagi kawaya ki kena
ko iyapana dai ki wi bamagau bautagubu Keriso e yonai ki
wirapamana kwae-tagamu manako wi notababa negeyamu.
8 Nau nidiyani wainapumuri; Aneya kunumau idiwu bo
nu mo baigamu yona bagi kawaya nu naiya wi bamagau
dimaigemeya ki kamadamu manako yona kudubai mosi wi
kabuwaniyomu ki ka Mamanuga God nu kowaga negeni ade
e nuwai nu bamanugu maramara pupuyogono tondono.
9 Nau suwagu-buwani ki kawareya nau ade suwagani
wainapumuri; Iyapana mosi wi bamagau baiyagisi manako
yona bagi kawaya ki wi naiya wadumupu doko ki kamadini
yona kudubai mosi dimayogono ki ka Mama-nuga God e
nuwai iyapana ki bameya maramara pupuyogono tondono.
10 Wi badidi maba wainapiyamu? Nau karako
suwagubuwani ki ka iyapana nau upini mibipamana ki nana
suwagubuwani bo? Pa mena. Nau nuwaneya Mamanuga
God e mena nau upini mibipoto. Nau karako suwagakani
ki ka iyapana nau wereni tagamana mamamasinimana ki
nana suwagakani bo? Pa mena. Nau notani mu nau wereni
tagamana ki kawareya ukweri-bena ki ka nau Keriso e
bigabigai eba kwaesugubena.

Mamanuga God badidi maba apunu Poru winepupu

11 Kowaniyoma, nau yonani yau suwagani ki wi naigida
mena wainapu-muri; Yona bagi kawaya nau dima-sugakani
ki ka eba iyapana kaina mosi e ebo notai nau kabuwasinibu
ki yonai. Pa mena.
12 Yona ki ka eba iyapana kaina mosi nau sidibu bo
kabuwasinibu ko Iyesu Keriso e ebo yona ki matara-pupu
nau kabuwasinibu.
13 Diyu ragidai mu goramaga pokaiya kwaetagamu ki
maba nau naiya inako mete ragiragi kawaya kwaesugekeya
gora wiwirapekeya, ko nau sisiyani ki wi ororeya mena
wainamupu kewo-wena. Mamanuga God e iyapanaiyoma
Iyesu sumapamawa ragidai ki mu nuwaboyamaga nau eba
wainapuwani ko nau kawaya daganani mu giritame-keya
pasutamekeya ade mu upimaga bodapana ki nana mete
kwaesugekeya.
14 Nau kowaniyoma nau mete sipuma-nuga eyaka mena
ragidai Diyu bususu-nuga pokaiya kwaigemeya ki mu dai

paunamugu nau mena mu rauru-tapuwani. Nu ripakwarak-
waranuguma mu bususumaga nu kwayubapemeya kwaige-
meya ki ka nau ragiragi kawaya inako kwaesugekeya gora
naigida mena wiwirapekeya.
15-16 Ko nau paereni ki denai bita naubo wadana ki ka
Mamanuga God e deni mena rikapupu nau wadisinibu
bagi manako ki pokaiya ka e nau winesinibu e eya nene
tamusinibu. Nau eba wenasugubuwani makeya ka e ororeya
mena nau winesinibu da nau e bigabigai kwaesugana ade e
Gubagai e yonai bagi kawaya ki iyapana kwaiyanai ragidai
mu paunamugu dimasugana ki nana. Ki pokere e Gubagai
nau bamaneya matarapana ki marai wine-pupu ki bauwena
makeya ki ka e eya nau kabuwasinibu. Eba nau iyapana
kaina mosi nau kabuwasiniyana ki nana bameya kayasug-
ubuwani. Pa mena.
17 Iyesu yabiri winetapu tonotapu ragidai natere
Diyerusaremu rabineya idiwa ki mu bamamugu mo nau
eba kayasugubuwani. Nau deni mena kipuwani ubupuwani
tawana Araibiya kayasugubuwani manako ewa ka nau ade
wirasugubuwani natere Damaskasi ade bausugubuwani.
18 Kwamura apeya eyaka kewowena eweya ka nau apunu
Pita e kiyabui empana ki nana natere Diyerusaremu kaya-
sugubuwani manako nau pura apeya e mete ika idiweya.
19 Nau ika tondekeya ki ka nu Kaiwawonuga e yowai
Diyemesi e mena nau ika mete empuwani ko Iyesu tonotapu
ragidai dai ki nau eba emitapuwani.
20 Mamanuga God e kataiya da nau okapakani yau ka
kuduba mibai. Nau eba berasugakani.
21 Ki eweya, ka nau tawana Siriya yo Sirisiya kayasug-
ubuwani.
22 Mara ki makeya ka Iyesu sumapamawa Mama-nuga God
nene dibipamawa ragidai tawana Diyudiya rabineya idiwa ki
mu nau kiyabuni mo eba emupu kataisini-mupu.
23 Nau sisiyani iyapana dai tagamawa ki mena mu
wainamupu. Iyapana ki tagamawa ke; ‘Apunu naiya nu
giriniyawa pasuniyawa apunai ki e karako nu waitaniyau nu
sumanuga naiya bodapana kwaewagawa ki dimai e wagau
umau.’
24 Mu yona ki waina-mupu ka mu nau pokanere Ma-
manuga God e si esida tepamupu.

2

Poru ade Iyesu Tonotapu Ragidai dai ki

1 Kwamura ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14)
kewowena eweya ka nau apunu Banabasi banana-puwani

wiraigibi natere Diyerusaremu ade kaigibi. Nau apunu Taitosi e mete bananapuwani.

2 Nau kayasugubuwani ki mibai ka Mamanuga God e ebo nau kabuwasinibu da nau ika kayasugana ki nana. Nau ika bausugubuwani ki ka nau yabiyabiri ragidai mete nubo mena yonaigibi. Iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu nau Iyesu e yonai badidi maba dimasugekeya umekeya ki sisiyai kuduba nau mu tadeyekeya, mibai ka nau naiya badidi maba upisugekeya ade karako mete upisugakani ki nau nuwa-neya kawakawai ragidai ki mu mibipa-mana ki nana kwaenda nau upini kuduba ki kauyagisi.

3 Nau waretani Taitosi ka iyapana kwaiyanai tawana Guriki apunai mosi ko nu ewapuru ika baigibi ki ka kawakawai ragidai ki e kwakwarepui wakapamana yonai mo eba tagubu.

4 Iyesu bameya suma beratagamu ragidai dai ki weki gwaiya nu paunanugu bautagubu ki mu mena e kwakwarepui wakapamana sisiyai tagamawa. Nu iyanuga Keriso Iyesu e naureya badidi maba idiwei ki mu empamana ki nana ika bautagubu. Gora nu naiya umanibu dokodoko ki ka Keriso e rikapupu purupupu kewowena da gwede mosi karako nu eba umaniyau dokodoko, ko iyapana ki mu nuwamugu ka nu ade umeme dokodokonimana wainapamawa ki pokere ika bautagubu.

5 Ko yona bagi kawaya ki mibai eba giriwagana ko supasupai kawaya wi bamagau tondana ki nana ka nu ubumpi mu yonamaga tagubu ki mo eba waina-mipi ko deni mena bodabodamipi.

6 Yabiyabiri ragidai ika idiwa ki iyapana tagubu da mu ka kawakawai ki mu nau yonani suwagubuwani ki wainapamawa. Yabiyabiri ragidai bo eba yabiyabiri ragidai ki ka eba gwedei mete kina, mibai ka Mamanuga God e ka eba nu midinuga bo nu kawayainuga ki empiyau. E yabuiya ka nu kuduba eyaka mena. Nau badidi dimasugakani ki kawareya nau yona mosi ade kabuwa-sugana ki nana ki mu nau eba sidi-mupu,

7 mibai ka mu kuduba kataimugu da Mamanuga God apunu Pita wine-pupu da e yona bagi kawaya Diyu ragidai mu tadeyana ki nana ki maba e nau mete winesinibu da nau kayasugana iyapana kwaiyanai ragidai e yonai ki mu kabuwatamana ki nana.

8 Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya apunu Pita winepupu tonopupu da e Diyu ragidai mu bamamugu upiwagau ki maba e nau mete winesinibu tonosinibu da nau iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu upisugana ki nana.

9 Apunu Diyemesi yo Pita yo Diyoni ki iyapana tagubu da
mu ka kawakawai ragidai ki mu kataitagubu kewowena da
Mama-nuga God nau wadisinibu bagi ade e upi yau puyo
tegebu ki pokere mu ubumpu nau yo Banabasi besibesin-
impu. Nu rabinanuga eyakamenawena purumipi da mu ka
Diyu ragidai mu paunamugu upitagamana ki nana ko nau yo
Banabasi nu ka iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu
upigamana ki nana.
10 Mu yona eyaka mena yau mena nu nidi-mupu, tagubu
ke; 'Diyu ragidai kupamu siyasiya idiwu ki wi maramara
mu waitatamana ki nana wainapiyoi.' Nau niya ki mete
kwaesugana wainapekeya ki mu kawareya nau sidimupu.

Apunu Poru ubupu apunu Pita sisibapupu

11 Ki eweya apunu Pita natere Antiyoka bauwena ki
makeya ka nau e badidi paerepupu ki iyapana yabumugu e
sisibapuwani.
12 E paerei ka yau kena; Naiya ka e supasupai kawaya
iyapana kwaiyanai ragidai mete ewapuru kupe-tagamawa
idiwa ko apunu Diyemesi iyapana dai tonotapu e bameya
bau-tagubu eweya ka e nitaisiniwena iyapana kwaiyanai
ragidai kamaditapu manako ewa mo mu mete eba kupe-
tagubu. Iyapana kwaiyanai ragidai mu kwakwarepumaga
wakapamana ki notai notapamawa ragidai ki mu kudumugu
e wainapupu ki pokere e inako kwae-wena.
13 Apunu Pita berawena e notai apeya apeya ki pokere ni-
taisiniwena makeya ki ka Diyu Iyesu sumamupu ragidai dai
ki e emupu manako mu mete inako nitaisinitagubu. Apunu
Banabasi mu emitapu ki ka e mete notababa wadubu mu
maba kwaewena.
14 Mu yona bagi kawaya ki mibai kamadumpu madaneya
madaneya kayatagamawa emitapuwani ki ka nau apunu
Pita mu kuduba yabumugu sibuwani, suwagubuwani ke;
'Kau ka Diyu taubanuwai ko kau iyapana kwaiyanai mu
maba tondei ki pokere kau gwede nana iyapana kwaiyanai
ragidai ninekeneketamiyei da mu Diyu ragidai mu goramaga
ki makeya makeya kwaetagamana ki nana tadeyei?' Nau e
inako sibuwani.
15 Nu Diyu taubanuwai nu ubumei iyapana kwaiyanai
ragidai tademei da mu ka 'bigibigi'. Nu wainapemei da nu ka
eba mu maba,
16 ko karako nu kataigibi wetawetara da iyapana nima
Iyesu Keriso sumapoto ki mena pokaiya ka Mamanuga God
e iyapana bagi supasupai siyoto. E ka eba gora oragai
wiwirapono makeya makeya kwae-yogono ki pokaiya Ma-
manuga God e inako siyoto. Pa mena. Nu Diyu ragidai

mete kina ka Keriso Iyesu sumapemei da nu e mena pokaiya
Mamanuga God yabuiya bagi supasupai idiwana ki nana. Nu
ka eba gora oragai wiwirapemei makeya makeya kwaigemei
mibai ka nu kataigibi wetawetara da iyapana eyaka eyaka
gora wiwirapomono eba ki pokaiya ka Mamanuga God mu
iyapana bagi supasupai tadeni.
17 Nu Keriso pokaiya Mamanuga God e yabuiya supasupai
bagi kawaya idiwana wainapemei gora kamedemei man-
ako iyapana kwaiyanai ragidai bigibigi gari tagaiya idiwu
ki mu maba nu mete inako idiwei. Ki pokere wi badidi
wainapiyamu? Keriso e ka bigi wadana kawaya ki nene
bauwena bo? Pa mena. Nota inako ka bera kawaya.
18 Ko nau gwede oragai mosi korita-puwani ki ade sunara-
poni ki pokaiya ka nau matarasiniyoto da nau paerepakani
bigi kwaesugakani.
19 Gora oragai ki gwe nau susinibu po maba ki pokere
nau karako gora ki deni mena kamadubuwani da karako
Mamanuga God nene tondakani.
20 Keriso ripa korosi naureya powena ki ka nau e mete po-
sugubuwani, ki pokere karako ka eba nau naubo tondakani
ko Keriso nau rabinaneya tondau ki mena pokaiya ka nau
tondakani. Nau iyani karako tondakani ki ka nau Mamanuga
God e Gubagai sumapakani tondakani, mibai ka e nau nota
kwarikwarisisinibu ade e eya iyai nau nene tapu powena.
21 Nau paereni ki denai bita naubo wadana ko ki ka Ma-
manuga God e rikapupu deni mena nau wadisinibu bagi ki
pokere e nau nene kwaewena ki nau eba tagararapani yadani
nau taganeya tarani. Pa mena. Nu gora wiwirapemei makeya
makeya kwaigemei ki pokaiya Mamanuga God nu iyapana
bagi supasupai nidibena ki ka Keriso powena ki mibai gwe
pa mena maba.

3

Nu sumaigomu bo gora wiwirapomu?

1 Wi tawana Garasiya ragidai wi ka notababa ragidai. Iyesu
Keriso ripa korosi naureya powena ki sisiyai nu wi nidimeya
ki ka wi gwe yabugere maba e ripa korosi kawareya powa-
gawa emupu. Ko karako ka nima wi simaganibu?
2 Nau manuni eyaka mena yau nidiya-kani ki denai wi
nau sidimuri; Mama-nuga God e eya Keyai ki ka wi gora
wiwirapamawa makeya makeya kwaigamawa ki pokaiya
Keyai ki wadu-mupu bo wi yona bagi kawaya waina-mupu
sumamupu ki pokaiya wadumupu?
3 Wi badidi pokere babaiwagamu? Mamanuga God e Keyai
kasiyara negebu ki pokaiya ka e wi iyaga upi wi rabinagau

birikapupu. Ko kataina, karako ka wi bani wi wibo kasi-
yaraga pokaiya upi ki kewopamana waina-piyamu bo?
4 Wi naiya Keriso e nene bita midi makari ebo ebo ba-
nanamupu ki wi wainapiyamu da ki ka kororai mibai pa
mena bo? Ae, pa mena, nau wainapakani da wi kataigubu
kewo-wena da ki ka mibai mete kina.
5 Ko nau sidimuri; Mamanuga God e eya Keyai wi negebu
ade wi paunagau matakira ebo ebo kwaewagau ki ka wi
gora oragai wiwirapiyamu makeya makeya kwaiwagamu ki
pokere e inako kwaewagau bo wi e yonai badidi wagubu ki
sumamupu ki pokere e inako kwaewagau?

6 Wainapumuri, Mamanuga God e okai apunu Eburamu
nene wagubu ke; 'Apunu Eburamu e ka Mamanuga God
sumapupu manako e sumai ki pokaiya ka Mamanuga God
ubupu e apunu bagi supasupai sibu.'
7 Ki pokere wi yona yau mete naigida mena wainapumuri;
Iyapana gwedewau suma mena suma-tagamu ki ka mu mibai
oragai apunai Eburamu e momoiyoma.
8 Iyapana kwaiyanai ragidai aita ewa Mamanuga God
sumapamana manako e ki pokaiya mu iyapana bagi supasu-
pai tadeyana ki nana ki sisiyai ka e naiya takari kawaya iya-
pana dai kabuwatapu okamupu. Oka ki rabineya ka oragai
apunai Eburamu yona bagi kawaya wainapupu ki okai ika
mete kina. Oka ki wagubu ke; 'Kau pokagere ka Mamanuga
God uburoto iyapana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ki waditamini bagi.'
9 Mamanuga God e okai inako wagubu ki pokere ora-
gai apunai Eburamu suma-wena ki maba nu mete inako
sumaigomu ki ka Mamanuga God ubupu apunu Eburamu
wadubu bagi ki maba e uburoto nu mete inako wadiniyoto
bagi.

10 Iyapana gwedewau wainapiyamu da; 'Nu gora naigida
mena wiwirapomu ki pokaiya ka Mamanuga God denai nu
iyapana bagi supasupai nidini,' iyapana gwedewau inako
wainapiyamu ki ka mu kowaga kobaiya idiwu, mibai ka
Mama-nuga God e okai mu nene wagubu ke; 'Iyapana gwede-
wau gora kuduba wagubu ki mu makeya makeya mara-
mara eba kwaetogomono ki ka Mama-nuga God mu kowaga
tageni.'
11 Nu kataigibi wetawetara da nima mosi eba gora wi-
wirapono makeya makeya kwaeyogono ki pokaiya Ma-
manuga God e iyapana bagi supasupai siyoto, mibai ka oka
mosi wagubu ke; 'Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi
kawaya idiwu ragidai ki ka mu sumamaga mena pokaiya e
nene idiwono.'

12 Suma yo gora ka eba ewapuru, mibai ka Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Iyapana nima gora kuduba wiwirapiyau makeya makeya kwaewagau ko mo eba paerepiyau ki ka e gora ki mena pokaiya tondono.’
13 Nu gora umanibu dokodoko kowaga kobaiya idiweya ki makeya ka Keriso bauwena nu rikanibu manako kowaga nu wadamana ki e wadubu. Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Iyapana nima ripa kawareya giroro-mupu ki e bameya ka Mamanuga God e kowagai bauwena.’
14 Keriso inako kwaewena ki pokaiya Mamanuga God oragai apunai Eburamu wadana bagi ki gwaiyabai wagubu ki makeya ka e Keriso Iyesu pokaiya iyapana kwaiyanai ragidai inako mete waditamini bagi. Ki pokere nu sumaigomu ki ka Mamanuga God e eya Keyai nu negeyana gwaiyabai wagubu ki e nu mete negeni.

Gora ade Gwaiyaba

15 Kowaniyoma, nau karako yona wekewekei eba suwagani ko keyakeyai mosi yewe wairau ki mena wi kabuwaniyani; Iyapana apeya gwede mosi nene mu rabinamaga eyakamenawena manako deni deni gwaiyaba kasiwaratagubu mibimupu ki ka iyapana mosi eba baiyagisi mu gwaiyabamaga ki meyoto puru bo yona kudubai mosi ki kawareya taroto. Pa mena.
16 Mamanuga God ubupu oragai apunai Eburamu wadana bagi ki gwaiyabai sibu ade e momai wadana bagi ki gwaiyabai mete wagubu. E okai tamupu ki ka eba apunu Eburamu e ‘momoiyoma ropani kawaya’ ki mu nene wagubu, ko e ‘momai eyaka mena’ ki nene mena wagubu. Ko e ‘momai eyaka mena’ nene wagubu ki ka Keriso.
17 Nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Mamanuga God gwaiyaba oragai apunai Eburamu badidi sibu ki gwaiyabai tondau. E gwaiyabawena ki yarawa da kwamura 430 kewowena eweya ka oragai apunai Mosisi gora wadubu tapu, ko gora ewa bauwena ki Mamanuga God e gwaiyabai naiya wagubu ki watai eba yadini bo meyoto puru. Pa mena.
18 Mamanuga God gwaiyabawena da e uburoto puyo nu mete negeni ko nu notapomu da nu gora wiwirapomu makeya makeya kwaigomu ki pokaiya ka e denai puyo ki negeni ki ka nu e gwaiyabai wagubu ki mibai pa mena kororai siyemei. Ko wainapumuri; Mamanuga God e oragai apunai Eburamu gwaiyabapupu ki mena pokaiya ka e ubupu puyo ki e kwebu.
19 Baganai, ko Mamanuga God e gwaiyabai mena pokaiya nu wadiniyana bagi wagubu ki ka e badidi pokere ade gora kawareya mete tapu? E gora tapu ki mibai ka e nuwaiya

ka nu biginuga kuduba wadana matara ki nana. Gora ki tondawa yabadawa da oragai apunai Eburamu e momai ewa bauwagana gwaiyabai naiya wagubu ki bauwena makeya.

Gora ka Mamanuga God e aneya-iyoma wadumupu kawamupu tawiri ogayawa apunai Mosisi e idaiya tamupu,
20 ko Mamanuga God e oragai apunai Eburamu gwaiyabapiyawa ki makeya ka tawiri ogayawa apunai ika pa mena mibai ka Mamanuga God e eya gwaiyaba ki wagubu.

21 Nau yona karako suwagubuwani ki ka nau gora yo gwaiyaba nuwarara tagarara idiwu ki yonai suwagubuwani bo? Ae, pa mena. Gora mo tondibena da nu ki pokaiya iya waunai wadumpena ki ka nu gora ki makeya makeya kwaigumpena manako ki pokaiya iya wadumpena.
22 Ko Mamanuga God e okai wagubu ke; 'Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki mu bigi umatapu dokodoko idiwu.' Iyapana inako idiwei ki pokere Mamanuga God nu yawatanuga mebu da nu gwedewau Iyesu Keriso sumapamu ki ka puyo e sumapiyamu ragidai e pokaiya tageyana gwaiyabai wagubu ki nu mete yadamu.

23 Naiya, suma kerarai apunai ki eba bauwena makeya ka gora nu umanibu dokodoko dibura rabineya maba idiweya yameya da nu sumanuga ki kerarai apunai matarawena.
24 Nu Keriso sumapamana da Mamanuga God e pokaiya nu iyapana bagi supasupai nidiyana ki nana ka gora ki nu yabiyabiriniyawa yabadawa da Keriso bauwena makeya.
25 Ko karako ka suma kerarai apunai bauwena ki pokere gora nu yabiyabiriniyawa ki marai wana kewowena.

Mamanuga God e munuiyoma

26 Wi karako Iyesu Keriso suma-piyamu ki pokaiya ka Mamanuga God wi kuduba karako e eya munuiyoma nidiyau.
27 Wi Keriso e si pokaiya siruwa-igubu ki ka wi e mete eyakamenaigubu manako e iyai badidi maba tondau ki wi midiga tatamai umamu ki maba uma-mupu.
28 Keriso pokaiya ka wi kuduba eyakamenaigubu. Diyu ragidai yo iyapana kwaiyanai ragidai, bigabiga ragidai yo iyapana wibo nuwagau wainapiyamu kwaiwagamu ragidai, ridi yo apunu, wi ka eba ebo ebo ko Keriso pokaiya ka wi kuduba eyakamenaigubu.
29 Wi Keriso e iyapanaiyoma idiwoi ki ka wi oragai apunai Eburamu e momoi-yoma. Ki pokere Mamanuga God ubupu apunu Eburamu e momai puyo badidi tageyana gwaiyabai wagubu ki puyoi e wi mete negeni.

4

1 Nau keyakeyai mosi suwagani ki wi wainapumuri; Apunu
mosi e poyagisi ki ka e gubagai uburoto e mamamai buderi
ki tepoto. Gwedegwede kuduba e mamai nene ki e nene. Ko
e munu marai munta tondau ki ka e mamai e bigabigaiy-
oma ki mu maba bigabiga mena kwaeyogono yarono da e
kawayayagisi makeya,
2 mibai ka e munu marai munta ki pokere iyapana dai ki e
buderi ki kwayubapomono idiwono da e mamai paupu tapu
ki marai baiyagisi ki ka mu buderi kuduba ki e idai rabineya
nakapomoto.
3 Nau keyakeyai suwagubuwani ki mibai ka yau kena;
Nu mete kina ka naiya munu rasi maba idiweya manako
waira yau notai nu umanibu dokodoko ki mena bigabigai nu
kwaigemeya.
4 Ko Mama-nuga God mara winepupu ki paupui bauwena
ki ka e eya Gubagai tonopupu kawapu nu bamanugu
bauwena. E ridi kaina rabineya gora kobaiya wenawena.
5 Nu iyapana kuduba gora umanibu dokodoko kobaiya
idiweya ki pokere nu rikaniyana da Mamanuga God e munui-
yoma mibai nu nidiyana ki nana ka Keriso iyapana kaina
wenawena gora kobaiya tondawa.
6 Wi naigida mena kataigamana wetawetara da wi ka Ma-
manuga God e munuiyoma ki pokere e ubupu e eya Gubagai
e Keyai nu rabinanugu tapu tondau. E Keyai ki kasiyarai
pokaiya ka nu yona yau iwegemei; ‘Mamai, kau ka nau
Mamai mibai.’
7 Naiya ka wi bigabiga ragidai idiwa ko karako ka wi Ma-
manuga God e eya munuiyoma idiwu. Wi ka e munuiyoma
ki pokere e munuiyoma mu puyomaga badidi nakapupu ki e
wi mete negeni.

Apunu Poru tawana Garasiya ragidai mu nene wainapupu

8 Naiya ka wi Mamanuga God eba kataimupu ko wi daisusu
yo momorapa ade dai mete kina inako mibimaga pa mena ki
mu mena bigabigamaga kwaigamawa.
9 Ko karako ka wi Mama-nuga God kataimupu, bo ade
suwagani ke; Mamanuga God e kataiya wiyo. Ki pokere wi
gwede nana keyai ebo ebo mu kasiyaramaga pa mena naiya
kamaditampu ki karako ade gwanawa-tamiyamu? Mu wi
umanimana dokodoko da wi mu bigabigamaga ade kwaiga-
mana ki nana wainapiyamu bo?
10 Kataina, wi bani Mamanuga God mamamapamana ki
nana mara bo siragamu bo bodu kwamura ki paupui makeya
makeya inako wiwirapiyamu idiwu bo?

11 Nau wi nene tagani kandau. Nau wi bamagau up-
isugekeya muya nunurekeya ki mibai karako pamenayagisi
gogayagisi bo?
12 Kowaniyoma, nau yonani yau suwagani ki wi naigida
mena wainapu-muri; Nau gora kamadubuwani wi maba ton-
dakani ki maba wi mete inako kwaiwogoi. Nau wi bamagau
bausugu-buwani ki ka wi berokoi mo nau bamaneya eba
kwaigubu.
13 Wi kataigau da nau naiya wi bamagau ika bausugu-
buwani yona bagi kawaya dimasugekeya ki ka nau mibai
sigirasugubuwani ki pokere ika bausugubuwani.
14 Nau sigirasugubuwani ki pokere nau bita wi mete nege-
buwani ko wi nau eba keisinimupu bo tagararasinimupu.
Mamanuga God e aneyai mosi wi bamagau bauwagubena
e diriwai kwaigumpena ki maba wi nau diriwani inako
kwaigubu. Ade Keriso Iyesu e eya wi bamagau bauwagubena
e diriwai kwaigumpena ki maba wi nau diriwani inako mete
kwaigubu.
15 Naiya ka wi mibi mamamai idiwa ko karako ka wi ma-
mamaga ki bani kayawena? Wi nau nene kawaya daganani
wainapamawa, ena, wi wiga yabuga bonai toporu-pamana
tegemana ki yawatai mete kina maba ki ka wi yabuga bonai
ki bani toporumpena nau tegempena.
16 Ko nau karako yona mibai wi nidiyakani ki pokaiya ka
wi nau iyaragasiniyamu bo?
17 Iyapana wi bamagau bautagubu mu ka supasupai eba
kwaetagamu ko mu dayaya mena pokaiya wi diriwaga kwae-
tagamu. Mu nuwamugu wi nu bamanugu ki purunimana da
wi mu mena diriwamaga kwaigamana ki nana.
18 Nau wi bamagau tondekeya wi diriwaga kwaesugekeya
ki maba iyapana nota supasupai pokaiya wi diriwaga kwae-
togomono ki ka baganai. Ko mu dayaya pokaiya wi diriwaga
kwaetogomono ki ka eba baganai.
19 Mununiyoma nau nuwaneya po wiyo. Ridi munu wena-
pana makarai wainapiyau ki makarai maba ka nau karako wi
nene ade wainapakani. Nau makarai ki wainaponi tondoni
da Keriso e eya iyai wi rabinagau wata yadini makeya.
20 Nau wi nene tomo baba-pakani. Nau wi bamagau
bausugubena da nau karako ragiragi kawaya suwaga-kani
ki wirapena giyantau mena wi nidibena ki ka nau mamama
wainapena. Nau badidi maba kwaesugani wi waita-niyani?

Ridi Eiga yo Sera mu keyakeyaimaga

21 Gora oragai kobaiya idiwana wainapiyamu ragidai, nau
wi manu-niyani; Gora badidi kabuwaniyau ki mibai wi
kataigau bo?

22 Gora wagau da oragai apunai Eburamu e gubagaiyoma
ka apeya; Mosi ka bigabiga ridai ki e rabineya wenawena ade
mosi ka e ebo wainai rabineya wenawena. E wainai ka eba
bigabiga ridai ko e ka pakasi ridai.
23 Apunu Eburamu e ka bigabiga ridai ki mete ukwapa-
mawa manako e gubagai ki wenawena ko e eya wainai ki ka
Mama-nuga God badidi gwaiyabapupu ki makeya ka e munu
ki wenapupu.

24 Nau yona karako suwagubuwani ki ka yona matarau ko
ki rabineya ka keyakeyai dai mete kina. Keyakeyai ridi apeya
mu naurimugu ki mibai ka Mamanuga God e gwaiyabai
apeya. Keyakeyai ki mosi ka bigabiga ridai Eiga e naureya.
Gwaiyaba e wadubu ka kweya Sainai were bauwena ki
pokere ridi Eiga e munuiyoma ka bigabiga ragidai.
25 Keyakeyai ridi Eiga e naureya ki mibai mosi ka kweya
Sainai tawana Araibiya rabineya ki kena ko ki ka ade natere
Diyerusaremu yewe wairau ki keyakeyai. Natere ki e iya-
panaiyoma mete kina ki ka gora mu umatapu dokodoko
manako mu gora ki bigabigai mena kwaetagamu.
26 Ko natere Diyerusaremu usi kunumau e iyapanai-yoma
mete kina ki ka gwede mosi mu eba umatapu dokodoko. Pa
mena. Natere ki ka nu inanuga.
27 Mamanuga God e okai wagubu ke;

‘Kagara tondei ridai, kau mamama wainapiyowa.

Munu eba wenapipi ade munu wenapana makarai gogoi
ridai, kau mibi mamamai patapiyowa.

Kau taerenugowa umowa mibai ka ridi wakeyara ki ka e
munu ropani kawaya wenatamini,

ko ridi nobomoi mete kina munu wenatamini ka eba ropani.’

28 Kowaniyoma, Mamanuga God e gwaiyabai oragai
apunai Eburamu sibu ki pokaiya e gubagai Aisiki wenawena
ki maba ka wi mete kina e gwaiyabai pokaiya e munuiyoma
mibai wenaigubu.
29 Takari kawaya ka oragai apunai Eburamu e bigabigai
ridai mete ukwa-pamawa manako e munu wenapupu. Ko
munu ki ubupu Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya
ewa wenawena munui ki giripiyawa pasurawa. Munu naiya
ki e momoiyoma karako mete ubumu munu ewa ki e mo-
moiyoma inako mete giritamiyamu pasutamiyamu.

30 Mamanuga God e okai iyapana ki mu nene badidi
wagubu? E okai wagubu ke; ‘Bigabiga ridai e gubagai mete
kina ki wi baiyonotamuri da mu kayatagisi, mibai ka biga-
biga ridai e gubagai ki eba uburoto pakasi ridai e gubagai
buderi yadini.’ Oka ki inako wagubu,

31 ki pokere kowaniyoma, nu ka eba bigabiga ridai ki e
munuiyoma da gwede mosi nu umaniyoto dokodoko manako
nu e bigabigai kwaigomu. Ko nu ka pakasi ridai ki e munuiy-
oma.

5

Keriso pokaiya ka gwede mosi nu eba umaniyoto dokodoko

1 Karako ka gwede mosi nu eba umaniyau dokodoko, mibai
ka gwede naiya nu umanibu dokodoko ki ka Keriso bauwena
nu rikanibu kewo-wena. Ki pokere ragiragi kawaya ubumoi
kwaenda gwede mosi baiyagisi wi ade umaniyoto dokodoko
manako wi e bigabigai kwaiwogoi.

2 Karako nau Poru yona yau nidiya-kani teyateyama ki
wi naigida mena wainapumuri; Iyapana dai tagamu da wi
gora pokaiya wi kwakwarepuga wakapamana ki nana, ko wi
inako kwaiwagi ki ka Keriso wi nene badidi kwaewena ki wi
mibai pa mena kororai siyamu.

3 Nau naiya nidibuwani ki nau karako kawareya wi ade
nidiyakani yau kena; Wi gwedewau iyapana kwakware-
puga wakapamana tagamu ki mibi-piyamu mu umunumaga
wadamu ki ka wi gora oragai kuduba ki mete makeya makeya
kwaiwogoi ko mo eba kamadu-muri.

4 Wi gwedewau notapiyamu da wi gora wiwirapamana
makeya makeya kwaiwagamana ki pokaiya ka Mama-nuga
God wi iyapana bagi supasupai nidini, wi inako notapiyamu
ki ka wi Keriso mete eyakamenaigubu ki wi wiga meyamu
puru. Mamanuga God deni mena wi wadinibu bagi ki wi
tagara-piyamu manako yawata kwaiya kaiwagamu.

5 Ko Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyara nu negebu ki
pokaiya ka nu suma mena sumaigemei. E Keyai ki pokaiya ka
Mamanuga God iyapana bagi supasupai nu nidiyana ki marai
bauwagana ki nawanai nu idiwei.

6 Nu Keriso e naureya idiwei ki ka nu kwakwarepunuga
wakamupu bo eba wakamupu ki ka eba gwedei mete kina.
Ko gwede kawaya ka yau kena; Nota kwarikwarisi ki notai
pokaiya ka nu sumanuga matarayagisi.

7 Naiya ka wi bagi kawaya kwaiga-mawa ko karako ka nima
bauwena wi rabinaga kubabu wiranibu da wi yona mibai ki
eba sumapiyamu ade makeya makeya eba kwaiwagamu?

8 Mamanuga God ubupu wi nene wagubu e eba ade baiyag-
isi wi wenagu temetemeniyoto, ko iyapana mosi bauwena wi
inako wiranibu.

9 ‘Bani eyaka mena kinokino-yagisi ki ka e sigirai ki
kawayayagisi kayayagisi bani ki kuduba pasitamini ki-
nokinotagisi gawarara.’

10 Iyapana nima wi bamagau bauwena notababa negebu ki
iyapanai nau eba kataineya, ko e berokoi kwaewena ki denai
ka Mamanuga God aita ewa uburoto e bita kweyoto. Nau yo
wi ka Keriso e naureya mete eyakamenaigibi idiwei ki pokere
nau wi nene pore eba wainapakani. Nau kataineya da nau
badidi notapakani ki wi mete inako notapiyamu.
11 Kowaniyoma, nau ubupena iyapana nu kwakware-
punuga wakapa-mana yonai tagamu ragidai ki mu mete
waretaigumpena ki ka mu nau eba girisinimpena pasusin-
impena. Ade mu kwaetagamu ki kawareya nau mete inako
kwaesuguibena ki ka nau Keriso ripa korosi naureya powena
ki sisiyai dimasugakani ki pokaiya ka mu rabina-magaeba
pupuwagubena.
12 Iyapana notababa negeyamu ragidai ki nau nuwaneya
mu badi muga kwakwarepu-maga wakapomono da mey-
omoto tetetete manako igimaga warapomoto.
13 Kowaniyoma, Mamanuga God wi winenibu da gwede
mosi karako wi eba umaniyau dokodoko ki pokere wi wibo
nuwagau badidi kwaiwagamana waina-piyamu ki wi kwai-
wogoi. Ko gwede mosi wi eba umaniyau dokodoko ki notai
wi eba uta maba wadumuri manako gwaiya wi midiga kwak-
warepuga taininiyau ki niniyapiyoi. Wi inako eba kwaiwogoi
ko nota kwarikwarisi ki notai mena pokaiya deni deni waita
kasiwaraiwogoi idiwoi.
14 Gora kuduba ki dabai ka yau kena; ‘Wi wiga nene
wainapiyamu ki maba wi kowaguma mu nene inako mete
wainapiyoi.’
15 Ko wi papa kamarai maba wi wiga deni deni wade
sipasiparaiwagi bo meme wakawakaiwagi ki ka eba baganai.
Wi wiga kwarisiwagi naigida mena notapiyoi popo were
kwaiwogoi kwaenda wi wiga iyaga deni mena giripumuri
pasumuri.

Nu Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya idiwomu

16 Nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Mamanuga
God e eya Keyai ki wi yabiriniyono ko eba wi kwakware-puga
taininiyau ki wi yabiriniyono.
17 Mamanuga God e Keyai notapiyau ka ebona ade wi wiga
kwakwarepuga taininiyau ki notapiyamu ka ebona. Nota
apeya ki wi rabinagau kande-tagamu ki pokere wi nuwa-
gau badidi kwaiwagamana wainapiyamu ki wi eba kwai-
wagamu.
18 Ko Mamanuga God e eya Keyai wi yabiriniyoto ki ka wi
gora oragai ki kobaiya eba idiwoi.
19 Nu kwakwarepunuga nuwaiya taininiyau ki ka matarau;
Ridi yo apunu taku maba igida yauda iwu bo didiwa asusu

ukwapamu bo midimama berai ebo ebo kwaetagamu bo iya supasupai ki tagararapiyamu bera berokoi mena kwaetagamu.

20 Mu daisusu yo momorapa ade dai mete kina inako ki mu bamamugu buburitagamu simaga tepapiyamu. Mu pogina yo kairapu kwaetagamu bo iyara kasiwaratagamu bo yawiratagamu bo nuwarorotagamu bo mu nuwamaga pupuwagau mu rabinamugu berokoi mena waina-piyamu. Mu gwandagi notai mena notapiyamu ade deni deni kira kasiwaratagamu purupiyamu nuwarara tagarara mu mubo mubo idiwu.

21 Mu kowamuguma badidi wadumupu ki mu mete wadamana wainapiyamu. Mu awana suwakarai kubamu da mu yabara-maga babawagau ade poraga kawareya ka mu igida yauda asusu iwu. Mu bigi berai ebo ebo inako mena kwaetagamu ko nau naiya mena nidibuwani ki nau karako kawareya wi ade nidiyakani yau kena; Iyapana gwedewau inako kwae-togamu ki ka mu Mamanuga God e gari rabineya eba kaiwoto idiwono.

22 Ko Mamanuga God e Keyai nu rabinanugu mibai kirau ka yau kena; E kasiyarai pokaiya ka nu nota kwarikwarisigemei bo mamama wainapemei bo nuwabagi rabineya idiwei bo kwarisigemei diriwadiriwa eba kwaigemei bo nu kowanuguma mu nene wainapemei waitatamemei bo bagi mena kwaigemei bo nu badidi iwegemei ki nu eba kamedemei ko makeya mena kwaigemei,

23 bo nu nubo kwarisigemei moyamoyakai idiwei bo ade nu rabinanuga pakarawagau naigida notapemei were kwaigemei. Nu bagi mena inako kwaigomu idiwomu ki ka gora mosi eba baiyagisi nu bodaniyoto. Ki pa mena.

24 Iyapana gwedewau Keriso Iyesu e iyapanaiyoma idiwu ki mu kwakware-pumaga nuwaiya tanitamiyawa poisiyasiyai naiya wainapamawa ki mu karako deni mena Keriso e ripai korosi kawareya tainimupu poyo da ewa mo mu eba yabiritamini.

25 Mamanuga God e Keyai nu iya negebu ki pokere karako ka e mena nu iyanuga yabiripono pokaiya idiwomu.

26 Nu eba kawai gisipomu bo nuwaroroigomu bo nu kowanuguma mu rabinamaga yodomu pupu da mu rabinamaga berokoyagisi. Nu inako eba kwaigomu.

6

Bita deni deni wade tekateka kasiwaraigomu idiwomu.

1 Kowaniyoma, wi paunagau iyapana mosi paerepoto berokoi mo kwaeyagisi empumuri ki ka wi gwedewau

sumaga ragiragiwena ragidai e giyansu mena wade supasu-
papumuri. Ko wi wiga mete naigida mena kwayubaiwogoi
kwaenda berokoi ki wi kerapugau mete yadini.
2 Wi bita deni deni wade tekateka kasiwaraiwogoi idi-
woi. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi gora Keriso wagubu ki
mibipiyamu.
3 Iyapana nima wainapiyau da e ka kawaya ko e pa kawai
gisipiyau ki ka e eya kerapu wadewadewagau.
4 Nu eyaka eyaka badidi maba kwaigemei ki nu nubo
empamu. Nu bagi kwaigibi ki ka nu badidi kwaigibi ki mena
pokaiya mamama wainapomu. Nu notanuga eba yogono ke;
‘Nau waretani e kwaewena ka erida ko nau kwaesugubuwani
ka esida,’ bo ade yogono ke; ‘Nau kwae-sugubuwani ka erida
ko e kwaewena ka esida.’ Nu nota inako eba notapomu,
5 mibai ka nu badidi kwaigemei ki bitai ka nu nubo eyaka
eyaka yadamu.
6 Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai
wainapiyamu ragidai mu bamamugu gwedegwede bagi
uburau ki ka mu gwedegwede ki dai tepomoto Mamanuga
God e yonai kabuwatagamu ragidai tageni waitatamini.
7 Nu iyapana kaina mo Mamanuga God eba berapamu ki
pokere wi wiga eba kerapu wadewadeiwogoi. Nima mo
upiyagisi ki ka e gwede momai upu ki makeya yadini.
8 Iyapana nima e ebo kasiyarai pokaiya bo e ebo kwak-
warepui tainipiyau ki pokaiya upiwagau ki ka e maurai ka
e po yadini. Ko iyapana nima Mamanuga God e eya Keyai
ki kasiyarai pokaiya upiwagau ki ka e maurai ka Mamanuga
God Keyai e maramara tondana kaniyani ki iyai kweyoto
yadini.
9 Ki pokere bagi mena kwaigomu ko eba wairoroigamu bo
ade nu midinuga togayagisi. Nu watanugu mena ragiragi
kawaya ubumomu upigomu ki ka mara ewa nu bamanugu
ka maura baiyagisi.
10 Nu iyapana mu bamamugu bagi mena kwaigamana ki
yawatai mo empamu bo kataigamu ki ka nu yawata ki eba
tagarapamu ko garugaru mena iyapana ki waitatamamu
bagi mu bamamugu kwaigamu. Ade nu sumanuga eyaka
mena ragidai mu bamamugu ka nu kawaya daganani esida
mu waitatamomu.

Parau siyarai

11 Karako ka nau naubo idanere oka kawakawaya yau
tarakani ki wi empu-muri.
12 Iyapana wi bamagau bautagubu wi kwakwarepuga
wakapamana ki nana ninekenekeniyamu ki ka mu muga

simaga kawayawagana ade iyapana mu weremaga tagamana ki nana dayaya-tagamu mu midimaga pa matakawagau. Iyapana mu eba giritamana pasutamana ki kudeya ka mu Keriso ripa korosi naureya powena ki sisiyai eba tagamu.
13 Iyapana kwakwarepumaga waka-piyamu ragidai ki ka gora kuduba ki mu eba wiwirapiyamu ko mu karako wi kwakwarepuga wakapamana ki nana tagamu da mu muga simaga ki pokaiya kawayawagana manako mu ki pokaiya yabara kawakawaratagamana ki nana.
14 Ko nau Poru, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e ripa korosi naureya powena ki mena pokaiya ka nau uburakani yabara kawakawarasugakani. Keriso ripa korosi naureya powena ki pokaiya ka waira yau notai nau bamaneya kewowena ade nau notani waira yau iyai bameya ki deni mena mete kewowena.
15 Iyapana mo e kwakwarepui wakamupu bo eba wakamupu ki ka eba gwedei mete kina. Ko gwede kawaya ka yau kena; Nu wena waunai wenaigamu ki mena.
16 Iyapana gwedewau nota ki mena wadamu doko ragidai ki ka mu nuwabagi mena rabineya idiwono manako Mamanuga God uburono mu nuwanuwatamono tondono. Mu ka mibai Isiraero ragidai Mamanuga God nene.
17 Nau yonani siyarai suwagakani yau kena; Wi bita mo nau eba tegemuri. Iyapana nau susinimawa bita tegemawa ko ki bidarai ka karako nau naurineya tondau. Bidara ki pokaiya ka iyapana kataitagisi da nau ka mibai Iyesu e bigabigai kwaesugakani apunai.
18 Kowaniyoma, wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi kewowena. E karako wi waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara. Ki mibai.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

EPESO
Apunu Poru natere Epeso ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Poru e dibura rabineya tondawa ki makeya okapupu (3:1; 4:1; 6:20). Oka daikere ka e iyapana kwaiyanai ade iyapana taubanuwai Iyesu Keriso e naureya ewapuru eyakamenatagubu idiwa ki yonai okapupu. Keriso pokaiya ka Mamanuga God mu bigimaga rikapupu winetapu da mu kuduba aita ewa puyo ki e mu tageyana gwaiyabawena ki mu yadini. E eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya ka e mu tonabatapu. Oka ki daikere ka Iyesu sumapamawa ragidai natere Epeso rabineya idiwa badidi maba naigida mena idiwana ki yonai e mu tadebu.

Oka yau rabineya ka apunu Poru keyakeyai dai waigugu pokaiya mete wagubu. Iyesu sumapamawa ragidai mu ka Iyesu e midi kwakwarepui ki maba, ko e eya ka Debai. Mu ka tawa maba, ko e eya ka tawa ki bebedai. Mu ka ridi mibai anikai ki maba, ko e eya ka ridi ki e nobomoi.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:12*
Keriso ade e iyapanaiyoma *1:13-3:21*
Iya Waunai *4:1-6:20*
Parau siyarai *6:21-24*

1 Kaiwa Kaiwa Mamanuga God e eya iyapanaiyoma natere
Epeso rabineya idiwu. Wi Keriso Iyesu eba kamadumpu ko
wi sumaga ragiragi kawaya e suma-piyamu e naureya idiwu
ki pokere nau Poru karako oka yau wi nene okapakani. Ma-
manuga God e ebo nuwaiya ki pokere e nau winesinibu ade
nau tonosinibu da nau Keriso Iyesu e bigabigai kwaesugana
ki nana.
2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Ma-
manuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade
nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi yabuga
yadini papomoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi
naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya
idiwoi.

Iyesu bauwena nu nuwanuga notanuga wadubu bagi

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God e si
nu esida mena tepapemei. Nu Keriso mete ewapuru dibimipi
idiwei ki pokere kunuma puyoi kuduba ki ka Mamanuga

God nu eyaka eyaka nu keyainuga togipana ki nana negebu
manako nu wadinibu bagi.
4 Mibai, e kunuma yo waira eba yamana-pupu ki makeya
ka e nu winenibu ade nu purunibu e eya nene nakanibu da
nu Keriso pokaiya e yabareya paere pa mena bagi supasupai
mena ubumana ki nana.
Mamanuga God e nu nota kwari-kwarisiniyau,
5 ki pokere e ororeya mena e ebo nuwaiya wainapupu da
baganai manako Iyesu Keriso pokaiya nu kodanibu e eya
munuiyoma nu nidibu.
6 E Gubagai nuwaiya poyo ki e pokaiya ka e bagi kawaya
nu nene yau kwaewena; E puyoi tanai bagi kawaya esida ki
e deni mena nu negebu. Nu paerenuga ki denai bita nubo
wadamana ko ki e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi, ki
pokere e si nu karako esida mena tepapemei.
7-8 Keriso nu nene powena ade e darai nu nene kawapu
ki pokaiya ka Mamanuga God nu biginuga naiya umanibu
dokodoko ki rikapupu ade nu paerenuga ki e deni mena
notagogapupu da karako gwede mosi nu eba bodaniyau. ‘O,
Mamanuga, kau nuwagi notagi nu bamanugu ka kawaya da-
ganani esida ki pokere kau inako kwaenugibi. Nu paerenuga
ki pokaiya denai bita nubo wadamana ko ki kau rikapipi bagi
mena nu nene kwaenugibi nu wadinibi bagi.’
Mamanuga God e notai ka kawaya daganani esida.
Gwedegwede kuduba e kataiya,
9 ki pokere e ororeya mena e ebo notai pokaiya badidi
ewa wena-wagana notapiyawa ade Keriso pokaiya badidi
kwaewagana wainapiyawa, nota ki e makeya makeya nu
kabuwanibu kewowena. Ko e notai ki ka wekewekei ki
pokere iyapana naiya idiwa ragidai e notai ki mu eba
kataitagubu.
10 Mara e ebo winepupu tapu ki marai baiyagisi ki ka e
naiya mena badidi notapiyawa ki kuduba kewopoto man-
ako nau karako suwagana kwaesugakani yau kwae-yagisi;
Gwedegwede kuduba kunumau ade wairau ki e tepoto
dibipoto Keriso e kerarai kobaiya nakapoto da Keriso e mena
nu kuduba Kawainuga uburoto.
11 Mamanuga God e gwede mo yabayababa eba kwaewa-
gau ko e ebo nuwaiya purupupu nakapupu ki mena makeya
makeya wenawagau. E kunuma waira kerareya wainapupu
da baganai ki pokere e Keriso pokaiya nu winenibu.
12 Keriso uburoto iya nu negeyana nawanai idiwei ki yonai
ka yabiri nu kataigibi da nu ki pokaiya Mamanuga God e
kasiyarai ade e tanai bagi kawaya ki esida mena tepapomu.
13 E wi mete winenibu mibai ka e iya wi negeyana yonai
mibai bagi kawaya wainamupu sumamupu ki makeya ka

Mamanuga God wi mete iya waunai ki negebu manako
Keriso e naureya wi dibinibu. Wi e sumamupu makeya
ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya naiya
tonopana gwaiyabawena ki e wi mete negebu wi rabinagau
tapu. Wi ka e nene ki pokere e eya Keyai ki pokaiya ka e wi
tonabanibu.
14 E Keyai nu rabinanugu tondau ki pokaiya ka nu katai-
gibi wetawetara da gwede bagi kawaya Mamanuga God e
iyapanai-yoma nene gwaiyabawena tapu ki nu aita ewa
yadamu. Ade nu mete kataigibi wetawetara da e Keyai ki
nu rabinanugu tondono kaniyono da Mamanuga God e nene
idiwei ragidai e nu nene badidi gwaiyabawena ki mibai e
matarapoto makeya. Mamanuga God e tanai ka bagi kawaya
esida ki pokere e si nu karako esida mena tepapemei.

Apunu Poru Epeso ragidai mu nene guriguriwena

15 Ki pokere, nau yona yau mete nidiyani wainapumuri; Wi
nu Kaiwawo-nuga Iyesu sumapiyamu ade Mamanuga God e
iyapanaiyoma kuduba mete nota kwarikwarisitamiyamu ki
sisiyai nau wainapekeya yabedekeya da karako,
16 ki pokere nau maramara wi nene Mamanuga God parau-
pakani ade wi nene gurigurisugakani.
17 Nau guriguri-sugakani da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso
e yo nu Mamanuga God, Tanai Bagi Kawaya Apunai, ki e
uburoto nota supasupai ade e notai wekewekei ki mibai
wadana matara ki keyai e wi negeni. Keyai ki pokaiya ka wi
Mama-nuga God naigida mena kataipumuri wetawetara.

18 Nau mete gurigurisugakani da e wi yabuga yadini pa-
poto ade wi nuwaga notaga gudui kwaipoto da e tanai bagi
kawaya ki wi empumuri. Ade e wi nene badidi ewa kwaewa-
gana nawanai idiwu ki wi negeyana ki nana winenibu ki
mibai wi mete kataiwagi. Wi ki kuduba kataiwagi ki ka
Mamanuga God gwede bagi kawaya esida e iyapana-iyoma
nene gwaiyabawena tapu ki wi mete kataiwagi,
19-20 manako e kasiyarai e sumapemei ragidai negebu
pokaiya waitaniyau ki kasiyarai wi mete kataiwagi. Gwede
mo kasiyarai ka e kasiyarai maba pa mena. E mena kasiyarai
ka kawaya daganani esida. Kasiyara ki pokaiya ka e naiya
Keriso powena ki iyapupu wadubu yapu kunumau e ebo
madaneya e idai garu deneya tapu tondau. E kasiyarai ki e
wi mete negebu kewowena.
21 Keriso kunumau yapu tondau ki ka e kunuma
kawakawai yo kunuma kaiwawoi yo kunuma kasiyarai
kuduba ki raurutapu yabiriwena tondau. E si ka kawaya
esida. Yewe wairau bo usi kunumau bo ade mara kwauneya

waira waunai ki kawareya mete kina ka gwede upi debai
mosi e maba mo eba tondau. Pa mena.
22 Mamanuga God ubupu gwede-gwede kuduba Keriso e
kerarai kobaiya nakapupu ade e sumapemei ragidai nu Kai-
wawonuga e mete winepupu da gwedegwede kuduba Keriso
kobaiya idiwana ki nana.
23 Nu e sumapemei ragidai nu ka e idai yo e kerarai yo e
midi kwakwarepui kuduba, ko e eya ka debai. Nu e naureya
eba idimpena ki ka Mamanuga God badidi notapiyawa ki
mibai eba wenawagubena. Gwedegwede kuduba ki kerarai
ka Keriso eya mena. Wairau ade kunumau gwedegwede
kuduba mu rabinamugu ka e mena posiwena.

2

Nu popoigibi ko Keriso pokaiya ade iyaigibi

1 Ko wiyo, wi ka naiya Mamanuga God e yawatai
paeremupu. Wi yawata kwaiya kaigubu bigigamawa iwa
ki pokere wi keyaiga ka powena idiwa.
2 Ki makeya ka wi waira yau notai berokoi ki mena notapa-
mawa. Keyai berokoi ebo ebo mu kawaimaga iyarau umau e
diriwai wi kwaigamawa ade e umunui wi wadamawa idiwa.
Keyai berokoi ki e karako mete iyapana inako giritamiyau e
deneya mu tainitamiyau ki pokere Mamanuga God e yonai
mu tagararapiyamu ade e umunui mu kwenupiyamu.
3 Mibai, naiya ka nu mete inako mu maba kwaigemeya.
Nu ka iyapana kaina wenaigibi ade nu nubo midinuga
bo notanuga berokoi badidi taininiyawa kabuwaniyawa
ki nu makeya makeya kwaigemeya ki pokere nu kuduba
pokanugere ka Mamanuga God e nuwai pupuwagau da e
bita ewa negeyana ki nu baibigapamana yawatanuga mo pa
mena.
4 Ko Mamanuga God e nuwai notai kawaya daganani
nu nota kwarikwarisi-niyau ade kawaya daganani nu
nuwanuwaniyau.
5 Nu iyapana popai maba nu yabunuga kenekenei paere-
mipi yawata kwaiya kaigemeya ki makeya ka e Keriso
pokaiya nu iyanibu. Nu paerenuga ki denai nu nubo bita
wadamana ko Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu
da baganai ki pokere nu bitanuga ki e deni mena rikapupu
manako ki pokaiya iya waunai nu negebu.
6 Nu karako Keriso Iyesu e naureya idiwei ki pokere Ma-
manuga God ubupu Keriso iyapupu kunumau tapu ki ka e nu
mete iyanibu da nu mete kimpi ubumpi e tondau madaneya
kunumau karako e mete ika idiwei.

7 Mamanuga God ubupu inako kwae-wena ki mibai ka e
nuwaiya iyapana kuduba karako idiwei ade ewa mete we-
natagisi ki nu kuduba naigida mena kataigamana wetawe-
tara da e Keriso Iyesu pokaiya nu nota kwarikwarisinibu ki
ka e gwede mosi kawaya daganani esida nu nene kwaewena
yau kena; Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki
e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi.
8 Iyesu nu nene inako kwaewena nu wadinibu bagi ki nu
sumapemei ki pokere Mamanuga God ubupu iya waunai ki
puyoi deni mena nu pa negebu. Ko ki ka eba nu gwede bagi
mosi e nene kwaigibi da ki pokaiya e denai iya ki nu negebu.
Pa mena.
9 Nu gwede bagi mosi e nene kwaigumpena manako ki
pokaiya e denai iya waunai nu negebena ki ka nu nubo
sinuga tepampena yabara kawakawara-igumpena. Ko ki ka
eba baganai.
10 Nu ka Mamanuga God e yamanai. E nu yamananibu da
nu Keriso Iyesu e naureya idiwana manako e upi ororeya
mena nu nene winepupu tapu ki nu makeya makeya supa-
supai mena kwaigamana ki nana.

Keriso pokaiya ka nu kuduba eyaka mena

11 Ki pokere, wi naiya badidi maba idiwa ki wi wainapiyoi
ko eba notagoga-pumuri. Wi ka iyapana kwaiyanai ki pokere
Diyu ragidai wi nidimawa da wi ka 'kwakwarepuga eba
wakamupu ragidai'. Diyu ragidai mu muga tagamu da 'nu
ka kwakwarepunuga wakamipi ragidai'. (Mu kwakware-
pumaga mu mubo idamugere inako wakapiyamu.)
12 Wainapumuri; Mara ki makeya ka wi Keriso e gari
tagaiya idiwa. Wi ka eba Isiraero taubanuwai ko wi ka
iyapana kwaiyanai. Wi ka eba Mamanuga God e eya iya-
panaiyoma winenibu ragidai nu mete eyaka mena. Pa mena.
Mamanuga God e iyapanaiyoma badidi maba gwaiyabatapu
ki gwaiyabai ka eba wi nene. Wi ka pakasi pa idiwa ragidai.
Puyo aita ewa wadamana ki nawanai nu idiwei ki yonai wi
naiya eba kataigubu, ade Mamanuga God e eya mete wi eba
kataimupu.
13 Ko karako ka wi e gari rabineya baigubu Keriso Iyesu e
naureya idiwu mibai ka wi uwama kawaya idiwa ki makeya
ka Keriso wi nene mete powena ade e darai wi nene mete
kawapu manako ki pokaiya ka e wi mete tenibu Mamanuga
God e gari rabineya wi nakanibu.
14 Keriso inako kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God
ubupu nu Diyu ragidai ade wi iyapana kwaiyanai ragidai
mete kina nu ewapuru mena dobonibu nuwabagi negebu
da nu karako ewapuru eyaka mena idiwei. Naiya ka nu

yo wi paunanugu gari ragiragi kawaya mosi uburawa nu
puruniyawa da nu nuwarara tagarara idiweya. Ko gari ki ka
Keriso bauwena wadubu rorororo.
15 E powena ki pokaiya ka e Diyu ragidai nu goranuga
marai kawai kuduba ki surupupu kewowena da nu iyapana
kuduba nubo nubo nuwarara tagarara idiweya ki e naureya
eyakamenaigamana ki nana. E nu tenibu dobonibu manako
iyapana waunai eyaka mena nu nakanibu.
16 Nu naiya iyara kasiwara idiweya ko Keriso ripa korosi
naureya powena ki pokaiya ka e nu dobonibu tenibu eyaka
mena dibinibu da nu karako e naureya Mama-nuga God e
iyapanaiyoma ewapuru eyaka mena ade idiwei.
17 Keriso bauwena ki ka e dobo yonai bagi kawaya wi
iyapana kwaiyanai ragidai naiya gari tagaiya idiwa ki wi
bamagau dimawena ade nu Diyu ragidai gari rabineya idiwei
ki nu bamanugu mete dimawena.
18 E pokaiya ka nu yo wi kuduba Mamanuga God e Keyai
eyaka mena ki kasiyarai pokaiya Mamanuga God e yabareya
ubumamu.
19 Baganai, ki pokere karako ka wi eba iyapana kwaiyanai
bo iyapana kudubai ko wi taubanuwaigubu Mamanuga God
e iyapanaiyoma mete ewapuru e gari rabineya e munuiyoma
idiwu.
20 Nu kuduba ka tawa maba. Keriso nu tononibu e nene
upigemei ragidai ade Mamanuga God e bonanai wainapemei
iwegemei ragidai mete kina ki nu ka tawa ki bebedai ko wi
ka tawa ki ripai dai ki. Ko Keriso eya mena ka tawa ki wowo
bebedai,
21 mibai ka e mena ka tawa kuduba wadubu dokodoko
uburau. E mena pokaiya ka Mamanuga God e eya tawai tanai
bagi kawaya ki kawayawagau yarau.
22 Wi mete kina ka tawa ki ripai. Nu Keriso e naureya idiwei
ki ka Mamanuga God nu kuduba teniyau dibiniyau e ebo
tawai wadau manako e eya Keyai tawa ki rabineya tondau ki
ka e eya mete kina e Keyai ki pokaiya ika mete tondau.

3

Apunu Poru iyapana kwaiyanai ragidai waitatapu

1 Mamanuga God bagi kawaya inako kwaewena ki pokere
nau Poru karako Mamanuga God bameya wi nene gurig-
urisugakani. Nau Keriso Iyesu e bigabigai kwaesugekeya ki
pokere iyapana dai nau wadisinimupu dibura-sinimupu.
2 Mamanuga God ubupu deni mena nau wadisinibu bagi
manako upi yau wi bagiga nene tegebu ki wi kataigubu
wetawetara.

3 E ebo notai wekewekei ki e wadubu matara nau
kabuwasinibu. Ko yona ki dabeya ka nau ororeya mena
wi kabuwanibuwani kewowena.
4 Wi nau okani yau naigida mena iyabapumuri ki ka
Mamanuga God e Keriso pokaiya badidi kwaewagana
wainapiyawa ade e ebo notai wekewekei notapiyawa nau
kabuwasinibu ki notai kuduba wi mete kataiwagi.
5 Naiya takari kawaya ka Mamanuga God e ebo mena
badidi notapiyawa ki e eba wadubu matara e iyapanaiy-
oma kabuwatapu. Ko karako ka e tononibu ragidai ade e
bonanai wainapemei iwegemei e nene idiwei ragidai e eya
Keyai ki pokaiya yona ki nu nu bamanugu wadubu matara
kabuwanibu.
6 Mamanuga God e ebo notai wekewekei ki mibai ka yau
kena; E yonai bagi kawaya ki pokaiya ka tawana Isiraero
ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina ewapuru
mena Mamanuga God e puyoi yadini. E tawana Isiraero
ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina nu ewa-
puru tenibu e naureya dibinibu da nu eyakamenaigibi. Ki
pokere e Keriso Iyesu pokaiya naiya badidi gwaiyaba-wena
ki iyai ka karako eba Diyu ragidai nu mena yadamu ko ki ka
iyapana kwaiyanai ragidai ki wi mete wadumuri.

7 Mamanuga God e kasiyarai pokaiya nau puyo tegebu ka
yau kena; E nuwaiya ka nau e bigabigai kwaesugana e yonai
bagi kawaya iyapana tadeyana da mu wainapamana ki nana.
8 E sumapiyamu ragidai mu kuduba ka esida ko nau mena
ka mu paunamugu ko ade erida. Mu kuduba kobamugu ka
nau. Ko nau paereni ki bitai naubo wadana ki ka Mamanuga
God e deni mena rikapupu nau wadisinibu bagi manako
nau winesinibu upi bagi kawaya yau tegebu da nau ubu-
rana e yonai bagi kawaya yau iyapana kwaiyanai ragidai wi
nidiyana ki nana sidibu. E yonai ki ka bagi kawaya esida.
Mamanuga God e Keriso pokaiya nu puyo badidi negeyau ki
ka iyapana kaina nu nubo notanuga bo katainuga pokaiya
eba bananapamu.
9 Kunuma yo waira yo gwedegwede kuduba ka Ma-
manuga God yamana-pupu wadubu matara ko e eya Gubagai
pokaiya badidi kwaewagana nota-piyawa ki e eba wagubu
matara ko e ebo mena nota ki notapiyawa yabadawa da
karako. Ko karako ka e nau winesinibu da e ebo mena
notapiyawa ki yonai wekewekei nau uburana wi kuduba
matarau kabuwaniyana ki nana sidibu.
10 E inako kwaewena ki mibai ka yau kena; Nu e sumape-
mei ragidai nu pokanugere ka kunuma aneyai yo kunuma
kasiyarai yo kunuma kawa-kawai inako ki karako e katai ebo
ebo kuduba ki mu mete kataitagisi.

11 Mama-nuga God e naiya mena kunuma waira kerareya
inako notapiyawa yabadawa ki e karako nu Kaiwawonuga
Keriso Iyesu pokaiya wadubu matara.
12 Nu e sumapemei e mete dibimipi idiwei ki pokere gwede
mosi nu eba bodaniyoto ko nu Mamanuga God e yabareya
yabarayabara ubumamu.
13 Ki pokere nau nidiyani wainapu-muri; Nau karako wi
nene bita makari yau bananapakani. Ko wi notaga nau nene
eba kauyogono, mibai ka nau bamaneya badidi wenawagau
ki kuduba ka wi bagiga nene.

Keriso nu nota kwarikwarisiniyau

14 Mamanuga God e bagi kawaya nu nene kwaewena ki
pokere nau karako e yabareya nau ramatani kawareya ubu-
rakani wi nene gurigurisugakani.
15 Kunumau ade wairau ka e sumapemei ragidai nu tenibu
dibinibu eyaka mena idiwei. E nu sinuga waunai nidibu ki ka
e eya si ki nu nidibu.
16 Mamanuga God e eya iyai ki tanai ka bagi kawaya esida
ki pokere nau e bameya guriguri-sugakani da e uburoto e eya
Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya wi kasiyara negeni da wi
nuwaga notaga ragiragi kawaya ubumoi,
17 manako wi sumaga ki pokaiya ka Keriso wi rabinagau
tawayagisi tondono. Nau ade gurigurisugakani da deni deni
nota kwarikwarisigamana ki notai wi paunagau kawayayag-
isi ripa witai maba wi rabinagau suroto wadiniyoto kekekeke
da wi ragiragi kawaya ubumoi. Ragiragi kawaya ubumoi,
18 manako Mamanuga God uburoto e iyapanai-yoma
kuduba wi mete kina e kasiyarai pokaiya wi nuwaga notaga
gudui ki kwaipoto da Keriso wi nene kwaewena deni mena
nota kwarikwarisinibu ki mibai wi rabinagau kawayayagisi,
dadarayagisi, rowarowayagisi, esida kawayayagisi yaroto
ade erida kawaya-yagisi suroto, ki mibai wi naigida mena
kataiwagi wetawetara.
19 Ena, e wi nota kwarikwarisiniyau ki nau nuwaneya
wi naigida mena wainapumuri manako Mamanuga God e
eya iyai e rabineya posiwena uburau ki iyai wi rabinagau
mete posiyagisi siwagapoto. E notai nu bamanugu ki mibai
nu nubo notanuga bo katainuga pokaiya kataigamana ki
yawatai mo pa mena.
20 E kasiyarai nu rabinanugu tondau ki ka kawaya da-
ganani esida. Nu nubo notanuga pokaiya badidi notapemei
bo gwede nene gurigurigemei ki notai kuduba ka maraitau
erida ko e notapiyau bo kwaewagau ki kuduba ka kawaya
daganani esida.

21 'O Mamanuga, kau tanigi ka bagi kawaya. Keriso Iyesu
pokaiya ka nu kau sumanimei ragidai kau sigi esida mena
tepapomu mara mara. Ki mibai.'

4

Mamanuga God e eya Keyai nu rabinanugu tondau

1 Nau Kaiwawonuga e upi kwaesugekeya ki pokere iyapana
nau wadisinimupu diburasinimupu. Ko nau karako ragiragi
kawaya wi nidiyakani, wainapumuri; Mamanuga God wi
winenibu makeya badidi maba idiwana wagubu ki wi karako
makeya makeya inako supasupai mena idiwoi.
2 Eba yabara kawakawaraiwogoi ko kwarisiwagi moy-
amoyakai idiwoi manako nota kwarikwarisi ki notai pokaiya
wi kowaguma mete wiwira-tamiyoi. Ade wi rabinaga eba
urono, diriwa diriwa eba kwaiwogoi.
3 Mama-nuga God e eya Keyai wi rabinagau tondau ki kasi-
yarai pokaiya ka wi eyakamenaigubu ki pokere wi tomoga ki
wi karako eba kamadumuri ko e nuwabagi pokaiya wi tenibu
dobonibu ki wi naigida mena wadumuri doko idiwoi.
4-5 Keriso e naureya ka nu eyakamenaigibi ewapuru eyaka
mena idiwei. Mamanuga God e eya Keyai nu negebu ki mete
eyaka mena. Ade ki maba, Mamanuga God wi winenibu da
e puyo ewa negeyana wadamana wagubu, puyo ki yonai ka
mete eyaka mena. Nu Kaiwawonuga ka eyaka mena, nu
sumanuga ka eyaka mena, nu siruwa-nuga ka eyaka mena,
6 ade Mamanuga God e eya ka mete eyaka mena. Nu
iyapana kuduba nu Mamanuga eyaka mena ka eyo. E ka nu
kuduba kawai-nuga, e ka nu kuduba rabinanugu tondau, ade
e ka nu kuduba nu rabina-nugu upiwagau were nu e upi ebo
ebo kwaigemei idiwei.
7 Keriso e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki mena e
makeya makeya kwaewena puyo nu eyaka eyaka negebu.
8 Mamanuga God e ororeya mena wagubu ki mu oka
tamupu, tagubu ke;
'E iyarau yapu kayawena ki makeya ka e iyaraiyoma rau-
rutapu ade tetapu diburatapu ki mete waratapu kay-
atagubu.
E iyapana puyo ebo ebo mete negebu.'
Mu oka inako tamupu.
9 Ko wi waina-pumuri; 'E iyarau yapu kayawena' oka
wagubu ki mibai ka badidi? Ki mibai ka yau kena; E yabiri
kunuma were kawapu yewe tondawa ko e eba yewe waira
kawareya mena tondawa ko e waira rabineya mete supu.
10 Kunumau Kawapu Apunai e mena ka ade kipu ubupu
yapu kunuma raurupupu kawareya esida yapu. E kwaewena

ki mibai ka e nuwaiya wairau ade kunumau kuduba e tanai
miniyana siwa ki nana.
11 Kawapu ade yapu apunai ki e ka 'puyo ebo ebo' nu mete
negeyau. Nu dai ka e 'tononibu ragidai' nidibu, dai ka e
'bonanai wainapamana iwagamana ragidai' nidibu, dai ka
e 'iyapana e yonai bagi kawaya eba kataimugu ragidai iya
waunai ki yonai mu tademana ki nana' nidibu, dai ka 'e eya
iyapanaiyoma kwayubatamana ki nana' nidibu, ade dai ka e
'iyapanaiyoma tademana kabukabuwa ki nana' nidibu.
12 Keriso e puyo ebo ebo inako nu negebu ki mibai ka e
nuwaiya Mamanuga God e iyapanai-yoma kuduba e naureya
idiwei nu nidiyana teyateyama da nu e upi naigida mena
kwaigamana ade nu sumanuga kawayawagana ade ragiragi-
wagana ki nana. E nuwaiya inako wainapupu ki pokere e nu
waitanuga nene puyo ebo ebo ki negebu.
13 E puyonuga negebu ki pokaiya nu upigomu yamomu
ki ka nu sumanuga pokaiya ka nu nuwanuga notanuga
eyakamenayagisi ade Mamanuga God e eya Gubagai ki e nu
naigida mena kataipamu wetawetara. Nu inako kwaigomu
ki ka nu sumanuga irawayagisi manako Keriso e eya iyai nu
rabinanugu posiyagisi siwagapoto.
14 Nu inako idiwomu ki ka eba nu munu rasi mu rabi-
namaga tatatawai ki mu maba idiwomu da nusuru bo egi
towawa bauwagau giniyau pasuniyau ki maba nu inako igida
yauda iwomu. Pa mena. Nu munu rasi maba idiwomu ki
ka iyapana mu kabuwamaga ebo ebo mu mubo notamaga
pokaiya kwae-tagamu ki tepomoto weki gwaiya baitagisi nu
kerapunugu yadini negemoto kekera manako waranimoto
yawata kwaiya kaigamu. Ko nu inako eba idiwomu.
15-16 Nu nota kwarikwarisi ki notai pokaiya yona mibai
mena kabuwa kasiwaraigomu idiwomu. Nu inako idiwomu
ki ka nu rabinanuga pakara-yagisi manako nu yabiyabirin-
uga apunai Keriso e iyai badidi maba tondau ki maba nu
mete inako nu nuwanuga notanuga ade nu iyanuga mete
kina ki e maba wenapoto idiwomu yamomu. Nu ka Keriso
e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui kuduba inako,
ko e eya ka debai. E kasiyarai pokaiya ka nu eyaka eyaka e
naureya idiwei. E nu tenibu dibinibu upi ebo ebo nu negebu
da nu nota kwarikwarisi ki notai pokaiya upi ki yodomu
makeya makeya kwaigomu ki ka nu nuwanuga notanuga
eyaka-menayagisi manako nu irawaigamu ragiragi kawaya
ubumomu.

Keriso iya waunai negebu

17 Ki pokere, nu Kaiwawonuga e si pokaiya ka nau karako
ragiragi kawaya wi nidiyakani teyateyama yau kena; Naiya

ka wi iyapana kwaiyanai mu notamaga kororai ade Mamanuga God eba kataimupu ragidai ki mu maba wi mete inako notapamawa kwaigamawa. Ko nota ki wi karako kamadumuri.
18 Iyapana ki mu notamaga ka sisi-pupupu, mu rabinamaga ka ragiragi kawaya ade mu wenagumaga ka mu muga bodamupu da mu babatagamu gwede mo eba kataitagamana waina-piyamu ki pokere Mamanuga God iya waunai nu negeyau ki tanai mu eba empiyamu.
19 Kataina, mu naiya paere-mupu bigi kwaetagubu ki ka bani mu midimama mete waditapu. Ko karako mu bigi kwaetagamu ki midimamai mu eba waditamiyau. Mu midimama berai ebo ebo kwaetagamu ade mu kwakware-pumaga tainitamiyau ki poisiyasiyai mu mete wainapiyamu kawareya kawareya kwaetagamu.

20-21 Nau kataineya da wi Keriso wauneya sumamupu ki ka wi inako eba idiwana ki nana iyapana wi nidimupu. Iyesu e ka mibai ade wi ka e ewakuma-piyamu ragidai ki pokere mu e yonai mibai ki mena wi kabuwanimpu.
22 Ki pokere, nau karako wi nidiyani wainapumuri; Wi iyaga oragai naiya umanibu dokodoko ki ka berokoi ki pokere wi giriniyawa pasuniyawa wi kerapugau wadawa ade taininiyawa da wi yawata kwaiya kaigamawa. Ko iya oragai ki wi karako kamadumuri. Wi midiga tatamai oragai rikapiyamu ki maba wi iya ki deni mena rikapumuri.
23 Wi nuwaga notaga oragai ki kuduba wi deni mena wirapumuri da waunai wenayagisi,
24 manako wi midiga tatamai waunai umamu ki maba wi iyaga waunai ki umamuri. Ko wi nuwaga notaga waunai ki ka Mamanuga God e eya nuwai notai ki maba wi negebu ki pokere e nuwai notai ki pokaiya ka wi Mamanuga God e yabuiya mibai supasupai bagi kawaya e nene mena idiwoi.

25 Ki pokere, karako yona bera kuduba ki kamadumuri. Nu Keriso e naureya ewapuru eyaka mena dibimipi idiwei ki pokere wi yona mibai mena kabuwa kasiwaraiwogoi idiwoi.
26 Wi nuwaga pupuyogono ki ka wi kwarisiwagi kwaenda wi nuwapupuga ki taininiyoto da wi paerepumuri bigi kwaiwagi. Ade eba gagaya rowarowa kawaya idiwoi da madega kaniyoto suroto.
27 Berokoi Apunai Seitani e gudui eba kwaipumuri bo wata kwe-muri.
28 Wi gwedewau naiya kuwa kwaigamawa ki wi karako kuwa kamadumuri manako wi wibo idagere upiwogoi da mibai matarayogono ki wi tepiyoi iyapana bani pa mena ragidai mete waitatamiyoi.

29 Eba wi kowaguma mu rabinamaga berokowagana ki
yonai iwogoi ko maramara wi kowaguma togitamana ki
yonai mena iwogoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka mu rabinam-
aga bagiyagisi kasiyara wainapomoto.
30 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi rabinagau
tapu tondau ki wi nuwaboya eba kwemuri mibai ka e Keyai
ki pokaiya ka Mamanuga God wi tonabanibu e eya nene
nakanibu. E Keyai wi rabinagau tondau ki pokaiya ka wi
kataigubu wetawetara da Mamanuga God wi teniyana gwede
umanibu dokodoko ki kuduba rikapana ki marai ewa bai-
yagisi.
31 Gagaya bo nuwapupu bo bonana ragiragi bo kira kasi-
wara bo nuwagayagaya yonai bo ade wi kowa-guma keita-
miyamu idiwu, bera kudubi kwaki inako ki wi kamadumuri.
32 Ko wi deni deni kwayuba kasiwaraiwogoi ade wi
kowaguma mete wiwiratamiyoi. Mu paere wi bamagau
kwaetagubu ki wi deni mena berokoi ki wi notagau su-
rupumuri. Mamanuga God e Keriso pokaiya wi bigiga deni
mena surupupu ki maba wi mete kina inako kwaiwagi.

5

Sisipu yo Tanai ki yonai

1 Wi ka Mamanuga God e munuiyoma. E nuwaiya po
wiyo, ki pokere e badidi maba tondau ki maba wi mete inako
makeya makeya kwaiwogoi idiwoi.
2 Keriso nu nota kwarikwarisinibu e eya iyai nu nene
tapu ko ki maba ka wi mete kina wi kowaguma inako wai-
tatamiyoi, nota kwarikwarisitamiyoi idiwoi. Iyapana Ma-
manuga God e yabuiya puyo papa pasumu aurai bagi kawaya
e bameya yarau ki maba ka Keriso e eya iyai nu nene puyo
inako tapu powena.
3 Wi ka Mamanuga God e iyapanai-yoma ki pokere iyapana
taku maba asusu yabayababa igida yauda kwaetagamu ade
didiwa ukwapamu iwu ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi.
Wi midimama berai eba kwaiwogoi ade eba kapoiwogoi wi
kowaguma mu gwedegwedemaga mete eba taisi teyateya-
maiwogoi. Wi paere marai munta mo inako mete eba kwai-
wagi mibai ka Mamanuga God e eya iyapanaiyoma e nene
idiwu ragidai inako kwaetogomono ki ka eba supasupai.
4 Wi ka Mamanuga God e iyapanai-yoma ki pokere
midimama yonai ki wi eba iwogoi ade bainama yo kira
berokoberoko ki yonai wi mete eba iwogoi ko Mamanuga
God e si mena esida tepapiyoi ade e paraupiyoi idiwoi.
5 Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Iyapana
nima taku maba asusu igida yauda kwaeyogono umono

bo midimama berai kwaeyogono bo ade kapoiyogono e
kowaiyoma mu gwede-gwedemaga taisi teyateyamayogono
ki ka Mamanuga God ade Keriso mu garimaga rabineya
e eba kaniyoto. Ade yona yau mete wainapumuri; Iya-
pana nima kapoiyogono e kowaiyoma mu gwedegwedemaga
taisiteyateyama-yogono ki e notai ka iyapana daisusu bo mo-
morapa ade dai mete kina inako bamamugu buburitagamu
ki mu nota-maga maba.

6 Wi naigida mena idiwoi kwaenda iyapana yona mibai pa
mena tagamu ragidai baitagisi wi beranimoto wi kerapugau
yadini. Mamanuga God e umunui kwenupiyamu ragidai
badidi tagamu kwaetagamu ki pokaiya ka Mamanuga God e
nuwai mu bamamugu maramara pupuwagau tondau.

7 Iyapana inako kwaetagamu ragidai ki mu diriwamaga wi
eba kwaiwogoi,

8 mibai ka wi mete kina naiya sisipu inako idiwa ko karako
ka wi nu Kaiwawonuga e eya iyapanaiyoma mibai. Wi ka
e tanai rabineya idiwu ki pokere iyapana e taneya idiwu
ragidai badidi kwaetagamu ki maba wi mete inako mena
kwaiwogoi idiwoi.

9 Wainapumuri; Mamanuga God e tanai ki pokaiya ka iya
bagi, iya supasupai, ade gwede mibai kuduba wenayagisi.

10 Ki pokere, Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau
ki mena nu kwaenepamu makeya makeya kwaigomu da e nu
pokanugere mamamayagisi.

11 Iyapana sisipu idiwu gwede mibai pa mena kwaetagamu
ragidai badidi kwaetagamu ki diriwai wi eba kwaiwogoi
ko mu kwaetagamu ki wi matarapumuri tepumuri taneya
nakapumuri.

12 Mu bigi weki gwaiya kwaetagamu ki sisiyai nu matarau
iwagamana ki ka midimama kawaya.

13-14 Ko gwedegwede kuduba taneya baiyagisi ki ka berokoi
bo bagi ki mibai matarayagisi. Ade gwedegwede kuduba
taneya inako matarayagisi ki pokaiya ka tanai kawayayag-
isi miniyoto siwa. Ki pokere, Mamanuga God e okai mosi
wagubu ke;

‘Oro wadamu ragidai, wi yabuiwagi kimuri ubumuri. Popoi
maba eba ukwopoi ko kimuri ubumuri da Keriso e
tanai wi kawarigau miniyoto siwa.’

15 E inako wagubu ki pokere wi badidi maba idiwu ki wi
naigida mena wainapiyoi. Notababa ragidai ki mu maba wi
eba idiwoi ko iyapana notanotai ki mu maba idiwoi.

16 Mara karako ka iyapana ropani kawaya bigi ebo ebo
kwaetagamu ki pokere wi mu pauna-mugu bagi mena kwai-
wagamana marai yau wi eba paerepumuri.

17 Iyapana notababa kwaetagamu ragidai ki mu maba
wi eba kwaiwogoi ko nu Kaiwawonuga e nuwaiya wi ba-
didi kwaiwagamana wainapiyau ki mena wi kwaenepiyoi
makeya makeya kwaiwogoi.
18 Awana ‘waeni’ kawaya daganani eba kubamuri
kwaenda wi midiga giripoto yabaraga babayagisi. Ko wi
guduga kwaipumuri da Mamanuga God e eya Keyai tonopoto
wi rabinagau posiyagisi siwagapoto ki ka bagi kawaya.
19 Wi nuwaga notaga eyaka mena nu Kaiwawonuga e si
umayo pokaiya tepapiyoi manako guriguri ki umayoi bo nu
keyainuga togipana ki umayoi bo Mamanuga God e umayoi
ki mu naiya mena e okai rabineya oka-mupu, umayo ki mibai
pokaiya ka wi deni deni kabuwa kasiwaraiwogoi idiwoi.
20 Gwede mo bagi bo eba bagi wenayagisi ki ka eba gwedei
mete kina. Wi maramara nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si
pokaiya Mamanuga God paraupiyoi idiwoi.

Mibai anikai mu yonamaga

21 Wi wibo bagiga nene mena eba wainapiyoi ko kwarisi-
wagi wi kowaguma wiwiratamiyoi mu bagimaga nene mete
kwaiwogoi. Ade mu wi nene inako mete kwaetogomono.
Wi deni deni inako kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi ki ka wi
Keriso mete wiwirapiyamu.
22 Ridi, kau nima kau nobomogi mete kina ki kau yona
yau naigida mena wainapi; Kau Keriso wiwirapiyei ki maba
kau kwarisinuwagi kau nobomogi e kobaiya tondowa mete
wiwirapiyowa.
23 Keriso e ka nu Iya Negeyana Apunai. E ka debai ko nu
e sumapemei ragidai nu kuduba ka e midi kwakwarepui.
Keriso e ka debai ki maba ka ridi e debai ka e nobomoi.
24 Ki pokere, nu Keriso sumapemei ragidai e wiwirapemei
ade e kobaiya idiwei ki maba ka ridi wi mete kwarisiwagi
wi nobomoguma maramara wiwiratamiyoi mu kobamugu
idiwoi.
25 Apunu, kau nima kau wainagi mete kina ki kau yona
suwagakani yau wainapi; Keriso ubupu e sumapemei ragidai
nu nene kawaya daganani nota kwarikwarisinibu e eya
iyai nu nene tapu ki maba wi wainaguma mete inako nota
kwarikwarisitamiyoi idiwoi.
26 Nu rabinanugu tanai bagi posiwagana ki nana ka Keriso
nu nene powena e eya iyai nu nene tapu. Nu awanau
siruwaigibi ade e yonai wagubu mete kina ki pokaiya ka e nu
paerenuga ki bigi kuduba surupupu.
27 E kwaewena ki mibai ka e nuwaiya e sumapemei ragidai
nu rabinanuga bigi pa mena, bidara pa mena, giwi bo gayai

pa mena, momomoi tanai bagi kawaya ki mena e yabareya
ubumana ki nana.
28-30 Ki pokere, apunu, wi wiga midiga kwayuba-piyamu
ki maba ka wi ridiguma inako mete kwayubatamiyoi ade
nota kwari-kwarisitamiyoi. Nu ka Keriso e midi kwak-
warepui ki pokere e nu kwayuba-niyau ade nota kwarik-
warisiniyau. Ki maba, iyapana nima e eya midi kwa-
kwarepui kwayubapiyau ki ka e eya midi kwakwarepui ki
e eba tagarara-piyau ko e bani yo awana kweyau togipiyau.
Ko ki maba ka wi ridiguma inako mete kwayubatamiyoi ade
nota kwarikwarisitamiyoi idiwoi.
31 Mama-nuga God e okai wagubu ke; 'Ki pokere, yaraga
mosi ridi uworoto ki ka e eya inai mamai kamaditamini man-
ako ridi ki mete dibipomoto ewapuru eyaka mena idiwono.
Naiya ka mu mubo mubo idiwa, ko karako ka mu dibimupu
ewapuru eyaka mena idiwono.'
32-33 Yona ki daikere ka waigugu ko daikere ka matarau.
Yona matarau wi nene ki mibai ka yau kena; Apunu, kau kiya
midigi kwakwarepugi kwayubapiyei ki maba kau wainagi
mete inako kwayubapiyowa wi rabinaga eyaka mena idiwoi.
Ade ridi, kau nima kau nobomogi mete kina ki kau e naigida
mena wiwirapiyowa ade e mete wi nuwaga notaga ewapuru
eyaka mena idiwoi. Yona ki daikere ka waigugu ko ki mibai
ka nau yau wainapakani; Nu Keriso sumapemei e mete
rabinanuga eyakamenaigibi ki pokere e ka nu nene ade nu
ka e nene.

6

Munu rasi ade ina mama mu yonamaga

1 Munu rasi, wi inaguma mamaguma wiwiratamiyoi ade
mu tagamu ki mu umunumaga wadoi makeya makeya kwai-
wogoi. Nu Kaiwawonuga nuwaiya ka wi inako kwaiwaga-
mana ki nana wagubu.
2 Mamanuga God e gorai tapu, wagubu ke; 'Wi inaguma
mamaguma naigida mena wiwiratamiyoi.' E gorai tapu ka
ropani kawaya ko gora eyaka mena yau ka e yabiri gwaiyaba
mete wagubu.
3 E gwaiyabawena wagubu ke; 'Wi inaguma mamaguma
inako wiwira-tamiyoi ki ka wi waira yau kawareya wi iyaga
rowarowa kawaya idiwoi.'
4 Ina mama, wi munuguma eba bonana ragiragitamiyoi
kwaenda mu rabinamaga berokoyagisi gagayatagisi.
Ko Mamanuga God e yonai pokaiya mu naigida mena
kabuwatamiyoi wade supasupatamiyoi.

Kawakawai ragidai ade bigabiga ragidai mu yonamaga

5 Bigabiga ragidai, nau wi yonaga yau suwagani waina-
pumuri; Wi kawakawaiguma yewe wairau ki mu wi naigida
mena wiwiratamiyoi ade mu umunumaga wadoi. Wi Keriso
e umunui wadamu e upi kwaiwagamu ki maba ka wi nuwaga
notaga eyaka mena mu umunumaga wadoi ade mu upimaga
kwaiwogoi.
6 Wi kawakawaiguma wi eminimana wi werega tagamana
ki nana eba notapiyoi were upiwogoi. Ko wi ka ade Keriso e
bigabigaiyoma mibai ki pokere wi Mamanuga God e nuwaiya
badidi wainapiyau ki wi nuwaga notaga eyaka mena no-
tapiyamu kwaiwagamu ki maba ka wi kawakawaiguma mu
upimaga inako mete kwaiwogoi.
7 Ki pokere wi kawakawaiguma mu bigabigamaga kwai-
wogoi ki ka wi mibi mamamai upiwogoi ko eba notapiyoi da
wi iyapana mu nene mena upiwagamu ko wi upiga ki kena ki
wi nu Kaiwawo-nuga e nene mete kwaiwagamu.
8 Wi yona yau naigida mena wainapumuri; Mamanuga
God e yabuiya ka bigabiga ragidai ade pakasi ragidai ki mu
kuduba ka eyaka mena. Iyapana nima upi bagi kawaya inako
kwaeyogono ki ka aita ewa Mamanuga God denai puyo bagi
kawaya e kweyoto.
9 Kawakawai ragidai, nau wi nene suwagani wainapumuri;
Wi bigabiga-guma ragidai wi bamagau badidi kwaetaga-
mana ki nana suwagubuwani ki maba ka wi mu bamamugu
inako mete kwaiwogoi. Mu wi umunuga wadamana ki nana
kudu tagemana yonai mu eba tadeyoi mibai ka wi wiga ade
wi bigabigaguma ragidai mete kina ki wi Kaiwawoga eyaka
mena ka kunumau tondau. Mamanuga God e yabuiya ka iya-
pana kawakawai ade iyapana maimerei nu kiyabunuga ka
eyaka mena. Aita ewa ka nu e yabareya ubumamu manako e
idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyoto ragiragi.

Nu ragiragi kawaya ubumana ki nana ki gwedegwedei

10 Nau yona siyarai yau mete suwa-gani wainapumuri;
Wi karako Keriso e naureya idiwu ki pokere wi rabinaga
gudui kwaipumuri da nu Kaiwawonuga e kasiyarai negeni ki
pokaiya ka wi ragiragi kawaya ubumoi.
11 Berokoi Apunai Seitani e ka bera berokoi ebo ebo weki
gwaiya nu bamanugu kwaewagana notapiyau. Ko nu e
raurupamana ki nana ka Mamanuga God nu bidara eba
wadamana ki kepatai ade yawira boda-pamana ki tatamai
mete kina nu negebu. Ki pokere yawira gwedegwedei ki
kuduba tepumuri wi midiga tatamai maba umamuri manako
kasiyarai kawaya ubumoi.
12 Nu ka eba matarau iyapana kaina mete kandeigemei ko
nu ka keyai berokoi ebo ebo eba emitame-mei yo kunuma

kawakawai yo kunuma kaiwawoi yo ade kunuma kasi-
yarai ki mu mete inako kandeigemei. Mara karako ka mu
maramaga ki pokere mu waira yau kawareya kawakaway-
atagamu sisipu gwaiya nu yawiyawiraniyamu giriniyamu
pasuniyamu.
13 Ki pokere Mamanuga God wi bidara eba wada-mana
tatamai negebu ki kuduba wi tepumuri wi naurigau uma-
muri manako kasiyarai kawaya ubumoi. Yawira marai ki
wi bamagau baiyagisi ki ka wi kudu tagagere eba riyaiwogoi
ko wi berokoi ki mete kandeiwogoi da yawira ki kewo-yagisi
ki ka wi eba kekeraiwagi ko wi watagau ragiragi kawaya
ubumoi.
14 Wi nuwaga notaga gwede mibai ki mena notapiyoi mata-
rau kwaiwogoi manako piyara ragidai mu naurimugu maira
umamu ki maba wi nota mibai ki maira maba wadumuri
wi naurigau umamuri dokodoko. Ade piyara ragidai mu
nodamaga tatamai ragiragi kawaya umamu ki maba ka wi
Mamanuga God e yabuiya supasupai kwaigamana ki no-
tai tepumuri wi nodaga tatamai maba umamuri manako
yabarayabara ragiragi kawaya ubumoi.
15 Ade piyara ragidai mu kerapumaga tatamai umamu ki
maba ka wi Mamanuga God e nuwabagi negebu ki yonai
bagi kawaya iyapana tademana ki nana okukunaigubu ki
tepumuri wi kerapuga tatamai maba umamuri.
16 Wi bidara eba wadamana tatamai yau kuduba umamuri
kewo-yagisi ki kawareya ka wi piyara ragidai mu kepata-
maga tepiyamu iwu ki maba wi sumaga kepata maba in-
ako mete wadoi iwoi. Keyai berokoi mu kawai-maga e tai
uwareya mata beuwagau ki pokaiya e wi ugwadiniyana
kwaewagau ko wi sumaga pokaiya ka wi e tai ki bodapumuri
manako e kasiyarai kewo-yagisi.
17 Ade piyara ragidai mu deba-maga tatamai ragiragi
kawaya umamu ki maba Mamanuga God e iya waunai
negebu ki deba tatamai maba wadumuri wi debagau uma-
muri. Ade Mamanuga God e yonai wi negebu ki wi e eya
Keyai ki kasiyarai pokaiya kereba maba wadumuri ubumoi.
18 Wi yau kuduba kwaiwogoi ki ka wi guriguri mena
pokaiya inako kwaiwogoi. Wi bani iwoi upiwogoi bo uk-
wopoi ki ka wi Mama-nuga God e Keyai badidi kabuwaniyau
ki makeya makeya mena e bameya guriguriwogoi ade
genepiyoi. Yabu yabu ukwopoi ade Mamanuga God e
iyapana-iyoma kuduba mu nene mete guri-guriwogoi, ko wi
midiga eba togayagisi.

19 Ade nau Poru, wi nau nene mete guriguriwogoi da iya-
pana nau dima-sugana watai tegeni ki ka nau yabara-yabara

uburoni Mamanuga God e yonai wekewekei kabuwasinibu
ki makeya makeya mena mataraponi.
20 Mama-nuga God nau winesinibu da nau e yonai bagi
kawaya ki matarapana ki nana sidibu. Nau e yonai ki
suwegekeya umekeya ki pokere iyapana nau wadisinimupu
diburasinimupu. Ko wi nau nene guriguriwogoi da nau ba-
didi suwagana ki nau yabarayabara ragiragi kawaya uburoni
suwogoni.

Parau siyarai

21 Nu Kaiwawonuga e upi ragiragi kawaya kwaewagau
apunai nu nuwa-nugu po apunai Taikikasi wi bamagau ika
baiyagisi ki ka nau badidi maba tondakani ki yonai kuduba e
wi nidiyoto,
22 manako nu yewe badidi maba upigemeya ki sisiyai e wi
mete kabuwaniyoto toginiyoto kasiyara negeni.
23 Baganai, Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso mete kina mu karako wi nuwabagi negeni ade suma
negeni da wi suma rabineya deni deni nota kwarikwarisi
kasiwaraiwogoi idiwoi.
24 Wi gwedewau wi nuwaga notaga eyaka mena ragi-
ragi kawaya nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso maramara nota
kwarikwarisipiyamu idiwu ragidai ki wi bamagau ka nau
parau siyarai yau suwagakani; Mamanuga God e wi deni
mena wadiniyoto bagi.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

PIRIPAI
Apunu Poru natere Piripai ragidai mu okamaga tapu

Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Poru dibura rabineya tondawa ki makeya e okapupu (*1:13-14*). Natere Piripai ka natere kawaya mosi tawana Makedoniya rabineya. Apunu Poru ka naiya Mamanuga God e yonai ika dimawagawa umawa manako iyapana dai Iyesu sumamupu. Ko ewa ka iyapana dai ki ika bautagubu Iyesu sumapamawa ragidai ki mu notamaga wiramupu ki sisiyai Poru wainapupu ki pokere e oka yau okapupu.

Iyesu sumapamawa ragidai natere Piripai rabineya mu ka maramara apunu Poru puyo-pamawa. Oka yau pokaiya ka e mu parautapu. Mu iya waunai wadumupu ki ka eba mu gora wiwirapamawa ki pokaiya mu iya ki wadumupu ko mu Iyesu sumamupu ki mena pokaiya ka Mamanuga God mu iya waunai puyo deni mena tagebu.

Iyesu sumapamawa ragidai mibi mamamai idiwana ade giruru kobaiya tetetagamana ragiragi kawaya sumatagamana ki nana ki yonai ka apunu Poru oka yau rabineya mu tadebu teyateyama.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-11*
Apunu Poru bameya badidi wenawena *1:12-26*
Iya Keriso pokaiya *1:27–2:18*
Simosi yo Epaporoditasi mu yonamaga *2:19-30*
Bera ragidai mu diriwamaga eba kwaigamu *3:1–4:9*
Apunu Poru ade natere Piripai ragidai *4:10-20*
Parau siyarai *4:21-23*

1 Kaiwa kaiwa Mamanuga God e eya iyapanaiyoma kuduba natere Piripai rabineya idiwu, wi yabiyabiri-guma ade wi waitaguma ragidai mete kina. Wi ka Keriso Iyesu e naureya idiwu manako nau Poru ade nau waretani Simosi mete kina, Keriso Iyesu e ebo bigabigaiyoma, nu karako oka yau wi nene tonopemei.

2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Ko e ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako ewapuru mena wi yabuga yadini papomoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

3 Nau wi wainaniyakani ki ka nau wi nene Mamanuga God
paraupakani,
4 ade maramara mibi mamamai wi kuduba nene guri-
gurisugakani.
5 Nau naiya wi bamagau bausugubuwani tondekeya yabe-
dekeya da karako Mamanuga God e yonai bagi kawaya di-
masugekeya umekeya ki ka wi nau waitasinimawa ade nau
togisinimawa.
6 Ki pokere nau kataineya da Mamanuga God e naiya wi
notaga wirapupu wi rabinagau upi bagi kawaya birikapupu
ki upi e eba kamadini ko e inako mena kwaeyogono yarono
da Iyesu Keriso ade wirayagisi baiyagisi makeya.
7 Nau nuwaneya po wiyo. Nau wi nene inako waina-
pakani ki ka supasupai bagi kawaya mibai ka nau yo wi nu
rabinanuga ka eyaka mena. Mamanuga God bagi kawaya
nau nene kwaewena upi yau tegebu. Nau dibura rabineya
tondakani bo nau pa umakani wadakani Keriso e yonai bagi
kawaya dimasuga-kani iyapana yabaramugu mibipakani e
taububarai suwagakani ki ka wi nau waitasiniyamu. Wi
karako nau mete togisiniyamu ki pokere nau kawaya da-
ganani wi notaniyakani.
8 Mamanuga God e yabuiya ka nau yona mibai yau suwa-
gakani; Keriso Iyesu wi nene kawaya daganani notapiyau ki
maba ka nau wi mete inako notaniyakani ade wi eminiyana
ki nana mete wainapakani.
9 Nau wi nene Mamanuga God bameya gurigurisugakani
da nota kwarikwarisi ki notai wi rabinagau kawayayogono
yarono manako ki pokaiya ka wi katai mibai ki kataiwagi da
wi nota supasupai mena pokaiya upiwogoi idiwoi.
10 Wi inako kwaiwogoi ki ka wi yawata bani ka supasupai
ade bani ka eba supasupai ki wi kataiwagi manako Keriso
e marai baiyagisi ki ka wi rabinagau paere pa mena ki
pokere wi e yabareya yabarayabara ubumuri, ko nima mo
eba baiyagisi wi nidiyoto siyasiya.
11 Wi inako idiwoi manako Iyesu Keriso pokaiya wi mibiga
bagi kawaya wi rabinagau kiroto ki ka iyapana wi iyaga
ki empomoto manako ki pokaiya ka mu Mamanuga God
paraupomono e si esida mena tepa-pomono.

Nu Iyesu nene idiwomu

12 Kowaniyoma, nau nuwaneya wi yona yau naigida mena
kataiwagi; Iyapana nau wadisinimupu diburasini-mupu ki
ka eba gwedei mete kina mibai ka Mamanuga God e yonai
bagi kawaya ki mu eba bodamupu ko e yonai ki karako
kawayawagau yarau.

13 Nau bamaneya badidi wenawena ki pokaiya ka tawana
yau mu kawaimaga e tawai kwayubapiyamu ragidai ade iya-
pana yewe mete idiwu ki mu kuduba karako kataitagubu da
nau Keriso e bigabigai kwaesugekeya ki pokere nau dibura
rabineya tondakani.
14 Ade wi yona yau mete wainapumuri; Nau dibura ra-
bineya tondakani ki pokaiya ka nu kowanuguma dai karako
ubumu nu Kaiwawonuga e yonai yabarayabara tagamu. Mu
naiya kudu wainapamawa ko karako ka mu kudu eba waina-
piyamu ko mu Mamanuga God e yonai kasiyarai kawaya
tagamu iwu.

15 Mibai, iyapana dai Keriso e dimai tagamu ki ka mu nau
bamaneya gunara-tagamu ade nau kausinimana mu muga
kawakawayatagamana ki nana waina-piyamu. Ko mu dai e
yonai tagamu ki mu nuwamugu supasupai mena kwaiwaga-
mana wainapiyamu,
16 ade mu nau mete nota kwarikwarisiniyamu. Mu
kataimugu da nau Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki
taububarai suwegekeya ki pokere yewe tondakani.
17 Ko gunaratagamu ragidai ki mu notamaga ka eba eyaka
mena. Mu muga simaga kawayawagana ki nana ka mu
Keriso e dimai tagamu. Mu nuwamugu nau bitani yewe
dibura rabineya ki kawayawagana mete wainapiyamu.

18 Ko ki ka eba gwedei mete kina. Mu Keriso e dimai mu no-
tamaga eyaka mena tagamu bo mu notamaga apeya tagamu
ki ka baganai. Keriso e yonai mu pokamugere kawayawagau
yarau ki pokere nau mibi mamamai tondakani. Ena, nau
mamamasugakani,
19 mibai ka nau kataineya da wi guriguriga pokaiya ka
Iyesu Keriso e eya Keyai ki kasiyarai nau waitasiniyoto man-
ako bita karako kawarapakani ki rikayagisi.
20 Nau Keriso upi tegebu ki kamadani ki ka aita ewa nau
midimama wadisiniyoto. Ki pokere nau nuwani notani
kawaya ka yau kena; Nau eba nuwaneya upi ki paunau
kaupani ko nau nuwaneya maramara yabarayabara uburani
upi ki yadani yarani. Nau dibura rabineya tondoni bo mata-
rau bausugani bo nau iyaiya tondoni bo posugani ki ka eba
gwedei mete kina. Nau notani yau mena wainapakani; Nau
nuwaneya Keriso e si nau pokanere kawayayagisi.
21 Iya ka gwede? Nau iyani ka Keriso. Nau posugani ki
ka bita karako wadakani ki kuduba kewoyagisi manako nau
puyoni nau nawanani tondau ki nau yadani.
22 Ko nau yewe wairau tondoni ki ka nau upi bagi kawaya
yau kwaesugoni ki pokere nau upi bani ki winepani? Nau wi

kamadiniyani Keriso e bameya kayasugani bo nau yewe wi mete idiwomu?

23 Ki nau eba kataineya ko nau paunau uburakani nota apeya wadakani. Nau idanugu tenene ki deneya kayasugani bo garu deneya kayasugani? Nau naubo nene mena wainaponi ki ka nau waira yau kamadani Keriso bameya kayasugani ki ka bagi kawaya esida.

24 Ko nau yewe tondoni wi waitaniyoni ki ka gwede kawaya mosi wi iyaga nene,

25 ki pokere nau karako kataisugubuwani wetawetara da nau wi eba kamadiniyani. Wi suma sumaiwagamu ko wi sumaga ragiragiwagana da wi mibi mamamai idiwana ki nana ka nau wi mete ewapuru yewe wairau idiwana wainapakani.

26 Nau wi bamagau ika bausugani ade empepeigamu ki ka wi mamamaga Keriso Iyesu bameya nau pokanere kawayayagisi siwagapoto.

27 Nau wi nidiyakani teyateyama yau kena; Keriso e yonai bagi kawaya wi badidi maba idiwana kabuwanibu ki wi inako mena kwaiwogoi idiwoi. Nu ewa ade empepeigamu bo pa mena ki ka baganai ko nau nuwaneya po ka yau kena; Wi nuwaga notaga ewapuru eyaka mena ragiragi kawaya Keriso e nene idiwoi ki sisiyai mena nau wainapana wainapakani. Nau nuwaneya ka wi nuwaga notaga eyaka mena ragiragi kawaya ubumoi Keriso e yonai bagi kawaya sumapamana ki taububarai iwogoi, mibai ka iyapana ropani kawaya karako e yonai ki bodabodapiyamu.

28 Yona bagi bodabodapiyamu ragidai ki mu kudumugu wi eba wainapiyoi nitaisiniwogoi ko maramara ragiragi kawaya ubumoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka Mamanuga God wi waitaniyau ki kasiyarai iyapana empomoto manako ki pokaiya ka mu kataitagisi da wi ka aita ewa iya wadumuri ko mu paeremupu ki pokere aita ewa ka mu denai bita yadini.

29 Mamanuga God e wi winenibu ade wi puyoga yau negebu; Wi ka eba pa suma mena sumapamana ki puyoi wadumupu ko wi Keriso e pokaiya bita makari bananapamana ki puyoi e wi mete negebu.

30 Iyapana naiya nau bamaneya badidi kwaetaga-mawa Keriso e yonai bodabodapamawa manako nau yona ki taububarai suwegekeya ki wi nau emisinimupu kewowena. Wi kataigau da nau karako mete kina bita inako bananapakani. Ki pokere wi karako nau mete ewapuru yabarayabara ubumomu bita ki kawarapomu ade Keriso e yonai ki taububarai iwogomu.

2

Keriso kwarisiwena ki maba nu mete kwarisigamu

1 Wi Keriso e naureya idiwu ki kasiyarai wi wainapiyamu, e
wi nota kwarikwarisiniyau ki wi nuwabagi wainapiyamu, wi
Mamanuga God e eya Keyai mete ida wadewadeigubu ki wi
wainapiyamu ade wi deni deni kwayuba kasiwaraiwagamu
ade deni deni waita kasiyaraiwagamu idiwu.
2 Wi inako wainapiyamu idiwu ki pokere nau yonani yau
suwagani ki wi mete wainapumuri; Wi nuwaga notaga eyaka
mena idiwoi, nota eyaka mena notapiyoi ade deni deni nota
kwarikwarisiwogoi idiwoi. Wi inako idiwoi ki ka nau mibi
mamamai tondoni.
3-4 Wi wibo eba gwandagiwogoi ade eba kawai gisipiyoi ko
wi kwarisiwagi wi kowaguma mu mete wiwiratamiyoi. Wi
wiga bagiga nene mena eba kwaiwogoi ko wi kowaguma mu
bagimaga nene mete kwaiwogoi. Ade eba notapiyoi da wi
wiga ka baganai ko ade wi kowaguma mu ka eba baganai. Wi
inako eba notapiyoi.
5 Keriso Iyesu badidi nota-piyawa ki maba wi mete inako
mena notapiyoi.
6 E ka Mamanuga God mete eyaka mena ko e Mamanuga God
e watai wadana ki nana nisi eba kandawa.
7 E ebo nuwaiya kwarisiwena, gwede bagibagi kuduba
usi kunumau ki e kamadubu manako kawapu yewe
wairau iyapana kaina nu maba wenawena bigabiga
upi ki mena kwaewagawa.
8 E iyapana kaina wenawena ko e ade kwarisiwena e Ma-
mai umunui wadubu manako po yawateya kayawena
umawa da ripa korosi naureya berokoi bananapupu
powena.
9 E inako kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu
e iyapupu tepapupu iyarau yabiri tapu manako e si
kasiyarai kawaya ki sibu. E si ki sibu ka kawaya
daganani esida. Gwedegwede kuduba kunumau yo
wairau nu sinuga kuduba ka erida.
10 Mamanuga God ubupu e si Iyesu sibu ki pokere e si
pokaiya ka gwedegwede kuduba kunumau yo wairau yo
waira kobaiya ki kwarisitagisi mu ramatamaga kawareya
ubumoto,
11 manako mu umunumaga pokaiya matarau tagisi ke; 'Iyesu
Keriso e ka nu Kaiwawonuga Kawaya.' Mu inako togomono
manako ki pokaiya Mamanuga God e si esida mena tepa-
pomono.

Keriso tanai negebu ki pokaiya upigamu

12 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo ki pokere nau
nidiyani wainapu-muri; Nau naiya wi mete idiweya ki ka
wi maramara nau umununi wadamawa makeya makeya
kwaigamawa ko nau karako wi kamadinibuwani ki ka wi
naiya badidi kwaigamawa ki maba wi karako inako mete
naigida mena kwaiwagi. Mamanuga God e iya waunai wi
negebu kewowena ko wi karako kudu yo kasiyara paunau
ragiragi kawaya ubumuri upiwagi da wi iyaga mibai kiroto.
13 Mamanuga God e eya notai bagi kawaya maramara
wi rabinagau upiwagau da e nuwaiya badidi wainapiyau
ki mena wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya makeya
makeya kwaiwagamana ki nana.
14 Wi gwede upi wadamu ki ka wi eba ungwerogweroroi-
wogoi bo midi ragiragiwogoi,
15-16 ko wi mibi mamamai mena upiwogoi. Wi inako
upiwogoi ki ka tanai wi rabinagau miniyoto siwa ki pokere
iyapana mosi eba baiyagisi wi nidiyoto siyasiya wi siga
berokoi yagisi. Wi ka Mamanuga God e munuiyoma. Wi
paerega ka pa mena. Ko wi iyapana berokoi bigi kwaetagamu
ragidai mu paunamugu idiwu ki pokere wi supa-supai bagi
mena kwaiwagi. Wi iya yonai ki wadumuri doko tageyoi
ki ka supama kunumau mu tanimaga tawana miniyau siwa
ki maba ka wi iyaga iyapana sisipu rabineya idiwu ki mu
kawarimugu mete miniyoto siwa. Wi inako idiwoi ki ka aita
ewa Keriso e marai baiyagisi ki ka nau e yabareya uburani wi
pokagere mamama-sugani mibai ka nau wi bamagau badidi
kwaesugekeya bo kabuwaniyekeya ki ka eba kororai ko nau
upini ki mibai kipu.
17-18 Wi sumaga Keriso bameya sumaiwagamu ki ka mu
puyo papa pasumu ki maba. Wi sumaga puyoi ki Mamanuga
God bameya tamuri manako iyapana dai baitagisi nau susin-
imoto poyo da nau niya iyani puyo maba wi puyoga mete
tarani ki ka eba gwedei mete kina. Nau mamamasugani.
Ki pokere, wi mete kina karako nau mete ewapuru mama-
maigomu idiwomu.

Apunu Simosi yo apunu Epaporoditasi mu yonamaga

19 Nu Kaiwawonuga Iyesu e ebo nuwaiya wainapiyau da
baganai ki ka e yawata yadini supasupa da nau apunu Simosi
wi bamagau tonopani manako e ewa ade wirayagisi baiyagisi
wi badidi maba idiwu ki yonai nau kabuwa-siniyoto ki ka
kasiyara nau bamaneya baiyagisi.
20 Apunu Simosi maba mo yewe pa mena. E nuwai notai ka
nau notani mete eyaka mena. Nau wi notaniyakani ki maba
e wi mete inako notaniyau.

21 Iyapana dai ka mu mubo iyamaga nene mena
wainapiyamu ko Iyesu Keriso e nuwaiya badidi wainapiyau
ki mu eba wainapiyamu.
22 Ko Apunu Simosi ragiragi kawaya badidi maba upiwa-
gawa ki wi kataigau. Nau ka e mamai maba ade e ka nau
gubagani maba. E nau waitasiniyau Mamanuga God e yonai
bagi kawaya ki upi nu ewapuru mena kwaigemei iwei.
23 Ki pokere, iyapana nau diburasini-mupu ragidai nau ba-
maneya badidi kwaetagamana wainapiyamu ki yonai tagisi
nau wainapani were ewa ka nau apunu Simosi wi bamagau
tonopani da e yona ki kuduba wi nidini.
24 Ko nau Kaiwawoni Iyesu sumapakani da e nau yawatani
yadini supasupa manako nau niya mete kina wi bamagau ika
bausugani emisinimuri.
25-26 Nu sumanuga eyaka mena apunai Epaporoditasi e
wi tonomupu nau waitasiniyana ki nana nau bamaneya
bauwena. E nau togisinibu Keriso e upi ewapuru mena
kwaigemeya ragiragi kawaya ubumeya Keriso e yonai ki
taububarai iwegemeya iweya. Ko wi e sigirawena sisiyai
wainamupu ki yonai e eya wainapupu manako nuwaboy-
awena. E nuwaiya po wiyo ade wi eminiyana mete
wainapiyau ki pokere e nu mete yewe idiwomu ki nau waina-
pakani da eba baganai.
27 E sigirawena ki mibai, e waunitau powagana kwaewena,
ko Mamanuga God e nuwaboyai wainapupu ki pokere iya-
pupu. Ko Mamanuga God e eba apunu Epaporoditasi e nene
mena wainapupu ko e nau nuwaboyani mete wainapupu
mibai ka nu waretanuga ki powagubena ki ka nau nuwaboy-
ani karako waina-pakani ki kawayawagubena.
28 Baganai, nau nuwaneya e tonopani wi bamagau baiyag-
isi manako wi e kiyabui empu-muri ki ka wi mamamaiwagi
manako nau niya nuwaboyani ki mete mareya-yagisi.
29-30 Apunu Epaporoditasi e ka nu Kaiwawonuga
sumapiyau ki apunai ki pokere e ika baiyagisi ki ka wi e
diriwai kwaiwagi mamamapumuri. Wi wiga ubumana nau
waitasinimana ki yawatai ragiragiwena ko wi waretaga
ki tonomupu yewe bauwena. E nau waitasiniyawa Keriso
e upi kwaigemeya manako upi ki pokaiya ka e waunitau
powagana kwaewena ki pokere e wi bamagau ade baiyagisi
ki ka wi e naigida mena wiwirapumuri. Iyapana dai e maba
wi bamagau baitagisi ki ka wi mu mete inako wiwiratamuri.

3

Iya supasupai badidi maba idiwana ki yonai

1 Kowaniyoma, nau yonani siyarai yau mete suwagani
wainapumuri; Wi ka nu Kaiwawonuga e naureya idiwu ki
pokere mibi mamamai idiwoi. Nau yona yau naiya mena
oka pokaiya wi kabuwanibuwani kewowena ko nau karako
kawareya ade okapakani ki nau midini eba togawagau mibai
ka yona yau ka wi waitaniyana ade toginiyana ki yonai.
2 Nau yonani ka yau kena; Yabu yabu idiwoi da iyapana
beramaga berokoi taku kamarai maba ki eba baitagisi wi
beranimoto tagisi ke; 'Iyapana nima nuwaiya iya wadana
wainapiyau ki ka e yabiri uburoto e kwakwarepui wakapoto.'
3 Mamanuga God e iyai mibai wadimipi ragidai ka nuyo
ko eba muyo. Nu ka eba nu midinuga kwakwarepunuga
wakamipi ki pokaiya iya ki wadimipi. Pa mena. Mamanuga
God e ubupu nu rabinanuga wirapupu e eya Keyai nu negebu
manako e Keyai ki mena pokaiya ka nu iya waunai wadimipi
ade e si esida mena tepapemei. Nu karako Keriso Iyesu e
naureya idiwei ki pokere nu mibi mamamai mete idiwei.
Ko iyapana beramaga berokoi ki ka mu mubo kasiyaramaga
pokaiya idiwu. Nu mu maba inako eba idiwomu.
4 Nau naiya mu maba tondekeya ko karako ka nau in-
ako eba tondakani. Iyapana inako idiwu ki ka mu mubo
kasiyaramaga pokaiya kwaetagamu da kowamuguma ubu-
mana mu simaga tepapamana ki nana wainapiyamu. Ko
wainapumuri; Mu kwaetagamu ki maba nau karako inako
kwaesugubena ki ka nau mu kuduba raurutapena manako
iyapana nau sini iyarau esida mena tepampena.
5 Mibai, nau wenasugu-buwani pura eyaka mena eweya
ka mu nau kwakwarepuni wakamupu. Nau ka tawana
Isiraero taubanuwai. Nau kununi ka Bendimani ade nau
ripakwarakwara-niyoma kuduba ka mibai Iburu ragidai.
Nau ka Parisi apunai. Parisi ragidai Gora oragai naigida
mena kwayuba-piyamu makeya makeya kwaetagamu ki
maba nau mete naiya inako ragiragi kawaya kwaesugekeya.
6 Nau notani gora ki mena notapekeya ki pokere nau ubu-
rekeya suma sumatagamawa ragidai Mamanuga God nene
dibipamawa idiwa ki giritamekeya pasutamekeya umekeya.
Apunu Mosisi gora kuduba tapu ki nau naigida mena wi-
wirapekeya ade makeya makeya kwaesugekeya ki pokere
nau niya wainapekeya da Mamanuga God e yabuiya ka nau
supasupai mena kwaesugekeya tondekeya.
7 Naiya ka nau inako kwaesugekeya yabara kawakawara-
sugekeya nau naubo midini mamamapekeya ko karako
ka nau Keriso e pokaiya nota ki kuduba deni mena ka-
madubuwani.
8 Ena, eba nota ki mena ko gwedegwede kuduba ki
nau naiya wainapekeya kwaesugekeya ki nau mete ka-

madubuwani. Karako ka nau nuwani notani kawaya ka yau mena; Nau nuwaneya ka nau Kaiwawoni Keriso Iyesu e mena naigida kataipani wetawetara. E pokaiya ka nau gwede-gwede kuduba marai kawai tagarara-puwani mugu sibuwani isiyapuwani mibai ka nau nuwaneya Keriso e mena iyai yadani doko,

9 ade e naureya e mete ewapuru eyaka mena idiwana ki notai mena nau wainapakani. Naiya ka nau gora ki naigida mena wadekeya doko makeya makeya kwaesugekeya manako nau wainapekeya da ki pokaiya ka nau apunu bagi supasupai kawaya. Ko karako ka nau Keriso e mena sumapakani manako ki pokaiya ka Mamanuga God nau apunu bagi supasupai sidibu.

10 Karako nau nuwaneya po ka yau kena; Nau nuwaneya ka Keriso naigida mena kataipani wetawetara ade e powena ko ade iyawena kipu ubupu ki kasiyarai nau naubo rabinaneya wainapana wainapakani. E bita kawarapupu makariwena ki maba nau mete inako bita kawarapana makarisugana wainapakani ade e powena ki maba nau mete inako posugana wainapakani.

11 Nau wainapakani da Mamanuga God uburoto e iyapanaiyoma popotagubu ragidai badidi maba iyatamini ade kimoto ubumoto ki maba ka e nau mete iyasiniyoto da nau kirani uburani. Mara ki bauwagana nawanai nau tondakani.

Katamuru yabiri baigamana ki diriwai garugarupomu

12 Kowaniyoma, nau eba suwagakani da nau paereni pa mena bo Keriso badidi wagubu ki kuduba nau kewopuwani. Ko Keriso Iyesu e ubupu nau puyoni ororeya mena wadubu e bameya tapu tondau ki nau wadana waina-pakani diriwai nisi kandakani. Nau puyo ki wadana ki nana ka Keriso nau nene powena manako nau wadisinibu e eya nene tamusinibu.

13 Kowaniyoma, nau eba suwagani da nau puyo ki wadubuwani. Pa mena. Ko nau karako notani eyaka mena yau mena waina-pakani; Gwedegwede kuduba oragai ki nau deni mena kamadubuwani tagararapuwani ko gwede eyaka mena nau yabaraneya tondau ki mena nau wadana wainapakani diriwai nisi kandakani.

14 Mamanuga God e puyoi nau tegeyana wagubu ki ka iya waunai ki e kunumau Keriso Iyesu pokaiya nau tegeyana ki nana winepupu tapu. Nau puyo ki wadana ki nana katamuru deneya deni mena garupakani.

15 Iyapana gwedewau nu bebeda maba irawaigibi ki ka nau yona suwagubuwani yau mena notapomu idiwomu. Ko wi

dai notababa wadamu ki ka Mamanuga God wi waitaniyoto
yawata supasupai mena kabuwaniyoto.
16 Ko yona kawaya eyaka mena ka yau kena; Nu eyaka
eyaka yawata bani baigibi ki ka nu yawata ki eba kama-damu
ko ewapuru mena yawatau mena kaigomu yamomu.
17 Kowaniyoma, nau badidi maba kwaesugekeya wi
yabugere emisinimawa ki maba wi mete kina inako makeya
makeya kwaiwogoi idiwoi. Ade iyapana dai ki nu maba
inako mete kwae-togomono ki ka wi mu mete naigida mena
emitamuri manako mu kwae-tagamu ki kawareya wi inako
mete kwaiwogoi.
18 Nau naiya mara ropani kawaya yona yau kawareya
kawareya wi nidiyekeya ko karako ka nau yona ki kawareya
mibi yadi wi ade nidiyakani yau kena; Keriso ripa korosi
naureya nu nene powena ki yonai ka iyapana ropani kawaya
karako tagararamupu iyarapiyamu.
19 Inako kwaetagamu ragidai mu ka bita wadamana ki
deneya kayatagamu. Mu kawaimaga ka eba Mamanuga God
ko mu kawaimaga ka mu mubo midimaga kwakwarepumaga
poisiyasiyai wainapiyamu tainitamiyau ki kena. Mu midi-
mama waditamana yabarayabara eba kwaetagamana berai
ki mu kwaetagamu, mibai ka waira yau gwedegwedei ebo
ebo empiyamu ki mena mu notapiyamu.
20 Ko nuyo, nu ka eba waira yau taubanuwai ko nu pa daiyo
baigibi yewe idiwei. Nu tawananuga mibai ka usi kunumau
ki pokere nu Iyesu Keriso kunumau ade wirawagana bauwa-
gana ki nawanai mena nu idiwei ade e diriwai nu kwaigemei.
21 E baiyagisi ki ka e uburoto nu midinuga kwakwarepu-
nuga kasiyarai pa mena ewa puwayagisi yau wirapoto e ebo
midi kwakwarepui tanai bagi kawaya ki maba wenayagisi.
Ko e ki kwaeyagisi ki ka e ebo kasiyarai kawaya ki pokaiya
kwaeyagisi. E kasiyarai ki pokaiya ka e gwedegwede kuduba
mete tepoto e kerarai kobaiya nakapoto manako e eya nu
kuduba kawainuga uburoto.

4

Nu naigida mena idiwana ki yonai

1 Kowaniyoma, nau wi nene ebotau nota kwarik-
warisiniyakani tondakani ade wi eminiyana ki nana mete
wainapakani. Nau upisugekeya ki denai wadubuwani ka
wiyo. Wi pokagere ka nau mamamasugakani. Ki pokere
kowaniyoma, nau wi nidibuwani ki wi makeya makeya inako
kwaiwogoi nu Kaiwawonuga eba kamodoi ko e naureya
ragiragi kawaya ubumoi.

2 Egapuniyoma Eudiya yo Sintaki, nau wi toginiyana ki
nana ka nau ragiragi kawaya yona yau wi nidiyani waina-
pumuri; Nuwarara tagarara eba idiwoi ko nu Kaiwawonuga
pokaiya wi nuwaga notaga eyaka mena idiwoi.
3 Ade kau, nau daikereni waitasiniyei apunai, kau ridi
apeya ki mu waita-tamiyowa, mibai ka mu naiya Mama-nuga
God e yonai bagi kawaya yau kawayawagana ki nana nau
mete ewapuru ragiragi kawaya upigemeya iweya. Apunu
Keremensi yo iyapana dai mete kina nu mete ewapuru inako
iweya. Mamanuga God e ororeya mena iyapana ki mu
simaga e Iya Bukai rabineya tapu kewowena.
4 Wi nu Kaiwawonuga mete eyaka-menaigubu e naureya
idiwu ki pokere mibi mamamai idiwoi. Nau yona yau
kawareya ade suwagakani; Wi mibi mamamai idiwoi.
5 Ade kwarisiwagi moyamoyakai maba idiwoi da iyapana
kuduba wi iyaga bagi ki empomoto. Nu Kaiwawonuga e ka
nu bamanugutau yewena.
6 Wi gwede mo nene eba wainapiyoi nuwaboyaiwogoi ko
guriguri pokaiya ka wi gwede nene wainapiyamu ki kuduba
kawareya mena maramara Mamanuga God kabuwapiyoi.
Ko wi gwede nene e kabuwapiyoi ki kuduba nene wi e mete
paraupiyoi.
7 Wi inako kwaiwogoi ki ka nuwabagi kawaya esida ki
nu nuga katainuga pokaiya eba kataipamana makai ki Ma-
manuga God uburoto wi negeni manako wi nuwabagi ki
pokaiya notababa eba wadumuri ko Keriso Iyesu e naureya
bagi kawaya idiwoi.
8 Kowaniyoma, nau yonani siyarai yau mete nidiyani
wainapumuri; Gwedegwede kuduba mibai yo gwede-gwede
kuduba kewanai yo gwedegwede kuduba supasupai yo
gwedegwede kuduba bigi pa mena yo gwedegwede kuduba
nu yabanugere empamana yo gwedegwede kuduba nu
mamama-pamana si tepapamana ki nana, gwede-gwede
kuduba inako ki mena wi yabugere empiyoi, wi wenagugere
wainapiyoi ade wi rabinagau notapiyoi idiwoi.
9 Nau wi yabugau badidi maba suwegekeya bo kwaesug-
ekeya emisini-mawa ki maba wi mete inako kwaiwogoi iwoi.
Wi inako kwaiwogoi ki ka nuwa-bagi negeyau apunai Ma-
manuga God e eya wi bamagau baiyagisi wi kwayuba-niyono
tondono.

Poru puyo wadubu ki nene parauwena

10 Wi puyo nau bamaneya tonomupu ki nau wadubuwani,
ki pokere karako ka nau Kaiwawoni bameya mamama-
sugakani. Wi naiya inako mete waita-sinimawa. Ena, nau

kataineya da wi maramara nau notasinimawa kebomawa ko
paunau ka wi nau waitasinimana ki yawatai ragiragiwena.
11-13 Nau parau-niyakani ki ka nau eba wi gwede mo
kawareya nau ade tegemana ki nana suwagakani. Gwede
mosi nau bamaneya pa mena ki ka nau eba nuwaboyasuga-
kani ko nau mamama mete waina-pakani. Nau wekewekei
kataisugu-buwani ade manamasugubuwani ki pokere gwede
mosi nau bamaneya pa mena bo mete kina ki ka baganai.
Nau maramara tawana tawana umakani wadakani bani
kawaya daganani kupakani bo bani pa mena pa wetei
umakani ki ka eba gwedei mete kina. Berokoi bo bagai nau
bamaneya bauwagau ki ka nau Keriso e kasiyara tegeyau ki
pokaiya tondakani umakani gwedegwede kuduba kwaesug-
akani.
14 Baganai, nau ba suwagubuwani. Ko bita kawaya nau
bamaneya bauwena ki wi bagi kawaya nau waitasinimupu.
15 Kowaniyoma natere Piripai ragidai, wi kataigau da nau
naiya tawana Makedoniya kamadubuwani Mamanuga God
e yonai bagi kawaya iyapana tadeyana ki nana ki upi ker-
arai birika-puwani makeya ki ka nu sumanuga eyaka mena
Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai dai ki nau eba
waitasinimawa. Wi mena ka nau mete deni deni waita
kasiwaraigemeya idiweya.
16 Nau natere Tesaronika rabineya tondekeya gwedegwede
nene babasugekeya ki makeya ka wi mena nau kawareya
kawareya waitasinimawa.
17 Nau eba wi puyo tegemawa ki mamamai suwagakani ko
nau mamamasugakani ki mibai ka wi nau nene kwaigubu ki
denai ka wi rabinagau mibai kipu manako aita ewa ka Mama-
nuga God puyo bagi kawaya mosi usi kunumau wi negeni.
18 Nau wi nene kwaesugubuwani ki ka maraitau erida
ko wi nau nene kwaigubu nau puyoni apunu Epaporodi-
tasi e idaiya nakamupu tepupu bauwena tegebu ki kuduba
nau tepuwani ki pokere karako nau bamaneya ka maura
bauwena. Iyapana Mamanuga God bameya papa puyo pa-
sumu aurai bagi kawaya yarau manako Mamanuga God puyo
ki mamamapiyau, wi nau bamaneya kwaigubu ka ki maba.
19 Keriso Iyesu e bameya ka puyo bagi bagi ebo ebo posi-
wena uburau ki pokere Keriso e pokaiya ka nau Mamai God
uburoto wi gwede nene badidi wainapiyamu ki kuduba wi
negeni.
20 ‘Mamanuga God e si bagi kawaya esida ki nu maramara
tepopomu idiwomu. Ki mibai.’

Parau siyarai

21 Mamanuga God e ebo iyapanai-yoma kuduba Keriso
Iyesu e naureya idiwu ki mu bamamugu ka wi nau parauni
yau mu eyaka eyaka tademuri. Ade nau kowaniyoma nau
mete yewe idiwei ragidai ki mu mete wi parau-niyamu.
22 Mamanuga God e iyapana-iyoma kuduba yewe idiwu
ki mu mete kina parau ki tonopiyamu. Tawana yau mu
kawaimaga Sita e bigabigaiyoma Iyesu sumapiyamu ragidai
ki mu mete kina kawaya daganani wi parauniyamu.
23 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kai-
wawonuga Keriso Iyesu e rikapupu deni mena wi wadinibu
bagi. E karako wi waitaniyoto da e wi nene badidi kwaewena
ki mibai kuduba wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

KOROSIYA
Apunu Poru natere Korosiya ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Natere Korosiya ka natere mosi tawana Aisiya rabineya. Apunu Poru e eya ka natere ki eba umawa ko e waretai mosi tonopupu Keriso e yonai ika dimawagana ki nana. E waretai ika upiwagawa ki pokaiya iyapana dai Iyesu sumamupu ki sisiyai apunu Poru wainapupu ki pokere e oka yau pokaiya mu parautapu. E sisiya mete wainapupu da mu paunamugu ka kabuwa bera dai mete wenawagawa. Iyapana dai tagubu da Iyesu sumapamawa ragidai kaisi kwaetogomono ade aneya mu simaga tepapomono ki ka mu iya yadini.

Oka yau pokaiya ka apunu Poru natere Korosiya ragidai mu wade supasupatapu. Mu kaisi bo gwede mo inako mu mubo kasiyaramaga pokaiya kwaetagisi ki ka mu yawata kwaiya kayatagisi. Keriso e mena pokaiya ka Mamanuga God waira kunuma kuduba yamanapupu ade e mena pokaiya ka nu iya waunai yadamu.

Oka yau ka apunu Poru dibura rabineya tondawa ki makeya e okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-8*
Keriso ka badidi maba *1:9-2:19*
Iya waunai Keriso bameya *2:20-4:6*
Parau siyarai *4:7-18*

1-2 Mamanuga God e eya iyapanaiyoma natere Korosiya rabineya e nene idiwu. Wi sumaga ragiragi kawaya Keriso sumapiyamu ki pokere nau Poru ade nu sumanuga eyaka mena apunai Simosi mete kina oka yau wi bamagau tonopemei. Mamanuga God e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau Keriso Iyesu e bigabigai kwaesugana ki nana.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwae-wena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Apunu Poru Mamanuga God paraupupu

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God e bameya ka nu wi nene gurigurigemei ade wi nene e mete paraupemei.

4 Nu wi nene inako guri-gurigemei ki mibai ka wi sumaga
ragiragi kawaya Keriso Iyesu bameya ki sisiyai nu wainamipi
ade wi e iyapana-iyoma mu kuduba mete nota kwari-
kwarisitamiyamu idiwu ki sisiyai nu mete wainamipi.
5 Wi inako idiwu mibai ka Mamanuga God gwede bagi
kawaya wi nene winepupu kunumau tapu ki wi notapiyamu
nawanai idiwu. Wi Keriso e yonai mibai bagi kawaya ki
wauneya wainamupu makeya ki ka wi puyo wadamana
yonai ki mete wainamupu.
6 Wi paerega ki denai bita wibo wada-mana ko ki ka Ma-
manuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E wi
nene inako kwaewena ki sisiyai wi paunagau kawayawena
kayawena ade e kwaewena ki mibai wi naigida mena
kataigubu wetawetara. Ko ki maba ka Keriso e yonai bagi
kawaya karako tawana tawana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau inako mete kawayawagau kayawagau.

7 Nu waretanuga sumanuga eyaka mena apunai Epapurasi
e yabiri ika bauwena Keriso e yonai wi nidibu. E ka nu
waitanuga apunai. Nu eba iwei ki ka e nu watanuga wadau
Keriso e yonai iyapana tadeyau umau.
8 Wi Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya deni deni
nota kwarikwarisiwagamu idiwu ki sisiyai e nu nidibu,
9 ki pokere nu wi sisiyaga ki wainamipi idiweya kebomeya
da karako ka nu wi eba notagoganimpi ko nu maramara wi
nene gurigurigemei. Nu Mamanuga God kabuwapemei da e
nuwaiya badidi wainapiyau ki notai kuduba e wi kabuwaniy-
oto manako wi nota ki naigida mena kataiwagi. Ade nu e
kabuwapemei da e eya Keyai tonopoto wi rabinagau tanai
miniyoto siwa da wi e notai pokaiya e eya katai kuduba ki
mete kataiwagi.
10 Wi e katai ki kataiwagi ki ka Mamanuga God e nuwaiya
wi badidi maba idiwana waina-piyau ki wi maramara inako
mena idiwoi manako e uburoto wi mamamaga yagisi. Wi
inako idiwoi ki ka wi iyaga mibai ebo ebo kiroto manako
wi notaga Mamanuga God bameya ki kawaya-yagisi da wi e
naigida mena kataipu-muri wetawetara.
11 Nu ade guri-gurigemei da Mamanuga God e ebo tanai
kasiyarai kawaya wi negeni da bita ebo ebo wi bamagau
baiyogono ki ka wi kwarisiwagi giruru maba kobaiya tetei-
wagi buridere baiwagi manako e kasiyarai pokaiya ragiragi
kawaya ubumoi.
12 Wi inako kwaiwogoi ki ka wi mibi mamamai Ma-
manuga God parau-piyoi, mibai ka e iyapanaiyoma nene
puyo winepupu nakapupu ki puyoi e wi mete wadamana ki
nana winenibu da wi e gari rabineya e eya tanai bagi kawaya

ki rabineya idiwana ki nana.
13-14 Sisipu kasiyarai nu umanibu dokodoko ki e rikapupu
tenibu e eya Gubagai nuwaiya po apunai ki e gari rabineya nu
nakanibu. E Gubagai nu nene badidi kwaewena ki pokaiya
ka e nu rikanibu e eya munuiyoma nidibu manako nu biginuga kuduba ki e deni mena surupupu notagogapupu.

Keriso e ka kawaya esida

15 Nu Mamanuga God nu yabunugere eba empemei ko e
eya Gubagai Keriso ki e nu empemei. E ka e eya Mamai maba.
E ka e eya Mamai nunupu wetawetara. E ka Mamanuga God
e Gubagai amu suwakarai ko gwedegwede kuduba ka ewa
mataratagubu.
16 Gwedegwede kuduba kunumau ade wairau ki nu empemei ade eba empemei yo kunuma kawakawai yo kunuma
kaiwawoi yo kunuma kasiyarai mete kina ki mu kuduba ka
Mamanuga God ubupu e Gubagai mena pokaiya yamanatapu. Gwedegwede kuduba marai kawai wenatagubu ka
Keriso e nene ade e pokaiya ka mu makeya makeya mataratagubu.
17 Gwedegwede kuduba pa mena makeya ki ka Keriso ika
tondawa. E idai pokaiya ka e gwedegwede kuduba yamanatapu ki tetapu dibitapu manako mubo mubo watamugu watamugu nakatapu ade e kasiyarai pokaiya kinkinatapu.
18 Nu e sumapemei ragidai nu ka e idai yo e kerarai yo e
midi kwakwarepui inako ko e eya ka debai. E mena ka iya
kerarai. Gwedegwede kuduba popotagubu mu paunamugu
ka e mena yabiri iyawena kipu ubupu manako e iya yawatai
mebu. Ki pokere karako, gwedegwede popai ade iyaiya
kuduba ki e raurutapu yabiri tondau.

19 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki
pokere e eya Gubagai e ebo kiyabui ade e ebo nuwai notai ki
kuduba kwebu.
20 Kunumau wairau ka nu naiya Mamanuga God e iyaraiyoma idiweya ko Mamanuga God e wainapupu da baganai ki
pokere e Gubagai ripa korosi kawareya powena e darai nu
nene kawapu ki pokaiya ka e nu ripanuga teyapu manako
tenibu dobonibu e yamanai kuduba e bameya ade baigamana ki nana ki yawatai mebu.

21 Naiya ka wi yawata kwaiya kaigubu wi beraga berokoi
ebo ebo notapamawa kwaigamawa manako ki pokaiya ka wi
Mamanuga God e gari tagaiya e iyaraiyoma idiwa.
22 Ko karako, e Gubagai e midi kwakwarepui ripa korosi
kawareya wi nene tapu powena ki pokaiya ka e eya munuiyoma wi nidibu. Aita ewa ka wi e pokaiya wi paerega pa

mena e yabareya yabara-yabara ubumuri ko nima mo eba baiyagisi wi nidiyoto wirawira.

23 Mama-nuga God e munuiyoma wi nidibu ki pokere wi wauneya Keriso suma-pamawa ki maba wi karako mete kina wi sumaga bebeda maba inako kaupu-muri ragiragi kawaya ubumoi. Wi Mamanuga God e yonai bagi kawaya wauneya wainamupu makeya ki ka wi puyoga e winepupu kunumau wi nene nakapupu ki sisiyai wi mete wainamupu nawanai idiwa. Ki pokere wi karako ragiragi kawaya inako ubumoi ki ka iyapana eba baitagisi wi nukenimoto bo wi puyoga wadamana nawanai idiwu ki notai meyomoto puru. Pa mena. Iyesu e yonai bagi kawaya ki karako tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ki kawayawagau kayawagau. Mamanuga God ubupu nau Poru wine-sinibu da nau yona ki iyapana tadeyana kabukabuwa ki nana tonosinibu.

Apunu Poru suma ragidai togitamiyawa

24 Nau karako mamama wainapakani mibai ka nau wi nene makarisugakani bita wadakani. Keriso yewe wairau tondawa ki ka e sumapemei ragidai nu nene bita makari ade nuwaboya mete bananapiyawa, ko bita ki ka eba kewo-wena ko e badidi bananapiyawa ki maba nau mete karako inako banana-poni yaroni da kewoyagisi.

25 Nau e bigabigai kwaesugana ade e yonai kuduba wi nidiyana da wi naigida mena kataigamana wetawetara ki nana ka Mamanuga God nau winesinibu tonosinibu.

26 Naiya takari kawaya iyapana wenatagamawa popotagamawa ade wenatagamawa popotagamawa kebomawa da karako ka iyapana tawana tawana idiwu ki mu bamamugu Mamanuga God e yonai wekepupu ki mu eba kataitagubu. Ko karako ka Mamanuga God yona ki matarapupu e ebo iyapanaiyoma nu kabuwanibu.

27 E ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e yonai bagi kawaya naiya eba matarapupu ki e iyapana kwaiyanai ragidai wi mete kabuwaniyana ki nana wainapupu. Yona wekewekei ki mibai ka yau kena; Keriso wi rabinagau tondau ki pokere aita ewa ka wi mete kina Mamanuga God e eya tanai bagi kawaya ki rabineya idiwoi.

28 Nu nuwanugu ka iyapana kuduba Keriso pokaiya supasupai bagi mena Mamanuga God e yabareya ubumana ki nana, ki pokere e ebo katai negebu ki pokaiya ka nu ubumei e yonai iyapana tawana tawana idiwu ki kabuwa-tamemei ade togitamemei.

29 Iyapana bagi supasupai mena idiwana ki nana ka Keriso
kasiyara nau tegebu. Kasiyara ki pokaiya ka nau upisugakani
ade muya nunurakani.

2

1 Wi yo tawana Raodikeya ragidai yo iyapana dai mete
kina nau kiyabuni eba emupu ragidai ki wi nene ka nau
ragiragi kawaya upisugakani muya nunurakani, ko ki sisiyai
nau karako wi nidiyani.
2 Nau ragiragi kawaya wi nene inako upisugakani ki mibai
ka nau nuwaneya wi waitaniyana kasiyara negeyana da
wi ewapuru eyaka mena deni deni nota kwarikwarisi kasi-
waraigamana idiwana ki nana. Wi inako idiwoi ki pokaiya ka
wi nuwaga notaga wirayagisi da Keriso wi nene bagi kawaya
kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
Mamanuga God e notai naiya wekepupu ki mibai kuduba ka
Keriso e mena bameya.
3 E pokaiya ka Mamanuga God e eya notai ade e katai bagi
kawaya naiya wekepupu ki matarapiyau.
4 Nau yona yau wi nidiyakani ki mibai ka nau eba
nuwaneya iyapana dai baitagisi dayaya yonai pokaiya wi
nuwaga notaga wirapomoto.
5 Kwakwarepu pokaiya ka nau yo wi karako nubo nubo
idiwei ko nau nuwani notani pokaiya ka nau wi mete eyaka
mena ika idiwei. Wi ragiragi kawaya wi nuwaga notaga
eyaka mena Keriso sumapiyamu ade e yonai wagubu ki
makeya makeya kwaiwagamu ki sisiyai nau wainapuwani ki
pokere nau rabinani bagiwena mamamasugakani.

Iya kuduba ka Keriso bameya

6 Wi Keriso Iyesu sumamupu ade wi Kaiwawoga e simupu
ki pokere e naureya ragiragi kawaya ubumoi.
7 Wi inako ubumoi ki ka wi iyaga ripa witai waira rabineya
supu ragiragi kawaya uburau ki maba uburono. Ade wi
bebeda nunumu tawa kawareya wadamu ki maba ka wi
iyaga tawa maba Keriso kawareya wadumuri. Wi Keriso e
yonai naiya kabuwanimpu ki naigida mena wadumuri doko
sumapiyoi ki ka wi sumaga ragiragiyagisi kawayayagisi man-
ako Mamanuga God e paraupamana notai ki wi rabinagau
posiyagisi.
8 Wi yabuga naigida kwarisiyagisi da iyapana eba baitagisi
yona kororai mibai pa mena tagisi wi beranimoto wi ker-
apugau yadini manako mu kabuwa-maga ki kawayayagisi
wi umaniyoto dokodoko. Iyapana baitagisi inako togomono
ki ka eba Keriso bauwena mu kabuwatapu ki makeya mu

tagamu ko mu mubo ripakwarakwaramuguma naiya kwae-
tagamawa kebomawa kabuwa-tampu ade kunuma kasiyarai
yo kunuma kaiwawoi badidi maba kabuwatamiyamu ki
mena makeya makeya mu kwae-tagamu.

9 Mamanuga God ubupu e eya nuwai notai ade e eya
iyai kuduba e Gubagai kwebu manako e Gubagai kawapu
iyapana kaina nu maba yewe wairau wenawena.

10 Ki pokere, wi e naureya e mete eyaka mena idiwu ki ka
e iyai kuduba ki wi mete wadumupu kewowena. Kunuma
kawakawai yo kunuma kasiyarai kuduba ka erida ko Keriso
e ka mu kawarimugu esida.

11 Diyu ragidai ka gora pokaiya mu mubo idamugere mu
kwakwarepumaga wakapiyamu. Ko wi ka eba wi kwa-
kwarepuga wakamupu ko wi ka Keriso sumapiyamu e nau-
reya idiwu ragidai ki pokere wi nuwaga notaga yo wi kwak-
warepuga bigi posiwena umanibu dokodoko ki kuduba e
rikapupu.

12 Nu Keriso e si pokaiya siruwaigibi makeya ki ka nu e
mete popoigibi manako e urubau supu ki maba nu awana
rabineya sumipi. Ade nu awana rabineya kimpi ubumpi ki
ka e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya iyawena kipu ubupu
ki maba ka nu e kasiyarai sumamipi ki pokaiya ka nu e mete
ewapuru iyaigibi kimpi ubumpi.

13 Iyapana kwaiyanai ragidai wi ka naiya Mamanuga God
e gorai tapu ki wi eba kataigubu. Wi bigi rabineya idiwa
ki pokere wi keyaiga ka iyapana popai ki maba powena
ukwarawa. Ko Keriso iyawena kipu ubupu ki pokaiya ka
Mamanuga God wi iya waunai negebu. Nu biginuga kuduba
ki e surupupu notagogapupu.

14 Nu paeremipi e gorai raurumipi ki pokere nu paerenuga
bimbinai nu nubo wadamana ki e ororeya mena okapupu
nu nawananuga tapu. Ko nu paerenuga ki bimbinai kuduba
ka Keriso ripa korosi naureya nu nene powena ki pokaiya
rikapupu kewowena.

15 Ripa korosi kawareya ka Keriso kunuma kawakawai
yo kunuma kasiyarai yo kunuma kaiwawoi ki kuduba rau-
rutapu manako mu kasiyara-maga taorotapu mu muga
umatapu dokodoko e eweya nakatapu manako gwedeg-
wede kuduba paunamugu mibi midimamai tagebu waratapu
kayawena.

16 Iyesu e iyaraiyoma kuduba raurutapu kewowena ki
pokere iyapana mo eba baiyagisi kaisi yonai yagisi ke; ‘Bani
yau kupumuri ko yau eba kupu-muri, awana yau kubamuri
ko yau eba kubamuri, poraga yau poragaiwagi ko yau eba
poragaiwagi, siragamu yau mamamapumuri ko yau eba

mamama-pumuri, ade aiyata marai yau wiwirapu-muri ko yau eba wiwirapumuri.' Iyapana mo eba baiyagisi gora ebo ebo inako wi kabuwaniyoto. Pa mena.

17 Naiya ka gora inako ki mibai mete kina ko ki kuduba ka ewa badidi wenawagana ki keyakeyai. Ko ewa badidi wenawagana ki mibai ka Keriso e eya bauwena.

18 Iyapana mo baiyagisi yagisi da e waro were gwede mo empupu ki pokaiya e aneya kunumau idiwu mu simaga tepapiyau ade kaisi ragiragi kawaya mete kwaewagau, e inako yagisi ki ka wi e naigida mena empiyoi kwaenda e uburoto wi notaga wirapoto manako wi puyoga ewa wadamana nawanai idiwu ki wi paerepumuri. Iyapana mo bai-yagisi inako yagisi ki ka e bani wi yabugau ki pokere e kaisi kwaewagau ade e eya si kaupiyau, ko e eya rabineya ka e kawai gisipiyau. E waira yau notai pokaiya kwaewagau yabara kawa-kawarawagau.

19 Nu ka Keriso e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui kuduba inako, ko e eya ka debai. Ko iyapana yabara kawakawaratagamu idiwu mu ka eba nu yabiyabirinuga apunai Keriso e naureya idiwu ko mu paeperetagubu mu mubo mena idiwu. Ko nu katainugu da nu ka Keriso wadimipi e naureya idiwei ragidai. E nu tenibu dibinibu manako Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya ka Keriso e midi kwakwarepui ki kawayawagau yarau.

20 Keriso powena ki ka wi e mete popoigubu manako kunuma kasiyarai ebo ebo naiya umanibu dokodoko ki kasiyarai ka Keriso rikapupu kewowena. Ko wi badidi pokere iya naiya idiwa ki maba karako mete inako idiwana wainapiyamu? Wi badidi pokere waira yau kaisi kwaiwagamu, iwagamu ke;

21 'Ki eba wadumuri bo ki eba kupumuri bo ki eba geyapumuri?'

22 Gora inako ki ka iyapana kaina mu mubo umunu-mugu tagamu, ko ki ka waira yau e notai ki pokere mara eba rowarowa uburono manako ewa ade gogayagisi.

23 Wi gora ki kwaetagamu ragidai emitamuri ki ka wi notaga bani yagisi ke; 'Mu ka supasupai kwaetagamu ragidai,' mibai ka mu bagi kawaya guriguritagamu, mu aneya simaga tepapiyamu, mu muga simaga kau-piyamu, mu kaisi pokaiya mu muga midimaga kwakwarepumaga Mamanuga God nene makari kweyamu, mu inako kwaetagamu. Ko mu goramaga inako kwaetagamu ki kasiyarai pa mena mibai ka nota berokoi ebo ebo notapemei bigi kwaigemei ki kwaitana ka kaisi ki eba bodapoto. Pa mena.

3

1 Mamanuga God e wagubu umuneya Keriso iyawena kipu
ubupu ki pokaiya ka wi e mete ewapuru inako iyaigubu
kimpu ubumpu iya waunai wadumupu. Keriso karako
kunumau Mamanuga God e idai garu deneya tondau ki
pokere wi nuwaga notaga kunuma iyai usi ki mena notapiyoi
idiwoi.
2 Wi nuwaga notaga gwedegwede usi kunumau ki mena
notapiyoi ko eba wi notaga waira yau gwedegwedei ki
kawareya ukworono,
3 mibai ka wi iyaga oragai ki wana kewowena ko wi iyaga
waunai ka karako Keriso e naureya Mamanuga God bameya
wekewena ko ewa were matarayagisi.
4 Wi iyaga mibai ka Keriso ki pokere e ade wirayagisi
baiyagisi makeya ki ka wi iyaga ki matarayagisi manako wi
e mete ewapuru e taneya idiwoi.

Iya waunai ade iya oragai ki yonai

5 Ki pokere waira yau kerapu wade-wadei wi nuwaga
notaga tainipiyau ki kuduba wi deni mena tagararapumuri.
Iyapana taku maba asusu yabayababa igida yauda kwae-
tagamu iwu ade didiwa ukwapamu ki mu maba wi inako
eba kwaiwogoi iwoi, midimama berai ki wi mete eba kwai-
wogoi, gwedegwede empiyamu ki wi yabuga kawareya eba
midiyayogono poisiyasiyai wainapiyoi, nota berokoi eba no-
tapiyoi, ade eba kapoiwogoi wi kowaguma gwedegwede-
maga mete eba taisi teyateyamaiwogoi. Iyapana nima kapoi-
wagau ade e kowaiyoma mu gwedegwedemaga taisi tey-
ateyamawagau ki e notai ka iyapana daisusu bo momorapa
ade dai mete kina inako bamamugu buburitagamu ki mu
notamaga maba.
6 Iyapana gwedewau inako kwaetogomono ki ka Ma-
manuga God e nuwai mu bamamugu pupuyogono tondono.
7 Wi naiya iyapana ki mete idiwa ade mu badidi kwaetaga-
mawa ki wi mete inako kwaigamawa.
8 Ko karako gagaya yo nuwapupu yo yanuwe yo kira kasi-
wara yo ade wi kowaguma keitamiyamu, bera kudubi kwaki
inako ki kuduba wi karako kamadumuri ko eba kwaiwogoi.
9 Wi beraga oragai kwaiwagamawa da manamaigubu ki wi
midiga tatamai oragai rikapiyamu ki maba wi beraga oragai
ki deni mena rikamupu kewo-wena ki pokere deni deni eba
bera kasiwaraiwogoi.
10 Wi iyaga waunai ki wi midiga tatamai waunai umamu
ki maba wi ororeya mena umamupu kewowena. Iya
waunai ki kerarai ka Mamanuga God e mena. E nuwaiya
ka wi e naigida mena kataipamana wetawetara ki nana

wainapiyau ki pokere e wi nuwaga notaga kawareya
kawareya wirawirapono tondono da wi nuwaga notaga e
nuwai notai maba wenapoto taniyagisi.
11 Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai, kwakwarepunuga
wakamipi ragidai ade eba wakamupu ragidai, katai ragidai
ade notababa ragidai, bigabiga ragidai ade pakasi ragidai,
Keriso pokaiya ka nu kuduba nu kiyabunuga eyaka mena.
Keriso nu kuduba rabinanugu tondau. E ka nu yabiyabirin-
uga ki pokere Mamanuga God nu eminiyau ki ka e Keriso e
eya nu rabinanugu tondau ki empiyau.
12 Wi ka Mamanuga God e munui-yoma. E nuwaiya po
wiyo ade e wi winenibu da wi kuduba ka e eya nene, ki
pokere wi kowaguma mu nuwaboya-maga mete wainapiyoi
waitatamiyoi ade eba yabara kawakawaraiwogoi ko kwarisi-
wagi wi kowaguma mete wiwira-tamiyoi. Ade wi notaga
pakarayagisi eba diriwa diriwa kwaiwogoi. Wi nota inako
ki mena tepumuri wi midiga tatamai umamu ki maba uma-
muri,
13 manako moyamoyakai maba idiwoi.

Wi paunagau iyapana mosi e waretai kwaewena siyasiya
e bameya ki nota-piyau tondau ki ka e waretai badidi paere-
pupu ki e deni mena notagogapoto. Nu Kaiwawonuga ubupu
nu paerenuga empupu deni mena surupupu notagoga-
pupu ki maba ka wi mete kina ubumuri wi kowaguma
mu paeremaga notagoga-pumuri ade mu mete ubumoto wi
paerega ki mete notagogapomoto.
14 Wi inako kwaiwogoi ki ka bagi kawaya ko ki ka ade
maraitau. Wi deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi
idiwoi ki ka kawaya esida. Nota kwarikwarisi ki notai
pokaiya ka wi rabinaga eyaka-menayagisi. Iya inako ki ka
supasupai bagi kawaya.
15 Wi ka Keriso e eya idai yo e kerarai yo ade e midi
kwakwarepui inako ko e wi winenibu da wi nuwabagi ra-
bineya e naureya eyaka mena idiwana ki nana. Ki pokere
wi eyaka eyaka nuwabagi ki wadumuri doko wi rabinagau
tamuri tondono manako e uburono wi badidi kabuwaniyono
ki mena wi makeya makeya kwaiwogoi idiwoi. Keriso wi
nene badidi kwaewena ki denai e paraupiyoi.
16 Keriso e yonai tanai kawaya wi rabinagau tawayagisi
ki ka bagi kawaya manako e notai pokaiya ka wi deni deni
kabuwa kasiwaraiwogoi idiwoi. Mamanuga God paraupiyoi
ade umayo bagi bagi ebo ebo ki pokaiya e si mete esida
tepapiyoi.
17 Wi upi kiyabui ebo ebo iwogoi bo kwaiwogoi ki ka wi nu
Kaiwawonuga Iyesu e mena si pokaiya inako kwaiwogoi ade

e mena pokaiya gwede-gwede kuduba nene Mamanuga God paraupiyoi.

Iyapana tawa eyaka mena rabineya badidi maba idiwana ki yonai

18 Ridi, kau nobomogi mete kina ki kau kwarisinuwagi
e kobaiya tondowa wiwirapiyowa. Nu Kaiwawonuga e
yabuiya ki ka iya supasupai.
19 Apunu, kau wainagi mete kina ki kau e naigida mena
nota kwarikwarisi-piyowa ko eba bonana ragiragipiyowa.
20 Munu rasi, wi inaguma mamaguma badidi tagamu ki
wi maramara mu umunumaga wadoi makeya makeya kwai-
wogoi. Nu Mamanuga God e yabuiya ki ka iya supasupai.
21 Ina mama, wi munuguma eba bonana ragiragitamiyoi da
mu gagaya-tagisi manako mu notamaga kauyagisi.
22 Bigabiga ragidai, wi kawakawai-guma mu umunumaga
maramara wadoi makeya makeya kwaiwogoi ko eba mu
ubumana eminimana wi werega taga-mana ki pokere wi
inako kwaiwogoi mu umunumaga wadoi. Wi ka Keriso e
bigabigaiyoma mibai ki pokere nu Kaiwawonuga wiwirapa-
mana ki nana ka wi e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena
notapiyoi manako makeya makeya kwaiwogoi.
23 Wi gwedegwede kuduba kwaiwagamu ki ka wi nuwaga
notaga eyaka mena pokaiya upiwogoi, mibai ka wi eba iya-
pana kaina mu nene upiwagamu ko wi nu Kaiwawonuga e
nene upiwagamu.
24 Wi nota yau mena notapiyoi; ‘Keriso e mena ka nu kawai-
nuga ade nu e mena bigabigai kwaigemei’. Wi e sumapiyamu
ki pokere e puyo wi nene winepupu tapu ki e aita ewa denai
makeya makeya wi negeni.
25 Ko iyapana nima berokoi kwaewagau ki ka e denai
berokoi bananapoto, mibai ka Mamanuga God nu kuduba
eminiyau denai makeya makeya nu negeyau. Iyapana nima
supasupai kwaewagau ki ka e denai bagi bananapoto, ade
iyapana nima berokoi kwaewagau ki ka e denai berokoi
bananapoto.

4

1 Kawakawai ragidai, wi bigabigaguma wi nene upitagamu
ki mu denimaga eba wakitapumuri bo wadu-muri doko ko
mu bamamugu bagi supasupai mena kwaiwogoi. Wainapu-
muri; Wi wiga Kawaiga mete usi kunumau tondau.

Nu naigida mena idiwana ki yonai

2 Mamanuga God bameya maramara guriguriwogoi ade e
paraupiyoi. Yabu yabu idiwoi.

3 Wi nu nene mete guri-guriwogoi da Mamanuga God
nu wata negeni manako e Keriso pokaiya badidi kwaewa-
gana e ebo notapiyawa ki yonai bagi kawaya nu matara-
pamu iyapana tadeyomu kabukabuwa iwomu. Nau yona ki
suwegekeya ki pokere iyapana nau wadisinimpu diburasin-
impu,
4 ko Mamanuga God e nau winesinibu da nau e yonai ki
matarau suwagana ki nana, ki pokere wi karako nau nene
mete guriguriwogoi da nau e yonai ki mataraponi makeya
makeya supasupai mena dimasugoni.
5 Wi suma eba sumatagamu ragidai mu paunamugu idiwu
ki pokere mu bamamugu supasupai mena iwogoi kwaiwogoi.
Mu ubumoto Mamanuga God e yonai iwagamana watai mo
wi negeni ki ka wi mara ki eba paerepu-muri ko e yonai
iyapana ki tadeyoi kabukabuwa.
6 Wi maramara yona mibai supasupai mena inako
iwogoi ki ka iyapana wi yonaga ki wainapamana mena
wainapomono manako mu manu mosi wi manunimoto ki ka
wi ubumuri denai supasupai mena mu tademuri.

Parau siyarai

7 Nu Kaiwawonuga e upi nu mete ragiragi kawaya kwaige-
mei apunai, nu nuwanugu po apunai Taikikasi, ki e wi bam-
agau tonopakani da e ika baiyagisi ki ka e nau badidi maba
tondakani ki sisiyai kuduba wi nidini.
8 E wi bamagau tonopakani da nu yewe badidi maba up-
igemei ki yonai e wi kabuwaniyoto manako wi toginiyoto
kasiyara negeni.
9 Wi wiga iyapanaga apunu Onesimasi ki e nau apunu
Taikikasi mete ewapuru wi bamagau tonotamakani. Nu
nuwa-nugu po eyo mibai ka e Iyesu upi ragiragi kawaya deni
mena kwaewagau. Mu ika baitagisi ki ka mu tawana yau
rabineya badidi wenawagau ki sisiyai wi mete nidini.
10 Nau mete ewapuru diburaigibi idiwei apunai Aristakasi
ade apunu Banabasi e gurabai Maki mete kina ki mu wi
bamagau parautagamu. Apunu Maki wi bamagau baiyagisi
ki ka wi naigida mena e wiwirapumuri, ko yona ki wi ororeya
mena kataigubu kewo-wena.
11 Apunu Diyosuwa si daikere ka Diyastasi e mete kina
parau wi bamagau tonopiyau. Diyu ragidai karako Iyesu
sumapiyamu mu paunamugu ka apunu apeya eyaka ki mu
mena nau waita-siniyamu Mamanuga God e gari rabineya
idiwana ki upi nau mete kwaigemei. Mu kawaya daganani
nau waitasiniyamu ki pokere nau mu mamamamaga suwa-
gakani.

12 Wi iyapanaga mosi, Keriso Iyesu e upi kwaewagau
apunai Epapurasi, ki e mete kina wi parauniyau. E Ma-
manuga God bameya ragiragi kawaya wi nene maramara
kawareya kawareya guriguri-wagau da eba wi notaga munu
rasi mu notamaga maba idiwana ki nana ko wi notaga eyaka
mena ragiragi kawaya Mamanuga God e nuwaiya badidi
notapiyau ki mena wi kataigamana ade makeya makeya
kwaigamana ki nana.
13 Apunu Epapurasi e uburau wi nene ade natere
Raodikeya yo natere Iraporisi ragidai ki mu nene mete
kina inako ragiragi kawaya kwaewagau. Ko ki nau naubo
yabunere empuwani ki pokere wi kabuwaniyakani yau
kena.
14 Nu waretanuga iyapana muramura-tamiyau apunai
Ruki ade apunu Demasi mete kina mu wi mete parauniyamu.
15 Nu sumanuga eyaka mena ragidai natere Raodikeya
rabineya idiwu ade ridi Nimpa e tawaiya Mamanuga God
nene dibipiyamu ragidai kuduba mete kina ki wi nau parauni
yau mu tade-muri.
16 Wi nau okani yau iyabapumuri kewoyagisi ki ka wi
oka yau wadumuri kaiwagi nu sumanuga eyaka mena
ragidai tawana Raodikeya rabineya Mamanuga God nene
dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu mete iyabapumuri. Ade
nau okani mosi mu bamamugu tonopuwani ki wi mete iyaba-
pumuri.
17 Apunu Akipasi simuri, iwagi ke; ‘Nu Kaiwawonuga upi
negebu kwae-nugei ki kau midigi eba togayagisi paunau
kamadi ko kewopi.’
18 Nau Poru nau parauni yau nau naubo idanere oka-
pakani. Kaiwa kaiwa. Nau dibura rabineya tondakani ki
pokere nau eba notagogasinimuri. Nu paerenuga ki denai
bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu
deni mena nu wadinibu bagi. E karako wi waitaniyoto da
e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi
wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 TESARONIKA
Apunu Poru Tesaronika Ragidai mu okamaga yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Natere Tesaronika ka natere kawaya mosi tawana Makedoniya rabineya. Apunu Poru naiya mena Iyesu yonai ika dimawena manako iyapana Iyesu sumamupu. Ko Diyu ragidai dai ki nuwarorotagubu apunu Poru siwakekemupu ki pokere e tawana ki kamadubu kayawena umawa da natere Korini bauwena. E ika tondawa ka e waretai Simosi e bameya bauwena Iyesu sumapamawa ragidai natere Tesaronika rabineya badidi maba idiwa ki sisiyai e kabuwapupu. Apunu Poru yona ki wainapupu ki pokere e oka yau mu togitamana kasiyara tageyana ki nana okapupu.

Natere Tesaronika ragidai supasupai kawaya idiwa ki nene ka apunu Poru mu parautapu ade mu iya inako mena idiwana ki nana mu mete tadebu teyateyama. Mu Keriso badidi maba ade wirawagana bauwagana ki notababai wadamawa manui dai tagubu ki e mete wadubu supasupa oka yau pokaiya mu kabuwatapu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1*
Mu weremaga wagubu *1:2-3:13*
Naigida idiwana ki yonai *4:1-12*
Keriso ade bauwagana ki yonai *4:13-5:11*
Parau siyarai *5:12-28*

1 Nu sumanuga eyaka mena Mamnuga God nene dibipiyamu ragidai natere Tesaronika rabineya idiwu. Wi ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete ewapuru eyaka-menaigubu ragidai. Nau Poru yo Sairasi ade apunu Simosi mete kina karako wi paraunimei kawaya daganani wi ba-magau. Kaiwa kaiwa.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwae-wena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Natere Tesaronika ragidai mu iyamaga bagi

2 Nu maramara Mamanuga God bameya wi nene gurigurigemei ade wi kuduba nene e paraupemei.

3 Ena, Mamanuga God e kataiya da wi badidi maba idiwu ki nu maramara notapemei idiwei. Wi eba suma mena

sumaiwagamu ko wi sumaga ki pokaiya ka wi e wagubu ki
makeya makeya mete upiwagamu. Nota kwarikwarisi ki
notai pokaiya ka wi e nene muya nunumu, ade nu Kaiwawo-
nuga Iyesu Keriso e nawanai idiwu ki nene ka wi giruru maba
kobaiya teteiwagamu ragiragi kawaya ubumu.

4 Nu katainugu da Mamanuga God e nuwaiya po wiyo ki
pokere e winenibu e eya nene nakanibu.
5-6 Wi kataigau da nu yabiri Mamanuga God e yonai bagi
kawaya wadimipi wi bamagau ika baigibi makeya ki ka nu e
kasiyarai mete wadimipi ika baigibi. Nu Mama-nuga God e
Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya iwegemeya ki
ka e yonai ki wi geyanibu da wi e yonai mibai ki deni mena
mibimupu. Nu Kaiwawo-nuga naiya badidi kwaewagawa
umawa ki maba nu wi bamagau inako mete kwaigemeya
iweya manako wi nu eminimawa ki ka wi mete kawareya
inako kwaigamawa. Wi Mamanuga God e yonai sumamupu
ki pokere iyapana dai mete bautagubu wi girinimawa pa-
sunimawa. Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi
mamama mete negebu ki pokere wi notaga eba kauwena ko
wi mibi mamamai idiwa.
7 Wi badidi maba idiwa ki ka suma sumatagamu ragidai
kuduba tawana Makedoniya yo tawana Akaiya rabineya
wi eminimpu ki pokere mu mete kina karako inako kwae-
tagamu.
8 Wi pokagere ka Kaiwawonuga e yonai karako tawana
Makedoniya yo tawana Akaiya rabineya kawayawagau ya-
rau. Wi e sumapiyamu ki sisiyai tawana tawana bauwena
kayawena ki pokere nu yona mo eba iwagamu mibai ka
wi sumaga ki sisiyai ka iyapana kuduba ororeya mena
wainamupu kewowena.
9 Nu naiya wi bamagau baigibi makeya wi nu diriwanuga
badidi kwaigubu ki sisiyai mu mete wainamupu. Ade wi dais-
usu yo momorapa ade dai mete kina bamamugu buburiga-
mawa ki wi deni mena kamaditampu manako wi notaga
wirawena maramara tondau apunai mibai Mamanuga God
ki e mena suma-mupu, ki sisiyai ka iyapana kuduba mete
wainamupu kewowena da karako tagamu.
10 Mu kuduba kataitagubu da wi karako Mamanuga God
e Gubagai kunuma were ade kaworoto ki e mena nawanai
idiwu. E naiya mena powena ko Mamanuga God wagubu
umuneya ka e ade iyawena kipu ubupu. Nu iyapana kuduba
paeremipi ki pokere Mamanuga God e nuwai nu bamanugu
pupu-wagawa. Bita ki nu nubo wadamana ko Iyesu bauwena
nu yawatanuga mebu da nu karako e pokaiya Mamanuga
God e nuwa pupui ki baibigamipi.

2

Apunu Poru natere Tesaronika rabineya upiwagawa

1 Kowaniyoma, wi kataigau da nu naiya wi bamagau baigibi ki ka nu eba asusu baigibi ko ki mibai mete kina.
2 Wi kataigau da iyapana natere Piripai rabineya nu girinimpu waegeyageyama-nimpu manako nu kebomipi wi bamagau baigibi ki ka iyapana dai ika mete kina nu bodanimana kwaetagubu. Nu ewanugere eba wiraigibi ko Mamanuga God e eya kasiyarai negebu ki pokaiya ka nu ubumpi e yonai bagi kawaya ki wi kabuwanimpi.
3 Nu ubumei iyapana suma sumatagamana ki nana dimaigemei ki ka eba nu nubo nuwa-nugu bera were waratamana da mu yawata kwaiya kayatagamana ki nana iwegemei. Pa mena.
4 Ki ka Mamanuga God e nu eminibu da nu ka baganai ki pokere e nu winenibu manako upi yau negebu da nu e yonai bagi kawaya iyapana tademana ki nana. Nu ka eba iyapana nu werenuga tagamana ki wainapemei ko nu nuwanuga notanuga empiyau apunai Mamanuga God e rabinai mamamawagana ki nana ka nu e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena makeya makeya iwegemei.
5 Wi kataigau da nu naiya wi bamagau baigibi ki ka nu eba wi gwedegwedega mo taisi teyateyamaigamana ki notai notamipi were baigibi manako dayaya yonai pokaiya wi rabinaga kupemeya. Pa mena. Mamanuga God e kataiya da nau yona mibai suwagakani.
6 Nu eba wi bo iyapana dai ki nu sinuga tepapamana ki nana baigibi.
7 Nu ka Keriso e tononibu ragidai ki pokere nu bani bo gwedegwede nene wi genenimpena ki ka eba gwedei mete kina. Ko nu inako eba kwaigibi. Ridi mosi e munui wawayai naigida mena kwayubapiyau ki maba ka nu wi naigida mena inako kwayubanimana ki nana baigibi.
8 Nu wi nene ebotau notapemei ki pokere Mamanuga God e yonai bagi kawaya nu bamanugu bauwena ki ka nu nuwanugu yona ki wi mete kabuwa-nimana ki nana wainamipi. Ko eba ki mena; Nu wi nota kwarikwarisinimei ki pokere nu nubo iyanuga wi bagiga nene tampena da wi ki pokaiya iya bagi wadumpena ki mete baganai.
9 Kowa-niyoma, nu wi bamagau badidi kwaigemeya ki wi kuduba yabugere nu eminimpu kewowena. Nu Mamanuga God e yonai wi kabuwanimeya ki ka nu aiyata mo eba idiweya. Nu eba nuwa-nugu wi nu nene muya nunumana ki nana ki pokere kemora nawaru ka nu nubo idanuga kasiyarawagawa pokaiya kupemeya idiweya.

10 Wi suma sumaiwagamu ragidai wi bamagau ki nu
berokoi mo eba kwaigibi ade gwede mo eba paeremipi. Nu
wi bamagau bagi supasupai mena idiweya ki wi kuduba
yabugere nu eminimpu kewowena. Mamanuga God e mete
kataiya.
11 Wi kataigau da apunu mosi e munuiyoma naigida mena
tadeyau kabukabuwa ade wade supasupatamiyau ki maba
ka nu wi eyaka eyaka inako mete nidimeya kabukabuwa ade
wade supasupanimeya.
12 Nu wi toginimeya kasiyara negemeya ade wi rabinaga
minimeya kwarisi nuwanusuru mete negemeya. Nu wi
nidimeya teyateyama, iwegemeya ke; ‘Mamanuga God e wi
winenibu da wi e eya gari rabineya kaiwana e tanai kasiyarai
pokaiya idiwana ki nana wagubu ki pokere e nuwaiya wi
bagi supasupai mena idiwana wainapiyau ki wi inako mena
idiwoi.’
13 Nu naiya Mamanuga God e yonai wi nidimeya kabuk-
abuwa ki ka wi e yonai ki deni mena sumamupu ki pokere
nu maramara Mamanuga God bameya wi nene paruigemei.
Yona ki ka eba iyapana kaina nu yonanuga ko ki ka Ma-
manuga God e eya yonai. Wi yona ki sumapiyamu ki pokere
yona ki wi rabinagau tawayagisi manako Mama-nuga God wi
nuwaga notaga rabineya upiyogono tondono.
14 Kowaniyoma, nau yona yau mete nidiyani wainapu-
muri; Nu sumanuga eyaka mena Mama-nuga God nene
dibipiyamu ragidai tawana Diyudiya rabineya idiwu mu
naiya nuwaboya badidi bananamupu ki nuwaboyai ka
karako wi mete inako bananapiyamu yau kena. Mu mete
kina ka Keriso Iyesu e iyapanaiyoma ki pokere Diyu ragidai
dai ubumpu mu giritampu pasutampu. Ki kwaitana ka wi
tawanaga eyaka mena ragidai dai karako ubumu wi mete
inako giriniyamu pasuniyamu.
15 Diyu ragidai ki mu ka nu Kaiwawonuga Iyesu wad-
umupu minimupu poyo. Takari kawaya ka mu ubumpu
Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
inako mete namutampu ade mu nu mete siwakekenimpu.
Mu ka iyapana kuduba nu iyaranuguma. Mamanuga God e
mu bamamugu eba mamamawena.
16 Nu baigibi Mamanuga God iya negeyana yonai iyapana
kwaiyanai ragidai wi nidimana ki nana ki ka Diyu ragidai
ki bautagubu nu yawatanuga bodaboda-pamawa. Mu inako
kwaetagamawa ki mu muga bigimaga wadamawa kawaya
da kewowena yau kena ki pokere karako ka Mamanuga God
e nuwa pupui mu bamamugu wana bauwena.

Apunu Poru e Tesaronika ragidai ade emitamana ki nana

wainapupu

17 Kowaniyoma, nu suwawi garigari maba wi kamadinimpi
kaigibi. Mara eba rowarowa eweya ka nu nuwanugu poyo
ade wiraigamana wi eminimana ki nana wainamipi ko nu
yawatanuga ragiragi-wena. Nu kamadinimpi kaigibi ko nu
notanuga ka maramara wi bamagau ika tondau.
18 Nu ade wiraigamana wi bamagau baigamana
wainamipi. Ena, nau Poru yona mibai suwagakani; Nau
maramara ika kaniyana ki nana kwae-sugekeya ko Berokoi
Apunai Seitani nau yawatani ki e bodabodapiyawa.
19 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade wira-yagisi baiyagisi
manako nu e yabareya ubumamu makeya ki ka e gwede
pokaiya nu puyo negeni? Nu puyo wadamana nawanai
idiwei ki nu gwede pokaiya yadamu? Ade nu mara ki
makeya gwede pokaiya mamamaigamu? Nau suwagani
wainapumuri; Nu wi mena pokagere mamama ki banana-
pamu.
20 Ena, wi pokagere ka nu mibi mamamai e yabareya
yabarayabara ubumamu.

3

1-3 Nu nuwanugu wi ade eminimana ki nana wainapemeya
nu rabina-nuga wadawa maramara bagi ububura-igemeya.
Wi badidi maba idiwa ki sisiyai nu kataigamana ki nana
ka nu wareta-nuga Simosi wi bamagau tonomipi ko nau yo
Sairasi notamipi da nu mena natere Ateni rabineya idiwana
ki nana. Apunu Simosi e ka nu mete ewapuru Mamanuga
God e upi kwaigemei ade Keriso e yonai bagi kawaya mete
ewapuru dimaigemei ki apunai. Iyapana bautagubu wi
girinimawa pasunimawa ko wi sumaga eba kekerawagana ki
nana ka nu e tonomipi da e wi togi-niyana kasiyara negeyana
manako wi sumaga ragiragiwagana ki nana. Wi kataigau
da Mamanuga God nu yo wi ewapuru winenibu da nu bita
makari ade nuwaboya inako mete banana-pamana ki nana.

4 Ena, nu naiya wi mete ewapuru idiweya ki makeya ka nu
kawareya kawareya wi nidimeya teyateyama, iwegemeya
ke; ‘Wi Keriso sumapiyoi ki ka iyapana mete baitagisi wi
girinimoto pasunimoto.’ Nu yona ki iwegemeya ki mibai
karako wi bamagau wana bauwena ki kena.

5 Nau wi nene ebotau wainapekeya, kemora nawaru oro
naigida eba ukwerekeya ko bagi ububurasugekeya mibai ka
nau notani wagawa ke; ‘Mu sumamaga kamadumpu bo?
Kerapu wadewade apunai Seitani bauwena mu kerapumugu
wadubu manako nu upinuga mu bamamugu kwaigemeya
ki kuduba e giripupu bo pa mena?’ Nau inako notapekeya

tagani kandawa ki pokere nau apunu Simosi wi bamagau tonopuwani.

6 Apunu Simosi wi bamagau umawa ki e karako ade wirawena nu bamanugu bauwena manako wi Iyesu ragiragi kawaya sumapiyamu ade wiga deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwagamu idiwu ki sisiyai bagi kawaya e nu nidibu. E mete nidibu da nu wi nene badidi kwaigemeya ki wi eba notagogamupu ko nu wi eminimana wainapemei ki maba wi nu mete inako eminimana wainapiyamu.

7 Kowaniyoma, nu yewe maramara bita makari yo nuwaboya kawaya daganani bananapemei ko wi sumaga ragiragi kawaya ki sisiyai nu wainamipi ki pokere karako ka nuwa-nusuru nu bamanugu bauwena. Nu kasiyara mete wainapemei.

8 Naiya ka nu wi kaupuwaga wainamipi ko wi karako nu Kaiwawonuga e naureya ragiragi kawaya ubumu ki sisiyai nu wainamipi ki pokere karako ka nu taganuga roronawena iya bagi kawaya idiwei.

9 Karako ka nu Mamanuga God wi nene paraupemei. E yabuiya ka nu wi pokagere mamama kawaya daganani wainapemei. Mibai, ki denai nu badidi maba e paraupamu?

10 Nu wi ade eminimana ki nana wainapemei ki pokere kemora nawaru ka nu nuwanuga notanuga eyaka mena Mamanuga God bameya gurigurigemei da nu yo wi empepeigamana ki yawatai e yadini supasupa. Wi Keriso bagi kawaya sumapiyamu ko nu nuwanugu po yona dai kawareya wi ade kabuwanimana ki nana da wi sumaga ragiragiyagisi.

11 Kowaniyoma, nu nuwanugu ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu mete kina karako nu yawatanuga yadini supasupa da nu wi bamagau ika ade baigamu.

12 Nu wi nota kwari-kwarisinimei ki maba ka nu Kaiwawonuga Iyesu wi notaga wirapoto da nota kwarikwarisi ki notai wi rabinagau posiyagisi siwagapoto manako ki pokaiya ka wi wiga deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi ade iyapana kuduba inako mete nota kwarikwarisitamiyoi idiwoi.

13 Wi inako idiwoi ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu wi toginiyoto kasiyara negeni manako aita ewa e eya iyapanaiyoma popotagubu ragidai ki mete waratamini baiyagisi makeya ki ka wi bagi supasupai ade wi paerega pa mena Mamanuga God e yabareya e eya nene ubumuri.

4

Nu badidi maba idiwomu da Mamanuga God nu mamamanuga yagisi?

1 Kowaniyoma, nu oka yau kewopamana kwaigemei ko
iyapana Mamanuga God e yabuiya badidi maba idiwana da
e nu mamamanuga wagana ki yonai ka nu karako kawareya
wi ade nidimei yau kena. Nu katainugu da nu naiya badidi ni-
dimipi teyateyama ki wi makeya makeya inako kwaiwagamu
idiwu ko nu karako nu Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya
ragiragi kawaya kawareya wi ade nidimei da wi mara-mara
inako mena kwaiwogoi yamoi.
2 Wi badidi maba idiwana ki kabuwai ka nu Kaiwawonuga
Iyesu kasiyara negebu ki pokaiya nu wi nidimeya tey-
ateyama. E kabuwai ki kuduba ka wi kataigubu kewowena.
3 Mamanuga God e nuwaiya ka wi e yabuiya bagi supasupai
mena e nene idiwana ki nana. Ki pokere ridi yo apunu, wi
taku maba igida yauda asusu eba kwaiwogoi iwoi ade didiwa
mete eba ukwopoi.
4 Wi apunu eyaka eyaka ridi tauwamana wainapiyamu ki
ka wi Mamanuga God e yabuiya ade iyapana kuduba mu
yabumugu mete kina waina nobomo wi iyaga bagi supasupai
mena idiwoi.
5 Iyapana kwaiyanai Mamanuga God eba kataimugu
ragidai taku maba iwana ki poisiyasiyai wainapiyamu
notamaga ki deneya tainitamiyau ki mu maba wi inako
eba kwaiwogoi.
6 Ki pokere, yau nene ka nau yona yau ade suwagani
wainapumuri; Kau waretagi eba giripiyowa ade e eba rauru
kawa-kawarapiyowa. Nu naiya mena ragiragi kawaya wi
nidimeya ki nu karako kawareya wi ade nidimei yau kena;
Iyapana nima inako kwaeyogono ki ka Mamanuga God aita
ewa bita kawaya mosi e kweyoto.
7 Mamanuga God nu winenibu da nu midimama berai
inako eba kwaigamana ki nana ko e nuwaiya ka nu e yabuiya
iya bagi supasupai e nene mena idiwana ki nana wagubu.
8 Ki pokere iyapana nima yona yau kwenupiyau ki ka e
eba nu yonanuga kwenupiyau ko Mamanuga God e eya Keyai
Tanai Bagi Kawaya puyo negebu ki e yonai e kwenupiyau.
9 Wi suma sumaiwagamu ragidai deni deni nota kwarik-
warisi kasiwara-igamana ki yonai nu oka pokaiya mo wi eba
kabuwaniyamu mibai ka Mama-nuga God e ebo mena nota
kwarikwarisi ki notai wi kabuwanibu kewowena.
10 Nu sumanuga eyaka mena ragidai kuduba tawana
Makedoniya rabineya idiwu ki mu bamamugu ka wi mara-
mara bagi kawaya inako kwaiwagamu nota kwarikwarisita-
miyamu idiwu. Ki pokere kowaniyoma; Nu karako yona yau
mena wi nidimei; Wi bagi kawaya kwaiwagamu ki wi eba
kamadumuri ko kawareya kawareya inako mena kwaiwogoi
yamoi.

11 Nu naiya mena wi nidimipi, iwagibi ke; ‘Kau nima rabi-
nagi tatatawai ki kau kwarisinuwagi rabinagi pakarayagisi.
Kau nima kowagiyoma mu yonamaga nuparanugei nuwegei
ki kau nupara kamadi. Ade kau nima imagei tondei ki kau
kaubo idagi kasiyarayogono pokaiya kupowa tondowa.’
12 Wi inako kwaiwogoi ki ka wi baniga digumau uburono
manako iyapana suma eba sumatagamu ragidai wi emini-
mono wiwiranimono ade wi werega mete togomono.

Nu Kaiwawonuga Iyesu ade wirawagana bauwagana ki yonai

13-14 Kowaniyoma, nu karako iyapana popotagubu ragidai
mu yona-maga wi nidimana wainapemei. Iyapana iya
wadamana nawanai eba idiwu ragidai ki mu ka nuwaboya
rabineya idiwu mibai ka mu kowa-muguma popotagisi ki
ka mu deni mena kayatagisi ko ewa mo eba emitamini.
Ko nu Iyesu sumapemei ragidai nu nuwaboya inako eba
wainapomu mibai ka nu katainugu da Iyesu powena ade
iyawena kipu ubupu ki pokere iyapana gwedewau e sumapa-
mawa da popo-tagubu ki ka Mamanuga God mu waratamini
da mu aita ewa Iyesu mete wiratagisi baitagisi.
15 Nu Kaiwawonuga badidi wagubu ki nu karako makeya
makeya wi nidimei yau kena; Nu Kaiwawonuga ade wira-
yagisi baiyagisi makeya ki ka iyapana popotagubu ragidai
yabiri iyatagisi kimoto ubumoto ko nu iyaiya idiwei ragidai
ki nu ka mu ewamugu yamamu.
16 Mara ki makeya ka Mamanuga God e bawiwi yagisi ade
aneya kawaimaga e bonanai ragiragi kawaya wena siyonoto
ki nu mete wainapamu manako nu Kaiwawonuga kunuma
kamadini kaworoto. Ki makeya ka iyapana gwedewau Keriso
e naureya idiwa da popotagubu ragidai ki mu yabiri iyatagisi
kimoto ubumoto.
17 Ki eweya ka Mama-nuga God uburoto nu iyaiya
idiwei Keriso sumapemei ragidai kwananiyoto teniyoto
popotagubu ragidai ki mete ewapuru yamamu manako nu
Kaiwawonuga oroguma kawareya iyarau bananapamu.
Bananapamu manako nu e mete mara-mara idiwomu
kaiwomu.
18 Ki pokere yona yau pokaiya ka wi wibo wibo deni deni
togi kasiwaraiwogoi idiwoi.

5

*Nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi e nawanai idi-
womu*

1 Kowaniyoma, nau wi nidiyani wainapumuri; Mara
ki bauwagana sisiyai nidibuwani ki gwede mara bo

gwede madega baiyagisi ki nau oka pokaiya mo wi eba
kabuwaniyani.
2 Wi kataigubu wetawetara da nu Kaiwawo-nuga baiyagisi
ki ka e kuwa apunai kemorau bauwagau ki maba e inako
baiyagisi.
3 Iyapana tagisi ke; 'Nu karako bagi kawaya idiwei. Gwede
berokoi mosi nu bamanugu eba wenayagisi.' Mu inako to-
gomono idiwono ki makeya ka ridi munu wenapana makarai
garugaru mena e bameya bauwagau ki maba ka Mamanuga
God bita kawaya daganani garugaru mena tonopoto mu
bama-mugu baiyagisi nainitamini, ko mu bita ki baibigapa-
mana yawatai mo pa mena.

4 Kowaniyoma, wi ka eba sisipu rabineya idiwu da nu
Kaiwawonuga kuwa apunai maba baiyagisi wi naininiyoto.
Pa mena.
5 Wi kuduba ka tanai ragidai karako taneya mena idiwu.
Nu ka eba sisipu ragidai da nu sisipu idiwomu.
6 Ki pokere iyapana oro wadamu ragidai ki mu maba nu
eba ukwopomu ko nu yabu yabu idiwomu ade nota naigida
mena yodomu were kwaigomu.
7 Oro wadamu ragidai mu ka kemorau ukwapamu. Ade
awana suwakarai kubamu yabaramaga babawagau ragidai
ki mu mete kemorau awana kubamu iwu.
8 Ko nu ka nawarau ki ragidai ki pokere nu notanuga
inako eba babayogono ko nu nota naigida yodomu were
kwaigomu. Piyara ragidai mu nodamaga tatamai ragiragi
kawaya umamu ki maba ka nu ubumamu suma ade nota
kwarikwarisi ki notai tepamu nu nodanuga tatamai uma-
mamu. Ade piyara ragidai mu debamaga tatamai ragiragi
kawaya umamu ki maba ka nu mete kina ubumamu Ma-
manuga God iya waunai negeyana yonai wagubu nawanai
idiwei ki notai mena yadamu nu debanuga tatamai uma-
mamu.
9 Mamanuga God nu winenibu da nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso pokaiya iya waunai wadamana ki nana ko e eba
winenibu da nu e nuwa-pupui ki bananapamana ki nana. Pa
mena.
10 E nuwaiya ka nu e mete idiwana ki pokere e Keriso tonop-
upu nu nene powena. Ko nu iyaiya idiwomu bo popoigamu
were e baiyagisi ki ka eba gwedei mete kina mibai ka nu
katainugu da nu e mete dibipamu manako ewapuru eyaka
mena e mete idiwomu.
11 Ki pokere kowaniyoma; Wi karako badidi kwaiwagamu
ki mena wi kawareya kawareya inako mena kwaiwogoi deni
deni togi kasiwaraiwogoi ade kwayuba kasiwaraiwogoi idi-
woi.

Naigida mena idiwana ki yonai siyarai

12 Kowaniyoma, wi yona yau mete naigida mena wainapumuri; Wi yabiyabiriguma paunagau ragiragi kawaya upitagamu ki denai mu naigida mena wiwiratamiyoi idiwoi. Nu Kaiwawonuga mu winetapu da mu yawata bagi wi kabuwanimana ki nana.

13 Mu wi nene upitagamu ki pokere naigida mena wiwiratamiyoi ade nota kwarikwarisitamiyoi. Ade naigida mena nuwabagi rabineya ewapuru eyaka mena idiwoi.

14 Kowaniyoma, nau yona yau mete nidiyani teyateyama wainapumuri; Midi togatoga ragidai ki wi tademuri da mu upitogomono. Pore wainapiyamu ragidai ki wi kasiyara tagemuri. Daiyororo ragidai ki wi waitatamuri. Ade iyapana eba diriwatamiyoi ko kwarisiwagi mu kuduba bamamugu naigida mena kwaiwogoi.

15 Iyapana wi girinimono pasunimono ki ka wi denai eba kwaiwagi ko maramara iyapana kuduba bamamugu bagi mena kwaiwogoi.

16 Ade yona yau mete wainapumuri; Wi maramara mibi mamamai idiwoi,

17 ade maramara Mamanuga God bameya guriguriwogoi.

18 Mara bagi bo berokoi wi bamagau baiyagisi ki ka eba gwedei mete kina ko wi maramara Mamanuga God mena paraupiyoi. Wi ka Keriso Iyesu e naureya idiwu ragidai ki pokere Mamanuga God e nuwaiya ka wi inako mena kwaiwagamana ki nana.

19 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi rabinagau minibu siwa ki tanai wi eba popumuri.

20-21 Iyapana mosi uburoto yagisi da e Mamanuga God e bonanai wainapupu ki ka wi e yonai ki garugaru eba tagararapumuri ade garugaru eba mibipumuri. Wi rabinaga pakarayagisi yona ki naigida mena wainapumuri popo da bagi ki ka wi yona ki diriwai kwaiwagi,

22 ko berokoi ki ka wi yona ki diriwai eba kwaiwagi ko tagararapumuri.

Parau siyarai.

23 Nuwabagi negeyau apunai Mama-nuga God e karako kasiyara negeni ade kawareya kawareya wi rabinaga wirapono da wi e yabuiya bagi supasupai mena e nene idiwoi. Nau nuwaneya e uburono wi kwayubaniyono da gwede berokoi mosi wi keyaiga yo wi nuwaga notaga yo wi midiga kwakwarepuga mete kina ki eba giripoto. Nau nuwaneya ka wi paere mo eba kwaiwagi ko bagi supasupai mena idiwoi yamoi da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade wira-yagisi baiyagisi makeya.

24 Mamanuga God e wi winenibu ki pokere e eba kamadiniyoto ko e naiya badidi gwaiyabawena ki e makeya mena wi bamagau kwaeyagisi.
25 Kowaniyoma, wi Mamanuga God bameya nu nene mete guriguriwogoi.
26 Wi yowaguma tataguma badidi maba parautamiyamu ki maba wi sumaga eyaka mena ragidai kuduba mu mete inako deni deni parau kasiwara-iwogoi idiwoi.
27 Nu Kaiwawonuga kasiyara tegebu ki pokaiya ka nau karako wi nidiyakani yau kena; Oka yau nu kowanuguma kuduba mu paunamugu iyabapumuri da mu wainapomoto.
28 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 TESARONIKA
Apunu Poru Tesaronika ragidai mu okamaga ewa tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Iyesu sumapamawa ragidai natere Tesaronika rabineya mu paunamugu ka iyapana dai tagubu da Keriso ororeya mena wirawena bauwena. Notababa yonai ki kawayawena kayawena ki pokere apunu Poru mu wade supasupatamana ki nana oka yau okapupu. Keriso ade wirawagana bauwagana marai ki tondau ko yabiri ka iyapana ropani kawaya Mamanuga God tagararapomoto e yonai tapu ki raurupomoto manako bera apunai mosi si ka Gora Raurupiyau Apunai ki mete matarayagisi.

Oka yau rabineya ka apunu Poru Iyesu sumapamawa ragidai mu sumamaga ragiragiwagana ki nana ki yonai wagubu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Apunu Poru mu mamamamaga wagubu *1:3-12*
Keriso ade bauwagana ki kabuwai *2:1-17*
Supasupai mena idiwana ki yonai *3:1-15*
Parau siyarai *3:16-18*

1 Nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Tesaronika rabineya idiwu. Wi ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mu nene ki pokere nau Poru yo Sairasi yo Simosi mete kina karako oka yau wi nene tonopemei. Kaiwa kaiwa.

2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako waitanimoto da mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Parau ade guriguri

3 Kowaniyoma, nu Mamanuga God bameya wi nene maramara paraupomu ki ka supasupai kawaya. Nu inako eba kwaigomu ki ka nu paerepemei mibai ka wi sumaga kawayawagau yarau ade deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-igamana ki notai wi paunagau mete kawayawagau yarau.

4 Wi suma mena sumaiwagamu ki pokere wi bita makari yo nuwaboya mete bananapiyamu. Ko Keriso e upi ki wi eba kamadumpu ko wi giruru maba kobaiya teteigubu ragiragi

kawaya ubumu ki pokere nu sumanuga eyaka mena Ma-
manuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu
mu bamamugu iwei ki ka nu mibi mamamai wi sisiyaga mu
mete tademei.
5 Mamanuga God e bagi supasupai mena kwaewena mibai
ka wi bita yo makari bananamupu ki ka wi ewagere eba ni-
taisinigubu ko wi giruru maba kobaiya teteigubu ki pokere e
wi eminiyoto yagisi da wi ka baganai manako e gari rabineya
ki wi kaiwuri e kasiyarai pokaiya idiwoi.
6 Mamanuga God e supasupai mena kwaeyagisi ki pokere
iyapana gwedewau karako bita wi negeyamu ki ka e aita ewa
uburoto denai bita kawaya mu tageni.
7 Nu Kaiwawonuga Iyesu ade e aneyaiyoma kasikasiyarai
ki mete kunuma were mata nonarai yadini kawomoto ki
makeya ka nu yo wi ewapuru bita karako bananapemei ki e
yadini tekateka.
8 Mara ki makeya ka iyapana gwedewau nu Kaiwawonuga
Iyesu e yonai bagi kawaya eba sumamupu ade Mamanuga
God e eya mete eba katai-mupu ragidai ki ka e denai bita
kawaya mu tageni.
9 Bita ki eba kewoyagisi ko mu maramara makaritogomono
yamono ade Mamanuga God uburoto deni mena mu pu-
rutamini mubo mena nakatamini da nu Kaiwawonuga e
kasiyarai ki tanai rabineya mu eba idiwono.
10 Mara ki makeya, nu Kaiwawonuga ade wirayagisi
baiyagisi makeya ki ka e eya iyapanaiyoma kuduba ewa-
puru mena dibipomoto manako e si esida tepapomono
tarataragapomono. Nu e yonai wi nidimipi ki wi deni mena
sumamupu ki pokere nu yo wi ewapuru mu mete dibipamu
manako nu Kaiwawo-nuga inako mamamapomu.
11 Ki pokere nu maramara Mamanuga God bameya wi
nene gurigurigemei da wi iya badidi maba idiwana wagubu
winenibu ki wi makeya makeya inako mena idiwoi manako
e wi eminiyoto yagisi da wi ka baganai. Nu ade gurig-
urigemei da e kasiyara negeni manako wi iya bagi supasu-
pai badidi maba idiwana waina-piyamu ki wi inako idiwoi
ade wi sumaga pokaiya upi badidi maba kwaiwagamana
wainapiyamu ki wi mete makeya makeya kwaiwogoi yamoi
da kewoyagisi.
12 Wi inako idiwoi ki ka Mamanuga God ade nu Kaiwa-
wonuga Iyesu Keriso mete kina puyo deni mena negemupu ki
pokaiya ka nu Kaiwawo-nuga Iyesu e si wi pokagere kawaya-
yagisi ade e pokaiya ka wi siga mete kawayayagisi.

2

Gora Raurupiyau Apunai

1 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade
wirayagisi baiyagisi nu kwananiyana da nu e mete ewapuru
idiwana ki sisiyai nau karako wi nidiyani naigida mena
wainapumuri;
2 Iyapana dai tagamu da nu Kaiwawo-nuga e ororeya mena
wirawena bau-wena. Mu inako tagamu ko yona ki ka bera ki
pokere wi eba tatawaiwogoi ade wi notaga eba koyogono no-
tababa wadoi. Yona tagamu ki kerarai ka nu eba katainugu.
Kataina, nu Mamanuga God e bonanai wainamipi iwagibi bo
yona mo dimaigibi ki iyapana waina-mupu paere bo nu oka
okamipi ki mu mubo wadumupu wira yona ki tagamu bo?
3 Nau eba kataineya, ko wi yabu yabu idiwoi da iyapana
mosi eba baiyagisi wi beraniyoto wi kerapugau inako yadini.
Nu Kaiwawonuga ade wirawagana bauwagana marai ki ton-
dau ko naiya ka iyapana ropani kawaya Mamanuga God
tagarara-pomoto ade e yonai tapu ki rauru-pomoto manako
gora raurupiyau bita wadana deneya kayawagau apunai ki e
eya mete matarayagisi.
4 Gora Rauru-piyau Apunai ki e uburoto gwedegwede
kuduba iyapana sumapiyamu simaga tepapiyamu ki mu
simaga kuduba kaupoto manako e eya si esida tepapoto.
Mamanuga God e Tawai rabineya ka e mete kaniyoto manako
ika tondono, yogono ke; ‘Wi Mamaga God mibai ka nau yau
kena.’
5 Nau wi mete idiweya makeya ka nau yona yau kuduba wi
nidibuwani kewowena, ko wi bani notaga goga-wena bo?
6 Wi kataigau da gwede mosi karako Gora Raurupiyau
Apunai e yawatai bodapiyau, ko e marai baiyagisi ki ka e eya
matarayagisi.
7 Gora Rauru-piyau Apunai ki e eya eba bauwagana kena
ko e notai mena karako weki gwaiya kawayawagau yarau. Ko
gwede mosi e yawatai bodapiyau ki paere-yogono makeya,
8 ki ka Gora Raurupiyau Apunai ki e eya matarayagisi. E
matara-yagisi makeya ka nu Kaiwawonuga Iyesu kunuma
were kaworoto manako uburoto e umunui aurai pokaiya
Gora Raurupiyau Apunai ki puwapoto poyo ade e sinini tanai
bagi kawaya ki kasiyarai pokaiya e deni mena giripoto da
gogayagisi.

9 Ko naiya ka Berokoi Apunai Seitani uburoto e eya kasi-
yarai kuduba Gora Raurupiyau Apunai ki kweyoto manako
kasiyara ki pokaiya ka e uburono matakira ebo ebo kwaeyo-
gono, ko e notakoko matakirai kwaewagau ki kuduba ka
mibai pa mena.

10 Iyapana gwedewau yona mibai eba nota kwari-
kwarisimupu ragidai ki mu kerapumugu e yadini
beraberatamini da mu e mena sumapomono, ko aita ewa
ka mu deni mena gogatagisi. Mu iya wadamana yonai mibai
ki diriwai kwaetagumpena ki ka mu iyatagumpena ko mu
iya wadamana yonai ki eba wainapamana wainamupu ki
pokere mu denai berokoi inako bananapomoto.
11 Mu yona mibai kwenumupu ki pokere Mamanuga
God mu notamaga wirapupu da mu yona bera ki mena
sumapiyamu.
12 Iyapana gwedewau yona mibai eba sumapomoto ko mu
mubo beramaga berokoi ki mena mamamai kwaetogomono
ki ka Mamanuga God mu beramaga berokoi ki empoto
matarapoto manako denai bita tageni.

Ragiragi kawaya ubumana ki yonai

13 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga e wi nota kwarik-
warisiniyau ki pokere nu Mamanuga God bameya wi nene
maramara paraupomu ki ka supasupai kawaya. E kerareya
wi winenibu da wi yona mibai sumapamana manako e eya
Keyai wi rabinagau upiwagana wi notaga wirapana da wi e
nene bagi supasupai mena idiwana manako ki pokaiya ka wi
iya waunai wadamana ki nana.
14 Nu Mamanuga God e yonai bagi kawaya wi nidimipi
ki pokaiya ka e wi winenibu da wi nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso mete ewapuru e taneya idiwana ki nana.
15 Ki pokere kowani-yoma, wi nuwaga notaga eyaka mena
ragiragi kawaya ubumoi manako nu yonanuga oka were
okamipi bo nu umununugere iwagibi ki mena wi wadumuri
doko idiwoi.
16-17 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko Ma-
manuga God nu nota kwarikwarisinibu ki pokaiya ka e bita
ki rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E puyo nu nene
winepupu tapu ki nu notapamana ade nawanai idiwana
ki notai e nu kabuwanibu ade nu maramara yabarayabara
ubumana ki nana ki kasiyarai e nu mete negebu toginiyau
tondau. Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade Mamanuga God
mete kina karako wi waitanimoto wi nuwaga notaga yadini
papara kasiyara negeni da wi ragiragi kawaya ubumoi yona
bagi mena iwogoi ade bera supasupai mena kwaiwogoi.

3

Mu apunu Poru nene guriguritagamana ki nana

1 Kowaniyoma, nau yona siyarai yau mete suwagani
wainapumuri; Nu naiya wi bamagau baigibi nu Kaiwawo-
nuga e yonai wi kabuwanimpi manako wi e yonai ki diriwai

kwaigubu garugaru mena sumamupu ki maba karako Ma-
manuga God bameya nu nene guriguriwagi da nu e yonai
iwogomu ki ka iyapana wi maba e yonai ki diriwai kwae-
togomono manako e yonai ki garugaru mena kawayayagisi
kaya-yagisi.
2 Wi kataigau da iyapana dai nu badidi dimaigemei ki yonai
mu eba sumapiyamu ki pokere guriguriwagi da Mamanuga
God iyapana beramaga berokoi ki mu yawatamaga bodapoto
da mu eba baitagisi nu girinimoto.
3 Nu Kaiwawonuga badidi wagubu ki e makeya makeya
kwaeyagisi. E wi eba kamadiniyoto ko e kasiyara negeni
manako uburoto Berokoi Apunai e yawatai bodapoto da e
eba baiyagisi wi giriniyoto.
4 Nu Kaiwawonuga pokaiya ka nu wi nene pore eba
wainapemei. Nu katainugu da nu badidi nidimipi ki wi
makeya makeya kwaiwagamu ade nu mete katainugu da wi
notaga eba gogayagisi ko nu iwagibi ki wi mara-mara inako
mete kwaiwogoi yamoi.
5 Mamanuga God e wi waitaniyoto ade wi notaga yadini
papara da e wi nota kwarikwarisiniyau ki mibai wi naigida
mena kataiwagi wetawetara. Ade e wi waitaniyoto da Keriso
yewe wairau giruru maba kobaiya tewena ki maba wi mete
inako giruru maba ki kobaiya teteiwogoi yamoi.

Iyapana pa imagei eba idiwana ki nana

6 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si kasi-
yarai pokaiya ka nu wi nidimei teyateyama yau kena; Iya-
pana nima Iyesu sumapiyau ko pa imagei tondau ade nu yona
naiya kabuwanimpi ki makeya makeya e eba kwaewagau,
iyapana inako ki e diriwai wi eba kwaiwagi.
7-8 Wi kataigau da nu naiya wi mete idiweya ki ka nu eba
pa imagei idiweya ko kemora nawaru ka nu nubo idanuga
kasiyarawagawa were tepemeya kupemeya idiweya, mibai
ka nu eba nuwanugu wi baniga pa kupamana da nu bita wi
negemana ki nana. Nu inako kwaigemeya ki maba wi mete
inako kwaiwogoi.
9 Nu yona bagi kawaya wi nidimeya kabukabuwa ki pokere
wi denai nu bani pa negempena ki ka supasupai. Ko nu
nuwanugu wi yabugau badidi kwaigemeya ki wi makeya
makeya inako mete kwaigamana ki nana waina-mipi ki
pokere nu kasiyarai kawaya upigemeya ko iyapana imagei
ragidai mu maba eba idiweya.
10 Nu wi ba-magau idiweya ki nu wi nidimeya teyateyama,
iwegemeya ke; ‘Iyapana nima upi eba kwaeyogono ki ka e
bani mete eba kupono.’

11 Nu yona yau oka pokaiya wi kabuwanimei ki mibai
ka nu yona mo wainamipi da wi paunagau ka iyapana dai
pa imagei idiwu. Mu mubo ida-mugere eba upitagamu ko
mu iyapana yabumugu mu midimaga matakawagau tawa
roroneya asusu igida yauda iwu.
12 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si kasiyarai pokaiya ka
nu karako iyapana ki sisibatamemei da mu mubo idamaga
kasiyarayogono upitogomono bani kupomono idiwono.
13 Ko kowaniyoma, wi yonaga ka yau kena; Wi karako bagi
supasupai mena kwaiwagamu ki wi midiga eba togayagisi
kamadumuri ko wi inako mena kwaiwogoi yamoi.
14-15 Iyapana mosi wi paunagau karako yona yau oka
pokaiya tamei ki wainapoto ko makeya makeya eba kwaeyo-
gono ki ka wi e deni mena eba kamadumuri tagararapumuri
ko e notai wirawagana ki nana ka wi mara dai e kamadumuri
da e paerei badidi kwae-wena ki e wainapoto midimama
yadini manako e notai wirayagisi. E ka eba wi iyaraga ko e ka
wi iyapanaga mosi ki pokere wi e bameya inako kwaiwagi.

Parau siyarai

16 Nu Kaiwawonuga e ka nuwabagi negeyau ki apunai
ki pokere nu nuwa-nugu ka wi badidi kwaiwagamana
wainapiyamu ki e maramara uburono wi toginiyono ade
nuwabagi wi nege-yono. Nu Kaiwawonuga e wi eba kama-
diniyoto ko e wi mete ewapuru idiwoi.
17 Nau Poru nau parauni yau nau naubo idanere oka-
pakani. Kaiwa kaiwa. Nau okani kuduba siyareya ka nau
maramara nau sini yau maba okapakani.
18 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kai-
wawonuga Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu
bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai
wi kuduba naigida mena kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 Simosi
Apunu Poru oka yabiri apunu Simosi nene okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Simosi e ka munu waunai mosi ki Iyesu sumapupu. E inai ka Diyu ade e mamai ka tawana Gurisi ki apunai. Apunu Simosi e ka apunu Poru e waitapiyawa ewapuru upitagamawa iwa.

Oka yau rabineya ka debai apeya eyaka; Iyesu sumapamawa ragidai mu paunamugu ka iyapana dai ubumpu kabuwa mibai pa mena ki kabuwatagamawa. Mu tagubu da iyapana kaisi idiwono ade eba anikatagisi ki ka mu iya yadini. Oka yau pokaiya ka apunu Poru kabuwa mibai pa mena ki bodapana yonai apunu Simosi sibu.

Yona debai mosi ka Iyesu sumapamawa ragidai badidi maba dibipamana ewapuru idiwana ki yonai. Mu yabiyabiri ragidai badidi maba winetamini upi tageni ki yonai e mete wagubu.

Siyarai ka apunu Poru apunu Simosi e eya badidi maba tondana upiwagana ki yonai e kabuwapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Iyesu sumapamawa ragidai mu yonamaga *1:3-3:16*
Apunu Simosi e yonai *4:1-6:21*

1-2 Nau waretani Simosi, nau waitanibuwani da kau karako Iyesu sumapiyei ki pokere nau gubagani mibai ka kau. Nau mamagi Poru kau okagi yau tonopakani.

Nu iya negeyau apunai Mamanuga God ade nu puyo wadamana nawanai idiwei ki negeyana apunai Keriso Iyesu mete kina ki mu nau winesinimupu sidimupu da nau mu bigabigamaga kwaesugana ki nana tonosinimupu.

Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena kau wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu mete kina mu karako kau nuwanuwa-nimoto nuwabagi negeni manako waitanimoto da mu kau nene kwae-tagubu ki mibai kau naigida mena katainuwagi wetawetara.

Kabuwa mibai pamena kabuwatagamu ragidai

3 Nau naiya tawana Makedoniya kayasugekeya makeya ka nau kau munanibuwani da kau ika natere Epeso rabineya tondana ki nana suwagu-buwani. Yona ki nau karako kawareya kau ade nidiyakani yau kena; Natere ki rabineya

ka iyapana dai bautagubu suma sumatagamu ragidai mu
pauna-mugu kabuwa mibai pa mena kabuwa-tagamu ki
pokere bera tagamu ragidai ki kau ragiragi kawaya tadeyowa
da mu bera ki kamadini.
4 Iyapana ki mu nuwamaga notamaga ka mu mubo
kunumaga bo mu mubo ripakwara-kwaramuguma
bususumaga ade wensisiyamaga ki kawareya ukwarau
ki pokere kau mu tatamatami. Mu kwae-tagamu ki pokaiya
ka kira yo kande mena wenawagau ko Mamanuga God e upi
ka eba inako. E upi ka suma mena pokaiya.
5 Kau mu tatamatamana ki nana nidiyakani ki mibai
ka yau kena; Iyapana gwedewau mu rabinamugu bigi pa
mena ade mu nuwamaga notamaga eyaka mena suma mena
sumatagamu ragidai ki ka mu mubo rabinamugu wainapo-
moto da Mamanuga God e yabuiya mu ka baganai. Ade mu
rabina-mugu ka nota kwarikwarisi ki notai mete kawayayag-
isi.
6 Ko iyapana dai ki mu ka iya bagi ki tagararamupu kwako-
tagubu yawata kwaiya kayatagubu ki pokere mu karako
yona asusu yaba-yababa mena tagamu iwu.
7 Mu nuwa-mugu ubumana iyapana gora kabuwa-tamana
ki nana wainapiyamu ko mu yabarayabara ubumu tagamu
yona ki mibai ka mu muga eba wainapiyamu popo were
tagamu.
8 Nu kuduba katainugu da gora oragai ki kuduba ka bagi
mena. Ko nu badidi maba idiwana kwaiwagamana gora
wagubu ki nu asusu eba kwaigamu.
9 Ade nu katainugu da gora ki ka eba iyapana bagi kwae-
tagamu ragidai ki mu nene ko ki ka iyapana kuwakuwai
gora raurupiyamu ragidai ki mu nene. Ki ka iyapana Ma-
manuga God tagararapiyamu bera berokoi ebo ebo kwae-
tagamu ragidai ki mu nene. Ki ka iyapana Mamanuga God
eba notapiyamu ko waira yau gwedegwedei niniyapiyamu
diriwai kwaetagamu ragidai ki mu nene. Ki ka naunuma
ragidai ki mu nene.
10 Ki ka ridi yo apunu taku maba igida yauda iwu bo didiwa
asusu ukwapamu bo apunu e ebo waretai apunu uwarau bo
ridi e ebo waretai ridi uwarau ki mu nene. Ki ka iyapana
bowa madai wadamana ki nana bera berokoi kwae-tagamu
mu kowamuguma weki gwaiya tetamiyamu weketamiyamu
ki mu nene. Ki ka iyapana beraberai mu kowa-muguma nari-
tamiyamu ki mu nene. Ade ki ka kabuwa mibai kamadumpu
bera kabuwai ebo ebo tagamu kwaetagamu ragidai ki mu
nene.
11 Supasupai tanai bagi kawaya apunai Mamanuga God e
eya yonai mibai ki mu kamadumpu. Ko Mamanuga God e nau

emisinibu da nau ka baganai ki pokere e nau winesinibu da nau e yonai ki iyapana tadeyana ki nana sidibu.

Apunu Poru Mamanuga God bameya parauwena

12-13 Nau naiya nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu siyekeya siyasiya ade gayagayasugekeya e iyapanaiyoma mete giritamekeya pasutamekeya. Ko Mama-nuga God e nau nuwanuwasinibu ki pokere nau paereni ki e surupupu manako Keriso wagubu da nau baganai ade nau winesinibu e eya kasiyarai tegebu da nau e upi kwaesugana ki nana. E nau bamaneya inako kwaewena ki pokere karako ka nau e paraupakani e si esida tepapakani. Nau naiya badidi kwaesugekeya ki mibai nau niya eba kataineya. Nau notababa tondekeya ade suma eba sumasugekeya, ko Mamanuga God e nau nuwaboyani wainapupu.

14 Nu Kaiwawonuga bagi kawaya nau nene kwaewena. Nau paereni ki denai bita naubo wadana ko ki e deni mena rikapupu manako e puyoi awana taparai maba nau kawarineya kwebu wira nau wadisinibu bagi. Iyesu Keriso pokaiya ka e nota kwarikwarisi ki notai nau tegebu ade e sumapana ki nana ki kasiyarai e nau mete tegebu.

15 Nau yona suwagakani yau ka mibai kawaya iyapana kuduba wainapamana ade mibipamana ki nana; Nu bigi kwaigemei ragidai iya waunai nu nege-yana ki nana ka Keriso Iyesu yewe wairau kawapu. Iyapana kuduba ka bigibigi ko mu paunamugu nau mena ka bigini kawaya esida.

16 Ko Mamanuga God e nau nuwaboyani wainapupu nau wadisinibu bagi ki mibai ka yau kena; Iyapana kuduba mu paunamugu nau mena paereni ka kawaya daganani esida. Ko Iyesu Keriso nau eba emisinibu basarasinibu. Pa mena. E iya waunai tegebu ki pokere iyapana ewa e suma-pomoto iya maramara idiwana kaiwana ki iyai yadini ki ka e nau bamaneya badidi kwaewena ki mu notapomoto manako ki pokaiya ka mu kataitagisi da e mu bamamugu inako mete kwae-yagisi. E midi mu bamamugu mete eba togayagisi.

17 ‘O Mamanuga, kau ka nu Kaiwawonuga kawaya esida. Nu kau eba eminimei ko kau maramara tondei. Kau bam-ageya ka po pa mena. Nu Mamanuga God ka kau kiya mena. Kau kasiyaragi ka kawaya ki pokere kau sigi nu maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.’

18 Gubagani Simosi, Mamanuga God e bonanai wainapiyamu tagamu ragidai naiya mena badidi kau nene tagubu ki yonai kau audagi maba wadi doko manako ki pokaiya kau Keriso nene ragiragi kawaya uburowa upinugowa. Mu kau nene badidi tagubu ki kawareya ka nau oka pokaiya kau kabuwaniyakani yau kena;

19 Kau sumagi ki kau eba kamadi ade kau rabinageya
katainugibi wetawetara da Mamanuga God e yabuiya kau
ka baganai ki notai kau mete wadi doko. Iyapana dai
ki nota inako ki mu tagararamupu ki pokere waka nade
kawareya yapu egi supu ki maba ka mu sumamaga inako
mete kauwena.
20 Iyapana ki mu paunamugu ka apunu Imeniyasi yo
Arekisanda mu inako kwaetagamu. Mu Mamanuga God
e si giripiyamu ko mu bera ki kamadamana ki nana ka
nau ubupuwani mu midi-maga kwakwarepumaga Berokoi
Apunai Seitani e idai rabineya nakata-puwani da e mu giri-
tamana ki nana.

2

Nu ewapuru mena badidi maba gurigurigamu

1 Nau karako yabiri yona yau ragiragi kawaya kau ni-
diyakani; Nu sumanuga eyaka mena ragidai kuduba tade
da mu ubumana iyapana tawana tawana idiwu ki mu nene
guriguri-tagamana ki nana. Mu gwede nene notapiyamu ki
nene wi Mamanuga God kabuwapiyoi mu tagawaiwitamaga
ubumoi guriguriwogoi.
2 Nu suma sumaigemei ragidai nuwabagi rabineya Ma-
manuga God nene supasupai bagi kawaya idiwana ki nana
ka wi kawa-kawai ragidai ade yabiyabiri ragidai waira yau
kawareya ki mu nene mete guriguriwogoi.
3 Wi inako kwaiwogoi ki ka bagi kawaya ade ki pokaiya
ka nu Iya Negeyau Apunai Mamanuga God wi eminiyoto
manako wi mamamaga yagisi.
4 E nuwaiya ka iyapana kuduba e yonai mibai kawaya ki
kataitagamana ade iya waunai mete wadamana ki nana.

5 Mamanuga God e ka eyaka mena. Tawiri ogayawa apunai
iyapana kuduba teniyau Mamanuga God mete dibiniyau
apunai ki e ka mete eyaka mena. Nu dibiniyau apunai ki ka
Keriso Iyesu e eya mena.
6 E ebo bauwagana marai ki makeya mena ka e bauwena
nu nene powena manako nu bitanuga kuduba ki e rikapupu.
E nu nene powena ki pokaiya ka iyapana kuduba kataitagisi
da Mamanuga God e nuwaiya ka iyapana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau iya waunai ki yadini.
7 E nuwaiya inako wainapiyau ki pokere e nau winesinibu
ade nau tonosinibu da nau kayasugana iyapana kwaiyanai
ragidai e yonai mibai mu tadeyana ade mu kabuwatamana
da mu e sumapa-mana ki nana. Nau eba berasugakani ko nau
yona mibai mena suwagakani.

8 Gubagani Simosi, nau yona yau mete nidiyani wainapi;
Nau nuwaneya iyapana uratana mena tawana tawana Ma-
manuga God nene idiwu ki mu idamaga bagipomono man-
ako mu rabinamaga eyaka mena kira gagaya pa mena
nuwabagi mena rabineya guri-guritogomono idiwono.
9-10 Nau karako ridi mu yonamaga mete suwagani; Ridi
gwedewau tagamu da mu Mamanuga God e si tepapiyamu
ki ka mu iyapana yabaramugu iya bagi supasupai mena
kwaetogomono. Mu iyamaga bagi ki ka mu monagamaga ko
eba mu kwakwarepumaga ki monaga-pamana da iyapana
monaga ki pokaiya mu emitamana taragatamana ki nana.
Mu midimaga tatamai naigida mena umomono ade eba mu
debamaga wikupomono monaga kiyabui ebo ebo yodomono
bo gwedegwede denimaga kawakawaya inako tepomono
monaga-togomono. Pa mena.
11 Apunu ubumoto Mamanuga God e yonai kabuwato-
gomono ki ka ridi kerekereretagisi pa idiwono yona mena
wainapomono.
12 Nau ridi tatama-tamakani da mu Mamanuga God e yonai
apunu eba kabuwatamono ade mu apunu watamaga eba ya-
dini ubumono. Mu ka yona mena waina-pomono pa idiwono,
13 mibai ka Mamanuga God yabiri apunu Adamu yamana-
pupu manako ewa ka e ridi Iwi yamanapupu.
14 Berokoi Apunai Seitani e ka eba yabiri apunu Adamu
bameya bauwena e kerareya wadubu. Pa mena. Yabiri ka e
ridi Iwi e bameya bauwena e kerareya wadubu manako ridi
ki paere-pupu Mamanuga God e gorai rauru-pupu.
15 Ko ridi gwedewau Mamanuga God sumapomono bo
iyapana nota kwarikwarisitamono bo Mamanuga God e nene
bagi supasupai mena idiwono bo ade midimama berai eba
kwaetogo-mono, ridi inako idiwono ki ka mu munu we-
natamini ki pokaiya ka mu iya mete yadini.

3

Yabiyabiri ragidai

1 Gubagani Simosi, nau karako yona mibai mosi ade
suwagani wainapi; Apunu nima nuwaiya ka suma
sumatagamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai mu
yabiyabirimaga uburana wainapiyau ki ka e upi bagi kawaya
winepupu.
2 Ko apunu upi inako kwaeyogono ki ka e iyapana kuduba
yabumugu bagi supasupai mena kwaeyogono ade iyapana e
bameya berokoi mo eba wainapomoto. E eba werawerayag-
isi ade e eba nota baba maba tondono. E naigida notapono
were kwaeyogono. Iyapana dai e bameya daiyo baitagisi ki

ka e mu diriwamaga kwaeyagisi ade e iyapana badidi maba
kabuwatamana ki yawatai mete naigida kataiyagisi.
3 E awana suwakarai eba kuburono da e yabarai babayag-
isi ade e eba tayatayabadai ade kirakirai tondono ko e
kwarisiyagisi moyamoyakai maba tondono. E bowa madai
nene eba nota kwarikwarisi-yogono,
4 ade e wainai yo e munuiyoma naigida mena kwayubata-
mono da e munuiyoma mu mamamaga ki naigida mena
wiwirapomono ade e umunui yodomono makeya makeya
kwaetogo-mono.
5 Apunu ki e eya wainai yo e eya munuiyoma naigida
eba kwayubatamini ki ka e badidi maba suma sumatagamu
ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu kwayu-
batamini?
6 Waunai sumawena apunai eba uburoto upi yau maba
yadini kwaenda Berokoi Apunai Seitani yabara kawa-
kawarawagawa manako Mamanuga God ubupu e kaupupu
ki maba ka apunu ki mete yabara kawakawara-yagisi
manako e Berokoi Apunai Seitani maba inako kauyagisi.
7 E iyai supasupai mena tondono ki ka iyapana suma eba
sumatagamu ragidai e iyai bagi ki empomoto manako e
wiwirapomono ade e werei togomono. Ko e paerepoto ki ka
iyapana e waigubapomoto manako Berokoi Apunai Seitani
baiyagisi e kerareya yadini da e yawata paerepoto kauyagisi.

Yabiyabiri ragidai mu waitamuguma

8 Yabiyabiri ragidai mu waita-muguma mu mete kina ka
iyapana yabumugu supasupai bagi mena idiwono da iya-
pana mu wiwiratamono ade eba mu tenawarimaga ragara-
gapono. Mu awana ‘waeni’ kawaya daganani eba kubomoto
da mu yabaramaga baba-yagisi ade gwedegwede kuduba eba
taisi teyateyamatogomono bo kapoi-togomono.
9 Mamanuga God e yonai mibai wekewekei ki mu sumapo-
moto yadini doko ade mu muga rabinamugu ka mu wainapo-
moto wetawetara da Mamanuga God e yabuiya mu ka supa-
supai.
10 Apunu mosi e nuwaiya upi yau kwaewagana wainapiyau
ki ka wi naiya e iyai ki naigida mena empumuri wetawe-
tara. E bagi supasupai mena kwaeyogono empumuri ki ka
baganai, wi upi ki e kwemuri.
11-12 E eba werawera-yagisi ade e eya wainai yo e munuiy-
oma ki e naigida mena mu kwayubatamono da mu ewapuru
deni deni wiwira kasiwaratogomono idiwono.
13 Yabi-yabiri ragidai mu waitamuguma upi bagi supasupai
mena inako kwaetogo-mono ki ka iyapana mu emitamini
mu weremaga togomono ade mu simaga tepapomono. Mu

yabarayabara ubumono manako Keriso Iyesu sumapiyamu
ki yonai matarau togomono iwono.

Mamanuga God e yonai wekewekei

14-15 Gubagani Simosi, nau waunitau kau bamageya
bausugana kau eminiyana ki nana wainapakani. Ko gwede
mosi nau bodasiniyoto da nau garugaru ika eba bausugani
ki kau oka yau mena iyabapi manako Mamanuga God nene
dibipemei ragidai nu badidi maba idiwana ki nana ka oka
yau kau kabuwaniyoto. Nu ka Maramara Tondau Apunai
Mamanuga God e eya iyapanaiyoma. E yonai mibai ki nu
bebeda maba togipemei.

16 Mama-nuga God e notai wekewekei ki e naiya e ebo
mena notapiyawa tondawa, e notai ki ka kawaya daganani
esida. Iyapana nota ki bera umani siyamana ki yawatai mo
pa mena. E yona yau nu kabuwanibu, wagubu ke;

E ka iyapana kaina nu maba wenawena. Mamanuga God e
eya Keyai mibipupu da e ka mibai. Aneya usi kunumau
ki mu e mete emupu.

Tawana tawana kuduba ka iyapana kayatagubu e dimai taga-
mawa iwa. Yewe wairau, madega kauwagau madega
posiwagau ka iyapana e sumamupu ko ki eweya ka
Mamanuga God e wadubu tepapupu usi kunumau e
eya taneya ade tapu.

4

Bera tagamu ragidai mu yonamaga

1 Mamanuga God e eya Keyai karako matarau nu
kabuwaniyau da mara siyareya ka iyapana dai mu
sumamaga kaupomoto manako wiratagisi keyai beraberai
ebo ebo ki mu umunumaga yadini. Keyai berokoi mu badidi
kabuwatamono ki mu makeya makeya mete kwaetogomono.

2 Kabuwa bera-tagamu ki kerarai ka yau kena; Iyapana ki
mu midimaga pa matakawagau yona bera ebo ebo tagamu.
Yawata supasupai kayatagamana notai naiya mu rabina-
mugu kabuwatamiyawa ki karako mata maba urabu rere-
wara auwena ki pokere mu badidi paerepiyamu ki mu muga
eba kataimugu.

3 Iyapana ki mu kabuwa-maga wagau ke; ‘Ridi yo apunu
anika-tagisi ki ka eba baganai ade nu bani dai mena kupomu
ko dai kaisipomu ki ka supasupai.’ Iyapana ki mu inako
tagamu ko nu suma sumaigemei ragidai ki nu yona mibai
kataigibi ki pokere nu mete katainugu da Mamanuga God
bani kuduba kiyabui ebo ebo nu kupamana ki nana yamana-
pupu. Nu e paraupamu were ewa bani kuduba kiyabui ebo

ebo ki tawiyaigamu kupamu, ko iyapana mosi eba baiyagisi
nu bodaniyoto.
4 Gwedegwede kuduba Mamanuga God yamanapupu ki ka
bagi mena ki pokere nu mo eba keipamu berokoi siyamu.
Ko nu yabiri Mamanuga God paraupamu were ewa bani ki
kupamu,
5 mibai ka Mamanuga God e yonai pokaiya ade nu gurig-
urinuga pokaiya ka e gwedegwede kuduba ki wadubu bagi
kewowena.
6 Gubagani Simosi, kau nau yonani yau nu sumanuga
eyaka mena ragidai kabuwatamiyowa. Nu keyainuga bani
ki kau kiya kupowa ade kabuwa yonai katainugibi wadibi
doko ki kau makeya makeya mete kwaenugowa. Kau inako
kwaenugowa ki kau mibai Keriso Iyesu e bigabigai apunai.
7 Iyapana mu wensisiyamaga bo mu bususumaga kororai
mibai pa mena tagamu ki kau eba wainapiyowa ko Ma-
manuga God nu badidi kwaiwagamana wagubu ki mena kau
makeya makeya kwaenugowa yarowa da kau notagi bebeda
maba irawayagisi.
8 Nu midinuga kwakwarepu-nuga tekatekawagana ki nana
yanuwa kwaigemei ki denai ka maraitau erida, mibai ki ka
mara karako nene mena. Ko nu keyainuga ragiragiwagana
ki nana nu nubo wade supasupaigamu ki denai ka kawaya
esida, mibai iya ki ka mara karako nene ade mara ewa nene
mete kina.
9 Nau yona karako suwagubuwani ka mibai kawaya iya-
pana kuduba waina-pamana ade deni mena mibipamana ki
nana;
10 Maramara Tondau Apunai Mamanuga God e ka iya-
pana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu Iya
Negeyau ki Apunai. Nu gwedewau e sumapemei ki ka e iya
waunai nu negeni. E nuwaiya ka inako wainapiyau ki pokere
e puyo negeyana ki nawanai nu idiwei ade nu e nene ragiragi
kawaya upigemei muya nunumei.
11 Nau karako badidi kabuwani-buwani ki kau makeya
makeya iyapana kabuwatamiyowa tadeyowa teyateyama.
12 Kau ka munu waunai ki pokere mu ubumoto kau
waigubanimoto, tagisi ke; ‘Kau ka nu yabunugu wenanugibi.’
Mu inako nidimono ki kau mu yonamaga ki eba wainapiy-
owa ko nu sumanuga eyaka mena ragidai mu paunamugu ka
kau supasupai mena kwaenugowa, kau yonagi pokaiya, kau
iyagi pokaiya, kau nota kwarikwarisigi pokaiya, kau sumagi
pokaiya, ade kau paeregi pa mena ki pokaiya. Kau inako
kwaenugowa ki ka mu kau eminimoto manako kau kwae-
nugei ki maba mu mete inako kwaetogo-mono.

13 Kau eba pa tondowa ko kau maramara iyapana yabaramugu uburowa Mamanuga God e yonai iyabapiyowa, dimanugowa, ade iyapana tadeyowa kabukabuwa. Kau maramara inako kwaenugowa yarowa da nau kau bamageya ika bausugani makeya.
14 Mamanuga God kau keyaigi togipana puyoi negebu ki kau eba basarapi ko puyo ki pokaiya ragiragi kawaya upinugowa umowa. Yabiyabiri ragidai naiya ubumpu mu idamaga kau kawari-geya nakamupu kau nene guriguri-tagubu makeya ka mu dai kau ewa badidi maba upinugana Mamanuga God mu kabuwatapu ki sisiyai mu matarau tagubu. Mara ki makeya ka kau puyogi ki mete wadibi ki pokere kau puyo ki karako eba tagararapi,
15 ko maramara kau nuwagi notagi eyaka mena pokaiya keyakeyapiyowa yarowa da kau manamanuwagi manako kau tekatekai kawaya kwaenugei ki iyapana kau eminimoto manako kau weregi togomono.
16 Iyapana paunamugu kau kiya iyagi ki naigida mena empiyowa ade kau badidi kabuwanugei ki kau naigida mena wainapiyowa popo were kabuwanugowa. Kau maramara inako kwaenugowa yarowa ki kau kiya iya wadi ade kau pokagere ka iyapana kau wainaniyamu ragidai ki mu mete iya yadini.

5

Iyesu sumapiyamu ragidai badidi maba kwayubatamamu

1-2 Iyapana magurai ki kau eba nakaritamiyowa bo bonana ragiragi-tamiyowa. Mu ka kau mamagiyoma maba ki pokere mu wiwiratamiyowa giyansu mena tadeyowa. Ridi magurai ki kau kiya inagi kwayubapiyei ki maba mu mete inako kwayubatamiyowa, ade munu waunai yaraga ki kau kiya yowagi-yoma tatagiyoma wiwiratamiyei ki maba mu mete inako wiwiratamiyowa, ade munu waunai onowa ki kau kiya egapugiyoma wiwiratamiyei ki maba mu mete inako wiwiratamiyowa ko eba yabu gedegedetamiyowa.

3 Ridi koborotagubu mu muga mena idiwu ki kau naigida mena mu kwayuba-tamiyowa ade waitatamiyowa.
4 Ko koboro mosi e ebo munuiyoma bo e ataiyoma mete kina ki ka mu ubumono e kwayubapomono. Nu inanuguma mamanuguma kwayubatamamu ki ka Mamanuga God e yabuiya iya bagi supasupai kawaya esida. Nu inanuguma mamanuguma naiya nu kwayubanimpu ki pokere ki denai nu ubumamu mu kwayubatamomu ki ka Mamanuga God e mamamayagisi.

5 Koboro nima e ebo mena tondau ki ka e mibai
koborowena. E Mamanuga God e waitapana ki nene mena
notapiyau ki pokere maramara kemora nawaru e bameya
guriguriwagau tondau.
6 Ko iyapana nima e ebo midi kwakwarepui mamamapana
ki mena wainapiyau ki e keyai ka powena maba.

7 Gubagani, kau iyapana yona yau mete ragiragi tadeyowa
teyateyama da mu makeya makeya kwaetogomono ko eba
paerepomoto. Mu paerepomoto ki ka kwaenda iyapana
baitagisi mu paeremaga ki matarapomoto manako tadeni
siyasiya.
8 Iyapana gwedewau mu mubo inamuguma
mamamuguma bo mu mubo ewamuguma ki eba
kwayubatamiyamu ki ka mu muga sumamaga ki giripiyamu
ki pokere mu paeremaga ka kawaya daganani esida. Iyapana
suma eba sumatagamu ragidai ki mu paeremaga ka maraitau
erida.
9 Ridi mosi apunu eyaka mena uwapu manako
koborowena tondawa da magurawena, ridi gwedewau
inako idiwu ki mu mena simaga kau okapi.
10 Koboro magurai gwedewau mu muga munumuguma
naigida mena kwayuba-tamawa ade karako mete kina
upi bagi kawaya inako kwaetagamu yo koboro gwedewau
ubumu mu daiyomaga bautagamu ragidai mu diriwamaga
kwaetagamu werenatamiyamu yo koboro gwedewau suma
sumatagamu ragidai mu bamamugu bagi mena kwaetagamu
yo koboro gwedewau nuwasiyasiya nene idiwu ragidai ki
mu waitatamiyamu yo koboro gwedewau mu nuwamaga
notamaga pokaiya deni mena upi bagi kawaya kwaetagamu
da iyapana mu emitamiyamu mu were-maga tagamu, koboro
inako kwae-tagamu ki mu mena simaga kau okapi.

11-12 Ko koboro ridi waunai ki mu simaga kau eba okapi.
Mu koborotagubu makeya ka mu ewa eba anikatagamana
ko Keriso e upi mena kwaetagamana ki nana ki gwaiyabai
tagubu. Ko mu eba maguratagubu ki pokere mu ade anika-
tagamana wainapomono ki pokaiya ka mu gwaiyaba naiya
tagubu ki rauru-pomoto manako Mamanuga God uburoto ki
pokaiya e idai gurai mu naurimugu ugwaditamini ragiragi.
13 Mu eba gwaiyaba tagubu ki mena giripomoto ko midi
togatoga ade yanuwe teyateyama ki notai mu naiya eba
notapamawa ki notai mu rabinamugu mete kawaya-yogono.
Ridi inako mu mubo idamugere eba upitagamu ko mu kowa-
muguma bamamugu midimaga pa matakawagau tawa ro-
roneya igida yauda asusu kupamu iwu manako yona eba
tagamana yonai ki mu mete tagamu.

14 Ki pokere nau wainapakani da ridi anika waunai koboro-
tagubu ki ka mu ade anikatagisi munu wenatamini da mu ra-
binamaga kwarisiyagisi manako mu tawamaga nauwamaga
kwayubapomono. Mu inako kwaetogomono ki ka nu iyara-
nuguma mu iyamaga supasupai ki empomoto manako nu
sinuga berokoi tagamana yawatai kwaenepiyamu ki yawatai
mo mu eba bananapomoto.
15 Nau yona yau kau nidiyakani ki mibai ka koboro dai mu
ororeya mena yawata supasupai ki tagararamupu manako
karako Berokoi Apunai Seitani e eweya kayatagamu.
16 Ridi nima suma sumawagau manako e rakarakaiyoma
dai koboro idiwu ki ka e eya uburono mu waitatamono
naigida mena kwayubatamono. E eba e kowaiyoma Ma-
manuga God nene dibipiyamu ragidai ki mu mena bita ki
tageyono. Pa mena. Mu paunamugu ridi dai koboro-tagubu
mu mubo mena idiwu ki mu mena ka mu waitatamono.
17 Kau uburi nu sumanuga eyaka mena ragidai yona yau
mete tade, nuwagi ke; Yabiyabiri ragidai wi paunagau up-
itagamu ki mu wi naigida mena wiwiratamiyoi ade mu up-
imaga ki denai naigida mena mu tageyoi. Mu dai wi nene
ragiragi kawaya upitagamu muya nunumu, dimatagamu,
ade yona wi kabuwaniyamu. Mu bagi kawaya inako kwae-
tagamu ki pokere wi mu denimaga mete wadumuri kawaya
ki ka baganai.
18 Mibai, Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Papa buru-
makau uratanai wi nene upiyogono ki ka wi e umunui eba
umamuri ko e upiwagau ki denai bani mete kwemuri.’ Ade
oka mosi wagubu ke; ‘Upi kwaetagamu ragidai ki ka mu
upimaga ki denai mete yadini.’
19 Gubagani, iyapana mosi uburoto yabiyabiri apunai mosi
badidi paerepupu ki empupu sisiyai e eya mena yagisi ki kau
e yonai ki eba mibipi. Ko iyapana apeya bo apeya eyaka
baitagisi e yonai ki kawareya ade tagisi ki kau mu yonamaga
ki wainapi.
20 Yabiyabiri apunai mosi paerepoto bigi kwaeyagisi ki kau
iyapana yabaramugu e paerei ki matarapi wade supasupapi
da e kowaiyoma ki em-pomoto ki ka mu kudu wainapomoto
manako e kwaewena siyasiya ki maba mu inako eba kwae-
tagisi.
21 Mamanuga God yo Keriso Iyesu yo mu aneyamuguma
bagi kawaya idiwu ki mu kuduba yabumugu ka nau yona
ragiragi kawaya kau nidiyakani yau kena; Nau badidi
nidibuwani ki kau makeya makeya kwaenugowa. Kau
nuwageya po apunai paere mo kwae-yagisi ki kau eba e
paerei ki emani utautapi manako ade iyapana mosi paere-
poto ki e paerei matarapi. Kau inako eba kwaenuwagi.

Kau nuwagi notagi eyaka mena pokaiya mu ewapuru wade supasupatami.

22 Apunu mosi nuwaiya ka nu Kaiwawonuga e upi mo kwaewagana wainapiyau ki kau naiya e iyai emani popo were ewa kau idagi e kawareya tari e nene gurigurinuwagi mibai ka e paere mo kwaeyagisi ki ka e paerei ki bitai daikere kau mete kawarapi. Kau naigida supasupai mena tondowa da bigi kau eba pasiniyoto.

23 Gubagani, kau romodogi maramara kenkedowagau ki pokere awana kasiga mena eba kuborowa ko awana 'waeni' piri munta mete kawareya kuborowa da makari yo sigira wainapiyei ki kewo-yagisi.

24 Iyapana dai berokoi kwaetagamu ki nu matarau mu emitamemei ki pokere mu iyamaga badidi maba ki nu mete kataigemei. Ko iyapana dai mu ka berokoi weki gwaiya kwaetagamu ki pokere mu iyamaga badidi maba ki nu ewa were kataigamu.

25 Ki maba, iyapana dai karako bagi kwaetagamu ki nu matarau mu emitamemei ki pokere mu iyamaga bagi ki nu mete kataigemei. Ko iyapana dai mu ka bagi weki gwaiya kwaetagamu ko ki mibai ka ewa matarayagisi.

6

Bigabiga ragidai mu yonamaga

1 Bigabiga ragidai ki ka mu kawakawaimuguma naigida mena wiwiratamono ade mu umunumaga mete yodomono. Mu inako kwaetogo-mono ki ka iyapana mu pokamugere Mamanuga God e si eba giripomoto ade nu kabuwanuga badidi kabuwaigemei ki mu mete eba siyomoto siyasiya.

2 Bigabiga ragidai mu kawakawai-muguma suma mete sumatagamu ki ka bigabiga ragidai ki mu notamaga eba yagisi ke; 'Nau kawaini mete ewapuru Keriso sumapemei ki pokere nau ramata togatoga nene e upi kwaesugoni ki ka baganai.' Mu inako eba notapomono ko mu notamaga yogono ke; 'Nau kawaini mete kina nu sumanuga ka eyaka mena ade nau nuwaneya po eyo ki pokere nau e nene kawaya daganani kwaesugoni muya nunuroni ki ka bagi kawaya.' Mu inako notapomono ki ka mu supasupai mena kwaeto-gomono.

Nau yona yau nidibuwani ki kau makeya makeya dimanu-gowa ade iyapana tadeyowa kabukabuwa.

Waira yau gwedegwedei eba nota kwarikwarisipomu

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yonai badidi wagubu ki kuduba mibai ade nu sumanuga pokaiya badidi maba idiwana kabuwanibu ki yonai ka mete supasupai kawaya.

Ko iyapana dai baitagisi mu mubo kataimaga pokaiya yona
kudubai mosi tagisi,
4 ki kau kataigeya da mu yonamaga ki ka bera ade mu
muga pa kawai gisipiyamu yabara kawakawaratagamu were
tagamu. Mu ka eba iya bagi ki notai wadumupu ko mu nuwa-
mugu ka yona pa wadamana wenapamana waina-piyamu
manako ki pokaiya ka nuwaroro yo kira kasiwara yo yona
berokoberoko yo nari kasiwara inako wenawagau.
5 Mu yabaramaga babawena yona mibai naiya wainamupu
ki mu notamaga gogawena ki pokere mu karako kira mena
tagamu nuwarara tagarara idiwu. Mu wainapiyamu da mu
Mamanuga God e upi kwaetogomono ki pokaiya ka mu denai
waira yau gwedegwedei pokaiya purapuratagisi. Ko ki pa
mena.
6 Nu Mamanuga God e upi kwaigomu ki ka nuwabagi nu ra-
binanugu posiyagisi siwagapoto ko waira yau gwedegwedei
nu tawanuga rabineya posiyagisi siwaga-poto bo pa mena ki
ka eba gwedei mete kina.
7 Nu wenaigibi ki ka nu ida kasikasi waira yau kawareya
baigibi. Ade nu popoigamu ki ka nu ida kasikasi waira yau
kamadamu kaigamu.
8 Ki pokere nu baninuga bo nu midinuga tatamai mete kina
ki ka nu nubo denenugu baganai ki kena.
9 Ko iyapana mu mubo purapura-tagamana nene
wainapiyamu ki mu notamaga ka gwedegwede ki mena
kawareya ukwarau manako denkoe papa wadau ki maba
mu notamaga wadubu doko. Nota berokoberoko ebo ebo mu
tainitamono notababa tageyono manako mu wiratamini mu
iyamaga deni mena giripoto.
10 Nu bowa madai nota kwarikwarisitamemei ki notai
ka berokoi ebo ebo kuduba ki kerarai. Iyapana ropani
kawaya bowa madai ki poisiyasiyai wainapamawa manako
ki pokaiya mu sumamaga kaumupu manako nota ebo ebo
bauwena mu rabinamaga giripupu nuwaboya tagebu.

Apunu Simosi e yonai

11 Gubagani Simosi, kau ka Mama-nuga God e iyapanai
ki pokere bera yau kuduba ki kau tagararapi. Kau Mama-
nuga God e yabuiya bagi supasupai mena kwaenugowa, e
mena notapiyowa, e mena sumapiyowa, ade e mena nota
kwarikwarisipiyowa. Gwede ragiragi mosi kau bamageya
baiyagisi ki kau giruru maba kobaiya tenuwagi manako
kwarisinuwagi moyamoyakai maba tondowa iyapana wait-
atamiyowa.
12 Kau sumagi pokaiya iya maramara tondana kaniyana ki
puyoi wadana ki nana nisi kandowa e diriwai garupiyowa.

Kau ororeya mena iyapana ropani kawaya mu yabumugu
Keriso sumapana e eweya kayanugana ki yonai matarau
nuwagibi.

13 Gwedegwede kuduba iya negeyau apunai Mamanuga
God yo Iyesu Keriso ki naiya apunu Pontiyasi Pairasi e
yabareya ubupu yona bagi supasupai mena wagubu, ki mu
yabumugu ka nau karako kau ragiragi kawaya nidiyakani
yau kena;
14 Mamanuga God e nuwaiya kau badidi kwaenugana ni-
dibu ki kau eba paerepi kwaenda iyapana kau sigi berokoi
tagisi. E badidi nidibu waina-pipi ki kau makeya makeya bagi
supa-supai mena kwaenugowa yarowa da nu Kaiwawonuga
Iyesu Keriso ade wira-yagisi baiyagisi makeya.
15 E wirawagana bauwagana marai ki ka Mamanuga God
e ebo nuwaiya winepupu tapu. E mena ka bagi kawaya
ade e mena ka Kaiwawo. E ka kaiwawo ragidai kuduba mu
Kaiwawomaga ade kawakawai ragidai kuduba mete kina mu
Kawaimaga.
16 E mena maramara tondau ade e mena bameya ka tanai
kasiyarai kawaya, ki pokere iyapana kaina nu kwaitana mosi
e tanai ki bameya eba baigamu. Iyapana kaina mu yabu-
mugere e eba emupu ade karako mete kina nu yabunugere
e eba empemei. E mena si nu maramara tepapomu. E mena
kasiyarai ka mara-mara tondono kaniyono ko eba kewo-
yagisi. Ki mibai.

17 Gubagani Simosi, nau yona mosi ka nidiyani ka yau kena;
Kau waira yau kawareya purapuratagubu ragidai mu ragi-
ragi kawaya tade, nuwagi ke; ‘Wi waira yau gwedegwedei
pokaiya eba yabara kawakawaraiwogoi ade wi nuwaga no-
taga wi gwedegwedega ki kawareya eba ukworono mibai ka
waira yau e gwedegwedei ka mara mosi uburono ko mara
mosi ade gogayagisi. Wi nuwaga notaga Mamanuga God e
mena bameya tondono mibai ka yewe waira kawareya nu
badidi kupamana mamamaigamana ki gwedegwedei ka e
mena nu denenugu denenugu negeyau.’
18 Kau yona yau mu mete tade, nuwagi ke; ‘Naigida mena
idiwoi upi marai kawai bagi mena kwaiwogoi ade wi gwedeg-
wedega eba gwandagiwogoi ko imagei ragidai mu mete wai-
tatamiyoi.
19 Wi inako idiwoi ki ka wi puyoga kunumau wi nawanaga
tondau ki kawayayogono yarono manako mara yabaranugu
tondau ade ewa ka wi puyoga ki bebeda maba ragiragi
kawaya uburono da wi bebeda maba ki kawareya wi iyaga
tawai wadumuri. Iya wadu-muri doko ki ka iya mibai mara-
mara idiwana kaiwana ki iyai.’

20 Gubagani Simosi, Mamanuga God kau eminibu da kau
ka baganai ki pokere e gwede upi negebu ki kau eba ka-
madi ko naigida mena kwayuba-piyowa wadi doko yarowa.
Iyapana notababa yonai asusu yabayababa tagamu mu bani
wainapiyamu da mu katai wadumupu. Ko ki pa mena. Mu
katai eba wadumupu. Mu yonamaga ka mibai pa mena ki
pokere kau wenagugi mena wainapi kamadi.
21 Iyapana dai mu muga kataimaga wadumpu suma-
piyamu ki pokere suma mibai ki yawatai mu paeremupu
kwakotagubu yawata kwaiya kayatagamu.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Ma-
manuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 SIMOSI
Apunu Poru oka siyarai apunu Simosi nene okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau rabineya ka apunu Poru e waitapiyawa apunai Simosi e yonai okapupu. E waretai ki giruru maba kobaiya kaniyawa ki e eba kamadana ko e upi ragiragi kawaya kwaewagana ki nana ka e oka yau pokaiya e togipiyawa kasiyara kweyawa.

Iyapana yona pa wadamana wenapamana yonai tagamawa ragidai ki mu yonamaga ka apunu Simosi eba wainapono mibai ka yona ki pokaiya ka yanuwe kira kasiwara ade nuwarara tagarara wenawagau.

Apunu Poru e badidi maba tondawa upiwagawa ki maba ka apunu Simosi e mete inako tondana upiwagana ki nana.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Apunu Simosi e werei wagubu *1:3–2:13*
Kabuwa yonai *2:14–4:5*
Apunu Poru e eya yonai *4:6-18*
Parau siyarai *4:19-22*

1-2 Nau gubagani Simosi. Nau nuwaneya po kau ki pokere nau Poru oka yau karako kau nene oka-pakani. Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e nau winesinibu manako tonosinibu. E naiya mena gwaiyabawena da nu Keriso Iyesu pokaiya iya wadamana ki nana. Nau iya yonai ki iyapana tadeyana ki nana ka e nau winesinibu upi yau tegebu.

Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena kau wadinibu bagi. Ko e ade nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu mete kina karako kau nuwanuwanimoto nuwabagi negeni manako waitanimoto da mu kau nene badidi kwaetagubu ki mibai kau naigida mena katainuwagi wetawetara.

Poru apunu Simosi paraupupu

3 Nau ripakwarakwaraniyoma naiya Mamanuga God e upi badidi maba kwaetagamawa ki maba nau mete kina inako kwaesugakani. Nau rabinaneya wainapakani da Mamanuga God e yabuiya nau ka baganai ki pokere nau maramara e upi kwaesugakani kau notaniyakani ade Mamanuga God bameya kemora nawaru kau nene paraupakani ade kau nene guriguri-sugakani.

4 Nau naiya kau kamadini-buwani ki makeya kau nau
yadini kipi eminibuwani ki nau notani eba goga-wena ki
pokere karako ka nau nuwaneya po kau ade eminiyana ki
nana waina-pakani. Nu ade empepeigamu ki nau mamama
kawaya ade wainapani.
5 Kau sumagi ragiragi kawaya tondei ki nau eba nota-
gogapuwani. Kau inagi Yunesi yo kau atagi ridai Rousi mu
Keriso deni mena ragiragi kawaya sumapamawa ki maba
kau karako e inako mete suma-piyei wainapakani.
6 Ki pokere gubagani, nau nidiyani wainapi; Naiya nau
idani kau kawarigeya tapuwani gurigurini-buwani ki
makeya Mamanuga God kau puyogi negebu, puyo ki kau
maramara wadi doko mata maba puwakakapiyowa da
beuyogono ko eba popi.
7 Mamanuga God e eya Keyai nu negebu ki ka eba nu no-
tanuga kauwagana kudu wainapa-mana ki nana. Pa mena.
Nu kasiyara wainapamana nu kowanuguma nota kwarik-
warisitamana ade nu rabinanuga pakarawagana naigida no-
tapamana were kwaigamana ki keyai e nu negebu.
8 Nu Kaiwawonuga e yonai badidi katainugibi ki kau
uburowa iyapana yabaramugu dimanugowa ko midimama
eba wadiniyoto. Ade nau karako nu Kaiwawonuga e pokaiya
diburasugu-buwani sisiyai togomono ki nene kau mete
eba midimamanugowa. Mama-nuga God e kasiyarai kau
negeyau ki pokaiya kau ragiragi kawaya nau mete ewapuru
ubumomu Keriso e yonai bagi kawaya ki nene makarigomu
ade muya nunumomu.
9 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki
pokere bita nu nubo wadamana ki e rikapupu deni mena nu
wadinibu bagi. E nu iyanibu ade nu winenibu da nu e nene
mena idiwana ki nana. Ko ki ka eba nu gwede bagi mosi
e nene kwaigibi ki denai e inako kwaewena. Pa mena. E
kunuma yo waira eba yamanapupu ki makeya ka e ebo mena
notapupu da e aita ewa Keriso Iyesu pokaiya nu bita-nuga ki
rikapoto deni mena nu wadiniyoto bagi.
10 Karako ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso Iyesu
bauwena. Po kasiyarai ki e raurupupu kewowena manako
nu eba popoigamana ko mara-mara idiwana kaiwana ki
iyai ka e yonai bagi kawaya ki pokaiya wadubu matara nu
kabuwanibu.
11 Mamanuga God e nau winesinibu da nau e yonai bagi
kawaya ki iyapana tadeyana ade kabuwatamana ki nana nau
tonosinibu.
12 Nau e yonai ki suwegekeya ki pokere iyapana dai nau
bita makari ade nuwaboya mete tegeyamu. Ko bita ki
pokaiya ka nau kudu bo midimama mo eba wainapakani

ko nau kawareya kawareya uburakani yona ki kawareya dimasugakani. Nau nima sumapakani ki e nau kataipuwani kewowena ade nau mete kataineya da e kasiyarai ka kawaya daganani esida. E nau emisinibu da nau baganai ki pokere e nau wine-sinibu upi yau tegebu. Ko upi ki e eya kwayubapono yarono da e marai bai-yagisi ki makeya kewoyagisi.

13 Nau yona mibai nidiyekeya ade kau badidi upinugana kabuwaniyekeya, kabuwa ki kau wadi doko manako iyapana kuduba makeya makeya inako kabuwatamiyowa. Kau Keriso Iyesu e naureya tondei ki pokere e mena suma-piyowa ade e iyapanaiyoma mete nota kwarikwarisitamiyowa.

14 Mamanuga God e eminibu da kau ka baganai ade e kau winenibu e yonai bagi kawaya iyapana tadeyana ki nana ki puyoi kau mete negebu. E eya Keyai Tanai Bagi Kawaya nu rabinanugu tondau ki kasiyarai pokaiya ka kau puyo ki naigida mena kwayubapiyowa.

15 Gubagani Simosi, kau kataigeya da tawana Aisiya ragidai apunu Paigerasi yo apunu Emogenesi mete kina ki mu kuduba nau tagararasinimupu.

16 Nau nuwaneya ka Mamanuga God uburoto apunu Onesiporo e iyapana-iyoma mu nuwaboyamaga wainapoto waditamini bagi, mibai ka apunu ki e maramara nau waitasiniyawa nau bitani wadawa tekateka ade kasiyara nau mete tegeyawa. Nau diburasugubuwani ki sisiyai tagubu wainapupu ki e nau bamaneya eba midimamawena,

17 ko e natere Roumi bauwena ki ka e nau kwaeneni kwaewagawa umawa da nau bananasinibu.

18 Kau mete kataigeya da nau natere Epeso rabineya tondekeya ki makeya ka e nau nene kawaya daganani kwaewagawa. Ki pokere nu Kaiwawo-nuga e marai baiyagisi makeya ki ka nau nuwaneya e uburoto apunu Onesiporo e nuwaboyai mete wainapoto.

2

1 Gubagani, kau ka Keriso Iyesu e naureya tondei. Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena kau wadinibu bagi puyo negebu ki pokere puyo ki kasiyarai pokaiya kau karako e nene ragiragi kawaya uburowa.

2 Nau iyapana ropani kawaya mu yabumugu dimasugekeya emisiniyeya nau yona badidi suwegekeya ki kau wadi doko manako kayanuwagi iyapana dai emitamiyei da mu ka baganai ade mu kowamuguma tademana kabukabuwa ki mu mete baganai, iyapana ki kau yona

yau tade da mu mete kayatagisi mu mubo kowa-muguma
tademono kabukabuwa iwono.
3 Piyara ragidai ragiragi kawaya ubumu ki maba ka nu
mete kina Keriso Iyesu e nene ubumei ade e nene makarige-
mei muya nunumei. Ko ki maba ka kau mete kina uburowa
e nene makarinugowa muya nunurowa ko eba midi togatoga
nene kwaenugowa.
4 Nau keyakeyai dai kau kabuwa-niyani wainapi; Piyara
apunai eba e ebo nuwaiya wainapiyau ki kwaeyogono
umono. Pa mena. Piyara ragidai mu mubo upimaga ki
mena e kwaeyogono manako piyara ragidai mu kawaimaga
e empoto e mamamai yagisi.
5 Ade apunu mosi yanuwa rabineya garupana wainapiyau
ki ka e yanuwa gorai ki makeya makeya kwaeyagisi. E gora
ki makeya eba kwaeyogono ki ka e bani garupoto yabiri
baiyagisi ko e denai eba yadini.
6 Ade iyapana nima e kokoreya upiyogono da maura marai
baiyagisi ki ka e eya yabiri bani ki tepoto kupoto.
7 Nau yona yau nidibuwani ki kau naigida mena wainapiy-
owa manako nu Kaiwawonuga kau waitaniyoto da nau ba-
didi kabuwanibuwani ki mibai kuduba kau naigida mena
katainuwagi.
8 Kau maramara Iyesu Keriso nota-piyowa. E powena ko
e ade iyawena kipu ubupu. E ka oragai apunai Dewida e
momai. Nau yona bagi kawaya dima-sugakani yau ka e
yonai.
9 Yona ki pokaiya ka mu nau kuwa apunai maba wa-
disinimupu umasinimupu dokodoko makari tegeyamu. Ko
Mamanuga God e yonai ki mu eba umamupu dokodoko. Pa
mena.
10 Mamanuga God e iyapanai-yoma winetapu ragidai mu
iya waunai Keriso Iyesu pokaiya wadamana ade e taneya
e kasiyarai pokaiya maramara idiwana ki nana ka nau mu
nene karako bita makari ade nuwaboya ebo ebo yau banana-
pakani giruru maba kobaiya tesugakani.
11 Nu wainapamana ade suma-pamana yonai mibai ka yau
kena;
‘E powena ki maba nu e mete inako popoigamu ki ka nu aita
ewa e tondau ki maba nu mete inako iyaigamu e mete
idiwomu.
12 Nu e nene giruru maba kobaiya teteigamu ki ka aita ewa nu
e mete ubumamu kaiwawo upi kwaigomu. Nu karako
iwagamu bodaboda da nu eba katainugu eyo ki ka aita
ewa e mete kina nu inako nidini.
13 Ko nu gwaiyabaigibi ki mibai eba kwaigamu ko paerepamu
ki ka e gwaiyabawena ki e eba paerepoto ko mibai

mena kwaeyagisi. E naiya gwaiyabawena wagubu ki e
eba kamadini mibai ka e bameya ka bera mo pa mena.'

Mamanuga God nu upinuga mibipana ki yonai

14 Gubagani, kau iyapanagiyoma yona yau mete ragiragi
kawaya tade, nuwagi ke; 'Wi Mamanuga God e yabuiya idiwu
ki pokere wi yona pa wadamana wenapamana yonai ki wi
eba iwogoi kwaenda ki pokaiya kira kasiwara wenayagisi.
Wi inako kwaiwogoi ki pokaiya ka gwede bagi mosi eba
wenayagisi ade iyapana wi yonaga ki wainapomono ragidai
mu iyamaga ki mete giriyagisi.'

15 Gubagani, kau uburi Mamanuga God e upi negebu ki
naigida mena kwaenugowa ade e yonai mibai ki supasupai
mena kabuwanugowa ki ka ewa midimama kau eba wa-
diniyoto. Kau kaubo wainapiyei da baganai ki makeya mena
kwaenugowa ki ka Mama-nuga God kau eminiyoto yagisi da
kau ka baganai.

16 Iyapana waira yau yonai mibai pa mena ki kawareya
deni deni tagamu ragidai ki mu yonamaga ki kau eba
wainapiyowa. Mu tagamu ki pokaiya ka mu iyapana
waratamiyamu yawata kwaiya kayatagamu ko Mama-nuga
God e deneya ki mu eba kaya-tagamu.

17 Mu yonamaga ka kwata pokesi iyapana mideya
kawayawagau yarau ki maba iyapana giritamiyau. Yona
inako tagamu ragidai mu pauna-mugu ka apunu Aimaniyasi
yo apunu Pairitasi mete kina inako kwaetagamu.

18 Mu apeya yawata supasupai kama-dumpu karako bera
yau tagamu ke; 'Popotagubu ragidai ororeya mena iyatagubu
kimpu ubumpu ki pokere nu iyaiya idiwei ragidai popoigamu
ki ka nu ewa eba iyaigamu kimamu ubu-mamu.' Mu inako
tagamu ki pokaiya ka suma sumatagamu ragidai dai mu
sumamaga nusuruwena.

19 Ko Mama-nuga God e ororeya mena wowo bebedai
kaupupu ragiragi kawaya uburau. Iyapana bebeda ki nuke-
pomoto ko e eba geyageyayagisi. Bebeda ki naureya ka
Mamanuga God oka yau okapupu; 'Nau iyapananiyoma nau
nene idiwu ki mu eyaka eyaka nau niya kataineya.' Ade e oka
yau mete okapupu; 'Iyapana nima wagau da e ka nau nene ki
ka e eya iyai wirapoto e berai berokoi kuduba kamadini.'

20 Iyapana kawai mosi e tawai rabineya ka kebari yo kurari
yo yogo yo kapa yo karakara inako ropani kawaya uburau.
Gwedegwede dai ka poraga nene ko dai ka pa yabayababa
uburau. Gwedegwede ki dai ka mu bowa yama-yamai
pokaiya yamanatampu, dai ka mu ripa pokaiya kaitetampu
ade dai ka mu nimadi pokaiya pasitampu.

21 Tawa rabineya gwedegwede dai bagi ade dai berokoi
ki maba ka iyapana nima e ebo idai kerarai rikapoto ade
berokoi kuduba kamadini ki ka e gwedegwede bagi yamaya-
mai ki maba. Nu Kaiwawonuga uburoto e winepoto upi
bagi mena kweyoto manako e upi bagi ebo ebo ki mena
kwaeyogono tondono.
22 Ki pokere gubagani, onowa yaraga kwakwarepu-maga
tainitamiyau poisiyasiyai waina-piyamu ki maba kau in-
ako eba kwae-nugowa. Nota berokoi inako baiyagisi kau
taininiyono ki kau nota ki weupi kwenupi manako iyapana
gwedewau mu nuwamaga notamaga supasupai Mama-nuga
God bameya waita nene guriguri-tagamu ragidai ki mu mete
dibipumuri ewapuru mena upiwogoi. Iya supasupai mena
kwaenugana ki mena notai kau notapiyowa, suma mena
sumanugowa, nota kwarikwarisi ki notai wainapiyowa, ade
nuwabagi rabineya mena tondowa.
23 Ko iyapana yona mibai pa mena notababa yonai tagamu
ragidai ki mu yonamaga kau eba wainapiyowa. Kau
kataigeya da mu yonamaga ki pokaiya ka kira kasiwara ade
bonana ragiragi wenawagau.
24 Nu Kaiwawonuga e bigabigaiyoma mu ka kira yonai
eba togomono ko mu iyapana bamamugu bagi mena kwae-
togomono ade Mama-nuga God e yonai supasupai mena
kabuwatogomono. Iyapana dai mu yonamaga garugaru
eba wainapomoto ki ka mu midimaga eba togayagisi ko
kawareya mu ade kabuwatamono.
25 Iyapana dai mu bonana ragiragitamini ki ka mu denai
mu eba giritamini ko giyansu mena mu kabuwatamono wade
supasupatamono, mibai ka ewa marai mosi ka Mamanuga
God bani iyapana ki waitatamini da mu notamaga wirayagisi
manako mu yona mibai kataitagisi.
26 Mu notamaga wirayagisi ki ka Berokoi Apunai Seitani e
denkoi maba waditapu doko ki purupuruyagisi manako mu
baitagisi kayatagisi. Naiya ka Berokoi Apunai e notai mu
umatapu dokodoko da e nuwaiya badidi ki mena mu makeya
makeya kwaetagamawa. Ko mu nota-maga wirayagisi ki ka
nota oragai ki kewoyagisi.

3

*Mara siyareya ka iyapana Mamanuga God tagararapo-
moto*

1 Gubagani, nau yona yau suwagani ki kau naigida mena
wainapi; Mara siyareya ka bera berokoi ki notai kawayayag-
isi.
2 Mara ki makeya ka iyapana mu mubo nene mena
waina-pomono, kapoitogomono, bowa madai ki poisiyasiyai

wainapomono, yabara kawakawaratogomono, mu mubo
simaga tepapomono, deni deni kira kasiwaratogomono, mu
inamuguma mamamuguma umunumaga kwenu-pomono,
ade iyapana mu waitatamono ki ka denai mu eba pa-
rautamini. Mama-nuga God e nene bagi supasupai idiwana
ki notai mu eba wainapomono,
3 ade mu kowamuguma eba nota kwari-kwarisitamono.
Iyapana berokoi mu bamamugu kwaetagisi ki ka mu berokoi
ki eba notagogapomoto ko mu yanuwe-togomono. Mu
naigida eba notapomono were kwaetogomono ko mu rabi-
namaga gayagayayogono kiratogomono idiwono. Iya bagi ki
mu berokoi siyomono,
4 ade mu umunumaga pokaiya ka mu bani yowatata
togomono ko mu rabinamugu ka mu yogo tagamana
wainapomono. Mu notamaga garugaru mena wirayagisi
berokoi kwaetagamana ki notai mena notapomono. Mu
kawai gisipomono ade mu muga midimaga tainitamiyau ki
poisiyasiyai wainapomono ko mu Mamanuga God eba nota
kwarikwarisi-pomono.
5 Mu ka midimaga pa mataka-wagau ragidai. Mu
umunumaga pokaiya ka mu togomono ke; ‘Nu ka Mamanuga
e upi kwaigemei ragidai.’ Mu inako togomono ko mu
mibimaga ka pa mena. Mamanuga God e kasiyarai ki mu eba
kataimugu. Iyapana gwedewau inako tagamu kwaetagamu
ragidai ki kau kamaditami mu mete eba idiwoi.

6 Iyapana ki dai tawa tawa kaya-tagamu ridi notamaga eba
pakarawena ki beratamiyamu mu rabinamaga wira-piyamu
iwu. Ridi ki mu mubo paere-maga naiya kwaetagamawa
ki bitai wadamana kudeya maramara nota-piyamu ko nota
berokoi ebo ebo taini-tamiyau ki mu mete kwaetagamana
wainapiyamu.
7 Mu yawata supasupai kataitagamana ki kwaenei kwae-
tagamu ko yona mibai ki mu kwaitana eba bananapomoto.
8 Takari kawaya apunu apeya Diyanesi yo Diyambesi or-
agai apunai Mosisi e yonai bodabodapamawa ki maba ka
iyapana ridi beratamiyamu ragidai ki yona mibai mete
bodaboda-pomoto. Iyapana ki mu yabaramaga babawena.
Mu umunumugere tagamu da mu suma sumatagamu ko ki pa
mena mibai ka mu ororeya mena paeremupu mu sumamaga
kaumupu.
9 Ko mu notamaga ki eba kawayayagisi kaya-yagisi waina-
pakani, mibai ka iyapana kuduba mu emitamini ki ka mu
garugaru kataitagisi da mu ka notababa ragidai. Oragai
ragidai Diyanesi yo Diyambesi mu bamamugu badidi we-
nawena ki maba mu bamamugu inako mete wenayagisi.

Apunu Simosi badidi maba tondana ki yonai

10-11 Gubagani, nau badidi suwege-keya bo kwaesugekeya
ki kuduba kau emisiniyeya. Nau iyapana badidi tadeyekeya
kabukabuwa ki kau kataigeya ade nau niya iyani badidi
wainapekeya umekeya ki kau mete kataigeya. Nau eba diri-
wadiriwa kwae-sugekeya ko nau nota kwarikwarisi ki notai
mena notapekeya sumasugekeya tondekeya. Iyapana bita yo
midi makari ade nuwaboya nau tegemawa ki ka nau upini
eba kamadubuwani ko nau giruru maba kobaiya tesugekeya.
Natere Antiyoka rabineya, natere Aikoniyamu rabineya ade
natere Rusira rabineya mete kina iyapana badidi maba nau
girisinimawa pasusinimawa nuwaboya kawaya daganani
nau tegemawa ki kuduba kau kataigeya. Nau bita makari
ade nuwaboya bananapuwani ko nu Kaiwawonuga mara-
mara nau waitasini-yawa iyapana mu idamaga rabineya
tondekeya ki taorotapu nau wadisinibu paere.

12 Nau yona mibai mosi kau ade nidiyani wainapi; Iyapana
gwedewau bagi supasupai mena Keriso Iyesu e naureya idi-
wana wainapiyamu ki ka iyapana ubumono mu giritamono
pasutamono bita makari ade nuwaboya mu mete tagemono.
13 Ko bera ragidai yo midimaga pa matakawagau ragidai
mu bigimaga ka kawayayogono yarono. Mu iyapana be-
ratamono mu kerapu-mugu waditamono ade mu muga mete
kerapu wadewade kasiwaratogomono.

14 Ko gubagani, kau yona mibai katainugibi sumapipi ki
kau deni mena wadi doko yarowa ko eba kamadi. Iyapana
gwedewau yona mibai kau kabuwanimupu ragidai ki kau
kataigeya.
15 Kau munugeya tondeya yabedeya da karako ki kau
Mamanuga God e yonai bagi kawaya naiya takari kawaya
okamupu ki kuduba kau wainapipi katainugibi. Oka ki
pokaiya ka nu kataigibi da nu Keriso Iyesu sumapamu ki
mena pokaiya ka nu iya waunai yadamu. Ko ki kuduba kau
katainugibi kewowena.
16 Mamanuga God e yonai ki e ebo Keyai pokaiya iyapana
kabuwa-tapu makeya makeya okamupu, oka ki kasiyarai ka
kawaya. Oka ki pokaiya ka Mamanuga God nu yona mibai
kabuwa-niyoto, nu paerenuga matarapoto, nu wade supasu-
paniyoto, ade iya naigida supasupai idiwana ki yawatai nu
mete kabuwaniyoto.
17 Iyapana nima Mama-nuga God e upi bagi kawaya ebo
ebo kwaewagana wainapiyau ki ka e Mamanuga God e yonai
okamupu ki pokaiya upi ki kwaewagana kasiyarai ade katai
kuduba mete yadini.

4

1 Mamanuga God ade Iyesu Keriso mete kina ki e idai gurai
popotagubu ragidai ade iyaiya idiwei ragidai nu kuduba nau-
rinugu ugwadiniyana ragiragi apunai ki mu yabumugu ka
nau Keriso ade bauwagana nu teniyana da nu e gari rabineya
e kasiyarai pokaiya idiwana ki nana yona ragiragi kawaya
yau kau nidiyakani;
2 Kau Mamanuga God e yonai dimanugowa iyapana tadey-
owa. Mu kau wainanimoto bani, pa mena bani, ko ki ka eba
gwedei mete kina, kau dimanugowa. Mu paerepiyamu ki
kau mu waditamiyowa supasupa. Mu berokoi kwaetagamu
ki kau mu sisiba-tamiyowa. Mu bagi kwaetagamu ki kau
mu togitamiyowa kasiyara tageyowa. Mu kau yonagi ki
garugaru eba waina-pomoto ki kau kwarisinuwagi kawareya
kawareya mu ade tadeyowa ko kau midigi eba togayogono.
3 Mara yabadau da iyapana kabuwa mibai eba waina-
pamana wainapomoto. Mu mubo rabinamugu tainitamiyau
ki mena kwaetagamana wainapomono ade kabuwa yonai ki
mu mubo nuwamugu wainapamana wainapiyamu ki mena
diriwai kwaetogomono. Kabuwa ragidai gwedewau mu
kabuwamaga iyapana ki mu notamaga mete eyaka mena
ragidai ki mu mena diriwamaga mu kwaetogo-mono kwaen-
emaga iwono.
4 Mu yona mibai tagararapomoto manako mubo
bususumaga bo wensisiyamaga mibai pa mena kororai
ki mena kawareya togomono iwono.
5 Ko gubagani, mara bagi bo mara berokoi ki kau mara-
mara naigida mena notapiyowa wetawetara were upinu-
gowa. Kau ka Mamanuga God e bigabigai apunai ki pokere
bita makari ade nuwaboya kau bamageya baiyogono ki kau
giruru maba kobaiya tenugowa ade kau upigi ki kuduba
paunau mo eba kamadi ko yona bagi kawaya ki mena di-
manugowa umowa.
6 Ko nau niya yonani ka yau kena; Mu Mamanuga God nene
papa naumu puyo pasumu ki maba ka nau waina-pakani da
nau niya iyani waunitau puyo ki maba tarani.
7 Mamanuga God nau upi tegebu ki nau paunau eba
kamadu-buwani ko nau upi ki kuduba kewo-puwani. E nau
badidi sidibu ki kuduba nau wadubuwani doko garupekeya
da karako katamuru bausugubuwani. Nau sumani e bameya
ki nau eba kamadu-buwani,
8 ki pokere e nau apunu bagi supasupai sidibu ade nau
puyoni ki e nau nawanani tapu tondau. Nu Kaiwawonuga e
ka supasupai mena e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyana
ragiragi ki apunai ki pokere e eya bauwagana marai baiyagisi
ki ka e uburoto puyo ki nau tegeni. Ko e eba nau mena puyo

ki tegeni ko iyapana gwedewau mu nuwamugu po e bau-
wagana empamana nawanai idiwu ki mu e puyo ki mete
tageni.

Apunu Poru e eya gwedegwedei

9 Gubagani, kau garugaru mena kau yawatagi kwaenepi
nau bamaneya yewe baunuwagi.
10 Apunu Demasi waira yau iyai nota kwarikwarisipiyawa
ki pokere e nau kamadisinibu natere Tesaronika kayawena.
Apunu Kereseni tawana Garasiya kayawena ade apunu
Taitosi tawana Daramasiya kayawena,
11 ko apunu Ruki e mena nau mete yewe idiwei. Kau
yabodowa ki kau apunu Maki mete bananapi kebomuri da
e nau waitasiniyoto wade tekatekasiniyoto.
12 Nau apunu Takikasi tonopuwani natere Epeso
kayawena.
13 Nau nusuru tatamai natere Torowasi rabineya apunu
Kapasi bameya tapuwani ki wi mete wadumuri ade nau
bukani mete tepumuri. Nau nuwaneya po bukai papa kwak-
warai pokaiya yamanatampu ki wi mete tepumuri.
14 Kirama yamanawagau apunai Arekisanda e kawaya
daganani nau girisinibu pasusinibu. E nau bamaneya
kwaewena ki denai ka nu Kaiwawonuga e mena kwaeyagisi.
15 Nu yonanuga ki e ragiragi kawaya bodabodapiyawa ki
pokere kau mete kina e naigida mena empiyowa ade kau
kaubo kwayubagi mete kwaenugowa.
16 Kawakawai ragidai yabiri nau sidimawa wirawira ki
makeya ka iyapana mosi nau taganeya eba ubupu nau
taububarani purupupu. Mu kuduba nau kamadisinimupu
kayatagubu. ‘O Mamai, mu badidi paeremupu ki kau nota-
gogapi ko eba notapiyowa.’
17 Ko nau Kaiwa-woni e nau eba kamadisinibu. E nau
togisiniyawa kasiyara tegeyawa ki pokere nau e yonai bagi
kawaya ragiragi kawaya iyapana kwaiyanai ragidai kuduba
wainapamana ki nana dimasuge-keya. Iyapana nau susin-
imana po waina-pamawa ko Mamanuga God nau barani
wadubu manako nau mu idamaga rabineya tondekeya ki
taorotapu nau wadisinibu paere.
18 Nau kataineya da berokoi kuduba ebo ebo nau ba-
maneya ewa baiyagisi ki ka Mamanuga God nau eba ka-
madisiniyoto ko e uburoto nau kwayubasiniyoto iya tegeni
manako wadisiniyoto kunumau e gari rabineya tamusiniy-
oto mete idiwomu.
‘O Mamai, kau mena ka tanai apunai. Karako ade aita ewa
ka nu maramara kau sigi esida mena tepapomu. Ki
mibai.’

Parau siyarai

19 Ridi Pirisira e nobomoi Akwira mete kina ade apunu
Onesiporo e iyapanaiyoma mete kina nau mu kuduba pa-
rautamakani.
20 Apunu Erastasi e natere Korini rabineya tondau ade
apunu Toropimasi ki e nau mibi sigirai natere Mairitasi
rabineya kamadubuwani.
21 Gubagani, kau yawatagi garugaru mena kwaenepi yewe
baunuwagi were ewa nusuru marai baiyagisi.
Apunu Eburusi yo apunu Pudesi yo apunu Rinusi yo ridi
Karaudiya ade Iyesu sumapiyamu ragidai dai yewe mete
idiwei ki mu kuduba kau parauniyamu.
22 Nu Kaiwawonuga kau keyaigi yadini bagi kasiyara ne-
geni.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Ma-
manuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

TAITOSI
Apunu Poru e okai apunu Taitosi bameya okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Taitosi e ka kwaiyanai apunai mosi ko e Iyesu sumapupu ade apunu Poru waita-piyawa e mete ewapuru upitagamawa iwa. Poru apunu ki tawana Kurisi rabineya kamadubu da e Iyesu sumapamawa ragidai ika idiwa ki mu tadeyana kabukabuwa ki nana.

Oka yau rabineya ka apunu Poru yabiyabiri ragidai badidi maba idiwana ki yonai wagubu. E apunu Taitosi uburana iyapana badidi maba kabuwatamana ki yonai wagubu ade Iyesu sumapamawa ragidai mu iyamaga badidi maba idiwana ki yonai e mete wagubu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Yabiyabiri ragidai *1:5-16*
Upi debai ebo ebo *2:1-15*
Kabuwa yonai *3:1-11*
Parau siyarai *3:12-15*

1-4 Apunu Taitosi, nau Poru oka yau pokaiya kau parauniyakani kawaya daganani kau bamageya. Nau yo kau nu sumanuga ka eyaka mena ki pokere nau gubagani mibai ka kau. Mamanuga God e bigabigai nau kwaesugakani ade Iyesu Keriso e tonosinibu apunai nau sidibu.

Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu sumamaga togipana waratamana da mu e yonai mibai supasupai wainapamana weta-wetara ki nana ka e nau winesinibu tonosinibu. Naiya takari kawaya, Mama-nuga God kunuma waira eba yamana-pupu makeya, mara kerareya ko ade tagere ki makeya ka e iya maramara idiwana ki iyai nu negeyana gwaiyabai wagubu. Mamanuga God bameya ka bera mo pa mena ki pokere e ebo winepupu ki marai bauwena ki ka e badidi gwaiyaba-wena ki mibai e yonai pokaiya matara-pupu. Mamanuga God e ka nu Iya Negeyau ki Apunai. E nau emisinibu da nau baganai ki pokere e nau winesinibu ade ragiragi kawaya sidibu da nau e yonai iyapana kuduba tadeyana ki nana.

Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wadinibu bagi. E ade nu Iya Negebu Apunai Keriso Iyesu mete kina karako waitanimoto da mu kau nene kwaetagubu ki mibai kau naigida mena

katainuwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya tondowa.
Kaiwa kaiwa.

Apunu Taitosi tawana Kurisi rabineya upiwagana ki yonai

5 Nau tawana Kurisi rabineya tondekeya ki ka nau suma
sumatagamu ragidai ika idiwu ki kabuwa dai mena mu
kabuwatapuwani. Kau kabuwa kuduba mu kabuwatamana
ade mu nateremaga ebo ebo rabineya yabiyabiri ragidai
winetamana nakatamana ki nana ka nau kau ika kama-
dinibuwani. Nau nidibuwani, suwagubuwani ke;
6 Iyapana nima yabiyabiri ki upi kwae-wagana wainapiyau
ki ka e iyapana yabumugu paere mo eba kwaeyogono ko su-
pasupai mena tondono. E eba werawerayagisi ade e munuiy-
oma mete kina suma sumatogomono. Mu ina-muguma
mamamuguma umunumaga yodomono makeya makeya
kwaetogo-mono ko eba gate kwaetogomono kwaenda iya-
pana baitagisi mu simaga berokoi tagisi.
7 Mamanuga God e iyapanaiyoma kwayubatamiyamu
ragidai ki ka mu Mamanuga God e upi kwaetagamu ki pokere
mu bera berokoi mo eba kwaetagisi ko iyapana yabu-mugu
supasupai mena idiwono. Iyapana nima yabiyabiri tondau
ki ka e eba kawai gisipono bo ade eba e midi tayatayabadai
tondono. E awana 'waeni' kawaya daganani eba kuborono da
e yabarai babayagisi ade e midi gayagayai maba eba tondono.
E eba kapoiyogono ade iyapana mu gwedegwedemaga eba
taisi teyateyamayogono.
8 Iyapana e bameya daiyo baitagisi ki ka e mu diriwamaga
kwaeyagisi ade iyapana kuduba bamamugu ka e bagi mena
kwaewagana wainapono. E notai pakarayagisi naigida mena
notapono were kwaeyogono. E iyapana bama-mugu bagi
supasupai mena kwae-yogono ade e nuwai notai eyaka mena
Mamanuga God nene notapono upi-yogono. E badidi no-
tapiyau ki kwayubai e naigida mena wainapono were kwae-
yogono.
9 Yona mibai naiya wainapupu sumapupu ki e yadini doko
ko kabuwa kudubai mosi ki diriwai e eba kwae-yogono. E
supasupai inako tondono ki ka e yona mibai kabuwawagau
ki pokaiya iyapana togitamini kasiyara tageni. Ade iyapana
kabuwa mibai tagararapiyamu ragidai mu notamaga badidi
maba notapiyamu ki e uburono yona mibai pokaiya mete
matarapono.
10 Mibai, karako ka iyapana ropani kawaya yona mibai
ki tagararapiyamu. Mu yonamaga kororai mibai pa mena
ki pokaiya ka mu iyapana kerapumugu wadamu notababa
tageyamu. Diyu ragidai karako Iyesu sumapiyamu mu
ropani kawaya inako kwaetagamu.

11 Mu eba kwaetagamana ki mu kwae-tagamu ade mu eba
kabuwatagamana ki mu mete kabuwatagamu. Mu bowa
madai tepamana ki nana ka mu tawa tawa mu kabuwamaga
pokaiya iyapana giritamiyamu notababa tageyamu iwu, ki
pokere mu yonamaga ki kau bodapi.
12 Tawana Kurisi mu muga apunumaga mosi ewa badidi
wenawagana yonai wagawa umawa e yona yau wagubu ke;
'Tawana Kurisi ragidai nu ka papa kamarai yawiyawirai ki
maba. Nu maramara beraigemei kaikayokayoi idiwei ade
bani irimagere mena kupemei.'
13 Apunu ki yona mibai wagubu ki pokere iyapana kabuwa
mibai pa mena tagamu ragidai ika idiwu ki kau mu nakari-
tami da mu sumamaga wayowayowena ki ade ugwadini
wawara iruirui kawaya wenayagisi.
14 Diyu ragidai mu wensisiyamaga ade iyapana yona mibai
tagararapiyamu ragidai mu muga goramaga bo kaisimaga
mu mubo notamaga pokaiya tagamu, nota ki mu mete kama-
dini ko eba notapomono.
15 Iyapana gwedewau mu rabinamugu bigi pa mena ki
ka gwedegwede kuduba empiyamu ade wainapiyamu ki
kuduba bagi mena. Ko iyapana gwedewau Keriso eba
sumapiyamu ki mu rabina-mugu ka bigi posiwena ki pokere
gwede empiyamu bo wainapiyamu ki kuduba ka berokoi,
mibai ka mu muga nuwa-maga notamaga ade mu rabina-
mugu tadeyau wirawira da mu paerepiyamu ki notai ka bigi
utapupu giripupu pasupu.
16 Mu umunumaga pokaiya tagamu da mu ka Mamanuga
God e iyapanaiyoma, ko mu mibimaga ka pa mena. Mu ka
kororai, mibai ka mu iyamaga ka eba supasupai. Mamanuga
God mu emita-miyau ki ka e rabinai mu pokamugere kwiyak-
wiyawagau, mibai ka e umunui mu eba wadamu ade gwede
bagi mosi mu kwaitana eba kwaetagisi.

2

Keriso e kabuwai mibai

1 Ko gubagani Taitosi, kabuwa mibai supasupai ki mena
kau makeya makeya iyapana tadeyowa kabukabuwa.
2 Kau apunu magurai tade da mu nota-baba maba eba
idiwono ko bagi supa-supai mena idiwono da iyapana
mu wiwiratamono ade mu notamaga pakarayagisi naigida
notapomono were kwaetogomono. Mu supasupai mena
sumatogomono, supasupai mena deni deni nota kwarik-
warisitogomono, ade supasupai mena giruru maba kobaiya
tetetogomono ragiragi kawaya ubumono.

3 Ki maba, kau ridi magurai tade da mu iyamaga bagi supa-
supai mena Mamanuga God nene idiwono manako iyapana
mu mete emitamono wiwira-tamono. Mu eba yanuweto-
gomono ade awana suwakarai eba kubomono kwaenda ki
pokaiya ka mu iyamaga giriyagisi. Mu iyapana bagi supa-
supai idiwana ki mena kabuwai kabuwa-togomono ade mu
muga mete kina inako mena idiwono,
4 da ridi waunai mu iyamaga bagi kawaya ki empomoto
ki ka mu mete kina kawareya inako kwaetogomono mu
nobomomuguma ade mu munumuguma naigida mena no-
tatamono kwayubatamono,
5 ade mu notamaga pakarayagisi naigida mena
notapomono were kwaetogomono ko eba apunu dai mete
iwana notapomono. Mu ridi mubo upimaga supasupai bagi
ki mena kwaetogomono ade mu mubo nobomomuguma
wiwiratamono mu kobamugu idiwono. Mu bagi supasupai
inako mena kwaetogomono ki ka iyapana mosi eba baiyagisi
Mamanuga God e yonai siyoto siyasiya.

6 Ade ki maba, kau apunu waunai mu mete tade da mu
notamaga pakara-yagisi nota naigida yodomono were kwae-
togomono.

7 Gubagani Taitosi, kau kiya bagi supasupai mena kwaenu-
gowa ki ka iyapana kau eminimoto manako mu mete inako
kawareya kwaetogomono. Kau iyapana kabuwatamiyowa ki
kau dayaya yonai eba nuwogowa ade kau yanuwa maba eba
kwaenugowa.
8 Kau yona bagi supasupai mena nuwogowa ki ka iyapana
mosi eba uburoto kau yonagi siyoto siyasiya. Kau inako
mena kwaenugowa ki kau iyaragiyoma midi-mama wadi-
tamini manako mu ubumana suma sumaigemei ragidai nu
nidimana siyasiya ki mu yawatamaga pa mena.

9 Bigabiga ragidai badidi kwaetaga-mana ki nana
kawakawaimuguma tagisi ki mu umunumaga yadini
makeya makeya kwaetagisi ko eba basaratagisi
ungwerogwerorotagisi.
10 Mu eba mu kawakawaimuguma mu gwedegwede-
maga kuwatagisi ko mu bagi supasupai mena idiwono
da kawakawaimuguma mu mibitamini sumatamini.
Mu tomo-maga bagi kawaya idiwono ki pokaiya ka mu
kawakawaimuguma notamaga wirayagisi nu Iya Negebu
Apunai Mama-nuga God e kabuwai mete wainapamana
kwaetagamana wainapomono.

11 Iyapana kuduba nu paerenuga denai bita nubo
wadamana ko ki ka Mamanuga God e deni mena rikapupu.
E nu wadiniyana bagi ki yawatai ka e ororeya mena

mebu kewowena ki pokere iyapana gwedewau yona ki
sumapomoto ki mu ka iya waunai yadini.
12 Mamanuga God nu deni mena wadinibu bagi ki yonai
nu kabuwaniyau da nu naiya Mamanuga God eba suma-
pemeya makeya yewe wairau badidi maba idiweya ki nu
deni mena kamadamu ade nu kwakwarepunuga taininiyau
poisiyasiyai wainapemei ki nu mete tagararapamu. Nu
notababa maba eba idiwomu ko nu notanuga pakarayag-
isi naigida notapomu were kwaigomu. Nu yawatau mena
kaigamu ade watanugu mena ragiragi kawaya ubumomu nu
nuwanuga notanuga eyaka mena Mamanuga God e mena
notapomu idiwomu.
13 Nu bagi supasupai inako mena kwaigomu yamomu ki
ka nu mara bagi mamama marai bauwagana ki nawanai
mete idiwomu yamomu. Mara ki baiyagisi makeya ka nu Iya
Negebu Apunai Iyesu Keriso, ki ka nu Kawainuga God, ki e
Tanai Bagi Kawaya matara-yagisi ki nu empamu.
14 Bigi ebo ebo yewe wairau nu umanibu dokodoko ki
rikawagana da nu bigi pa mena supa-supai mena e nene idi-
wana ki nana ka Keriso nu nene powena ade e darai nu nene
kawapu. Nu nuwanuga notanuga bagi mena wainapamana
kwaiwaga-mana ade e eya iyapanaiyoma e nene idiwana ki
nana ka e inako kwaewena.
15 Nau yona nidibuwani yau pokaiya ki kau iyapanagiy-
oma tadeyowa teya-teyama manako Mamanuga God e kasi-
yarai negebu ki pokaiya uburowa mu togitamiyowa kasiyara
tageyowa. Ko mu paerepomono ki kau mu nakari-tamiyowa
ade wade supasupatamiyowa. Ridi bo apunu mosi kau nidiy-
ono waigubaniyono ki kau mu yonamaga ki eba wainapi.

3

Suma sumaigemei ragidai badidi maba idiwomu

1 Yona naiya tademipi wainamupu ki kau iyapanagiy-
oma kawareya mu ade tade da mu yona yau naigida mena
wainapomoto; Kaiwawo ade kawakawai ragidai kuduba ki
wi wiwiratamiyoi ade mu umunumaga wadoi. Upi bagi
kiyabui ebo ebo ki mena wi wadamana diriwai kwaiwogoi.
2 Ade yona yau mu mete tade; Iyapana mosi eba simuri
siyasiya ko nuwabagi rabineya yowaiya tataiya moegi-
nayamu rabineya idiwoi.
3 Naiya ka nu mete nota baba rabineya idiweya.
Mamanuga God e badidi wagubu ki nu tagararapemeya
ade gwedegwede kiyabui ebo ebo empemeya poisiyasiyai
wainapemeya ki nu umanibu dokodoko da nu ki mena
diriwai kwaigemeya. Nu maramara nu iyaranuguma

giritamana pasutamana wainapemeya ade iyapana
gwedegwedemaga taisi teyateyama-igemeya deni deni giri
kasiwaraigemeya idiweya.
4 Nu inako kwaigemeya kebomeya ko nu Iya Negebu
Apunai Mamanuga God e nu nota kwarikwarisi-nibu ade
bagi kawaya nu nene kwae-wena ki makeya,
5 ka e nu iya waunai negebu. E nu iya waunai ki negebu
ki ka eba nu gwede bagi mosi e nene kwaigibi ki denai e iya
ki negebu. Pa mena. Ko e nu nuwanuwanibu manako e eya
Keyai Tanai Bagi Kawaya tono-pupu nu rabinanugu minibu
siwa nu biginuga kuduba surupupu ki pokaiya ka nu wena
waunai wenaigibi ade iya waunai mete wadimipi.
6 Nu Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e pokaiya ka Ma-
manuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya eba wakitapupu
ko deni mena awana taparai maba nu kawarinugu kwebu
wira.
7 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki e
rikapupu deni mena nu wadinibu bagi da nu Mamanuga
God e yabuiya bagi supa-supai mena idiwana ade maramara
idiwana kaiwana iyai ewa wadamana nawanai idiwei ki nu
mete yadamu.
8 Nau yona yau nidibuwani ki ka mibai kawaya nu kuduba
wainapamana ade sumapamana ki nana.

Kau iyapanagiyoma yona ki mara-mara mu tadeyowa tey-
ateyama. Mu Mamanuga God sumapiyamu ki pokere mu
nuwamaga notamaga eyaka mena bagi mena kwaetagamana
ki notai mu mete notapomono idiwono. Mu inako kwaeto-
gomono ki ka mu muga bagi-maga nene ade ki pokaiya ka mu
mibi-maga mete kiroto.

9 Gora kawareya eba kira kasiwara-iwogoi ade wi wibo
kunuga bo wi wibo ripakwarakwaraguma mu wensisiya-
maga bo bususumaga ki pokaiya wi yona eba wadoi we-
napiyoi kwaenda wi nuwarara tagarara idiwoi. Nota inako
ka mibai pa mena ade ki pokaiya ka wi tomoga giriyagisi.
10 Iyapana nima yona wadau wenapiyau ki kau e sisibapi.
E kau yonagi wainapoto ki ka baganai ko pa mena ki kau e
kawareya ade siyo manako e kau umunugi eba yodono ki kau
gwede mo eba kwaenuwagi ko deni mena e kamadi.
11 Kau kataigeya da nima inako kwaewagau ki ka yawata
supasupai ki e kamadubu. Bigi e rabineya tondau ki mete
kabuwapiyau da e yawata paerepupu.

Parau siyarai

12 Karako nusuru marai waunitau baiyagisi ki pokere nau
natere Nikoporasi rabineya tondana waina-pakani. Nau

apunu Atemasi bo apunu Taikikasi kau bamageya tonotamani ki kau nau nene wainapi manako nau bamaneya ika Nikoporasi baunuwagi.

13 Iyapana wade supasupatamiyau apunai Sinasi yo apunu Aporosi mete kina ki kau mu waitatami kau nene ki kwaenuwagi manako yawata gwede-gwedei waitatami were ewa tonotami kayatagisi.

14 Kau iyapanagiyoma maramara tadeyowa da mu upi bagi mena kwaetogomono ade iyapana bamamugu supasupai kwaetagamana ki mena notai notapomono idiwono. Mu imagei eba idiwono ko mu mubo idamaga kasiyarayogono ki pokaiya ka bani matarayogono manako mu kuduba kupomono idiwono.

15 Nau mete yewe idiwei ragidai kuduba mu paraumaga kau bamageya tonopiyamu. Nu kowanuguma sumanuga eyaka mena ragidai mu bamamugu nu paraunuga yau mu tade. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi kuduba wadinibu bagi.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

PAERIMONI
Apunu Poru e okai apunu Paerimoni bameya okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Paerimoni e ka gwedegwede ropani kawaya apunai mosi ki Iyesu sumapupu. E bigabigai apunai mosi si ka Onesimusi e wakapawena umawa wadawa da apunu Poru banana-pupu manako Poru e badidi kabuwapiyawa ki pokaiya ka e Iyesu sumapupu.

Oka yau pokaiya ka apunu Poru apunu Paerimoni siyau da e bigabigai apunai ki ade wirayagisi e bameya baiyagisi ki ka e eba gagayapoto ko Iyesu Keriso e si pokaiya e diriwai kwaeyagisi.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1-3*
Apunu Paerimoni e werei *4-7*
Apunu Onesimusi e yonai *8-22*
Parau siyarai *23-25*

1 Nu waretanuga ade nu upinuga eyaka mena kwaigemei apunai Paerimoni, nau Poru, Keriso Iyesu e upi kwaesugekeya ki pokere dibura rabineya tondakani apunai, ade nu sumanuga eyaka mena apunai Simosi mete kina, nu kau nene wainapemei ki pokere nu paraunimei kawaya daganani kau bamageya.
2 Nu sumanuga eyaka mena ragidai kau tawagi rabineya Mamanuga God nene mete dibipiyamu idiwu yo nu egapunuga Apiya yo nu waretanuga Iyesu nene ragiragi kawaya uburau apunai Akipasi mete kina ki mu bama-mugu ka nu paruigemei ade oka yau wi nene tonopemei. Kaiwa kaiwa.
3 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi waitanimoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Apunu Poru apunu Paerimoni e nene Mamanuga God paraupupu

4 Nau waretani Paerimoni, nau maramara gurigurisugakani ki ka nau kau notaniyakani ade Mamanuga God bameya kau nene paraupakani,
5 mibai ka kau Kaiwawonuga Iyesu sumapiyei ade Mamanuga God e iyapanaiyoma tawana tawana idiwu ki kau

mu mete nota kwarikwarisitamiyei ki sisiyai nau waina-
puwani kewowena.
6 Nau gurigurisugakani da kau sumagi ki sisiyai kau mara-
mara iyapana tadeyowa umowa. Kau inako kwaenugowa ki
pokaiya ka Mamanuga God kau yabugi yadini papoto da e
gwedegwede kuduba Keriso pokaiya negebu ki kuduba kau
mete katainuwagi wetawetara.
7 Nau waretani, kau iyapana nota kwari-kwarisitamiyei
ki pokaiya ka kau togisinibi kasiyara tegebi da nau karako
mamama kawaya wainapakani. Kau inako kwaenugei ki
pokaiya ka Mama-nuga God e iyapanaiyoma kuduba mu
rabinamaga kipu ubupu karako kasiyara wainapiyamu.

Apunu Poru apunu Onesimasi nene wagubu

8 Karako nau yo kau nu sumanuga ka eyaka mena ki pokere
nau kau badidi kwaenugana yonai nidibena ki ka baganai.
9 Ko nau kau nota kwari-kwarisiniyakani ki pokere nau
ragiragi kawaya kau eba nidiyakani ko giyansu mena
kabuwaniyakani. Ko kau wainapi; Nau ka Poru, apunu
magurai ade karako Keriso Iyesu e nene yewe dibura ra-
bineya tondakani ki apunai yona yau karako suwagakani

10 Nau karako kau bigabigagi kwaewagawa apunai Ones-
imasi ki e nene uburakani e sisiyai kau nidiyakani. Nau
yewe dibura rabineya tondekeya ki ka e Keriso sumapupu ki
pokere nu sumanuga pokaiya ka nau e gubaga-puwani ade e
nau mamasinibu.
11 E naiya kau bigabigagi kwaewagawa ki makeya ka e midi
togatoga nene upiwagawa ko karako ka e rabinai wirawena
ki pokere nau wainapakani da e kawaya daganani kau wait-
aniyoto. E nau mete inako waitasiniyau.

12 Nau nuwani notani e bameya tondau ko nau karako e
tonopani kau bamageya kaniyoto.
13 Nau Keriso e yonai bagi kawaya ki suwegekeya umekeya
ki pokere nau karako dibura yau rabineya tondakani. Kau
kiya yewe eba baunugibi nau waitasiniyei ko kau bigabigagi
kwaewagawa apunai Onesimasi kau watagi wadubu kawaya
daganani nau waitasiniyau ki pokere nau e munapena yewe
nau mete idimpena ki ka baganai.
14 Ko nau eba nuwaneya kau ninekenekeniyani da kau
e ade tonopi nau bamaneya baiyagisi. Pa mena. Nau
nuwaneya kau kaubo nuwageya wainapiyei baganai ki mena
makeya kwaenuwagi. Nau eba nuwaneya kau tagageya
kwaesugani ko nau yo kau nu rabinanuga eyakamenayagisi
ki ka baganai.

15 Apunu Onesimasi badidi pokere kau kamadinibu
umawa da yewe bauwena? Kataina, e ewa kau mete
maramara idiwana ki pokere bo?
16 E naiya kau bigabigagi apunai mena tondawa ko karako
ka e eba kau bigabigagi apunai mena ko e ka ade kau mete
sumaga eyaka mena ki apunai. Nau nuwaneya po eyo ko nau
kataineya da e karako kau bamageya baiyagisi ki ka e kau
bigabigagi apunai tondono ade nu Kaiwawonuga pokaiya
kau mete sumaga eyaka mena apunai tondono, ki pokere kau
notagi e bameya ka kawaya daganani esida.
17 Ki pokere, kau wainapiyei da nau yo kau nu upinuga
eyaka mena ki ka nau kau bamageya bausugubena manako
kau nau diriwani kwaenugubena ki maba ka apunu Ones-
imasi kau bamageya baiyagisi ki kau e diriwai inako mete
kwaenuwagi.
18 E kau bamageya gwede mo kwaewena siyasiya bo kau
gwedegwedegi mo asusu wadubu denai eba negebu ki kau
nau kabuwasini da ki denai nau kau negeyani.
19 Nau Poru naubo idanere yona yau ade okapakani; Ki
denai nau kau negeyani. (Ko wainapi; Kau iya waunai nau
pokanere wadibi ki denai nau tegeyana ki tondau, ko ki yonai
nau eba suwagani.)
20 Nau waretani, nau yona yau suwagubuwani ki kau
nu Kaiwawonuga pokaiya nau nene kwaenuwagi. Keriso
pokaiya ka nau yo kau nu sumanuga eyaka mena ki pokere
kau inako kwaenuwagi ki ka nau rabinani kiroto uburoto
mamama wainapani.
21 Nau oka yau kau nene okapakani ki nau kataineya da
nau badidi nidiya-kani ki kuduba kau kwaenuwagi. Ena, eba
ki mena ko gwede mo kawareya ki kau mete kwaenuwagi.
22 Nau yonani yau mete wainapi; Nau wi bamagau ika
bausugana ki nana ka wi kuduba nau nene Mamanuga God
bameya guriguriwagi ade nau watani ika winepumuri da
e nau yawatani yadini supasupa ki ka nau wi daiyoga ade
bausugani.

Parau siyarai.

23 Apunu Epapurasi e ubupu Keriso Iyesu e yonai wagawa
umawa ki pokere iyapana e wadumupu diburamupu karako
nau mete yewe idiwei. E parau-wagau kawaya daganani wi
bamagau.
24 Nu upinuga eyaka mena kwaigemei ragidai apunu Maki
yo apunu Aristakasi yo apunu Demasi yo apunu Ruki mete
kina ki mu kuduba wi parauniyamu.
25 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kai-
wawonuga Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu

bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

IBURU
Iburu ragidai mu okamaga
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka suma sumatagamawa ragidai ragiragi ba-nanamupu ki mu togitamana ki nana okamupu. Iyesu e ka tawiri ogayawa apunai Mamanuga God e yabareya nu nene uburau nu yonanuga wagau.

Oka debai empamana ki kabuwai

Keriso e Mamanuga God nunupu wetawetara *1:1-3*
Keriso ka esida ko aneya kuduba ka erida *1:4-2:18*
Keriso ka esida ko Mosisi yo Diyosuwa ka erida *3:1-4:13*
Keriso ka esida ko dobopiyamu ragidai ka erida *4:14-7:28*
Keriso ka gwaiyaba waunai esida *8:1-9:28*
Keriso e puyoi ka kawaya esida *10:1-39*
Suma ka gwede? *11:1-12:29*
Mamanuga God mamamapamu *13:1-19*
Guriguri siyarai *13:20-21*
Parau siyarai *13:22-25*

Mamanuga God e yonai Iyesu pokaiya matarawena

1 Naiya takari kawaya nu bodanuguma Mamanuga God e yonai wainapamana ki nana ka e yawata ebo ebo pokaiya mara ropani kawaya e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kabuwatamiyawa.

2 Ko karako mara siyarai yau rabineya ka e Gubagai pokaiya nu kabuwanibu. E pokaiya ka Mamanuga God kunuma waira kuduba yamanapupu ade e eya Gubagai mena winepupu da mara siyareya ki ka e gwedegwede kuduba e idai rabineya nakapoto.

3 Mamanuga God e eya sinini tanai bagi kawaya ki e Gubagai naureya minibu siwa. E nuwai notai ade e kiyabui kuduba ka e eya Mamai nunupu wetawetara ade e yonai kasiyarai kawaya ki pokaiya ka kunuma waira kuduba e wagubu umuneya mu wata-mugu ubumu. E nu biginuga kuduba surupana ki yawatai mebu kewowena eweya ka e ade kipu ubupu kunumau kayawena manako Mamanuga God Kasiyarai Kawaya Esida Apunai ki e madaneya e idai garu deneya kwarisi-wena tondubu tondau.

4 Aneya kuduba ka kawakawaya ade mu simaga ka mete kawaya. Ko Mama-nuga God e ebo nuwaiya wagubu da e eya Gubagai ki e mena ka kawaya esida ade e si ka mete kawaya esida ko aneya kuduba mu simaga ka e kobaiya.

5 Mamanuga God e eba ubupu e aneyai mosi sibu, wagubu ke;
‘Kau ka nau Gubagani ade karako kau mamagi ka nau.’
Pa mena, e inako eba wagubu. Ade e aneyaiyoma mete eba tadebu, wagubu ke;
‘Nau ka aneya buri ki e Mamai ade e nau Gubagani tondono.’
Pa mena, e aneyaiyoma inako eba tadebu.
6 Ko e eya Gubagai amu suwakarai waira yau kawareya tono-pana kwaewagawa ka e yona yau wagubu ke;
‘Nau aneyaniyoma kuduba, wi nau Gubagani yau e mena si esida tepapiyoi.’
7 Ade aneya mu nene ka e ubupu wagubu ke;
‘Nau suwagani manako nau aneyani-yoma nusuru maba baitagisi kayatagisi.
Nau suwagani manako nau bigabiga-niyoma mata nonarai maba wenatagisi.’
8 Mamanuga God e aneyaiyoma mu nene inako wagubu ko e eya Gubagai ki e nene ka e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka yau okapupu, wagubu ke;
‘Kau ka God. Kau garigi rabineya ka kau kasiyaragi mara-mara tondono kaniyono.
Kau iyapanagiyoma mu yabiyabiri-maga kau uburei bagi supasupai mena mu wade supasupatamiyei
9 Bera bagi supasupai ki kau nuwageya poyo ko bera berokoi ki kau keipiyei,
ki pokere kau Mamagi God nau kau winenibuwani ade kau mamama-nugana ki nana monaganibuwani, tepanibuwani ade iyarau tamuni-buwani,
da kau kowagiyoma kuduba kau kobageya idiwana ki nana.’
10 Mamanuga God e okai inako wagubu ade e Gubagai nene ade wagubu ke;
‘Kau ka Kaiwawo. Kau mara kerareya nuwagibi manako waira kuduba wenawena.
Kau kaubo idagere kunuma yamanapipi.
11 Kunuma waira kuduba aita ewa gogatagisi,
ko kau ka maramara tondowa kaniyowa.
Sipuma goragora purupurutagamu gagai wenawagau ki maba ka kunuma yo waira mu kasiyara-maga aita kewoyagisi.
12 Iyapana aukwara ewopiyamu ki maba kau kunuma waira ewopi,
ade iyapana gwedegwede gagai rikapiyamu ki maba kau kunuma waira rikatami da mu kiyabumaga wirayagisi ebo wenayagisi.
Ko kau kiyabugi eba wirayagisi kudubai mo wenayagisi. Pa mena.

Kau eba maguranuwagi ade kau kwamuragi eba kewoyagisi.
Kau watageya mena mara mara tondowa kaniyowa.'
13 Mamanuga God e aneyaiyoma mo eba tadebu, wagubu ke;
'Kau yewe madanani garu deneya tondowa da nau kau
iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kerapugi
kobaiya nakatamani kewoyagisi were.'
Pa mena. E mu mo inako eba tadebu ko e Gubagai mena
yona ki sibu.
14 Ki pokere aneya ki mu ka gwede? Mu ka keyai. Ma-
manuga God mu tonotapu da mu e bigabigai kwaetagamana
ki nana. Iyapana iya waunai wadamana ki nana winetapu
ragidai ki mu waitatamiyamu togitamiyamu iwu.

2

Mamanuga God Keriso tonopupu iya waunai negebu.

1 Ki pokere nu yona mibai waina mipi ki nu naigida mena
yadamu doko kwaenda waira yau notai baiyagisi nu taininiy-
oto manako nu paerepamu yawata kwaiya kaigamu.
2 Naiya takari kawaya ka Mamanuga God e aneya-iyoma
tadebu manako mu yona ki nu ripakwarakwaranuguma
tademupu. Mu yona tagubu ki ka yona mibai ki pokere
iyapana gwedewau mu yonamaga ki tagararamupu bo eba
sumamupu ki ka mu denai bita makeya makeya wadu-mupu.
3 Mu denai bita inako wadumupu ki pokere nu karako iya
waunai bagi kawaya ki yonai wainamipi sumamipi ragidai
ubumamu yona ki tagararapamu kamadamu ki ka nu bita
denai wada-mana ki badidi maba baibigapamu? Ki pa mena.
Nu iyanuga yonai ki ka nu Kaiwawonuga yabiri wagubu
matara manako iyapana e yonai ki wainamupu mibimupu
ragidai ki mu pokamugere ka nu kataigibi wetawetara da
yona ki ka mibai.
4 Ade mu yonamaga tagubu ki kawareya ka Mamanuga
God matakira kiyabumaga ebo ebo kunuma kasiyarai
pokaiya mete kwaewagawa nu yabunugere empemeya.
E ebo nuwaiya ki makeya ka e puyo ebo ebo e Keyai Tanai
Bagi Kawaya ki pokaiya puru-pupu nu eyaka eyaka negebu
ki pokere nu kataigibi wetawetara da e badidi wagubu ki
kuduba ka mibai.

Iyesu iya waunai ki yawatai nu kabuwaniyau

5 Nu karako waira waunai aita ewa baiyagisi kawareya idi-
womu ki sisiyai iwegemei. Mamanuga God eba e aneyaiyoma
winetapu da mu waira ki kwayubapamana ki nana. Pa mena.
6 Ko e okai mosi naiya okamupu ki wagubu ke;
'Mamanuga God, nu ka pa iyapana kaina ko kau gwede nana
nu nene wainapiyei?

Nu ka maimerei munta ko kau gwede nana nu kwayubaniyei?
7 Kau iyapana yamananibi ade aneya kobamugu mara eba rowarowa idiwana ki watai mete yamanapipi nu nakanibi,
ko ki eweya ka kau nu sinuga tepapipi kau kasiyaragi tanai bagi kawaya negebi,
8 manako kau yamanagi kuduba mu yabiyabirimuguma nu nakanibi.'
Oka ki wagubu da e yamanai kuduba mu yabiyabirimuguma ki e nu iyapana kaina nakanibu da nu ubumana gwede-gwede ki kuduba kwayubatamana ki nana. E wagubu ki nu karako nu yabunugere matarau eba empemei,
9 ko nu Iyesu e empemei. Mara eba rowarowa ka e kwarisiwena aneya mu kobamugu tondawa ko ki eweya ka Mamanuga God e tepapupu e kasiyarai bagi kawaya ki taneya tapu tondau. Iyesu e ka midi makari ade nuwaboya bananapupu iyapana kuduba nu nene powena. Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e Iyesu kwae-wena ki pokaiya rikapupu manako nu wadinibu bagi.
10 Mamanuga God e ka gwedegwede kuduba yamanapupu ade gwedegwede kuduba maramara iya tageyau ki apunai. E ebo nuwaiya wainapupu da supasupai ki pokere e iyapanaiyoma tetamana e eya taneya nakatamana ki nana ka e bita yo midi makarai Iyesu kwebu da e bita wadubu ki pokaiya nu Iya Negeyana Apunai uburana wara-niyana da nu iya waunai wadamana ki nana. Mamanuga God e inako kwaewena ki ka e supasupai bagi kawaya kwaewena.
11 Nu biginuga surupiyau apunai Iyesu e yo nu Mamanuga ka eyaka mena ki pokere e umunai eba mayamayawena,
12 ko e wagubu ke;
'Mamai, kau sisiyagi ki nau yowani-yoma tadeyakani.
Kau sumaniyamu ragidai mu pauna-mugu ka nau kau sigi umayo pokaiya esida tepapakani.'
13 E inako wagubu, ade wagubu ke;
'Nau sumani ki nau Mamai God e bameya tarakani.'
Ade wagubu ke;
'Mamanuga God e mununiyoma tegebu ki karako nau mete idiwei yau kena.'
14 E munuiyoma ka nuyo, ko nu ka iyapana kaina, nu midinuga, kwakware-punuga, daranuga mete kina, ki pokere Iyesu mete kina iyapana kaina nu maba wenawena. E nu nene powena manako ki pokaiya ka e minimini popo apunai Seitani e kasiyarai kuduba taoropupu tainipupu poyo.

15 E kwaewena ki pokaiya ka iyapana kuduba maramara
popoigamana kudeya wainapemeya idiweya ki notai nu ra-
binanugu umanibu dokodoko ki e rikapupu.
16 Nu katainugu da Iyesu yewe wairau bauwena ki ka e
eba aneya waitatamana ki nana bau-wena ko e oragai apunai
Eburamu e momoiyoma nu waitaniyana ki nana bauwena.
17 E nu waitaniyana ki nana ka e iyapana kaina nu maba
wenawena da e yowaiyoma nu badidi maba idiwei ade
gwedegwede marai kawai badidi bananapemei ki kuduba e
mete inako bananapana ki nana. Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawa-kawaimuguma yewe wairau
Mamanuga God nene upitagamu ki maba ka tawiri ogayawa
apunai Iyesu karako kunumau Mamanuga God e yabareya
nu nene uburau nu sisiyanuga wagau. E eba kamadiniyau
ko e nuwanuwaniyau ki pokere Mamanuga God karako Iyesu
pokaiya nu biginuga empiyau surupiyau.
18 Iyesu e midi yo makari bananapupu ade waira yau
kerapu taisini marai kawai e bameya mete bauwena. Ki
pokere nu kerapu taisini inako banana-pemei ki ka e uburau
nu waitaniyau ade nu toginiyau.

3

Iyesu e ka kawaya esida ko Mosisi ka e kobaiya

1 Kowaniyoma, nu sumanuga eyaka mena ragidai; Ma-
manuga God e wi mete winenibu ki pokere wi nuwaga notaga
Iyesu mena bameya tondono. E ka tawiri ogayawa apunai
ki pokere Mamanuga God ubupu e tonopupu manako Ma-
manuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu kawaimaga
yewe wairau uburau upiwagau ki maba ka e mete kina inako
nu nene uburau nu sumanuga togipiyau.
2 Mamanuga God e tawai mibai ka e eya iyapanaiyoma.
Oragai apunai Mosisi yewe wairau Mamanuga God e tawai
kwayubapiyawa tondawa ko eba kamadubu ki maba ka Ma-
manuga God upi kuduba winepupu Iyesu kwebu ki mo e
eba kamadubu ko makeya makeya supasupai mena kwaewa-
gawa tondawa.
3 Wi keyakeyai yau mete wainapumuri; Apunu mosi tawa
bagi kawaya mosi yadini ki ka eba iyapana tawa ki si tepa-
pomoto ko tawa wadubu apunai ki e si mu tepapomoto. Ki
maba; Iyesu e mena si nu esida tepapomu, ko oragai apunai
Mosisi e ka kobaiya erida.
4 Tawa kaina ka iyapana nu idanugu waditamemei ko
gwede-gwede kuduba ki yamanapiyau apunai ka Mamanuga
God e mena.

5 Oragai apunai Mosisi e ka Mamanuga God e tawai kuduba
ki rabineya bigabiga upi kwaewagawa tondawa. E upi mo
eba kamadubu ade Mamanuga God aita ewa badidi wagana
ki nene e mete kabuwa-wagawa.
6 Ko karako ka Keriso bau-wena. E ka Mamanuga God
e eya Gubagai ki pokere Mamanuga God e tawai mibai ki
yabiyabiri apunai ka eyo. E uburau upi ki kwaewagau ko
eba kamadau. Nu sumanuga yadamu doko ade puyo ewa
wadamana mamamai iwegemei nawanai idiwei ki eba not-
agogapamu ki ka nu Mamanuga God e tawai mibai.

Mamanuga God e iyapanaiyoma aiyata idiwono

7 Baganai, Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
naiya mena wagubu ke;
'Wi Mamanuga God e bonanai karako wainapiyamu,
8 ki ka wi ripakwarakwaraguma naiya takari kawaya iya-
pana eba idiwu tawaneya tagamawa mama e tagararara-
pamawa idiwa ade e kasiyarai mete kina bo pa mena
ki empamana ki nana e umunui kwenupamawa ki mu
maba wi inako eba kwaiwogoi.
9 Mamanuga God e wagau; Wi ripakwarakwaraguma tawana
ki rabineya nau kasiyarani mete kina bo pa mena ki
empamana ki nana kwaesinimawa. Kwamura apunai
apeya (40) ki rabineya ka nau kwayubatamekeya
emisinimawa ko nau mu nene badidi kwaesugekeya ki
mibai mu eba kataitagubu,
10 ki pokere mu bamamugu ka nau nuwani pupuwena,
suwagubuwani ke; Mu maramara nau tagararara-
siniyamu ade nau umununi ki mu eba wadamana
wainapiyamu.
11 Nau nuwani mu bamamugu pupuwena ki pokere nau
gwaiyaba suwagubuwani kaimatana, suwagubuwani
ke; Nau aiyata tageyana tawaneya ka mu mo nau
bamaneya ika eba baitagisi idiwono. Pa mena.'
12 Ki pokere kowaniyoma; Wi wibo kwayubaga kwaiwogoi
yabu yabu idiwoi kwaenda gwede berokoi mosi wi rabinaga
wirapoto wi sumaga kaupoto manako wi Mamanuga God
Maramara Tondau Apunai ki tagararapumuri.
13 Mamanuga God e okai mara 'karako' nene wagubu ki
ka e mara karako idiwei ki nene wagubu. Ki pokere karako
deni deni waita kasiwaraiwogoi kwaenda bigi baiyagisi wi
kerapugau yadini manako Mamanuga God bameya ka wi
midiga togayagisi wagemama kwaiwagi.
14 Nu Keriso wauneya sumamipi makeya nu sumanuga
badidi maba deni mena e bameya tamipi ki eba kamadamu

ko yadamu doko yamomu ki ka nu mibai Keriso mete ida
wadewadeigemei ki ragidai.
15 Mama-nuga God e okai wagubu ke;

‘Wi Mamanuga God e bonanai karako wainapumuri ki ka
wi ripakwara-kwaraguma naiya takari kawaya iya-
pana eba idiwu tawaneya tagamawa mama e tagarara-
pamawa idiwa ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi.’

16 Iyapana Mamanuga God e bonanai wainapamawa ko
ade tagarara-pamawa ragidai ki mu ka gwedewau? Mu ka or-
agai apunai Mosisi mu wara-tapu tawana Idipi kamadumpu
kaya-tagubu ragidai ki muyo.
17 Ade Mama-nuga God e kwamura apunai apeya (40)
ki rabineya e nuwai mu bama-mugu pupuwagawa ragidai
ki mu ka gwedewau? Mu ka bigi notai nota-pamawa
paerepamawa iyapana eba idiwu tawaneya gwairimupu
popo-tagubu ragidai ki muyo.
18 Ade Mama-nuga God e gwaiyaba wagubu ke; ‘Nau aiyata
tageyana tawaneya ki ka mu mo nau bamaneya ika eba
baitagisi idiwono,’ e inako wagubu ki ka e iyapana gwedewau
nene wagubu? Ki ka iyapana e tagararapamawa ragidai ki
muyo.
19 Bususu yau pokaiya ka nu kataigamu da mu sumamaga
pa mena ki pokere mu aiyata tawaneya eba bautagubu.

4

1 Ko Mamanuga God e gwaiyabanibu da nu aiyata tawanai
ki kaigamana e mete ika aiyataigamana ki nana wagubu ki
pokere nu naigida mena notapamu wetawetara kwaenda
nu aiyataigamana ki tetai tainipamu paere manako e aiy-
atanuga watai gwaiyabanibu ki nu ika eba baigamu.
2 Iyapana naiya takari kawaya idiwa ragidai ki ka Ma-
manuga God e yonai bagi kawaya nu karako wainapemei
ki maba mu mete wainamupu. Mu e yonai ki wainamupu
ko eba sumamupu ki pokere yona ki mibai mu eba banana-
mupu.
3 Ko nu dai ki Mamanuga God e yonai ki nu wainamipi
sumamipi ki pokere nu aita ewa e bameya baigamu e mete
ewapuru aiyataigomu idiwomu. Iyapana naiya idiwa ragidai
ki mu nene ka Mamanuga God oka yau tapu, wagubu ke;

‘Nau nuwani mu bamamugu pupuwena ki pokere nau
gwaiyaba suwagubuwani kaimatana, suwagubuwani
ke;

‘Mu mo nau bamaneya eba baitagisi nau aiyatani wateya nau
mete ika eba aiyataigomu. Pa mena.’

Mamanuga God inako wagubu ko e waira yamanapupu
kewowena ki makeya ka e eya upi ki kuduba kewo-pupu
aiyata mena tondawa.
4 Pura kawai nene ka Mamanuga God e okai mosi wagubu
ke; ‘Pura kawai ki makeya ka Mamanuga God e upi ki kuduba
kewopupu aiyata mena tondawa.’
5 Ade oka ororeya mena kabuwanibuwani ki rabineya ka e
wagubu ke; ‘Mu mo nau bamaneya eba baitagisi nau aiyatani
wateya nau mete ika eba aiyataigomu. Pa mena.’
6 Iyapana takari kawaya Mamanuga God e yonai bagi
kawaya yabiri wainamupu ragidai ki ka e yonai ki mu eba
wadumupu sumamupu ki pokere aiyata tawaneya ki mu eba
bautagubu.

Ko Mamanuga God e aiyatai watai ki tetai e ororeya mena
tapu kewowena ki pokere karako ka iyapana kudubai dai ki
e bameya baitogomono e mete ika aiyatatogomono.
7 E tagararapamawa ragidai ki ka mara yomi e teta tapu
ki mu paeremupu ki pokere Mamanuga God mara waunai
mosi winepupu ki e si mara karako sibu. Kwamura dai kewo-
wena eweya ka e yona ki apunu Dewida pokaiya matarapupu
okapupu ko oka ki nau ororeya mena wi kabuwanibuwani
kewowena; ‘Wi karako Mamanuga God e bonanai waina-
pumuri ki ka wi eba wagemamaiwagi.’

8 Oragai apunai Diyosuwa ubupena iyapana naiya idiwa
ragidai waratapena Mamanuga God e aiyatai ki wateya
nakatapena ki ka Mamanuga God e aiyatai watai ewa nene
ki yonai mo eba wagubena.
9 Ko Mamanuga God e eya pura kawai ki makeya aiyata
tondawa ki maba ka e iyapanaiyoma nu aiyata-nuga watai ki
e mete tapu nu nawana-nuga tondau.
10 Ki pokere iyapana gwedewau Mamanuga God e aiyatai
watai ki kaiwoto ki ka mu Mamanuga God e upi kewopupu
aiyata tondawa ki maba mu mete upimaga kewopomoto
manako aiyata idiwono.
11 Ki pokere nau suwagani wainapumuri; Nu nuwa-nuga
notanuga eyaka mena pokaiya ragiragi kawaya nisi kan-
domu da nu Mamanuga God bameya kaigamu e mete aiy-
ataigomu. Iyapana takari kawaya e umunui eba wadamawa
ko tagararapamawa ki mu maba nu eyaka eyaka inako eba
kwaigomu kwaenda nu aiyata watai ki tetai tainipamu paere
manako gwepamu.
12 Mamanuga God e yonai badidi wagau ki kasiyarai ka
kawaya esida ade e yonai badidi wagau ki makeya makeya
wenawagau. Kereba uwarai daikere daikere ki uwarai ka
maraitau ko e yonai ki uwarai ka kawaya. E yonai nu

rabinanugu surau ki ka nu mibinuga ade nu keyainuga
ki paunamugu surau purupiyau ewanauwapiyau ade nu
suwananuga rabineya surau nu suwana-nuga ade nu pi-
wanuga purupiyau ewanauwapiyau. Nu notanuga ade nu
nuwanugu badidi kwaiwagamana wainapemei ki kuduba ka
Mamanuga God e yonai ki nu rabinanugu surau purupiyau,
matarapiyau, ade wade supasupaniyau.
13 Mamanuga God e yabuiya ka gwede mosi weki gwaiya
eba tondau. Gwedegwede kuduba yewe wairau e wagubu
umuneya wenatagubu ki e yabuiya matarau uburau. E
yabareya ka nu kuduba ubumamu manako nu badidi kwai-
gibi ki nu e bameya iwagamu matara.

Iyesu e ka tawiri ogayawa apunai

14 Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai karako
kunumau yapu tondau. E mena ka tawiri ogayawa apunai
ki pokere e Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga upiwagau ki maba e mete inako kwae-wagau
Mamanuga God e yabareya nu nene uburau. E nu nene inako
uburau ki pokere nu iyapana tademei da nu e badidi maba
sumapemei ki sumai nu yadamu doko ko eba kamadamu.
15 Nota berokoi ebo ebo nu kerapunugu wadau ki nu
kwaitana eba ubumamu nu nubo kasiyaranuga pokaiya bo-
dapamu. Pa mena. Ko nu nene uburau apunai e ka Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga
ki e maba ko ade kawaya esida. Nu badidi maba idiwei ki
kuduba e kataiya. E nu nuwaboyanuga wainapiyau, mibai
ka waira yau kerapu wadewadei marai kawai nu rabinanugu
taininiyau ki e mete inako bananapupu ko e gwede mo eba
paerepupu ade bigi mo e eba kwaewena.
16 Mamanuga God e ka nu deni mena wadiniyana bagi
ki wateya tondau ki pokere nu yabarayabara e bameya ika
kaigamu. Nu kasiyaranuga kewoyagisi wairoroigamu ki ka
e baiyagisi nu nuwanuwaniyoto ade toginiyoto manako nu
paerenuga ki denai bita nubo wadamana ki e rikapoto deni
mena nu wadiniyoto bagi.

5

1 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu pauna-
mugu ka mu waretamaga mosi winepomoto mu kawaimaga
tamoto manako e mu nene uburono Mamanuga God yabuiya
e upi kwaeyogono. Iyapana bigi kwaetagubu ki mu bigimaga
Mamanuga God empana surupana ki nana ka e uburono
papa naurono pasurono ade puyo ebo ebo mete kina Ma-
manuga God bameya tarono.

2 Apunu ki e ka iyapana kaina ade e nuwai notai ki kasi-
yarai mete pa mena ki pokere iyapana yawata paere-mupu
kwakotagubu ragidai e bameya baitagisi ki ka e eba mu
bonana ragiragi-tamini ko e mu waitatamini mibai e ka mu
mete ewapuru eyaka mena.
3 E ka iyapana kaina ade e nuwai notai ki kasiyarai mete
pa mena ki pokere e Mamanuga God bameya papa naurono
pasurono ki ka eba e iyapana mu paere-maga nene mena
inako kwaeyogono ko e eya paerei ki nene mete kwaeyogono.
4 Iyapana Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi
kwaetagamu ragidai ki ka eba mu mubo nuwamugu kwae-
tagamana wainapiyamu ki pokere mu wata bagi kawaya ki
wadumupu upi ki kwaetagamu. Pa mena. Mamanuga God
ubupu oragai apunai Aroni yabiri winepupu upi ki kwebu ki
maba e mu kuduba mete inako winetapu upi ki tagebu.
5 Ki maba, Keriso e ka eba e eya si kawayawagana ki nana
e ebo nuwaiya kwaewena manako Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawai-maga e watai wadubu. Pa
mena. Mama-nuga God e mena ubupu Keriso wine-pupu,
wagubu ke;
‘Kau ka nau Gubagani ade karako kau mamagi ka nau.’
6 Ade oka mosi rabineya ka e Gubagai nene yona yau
wagubu ke;
‘Kau maramara kemora nawaru uburowa iyapana mu nene
dobo-piyamu upi ki nau bamaneya kwaenugowa ton-
dowa.
Oragai apunai Merukesidiki upi ki kwaewagawa ki maba kau
inako mete kwaenugowa.’
7 Iyesu naiya yewe wairau tondawa ki makeya ka e
nuwaiya badidi waina-piyawa ki kuduba e Mamanuga God
kabuwapiyawa e bonanani ragiragi kawaya mibi yadi e
bameya guriguri-wagawa. E kataiya da Mamanuga God
kasiyara wadubu da e Iyesu powagana ki yawatai bodapana
ki mete baganai. E kwarisiwena e eya iyai kuduba e Mamai
idai rabineya tapu ki pokere e badidi guriguriwagawa ki ka
Mamanuga God e waitapiyawa.
8 Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai ko e bita yo midi
makari bananapupu ki pokaiya ka e Mamai umunui wadana
ki yawatai kataiwena wetawetara.
9 E upi kuduba makeya makeya kwaewena kewowena
ki pokaiya ka iyapana gwedewau karako Keriso e umunui
yadini ki ka mu iya maramara idiwana kaiwana ki iyai
bananapomoto. Mu iyamaga kerarai ka eyo.
10 E upi kuduba kewopupu makeya ka Mamanuga God
ubupu e sibu, wagubu ke; ‘Oragai apunai Merukesidiki
nau bamaneya dobopiyamu ki upi kwae-wagawa ki maba

ka kau maramara iyapana nene nau yabaraneya uburowa dobopiyamu upi ki kwaenugowa.’

Wiraigamana ewanugere eba kaigamana ki kabuwai

11 Nu yona yau kawareya ade dai wi kabuwanimana wainapemei ko ki ka ragiragi kawaya mibai ka wi wainapiyamu ko garugaru mena eba kataiwa-gamu.

12 Wi mara rowarowa kawaya Iyesu e yonai kawareya kawareya wainapamawa idiwa ki pokere wi karako kabuwa ragidai ubumpibena iyapana yona ki kabuwatampibena ka baganai. Ko ki wi eba kwaiwagamu. Wi yona iyaruiyaru mena wainamupu ki pokere Mamanuga God e iya negeyana yonai ki kerarai ka iyapana kawareya kawareya wi ade kabuwanimono idiwono da wi wainapumuri. Wi bani ragiragi eba kupamu ko wi amu mena kubamu.

13 Ko iyapana gwedewau amu mena kubomono ki ka mu munu wawayai maba mu watamugu mena idiwono. Munu wawayai ki ka nu supasupai badidi kwaiwagamana ki yawatai mu eba kataitagubu ade nu eba kwaiwagamana yawatai ki mu mete eba kataitagubu.

14 Ko iyapana kawakawai ki ka mu bani ragiragi mena kupomono. Yawata bagi ki kiyabui ka badidi maba ade yawata berokoi ki kiyabui ka badidi maba ki mu maramara empamawa kwaetagamawa ki pokere bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki mu mete kataitagubu kewowena.

6

1-2 Ki pokere, nu sumanuga yonai ki kerarai nu yabiri wainamipi suma-mipi ki mena nu kawareya kawareya iwogomu munu wawayai maba nu watanugu mena idiwomu ki ka eba baganai. Karako nu kawakawaigibi ade nu tawanuga bebedai ki nu ororeya mena nunumipi kewowena. Nu suma-nuga yonai ki kerarai ka yau kena; Po yawateya kaigemei ki nu kamadamu manako nu notanuga wirayagisi Mama-nuga God e mena sumapamana ki nana ki yonai; Iyesu e si pokaiya siruwa-igamana ki nana ki yonai; Nu idanuga iyapana kawarimugu nakapamana mu nene gurigurigamana ki nana ki yonai; Popotagubu ragidai ade iyatagamana kimana ubumana ki yonai; Ade Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi denai negeyana ki eba kewo-wagana ko maramara tondana kaniyana ki yonai. Yona ki kuduba ka nu suma-nuga kerarai ki yonai,

3 ko nu yona ki kuduba nu taganugu kamadamu manako yabaranugere mena kaigamu. Mamanuga God e wainapiyau da baganai ki ka nu inako mena kwaigomu yamomu.

4 Suma sumatagamu ragidai gwedewau mu sumamaga
deni mena kaupomoto kayatagisi ki ka mu nota-maga badidi
maba ade wirayagisi mu beramaga berokoi ki kamadini? Mu
naiya Mamanuga God e taneya idiwa ade kunuma puyoi ki
mu bamamugu mete bauwena. Mamanuga God e eya Keyai
Tanai Bagi Kawaya ki mu rabina-mugu minibu siwa kasiyara
tagebu,
5 e yonai bagi kawaya ki mu ororeya mena kataitagubu
kewowena ade iya ewa nene ki kasiyarai mu mete ba-
nanamupu.
6 Ki pokere mu kasiyara ki kuduba deni mena kama-
dini tagararapomoto manako ewa ubumoto mu notamaga
wirapomoto Iyesu bameya ade baitagisi ki yawatai mo pa
mena. Iyapana naiya Mamanuga God e Gubagai ripa ko-
rosi naureya ikoko-mupu manako iyapana paunamugu e
midimama kwemupu, ki maba ka e tagararamupu ragidai
ki karako e kawareya inako ade ikokopiyamu midimama
kweyamu.
7 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Nawaya
kaworoto manako waira bagi rabineya suroto ki ka momai
umupu ki bagi kawaya wenayagisi mibai kiroto manako
raupomu marai ewa baiyagisi. Mamanuga God e eya uburoto
waira ki yadini bagi.
8 Ko waira ki kawareya gwaba ade gaya inako wenatagisi ki
ka Mamanuga God e yabuiya waira ki ka berokoi ki pokere e
kowagai ki marai baiyagisi ki ka e waira ki giripoto pasuroto
kwarisi.

9 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nu sisiba yonai
yau iwagibi ki ka nu wi bamagau pore eba wainapemei. Nu
kataigibi wetawetara da wi ka iya yawateya bagi kawaya
kaigubu kaiwu ki ragidai.
10 Mamanuga God e ka bagi supasupai ki apunai. Wi e iya-
panaiyoma waitatampu ade karako mete waita-tamiyamu
manako ki pokaiya e eya mete nota kwarikwarisipiyamu ki
e notai eba gogayagisi.
11 Ko nu nuwa-nugu po ka yau kena; Wi eyaka eyaka wi
nuwaga notaga pokaiya mibi mamamai badidi kwaiwaga-
mawa ki maba wi karako inako mete kwaiwogoi yamoi da
mara siyarai baiyagisi makeya. Wi inako kwaiwogoi ki ka
puyo bagi ewa wadamana nawanai idiwu ki mibai wi bam-
agau baiyagisi.
12 Nu eba nuwa-nugu wi midi togatoga nene idiwoi ko iya-
pana kwarisitagubu suma mena sumatagamu da ki pokaiya
Mamanuga God mu nene badidi gwaiyabawena ki puyoi e
mu tageni ragidai, ki mu maba wi inako mete idiwoi.

Mamanuga God naiya gwaiyabawena ki mibai baiyagisi

13-16 Iyapana dai gwede mosi kawareya deni deni to-
gomono manako iyapana mosi mu paunamugu uburoto
apunu kawai mosi e si pokaiya gwaiyaba kaimatana yagisi,
ki ka yona kuduba wana kewowena ki kena. Ki maba,
Mamanuga God badidi gwaiyabawena ki kuduba mibai ki
oragai apunai Eburamu naigida mena kataiwagana wetawe-
tara ki nana ka Mamanuga God gwaiyaba kaimatana wagubu
ki kawareya e eya si e mete sibu, mibai ka e si ki kawareya
ka iyapana kawai mosi e si eba tondawa da e si ki pokaiya
gwaiyabawagana ki nana. E oragai apunai Eburamu sibu,
wagubu ke; 'Nau karako gwaiyaba kaimatana nidiyakani
ka yau kena; Nau wadiniyani bagi manako kau ewageya
ka kau momogi ropani kawaya wenatagisi.' Oragai apunai
Eburamu e ka Mamanuga God e badidi gwaiyaba sibu ki
nene eba wagawa tondawa ko e kwarisiwena wateya mena
nawanawagawa tondawa ki pokere Mamanuga God badidi e
kweyana gwaiyabapupu ki e makeya mete kwebu.

17 Mamanuga God e iyapanaiyoma gwede bagi tageyana
gwaiyabawena ki e notai eba wirapana ko e wagubu ki
makeya makeya mu tageyana ki nana ka e eya si gwaiyaba
ki kawareya mete tapu mu tadebu.

18 E gwaiyaba wagubu ade e eya si kawareya mete wagubu
ki pokaiya ka nu kataigibi wetawetara da e notai eba
wirapoto ade e eba bera-yagisi. Nu gwedewau e diriwai
kwaigibi e bameya baigibi ade e kwayubai rabineya idiwei
ragidai ki ka nu rabina-nugu kasiyara wainapomu mibai ka
nu kataigibi kewowena da e negeyana gwaiyabai wagubu
nawanai idiwei ki kuduba e nu negeni.

19 E negeyana wagubu nawanai idiwei ki yonai ka dana
ragiragi kawaya ki maba nu nuwanuga notanuga togipiyau.
Dana ki eba kaiyarayagisi bo gwairiyagisi ko e kerarai ka
kunumau Mamanuga God e eya tondau wateya aukwara
utapupu ki rabineya kinkinapupu uburau.

20 Nu nene ka Iyesu yabiriwena wata ki kanibu manako
karako tawiri ogayawa apunai nu nene ika uburau. Oragai
apunai Merukesidiki takari kawaya Mamanuga God bameya
dobopiyamu ki upi kwaewagawa ki maba ka Iyesu karako
kunumau upi ki maramara kwaeyogono tondono.

7

Mamanuga God bameya dobopiyawa apunai Merukesidiki

1-2 Oragai apunai Merukesidiki e ka tawana Saremu ragidai
mu kawai-maga tondawa. Ade Bagi Kawaya Esida Apunai
Mamanuga God bameya ka e dobo upi ki kwaewagawa. E

si ki mibai mete kina. E si Merukesidiki ka keya-keyai ko ki mibai ka 'Kaiwawo Bagi Supasupai' ade e si daikere tawana Saremu naureya ki mete keyakeyai ko ki mibai ka; 'Nuwabagi Kaiwawoi'.

Oragai apunai Eburamu kawakawai ragidai apeya apeya ki raurutapu ade wirawena bauwena ki makeya ka apunu Merukesidiki e bananapupu paraupupu manako wadubu bagi ki pokere apunu Eburamu ubupu gwedegwede kuduba tepiyawa ki purupupu damu ida esida mena nakapupu manako damu ki eyaka mena wadubu apunu Merukesidiki puyo kwebu.

3 Apunu Merukesidiki e inai mamai yo e ripakwarakwaraiyoma mu bususumaga ki mo mu eba okamupu, ade e eya gwede mara wenawena ade gwede mara powena ki yonai mo mu mete eba okamupu. E ka Mamanuga God e Gubagai e maba uburau maramara Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaewagau tondau.

4 Ki pokaiya ka wi kataiwagi da apunu Merukesidiki e ka apunu kawaya. Oragai apunai Eburamu e ka bususu kerarai ki apunai ko e yawira pokaiya gwedegwede kuduba tepiyawa ki e damu ida esida mena nakapupu manako damu ki eyaka mena wadubu apunu Merukesidiki kwebu.

5 Ade yona yau mete wainapumuri; Mamanuga God e gorai wagau da oragai apunai Riwai e momoiyoma Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaetogomono ki ka mu tawana Isiraero ragidai mu gwede-gwedemaga kuduba purupomoto damu ida esida mena damupomoto manako damu ki eyaka mena ka mu yadini Mamanuga God nene tamoto. Kunu Riwai ki mu mete kina ka oragai apunai Eburamu e momoiyoma ko mu ubumu mu muga kowamuguma gwedegwedemaga purupiyamu damu eyaka mena Mamanuga God nene tamu.

6 Apunu Merukesidiki e ka eba kunu Riwai mu iyapanamaga ko e ubupu oragai apunai Eburamu e gwedegwedei damu eyaka mena ki wadubu. Eburamu e ka apunu kawaya Mamanuga God gwaiyabapupu ki apunai ko apunu Merukesidiki ubupu apunu Eburamu wadubu bagi.

7 Ki pokaiya ka nu kataigibi da apunu Merukesidiki e ka kawaya esida mibai ka wadana bagi ki yonai wagubu apunai e ka kawaya esida ko wadubu bagi apunai e ka kobaiya erida.

8 Wi yona yau mete wainapumuri; Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai iyapana gwedegwedemaga damu eyaka mena tepiyamu ki mu kuduba ka iyapana kaina ki pokere aita popotagisi. Ko apunu Merukesidiki e nene ka Mamanuga God e okai rabineya wagubu da e ka maramara tondono kaniyono.

9-10 Nau yona keyakeyai yau wi mete nidiyani
wainapumuri; Oragai apunai Eburamu apunu Merukesidiki
yawatau bananapupu ki makeya ka apunu Riwai eba
wenawena ko e aita ewa e ripa-kwarakwarai Eburamu e
momai wena-wagana ki nana. Yona ki mibai ka yau kena;
Apunu Eburamu e gwedegwedei damu eyaka mena apunu
Merukesidiki kwebu ki makeya ki ka e momoi Riwai ade
apunu Riwai e momoiyoma ewa wenatagisi mete kina ki
ka mu ripa-kwarakwaramaga Eburamu e pokaiya apunu
Merukesidiki puyo ki mete kwemupu. Ki pokaiya ka nu
kataigibi da oragai apunai Merukesidiki e ka kawaya esida
ko kunu kerarai apunai Riwai ade e momoiyoma karako
damu eyaka mena ki tepiyamu ragidai ki mu kuduba ka
apunu Merukesidiki e maba ko ade erida.

11 Kunu kerarai apunai Riwai e momoiyoma Mamanuga
God bameya dobopiyamu upi kwaetagamawa ki mu pau-
namugu ka oragai apunai Mosisi wenawena gora wadubu
tawana Isiraero ragidai tagebu. Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu upimaga ki supasupai mena kwae-
tagumpena ki ka Mamanuga God e bameya dobopiyau
apunai kudubai mosi eba tonopena bauwagubena. Ko apunu
mosi karako bauwena. E ka eba apunu Riwai e momai
apunu Eroni naureya wenawena ko e ka apunu Merukesidiki
e maba ubupu Mamanuga God bameya dobo-piyamu ki upi
kwaewagau.

12 Wainapumuri; Karako ka Mama-nuga God e bameya
dobopiyau apunai waunai mosi tonopupu ki pokere e gora
waunai mete tonopupu bauwena.

13 Waunai bauwena apunai ki kena e ka nu Kaiwawonuga.
E kunui ka eba oragai apunai Riwai mete kunumaga eyaka
mena. Pa mena. Nu Kaiwawonuga e kunui ki rabineya ka
iyapana mosi Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi mo
eba kwaewena ade Mamanuga God e Tawai rabineya mo eba
upiwena.

14 Nu kataigibi kewowena da nu Kaiwawonuga e ka kunu
Diyuda rabineya wenawena. Oragai apunai Mosisi ubupu
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu nene oka
tapu ki ka e kunu Diyuda nene eba wagubu ko e kunu Riwai
mu nene mena oka ki okapupu.

15 Nau yona karako suwagani ki pokaiya ka wi mibai mata-
rau wainapu-muri; Nu nene uburau apunai e ka eba iyapana
kaina Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu
maba ko e ka apunu Merukesidiki e maba.

16 Maramara tondana kaniyana iyai ki kasiyarai pokaiya
ka e Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi wadubu

kwaewagau. Iyapana kaina mu mubo kunumaga bo bususumaga pokaiya upi ki wadamu ki maba e upi ki inako eba wadubu,

17 mibai ka Mamanuga God e okai mosi e nene wagubu ke;
‘Kau maramara kemora nawaru nau bamaneya dobopiyamu
upi ki mena kwaenugowa tondowa. Oragai apunai Meruke-
sidiki tondawa upi kwaewagawa ki maba kau inako mete
kwaenugowa.’

18 Gora oragai ki kasiyarai ka pa mena ade e mibai eba
kipu ki pokere Mama-nuga God karako gora ki rikapupu
madaneya tapu.

19 Gora oragai ki pokaiya ka gwede mosi bagi supasupai
eba wenawena ko yona waunai bau-wena ki pokaiya ka nu
ewa wenawagana ki nawanai idiwei ade Mamanuga God e
bameya mete baigemei.

20-21 Iyesu uburana Mamanuga God bameya dobopiyamu
upi wadana ki gwaiyabai ka Mamanuga God ubupu e eya si
pokaiya gwaiyaba ki wagubu. Iyapana kaina yewe wairau
upi ki kwaetagamu ki mu nene ka e gwaiyaba mo inako
eba wagubu ko Iyesu nene ka e eya si pokaiya gwaiyaba
kaimatana-wena, wagubu ke;
‘Nau ka kau Kaiwawogi. Nau karako nau niya sini pokaiya
kau gwaiyabaniyakani ade nau notani eba wirapani;
Kau maramara kemora nawaru nau bamaneya dobo upi ki
mena kwaenugowa tondowa.’

22 Mamanuga God e inako wagubu ki pokere Iyesu pokaiya
ka nu karako kataigibi wetawetara da gwede oragai ki
kasiyarai kewowena ko gwaiyaba waunai ki Mamanuga
God ubupu Iyesu pokaiya nu gwaiyabanibu ki kasiyarai ka
kawaya daganani esida.

23 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai yewe
wairau upi-tagamawa mu ka ropani kawaya. Mu upitaga-
mawa da mo powagawa ki ka mo uburawa e waretai ki e
watai wadawa.

24 Ko Iyesu e ka maramara tondono kaniyono ki apunai ki
pokere Mamanuga God bameya dobopiyamu upi ki e mara-
mara kwaeyogono yarono ko e watai ka iyapana kudubai mo
eba yadini. Pa mena.

25 E maramara upi ki kwaeyogono ki pokere iyapana
gwedewau mara karako ade mara ewa e pokaiya Mamanuga
God bameya baitogomono ki ka e iya waunai mu tageni. E ka
tawiri ogayawa apunai maramara Mamanuga God bameya
nu nene uburau nu taububaranuga purupiyau.

26 Iyesu e mena ka Mamanuga God bameya nu Doboniyau
Apunai Kawai tondau. E nu nene eba uburibena ki ka nu
badidi kwaigumpena? Iyapana yewe wairau ki nu kuduba

bigi kwaigemei ko e mena ka tanai bagi kawaya ki apunai. E paere mo eba kwaewena ade e rabineya ka bigi mo pa mena ki pokere Mamanuga God e wadubu paere tepapupu e ebo nene iyarau kunumau esida tapu.

27 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawakawai-muguma mu ka iyapana kaina bigimaga mete kina ki pokere maramara ka mu yabiri mu muga bigimaga nene papa naumono Mamanuga God bameya puyo pasumono were ewa ubumono mu iyapanamuguma bigimaga nene papa naumono puyo pasumono. Ko Iyesu e ka eba mu maba da e inako kwaeyagisi. E bigi pa mena ko iyapana kuduba nu biginuga nene ka e po eyaka mena powena e eya midi kwakwarepui nu nene tapu kewowena, ko e ewa inako mo eba kwaeyagisi.

28 Gora oragai ki pokaiya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu muga kawa-kawaimuguma paeremaga mete kina ki winetamawa. Gora ki yabiri bauwena ko ewa ka Mamanuga God e eya si pokaiya gwaiyaba kaimatanawena manako gwaiyaba ki pokaiya ka e eya Gubagai winepupu nu nene tapu. E Gubagai e mena ka bagi kawaya esida ade e mena ka e Mamai badidi wagau ki makeya makeya mena maramara kwaewagau yarau.

8

Iyesu e ka nu doboniyau apunai kawaya esida.

1 Nu yona kuduba karako iwagibi ki dabeya ka yau kena; Nu doboniyau apunai ki e kunumau yapu nu Kawai-nuga Kawaya Esida e kemai kawareya e madaneya e idai garu deneya tondau nu yonanuga wagau.

2 E kunumau Tanai Bagi Kawaya ki wateya nu nene upiwa-gau. Tawa kunumau ki ka eba tawa iyapana nu wademei ki maba ko nu Kaiwawonuga God e ebo ubupu tawa ki wadubu.

3 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu kawakawaimuguma ki mu kuduba ka yewe wairau papa naumu pasumu ade puyo ebo ebo mete kina Mamanuga God bameya naka-piyamu. Dobopiyamu upi ka inako ki pokere nu nene uburau Mamanuga God bameya doboniyau apunai ki e mete kina Mamanuga God bameya puyo tarau.

4 E yewe wairau tondibena ki ka e Mamanuga God bameya dobo upi ki eba kwaewagubena, mibai ka yewe wairau ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ropani kawaya gora oragai pokaiya puyo inako naka-piyamu.

5 Ko mu yewe wairau Mama-nuga God e Tawai rabineya puyo inako nakapiyamu ki kuduba ka pa keyakeyai. Ki mibai

ka usi kunumau ki pokere oragai apunai Mosisi ubupu Ma-
manuga God e Tawai yewe wairau ki wadana kwaewagawa
makeya ka Mamanuga God e sibu, wagubu ke; 'Kau nau mete
kweyau idiweya nau tawani keyakeyai kabuwanibuwani
empipi ki kau makeya makeya tawa inako wadi.'
6 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu up-
imaga ka baganai, ko Iyesu nu nene uburau nu yonanuga
wagau ki upi ka bagi kawaya esida. Ade gwaiyaba oragai ki
mete baganai, ko gwaiyaba waunai ki pokaiya Iyesu nu nene
uburau Mamanuga God yabareya nu doboniyau ki gwayabai
ka kawaya esida, mibai ka gwaiyaba ki pokaiya ka nu puyo
bagi kawaya esida ki wademei.
7 Mamanuga God e ebo nuwaiya badidi ki kuduba
gwaiyaba oragai pokaiya wenawagubena ki ka e gwaiyaba
waunai mosi nu eba negebena,
8 ko e iyapanaiyoma mu paeremaga empupu ki pokere
tadebu, wagubu ke; 'Nau wi Kaiwawoga yona yau ni-
diyakani;
Mara yabadau da wi tawana Isiraero ragidai ade wi kunu
Diyudiya ragidai nau gwaiyaba waunai mosi wi
negeyani.
9 Wi ripakwarakwaraguma tawana Idipi rabineya idiwa
mu idamugu nau tepuwani waratapuwani tawana
ki kamadumpu kaya-tagamawa makeya ki ka nau
gwaiyaba mu mete tadebuwani.
Ko nau gwaiyaba waunai negeyani ki ka eba gwaiyaba or-
agai ki maba. Nau gwaiyaba oragai tagebuwani ki
mu tagararamupu ki pokere nau mu mete tagararata-
puwani. Nau wi Kaiwawoga yona yau suwagakani.
10 Mara ewa baiyagisi ki ka tawana Isiraero ragidai nau
gwaiyaba waunai mosi wi negeyani manako nau
gorani ki nau wi yabaragau tarani ade wi rabinagau
mete okapani.
Nau wi Kaiwawoga yona yau suwagakani. Wi Mamamaga
God ka nau ade wi ka nau munu-niyoma.
11 Mara ki makeya ka iyapana mosi eba uburoto e eya
rakarakaiyoma bo e kowaiyoma tadeni, yagisi ke; 'Wi
Kaiwawonuga kataipumuri.' Mu mosi inako eba tag-
isi mibai ka mara ki makeya ka iyapana kawakawai
ade iyapana gwabau idiwu ragidai ki mu kuduba nau
kataisinimoto.
12 Nau mu nuwanuwatamani, mu bigimaga surupani, ade mu
paeremaga kuduba ki nau deni mena notagogapani.'
13 Mamanuga God gwaiyaba waunai nene wagubu ki ka e
mete wagubu da gwaiyaba yabiri bauwena ki oragawena. Ko

nu kataigibi kewowena da gwede mosi nenanenayagisi ki ka e waunitau purupuruyagisi gogayagisi.

9

Mu naiya Mamanuga God e si badidi maba tepapamawa

1 Mamanuga God e gwaiyaba oragai wagubu ki rabineya ka iyapana e si badidi maba tepapamana ki gorai ika mete kina ade yewe wairau e si tepapa-mana ki watai mete kina.

2 E tawai wadumupu ki rabineya ka rabinai apeya. Wata yabiri ki mu si ‘Mamanuga God Nene’ simupu. Ki wateya ka mu duna kerarai tamupu ade kepakepa mosi yamanamupu tamupu ki kawareya mu bani buredi Mamanuga God puyo-mupu ki ika nakamupu.

3 Wata apeya ki paunau ka mu aukwara pokaiya gudu maba umamupu ade ki rabineya ka wata mosi ki mu si ‘Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya’ simupu.

4 Wata ki rabineya ka mu kepakepa bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ika tamupu ki kawareya mu ripa kwarai aurai bagi kawaya ika pasumawa ade mauwa bagi kawaya mosi ki mu bowa yamayamai pokaiya utamupu ki mete ika tamupu. Mauwa ki rabineya ka mu awana kororai mosi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki ika tamupu ade awana kororai ki rabineya ka mu kunuma bani si ka ‘mana’ ki dai ika nunumupu. Mauwa ki rabineya ka mu oragai apunai Aroni e gunai naureya siwisiwipupu kwarai wenawena ki mete ika kaumupu ade gora oragai apunu Mosisi bowa petapetai apeya naurimugu okapupu ki mete ika nunumupu.

5 Kunuma aneyai apeya tanimaga bagi kawaya simaga ‘serubimi’ tagamu ki keyakeyaimuguma mu kaitetampu ika mauwa ki kawareya nakatampu ubumawa. Mu ubumawa wateya ki mu si ‘Mamanuga God Nu Nuwanuwaniyau Big-inuga Surupiyau ki Watai’ simupu. Wata ki kawareya ka aneya ki mu mabumaga dadaramupu kawareya utamupu ubumawa. Ko nau karako gwedegwede marai kawai ki sisiyai eba suwogoni kwaenda madega kewoyagisi.

6 Mu tawa ki makeya makeya inako wadumupu kewowena ki ka Mamanuga God bameya dobopamawa ragidai mara-mara tawa ki rabinai yabiri ki rabineya bautagamawa mu upimaga ika kwaetagamawa.

7 Ko tawa ki rabinai daikere ki ka Mamanuga God bameya dobopamawa ragidai mu kawaimaga ki e mena kwamura eyaka mena rabineya mara eyaka mena wata ki rabineya kaniyawa. E ika uburawa manako e eya nene ade e iyapanaiyoma badidi paere-pamawa ko mu muga eba

kataimugu ki nene Mamanuga God mu bigimaga empana surupana ki nana papa darai wadawa puyo ika tarawa.

8 Mu inako kwaetagamawa kebomawa ki pokaiya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya nu kabuwaniyau da tawa oragai wadumupu ki wateya uburono ki ka 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' ki gudui mete kina e wateya uburono. Ko tawa oragai ki rororororoyagisi ki ka gudu ki mete siwayagisi.

9 Gudu uburana ki yonai ka keyakeyai nu karako idiwei ragidai nu waina-pamana ki nana. Keyakeyai ki mibai ka yau kena; Nu Mamanuga God e si tepapamana ki nana papa naumamu ade puyo ebo ebo e bameya nakapamu ki ka eba ki pokaiya nu biginuga kewo-yagisi ade eba ki pokaiya nu rabinanugu nidiyau wirawira ki nidini da nu paere-nuga pa mena.

10 Nu papa pasumamu bo puyo ebo ebo Mamanuga God nene nakapamu ki ka iyapana bani yo awana kaisipiyamu bo gora pokaiya mu idamaga siruwapiyamu ki maba. Ki kuduba ka pa kwakwarepunuga nene ki tondono kaniyono da Mamanuga God uburoto gwede waunai negeni ki makeya mete kewoyagisi.

Keriso e darai nu nene kawapu

11 Ko Keriso ororeya mena bauwena. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga mibai ka eyo ade gwedegwede bagi kuduba ka e pokaiya yewe matarawena. Mamanuga God e tawai oragai yewe wairau mu idamugu wadumupu ki ka waira yau nene ki pokere marai munta erida. Ko Keriso karako tawa rabineya upiwagau ki ka tawa bagi kawaya esida eba iyapana kaina idanugere wademei ki maba.

12 Keriso 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' ki wateya mara eyaka mena deni mena kanibu ki ka e eba papa gote bo papa burumakau munai mu daramaga tepupu puyo Mamanuga God kwebu. Pa mena. E eya darai wadubu kwebu manako e darai ki pokaiya ka e bigi nu kuduba umanibu dokodoko ki deni mena rikapupu manako iya maramara idiwana kaiwana iyai nu negebu.

13 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu ubumu gora wagau ki makeya kwae-tagamu papa gote yo papa burumakau mu daramaga tepiyamu iyapana bigi-maga mete pasitamiyamu ade papa burumakau munai pasumupu ki wapurai mete tepiyamu iyapana wapuratami-yamu da ki pokaiya ka iyapana mu idamaga kerapumaga rikapiyamu.

14 Ko ki kuduba ka erida. Keriso powena e darai kawapu ki kasiyarai ka kawaya esida. E bameya ka bigi mo pa mena ki

pokere Mamanuga God e Keyai mara-mara tondau kaniyau
e Keyai ki pokaiya ka Keriso e eya iyai puyo Mamanuga
God bameya nu pokanugere tapu. E darai eba nu biginuga
ki mena suru-pupu ko nu rabinanugu maramara nidiyau
wirawira da nu paerepemeya ade upi kororai kwaigemeya ki
kerarai e mete kwaipupu. Ki pokere nu karako gwede oragai
ki kuduba kamadamu manako Mamanuga God maramara
tondau kaniyau apunai e upi mena kwaigomu yamomu.

15 Ki pokere wainapumuri; Mama-nuga God gwaiyaba
waunai wagubu ki ka e tawiri ogayawa apunai Keriso e
mena pokaiya yona ki wagubu. Iyapana gwedewau Ma-
manuga God mu winetapu da e gwaiyabawena ki makeya
mu maramara idiwana kaiwana puyoi wadamana ki nana
ki ka mu puyo ki yadini. Gwaiyaba oragai pokaiya ka nu
biginuga eba kewowena ko Keriso nu nene powena e darai nu
nene kawapu ki pokaiya ka bigi naiya umanibu dokodoko ki
kuduba e deni mena rikapupu manako nu ripanuga teyapu.

16 Iyapana mosi e buderi badidi maba nidapana okai taroto
manako ewa poyagisi ki ka mu oka ki pokaiya e gwedegwedei
kuduba ki makeya nidatagisi. Ko e iyaiya tondono ki ka mu e
buderi ki eba nidatagisi.
17 Oka tapu apunai tondau ki ka e okai ki kasiyarai pa
mena. Ko e poyagisi ki ka oka ki mibai matarayagisi. Mu oka
ki em-pomoto manako ki pokaiya makeya makeya e buderi
nidatagisi.
18 Ki maba, gwaiyaba oragai ki kasiyarai matara-wagana
ki nana ka mu papa mosi ugwadumpu poyo manako e darai
kawapu.
19 Oragai apunai Mosisi e ka yabiri ubupu Mamanuga God
e gorai kuduba iyapana makeya makeya tadebu kewowena
manako ewa ubupu papa burumakau munai dai mu dara-
maga tepupu awana kasiga mete wirapupu. E papa sipi
kumai daragai mete wadubu ripa ragai kwarere kwarere
ki naureya painipupu awana ki rabineya kaupupu manako
wadubu gora ki okai ade iyapana kuduba mete kina mu
kawari-mugu kwisikwisipupu putamatapu kayawena.
20 E inako kwaewena manako iyapana tadebu, wagubu ke;
‘Mamanuga God wi gwaiyabanibu ade e badidi wagubu ki wi
makeya makeya kwaiwagamana ki nana nidibu ki e dara yau
pokaiya mibipupu kewowena.’
21 Oragai apunai Mosisi inako wagubu manako Mamanuga
God e tawai ade e si tepapamana gwedegwedei kuduba mete
kina ki kawarimugu e dara kwisikwisipupu putamatapu.
22 E inako kwaewena ki mibai ka Mamanuga God e gorai
wagau da dara mena pokaiya ka gwedegwede marai kawai

bigi siruwa-poto. Ade dara eba kaworoto ki ka Mamanuga God eba uburoto iyapana bigimaga empoto notagogapoto.

23 Mamanuga God e Tawai ade e si tepapamana gwedegwedei yewe wairau ki kuduba ka usi kunumau badidi uburau ki keyakeyai. Yewe wairau ka iyapana ade gwedegwede ki bigi kewo-wagana ki nana ka mu papa darai pokaiya mu siruwatamawa. Ko Mama-nuga God e tawai usi kunumau ki ka papa darai ki kwaitana eba yadini bagi. Pa mena.

24 Ko Keriso e ka eba kunuma keyakeyai iyapana mu mubo idamugere wadumupu ki rabineya kanibu. E kunuma mibai ki rabineya kanibu manako karako Mamanuga God e yabareya nu nene uburau.

25-26 Mama-nuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga yewe wairau ki ka kwamura eyaka mena rabineya ka e mara eyaka mena papa darai wadau 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' ki wateya kaniyau. Ko Keriso e inako eba kwaewena. E darai ka eba kawareya kawareya kawarawa ko e mara eyaka mena ki powena manako ewa kunumau yapu kayawena. E inako eba kwaewagubena maba ki ka kunuma waira kerareya yabadawa da karako ki ka e kawareya kawareya nu bitanuga kawarapibena powaguibena. Ko e karako mara siyareya deni mena kunumau yapu iyapana kuduba nu biginuga deni mena surupana ki nana e eya iyai nu nene tapu kewowena.

27 Mamanuga God wagubu ki pokere nu kuduba po eyaka mena popoigamu manako ki eweya ka nu e yabareya ubumamu manako e idai gurai nu naurinugu nugwadiniyoto ragiragi.

28 Ki maba, mara eyaka mena ki rabineya ka Keriso iyapana ropani kawaya nu biginuga surupana kwenupana ki nana e eya iyai deni mena nu nene tapu. Mara ewa ka e ade wirayagisi baiyagisi, ko ki makeya ka e eba nu biginuga ki empana surupana ki nana baiyagisi. Pa mena. E eya iyapanaiyoma gwedewau e nawanai idiwu ragidai ki mu tetamana ki nana baiyagisi manako iya waunai tageni.

10

Gora oragai nu iyaniyana kasiyarai pa mena

1 Mamanuga God e gorai oragai ki ka gora waunai ki keyakeyai, ko keyakeyai ki ka eba gora waunai ki mete eyaka mena. Gwedegwede bagi-bagi aita ewa wenayagisi ki sisiyai ka gora oragai ki dabeya mena nu kabuwa-niyau. Gora ki pokaiya ka iyapana kwamura kwamura ki kawareya

kawareya papa naumu pasumu puyo nakapiyamu ko iya-
pana Mamanuga God nene inako kwaetagamu ragidai ki mu
rabinamugu ka bigi eba kewowena.

2 Iyapana Mamanuga God inako nota-piyamu e si tepa-
piyamu ragidai gora ki pokaiya mu bigimaga deni mena
surupena maba ki ka mu ewa bigi ki eba wainampibena ade
puyo kawareya kawareya inako eba nakampibena.

3 Ko mu papa ki kwamura kwamura naumu pasumu ki
pokaiya ka mu kataitagamu da mu bigimaga ika tondau, eba
kewo-wena,

4 mibai ka papa burumakau yo papa gote mu daramaga
kwaitana nu biginuga rabinanugu uburau ki eba surupoto.
Pa mena.

5 Ki pokere, Keriso yewe wairau kawarana kwaewagawa ki
makeya ka e Mamanuga God yona yau sibu, wagubu ke;

‘Mamai, mu papa naumu pasumu puyo ebo ebo kau nene
naka-piyamu ki kau eba nuwageya ki pokere kau nau
midini kwakwarepuni winepipi tapi.

6 Mu papa kumerekumere naumu pasumu ade mu
bigimaga nene bani ebo ebo kau nene puyo mete
nakapiyamu, ko mu kwaetagamu ki pokaiya kau eba
mamamanugei.

7 Ki pokere nau suwagubuwani ke; Mamai God, nau yau kena.
Kau nuwageya nau badidi kwaesugana wainapiyei ki
nau makeya kwaesugani. Kau goragi ki wikui rabineya
ka mu nau nene inako okamupu.’

8 Yabiri ka Keriso yona yau wagubu ke; ‘Mu papa
kumerekumere naumu pasumu puyo ebo ebo kau nene
naka-piyamu ade mu bigimaga nene bani ebo ebo puyo
mete nakapiyamu ki kau eba nuwageya ade mete eba
mamamanugei.’ Keriso inako wagubu ko gora oragai
wagubu da iyapana makeya makeya inako kwaetagamana
ki nana.

9 Ko ki eweya ka e yona yau mete wagubu ke; ‘Mamai, nau
yau kena. Kau nuwageya nau badidi kwaesugana wainapiyei
ki nau makeya makeya kwaesugani.’ Keriso yona wagubu
ki mibai ka iyapana naiya papa naumawa pasumawa puyo
ebo ebo mete nakapamawa ki kuduba ka Mamanuga God
koritapupu manako e Keriso wadubu wata ki tapu.

10 Mama-nuga God e nuwaiya badidi waina-piyawa ki
kuduba ka Iyesu Keriso makeya makeya kwaewena e eya
midi kwakwarepui mara eyaka mena puyo nu nene tapu
manako ki pokaiya nu biginuga kuduba surupupu.

11 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu ka
papa naumu pasumu upi kiyabui eyaka mena ki maramara

kawareya kawareya kwae-tagamu ko ki pokaiya ka mu iyapana bigimaga eba surupiyamu. Pa mena.
12 Ko Keriso e ka nu biginuga ki denai mara eyaka mena e eya midi kwa-kwarepui puyo tapu powena manako e kwaewena ki kasiyarai eba kewoyagisi ko mara mara tondono kaniyono. E kwaewena kewowena ki eweya ka e kwarisiwena Mamanuga God e idai garu deneya tondubu tondau.
13 E ika nawana tondono kaniyono da Mamanuga God uburoto Keriso e iyaraiyoma kuduba kwanatamini e kerarai kobaiya naka-tamini kewoyagisi ki makeya.
14 Mara eyaka mena ka e eya midi kwakwarepui puyo tapu manako ki pokaiya ka iyapana gwedewau mu bigimaga e surupupu ragidai ki ka mu maramara Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi mena idiwono.
15 Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya yona ki mete mibipiyau. Yabiri ka e yona yau wagubu ke;
16 'Mara ewa baiyagisi ki ka nau gwaiyaba waunai mosi wi negeyani manako nau gorani ki nau wi yabaragau tarani ade wi rabinagau mete okapani. Nau wi Kaiwawoga yona yau suwagakani.'
17 Ade ewa ka e wagubu ke;
'Mu bigimaga ki nau surupani ade mu paeremaga ki kuduba nau deni mena notagogapani.'
18 Mamanuga God wagubu da nu biginuga kuduba ki e deni mena notagogapupu ki pokere nu biginuga ki puyoi mosi nu e bameya ewa eba tamamu. Ki pa mena.

Nu Mamanuga God maramara notapomu idiwomu

19 Kowaniyoma, Keriso nu nene powena ki ka e nu yawatanuga mebu da nu 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' ki wateya ka nu yabarayabara kaigamu.
20 E nu nene powena ki pokaiya ka Mamanuga God e Tawai ki katamurui aukwara pokaiya bodamupu ki aukwarai tegerewena manako e iya yawatai waunai e eya midi kwakwarepui pokaiya nu nene mebu.
21 Nu doboniyau apunai bagi kawaya esida e karako Mamanuga God e tawai rabineya nu nene yabiyabiri uburau,
22 ki pokere nu nuwanuga notanuga eyaka mena ragiragi kawaya Mamanuga God suma-pomu ade e bameya yabarayabara kaiwomu. Nu badidi paerepemeya nu rabinanugu maramara nidiyawa wirawira ki e deni mena surupupu kewowena ade awana negai pokaiya ka e nu midinuga kwakwarepunuga kuduba mete siruwapupu.
23 Mamanuga God badidi kwaewagana gwaiyabai wagubu ki kuduba e kwaeyagisi ki pokere e ewa nu puyo negeyana

wagubu notapemei nawanai idiwei ki notai nu denai mena
yodomu doko ko eba kamadamu.
24 Nu deni deni waita kasiwaraigomu ade iyapana bama-
mugu bagi mena kwaigamana deni deni nota kwarikwarisi
kasiwaraigamana ki notai mete notapomu idiwomu.
25 Nu ewapuru dibipemei Mamanuga God e si tepapemei
ki ka bagi kawaya ki pokere nu eba kamadamu. Ko iyapana
dai ki ewapuru dibipamana notai kamadumpu ki mu maba
nu inako eba kwaigomu. Nau suwagani naigida mena waina-
pumuri; Nu Kaiwawonuga e marai rogobiwagau ki pokere nu
deni deni togi kasiwara-igomu idiwomu.
26 Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai mibai ki mu
wainamupu ko ewa ade kamadumpu mu mubo nuwa-mugu
bigi kwaetagamu ki ka mu bigi-maga surupana apunai mosi
eba tondau da e ewa baiyagisi e midi kwakwarepui mu nene
puyo taroto. Ki pa mena.
27 Ki pokere mu bamamugu ewa badidi wenawagana ki
mena kudeya mu wainapomono idiwono. Mara baiyagisi da
Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu
ugwadiniyoto ragiragi ko ki eweya ka e uburoto e midi ra-
giragipamawa ragidai ki kuduba tetamini mata kawaya ki
nonareya nakatamini uratamono.
28 Iyapana gwedewau oragai apunai Mosisi e gorai tapu
ki tagararamupu manako iyapana apeya bo apeya eyaka
ubumoto iyapana ki mu paeremaga emupu ki tagisi matara
ki ka kawakawai ragidai ubumoto paere ragidai ki eba
nuwanuwatamini ko mu idamaga gurai mu naurimugu ug-
waditamini ragiragi manako deni mena namutamini.
29 Iyapana ki mu paeremupu ki pokere mu denai bita
kawaya ki wadumupu, ko paere kawaya daganani esida ka
yau kena; Iyapana gwedewau Mamanuga God e Gubagai taisi
kurakurapiyamu mugu siyamu bo gwaiyaba waunai e darai
pokaiya mu bigimaga surupana wagubu ki mu sumamupu ko
ewa tagararamupu manako dara ki mibai pa mena kororai
simupu bo ade mu paeremaga denai bita mubo wadamana
ki Mamanuga God e Keyai pokaiya rikapupu deni mena wa-
ditapu bagi ki mu mete wereyakaurapiyamu, iyapana inako
kwaetagamu ki mu bamamugu ka badidi maba wenayagisi?
Akae, mu yabaramugu ka bita kawaya daganani esida mu
nawanamaga tondau.
30 ‘Bimbinai ki nau kwaesugani ade denai ki nau mu
tageyani.’ Nima inako wagubu ki nu katainugu. E ade
wagubu ke; ‘Nau ka Kaiwawo, nau idani gurai nau iya-
pananiyoma mu naurimugu ugwaditamani ragiragi.’ Nima
inako wagubu ki nu mete katainugu.

31 Akae, nu Mamanuga God maramara tondau kaniyau
apunai e nuwapupui rabineya sumamu ki ka berokoi
kawaya.
32 Wi naiya suma wauneya suma-igamawa makeya badidi
maba idiwa ki wi notaga eba gogayagisi. Mamanuga God e
tanai wi kawarigau minibu siwa ki eweya ka bita yo midi
makari ebo ebo wi bamagau bauwagawa ko wi eba kek-
eraigubu ko wi watagau mena ragiragi kawaya ubumawa.
33 Mara dai ka iyapana bautagamawa iyapana pauna-
mugu wi kiranimawa wereya-kauranimawa ade girinimawa
pasu-nimawa. Ade mara dai ka iyapana bautagamawa wi
kowaguma giritamawa pasutamawa ki ka wi baigamawa mu
madanimugu ubumawa togitamawa.
34 Mu dai dibura rabineya idiwa ki ka wi mu nuwaboya-
maga wainapamawa ade mu bitamaga daikere ki wi mete
wadamawa. Piyara ragidai bautagamawa wi gwedegwedega
asusu yabayababa tepamawa ki wi eba nuwaboyaigamawa
ko wi rabinagau mamama mete waina-pamawa mibai ka
wi puyoga usi kunumau wi nawanaga uburau ki mena wi
notapamawa idiwa. Puyo ki eba berokotagisi ko maramara
idiwono kaiwono.
35 Ki pokere wi naiya Mamanuga God nene kasiyarai
kawaya yabara-yabara inako ubumawa ki wi karako eba
kamadumuri. Wi ragiragi kawaya inako kwaiwogoi yamoi
ki ka Mamanuga God wi puyoga bagi kawaya mosi aita ewa
negeni.
36 Ki pokere kwarisiwagi giruru maba ki kobaiya teteiwagi
manako Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki
wi makeya makeya ragiragi kawaya kwaiwogoi yamoi da wi
buridere baiwagi ki ka Mamanuga God uburoto wi puyoga
bagi kawaya gwaiyabanibu ki wi negeni.
37 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e okai mosi
wagubu ke;
‘Mara eba rowarowa ka bauwagana wagubu apunai ki
baiyagisi,
ko e mara ki eba paerepoto riyapoto yaroto.
38 Gwedewau nau yabuneya supasupai mena idiwu ragidai
ki mu nau sumasinimono manako mu sumamaga ki
pokaiya idiwono.
Ko gwedewau nau kamadisinimoto wiratagisi ewamugere
kayatagisi ragidai ki mu bamamugu nau eba mama-
masugani.’
39 Ko nu ka eba iyapana iyamaga kaupiyamu wiratagamu
ewamugere kayatagamu ragidai ki mu maba. Nu
sumanuga pokaiya ka nu iya ki yadamu.

11

Nu sumanuga pokaiya idiwana ki nana

1 Suma ka gwede? Nau suwagani; Nu puyo ewa wadamana
nawanai idiwei ki mibipemei da nu ewa yadamu ki ka nu
suma sumaigemei. Ade nu gwede mosi karako eba empemei
ki mibipemei da nu ewa empamu ki nu mete sumaigemei.
2 Oragai ragidai takari kawaya Mamanuga God inako
sumapamawa ki pokere e mu weremaga mete wagubu.
3 Nu sumanuga pokaiya ka nu mibipemei da Mamanuga
God e wagubu umuneya ka kunuma waira kuduba we-
nawena. Gwedegwede kuduba yabunugere matarau empe-
mei yau ka nu eba empemei apunai e pokaiya matarawena.
4 Oragai apunai Eiboro e sumai pokaiya ka e papa mo
wadubu puyo Mamanuga God kwebu manako Mama-nuga
God ubupu puyo ki mibipupu. Ko e tatai Kaini bani dai
tepupu puyo Mamanuga God kwebu ki ka Mamanuga God
puyo ki eba mibipupu ko tagarara-pupu. Apunu Eiboro e ka
Mamanuga God sumapupu ki pokere Mamanuga God puyo
ki wadubu manako apunu bagi supasupai e sibu. Apunu
Eiboro e ka takari kawaya powena ko e sumai pokaiya badidi
kwaewena ki yonai nu karako mete wainapamana makeya
makeya kwaiwagamana ki nana.
5 Oragai Apunai Enoki e sumai pokaiya ka Mamanuga God
kawapu e iyaiya wadubu usi kunumau tapu ko e eba powena.
Iyapana e kwaenepamawa ko mu mo e eba bananamupu
mibai ka Mamanuga God kawapu e iyaiya tepa-pupu wadubu
kayawena. Mamanuga God e okai mosi wagubu da apunu
Enoki yewe wairau tondawa ki makeya ka e bagi supasupai
mena kwaewagawa ki pokere Mamanuga God e bameya
mamama wainapiyawa.
6 Iyapana nima notapiyau da Mamanuga God e ka pa
mena maba ki ka e suma eba suma-wagau. Ko iyapana
nima Mamanuga God bameya guriguriwagau ki ka e gurig-
uriwagau ki pokaiya mibipiyau da Mamanuga God e ton-
dau. E Mamanuga God eba sumapena ki ka e bameya eba
guriguriwagubena ko e sumawagau ki pokere Mamanuga
God uburau e mamamai mete wainapiyau. Iyapana gwede-
wau Mamanuga God sumapiyamu manako e bameya gurig-
uritagamu ki ka Mamanuga God mu denai puyo tageni.
7 Mamanuga God e ewa bita tono-pana yonai wagubu ki
e oragai apunai Nowa kabuwapupu. Apunu Nowa yona ki
mibai e yabere mo eba empupu ko e sumai pokaiya ka e Ma-
manuga God e umunui wadubu waka yamanapupu manako
e wainai yo e gubagaiyoma yo mu ridimuguma mete kina
waka ki rabineya iyatagubu. E Mamanuga God sumapupu

ki pokaiya ka Mamanuga God e apunu bagi supasupai sibu
ko iyapana dai ki mu paeremaga ki denai ka mu bita kawaya
bananamupu.
8 Mamanuga God e oragai apunai Eburamu waira waunai
mosi e kweyana ki nana gwaiyabapupu ki pokere e sumai
pokaiya ka e kipu ubupu Mamanuga God e umunui wadubu
kayawena. E sumai pokaiya ka e wairai oragai ki kamadubu
e wairai waunai ki kai kayawena ko e bani deneya kayawa-
gana ki e eya eba kataiya.
9 Mamanuga God e gwaiyabapupu ki wairai kawareya e
bauwena ki ka e sumai pokaiya ika tondawa. Waira ki ka iya-
pana kudubai dai ki mu wairamaga ki pokere e tawa mibai
ika eba wadubu ko e nabonabo papa kwakwarai pokaiya
wadumupu ki rabineya tondawa. E gubagai Aisiki ade e atai
Diyaikapu ki mu mete kina gwaiyaba ki pokaiya inako ika
idiwa.
10 Natere kawaya mosi ki Mamanuga God e ebo notai
pokaiya makeya makeya bebeda ragiragi kawaya nunupu
kawareya tawa wadubu ki naterei ka apunu Eburamu em-
pana ki nana nawanai tondawa.
11 Apunu Eburamu e ka magurawena ade e wainai Sera
mete kina kagara tondawa da magurawena ki pokere e munu
wenapana marai ki ororeya mena kewowena. Ko Mamanuga
God e munu mosi kweyana gwaiyabapupu ki apunu Ebu-
ramu sumapupu ki pokere e wainai romodowena munu
wenapupu.
12 Apunu Eburamu e doborowena e midi kwa-kwarepui
roparopawena ko e wainai romodowena manako munu
wenapupu ki pokaiya ka e momoiyoma minibu daburi
kawayawena kayawena supama kunumau ade naya egi pa-
pateya eba iyabapamana makai ki maba.
13 Iyapana yau kuduba Mamanuga God e naiya gwaiya-
batapu ki mu sumapamawa idiwa ko e badidi gwaiyabatapu
ki mibai mu eba banana-mupu ko popotagubu gawarara.
Aita ewa badidi wenawagana ki mu yabara-mugu uwamau
kawaya buri emupu manako mamamatagubu. Mu matarau
tagubu da mu ka eba waira yau tauba-nuwai ko mu ka
iyapana kwaiyanai pa ka were bautagubu.
14 Iyapana inako tagamu mu mibipiyamu da mu tawana-
maga mosi ki kawareya mu maramara idiwana kaiwana ki
nana ki kwaenei kwaetagamu.
15 Mu ade wiratagamana mu tawanamaga oragai kamad-
umpu kebomupu ki ade kayatagamana notampena ki ka mu
kayatagumpena ko nima mo mu eba bodatapena.
16 Ko mu waira waunai bagi kawaya esida usi kunumau
ki kwaenei kwaetagamawa nawanai idiwa. Mamanuga God

e mu nateremaga usi kunumau okukunawena kewowena
ki pokere mu ubumoto mu mamamaga e siyomoto ki ka e
umunui eba mayamayayagisi.

17 Mamanuga God e oragai apunai Eburamu e sumai em-
pana ki nana yona yau e sibu, wagubu ke; ‘Kau gubagagi
Aisiki karako mini poyo nau nene puyo tari.’ E gubagai
eyaka mena Mamanuga God e gwaiyabai pokaiya wenawena
ki e eba gwandagipupu ko e sumai pokaiya ka e ubupu
Mamanuga God wagubu ki makeya makeya kwaewena.

18 Mama-nuga God naiya e gwaiyaba sibu, wagubu ke; ‘Kau
gubagagi Aisiki pokaiya ka kau momogi ki kawayayogono
yarono.’

19 Mamanuga God naiya inako wagubu ki pokere apunu
Eburamu e gubagai miniyana po kwaewagawa ki makeya ka
e notai wagubu ke; ‘Mamanuga God aita uburoto popotagubu
ragidai ade iyatamini kimoto ubumoto ki pokere nau karako
nau gubagani miniyani poyo ki mete baganai.’ Oragai apunai
Eburamu e notai pokaiya ka e notapupu da e gubagai gwe
ororeya mena powena maba ko e sumai pokaiya ka e mete
notapupu da Mamanuga God uburoto e gubagai ki ade
iyapoto iyaiya kweyoto.

20 Apunu Aisiki e sumai pokaiya ka e ubupu e gubagaiyoma
Diyaikapu yo Iso ewa bagi kawaya idiwana ki nana mu
waditapu bagi.

21 Apunu Diyaikapu e sumai pokaiya ka e powagana
kwaewagawa ki makeya e gubagai Diyosepa e gubagaiyoma
waditapu bagi. E gunai kawareya togi-wena manako Ma-
manuga God e si esida tepapupu.

22 Apunu Diyosepa e sumai pokaiya ka e powagana
kwaewagawa ki makeya ka e iyapanaiyoma Isiraero ragidai
mu tawana Idipi kamadamana tawana mo kayatagamana
ki sisiyai tadebu ade e eya kwakwarepui ewa wadamana
tawana mo rabineya ononopamana ki sisiyai mu mete
tadebu.

23 Apunu Mosisi e inai mamai mu sumamaga pokaiya ka
e wenawena makeya ki ka mu siragamu apeya eyaka ki
rabineya e wadumupu wekemupu idiwa. Mu emupu da e ka
munu komeruwana kawaya ki pokere kaiwawo Pero badidi
wagubu ki kudeya mu eba wainamupu.

24 Apunu Mosisi e yaraga tondawa ki makeya ka kaiwawo
Pero e petei ubupu e gubagapana sibu ko e sumai pokaiya ka
e yona ki bodapupu.

25 E eya iyai yewe wairau ki nene wainapena ki ka
e kaiwawo tawaiya tondibena ko e midi kwakwarepui
tainipiyawa ki e tagarara-pupu manako e ebo nuwaiya ki

kwae-wena kipu ubupu kayawena Mamanuga God e iya-
panaiyoma mu mete bita yo midi makari bananamupu.
26 E waina-pupu da tawana Idipi ragidai mu gwedeg-
wedemaga mamamapamana ki mamamai ka erida ko iya-
pana Keriso pokaiya e wereyakaurapamana ki mamamai
ka kawaya esida. E waira yau iyai nene eba notapiyawa
mibai ka e denai bagi kawaya aita ewa wadana ki nene mena
notapiyawa tondawa.
27 Apunu Mosisi e sumai pokaiya ka e tawana Idipi ragidai
mu kawaimaga e kudeya eba wainapupu ko e kipu ubupu
tawana ki kamadubu kayawena. Mama-nuga God e nu eba
empemei ko apunu Mosisi e gwe empupu diyayai ki pokere e
giruru maba ki kobaiya tewena deni mena kayawena.
28 Apunu Mosisi e sumai pokaiya ka e tawana Idipi ra-
bineya ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kerarai
birikapupu. E iyapanaiyoma Isiraero ragidai papa naumana
manako papa ki darai mu mubo eyaka eyaka tawamaga
katamuruiya pasipamana ki nana wagubu. Mu inako kwae-
tagamana da ‘Naunuma Aneyai’ dara ki empana ki ka e mu
munumuguma uratanai amu suwakarai ki eba namutamana
ki nana.
29 Tawana Isiraero ragidai Egi Daragai ki papateya bau-
tagubu ki ka mu sumamaga pokaiya ka egi ki puru-wena
daikere daikere ubupu manako mu sumpu egi ki rabineya bo-
rau maba kayatagubu papasi daikere bautagubu. Ko tawana
Idipi ragidai mu ewamugu kayatagubu kaiwa da paunau
ka egi ki mu utatapu mu nonamaga kubabu manako mu
popotagubu gawarara.
30 Tawana Isiraero ragidai mu sumamaga pokaiya ka mu
mara ida daikere kewowena daikere apeya ki rabineya
natere Diyeriko kikirau kowiwirapamawa da siyareya ka
natere ki gwarantana kawaya minimupu wiwiramupu ki
kuduba rororororowena gwekauriyapupu.
31 Yawata kawakawareya umawa ridai Reyabu e sumai
pokaiya ka e tawau mena tondawa ki pokere tawana Isiraero
ragidai ubumpu Mamanuga God tagararapamawa ragidai ki
namu-tamawa makeya ki ka mu ridi ki eba minimupu poyo,
mibai ka e naiya gopara ragidai ki waitatapu mu diriwa-
maga kwaewena.
32 Nau Mamanuga God e suma-pamawa ragidai ade dai mu
bususu-maga mete suwagani bo? Apunu Gidiyoni yo Baraki
yo Samsoni yo Diyepeta yo Dewida yo Samuwero yo ade
Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai
ropani kawaya mete kina mu bususumaga nau suwagana ko
madega pa mena.

33 Mu sumamaga pokaiya ka mu iyara-muguma mete
kandetagamawa raurutamawa ade wairamaga mete
wadamawa. Mu bagi supasupai mena kwaetagamawa
idiwa ki pokere mu gwede wadamana gwaiyabai waina-
mupu ki mu makeya wadumupu. Papa kamarai 'raiyoni'
yawira bautagubu ki mu sumamaga pokaiya ka mu papa ki
bodatampu.
34 Mu sumamaga pokaiya ka mu mata nonarai kawaya
ki pomupu ade iyaramuguma ta temupu yawira bautagubu
ki ka mu ubumpu mu baibigatampu. Mu wairorotagubu
ko mu sumamaga pokaiya ka mu kasiyara ade wadumupu.
Yawira marai bauwena ki ka mu ubumpu mu iyaramuguma
kuduba raurutampu ki pokere iyara-muguma kuduba waka-
patagubu.
35 Ridi dai mu sumamaga pokaiya ka mu munumuguma bo
mu nobomomuguma bo mu rakarakamuguma popotagubu
ki ade iyatagubu kimpu ubumpu mete ewapuru idiwa.

Iyapana dai ki bita yo midi makari kawaya bananamupu.
Mu Mamanuga God tagararampena ki ka mu iyara-muguma
mu idamaga kerapumaga rikatampena bautagumpena
kayatagu-mpena. Ko mu iyaramuguma umunu-maga eba
wadumupu mibai ka mu ewa ade kimana ubumana iya
bagi kawaya esida wadamana ki mena notapamawa. Mu
Mamanuga God eba tagararamupu ko iyaramuguma mu
idamaga rabineya popotagubu.
36 Iyapana ubumpu mu dai wereyakauratampu ade
wikuku pokaiya raukeketampu ade dai ki mu tetampu mu
idamaga kerapumaga umatampu dokodoko dibura rabineya
nakatampu.
37 Dai ka mu bowa were taunimupu popo, dai ka mu
naurimugu purutampu popotagubu, ade dai ka mu kereba
pokaiya metampu popo. Mu dai gwede-gwedemaga pa mena
ki pokere papa sipi yo papa gote mu kwakwarepumaga ki mu
temupu umamawa iwa. Iyapana bautagubu mu giritamawa
pasutamawa ade bita ebo ebo mu tagemawa.
38 Mu tawamaga kamadumpu gwabau ade kweyau igida
yauda iwa. Mu dai ka ragu ukwapamawa ade dai ka urubau
ukwapamawa. Waira yau ragidai mu beramaga ka berokoi
ko suma sumatagamawa ragidai ki mu beramaga ka bagi
supasupai kawaya ki pokere mu yewe idiwana watai mu
nene ka pa mena.

39 Iyapana yau kuduba mu suma-maga ka ragiragi kawaya
ki pokere Mamanuga God mu simaga tepapiyawa ade mu
mamamamaga wagawa. Mu bagi kawaya kwaetagamawa ko
e mu badidi gwaiyabatapu ki mibai mo mu eba bananamupu,

40 mibai ka ororeya mena ka Mamanuga God nu karako
idiwei ragidai nu nene wainapupu gwede bagi kawaya mosi
nu nene tapu ki pokere oragai sumatagamawa ragidai nu
raurunimana yabiritagamana ki nana ka eba baganai. Ma-
manuga God e nuwaiya ka nu yo mu ewapuru e badidi waina-
pupu ki yadamu ade ewapuru mena e nuwaiya wainapiyau
ki makeya idiwomu.

12

Mamanuga God e munuiyoma wade supasupaniyau

1 Suma ragidai ropani kawaya naiya popotagubu mu
karako oroguma maba nu kwagaranimpu eminiyamu
idiwu ki pokere gwedegwede kuduba nu kwakwarepunuga
tainipiyau ade bigi ki garugaru mena nu umeme
dokodokoniyau ki nu rikapamu manako nu nuwanuga
notanuga eyaka mena nisi kandamu katamuru yabaranugu
ki deneya deni mena garupamu kaigamu.
2 Nu sumanuga kerarai ka Iyesu e mena ade e mena
pokaiya ka nu sumanuga mibai mete kirau ki pokere e mena
empomu ade nu yabunuga e mena naureya uburono. E ripa
korosi naureya powagana ki e yabareya buri empupu ki e eba
midimamawena nitaisiniwena. E ewa mamama kawaya ba-
nanapana ki mena wainapiyawa ki pokere e giruru maba ki
kobaiya tewena ripa korosi naureya powena manako karako
kema kawareya tondau apunai Mamanuga God e madaneya
e idai garu deneya tondau.
3 Wi bita yo nuwaboya banana-piyamu manako ki pokaiya
wi notaga kauwagana kwaewagau ade wi wairoroigamana
kwaiwagamu ki ka iyapana bera berokoi kwaetagamawa
ragidai Iyesu bameya badidi kwae-tagamawa e giripamawa
pasumawa ade bita yo midi makari ebo ebo e kweya-mawa
ki wi wainapiyoi idiwoi.
4 Wi berokoi mete kandeiwagamu ki ka ragiragi kawaya, ko
ade wainapumuri; Wi mosi ki pokaiya eba popoigubu ade wi
daraga eba kawapu.
5 Wi ka Mama-nuga God e munuiyoma ko e wi togi-niyana
yonai naiya mena wagubu ki wi notaga gogawena bo? E yona
yau wagubu ke;
‘Gubagani, kau Kaiwawogi nau uburani kau wade supasu-
paniyani ki kau naigida mena wainapi,
ade nau uburani kau nakariniyani ki kau notagi eba kauyag-
isi,
6 mibai ka gwedewau nau nota kwarikwarisitamakani,
ki nau mu mete wade supasupa-tamakani,
ade gwedewau nau mununiyoma mu tadebuwani,

ki nau wade supasupatamana ki nana bita mu mete
tageyani.'
7 Wi bita yo midi makari banana-piyamu ki ka wi notaga
eba kauyagisi ko wi eyaka eyaka nota yau notapu-muri; 'Ma-
manuga God e munui sidibu ade nau wade supasupasiniyau
ki pokere nau ragiragi yau bananapuwani ki ka baganai.'
Mibai, inamama kuduba yewe wairau mu mete kina mu
munu-muguma inako wade supasupa-tamiyamu.
8 Mamanuga God e munui-yoma kuduba wade supa-
supatamiyau ki pokere e wi eba wade supasupanibena
maba ki ka wi eba e munuiyoma mibai ko wi ka yawata
kawakawareya wenatagubu ragidai ki mu maba. Ko wi ka
eba yawata kawakawareya wena-igubu.
9 Nu mamanuguma kaina yewe wairau nu wade supasu-
panimupu ki ka nu denai mu wiwiratampi. Ko wainapu-
muri; Mu kuduba ka erida ko nu Mamanuga Mibai e ka
kawaya esida ki pokere nu e naigida mena wiwirapomu ade
e umunui yodomu. Nu inako kwaigomu ki ka nu iya bagi
kawaya idiwomu.
10 Nu mamanuguma yewe wairau mu mubo wainamupu
baganai ki makeya mu mara eba rowarowa nu wade supa-
supanimawa, ko nu nubo baginuga nene ka Mamanuga God
nu wade supasupaniyau da e taneya bagi kawaya tondau ki
maba nu e mete inako idiwana ki nana.
11 Nu mama-nuguma nu wade supasupanimana ki nana
bita negeyamu ki makeya ka nu mamama eba wainapemei
ko nu nuwaboya wainapemei. Ko mu wade supasupanimoto
kewoyagisi eweya ki ka iya supasupai ade nuwabagi nu
rabinanugu mibai kiroto.
12 Ki pokere wainapumuri; Wi idaga nubatagubu ki ro-
ronatamuri genge-mupumuri, ade rwi amataga bonibonita-
gubu ki taisi rororororonaiwagi damda ubumuri.
13 Yawata kwaiya eba kaiwagi kwaenda wi tainipumuri
paere manako wi kerapuga rokowena ki dagupumuri. Ko wi
yawata supasupai mena kaiwagi da wi kerapuga rokowena
ki iyayagisi.

Nu Mamanuga God eba tagararapamu

14 Wi iyapana kuduba paunamugu nuwabagi rabineya su-
pasupai naigida mena kwaiwogoi ade Mamanuga God e nene
mena idiwoi. Iyapana gwedewau mu nuwamaga notamaga
eyaka mena Mamanuga God nene inako eba idiwono ki ka
mu nu Kaiwawonuga eba empomoto.
15 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka
Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi,
ki pokere wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi kwaenda

da gwede mosi baiyagisi wi kerapugau yadini manako Ma-
manuga God wi nene kwaewena ki wi tagararapumuri. Ade
wi eyaka eyaka wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi
kwaenda iyapana mosi wi paunagau e gagayai ki gwabiyara
maba yadini baiyagisi igida yauda wi pasuniyoto kayayagisi.
16 Wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi kwaenda da
wi paunagau iyapana mosi taku maba igida yauda umono.
Ade wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi kwaenda oragai
apunai Iso e kwakware-pui ki iyai nene wainapiyawa ki
maba wi mete inako kwaiwagi. Apunu Iso e mamai uburana
puyo e kweyana wagubu ki e eba wainapupu ko e wetei mebu
bani kupana ki mena wainapupu ki pokere puyo bagi kawaya
ki e yowai bauwena wadubu.
17 Apunu ki e bususui wi kataigau; E ewa bauwena e
puyoi ki wadana ki nana e mamai genepupu ko e mamai
ororeya mena puyo ki e yowai kwebu. Apunu Iso paerepupu
ki e wadana supasupa ki nana mibi yadi kwaewagawa ko
e kwaewena siyasiya ki wadana supasupa yawatai mo pa
mena.
18-21 Naiya takari kawaya tawana Isiraero ragidai kweya
Sainai kerareya bautagubu ki ka mu kweya ki kawareya
mata nonarai warapiyawa emupu, madegau tawana sisipu
umapu emupu, oroguma pinai kawaya kawapu emupu, ade
nusuru kawaya gipiyawa ki mu mete emupu. Mu ki kuduba
emupu manako bawiwi wagubu wainamupu ade bonana
mo kawapu wagubu ki mu mete wainamupu. Mu bonana
ki wainapa-mawa ka mu kudu ebotau wainamupu manako
genetagubu da mu bonana ki ewa mo eba wainapamana ki
nana, mibai ka bonana ki wagubu ke; ‘Kweya yau madaneya
eba kebomuri. Eba iyapana wi mena ko wi papaguma mete
kina mu kerapumaga kwaipomoto kweya yau tainipomoto ki
ka wi bowa were mu namutamuri.’ Mu yabumugere badidi
emupu bo wainamupu ki ka gwede kawaya mosi ki pokere
oragai apunai Mosisi e mete wagubu ke; ‘Nau kudu kawaya
wainapakani, nau didigurani mete wagau.’

Iyapana ki mu ka kweya Sainai ki bameya bautagubu
gwedegwede ki kuduba mu yabumugere matarau emupu ko
wi ka kweya ki bameya mo eba baigubu. Pa mena.
22 Wi ka kweya Saiyoni ade maramara tondau kaniyau
apunai Mamanuga God e naterei Diyerusaremu kunumau
ki bameya baigubu. Natere ki rabineya ka Mama-nuga God
e aneyaiyoma ropani kawaya eba iyabapamana makai ika
mamama nene dibimupu idiwu.
23 Yabiri Keriso sumapamawa ragidai ki Mamanuga God
ubupu e munuiyoma mu tadebu ade mu simaga kunumau
okapupu ki karako mamama nene dibimupu idiwu ragidai

ki mu bamamugu wi baigubu. Mama-nuga God e idai gu-
rai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi
apunai ki e eya bameya wi baigubu. Ade iyapana naiya yewe
wairau bagi supasupai mena idiwa popotagubu manako mu
keyaimuguma kayatagubu Mamanuga God mu waditapu
bagi mete idiwu ragidai ki mu bamamugu wi mete baigubu.
24 Wi ka tawiri ogayawa apunai Iyesu e bameya baigubu.
E pokaiya ka Mamanuga God gwaiyaba waunai negebu ade
e darai nu nene kawapu ki nu biginuga kuduba suru-pupu.
Keyakeyai mosi dara naureya ka yau kena; Oragai apunai
Eiboro e darai kawapu ki mibai ka poyo ko Iyesu e darai
kawapu ki mibai ka iya ki pokere bagi kawaya esida.
25 Ki pokere nima karako nu bama-nugu wagau ki e yonai
wi naigida mena wainapumuri wetawetara ko eba basara-
pumuri. Naiya takari kawaya iyapana e yonai yewe wairau
waina-pamawa ko ewa ade tagararapamawa ragidai ki ka
mu denai bita wadamana ki mu baibigapamana yawatamaga
mo pa mena. Ki maba, karako nima kunumau nu nidiyau
ki nu wainapamu ko ade kamadamu ki ka nu aita ewa bita
kawaya daganani esida bananapamu. Nu bita ki baibigapa-
mana yawatai mo pa mena.
26 Wagubu apunai naiya wagubu ki makeya ka waira
kuduba e bonanai pokaiya geyageyawena. Ko karako ka e
gwaiyabawena, wagubu ke; ‘Mara mosi ka nau waira ade
kwisikwisipani. Eba waira mena ko kunuma mete kina.’
27 E ade kwisikwisipana wagubu ki mibai ka e gwedegwede
kuduba orageya mena yamanapupu nu yabunugere empe-
mei ki e ade kwisikwisitamini da gogatagisi ko gwedegwede
kuduba eba emitame-mei ki mu watamugu mena idiwono ko
eba geyageyatagisi.
28 Nu Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya
kaiwana idiwana watai ki eba geyageyayagisi bo gogayagisi
ki pokere nu Mamanuga God mayapamu wiwirapamu ade
e nu mamamanuga wagana ki nana parau-pamu e si esida
tepapamu.
29 Wainapu-muri; Mamanuga God e ka mata nonarai maba
uburoto gwedegwede kuduba pasutamini uratamini rere-
wara.

13

Mamanuga God nene idiwomu

1 Wi sumaga ka eyaka mena ki pokere deni deni nota kwari-
kwarisi kasiwaraiwogoi idiwoi.
2 Iyapana gogoi dai wi daiyoga baitagisi ki ka wi mu diri-
wamaga kwaiwagi. Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana dai

inako kwaetagubu ki ka mu aneya diriwa-maga kwaetagubu
ko ki mu muga eba kataimugu.
3 Iyapana dai dibura rabineya idiwu ki wi mu
wainatamiyoi, ena, wi gwe mu mete ewapuru dibura
rabineya idiwu maba inako wainapiyoi. Ade iyapana bita yo
midi makari banana-piyamu ki wi mu mete wainatamiyoi,
ena, wi gwe mu mete ewapuru bita yo midi makari
bananapiyamu ki maba inako wainapiyoi.
4 Ridi yo apunu anikatagamu ki ka bagi kawaya ki pokere
anika eba simuri siyasiya. Mu anikatagubu ki ka mu
naigida mena deni deni kwayuba kasiwaratogomono idi-
wono ko eba taku maba asusu igida yauda iwono bo rauru
kawakawara kasiwaratogomono iwono. Iyapana gwedewau
inako kwaetogo-mono ki ka Mamanuga God e idai gurai mu
naurimugu ugwaditamini ragiragi.
5 Wi nuwaga notaga bowa madai kawareya eba uk-
worono ade gwede-gwede dai kawareya tepamana ki nene
eba wainapiyoi. Gwedegwede wi bamagau kawaitau bo
maraitau ki ka eba gwedei mete kina, mibai ka Mama-nuga
God e wagubu ke;
‘Nau wi mo eba kamadiniyani ade nau wi mo eba nota-
goganiyani.’
6 Nu nuwanuga notanuga eyaka mena pokaiya yabarayabara
iwagamu ke;
‘Nau Kaiwawoni nau waitasiniyau ade togisiniyau ki pokere
nau kudu eba wainaponi.
Iyapana mosi eba baiyagisi nau girisiniyoto. Ki pa mena.’
7 Yabiyabiri ragidai Mamanuga God e yonai wi nidimawa
kabukabuwa yamawa da popotagubu ki mu badidi maba
idiwa ki wi wainapiyoi ade mu badidi maba sumatagamawa
ki maba wi mete inako sumaiwogoi idiwoi.
8 Iyesu Keriso e ka mara yomi, mara karako, ade mara ewa
e wateya mena mara-mara tondau kaniyau.
9 Kabuwa ebo ebo kudubi kwaki ki wi eba wainapiyoi
kwaenda wi kerapugau yadini yawata supasupai kaiwu ki
paerepumuri yawata kwaiya kaiwagi. Nu paerenuga ki de-
nai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu
deni mena nu wadinibu bagi ki pokere e kwaewena ki mena
nu wainapomu yamomu ki ka bagi kawaya. Ki pokaiya ka nu
nuwanuga notanuga ade nu mibinuga mete ragiragiyagisi.
Ko iyapana gwedewau bani nene kaisi ebo ebo kwaetagamu
bo gora ebo ebo tamu ki mena notapiyamu ki ka mu kaisi-
maga bo mu goramaga ki pokaiya waita bagi mo eba ba-
nanapomoto.
10 Yona mosi ka yau kena; Mama-nuga God e puyo kweya-
mana watai waunai mosi yamanapupu nu nene tapu, ko

e bameya dobopiyamu ragidai yewe wairau tawa oragai
rabineya upitagamu ki mu kwaitana wata ki kawareya nu
mete eba dibipamu puyo e kweyamu. Pa mena.
11 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawai-maga e ka papa darai ki wadau tawa rabineya
'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' ki wateya kaniyau
iyapana bigimaga nene puyo tarau. Ko papa naumpu mu
midimaga kwakwarepu-maga ki mu tepiyamu gari tagaiya
pasutamiyamu uratamiyau rerewara.
12 Ki maba ka Iyesu e mete kina gari tagaiya powena
iyapana kuduba nu biginuga surupana wadiniyana bagi ki
nana e eya iyai tapu ade e darai nu nene kawapu.
13 Ki pokere nu mete kina karako gari tagaiya e bameya
kaigamu manako iyapana e simpu siyasiya wereyakau-
ramupu ki maba mu nu mete inako nidinimoto siyasiya
wereyakaura-nimoto ki ka baganai.
14 Nu maramara idiwana kaiwana naterei mosi yewe
wairau pa mena ko nu mara ewa bau-wagana naterei ki nene
nu yabu tamemei e nawanai idiwei.

15 Ki pokere nu Mamanuga God e si Iyesu pokaiya mara-
mara esida tepapomu idiwomu. Nu inako kwaigomu ade nu
umununuga pokaiya nu sumanuga Iyesu bameya ki matara-
pomu ki ka nu puyo mibai Mamanuga God bameya tamei.
16 Wi upi bagi ebo ebo kwaiwagamu ki wi eba kamadumuri
ade deni deni waita kasiwaraiwogoi idiwoi mibai ka upi in-
ako ki ka puyo maba Mamanuga God bameya ade ki pokaiya
ka e wi mama-maga yagisi.

17 Wi yabiyabiriguma ki wi mu wiwiratamiyoi ade mu
umunumaga wadoi mibai ka mu maramara kemora nawaru
wi kwayubaniyamu idiwu. Mu upimaga supasupai bo eba
supasupai ki mu muga aita ewa Mamanuga God bameya
matarapomoto. Wi mu umunu-maga wadoi ki ka mu up-
imaga ki wi wadumuri tekateka da mu mibi mamamai upi-
togomono, ko wi inako eba kwaiwogoi ki ka mu nuwaboya
rabineya upitogomono manako ki pokaiya ka wi iyaga eba
supasupayagisi.

18 Nu rabinanugu nidiyau wirawira ki kabuwaniyau da
nu paere mo eba kwaigibi ko wi nu nene guriguriwogoi
mibai ka nu nuwanugu ka maramara bagi supasupai mena
upigamana waina-pemei.
19 Nau wi bamagau ade bau-sugana ki nana wainapakani
ki pokere nau ragiragi kawaya wi nidiyakani da wi nau
nene guriguriwagi da Mamanuga God uburoto nau yawatani
garugaru mena yadini supasupa.

20 Nu Kaiwawonuga Iyesu e ka e eya papaiyoma sipi mu
Kwayubatamiyau Apunai Bagi Kawaya. E nu nene powena
ko Mamanuga God gwaiyaba waunai wagubu ki pokaiya
ka e ade iyawena kipu ubupu. Iyesu e darai pokaiya ka
Mamanuga God kawapu maramara tondana kaniyana ki
gwaiyabai nu negebu.
21 Nuwabagi Negeyau Apunai Mamanuga God e karako
wi waitaniyoto da e nuwaiya wi badidi kwaiwagamana
wainapiyau ki puyoi bagibagi kuduba e wi negeni manako wi
puyo ki pokaiya upi kwaiwogoi. Ade e Iyesu Keriso pokaiya
nu eyaka eyaka nu rabinanugu mete upiyogono da e nuwaiya
badidi mamamapiyau ki makeya makeya nu rabinanugu
wenayagisi. Keriso e si nu maramara kawareya kawareya
esida tepapomu yamomu. Ki mibai.

Parau siyarai.

22 Kowaniyoma, nau wi toginiyana yonai eba rowarowa
yau okapuwani ki wi naigida mena wainapumuri weta-
wetara ko wi midiga eba togayagisi.
23 Nu waretanuga Simosi dibura rabineya tondawa e
gudui mu kwaimupu manako e bauwena kayawena ki
sisiyai nau wainapuwani ki pokere nau karako yona ki wi
kabuwaniyakani. E garugaru yewe baiyagisi ki ka nau e
bananapani manako nau yo e ewapuru wi bamagau ika
baigamu wi eminiyamu.
24-25 Wi yabiyabiriguma kuduba ade Mamanuga God e
iyapanaiyoma kuduba ika idiwu mete kina ki nu paraunuga
yau mu tademuri. Tawana Itari ragidai kuduba nu mete
yewe idiwei ki mu mete wi parauniyamu kawaya daganani
wi bamagau.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Ma-
manuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E
karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi
naigida mena kataiwagi wetawetara.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

DIYEMESI
Apunu Diyemesi e okai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Mamanuga God e eya iyapanaiyoma taubanuwai daburimupu tawana tawana kayatagubu mu bamamugu ka apunu Diyemesi oka yau okapupu. Iyesu sumapamawa ragidai eba suma mena sumatagamana ko keyai mete kwaetagamana ki nana ka e keyakeyai ropani kawaya mete wagubu mu kabuwatapu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1*
Suma ade katai *1:2-8*
Gwedegwede apunai ade kaikayokayoi *1:9-11*
Kerapu wadewade *1:12-18*
Wainapamu ade kwaigamu *1:19-27*
Eba yabunuga pokaiya iyapana purutamamu *2:1-13*
Suma ade keyai mete kwaigamu *2:14-26*
Tenawarinuga *3:1-18*
Waira e gwedegwedei mete eba waretatamomu *4:1-5:6*
Kabuwa yonai *5:7-20*

1 Mamanuga God e eya iyapanaiyoma taubanuwai wi daburimupu kaigubu tawana tawana idiwu ragidai, nau parauniyakani kawaya daganani wi bamagau. Nau ka Diyemesi, Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina mu bigabigamaga kwae-sugakani apunai. Kaiwa kaiwa.

Suma ade kerapu wadewade

2 Iyapananiyoma, bita ebo ebo wi bamagau baiyagisi ki ka wi notaga eba kauyogono ko wi mamamaiwogoi,
3 mibai ka wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi buridere baiwagi ki ka wi sumaga ragiragiyagisi da bita mosi ade baiyagisi ki ka wi eba kekeraiwagi.
4 Wi bebeda rikipiyamu da irawai matara-wagau ki maba ka bita wi bamagau bauwagau ki wi rikiniyono da wi sumaga irawayagisi. Wi sumaga inako irawayagisi ki ka wi pore mo eba wainapumuri.
5 Wi paunagau nima mosi katai e bameya pa mena ki pokere e pore wainapiyau ki ka e Mamanuga God bameya guriguriyagisi manako Mamanuga God katai ki deni mena e kweyoto. Mamanuga God iyapana ki eba tagararapoto ko katai deni mena e kweyoto ki mibai ka e iyapana kuduba puyo deni mena nu negeyau.

6 Ko iyapana nima inako guriguriyagisi ki ka eba e notai
apeya apeya pokaiya guriguriyagisi. E notai eyaka mena
Mamanuga God deni mena sumapoto were ewa guriguriyag-
isi. E notai apeya apeya guriguriyagisi ki ka e towawa egi
kawareya igida yauda gipiyau umau ki maba.
7-8 Iyapana nima e notai apeya apeya inako guriguriwagau
ki ka e bebeda iyaruiyaru uburau ki maba ki pokere e badidi
guriguriwagau ki ka nu Kaiwawonuga guriguri ki eba waina-
poto ade denai e gwede mo eba kweyoto.
9 Iyapana nima Mamanuga God nene tondau ko e gwedeg-
wedei pa mena ki ka e gwedegwedei pa mena ki nene eba no-
tapono ade nuwasiyasiya nene eba tondono. Ko Mamanuga
God bauwena e keyai tepapupu iyarau tapu ki mena e no-
tapono mibi mamamai tondono.
10 Ade iyapana nima Mamanuga God nene tondau ko
e gwedegwedei mete kina ki ka e gwedegwedei nene e
eba notapono yabara kawakawarayogono ko e kwarisiyag-
isi nota yau notapono; ‘Nau ka pa iyapana kaina. Nau
gwede-gwedeni ka paraparawasi didiburu supiyau tanai
bagi kawaya ki maba.
11 Madega posiyagisi muyayagisi ki ka paraparawasi ki
uroto manako tanai ki kewoyagisi gwetagisi.’ Ki maba, iya-
pana gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai ki mu up-
imaga kwaetogomono yamono da paunau ka mu muga mete
popotagisi.

Nu sumanuga ragiragiwagana ki yonai

12 Iyapana nima bita bo kerapu wadewade ebo ebo e
bameya baiyogono ko e eba kekerayagisi ki ka e bebeda
irawawena ki maba ragiragi kawaya mibi mamamai
uburono. E giruru maba kobaiya teyagisi manako buridere
baiyagisi ki ka e denai iya maramara idiwana kaiwana ki
puyoi yadini. Mama-nuga God e naiya mena gwaiyabawena
da iyapana nima e nota kwarikwarisi-piyau tondau ki ka e
puyo ki yadini.
13 Iyapana nima bita bo kerapu wade-wade e bameya
baiyagisi ki ka e notai eba yogono ke; ‘Yau ka Mamanuga God
e bauwena nau kerapuneya wadau.’ E inako eba notapono
mibai ka Mamanuga God e ka bera mo eba kwaeyagisi. Nu
kerapunugu ki e mete eba yadini. Ade gwede berokoi mosi
Mamanuga God e kerareya eba yadini. Pa mena.
14 Nu eyaka eyaka nu nubo kwakwarepunuga ade nu nubo
notanuga berokoi waina-pemei ki pokaiya ka nu yabunuga
midiyawagau wade dokodokoniyau ade taininiyau.
15 Nu notanuga inako taininiyono ki ka nu momai maba
mosi nu rabinanugu umei manako momai ki nu rabinanugu

ugwadini sukwana ki ka bigi wenayagisi. Ko bigi ki kawaya-
yogono yarono da matarayagisi ki denai ka po baiyagisi.
16 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Yabu yabu idiwoi
da iyapana eba baitagisi wi kerapugau yadini.
17 Puyo bagibagi kuduba ki ka Mamanuga God bameya
kunuma were kawarau. E ka mara kerareya kunuma tanai
ebo ebo kuduba yamanatapu ki apunai. Yewe wairau ka
sisipu ebo ebo baiyagisi tawana sisipupoto kayayagisi ko
Mama-nuga God e ka eba inako. E ka eba mara mosi tondono
ko mara mosi gogayagisi. Pa mena. E ka maramara e wateya
mena tondau.
18 Gwedegwede kuduba yamanatapu mu paunamugu ka e
iyapana kaina nu yamananibu manako debai nu nakanibu.
E ebo nuwaiya winepupu ki e makeya makeya kwae-wena
manako e yonai mibai pokaiya ka e iya waunai ki momai nu
rabinanugu upu manako iya ki nu negebu.

Yona wainapamana ade kwaigamana

19 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau yonani
suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Iyapana yona
badidi nidiyamu ki wi garugaru mena wainapumuri ko denai
iwagamana ki wi naigida mena wainapumuri weta-wetara
were ewa iwagi. Wi midiga eba tayatayabadai idiwoi,
20 mibai ka Mama-nuga God e nuwaiya ka nu bagi supa-
supai mena idiwana ki nana. Nu midinuga tayatayabadai
idiwomu ki ka iya bagi nu bamanugu eba baiyagisi.
21 Ki pokere, wi iyaga oragai berokoi badidi kwaiwaga-
mawa ade bigi mena notapamawa da manamaigubu ki
kuduba wi karako kamadumuri manako kwarisiwagi wi
nuwaga notaga kuduba Mamanuga God kwemuri. E iya
waunai negeyana yonai wi rabinagau momai maba upu ki
mena wi wadumuri doko notapiyoi idiwoi. Yona ki pokaiya
ka wi iya wadumuri.
22 Ko Mamanuga God e yonai ki wi eba pa wainapiyoi
ko e wagubu ki wi makeya makeya mete kwaiwogoi. Wi e
yonai pa wenaguga mena wainapiyoi ki ka wi wiga kerapu
wadewadeiwagamu.
23 Iyapana nima Mamanuga God e yonai wainapiyau ko
makeya makeya eba kwaewagau ki ka e iyapana e eya
kiyabui kaburu negai rabineya empiyau ki maba.
24 E eya kiyabui naigida mena empoto ko ewa kamadini
kayayagisi ki ka e kiyabui badidi empupu ki garugaru mena
e notai ade gogayagisi.
25 Nu biginuga umanibu dokodoko ki rikapana yawatai
ka Mamanuga God e yonai ki nu kabuwaniyau. Yona ki ka
supasupai bagi kawaya. Iyapana nima yona ki maramara

naigida mena empono iyabapono wainapono yarono ade e
notai eba gogayagisi ko e badidi em-pupu bo wainapupu
ki e makeya makeya naigida mena kwaeyogono yarono ki
ka Mamanuga God iyapana ki waitapoto ade e upi badidi
kwaewagau ki e deni mena yadini bagi.
26 Iyapana gwedewau tagamu ke; 'Nu ka Mamanuga God e
nene waina-pemei kwaigemei ragidai,' mu inako togomono
ko mu muga tenawarimaga naigida eba kwayubapomono ki
ka mu Mamanuga God nene pa kwaetagamu ade mu muga
kerapu wadewade-tagamu. Mu ka kororai ade mu mibi-
maga mo pa mena.
27 Ko nu Mamanuga God e nene wainapamana supasupai
kwaiwagamana wainapiyau ka yau kena; Suwawi yo koboro
nuwasiyasiya nene idiwu ragidai ki nu emitamana waitata-
mana ki nana, ade nu nuga kwayubanuga mete kwaigomu
da waira yau notai bo berai ki nu notanuga eba wirapoto nu
giriniyoto pasuniyoto.

2

Iyapana yabuga madana madana eba emitamiyoi

1 Kowaniyoma, wi ka nu Kaiwawonuga tanai bagi kawaya
apunai Iyesu Keriso e sumapiyamu ragidai ki pokere wi
iyapana naigida emitamuri were mosi ka bagi simuri ade
mosi ka eba bagi simuri.
2 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Mara mosi
ka iyapana wi tawagau damupomoto manako iyapana apeya
baitagisi. Mosi ka purapura apunai. E monagai ka bagi
kawaya ade e idaiya katama yamayamai mete tapu. Ko mosi
ka kaikayokayoi ade e midi tatamai ka tegetegerei.
3 Wi monaga bagi wadubu apunai ki e diriwai kwaiwagi,
iwagi ke; 'Kau yabi kebari bagi kawaya yau kawareya tomi.'
Ko kaikayokayoi apunai ki wi simuri, iwagi ke; 'Kau nu
taganugu yewe tariya kawareya tondowa.'
4 Wi inako iwagi ki ka wi wibo yabuga pokaiya purumupu
da apunu mosi ka bagi ko mosi ka yopeyope. Ko wi iyapana
inako puru-piyamu ki ka eba supasupai.
5 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Iyapana gwede-
wau yewe wairau mu gwedegwedemaga pa mena ki pokere
iyapana mu emitamiyamu tagamu da mu ka yopeyope ki
ka Mamanuga God mu mete winetapu ki pokere mu suma-
maga pokaiya mu ka kawakawai. Mu ka e eya iyapanaiyoma
ki pokere e naiya badidi gwaiyabawena ki kuduba mete
mu nene. Mara kwauneya ka mu e gari rabineya kaiwoto
idiwono.
6 Iyapana gwedegwedemaga pa mena ragidai ki wi mu
tadeyamu siyasiya. Ko wainapu-muri; Ki ka eba mu

wi siga kaupiyamu, ko ki ka purapura ragidai ki mu wi
siga kaupiyamu. Ki ka purapura ragidai ki wi teniyamu
giriniyamu pari wirawira-niyamu.
7 Ade ki ka purapura ragidai ki ubumu Mamanuga God e si
bagi kawaya negebu ki siyamu siyasiya giripiyamu pasumu.
8 Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki
gorai oka tapu ki mosi ka yau kena; 'Kau kiya nene
wainapiyei ki maba kau kowagiyoma mu nene mete inako
nota kwarikwarisi-tamiyowa.' Wi e wagubu ki makeya
makeya kwaiwagi ki ka supasupai.
9 Ki pokere wainapumuri; Wi wibo yabuga pokaiya pu-
rupumuri da iyapana mosi ka bagi ko mosi ka eba bagi ki
ka wi Mamanuga God e gorai ki raurupiyamu. Gora ki wi
naurigau ugwadiniyau ragiragi wagau da wi paeremupu bigi
kwaigubu,
10 mibai ka iyapana nima Mamanuga God e gorai kuduba
kwayubatamiyau makeya makeya kwaewagau ko gora eyaka
mena mo paerepiyau ki ka gora kuduba ki e mete raurutapu
kewowena.
11 Mamanuga God e wagubu ke; 'Ridi yo apunu, wi eba
rauru kawakawara kasiwaraiwagi.' Ko e gora mosi ade
wagubu ke; 'Iyapana mosi eba minimuri poyo.' Ki pokere
apunu mosi e wainai eba rauru kawa-kawarapoto ko e
iyapana mosi miniyoto poyo ki ka Mamanuga God e gorai
kuduba ki e mete raurutapu.
12 Mama-nuga God aita ewa e idai gurai nu naurinugu
ugwadiniyoto ragiragi ki ka berokoi nu umanibu dokodoko
ki e gora waunai tapu ki pokaiya nu idanuga kerapunuga
rikapoto. Ki pokere, wi supasupai mena iwogoi kwaiwogoi.
13 Iyapana nima e waretai eba nuwa-nuwapiyau ki ka
aita ewa Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadi-
niyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka e iyapana
ki mete eba nuwanuwapoto. Ko iyapana nima e waretai
nuwanuwapiyau ki ka aita ewa Mamanuga God e idai gu-
rai nu nauri-nugu ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi
makeya ki ka e iyapana ki mete nuwanuwapoto.

Nu sumanuga pokaiya mibai mete kwaigamu

14 Kowaniyoma, iyapana mo yagisi ke; 'Nau sumasug-
akani,' ko e Mamanuga God wagubu ki makeya makeya eba
kwaeyogono ki ka e badidi maba iya yadini? E suma mena
sumawagau ki pokaiya e iya ki yadini bo?
15 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Iyesu
sumapiyau apunai bo ridai mosi mu sipuma bo goragora pa
mena ade bani mete pa mena,

16 mu nuwasiyasiya nene inako idiwono manako wi dai
mu bamamugu baiwagi, iwagi ke; ‘Parau kawaya, wi kaiwagi
bani kupumuri ade monagaiwagi da wi midiga muyayagisi,’
wi inako iwagi ko bani bo gwedegwede mo mu eba tage-muri
ki ka wi parau iwagubu ki ka pa kororai.
17 Ki maba, wi sumaga mena pokaiya sumaiwogoi ko wi
mibai mete eba kwaiwogoi ki ka wi sumaga pa kororai mibai
pa mena.
18 Kataina, iyapana mosi bani yagisi ke; ‘Iyapana yau ka
suma mena suma-wagau, ko iyapana yau ka keyai mena
kwaewagau.’ E inako yagisi ko nau denai e siyani, suwagani
ke; ‘Kau pa sumanugei ko gwede bagi mosi eba kwaenugei ki
pokere kau sumagi ki mibai ka bani? Kau nau emisini. Nau
gwede bagi kwaesugakani ki pokaiya ka nau sumani mibai
ki matarapakani kau kabuwaniyakani emani.’ Nau inako
siyani,
19 ade manu mosi e mete siyani, suwagani ke; ‘Kau
kataigeya da Mama-nuga God e ka eyaka mena nuwegei.
Baganai, ko kau katainugibi nuwegei ki pokaiya kau iya wadi
bo? Pa mena. Keyai berokoi ki mu mete kataimugu da
Mamanuga God e ka eyaka mena. Ko wainapi; Mu e kudeya
wainapiyamu ade mu didiguramaga mete wagau.
20 Kau ka notababa apunai. Nu suma pa sumaigomu ko
keyai mosi eba kwaigomu ki ka nu sumanuga ki pa kororai.
Ko ki kau nuwageya nau matarau kau kabuwaniyani emani
bo?’
21 Nau nidiyani wainapumuri; Nu ripakwarakwaranuga
Eburamu e eya gubagai Aisiki wadubu puyo Mamanuga God
nene gwarantana kawareya tapu. E gubagai ugwadana po
kwaewagawa ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu e apunu
bagi supasupai sibu.
22 E inako kwaewena ki mibai ka yau kena; Apunu Ebu-
ramu e ka Mamanuga God suma-pupu. Ko e eba pa suma
mena suma-wagawa ko Mamanuga God e badidi kwaewa-
gana sibu ki e makeya makeya mete kwaewagawa. E Ma-
manuga God sumapupu manako e sumai ki pokaiya keyai
mete kwaewagawa yarawa da mibai matarawena.
23 Mamanuga God e okai okamupu ki mibai wenawena yau
kena. Oka ki wagubu ke; ‘Apunu Eburamu suma sumawa-
gawa ki pokere Mamanuga God e apunu bagi supasupai sibu.’
Mamanuga God apunu Eburamu e ebo waretai sibu,
24 ki pokere wi wainapumuri; Iyapana nima Mamanuga
God sumapiyau ade e wagubu ki makeya makeya kwaewa-
gau ki ka Mamanuga God e iyapana bagi supasupai siyoto. Ko
e pa suma mena sumayogono ki ka Mamanuga God e inako
eba siyoto.

25 Ki maba, yawata kawakawareya igida yauda asusu
umawa ridai Reyabu e naiya Diyu ragidai natere ki goparai
bautagubu ki mu diriwamaga kwae-wena tetapu weketapu
yawata kudubai mosi tonotapu da natere ki ragidai mu eba
emitamana ki nana. E sumai pokaiya inako kwaewena ki
pokere Mamanuga God ridi ki bagi supasupai sibu.
26 Wainapumuri; Iyapana mosi e eya keyai e rabineya
tondau ki baiyagisi kaiyayagisi ki ka e eya poyagisi manako
e kwakwarepui kororai ukworono. Ki maba, iyapana mosi
e suma mena sumayogono ko keyai mosi mete eba kwaeyo-
gono ki ka e sumai ki kororai mibai pa mena.

3

Nu tenawarinuga

1 Kowaniyoma, nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga
God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi ki
marai baiyagisi makeya ki ka nu e yonai kabuwaigemei
ragidai ki nu e naigida mena eminiyoto wetawetara, ki
pokere wi eba ropani kawaya yabiyabiri inako ubumoi
kabuwaiwogoi.
2 Nu iyapana kuduba mara dai ka nu paerepemei nu
tenawarinuga pokaiya yona supasupai eba iwegemei. Iya-
pana mosi e tenawarai maramara eba paerewagau ki ka e
bagi supasupai kwaewagau ki apunai. E idai kerarai mete
eba paerewagau.
3 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Papa osi
nu siyamana umununuga wadana kayawagana ki ka nu
ripa tapai marai munta mosi e umuneya tamamu taburuba
pokaiya umamamu manako ki pokaiya ka nu papa kawaya ki
wiwira-pamu da nu nuwanugu bani kaigamana ki e deneya
kayayagisi.
4 Ade waka kawakawaya egi kawareya iwu ki keyakeyai
nau mete suwagani wainapu-muri; Nusuru towawa wirawa-
gau waka gipiyau ki ka waka wadau apunai waka bani
deneya kayawagana wainapiyau ki e waka ki anai marai
munta mosi ki wiwirapoto manako waka kawaya ki deneya
kayayagisi.
5 Nu tenawarinuga ka ki maba. Ki ka gwede marai munta
mosi ko e pokaiya ka iyapana mu muga kawai gisipiyamu ade
mu muga simaga tepapiyamu.

Ade nu tawiri pasumei ki keyakeyai nau mete suwagani
wainapumuri; Nu mata yabai marai munta yadamu tawiri
pasumamu ko tawiri ki uroto ki ka tawana kwakopoto
kayayagisi.

6 Nu tenawarinuga ka tawiri urau ki maba. Berokoi yewe
wairau posiwena ki maba ka nu tenawarinuga uburau nu
midinuga kwakwarepunuga kuduba giripiyau bigi kweyau.
Nu tenawarinuga e kasiyarai ka Berokoi Apunai Seitani e
tondau ki deneya bauwagau nu iyanuga kuduba giripiyau
pasurau.
7 Papa kiyabumaga ebo ebo, papa kamarai yo midiwari
yo motamota yo egi raubiyoi kuduba ki ka iyapana mu ko-
datamiyamu ade wade manamanama-tamiyamu tagamu da
mu bonanamaga wainapiyamu manako bautagamu.
8 Ko nu papa kamarai wade manamanama-tamemei ki
maba nu tenawarinuga wade supasupapamana ki nana ki
ka eba baganai mibai ka e igida yauda asusu wirawirayo-
gono makimaki berokoi ki maba e rabineya posiwena ki
kwiyapono baiyogono kayayogono.
9 Nu tenawarinuga pokaiya ka nu Kaiwawonuga ade nu
Mamanuga parautamemei mu simaga tepapemei. Ko ade
tenawarinuga pokaiya ka nu kowanuguma Mamanuga God
e eya maba yamanatapu ragidai ki nu berokoi mu tademei
ade giritamemei.
10 Nu umununuga eyaka mena ki pokaiya ka nu parau bagi
iwegemei ade kira mete iwegemei. Kowaniyoma, nu inako
eba kwaigamana ki nana.
11 Awana usirai eyaka mena rabineya ki ka awana bagai
ade awana suwakarai usirai eyaka mena ki rabineya ewa-
puru baitagisi bo pa mena? Ae, pa mena, bagi mena bai-
yagisi.
12 Kowaniyoma, ripa damaya madai maureba wenapoto
bo? Ae, pa mena, damaya ebo damaya wenapoto. Ade ripa
kauma mibai damaya wenapoto bo? Ae pa mena, kauma ebo
kauma wenapoto. Ade egi awana kaina wena-poto bo? Ae pa
mena, egi ebo egi suwakarai tondono. Ko nu tenawarinuga
ka badidi pokere yona bagi ade yona berokoi wagau?

Nota apeya

13 Wi wainapiyamu da wi paunagau ka iyapana mosi e
notai supasupai ade e katai bagi kawaya mete kataiwena ki
ka e iyai ade e upi bagi kawaya kwaewagau ki pokaiya ka
iyapana e empomoto kataitagisi da e ka eba e umunui mena
matakawagau ko e kwarisiwena nota supasupai pokaiya
kwaewagau.
14 Ko wi nuwaroro kwaiwagamu bo gayagaya-iwagamu bo
kapoiwagamu bo taisi teyateyamaiwagamu, wi inako kwai-
wagamu ki ka wi eba iwagi da wi katai wadumupu. Pa mena.
Wi inako iwagamu ki ka wi beraiwagamu ade yona mibai ki
wi bera umani siyamu.

15 Nota inako ki ka eba kunuma were kawapu. Nota ki ka
waira yau notai Berokoi Apunai Seitani e deneya bauwagau.
16 Nuwaroro yo kapoi yo taisi teyateyama, nota inako iya-
pana paunamugu wenayogono yarono ki ka iyapana mu to-
momaga mete giriyagisi ade berokoi ebo ebo mu bamamugu
mete wenayagisi.
17 Ko nota kunuma were kawapu ki ka tanai kawaya.
Iyapana nota ki wadumupu ragidai ki mu bamamugu ka
nuwabagi mena yo kwayuba kasiwara mena yo ade wiwira
kasiwara ki notai mete kina. Iyapana mosi nuwasiyasiyayo-
gono ki ka e kowaiyoma e nuwaboyai wainapomoto waitapo-
moto ade mu paunamugu ka bera bagi ebo ebo mu rabina-
mugu ki mibai mete kirono. Mu garugaru mena eba iyapana
mosi berokoi siyomoto ade mosi bagi siyomoto ko mu iya-
pana naigida mena emitamini wetawetara were tagisi. Ade
mu rabinamugu badidi notapiyamu ki mu makeya makeya
kwaetagisi ko eba paerepomoto kudubai mosi kwaetagisi.
18 Nuwabagi rabineya idiwu ragidai ki mu ka nuwabagi
momai mena umu manako momai ki kawayawagau ki ka
gwedegwede mibai bagi mena kirau maura bauwagau.

4

Waira yau e gwedegwedei eba waretatamomu

1 Kira yo yawira wi paunagau wenawagau ki kerarai ka ba-
didi? Ki ka wi wibo notaga berokoi ebo ebo wi midiga kwak-
warepuga tainipiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki kwaewa-
gau.
2 Wi kowaguma mu gwedegwedemaga kawareya
wi yabuga midiyawagau ko mu wi eba negeyamu ki
pokere gwawai ki wi mu taunimana popo wainapiyamu.
Gwedegwede ebo ebo empiyamu ki wi rabinaga wadau ko
wi eba tepiyamu ki pokere wi kiraiwagamu ade yawira-
iwagamu. Nau suwagani wainapumuri; Wi Mamanuga
God bameya eba guriguriwagamu ki pokere wi gwede nene
wainapiyamu ki wi eba wadamu.
3 Ko wi dai guriguriwagamu ko eba wadamu ki mibai ka wi
wiga kwakware-puga taininiyau poisiyasiyai waina-piyamu
ki notai mena pokaiya wi guriguriwagamu.
4 Wi rauru kawakawara kwaiwagamu ki wi wainapiyamu
bo pa mena? Wi yewe waira e gwedegwedei mete ware-
taiwagamu ki ka wi Mama-nuga God e rauru kawakawara-
piyamu manako e iyaraiyoma idiwu. Iyapana nima nuwaiya
waira yau e gwedegwedei waretatamiyau ki ka e Mamanuga
God e iyarai tondau.

5 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘E Keyai nu
rabinanugu tapu ki ka e eya nene ki pokere gwede mosi e
Keyai ki watai yadini ki ka e nuwaroroyagisi.’ Kataina, wi
bani wainapiyamu da yona ki ka mibai pa mena bo?
6 Nu paerepemei ki pokere Mama-nuga God nu bamanugu
nuwaroro wainapiyau. Ko e rabineya nuwaroro wainapiyau
ki ka ade maraitau erida ko e nu nota kwarikwarisiniyau
ki notai ka kawaya esida. Nu paerenuga ki denai bita nubo
wadamana ko ki e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E
okai mosi wagubu ke; ‘Iyapana nima yabara kawakawarawa-
gau ki ka Mamanuga God e iyarapupu. Ko nima kwarisiwena
e paerei ki matarapiyau ki ka Mama-nuga God iyapana ki e
bitai wadana ki e rikapoto deni mena e yadini bagi.’
7 Ki pokere, wi wiga kwarisiwagi Mamanuga God e kobaiya
kaiwuri idiwoi. Ade wi Berokoi Apunai Seitani e midi ra-
giragipumuri ki ka e wi kamadi-niyoto wakapayagisi deni
mena kaya-yagisi.
8 Wi kebomuri Mamanuga God e bameya baiwagi manako
e wirayagisi wi bamagau baiyagisi. Berokoi kwaiwagamu
ragidai ki wi idaga bigi siruwapumuri. Ade wi nuwaga no-
taga apeya apeya wainapiyamu ragidai ki wi nuwaga notaga
bigi posiwena ki mete siruwapu-muri da wi nuwaga notaga
eyaka mena nota bagi ki mena notapiyoi idiwoi.
9 Gwaita kamadumuri, yadi wadumuri, ade apena memuri.
Ade mamama kamadumuri nuwaboya wainapumuri.
10 Wi kwarisiwagi wi nuwaga notaga kuduba nu Kaiwa-
wonuga kwemuri manako e mena kobaiya kaiwuri idiwoi.
Wi inako kwaiwogoi ki ka e wi tepani-yoto iyarau nakaniy-
oto.
11 Kowaniyoma, wi deni deni eba yanuwe kasiwaraiwogoi.
Wi kowaguma yanuwetamiyoi ade wi idaga gurai mu nau-
rimugu ugwaditamiyoi ragiragi ki ka wi Mamanuga God e
gorai ki giripiyamu ade wi idaga gurai gwe gora ki naureya
mete ugwadamu ragiragi. Wi inako kwaiwagamu ki ka wi
gora rauru-piyamu ade gora ki bera umani siyamu.
12 Mamanuga God e mena gora nu negeyau ade e mena gora
ki pokaiya e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyau ragiragi. E
mena ka nu iya negeyau ade e mena ka nu bita negeni. Ko wi
ka gwedewau? Wi idaga gurai kowaguma mu naurimugu ug-
waditamiyamu ragiragi ki wi wainapiyamu da wi ka baganai
ki pokere wi inako kwaiwagamu bo?

Yabara kawakawara kamadumuri

13 Nau karako suwagani wainapu-muri; Kau nima nuwegei
ke; ‘Nau karako bo marawani natere mo kaya-sugani manako
kwamura eyaka mena buri bowa madai nene bagibagisugoni
da yadani were ewa ade wirasugani yewe bausugani.’

14 Kau inako nuwegei ko marawani badidi wenawagana ki
kau eba kataigeya ki pokere kau inako eba nuwagana kena.
Nau suwagani wainapumuri; Nu iyapana kaina nu iyanuga
ka oroguma maba. Oroguma baiyagisi ko eba rowarowa
tondono garugaru mena ade gogayagisi ki maba.
15 Ki pokere, nu yona yau mena iwagamu ke; 'Nu Kai-
wawonuga e ebo nuwaiya wainapiyau da baganai ki ka nu
marawani idiwomu manako upi inako yodomu bo inako
kwaigomu.'
16 Wi inako iwagumpena ka baganai ko wi karako Ma-
manuga God e yabuiya yabara kawakawaraiwagamu noda
gongomiwagamu, ko ki ka eba supasupai.
17 Iyapana nima bagi supasupai mena kwaewagana
wainapiyau ko eba kwaewagau ki e paerepiyau bigi
kwaewagau.

5

Purapura ragidai

1 Karako wi gwedegwedega ropani kawaya ragidai, nau
nidiyani waina-pumuri; Bita yo nuwaboya yabadau da wi
bamagau baiyagisi ki pokere wi apena meyoi yadi wadoi.
2 Wi gwede-gwedega kuduba puwawena ade wi midiga
tatamai bagibagi ki ketere kupamupu da berokotagubu.
3 Wi bowaga madai yamayamai ki niniwena ko ki pokaiya
ka wi paerega matara-yagisi manako denai bita yo makari
wi bamagau baiyagisi. Mata nonarai maba wi midiga kwak-
warepuga uroto. Wi mara siyareya waira yau e gwedegwedei
wi wibo bondaga nakamupu ki pokere bita inako wi bama-
gau baiyagisi.
4 Wainapumuri, wi raupomuga kwae-tagamawa ragidai
mu denimaga ki wi eba tagemupu ko wi wibo nene naka-
mupu. Mu denimaga wi eba tagemupu ki pokaiya ka wi
paerega wadubu matara. Wi raupomuga kwaetagamawa
ragidai makaritagamawa yadi wada-mawa mu bonanamaga
ki nu Kaiwawo-nuga Kasiyarai Kawaya Apunai e bameya
bauwena da e wainapupu.
5 Wi yewe wairau gwedegwede yo bani ebo ebo tepamawa
taisi teyateyamaigamawa wi wibo kwakwarepuga werena-
pamawa kupamawa kebomawa da buyagaigubu ki pokere
naunuma marai rogobiwena wi nawanaga tondau.
6 Wi idaga gurai ki wi iyapana bagi supasupai paere-maga
pa mena ragidai mu naurimugu ugwaditampu ragiragi man-
ako tauni-mupu popo. Ko mu wi eba iyaranimpu.

Naigida notapomu were kwaigomu

7 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga ade wirawagana bauwa-
gana ki nawanai wi naigida mena idiwoi. Wainapumuri,
upi apunai doko waunai meyoto ki ka e bodu marai ki
makeya bani momai uroto manako ewa nawana mena ton-
dono kaniyono da bani raiyagisi ki ka raupomu marai da e
bani bagi bagi ki raupomuyagisi.
8 Ki pokere wi mete inako nawanaiwogoi. Nu Kaiwa-
wonuga wirawagana bauwagana marai ka waunitau ki
pokere wi rabinaga pakara-yagisi wi watagau mena ragiragi
kawaya ubumoi.
9 Idai gurai nu naurinugu ugwadi-niyana ragiragi apunai ki
e nu katamuru-nugu uburau, ki pokere kowaniyoma; Wi kira
kasiwaraiwagamu ade nuwarara tagarara idiwu ki wi karako
kamadu-muri kwaenda Mamanuga God e idai gurai wi nau-
rigau ugwadiniyoto ragiragi manako denai bita negeni.
10 Kowani-yoma, iyapana naiya Mamanuga God e bonanai
wainapamawa e yonai iyapana tademawa ki mu badidi
maba idiwa ki wi wainapumuri manako ki maba wi mete
makeya makeya inako kwaiwogoi idiwoi. Bita yo midi
makari ebo ebo mu bamamugu bauwena ko mu ewamugere
eba wiratagubu ko mu giruru ki kobaiya tetetagubu ragiragi
kawaya mu wata-mugu mena nawanatagamawa idiwa,
11 ki pokere Mamanuga God mu deni mena waditapu bagi.
Oragai apunai Diyobu e ka berokoi ebo ebo banana-pupu ko
e rabinai pakarawena ragiragi kawaya uburawa. E bususui
kuduba ki wi wainamupu kewowena. E naiya berokoi ba-
nanapupu ko e kaniyawa da siyareya ka Mamanuga God e
gwede-gwede bagibagi ade kwebu. Nu Kaiwawonuga e ka nu
nuwanuwaniyau apunai ade maramara nu wadiniyau bagi
ki apunai.
12 Kowaniyoma, nau yonani kawaya esida ka yau kena; Wi
gwaiyaba yonai mo iwagi ki ka wi gwede mo si pokaiya eba
iwagi. Eba iwagi ke; ‘Kunuma Apunai e yabuiya ka nau yona
yau suwagakani,’ bo ‘Iyapana yabumugu ki nau suwagakani.’
Wi inako eba gwaiyaba-iwagi ko wi yona yau mena iwagi ke;
‘Nau kwaesugani,’ baganai, wi inako iwagi ki ka wi iwagubu
ki makeya kwaiwagi. Ade wi iwagi ke; ‘Nau eba kwaesugani,’
baganai, wi iwagubu ki pokere wi ki eba kwaiwagi. Wi inako
mena iwagi kwaiwagi ki ka Mamanuga God eba e idai gurai
wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi bita negeni. Pa mena

Sumanuga pokaiya gurigurigamu

13 Wi gwedewau ragiragi banana-mupu nuwaboyaigubu ki
ka wi Mama-nuga God bameya guriguriwagi. Wi gwedewau
mamama wainapiyamu ki ka wi umayo pokaiya Mamanuga
God e si esida tepapumuri.

14 Wi paunagau nima mo sigirawena ki ka e yabiyabiri
ragidai ki mu nene yagisi baitagisi manako mu ubumoto
sigira apunai bo ridai ki nu Kaiwawonuga e si pokaiya awana
monamonai dobiri maba yadini e kawareya kweyomoto wira
manako kawareya guriguritagisi.
15 Mu suma-maga pokaiya inako guriguritogomono ki ka
nu Kaiwawonuga sigira apunai bo ridai ki iyapoto manako
e iyayagisi kiroto uburoto. E bigi mo kwaewena ki ka nu
Kaiwawonuga bigi ki deni mena surupoto notagogapoto.
16 Ki pokere, wi gwedewau badidi paeremupu bigigubu ki
wi deni deni kabuwa kasiwaraiwagi iwagi matara manako
ubumuri ki kawareya deni deni guriguri kasiwara-iwagi. Wi
inako kwaiwagi ki ka wi iyaiwagi, mibai ka iyapana gwede-
wau bagi supasupai idiwu ki mu guriguri-maga ka kasiyarai
kawaya. Mu guriguri-tagisi ki ka mibai makeya makeya
wenayagisi.
17 Oragai apunai Eraidiya e ka iyapana kaina nu maba.
E Mamanuga God bameya ragiragi kawaya guriguri-wena
manako kwamura apeya eyaka ade siragamu ida daikere
kewowena daikere eyaka mena ki rabineya ka garewa mo
eba bauwena.
18 Ki eweya ka e ade guriguriwena manako kunuma gudui
siwawena garewa kawapu manako ripa yo gwaba yo bani
kuduba suratagubu ki ade iyatagubu watamugu watamugu
ade wenatagubu.
19 Kowaniyoma, wi paunagau ridi bo apunu mosi yona
mibai ki yawatai kamadini kwakoyagisi manako ade wi mosi
e wirapumuri bananapumuri baiwagi,
20 ki ka wi yona yau wainapu-muri; Iyapana nima e waretai
bigi kwaewagau ki wirapoto bananapoto baiyagisi ki ka e
waretai po yawateya kayawena kaniyawa ki e wadubu iya
yawateya tapu da e ewa eba poyagisi. E paere ropani kawaya
kwaewena ki ka Mamanuga God uburoto iyapana ki e bigi
empoto manako deni mena surupoto.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 PITA
Apunu Pita e okai yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Pita oka yau Iyesu sumapamawa ragidai daburimupu kayatagubu tawana tawana idiwa ki mu bamamugu okapupu. Mu bita yo midi makari bananapamawa ki e mu togitapu kasiyara tagebu. Iyesu Keriso mu nene powena ade iyawena kipu ubupu. E ade wirawagana bauwagana ki notai ka mu yadini doko manako giruru maba kobaiya tetetogomono e nawanai idiwono. Keriso ade wirayagisi baiyagisi ki ka e puyo mu nene winepupu tapu ki e mu tageni.

Apunu Pita iyapana ki mete tadebu teyateyama da mu Keriso nene supasupai bagi kawaya idiwana ki nana.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Mamanuga God iya negebu *1:3-12*
Mamanuga God e nene idiwomu *1:13–2:10*
Giruru maba kobaiya teteigamu *2:11–4:19*
Kwarisigamu moyamoyakai idiwomu *5:1-11*
Parau siyarai *5:12-14*

1 Mamanuga God e iyapanaiyoma winenibu ragidai wi
wibo tawanaga kamadumpu daburimupu kaigubu tawana
Pontasi, tawana Garasiya, tawana Kapadosiya, tawana
Aisiya, ade tawana Bisiniya rabineya idiwu; Nau Pita, Ma-
manuga God nau tonosinibu apunai, nau karako wi okaga
yau okapakani. Kaiwa kaiwa.
2 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai
ki pokere e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya ka e wi
winenibu e eya nene nakanibu. Iyesu Keriso wi nene powena
manako e darai kawapu ki pokaiya ka Mamanuga God wi
bigiga kuduba surupupu kewowena da wi karako Iyesu
Keriso e badidi wagubu ki makeya makeya kwaiwagamana
ki nana.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Ma-
manuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E
nuwabagi negebu kewowena ko e karako wi waitaniyoto da
e wi nene badidi kwaewena ki mibai kuduba wi rabinagau
posiyagisi siwagapoto.

Iya waunai ki puyoi kunumau nu nawananiyau

3 Nu yo Iyesu Keriso nu ewapuru Mamanuga God e
si nu karako esida tepapomu. E nu kawaya daganani

nuwanuwanibu ki pokere e eya Gubagai Iyesu Keriso nu
nene powena ki e ade iyapupu kipu ubupu. E gubagai
pokaiya ka e iya waunai negebu ki pokere nu aita ewa e
bameya maramara idiwana kaiwana ki nu kataigibi wetawe-
tara da karako nawanai idiwei yau kena.
4 Iya puyoi e munuiyoma nu nene winepupu kunumau
tapu ki diriwai nu kwaigemei ade nawanai idiwei. E puyo
wi nene tapu ki e kunumau kwayubapono tondono ki pokere
puyo ki eba beroko-yagisi bo puwayagisi bo gogayagisi. Pa
mena.
5 Wi gwedewau wi sumaga pokaiya Mamanuga God e
kwayubai rabineya ade e kasiyarai pokaiya bagi kawaya
idiwu ki ka aita ewa ka wi puyo ki wadumuri. E puyo ki
ororeya mena winepupu tapu manako mara kwauneya ki ka
e iya maramara idiwana kaiwana iyai ki yadini matara wi
negeni.

6 Wi karako bita yo midi makari bananapiyamu ki pokere
wi nuwaboya mete wainapiyamu. Ko nau suwagani waina-
pumuri; Bita yo nuwaboya ki kuduba ka erida ko wi puyoga
usi kunumau wi nawananiyau ki mamamai ka kawaya esida.
7 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Bowa bagi
yamayamapiyau ki ka mu matau pasumoto manako ki
pokaiya ka mu empomoto kataitagisi da bowa bani ka ya-
mayamai ade bani ka eba yamayamai. Ki maba ka nu mete
kina bita yo makari bananapamu manako ki pokaiya ka
nu sumanuga mibai bo eba mibai ki matara-yagisi. Bowa
yamayamapiyau ki ka waira yau e gwedegwedei da aita ewa
gogayagisi ko nu sumanuga ka gwede bagi kawaya mosi ki
eba gogayagisi. Wi sumaga mibai ragiragiyagisi ki ka Iyesu
Keriso mara kwauneya matarayagisi makeya ka Mamanuga
God uburoto wi werega yagisi, wi siga tepapoto, ade wi
mamamaga mete yagisi.
8-9 Wi Keriso wi yabugere mo eba emupu ko wi e nota
kwarikwarisipiyamu. Ade karako ka wi e mete eba em-
piyamu ko wi e suma-piyamu. Ko wi gwede nana e suma-
piyamu? Nau suwagani; Ki ka wi wiga mibiga rabinagau ki
iyawagana ki nana wi e sumapiyamu. Wi iya ki wadumupu
ki pokere karako ka wi mamama kawaya eba iwagamana
makai ki mamamai wainapiyamu.

10 Oragai Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-
mawa ragidai mu ka iya maramara idiwana kaiwana iyai
ki kerarai mu kwaenepamawa idiwa. Ko Mamanuga God e
puyo deni mena wi negeyana wagubu ki mu yabumugere
mo eba emupu bo kataitagubu ko mu puyo ki yonai mena
wainapamawa tagamawa.

11 Keriso e Keyai mu rabina-mugu tondawa ki mu kabuwat-
apu da Keriso e eya aita ewa baiyagisi ki ka e bita yo midi
makari bananapoto manako ki eweya ka gwede tanai bagi
kawaya mosi wenayagisi. Ko ki kuduba gwede mara bo
badidi maba wenawagana ki mu kwaenepamawa idiwa.
12 Mamanuga God e mu kabuwatapu da mu badidi tagubu
ki ka eba mu mubo iyamaga nene ko ki ka iyapana ewa
wenataga-mana ragidai ki mu iyamaga nene. Mu badidi
tagubu ki yonai ka Mamanuga God e yonai bagi kawaya
iwegemei ragidai nu karako e Keyai Tanai Bagi kunuma were
kawapu ki kasiyarai pokaiya wi nidimei. Yona ki ka aneya
kunumau idiwu ki mu mete waina-pamana wainapamawa
ko ki mibai mo mu eba bananamupu.

Bagi supasupai mena idiwana ki yonai

13 Ki pokere karako wi nuwaga notaga pakarayagisi okuku-
naiwagi were yabu tamiyoi idiwoi. Iyesu Keriso e matarawa-
gana makeya puyo deni mena wi negeyana ki mena wi
notapiyoi ade nawanaiwogoi.
14 Ade wi Mamanuga God e umunui wadumuri. Wi naiya
asusu yabayababa idiwa wi midiga kwakware-puga tain-
iniyawa ki mena poisiyasiyai wainapamawa kwaigamawa
kebomawa ki kuduba wi karako kamadumuri.
15 Mamanuga God e wi winenibu, ko e ka ade tanai bagi
kawaya ki apunai ki pokere wi badidi maba idiwoi yamoi ki
ka wi Mamanuga God e tondau ki maba wi mete inako e nene
idiwoi yamoi.
16 Mibai, Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Nau
ka Tanai Bagi Kawaya Tondakani Apunai ki pokere wi mete
tanai bagi kawaya inako nau nene idiwoi.’
17 Iyapana eyaka eyaka nu badidi kwaigemei ki kuduba
ka Mamanuga God e yabuiya ki pokere nu eyaka eyaka
badidi kwaigibi ki pokaiya ka e aita ewa denai nu makeya
makeya negeni. Nu e ‘Mamanuga’ siyemei ki pokere nu yewe
wairau daiyo were idiwei ki ka nu e naigida mena mayapomu
idiwomu.
18 Naiya ka wi ripakwarakwaraguma mu notamaga mibai
pa mena kororai ki wi umanibu dokodoko idiwa, ko karako
gwede rikanibu ki mibai wi kataigau. Ki ka eba bowa madai
bo bowa yamayamai aita gogayagisi ki pokaiya e wi rikanibu,
19 ko ki ka Keriso nu nene powena e darai nu nene kawapu
ki pokaiya ka e wi rikanibu. E ka papa sipi munai midi
remaremai ugwadamu poyo Mamanuga God nene puyo pa-
sumu ki maba.
20 Mamanuga God waira yo kunuma eba yamanapupu ki
makeya ka e Keriso winepupu manako e mara siyarai yau
rabineya e tonopupu wi nene bauwena.

21 Keriso powena ko Mamanuga God e wagubu umuneya ka
e ade iyawena kipu ubupu karako Mamanuga God e taneya
tondau. Keriso pokaiya ka wi Mamanuga God sumapiyamu
manako e wi iyaniyana ki nana ki nawanai idiwu.
22 Karako wi yona mibai wainamupu sumamupu da ki
pokaiya wi nuwaga notaga taniwena wi kowaguma mete
notatamiyamu ki pokere nau wi nidiyani wainapumuri; Wi
suma sumaiwagamu ragidai karako wi nuwaga notaga eyaka
mena deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi idiwoi.
23 Yona ki keyakeyai mosi ka yau kena; Bani momai mosi
kokorau wenawena mibai muduwa supu. Muduwa ki ka
iyapana gwedewau wi wena waunai wenaigubu ragidai. Ko
momai ka Mamanuga God e eya yonai. Nu bani momai
kokora umei ki ka momai ki eya ropayagisi puwa-yagisi ko
Mamanuga God e yonai ki eba ropayagisi puwayagisi ko
maramara iruirui bagi kawaya tondono kaniyono manako
iya kasiyarai wi negeyono.
24 Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Iyapana kuduba ka gwaba wena-wagau ki maba. Mu tan-
imaga ka paraparawasi sui tanai bagi kawaya ki maba.
Gwaba surayagisi ade paraparawasi sui ki mete gwetagisi,
25 ko Mamanuga God e yonai ka mara mara tondono kaniy-
ono.'
Yona yau ka yona bagi kawaya ki mu wi bamagau dimataga-
mawa waina-pamawa ki yonai.

2

Naigida mena idiwoi

1 Ki pokere, berokoi kudubi kwaki ebo ebo ki kuduba wi
kamadumuri, yona bera kamadumuri, wi midiga mena pa
matakawagau ki kamadumuri, nuwaroro kamadumuri, ade
yanuwe teyateyama kuduba ki wi mete kamadu-muri.
2 Munu wawayai amu kubamana diriwai kwaetagamu ki
maba wi mete kina inako wi keyaiga bani bagi kawaya awana
maba ki kubamana diriwai kwaiwogoi. Wi awana inako
kubomoi ki ka wi kawakawayaiwogoi yamoi manako wi iya
waunai wadumuri.
3 Mibai ka Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Karako
wi kataigubu kewowena da Mamanuga God wi nene bagi
kawaya kwaewena ki ka gwede mosi midiyai ki maba.'
4-5 Bebeda mosi ki ka tawa wadamu ragidai e emupu
berokoi umani simupu manako wadumupu kwenumupu ko
Mamanuga God ubupu bebeda ki ade winepupu wadubu
bagipupu wowo bebedai kaupupu. Wowo bebedai ki ka
keyakeyai ko ki mibai ka nu Kaiwawo-nuga karako iyawena
tondau. E pokaiya ka wi mete iyaigubu ki pokere wi karako

e bameya kebomuri manako e bebeda kaupupu uburau ki
maba e wi mete tawa bebedai maba nununiyoto ubumoi.
Wi iya waunai wadumupu ki pokaiya ka Mamanuga God e
eya tawai wi kawari-gau yadini. Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai upitagamu ki maba ka wi mete kina
tawa ki rabineya e nene upiwogoi, e si tepapiyoi, ade wi
keyaiga puyoi e kweyoi. Ko wi puyoga Mamanuga God
kweyamana ki ka wi Iyesu Keriso pokaiya e kwemuri man-
ako e wi puyoga ki yadini mibipoto.

6 Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke;
‘Empumuri, nau bebeda mosi wine-puwani tawana Saioni
rabineya kaupuwani.
Bebeda ki ka bagi kawaya ki pokere nau wadubuwani wowo
bebedai kaupuwani.
Iyapana gwedewau e sumapomoto ki ka mu midimama eba
waditamini.’
7 Wi iyapana gwedewau e sumamupu, ki ka gwede bagi
kawaya mosi wi iyaga nene wadumupu. Ko iyapana
gwedewau bebeda ki eba sumapiyamu ki mu nene ka
Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Tawa wadamu ragidai bebeda ki simpu siyasiya
kwenumupu,
ko Mamanuga God bebeda ki ade wadubu wowo bebedai
kaupupu.’
8 Ade e okai mosi wagubu ke;
‘Iyapana kaiwono da bebeda ki pokaiya ka mu pisipisitamini
gwepomoto.’
Iyapana ki mu Mamanuga God e yonai tagararamupu ko
eba sumamupu ki pokere e yonai mu kerapumugu
pisipisi-tapu gwemupu. Mamanuga God naiya mena e
ebo nuwaiya wainapupu da iyapana ki mu bamamugu
inako wena-wagana ki nana.

9 Ko wiyo, Mamanuga God wi winenibu ade e eya iya-
panaiyoma wi nakanibu. Wi ka wi keyaiga ki puyoi nu
Kaiwawonuga Kawaya Esida e bameya tamu ki ragidai. Wi
ka e eya iyapana-iyoma e nene idiwana ki ragidai. Ade
wi ka e eya munuiyoma. E sisipu rabineya wi winenibu
tenibu e eya tanai bagi kawaya ki rabineya wi nakanibu
da wi gwedegwede kuduba bagi kawaya kwaewena apunai
Mamanuga God e sisiyai kuduba iyapana tademana ki nana.

10 Naiya ka wi eba Mamanuga God e iyapanaiyoma idiwa
ko karako ka e ubupu e munuiyoma wi nidibu. Naiya ka
Mamanuga God wi eba nuwanuwa-niyawa ko karako ka e wi
nuwanuwa-nibu deni mena wi wadinibu bagi.

11 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo ki pokere nau yona
yau ragiragi kawaya wi nidiyakani; Wi ka eba waira yau

taubanuwai ko wi ka iyapana kwaiyanai pa daiyo were waira
kawareya baigubu ki ragidai. Wi kwakwarepuga taininiyau
poisiyasiyai wainapiyamu ki diriwai wi eba kwaiwagi mibai
ka wi kwakwarepuga ade wi wiga mibiga ka eba eyaka mena
ko mu wi rabinagau nuwarara tagarara kande kasiwara-
tagamu idiwu.
12 Wi ka iyapana Mama-nuga God eba kataimugu ragidai
mu paunamugu idiwu ki pokere naigida mena idiwoi. Mu
wi nidimoto siyasiya da wi ka bera berokoi kwaiwagamu
ragidai. Ko wi mu paunamugu supasupai naigida mena idi-
woi ki ka mara mosi Mamanuga God mu notamaga wirapana
marai baiyagisi ki ka mu notamaga paparayagisi manako
wi iyaga bagi kawaya naiya idiwa eminimpu ki pokaiya ka
mu notamaga mete wira-yagisi da mu Mamanuga God e si
tepapomoto.
13 Iyapana nu Kaiwawonuga e si eba giripamana ki nana
ka wi waira yau kawakawai ragidai kuduba naigida mena
wiwiratamiyoi ade mu kobamugu idiwoi. Mu kawaimaga
e ka yabiri tondau ki pokere wi e umunui wadoi makeya
makeya kwaiwogoi,
14 ade e kobaiya upitagamu ragidai ki mu umunumaga
wi mete wadoi, mibai ka e mu tonotapu da mu iyapana
kwayuba-tamana ki nana bautagubu. Berokoi kwaetagamu
ragidai ki mu denai bita tagemono ade bagi kwaetagamu
ragidai ki mu weremaga togomono.
15 Mama-nuga God nuwaiya ka yau kena; Iyapana no-
tababa ragidai mu yonamaga mibai pa mena asusu tagamu
ragidai mu paunamugu wi supasupai bagi mena idiwoi, ki ka
wi iyaga bagi empiyamu ki pokaiya ka mu yona kerekerere-
tagisi.
16 Gwede mosi wi eba umaniyau dokodoko ki pokere wi
wibo nuwagau badidi kwaiwagamana wainapiyamu ki wi
kwaiwogoi. Ko gwede mosi wi eba umaniyau dokodoko ki
notai wi eba uta maba wadumuri utaiwagi manako uta ki
kobaiya weki gwaiya bigi kwaiwagi.
17 Wi iyapana kuduba wiwiratamiyoi, wi sumaga eyaka
mena ragidai mete nota kwarikwarisitamiyoi, wi Mama-
nuga God mayapiyoi, ade kawakawai ragidai mu kawaimaga
ki wi mete wiwirapiyoi.
18 Bigabiga kwaiwagamu ragidai, nau suwagani waina-
pumuri; Wi kawakawaiguma dai ka moyamoyakai ade dai ka
tayatayabadai ko ki wi eba wainapiyoi ko mu kuduba naigida
mena wiwiratamiyoi mu umunumaga wadoi.
19 Mamanuga God e nuwaiya wi badidi kwaiwagamana
wainapiyau ki wi kataigau ki pokere wi kawaiga mosi
uburoto wi pa asusu giriniyoto pasuni-yoto bita yo makari

negeni ki ka wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi buridere
baiwagi manako Mamanuga God wi wadiniyoto bagi wi ma-
mamaga yagisi.
20 Ko wi bera berokoi kwaiwagi da wi kawaiga ki gwawai
wi giriniyoto pasuniyoto makari negeni ki ka wi giruru maba
ki kobaiya bani teteiwagi ko Mamanuga God e eba uburoto
wi wadiniyoto bagi bo wi mamamaga yagisi. Pa mena. Ko
wi bagi mena kwaiwagi manako ki pokaiya wi bita makari
bananapumuri ki ka Mamanuga God wi mamamaga yagisi
ade denai bagi kawaya wi negeni.
21 Keriso wi nene bita yo makari bananapupu da e badidi
kwaewena ki wi empamana manako e kewoi kawareya e
eweya kaigamana ki nana. Mamanuga God wi winenibu da
wi bita yo makari inako mete bananapamana ki nana.
22 Keriso, e ka bigi mo eba kwaewena ade yona bera mosi e
umuneya eba wagubu.
23 Iyapana e kirapamawa ade e waegeya-geyamapamawa
ko e denai yona berokoi mosi mu bamamugu eba wagubu.
Mu e giripamawa midi yo makari e kweya-mawa ko e denai
siri gwaiyaba mo mu eba tadebu. E nuwai notai deni mena
Mamanuga God bameya tapu. Mama-nuga God e ka supasu-
pai mena kwae-wagau ki apunai ade aita ewa ka e uburoto
e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadiniyoto
ragiragi.
24 Keriso e mena ka nu biginuga kuduba e eya mideya
kwakwarepuiya kawara-pupu nu nene ripa korosi kawareya
powena. Bigi nu umanibu dokodoko ki kasiyarai kuduba e
ripa korosi kawareya deni mena rikapupu kewowena da nu
Mamanuga God e yabuiya bagi supa-supai e nene idiwana ki
nana. Iyapana e ugwadumpu bidara kwemupu ko e bidarai
ki pokaiya ka wi bigi nene popoigubu manako iyaigubu.
25 Wi ka papa sipi maba yawata paeremupu kwakoigubu
kaigubu ko karako ka wi wiga mibiga ki Kwayubapiyau
Apunai bauwena wi ade wiranibu yawata supasupaiya
nakanibu manako e eya maramara wi koyagaga tondono.

3

Mibai anikai mu yonamaga

1-2 Ridi, wi nobomoguma mete kina ki wi yona yau naigida
mena waina-pumuri; Wi nobomoguma naigida mena wi-
wiratamiyoi ade kwarisiwagi mu kobamugu idiwoi. Wi
inako kwaiwogoi ki ka mu dai Mamanuga God e yonai eba
sumapiyamu ki wi iyaga supasupai badidi maba idiwu ki
mu wi eminimoto manako ki pokaiya ka mu nuwamaga
notamaga wirayagisi da mu e yonai ki wainapomoto. Mu

ka eba wi badidi tadeyamu ki pokaiya e yonai ki waina-
pomoto sumapomoto ko wi iyaga supasupai idiwu mu wi-
wiratamiyamu ki pokaiya ka mu sumatagisi.
3 Wi kwa-kwarepuga monagapiyamu wi debaga
isiwaripiyamu bo barasi sinegeiwagamu bo goragora
bagibagi umamu, monaga ki ka eba monaga mibai da wi
monagaga ki pokaiya wi nobomoguma mu rabina-maga
wirapumuri.
4 Monaga mibai ka wi wiga rabinagau. Wi nuwaga notaga
mibai supasupai kawaya ki ka Mama-nuga God e yabuiya
monaga bagi kawaya esida. Wi kwarisigubu moya-moyakai
idiwu ki ka monaga bagi kawaya maramara tondono kaniy-
ono ki monagai.
5 Ridi naiya Mamanuga God e nene bagi supasupai mena
idiwa ki mu monaga yau wadamawa; Mu nuwamaga no-
tamaga Mamanuga God mena kweya-mawa manako mu
muga nobomo-muguma wiwiratamawa ade kwarisi-tagubu
mu kobamugu idiwa.
6 Ridi Sera e inako mete kwaewagawa. E kwarisi-wena
apunu Eburamu e umunui wadawa e nobomoi kawai siyawa.
Ki maba, wi bagi supasupai inako mete kwaiwogoi ade gwede
mo kudeya eba wainapiyoi ki ka wi oragai ridai Sera e peteiy-
oma.
7 Ki maba, apunu gwedewau wi ridiguma mete kina ki
wi nau yonani yau mete naigida mena wainapumuri; Wi
ridiguma mete idiwoi ki wi mu eba bonana ragiragitamiyoi
ko mu naigida mena wiwiratamiyoi mibai ka mu kasiyara-
maga ka eba wi kasiyaraga maba. Ko wainapumuri; Ma-
manuga God uburoto iya waunai ki puyoi wi negeni ki puyoi
e mu mete tageni ki pokere wi bagi supasupai ewapuru eyaka
mena idiwoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi Mamanuga God
bameya guriguriwagamu ki ka gwede mosi eba baiyagisi wi
guriguriga ki bodapoto.

*Bagi mena kwaigomu ki pokaiya bita yo makari banana-
pamu*

8 Nau suwagubuwani ki kawareya nau yona siyarai yau
mete suwagani wainapumuri; Wi nuwaga notaga eyaka
mena idiwoi, wi kowaguma mu mete nota kwarikwarisita-
miyoi, ade wi wiga siga eba tepapiyoi ko kwarisiwagi wi
sumaga eyaka mena ragidai mu mena tepatamiyoi.
9 Iyapana gwedewau wi bamagau berokoi kwaetagisi ki
denai mu bamamugu wi berokoi eba kwaiwagi. Ade mu
wi kira beroberokonimoto ki denai wi mu eba kiratamuri.
Mamanuga God nuwaiya ka wi yau mena kwaiwaga-mana
wainapiyau; Iyapana berokoi wi bamagau kwaetagisi ki ka
wi denai mu waditamuri bagi. Wi inako kwaiwagi ki ka

Mamanuga God naiya wi wadiniyana bagi ki nana gwaiya-
banibu ki makeya makeya e kwaeyagisi wi wadiniyoto bagi.
10 Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Iyapana gwedewau mu iyamaga nene wainapiyamu ade
mu nuwamugu mara bagi mena idiwana ki nana
wainapiyamu,
ki ka mu yona berokoi ade bera yonai mo eba togomono.
11 Mu beramaga berokoi kamadini ade bagi mena kwaeto-
gomono mu kowamuguma mete ewapuru eyaka mena
nuwabagi rabineya idiwana ki mena kwaenei kwaene-
togomono yamono.
Mu nuwarara tagarara eba idiwono,
12 mibai ka nu Kaiwawonuga e iyapanaiyoma supasupai
kwae-tagamu ragidai ki e mu emitamiyau,
ade mu gurigurimaga ki wainapana ki nana ka e wenagui
siwai namanamarawagau mu wainatamiyau,
ko berokoi kwaetagamu ragidai ki e mu iyaratamiyau.’
13 Wi bagi mena kwaiwagamana wainapiyoi ki ka nima mo
eba baiyagisi wi giriniyoto.
14 Ko wi bagi inako kwaiwagi manako ki pokaiya wi bita
bo makari bananapumuri ki ka wi mamamaiwagi. Wi no-
taga eba koyagisi ade wi iyapana mu kudumugu eba waina-
pumuri.
15 Ko wi iyaga rabineya ka wi Keriso e mena wadumuri
doko wi Kaiwawoga simuri ade e mena wiwira-piyoi ade e
mena si tepapiyoi. Iyapana baitagisi wi manunimoto, tagisi
ke; ‘Wi puyo wadamana nawanai idiwu ki mibai wi matara-
pumuri da nu wainapamu.’ Mu inako tagisi ki ka wi eba
babaiwagi ko wi naiya yona badidi iwagamana notamupu
okukunaigubu ki mena wi makeya makeya mu tademuri.
16 Diriwa diriwa eba iwagi ko wi notaga kwarisi-yagisi
wi manunimpu ragidai ki mu wiwiratamuri were tademuri.
Ade wi rabinagau nidiyau da wi ka baganai ki notai wi eba
kamadumuri. Wi ka Keriso e eweya iwu ragidai ki pokere
wi naigida mena inako kwaiwagi ki ka iyapana wi nidiyamu
siyasiya ragidai wi iyaga bagi supasupai ki mu empomoto
manako mu midimama waditamini.
17 Wi bagi mena kwaiwagi manako Mamanuga God e ebo
nuwaiya waina-piyau da baganai ki pokaiya iyapana wi
bita yo makarai wi negeni, ki ka baganai, eba gwedei mete
kina. Ko wi berokoi kwaiwagamu manako ki pokaiya bita yo
makari bananapumuri ki ka eba baganai.
18 Nu paere kwaigemei ragidai nu nene ka Keriso powena
ko ewa mo eba poyagisi. E ka bagi supasupai ki apunai ko nu
bigi kwaigemei ragidai nu nene ka e powena nu yawatanuga
mebu da e uburana nu waraniyana Mamanuga God bameya

kaigamana ki nana. E kwakwarepui pokaiya ka e iyapana kaina nu maba powena ko e keyai pokaiya ka e ade iyawena kipu ubupu maramara tondau kaniyau.

19 E powena makeya ka e keyai bauwena kayawena iyapana popai ragidai mu keyaimuguma po tawaneya diburatagubu idiwa ki mu bamamugu dimawagawa.

20 Iyapana naiya takari kawaya apunu Nowa waka yamanapiyawa makeya ubumpu Mama-nuga God e bonanai kwenumupu ragidai ki mu keyaimuguma bamamugu ka e bauwena dimawagawa. Apunu Nowa waka yamanapiyawa ki makeya ka Mamanuga God iyapana ki mu nene wagubu mu nawanamaga tondawa, ko mu e yonai ki eba wainamupu. Waka ki rabineya ka iyapana eba ropani ida daikere kewowena daikere apeya eyaka ki mu mena awana goya ki baibiga-mupu.

21 Awana ki ka keyakeyai ko awana ki mibai ka nu karako Keriso e si pokaiya siruwa kawemei manako ki pokaiya ka nu iya waunai wademei. Nu siruwa kawemei ki mete kina ka keya-keyai ko ki mibai ka Iyesu Keriso powena ade iyawena kipu ubupu ki pokaiya ka nu mete kina e mete ewapuru iyaigibi kimpi ubumpi. Nu siruwa kawemei ki ka eba nu kwakwarepunuga bigi siruwa-pemei. Pa mena. Nu ka Mamanuga God e yabuiya nu nuwanuga notanuga eyaka mena gwaiyaba iwegemei da nu Iyesu Keriso sumapamana ade e mena eweya kaigamana ki nana ki gwaiyabai iwegemei.

22 Keriso kunumau yapu kasiyara wadubu manako karako Mama-nuga God e idai garu deneya tondau. Kunuma kawakawai yo kunuma kasiyarai yo ade aneya kuduba mete kina mu kuduba kawaimaga ka eyo.

4

Iyanuga oragai kamadimpi waunai wenaigibi

1 Keriso badidi maba notapiyawa tondawa ki notai wi mete kina inako notapiyoi manako nota ki pokaiya kasiyarai kawaya idiwoi. Keriso yewe wairau e kwakwarepui pokaiya bita yo midi makari bananapupu ko e bita ki nene eba notapiyawa. Ki maba ka wi mete kina bita yo midi makari banana-piyamu ki nene eba notapiyoi. Iyapana nima Mamanuga God nene e kwakware-pui pokaiya bita yo midi makari banana-piyau ki ka bigi kwaewagana notai e bameya pa mena.

2 Ki pokere wi karako yewe wairau idiwoi ki ka wi kwakware-puga taininiyau poisiyasiyai waina-piyamu ki wi eba niniyapiyoi ko Mama-nuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena wi makeya makeya kwaiwogoi idiwoi.

3 Mamanuga God eba kataimugu ragidai badidi kwae-
tagamu ki maba naiya wi inako mete kwaigamawa kebo-
mawa. Wi naiya midimama berai kudubi kwaki ebo ebo
kwaigamawa. Wi kwakwarepuga nuwaiya taininiyawa ki
mena poisiyasiyai wi wainapamawa. Poraga kawareya ka
wi awana suwakarai kubamawa wi yabaraga babawagawa.
Wi taku maba igida yauda asusu iwa ade Mamanuga God e si
wi giripamawa. Daisusu yo momorapa yo ade dai mete kina
mu bamamugu wi buburigamawa mu simaga tepapamawa.
Wi inako kwaigamawa iwa ko bera ki kuduba wi karako
kamadumuri.
4 Mamanuga God eba kataimugu ragidai midimama berai
inako kwaetagamu ki mu karako wi eminiyamu da wi iyaga
ka eba mu mete ewapuru ki pokere mu notamaga baba-wena
gagayatagubu ade wi giriniyamu pasuniyamu.
5 Ko mara baiyagisi da mu berokoi badidi kwaetagubu ki
kuduba mu Mamanuga God matarau siyomoto. E ka popai
ragidai ade nu iyaiya idiwei ragidai e idai gurai nu kuduba
naurinugu ugwadiniyana ragiragi ki nawanai tondau.
6 Ki nene ka Keriso naiya ubupu popotagubu ragidai mu
keyaimuguma bamamugu kayawena e yonai bagi kawaya
ika dimawagawa. Mu naiya bera berokoi kwaetagamawa
ki Mama-nuga God mu emitapu ki pokere e denai bita
tagebu manako nu iyapana kuduba kwakwarepu pokaiya
popoigemei ki maba mu mete inako popotagubu. Ko mu
iya yawatai kataitagamana manako Mamanuga God iyaiya
tondau ki maba mu keyaimaga iyawagana e mete inako
idiwana ki nana ka Keriso mu bama-mugu kayawena e yonai
bagi kawaya mu kabuwatapu.

7 Gwedegwede kuduba gogawagana marai ki wana rogo-
biwagau ki pokere wi notaga pakarayagisi supasupai mena
Mamanuga God bameya gurigurigamana ki nana naigida
mena notapiyoi popo were kwaiwogoi.
8 Nota supasupai bagi esida ka yau kena; Wi deni deni nota
kwarikwarisiwagi ki pokaiya ka wi bigiga ropani kawaya
badidi kwaigubu ki kuduba ka nota kwarikwarisi ki notai
utapoto kewoyagisi.
9 Wi werena gudui kwaipumuri deni deni werena
kasiwara-iwogoi idiwoi ko eba ewakimekimei iwogoi.
10 Wi eyaka eyaka Mamanuga God puyo negebu ki puyoi wi
naigida mena wadumuri doko kwayubapiyoi manako e puyo
badidi negebu ki pokaiya wi kowaguma mete deni deni waita
kasiwaraiwogoi.
11 Iyapana nima dimawagana puyoi wadubu ki ka e Ma-
manuga God e yonai kawareya dimayogono. Iyapana nima

e kowai-yoma waitatamana ki puyoi wadubu ki ka e Ma-
manuga God kasiyara kwebu ki kasiyarai pokaiya e kowaiy-
oma waita-tamono. Wi gwedegwede kuduba inako kwai-
wogoi idiwoi ki ka Mamanuga God e si Iyesu Keriso pokaiya
kawayayagisi. E bameya ka tanai bagi kawaya ade e kasi-
yarai ka maramara tondono kaniyono ko eba kewoyagisi. Ki
mibai.

Iyapana nu girinimoto pasunimoto

12 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo; Bita yo midi
makari ebo ebo wi bamagau baiyagisi ki ka wi notaga eba
babayagisi bo iyapana gogoi ki mu maba wakapa giriwagi.
13 Wi nuwaboya eba wainapiyoi ko mamamaiwagi. Keriso
naiya bita yo midi makari bananapupu ki makarai wi
mete karako bananapiyamu ki pokere e tanai bagi kawaya
matarayagisi makeya ki ka mamama kawaya wi rabinagau
posi-yagisi.
14 Wi ka Keriso e eweya iwu ragidai ki pokere iyapana ki
pokaiya wi girinimoto pasunimoto nidimoto siyasiya ki ka wi
mamamaiwagi, mibai ka Mamanuga God e eya Keyai, ki ka
Keyai tanai bagi kawaya esida, Keyai ki tanai wi kawarigau
minibu siwa.
15 Iyapana mosi e waretai miniyoto poyo bo kuwayogono
bo berokoi ebo ebo kwaeyogono bo yona pa asusu yodono
wenapono e kowaiyoma mu midimaga pasurono manako
ki pokaiya denai bita yo midi makari bananapoto, ki ka
e eya paerepupu ki denai banana-pupu. Ko wi inako eba
kwaiwogoi.
16 Wi siga ka ‘Keriso e Sumapiyamu Ragidai’, ena, wi siga
ka Keriso e si naureya, ki pokere wi ki pokaiya bita yo midi
makari bananapumuri ki ka wi midimama eba wadiniyono
ko wi Mamanuga God paraupiyoi mibai ka e ubupu Keriso e
si wi negebu.
17 Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba nu naur-
inugu ugwadini-yana ragiragi ki marai wana rogobi-wena.
E idai gurai yabiri e sumapemei ragidai nu naurinugu ug-
wadiniyoto ragiragi ko ki eweya ka e uburoto e idai gurai e
yonai bagi kawaya eba suma-mupu ragidai ki mu naurimugu
ugwadi-tamini ragiragi. Akae, bita mu banana-pomoto ka
kawaya daganani esida.
18 Mamanuga God e okai wagubu ke;

‘Iyapana bagi supasupai mena kwaetagamu ragidai iya
wadamana ka ragiragi kawaya,
ko iyapana bera berokoi bigi kwae-tagamu ragidai mu ka iya
ki badidi maba yadini?’

19 Iyapana gwedewau Mamanuga God e nuwaiya
wainapiyau da baganai ki makeya bita yo midi makari
banana-pomoto ki ka mu midimaga eba toga-yagisi ko
bagi mena kwaetogomono yamono. Mu Yamanatapu
Apunai e ka supasupai bagi kawaya. E gwaiyaba-wena
ki kuduba e makeya makeya kwaeyagisi ki pokere mu
nuwamaga notamaga eyaka mena e mena suma-
pomono ade mu iyamaga kuduba e idai rabineya
nakapomono.

5

Keriso nu kwayubaniyau

1 Keriso e iyapanaiyoma kwayubatamiyamu ragidai, nau
karako wi yonaga suwagani wainapumuri; Nau mete kina ka
iyapana kwayubatamakani apunai mosi. Keriso bita yo midi
makari bananapupu ki nau naubo yabunere empuwani. Nau
kataineya da e ade wirayogono baiyogono makeya ki ka e
tanai bagi kawaya matarayagisi ki kaworoto nau kawarineya
mete miniyoto siwa. Nau karako yona yau wi nidiya-kani;
2 Mamanuga God e iyapanaiyoma wi idaga rabineya
nakatapu ki wi naigida mena mu kwayubatamiyoi. Ma-
manuga God e nuwaiya ka wi ramata-ramata e iyapanaiy-
oma kwayuba-tamiyoi ko eba midi togatoga nene kwai-
wogoi. Wi eba denai wadamana ki poisiyasiyai wainapiyoi
were upiwogoi ko wi iyapanaguma mu iyamaga nene mena
wainapiyoi were kwaiwogoi.
3 Iyesu e iyapanaiyoma wi idaga rabineya nakatapu ki mu
yabaramugu eba tadeyoi kawai gisipiyoi ko wi bagi supasu-
pai mena kwaiwogoi da mu wi eminimoto manako mu mete
kina supasupai mena inako kwaetogomono.
4 Kwayuba Debai Apunai e eya wira-yagisi baiyagisi
makeya ki ka e uburoto wi puyoga deba tatamai tanai bagi
kawaya mosi negeni, ko puyo ki tanai ka eba gogayagisi ko
mara mara taniyogono tondono.
5 Ki maba, wi munu waunai iyapana magurai
wiwiratamiyoi ade kwarisiwagi mu kobamugu idiwoi. Wi
wiga siga eba tepapiyoi ko kwarisiwagi wi gwede-gwede
waunai umamu ki maba deni deni wiwira kasiwaraigamana
ki notai umamuri, mibai ka Mamanuga God e okai mosi
wagubu ke;
‘Iyapana nima yabara kawakawara-wagau ki ka Mamanuga
God e iyarapoto.
Ko nima kwarisiwena e paerei ki matarapiyau ki ka Ma-
manuga God uburoto iyapana ki bita wadana ki e
rikapoto deni mena yadini bagi.’

6 Ki pokere Mamanuga God e yabareya eba yabara kawakawaraiwogoi ko wi kwarisiwagi wi nuwaga notaga kuduba e kwemuri manako e idai rabineya e kasiyarai pokaiya idiwoi. Wi inako kwaiwagi ki ka mara bagi e ebo nuwaiya winepupu tapu ki marai baiyagisi makeya ki ka e wi tepaniyoto iyarau nakaniyoto.
7 Wi gwede nene waina-piyamu nuwaboyaiwagamu ki kuduba wi Mamanuga God e idai rabineya nakapumuri, mibai ka e wi nene kawaya daganani wainapiyau.

8 Wi naigida mena notapiyoi popo were kwaiwogoi ade yabu yabu idiwoi. Wi iyaraga Berokoi Apunai Seitani wi kwaenega umau. E ka papa 'raioni' uwari sisiripiyau gaga-gaga mena wagau ki maba inako kwekwe wirawirawagau wi kupaniyana ki nana wi kwaenega kwaewagau umau.

9 Wi sumaga pokaiya ragiragi kawaya wi watagau mena ubumoi e iyarapiyoi. Wi kataigau da tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka wi sumaga eyaka mena ragidai bita yo midi makari wi bananapiyamu ki maba mu mete inako bananapiyamu.

10 Mama-nuga God e ka puyo kuduba nu negeyau ade deni mena nu wadiniyau bagi ki apunai. E wi winenibu da wi Keriso pokaiya e tanai bagi kawaya ki rabineya e mete maramara ika idiwana ki nana. E inako kwaewena ki pokere wi midi makari yo nuwaboya karako banana-piyamu ki ka mara eba rowarowa tondono ko ki eweya ka Mamanuga God bita ki rikapoto wi iyaniyoto kasiyara negeni manako baginiyoto da wi bebeda maba irawaiwagi ubumoi.

11 Mamanuga God e kasiyarai ka eba kewoyagisi ko mara mara tondono kaniyono. Ki mibai.

Parau siyarai

12 Nau yonani rogobi munta kabuwa-nibuwani yau ka apunu Sairasi nau waitasinibu okapupu yau kena. Nu sumanuga eyaka mena ragiragi kawaya uburau apunai ka eyo. Nau oka yau wi toginiyana kasiyara negeyana ki nana okapuwani. Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E kwaewena ki mibai nau naubo yabunere empuwani ki pokere karako oka pokaiya wi kabuwaniyakani yau kena. Yona mibai yau wi rabinagau wadumuri doko manako ki pokaiya ragiragi kawaya ubumoi.

13 Mamanuga God e ubupu wi winenibu ki maba ka e iyapanaiyoma dai yewe natere Babironi rabineya mete wine-tapu idiwu, ko mu kuduba wi parauniyamu. Nau gubagani Maki e wi mete parauniyau.

14 Wi yowaguma tataguma parautamiyamu ki maba wi
Keriso e nota kwarikwarisiniyau ki notai pokaiya deni deni
parau kasiwara-iwogoi idiwoi.
Wi kuduba Keriso e naureya idiwu ragidai; Mamanuga
God e wi nuwabagi negeni.
Nau okani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 PITA
Apunu Pita e okai siyarai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Pita Iyesu sumapamawa ragidai mu nene okapupu. Kabuwa mibai pa mena mu paunamugu kawayawagawa yarawa ade ki pokaiya ka iyapana dai midimama berai mete kwaetagamawa. Iyapana bera inako kamadamana ki nana ka apunu Pita oka yau oka-pupu.

Iyapana dai tagubu da Keriso ewa eba wirayagisi baiyagisi. Ko apunu Pita mu wade supasupatapu, wagubu ke; 'Iyapana kuduba bera berokoi kamadamana mu notamaga wirawagana ki nana ka Mamanuga God e kwarisiwena mu nawanatamiyau tondau.'

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Mamanuga God nu winenibu *1:3-21*
Kabuwa mibai pa mena *2:1-22*
Keriso ade wirayagisi baiyagisi *3:1-18*

1 Nu Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e ka ade nu Kawainuga God. E wainapupu da supasupai ki pokere e suma bagi kawaya nu negebu. Iyapana gwedewau wi sumaga ka nu sumanuga mete eyaka mena ragidai ki wi bamagau ka nau Saimoni sini daikere ka Pita oka yau okapakani. Mamanuga God e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau e bigabigai kwaesugana ki nana. Kaiwa kaiwa.

2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi nuwabagi negebu. Wi Mamamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu mete kina naigida mena kataitamana ki nana ki pokaiya ka mu wi nene badidi kwae-tagubu ki mibai kuduba wi rabinagau posiyagisi siwagapoto.

Mamanuga God nu nene wagubu ade nu winenibu

3 Nu winenibu apunai ki e nu kataimipi wetawetara ki pokere nu yewe wairau iya supasupai badidi maba idiwana ade Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya kwaiwagamana ki nana ki kasiyarai kuduba e nu mete negebu kewowena. E nu winenibu da e bagi kawaya e taneya tondau ki maba ka nu mete kina e mete ewapuru bagi kawaya e taneya idiwomu.

4 E nu yawatanuga mebu ki pokaiya ka e puyo bagibagi ade kawakawaya naiya nu negeyana gwaiyabai wagubu

ki kuduba e negebu kewowena. Yewe wairau ka iyapana mu mubo kwakware-pumaga tainitamiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki notai mena notapiyamu idiwu ko wi nota ki baibigapamana ki nana ka Mamanuga God e puyoi bagi-bagi ki wi negebu. Puyo ki pokaiya ka e uburoto wi wadiniyoto paere da e badidi maba tondau ki maba wi mete inako idiwoi ade e notai badidi maba notapiyau ki wi inako mete notapiyoi.

5 Ki pokere wi kasiyarai kawaya upiwagi. Wi sumaiwagamu ki ka baganai ko wi eba suma mena sumaiwagi ko wi sumaga ki kawareya bera bagibagi mete kwaiwagi. Ade bera bagibagi kwaiwogoi ki kawareya ka wi nota supasupai mete notapumuri.

6 Ade wi nota supasupai notapiyoi ki kawareya ka wi rabinaga pakarayagisi naigida mena notapumuri popo were kwaiwagi. Ade wi rabinaga pakarawena naigida mena notapiyoi popo were kwaiwogoi ki kawareya ka wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi ragiragi kawaya ubumuri. Ade wi giruru maba ki kobaiya teteiwogoi ragiragi kawaya ubumoi ki kawareya ka wi nuwaga notaga eyaka mena Mamanuga God e mena notapumuri kwaiwagi.

7 Ade wi nuwaga notaga eyaka mena Mamanuga God e mena notapiyoi kwaiwogoi ki kawareya ka wi sumaga eyaka mena ragidai ki mu mete deni deni kwayuba kasiwaraiwagi. Ade wi sumaga eyaka mena ragidai ki mu mete deni deni kwayuba kasiwaraiwogoi ki kawareya ka wi nota kwarikwarisi ki notai wadumuri doko idiwoi.

8 Wi ka ororeya mena nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso kataimupu kewowena ko nota yau kuduba wi rabinagau tawayagisi kawayayogono yarono ki ka wi Keriso kataimupu ki ka eba kororai ko wi rabinagau ka katai ki mibai mete kipu.

9 Ko iyapana nima nota yau kuduba e rabineya eba tawawena ki ka e iyapana yabui kenekenei tawana naigida eba empiyau ki e maba. Mamanuga God ororeya mena ubupu iyapana ki e nene bagi kawaya kwaewena e bigi kuduba surupupu notagogapupu ko Mamanuga God ubupu e nene badidi kwaewena ki mibai e notai gogawena.

10 Ki pokere kowaniyoma, nau yonani yau suwagani wainapumuri; Mamanuga God ubupu wi nene wagubu winenibu ki wi maramara notapiyoi ade mibai matarau mete kwaiwogoi. Wi inako kawaiwagi ki ka wi sumaga eba kauyagisi bo nusuruyagisi.

11 Nu Kaiwawo-nuga Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka e wi waraniyoto Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya wi nakaniyoto manako wi maramara ika idiwoi.

12 Ki pokere kowaniyoma, yona ki wi naiya mena
kataigubu kewowena ade wi mibai mete makeya makeya
kwaiwa-gamu ko nau maramara kawareya kawareya ade
suwogoni.
13-14 Nu Kaiwawonuga nau sidibu ki pokere nau kataineya
da nau waunitau waira yau kamadani kayasugani. Ko wi
yona yau eba notagogapamana ki nana ka nau notani wa-
gau; ‘Nau karako yewe tonda-kani ki pokere nau yona yau
kawareya kawareya mu tadeyoni teyateyama ki ka baganai.’
Nau notani inako wagau,
15 ade nau yawata mo mete kwaesugani tarani da nau
posugani ewaneya ki ka nau yonani yau suwagubuwani ki
wi eba notagogapumuri ko mibai mete kwaiwogoi yamoi.

16 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e kasiyarai pokaiya
ade wirawagana bauwagana sisiyai wi nidimeya ki ka eba
nu iyapana kaina mu wensisiya-maga bo bususumaga mu
mubo yabara-maga pokaiya nidiyamu ki maba wi nidimeya.
Pa mena. Keriso kaiwawo-wena ki kasiyarai nu nubo
yabunugere badidi matarau emipi ki sisiyai nu wi nidimeya
kabukabuwa iweya.
17 Mama-nuga God kawapu e Gubagai kweya kawareya
mamamapiyawa tanai bagi kawaya kweyawa ki makeya
ka nu ika mete kina e yabunugere emipi. Ade Tanai Bagi
Kawaya Esida Apunai e bonanai kunumau kawapu, bonana
ki nu mete matarau wainamipi, wagubu ke; ‘Yau ka nau
Gubagani. Nau nuwa-neya po eyo. E mamamai nau karako
suwagakani.’
18 Mamanuga God e kweyai bagi kawaya ki kawareya
nu Iyesu mete idiweya ki makeya ka nu bonana ki inako
kunumau kawapu wainamipi.

19 Nu ki kuduba matarau emipi bo wainamipi ki pokere
Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
takari kawaya gwede ewa wenawagana yonai okamupu ki
kuduba nu deni mena sumapemei. Oka okamupu ki ka
duna maba tawana sisipu miniyau siwa ki pokere wi yona
ki naigida mena wainapumuri wetawetara. Duna ki urono
kawayayogono yarono da Keriso e eya tanai ki mara supamai
tanai maba wi rabinagau taniyagisi ki ka nawaru puruyagisi.

20-21 Ko yona yau kawareya suwagani ki wi mete waina-
pumuri; Mamanuga God gwede ewa wena-wagana yonai
wagubu oka pokaiya tamupu ki mibai ka iyapana kaina
nu nubo nuwanuga notanuga pokaiya eba kataigamu. Ko
Mamanuga God e eya Keyai nu waitaniyoto ki pokaiya ka nu
mibai ki kataigamu. Mibai, gwede ewa wenawagana yonai
oka pokaiya tamupu ki ka eba iyapana mu mubo notamaga

pokaiya okamupu ko Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya mu yabiritapu badidi kabuwatamiyawa ki mena mu makeya makeya tagamawa ade e okai okapamawa.

2

Kabuwa beratagamu ragidai mu yonamaga

1 Takari kawaya ka iyapana dai iyapana paunamugu ubumawa tagamawa ke; 'Nu ka Mamanuga God e bonanai wainapemei iwegemei ragidai.' Mu inako tagamawa ko ki pa mena, mu ka pa beratagamawa. Ki maba, karako wi paunagau ka iyapana dai mete baitagisi bera kabuwai wi kabuwa-nimoto. Mu weki gwaiya wi sumaga kaupamana ki nana kerapu wadewade-nimono. Nu Kaiwawonuga mu nene mete powena ade e darai mu nene mete kawapu ko e mu nene kwaewena ki mu kamadumpu tagararamupu ki pokere mu paeremaga ki bimbinai mu nawana-maga tondau da aita ewa nainitamini.

2 Mu midimama berai kwaetagamu ki iyapana ropani kawaya mu emitamini mu ewamugu kayatagisi manako mu paeremaga ki pokaiya ka iyapana dai ubumoto iya yawatai mibai ki si giri-pomoto.

3 Bera ragidai ki mu ka kapo-kapoi ade genegenei. Mu mubo yabara-maga pokaiya bera kabuwai wi kabuwa-nimoto manako ki pokaiya ka mu muga gwedegwedemaga kawayayagisi. Ko idai gurai mu naurimugu ugwaditamana ragiragi apunai e ororeya mena mu beramaga berokoi ki e empupu kewo-wena. Ade denai bita mu tageyana apunai e yabui pawena mu giritamana ki nana mu nawanamaga tondau.

4 Nau keyakeyai dai mete suwagani wainapumuri; Aneya naiya paere-pamawa bigi kwaetagamawa ki ka Mamanuga God mu nuwaboyamaga eba wainapupu ko e tetapu taburuba ragiragi pokaiya umeme dokodokotapu manako uruba sisipu kawaya ki rabineya mu isiyatapu. E idai gurai mu naurimugu ugwaditamana ragiragi ki marai bau-wagana ki nawanai mu karako ika idiwu.

5 Ade takari kawaya iyapana waira yau kawareya Mamanuga God tagararapamawa idiwa ki ka e mu nuwaboyamaga eba wainapupu. E wagubu manako awana goya kawaya ki bauwena mu bibiyotapu gawarara. Apunu Nowa e mena ka bagi supasupai idiwana ki dimai dimawagawa ki pokere Mamanuga God ubupu apunu Nowa yo e iyapanaiyoma ida daikere kewowena daikere apeya ki mu mena iyatapu.

6 Ade keyakeyai natere Sodomu yo Gomara ragidai mu naurimugu badidi wenawena ki wi mete wainapumuri; Mu bera berokoi kwaetagamawa ki denai ka Mamanuga God

ubupu mu giritapu mu tawamaga kuduba pasupu urabu
rerewara. E inako kwaewena ki pokaiya ka iyapana berokoi
kwaetagamu ragidai ki empomoto manako kataitagisi da mu
berokoi kwaetogomono ki ka mu bama-mugu inako mete
wenayagisi.
7-8 Ade keyakeyai oragai apunai Rote e naureya ki wi mete
wainapumuri; E ka bagi supasupai mena kwaewagawa ki
apunai ki pokere Mamanuga God e iyapupu. Iyapana gora
raurupamawa midimama berai ebo ebo kwaetagamawa
ragidai mu paunamugu e tondawa ki pokere e nuwaboya
wainapiyawa. Mu maramara kemora nawaru berokoi badidi
kwae-tagamawa ki e mu emitamiyawa ki pokere e makari
wainapiyawa e rabineya mena kekemurupiyawa.
9 Apunu Rote bameya badidi wenawena ki pokaiya ka nu
kataigamu da iyapana bagi supasupai mena kwaetagamu
ragidai bita yo makari bananapomoto ki ka Mamanuga God
mu badidi maba iyatamana yawatai ki e kataiya. Ade
berokoi kwaetagamu ragidai mu waditamana dokodoko bita
tageyana idiwana yamana da e idai gurai mu naurimugu
ugwaditamana ragiragi marai baiyagisi ki yawatai e mete
kataiya.
10 Berokoi kwaetagamu ragidai kuduba ka denai bita
yadini ko gwedewau Mamanuga God e kasiyarai keipiyamu
siyamu siyasiya ragidai ade iyapana gwedewau mu
kwakwarepu-maga tainitamiyau poisiyasiyai waina-piyamu
midimama berai ebo ebo kwaetagamu ragidai, ki ka aita ewa
ka mu denai bita kawaya bananapomoto.

Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai
mu ka yabara-yabara ubumu mu muga kataimaga ki
werei tagamu noda gongomutagamu ko aneya kawakawai
kunumau idiwu ki mu eba wiwiratamiyamu ko mu ubumu
mu wereyakauratamiyamu.
11 Ko wi yona yau wainapumuri; Aneya kunumau idiwu
mu ka nu Kaiwawonuga e yabuiya wereyakaura yonai inako
eba tagisi. Aneya ki mu kasiyaramaga ka kawaya esida ko
iyapana kabuwa beratagamu ragidai mu kasiyaramaga ka
erida ko mu ade ubumu aneya raurutamana ki nana kawai
gisipiyamu.
12-13 Iyapana bera tagamu ragidai mu ka papa kamarai
notamaga pa mena mu kwakwarepu-maga pokaiya pa asusu
iwu ki mu maba. Papa kamarai pa asusu iwu ki pokere
iyapana mu namutamiyamu, ko ki maba ka naunuma marai
bera tagamu ragidai ki mu nawanamaga tondau. Mu gwede
bagi eba emupu bo kataitagubu ki mu pa asusu giripiyamu
wereyakaura-piyamu. Mu iyapana bita tageyamu ki pokere

mu muga denai bita inako mete bananapomoto. Mu nawa-
rau iyapana yabumugu mu mubo kwakwarepumaga taini-
tamiyau ki mamamapiyamu ade midimama berai ebo ebo
mete kwae-tagamu. Wi ewapuru dibipiyamu kupeiwagamu
ki ka mu mete ika bautagamu kupetagamu ko wi kupega ki
mu giripiyamu bigibigipiyamu. Mu wi kerapugau wadamu
midimama berai mamama gwaiya ika mete weki gwaiya
kwaetagamu.
14 Mu notamaga ka ridi midimama berai kwaetagamu
ragidai ki mu mena yabu gedegedetamana ki nana
wainapiyamu. Mu bigi kwaetagamana ki notai wetei
meniyau ki maba mu metamiyau. Iyapana rabinamaga
eba pakarai mu kerapumugu ki mu wadi-tamiyamu ade mu
gwedegwedemaga taisi teyateyamatagamu ki pokere mu
Mamanuga God e kowagai rabineya idiwu.
15 Mu yawata supasupai kama-dumpu kwakotagubu
yawata kwaiya kayatagubu apunu Boso e gubagai Baramu
kwaewena siyasiya ki maba mu mete inako kwaetagamu.
Apunu Baramu e ka berokoi mo kwaewagana da e ki pokaiya
denai bowa madai dai wadana ki nana ki notai mena
notapiyawa.
16 Ko Mamanuga God ubupu e nakari-pupu. E papa ‘donki’
kawareya kani-yawa manako Mamanuga God papa ki e
tenawarai wirapupu da papa ki iyapana kaina maba ubupu
apunu Baramu yona pokaiya nakaripupu. Apunu Baramu
e ka Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa ki
apunai mosi ko e paere eba kwaewagana ki nana ka papa
‘donki’ ki yona wagubu manako apunu ki notababa berai
kwaewagana waina-piyawa ki e kamadubu.
17 Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai
mu ka awana yabai powena raragawena ki maba ade nusuru
oroguma puwapiyau daburi-wagau ebo ebo kayatagamu ki
maba. Ko mu watamaga sisipu kawaya ka Mama-nuga God
ororeya mena mu nene winepupu tapu.
18 Mu yabarayabara ubumu notababa yonai tagamu man-
ako iyapana naiya mu beramaga berokoi kwaetagamawa
ko notamaga wirawena ragidai ki mu kerapumugu mu
waditami-yamu ade mu kwakwarepumaga taini-tamiyau
poisiyasiyai wainapiyamu nota ki pokaiya ka mu iyapana
tapitamana ki nana kwaetagamu.
19 Mu iyapana tadeyamu, tagamu ke; ‘Wi nu ewanugu
ubumuri manako wi nuwagau badidi kwaiwagamana
wainapiyamu ki wi asusu kwaiwagi.’ Mu inako tagamu
ko mu mamamatagamu kwaetagamu ki pokaiya ka mu
muga umeme dokodoko-tagamu da aita ewa ka mu bita
kawaya bananapomoto, mibai ka iyapana gwedewau gwede

mo emupu manako mu rabinamaga wadubu, gwedegwede
ki pokaiya ka mu muga idamaga yo kerapumaga umeme
dokodokopiyamu.
20 Iyapana gwedewau nu Kaiwawonuga Iya Negebu
Apunai Iyesu Keriso katai-mupu manako katai ki pokaiya
mu waira yau notai naiya giritapu umatapu dokodoko ki
kamadumpu ki ka mu karako bagi kawaya idiwu. Gwede
mosi mu eba umatamiyau dokodoko. Ko waira yau notai
mu ade tapitamini gwairere-tamini ki bitai ka kawaya esida.
Naiya umatapu dokodoko ki bitai ka maraitau erida.
21 Mu Keriso e yawatai supasupai eba wainampena
kataitagumpena ki ka baganai ko mu karako Mamanuga
God e yonai bagi kawaya ki wainamupu ko tagararamupu
kamadumpu ki ka berokoi kawaya.
22 Iyapana waigugu yau tagamu ki mibai; ‘Taku kwiya kan-
dini ki ka e eya kwiyai ki ade kupoto.’ Ade tagamu ke; ‘Papa
boyo doneya dogiya nunuroto manako garewa baiyagisi e
mideya ugwadini siwa ki ka e garugaru mena ade wirayagisi
doneya dogiya ade nunuroto.’ Iyapana gwedewau yawata
supasupai kataitagubu ko kamadamu ragidai mu ki maba
kwaetagamu.

3

Nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi

1 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau naiya oka
wi bamagau tonopuwani ade karako mosi tono-pakani yau
kena. Oka naiya ade oka karako ki pokaiya ka nau nuwaneya
wi rabinaga tepapana da wi nota bagi supasupai mena nota-
pamana idiwana ki nana.
2 Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai e nene bagi kawaya idiwa mu naiya takari kawaya
badidi tagubu ki wi naigida mena wainapumuri wetawetara.
Ade nu Kaiwawonuga Iya Negebu Apunai ubupu e tonotapu
ragidai badidi tadebu teyateyama ki yonai wi mete naigida
mena wainapumuri wetawetara.
3 Yabiri ka nau yona yau suwagani wainapumuri; Mara si-
yarai yau idiwei makeya ka iyapana dai mu mubo kwakware-
pumaga nuwaiya tainitamiyau niniyapiyamu ki baitagisi wi
nidimoto siyasiya manako gwaigwitanimoto,
4 tagisi ke; ‘E ade wirawagana bau-wagana gwaiyabai
wagubu ko e badidi pokere eba bauwena? Nu bodanuguma
idiwa kebomawa da popotagubu ade nu inanuguma ma-
manuguma idiwa kebomawa da popotagubu karako nu idi-
wei ko nu gwede mo eba wenawena emipi. Mamanuga God

waira kunuma yamanapupu makeya yabadawa da karako ka
gwedegwede kuduba wateya mena uburau wainapemei.'
5-6 Iyapana inako tagamu ragidai ki ka Mamanuga God
naiya mena wagubu manako e umuneya kunuma yo
waira matara-tagubu ki sisiyai mu eba wainapamana
wainapiyamu ki pokere e yonai ki mu tagararapiyamu.
Mamanuga God ubupu waira awana pokaiya yamanapupu
manako awana daikere tapu ade waira daikere tapu. E ade
wagubu manako awana goya kawaya ki bauwena waira ade
gwedegwede kuduba utatapu giritapu.
7 E ade wagubu ki pokaiya ka nu kataigibi da kunuma yo
waira aita ewa mata pokaiya uratamana kwarisi ki marai e
winepupu tapu tondau. Mama-nuga God e karako nawana
tondau da aita ewa e idai gurai iyapana e tagarara-mupu
ragidai mu naurimugu ugwadi-tamana ragiragi ki marai
baiyagisi ki ka e iyapana ki kuduba surutamini manako
waira yo kunuma mete gogatagisi.
8 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau yonani yau
suwagakani ki wi notaga eba gogayagisi; Nu Kaiwawonuga
yabuiya ka mara eyaka mena idiwei ade kwamura ropani
kawaya 1000 idiwei ki mu kiyabumaga ka gwe eyaka mena
diyayai. Eba kwamura 1000 rowarowa kawaya ade mara
eyaka mena ki rogobi munta. Pa mena.
9 Iyapana dai tagamu ke; 'Mamanuga God nu nene
gwaiyaba-wena ki e garugaru nu eba negeyau.' Mu in-
ako tagamu ko ki ka eba mibai. Nu Kaiwawonuga e wi
nawananiyau. E eba nuwaiya wi mo kwakoiwagi berokoi ba-
nanapumuri ko e nuwaiya ka iyapana kuduba mu bigimaga
kamadini mu notamaga wirayagisi ki pokere e diriwa diriwa
eba kwaewagau ko e kwarisi-wena iyapana nawananuga
tondau.
10 Nu Kaiwawonuga e marai ka kuwa apunai weki gwaiya
bauwagau ki maba baiyagisi wi naininiyoto. Mara eyaka
mena ki rabineya ka kunuma mumugarai kawaya mo yag-
isi manako kunuma gogayagisi, madega, siragamu yo su-
pama kuduba mete uratamini kewoyagisi ade gwedegwede
kuduba waira kawareya ki mete gogatagisi.
11-12 Gwedegwede kuduba inako giriyagisi ki pokere wi
badidi maba supasupai idiwana ki nau karako suwagani
wainapumuri; Mama-nuga God e Marai baiyagisi ki pokere
wi nuwaga notaga eyaka mena supasupai kawaya e mena
nawanapiyoi idiwoi. Ko wi eba pa nawana mena idiwoi
ko wi ragiragi kawaya upiwogoi da ki pokaiya ka wi mara
ki wadumuri rogobi. Mara ki baiyagisi ka kunuma uroto
kewoyagisi manako madega yo siragamu yo supama kuduba
ninimatagisi kwereretagisi manako gogatagisi.

13 Ko Mamanuga God e kunuma waira waunai mosi ya-
manapana nu negeyana gwaiyabai wagubu ki nawanai nu
idiwei. Kunuma waira waunai ki kawareya ka iyapana su-
pasupai bagi mena kwaetagamana wainapomono idiwono.

Parau siyarai

14 Kowaniyoma, wi Mamanuga God e marai bauwagana ki
nawanai idiwu ki pokere ragiragi kawaya ubumoi da mara
ki baiyagisi ki ka wi bigi pa mena, paere pa mena, nuwabagi
mena rabineya e yabareya yabarayabara ubumuri.
15 Mamanuga God e wi nawananiyau ki pokere wi eba
nawanaiwogoi ko e iya waunai negebu ki wi karako deni
mena wadumuri doko sumapiyoi idiwoi. Mamanuga God e
ororeya mena ubupu e ebo katai nu sumanuga eyaka mena
apunai Poru kwebu. E katai ki pokaiya ka Poru ubupu yona
yau maba wi bamagau okapupu.
16 E okai kuduba okatapu ki rabineya ka e kabuwa
yonai yau maba mete wagubu. E okai dai ka ragiragi
kawaya ki pokere iyapana dai mu sumamaga iyaruiyaru
ade e yonai ki mibai naigida eba wainamupu ragidai ki mu
ubumu mu mubo notamaga pokaiya e yonai ki wirapiyamu
paerepiyamu tagamu. Mu ka eba apunu Poru e okai ki mena
inako wirapiyamu ko Mama-nuga God e yonai dai mete kina
ki mu wadamu kiyokiyo, ki pokere mara kwauneya ka mu
mubo paeremaga ki denai bita yadini.
17 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau yona yau
suwagubuwani ki wi ororeya mena kataigubu kewowena
ki pokere wi yabu yabu idiwoi. Ade wi wiga kwayubaga
mete kwaiwogoi kwaenda iyapana Mamanuga God e gorai
raurupiyamu ade mu muga iya-maga kaupiyamu ragidai
ki baitagisi wi taininimoto manako wi mu mete ewapuru
gwepumuri.
18 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kai-
wawonuga Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e rikapupu deni
mena wi wadi-nibu bagi. Wi e kataimupu ade e wi wadinibu
bagi ki wi mete kataigubu wetawetara. Ko e karako wait-
aniyoto da wi rabinagau ka katai ki kawayayogono yarono.
Keriso e mena ka nu kawainuga ade e mena tanai ka kawaya
ki pokere e si nu karako ade ewa maramara esida mena
tepapomu idiwomu. Ki Mibai.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 DIYONI
Apunu Diyoni e okai yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau rabineya ka apunu Diyoni yona debai apeya ki kabuwai wagubu.

Debai mosi ka iyapana Mamanuga God ade e Gubagai Iyesu Keriso mu mete ewapuru eyaka mena idiwana ki yonai.

Debai mosi ka kabuwa mibai pa mena iyapana paunamugu kawayawagawa yarawa ki bodapamana ki nana ki yonai. Iyapana dai tagubu da waira yau ka bigibigi ki pokere nu iyapana kuduba ka mete bigibigi. Mu tagubu da Mamanuga God e Gubagai eba iyapana kaina nu maba wenawena. E iyapana kaina nu maba wenawagubena ki ka e mete bigibigi. Mu inako tagubu ade tagubu da nu bagi supasupai idiwomu bo deni deni nota kwarikwarisigomu ki ka eba gwede kawaya mosi.

Apunu Diyoni notababa yonai ki wade supasupapupu. E wagubu da Iyesu Keriso e ka mibai iyapana kaina nu maba wenawena ki pokere iyapana gwedewau e sumapiyamu ade Mamanuga God mete nota kwarikwarisipiyamu ki ka mu kowamuguma mete deni deni nota kwarikwarisi kasiwaratogomono idiwono.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Tanai ade Sisipu *1:5-2:29*
Mamanuga God e munuiyoma ade Seitani e munuiyoma *3:1-24*
Mibai ade bera *4:1-6*
Nota kwarikwarisi ki notai *4:7-21*
Berokoi kuduba raurumipi *5:1-21*

1-2 Nu Iya Wadamana Yonai e ka kunuma waira kerareya tondawa yabadawa da nu bamanugu matara-wena. E sisiyai nu karako oka pokaiya wi kabuwanimei yau kena. Nu Iya Yonai ki apunai bananamipi, e bonanai nu wenagunugere wainamipi, ade e midai nu idanugere mete geyamipi. Nu Iya Wadamana Yonai matarawena ki ka nu e yabunugere matarau emipi. Nu iya maramara idiwana kaiwana ki kerarai apunai ka naiya mena Mamanuga God bameya tondawa ko e kawapu nu bamanugu bauwena ki nu e emipi kewowena ki pokere e yonai nu karako wi kabuwanimei yau kena.

3 Nu badidi emipi bo wainamipi ki kuduba nu wi nidimei
da wi nu mete dibipamu manako nu rabinanuga eyaka-
menayagisi ewapuru mena idiwomu ade Mamanuga God e
Gubagai Iyesu Keriso mete kina mu mete ewapuru idiwomu.
4 Nu oka yau okapemei da nu yo wi ewapuru mibi mama-
mai idiwana kaiwana ki nana. Kaiwa kaiwa wi bamagau.

Mamanuga God e ka nu Taninuga Kawaya

5 Yona ki e nu nidibu wainamipi ki nu karako wi nidimei
yau kena; 'Mama-nuga God e ka tanai kawaya ko sisipu mo e
bameya pa mena.'
6 Ki pokere, nu iwagamu da; 'Nu ka Mamanuga God mete
ewapuru idiwei,' nu inako iwege-mei ko ade sisipu rabi-
naneya idiwei ki ka nu nubo beraigemei ko supasupai eba
idiwei.
7 Ko nu e taneya tondau ki maba nu mete e taneya idiwomu
ki ka nu kuduba nu rabinanuga eyakamena-yagisi ewapuru
mena idiwomu manako e Gubagai Iyesu nu nene powena e
darai kawapu, e darai ki pokaiya ka e nu biginuga kuduba
surupoto.
8 Nu iwagamu da; 'Nu rabinanugu ka bigi mo pa mena,'
nu inako iwegemei ki ka nu nubo kerapu wadewadeigemei.
Yona mibai nu rabinanugu eba tawa-wena.
9 Ko nu bigi badidi kwaigibi ki kuduba nu umununuga
pokaiya Mama-nuga God bameya matarau iwagamu ki ka
e naiya mena gwaiyabawena ki e makeya supasupai yau
kwaeyagisi; Nu biginuga ki kuduba e empoto deni mena
surupoto manako nu bigi badidi kwaigibi ki e yadini nu
taganugu kwenupoto kayayagisi.
10 Ko nu iwagamu da; 'Nu gwede mo eba paeremipi,' nu in-
ako iwegemei ki ka nu Mamanuga God e bera umani siyemei
ade e yonai ki nu rabinanugu eba tawawena. Pa mena.

2

Nu waitanuga apunai ka Iyesu

1 Mununiyoma, wi bigi eba kwaiwagamana ki nana ka nau
oka yau wi nene okapakani. Ko Iyesu Keriso e ka apunu
supasupai bagi kawaya tawiri ogayawa apunai ki pokere nu
eyaka eyaka paerepemei ki ka e Mamanuga God e yabareya
uburau nu nene wagau.
2 Nu biginuga ki denai bita nubo wada-mana ko bita ki ka
Iyesu nu nene wadubu kewowena. E nu nene powena ki
pokaiya ka Mamanuga God nu bigi-nuga kuduba empupu
surupupu. E eba nu bitanuga mena wadubu ko iyapana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu bitanuga
kuduba ki Iyesu wadubu manako nu yawatanuga mebu.

3 Iyapana nima Mamanuga God e umunui wadau ki
pokaiya ka e katai-wena da e Mamanuga God mete katai-
pupu.
4 Ko iyapana nima yagisi ke; ‘Mamanuga God e nau
kataineya,’ nima inako wagau ko ade Mamanuga God e
umunui eba wadau ki ka e berawagau yona mibai mo e
bameya pa mena.
5-6 Iyapana nima Mamanuga God e yonai wadau
sumapiyau ki ka e mibai Mamanuga God nota
kwarikwarisipiyau. Ade iyapana nima yagisi ke; ‘Nau ka
Mamanuga God e naureya tondakani,’ nima inako yagisi
ki ka Iyesu badidi maba kwaewagawa umawa ki maba e
mete inako kwaeyogono umono. Ade iyapana nima inako
kwaeyogono umono ki ka e rabineya mena wainapono da e
mibai Mamanuga God e iyapanai.

Gora waunai

7 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau gora yau
okapakani ki ka eba gora waunai mosi. Ki ka gora oragai ki wi
naiya mena wainapamawa kebomawa ki gorai nau karako
kawareya ade okapakani yau kena.
8 Wi gora ki naiya mena wainapamawa ko Keriso bauwena
ki ka e gora oragai ki mibai waunai matarapupu. Wi mete
kina gora ki mibai matarapiyamu ki pokere sisipu kasiyarai
ki karako mareyawagau ko tanai mibai ki kasiyarai karako
tawana miniyau siwa.
9 Iyapana nima yagisi ke; ‘Nau ka tawana taneya ton-
dakani,’ nima inako wagau ko ade e eya yowaiyoma tatai-
yoma midi ragiragitamiyau ki ka e sisipu rabineya tondau.
10 Ko iyapana nima e eya yowaiyoma tataiyoma nota
kwari-kwarisitamiyau ki ka e tawana taneya tondau. E
yawata naigida mena empono manako gwede mosi e kerarai
eba pisipisipoto.
11 Ko iyapana nima e eya yowaiyoma tataiyoma midi
ragiragi-tamiyau ki ka e sisipu rabineya tondau ade sisipu
rabineya umau. E kaniyono yabodono ko yawata mosi eba
empoto mibai ka sisipu ki e yabui kenepupu.
12 Mununiyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai
ka Keriso e pokaiya ka Mamanuga God wi bigiga empupu
surupupu kewowena.
13 Mamaniyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka
kunuma waira kerareya tondawa yabadawa apunai Keriso e
wi kataigau. Yaraganiyoma, nau oka yau wi nene okapakani
mibai ka Berokoi Apunai Seitani e wi raurumupu kewowena.
14 Mununiyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka
Mamanuga God e wi kataigau. Mamaniyoma, nau oka yau wi

nene okapakani mibai ka kunuma waira kerareya tondawa yaba-dawa apunai Keriso e wi kataigau. Yaraganiyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka wi kasiyaraga ka kawaya. Mamanuga God e yonai ki wi rabinagau tawawena ki pokere Berokoi Apunai Seitani e wi raurumupu kewowena.

15-16 Wi waira yau gwedegwedei eba niniyatamiyoi bo nota kwarikwarisi-tamiyoi, mibai ka wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamanuga God eba nota kwari-kwarisipiyamu. Nu kwakwarepunuga poisiyasiyai wainapemei kwaigemei bo nu yabunuga midiyawagau empemei niniyapemei bo nu gwedegwedenuga nene yabara kawakawaraigemei, nota inako ki ka eba Mamanuga God nu negeyau ko ki ka waira yau e notai.

17 Waira yo gwedegwede kuduba iyapana mamamatamiyamu ki kuduba gogatagisi ko iyapana nima Mamanuga God e umunui wadau makeya makeya kwaewagau ki ka e iya maramara tondono kaniyono.

Keriso e Iyarai

18 Mununiyoma, nu mara siyareya baigamana kwaigemei. Wi naiya mena wainamupu da Keriso e iyarai matarau baiyagisi ki ka mara siyarai rogobiwena. Ko nau karako suwagani wainapumuri; Keriso e iyaraiyoma ropani kawaya ororeya mena bautagubu yewe idiwu ki pokere wi kataigubu da mara siyarai ki wana rogobiwena.

19 Iyapana ki mu naiya nu mete idiweya ko mu ka eba nu iyapananuguma mibai. Mu nu mete ewapuru rabinanuga eyaka mena idimpibena ki ka mu eba ubumpena nu kamadinimpena kayatagumpena. Ko mu kamadinimpu kayatagubu ki pokere nu katainugu da mu ka eba nu mete ewapuru eyaka mena.

20-21 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki Keriso ubupu wadubu wi kawarigau kwebu wira. Nau kataineya da yona mibai ki wi kuduba kataigubu kewowena ki pokere nau oka yau wi nene okapakani. Ko ki ka eba wi gogoi. Wi kataigau da yona mibai ade yona bera ki kerarai ka ebo ebo, eba eyaka mena.

22 Bera Apunai e berai ka yau kena; E maramara yogono ke; ‘Iyesu e ka eba nu Iya Negeyana Apunai Keriso.’ Ko iyapana nima inako wagau ki ka e Iyesu iyarai. E Mamanuga God tagararapiyau ade Mamanuga God e Gubagai mete tagararapiyau.

23 Nima Mamanuga God e Gubagai tagararapiyau ki ka e Mamanuga God e eya mete tagararapiyau. Ade nima Mamanuga God e Gubagai mibipiyau ki ka e Mamanuga God e eya mete sumapiyau.

24 Wi naiya Iyesu e yonai wainamupu ki wi eba kamadu-
muri ko maramara wi rabinagau notapiyoi idiwoi. Wi inako
kwaiwagi ki ka wi Mamanuga God ade e Gubagai Iyesu mu
mete ewapuru mara-mara idiwoi.
25 Keriso e gwaiyaba nidibu kaimatana da e iya waunai
maramara idiwana kaiwana ki iyai nu negeni.
26 Nau oka yau okapakani mibai ka iyapana dai bautagubu
wi beraniyamu wi kerapugau wadamu.
27 Ko Keriso e ororeya mena e eya Keyai wi negebu ke-
wowena. E Keyai ki wi rabinagau tondau ade e Keyai ki
pokaiya ka e gwedegwede kuduba wi kabuwaniyau. E ba-
didi kabuwaniyau ki kuduba mibai mena ki pokere iyapana
kudubai mosi eba baiyagisi wi kabuwaniyoto. Pa mena.
Keriso e eya Keyai ki kabuwai mena wi wadumuri doko ade
Keriso e mena naureya idiwoi.
28 Mununiyoma, wi Keriso e mena naureya inako idiwoi
ki ka e baiyogono makeya ki ka nu yabarayabara e bameya
baigamu, ko nu midimama eba wadiniyoto wekeigamu. Pa
mena.
29 Wi kataigau da Keriso e ka bagi supasupai kawaya. Ko wi
ki waina-pumuri wetawetara ki ka wi mete kataiwagi da wi e
maba supasupai mena kwaiwagi ki ka wi mibai Mama-nuga
God e munuiyoma.

3

Nu ka Mamanuga God e munuiyoma

1 Nau suwagani wainapumuri; Mamanuga God e nu
nota kwari-kwarisiniyau ki pokere e munuiyoma nu ni-
dibu. Ena, e munuiyoma mibai ka nuyo ko waira yau no-
tai wainapiyamu ragidai ki mu eba kataimugu da nu ka e
munuiyoma mibai ka mu Mamanuga God mete gogoi.
2 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo ki pokere wainapu-
muri; Nu ka Mamanuga God e munu-iyoma ko nu mara
aita ewa badidi maba idiwomu ki nu karako naigida mete
eba katainugu. Ko nu kataigibi wetawetara da Keriso ade
wirayagisi baiyagisi makeya ki ka nu e eya kiyabui matarau
empamu manako nu e maba wenaigamu.
3 Ki pokere iyapana nima Keriso e nawanai tondau ki ka e
naigida mena tondono da nota berokoi e kerareya eba yadini.
Keriso bigi pa mena tanai mena tondau ki maba e mete inako
bigi pa mena bagi supasupai mena tondana wainapono.
4 Iyapana nima bera berokoi kwae-wagau ki ka Mamanuga
God e gorai tapu ki e raurupiyau, mibai ka bigi kuduba gora
ki giripiyau.

5 Wi kataigau da Keriso iyapana kuduba nu biginuga su-
rupana ki nana bauwena. E bameya ka bigi mo pa mena ko
tanai mena posiwena uburau.
6 Ki pokere iyapana nima Keriso e naureya tondau ade
Keriso tondau ki maba e mete inako tondana wainapiyau
ki ka e bera berokoi kuduba deni mena kamadini ko ewa
mo eba kwaeyogono. Iyapana nima bera berokoi kawareya
kawareya kwaewagau ki ka e Keriso eba bananapupu. E eba
kataiya eyo.
7 Mununiyoma, yabu yabu idiwoi da iyapana mo eba
baiyagisi wi beraniyoto wi kerapugau yadini. Nau ni-
diyakani yau kena; Iyapana nima bera bagi supasupai mena
kwaewagau ki ka Keriso Mamanuga God e yabuiya supasu-
pai bagi kawaya tondau ki maba e inako mete tondau.
8 Ko iyapana nima bera berokoi kawareya kawareya
kwaewagau ki ka e Berokoi Apunai Seitani e nene, mibai
ka Berokoi Apunai Seitani e ka mara kerareya bera berokoi
mena kwaewagawa yabadawa da karako. Ko Mamanuga
God e Gubagai tonopupu yewe wairau kawapu da e uburana
Berokoi Apunai Seitani e upi kuduba kaupana ki nana.
9 Iyapana nima Mamanuga God e munui tondau ki ka e
bera berokoi kawareya kawareya eba kwaeyogono, mibai ka
Mamanuga God e eya iyai e kwebu. Mamanuga God tondau
ki maba e mete e iyai kwebu ki pokaiya tondau ki pokere bera
berokoi ki e eba kwae-wagau.
10 Ko iyapana nima bera berokoi mena kwaewagau ade e
eya yowaiyoma tataiyoma mete midi ragiragitamiyau ki ka
e eba Mamanuga God e munui. Nau yona suwagakani yau
pokaiya ka wi Mamanuga God e iyapanaiyoma ade Berokoi
Apunai Seitani e iyapanaiyoma mu kiyabumaga matarau
emitamuri.

Nu deni deni nota kwarikwarisigomu

11 Wi Iyesu sumamupu makeya e yonai badidi wainapa-
mawa kebomawa da karako ka yau kena; ‘Nu deni deni nota
kwarikwarisigomu idiwomu.’
12 Oragai apunai Kaini e maba nu eba idiwomu. E ka
Berokoi Apunai Seitani e munui ki pokere e ubupu e eya
yowai Eiboro minibu poyo. E kwaewena ki kerarai ka yau
kena; E eya upi kwae-wagawa ki e paerepiyawa ko e yowai
badidi upiwagawa ki kuduba bagi supasupai mena.
13 Ki pokere kowani-yoma, waira yau notai wainapiyamu
ragidai baitagisi wi girinimoto ki ka wi notaga eba babayag-
isi.
14 Nu rabinanugu mena wainapemei da nu yowanuguma
tatanuguma nota kwarikwarisitamemei ki pokere nu mete

kataigibi da po yawatai ki nu ororeya mena raurumipi ke-
bomipi karako iya yawateya idiwei. Ko iyapana nima e eya
yowaiyoma tataiyoma eba nota kwarikwarisitamiyau ki ka e
po yawatai ki eba baibigapupu.
15 Iyapana nima e waretai midi ragiragi-piyau ki ka e
Mamanuga God e yabuiya e waretai ki miniyana po maba
kwae-wagau. Ade wi kataigau da naunuma ragidai mu rabi-
namugu ka iya maramara kaiwana idiwana ki iyai pa mena.
16 Nu deni deni nota kwarikwarisigamana ki kerarai ka
Keriso birikapupu nu ka-buwanibu kewowena. E eya iyai
nene eba wainapupu ko e nu iyanuga nene wainapupu man-
ako e ubupu eya iyai nu nene tapu. Ki maba ka nu mete kina
nu nubo iyanuga nene eba wainapomu ko nu yowanuguma
tatanuguma mu iya-maga nene ka nu nubo iyanuga ki mu
nene tamamu.
17 Nau suwagani waina-pumuri; Iyapana mosi e eya
gwede-gwedei ropani kawaya ko e waretai imagei apunai
e nuwaboyai ki e eba wainapiyau ade gwede mosi e eba
kweyau waitapiyau ki ka e paerepiyau. E yagisi ke, ‘Nau
ka Mamanuga God e nota kwarikwarisipakani tondakani,’
e inako wagau ko ade e waretai ki eba waitapiyau ki ka e
berawagau ade yona kororai mena wagau.
18 Mununiyoma, nu deni deni nota kwarikwarisigomu idi-
womu ki ka nu eba pa yona mena iwogomu ko nu mibai mete
kwaigomu.

Nu Mamanuga God e yabareya yabarayabara ubumamu.

19-20 Nu inako kwaigomu ki nu mete kataigamu da nu
ka mibai kwaigemei ragidai. Ki pokere nu rabinanugu ni-
diyau wirawira da nu paeremipi ki ka nu Mamanuga God
e yabareya pore eba wainapamu mibai ka Mamanuga God
gwedegwede kuduba e kataiya.
21 Ko kowaniyoma, wi ade wainapumuri; Nu rabinanugu
nidiyau wirawira da nu eba paeremipi ki ka nu Mamanuga
God e yabareya yabarayabara ubumamu.
22 Nu e bonanai yodomu ade e nuwaiya badidi wainapiyau
ki kwaigomu ki ka nu gwede nene wainapemei ki nu e siyamu
manako e ki kuduba nu negeni.
23 Mamanuga God e nu kwayubanuga yonai nu nene
wagubu ka yau kena; Nu e Gubagai Iyesu Keriso sumapomu
ade nu nuga deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-igomu
idiwomu. Yona ki ka Keriso e eya mete nu nidibu.
24 Nu Mamanuga God e yonai ki makeya makeya kwaigomu
ki ka nu e mete idiwomu ade e nu mete idiwomu. E eya Keyai
Tanai Bagi Kawaya puyo nu negebu ki pokere nu katainugu
da e nu mete idiwei.

4

Bera ragidai ropani kawaya yewe wairau posiwena

1 Kaiwa kaiwa kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo.
Karako yewe wairau ka bera ragidai ropani kawaya posi-
wena. Ki pokere iyapana ki tagisi ke; ‘Mamanuga God yona
yau nu nidibu,’ mu inako tagisi ki ka wi mu yonamaga ki
garugaru eba sumapumuri ko wi notaga kwarisiyagisi mu
naigida mena emitamuri werena; Mamanuga God e Keyai
mu kabuwatamiyau were tagamu bo keyai kudubai mosi mu
kabuwa-tamiyau were tagamu?
2 Ko wi badidi maba kataiwagi da Mamanuga God e Keyai
wagubu mu kabuwatapu? Nau suwagani wainapumuri;
Iyapana nima yagisi ke; ‘Iyesu Keriso, e ka kunumau kawapu
iyapana kaina nu maba wena-wena,’ nima inako wagau ki
ka Mama-nuga God e eya Keyai e kabuwapupu ki makeya e
wagau.
3 Ko iyapana nima yagisi ke; ‘Ki pa mena,’ ki ka eba Mama-
nuga God e Keyai e kabuwapupu ki makeya e wagubu ko ki
ka Keriso e iyarai yona ki e kabuwapupu. Wi naiya mena
wainamupu da Keriso e iyarai aita ewa baiyagisi ko nau
karako suwagakani da berokoi ki e keyai ki ororeya mena
yewe wairau bauwena.
4 Mununiyoma, wi ka Mamanuga God e iyapanaiyoma.
Bera tagamu ragidai ki mu wi raurutampu kewowena, mibai
ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi rabinagau
posiwena uburau ki kasiyarai ka kawaya esida ko waira yau
keyai kasiyara tagebu pokaiya tagamu ki kasiyarai ka marai
munta erida.
5 Bera tagamu ragidai mu ka yewe wairau idiwu ki pokere
mu waira yau yonai mena tagamu manako waira yau
ragidai mu diriwamaga kwae-tagamu ade mu yonamaga
mete waina-piyamu sumapiyamu.
6 Ko nu ka Mama-nuga God e iyapanaiyoma ki pokere
gwedewau Mamanuga God kataimupu ragidai ki mu mena
nu yonanuga ki wainapomoto. Ko gwedewau Mamanuga
God tagararapiyamu ki ka nu yonanuga ki mu tagararapo-
moto ade eba suma-pomoto. Nau yonani nidibuwani yau
pokaiya ka wi kataiwagi da keyai mibai ka bani kena ade
keyai bera ka bani kena.

Mamanuga God nu nota kwarikwarisiniyau

7 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nu deni deni
nota kwarikwarisi kasiwaraigomu idiwomu mibai ka nota
ki ka Mamanuga God e eya notai. Nima e kowaiyoma ade
e yowaiyoma tata-iyoma nota kwarikwarisitamiyau ki ka

e mibai Mamanuga God e munui. E ka Mamanuga God
kataipupu wetawetara.
8 Ko nima e kowaiyoma ade e yowa-iyoma tataiyoma
eba nota kwarikwarisi-tamiyau ki ka e Mamanuga God eba
kataipupu, mibai ka nota kwarikwarisi ki kerarai ka Ma-
manuga God.
9 Mama-nuga God nuwaiya po nuyo ki pokere e yau
kwaewena; E Gubagai eyaka mena ki e nu nene tonopupu
yewe wairau kawapu da nu e si pokaiya iya waunai e bameya
wadamana ki nana.
10 Nu deni deni nota kwarikwarisigemei ki kerarai ka eba
nu yabiri ubumipi Mamanuga God nota kwarikwarisimipi.
Pa mena. E eya mena yabiri ubupu deni mena nu nota
kwarikwarisinibu e eya Gubagai tonopupu nu nene powena
manako e Gubagai pokaiya ka Mamanuga God karako nu
biginuga empiyau surupiyau.
11 Kaiwa kaiwa kowaniyoma, Mamanuga God e kawaya
daganani nu nota kwari-kwarisiniyau ki pokere nu mete kina
deni deni inako nota kwarikwarisi kasiwaraigomu ade nu
rabinanuga eyakamenayagisi were idiwomu.
12 Yewe wairau ka iyapana kuduba Mamanuga God nu
yabunugere mo eba emipi. Ko nu deni deni nota kwarik-
warisigomu idiwomu ki ka Mamanuga God nu rabinanugu
tondono manako e nota kwarikwarisi notai nu negebu ki
mibai nu rabinanugu tawayagisi matarayagisi ki iyapana
matarau empomoto.
13 Nu badidi maba kataigamu da Mamanuga God nu ra-
binanugu tondau ade nu e rabineya idiwei? Nau suwagani
wainapumuri; E eya Keyai tonopupu nu rabinanugu tondau
ki pokaiya ka nu kataigibi.
14 Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
nu iya waunai wadamana ki nana ka Mama-nuga God e eya
Gubagai tonopupu kawapu, ko ki nu nubo yabunugere emipi
kewowena ki pokere e sisiyai nu karako wi matarau nidimei
yau kena.
15 Iyapana nima yagisi ke; ‘Iyesu, e ka mibai Mamanuga
God e Gubagai,’ nima inako wagau ki e rabineya ka Ma-
manuga God tondau ade e mete kina ka Mama-nuga God e
naureya tondau.
16-17 Mamanuga God nuwaiya po nuyo ki nu wainapemei
ade sumapemei. Nu deni deni nota kwarikwarisigamana idi-
wana ki kerarai ka eyo ki pokere iyapana nima e kowaiyoma
ade e yowaiyoma tataiyoma maramara inako nota kwarik-
warisitamiyau ki ka e Mamanuga God e naureya tondau ade
Mamanuga God iyapana ki rabineya mete tondau. Nu inako
idiwomu ki ka nu mara kwauneya Mamanuga God e idai

gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi
ki marai baiyagisi makeya ki ka nu e yabareya yabara-yabara
ubumamu. Nu yabarayabara inako ubumamu ki mibai ka
Mamanuga God e nu eminiyoto da nu ka e Gubagai Keriso
mete eyakamenaigibi ki pokere e yagisi da nu ka baganai.
18 Iyapana nima e rabineya nota kwarikwarisi ki notai
tawawena tondau ki pokaiya ka kudu e rabineya ki deni
mena baiyagisi kayayagisi. Ko iyapana nima e rabineya nota
kwarikwarisi ki notai pa mena ki ka e kudu mete wainapono
tondono, mibai ka kudu kerarai ka yau kena; Iyapana nima
supasupai eba tondau ki ka e paerei ki denai bita wadana ki
kudeya mena e maramara wainapono tondono.
19 Mamanuga God yabiri nu nota kwarikwarisinibu ki
pokere denai ka nu karako e mete inako nota kwarikwarisi-
pomu.
20 Ko iyapana mo yagisi ke; 'Nau ka Mamanuga God e
nota kwarikwarisi-pakani tondakani,' e inako wagau ko ade
e ebo yowai bo tatai midi ragiragi-piyau ki ka e berawagau.
E yowaiyoma tataiyoma matarau emitamiyau mete idiwu
ki eba nota kwarikwarisitamiyau ki ka e badidi maba Ma-
manuga God eba empemei ki nota kwarikwarisipono ton-
dono? Ki pa mena.
21 Nu kwayuba-nuga yonai Keriso gwaiyabanibu ka yau
kena; Iyapana nima Mamanuga God nota kwarikwarisipiyau
ki ka e eya kowaiyoma ade e eya yowaiyoma tataiyoma ki mu
mete inako nota kwarikwarisitamono tondono.

5

Nu sumanuga pokaiya waira yau notai raurupamu

1 Iyapana nima e notai eyaka mena wainapiyau da; 'Iyesu,
e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso,' nima inako wainapiyau
ki ka e Mamanuga God e munui. Ade iyapana nima e eya ma-
mai nota kwarikwarisipiyau ki ka e yowa-iyoma tataiyoma ki
mu mete nota kwarikwarisitamiyau.
2 Ki maba, nu Mamanuga God nota kwarikwarisipomu ade
e gorai tapu ki makeya makeya kwaigomu ki pokaiya ka nu
kataigamu da nu Mamanuga God e munuiyoma mete nota
kwarikwarisitamemei.
3 Nu Mamanuga God nota kwarikwarisipomu ki ka nu
e umunui yodomu ade e gorai badidi tapu ki nu makeya
makeya mete kwaigomu. E gorai ka eba ragiragi kawaya,
4 mibai ka iyapana nima Mama-nuga God e munui we-
nawena ki ka e waira yau notai kuduba kaupoto ki mete
baganai. Nu sumanuga pokaiya ka nu waira yau e notai ki
kuduba rauru-pamu.

5 Iyapana nima e notai eyaka mena yagisi ke, ‘Iyesu, e ka
Mamanuga God e eya Gubagai,’ iyapana nima e notai inako
wagau ki ka e waira yau notai kuduba raurupoto ki mete
baganai.

Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai

6 Iyesu Keriso e ka kunuma were kawapu yewe wairau
wenawena. Apunu Diyoni ubupu awana pokaiya e siruwa-
pupu manako e powena ki makeya ka mu e ta were ugwad-
umpu manako e darai bauwena kayawena. Mamanuga God e
Keyai nu mete kabuwaniyau da Iyesu e ka eba awana pokaiya
siruwa-wagana pa tondana ki nana bauwena ko e powagana
manako e darai bau-wagana ki nana mete bauwena. Ade
nu katainugu da Mamanuga God e Keyai yona mibai mena
wagau.
7 Yona apeya eyaka yau kuduba mibipiyau da Iyesu, e ka
Mamanuga God e eya Gubagai;
8 Mamanuga God e eya Keyai badidi wagau ki kena, Iyesu
awana pokaiya siruwawena yonai ki kena, ade e darai
bauwena kayawena yonai ki kena.
9 Yona apeya eyaka ki kuduba ki mibai ka eyaka mena.
Nu iyapana kaina mu yonamaga sumapemei ki ka maraitau
erida ko Mamanuga God e eya Gubagai nene yona yau
wagubu ki ka kawaya esida, mibai ka Mamanuga God e ebo
yona ki wagubu.
10 Iyapana nima Mamanuga God e Gubagai sumapiyau ki
e rabineya ka Mamanuga God e yonai yau mete tawawena.
Ko iyapana nima Mamanuga God e yonai eba sumapiyau ki
ka e Mamanuga God bera umani siyau mibai ka Mamanuga
God e eya Gubagai nene yona mibai kawaya badidi wagubu
ki yonai e eba sumapupu.
11 Ki pokere yona mibai ka yau kena; Iya waunai mara-
mara idiwana kaiwana ki iyai ka Mamanuga God e Gubagai
pokaiya nu negebu.
12 Iyapana nima Mamanuga God e Gubagai sumapiyau ade
wadubu e eya iyai rabineya tapu ki ka maramara idiwana
kaiwana iyai ki e wadubu kewowena. Ko iyapana nima
Mamanuga God e Gubagai eba suma-piyau ade e eya iyai
rabineya eba tapu ki ka maramara idiwana kaiwana iyai ki
e eba wadubu.

Iya waunai maramara idiwana kaiwana iyai

13 Mununiyoma, wi ka Mamanuga God e Gubagai
sumapiyamu ki ragidai. Nau oka yau okapakani mibai ka
nau nuwaneya wi naigida mena kataiwagi wetawetara da iya
waunai maramara idiwana kaiwana iyai ki wi wadumupu
kewowena.

14 Nu Mamanuga God e yabareya yabarayabara ubumamu
manako e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya e
siyamu ki ka nu katainugu da e nu wainaniyoto manako nu
badidi iwagibi ki kuduba e nu negeni.
15 Mibai, nu e badidi siyemei ki e nu wainaniyau ki pokere
nu mete kataigibi da nu e badidi simipi ki e ororeya mena nu
negebu kewowena.
16 Kowaniyoma, iyapana mosi wi paunagau paerepoto
bera berokoi mo kwaeyagisi empumuri ki ka wi e nene
guriguriwagi da e bigi kwaewena ki kuduba Mamanuga God
empoto suru-poto manako iya kweyoto. Ko e paere kawaya
mo kwaewena da e po yawateya kayawagau, nau eba ki nene
wi guri-gurigamana ki nana suwagakani.
17 Bera berokoi kwaigemei ki kuduba ka bigi ko nu bigi dai
kwaigemei ka erida ki pokere nu denai eba popoigamu.
18 Nu katainugu da nu Mamanuga God e munuiyoma idiwei
ki ka nu bigi kawareya kawareya eba kwaigomu. Mamanuga
God e Gubagai nu kwayuba-niyau ki pokere Berokoi Apunai
Seitani eba baiyagisi nu giriniyoto. Pa mena.
19 Nu mete kataigibi da nu ka Mamanuga God e munuiy-
oma ko waira yau notai notapiyamu ragidai madega kauwa-
gau madega posiwagau ki mu kuduba ka Berokoi Apunai
Seitani e umunui wadamu ragidai.
20 Nu mete kataigibi da Mamanuga God e Gubagai bauwena
nu notanuga wadubu papara ki pokere Yona Mibai Wagau
Apunai Mamanuga God ki e nu mete kataimipi kewowena.
Nu karako e idai rabineya idiwei ade e Gubagai Iyesu Keriso
e idai rabineya mete idiwei. Iyesu e ka God mibai ade e ka nu
iya maramara idiwana kaiwana ki kerarai.
21 Mununiyoma, daisusu bo momo-rapa bo ade dai mete
kina inako ki mu mibimaga ka pa mena ki pokere mu bama-
mugu wi eba buburiwogoi.

Kaiwa kaiwa, nau Diyoni oka yau okapuwani.

Ika kewowena.

2 DIYONI
Apunu Diyoni e okai paunau tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Mamanuga God e wine-pupu ridai mosi e munui-yoma mete kina mu bama-mugu ka apunu Diyoni oka yau oka-pupu. Ridi ki e munui-yoma mete kina ka keyakeyai ko ki mibai ka Iyesu suma-pamawa ragidai tawana mo rabineya idiwa.

Oka yau pokaiya ka apunu Diyoni mu kabuwatapu da mu deni deni nota kwarikwarisi-togomono idiwono ade kabuwa mibai pa mena ki kabuwai mu eba waina-pomono.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1-3*
Nota kwarikwarisi ki notai *4-6*
Kabuwa mibai pa mena ki yonai *7-11*
Parau siyarai *12-13*

1 Mamanuga God e winenibu Ridai, kau munugi-yoma mete kina; Nau parauniyakani kawaya daganani wi ba-magau. Nau Diyoni, Iyesu iyapana-iyoma kwayubaniyakani apunai oka yau wi nene tarakani. Nau nuwaneya po wiyo ko ki ka eba nau mena wi nota kwarikwarisiniyakani ko iyapana kuduba yona mibai katai-tagubu ragidai ki mu mete kina wi inako nota kwarikwarisi-niyamu.

2 Yona mibai nu rabinanugu tondau ki eba kewo-yagisi ko maramara tondono kaniyono.

3 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki bitai ka Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso pokaiya rika-pupu deni mena nu wadinibu bagi. E Gubagai mete kina mu karako nu nuwaboyanuga waina-pomoto nuwabagi negeni manako waitanimoto da mu nu nene bagi kawaya badidi kwae-tagubu ki mibai nu naigida mena kataigamu wetawe-tara manako nu yona mibai ki mena yadamu doko nu rabi-nanugu tawa-yagisi da nu deni deni nota kwari-kwarisigomu idiwomu.

Nu deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigomu idiwomu

4 Mamanuga God e ubupu e yonai mibai nu wainapa-mana makeya makeya kwaiwagamana ki nana nidibu ko ki kau munugi-yoma dai makeya makeya kwae-tagamu emita-makani ki pokere nau rabinaneya mamama waina-pakani.

5 Ridi, nau kau nene waina-pakani ki pokere nau kau nidiyakani yau kena; Nu nubo deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigomu idiwomu. Nau oka-pakani yau ka eba yona

waunai mosi ko ki ka gora oragai ki nu naiya mena wainape-
meya kebomeya da karako yau kena.
6 Mamanuga God e gorai tapu ki nu makeya makeya
kwaigomu ki ka nu mibai nota kwarikwarisigemei. Gora ki
wi kerareya mena waina-pamawa kebomawa da karako ka
yau kena; ‘Wi deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-iwogoi
idiwoi.’
7 Wi bera-nimana kerapugau wada-mana ragidai ropani
kawaya yewe wairau posi-wena idiwu. Mu kuduba tagamu
da; ‘Iyesu Keriso e ka eba iyapana kaina nu maba-wena-
wena.’ Mu inako tagamu ki pokere mu ka Keriso e iyarai-
yoma. Mu yona bera-tagamu idiwu,
8 ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi da wi
Keriso e nene badidi kwaigubu ki denai e puyo wi negeni ki
puyoi wi eba kaupu-muri.
9 Iyapana nima Keriso e yonai waina-piyau ko ade e ebo
notai pokaiya yabiriwagau ki ka e Mamanuga God e idai
rabineya eba tondau. Ko iyapana nima Keriso e yonai
wainapiyau makeya makeya mena kwaewagau ki ka e Ma-
manuga God e Gubagai mete kina mu ida-maga rabineya
tondau.
10 Ki pokere wainapu-muri; Iyapana mosi wi ba-magau bai-
yagisi manako Keriso e yonai yau eba yogono ko e kabuwa
kudubai mosi wi ka-buwaniyono ki ka wi e diriwai eba
kwaiwagi ade e wi tawagau mete eba ukworoto.
11 Nau suwagu-buwani ki mibai ka yau kena; Wi e diriwai
kwaiwagi ki ka e paere-piyau berokoi kwaewagau ki wi e
wata kweyamu waita-piyamu diyayai.

Parau siyarai

12 Yona kawaya daganani nau bamaneya uburau ko
nau eba nuwaneya oka pokaiya wi ka-buwaniyani. Nau
nuwaneya wi daiyoga ika bausugani empepeigamu manako
yonaigomu ade mibi mamamai ewapuru idiwomu.
13 Wi yowaga Mamanuga God e wine-pupu Ridai ki e
munui-yoma wi parauniyamu kawaya daganani wi ba-
magau.
Nau yonani ika kewo-wena. Kaiwa kaiwa.

3 DIYONI
Apunu Diyoni e okai siyarai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Diyoni apunu Gaiyasi e bameya oka-pupu. Apunu Gaiyasi e Iyesu suma-pamawa ragidai ropani kawaya waita-tamiyawa ki pokere apunu Diyoni e werei wagubu.

Apunu mosi si ka Diyotepesi. E berai ka eba bagi ki pokere apunu Diyoni oka yau pokaiya apunu Gaiyasi e wenagui wadubu kabuwa-pupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Apunu Gaiyasi e werei wagubu *5-8*
Apunu Diyotepesi e yonai *9-10*
Apunu Demeteresi e si tepa-pupu *11-12*
Parau siyarai *13-15*

1 Nau waretani Gaiyasi, nau kau nene ebotau waina-pakani. Nau Diyoni, Iyesu iyapanai-yoma kwayubatamakani apunai karako parauniyakani kawaya daganani kau bam-ageya.
2 Waretani, nau nuwaneya kau bagi kawaya tondana da sigira bo gwede mo inako kau bamageya eba bauwagana ki nana ki pokere nau Mamanuga God bameya kau nene gurigurisugakani. Nau kataineya da kau keyaigi ka kasiyarai kawaya.
3 Nu sumanuga eyaka mena ragidai yewe bau-tagubu nau sidi-mupu da yona mibai ki kau eba kamadibi ko wadibi doko makeya makeya kwae-nugei ki pokere nau rabinani bagi-wena poyo.
4 Nau mununi-yoma yona mibai ki waina-pomoto makeya makeya kwae-togomono ki sisiyai wainapani ki ka nau ma-mama kawaya daganani wainapani. Gwedegwede kuduba mamamai ka mamama ki kobaiya.

Apunu Diyoni apunu Gaiyasi e werei wagubu

5 Waretani, nau nuwaneya po kau. Nau kataineya da suma sumatagamu ragidai ki kau naiya mu emitapi ade dai ki kau naiya mu eba emitapi ki mu kau bamageya bau-tagamu ki kau mu eba tagarara-tamiyei ko mu diriwa-maga bagi kawaya ki kau kwaenugei.
6 Mu dai wira-tagubu yewe bau-tagubu manako nu suma sumaigemei Mamanuga God nene dibipemei ragidai kuduba yewe idiwei nu paunanugu ubu-mpu kau weregi tagubu. Kau

bagi kawaya kwaenugei ko nau karako kau ade nidiyani;
Iyapana kau bamageya inako bautagamu mu ka Mamanuga
God e upi kwae-tagamu ragidai ki pokere kau yawata gwede-
gwedei dai mu waitatamiyowa da mu supasupai bagi mena
ade kimoto ubu-moto kaya-tagisi. Kau inako kwaenugowa ki
ka Mamanuga God e mete mamama-yagisi.
7 Mu Iyesu e upi kerarai birika-mupu kaya-tagamawa ki
makeya ka suma eba sumatagamu ragidai dai ubu-mpu mu
puyotamana kwaetaga-mawa. Ko mu puyo ki eba wadamana
waina-mupu,
8 ki pokere nu nubo Keriso e si wademei ragidai karako nu
kowa-nuguma ki waitatamomu mu mete dibipamu manako
yona mibai ki upi ewapuru mena kwaigomu.

Apunu Diyotepesi yo Demeteresi mu yona-maga

9 Nau naiya oka rogobi munta mosi okapuwani suma
sumaiwagamu Mama-nuga God nene dibipiyamu ragidai ika
idiwu wi ba-magau tonopuwani. Ko apunu Diyotepesi e ebo
nuwaiya kawai gisi-piyawa ki pokere nau yonani suwagu-
buwani ki e kwenu-pupu.
10 Nau niya ika bausugani ki ka nau e berokoi kwaewagau
ki yonai matarau wi nidi-yani, mibai ka e nu wereyakau-
raniyau ade nu yonanuga ki e ebo nuwaiya berawagau
umau. Ko eba ki mena; Iyesu e upi wadamu ragidai e bameya
bau-tagamu ki ka e mu tagarara-tamiyau, ade iyapana dai
ki mu diriwa-maga kwaetagamana kwae-tagamu ki ka e mu
bodatamiyau ade siwakeketamiyau da mu Mamanuga God
nene dibipiyamu ragidai mete eba idiwana ki nana.
11 Waretani, nau nuwaneya po kau. Bera berokoi kwae-
tagamu ragidai badidi kwae-tagamu ki kawareya kau inako
eba kwaenugowa ko bera bagi kwae-tagamu ragidai badidi
kwae-tagamu ki mena kau makeya makeya kwaenugowa.
Iyapana nima bera bagi mena kwae-yogono ki ka e Ma-
manuga God e iyapanai. Ko iyapana nima bera berokoi
kwaewagau ki ka e Mamanuga God eba katai-pupu.
12 Iyapana kuduba apunu Demeteresi e werei tagamu ade e
eya badidi mibai supasupai kwaewagau ki nu kabuwa-niyau
da e ka apunu bagi. Nu nuga mete kina e werei iwegemei,
ade kau kataigeya da nu badidi iwegemei ki kuduba ka mibai
mena.

Parau siyarai

13 ona kawaya daganani nau bamaneya uburau ko nau eba
nuwaneya yona ki oka pokaiya kau ka-buwaniyani.
14 Nau waina-pakani da nau niya waunitau kau bamageya
ika bausugani empepeigamu manako nu yonaigamu.
15 Kau nuwabagi rabineya tondowa.

Kau kowagi-yoma kuduba yewe idiwu mu kau parauniyamu kawaya daganani kau bamageya. Ade nu kowanuguma kuduba ika idiwu ki nu mu mete parautamemei. Nu paraunuga ki kau mu eyaka eyaka tade.

Nau yonani ika kewo-wena. Kaiwa kaiwa.

DIYUDI
Apunu Diyudi e okai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau pokaiya ka apunu Diyudi Iyesu sumapamawa ragidai kabuwatapu da mu kabuwa mibai pa mena ragidai ki mu kabuwamaga eba wainapamana ki nana.

Oka yau ka Apunu Pita e okai siyarai tapu ki maba.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1-2*
Kabuwa mibai pa mena ragidai *3-16*
Ragiragi sumatagamana ki nana *17-23*
Mamanuga God e si wadubu bagi *24-25*

1 Mamanuga God e winenibu iyapanaiyoma ki e nota
kwarikwarisi rabineya idiwu ade Iyesu Keriso e kwayubai
rabineya mete idiwu ragidai; Nau Diyudi wi okaga yau
okapakani. Nau ka Iyesu Keriso e bigabigai kwae-sugakani
apunai ade nau ka nu suma-nuga eyaka mena apunai
Diyemesi e yowai. Kaiwa kaiwa.
2 Mamanuga God e wi nuwanuwa-niyau, wi nota kwarik-
warisiniyau, ade nuwabagi wi negeyau ko e karako wi wait-
aniyoto da e wi nene badidi kwae-wena ki mibai kuduba wi
rabinagau posiyagisi siwagapoto.

Kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu yonamaga

3 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Mamanuga God
ubupu nau yo wi ewapuru iya waunai negebu ki yonai
nau oka pokaiya wi kabuwaniyana ki nana wainapuwani
ko karako nau wainapakani da nau yona kudubai mosi wi
bamagau okapani manako ki pokaiya wi toginiyani kasiyara
negeyani. Wi sumaga ki Mamanuga God ubupu e iyapanaiy-
oma deni mena negebu ki wi eba kaupumuri ko ragiragi
kawaya wadumuri doko,
4 mibai ka Mamanuga God e yonai tagararapiyamu ragidai
dai mu weki gwaiya bautagubu nu suma sumaigemei ragidai
nu paunanugu mete dibimipi idiwei. Nu Kaiwawonuga
Iyesu Keriso e mena ka Kaiwawo ko mu e tagararamupu
ade nu paerenuga denai bita nubo wadamana ki Ma-
manuga God rikapupu deni mena wadinibu bagi ki yonai mu
wadamu kiyokiyo mu mubo kwakwarepumaga tainitamiyau
poisiyasiyai wainapiyamu ki kabuwai mete dibipiyamu
kabuwatagamu iwu. Ko iyapana ki badidi kwaetagamu ki

denai mu aita ewa bita yadini ki yonai ka Mamanuga God
takari kawaya e okai rabineya tapu kewowena.
5 Nau yonani karako suwagakani ki kuduba wi ororeya
mena wainamupu kewowena ko wi kawareya ade waina-
pamana ki nana ka nau keyakeyai yau wi ade nidiyakani;
Mamanuga God e iyapanaiyoma takari kawaya tawana Idipi
rabineya tawana ki taubanuwai ragidai mu paunamugu
idiwa ki makeya ka e mu waditapu paere waratapu bau-
tagubu kayatagubu. Ko ki eweya ka e ubupu e iyapanaiyoma
eba suma-tagamawa ragidai ki mu namutapu popotagubu
gawarara.
6 Ade wi keyakeyai yau mete waina-pumuri; Aneya
kunumau takari kawaya Mamanuga God e kasiyarai tagebu
ki paupui raurumupu kayatagubu ki ka Mamanuga God mu
sisipu rabineya bodatapu taburuba ragiragi kawaya pokaiya
umatapu dokodoko idiwu. Taburuba ki eba rikatagisi ko
inako mete idiwono kaiwono da Mamanuga God e idai gurai
aneya ki mu nauri-mugu ugwaditamana ragiragi ki marai
baiyagisi makeya ki ka e mu paeremaga ki denai bita tageni.
7 Ade keyakeyai natere Sodomu yo Gomora yo tawana dai
mu madanimugu mete kina mu naurimugu nau suwaga-
kani ki wi mete wainapumuri; Aneya berokoi kwaetagubu
ki maba ka iyapana ki inako mete kwaetagubu. Mu taku
maba igida yauda asusu kwaetagamawa, midimama berai
kwaetagamawa, ridi e ebo waretai ridi uwarawa ade apunu
e ebo waretai apunu uwarawa. Mu berokoi ebo ebo inako
kwaetagamawa ki pokere mata maramara urau ki matai mu
uratapu gawarara. Mu bita bananamupu ki nu empamana
kudu wainapamana manako mu badidi kwaetagubu ki maba
nu inako eba kwaigamana ki nana. Mu bamamugu badidi
wenawena ki nu notanuga eba gogayagisi.
8 Ki maba, kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai
karako berokoi inako mete kwaetagamu. Mu waro were
maba empiyamu manako ki pokaiya ka mu midimama berai
kwaetagamu mu muga kwakwarepumaga bigi kweyamu.
Mamanuga God e kasiyarai ki mu tagararapiyamu ade aneya
kawakawaya kunumau idiwu ki mu tadeyamu siyasiya
wereyakauratamiyamu.
9-10 Mu ka iyapana kaina ko mu kawai gisipi-yamu aneya
kawakawaya usi kunumau ki mu eba emitampu bo kataita-
mpu ki mu simaga mu giripiyamu. Aneya mu kawaimaga
Maikero e paere inako mo eba kwaewena. Oragai apunai Mo-
sisi e powena kwakwarepui wadamana ki nana ki kawareya
ka aneya Maikero yo Berokoi Apunai Seitani gatepamawa
idiwa. Mu deni deni tagamawa idiwa ko aneya Maikero
ubupu Berokoi Apunai Seitani ragiragi kawaya eba kirapupu

ko e kwarisiwena manako yona yau mena wagubu ke; ‘Nau
kau eba nakariniyani ko Mamanuga God e mena uburoto kau
nakariniyoto.’ Aneya kawaya Maikero e eya kwarisiwena
ko iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai
ki mu ka papa kamarai mu notamaga pa mena kwakware-
pumaga pokaiya pa asusu yabayababa iwu ki mu maba.
Ko mu badidi kwaetagamu ki pokaiya ka mu aita ewa bita
bananapomoto.

11 Akae, mu aita bita kawaya yadini. Oragai apunai Kaini
berokoi yawateya kayawena ki e eweya mu kayatagamu.
Oragai apunai Baramu badidi paere-pupu ki maba mu mete
paerepiyamu bowa madai wadamana ki nana kabuwa mibai
pa mena ki kabuwatagamu. Oragai apunai Kora e midi
ragiragiwena manako Mamanuga God ubupu e giripupu ki
maba ka mu mete kina inako midi ragiragitagamu idiwu ki
pokere Mamanuga God aita ewa uburoto mu giritamini.
12 Wi ka tanai ragidai ko kabuwa mibai pa mena
kabuwatagamu ragidai mu ka bigibigi ki pokere mu wi mete
ewapuru dibipiyamu kupeiwagamu ki ka mu wi kupega
ki bigi kweyamu. Mu kapoitagamu ade mu muga nene
mena wainapiyamu. Mu yonamaga ka nusuru oroguma
kawarapiyau daburi-wagau ebo ebo kayatagamu ko garewa
eba bauwagau ki maba. Mu ka ripa supiyau ko mibai eba
kirau ki maba. Mu ka ripa kerareya kerareya kwaimupu da
witai surawena ki maba.
13 Mu midimama berai kwaetagamu ki ka towawa egi
kawareya kaniyau yabadau totori posiwagau ki totori maba.
Mu ka supama kunumau garupiyamu kaya-tagamu ki maba.
Ko mu watamaga sisipu rabineya aita ewa maramara idi-
wana watai ki ka Mamanuga God e ororeya mena winepupu
tapu mu nawanamaga tondau.

14 Yabiri wenawena apunai Adamu e ataiyoma wenataga-
mawa kebomawa da wenatagamawa kebomawa da ida
daikere kewowena daikere eyaka mena ki makeya ka
apunu Enoki wenawena. Iyapana kabuwa mibai pa mena
kabuwatagamu ragidai mu bamamugu badidi wenawagana
ki nana ki yonai ka apunu Enoki naiya mena wagubu ke;
‘Empumuri, Mamanuga God e aneyai-yoma ropani kawaya
eba iyabapamana makai e nene idiwu ki mu waratamini
mete baitagisi,
15 manako e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu
ugwadi-niyoto ragiragi. Iyapana gwedewau e
tagararapamawa ade bera berokoi ebo ebo kwaetagamawa
e wereyakaura-pamawa e si giripamawa ragidai ki mu
bamamugu ka e denai bita mu tageni.’

16 Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu
ragidai mu ka mara-mara gunaratagamu ade maramara
mu kowamuguma yanuwetamiyamu idiwu. Mu mubo
kwakwarepumaga taini-tamiyau poisiyasiya wainapiyamu
ki mu niniyapiyamu ade mu muga kawai gisipiyamu noda
gongomutagamu. Dayaya yonai pokaiya ka mu iyapana
rabinamaga wirapiyamu da mu umunu-maga wadamu.

Notanuga paparawagana ki yonai

17 Kowaniyoma, wainapumuri; Nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso e tonotapu ragidai naiya wi badidi nidimupu ki yonai
wi wadumuri doko naigida mena notapiyoi idiwoi.
18 Mu nidimupu, tagubu ke; 'Mara siyareya ka iya-
pana mu mubo kwakwarepumaga taini-tamiyau poisiyasiyai
wainapiyamu ragidai baitagisi wi nidimoto siyasiya gwaig-
witanimoto.'
19 Iyapana gwedewau inako kwaetagamu ki ka mu iyapana
purutamiyamu da mu nuwarara tagarara idiwu. Mamanuga
God e eya Keyai mu rabinamugu pa mena ki pokere mu
muga kwakwarepumaga nuwaiya badidi tainitamiyau ki mu
niniyapiyamu makeya makeya kwaetagamu.
20 Ko kowaniyoma, wi ka eba inako. Wi ewapuru togi
kasiwaraiwogoi da wi eyaka eyaka wi sumaga bagi kawaya ki
pokaiya bebeda maba irawaiwagi ragiragi kawaya ubumoi.
Wi Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai
pokaiya guriguriwogoi,
21 ade Mamanuga God e nota kwarikwarisi rabineya
naigida mena idiwoi. Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso wi
nuwanuwaniyana manako maramara idiwana kaiwana iyai
negeyana ki nawanai mena idiwoi.
22 Iyapana gwedewau mu notamaga apeya apeya
wainapiyamu ki wi mu nuwanuwatamiyoi ade togitamiyoi,
23 manako ki pokaiya ka wi mata nonareya mu taoro-
tamuri. Ade wi iyapana dai ki mu mete nuwanuwa-
tamiyoi togitamiyoi ko wi wiga kwayubaga mete kwaiwogoi,
mibai ka mu kwakwarepumaga tainitamiyau poisiyasiyai
wainapiyamu ki bigi mu midimaga tatamai pasipupu ki
kwaenda wi mete pasiniyoto.

Apunu Diyudi Mamanuga God e si tepapupu

24 Mamanuga God e wi kwayuba-niyono toginiyono ton-
dono da wi eba gwepumuri manako teniyoto wi paerega pa
mena mibi mamamai e yabareya e taneya wi nakaniyoto.
25 Mamanuga God e ka eyaka mena. E mena ka nu Iya
Negeyau Apunai. Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso pokaiya ka
nu e paraupomu ade e si esida mena tepapomu. E kunuma
yo waira eba yamanatapu makeya yaba-dawa da karako ade

mara ewa mete kina ka e tanai bagi kawaya ki rabineya e kasiyarai pokaiya maramara kaiwawo-yogono tondono. Ki mibai.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

MATARAPUPU
Iyesu Keriso e yonai apunu Diyoni bameya matarapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Diyoni oka yau okapupu makeya ka Iyesu sumapamawa ragidai ropani kawaya bita makari bananapamawa. Mu togitamana ade kasiyara tageyana ki nana ka e oka yau okapupu.

Apunu Diyoni e ka gwede marai kawai waro were maba kunumau empupu. E badidi empupu ki mibai ka yau kena; Keriso pokaiya ka Mamanuga God e iyaraiyoma kuduba ade Berokoi Apunai Seitani mete kina raurutamini deni mena surutamini manako kunuma waira waunai kawareya ka e eya iyapanaiyoma ika waditamini bagi.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-8*
Natere 7 mu okamaga *1:9-3:22*
Wiku mosi rima 7 naureya *4:1-8*-1
Bawiwi 7 *8:2-11:19*
Motamota kwakoru ade kunkani apeya *12:1-13:18*
Waro maba dai ki *14:1-15:8*
Mamanuga God e nuwa pupui tera 7 rabineya *16:1-21*
Natere Babironi gumorowena ade Seitani e kasiyarai kewowena *17:1-20:10*
Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi *20:11-15*
Kunuma waira waunai ade natere Diyerusaremu waunai *21:1-22:5*
Parau siyarai *22:6-21*

1 Oka yau ka Iyesu Keriso apunu Diyoni bameya yona badidi matara-pupu ki okai. Mamanuga God e biga-bigaiyoma ragidai gwede waunitau wenawagana yonai kuduba kataitaga-mana ki nana ka e yabiri yona ki Keriso kabuwapupu manako e ubupu e aneyai mosi yona ki e biga-bigai apunai Diyoni kabuwapana ki nana tonopupu.

2 Mama-nuga God e yonai ade Iyesu Keriso e mibai badidi matarapupu apunu Diyoni empupu bo wainapupu ki kuduba ka e oka yau pokaiya nu kabuwanibu.

3 Iyapana nima oka yau iyabapiyau ki ka e mibi mama-mai tondono ade iyapana gwedewau aita ewa wena-wagana yonai yau wainapiyamu ade oka yau wagau ki makeya

makeya kwaetagamu ragidai ki mu mete kina ka mibi mamamai idiwono. Mibai, mara siyarai waunitau baiyagisi da yau kuduba wenayagisi.

Apunu Diyoni parauwena

4-5 Apunu Diyoni e Iyesu sumaiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere apeya (7) tawana Aisiya rabineya idiwa ki mu paraumaga yau tonopupu, wagubu ke:

Kaiwa kaiwa; Naiya kerareya tondawa, karako tondau, ade ewa baiyagisi Apunai Mamanuga God e karako wi parauniyau. Ade keyai ida daikere kewowena daikere apeya kema kawareya tondau Apunai e yabareya ubumu ki mu mete kina wi parau-niyamu. Ade yona mibai eba kamadubu ko yona supasupai mena kabuwaniyau apunai Iyesu Keriso ki e mete kina wi parauniyau. E powena ko yabiri ade kipu ubupu popotagubu ragidai ade iyatagamana kimana ubumana ki nana mu yawatamaga mebu. E ka waira yau kawakawai ragidai kuduba mu Kaiwawo-maga kawaya. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Mu karako wi waitanimoto da wi nuwabagi rabineya mibi mamamai idiwoi.

Iyesu e nuwaiya po nuyo ki pokere nu biginuga umanibu dokodoko ki e darai pokaiya deni mena rikapupu,

6 manako winenibu da nu e kasiyarai pokaiya ubumana e Mamai God bameya dobopiyamu upi ki nu mete kwaiwagamana ki nana. Karako ade ewa ka Iyesu Keriso e kasiyarai eba kewoyagisi ki pokere nu e si maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.

7 Empumuri, e oroguma kawareya kawarau. Tawana tawana kuduba ka iyapana e empomoto ade e ugwadumpu po ragidai ki mu mete kina e matarau empomoto. Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu ka e pokaiya apena meyomoto yadi kimoto. Ena, ki makeya makeya inako wena-yagisi. Ki mibai.

8 Kasiyarai Kawaya Esida Apunai nu Kawainuga God e wagau; Nau ka Aropa ade nau ka Omega, nau ka Kerarai ade nau ka Kwaunai. Nau naiya tondekeya, nau karako tondakani, ade nau mara ewa mete bausugana ki apunai.

Apunu Diyoni e Iyesu waro were maba matarau empupu

9 Nau ka Diyoni, wi sumaga mete ewapuru eyaka mena ki apunai. Nu ka Iyesu e naureya idiwei ade e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki nawanai nu idiwei. E pokaiya ka nu midi makari mete bananapemei ade giruru maba kobaiya teteigemei ko nu eba kekeraigemei.

Mamanuga God e yonai ade Iyesu e yonai bagi kawaya ki nau dimasugekeya iyapana tadeyekeya umekeya ki pokere mu nau wadisinimupu ruku mosi si ka Pasimosi ki kawareya nau tamusini-mupu.

10 Pura Kawaiya, nu Kaiwawo-nuga e marai ki makeya ka Mamanuga God e Keyai nau kawarineya minibu siwa yabirisinibu manako nau bonana ragiragi kawaya mosi bawiwi maba nau taganeya wagubu wainapuwani.

11 Bonana ki wagubu ke; ‘Kau gwede empiyei ki kuduba kau okapi suma sumatagamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere apeya (7) yau mu bamamugu tonopi. Natere ki mu simaga ka; Epeso yo Simona yo Pogamamu yo Tayataira yo Sodisi yo Piraderopiya yo Raodikeya.’

12 Nau bonana wagubu ki empana ki nana wirasugubuwani nau taganeya yabu tapuwani manako nau duna uburau watai ida daikere kewowena daikere apeya (7) bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki ika ubumawa emitapuwani.

13 Ko duna uburau watai ki mu paunamugu ka nau gwede mosi kiyabui iyapana kaina maba ika mete uburawa empuwani. E midi tatamai ka rowarowa kawaya kerareya bauwena ki nau empuwani, ade e naureya maira maba bowa yamayamai pokaiya yamanamupu umapu ki nau mete empuwani.

14 E debai kumai ka poe kawaya oroguma bo midiwari weyaku ki maba. E yabui sinini ka mata nonarai maba warapiyawa,

15 ade e kerarai ka mete tanai kawaya bowa wawinebowa yamayamai ki maba. E bonanai ka awana tapara sikipiyau ki mumugarai maba wainapuwani.

16 E idai garu deneya ka e supama ida daikere kewo-wena daikere apeya (7) e idaiya te-piyawa empuwani ade kereba maba uwarai daikere daikere ki e umuneya bauwena ki nau mete empuwani. E kiyabui sinini ka tanai kawaya madega paunau yabunuga poporapiyau ki maba.

17 Nau apunu ki empuwani ka nau e kerareya gwairisugubuwani iyapana popai maba ukwapuwani. Ko e idai garu nau kawarineya tapu manako sidibu, wagubu ke; ‘Kau kudu eba wainapiyowa. Nau ka Kerarai ade nau ka Kwaunai.

18 Nau ka maramara tondakani apunai. Nau posugubuwani ko kau wainapi; Nau ade iyasugubuwani kipuwani ubupuwani karako maramara tondoni kaniyoni. Iyapana popotagisi bo eba popotagisi bo ade popai ragidai mu watamaga ki gudui nau kwaipana bo bodapana ki kasiyarai kuduba

nau wadubuwani.
19 Ki pokere kau karako badidi empiyei ade gwede ewa
wena-wagana ki mete empiyei ki kuduba kau okapi.
20 Kau supama ida daikere kewowena daikere apeya (7)
nau idani garu rabineya emitamiyei ade duna uburau watai
ida daikere kewowena daikere apeya (7) bowa yamayamai
pokaiya yamanatampu ki mete emi-tamiyei ki ka gwede
mosi wekewekei ko ki mibai nau karako kau nidiyakani yau
kena; Supama ida daikere kewowena daikere apeya (7) emi-
tamiyei ki ka nau sumasiniyamu ragidai natere ida daikere
kewowena daikere apeya (7) rabineya Mamanuga God nene
dibipiyamu idiwu ki mu aneyamuguma. Ade duna uburau
watai ida daikere kewowena daikere apeya (7) emitamiyei ki
ka nau suma-siniyamu ragidai natere ida daikere kewowena
daikere apeya (7) rabineya Mamanuga God nene dibipiyamu
idiwu ki mu muga.'

2

Natere Epeso ragidai mu okamaga

1 'Nau sumasiniyamu ragidai natere Epeso rabineya Ma-
manuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu aneya-maga
bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka supama ida daikere kewowena daikere apeya
(7) nau idani garu deneya tepakani ade duna uburau watai
ida daikere kewowena daikere apeya (7) bowa yamayamai
pokaiya yamanamupu ki mu paunamugu umakani apunai
nau yonani.
2 Wi badidi kwaiwagamawa idiwa ki kuduba nau
kataisugubuwani. Wi nau nene bita kawarapamawa
muya nunumawa ade kwarisigubu giruru maba kobaiya
teteigamawa ki nau mete wi emini-buwani kewowena.
Berokoi kwae-tagamu ragidai mu diriwamaga ki wi eba
kwaiwagamu ade iyapana dai bautagubu tagubu da mu
ka nau tonotapuwani ragidai ki ka wi diriwa-diriwa
eba kwaigubu ko wi iyapana ki naigida mena emitampu
wetawetara were kataitampu da mu ka bera ragidai.
3 Wi nau pokanere bita makari banana-mupu ko wi notaga
eba kauwena ade nau eba kamadisinimupu.
4 Ki kuduba ka baganai, ko yau mena ka eba baganai;
Wi wauneya nau suma-sinimupu makeya ki ka wi kawaya
daganani nau nota kwarikwarisisini-mawa ko karako ka wi
nuwaga notaga nau bamaneya ki maraiyawena.
5 Wainapumuri, wi naiya sumaga ragi-ragi kawaya nau
sumasinimawa ko karako ka wi gwemupu wi sumaga nusu-
ruwena. Ki pokere wi paerega ki tagararapumuri wi notaga

wirayagisi manako wi wauneya nau sumasinimawa badidi
maba kwaiwagamawa idiwa ki maba wi karako inako mete
kwaiwogoi idiwoi. Ko wi paerega ki eba kamadu-muri ki ka
nau wi bamagau bausugani manako wi dunaga uburau watai
ki nau koritapani yadani kayasugani.
6 Ko gwede supasupai mosi wi kwaiwagamu ka yau kena;
Nikoraita ragidai badidi kwaetagamu ki berai wi keipiyamu.
Nau mete kina inako kwaesugakani.
7 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai
e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu ki mu ba-
mamugu badidi wagau ki wi wainapu-muri. Wi gwedewau
berokoi raurumupu ki ka aita ewa nau suwagani manako ki
pokaiya ka wi kaiwuri Mamanuga God e Kokorai rabineya
Iya Ripai ki madai bagi kawaya ki kupoi idiwoi.'

Natere Simona ragidai mu okamaga

8 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai natere Simona rabineya idiwu ki mu aneya-maga
bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka nau kunuma waira kerareya tondekeya ade
mara kwauneya tondoni apunai nau yonani. Yau ka nau
posugubuwani ko ade iyasugubuwani kipuwani ubupuwani
apunai nau yonani;
9 Nau kataineya da wi berokoi banana-mupu ade nuwaboy-
aigubu. Waira yau iyai pokaiya ka wi imagei ragidai ko nau
pokanere ka iya mibai wi bamagau posiwena siwagapupu.
Iyapana dai bautagubu tagubu da mu ka Diyu ragidai ko mu
beratagubu mibai mu ka Berokoi Apunai Seitani e iyapanaiy-
oma. Mu bautagubu wi girinimpu yona beroko-beroko wi
bamagau tagubu, ko ki nau kataineya.
10 Wainapumuri, nuwaboya makari marai wi bamagau
bauwagana kwaewagau ko wi kudu eba wainapiyoi. Berokoi
Apunai Seitani uburoto wi sumaga ragiragi kawaya bo pa
mena ki empana kwaeyagisi manako iyapana dai baitagisi
wi tenimoto diburanimoto manako wi mara ida esida mena
dibura rabineya ukwapumuri midi makari bananapumuri.
Wi ragiragi kawaya nau nene ubumoi ko eba nau kama-
disiniyoi. Mu ubumoto wi namunimoto ki ka wi nau nene
ragiragi kawaya ubumawa ki denai ka nau iya maramara
idiwana kaiwana ki puyoi wi negeyani.
11 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e
Keyai e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu ki mu
bamamugu badidi wagau ki wainapu-muri. Wi gwedewau
berokoi ki rauru-mupu ki ka wi kwakwarepuga poyagisi ko
wi keyaiga ka eba poyagisi. Po ewa baiyagisi ki eba wi
giriniyoto.'

Natere Pogamamu ragidai mu okamaga

12 ‘Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai natere Pogamamu rabineya idiwu ki mu aneyamaga
bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka kereba uwarai daikere daikere wadakani
apunai nau yonani;
13 Wi idiwu watagau ka Berokoi Apunai Seitani mete ika
tawawena tondau e kasiyarai ika mete kina uburau. Bita yo
midi makari ade nuwaboya wi bamagau bauwena ki ka wi
nau eba kamadisini-mupu. Ade mu ubumupu wi waretaga
nau nene ragiragi kawaya uburawa nau sisiyani wagawa
apunai Antopasi nau pokanere ika Seitani tondau tawaneya
minimupu poyo ki ka wi sumaga nau bamaneya ki mete eba
kauwena.
14 Ki kuduba ka baganai ko yau mena ka eba baganai; Nau
sumasini-yamu ragidai wi paunagau ka wi dai oragai apunai
Baramu e umunui wadamu. Oragai apunai Baramu e ka
takari kawaya ubupu apunu Bereki uburana tawana Isiraeru
ragidai mu kerapumugu wadana da mu bigi kwae-tagamana
ki nana ki yawatai e kabuwa-pupu. Mu daisusu yo mo-
morapa ade dai mete kina mu bamamugu yadau umamawa
ki bani kupamana ade ridi yo apunu taku maba igida yauda
asusu kwaetagamana ki yawatai e mu mete kabuwatapu.
15 Ko ki maba ka iyapana dai wi paunagau karako ubumpu
Nikoraita ragidai mu kabuwamaga wadumpu doko kwae-
tagamu.
16 Ki pokere wi paerega kawaya ki wi karako kamadumuri
wi notaga wirayagisi. Ko wi paerega ki eba kamadumuri ki
ka nau niya waunitau ika bausugani manako nau kerebani
uwarai daikere daikere nau umununeya bauwena tondau ki
pokaiya ka nau uburani iyapana ki mete kandamu.
17 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e
Keyai e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu ki mu
bamamugu badidi wagau ki wainapu-muri. Wi gwedewau
berokoi ki rauru-mupu ragidai ki wi nene ka nau kunuma
bani ‘mana’ karako wekewena ki dai wi negeyani. Ki makeya
ka nau bowa poe naureya si waunai mosi okapuwani ki wi
eyaka eyaka mete negeyani. Bowa ki wadau apunai bo ridai
e mena si waunai ki kataiyagisi.’

Natere Tayataira ragidai mu okamaga

18 ‘Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai natere Tayataira rabineya idiwu mu aneya-maga e
bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka Mamanuga God e eya Gubagai nau yabuni
sinini mata nonarai maba warapiyau ade nau kerarani mete

tanai kawaya bowa wawinebowa maba yamayamapiyau ki nau yonani;

19 Wi badidi maba idiwu ki nau kataineya. Nota kwarik-warisi ki notai wi bamagau tondau ki nau kataineya. Wi ragiragi kawaya ubumu nau eba kamadisiniyamu ki nau kataineya. Wi waita kasiwara kwaiwagamu ki nau kataineya. Ade wi giruru maba kobaiya teteiwagamu wi sumaga eba kaupiyamu ki nau mete kataineya. Wi wauneya nau sumasini-mawa makeya ka wi maraitau inako kwaiga-mawa ko karako ka wi kawaya daganani kwaiwagamu.

20 Ki kuduba ka baganai ko yau mena ka eba baganai; Ridi Diyesaboro e wi eba baiyonomupu ko ridi ki e kabuwai wi wadumupu doko. E wagau da e ka nau bonanani wainapiyau wagau ki ridai, ko ki pa mena. E nau iyapananiyoma be-ratamiyau ade mu kerapumugu wadau da mu daisusu yo momorapa ade dai mete kina bama-mugu yadau umamu ki bani mu kupamana ade ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu iwana ki kabuwai e mu mete kabuwatamiyau.

21 Nau naiya mena ridi ki uburana midimama berai ki kamadana e notai wirawagana ki nana sibuwani ko e berai ki eba kamadana wainapiyau.

22 Ki pokere nau sigira e kweyani manako e kebari kawareya ka e mete ewapuru rauru kawakawara kasi-waratagamu ragidai bita yo makari kawaya daganani ba-nanapomoto. Ko mu ridi ki mete berokoi kwaetagamu ki berai kamadini ki ka nau kowaga ki mu eba tageyani.

23 Nau ridi ki e munu-iyoma namutamani manako nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki pokaiya kataitagisi da nau ka iya-pana kuduba wi nuwaga notaga empakani wainapakani ki apunai. Wi eyaka eyaka badidi kwaigubu ki denai nau makeya makeya wi negeyani.

24 Ko wi natere Tayataira rabineya idiwu ragidai dai ki ka ridi berokoi ki e kabuwai wi eba wadumupu ade nota ki mu tagamu da ki ka ‘Berokoi Apunai Seitani e notai wekewekwei’ ki wi mete eba kataigubu. Nau nidiyani wainapu-muri; Nau wi gwede mosi kwaiwaga-mana ki nene eba suwagani,

25 ko wi wauneya ragiragi kawaya nau sumasini-mawa kebomawa ki mena wi wadumuri doko nau sumasiniyoi yamoi da nau bausugani makeya.

26-28 Wi gwedewau berokoi rauru-piyamu ade nau nuwaneya badidi ki kuduba wi kwaiwogoi yamoi da wi mara siyareya baiwagi makeya ki ka nau Mamai kasiyara tegebu ki kasiyarai nau wi mete negeyani manako wi kasiyara ki pokaiya waira kuduba madega kauwagau madega

posiwagau mu kawakawaimuguma ubumoi. Iyapana kurari
mininiyamu sukwana tapi tapi ebo ebo wenapiyau ki maba
ka wi nau kasiyarani kepata maba wi idagau wadumuri
manako berokoi kwaetagamu ragidai ki inako musuta-muri.
Mara ki makeya ka nau mara supamai wi mete negeyani.
29 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e
Keyai e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu mu
bamamugu badidi wagau ki wi wainapumuri.'

3

Natere Sodisi ragidai mu okamaga

1 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai natere Sodisi rabineya idiwu mu aneyamaga bameya
kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka Mamanuga God e Keyai ida daikere kewowena
daikere apeya (7) ade supama ida daikere kewowena daikere
apeya (7) ki tepupu e bameya idiwu apunai ki e yonai; Wi
badidi kwaiwagamu ade badidi maba idiwu ki kuduba nau
kataineya. Iyapana wi sisiyaga tagamu da wi ka iyaiya, ko
nau suwagakani; Wi ka popai.
2 Ki pokere nainiwagi kimuri ubumuri wi kasiyaraga
maraitau uburau ki kasiyara ade kwe-muri kwaenda deni
mena poyagisi. Nau Mamai God e yabuiya ka wi badidi
kwaiwagamawa ki naigida mena eba supasupawena.
3 Ki pokere wi wauneya nau sumasinimupu makeya badidi
wainamupu bo wadumupu doko ki wi notaga eba gogayagisi
ko karako mete notapiyoi makeya makeya kwaiwogoi ade wi
notaga wirapumuri. Ko wi yabuga eba papumuri ade wi eba
kimuri ubumuri ki ka nau kuwa apunai maba bausugani wi
naininiyani, ko nau bausugana madegai ki wi eba kataigau.
4 Ko wi natere Sodisi ragidai eba ropani ka supasupai mena
idiwu. Wi midiga tatamai ka eba bigibigiwena ade wi bagi
supasupai badidi maba idiwana ki wi makeya makeya idiwu
ki pokere wi midi tatamai poe ki umamuri manako nau mete
kaigamu.
5 Iyapana gwedewau berokoi raurupiyamu ki mu mete
kina ubumoto midi tatamai poe ki umomoto manako mu
simaga Iya Bukai rabineya ki nau eba surupani. Nau Mamai
e aneyaiyoma mete kina mu yabaramugu ka nau uburani
suwagani da iyapana ki mu ka nau nene.
6 Wi wenaguga mete kina ki ka Mamanuga God e Keyai
e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu mu bama-
mugu badidi wagau ki wi wainapumuri.'

Natere Piroderopiya ragidai mu okamaga

7 ‘Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai natere Piroderopiya rabineya idiwu mu aneya-maga
bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka apunu Tanai Bagi Kawaya ade Yona Mibai
Wagau Apunai e yonai; Oragai apunai Dewida e kasiyarai
nau wadubuwani kewowena. Nau gudu mo kwaipani ki ka
nima mosi eba baiyagisi gudu ki umuroto. Ade nau gudu mo
umarani ki ka nima mosi eba baiyagisi gudu ki kwaipoto. Pa
mena.
8 Wi badidi kwaiwagamu ade badidi maba idiwu ki nau
kataineya. Wi ka eba iyapana mamatarai ko nau yonani ki wi
wadumupu doko ade wi nau eba tagararasinimupu ki pokere
wi yabara-gau ka nau gudu mo kwaipuwani ko nima mosi
eba baiyagisi gudu ki umu-roto.
9 Wainapumuri, iyapana dai ki Berokoi Apunai Seitani e
mete dibi-mupu idiwu ragidai ki mu tagamu da mu ka Diyu
ragidai. Ko ki pa mena, mu ka bera ragidai. Nau suwa-
gani manako mu wi bamagau baitagisi mu ramata-maga
kawareya wi yabaragau kwarisi-tagisi manako mu kuduba
kataitagisi da wi ka mibai nau nota kwarikwarisi-niyakani
ragidai.
10 Nau nidibuwani ki wi makeya makeya kwaigubu
kwarisigubu giruru maba kobaiya teteigubu ki pokere
iyapana waira kuduba madega kauwagau madega
posiwagau mu sumatagamu bo pa mena ki mibai
matarapana marai baiyagisi ki ka nau wi toginiyani da
bita marai ki wi bamagau eba baiyagisi.
11 Nau waunitau ade wirasugani bau-sugani ki pokere wi
sumaga wadumuri doko kwaenda iyapana mosi baiyagisi wi
sumaga puyoi ki taoroniyoto.
12 Iyapana nima berokoi ki rauru-pupu ki ka nau Mamai
Tawai ki bebedai maba e kaupani manako e maramara e
wateya mena ragiragi kawaya uburono ko eba puwayagisi.
Bebeda ki naureya ka nau Mamai God e si okapani ade
nau Mamai God e naterei ki si mete okapani. Natere ki ka
Diyerusaremu waunai ki nau Mamai God tonopoto kunuma
were kaworoto. Bebeda ki kawareya ka nau niya sini waunai
ika mete okapani.
13 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e
Keyai e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu mu
bamamugu badidi wagau ki wi wainapumuri.’

Natere Raodikeya ragidai mu okamaga

14 ‘Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai natere Raodikeya rabineya idiwu mu aneya-maga
bameya kau yona yau okapi tonopi;

Mamanuga God e gwaiyaba kuduba wagubu ki mibai nau pokanere matara-wena ade gwedegwede kuduba e umuneya wenawena ki kerarai apunai ka nau. E badidi wagau ki mo nau eba kamadakani ko makeya makeya mena suwagakani. Nau yonani ka yau kena;

15 Wi badidi kwaigubu ade badidi maba idiwu ki nau kataineya. Wi ka eba nusurai ade wi ka eba muyai. Wi muyai idimpibena ki ka baganai ade wi nusuru idimpibena ki mete baganai,

16 ko wi ka paunau ki pokere nau eminiyakani ki ka nau umununi iwaiwawagau ki pokere nau wi kwiyaniyana maba wainapakani.

17 Wi iwagamu ke; 'Nu gwede mo nene eba wainapemei. Nu ka baganai, gwede-gwede kuduba nu bamanugu uburau'. Wi inako iwagamu, ko wi eba kataigau da wi ka nuwasiyasiya nene kwaiwa-gamu ragidai. Wi gwedegwedega pa mena, wi niga ka matarau, ade wi yabuga kenekenei idiwu.

18 Wi badidi kwaiwagamana ki nau karako wi kabuwaniyani wainapumuri; Wi karako nau bamaneya baiwagi manako bowa yamayamai mata yabeya pasumupu ki nau bamaneya gimarapumuri da wi purapuraiwagi. Ade midi tatamai poe nau bamaneya mete gimarapumuri da wi midimama nene niga matarau iwu ki wi midiga sikwapumuri. Ade yabu muramurai nau bamaneya mete gimarapumuri wi yabuga muramurapu-muri da wi yabuga payagisi tawana ade empumuri.

19 Iyapana gwedewau nau nota kwarikwarisitamakani ki nau mu mete sisibatamakani ade wade supasupa-tamakani ki pokere wi nuwaga notaga eyaka mena nau yonani yau wainapu-muri wadumuri doko manako wi beraga berokoi ki kuduba kamadumuri.

20 Wainapumuri, nau wi katamuruga uburakani wi guduga miniyakani. Iyapana nima nau bonanani wainapoto e gudui kwaipoto ki ka nau e tawai rabineya kaniyani e mete ku-peigamu ade e nau mete kupeigamu.

21 Berokoi kuduba ki nau rauru-puwani kewowena ki pokere nau Mamai e tondau wateya ki ka nau mete kina e madaneya ika tondakani. Ki maba, iyapana gwedewau berokoi ki raurumupu ki ka nau mu tadeyani da nau ton-dakani wateya ki mu mete ika idiwono.

22 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi wainapumuri.' Iyesu apunu Diyoni inako sibu.

4

Usi kunumau Mamanuga God e si tepapamawa

1 Ki eweya ka nau pairasugubuwani kunuma gudui mosi
wakawena ki usi waro were maba empuwani manako bo-
nana ki nau naiya bawiwi maba wagubu wainapuwani ki
ade wagubu wainapuwani. Bonana ki nau sidibu, wagubu
ke; 'Kau yewe umuni da ewa badidi wenayagisi ki nau kau
kabuwa-niyani.'
2 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai garugaru mena
bauwena nau kawarineya minibu siwa yabirisinibu manako
nau usi kunumau kema bagi kawaya mosi empuwani. Kema
ki kawareya ka nau iyapana mosi ika tondawa empuwani.
3 Apunu ki e kiyabui ka tanai kawaya, bowa bagibagi poe si
'diyasipa' ade daragai 'kaneriya' ki maba. E tondawa kemai
ka bowa kasikasigai si 'emera' ki wari maba e kwagarapupu
ki nau empuwani.
4 Kema ki ka paunau ko e madaneya ka kema ropani
kawaya apunai eyaka mena ade ida apeya apeya (24) e
kwagaramupu. Kema ropani kawaya ki kawarimugu ka
kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade ida apeya
apeya (24) ika idiwa ki mu nau mete emitapuwani. Mu
midimaga tatamai poe mena monagatagubu ade mu debam-
aga tatamai bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki mu
debamugu nakamupu.
5 Kema paunau ki kawareya ka yangwara maba wadawa
empuwani ade mumugarai ka gaiya maba wagawa bo ade
kwarara puruwagau ki mumu-garai maba wagawa ki nau
waina-puwani. Kema ki yabareya ka duna ida daikere ke-
wowena daikere apeya (7) beutampu urawa ika ubumawa.
Duna ki ka keyakeyai ko ki mibai ka Mamanuga God e Keyai
ida daikere kewowena daikere apeya (7).
6 Kema ki yabareya ka nau kaburu maba negai kawaya ika
tapasisipiyawa ki mete ika empuwani.

Kema paunau ki madanai daikere daikere ka gwede dai
iyaiya apeya apeya ika ubumawa emitapuwani. Mu yabu-
maga ka yabaramugu ade ewagaragara-mugu.
7 Gwede dai iyaiya ki mosi e kiyabui ka papa 'raiyoni' maba,
ade mosi e kiyabui ka papa burumakau uratanai ki maba, ade
mosi e kiyabui ka iyapana kaina nu kiyabunuga maba, ade
siyarai e kiyabui ka midiwari kusuketa iyarau robowagau
umau ki maba.
8 Gwede dai iyaiya apeya apeya ki mu eyaka eyaka ka mu
mabumuguma ida daikere kewowena daikere eyaka mena
(6). Mu midimaga kuduba tagamugere ade rabinamugere ka

mu yabumaga mena posiwena. Maramara kemora nawaru
ka mu umayo yau mena umayotagamawa, tagamawa ke:
‘Nu Kawainuga God Kaiyarai Kawaya Esida Apunai e ka tanai
mena, tanai mena, tanai mena.
E naiya tondawa, karako tondau ade ewa mete bauwagana ki
apunai.’
9 Gwede dai iyaiya apeya apeya ubumu kema kawareya
maramara tondau kaniyau apunai e si umayo pokaiya inako
tepapiyamu, paraupiyamu ade wiwirapiyamu,
10 ki ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade
ida apeya apeya (24) kema ki yabareya mu ramatamaga
kawareya kwarisitagamu manako mu mete kina maramara
tondau kaniyau apunai ki e si esida mena tepapiyamu. Mu
debamaga tatamai bowa yamayamai pokaiya yamanatampu
ki mu tepiyamu e yabareya nakapiyamu manako tagamu ke;
11 ‘Nu Kaiwawonuga ade nu Mamanuga God, kau ka bagi
kawaya esida,
ki pokere nu kau wiwiranimei ade kau sigi esida mena tepa-
pemei.
Kau kasiyaragi ka kawaya ki pokere nu kau mete paraunimei.
Gwedegwede kuduba ki kau yamanatapi ade kau
kaubo nuwageya ka gwedegwede marai kawai
mataratagubu.
Kau ka gwedegwede kuduba iya negeyei ki apunai.’
Mu inako tagamu.

5

Oka wikumupu ade papa sipi e munai

1 Kema kawareya tondawa apunai e idai garu rabineya
ka nau oka wikere wadawa ki waro were maba empuwani.
Wiku ki naureya ka oka madanai daikere daikere ade wiku
ki naureya ka mu rima ida daikere kewowena daikere apeya
(7) ki kawareya umamupu.
2 Aneya kasiyarai kawaya mosi e bonanai ragiragi kawaya
wagubu ki nau mete wainapuwani ade empuwani. E wagubu
ke; ‘Nima ka bagi supasupai da e uburoto rima yau kori-
tatamini wiku yau rikapoto?’
3-4 E manu inako wagubu ko kunumau, wairau, ade waira
kobaiya ka wiku ki rikapana rabineya empana iyapanai mo
pa mena ki pokere nau yadi kawaya daganani kipuwani.
5 Nau yadi kirekeya tondekeya manako kwayuba debai
apunai mosi nau bamaneya bauwena sidibu, wagubu ke;
‘Kau yadi kamadi, emani; Oragai apunai Dewida e gidaragai
kunu Diyuda mu papamaga ‘raiyoni’ ki e ka bagi supasu-
pai. Berokoi kuduba ki e rauru-pupu kewowena ki pokere

e mena ka rima ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki koritatamini ade wiku ki rikapoto.' E inako wagubu.

6 Ki makeya ka nau kema paunau papa sipi munai mosi ika uburawa empuwani. Gwede dai iyaiya apeya apeya ade kwayuba debai ragidai ki mu ka papa sipi ki kwagaramupu. E kiyabui ka mu e gwe ugwadumpu po maba mibi bidarai ika uburawa. E debai ganai ka ida daikere kewowena daikere apeya (7) ade e yabui ka mete ida daikere kewowena daikere apeya (7). E yabui ki ka keyakeyai ko ki mibai ka Mamanuga God e keyai ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki e tonotapu waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau ki kayatagubu.

7 Papa sipi munai ki kanibu apunu kema kawareya tondawa apunai ki e idai garu rabineya wiku ki wadubu,

8 manako ki makeya ka gwede dai iyaiya apeya apeya ade kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade ida apeya apeya (24) ki mete kina papa sipi munai ki e yabareya kwarisitagubu. Mu eyaka eyaka mu idamugu ka mu ripa tapai maba temupu ade kapa bowa yamayamai pokaiya yamanatapu rabineya gwede mosi aurai bagi kawaya pasumupu gwisi yarawa ki mu eyaka eyaka mete temupu. Aurai bagi kawaya ki mibai ka Mamanuga God e eya iyapanaiyoma mu guriguri-maga.

9 Mu inako kwaetagubu manako umayo waunai mosi umayotagubu, tagubu ke;

'Kau ka bagi supasupai kawaya ki pokere kau wiku yau wadi rima kuduba koritatami ki ka baganai.

Kau inako kwaenuwagi ki mibai ka iyapana kau nunimupu poyo manako kau daragi kawapu ki pokaiya ka kau iyapana tawana tawana, kunu kunu, yona yona, midimaga ebo ebo kuduba ki mu bigimaga ki kau surupipi Mama-nuga God e nene mu gimaratapi.

10 Kau mu winetapi da mu Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya ubumana e bameya dobopiyamu upi ki kwaetagamana, waira kawareya yabiyabiri ubumana ade Mamanuga God e bigabigai kwaetagamana ki nana.'

Mu inako tagubu.

11 Ki makeya ka nau ade yabu tapuwani manako kema ki, ade gwede dai iyaiya apeya apeya ki, ade kwayuba debai ragidai ki mu kuduba madani-mugu ka nau aneya ropani kawaya eba iyabapamana makai ika bautagubu mu kwagaratampu ubumawa emitapuwani.

12 Aneya ropani kawaya ki mu bonana-maga ragiragi kawaya umayo yau umayotagamawa, tagamawa ke;

‘Papa Sipi Munai, mu kau nunimupu poyo ko kau ka bagi supasupai ki pokere nu kau paraunimei ade kau sigi tepapemei.
Kasiyara kuduba ka kau bamageya, gwedegwede kuduba ka kau bamageya ade katai kuduba ka kau bamageya,
ki pokere nu kau wiwiranimei, kau paraunimei ade kau sigi esida tepapemei.’
13 Aneya ropani kawaya ki inako tagubu manako ki eweya ka nau gwedegwede kuduba iyaiya ika kunumau, waira kawareya, waira kobaiya, ade egi rabineya mete kina, gwedegwede kuduba inako madega kauwagau madega posiwagau ki mu umayo yau tagamawa wainapuwani;
‘Kema kawareya tondei apunai ade papa sipi munai, wi kasiyaraga ka kawaya daganani esida.
Nu wi paraunimei, wi wiwiranimei, ade wi siga maramara esida tepapemei.’
14 Mu kuduba inako tagamawa manako gwede dai iyaiya apeya apeya ki denai tagubu ke; ‘Ki mibai.’ Kwayuba debai ragidai kuduba kwarisitagubu mu ramatamaga kawareya ubumpu manako mu kema kawareya tondau apunai ade papa sipi munai ki mu taragatampu.

6

Oka wikumupu ki rimai

1 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai yabiri rikapupu empuwani. E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki mosi e bonanai ragiragi kawaya gaiya maba wagubu ke; ‘Kau yabi.’

2 Nau yabu tapuwani manako nau papa osi poe mosi empuwani. Papa ki kawareya ka apunu mosi e pewa idaiya wadubu tondawa ki nau mete empuwani. Mu apunu ki e kaiwawowagana debai tatamai kwemupu manako e iyapana kuduba raurutamana mu wairamaga wadana ki nana bauwena kayawena empuwani.

3 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi rikapupu empuwani. E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki mosi wagubu ke; ‘Kau yabi.’

4 Manako nau papa osi ade mosi e kumai daragai ki mete bauwena empuwani. Papa osi ki kawareya ka apunu mosi tondawa. E kasiyara wadubu da e waira kawareya kande ade deni deni minimini popo-tagamana ki kerarai birikapana ki nana. Mu kunumau kereba kawaya mosi e idaiya tamupu ki nau empuwani.

5 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai
ade mosi koritapupu empuwani. E ki kwaewena makeya ka
gwede dai iyaiya ki ade mosi wagubu ke; ‘Kau yabi.’ Nau yabu
tapuwani manako papa osi pinai mosi ika empuwani. Papa
osi ki kawareya ka nau apunu mosi ki gwedegwede ruba-
piyamu ki rubai mosi e idaiya wadubu tondawa ki nau mete
empuwani.
6 Ki makeya ka nau gwede dai iyaiya apeya apeya ki mu
paunamugu bonana maba mosi wainapuwani. Bonana ki
wagubu ke; ‘Iyapana mosi mara eyaka mena bagibagiyagisi
ki ka e denai eba kawaya suguna poe kapa eyaka mena ki
mena yadini bo suguna madimadi kapa apeya eyaka ki mena
tepoto. Ko ripa ‘oripi’ ki otai ade awana daragai ‘waeni’ ki kau
eba giripi.’ Bonana ki inako wagubu.
7 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai
ade mosi koritapupu empuwani. E ki kwaewena makeya ka
gwede dai iyaiya ki siyarai wagubu ke; ‘Kau yabi.’
8 Nau yabu tapuwani manako apunu mosi si ka Po Kerarai
Apunai ki papa osi e kumai ku maba kawareya tondubu
bauwena ki nau empuwani. Apunu ki e tagaiya ka apunu
ade mosi papa osi ki nikareya tondobu. E si ka Po Tawanai
Apunai. Iyapana apeya ki kasiyara wadumupu da mu kay-
atagamana iyapana waira kuduba purutamana damu apeya
apeya nakatamana ki nana. Mu kasiyara mete wadumupu
da mu yawira pokaiya, wetei pokaiya, sigira berokoi pokaiya
ade papa kamarai berokoi ki pokaiya damu ki eyaka mena
namutamana gawarara ki nana.
9 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai
ade mosi korita-pupu empuwani. Nau yabu tapuwani man-
ako kunumau kepakepa kobaiya ka nau iyapana popai dai
ki mu keyai-muguma mete ika idiwa emitapuwani. Iyapana
ki mu ka naiya Mamanuga God e yonai eba kamadumpu ko
tagamawa iwa ki pokere ki gwawai ka iyapana ubumpu mu
namutampu.
10 Iyapana ki mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke;
‘Kaiwawonuga, kau kasiyaragi ka kawaya esida. Kau ka
mibai ade kau ka bagi supasupai kawaya ko kau gwede mara
uburi nu namunimpu ragidai ki bimbinai kau idagi gurai mu
naurimugu ugwadi ragiragi bita tage?’
11 Mu inako tagubu manako kunumau ka dai ubu-mupu
midi tatamai poe temupu iyapana ki eyaka eyaka tagemupu,
tagubu ke; ‘Wi watagau yewe aiyataiwogoi. Wi namunimpu
ragidai ubumoto wi kowaguma sumaga eyaka mena ragidai
wairau idiwu ki dai mete namutamono yamono da Ma-
manuga God e yagisi da kewowena ki ka e uburoto bimbina
ki kwaeyagisi.’ Mu inako tagubu.

12 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki
rimai ade mosi korita-pupu empuwani. Ki makeya ka waira
nutanuta kawaya eba marai mo bau-wena. Aukwara pinai
tatabura kwenu-piyamu ki maba ka madega piniwena em-
puwani ade siragamu dara maba inako daragawena.
13 Nusuru kawaya ripa damaya kwisipiyau madai mara-
kirakirai gwetagamu ki maba ka supama kunumau wairau
gwegwetagubu ki nau mete emitapuwani.
14 Nu kebari ewope-mei ki maba ka kunuma inako
ewopupu yapu wekepupu ade kweya yo ruku ebo ebo ki
geyageyatagubu sisiwatagubu mu watamaga kamadumpu
kayatagubu.
15 Ki makeya ka yewe waira kawareya kawakawai ragidai
yo piyara ragidai mu kawakawaimuguma yo purapura
ragidai yo iyapana kasikasiyarai yo pakasi ragidai yo biga-
biga kwaetagamawa ragidai, iyapana kuduba inako ki mu
wakapatagubu ragu weketagubu idiwa ki nau mete emita-
puwani.
16 Mu bonana-maga ragiragi kawaya kweya yo bowa
tademupu, tagubu ke; ‘Wekenimuri da kema kawareya ton-
dau apunai nu eba eminiyoto ade Papa Sipi Munai e nuwai
nu bamanugu eba pupuyogono.
17 Mu nuwapupumaga ki marai berokoi kawaya bauwena
ki pokere nima mu boda-tamini?’ Mu inako tagubu.

7

Tawana Isiraero ragidai kuduba 144,000

1 Ki eweya ka nau aneya apeya apeya waira kawareya
ubumawa emitapuwani. Mosi ka nu yabaranugu buri kiya
uburawa, mosi ka nu ewanugu buri kiya uburawa, mosi ka
nu idanuga garu deneya buri kiya uburawa, ade mosi ka nu
idanuga tenene deneya buri kiya uburawa ki nau waro were
maba mu emitapuwani. Aneya ki nusuru mubo denemugu
denemugu bauwagawa ki mu mubo bodapamawa ki pokere
nusuru waira kawareya eba tarawa, ripa eba geyageyataga-
mawa, ade nusuru egi kawareya mete eba garupiyawa ki nau
empuwani.
2 Ki makeya ka nau aneya mosi madega posiwagau ki
deneya bauwena empuwani. E idaiya ka e maramara tondau
apunai Mamanuga God e kurikuri ki mete wadubu bau-
wena. Aneya apeya apeya ki waira yo ripa yo egi kuduba
giritamana kasiyarai wadumupu nawanai ika ubumawa ki
mu wenamaga e siyapu manako e bonanai ragiragi kawaya
mu tadebu, wagubu ke;

3 ‘Wi nawana ubumoi da nu Mamanuga God e bigabi-
gaiyoma kuduba mu yabaramugu e kurikuri pasitamamu
kewoyagisi were ki ka wi waira yo ripa yo egi kuduba ki
giritamuri.’
4 Iyapana gwedewau mu yabaramugu Mamanuga
God e kurikuri mu pasitampu ragidai ki damui kuduba
kabuwasinibu ka iyapana ropani kawaya eba iyabapa-mana
makai kuduba 144,000. Mu ka tawana Isiraero ragidai kunu
ebo ebo kuduba ki dai ki.
5 Kunu Diyuda rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Rubeni rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Gata rabineya ka 12,000 pasitapu.
6 Kunu Ata rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Natari rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Manase rabineya ka 12,000 pasitapu.
7 Kunu Simiyoni rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Riwai rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Isikari rabineya ka 12,000 pasitapu.
8 Kunu Teburoni rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Diyosepa rabineya ka 12,000 pasitapu.
Ade kunu Bendimani rabineya ka 12,000 pasitapu.
Aneya ki Mamanuga God e kurikuri pokaiya iyapana inako
pasitapu.
Mamanuga God e iyapanaiyoma ropani kawaya
9 Ki eweya ka nau ade yabu tapuwani manako iyapana
damu kawaya eba iyabapamana makai ade mosi ika ubu-
mawa emitapuwani. Mu ka waira kuduba madega kauwa-
gau madega posiwagau mu kwakwarepumaga ebo ebo, mu
kunumaga ebo ebo, mu waira-maga ebo ebo, mu yonamaga
ebo ebo, mu tawana tawana kuduba ki deneya bautagubu.
Mu kunuma kemai ki ade Papa Sipi Munai ki mu yabaramugu
ubumawa midi tatamai poe monaga-tagubu ade mu idamugu
ka mu notowiya kwarai temupu,
10 manako mu bonana-maga ragiragi kawaya tagubu ke;
‘Mamanuga God kema kawareya tondau apunai ade Papa
Sipi e Munai ki mu mena nu iya negeni.’
11 Mu inako tagamawa makeya ka aneya kuduba kema
ki kwagaramupu ubumawa yo kwayuba debai ragidai yo
anu dai iyaiya apeya apeya ki mete kina kuduba kema
ki yabareya gwairitagubu nikapu mempu manako mu Ma-
manuga God taragamupu,
12 tagubu ke;
‘Ki mibai. Mamanuga God, nu kau paraunimei ade kau sigi
esida tepapemei. Kau ka tanai bagi kawaya ki apunai.

Katai yo kasiyara kuduba ka kau bamageya ki pokere nu kau paraunimei, kau wiwiranimei, ade kau sigi maramara esida mena tepapemei. Ki mibai.'

13 Mu inako tagubu manako ki eweya ka kwayuba debai apunai ki mosi nau manusinibu, wagubu ke; 'Iyapana midi tatamai poe utatagubu ki kau wainapiyei da mu ka gwedewau? Ade kau waina-piyei da mu ka tawana bani were bautagubu?'

14 E inako wagubu manako nau denai e sibuwani, suwagubuwani ke; 'Bada, ki nau eba kataineya ko kau kataigeya.'

Ko e ade sidibu, wagubu ke; 'Waira kawareya ka Mamanuga God iyapana kuduba bita kawaya tagebu ko iyapana karako emitamiyei mu ka giruru maba ki kobaiya tetetagubu yaudere bau-tagubu manako mu midimaga tatamai Papa Sipi Munai e darai pokaiya siruwamupu da taniwena ki ragidai.

15 Mu bigimaga inako siruwamupu ki pokere mu maramara Mamanuga God e tawai rabineya e kemai ki yabareya ubumono kemora nawaru e upi kwae-togomono, e si esida mena tepapomono, manako kema kawareya tondau apunai ki e mu gwanawatamono tondono.

16 Karako ade ewa ka wetei mo mu eba metamini, mu awana gobamaga eba yagisi ade madega muyai bo gwede muyai kawaya mu eba uratamini,

17 mibai ka Papa Sipi Munai kema kawareya paunau tondau ki e uburoto mu kwayubatamini manako waratamini awana yabai maramara usirapiyau ki kabuwatamini. Mu yabumaga iwai bauwena ki kuduba ka Mamanuga God surupoto kewoyagisi.' E inako sidibu.

8

Oka wikumupu ki rimai siyarai

1 Papa Sipi Munai oka wikumupu ki rimai siyarai koritapupu kewowena ka kunumau daumoro ukwapu nawaru dumai tarau yarau da nawaru puru-wagau ki rowarowai maba.

2 Ki eweya ka mu dai ki bawiwi ida daikere kewo-wena daikere apeya (7) ki temupu bautagubu aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) Mamanuga God e yabareya ubumawa ki eyaka eyaka mu tagemupu.

3-4 Aneya ade mosi bauwena kunuma kepakepai ki yabareya ubupu. E idaiya ka kapa mosi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki rabineya gwede mosi aurai bagi kawaya urawa gwisi yarawa ki nau empuwani. Aurai

ki ka Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba mu gurigurimaga. Aneya ki kanibu kepakepa bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki yabareya ubupu manako kepakepa ki kawareya kapa ki Mamanuga God nene puyo tapu. Gwede aurai bagi kawaya mosi kwemupu ki e mete wadubu puyo ika tapu manako gwede aurai bagi kawaya ki ade Mamanuga God e iyapanaiyoma mu gurigurimaga ki, mu aurimaga ka aneya ki e idaiya gwisi maba Mamanuga God bameya yarawa empuwani.

5 Gwisi ki yapu kewowena ka aneya ki mata komai yabai dai kepakepa kawareya tepupu kapa ki rabineya nunupu manako e kapa ki wadubu kwenupupu wairau kawapu. E kapa ki kwenupupu makeya ka yangwara wadubu gaiya mumugarai mete wagubu ade kwarara puruwagau mumugarai maba wagubu ki nau mete wainapuwani. Waira nutanuta mete bauwena ki nau empuwani.

Bawiwi wagubu

6 Ki makeya ka aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) bawiwi okukunatagubu ki siyamana ki nana ubumawa.

7 Aneya yabiri ki e ubupu bawiwi siyapu wainapuwani. E siyanawa makeya ka nawaya aniyata kawaya kawapu manako nusuru yo mata nonarai yo dara mete kina inako dibipupu wairau kawapu. Waira purupupu damu apeya eyaka ki damui mosi ka mata ki urabu kwarisi. Ripa purupupu damu apeya eyaka ki damui mosi ka mete urabu kwarisi. Ade gwaba kasiga ki mete urabu gawarara.

8 Ki makeya ka aneya mosi ubupu bawiwi siyapu wainapuwani. E siyanawa makeya ka gwede kawaya mosi kweya maba beuwena ki mu kwenumupu egi supu ki nau empuwani. Kweya maba ki egi surawa makeya ka egi purupupu damu apeya eyaka ki damui eyaka mena ka wirawena dara wenawena,

9 manako egi raubiyoi damu apeya eyaka purupupu ki damui eyaka mena ka popotagubu gawarara ade waka maimerei kawakawai ki purupupu damu apeya eyaka nakapupu ki damui eyaka mena ka giriwena ki nau mete empuwani.

10-11 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e bawiwi siyapu wainapuwani. E siyanawa makeya ka kunumau supama kawaya mosi si ka Makimaki duna maba urawa ki kauwena kawapu manako awana kuduba purupupu damu apeya eyaka ki damui mo rabineya supu empuwani. Awana rabineya supu makeya ka awana ki yabai mete giri-wena pasuwena ki pokere iyapana ropani kawaya awana ki kubamupu ki ka mu kuduba popotagubu gawarara.

12 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e bawiwi siyapu
wainapuwani. E siya-nawa makeya ka madega yo siragamu
yo supama kuduba purupupu damu apeya eyaka ki ka
madega damui eyaka mena ki berokowena, siragamu damui
eyaka mena ki berokowena ade supama damui eyaka mena
ki mete berokowena. Nawarau ka madega napusi apeya
apeya ki rabineya ka madega eba tapapupu ade kemorau ka
siragamu yo supama madega napusi apeya apeya rabineya
ki mete eba tanitagubu.
13 Ki makeya ka nau yabu tapuwani manako midiwari
kusuketa usi kunuma bogaboga ika robowagawa e bonanai
ragiragi kawaya wagawa ki nau empuwani wainapuwani. E
wagawa ke; ‘Akae, akae, akae, waira kawareya idiwu ragidai
ki mu nene ka nau yona yau suwagakani; Siyarai aneya
apeya eyaka mu bawiwimuguma siyomono ki ka bita kawaya
eba marai iyapana kawarimugu suroto.’ E inako wagubu.

9

1 Ki makeya ka aneya ki mosi ubupu e bawiwi siyapu
ki nau wainapuwani. E siyanawa makeya ka nau supama
mosi kunumau kauwena wairau kawapu ki mete empuwani.
Uruba nigidai pa mena ki rabineya mu keyai berokoi bo-
datampu idiwa ki gudui kwaipana kasiparai ka supama ki
wadubu kawapu.
2 E gudu ki kwaipupu makeya ka gwisi pinai kawaya mugu
pasumu ki gwisi maba uruba ki rabineya posiwena iyarau
yapu madega yabui wadubu.
3 Gwisi ki rabineya ka borepa maba ropani kawaya eba
biga-bigai positagubu waira yau kawareya kawamupu. Mu
kasiyara wadumupu ka reuwa meniyau ki makarai maba.
4 Ko aneya ubumpu borepa maba ki tade-mupu, tagubu ke;
‘Wi gwaba bo ripa bo gwedegwede kuduba inako ki eba giri-
tamuri ko iyapana gwedewau mu yabaramugu Mamanuga
God e kurikuri eba pasitampu ki mu mena wi girita-muri.’
5 Borepa maba ki mu eba iyapana namutamana ki kasi-
yarai wadumupu ko mu siragamu ida daikere mena ki ra-
bineya maramara kemora nawaru iyapana makari mena
tagemana ki nana ki kasiyarai wadumupu. Makari ki
makarai ka reuwa meniyau ki makari maba,
6 ki pokere mara ki makeya ka iyapana makari kudeya
popotagamana yawatai kwaenepomono ko mu eba ba-
nanapomoto.
7 Borepa maba ki mu ka papa osi yawira nene mon-
agatamiyamu ubumu ki maba emitapuwani. Mu deba-
mugu ka mu deba tatamai bowa yamayamai pokaiya ya-

manatampu ki maba naka-mupu. Mu kiyabumaga ka iyapana kaina nu kiyabunuga maba,
8 ade mu debamaga kumai ka ridi debamaga kumai rorowa kawakawaya ki maba. Mu uwarimaga ka papa ‘raiyoni’ e uwarai maba.
9 Mu nodamaga tatamai umamupu ka ragiragi kawaya kirama maba ade mu mabumaga mumugarai ka papa osi ropani kawaya yawira anai nimaga kareya tainitamiyamu garu-piyamu ki mumugarai maba.
10 Mu yawarimaga ade mu dowamaga ka gwedeyapuni gimpuru ki maba. Mu yawarimaga ki pokaiya ka mu siragamu ida daikere mena ki rabineya iyapana makari tagemana ki kasiyarai wadu-mupu.
11 Borepa maba ki mu kawai-maga ka aneya mosi uruba nigidai pa mena ki yabiyabiri uburau. E si yona Iburu were ka Abadoni ade yona Guriki were ka e si Aporiyoni, ko e si ki mibai ka ‘Giri Pasu ki Apunai’.
12 Nuwaboya makari marai apeya eyaka ki mo kewowena yau kena ko apeya uburau.
13 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e bawiwi siyapu. E siyanawa makeya ka nau bonana mosi kunumau wainapuwani. Bonana ki ka kepakepa bowa yamayamai pokaiya yamanamupu Mamanuga God e yabareya uburau ki ganai apeya apeya mu pokamugu bauwena.
14 Bonana ki bawiwi siyanawa aneyai ki sibu, wagubu ke; ‘Kau aneya apeya apeya awana kawaya Euperatasi papateya umatampu dokodoko idiwu ki rikatami da mu baitagisi kayatagisi.’
15 E rikatapu makeya ka aneya apeya apeya ki bautagubu kayatagubu. Mama-nuga God e ebo kwamura bo siragamu bo mara bo madega winepupu tapu da mu kayatagamana iyapana kuduba damu apeya eyaka nakatapu ki damui eyaka mena namutamana ki nana ki marai wana bauwena yau kena.
16 Nau yabu tapuwani manako piyara ragidai papa osi kawareya idiwa ropani kawaya eba iyabapamana makai ki nau mete emitapuwani. Mu ka ropani kawaya eba iyabapamana makai kuduba 200 miriyoni (200,000,000) nau kabuwasinimupu.
17 Nau waro were maba papa osi ade kawareya kayatagubu ragidai ki mu emitapuwani. Mu nodamaga tatamai ka daragai mata nonarai maba, pinai kunuma maba, ade miyamiyawai. Papa osi mu debamaga ka papa ‘raiyoni’ mu debamaga maba. Mu umunumugu ka mata nonarai, gwisi pinai, ade gwisi berokoi kokokowai mete bauwena kayawena.

18 Iyapana kuduba madega kauwagau madega posiwa-
gau damu apeya eyaka nakatapu ki damui eyaka mena ka
mata nonarai, gwisi pinai ade gwisi berokoi papa osi mu
umunumugu bauwena ki pokaiya popotagubu gawarara.
19 Papa osi ki mu kasiyara-maga ka mu umunumugu ade
mu yawarimugu. Mu yawarimaga ka motamota maba debai
uwari mete kina ki pokaiya mu iyapana giritamawa.
20-21 Iyapana waira kawareya idiwa bita ebo ebo bauwena
kayawena ki pokaiya eba popotagubu ragidai mu bita ki
kuduba emupu ko mu notamaga eba wirawena Mamanuga
God bameya. Kweya kairapu bo daisusu bo momorapa
bo ade dai mete kina ki keyakeyai-muguma mu bowa ya-
mayamai yo bowa wawinebowa yo ripa pokaiya mu mubo
idamugere yamanatampu, gwedegwede ki mu eba kama-
ditampu ko mu bama-mugu buburitagamawa mu simaga
esida mena tepapamawa idiwa. Ko keyakeyai yamanatampu
ki kuduba ka mibai pa mena kororai. Daisusu yo mo-
morapa inako mu ka tawana eba empiyamu, mu yona eba
wainapiyamu, ade mu kerapumugu ka eba iwu. Ko iyapana
gwedegwede ki kuduba eba kama-dumpu. Ade minimini
popo yo simaga yo muwara yo kuwa yo ade ridi yo apunu
taku maba igida yauda asusu kwaetagamu iwu, bera kuduba
inako ki mu mete eba kamadumpu.

10

Aneya mosi oka wiku wadubu

1 Ki eweya ka nau aneya kasiyarai kawaya ade mosi
kunuma were kawapu empuwani. E midi tatamai ka
oroguma ade e debai tatamai ka wari. E kiyabui sinini ka
madega maba ade e kerarai daikere daikere ka mata nonarai
ki maba.
2 E oka wiku marai munta mosi e idaiya wadubu ki dadara-
pupu manako e kerarai garu egi kawareya teyapu ade e
kerarai tenene waira kawareya teyapu.
3 E bonanai ragiragi kawaya papa ‘raiyoni’ kwewagau ki
bonanai maba nau wainapuwani manako e wagubu ki denai
ka gaiya ida daikere kewowena daikere apeya (7) bonana
maba tagubu ki mumugarai nau mete wainapuwani.
4 Nau mu bonanamaga ki wainapekeya ki ka nau mu
badidi tagubu ki okapana kwaesugekeya ko bonana ade
mosi kunuma were kawapu nau sidibu, wagubu ke; ‘Bonana
ida daikere kewo-wena daikere apeya badidi tagubu ki kau
kaubo mena rabinageya wadi doko wainapiyowa ko kau eba
okapi.’

5 Ki makeya ka aneya e kerarai egi kawareya ade waira
kawareya uburawa ki e idai garu kunuma deneya bagipupu
ki nau empuwani.
6 Kunuma ade kunuma rabineya gwedegwede kuduba ya-
manapupu apunai, waira yamana-pupu ade waira kawareya
gwedegwede kuduba yamanapupu apunai, ade egi rabineya
gwedegwede kuduba mete yamanapupu maramara tondau
kaniyau apunai Mamanuga God, e si pokaiya ka aneya ki
ragiragi kawaya gwaiyaba kaimatana wagubu ke; ‘Mara
winepupu tapu ki marai riyapamana yamana yawatai mo pa
mena,
7 mibai ka aneya siyarai uburoto e bawiwi siyonono
makeya ki ka Mamanuga God takari kawaya e ebo nuwaiya
mena badidi notapiyawa ki kuduba matarayagisi. E ororeya
mena e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kabuwat-
apu da inako wenayagisi.’ Aneya ki inako wagubu.
8 Ki eweya ka nau bonana naiya kunuma were sidibu ki
ade wagubu wainapuwani. E sidibu, wagubu ke; ‘Kau kaniyo
aneya kerarai egi kawareya ade waira kawareya uburau ki e
idai rabineya oka wiku dadarapupu wadau ki kau wadi.’
9 Nau yona ki wainapuwani ka nau aneya ki bameya
kanibuwani oka wiku ki e nau tegeyana ki nana sibuwani,
ko e denai nau sidibu, wagubu ke; ‘Kau wiku yau wadi kupi.
Kau umunugeya kupowa ki midiyai ka manigowa maba ko
kau kupi kaupi kau rabinageya suroto ki ka suwakarai we-
napoto.’
10 Nau wiku marai munta e idaiya ki wadubuwani
kubabuwani ki ka nau umununeya midiyai manigowa
maba wainapuwani. Ko nau kubabuwani kaupuwani nau
rabinaneya supu ki makeya ka suwakarai mete matarawena
wainapuwani.
11 Ki makeya ka mu nau ade sidimupu, tagubu ke; ‘Iyapana
mu kwakwarepumaga ebo ebo ade mu yonamaga ebo ebo
tawana tawana idiwu mu kawakawaimuguma mete kina mu
bamamugu badidi ewa wenawagana yonai Mamanuga God
wagubu ki kuduba kau kawareya mu ade tadeyowa umowa.’

11

Yabumugu emupu tagubu ragidai apeya

1 Ki eweya ka apunu mosi ruwa tegebu ki nau waro were
maba empuwani. E sidibu, wagubu ke; ‘Kau kiri uburi
Mamanuga God e Tawai ade e kepakepai mete kina ki mu
ruwamaga wadi manako iyapana badibadi ika Mamanuga
God e si tepapiyamu idiwu ki mu mete iyabatami.

2 Ko e tawai tagaiya matarau ki kau eba ruwapi, mibai
ka wata ki ka Mamanuga God ubupu iyapana kwaiyanai
ragidai mu watamaga winepupu tagebu. Mu ka kwamura
apeya eyaka ade siragamu ida daikere kewowena daikere
eyaka mena ki rabineya Mamanuga God e naterei kawaya
Diyerusaremu ki giripomono pasumono.
3 Mara ki makeya ka nau iyapananiyoma apeya tonota-
mani manako mu midimaga tatamai berokoberoko umu-
moto tataburatogo-mono mara 1,260 ki rabineya iyapana
paunamugu Mamanuga God e yonai togomono iwono.'
Apunu ki nau inako sidibu.

4 Ripa 'oripi' apeya yo duna uburau watai apeya waira yau
Kaiwawoi e yabareya ubumu ki ka keyakeyai ko ki mibai ka
iyapana apeya ki muyo.
5 Iyapana gwedewau ubumoto iyapana apeya ki girita-
mana kwaetogomono ki ka mata nonarai mu umunumugu
baiyagisi mu iyaramuguma ki uratamini popo ki pokere
iyapana gwedewau iyapana apeya ki giritamini pasutamini
ki ka mu denai popotagisi.
6 Iyapana apeya ki kasiyara wadumupu da mu tagisi ki ka
kunuma gudui bodapoto ki pokere mara ropani kawaya ka
mu Mamanuga God e yonai togomono iwono ko nawaya mo
eba baiyagisi. Mu kasiyara mete wadumupu da mu tagisi ki
ka awana usirai kuduba dara wenayagisi. Ade mu kasiyara
mete wadumupu da mu mubo nuwamugu kwaetagisi ki ka
sigira ebo ebo ade berokoi ebo ebo waira kawareya posiyag-
isi.

7 Mu Mamanuga God e yonai togo-mono iwono da kewoy-
agisi makeya ka uruba kawaya nigidai pa mena ki rabineya
ka kunkani maba berokoi kawaya mosi posiyagisi iyapana
apeya ki mete kandetagisi. Mu kandetogomono yamono da
paunau ka berokoi ki uburoto mu namutamini,
8 manako iyapana ubumoto mu kwakwarepumaga ki tepo-
moto natere kawaya ki imateya pa nakapomoto ko eba
ononotamini. Natere ki rabineya ka iyapana naiya ubumupu
iyapana apeya ki mu Kaiwawomaga wadumupu ripa korosi
naureya e minimupu poyo. Yona kwakwarai pokaiya ka
natere ki si Sodomu bo Idipi.
9 Iyapana tawana tawana kuduba mu kunumaga ebo ebo,
mu kwakwarepumaga ebo ebo, ade mu yonamaga mete ebo
ebo, mu ka iyapana apeya popotagubu ki mu kwakwarepu-
maga ika pa emitamono ko eba onono-tamini. Ononotamana
yawatai ki mu bodabodapomono yamono da mara apeya
eyaka kewoyagisi ade mara mosi ka yarono da madega pau-
nau.

10 Mamanuga God e yonai tagamawa ragidai apeya
ki popotagubu ki pokere iyapana kuduba yewe wairau
mamama-tagamawa taeretagamawa deni deni puyo
kasiwaratagamawa idiwa emita-puwani. Iyapana apeya
ki iyaiya idiwa makeya ka iyapana kuduba mu poka-mugere
makaritagamawa ko karako mu popotagubu ki pokere
iyapana mu rabinamaga bagiwena.
11 Mara apeya eyaka ki kewowena ade mara mosi yarawa
da madega paunau ki makeya ka Mamanuga God e eya
umunai aurai tonopupu iyapana popai ki mu rabinamugu
supu manako mu ade iyatagubu kimpu ubumpu. Iyapana
mu emitampu ki ka mu nota-maga kowena kudu ebotau
wainamupu.
12 Ko iyapana apeya ki mu bonana ragiragi kawaya mosi
kunumau kawapu ki wainamupu, wagubu ke; 'Wi yewe
umunumuri.' Ki makeya ka iyapana apeya ki mu iyara-
muguma kuduba yabumugu yamawa idiwa da kunumau
oroguma gwaiya tetetagubu kayatagubu emitapuwani.
13 Mu oroguma gwaiya tetetagamawa makeya ka waira
nutanuta kawaya mo bauwena manako natere ki damu ida
esida mena ki damui eyaka mena giripupu manako iyapana
ropani kawaya kuduba 7000 popotagubu gawarara. Ko
iyapana eba popotagubu ragidai mu kudu ebotau wainapa-
mawa manako Mamanuga God kunumau tondau e si mu
esida tepapamawa emitapuwani.
14 Nuwaboya yo makari marai apeya eyaka ki apeya ke-
wowena yau kena ko eyaka mena uburau.

Aneya bawiwi siyarai siyapu

15 Ki eweya ka aneya siyarai ubupu e bawiwi siyapu ki
nau empuwani. E siyanawa makeya ka nau bonana ropani
kawaya kunumau ragiragi kawaya tagubu wainapuwani,
tagubu ke;

'Nu Kaiwawonuga Kawaya ade e madanai irikai Keriso ki
mu karako waira kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ki mu kawakawaimuguma maramara ubu-
mono.'

16 Ki makeya ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka
mena kewowena ade ida apeya apeya (24) Mamanuga God
e yabareya mu mubo kemamaga kawareya idiwa ki mu
ubumpu gwairi-tagubu nikapu mempu manako Mama-nuga
God taragapamawa,
17 tagamawa ke;

'Kawainuga God, kasiyara kuduba wadibi apunai, kau naiya
tondeya ade karako mete tondei.

Kau kasiyaragi kawaya ki kau karako wadibi matara karako waira kuduba mu Kaiwawomaga tondei.
18 Kau tagararaniyamu ragidai mu nuwamaga pupuwagau mibai ka kau bita tageyana ki marai bau-wena ade iyapana popotagubu ragidai kau idagi gurai mu nauri-mugu ugwaditamana ragiragi ki marai mete bauwena.
Kau bigabigagiyoma kau bonanagi wainapamawa taga-mawa ragidai,
ade kau iyapanagiyoma kawakawai maimerei kuduba kau wiwiranimawa idiwa ki denai puyo bagi mu tageyana ki nana ki marai mete bauwena.
Ki pokere kau karako uburi iyapana waira giripamawa pa-sumawa ragidai ki denai mu giritami.'
19 Mu inako tagubu wainapuwani manako ki makeya ka nau Mamanuga God e Tawai kunumau ki gudui siwa-wena empuwani manako Mamanuga God e gwaiyabai wagubu okamupu tamupu ki sikwai nau ika tawa ra-bineya mete matarau empuwani. Ki makeya ka yang-wara wadubu, gaiya mumugarai bauwena kayawena, kwarara wadau ki mumugarai maba wagubu, waira nutanuta bauwena waira kuduba geyageyawena, ade nawaya aniyata ki mete bauwena nawaya tai bowa maba kawapu ki nau empuwani.

12

Ridi ade motamota kwakoru maba

1 Ki eweya ka gwede bagi kawaya mosi usi kunumau matarawena ki nau waro were maba empuwani. Nau ridi mosi empuwani. E goragorai ka madega ade e debai tatamai ka supama ida esida kewowena kerapu apeya (12). E ika tondubu manako e kerarai siragamu kawareya sirigipupu.

2 Ridi ki munu waunitau wenapana kwaewagawa munu makarai wainapiyawa kwewagawa wainapuwani.

3 Ki makeya ka gwede mosi usi kunumau matarawena empuwani. Nau motamota kwakoru maba daragai kawaya mosi empuwani. E debai ka kuduba ida daikere kewowena daikere apeya (12) ade e debai ganai ka kuduba ida esida mena (10). E debai eyaka eyaka mu tatamamaga mete kina.

4 E yawarai gipupu manako supama damu apeya eyaka ki damui eyaka mena ki e minibu rorororo wairau gwetagubu manako e kanibu ridi ki e yabareya munu wenapana ki kupana dagurai ika uburawa empuwani.

5 Ki makeya ka nau ridi ki munu uratanai wenapupu empuwani ko motamota kwakoru maba bauwena munu ki wadana kwaewagawa ki makeya ka gwede mosi bauwena munu ki motamota e idaiya taoropupu Mama-nuga God e

kemai kawareya kunumau tapu. Munu ki aita ewa kasiyarai kawaya uburono e idaiya kepata yodono manako iyapana kuduba yabaramugu mu Kaiwawomaga uburono.

6 Ko ridi ki wakapawena Mamanuga God wata mosi iyapana eba idiwu tawaneya e nene winepupu tapu ki ika tondana ki nana kayawena. E mara ropani kawaya 1,260 Mamanuga God e kwayubai rabineya ika tondono.

7 Ki eweya ka nau kande kawaya mosi usi kunumau wenawena empuwani. Aneya kawaya Maikero e aneyaiyoma mete kina daikere ubumupu ade mota-mota kwakoru maba e aneyaiyoma mete kina daikere ubumupu.

8 Mu kandetagamawa idiwa da kandetaga-mawa idiwa da paunau ka aneya Maikero e aneyaiyoma mete kina berokoi ki kuduba raurutampu baiyonotampu da mu ewa kunumau eba idiwana ki nana.

9 Mu motamota kwakoru kawaya ki kunumau wadumupu wairau kwenu-mupu manako e aneyaiyoma kuduba mete wairau isiyatampu. Motamota ki e ka motamota oragai si ka Seitani ade e si daikere Nari Apunai simupu. E ka iyapana kuduba nu kerapunugu wadau ade beraniyau ki apunai.

10 Ki makeya ka nau bonana ragiragi kawaya mosi kunumau wagubu waina-puwani, wagubu ke; ‘Karako ka iya waunai bauwena ade Mamanuga God e Kaiwawo kasiyarai ki mete matarawena. Karako ka e madanai irikai Keriso e kasiyarai mete matarawena. Mibai, nu sumanuga eyaka mena ragidai maramara naritamiyawa apunai ki e mu karako kunumau wadumupu wairau kwenu-mupu. E kemora nawaru Mamanuga God e yabareya uburawa nari yonai wagawa ki karako kewowena.

11 Papa Sipi e darai pokaiya ade Mamanuga God e yonai mibai tagamawa ki pokaiya ka nu sumanuga eyaka mena ragidai ubumupu Berokoi Apunai ki e kasiyarai kuduba raurumupu. Mu muga iyamaga nene eba wainapamawa ko mu suma-maga nene popotagamana ki mu waina-pamawa da ki ka baganai.

12 Ki pokere wi kunumau idiwu ragidai wi karako mamamaiwagi. Ko wi gwedewau ika waira kawareya idiwu bo egi rabineya idiwu ragidai ki wi bamagau ka berokoi baiyagisi ki pokere wi nuwaboyaiwagi. Nari Apunai Seitani karako supu wi paunagau ika wi mete idiwu. E kataiya da e marai rogobiwena ki pokere e nuwai pupuwagau.’ Bonana ki inako wagubu wainapuwani.

13 Motamota kwakoru maba waina-pupu da mu e wairau kwenumupu ki ka e ubupu ridi munu uratanai wenapupu ki kiwunapiyawa kwaenepiyawa umawa.

14 Ko Mamanuga God ubupu ridi ki midiwari kusuketa
mabui maba apeya mete kwebu da e robowagana buri iya-
pana eba idiwu tawanai Mamanuga God e kwayubai ra-
bineya tondana ki wateya kayawagana ki nana. E kwamura
apeya eyaka ade siragamu ida daikere kewowena daikere
eyaka mena ika tondana da motamota berokoi e bameya eba
bauwagana giripana ki nana.
15 Motamota kwakoru maba ridi ki robowagana kwaewa-
gawa empupu ka e umuneya awana goya bauwena ridi ki
kawarapana ki nana,
16 ko waira bau-wena ridi ki waitapupu. Goya kawaya mo-
tamota umuneya bauwagawa ki ka waira susukwanawena
manako awana ki waira rabineya kayawena.
17-18 Mota-mota kwakoru maba ki empupu ka e ridi ki
bameya e nuwai pupuwena manako e ewere wirawena ridi
ki e momoiyoma dai ki mu yawiramaga kayawena. Ridi
ki e momoiyoma ka iyapana gwedewau Mamanuga God e
umunui wadamu ade Iyesu e yonai tagamu iwu ki ragidai.

13

Berokoi apeya egi positagubu

1 Motamota kawaya kwakoru maba ki egi papateya nayau
uburawa manako nau yabu tapuwani gwede berokoi mosi
kunkani maba ika egi posiwena empuwani. Berokoi ki e
debai ka ida daikere kewowena daikere apeya (7) ade e
debai ganai ka ida esida mena (10). E debai ganai ki eyaka
eyaka ka mu tatamamaga mete kina ade e debai kuduba mu
naurimugu ka e si dai mete okapupu. E si okapupu ki ka eba e
eya siyo ko e Mamanuga God e si bagi kawaya ki sibu siyasiya
ika oka-pupu.
2 Nau yabu tapuwani manako e kiyabui papa kamarai
‘reopadi’ ki kiyabui diyayai empuwani. Berokoi ki e kerarai
ka papa ‘beya’ maba ade e umunui ka papa ‘raioni’ ki maba.
Nau yabu tapuwani manako motamota kwakoru maba ki
kanibu e eya madanai irikai kunkani maba ki sibu ade e eya
kasiyarai kawaya ki dai e mete kwebu da kunkani maba ki
waira kawareya kawai uburana ki nana.
3 Kunkani maba ki e debai eyaka mena ka gwe ugwa-
dumpu powena maba ki bidarai nau empuwani ko e kwatai
ki ewa ade iyawena. Iyapana tawana tawana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau kunkani maba ki
emupu ki ka mu notamaga kowena e diriwai kwaetagubu
manako mu e eweya kayatagubu.
4 Motamota berokoi kwakoru maba ki e ubupu e eya kasi-
yarai kunkani maba ki kwebu ki pokere iyapana kuduba

motamota ki e si tarataragapamawa esida tepapamawa. Mu kunkani maba ki e si mete tepa-pamawa, tagamawa ke; ‘Iyapana mo kasiyarai e maba pa mena ade iyapana e kwaitana eba raurupomoto kau-pomoto.’

5 Mamanuga God ubupu kunkani maba ki wata kwebu da kwamura apeya eyaka ade siragamu ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki rabineya ka e kasiyarai kawaya uburana yona berokoberoko wagana umana ki nana.

6 E umuneya ka e Mamanuga God siyawa siyasiya ade e si giripiyawa pasurawa. Mamanuga God e tawai kunumau ade gwedewau kunumau idiwu ki mu simaga e mete giripiyawa.

7 Mamanuga God e iyapanaiyoma yawiyawiratamana ade raurutamana ki kasiyarai e mete wadubu. E uburana iyapana kuduba, kunu ebo ebo, tawana ebo ebo, yona ebo ebo, kwakwarepu-maga ebo ebo, mu e idai rabineya idiwana da e mu kawaimaga uburana ki nana ki kasiyarai e mete wadubu.

8 Iyapana waira kuduba ubumoto kunkanki maba ki e si tarataragapomono esida tepapomono idiwono ko iyapana gwedewau Mamanuga God waira kunuma eba yamanapupu makeya mu simaga Iya Bukai rabineya okapupu ragidai ki mu mena e si eba tepapomoto. Iya Bukai ki ka Papa Sipi Munai mini-mupu poyo ki e bukai.

9 Wi wenaguga mete kina ki ka wi yona yau wainapumuri;

10 Iyapana gwedewau Mamanuga God mu winetapu da iyaramuguma ubumana mu tetamana diburatamana ki nana ki ka mu tetamini diburatamini. Ade iyapana gwedewau Mamanuga God mu winetapu da iyara-muguma ta were mu taugwaditamana popo ki nana ki ka mu taugwaditamini popo. Ki pokere mara ki baiyagisi ki ka Mamanuga God e iyapanaiyoma mu sumamaga ragiragi kawaya ubumono giruru maba kobaiya tetetogomono kaiwono ki ka baganai.

Berokoi ade mosi waira rabineya posiwena

11 Ki eweya ka nau gwede berokoi kunkani maba ade mosi waira rabineya posiwena empuwani. Berokoi ki e debai ganai apeya ka papa sipi munai mu debamaga ganai ki maba ko e bonanai ka motamota kwakoru e bonanai maba.

12 Berokoi ki kanibu e kasiyarai kunkani yabiri ki e bameya wadubu e irikai ubupu manako ewa kayawena waira yo waira kawareya gwedegwede kuduba idiwu e kasiyarai kawaya ki pokaiya mu notamaga wade wirawirapiyawa da mu kunkani maba naiya e debaiya bidara wadubu ko ade iyawena ki e tarataragapamana si tepapamana ki nana.

13 Berokoi ki matakira kawaya-kawaya ebo ebo kwaewagawa ki nau empuwani. E wagubu manako iyapana kuduba mu yabumugu ka mata nonarai kunuma were kawapu.

14 Berokoi ki kasiyara wadubu da e uburana e waretai
kunkani maba ki e nene matakira ebo ebo kwaewagana ki
nana. Ki pokaiya ka e iyapana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau mu kerapumugu wadana mu notamaga
wirapana ki nana ki nau mete empuwani. E iyapana ragiragi
kawaya tadeyawa da mu ubumana kunkani maba kereba
pokaiya ugwadumpu ade iyawena ki e keyakeyai mosi ya-
manapamana manako ewa ubumana keyakeyai ki pokaiya
kunkani maba ki e si tepapamana ki nana.
15 Berokoi ki kasiyara mete wadubu da e uburana
keyakeyai ki puwapana iya kweyana da e yonawagana ki
nana, ko ki nau mete empuwani. Iyapana gwedewau e si eba
tarataragamupu ki ka kunkani maba e keyakeyai ki ubupu
mu namutapu.
16 Berokoi ki mete ubupu iyapana kawakawai yo iyapana
maimerei, iyapana gwedegwedemaga mete kina yo imagei
ragidai, pakasi ragidai yo bigabiga ragidai, iyapana kuduba
inako ki e mu ninekeneke-tamiyawa da mu kunkani maba
ki e si okai mu idamaga garu naureya bo mu yabaramugu
kurikuri pokaiya kapa-pamana ki nana ki nau mete em-
puwani.
17 Iyapana gwedewau kunkani maba ki e si bo e si
keyakeyai namba pokaiya ki mu naurimugu pa mena ki ka
mu gwede mosi eba gimarapamana bo deni deni eba nida
kasiwaratagamana ki nana.

18 Yona yau ka wekewekei ki pokere iyapana notanotai ki
mu mena ka yona yau mibai bananapomoto. Iyapana nima e
yabarai supasupai ki ka e kunkani maba e si namba pokaiya
tamupu ki mibai mete kataiyagisi. E si namba pokaiya ka
iyapana kaina mosi e siyo. E si ki nambai ka 666.

14

Umayo waunai mo tagubu

1 Ki eweya ka nau waro were maba ade empuwani manako
Papa Sipi Munai ade iyapana ropani kawaya eba iyabapa-
mana makai kuduba 144,000 e bananamupu kweya Saiyoni
kawareya e mete ika ubumawa ki nau mu emitapuwani.
Papa Sipi e eya siyo ade e Mamai e si mete kina ki okai ka nau
iyapana ki mu yabaramugu empuwani.

2 Nau bonana mosi kunuma were kawapu wainapuwani.
Bonana ki mumugarai ka awana kawaya tapara sikipiyau ki
maba bo gaiya wagau ki mumugarai maba bo iyapana ripa
tapai yanuwatagamu bonanai bagi kawaya ki maba.

3 Iyapana kuduba 144,000 mu ka Mamanuga God e kemai
ki, ade gwede dai iyaiya apeya apeya ki, ade kwayuba de-
bai ragidai ki, mu kuduba yabara-mugu ubumupu umayo
waunai mosi umayotagamawa. Iyapana kuduba wairau
idiwa mu paunamugu ka Mama-nuga God ubupu iyapana
ki mena e ebo nene winetapu tetapu ki pokere mu mena ka
umayo waunai ki kataitagubu. Iyapana dai ki umayo ki eba
kataitaga-mana makai.
4 Iyapana 144,000 mu notamaga eyaka mena Mamanuga
God deni mena notapiyamu. Mu eyaka eyaka ka ridi mo mete
eba iwa ade papa Sipi Munai bani kayawagau umau ki ka mu
e ewakumapiyamu mete iwu. Iyapana kuduba paunamugu
ka Mamanuga God mu rikatapu da karako ka mu maura
amotana ki maba yabiri Mamanuga God yo Papa Sipi Munai
mu bamamugu bautagubu.
5 Mu rabinamugu ka tanai mena posiwena. Mu yona bera
mo eba tagubu ade mu paeremaga mete pa mena.

Aneya apeya eyaka

6 Ki eweya ka aneya mosi usi kunuma bogaboga robowa-
gawa ki nau empuwani. E ka iyapana kuduba, kwakware-
pumaga ebo ebo, kunu ebo ebo, yona ebo ebo, tawanamaga
ebo ebo ki iya maramara idiwana kaiwana ki yonai bagi
kawaya mu tadeyana ki nana bauwena.
7 E bonanai ragiragi kawaya wagawa ke; ‘Mamanuga God
e idai gurai iyapana kuduba naurigau ugwadana ragiragi ki
marai wana bauwena ki pokere e mayapiyoi ade e mena si
tepapiyoi. E ka kunuma yamanapupu, waira yamanapupu,
egi yamanapupu, ade awana usirai mete yamanapupu ki
apunai ki pokere e mena tarataragapiyoi.’
8 Aneya ki inako wagubu eweya ka aneya ade mosi
bauwena e waretai eweya robowagawa kaniyawa, wa-
gawa ke; ‘Natere kawaya Babironi karako gumoruowena
po minibu. Iyapana awana suwakarai kubamu mu yabara-
maga babawagau ki maba ka ridi ki naiya e kwakwarepui
poisiyasiyai wainapiyawa tainipiyawa ki iyapana tawana
tawana idiwu mete tagebu da mu karako taku maba igida
yauda iwu.’
9 Aneya ki inako wagubu eweya ka aneya ade mosi
bauwena e kowaiyoma apeya ki mu ewamugu robowa-
gawa kaniyawa e bonanai ragiragi kawaya wagawa ke; ‘Iya-
pana gwedewau ubumu kunkani maba ade e keyakeyai mu
idamugu yamanamupu ki mu simaga tarataragapiyamu bo
kunkani maba ki e si okai mu yabaramugu tondau,
10 ki ka awana ‘waeni’ suwakarai kawaya Mama-nuga God
kapa rabineya gwepupu ki e yadini mu tageni kubomoto. Ko

awana ‘waeni’ ki kena ki ka Mamanuga God e eya nuwapupui ki keyakeyai. Iyapana gwedewau kunkani maba ki tarataraga-piyamu ki ka aita ewa ka mu Mamanuga God e eya aneyaiyoma ade Papa Sipi Munai ki mu yabaramugu mata nonareya gwisi berokoi rabineya makaritogomono idowono.
11 Gwisi ki eba kewoyagisi ko maramara yarono. Iyapana gwedewau ubumu kunkani maba ade e keyakeyai mu idamugu yamanamupu ki mu simaga tarataragapiyamu bo e si okai mu naurimugu okamupu tondau ki ka mu Mamanuga God e nuwapupui baibiga-pamana ki yawatai mo pa mena ko mu maramara kemora nawaru makari-togomono idiwono.
12 Ki pokere mara ki baiyagisi ki ka ka iyapana gwedewau Mamanuga God e umunui wadamu ade mu sumamaga Iyesu bameya ki eba kamadamu ragidai ki ka mu ragiragi kawaya ubumono giruru maba ki kobaiya tetetagisi kaiwono ki ka baganai.
13 Ki eweya ka nau bonana mosi kunuma were ade wainapuwani, wagubu ke; ‘Kau yona yau okapi; Iyapana karako ade ewa nu Kaiwawonuga e naureya idiwu e bigabigai kwaetagamu ki ka mu popotagisi ki ka mu mibi mamamai idiwono.’
E inako wagubu manako Mamanuga God e eya Keyai ki kawareya wagubu ke; ‘Ki mibai, mu ragiragi kawaya upitagamawa muya nunumawa ki pokere karako ka mu aiyatatogomono. Mu gwede bagi yewe wairau kwae-tagamawa ki ka Mamanuga God eba notagogapoto.’

Waira yau kawareya raupomu marai bauwena

14 Ki eweya ka nau yabu tapuwani manako oroguma poe kawaya ki kawareya ka nau gwede mosi e kiyabui iyapana kaina maba ika tondawa empuwani. E debai tatamai ka bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki e tapu ade e raupomu kerebai uwarai korekorei kawaya mosi e idaiya mete wadubu ki nau empuwani.
15 Ki makeya ka aneya mosi Mamanuga God e Tawai kunumau ki rabineya matarau bauwena manako wena siyapu oroguma kawareya tondawa apunai ki sibu, wagubu ke; ‘Raupomu marai wana bauwena ki pokere uburi raupomu kerebai uwarai korekorei ki wadi waira kawareya bani miyawawena ki raupomunuwagi.’
16 E yona ki wagubu ka oroguma kawareya tondawa apunai ki ubupu e kerebai wadubu waira kawareya bani miyawa-wena ki kuduba petapiyawa raupomu-wagawa.
17 Ki eweya ka nau aneya ade mosi Mamanuga God e Tawai kunumau rabineya matarau bauwena empuwani. E mete kina kereba uwarai korekorei kawaya ki mo wadubu.

18 Nau yabu tapuwani manako aneya ade mosi ki
Mamanuga God e kepakepai kawareya mata urau ki
kwayubapiyawa aneyai ki e kepakepa deneya matarau
bauwena manako e bonanai ragiragi kawaya e waretai
kereba wadubu apunai ki sibu, wagubu ke; 'Ripa 'waeni'
madai miyawawena ki pokere kau kerebagi uwarai ki wadi
suri waira kawareya ripa madai ki kuduba gwiyapiyowa.'
19 Aneya yona ki wagawa makeya ka kereba wadubu
apunai ki supu waira kawareya ripa 'waeni' miyawatagubu
ki kuduba gwiyapupu tepupu Mamanuga God e nuwapupui
ki wateya botopamana ki nana nakapupu.
20 Mu ripa madai ki botopamana watai ka gari tagaiya
manako mu madai ki botopamawa ki ka dara goya maba
bauwena kayawena. Goya ki urubai ka kerapunugu da
debanugu ade e rowa-rowai ka uwama kawaya. Nu kerapu-
nugu yawata ki kaigamu ka pura apeya kwaitana kewoyagisi
(300 kiromita).

15

Bita yo makari siyarai

1 Ki eweya ka nau gwede kawaya mosi usi kunumau
waro were maba empuwani. Nau kodabani kawena notani
kowena. Aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) iya-
pana bita yo makari siyarai tagemana ki nana mu bita ki mu
mubo idamugere mete tempu bautagubu ki nau mu emita-
puwani. Mu iyapana bita yo makari ki tageni kewoyagisi ki
ka Mamanuga God e nuwai iyapana bamamugu pupuwagau
ki mete kewoyagisi.
2 Ki eweya ka nau ade yabu tapuwani manako kaburu
maba negai kawaya ika tapasisipiyawa mata nonarai
mete dibipupu ki nau ika empuwani. Iyapana gwedewau
ubumupu kunkani maba bo e keyakeyai mu idamugu
yamanamupu bo e si namba pokaiya okamupu ki kuduba
raurumupu ragidai ki mu nau ika kaburu negai kawaya ki
papateya ubumawa emitapuwani. Ripa tapai ki Mamanuga
God mu eyaka eyaka tagebu ki mu idamugu temupu,
3 manako mu ika ubumawa Mamanuga God e bigabigai
apunai Mosisi ade Papa Sipi Munai mu umayomaga umayo
were tagamawa ke;
'Kaiwawonuga Mamanuga God, kau kasiyaragi ka kawaya.
Kau kwaenugei ki kuduba ka mibai bagi supasupai mena ade
kawaya esida.
Iyapana kuduba nu Kaiwawonuga ka kau mena.
4 Kaiwawonuga, iyapana kuduba kau mayanimono ade kau
kasiyaragi bagi kawaya ki mu mamamapomono.

Kau mena ka tanai bagi kawaya.
Kau gwedegwede kuduba supasupai mena kwaenugei ki ka iyapana kuduba nu yabunugere empemei,
ki pokere tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka iyapana baitagisi kau yabarageya ubumono kau tarataraganimono.'

5 Ki eweya ka nau Mamanuga God e Tawai kunumau ki gudui siwawena empuwani ade tawa ki rabineya ka e tanai miniyau siwa ki watai nau mete ika empuwani.

6 Ki makeya ka aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki iyapana bita yo makari tagemana ki bitai mu mubo idamugu temupu ki Mamanuga God e Tawai rabineya matarau bautagubu ki nau mu mete emitapuwani. Mu midimaga tatamai ka poe yamayamai bagi kawaya ade bedi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki mu nodamugu sinegetagubu.

7 Gwede dai iyaiya apeya apeya ki mosi ubupu aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki tera bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki eyaka eyaka mu tagebu. Mamanuga God maramara tondau apunai e nuwapupui ka awana maba tera ki rabineya posiwena.

8 Mu tera ki tepamawa makeya ka Mamanuga God e Tawai rabineya e eya sinini tanai ade e eya kasiyarai ki gwisi maba yarawa ki pokere nima mosi tawa ki rabineya eba kaniyoto. Ko aneya ida daikere kewowena daikere apeya iyapana bita yo makari tageni kewoyagisi ki makeya ka tawa ki rabineya yamana yawatai mete kina.

16

Mamanuga God e nuwapupui ki terai

1 Ki eweya ka nau bonana ragiragi kawaya mosi usi kunumau wainapuwani. Bonana ki aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki mu tadebu, wagubu ke; 'Wi kaiwagi manako Mamanuga God e nuwapupui wi eyaka eyaka teraga rabineya posiwena ki waira kawareya kwemuri wira.'

2 Aneya yabiri kayawena e terai kwebu wira ki makeya ka berokoi kawaya mosi wenawena. Iyapana gwedewau kunkani ki e si okai mu naurimugu tondawa bo e keyakeyai mu idamaga pokaiya yamanamupu ki si tepapamawa ragidai ki mu midimaga ka kwata posiwena mauweta gwitai berokoi kawaya tarawa makarai mu tageyawa.

3 Ki eweya ka aneya ade mosi e terai wadubu egi kawareya kwebu wira ki nau empuwani. Ki makeya ka iyapana popai mu daramaga pinai kawaya ki maba ka egi dara ki maba

wenawena manako gwedegwede kuduba iyaiya egi rabineya
idiwa ki mu popotagubu gawarara.
4 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu
kayawena awanau ade awana usireya kwebu wira manako
awana dara wenawena ki nau mete empuwani.
5 Nau awana kwayubapiyau ki aneyai e bonanai mete
wainapuwani, wagubu ke;
‘Naiya tondeya ade karako mete tondei apunai, kau tanigi ka
bagi kawaya.
Kau karako iyapana bita yo makari tagebi ki kau eba
paerepipi ko kau supasupai mena kwaenugibi.
6 Iyapana karako bita tageyei mu naiya kau iyapanagiyoma
ade kau bonanagi wainapamawa tagamawa ragidai ki
namutampu da mu daramaga kawapu,
ki pokere kau karako bimbinai kwaenugei dara kubamana
ki nana mu tageyei ki ka mu paeremaga ki denai mu
makeya wadamu.’
E inako wagubu.
7 Ki makeya ka nau bonana ade mosi Mamanuga God
e kepakepai deneya bauwena wainapuwani. Bonana ki
wagubu ke;
‘Kaiwawonuga Mamanuga God, kau kasiyaragi ka kawaya
esida.
Yona ki ka mibai.
Kau iyapana karako bita yo makari tageyei ki kau eba
paerepiyei ko supasupai mena kwaenugei.’
8 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu
madega kawareya kwebu wira manako madega muyai
kawaya-wena iyapana kuduba uratapu sipasiparatagubu.
9 Madega muyai iyapana uratapu sipasipara ki ka mu Ma-
manuga God simpu siyasiya ade e si girimupu pasumupu
mibai ka e bita inako mu tageyawa. Mu bita yo makari
wadamawa ko mu notamaga eba wirawena, mu beramaga
berokoi ki mu eba kamadumpu ade Mamanuga God e si mu
eba tepamupu. Pa mena.
10 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu
kunkani ki e kemai kawareya kwebu wira manako
kunkani ki ade e eweya kayatagubu ragidai ki mu kuduba
kawarimugu ka sisipu kawapu. Ki makeya ka iyapana
makari kawaya daganani wainapamawa mu kiyabumaga
giriwagawa mu uwarimaga sisiripamawa ‘aige aige’
tagamawa.
11 Mamanuga God kunumau tondau apunai e bita yo
makari yo kwata berokoberoko inako mu tageyawa ko mu
beramaga berokoi ki mu eba kamadumpu ko mu e siyamawa
siyasiya ade e si giripamawa pasumawa.

12 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu
awana kawaya Euperatasi ki kawareya kwebu wira ki nau
empuwani manako awana ki powena raragawena yawata
wenapupu da kawakawai ragidai mu piyara-muguma mete
kina madega posiwagau deneya ika bautagamana kebomana
ki nana.
13 Ki makeya ka nau keyai berokoi apeya eyaka mu
kiyabumaga kweru maba bautagubu emitapuwani. Ki
mosi ka motamota kwakoru maba ki e umuneya posi-
wena bauwena kaya-wena, mosi ka kunkani ki e umuneya
posiwena bauwena kayawena, ade mosi ka kunkani e
madanai irikai iyapana bera were waratamiyawa apunai ki
e umuneya posiwena bauwena kayawena.
14 Kweru berokoi apeya eyaka mu ka kweya kairapu mu
keyaimuguma ki matakira ebo ebo kwaetagamana ki nana ki
kasiyarai wadumupu. Mu tawana tawana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau ki kayatagamana manako
waira yau kawakawai ragidai kuduba tetamana dibitamana
da mu Kasiyarai Kawaya Esida Apunai Mamanuga God e
marai kawaya ki kawareya kandetagamana ki nana.

15 Nu Kaiwawonuga wagubu ke; ‘Wainapumuri, nau kuwa
apunai maba bausugani wi naininiyani. Wi mara ki makeya
nau nawanani yabu yabu idiwu ki ka wi mamamaiwogoi ko
wi sipuma goragora eba okukunaigubu ade nau nawanani
eba idiwu ki ka wi iyapana mu yabumugu niga matarau ki
pokere midimama wi wadiniyoto.’

16 Keyai berokoi ki kayatagubu kawakawai ragidai kuduba
waratampu wata eyaka mena ki mu si yona Iburu were
Amagedoni tagubu ki ika dibitampu idiwa emitapuwani.

17 Ki eweya ka aneya siyarai ubupu e terai iyarau kwebu
wira manako bonana ragiragi kawaya mosi Mamanuga God e
tawai rabineya kema deneya bauwena ki nau wainapuwani.
Bonana ki wagubu ke; ‘Ika kewowena.’
18 Ki makeya ka yangwara wadubu, gaiya mumugarai
bauwena kayawena, ade waira nutanuta kawaya eba marai
bauwena waira kuduba geyageyawena. Naiya, Mama-nuga
God iyapana yamanapupu makeya yabadawa da karako ka
waira nutanuta kawaya yau kwaitana mo eba bauwena.
19 Tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ka natere kuduba tawa gwaigwiritagubu mogo-
tapu gawarara. Natere kawaya Babironi purupuruwena
damu apeya eyaka wenapupu. Natere ki ragidai badidi
kwaetagamawa ki Mamanuga God e notai eba gogawena
ki pokere karako bimbinai e nuwapupui awana suwakarai
maba kapa rabineya ki e mu tagebu kubamupu.

20 Ruku kuduba egi rabineya sumupu ade kweya kuduba
kwereretagubu dobu wenapupu.
21 Bowa bisi kawakawaya eba bibiyo-pamana makai ki
nawaya aniyata tai maba kunumau gwegwetagubu iyapana
kawarimugu kawamupu mu giritamawa pasutamawa ki
pokere iyapana Mama-nuga God siyamawa siyasiya ade e si
mete giripamawa.

17

Yawata kawakawareya umawa ridai

1 Ki makeya ka aneya ida daikere kewowena daikere
apeya ki naiya tera kwekwe wirawiratampu ki mosi nau
bamaneya bauwena sidibu, wagubu ke; ‘Kau yabi da yawata
kawakawareya igida yauda umawa ridai e si kawaya-wena
kayawena ki Mamanuga God uburoto e badidi maba yadini
bita kweyoto ki nau kau kabuwaniyani. Ridi ki ka keyakeyai
ko ki mibai ka natere kawaya awana ropani kawaya pauna-
mugu wadumupu uburau ki kena.
2 Kawakawai ragidai yewe wairau mu ka ridi ki mete
taku maba igida yauda kwaetagamawa iwa. Iyapana awana
suwakarai kubamu mu yabaramaga babawagau ki maba ka
ridi ki igida yauda umawa e notai awana suwakarai maba
iyapana ki tageyawa da mu yabaramaga babawena manako
e badidi kwaewagawa umawa ki maba mu mete inako kwae-
tagamawa iwa.’
3 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai nau yabirisinibu
manako aneya ki nau tepasinibu iyapana eba idiwu
tawaneya kaigibi. Ika baigibi ka ridi mosi nu papa osi
kawareya iwei ki maba e kunkani daragai kawaya mosi
kawareya kaniyawa ki nau empuwani. Kunkani ki e debai
ka kuduba ida daikere kewowena daikere apeya ade e debai
ganai ka ida esida mena. E si dai e mideya okapupu ki ka
eba e eya siyo ko e Mamanuga God e si bagi kawaya ki dai
kuwawena okapupu.
4 Ridi ki e midi tatamai daragai yo pinai ki umapu ade e
barasi bagibagi ebo ebo bowa yamayamai, bowa bagibagi dai
ki, ade gwede dai denai kawakawaya pokaiya yamanatampu
ki e idaiya, e gobaiya, ade e mideya sinegewena. E idaiya
ka e tera mosi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu
ki wadubu. E midimama berai kwaewagawa ade taku
maba igida yauda asusu umawa ki berai kuduba ka awana
suwakarai maba tera ki rabineya posiwena.
5 Ridi ki e yabareya ka mu e si mibai yau okamupu;

‘Natere kawaya Babironi ka nau. Ridi kuduba, madega kauwagau madega posiwagau yawata kawakawareya iwu mu inamaga ka nau.’

6 Mamanuga God e iyapanaiyoma yo iyapana gwedewau Iyesu eba kama-dumpu ko e nene popotagubu ragidai, iyapana ki mu daramaga ka ridi ki kubabu manako iyapana awana suwakarai kubamu mu yabaramaga babawagau ki maba ka e yabarai mete babawena. Nau Diyoni ridi ki waro were maba empuwani ki ka nau notani kowena kodabani kapuwani.

7 Ko aneya ki nau ade sidibu, wagubu ke; ‘Kau notagi gwede nana kowena? Kunkani e debai kuduba ida daikere kewowena daikere apeya ade e debai ganai ida esida mena ki mibai nau karako matarapani kau kabuwaniyani ade ridi kunkani kawareya kaniyau ki mibai nau mete matarapani kau kabuwa-niyani.

8 Kunkani maba empipi ki ka naiya iyaiya tondawa ko karako eba tondau. E uruba nigidai pa mena rabineya tondau ki e waunitau kamadini matarau posiyagisi manako e bita bananapana deni mena gogawagana ki wateya kayayagisi. Mamanuga God kunuma waira eba yamanatapu ki makeya ka e eya iyapanaiyoma mu simaga Iya Bukai rabineya okapupu. Iyapana gwedewau yewe wairau mu simaga Iya Bukai ki rabineya pa mena ragidai ki ka mu kunkani ki empomoto manako wakapa giritagisi, mibai ka e naiya tondawa, karako eba tondau, ko ewa ade baiyagisi.

9 Iyapana notanotai ade katai nibadi kataimugu ragidai ki mu mena yona yau mibai wainapomoto; Debai ida daikere kewowena daikere apeya empipi ki ka kweya kwaunai ida daikere kewowena daikere apeya ki kawareya ridi ki tondau. Ko kweya kwaunai ki ka mete keyakeyai; Ki mibai ka kawakawai ragidai ida daikere kewowena daikere apeya.

10 Kawakawai ragidai ida daikere kewowena daikere apeya ki mu pauna-mugu ida daikere mena ka ororeya mena popotagubu, eyaka mena karako kawaiwena tondau, ade eyaka mena ka ewa baiyagisi. E baiyagisi ki ka e mara eba rowarowa tondono.

11 Kunkani maba ki naiya tondawa ko karako eba tondau e ka kawakawai ragidai ida daikere kewowena daikere apeya ki mosi, ko e bita bananapana deni mena gogawagana ki wateya kayayagisi.

12 Debai ganai ida esida mena empipi ki mibai ka kawakawai ragidai ida esida mena ki ewa baitagisi kasiyara yadini manako kunkani maba ki mete kaiwawotagisi. Mu baitagisi manako madega napusi eyaka mena ki mena rabineya kaiwawotagisi.

13 Kawakawai ragidai ida esida mena ki kena ki mu nuwa-
maga notamaga ka eyaka mena. Mu kasiyaramaga kuduba
ki mu ubumoto kunkani maba ki e kweyo-moto.
14 Mu Papa Sipi Munai ki mete kandetogomono ko Papa
Sipi Munai e ka kaiwawo ragidai kuduba mu Kaiwawomaga
ade kawakawai ragidai kuduba mu Kawaimaga ki pokere
e uburoto mu kuduba raurutamini. E eya iyapanaiyoma
mu nene wagubu wine-tapu e eba kamadumpu ragidai ki
mu mete kina e mete ubumoto kawakawai ragidai ki raurutamini.'
15 Aneya ki inako wagubu manako ade sidibu, wagubu
ke; 'Yawata kawakawareya umawa ridai awana ropani
kawaya mu paunamugu tondawa empipi, awana ki ka mete
keyakeyai. Awana ki mibai ka iyapana mu waira-maga ebo
ebo, iyapana mu kiyabumaga ebo ebo, iyapana mu kwak-
warepumaga ebo ebo, ade iyapana mu yonamaga ebo ebo.
16 Debai ganai ida esida mena empipi ade kunkani maba
e eya mete kina ki mu ubumoto yawata kawa-kawareya
umawa ridai ki keipomoto manako e tawai ade e gwedeg-
wedei kuduba ki mu tepomoto. E eya midi tatamai ki mu
mete rikapomoto manako ni matarau e kamadini. E midi
kwa-kwarepui ki mu kupomoto ade matau deni mena pa-
sumoto.
17 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki
matarawagana ki nana ka e mu nota-maga wirapoto da mu
rabinamaga eyakamenayagisi manako mu kasiyara-maga
kuduba ki mu kunkani maba ki kweyomoto da e uburoto
kasiyara ki pokaiya kaiwawoyogono tondono. E inako kai-
wawoyogono tondono da Mamanuga God badidi wagubu ki
mibai kuduba wenayagisi makeya ki ka e kasiyarai ki kuduba
kewoyagisi.
18 Kau ridi empipi ki ka natere kawaya ki e keyakeyai.
Natere ki ka kawakawai ragidai kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau mu kawaimaga uburau.' Aneya ki nau
inako sidibu.

18

Natere Babironi gumoruowena

1 Ki eweya ka nau aneya ade mosi kunumau kawapu em-
puwani. E kasiyarai ka kawaya ade e tanai ka waira kuduba
madega kauwagau madega posiwagau ki minibu siwa.
2 E bonanai ragiragi kawaya wagubu ke;
'Natere kawaya Babironi karako gumorowena tawana po
minibu.

Natere ki rabineya ka kweya kairapu, keyai berokoi ebo ebo, ade midiwari berokoi ebo ebo eba kupemei ki mete kina wata wadumupu idiwu.
3 Iyapana awana suwakarai kubamu mu yabaramaga babawagau ki maba ka ridi ki e ebo kwakwarepui poisiyasiyai waina-piyawa taku maba igida yauda umawa ki notai ka e awana suwakarai maba iyapana kuduba tawana tawana idiwu mu kubamana ki nana tageyawa.
Waira yau kawakawai ragidai ridi ki mete taku maba asusu yabayababa iwa,
ade e nuwai notai waira yau gwedegwedei ki mena kawareya ukwarawa,
ki pokere tawana tawana kuduba ka gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamu ragidai e bameya bautagamawa manako e pokaiya purapuratagamawa.'
Aneya ki nau inako sidibu.
4 Ki makeya ka nau bonana ade mosi kunumau kawapu wainapuwani. Bonana ki wagubu ke;
'Iyapananiyoma, wi ridi ki kamadu-muri matarau baiwagi.
E bigi kwaewagau ki wi mete eba kwaiwagi kwaenda e bita yodono ki daikere wi mete wadumuri.
5 E bigi ka damu yapu kunuma bananapupu ki pokere e berokoi badidi kwaewena ki bigi kuduba ka Mamanuga God e ororeya mena empupu kewowena ko e notai eba gogayagisi.
6 Ridi ki wi bamagau berokoi badidi kwaewena ki wi denai makeya makeya e bameya inako mete kwaiwagi ko ade kawareya mete kwaiwagi.
E nuwaboya awana suwakarai maba wi negebu ki ka e wi kapa nigideya negebu,
ko wi denai kapa posipumuri were e kwemuri.
7 Naiya ka ridi ki e bameya gwede-gwede posiwena ki pokere e yabara kawakawarawagawa,
ko ki maba wi karako bita makari yo nuwaboya e kwemuri da e gwede-gwedei ki kuduba gogayagisi,
manako bita makari yo nuwaboya baiyagisi wata ki yadini.
Ridi ki e eya sidiwagau, wagau ke; 'Nau ka kaiwawo kemai kawareya tondakani ki ridai. Nau ka eba koboro. Nuwaboya nau bamaneya eba baiyagisi ade nau apena eba meyani.'
8 E inako wagau ki pokere mara eyaka mena ki rabineya ka bita yo makari yo sigira yo nuwaboya yo wetei e bameya baiyagisi.
Nu Kaiwawonuga Mamanuga God, e kasiyarai ka kawaya.
E uburoto e idai gurai ridi ki e naureya ugwadini ragiragi,

manako e berai berokoi badidi kwaewena ki denai ka mata e
uroto rerewara.'
9 Aneya ki inako wagubu, ade wagubu ke; 'Waira yau
kawakawai ragidai mu ridi ki mete iwa ade e mete ewapuru
mu kwakwarepumaga poisiyasiyai waina-pamawa, ko mu
ridi ki mata urono gwisi yarono empomoto ki ka mu yadi
kimono e apenai meyomono.
10 Bita e bananapupu ki mu eba bananapamana ki kudeya
ka mu uwamau ubumono gwisi dauyogono empomono
manako e durui teyomono, togomono ke; 'Akae, akae, nu
naterenuga kawaya Babironi, nu ridinuga kasiyarai kawaya.
Madega napusi eyaka mena yau rabineya ka bita kau bam-
ageya bauwena.'
11 Gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamu ragidai
tawana tawana kuduba idiwu ki mu mete yadi kimono ridi
ki e apenai meyomono. Yomi ka mu natere ki rabineya deni
deni nida kasiwaratagamawa idiwa ko karako ka mu nida
kasiwaratagamana ki marai kewowena.
12 Gwedegwede naiya nida kasiwaratagamawa ki gwedeg-
wedei ka yau kena; Monaga bagibagi yamayamai bowa ebo
ebo pokaiya yamanamupu, yo aukwara bagibagi poe bo
pinai bo daragai bo yamayamai mu denimaga kawakawaya,
yo ripa ebo ebo aurai bagi kawaya mu denimaga kawak-
awaya, yo keyakeyai marai kawai ripa bagibagi pokaiya
kaitemumpu bo kirama bo papa dowai bo bowa yamayamai
daragai pokaiya yamanamupu ki mete kina.
13 Ade bani ebo ebo, yo ripa madai, yo ripa kwarai aurai
bagibagi ebo ebo, yo parawa poe yo parawa madai, yo awana
'waeni' yo awana papa monamonai maba mete kina. Ade
papa burumakau yo papa sipi yo papa osi yo ade papa osi
gwede mosi nikareya tainipiyau umau ki kena. Mu naiya
gwedegwede marai kawai inako deni deni nida kasiwara-
tagamawa idiwa ade iyapana kaina mete nidatamawa denai
bowa madai wadamawa, ena, iyapana mibimaga ki mu mete
nidapamawa.
14 Ko karako ka ki kuduba kewowena ki pokere gwedeg-
wede deni deni nida kasiwara-tagamu ragidai mu ubumoto
ridi ki siyomoto, tagisi ke; 'Gwedegwede marai kawai ki kau
tepana ki nana notagi kawareya ukwarawa ki marai wana
kewowena. Kau gwedegwedegi ade kau monagagi bagibagi
ki kuduba karako deni mena gogawena da kau ewa mo eba
emani.'
15 Gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamu ragidai
mu ka naiya natere ki pokaiya purapura-tagubu. Bita e
bananapupu ki mu eba bananapamana ki kudeya ka mu
uwamau ubumono yadi kimono e durui teyomono,

16 togomono ke; ‘Akae, akae, nu naterenuga kawaya. Kau
naiya aukwara bagibagi poe yo pinai yo daragai pokaiya
monaganugibi ade bowa bagibagi ebo ebo yamayamai bedi
sinegenugibi,
17 ko karako madega napusi eyaka mena yau rabineya ka
kau gwedegwedegi ebo ebo ki kuduba gogatagubu.’

Waka wadamu ragidai yo waka ki kawareya upitagamu
ragidai yo waka kawareya pa iwu ragidai yo ade iyapana
gwedewau waka bautagamu ade kaya-tagamu ki wateya
upitagamu ragidai ki mu mete uwamau ubumono,
18 manako mata urono gwisi dauyogono ki mu em-
pomono manako mu notamaga koyogono, togomono ke;
‘Nu naterenuga kawaya yau maba mo pamena ko e karako
gogawena.’
19 Mu inako togo-mono manako yadi kimono tatabura
tainipomono popoku mete tepomono taudumatogomono
manako duru teyo-mono, togomono ke; ‘Akae, akae nu
naterenuga kawaya. E gwedegwedei marai kawai ki pokaiya
ka nu egi kawareya iwei ragidai purapuraigibi. Ko madega
napusi eyaka mena yau rabineya ka e gwedegwedei ki
kuduba gogawena.’ Mu inako togomono.

20 Natere ki gogawena ki pokere kunumau idiwu ragidai wi
mamama-iwagi. Mamanuga God e iyapanaiyoma yo e tonon-
ibu ragidai yo e bonanai wainapiyamu iwagamu ragidai ki
wi mete mamamaiwagi, mibai ka ridi ki naiya wi giriniyawa
pasuniyawa ki bimbinai ka Mamanuga God karako ubupu e
idai gurai ridi ki e naureya ugwadubu ragiragi bita kwebu.

21 Ki eweya ka nau waro were maba aneya kasiyarai
kawaya mosi ika empuwani. Aneya ki bowa bisi kawaya
mosi wadubu kwenupupu egi rabineya supu manako
wagubu ke;
‘Nau bowa kasiyarai kawaya kwenupuwani ki maba ka
natere kawaya Babironi rororororoyagisi deni mena
gogayagisi.
22 Kainaga yo ripa tapai yanuwa-tagamu ade bawiwi yo
binogo siyamu ki bonanai ka natere ki rabineya ewa
mo eba yogono.
Iyapana upi ebo ebo kwaetagamu ragidai wi natere ki
rabineya mo eba upitogomono emitamuri ade bani
madai bowa pokaiya musu-piyamu ki ratabai ki wi
ewa mo mete eba wainapumuri.

23 Natere ki rabineya ka wi duna tanai mo eba empumuri,
ade wi ridi yo apunu natere ki rabineya ewa mo eba anikato-
gomono emitamuri.

Gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamawa ragidai natere ki rabineya idiwa ki mu kasiyara-maga ka kawaya esida. Tawana tawana kuduba mu maba mo pa mena ko ki kuduba karako wana kewowena.
Mu naiya tawana tawana, madega kauwagau madega posi-wagau ki kayatagamawa aimana pokaiya iyapana kuduba mu notamaga wirapamawa ade mu kerapu-mugu wadamawa.
24 Natere ki rabineya ka mu ubumpu Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ade e iya-panaiyoma mete kina ki ika namutampu.
Ena, iyapana kuduba yewe wairau mu iyaramuguma tau-nimupu popo ki mu daramaga ka natere ki rabineya kawapu.'
Aneya ki inako wagubu.

19

Mamama kawaya kunumau

1 Ki eweya ka nau iyapana ropani kawaya eba bigabigai kunumau dibimupu idiwa mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ki wainapuwani. Mu tagubu ke;
'Kaiwa kaiwa Mamanuga God, kau sigi nu tepapemei.
Kau mena nu iya negeyei,
kau mena tanigi ka kawaya,
ade kau mena kasiyaragi ka esida.
2 Kau badidi kwaenugei ki kuduba ka mibai ade supasupai kawaya.
Yawata kawakawareya umawa ridai rauru kawakawara no-tai iyapana kuduba kabuwatamiyawa wara-tamiyawa ki kau empipi manako kau idagi gurai e naureya ug-wadibi ragiragi bita kwebi.
E ubupu kau bigabigagi kwae-tagamawa ragidai namutapu ki bimbinai kau e bita kwebi.'
3 Mu inako tagubu, ade tagubu ke;
'Kaiwa kaiwa, nu Mamanuga God e si tepapemei.
Natere rororororowena urau ki gwisi maramara dauyogono yarono ko eba kewoyagisi.'
4 Mu inako tagamawa makeya ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade ida apeya apeya (24) yo gwede dai iyaiya apeya apeya ki mete kina kema kwareya ton-dau apunai Mamanuga God e yabareya kwarisi-tagubu e si tarataragapamawa, tagamawa ke;
'Ki mibai. Kaiwa kaiwa, Mamanuga God e si nu tepapemei.'
5 Mamanuga God e kemai ki deneya ka bonana mosi wagubu ki nau mete wainapuwani, wagubu ke;

‘Mamanuga God e bigabigai kwaiwagamu ragidai,
ade iyapana kuduba kawakawai ade maimerei e mayapiyamu idiwu ragidai,
wi karako e si esida tepapumuri.’
6 Ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba bigabigai
kunumau dibi-mupu idiwa mu bonanamaga ragiragi kawaya
tagamawa mumugaramaga awana taparai kawaya sikipiyau
bo gaiya mumugarai wagau kayawagau ki maba nau mu
bonanamaga waina-puwani. Mu tagubu ke;
‘Kaiwa kaiwa, Mamanuga God e si nu esida tepapemei.
Nu Kaiwawonuga e kasiyarai ka kawaya esida. E karako Kaiwawo wateya tondau,
7 ki pokere nu mamamaigomu ade e kasiyarai kawaya ki mamama-pomu,
mibai ka Papa Sipi Munai e anikawagana ki marai bauwena.
E uwarana ridai ki ororeya mena okukunawena e nawanai tondau.
8 Mamanuga God ubupu monaga bagi tanai kawaya bigi pa mena ridi ki kwebu da e umarana ki nana.’
(Monaga tanai kawaya ki ka keyakeyai ko ki mibai ka Mamanuga God e iyapanaiyoma supasupai bagi kawaya badidi kwaetagamawa ki kena.)
9 Ki makeya ka aneya ki nau ade sidibu, wagubu ke;
‘Kau yona yau okapi; Iyapana gwedewau Papa Sipi Munai
anikawagana kupei kawareya bautagamana ki nana mu
bibimaga tonopupu ki ka mu mibi mamamai idiwono.’ E
inako wagubu manako kawareya nau ade sidibu, wagubu ke;
‘Yona nidibuwani yau ka Mamanuga God e eya bonanai.’
10 Aneya yona ki wagubu ka nau e si tepapana ki nana
e yabareya nau ramatani kawareya kwarisisugubuwani.
Ko e wagubu ke; ‘Ae, kau inako eba kwaenuwagi. Kau
kowagiyoma mete kina Iyesu e bigabigai kwaiwagamu e
yonai iwagamu iwu ki mosi ka nau. Mamanuga God e
mena si kau tepapi. Iyapana gwedewau Mamanuga God
e bonanai wainapiyamu tagamu ki ka mu Iyesu badidi
mibai kawaya kwae-wagawa ki mena mu matarapomono
togomono iwono.’ Aneya ki inako wagubu.

Apunu mosi papa osi poe kawareya bauwena

11 Ki eweya ka nau waro were maba kunuma gudui si-
wawena empuwani ade papa osi poe mosi ika empuwani.
Papa osi ki kawareya ka apunu mosi ika tondawa ki e si
‘Upi Eba Kamadau Apunai’ ade e si mosi ‘Mibai Mena Wa-
gau Apunai’ tagubu. Apunu ki uburau iyapana wade supa-
supatamiyau bo gwede bagi nene ragiragi kawaya uburau
taububarai purupiyau ki ka e supasupai mena kwaewagau.

12 E yabui ka mata nonarai maba ade e debaiya ka e
kaiwawowena ki debai tatamai ropani kawaya nakapupu. E
mideya ka e si mosi okamupu ki mibai e ebo mena kataiya.
13 E midi tatamai umapu ki kuduba ka dara mena pasipupu
ade e si ka ‘Mamanuga God Yonai’.
14 Kunuma piyarai kuduba mu midimaga tatamai bigi pa
mena poe tanai kawaya uma-mupu mu papamuguma osi
poe kawareya bautagubu e eweya kaya-tagamawa ki mu nau
mete emita-puwani.
15 Kereba uwarai daikere daikere apunu ki e umuneya
bauwena manako kereba ki pokaiya ka e iyarai-yoma tawana
tawana kuduba rauru-tamini. E kasiyarai kawaya uburono
kepata e idaiya yodono manako iyapana kuduba mu yabara-
mugu mu Kaiwawo-maga uburono. Kasiyarai Kawaya Esida
Apunai Mamanuga God e nuwapupui ki wateya ka apunu
ki uburoto e iyara-iyoma kuduba nakatamini taisi kurakura-
tamini.
16 E midi tatamai ki naureya ade e tekaiya ka mu e si yau
okamupu; ‘Kawakawai Ragidai Kuduba Kawai-maga’ ade
‘Kaiwawo Ragidai Kuduba Kaiwawomaga’.

17 Ki eweya ka nau waro were maba aneya mosi usi madega
kawareya uburawa empuwani. E wena siyapu manako midi-
wari kunuma bogaboga robotagamawa iwa ki mu tadebu,
wagubu ke; ‘Kebomuri manako ewapuru dibipumuri Ma-
manuga God e poragai kawaya ki kawareya kupeiwagi.
18 Wi baiwagi iyapana kwakwarepumaga kupumuri,
kawakawai ragidai, piyara ragidai, kasiyaramaga mete kina
ragidai, papa osi ade papa osi kawareya iwu ragidai, bigabiga
ragidai, pakasi ragidai, iyapana kawakawai, iyapana
maimerei, iyapana kuduba inako ki mu kwakwarepumaga
wi kupumuri.’ E midiwari ki inako tadebu.

19 Ki eweya ka nau kunkani maba ki yo waira yau
kawakawai ragidai ebo ebo mu piyaramuguma mete kina
ki tawana tawana madega kauwagau madega posiwagau
deneya bautagubu dibimupu idiwa ki emitapuwani. Mu
papa osi kawareya tondawa apunai ade e piyaraiyoma mete
kandetagamana ki nana bautagubu.
20 Papa osi kawareya tondawa apunai ade e piyaraiyoma
mete kina ki mu ubumpu kunkani maba ki yo e madanai
irikai e waretai nene matakira ebo ebo pokaiya iyapana
notamaga wirapiyawa umawa ki mu tetampu manako iyaiya
mata gwisi berokoi kawaya ki nonareya isiyatampu. (Naiya
ka kunkani maba e madanai irikai ki ubupu iyapana gwede-
wau kunkani maba ki e okai mu naurimugu okamupu bo
ade e keyakeyai mu idamugu yamanamupu ki tarataraga-

mupu ki matakira ebo ebo pokaiya mu kerapumugu wadubu yawata kwaiya kayatagubu.)

21 Papa osi kawareya tondawa apunai e umuneya kereba uwari daikere daikere bauwena e ubupu kunkani maba ki e piyaraiyoma kuduba e kerebai pokaiya namutapu gawarara manako midiwari kuduba bautagubu mu kwakwarepumaga kupamawa idiwa da mu romodomaga naigida mena posiwena.

20

Aneya mosi Berokoi Apunai Seitani umapu dokodoko

1 Ki eweya ka nau waro were maba aneya mosi kunumau kawarawa empuwani. E idaiya ka e uruba kawaya nigidai pa mena ki kasiparai wadubu ade taburuba ragiragi kawaya mosi mete wadubu bauwena.

2 E kanibu taburuba ragiragi kawaya pokaiya motamota kwakoru maba ki umeme dokodokopupu da e kwamura rowarowa kawaya kuduba 1000 inako dibura rabineya tondono kaniyono. Motamota kwakoru maba e ka naiya takari kawaya tondawa yabadawa motamotai si ka ‘Kerapu Wadewade-niyau Apunai’ bo si daikere ka Seitani.

3 Berokoi Apunai ki eba uburana iyapana tawana tawana idiwu mu kerapu taisinitamana ki nana ka aneya ki ubupu e umeme dokodokopupu uruba kawaya ki rabineya kwenupupu manako uruba ki umunai bodapupu kasiparapupu. Kwamura rowarowa kawaya 1000 ki kewoyagisi eweya ka mu gudu ki ade kwaipomoto manako Berokoi Apunai Seitani ade matarau baiyagisi, ko mara ki makeya ka e eba rowarowa kawaya upiyogono umono.

4 Ki eweya ka kaiwawo ragidai kema ropani kawaya kawareya idiwa ki nau emitapuwani. Kaiwawo ragidai ki mu idamaga gurai iyapana kuduba nauri-mugu ugwaditamana ragiragi ki kasiyarai mu mete wadumupu. Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai pokaiya ade Iyesu e dimai tagamawa iwa ki pokaiya iyapana gwawai ubu-mupu mu gobamaga purutampu ragidai ki mu keyaimuguma nau ika mete emitapuwani. Iyapana ki mu ka bagi kawaya kwaetagamawa. Kunkani maba ade e keyakeyai mete kina ki mu eba tarataragatamawa ade e okai ki mu yabaramugu bo mu idamugu eba okamupu. Mu naiya popotagubu ko mu ade iyatagubu kimpu ubumpu karako kwamura 1000 ki rabineya Keriso mete kaiwawotogomono idiwono.

5 Iyapana ki mu mena ka yabiri iyatagubu kimpu ubumpu ko popo-tagubu ragidai kuduba ka ewa iyatagisi kimoto ubumoto. Mu ka aiyata wateya pa idiwono kaiwono da kwamura

1000 ki kewoyagisi makeya ki ka mu mete kina iyatagisi
kimoto ubumoto.
6 Iyapana gwedewau yabiri iyatagubu kimpu ubumpu
ragidai ki mu mamamatogo-mono, mibai mu ka Mamanuga
God e nene. Po ewa baiyagisi ki eba baiyagisi mu giritamini
pasutamini. Mamanuga God yo Keriso mu kasiyaramaga
pokaiya ka mu ubumoto dobopiyamu upi ki kwaetogomono
manako kwamura 1000 ki rabineya ka mu Keriso mete kai-
wawotogomono idiwono.

Mamanuga God ubupu Seitani deni mena raurupupu

7 Kwamura kuduba 1000 ki kewo-yagisi eweya ka mu
uruba gudui ki kwaipomoto Berokoi Apunai Seitani e idai
kerarai rikapomoto manako e matarau posiyagisi kayayagisi.
8 E waira kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
ki kayayagisi iyapana kuduba beratamini mu kerapumugu
yadini manako tetamini yawira nene dibitamini. Iyapana
ropani kawaya eba iyabapa-mana makai naya egi papateya
ki maba e tetamini damutamini. Mu simaga ka Goga yo
Magoga.
9 Iyapana ki yawira nene purupomoto mubo mubo kaya-
tagisi manako mu ubumoto Mamanuga God e iyapanaiyoma
ade e nuwaiya po naterei ki kuduba kwagaratamini. Ko mu
inako kwaetogomono ki makeya ka mata nonarai kunumau
kaworoto deni mena mu uratamini gawarara.
10 Ki makeya ka Mamanuga God uburoto Kerapu Wade-
wade Apunai Seitani yadini mata gwisi berokoi ki nonareya
kwenupoto. Naiya ka e kunkani maba yo e madanai irikai
mete kina ki tetapu mata nonareya isiyatapu ki pokere
karako ka mu ewapuru mena maramara kemora nawaru ika
makaritogomono idiwono ko makari ki eba kewoyagisi.

Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi

11 Ki eweya ka apunu mosi e kemai poe tanai kawaya ki
kawareya tondawa ki nau empuwani. E kasiyarai pokaiya ka
kunuma waira kuduba deni mena gogatagubu.
12 Popotagubu ragidai marai kawai ika Mamanuga God e
kemai yabareya ubumawa ki nau mu emitapuwani manako
aneya dai bau-tagubu buka dai dadaratampu ade Iya Bukai
ki mete dadaramupu. Iyapana eyaka eyaka badidi kwaetaga-
mawa buka wagubu ki makeya makeya ka mu eyaka eyaka
denai mete wadumupu.
13 Iyapana egi popotagubu ragidai ki mu mete kina
egi rabineya kimpu ubumpu Mamanuga God e yabareya
ubumupu. Ade popotagubu ragidai kuduba po kasiyarai
waditapu dokodoko po wateya idiwa ki mu mete kina kimpu

ubumpu Mamanuga God e yabareya ubumupu. Mu eyaka
eyaka badidi kwaetagubu ki denai mu makeya makeya wad-
umupu.
14 Ki eweya ka Mamanuga God ubupu Po Kasiyarai yo Po
Watai ki koritatapu tetapu uruba rabineya mata maramara
urau ki nonareya isiyatapu. Mata maramara urau ki ka po
ewa ki watai.
15 Iyapana nima e si Iya Bukai ki rabineya pa mena ki ka
Mamanuga God uburoto e yadini mata maramara urau ki
nonareya kwenupoto.

21

Waira waunai ade kunuma waunai

1 Ki eweya ka nau waira waunai ade kunuma waunai mete
emitapuwani. Waira oragai ade kunuma oragai kuduba
gogatagubu ade egi mete gogawena.
2 Nau yabu tapuwani manako natere Diyerusaremu Wau-
nai Tanai Bagi Kawaya ki Mamanuga God e deneya kunuma
were kawarawa ki nau empuwani. Natere ki ka onowa
apunu uwarana monagai wadubu ki maba monagawena
kawapu empuwani.
3 Bonana ragiragi kawaya mosi Mamanuga God e kemai
ki deneya bauwena ki nau mete wainapuwani. Bonana ki
wagubu ke; ‘Wainapumuri, Mamanuga God e karako iyapana
mu bamamugu bauwena. E mu paunamugu mu mete ewa-
puru idiwono ki pokere e iyapanaiyoma mibai ka muyo ade
mu Mamamaga God ka eyo.
4 Mu yabumaga iwai ki e surupoto. Karako ka po pa mena,
nuwaboya pa mena, yadi pa mena ade makari mete pa mena.
Gwedegwede oragai ki kuduba goga-wena.’ Bonana ki inako
wagubu.
5 Ki makeya ka kema kawareya tondawa apunai e eya
wagubu ke; ‘Nau karako gwedegwede kuduba waunai ya-
manapani matarayagisi.’ E inako wagubu manako nau
sidibu, wagubu ke; ‘Nau yonani yau ka mibai ade iyapana
sumapamana ki nana ki pokere kau yona yau makeya mena
okapi.’
6 E inako wagubu manako ade sidibu, wagubu ke; ‘Nau
badidi suwagubuwani ki kuduba nau makeya makeya kwae-
sugubuwani kewowena. Nau ka Kerarai ade nau ka Kwau-
nai. Nau ka Aropa ade nau ka Omega. Iyapana nima awana
gobai yogono ki ka nau iya awanai maramara usirapiyau ki
pa deni mena e kweyani.
7 Iyapana nima ragiragi kawaya uburau berokoi kuduba
raurupiyau ki ka nau suwagubuwani yau kuduba ki nau

puyo e kweyani manako e Mamai ka nau ade nau gubagani
ka eyo.
8 Ko iyapana gwedewau nau yonani mu tagamana ko mu
iyapana kudumugu nitaisinitagamu nau tagararasiniyamu
bo bigi notai mu rabinamugu posiwena ki pokaiya
kwaetagamu bo ubumu iyapana namutamiyamu bo rauru
kawakawaratagamu taku maba igida yauda asusu iwu bo
muwaratagamu bo momorapa yo daisusu yo ade dai mete
kina mu bamamugu buburitagamu bo yona beratagamu,
iyapana inako kwaetagamu ki ka mu uruba ki rabineya
mata maramara urau ade gwisi berokoi yarau ki wateya
kayatagisi. Mata maramara urau ki ka po ewa ki watai.'
9 Aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki Ma-
manuga God e nuwapupui siyarai tera rabineya awana
maba posiwena mu idamugu temupu ki mosi nau bamaneya
bauwena sidibu, wagubu ke; 'Kau yabi da Papa Sipi Munai
uwarana ridai ki nau kau kabuwaniyani emani.'
10 Mamanuga God e Keyai nau kawarineya minibu siwa
yabirisinibu manako aneya ki nau tepasinibu kweya kawaya
mosi ki kwauneya nau tamusinibu. Tamusinibu manako
natere Diyerusaremu Waunai Tanai Bagi Kawaya ki Ma-
manuga God deneya kunuma were kawarawa ki e nau
kabuwasinibu empuwani.
11 Natere ki naureya ka Mamanuga God e eya tanai
minibu siwa. Nau tawa ki rabineya empuwani ka nainiwara
wadawa tanai sinini ka bowa yamayamai denai kawaya
bowa 'diyasipa' ki maba ade kaburu negai kawaya ki maba.
12 Natere ki gari ka iyarau kawaya ade gari ki katamurui
ka ida esida kewowena kerapu apeya. Gari ki katamu-
ruiya ka aneya eyaka eyaka ika ubumawa. Tawana Isiraero
ragidai mu kunumaga ida esida kewo-wena kerapu apeya
mu simaga ki mu katamuru eyaka eyaka ki mu nauri-mugu
okatampu.
13 Gari ki nu idanuga garu madega posiwagau deneya ka
katamuru apeya eyaka, nu idanuga tenene madega surau
deneya ka kata-muru apeya eyaka, nu yabaranugu deneya
ka katamuru apeya eyaka, ade nu taganugu deneya ka kata-
muru apeya eyaka.
14 Natere kawaya ki gari togipana danai ka bowa ida esida
kewowena kerapu apeya nunumupu. Bowa ki kawareya ka
mu Papa Sipi Munai e tonotapu ragidai mu simaga eyaka
eyaka bowa ki kawareya okatampu.
15 Aneya nau sidiyawa apunai e idaiya ka ruwa mosi bowa
yamayamai pokaiya yamanamupu ki wadubu. Ruwa ki
pokaiya ka e natere yo gari yo katamuru ki ruwapupu.

16 Natere ki rowarowai yo dadarai yo kawayai esida ka
kuduba eyaka mena, ko ki ka umawa kawaya nu kerapunugu
kaigamu ka pura ropani kawaya yawatau kewo-yagisi (2400
kiromita).
17 Aneya ki gari kawayai esida ki mete ruwapupu ko ki
rowarowai ka taburuba apeya eyaka dibipemei badipemei
ki rowarowai maba (60 mita). Iyapana nu ruwa badidi
wademei ki maba e mete inako ruwapupu.
18 Gari ki mu bowa bagi kawaya ‘diyasipa’ pokaiya
umamupu, ade natere ki e eya ka mu bowa yama-yamai
sinini tanai bagi kawaya ki pokaiya wadumupu.
19 Gari togipana danai ki bowai ida esida kewowena kerapu
apeya nunumupu ki bowai ka bagibagi mu kiyabumaga ebo
ebo. Mosi ka bowa daragai ‘diyasipa’, mosi ka bowa pinai
‘sipaiya’, mosi ka bowa poe ‘ageta’, mosi ka bowa kasikasigai
‘emera’,
20 mosi ka bowa gwadugwadu-warai ‘sadoniki’, mosi
ka bowa daragai ‘koniriya’, mosi ka bowa miyamiyawai
‘kurisora’, mosi ka bowa pinai ade kasikasigai ‘beriro’, mosi
ka bowa miyamiyawai ‘topasi’, mosi ka bowa miyamiyawai
ade kasikasigai ‘kirisopasi’, mosi ka bowa pinai ‘aiyasini’, ade
siyarai ka bowa daragai ‘ametisi’.
21 Gari katamurui ida esida kewowena kerapu apeya ki
eyaka eyaka ka mu gwede bagi poe mosi riyariya maba si
ka ‘pero’ pokaiya yamanamupu. Katamuru eyaka eyaka ka
mu ‘pero’ eyaka eyaka ki pokaiya yamanatampu. Natere ki
imateya ka mu bowa yama-yamai ko ade nenanenai pokaiya
yamanamupu ki nau empuwani.
22 Nau yabu tapuwani ko nau Mamanuga God e si tepapa-
mana tawai mosi ika eba empuwani, mibai ka Mamanuga
God e eya ade Papa Sipi Munai ki mu muga ka tawa ki kena.
23 Mamanuga God e eya Tanai Bagi Kawaya natere ki
miniyau siwa ki pokere iyapana madega bo siragamu tanai
nene eba notapomono. Natere ki dunai ka Papa Sipi Munai
ki kena.
24 Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau duna ki taneya iwono manako kawa-
kawai ragidai yewe wairau mu puyo-maga bagi ebo ebo ki
tepomoto natere ki rabineya baitagisi.
25 Natere ki ka sisipu eba umuroto ki pokere gari katamurui
kwaimupu ki maramara uburono ko ewa eba bodapomoto.
26 Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau mu puyomaga bagi bagi ebo ebo tepo-
moto natere ki rabineya baitagisi.
27 Ko gwede mo bigibigi bo iyapana midimama berai kwae-
tagamu bo beratagamu mu ka natere ki rabineya eba kai-

woto. Pa mena. Ko iyapana gwedewau mu simaga Papa Sipi Munai e Iya Bukai rabineya okapupu ki mu mena ka natere ki rabineya kaiwoto.

22

Iya Awanai ade Iya Ripai

1 Aneya ki Iya Awanai usirapiyau nau mete kabuwasinibu. Awana ki ka negai kawaya nainiwara kawareya wadau. E Mamanuga God ade Papa Sipi Munai mu kemamaga kobaiya usira-piyawa,

2 natere ki imateya bauwagawa kayawagawa ki nau empuwani. Awana ki papasi daikere daikere ka Iya Ripai ika mete ubumawa. Ripa ki siragamu eyaka eyaka rabineya mibai kirono ade ripa ki kwarai ka tawana tawana kuduba madega kauwagau madega posiwagau ki iyatamini.

3 Mamanuga God e gwede mosi kowaga eba kweyoto ki pokere gwede e eba nuwaiya ki natere ki rabineya eba kaniyoto. Mama-nuga God ade Papa Sipi Munai mu kemamaga ka ika mete kina ki pokere Mamanuga God e bigabigaiyoma e si ika esida mena tepapomono idiwono.

4 Mu e kiyabui matarau empomoto ade e eya si mu yabaramugu mete okapoto.

5 Tawana eba sisipuyagisi ki pokere iyapana duna nene bo madega nene eba notapomono. Nu Kaiwawonuga Mamanuga God e eya tanai tawana ki miniyoto siwa manako e eya bigabigai-yoma ika ubumoto kaiwawotogomono manako maramara e mete idiwono kaiwono.

Iyesu ade wirayagisi baiyagisi

6 Ki makeya ka aneya ki nau ade sidibu, wagubu ke; ‘Yona yau ka mibai, iyapana kuduba sumapamana ki nana. Mamanuga God e ka nu Kaiwawonuga. E bonanai wainapiyamu tagamu ragidai mu ka e eya Keyai mu kabuwatamiyau ki pokaiya tagamu ko karako ka e aneyai tonopupu gwede waunitau wenayagisi ki sisiyai e bigabigai kwae-tagamu ragidai mu kabuwatapu.’ Aneya ki inako wagubu.

7 Ki makeya ka Iyesu e eya ubupu, wagubu ke; ‘Kau wainapi; Nau waunitau ade wirasugani bausugani.’

Iyapana gwedewau ewa wenawagana yonai oka yau rabineya tondau ki sumapiyamu makeya makeya kwae-tagamu ki ka mu mibi mamamai idiwono.

8 Nau Diyoni yona yau kuduba wainapuwani ade gwedegwede yau kuduba waro were maba mete empuwani. Nau ki kuduba empuwani kewowena ka nau kabuwasinibu aneyai ki e si tepapana ki nana wainapuwani ki pokere nau e yabareya nau ramatani kawareya kwarisisugubuwani.

9 Ko e tatamasinibu, wagubu ke; ‘Ae, kau inako eba
kwaenuwagi. Kau kowagiyoma mete kina wi gwedewau
Mamanuga God e bonanai wainapiyamu iwagamu ade Iyesu
e yonai oka yau rabineya wadamu doko e bigabigai makeya
makeya kwaiwagamu ki wi waretaga mosi ka nau. Wi Ma-
manuga God e mena si tepapiyoi idiwoi.’
10 E inako sidibu, ade wagubu ke; ‘Gwedegwede kuduba
ewa wenawagana yonai oka yau rabineya wagubu ki we-
nawagana marai ka waunitau ki pokere yona yau kau eba
wekepi.
11 Bera berokoi kwae-tagamu ragidai mu ka bera berokoi
kwaetogomono yamono, ade midimama berai kwaetagamu
ragidai mu ka midimama berai ki mete kwaetogomono ya-
mono. Ko iyapana nima bera bagi kawaya kwaewagau ki ka
e bera bagi ki mena kwaeyogono yarono, ade iyapana nima
Mamanuga God e nene mena tondau ki ka e Mamanuga God
nene mena inako tondono kaniyono.’

12 Iyesu e eya nau ade sidibu, wagubu ke; ‘Kau wainapi;
Nau waunitau ade wirasugani bausugani. Nau iyapana mu
denimaga mete tepani bausugani manako mu upi badidi
kwaetagamawa ki makeya makeya nau mu eyaka eyaka
denai puyo tageyani.
13 Nau ka Yabiri ade Ewa, nau ka Kerarai ade Kwaunai, nau
ka Aropa ade Omega.

14 Iyapana gwedewau mu midimaga tatamai siruwamupu
taniwena idiwu ki ka mu mibi mamamai idiwono. Mu
midimaga tatamai siruwamupu ki pokaiya ka mu Iya Ripai
ki mibai kupomono ade gari rabineya kaiwoto ko nima mosi
mu eba bodatamini.
15 Ko gari ki tagaiya ka taku idiwu. Mu ka muwaratagamu,
mu ka yawata kawa-kawareya igida yauda asusu
yabayababa iwu, mu ka minimini popo kwaetagamu, mu ka
daisusu yo momorapa yo ade dai mete kina mu bamamugu
buburitagamu, ade mu ka bera mena tagamu kwae-tagamu
ki ragidai.

16 Nau ka Iyesu. Nau yonani yau nau sumasiniyamu Ma-
manuga God nene dibipiyamu ragidai mu kabuwatamana ki
nana ka nau aneyani kau bamageya tonopuwani. Nau ka
oragai apunai Dewida e siwai ade e gidaragai. Nau ka Mara
Supamai. Nau tanini ka kawaya.’

17 Mamanuga God e Keyai ade e sumapiyamu ragidai
ridi maba e uwamana ki nana e nawanai idiwu ki mu
tagisi ke; ‘Kaiwawonuga, kau baunuwagi.’ Ade yona yau
wainapiyamu ragidai ki mu mete tagisi ke; ‘Kaiwawo-nuga,
kau baunuwagi.’

Wi gwedewau takotakoigubu awana gobaga wagau bo wi nuwagau awana kubamana wainapiyamu ki wi kebomuri Iya Awanai ki puyo deni mena wadu-muri kubamuri.

Yona siyarai

18 Iyapana nima gwede ewa wenawagana yonai oka yau rabineya iyabapoto wainapoto manako e eya notai mete dibipoto ki ka nau Diyoni ragiragi kawaya suwagakani yau kena; Mamanuga God oka yau rabineya bita iyapana tageyana ki nana wagubu ki e iyapana ki mete kweyoto.

19 Ade iyapana nima gwede ewa wenawagana yonai oka yau rabineya mo koritapoto ki ka Mamanuga God gwede bagi iyapana tageyana yonai oka yau rabineya nu kabuwanibu ki e koritapoto manako Iya Ripai ki mibai ka iyapana ki eba kupoto ade Natere Tanai Bagi Kawaya ki rabineya e mete eba kaniyoto.

20 Yona yau mibai wenawagana yonai matarapiyau apunai ki e wagau; ‘Ki mibai. Nau waunitau ade wirasugani ika bausugani.’

Ki mibai. Nu Kaiwawonuga Iyesu, kau baunuwagi.

21 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako nu waitaniyoto da e iyapanaiyoma kuduba nu nene badidi kwaewena ki mibai nu naigida mena kataigamu wetawetara.

Nau okani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.